

Nordsee.

1848 LA ROMÂNI

I

<http://teodorescunicusorblog.wordpress.com>

Coperta și supracoperta: Gheorghe Motora

Redactori: Maria Elena Simionescu, Corina Bușe
Tehnoredactor: Ștefania Mihai
Coli tipo: 48, planșe: 32 pag.
Bun de tipar: 31 V 1982

c. 587—I. P. Informația
Str. Brezoianu Nr. 23—25
București

1848 LA ROMÂNII

O ISTORIE ÎN DATE ȘI MĂRTURII

de

CORNELIA BODEA

I

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ

București, 1982

„Revoluția română
de la 1848
n-a fost un fenomen
neregulat, efemer,
fără trecut și viitor,
fără altă cauză
decît voința întîmplătoare
a unei minorități
sau mișcarea generală
europeană.

Revoluția generală fu ocazia,
iar nu cauza
revoluției române.

Cauza ei se pierde în zilele veacurilor.
Uneltitorii ei
sînt optîsprezece veacuri
de trudă, suferințe
și lucrare
a poporului român asupra lui însuși!“

N. Bălcescu

Mersul revoluției în istoria românilor, 1850

În cursul realizării acestei lucrări am întâlnit prețios sprijin, colaborare și sollicitudine, pentru care țin să exprim alese mulțumiri :

Conducerii Academiei de Științe Sociale și Politice — președinte, *Mihnea Gheorghiu* — și Institutului de istorie N. Iorga, director, *Ștefan Ștefănescu*;

Conducerii și colegilor de specialitate din diferitele secții ale Bibliotecilor și Arhivelor din țară și străinătate :

— Biblioteca Academiei R. S. România (Secțiile Manuscrise, Imprimare, Cabinetul de stampe), Biblioteca Centrală de Stat (Arhiva istorică), Biblioteca Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (Colecții speciale), Institutul de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca (Arhiva „1848”), Institutul de Istorie N. Iorga (Biblioteca);

— Direcția Generală a Arhivelor Statului București, Arhivele Statului Brașov, Arhivele Statului Cluj-Napoca, Arhivele Statului Arad, Arhivele Episcopiei Aradului, Muzeul județean Arad;

— Haus- Hof- und Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungssarchiv și Österreichische Bibliothek (Viena); Országos Levéltár și Hadtörténelmi Intézet Levéltár (Budapesta); Public Record Office (Londra); Archives du Ministère des Affaires Étrangères (Paris); Widner Library (Harvard University, Cambridge, Massachusetts) și Boston Public Library (Boston, Massachusetts, S.U.A.).

Caldă și colegială recunoaștere :

Mariei Elena Simionescu, pentru toată pasiunea, pricepera, dăruirea și dragostea dovedite în întreaga colaborare la această carte;

lui Matei Ionescu, pentru pertinentele, sale sugestii împărtășite cu sollicitudine de-a lungul anilor, de la începutul lucrării;

lui Dan Berindei, Leonid Boicu și G. E. M. Marica pentru colaborarea de început;

Elenei Dumitrescu, pentru tot ajutorul ei, statornic și neprecușit, a transcrieri, colajonări, indici; *Valeriei Căliman*, pentru interesul arătat lucrării și pentru ajutorul competent oferit cu generozitate; *Georgetei Penelea*, pentru participarea la întocmirea indicilor;

pentru traduceri sau verificări de traduceri — : *Sandei Boroianu* (franceză); *Liviei Bacăru, Aurorei Moga și lui G. Andrassy* (maghiară); *dr. Eva Pătrășcanu*, *Ilenei Bărbat-Sgarbură, Johannei Henning* (germană) și lui *I. K. Gheorghiu* (engleză).

Cît pentru ca această lucrare să vadă lumina tiparului, deosebită grațitudine dr. *Ion Ardeleanu*, dr. *Mircea Mușat*, dr. *Mircea Măciu* și Editurii științifice și enciclopedice.

București, martie 1982

C.D.

CUVÎNT ÎNAINTE

Lucrarea de față are rostul de a reuni într-o singură viziune istoria revoluției române de la 1848, desfășurată pe întinsul pământului românesc.

Ea concentrează într-o documentație relativ restrinsă mărturii reprezentative, oglindă a anilor revoluției, ca și a gândirii și evenimentelor complexe care au premers-o.

Concepută în trei părți — PRECURSORI, REVOLUȚIA, EPILOGURI-PERSPECTIVE — lucrarea acoperă tematic trei sferturi de veac, de la 1784 la 1851, reflectate în aproape patru sute de piese cunoscute și necunoscute până acum, editate și inedite, aflate în arhive și biblioteci române și străine.

Baza documentară o constituie *izvorul contemporan*, intern și străin, în diversele lui forme de exprimare: programe și proclamații, memorii și cereri, acte guvernamentale și rapoarte diplomatice, corespondență oficială și particulară, discursuri cu răsunet istoric, consemnări de atitudini în articole de presă, în broșuri sau pamflete, note și însemnări scrise sub impactul momentelor trăite etc.

Este de la sine înțeles că o mare parte din materialul întrunit aici reprezintă piesele majore *cunoscute* ale mișcării și luptei noastre naționale. Până acum însă ele au fost incluse fie în colecții și ediții structurate separat pe Țara Românească, Moldova, Transilvania, sau Principatele Moldova și Țara Românească împreună, fie în publicații sau monografii diferite apărute cu multe decenii în urmă sau mai recent. Astfel dispersate, s-a putut urmări mai greu trăsătura definitorie a revoluției, caracterul său unitar, pregătirea ei comună de o parte și alta a Carpaților, legăturile manifeste sau deliberat tănuite dintre o acțiune și alta, de la o „țară” la alta. La rîndul lor, cercetările ulterioare au confirmat că descoperirile documentare nu se pot considera încheiate. Argumente peremptorii le oferă și noile serii de documente, istorice și literare. Exemple semnificative se pot evoca cu generozitate atît într-un domeniu cît și în altul, atît pentru deesenile *premergătoare*, cît și pentru anii propriu-ziși ai revoluției.

Un prim bilanț *rezultat* din împletirea materialelor editate și inedite este ceea ce am căutat să cuprindă sinteza de față. Să reflecte unitatea de idei și țeluri ce au însușit minți alese și au ridicat poporul la lupta pentru dreptate și libertate socială și politică, pentru unitate și neatințare națională; să illustreze ecourile venite de peste hotare și legăturile cu gândirea și mișcările înaintate ale vremii; să prezinte revoluția română în contextul ei european. Să arate totodată și vicisitudinile, piedicile care i-au stat în cale; reacțiile și ingerin-

țele, opresiunea sau mîna forte simțite din partea imperiilor absolutiste, habzburgic, otoman, țarist.

Prima parte—PRECURSORII—exemplifică în 92 de documente și grupuri de documente aspecte din acumularea treptată și momentele cheie ale drumului ascendent care a pregătit izbucnirea de la 1848. Sînt consemnate în ea marile afirmări ale maselor conduse de Horea și Tudor Vladimirescu; *Supplex Libellus* sau revendicarea cărturară a străvechilor drepturi (1791); frămîntări sociale și preocupări ideatice pentru mai binele poporului, al neamului întreg; acțiunea din 1834—35 cuprinzînd aria etnică de o parte și alta a Carpaților și dovedind, și în afara marginilor ei, frăție și colaborare revoluționare. La acestea se adaugă momente semnificative din mișcarea de idei în spirit panromănesc și de înfăptuire a statului unitar național din 1837—1840 și 1843—1847, precum și din afirmările pentru păstrarea ființei naționale împotriva încercărilor de deznaționalizare; nu lipsesc nici preocupări legate de mersul înainte al societății și al vieții economice.

Partea a II-a — REVOLUȚIA — anunță începutul ei, așa cum a fost el gîndit și pregătit, ca o acțiune simultană și unitară, prin *Deșteptarea României* întregi—cunoscutul apel al lui V. Alecsandri *Cătră români*, lansat încă din luna februarie '48. Desfășurarea evenimentelor din anii revoluției (doc. 93—339) este urmărită, în consecință, atît în simultaneitatea cit și în pluralitatea aspectelor sale. Schematic, momentele petrecute succesiv în Moldova, în Transilvania și în Țara Românească alternează cu planurile și acțiunile conjugate „de dincolo și dincoace de Carpați”, sau din „toată românimea”.

Partea a III-a — EPILOGURI, PERSPECTIVE — oferă deopotrivă bilanțuri ale drumului străbătut și jaloane pentru continuarea lui în viziunea unitară a viitorului.

Înăuntrul fiecărei părți, materialul documentar este orînduit cronologic și tematic. Capitolele și subcapitolele sînt individualizate prin titluri, concepute să definească momentul sau aspectul istoric ilustrat. La rîndul lor, piesele documentare, în afara titlurilor proprii, sînt provăzute cu titluri și sintagme, concentrînd în ele conținutul, ideea centrală a fiecăreia. Pentru a înlesni înțelegerea fenomenului sau faptului descris, în conexiunea cauzală a gîndirii și a legăturii dintre evenimente; pentru a surprinde mai ușor filiația dintre formulare și acțiune, documentele sînt însoțite și de scurte enunțuri, glose și reflecții marginale. Un dezvoltat *Cuprins-Cronologie*, tradus și în limba engleză, servește de călăuză în lumea de idei și fapte din aceste volume. Am căutat astfel ca lucrarea să capete attributele și funcția unei ISTORII ÎN DATE ȘI MĂRTURII.

Am folosit îndeobște documentul original, din sursa lui primară, manuscrisă sau, în cazul imprimatelor contemporane, din tipăritura princeps. În reproducerea textelor, atît în limba română cît și a celor în limbi străine, am păstrat particularitățile de limbă, precum și notele și însemnările aparținînd documentului, considerînd util a reda cît mai nealterat amprenta timpului, culoarea locului, portretul politic și social al autorului, al emitentului sau al destinatarului lui, sau, după caz, al editorului contemporan.

Am ales calea restituirii textului autentic și pentru că din confruntarea cu manuscrisul multe documente *edite* au cîștigat valențe noi de *inedit*. S-a întîmplat de asemenea ca și din confruntarea a două redactări autentice — cîrîă inedită, text definitiv, edit, sau original și copie autografă etc. — să reiasă completări și întregiri de texte. Ele au putut fi omise sau alterate, involuntar sau deliberat, dar și din pricina gradului de deteriorare și a condițiilor precare de conservare ale documentului. Cu titlu de exemplu cităm: informarea colonelului Roth, comandantul regimentului grăniceresc bănățean, cu privire la mișcarea secretă din 1834 și ramificațiile și implicațiile ei panromânești (doc. 21); memoriul despre „Politica Țării Românești față de Polonia” (doc. 26); scrisoarea lui Ioan Axente (Sever) din aprilie 1848 (doc. 105); Petiția-proclamație de la Iași din martie-aprilie 1848 (doc. 93); corespondența revoluționarilor moldoveni din vara lui 1848 (doc. 178, 182, 183); scrisoarea lui G. Barițiu către Ioan Maiorescu din 9/21 septembrie 1848 (doc. 254); scrisorile prefectului Ioan Buteanu către administratorul Hațegului, Dimitrie Moldovan, din ianuarie 1849 (doc. 317, 318); scrisoarea prefectului Petru Dobra către vicetribunul George Mușescu (doc. 319); relatarea corespondentului ziarului „Nemzeti Politikai Hírlap” din Pesta, datată 2/14 mai 1848 (doc. 111); memoriul din iunie 1848 cu cererile românilor bucovineni (doc. 173); scrisorile cifrate trimise de Ion Ghica de la Constantinopol lui N. Bălcescu la București, în septembrie 1848 (doc. 231, 261); Proiectul de pacificație româno-maghiară din 2/14 iulie 1849 (doc. 333) și multe altele.

Peste 65 de documente — române și străine — vād pentru prima dată lumina tiparului din forma lor inițială, manuscrisă. Între ele : documentele secrete privind frămîntările din Banat, la 1823—24 (doc. 12); scrisoarea lui Grigore Grădișteanu, din 1838, către Ion Ghica și I. Em. Florescu, atunci studenți la Paris (doc. 25); memoriul redactat de Félix Colson, despre oameni și partide politice din Țara Românească, în decembrie 1838—ianuarie 1839 (doc. 29); dezvăluirea anonimă în legătură cu mișcarea de la 1840 (doc. 36); scrisoarea lui Pavel (Panaiot) Balș către Ion Ghica despre mișcarea din martie în Moldova (doc. 95); scrisoarea lui Anastasie Panu, de la Huși, către Lascăr Rosetti și G. Sion, la Cernăuți (doc. 179); scrisoarea lui G. Sion, de la Cernăuți, către G. Barițiu, 8/20 iulie 1848 (doc. 225); scrisoarea lui Eliade Rădulescu către G. Barițiu, din 16/28 iulie 1848 (doc. 233); Ștefan Puris, de la Virșeț, către Nicolae Man din Sibiu, 11/23 iunie 1848 (doc. 128). O serie de piese sînt legate de activitatea revoluționară a lui Eftimie Murgu (interogatoriul luat lui în închisoarea de la Pesta, octombrie și decembrie 1845, doc. 61; o informare secretă asupra activității sale cerută de autoritățile imperiale habsburgice în 1846—1847, doc. 81, I—II; anchete premergătoare condamnării lui din iulie 1850, doc. 345). O altă grupă o constituie rapoartele consulare engleze din 1839, 1843, 1844 și mai multe din 1848 (doc. 30, 42, 51, 55, 90, 96, 133, 160, 243, 256, 258, 263, 264); cronologia evenimentelor din lunile ianuarie-august 1849 întocmită de John Paget (doc. 321 notă); scrisoarea contelui Karacsay către John Paget în legătură cu condamnarea la moarte, la 11 mai 1849, a lui Stefan Ludwig Roth (doc. 320). Inedite ca atare sînt de asemenea și rapoartele autorităților sășești din Brașov, din aprilie-mai 1848 (doc.

106); raportul consilierului și administratorului domeniilor Zlatna, J. Nemegeyi, către vicecomitele Tezaurariatului, mai-iunie 1848 (doc. 164); scrisoarea lui Ion Ionescu, de la Semlin, către A. G. Golescu, la Paris, despre conferința de la Zlatna, din ianuarie 1849 (doc. 316); Ioan Axente Sever către comisarul districtual al Sibului, comitele Salmen, noiembrie 1850 (doc. 347) etc. Între piesele majore noi se numără și scrisoarea-memoriu adresată de generalul Gheorghe Magheru președintelui Ungariei, Ludovic Kossuth, la 4/16 martie 1849 (doc. 327) și Memoriul statistic asupra Principatelor Moldovei și Țării Românești întocmit de Alexandru G. Golescu, în decembrie 1848-ianuarie 1849, la Paris (doc. 340) etc.

Sînt de asemenea puse în circuitul istoriografiei noastre o serie de izvoare de limbă maghiară și germană — documente, apeluri, relatări din presă, capitole din publicații contemporane evenimentelor — contingente cu desfășurarea mișcării naționale și cu revoluția română; altele ilustrează momente din lupta proprie a secuilor și poziția sașilor în 1848—1849. Cîțez între altele: pagini despre de-naționalizare și asimilare din discursul lui Széchenyi István ținut la ședința solemnă a Academiei de științe maghiară, 27 noiembrie 1842 (doc. 47); scrisoarea lui Wesselényi Miklós către Kossuth pe teme urbariale și naționale, în august 1846 (doc. 78); Memoriul „națiunii săsești din Transilvania cu privire la condițiile uniunii ei cu regatul Ungariei”, din 21 iunie/3 iulie 1848 (doc. 171); Anton Kurz, corespondență din „Siebenbürger Wochenblatt” din septembrie 1848 (doc. 273); proclamația lui Kossuth către români, din 28 septembrie/10 octombrie 1848 (doc. 280); procesul-verbal al adunării secuilor de la Lutița redactat de contele Mikó Imre, 4/16 octombrie 1848 (doc. 281); raportul lui Berzenczey László către Kossuth, din tabăra de la Lutița, 8/20 octombrie 1848 (doc. 309); proclamația baronului Vay Miklós, comisarul regal al Transilvaniei, adresată românilor, 13/25 octombrie 1848 (doc. 311); pagini din cartea lui K. M. Pataky (*Bem in Siebenbürgen. Zur Geschichte des ungarischen Krieges, 1848 u. 1849*), cu privire la tratatul de la Lugoj, august 1848 (doc. 336) etc.

Mai amintim și o serie nouă de relatări în limbile franceză și engleză, care adăugate celor cunoscute pînă acum, ilustrează și largesc aria de iradiere a ecourilor produse de mișcările românilor în Apus și, peste ocean, în Statele Unite ale Americii. Subliniem cu deosebire amplele comentarii ale lui Francis Bowen de la Universitatea Harvard (Cambridge, Massachusetts, S.U.A.) apărute în „The North American Review” din Boston, în ianuarie 1850 și ianuarie 1851 (doc. 350, 353), precum și articolele semnate de cunoscutul publicist francez Hippolyte Desprez, în „Revue des Deux Mondes” de la Paris, în decembrie 1849 și ianuarie 1850 (doc. 329, 338).

Documentele sînt redate integral. În foarte rare cazuri, din unele piese cu conținut eterogen (corespondență particulară sau diplomatică) s-a reținut numai referirea la subiect. Așa am procedat cu: scrisoarea lui Moise Nicoară, din 1810 (doc. 5), raportul consulului austriac, von Timoni, din mai 1843 (doc. 50, 1), scrisoarea lui N. Bălcescu din decembrie 1847 către Alexandra Florescu (doc. 88, I), scrisorile lui George și Alexandru Hurmuzachi către fratele lor Eudoxiu

(doc. 298, 299) etc.: Același criteriu l-am aplicat și în cazul fragmentelor reproduse din lucrări și articole contemporane.

Pentru a deosebi adnotările aparținând textului original de notele sau addenda-
le noastre, am adoptat numerotarea celor dintii cu asterisc și respectiv, cu numere. Pentru piesele care au cunoscut mai multe versiuni sau ediții am indicat pe cele reprezentative. Am semnalat de asemenea deosebirile de lectură sau de interpretare, fie direct și explicit în cazuri de nepotrivire esențială, fie indirect, prin indicarea ediției confruntate.

Toate documentele în limbi străine — franceză, engleză, germană, maghiară, latină — sînt însoțite prioritar de traduceri în română. Am socotit să oferim astfel posibilitatea urmăririi cursive a firului tematic — lucrarea fiind concepută ca o istorie documentară, și complementar ca o colecție de documente.

Ilustrația, la rîndul ei, cuprinde cîteva piese necunoscute și mesaje nese-
malate ca atare pînă acum. Cităm într-o exemplare : o mărturie a mișcării pentru
unitate națională, din 1837, concretizată în adaptarea versurilor lui Iancu Văcă-
rescu, scrise în 1818 de gravorul și popularizatorul lor, învățătorul bănățean Ștefan
Popovici Niagoe (fig. 37). O piesă de la sine grăitoare este sigiliul inelar oferit
omagial lui G. Barițiu în 1843, pentru activitatea sa gazetărească în slujba
întregii români: *Legenda, Lui G. Bariț, frății moldoveni recunoscători*, și emblema
Țării Moldovei de pe sigiliu reprezintă un simbol care nu mai are nevoie de altă
tălmăcire (fig. 40, 41).

Revelator este și *Encomiul* (fig. 107) adresat la rîndul său, în septembrie
1849, de George Barițiu și Redacția „Gazetei de Transilvania” bătrînului Eudoxiu
Hurmuzachi — gazda ospitalieră de la Cernăuța și tatăl „fraților Golești” ai
Bucovinei.

Prea puțin se știe, de asemenea, că după Revoluție, în numele principiului
egalei îndreptățiri naționale promisă de Habsburgi, românii au cerut Ministe-
rului de la Viena de a se introduce în *stema Transilvaniei* un simbol care să repre-
zinte și națiunea română, alături de celelalte națiuni ale țării, demult recunoscute.
Modelul heraldic propus de români, menit să le ateste vechimea, originea și con-
tinuitatea pe teritoriul străbun, nu era altăceva decît emblema *Daciei Felix* de
pe una din emisiunile monetare locale ale PROVINCIEI DACIA (secolul III).
Vezi figurile 103—104. E de remarcat însă, sau mai bine zis era de așteptat că—
deși românii și-au pus toată prudența în a explica într-un mod pro-imperial efigia
feminină din emblemă, ca și inițialele D. F. (*Deo favente* — și nu *Dacia Felix*) —
cererea lor să nu fi fost ascultată... Tot așa cum n-a fost aprobată nici Petiția
din februarie 1849 (doc. 296) de a se constitui toți românii din Imperiul
habsburgic într-o entitate politico-administrativă; fie aceasta și un ducat sub
directă conducere imperială. E o dovadă mai mult că aspirația firească de uni-
tate națională era un coșmar politic pentru Imperiu. Dorință legitimă, de o parte;
teamă explicabilă, de cealaltă.

Nouă și necunoscută pînă acum în acest sens este însăși harta politică figu-
rativă a Europei—*Politische Charte von Europa*—apărută la Viena în atelierul lito-
grafic și editura lui Franz Werner, 1848. Executată alb-negru (mărime 48 x 36 cm),
harta ilustrează alegoric starea revoluționară sau reacționar-conservatoare,

caracteristică fiecărei țări sau părți din continentul european până în marginile mediteraneene ale Africei, Asiei Mici și ale Orientului apropiat. După cum se poate observa din reproducerea ei pe „Vorsatz”-ul volumelor de față — consemnarea stării revoluționare de pe ambele versante ale Carpaților români atestă o dată mai mult voința de unitate națională, întruchipată în atitudinea românului transilvan, îmbrăcat în costum de soldat roman, cu privirea și brațul îndreptate peste Munți, înspre Iași și București. Este o realitate pe care o găsim exprimată direct și fără echivoc de George Barițiu în luna mai 1848 când scria: „Soarta națiunii române se va hotărî în București și în Iași, iar nu la Cluj, nici în Blaj, nici în Buda”. Și tot același țel de unitate statală îl confirmă și istoricul Jakab Elek, martor și cronicar al evenimentelor din 1848, când descria pancartele înfățișând harta Daco-României purtate la Adunarea din mai 1848 la Blaj (doc. 121). O prefigurare a statului național unitar la '48 o atestă și interpretarea dată de Dimitrie G. Golescu (fratele lui Golescu-Negru), la 7/19 august 1848, unei hărți tipărită la Viena pe la 1828 (doc. 187). O astfel de hartă este și cea reprodusă din „Illustrierte Zeitung”. Leipzig. 1849, pe „Vorsatz”-ul de încheiere al volumelor.

Și ca să întregim mesajul însuși al lucrării tot cu un document scriptic, de data aceasta inclus între facsimile, semnalăm informația comunicată de consulul austriac, von Timoni, Ministerului său de la Viena; potrivit acesteia. Locotenența domnească de la București ar fi primit o delegație din Transilvania „cu propuneri de ajutor din partea românilor transilvani pentru înființarea unui imperiu dacic” (fig. 83). Cu o chemare a tinerimii române din 1851. „Împrejurul stindardului pe care e scrisă Unirea Românilor” se încheie și ultimele pagini ale lucrării (doc. 356).

Această permanentă și multiformă împărtășire de gânduri, de planuri și aspirații de la un capăt la altul al românimii este dominantă care se desprinde constant din cugetul și faptele desfășurate de-a lungul deceniilor de la Horea la Unirea cea mare.

București, martie 1982

C.B.

CUPRINS — CRONOLOGIE

<i>CUVÎNT ÎNAINTE</i>	VII
---------------------------------	-----

PARTEA I

PRECUSORI

1784—1785

RĂSCOALA LUI HOREA

	1. „Horia Rex Daciae” — Sigiliul atribuit lui Horea. Gravură cu explicații contemporane. (Text român și german) . . .	3
	2. Obiective programatice. Ultimatul țăranilor — Condițiile puse de Horea nobilimii și comunicate prin Carol Brûneck, de la Oficiul sării din Șoimuș. 11 noiembrie 1784. (Text român și maghiar)	4
	3. Dreptul poporului la răscoală — J.P.Brissot, <i>A doua scrisoare a unui apărător al poporului către împăratul Iosif al II-lea</i> ... 1785. (Text român și francez)	6
1791	4. Națiunea română din Transilvania cere restituirea străvechilor ei drepturi — <i>Supplex Libellus Valachorum</i> . (Text român și latin)	31
1810	5. Țara la care ni se cuvine a privi — Din scrisoarea lui Moise Nicoară, din București, lui Petru Maior, la Buda. Decembrie	59
1812	6. Românii să-și cunoască adevăratul și slăvitul lor început — Petru Maior, <i>Istoria pentru începutul românilor în Dacia. Cuvînt înainte</i>	59
1819	7. „Ajungă lacrimile patriei, ajungă jugul robiei...” — Gh. Lazăr, <i>Cuvînt la înscăunarea mitropolitului Dionisie Lupu</i> . București, [29 mai]	61

XIII

1821	REVOLUȚIA LUI TUDOR VLADIMIRESCU	
	8. „Fraților lăcuiitori ai Țării Românești... Veniți în grabă” — Cea dintîi proclamație a lui Tudor Vladimirescu. Padeș, 23 ianuarie	63
	9. Patrie să chîmă poporul... — Scrisoarea lui Tudor Vladimirescu către Nicolae Văcărescu. 11 februarie . . .	64
	10. „La un gînd și într-un glas cu Moldova” — Tudor Vladimi- rescu către mitropolitul Dionisie și vel-vistierul Al. Fili- pescu-Vulpe. 5 aprilie	65
	11. De peste Carpați... „un nou crăișor s-a ivit” — Din ancheta notarului Makra Antal printre țărani hunedoreni. 24 martie/ 5 aprilie. (Text român și maghiar)	66
1823—1824	12. Agitații revoluționre între grănicerii bănățeni — I. Adresă personală trimisă comisarului cezaro-crăiesc Dobrowollny, la Comandamentul general cezaro-crăiesc banatic din Timi- șoara. Viena 2/14 ianuarie 1824. II. Raport secret al co- misarului cezaro-crăiesc, Dobrowollny. Timișoara, 24 de- cembrie 1823/5 ianuarie 1824. (Text român și german)	73
1826—1832	TEMEIURI ȘI TREBUINȚE „SPRE OBȘTEASCA FERICIRE”	77
	13. „Cu fabrici fiecare stăpînire își folosește norodul” — Con- stantin Radovici din Golești (Dinicu Goleșcu), <i>Însemnare a cîldătorii mele</i>	77
	14. Pe scurt, traiul diferitelor clase — Dr. Constantin Caracaș, <i>Clasificarea locuitorilor</i>	78
	15. Familii a uneia și aceleași... lăcuință — Costachi Conachi, <i>Temeiurile și trebuința desființării vămii între Moldova și Țara Românească</i>	80
	16. Plugăria, temeiul bogăției și fericirii unei nații — <i>Plan pentru un Așezămînt de agricultură spre îmbunătățirea țarinilor</i> . Din „Curierul românesc”, București, mai 1830	81
	17. Răzvrătirea lucrătorilor de la ocnele Telega — Vornicia din Lăuntru, Poruncă către dumnealui stolnicu Costache Burchi, otcîrmuitorul județului Prahova. 2 octombrie 1832	82
1829—1830	18. Valachia și Moldavia să facă amîndouă un prințipat de sine și neatîrnat — <i>Cererile ce ar fi putut face Valachia și Mol- davia la un congres de prinți creștini pentru siguranța lor cea din afară și statornicirea cea din lăuntru</i>	84

	19. „Fratele e tot frate...” — Iancu Văcărescu, <i>La Milcof</i> . Poezie, 1830	86
1834—1835	20. Unirea și neatîrnarea Principatelor — Bois-le-Comte, <i>Temeri și dorințe ce mi-au fost exprimate de locuitori privitoare la viitorul țărilor lor</i> . București, 17 mai 1834 (Text român și francez)	87
	21. Mișcare secretă panromânească pornită din Transilvania și Banat — I. Al doilea denunț Maschek comunicat de lt.-colonelul Roth, comandantul regimentului grăniceresc bănățean, generalului comandant al Banatului, von Schneller. Caransebeș, 15/27 ianuarie 1835. II. Nota lui Metternich către contele J. Sedlnitzky, șeful Poliției. Viena, 3/15 februarie 1835. (Text român și german)	93
1837	22. Mihai Viteazul sau „ce poate să facă o nație unită” — F. Aaron, <i>Idee repede de Istoria Prințipatului Țării Rumânești</i>	99
1838	PROGRES... REACȚIUNE...	102
	23. „Pentru triumful al tuturor românilor” — F. Aaron, din București, către G. Barițiu, la Brașov. 7 februarie . . .	102
	24. „Ca și cei săraci cetitori să poată ave <i>Istoria pentru începuturile românilor în Dachia</i> ” — Iordachi Mălinescu, din Mihăileni, Moldova, către G. Barițiu, la Brașov. 19 aprilie	104
	25. Din viața Bucureștilor... — Grigore Grădișteanu, de la București, către Ion Ghica și Ion Em. Florescu, studenți la Paris. 16/28 decembrie.	105
1837—1841	MIȘCAREA PENTRU UN STAT NAȚIONAL UNITAR ȘI INDEPENDENT	
	I. MOMENTUL CĂMPINEANU	110
	26. Pentru reconstituirea vechii Dacii — <i>Despre politica Țării Românești față de Polonia</i> (Opinii românești în problema unei colaborări româno-polone 1837. (Text român și francez)	110
	27. Declarația de principii a Partidei Naționale din Țara Românească — <i>Act de Unire și Independență</i> . 1/13 noiembrie 1838. (Text român și francez)	118
	28. Proiectul de Constituție. După recunoașterea independenței — <i>Osibitul act de numirea suveranului rumânilor</i> . 5/17 noiembrie 1838. (Text român și francez)	123

29. Avînt național, curente politice — [F. Colson], <i>Despre oameni și partide politice în Țara Românească</i> . Decembrie 1838—ianuarie 1839. (Text român și francez)	128
30. În cauza unirii Principatelor. Vizita lui N. Suțu, secretar de stat al Moldovei, la București — Raportul consulului britanic R. G. Colquhoun către Lordul Palmerston, București, 7/19 ianuarie 1839. (Text român și englez) . .	146
II. PROGRAM CULTURAL — ȚEL POLITIC	149
31. „Unirea, fără care bine nu vom mai vedea” — Costache Negruzzi, de la Iași, către G. Barițiu, la Brașov. 23 martie/4 aprilie 1839	149
32. Societatea pentru învățătura poporului român — Procesul verbal de constituire. Paris, 20 august 1839	150
33. Pentru cele „trii mari provincii a vechii Dacii”—M. Kogălniceanu, „ <i>Dacia Litterară</i> ”. <i>Introducere</i> . 30 ianuarie 1840	151
34. Patriotice dorințe... A. Hăjdeu, „ <i>Suvenire de cele trecute, idei de cele de față și arătare de cele viitoare a Moldaviei</i> ”. Iunie, noiembrie 1840	154
35. „Să ne ținem de limba, de istoria noastră” — M. Kogălniceanu, <i>Introducere</i> la „ <i>Arhiva Românească</i> ”. 1841	155
III. MIȘCAREA DIN 1840.	159
36. Acest scop de revoluție s-ar fi organizînd de trei ani — Dezvăluiri anonime	159
37. Pentru o „ocîrmuire republicană... nouă română”— Concluziile din raportul Comisiei de anchetă adresat domnitorului Alexandru D. Ghica. 10 decembrie 1840	160
38. „Să scăpăm pe Câmpineanul...” — C. Bolliac, <i>Marsilieza românilor</i>	162
39. Sentința de condamnare dată de „Divanurile împreunate”. 11/23 aprilie 1841	164
40. Nevoia de reforme sociale și economice — Mitică Filipescu, <i>Profesiune de credință politică</i> . Aprilie 1841. (Text român și francez)	165

1839–1841	IV. ASOCIAȚII SECRETE ÎN MOLDOVA	177
	41. Conjurația confederativă a „comisului Leonte Radu” — I. Jurământul conjuraților. II. Listă de „conjurați” sau „patrioți”. 1839	177
	42. O nouă asociație secretă. Societatea filantropică. — I. Raportul consulului britanic de la Iași, Samuel Gardner, către R. G. Colquhoun, consulul general britanic de la București, 9/21 iunie 1841. (Text român și englez). II. — Secretariatul de Stat al Moldovei către consulatul britanic din Iași. 13/25 iunie 1841. (Text român și francez)	178
1842	ÎMPOTRIVA DEZNAȚIONALIZĂRII	184
	43. Limba și naționalitatea — Simeon Bărnuțiu, <i>O tomneală de rușine și o lege nedreaptă</i> . Blaj, 13/25 februarie	184
	44. „Interesul vostru este și al nostru” — Iordache Mălinescu, din Văleni (Moldova), către G. Barițiu, la Brașov. 8/20 iunie	194
	45. „Aceasta se face românilor în al 19-lea veac!” — Dinutrie Jianu, din Cîmpulung(-Mușcel), către G. Barițiu, la Brașov. Octombrie	196
	46. „Limba țării... e limba valahă...” — St. Ludwig Roth, <i>Lupta pentru limba (oficială) în Transilvania. O lămurire la: De unde și încotro?</i> (Text român și german)	197
	47. Ce cer legile maghiare? — Széchenyi István, Din discursul ținut la ședința solemnă a Academiei de științe maghiară. 27 noiembrie. (Text român și maghiar)	199
1843	48. „Trebuința istoriei patriei... pentru ocrotirea driturilor noastre” — M. Kogălniceanu, <i>Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia Mihăileană</i> . Iași, 24 noiembrie	212
1843–1844	SOCIALE, ECONOMICE, NAȚIONALE.	225
	49. „Fabricile să fie apărate... țehurile să se stirpească” — Propuneri făcute în Dieta din Cluj, decembrie 1842, rezumate în „Gazeta de Transilvania”. 4 ianuarie 1843	225
	50. O victimă a tiraniei: Mitică Filipescu — I. Raportul consulului austriac, C. von Timoni, din București, către Principele Metternich, la Viena. 10/22 mai 1843. (Text român și german).	

II. <i>Lui Dimitrie Filipescu</i> , jalnicul său văr Costandin Gh. Filipescu. Discurs de înmormântare. 9 mai 1843	226
51. Nemulțumiri generale sub domnia lui Gh. Bibescu — Raportul consulului britanic R. G. Colquhoun, către Lordul Aberdeen, ministrul de Externe britanic. București, 15/27 octombrie 1843. (Text român și englez)	227
52. Conflict între Adunarea Obștească a Țării Românești și domnitor, în pricina înstrăinării minelor. Răspunsul Adunării din 29 februarie 1844 la ofisul domnesc din 14 februarie	231
53. Ioan Eliade Rădulescu, <i>Măciașul și florile</i> . Poezie-pamflet	232
54. „Toți oamenii se nasc și sînt slobozi” — M. Kogălniceanu, <i>Desrobirea Țiganilor</i> . Articol pe marginea decretului din 31 ianuarie 1844, în „Foaia științifică și literară”, 6 februarie 1844.	235
55. Emanciparea Țiganilor mănăstirești și ai statului în Moldova — Raportul consulului britanic de la Iași, Samuel Gardner, către Lord Aberdeen, la Londra. 18 februarie/1 martie 1844. (Text român și englez)	237
56. „Pedecile care se arată în drumul negustoriei” — <i>Transilvania. Comerț</i> . După „Gazeta de Transilvania”, 27 martie 1844	238
57. Pentru vremi mai bune și eftine — Împotriva cancelarului Imperiului Austriei, prințul Metternich	239
58. Planurile și speranța românilor : unirea într-o națiune și o țară — Wesselényi Miklós, <i>Despre românism</i> , 1843. (Text român și maghiar)	240
59. Spiritul secolului : „Pentru unire națională puternică” — G. Barițiu, <i>Naționalitate</i> . Articol în „Foaie pentru minte”, decembrie 1844	248
1844–1845 EFTIMIE MURGU ȘI BANATUL	250
60. „Acuma vrem și noi a fi în țara noastră” — Învățătorul Vasile Bojincă, din Gîrlăște, către Eftimie Murgu, la Lugoj. 31 octombrie 1844	250

	61. „Pentru emanciparea naționalității românilor” — Interogatoriul luat lui Eftimie Murgu la Pesta, pentru „incercarea de a răzvrăți poporul valah”. 18/30 octombrie și 18/30 decembrie 1845, (Text român și maghiar)	251
1845—1846	LA MÎNJINA	269
	62. „A ne împărtăși gândurile între noi” — Costache Negri și V. Alecsandri, de la Mînjina, către Ion Ghica, la București. Martie 1845	269
	63. Milcovul, „balaurul care trebuie strivit” — C. Negri, de la Mînjina, către Costăchiță Filipescu, la București. 10 martie 1846. (Text român și francez)	270
1846	MIȘCĂRILE DIN MOLDOVA	272
	64. Împotriva abuzurilor cirmuirii — [M. Kogălniceanu], <i>Tulburările de la Iași din ianuarie-martie 1846</i> . (Text român și francez)	272
	65. Represiuni. . . . — Al. I. Cuza, de la Galați, către Iordache Lambrino. 9 iunie. (Text român și francez)	277
	66. Epilog. . . — Al. Savu, secretar la Consulatul austriac din Iași, către G. Barițiu, la Brașov. 29 noiembrie/11 decembrie	279
1845—1846	FORME CULTURALE — ȚELURI REVOLUȚIONARE	281
	67. „Istoria este cea dintâi carte a unei nații” — [Prospect pentru] „ <i>Magazinu istoricu pentru Dacia</i> ”, sub redacția lui A. T. Laurian și N. Bălcescu. Ianuarie 1845	281
	68. „Zorile pentru minte și inimă” — A. Pop [Al. Papiu Ilarian], <i>Să învâjăm românește, domnilor!</i> Din revista manuscrisă „ <i>Diorile. . .</i> ”, Cluj, Martie 1846	283
	69. Pentru înflorirea intelectuală și morală a nației — Înțemeierea Asociației literare a României, la București, și a Societății studenților români de la Paris. Februarie și decembrie 1845	285
	70. „A înlesni progresul literar în toată românia” — <i>Socoteală de lucrurile Comitetului Asociației literare a României, pentru anul 2-lea</i> , București. 1846	286
	71. „A contribui de la unu pînă la 1 000 galbeni pe an” — I. Studenții români, de la Paris, către Ion Ghica, la București.	

	August 1846. II. Ion Ghica, de la București, către frații Hurmuzaki, la Viena. Septembrie 1846	289
	72. Circulația ideilor și a cărților între români — Atanasie Șandor, de la Arad, către G. Barițiu, la Brașov. 4/16 martie 1846	290
	73. Misia revoluționară a poeziei — C. Bolliac, <i>Poesia</i> (capi-tolul VII)	292
	74. T. Vasilovici, <i>Limba noastră către noi</i> . Poezie din „Calen-dar pentru Bucovina pe anul 1846”	294
	75. N. Popca, <i>Iubitoriul de nația-și sau naționalistul</i> — Poezie din revista manuscrisă „Diorile” Cluj, 1846	296
1846—1847	PROBLEMA REGLEMENTĂRII RELAȚIILOR DINTRE ȚĂRA-NII IOBAGI ȘI DOMNII DE PĂMÎNT	297
	76. Privire generală — G. Barițiu, <i>Urbariele în Transilvania</i>	297
	77. „Să scriem mai puțin și să dregem mai multisoare” — G. Barițiu, <i>Țăranii, urbariul și tiparul periodic</i> . Articol din „Gazeta de Transilvania”. Martie 1846	300
	78. „Dacă milioanele nemaghiare vor alcătui majoritatea celor cu drepturi” — Din scrisoarea lui Wesselényi Miklós către Kossuth Lajos. Jibău, 1 august 1846. (Text român și maghiar)	302
	79. „Vecul urbarelor au trecut...” — <i>Un extras din scrisoarea baronului Veseleni, în privința urbariului</i> . Din „Gazeta de Transilvania”. Noiembrie 1846	306
	80. „Într-o epohă unde se tratează despre îndatoririle săte-nilor către proprietari...” — <i>Katrina Varga</i> . Ianuarie-februarie 1847. Din „Albina românească” (Iași). 13 februarie	308
	81. „Cazul Murgu” preocupă autoritățile habsburgice... — I. Dispoziție imperială către contele Sedlnitzky, șeful Poliției. Noiembrie 1846. II. Raport secret, din Timi-șoara, înaintat contelui Sedlnitzky, la Viena. 10 martie 1847. (Text român și german)	309
	„ȚINTA NOASTRĂ — UNITATEA NAȚIONALĂ”	315
	82. Junimea română, „Într-însa nația nădăjduiește” — N. Băl-cescu, <i>Privire asupra stării de față, asupra trecutului și</i>	

	<i>viitorului patriei noastre. Cuvîntarea din noaptea Anului Nou 1847. la Paris</i>	315
83.	„Cu fierbinte zel național” — Juriștii români de la Colegiul reformat din Tg. Mureș către G. Barițiu, la Brașov. 19 ianuarie 1847	321
84.	În căutare de sprijin... — C. A. Rosetti, de la Paris, către Ion Ghica, la București. 1 martie 1847. (Fragment)	322
85.	Pentru „dulcea noastră limbă” — Tinerimea română de la Liceul academic maghiar din Cluj către G. Barițiu, la Brașov. 2/14 octombrie 1847	323
86.	„Pentru întocmirea de școli române” — Însocierea Lazariană : actul de constituire al societății. Paris, noiembrie 1847	324
1847—1848	PRELUDIUL	326
87.	„Cînd omenirea întreagă intră în frămîntare — Dimitrie Brătianu. <i>Cuvînt improvisat la Societatea studenților români din Paris</i> . Noiembrie 1847	326
88.	„Lucrurile țarei se lămuresc”. <i>Programul Partidei tinerilor</i> . — I. Din scrisoarea lui N. Bălcescu, de la Paris, către Alexandra Florescu, la București. 3/15 decembrie 1847. II. H. Desprez. <i>Moldovalahia și mișcarea românească</i> . Din „ <i>Revue des Deux Mondes</i> ”. Ianuarie 1848. (Text român și francez)	335
89.	Desființarea vămii dintre Țara Românească și Moldova — 1 ianuarie 1848 — Art. 8 din <i>Actul de convenție între învecinatele prințepate a Țării Românești și a Moldovii</i> . „ <i>Buletin, foaie oficială</i> ”. Iași, decembrie 1847	340
90.	Partida liberală din Țara Românească — Raportul consulului britanic R. G. Colquhoun, de la București, către Stratford Canning, ambasadorul Angliei la Constantinopol. 25 martie/6 aprilie 1848. (Text român și englez).	341
91.	Pregătiri... — Ion Ghica, <i>Note scrise sub dictarea lui N. Bălcescu, asupra evenimentelor care au precedat revoluția de la 1848</i>	348
92.	În sensul vechilor capitulații — Scrisori de acreditare și instrucțiuni pentru Ion Ghica, la Constantinopol. 7/19 mai 1848. (Text român și francez)	351

PARTEA A-II-A

REVOLUȚIA

DEȘTEPTAREA ROMÂNIEI

- Cătră români*, poezie-manifest de Vasile Alecsandri 357

MARTIE — MAI ÎN MOLDOVA

93. Neapăratele îmbunătățiri ce cere starea țării — *Petițiunea-proclamațiune în numele tuturor stărilor Moldovei*. 28 martie/9 aprilie 359
94. „Eată judecata lumii” — M. Kogălniceanu, *Întimplările... din luna lui martie 1848*. Broșură 364
95. „Domnul nu era singurul vinovat” — P. Balș către Ion Ghica, Forcești, 2/14 mai 1850. (Text român și francez) 371
96. În drum spre exil. Încercarea de evadare la Galați și Brăila — Raportul viceconsulului britanic de la Brăila, V. Lloyd, către R. G. Colquhoun, consulul general britanic de la București. 7/19 aprilie. (Text român și englez) 378
97. Ecouri în presă apuseană — *Revoluția europeană. Evenimentele din România (Moldova)*. Corespondența ziarului „La Démocratie pacifique”, Paris, 18/30 aprilie. (Text român și francez) 382
98. „Fraților români din toată România” — V. Alecsandri, *Protestație în numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu*. Broșură. Mai 1848 385

MARTIE — APRILIE ÎN TRANSILVANIA

- CE VOIM! CE NU VOIM! 398
99. „Iobagii nu vor mai fi iobagi, ci oameni liberi” — G. Barițiu, *Știre despre desființarea iobăgiei hotărâtă în Dieta Ungariei*. Din „Gazeta de Transilvania”, 15/27 martie 398
100. „Libertatea, egalitatea și frățietatea”, această sfântă deviză — G. Barițiu, *Unele idei practice despre libertatea tiparului*. Articol în „Foaie pentru minte”, 22 martie/3 aprilie 399
101. Pentru dreptul nației române. Împotriva uniunii cu Ungaria — Simeon Bărnuțiu, *Provocațiune*. (Manifest din 24—25 martie/5 aprilie) 401
102. „Românul, român trebuie să rămână în etern” — Al. Papiu Ilarian, *Adresele de la Mureș-Oșorhei* (Tg. Mureș), 24—25 martie. Din „Foaie pentru minte”. 29 martie/10 aprilie 403

103. „Drepturile ce avem să le cerem“ — Aron Pumnul, <i>Proclamație circulară pentru convocarea adunării pe Duminica Tomei</i> . 31 martie/12 aprilie	406
104. Cereri naționale și sociale de căpetenie — A.T. Laurian, de la București, către G. Barițiu, la Brașov. 8/20 aprilie	409
APRILIE — MAI: DINCOACE ȘI DINCOLO DE CARPAȚI	410
105. Înainte de proiectata adunare națională la Blaj — Ioan Axente, de la București, către Simeon Bărnuțiu, la Sibiu. 16/28 aprilie	410
106. Planuri „daco-românești“ ale „emisarilor“ trecuți peste Carpați—Rapoarte ale autorităților polițienești din Brașov. Aprilie-mai. (Texte române și germane, române și maghiare)	413
107. „Confrăii noștri din Moldova s-au și răsculat“ — Raport confidențial adresat de J. Jablonczy autorităților comitatului Bihor. Oradea, 20 mai/1 iunie. (Text român și maghiar)	419
108. Program pentru „interesul comun al patriei“ — <i>Ce sînt meseriașii?</i> Broșură-program	421
109. Puncte de vedere... și interese ale puterilor străine— <i>Austria și Principatele de la Dunăre</i> . Articol din „Wiener Zeitung“, 14/26 aprilie; traducerea lui T. Cipariu, în „Organul luminărei“, Blaj. 28 aprilie/10 mai. (Text român și german)	427
APRILIE—MAI: BLAJUL — ÎNȚÎIA ȘI A DOUA ADUNARE	434
110. 18/30 aprilie, Duminica Tomei: Întîia adunare la Blaj — T. Cipariu. <i>Blasiu, Luni după Duminica Tomei</i> . Dare de seamă în „Organul luminărei“. 21 aprilie/1 mai	434
111. În așteptarea Dietei și deopotrivă a mării Adunări de la Blaj. — Relatarea corespondentului ziarului „Nemzeti Politikai Hírlap“ din Pesta, datată [2]/14 mai. (Text român și maghiar)	435
112. „Fraților! Acum puterea este în mîna poporului“ — Apel pentru a doua adunare la Blaj	444
113. „La lumina istoriei și a libertății“ — S. Bărnuțiu, <i>Raporturile românilor cu ungurii și principiile libertății naționale</i> . Discursul rostit la 2/14 mai în catedrala Blajului	446

114. „Jur ca român” — <i>Forma jurământului pus de Adunarea generală a nației române în Câmpul Libertății la Blaj. 3/15 mai 1848</i>	484
115. Națiunea română, răzimată pe principiul libertății, egalității și fraternității — <i>Puncturile națiunii române transilvane votate în adunarea națională de la Blaj, în 15—17 mai c.n.</i>	484
116. „Blajul își avu a sale trei zile” — T. Cipariu, <i>Adunarea Națională. Blasiu 15, 16, 17 maiu. Din „Organu național”, 12/24 mai</i>	487
DIN ZILELE ADUNĂRII NAȚIONALE	493
117. „Hai să dăm mână cu mână” — V. Alecsandri, <i>Hora Ardealului. Poezie.</i>	493
118. „Identificându-ne soarta noastră cu a lor” — G. Sion, <i>Suvenire contemporane</i>	493
119. „Un popor întreg...” — Alecu Russo, <i>Despre adunarea de la Blaj</i>	496
120. „Simțămînt frățesc față de acest popor” — St. Lud. Roth, <i>Români. (Text român și german)</i>	497
121. „Despre această vestită adunare” — Jakab Elek, <i>Un martor ocular. (Text român și maghiar)</i>	499
122. „Așa ceva n-a prea văzut vreodată Europa” — Mészáros Károly, <i>Cronicar al evenimentelor, imputernicit de guvern. (Text român și maghiar)</i>	504
DUPĂ BLAJ.	506
123. <i>Deșteaptă-te române...</i> — Andrei Mureșanu, <i>Un răsunet</i>	506
124. Programul revoluționarilor moldoveni redactat la Brașov — <i>Prințipiile noastre pentru reformarea patriei. 12/24 mai</i>	507
MAI—IUNIE ÎN BANAT ȘI PĂRȚILE UNGURENE (PARTIUM)	509
125. Adunarea românilor ținută la Pesta — <i>Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat. 9/21 mai</i>	509
126. „În duhul dragostei frățesti” — <i>Fraților concetățeni români! Proclamația lui Eftimie Murgu după eliberare și înainte de venirea în Banat</i>	512

127. Banatul în frământare... — *Din Caraș, din Lugoj*. Corespondență către ziarul „Pesti Hírlap”. (Text român și maghiar) 513
128. Murgu între bănățeni — Ștefan Puris, teolog în Virșeș, către Nicolae Man, preot la Sibiu. 11/23 iunie 515
129. „Să se recunoască prin lege naționalitatea română—Adunarea de la Timișoara, prezidată de Mihai Cociuba. 13/25 iunie. (Text român și maghiar) 517
130. A păstra frățietatea, patria și naționalitatea română — *Rezultatul Adunării naționale române din Logosiu*. 15/27 iunie. După „Organul național”. 7/19 iulie 518

IUNIE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

ÎNAINTE DE ISLAZ 520

131. „Să știe lumea toată” — G. Barițiu, *Țara Românească și Moldavia*. Articol în „Gazeta de Transilvania”. 3/15 iunie 520
132. „În folosul tuturilor și spre a nimănui stricare” — *Moldavo-România*. Corespondență din București către „Gazeta de Transilvania”. 10/22 iunie 522
133. Pentru înlăturarea temerilor Puterii suzerane — I. Raportul consulului britanic, R. G. Colquhoun, de la București, către Lordul Palmerston. 20 iunie/2 iulie. (Text român și englez). II. Memoriul remis lui Talaat Efendi în numele Partidei liberale din Țara Românească. 5/17 iunie. (Text român și francez) 524
134. „Cauza națională va triumfa” — *Moldavo-România*. Corespondență în „Gazeta de Transilvania”. 14/26 iunie 531
135. „În București sunt toate gata... Începem” — I. Eliade, din Tabăra națională de la Islaz, către Gh. Maglieru, la Caracal. 8/20 iunie 532

POPORUL ÎȘI PROCLAMĂ DREPTUL SĂU SUVERAN 533

136. 9/21 iunie la Islaz — *Proclamația și programul revoluționar* 533
137. Adresa no. 1 a Guvernului proclamat la Islaz, către domnitorul Gh. Bibescu. 9/21 iunie 541
138. 11 iunie în Capitală — Florian Aaron, de la București, către G. Barițiu, la Brașov. 12/24 iunie 543

139. N. Bălcescu - numit secretar al statului. — Adresa nr. 2 951 din 11/23 iunie	545
140. D. Brătianu numit agent diplomatic pe lângă guvernele Austriei și Ungariei (Text român și francez)	546
141. „România a rupt lanțurile robiei” — C. A. Rosetti, <i>Trăiască România liberă!</i> Articol în „Pruncul român”, nr. 1. 12/24 iunie	547
142. „Uniți-vă cu noi, frați de dincolo de Nilcov...” — C. A. Rosetti, <i>Către frații noștri din Moldova</i> . Articol în „Pruncul român”, nr. 1. 12/24 iunie	548
143. „O Constituție legată de interesele interne ale țării...” — Circulara ministrului de Externe N. Bălcescu, către consulii Puterilor străine. 11/23 iunie. (Text român și francez)	549
144. Abdicarea lui Gh. Bibescu. București, 13/25 iunie	550

CONSTITUIREA GUVERNULUI PROVIZORIU. PRIMELE MĂSURI.

145. „Astăzi, la 14 iunie...” — Publicația Guvernului despre constituirea sa. 14/26 iunie.	551
146. Decret nr. 1, pentru steagul național și deviza română. 14/26 iunie	551
147. Decret nr. 2, pentru desființarea rangurilor civile. 14/26 iunie	552
148. Decret nr. 3, pentru desființarea cenzurii. 14/26 iunie	552
149. Decret nr. 4, pentru înființarea gărzilor naționale. 14/26 iunie	553
150. Decret nr. 7, pentru desființarea pedepsei cu bătaia și a pedepsei cu moartea. 14/26 iunie	553
151. Dispoziții pentru formarea unităților de panduri — Circulara ministrului din Lăuntru, N. Golescu, către administratorii de județe	554
152. Proiect pentru întocmirea gărzii naționale — Raportul colonelului Scarlat Crețulescu. 14/26 iunie	554

PE CÂMPUL FILARETULUI

153. La sfințirea steagurilor naționale. Discursul rostit de Ion Voinescu II. 15/27 iunie	556
---	-----

154. „Credincios voinței nației române” — <i>Jurământ</i> . . .	557
155. Spre neștearsă aducere aminte. — Schimbarea denumirii Cimpului Filaretului. 17/29 iunie	557
156. La toate se va face îndreptare... — <i>Proclamație către săteni</i> . 16/28 iunie	558
157. „Pentru ridicarea stindardului libertății...” — Gheorghe Magheru numit căpitan general al trupelor neregulate de dorobanți și panduri. 18/30 iunie.	559
158. „Nația noastră în raporturi cu Sublima Poartă” — Ion Catina, <i>Opinie publică</i> . Articol în „Pruncul român”, nr. 2, 17/29 iunie	559
 CRONICA PRIMELOR ZILE REVOLUȚIONARE	561
159. Ion Glica, <i>Note scrise după relatarea lui D. Bolintineanu</i>	561
160. 13 și 14 iunie — Raportul consulului britanic, R. G. Colquhoun, către Lordul Palmerston. București, 15/27 iunie. (Text român și englez)	564
 Iunie—Iulie în Transilvania	570
161. Protestul națiunii române în fața opiniei publice din întreaga lume — <i>Uniunea Transilvaniei cu Ungaria proclamată samavolnic</i> . Articol din „Wiener Zeitung”. 29 mai/10 iunie. (Text român și german)	570
162. 21 mai/2 iunie. „Dizolvarea” Comitetului Național Român. Vărsarea de sînge de la Mihalț și Coșlar — G. Barițiu, <i>Căusa Mihalțului</i> . Articol în „Foaie pentru minte” din 5/17 iulie	574
163. „Slujbele domnești, taxile, dejnele și alte danii urbariale s-au încetat...” de la 7/19 iunie — <i>Preînștiințare</i> dată de guvernatorul Teleki Iozsef. 26 mai/7 iunie	577
164. Avram Iancu și Comitetul Național din Sibiu. Moșii și pădurile lor — Consilierul și administratorul domeniilor Zlatna, J. von Némegyei, către vicecomitele Tezaurariatului. 23 mai/4 iunie. (Text român și german)	578
165. Guvernul maghiar să elaboreze o lege de recunoaștere a naționalității românilor... — I. Ministrul de Externe maghiar, Pál Eszterházy, către primul ministru Batthyány. Innsbruck, 11/23 iunie. (Text român și maghiar). II. <i>Prea-</i>	

<i>înalta rezoluție orală la a doua petiție a delegației române condusă de episcopul Andrei Șaguna. Innsbruck, 11/23 iunie. (Text român și german)</i>	583
166. „Oamenii-s ațfățați asupra făcătorilor de nedreptate...” — Avram Iancu, de la Cîmpeni, către Simeon Bărnăuțiu, la Sibiu. (După 9/21 iunie).	585
167. „Pururea patrioți credincioși, însă pururea numai români” — G. Barițiu, <i>Transilvania. Cluj</i> . Articol în „Gazeta de Transilvania”, 14/26 iunie	588
168 „Priviți acum și spre Dunăre în jos...” — G. Barițiu, <i>Fraților români transilvăni</i> . Din „Gazeta de Transilvania”, 21 iunie/3 iulie	590
169. „Una grăită și alta împlinită...” — Românii din scaunul Sighișoarei se plîng episcopului Șaguna, ca președinte al deputației trimisă la împăratul. 1/13 iulie	591
170. Uniune silită... — Petru Suciu, din Sibiu, către G. Barițiu, la Brașov. 3/15 iulie	594
171. Poziția națiunii săsești — <i>Memoriul națiunii săsești din Transilvania cu privire la condițiile uniunii ei cu regatul Ungariei</i> . 21 iunie/3 iulie. (Text român și german)	595
ÎN BANAT	606
172. Autorizația de înarmare insurecțională dată românilor din Caraș, revocată — Procesul-verbal al ședinței Comisiei Comitatului Caraș, ținută la 5/17 iunie. (Text român și maghiar)	606
IUNIE—SEPTEMBRIE. CAUZA BUCOVINENILOR	608
173. Pentru autonomia țării Bucovinei, pentru păstrarea naționalității românilor — <i>Memoriul din iunie cu cererile românilor bucovineni</i> . (Text român și german)	608
174. În trebile Ocolului... — I. Scrisoarea deputatului Miron Ciupercevic către fruntașii din Ocolul Cîmpulungului moldovenesc. Viena, 20 iunie/2 iulie. — II. <i>Memoriul prezentat Parlamentului liberal de la Viena</i> . 8/20 septembrie. (Text român și german)	613

IUNIE–AUGUST: „ÎMPREUNĂ LUCRARE PENTRU BINELE OBȘTESC“

ACTIVITATEA REVOLUȚIONARILOR MOLDOVENI	622
175. „Unire și bărbăție” – Apelul revoluționarilor aflați în Bucovina către locuitorii Moldovei. Iunie	622
176. <i>Cătră românii din Moldova</i> – poezie răspîdită ca foaie volantă. Iunie	624
177. „A ne înțelege cu toții în pășirile trebuincioasă” – Apelul nr. 1 al Comitetului din Cernăuți către cel din Iași. Iunie.	625
178. Stări și fapte în Moldova... Venirea comisarului Porții – Comitetul din Iași către cel din Cernăuți. 15/27 iunie	626
179. „În război declarat cu tiranul...” – Anastasie Panu, de la Huși, către Lascăr Rosetti și G. Sion, la Cernăuți. 22 iunie/4 iulie	627
180. „Unirea Moldovei cu Țara Românească, unicul scop ce trebuie să-l urmărim acum” – C. Hurmuzachi, de la Dun-brăveni (Suceava), către Lascăr Rosetti, la Cernăuți. (Text român și german)	629
181. „Unirea cu orice preț” – D. Cantacuzino, de la Baia (Suceava), către Lascăr Rosetti, la Cernăuți. 16/28 iulie. (Text român și german)	631
182. „Lăcuitorii încă au simțit ce poate să fie bun pentru dinșii...” – Gh. Dulcescu, de la Iași, către Comitetul din Cernăuți. 17/29 iulie	634
183. „Constituția Valahiei... și reunirea celor două Principate” – P. Mavrogheni, de la Iași, către Costache Negri, la Cernăuți. 19/31 iulie. (Text român și francez)	636
184. „Pentru viitorul fericit a României întregi” – Comitetul din Cernăuți către cel din Iași. 18/30 iulie	638
185. „Dreptate, Frăție”, Tricolor – Iordache Mălinescu, <i>Voință de pre urmă!</i> 20 iulie/1 august.	640
186. Pentru „consolidarea tractatelor strămoșilor cu Poarta” – Memoriul revoluționarilor moldoveni aflați la Cernăuți adresat lui Suleiman Pașa. 30 iulie/11 august. (Text român și francez)	642
187. „Și în Moldova se așteaptă o răscoală generală” – Dim. Golescu, de la Brăila, către Ion Ghica, la Constantinopol. 7/19 august. (Text român și francez)	645
188. „Pentru libertatea și puterea de mai nainte” – M. Kogălniceanu, <i>Dorințele Partidei Naționale în Moldova</i> – Broșură-program de la sfîrșitul lui august. Cernăuți	647

CONTENTS — A CHRONOLOGY

FOREWORD.	VII
-------------------	-----

PART I

PRECURSORS

1784—1785	HOREA'S UPRISING	
	1. "Horia Rex Daciae" — Seal attributed to Horea. Engraving with contemporary explanation. (Text in Romanian and German)	3
	2. The targets of the Programme. The peasants' ultimatum — Conditions set forth by Horea to be delivered to the nobility by Carol Brăneack, from the Șoimuș Saltmines Office, on November 11, 1784. (Text in Romanian and Hungarian)	4
	3. The people's right to rebel — J. P. Brissot, <i>The second letter by a defender of the people addressed to Emperor Joseph II...</i> 1785. (Text in Romanian and French)	6
1791	4. The Romanian nation in Transylvania claims acknowledgement of its ancient rights — I. <i>Supplex Libellus Valachorum</i> . (Text in Romanian and Latin)	31
1810	5. The land we are entitled to look at ... — From the letter sent by Moise Nicoară, from Bucharest, to Petru Maior, in Buda. December	59
1812	6. For the Romanians to know their true and great beginnings — Petru Maior, <i>A history of the beginnings of the Romanians in Dacia</i> . Foreword	59
1819	7. "Enough of tears in our Motherland, enough of slavery..." — G. Lazăr's address at Dionisie Lupu's consecration. Bucharest, May 29, 1819	61

xxx

1821	TUDOR VLADIMIRESCU'S REVOLUTION	
	8. "Brothers, people of Wallachia... Make haste and come hither..." – The first proclamation given by Tudor Vladimirescu. Padeș, January 23	63
	9. "Motherland is the people..." – Tudor Vladimirescu's letter to boyar Nicolae Văcărescu. February 11.	64
	10. "One mind, one voice with Moldavia" – Tudor Vladimirescu to Metropolitan Dionisie and A. Filipescu-Vulpe, Lord Treasurer. April 5.	65
	11. From beyond the Carpathians . . . "a new lord has arrived" – From the enquiry conducted by the notary Makra Antal among the peasants of Hunedoara. March 24/April 5. (Text in Romanian and Hungarian)	66
1823–1824	12. Revolutionary agitation among border-guards in Banat I. Personal note received by Dobrowollny, Imperial-Royal Commissioner, at the I.-R. High Command for Banat in Timișoara. Vienna, January 2/14, 1824. II. Secret report filed by the Imperial-Royal Commissioner Dobrowollny. Timișoara, December 24, 1823/January 5, 1824. (Text in Romanian and German)	73
1826–1832	REASONS AND NEEDS OF ENSURING "GENERAL HAPPINESS"	77
	13. "With factories government can employ the people" – Constantin Radovici of Golești (Dinicu Golescu), <i>Notes of my travels</i>	77
	14. A brief overview of the life of various classes – Dr. Constantin Căraș, <i>A classification of inhabitants</i>	78
	15. The family of one and the same... dwelling – Costachi Conachi, <i>Reasons for abolishing customs between Moldavia and Wallachia</i>	80
	16. Agriculture, the basis of a nation's wealth and happiness – <i>Plan for an agricultural establishment charged with land improvement</i> (From "Curierul Românesc", Bucharest, May 1830)	81
	17. Revolt of the Telegra salt-pit workers – The magistracy of Lăuntru commune. Injunction to Steward Costache Burchi, governor of Prahova county. October 2, 1832... .	82

1829—1830	18. Wallachia and Moldavia should make together an autonomous and independent principality — <i>Petitions that Wallachia and Moldavia could have submitted to a congress of Christian princes to ensure external security and internal stability</i>	84
	19. "A brother is still a brother" — Iancu Văcărescu, <i>At Milcof</i> . A poem, 1830	86
1834—1835	20. The Union and Independence of the Principalities — Boisle-Comte, <i>The fears and desiderata for the future of their countries, imparted to me by inhabitants</i> . Bucharest, May 17, 1834. (Text in Romanian and French)	87
	21. Secret pan-Romanian movement originating from Transylvania and Banat — I. Maschek's second denuntiation conveyed by Lt.-colonel Roth, commander of the Frontier-Guards Regiment of Banat, to General von Schneller, military commander of Banat. Caransebeș, January 15/27, 1835. II. Note by Metternich to Count J. Sedlnitzky, Chief of Police. Vienna, February 3/15, 1835. (Text in Romanian and German)	93
1837	22. Michael the Brave or "what a united nation can do" — F. Aaron, <i>Brief view of the history of the Principality of Wallachia</i> , 1837	99
1838	PROGRESS... REACTION	102
	23. "For the victory of all Romanians" — F. Aaron, from Bucharest, to G. Barițiu, in Brașov. February 7 . . .	102
	24. "So that even poor people could read <i>The history of the beginnings of the Romanians in Dacia</i> " — Iordache Mălinescu, from Mihăileni in Moldavia, to G. Barițiu, in Brașov. April 19	104
	25. From the life of Bucharest city... — Grigore Grădișteanu, from Bucharest, to Ion Ghica and Ion Em. Florescu, students in Paris. December 16/28	105
1837—1841	THE MOVEMENT FOR A UNITARY INDEPENDENT NATIONAL STATE	
	I. THE CÂMPINEANU EPISODE	110
	26. For the reconstitution of old Dacia — <i>On Wallachia's policy toward Poland</i> . (Romanian opinions concerning	

Romanian-Polish cooperation), 1837. (Text in Romanian and French)	110
27. The National Party of Wallachia Declaration of Principles — Act of Union and Independence. November 1/13, 1838. (Text in Romanian and French)	118
28. The draft Constitution. After the recognition of Independence — <i>Special act for the nomination of the sovereign of the Romanians</i> . November 5/17, 1838. (Text in Romanian and French)	123
29. National impetus, political trends — [F. Colson], <i>About the people and the political parties of Wallachia</i> . December, 1838 — January, 1839. (Text in Romanian and French).	128
30. For the cause of the union of the Principalities. Moldavia's State Secretary N. Suțu's visit to Bucharest — From the report of R. G. Colquhoun, the British consul general in Bucharest to Lord Palmerston. Bucharest, January 7/19, 1839. (Text in Romanian and English)	146
II. CULTURAL PROGRAMME — POLITICAL TARGET	
31. "The Union, without which things shall no longer go well" — Costache Negruzzi, from Jassy, to G. Barițiu, in Brașov. March 23/April 4, 1839	149
32. Society for the education of the Romanian people — Constitution report. Paris, August 20, 1839.	150
33. For the "three provinces of old Dacia" — M. Kogălniceanu, " <i>Dacia Litterară</i> ". <i>Introduction</i> . January 30, 1840.	151
34. Patriotic wishes—A. Hăjdeu, " <i>Recollections from the past, an image of the present and future prospects for Moldavia</i> ". June, November, 1840	154
35. "Let us preserve our language and history" — M. Kogălniceanu, <i>Introduction</i> to the magazine " <i>Arhiva Românească</i> ", 1841	155
III. THE 1840 MOVEMENT	
36. These revolutionary aim appear to have been organized for three years now — Anonymous revelations	159
37. For a "new Roman republican government" — The conclusions from the report of the Commission of Enquiry to Prince Alexandru D. Ghica. December 10, 1840	160

	38. "Let us release Câmpineanu" — C. Bolliac, <i>The Romanians' Marseillaise</i> . A poem	162
	39. The sentence passed by the "Joint Divans". April 11/23, 1841	164
	40. The need for social and economic reforms — Mitică Filipescu, <i>Profession of political faith</i> . April 1841. (Text in Romanian and French)	165
1839—1841	SECRET SOCIETIES IN MOLDAVIA	177
	41. "Equerry Leonte Radu's" confederative conspiracy. I. The oath of the conspirators. II. List of "conspirators" or "patriots". 1839	177
	42. A new secret association. The Philanthropic Society — I. A report filed by Samuel Gardner, the British consul in Jassy, to R. G. Colquhoun, the British consul general in Bucharest, June 9/21, 1841. (Text in Romanian and English). II. Moldavia's State Secretariate to the British Consulate in Jassy. June 13/25, 1841. (Text in Romanian and French)	178
1842	AGAINST DENATIONALIZATION	184
	43. Language and nationality — Simeon Bărnuțiu, <i>A shameful agreement and an unjust law</i> (Blaj, February 13/25, 1842)	184
	44. "Your interest is our interest, too" — Iordache Mălinescu, from Văleni, Moldavia, to G. Barițiu, in Brașov. June 8/20, 1842	194
	45. "And this is done to the Romanians in the 19th century" — Dimitrie Jianu, from Cimpulung(-Muscel), to G. Barițiu, in Brașov. October	196
	46. "The language of the country... is the Wallachian language" — St. Ludwig Roth, <i>The struggle for official language in Transylvania. An explanation of: Whence and Whither?</i> (Text in Romanian and German)	197
	47. What are these Magyar laws? — István Széchenyi, From the speech made at the solemn session of the Hungarian Academy of Science, November 27. (Text in Romanian and Hungarian)	199

1843	48. "The need for the history of our Motherland... to protect our rights" — M. Kogălniceanu, <i>Opening address at the course in national history at Academia Mihăileană</i> . Jassy, November 24.	212
1843—1844	SOCIAL, ECONOMIC, NATIONAL.	225
	49. "Defend the factories... liquidate the corporations" — Proposals made in the Cluj Diet in December 1842, summed up in "Gazeta de Transilvania", January 4, 1843	225
	50. A victim of tyranny: Mitică Filipescu — I. Report by C. von Timoni, the Austrian consul in Bucharest, to Prince Metternich, in Vienna. May 10/22, 1843. (Text in Romanian and German). II. <i>To Dimitrie Filipescu from his grief-stricken cousin Constantin G. Filipescu</i> . Funeral oration, May 9, 1843	226
	51. General discontent during G. Bibescu's rule — Report by R. G. Colquhoun, the British consul in Bucharest, to Lord Aberdeen, the British Foreign Secretary. Bucharest, October 15/27, 1843. (Text in Romanian and English)	227
	52. The conflict between Wallachia's National Assembly and the Prince caused by the foreign ownership of Romanian mines — Reply of the Assembly of February 29, 1844 to the Prince decision of February 14, 1844	231
	53. Ioan Eliade Rădulescu, <i>The wild rose and the flowers</i> . A poem	232
	54. "All people are born free and are free"— M. Kogălniceanu, <i>The emancipation of the Gypsies</i> . An article occasioned by the decree of January 31, 1844, in "Foaie Științifică și literară", of February 6, 1844	235
	55. Emancipation of the monastery- and state-owned Gypsies in Moldavia — Report by Samuel Gardner, the British consul in Jassy, to Lord Aberdeen, in London, February 18/March 1, 1844. (Text in Romanian and English) . . .	237
	56. Obstacles raised in the way of (Transylvanian) trade— <i>Transylvania. Commerce</i> . After "Gazeta de Transilvania", March 27, 1844	238
	57. For a better and more prosperous future — Against Prince Metternich, the Chancellor of the Austrian Empire . .	239

	58. The plans and aspiration of the Romanians: the making of a nation and a state — Wesselényi on the Romanian national movement. 1843. (Text in Romanian and Hungarian)	240
	59. The spirit of the age "for strong national unity" — G. Barițiu, <i>Nationality</i> . An article published in the magazine "Foaie pentru minte", December, 1844	248
1844—1845	EFTIMIE MURGU AND BANAT	250
	60. "Now, we too, wish to be masters of our own land" — Teacher Vasile Bojincă, from Gîrlîște, to Eftimie Murgu, in Lugoj. October 31, 1844	250
	61. "For the emancipation of the Romanian nationality" — Eftimie Murgu's questening in Pest for his "attempt to stir the Wallachian people". October 18/30 and December 18/30, 1845. (Text in Romanian and Hungarian) . . .	251
1845—1846	AT MÎNJINA	269
	62. "To impart our thoughts between us" — Costache Negri and V. Alecsandri, from Minjina, to Ion Ghica, in Bucharest. March 1845	269
	63. The Milcov "a dragon that needs be crushed" — C. Negri, from Minjina, to Costăchiță Filipescu. March 10, 1846. (Text in Romanian and French)	270
1846	MOVEMENTS IN MOLDAVIA	272
	64. Against government abuses — [M. Kogălniceanu], <i>Disturbances in Jassy, January-March 1846</i> . (Text in Romanian and French)	272
	65. Repressions... — A. I. Cuza, from Galați, to Iordache Lambrino. June 9. (Text in Romanian and French) . . .	277
	66. Epilogue... — Al. Savu, Secretary at the Austrian Consulate in Jassy, to G. Barițiu, in Brașov. November 29/ December 11	279
1845—1846	CULTURAL FORMS — REVOLUTIONARY TARGETS . . .	281
	67. "History is the first book of a nation" — Highlights for " <i>Magazinul istoricu pentru Dacia</i> " edited by A. T. Laurian and N. Bălcescu. January 1845	281

68. "The awakening of the mind and heart" — A. Pop [A. Papiu Ilarian], *Let us learn Romanian, gentlemen!* From the magazine "Diorile". Cluj, March 1846 283
69. For the nation's intellectual and moral development — Foundation of the Literary Association of Romania, in Bucharest, and of the Society of Romanian Students, in Paris. February, December 1845 285
70. "To facilitate literary progress among all Romanians" — *An account of the proceedings of the Committee of the Literary Association of Romania, for the 2nd year.* Bucharest, 1846 286
71. "Contributing with one to 1000 gold coins per year" — I. The Romanian students, from Paris, to Ion Ghica, in Bucharest. August 1846. II. Ion Ghica, from Bucharest, to the Hurmuzaki brothers, in Vienna. September 1846 289
72. Circulation of ideas and books among Romanians — Athanasie Șandor, from Arad, to G. Barițiu, in Brașov. March 4/16, 1846 290
73. The revolutionary mission of poetry — C. Bolliac, *Poetry* (Chap. VII) 292
74. T. Vasilovici, *Mother tongue speaks to us.* Poem published in the magazine "Calendar pentru Bucovina pe anul 1846" 294
75. N. Popca, *He who loves his Motherland, or The Nationalist* — Poem from the manuscript magazine "Diorile" Cluj, 1846 296

1846—1847 THE SETTLEMENT OF THE SERF — LANDOWNER RELATIONS 297

76. A general overview — G. Barițiu, *The "Urbaria" in Transylvania* (The regulations governing serf — landlord relations) 297
77. "Let us write less and do a little more" — G. Barițiu, *The peasants, the urbarium and the periodical printings.* Article in "Gazeta de Transilvania", March 1846 300
78. "If the millions of Non-Magyars ever became the lawful majority" — From the letter of Wesselényi Miklós to Kossuth. Jibău, August 1, 1846. (Text in Romanian and Hungarian) 302

	79. "The age of the urbaria has passed..." — <i>An excerpt from Baron Wesselényi's letter with regard to the urbarium.</i> From "Gazeta de Transilvania", November 1846 . . .	306
	80. "In an epoch when the peasants' duties to their landowners are discussed"... — <i>Katrina Varga.</i> January-February 1847. From "Albina românească" (Jassy), February 13	308
	81. "The Murgu Case", a concern of the Habsburg authorities — I. Imperial order given to Count Sedlnitzky, chief of the Police, November 1846. II. Secret report, from Timișoara, submitted to Count Sedlnitzky in Vienna, March 10, 1847. (Text in Romanian and German)	309
1847	"OUR TARGET: NATIONAL UNITY"	315
	82. N. Bălcescu, <i>A survey of the present, the past and the future of our Homeland.</i> Speech made on New Year's Eve 1847, in Paris	315
	83. "With ardent national zeal" — The Romanian law-students at the Reformed College in Tîrgu Mureș, to G. Barițiu, in Brașov. January 19, 1847	321
	84. Seeking support... — C. A. Rosetti, from Paris, to Ion Ghica, in Bucharest. March 1, 1847 (Fragment) . .	322
	85. For "our sweet language" — The Romanian youth at the Magyar Academic Lyceum, in Cluj, to G. Barițiu, in Brașov. October 2/14, 1847	323
	86. For the establishment of Romanian schools — The Lazariana Association: Constitution act. Paris, November. 1847	324
1847—1848	PRELUDES	326
	87. "When all mankind is experiencing that unrest..." — Dimitrie Brătianu's <i>improvised speech at the Romanian Students' Society in Paris.</i> November, 1847	326
	88. "Things are clearing up in the country". <i>The Programme of the Party of the Youth</i> — I. From the letter written in Paris by Bălcescu to Alexandra Florescu in Bucharest. December 3/15, 1847. II. H. Desprez, <i>Moldo-Wallachia and the Romanian movement.</i> From "Revue des Deux Mondes", January 1848. (Text in Romanian and French)	335

89. Abolishing the customs between Wallachia and Moldavia — January 1, 1848 — Art. 8 from <i>The Convention between the neighbouring Principalities of Wallachia and Moldavia</i> . In "Buletin, foaie oficială", Jassy, December 1847 . . .	340
90. The Liberal Party of Wallachia — Report by R. G. Colquhoun, the British consul general in Bucharest, to Stratford Canning, the British ambassador at Constantinople. March 25/April 6, 1848. (Text in Romanian and English).	341
91. Preparations... — Ion Ghica, <i>Notes dictated by N. Bălcescu on the events that had preceded the revolution of 1848</i> . . .	348
92. On the line of the old capitulations — Ion Ghica's credentials and instructions for Constantinople. May 7/19, 1848. (Text in Romanian and French)	351

PART II

THE REVOLUTION

ROMANIA'S AWAKENING

Vasile Alecsandri's manifesto <i>To the Romanians</i> . A poem	357
--	-----

MARCH—MAY IN MOLDAVIA 359

93. Obligatory improvements demanded by the situation of the country — <i>Petition-proclamation on behalf of all of the Moldavia estates</i> . March 28/April 9, 1848	359
94. "Here is the judgement of the people" — M. Kogălniceanu, <i>The events... of March 1848</i> . A pamphlet	364
95. The Prince was not the only one to blame — P. Balș to Ion Ghica. Forcești, May 2/14, 1850. (Text in Romanian and French)	371
96. On the way of the exile. Attempts at escape in Galați and Brăila — Report by V. Lloyd, the British vice-consul in Brăila, to R. G. Colquhoun, the British consul general in Bucharest. April 7/19. (Text in Romanian and English)	378
97. Echoes in the Western press — <i>The Revolution in Europe. Events in Romania (Moldavia)</i> . Report in the paper "La Démocratie pacifique", Paris, April 18/30. (Text in Romanian and French)	382
98. "To Romanian brothers across the whole Romania" — V. Alecsandri, <i>Protestation in the name of Moldavia, mankind and God</i> . A pamphlet. May 1848	385

MARCH—APRIL IN TRANSYLVANIA

WHAT WE DESIRE! WHAT WE DO NOT! 398

99. "Serfs will no longer be serfs, but free men" — G. Barițiu, *News about the abolishment of serfdom decided by the Diet of Hungary*. In „Gazeta de Transilvania“, March 15/27 398
100. "Liberty, equality, fraternity" that sacred slogan — G. Barițiu, *Some practical ideas for a free press*. Article published in "Foaie pentru minte", March 22/April 3 399
101. For the right of the Romanian nation. Against the Union with Hungary — Simeon Bărnuțiu, *An appeal* (the March 24—25/April 5 manifesto) 401
102. "The Romanian must remain for ever a Romanian" — Al. Papiu Ilarian, *The petitions from Mureș-Oșorhei* (Tirgu Mureș), March 24—25, in "Foaie pentru minte", March 29/April 10 403
103. "The rights we should claim" — Aron Pumnul, *A Circular-proclamation summoning the Assembly on Low-Sunday*. March 31/April 12 406
104. Major national and social claims — A. T. Laurian, from Bucharest, to G. Barițiu, in Brașov. April 8/20 409

PRIL—MAY: ON EITHER SIDE OF THE CARPATHIANS . 410

105. Before the planned Blaj meeting — Ioan Axente, from Bucharest, to Simeon Bărnuțiu, in Sibiu. April 16/20. 410
106. "Daco-Romanian" plans designed by the "emisaries" who had crossed the Carpathians — Reports by the Police authorities in Brașov. April-May. (Texts in Romanian and German, and in Romanian and Hungarian) 413
107. "Our brothers from Moldavia have already rebelled" — Confidential report addressed by J. Jablonczy to Bihor county authorities, Oradea, May 20/June 1. (Text in Romanian and Hungarian) 419
108. A programme for "the common interest of the homeland" — *What are labourers?* — Anonymous programme in pamphlet form 421
109. Viewpoints, and interests of Foreign Powers — *Austria and the Danubian Principalities*. Article published in the

"Wiener Zeitung", April 14/26, and translated by T. Cipariu in "Organul luminărei", Blaj, April 28/May 10. (Text in Romanian and German)	427
APRIL—MAY: BLAJ — THE FIRST AND THE SECOND ASSEMBLY	434
110. Low Sunday. April 10/30. The first Blaj rally — T. Cipariu, <i>Blaj, Monday after Low Sunday</i> . An account published in "Organul luminărei", April 21/May 1	434
111. Waiting for the opening of the Diet yet also of the great rally at Blaj — Correspondence published in the "Nemzeti Politikai Hirlap", Pest, dated May [2]/14. (Text in Romanian and Hungarian)	435
112. "Brothers! Power now rests with the people" — An appeal for a second Blaj meeting	444
113. "In the light of history and freedom" — S. Bărnăuțiu, <i>The relations between the Romanians and the Magyars, and the principles of national freedom</i> . Speech made in the Blaj Cathedral on May 2/14	446
114. "I swear as a Romanian..." — <i>The oath taken by the General Assembly of the Romanian nation on the Field of Liberty, Blaj, May 3, 1848</i>	484
115. The Romanian nation, based on the principle of liberty, equality and fraternity — <i>The points of the Transylvanian Romanian nation voted by the Blaj National Assembly, May 15—17</i>	484
116. So Blaj too had its three great days — T. Cipariu, <i>The National Assembly. Blaj, May 15, 16, 17</i> . From "Organul Națiunale", May 12/24.	487
ON THE DAYS OF THE NATIONAL ASSEMBLY	493
117. "Let us join hands" — V. Alecsandri, <i>The Transylvanian ring dance</i> . A poem	493
118. "Identifying our destiny with theirs" — G. Sion, <i>Contemporaneous recollections</i>	493
119. "A whole people..." — Alecu Russo on the Blaj meeting.	
120. "Brotherly feeling for this people..." — Stephen Ludwig Roth, <i>Romanians</i> . (Text in Romanian and German)	497
121. "About this famous meeting..." — Jakab Elek, an eyewitness, on the Blaj meeting. (Text in Romanian and Hungarian)	499

122. "Europe has not before witnessed the like of this" — Mészáros Károly, chronicler of the events, government delegate, on the Blaj meeting. (Text in Romanian and Hungarian)	504
THE AFTERMATH OF BLAJ...	506
123. <i>Awaken Romanian</i> ... — Andrei Mureșanu, <i>An Echo</i> . A poem.	506
124. The programme of the Moldavian revolutionaries edited in Brașov, May 12/24 — <i>Our views on the reformations of our homeland</i>	507
MAY—JUNE IN BANAT, AND PARTIUM [CRIȘANA AND MARAMUREȘ]	509
125. The Romanians' meeting in Pest — <i>The petition of the Romanian people from Hungary and Banat</i> . May 9/21	509
126. "In the spirit of brotherly love" — <i>Brothers, Romanian countrymen!</i> Eftimie Murgu's proclamation after his release from prison and before coming to Banat	512
127. Unrest in Banat — <i>From Caraș county, from Lugoj</i> ... — Correspondence published in the "Pesti Hírlap". (Text in Romanian and Hungarian)	513
128. Murgu among his countrymen in Banat... — Ștefan Puris, theologian, from Virșeț, to Nicolae Man, priest in Sibiu. June 11/23	515
129. "Legal recognition of Romanian nationality..." — Statement and claims at the Timișoara meeting. June 13/25. (Text in Romanian and Hungarian)	517
130. To preserve fraternity, the homeland and Romanian nationality — <i>The outcome of the Romanian National Assembly</i> , Lugoj, June 15/27. From "Organul Național", July 7/19.	518
JUNE IN WALLACHIA	
BEFORE ISLAZ	520
131. "Let the whole world know"... — G. Barițiu, <i>Wallachia and Moldavia</i> . Article published in "Gazeta de Transilvania", June 3/15	520

132.	"For the benefit of all and the detriment of none" — <i>Moldavo-Romania</i> . A correspondence from Bucharest published in "Gazeta de Transilvania". June 10/22 . . .	522
133.	To appease the fears of the Suzerain Power... — I. Report by R. G. Colquhoun, the British consul in Bucharest, to lord Palmerston, British Foreign Secretary. June 20/July 2. (Text in Romanian and English). II. Memorandum submitted to Talaat Efendi, the Turkish Commissioner, on behalf of the Wallachian Liberal Party. June 5/17. (Text in Romanian and French)	524
134.	"The national cause shall triumph" ... — <i>Moldavo-Romania</i> . Correspondence published in "Gazeta de Transilvania", June 14/26	531
135.	"In Bucharest everything is ready... We begin" — I. Eliade, from the National Camp at Islaz, to G. Magheru, in Caracal. June 8/20	532
THE PEOPLE PROCLAIM THEIR SOVEREIGN RIGHT . . .		533
136.	June 9/21 at Islaz— <i>The revolutionary proclamation and programme</i>	533
137.	Address No. 1, issued by the Government proclaimed at Islaz, to Prince G. Bibescu. June 9/21	541
138.	June 11 in the Capital city — Florian Aaron, from Bucharest, to G. Barițiu, in Brașov. June 12/24.	543
139.	N. Bălcescu appointed Secretary of State — Note No. 2951, June 11/23	545
140.	D. Brătianu appointed Diplomatic Agent to the Austrian and Hungarian governments. (Text in Romanian and French)	546
141.	"Romania has thrown off the chains of slavery" — C.A. Rosetti, <i>Long live free Romania!</i> Article published in "Pruncul român", No. 1, June 12/24	547
142.	"Unite with us, brothers beyond the Milcov"... — C. A. Rosetti, <i>To our brothers in Moldavia</i> . Article published in "Pruncul român", No. 1, June 12/24 . . .	548
143.	"A Constitution tied to the country's domestic interests..." — Circular, issued by N. Bălcescu, Foreign Minister, to the consuls of the Foreign Powers. June 11/23. (Text in Romanian and French)	549
144.	Prince G. Bibescu's abdication. June 13/25	550

FORMATION OF THE PROVISIONAL GOVERNMENT	
FIRST MEASURES	551
145. "Today, the fourteenth of June ..." — Official announce- ment of the formation of the Government. June 14/26	551
146. Decree No. 1, concerning the national flag and the Romanian motto. June 14/26	551
147. Decree No. 2, concerning the abolishment of civil ranks. June 14/26	552
148. Decree No. 3, concerning the abolition of censorship June 14/26	552
149. Decree No. 4, concerning the establishment of the national guards. June 14/26	553
150. Decree No. 7, concerning the abolition of corporal punish- ment and of capital punishment. June 14/26	553
151. Instructions for the establishment of the "pandour" units. Circular issued by N. Golescu, Minister of Internal Af- fairs, to county administrators	554
152. Draft project for the establishment of the national guard — Colonel Scarlat Crețulescu's report. June 14/26 . . .	554
THE FILARET FIELD	556
153. The blessing of the national flags — Speech made by Ion Voinescu II. June 15/27	556
154. "Faithful to the will of the Romanian nation". — <i>The oath</i>	557
155. Lest we should ever forget — Changing the name of Filaret Field into the Field of Liberty. June 17/29	557
156. Everything is to be set right — <i>Proclamation to the villagers</i> . June 16/28	558
157. "For raising the Liberty banner..." — Gheorghe Magheru appointed captain-in-chief of the irregular "dorobanți" and "pandour" troops. June 18/30	559
158. "On our external diplomatic position". "Our nation's relations with the Sublime Porte" — Ion Catina, <i>Public opinion</i> . Article published in "Pruncul român", No. 2, June 17/29	559

A CHRONICLE OF THE FIRST DAYS OF REVOLUTION

159. Ion Ghica, *Notes written after D. Bolintineanu's account.* 561
160. June 13 and 14 — R. G. Colquhoun, the British consul, to Lord Palmerston. Bucharest, June 15/27. (Text in Romanian and English) 564

JUNE—JULY, IN TRANSYLVANIA

161. The Romanian nation protesting before world public opinion — *Transylvania's unification with Hungary arbitrarily proclaimed.* Article published in "Wiener Zeitung", May 29/June 10. (Text in Romanian and German) 570
162. May 21/June 2. "Dissolution" of the Romanian National Committee. Bloody events at Mihalț and Coșlar — G. Barițiu, *The cause of Mihalț.* Article published in the "Foaie pentru minte", July 5/17 574
163. "Duties, taxes, metayrage and other serf—landlord obligations have been abolished..." beginning June 7/19 — *Prenotification* by governor Teleki Jozsef. May 26/June 7 577
164. Avram Iancu and the National Committee in Sibiu. "Moșii" (Romanians from a part of the Apuseni Mts.) and their forests — J. von Nemegyei, the councillor and administrator of Zlatna estate, to the second Keeper of the Treasury. May 23/June 4. (Text in Romanian and German) 578
165. The Hungarian Government should elaborate a law for the recognition of the Romanian nationality... I. Pál Eszterházy, Hungarian Foreign Minister, to Prime-Minister Batthyány. Innsbruck, June 11/23. (Text in Romanian and Hungarian). II. *The Imperial oral resolution to the second petition of the Romanian delegation led by Bishop Andrei Șaguna.* Innsbruck, June 11/23. (Text in Romanian and German) 583
166. "People are wrought up against the unjust"... — Avram Iancu, from Cîmpeni, to Simeon Bărnuțiu, in Sibiu. (After June 9/21) 585
167. "Always faithful patriots, but always nothing else but Romanians" — G. Barițiu, *Transylvania. Cluj.* Article published in the "Gazeta de Transilvania". June 14/26 588
168. "Now take a look downstream the Danube..." — G. Barițiu, *Transylvanian Romanian brothers!* From "Gazeta de Transilvania", June 21/July 3. 590

169. "One thing said, another done ..." — The complaint of the Romanians in Sighișoara See submitted to Bishop Șaguna, head of the delegation sent to the Emperor. July 1/13	591
170. Forced unification... — Petru Suci, from Sibiu, to G. Barițiu, in Brașov. July 3/15	594
171. June 21/July 3. The position of the Transylvanian Saxon nation -- <i>The memorandum of the Transylvanian Saxon nation stating the conditions of its union with the Hungarian kingdom.</i> (Text in Romanian and German)	595
IN BANAT 606	
172. Permission for the Romanians' insurrectional arming was withdrawn — Report on the Caraș County Commission meeting held on June 5/17. (Text in Romanian and Hungarian)	606
JUNE — SEPTEMBER. THE CAUSE OF THE BUKOVINIANS	608
173. For the autonomy of the land of Bukovina and the preservation of the Romanian nationality — July memorandum spelling out the claims of the Romanians of Bukovina. (Text in Romanian and German)	608
174. In the affairs of the district... — I. Deputy Miron Ciupercovici's address to the inhabitants of Cimpulung Moldovenesc district. Vienna, June 20/July 2. II. Memorandum submitted to the liberal Parliament in Vienna. September 8/20. (Text in Romanian and German)	613
JUNE—AUGUST: "ALL PULL TOGETHER FOR THE PEOPLE'S WELFARE".	
THE ACTIVITY OF MOLDAVIAN REVOLUTIONARIES . .	622
175. "Unity and resoluteness" — The appeal made by revolutionaries in Bukovina to the inhabitants of Moldavia. June.	622
176. <i>To the Romanians of Moldavia</i> — a poem circulated in the form of leaflet. June	624
177. "Let us reach a common understanding of what must be done" — Appeal No. 1 of the Cernăuți Committee to the Jassy Committee. June.	625

178. State of affairs in Moldavia... Arrival of the Commissioner of the Porte – The Jassy Committee to the Cernăuți Committee. June 15/27	626
179. "At war with the tyrant..." ~ Anastasie Panu, from Huși, to Lascăr Rosetti and G. Sion, in Cernăuți. June 22/July 4	627
180. "Unification of Moldavia with Wallachia, our one and only immediate goal" – C. Hurmuzachi, from Dumbrăveni (Suceava), to Lascăr Rosetti in Cernăuți. (Text in Romanian and German)	629
181. "Unification at all costs..." – D. Cantacuzino, from Baia (Suceava), to Lascăr Rosetti, in Cernăuți. July 16/28. (Text in Romanian and German)	631
182. "The people themselves know what is best for them..." Gh. Dulcescu, from Jassy, to the Cernăuți Committee. July 17/29	634
183. "The Constitution of Wallachia ... and the unification of the two Principalities..." – P. Mavrogheni, from Jassy, to Costache Negri, in Cernăuți. July 19/31. (Text in Romanian and French)	636
184. "For the future happiness of all Romania" – The Committee of Cernăuți to that of Jassy. July 18/30	638
185. "Justice, Brotherhood", the tricolour – Iordache Mălinescu, <i>The last will!</i> July 20/August 1.	640
186. "Strengthening our forebearers' treaties with the Porte" – Memorandum of the Moldavian revolutionaries, in Cernăuți, addressed to Suleiman Pasha. July 30/August 11. (Text in Romanian and French)	642
187. "A general uprising is expected in Moldavia" – D. Golescu, from Brăila, to Ion Ghica, in Constantinople. August 7/19. (Text in Romanian and French)	645
188. „Let us get back our earlier freedoms and power" – M. Kogălniceanu, <i>The Desiderata of the National Party of Moldavia</i> . Programme issued in pamphlet form at the end of August. Cernăuți	647

PARTEA I

PRECURSORI

1784

Răscoala lui Horea

„HORIA REX DACIAE“

1

SIGILIUL ATRIBUIT LUI HOREA

Traducerea inscripției gravate:

„Sigiliul pe care l-a purtat Horia și care a fost găsit asupra sa.”

Textul german:

„Insigel so Horja geführt, und bey ihme gefunden worden.”

■ Colecția Bibl. Universității Cluj-Napoca. Reproducere după O. Beu, *Răscoala lui Horia în aria epocii*, București, 1935, detaliu din pl. I I și p. 52. Autorul presupus al gravurii: Johann Martin Will (1765–1805) din Augsburg.

11 noiembrie 1784

OBIECTIVE PROGRAMATICE.
ULTIMATUL ȚĂRANILOR

2

CONDIȚIILE PUSE DE HOREA NOBILIMII ȘI COMUNICATE PRIN CAROL BRÛNECK
DE LA OFICIUL SĂRII DIN ȘOIMUȘ

Ilustrisime și magnifice liber baron comite suprem și Președinte !
Onorată Tablă continuă judiciară !
Domnule preagrațios patron și domni deosebit preaonorați !

Într-o stare deosebit de amarnică, tristă și jalnică a ajuns o parte a nobilei noastre patrii prin răscoala țăranilor, care cu omoruri, cu foc și alte stricări și-au vărsat și își varsă în voie furia și pe a căror cruzimi nu sint în stare a le descrie cu pana.

Dar acum, cuprins de teamă, sint silit, ca să-mi salvez viața, să comunic următoarele Măriei Tale și Onoratei Nobile Table, căci dacă nu (după cum mi-au făgăduit) voi fi lipsit de viață : Azi au fost trimiși la mine din Crișcior Giurgiu Marcu, Ion Abrudean și din Ruda Petru Abrudean, toți trei trimiși ca deputați de căpitanul lor Horea, cu solia să scriu negreșit Măriei Tale și Onoratei Nobile Table intențiile pomenitului căpitan Horea și ale poporului său, căci dacă nu, voi fi de bună seamă lipsit (cum am spus) de viață. La toate acestea și eu așa am socotit că dacă nu le-aș aduce la cunoștința Măriei Tale și a Onoratei Nobile Table, ați fi turburați cu forța, fără ca Măriile Voastre să fi luat nici o dispoziție. În al doilea rind, dacă nu le scriu, și viața mi-o pierd, și erariul va suferi prin incendieri, pagube, și și Măriile Voastre ați fi fost fără nici o pregătire. De aceea cu umilință rog pe Măriile Voastre să nu luați în nume de rău sila în care mă aflu, ba mai curind să mă faceți vrednic de îndurarea Voastră.

Solia sus-scrisului conducător al lor numit Horea și a poporului său de rind e aceasta :

1. Ca nobilul comitat și toți posesorii săi să pună jurămint pe cruce, cu toate odraslele lor.
2. Ca nobilime mai mult să nu fie, ci fiecare unde poate primi o slujbă crăiască, din aceea să trăiască.
3. Ca nobilii posesori să părăsască pentru totdeauna moșiile nobiliare.
4. Ca și ei să fie plătitori de dare tot așa ca și poporul contribuabil de rind.
5. Ca pământurile nobiliare să se împartă între poporul de rind potrivit poruncii împăratului, ce va urma.
6. Dacă Măria Ta și Onorata Nobilă Tablă împreună cu nobilii posesori ar sta pe acestea, făgăduiesc pace, în semnul căreia cer să se ridice atit pe

Trimisi
lui
Horea

Condițiile
sus-scrisului
conducător

cetate, cit și pe la capetele orașului și pe alte locuri, pe prăjini cit mai lungi, steaguri albe.

Iar pentru toate acestea cei trei deputați mai sus scriși, din porunca căpitanului lor cu numele Horea, fixează termen, să meargă de la Măria Ta, de la Onorata Nobilă Tablă și de la Nobilul Posesorat răspuns Duminecă, adică în 14 a acestei luni, seara, în Crișcior, la Popa Dănilă a Crișciorului, căci dacă nu (după cum amenință) se vor strădui, împreună cu căpitanul lor și cu jurămint, cu toată puterea să nimicească orașul.

Termen
ultimativ

Iar eu din nou mă rog de iertare Mărici Tale și Onoratei Nobile Table că îndrăznesc a le importuna cu de acestea, dar frica îngrozitoare și focul în care mă găsesc m-a îndemnat ca toate aceste solii să le scriu.

Recomandindu-mă grației milostive a Mărici Tale și a Onoratei Nobile Table, rămin cu stimă veșnică pină la moarte.

Al Mărici Tale și al Onoratei Table umil servitor, C a r o l B r ũ n e c k

Șoimuș, 11 noiembrie, anul 1784

Textul maghiar

P.P.

Elég keserves és szomorú statusra juta Nemes Hazánkknak egyik része a parasztoknak támodása alkalmatosságával, a kik is gyilkosságokkal, tüzekkel és egyébféle romlásokkal dühösségeket akaratyok szerint követték s követik, a kiknek kegyetlenségeket penával kiírni éppen elégtelen vagyok.

'Most már a félclemmel környül vétetvén kéntelenittem élctem mentségével Nagyságodnak és a Tekintetes Nemes Táblának s következendőket kinyilatkoztatni, mert ha nem (ígérttyek szerint) élcetemtől megfosztatva lészek; *sub hodierno dato* Kristorról Dsurdsa Márk, Abrudján Juon, és rudai Abrudján Petru, Horra nevű Kapitányoktól mind a hárman küldettettek én hozzám Deputatussok illetén izenetekkel, hogy Nagyságodnak és a Tktes Nemes Táblának szándékjokat említett Horra Kapitányoknak és népének okvetetlenül megírfjam, mert ha nem, élcetemtől (a mint mondám) megfosztatva lészek bizonyossan. Mindezekre én is ugy argumentáldován, hogy ha tudtára nem adnám Nagyságodnak és a Tktes Nemes Táblának minden dispositiójók nélkül Nagyságtoknak, erőszakkal meg háborgatnának; másodsor, ha meg nem írom, élcetem elvész és az aerarium is gyújtásokkal kárt szenved és Ngtok is minden készület nélkül lettek volna és azért Nagyságtokat is aláztatossan instálom, hogy ezen kéntelenségemet bal itéletre ne vegyék és véllyék, sőt inkább kegyességekben bévenni aláztatossan instálok.

A melly izenettyek a fenirt Horra nevű Vezérjeknek és köznépének e vala :

1. Hogy a nemes Vármegye minden Possessoratussáival együtt a kereszt alá esküdjék, minden magzattyaival együtt.

2. Hogy nemesség többet ne legyen, hanem a ki hol kaphat királyi szolgálatot, abból éljen.

3. Hogy a nemes Possessorok a nemes jószágból lábokat végképpen kivegyék.

4. Hogy szintén olyan adót fizetők legyenek, valamint a köz contri-buens népek.

5. Hogy a nemessi földek a köznépnek között következő Felsőleges Császáruk parantsolattya szerént felosztottassanak.

6. Ha ezekre Ngod és a Tktes Nemes Tábla a nemes Possessoratusokkal együtt róá állanának, békességet ígérnek, a melly békességre jelül mind a várra, mind a város végeire és egyéb helyekre fejér zászlót mentől hosszabb rudra felállítani kívánnak.

Mind ezekre pediglen terminust praefigálnak e fen megírt három Deputatusok Horra nevű kapitányok parantsollattyaiból, hogy Ngodtól és a Tktes Nemes Táblától és a nemes Possessoratustól válasz mennyen Vasárnap, az az 14-a hujus estvére, Kristorra, kristori Popa Danilához, mert ha nem, (a mint fenyegetőznek), egész erővel kapitányokkal együtt, hitek letételek mellett semmivé tenni az helységet igyekeznek.

Én pedig ujjebban is Nagyságod és a Tktes Nemes Táblának kegyes gratiájában magamat ajánlanám, addig is örökös tisztelettel halok. Nagyságodnak és az Tktes N. Táblának

M. Sollynos, die 11-a 9-bris 1784

alázatos szolgája, Br ü n e k K á r o l y

■ Originalul în Arh. St. Deva. O copie la Bibl. Univ. Cluj-Napoca. Jos. C. Kemeny *Collectio maior manuscriptorum historicorum*, tom. XXXV *A Hora Porhada*, 1784. S-a reprod. s. textul maghiar după Szilágyi Ferencz, *A Hora-Világ Erdélyben*, Pesta, 1871, p. 141—142. Textul în traducere reprodus după D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 423—424. O primă traducere integrală la Densușianu, *Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria. 1784—1785*, București, 1884, p. 196—198.

DREPTUL POPORULUI LA RĂSCOALĂ

3

[JACQUES PIERRE BRISSOT] A DOUA SCRISOARE A UNUI PĂRĂTOR
AL POPORULUI CĂTRE ÎMPĂRATUL IOSIF AL II-LEA ...

Toți cei care au scris despre răscoala valahilor par a fi conspirat împotriva nefericitului popor, pentru a te încuraja, Principe, să-i pedepsești pe conducători prin cazne groaznice, să încătușezi poporul. Ba pe unii i-am

văzut chiar glumind despre roata pe care *demagogul** Horia (cum îi spuneau ei) trebuia să-și stîrsească zilele. Departe de mine doctrina josnică a acestor monștri care-și prostituează conștiința spre nenorocirea popoarelor. Facă cerul ca într-o zi să se adune deasupra capetelor lor toate grozăviile servitului pe care o propovăduiesc în chip atît de nesăbuit!

„Respectul datorat umanității este tot atît de sfînt ca acela datorat zeilor, și oricine se joacă în discursurile sale cu drepturile pe care oamenii le dețin de la natură trebuie să ispășească acest sacrilegiu prin disprețul celor înțelepți și prin pumnalul celor oprimați”**.

Dar pentru a analiza adevăratul caracter al acestei răscoale, ar trebui cunoscute o mulțime de fapte pe care publicul le ignoră. Ar trebui cunoscute starea actuală a valahilor, obiceiurile lor, modul în care se cirmuiesc, impozitele pe care le plătesc, proporția acestor impozite, împreună cu produsul culturii lor. Ar trebui cunoscute cauzele care i-au împins la răscoală, nedreptățile ce li s-au făcut, gradul de asuprire sub care gem. Ar trebui cunoscută originea, mersul acestei răscoale, istoria ei; ar trebui știut dacă sînt, într-adevăr, vinovați de toate omorurile ce li se pun în circă, dacă au fost siliți, din pricini de siguranță sau de răzbunare, să verse atîta sînge; dacă, vîrsîndu-l, l-au cruțat pe cel al ființelor neajutorate, al femeilor și copiilor. Iată despre ce n-au suflat nici o vorbă ziarele care povestesc cu o exactitate atît de plicticoasă atîtea fapte mărunte, străine de această poveste.

Și dacă ar vorbi, ar trebui oare crezute? Aceste ziare nu reprezintă niște surse corupte? Nu sînt ele vindute, în fiecare cîrmuire, conducătorilor, miniștrilor? Persecuțiile lor redactori n-au primit oare ordinul să nu pomenească despre adevărurile favorabile popoarelor, ca și despre greșelile administrației? În sfîrșit, nu este oare o nouă conspirație menită să înșele posteritatea asupra evenimentelor veacului de față?

Cu excepția Statelor Unite ale Americii și Angliei, pretutindeni în altă parte, poporul nu are, ca șefii săi, gazetari la ordinele sale sau care să-i apere interesele. Pretutindeni *triste pecus* este cel jecmănit, omorît, iar ziaristii sînt ca acele tobe care, așezate în jurul taurului încins al lui Phalaris, umpleau văzduhul cu sunetele lor zgomotoase pentru a înăbuși strigătele victimelor.

Așa că nu trebuie să acordăm nici un fel de încredere istorisirilor cel puțin suspecte ale gazetarilor, în privința insurecției valahilor. Greșelile lor vor fi fost exagerate, mizeria lor trecută sub tăcere, împotrivirea lor deghizată în atac, apărarea lor transformată în asasinat: totul va fi fost calculat, totul

* *Demagog* este numele pe care aristocrații, dîșpoșii sau mai degrabă mercenarii lor scriitori li dau cîpeteniilor poporului care vor să-l scoată din asuprire. Este foarte amuzant să vezi aceste slugi lașe ale despotismului cum îl tîmîiază pe demagogul Washington, fiindcă este învingătorul tiraniei, și îl trimite la eșafod pe celălalt demagog sau apărător al poporului, fiindcă a sucombat. Dacă Horia ar fi reușit, i-ar fi pus pe cap o cunună de lauri.

** Telephos, cartea 7. Citez aici pe acest roman pentru a aduce omagiu unui scriitor puțin cunoscut, care ar merita mai mult, și care a apărut cu tărie drepturile umanității; regret numai că, pentru a le răzbuna, s-a folosit de masca fabulei. A venit vremea ca apostolii libertății să searate fără înconjur. D-l Plumejat, care a murit acum cîteva luni, ocupa un loc aparte printre ei.

Cei care au scris
împotriva
nefericitului
popor valah...

Despre
starea
valahilor
și
„cauzele care
i-au împins
la răscoală”

Nici un fel
de încredere
gazetarilor
în privința
răscoalei

va fi fost bine combinat pentru a-i scoate criminali și pentru a justifica pe acești iluștri *nobili* care îi tiranizau și administrația care se preta la jignirea lor.

O ! dacă aş avea în mină piesele acestui proces, dacă aş fi observat cîtva timp soarta acestui popor. dacă l-aş fi urmărit în muncile ca și în chinurile sale, dacă aş fi trăit în cocioabele sale, în sinul pămîntului. adeseori singurul lui refugiu, dacă aş fi asistat la conspirație și dacă aş fi fost martor la rugămințile pe care le-a făcut suveranului pentru a sfîrși cu mizeria, la luptele duse de el pentru a-i pune capăt el însuși, cu ce adevăr. cu ce energie l-aş apăra ! Dar, departe de teatrul acestui război, neavînd despre el decît amănuntele fie aride, fie mincinoase ale ziarelor, singur, aproape fără lumină, și nefiind sprijinit decît de zelul care mă împinge să apăr poporul oriunde îl văd zvîrcolindu-se sub cuțitul asupririi, ce pot face. dacă nu să dovedesc. prin însăși relatarea partidei care a biruit, că valahii erau îndreptățiți în insurecția lor ? Da. nu vreau să consult aici decît relatarea unuia dintre acei scriitori căruia i-a plăcut să-i împrăște cu noroi pe Horia și pe partizanii săi. Tocmai cu această relatare în mină vreau să dovedesc nedreptatea condamnării lor.

„Valahii ...
aveau
dreptate
să se
răscoale”

Valahii s-au răscolat ; deci aveau dreptate să se răscoale. Iată prima mea dovadă ; ea va părea ciudată. dar este cît se poate de firească.

Să ne amintim ee am spus mai înainte : că poporul, în pofida asupririi care-l încovoia, se lăsa anevoie atras la răscoală, că obișnuit cu o anumită stare de lucruri. nu ieșea din ea decît cu greutate, oricît de urită ar fi fost, că el se obișnuise să creadă că locul pe care i-l menise tirania îi era menit de fapt de divinitate. El se lasă cu atît mai puțin atras la răscoală cu cît este mai ignorant. Deoarece atunci e departe de a-și închipui că este egalul acestor nobili care îl tiranizează, al suveranului care-i domină pe tiranii săi ; e departe de a-și închipui că natura îi dă dreptul de a se împotrivi autorității, că divinitatea însăși i-o poruncește. El crede că divinitatea i-a pus cătușele și le sărută, deși de-abia are puterea să le ridice.

Cînd un asemenea popor, cuprins de mînie. sfărîmă lanțurile în ciuda prejudecăților civile și religioase, trebuie să tragem concluzia că a avut dreptate să se răscoale din moment ce s-a răscolat.

Relatarea gazetarului confirmă această concluzie în privința valahilor : Starea de barbarie și de ignoranță pe care am descris-o este aidoma celei în care se află.

Supus de o mulțime de veacuri unui despotism mai mult sau mai puțin aspru, potrivit caracterului Principilor al căror jug îl purta, acest popor a zăcut, în mod constant, în mizerie și ignoranță. Orînduirea feudală, ale cărei trăsături cumplite s-au șters aproape de pe toată fața pămîntului, mai păstrează încă toate rigorile în sinul acestui jalnic ținut. Îi regăsim aici pe vechii baroni englezi, pe acei conți francezi care, izolați în micile lor fortărețe, își priveau iobagii ca pe niște obiecte de care dispuneau cum

vroiau, puteau să-și bată joc, să-i vindă, să le instrăineze libertatea, truda și viața însăși..

Potrivit relatării, *aversiunea lui Horia față de nobili și dorința de a se elibera pe sine și pe compatrioții săi de violențele nobilimii au fost primele imbolduri ale acțiunii lui.*

Violențele
și asupririle
nobilimii

În altă parte se admite că acești nobili i-au *silit pe supușii lor să se răscoale datorită asupririi lor.*

Aceste două fraze sint de-ajuns, mi se pare mie, pentru a justifica răscoala valahilor. Erau nenorociți. iată titlul care i-a inarmat, și dacă acest titlu nu valorează nimic, Brutus a fost vinovat că l-a izgonit pe Tarquinius din Roma. celălalt Brutus că l-a străpuns pe Cezar, și toți cei care și-au eliberat patria de sub jugul unora ca Nero, Phalaris și a altor monștri care se adăpau cu singele oamenilor, toți acești eroi, zic, meritau oprobriul și moartea în locul laurilor cu care i-au acoperit veacurile.

Nu voi mai repeta ceea ce am spus mai înainte despre dreptul la răscoală. Mă mărginesc să urmez aici narațiunea gazetarului, pentru a extrage din ea principalele fapte. Aplicarea principiilor va fi ușor de făcut.

Se pare, potrivit acestui scriitor, că *Horia a adus plîngerile națiunii sale sub ochii monarhului, care i-a făgăduit că va pune capăt tiraniei.*

Horia la
împăratul ...

Acest procedeu nu este deloc cel al unui barbar ; este cel folosit de un supus bun care, mai înainte de a recurge la drepturile pe care natura i le dă, vrea să evite o ruptură și vărsarea de singe. Avertizat de el, Principe, nu puteai să ignori că o parte din supușii tăi zăceau în robie și, dacă nu ți-ai ținut făgăduiala pe care i-ai făcut-o, trebuie să credem că greutățile s-au înmulțit sub pașii tăi : trebuie să credem că servitutea, neputîndu-se sfîrși decît prin nimicirea orînduirii feudale, n-ai putut să tai toate capetele acestei hidre ; trebuie să credem că ai fost silit să inchizi înlăuntrul tău toate vederile tale binefăcătoare.

Dar, în sfîrșit, oricare ar fi fost pricina care te-a putut împiedica să aduci ușurare nefericiților valahi, cel puțin trebuie să mărturisim că purtarea lor a fost corectă. Horia și-a făcut datoria, era rîndul tău să ți-o faci pe a ta. N-ai putut, asuprirea a continuat să dăinuie, adică o stare de război care durează din timpuri imemoriale, și atunci valahii au putut să se impotrivească. Această stare de război i-a repus în ordinea naturală. Erau tiranizați de monștri, au putut să li se impotrivească, și dacă au fost vinovați, aceasta este din pricină că au așteptat atît de multă vreme să răzbune natura jignită.

Călătoria pe care dorișta ta de a-ți cîmăște statele te-a indeninat să o întreprinzi acum cîțiva ani în acest ținut te-a făcut să cîmăști bine mizeria care domnea acolo. Îmi amintesc conținutul unei plîngerii pe care ți-a prezentat-o un valah. Ea suna astfel :

Călătoria
împăratului
în părțile
valahilor

„Principe, muncim patru zile pe săptămînă pentru stăpînii noștri ; a cincea este pentru slujitorul Domnului, a șasea pentru noi și a șaptea o folosim ca să sărbătorim duminică”.

Scopul
urmărit
de Horia

Nu, negrii din insulele roastie nu duc o existență atât de cumplită ; un asemenea popor trebuie să moară de deznădăjdie, sau să-i ucidă pe tiranii*.

Nu voi spune nimic despre stratagema folosită de Horia pentru a-i angaja pe compatrioții săi în conspirația pe care o urzea. El voia să-i elibereze de servitute și acest scop legitima totul.

I se atribuie mari cruzimi de cînd a început răscoala. Încă o dată, departe de țară, nu pot verifica aceste fapte. Această operație e simplă pentru judecătorii tăi și, spre a hotări dacă aceste omoruri trebuie pedepsite, e nevoie să te supui regulilor pe care le-am stabilit mai înainte. Erau ele necesare proiectului ? Erau ele represalii ? Nici un fel de pedeapsă. Era un joc de barbari ? Moartea : în cazul că supliciuul morții mai este în statele tale pedeapsă pentru asasinat.

În secolele trecute Anglia și Franța au fost martorele unor răscoale ale țăranilor care, ca și valahii, erau sătui de tirania nobililor lor. Măcelul pe care l-au făcut părea meritat și a fost, mult mai mare. Și n-a fost pedepsit deloc. Un popor blind pînă în acel moment nu poate fi totodată o gloată de ucigași. Ca atare, el își face dreptate, deoarece ea nu mai există pînă în el, și dacă ar fi pedepsit, ar fi drept [sic !].

Poziția
guvernului

Gazetarul spune că *guvernul provincial, stînjinit la început, a căutat să potolească tulburările în parte prin blîndețe, în parte prin amenințări.*

Nu era nevoie nici de blind țe, nici de amenințări : era nevoie de dreptate. În asemenea caz, blîndețea pare o capcană, și adeseori chiar este, iar amenințarea dezgustă.

El a trimis la răzvrătiți comisari, pe episcopul grec.

Comisarii sînt judecători, și un popor în stare de război sînt, în stare naturală nu cunoaște nici superior, nici judecător : trebuie tratat cu egal.

Un episcop ! Meru preoți pe scena politică ! Probabil fiindcă cunosc la perfecție arta de a amăgi și de a înșela.

Dacă aș fi pe tron și aș fi avut nefericirea să-mi nemulțumesc poporul, aș acționa mai cinstit față de el. Aș trata cu încredință cu nemulțumii, eu, fără armată, fără comisari, fără curteni și, mai ales, fără preoți. Le-aș spune : prieteni, nu vreau să fiu călăul vostru : sînt numit părintele vostru, și aș vrea să fiu cu adevărat. Arătați-mi relele de care suferiți și le voi tămădui. Nu le-aș oferi nici iertare, nici hrisoave. Suplișii nefericiți sînt cei care trebuie să ierte și, în loc de un hrisov, aș desființa pe loc abuzurile, jignirile, și i-aș surghiuni pe micii tirani. Întăi am procedeză un părinte cu copiii săi, un mare om cu oamenii.

Guvernul a căutat să-i scoată din greșeală pe răzvrătiți.

Stratagema lui Horia nu era decît accesoriul ; trebuia însă să li se dovedească valahilor că greșeau crezîndu-se nefericiți.

În sfîrșit, el a fîgăduit o răsplată de treizeci de florini pentru brîndirea fiecăruia dintre ei.

* Nu toți seniorii valahi erau mici tirani. Există fără îndoială unii care constituie excepție. Actele publice au citat mai mulți care, în toată răscoala, li tratau cu onoare pe valahii lor.

Mai credeți-vă și acum în blindețea, mîngierile, echitatea cirmuito-
lor ! Cînd nu cazi în capcanele lor, atunci ei se demască : și ce alt mijloc
mirșav mai folosesc ? Ei invocă perfidia, trădarea supușilor lor împotriva
răzvrătiților. Ei îi incurajează pe cei dintii la crimă, cumpărîndu-i cu bani.

Încă o dată, aceasta este oare calea pe care trebuie să meargă o cirmuire
echitabilă ? Nu trebuie ea oare să acorde dreptate și să se mărginească
la atît ?

De observat că această cirmuire, punînd un premiu pe capul răsculați-
lor, îi silea la război, la omoruri, la perfidie, și legitima astfel aceste crime
a căror rușine trebuia să cadă numai asupra ei.

Să continuăm istorisirea. „Gentilonii, care au crezut că ocîrmuirea
„nu făcea nimic pentru a înăbuși răscoala, s-au crezut autorizați ei înșiși
„să facă o insurecție. S-au adunat în ceată împotriva răsculaților, i-au ucis
„unde i-au întîlnit : și au pus să fie trași pe roată, spînzurați, decapitați,
„trași în țepă prizonierii fără să li se mai facă vreun proces. Prin aceasta
„gentilonii au acționat de-a dreptul împotriva măsurilor guvernului, care
„tindeau să readucă pacea prin indulgență, și au sporit prin propria lor
„violență mînia răsculaților“.

Consecințele acestor fapte pot fi desprinse cu ușurință.

Am avut deci dreptate cînd am spus mai înainte că într-o insurecție
partida asupraii este întotdeauna cea mai feroce și cea mai violentă. Răsca-
lații omorî, tiranii le prelungesc viața prizonierilor pentru a se bucura de
durerile lor. Nobilii au tras pe roată sau în țepă, pe cînd valahii s-au mă-
rginit să ucidă. Firește, dacă cele două partide sînt vinovate, trebuie să
recunoaștem că cea a nobililor este de două ori, și, totuși, vom vedea că
țărăanii au fost cei pedepsiți, în timp ce nici unul din nobili n-a avut de
suferit.

Este, de asemenea, evident că, prin torturile pe care le-au aplicat,
nobilii ar fi legitimat răscoala, în cazul în care ea nu ar fi fost deja legi-
timă.

Este, de asemenea, evident că, presupunînd-o criminală, torturile apli-
cate de acești nobili și moartea a mai mult de 600 de valahi trebuiau s-o
fi ispășit îndeajuns.

Este, în sfîrșit, evident că nobilii au acționat de-a dreptul împotriva
intenției guvernului. Ei erau, așadar, vinovați și totuși nici de data asta
n-au fost pedepsiți.

Să ne uităm să remarcăm această *indulgență* atribuită cirmuirii. ... Indul-
gență deplasată. ... Un suveran trebuie să fie, în primul rînd, drept.
Indulgența presupune existența unor vicii, cusururi care trebuie suportate,
trecute cu vederea : și poporul era cel care avea nevoie de indulgență pen-
tru guvern.

„Cirmuirea socotea că valahii alcătuiesc două treimi din locuitorii țării,
„că între ei există o legătură strînsă, că ei sînt cei care-și cultivă țara,
„și că, exterminîndu-i, provincia ar deveni un deșert. Ea i-a prețuit mai

Nobilii
sînt
vinovații

Prin
torturile
pe care
le-au aplicat,
nobilii
au legitimat
răscoala

„bine pe oameni, și a simțit preferința pe care trebuia să o dea celor două
„miini ce muncesc față de o gură ce nu face decît să consume”.

„Între
cîrmuirii...”

Ce calcul îngrozitor e calculul acesta în fața căruia gazetarul pare să se extazieze ? Așadar, nu după justețea cauzei, ci după utilitatea părților în raport cu cîrmuirea măsoară aceasta dreptatea pe care o face, protecția pe care o acordă ! Așadar, ea ar fi favorizat tirania nobililor, dacă ar fi calculat că nobilii ar fi fost mai utili pentru interesul ei ? N-aveam deci dreptate să spun în precedentă mea scrisoare că doar interesul cîrmuirii și nu fericirea supușilor o călăuzea în demersurile sale ? Spuneam : să nu ne lăsăm cituși de puțin amăgiți de acest cuvînt de prosperitate a statului citat adeseori cu emfază, și să vedem ce se ascunde în spatele lui. Cu cit mai mulți oameni, cu atît mai mulți soldați ; cu cit mai mulți oameni, cu atît mai multă capitație ; cu cit mai mulți oameni, cu atît mai multă industrie și taxe ; în sfîrșit, cu cit mai mulți oameni, cu atît mai puternic este Principele, trezoreria sa este mai bogată și tocmai din această trezorerie apare trăsnetul care trebuie să-l zdrobească pe nenorocitul destul de luminat ca să fie pătruns de situația sa etc.

„Însuflețit de aceste principii, cîrmuirea a dezaprobat insurecția și i-a
„dojenit pe nobili”.

Cu toate că motivul cîrmuirii era greșit, cu toate că n-avea dreptul să se arate indulgentă sau moderată, cu toate că trebuia, în primul rînd, să fie dreaptă, totuși trebuie lăudată pentru moderația de care a dat dovadă, pentru dojenile adresate nobililor. Odinioară, cînd se trata cu răsculații, se începea prin a se ridica eșafoduri, unde erau îngîrmădiți sub securea călăului și nevinovați și vinovați. Aceasta era dreptatea pe atunci. Astăzi nu mai e atîta cruzime. Este și acesta un cîștig asupra tiraniei. Poate că pînă la urmă se va proceda drept cu răsculații și sufletul tău luminat, Principe, este destul de mare pentru a nu da exemplul pe jumătate, așa cum ai făcut-o în această împrejurare.

Căci la ce bun iertarea oferită ? La ce bun interdicția de insurecție ? La ce bun cealaltă interdicție de a aplica pedeapsa cu moartea ?

Răscoala
e un drăgăș
al celui
asuprit ...

Iertarea, am mai spus-o, se acordă unui vinovat, și valahii nu erau decît nefericiți. Răscoala este un drept al celui asuprit și nu-i poate fi interzis decît nimicind asuprirea. Pedeapsa cu moartea era o nedreptate și nu trebuia să se renunțe la ea din pricină de îndurare, ci din pricină de dreptate.

Numești comisari ; îi trimiți la răsculați și în același timp pui să se stringă regimente pentru a-i încercui, pentru a-i încătușa.

Nu era oare aici o contradicție ? Nu însemna să spulberi efectul propunerilor de pace făcute răsculaților ? Nu însemna să le spui : reîntoarceți-vă la robia voastră, altfel vă va sili sabia să vă reîntoarceți ?

Valahii îi strigau : sintem asupriți, murim de foame, ne sfîrșim sub biciul călăilor noștri ; comisarii tăi, regimentele tale le spuneau : fiți asupriți, muriți de foame, sfîrșiți-vă sub bici, de nu, vă vom spinteca, de nu, îi vom trage în țepă pe prizonieri și pe căpeteniile voastre. Dumnezeuule

mare ! ce dreptate, ce blindețe ! ce indulgență ! Și cîrmuirile mai par foarte uimite că nimeni nu se mai încrede în făgăduielile lor, că oamenii stăruie în răscoală ? Ele se arată indignate, amenință cu caznele, ca și cum ar is-păși asupra lor surdă printr-o violență deschisă ; ca și cum nu și-ar agrava astfel propria lor crimă.

Cîrmuirea a făgăduit într-adevăr să facă dreptate cererilor lor, să îndrepte abuzurile, dacă se va reveni la starea de pace.

Dar nu se știe că, în toate timpurile, administrația a nesocotit asemenea făgăduieli ? Furtuna trece, ea își rîde de credulitatea poporului și continuă să-l zdrobească. Citiți istoria, veți găsi mii de pilde asemănătoare în care poporul a fost întotdeauna păcălit în buna sa credință.

Vreau să trag din această făgăduială a cîrmuirii un raționament fără puțință de replică împotriva lui : din moment ce a promis să îndrepte abuzurile, înseamnă că ele existau, și valahii aveau dreptate să se răscoale, și era nedrept ca ei să fie pedepsiți.

Față de făgăduielile făcute de cîrmuire, valahii au prezentat următoarele puncte de capitulare¹.

1. Comitatul și toți proprietarii nobili vor jura, probabil pe cruce, că vor executa proiectul propus.

2. Nu va mai exista nobilime.

3. Cine poate dobîndi o slujbă imperială trebuie să trăiască din ea. Nobilii ca și oamenii de rînd trebuie să plătească contribuția.

4. Nobilii trebuie să-și părăsească posesiunile.

5. Pămînturile nobililor, potrivit ordinelor pe care maiestatea sa le va da, vor fi distribuite țăranilor.

Există ceva mai rațional, mai natural decît toate aceste propuneri ? Prin cea de-a doua se va secătui pentru totdeauna izvorul asuprairii, datorită nimicirii nobilimii. Căci trebuie să fim convinși că ea nu poate exista decît dacă există servitute și spre nenorocirea societăților.

A treia pare a fi fost dictată de politica cea mai sănătoasă. Slujitorii Curții trebuie să fie plătiți de Curte și nu din singele popoarelor. Tiranii, ale căror nevoi depășesc veniturile lor, au adoptat această manieră de a plăti serviciile pe care le primesc. Ei acordă slujitorilor lor exploatarea supușilor lor, așa cum se acordă tunsul oilor sau tăierea unei păduri. Așa au obiceiul să procedeze marele Mogul și *suba* indieni ; ei acordă spre jefuire oștenilor lor ținuturi întregi.

Există oare vreun om de bun simț care să neghe că toți membrii unui stat trebuie să-i suporte povara proporțional cu posibilitățile lor ? Nu este un adevăr demonstrat, și dacă, în unele regate, mai există alabteri de la el, aceasta e din pricină că nedreptatea, care și-a înfipt adînc rădăcinile, este greu de stîrpit ; aceasta e din pricină că poporul este prea blind, spune Hutcheson.

Propunerea a 4-a și a 3-a sînt cele care vor fi revoltat fără îndoială cel mai mult, și totuși erau și ele naturale. Deoarece fiecare valah care reîntra, prin răscoală, în starea naturală, avea dreptul la pămîntul pe care l-a udat

Făgăduiele
cîrmuirii

Condițiile
răsculaților

Ele sînt
raționale,
firești,
drepte

și l-a făcut să rodască cu sudoarea sa. Fiecare avea dreptul la o proprietate și, cum toate proprietățile se aflau în mâinile nobililor, este evident că nu-i putea fi înapoiat fiecărui răsculat ceea ce îi aparținea decât lipsindu-i pe nobili de ceea ce uzurpaseră.

Parcurînd
istoria
răscoalelor...

Dacă aceste propuneri erau nedrepte, trebuie să spunem că declarațiile Statelor Unite ale Americii erau și ele nedrepte, căci sînt exact aceleași. Egalitatea perfectă pe care Pensilvania, de exemplu, o vrea între toți membrii, spulberă orice idee de noblețe și duce la concluzia că impozitele trebuie să fie împărțite în mod egal.

Dacă americanii au avut temei să se răscole, pentru că se voia impunerea lor la taxe fără consimțămîntul lor, cu cît mai îndreptățiti erau valahii, care aveau nici proprietate, nici libertate, care erau la cheremul unor stăpîni nemiloși.

Sub domnia tiranică a lui Richard al II-lea, în Anglia, o sută de mii de țărani s-au răsculat din pricina impozitelor excesive care îi împovărau. Au pornit spre Londra, avînd în fruntea lor un mareșal pe nume Walter. Acesta i-a cerut regelui ca toți robii să fie puși în libertate, iar Comuna să fie deschisă săracilor ca și bogaților. Walter a fost omorît, țărănilor li s-a acordat o carte de libertăți, iar căpeteniile răscoalei au fost pedepsite. Curînd, carta a fost revocată.

Parcurînd istoria răscoalelor, m-am convins de trei adevăruri: primul, că poporul nu s-a revoltat decât atunci cînd a fost asuprit și că n-a cerut niciodată decât lucruri drepte; al doilea, că suveranii făgăduiau cu ușurință, își țineau cu greutate și adeseori nu-și țineau deloc făgăduielile; în sfîrșit, al treilea, că, acordîndu-i-se poporului ceea ce cerea, erau pedepsiți mai întotdeauna conducătorii săi, ceea ce reprezintă o contradicție cît se poate de revoltătoare.

Aceasta a fost soarta Grahilor la Roma, a lui Walter, a lui Cade în Anglia, a lui Facio, a lui Lemaitre la Geneva, a lui Horia în Valahia.

Popoarele
au
întotdeauna
de cîștigat
răsculîndu-se

Cu toate acestea, trebuie adăugat că, deși popoarele răscolate, din pricina rîlei credințe a cîrmuitorilor, nu se bucură multă vreme de ceea ce au obținut, ele au întotdeauna ceva de cîștigat răsculîndu-se. Cu fiecare pas pe care-l fac, mai desprind o verigă din lanțul lor și, chiar dacă n-ar reuși decât să-i sperie pe conducători, să-i facă mai puțin activi, mai circumspecți, și tot ar avea de cîștigat.

Să se compare cererile moderate ale poporului cu cele ale stăpînilor. Sînge și lanțuri, la aceasta se reduce totul.

Și, totuși, dacă cineva avea dreptul să ceară sînge și lanțuri, oare acesta nu era valahul? Martirizat de atîtea veacuri, n-ar fi fost de îcertat să ceară singele barbarului său stăpîn și să-l pună în lanțuri?...

Dar nu... omul din popor este îndeobște bun și drept și mai drept decât bogații atît de mîndri de aurul și mintea lor.

Celebru Vendôme spunea că, observînd certurile dintre conducătorii de catiri și catirii lor, băgase de seamă că întotdeauna dreptatea era de partea celor din urmă. Întocmai așa este și cu istoria poporului și a guvernelor sale.

Reiau în continuare povestea valahilor. Propunerile lor n-au fost acceptate. Atunci s-au hotărât pentru război : valahii și-au împărțit ținutul pe care-l locuiau, dar nu s-au bucurat multă vreme de această împărțire. A fost trimisă o armată împotriva lor, au fost împinși înapoi în păduri, în munți, și, în sfârșit, spune gazetarul, s-a primit vestea că răzmerița a fost potolită, fără să se fi folosit forța sau să se verse sînge... Horia, părăsit de compatrioții săi, fuge, pe capul său se pune un premiu, e descoperit curînd, denunțat, predat și moare în chinuri.

S-a calculat că răsculații au omorît aproape 300 de oameni, că 5—600 dintre ei au pierit.

Ce concluzie se poate trage din această relatare, decît că forța a pus capăt acestei răscoală. Nu toți oamenii sînt niște Saguntius. Reprezentanții Genevei le-au cedat francezilor și savoiazilor libertatea lor ; valahii o lasă pe a lor trupelor împăratului. Și lucrul nu prea-i de mirare. Lașitatea deprinsă în robie părăsește anevoie un suflet pe care l-a mutilat. Lipsit de speranța de a învinge, robului îi place să creadă în făgăduielile stăpînilor săi, îi place să creadă că această probă a puterii și a drepturilor sale îl va îndrepta spre blîndețe.

De altfel, ce-ar putea să întreprindă valahii fără hrană, fără bani, fără armată regulată, fără conducători, fără pricepere, față de trupe deprinse cu războiul ? Socotesc că, luptînd, moartea e neîndoielnică. Cedînd, mai întrevăd cîteva raze de viață, și speranța vieții, chiar a celei mai mizerabile, are pentru mulțime farmecul ei. Trebuie să ai un suflet doborât ca să-i preferi moartea, și în acest scol, unde fiecare capitulează în fața trebuințelor și a libertății sale și le crede bine plătite prin cîteva bucurii, aceste suflete privilegiate sînt rare. Pentru a-i face să tremure pe tirani, nu poți decît să disprețuiești viața. Dacă cei asupriți ar avea curaj, în curînd n-ar mai exista asupritori ; dar, printr-o altă întîmplare nefericită, curajul nu încolțește decît într-o inimă liberă. Lașitatea e clădită pe robie.

Principii nu ignoră acest lucru, iată ce de au atît de puține scrupule în a folosi forța pentru a readuce sub jugul lor turma care se îndepărtează. Dacă s-ar aștepta să găsească oameni ca Brutus, Cromwell, Ludlow ar fi mai economi cu sîngele și lacrimile supușilor lor.

Succesul aproape general pe care-l dobîndesc prin sistemul lor de violență îi întărește în aceasta și reușește să îl legitimizeze în ochii lor. Nu ezităm să socotim drept ceea ce ne este folositor.

Sufletul ți-e prea luminat, Principe, ca să te lași orbit de iluziile despotismului. Nu, tu nu ignori că forța folosită pentru a potoli nemulțumirca este un mijloc nelegitim și care repugnă dreptului supușilor tăi, un mijloc care agravează delictul guvernului.

Forța nu-i face deloc mai fericiți pe cei ce nu erau ; ea nu face decît să le dubleze deznădejdea, prezentînd ca veșnice, ca iremediabile relele pe care le îndură. Ei trebuie să spună : voi muri așadar înlăntuit pe acest pat de suferință pe care-l stropesc cu sîngele meu și cu sudoarea mea. Pentru mine

„Propunerile
valahilor
nu au fost
acceptate...”

Concluzia
la această
relatare

„Limba
deznădejdei
folosit
de mai mult
de șase sute
de mii de
valahi...”

Greșala de a
fi înăbușit
revolta
prin violență

Cine
va putea
repara
nedreptatea
făcută?

nu mai există speranță. Cerul și oamenii par să lupte împotriva libertății mele. Să renunțăm deci și să suferim.

Acesta este limba deznădejdei folosit de mai mult de șase sute de mii de valahi în ceasul în care scriu această scrisoare. Doamne Dumnezeule ! Cine poate susține această idee ? Un singur om poate pricinui nenorocirea a milioane de oameni fără să fie copleșit de remușcări !... Nu, nu știu ce suflet poate ascunde cel ce a urcat pe tron sau se apropie de treptele lui ; dar mie mi se pare că, dacă aș avea nenorocirea să fiu acolo, nu m-aș bucura de o clipă de liniște mai înainte a de fi șters lacrimile acestor nenorociți.

În serile de vară, cînd un apus blind de soare înviorează atmosfera și o împodobește cu culori strălucitoare, îmi place să contemp lu acest spectacol, să-mi ador stăpînul, mă bucur și-i mulțumesc pentru aceste bucurii gingașe care îți dau o conștiință neprihănită și te îndeamnă la meditație. Privirile îmi cad pe o cocioabă și-mi spun : poate că acolo sînt niște soți care au muncit toată ziua pentru o bucată de piine pe care se bat copilașii lor infometați. Poate că acolo o mamă varsă lacrimi, un tată e amărit că nu-și poate întreține familia ... Aceste idei îmi sfîșie inima și aș vrea să fiu divinitatea însăși pentru a-i face pe toți muritorii fericiți.

Principe, cine e mai aproape de divinitate decît regii ? Ei au puterea de a-i face pe oameni fericiți și ei dau socoteală în fața divinității de toate lacrimile vărsate în împărăția lor și pe care ar putea să le usuce.

Acestea sînt, fără îndoială, simțămintele tale. Și dacă ai întrebuințat față de valahi forța, ai făcut-o ca să-ți lași timp de a cugeta la marele proiect care trebuie să le redea libertatea. Numai îndeplinirea acestui proiect poate ispăși greșala de a fi înăbușit revolta prin violență.

Dar cine va putea repara nedreptatea ce li s-a făcut conducătorilor acestei răscoale ? Dacă plîngerile compatrioților lor erau întemeiate, dacă tu însuși ai făgăduit că le faci dreptate, că îndrepti relele îndurate de valahi, dacă, dîndu-le această speranță, i-ai potolit pe răsculați ; dacă, departe de a-i privi ca pe niște criminali, tu îi privești ca pe victimele unei asupririi pe care vrei s-o desființezi, cum ar mai putea fi căpeteniile acestor valahi socotite vinovate ? Cum ar mai merita moartea ? Ele luptau pentru aceeași cauză. Trebuiau să împărtășească soarta compatrioților lor ; sau, dacă meritau moartea, nu trebuia să existe nici îndurare, nici dreptate pentru întreaga națiune.

I-ai pedepsit ca asasini ? I-ai pedepsit ca răsculați ? Nu mă pot hotărî în privința primei întrebări. Mi se pare totuși că Horia putea, fără a fi socotit criminal, să verse sîngele tiranilor care l-au vărsat de atîtea ori pe cel al compatrioților săi, că putea să uzeze de represalii pentru atîtea omoruri săvîrșite în acest război de nobilii înșiși. Cel puțin, dacă l-aș condamna pe Horia ca ucigaș, i-aș pune să urce pe eșafod pe dușmanii care, ca și el, și-au înmuiat miinile în sînge, și nu mi-ar fi greu să arăt că aceștia din urmă erau cu mult mai criminali. Și, fiindcă nici unul n-a plătit cu capul grozăviile săvîrșite, am motive să închei, fără să intru în nici un amănunt, că este ne-

drept să fie pedepsit cu moartea Horia ca ucigaș, atunci cînd le este lăsată viața ucigașilor nobili.

A fost el oare pedepsit cu moartea ca răsculat? Este mult mai ușor să se dovedească strîmbătatea sentinței; și este de-ajuns să-ți amintești principiile privitoare la dreptul la răscoală pe care le-am amintit mai înainte. Căci

[1°] valahii și conducătorul lor Horia aveau dreptul și îl mai au și acum să se răscole, fiindcă sînt lipsiți de drepturile inerente omului, de aceste drepturi imprescriptibile, inalienabile.

În al doilea rînd, valahii erau nefericiți și gemeau sub jugul asupririi, și acest al doilea titlu este aproape tot atît de puternic ca și primul pentru a legitima insurecția.

3°. Ei au expus, nu o dată, cîrmuirii plîngerile lor.

4°. Ei nu cereau cîrmuirii decît lucruri rezonabile, nu cereau altceva decît să reintre în drepturile lor de proprietate și de libertate. Nimeni n-a luat în seamă plîngerile lor. Cererile le-au fost respinse. Maltratați de cîrmuire, ei aveau așadar dreptul de a renunța la societate, reintrau în starea naturală, și aveau dreptul de a pune mina pe arme pentru a-și asigura noua lor stare; aveau dreptul de a alcătui o nouă societate, de a o sustrage vechii guvernări.

S-a hotărît, spune codul Pensilvaniei, că toți oamenii au dreptul inerent naturii lor de a constitui un stat nou în ținuturile pustii sau pe un teritoriu pe care-l vor fi dobîndit ori de cîte ori își vor putea spori fericirea.

Dacă această hotărîre este adevărată, ea este pentru toate popoarele, și valahii erau îndreptățiți în răscoală lor. Dacă este falsă, toate monarhiile Europei trebuie să se ridice împotriva Statelor Unite ale Americii, trebuie să le proscie constituțiile, trebuie să respingă, să urască orice fel de alianță cu acești insurgenți, ca și cum ar fi niște infami. Dar, departe de a proscie această alianță, ele o caută; departe de a proscie aceste constituții, le lasă să fie tipărite și să circule în statele lor și le sancționează prin consimțămîntul pe care-l dau acestei publicări. Deci valahii au putut să urmeze principii pe care, în general, le-au văzut adoptate, care erau adoptate chiar de monarhi și care sînt de altfel dictate de natură.

Principe, semenii tăi se jucau odinioară cu viața supușilor lor; au fost văzuți monarhi condamnînd cu propria lor autoritate oameni, numai fiindcă nu le erau pe plac. Istoria a înfierat numele acestor domnitori. Ei fac parte din clasa obișnuită a tiranilor.

Tu n-ai vărsat aici decît singele a doi oameni. Dar ei pot fi nevinovați ca ucigași; ei sînt ca răsculați. Vreau să fiu primul care, pe cenușa lor, să ceară socoteală pentru această cenușă. Este de datoria mea, și am dreptul s-o fac. Căci, întrucît poporul nu mai are apărător, este de datoria filozofului să vegheze asupra Magistraților poporului, să le lumineze judecățile, să caute să cunoască dacă cei în care lovesc merită să fie pedepsiți sau să fie răzbunați. A ta, Principe, este să ascuți plîngerea mea, să supui

„Strîmbătatea
sentinței ...”

„Valahii
erau
îndreptății
în răscoală lor”

Socoteală ...
pentru
cel căzuți
jertfă
forțel

unui examen mai profund acest proces judecat probabil după principiile greșite ale vechii jurisprudențe a Monarhiilor.

Vreau să fiu cel dintâi care apără și mai departe cauza valahilor căzuți jertfă forței în această răscoală, și o repet, ei au dreptul de a se răscula, atâta vreme cât vor fi robi și nefericiți. A-i pedepsi pentru că își exercită acest drept înseamnă a-i pedepsi pentru că sînt oameni.

Sau ești convins de acest adevăr, sau nu crezi încă în el; în primul caz, nu mai trebuie să pierzi nici o clipă pentru a le reda valahilor libertatea, pentru a le acorda o proprietate. Dacă socotești că trebuie să respecti uzurparea săvîrșită de nobilii lor, dacă nu vrei să le-o restitui, există un mijloc simplu de a face dreptate tuturor. Îngăduie-le acestor valahi să emigreze în alte state ale tale sau aiurea. Acordă-le pămînturi, și o mulțime din ei vor părăsi țara servituții. Și ce se va întîmpla atunci cu acești nobili mărunți în fortărețele lor înconjurate de pustiuri, de țărini acoperite de mărăcini? Cînd ar trebui închiriate vase pentru a transporta poporul în America, tu ar trebui s-o faci, dacă n-ai alt mijloc de a-l duce la fericire... Dacă acești nobili se împotrivesc cu forța vederilor tale umanitare, redă această țară ei înșeși; lasă-le robilor dreptul de a se înarma împotriva tiranilor lor și conflictul se va sfîrșit în curînd.

Dacă nu ești convins de aceste adevăruri, ai datoria să citești această pledoarie pentru libertate. Dacă îți mai rămîn îndoieli, consultă-ți oamenii legii, oamenii politici, dar nu te mărgini să-i consulți în taină; ei i-au dus prea adeseori la rătăcire pe monarhi atunci cînd aceștia n-aveau a se teme de lumină. Să-și publice părerea lor, să poată fi discutată liber, să-și spună pe nume, și mă ofer să intru în arenă, să rezolv obiecțiile lor. Dar ce spun eu, o mulțime de minți de bună credință vor apărea de îndată pentru a apăra drepturile umanității și ale libertății.

Pentru
drepturile
umanității și
ale libertății

Textul francez

[JACQUES PIERRE BRISSOT], SECONDE LETTRE D'UN DÉFENSEUR DU PEUPLE À L'EMPEREUR JOSEPH II;

.....

Tous ceux qui ont écrit sur la révolte des Valaques semblent avoir conspiré contre le malheureux peuple, pour t'encourager, Prince, à punir les chefs par d'horribles supplices, à serrer les liens du peuple. J'en ai vu même qui plaisantoient sur les roues où le *démagogue** Horiah (comme ils l'appeloient) devoit finir ses jours. Loin de moi la doctrine abominable de ces monstres qui prostituent leurs plumes pour le malheur des peuples.

* *Démagogue* est le nom que les aristocrates, les despotes ou plutôt leurs mercenaires écrivaient aux chefs du peuple qui veulent le tirer d'oppression. Il est très plaisant de voir ces lâches valets du despotisme donner de l'encens au *démagogue* Washington, parcequ'il est vainqueur de la tyrannie, & envoyer à l'échafaut tel autre *démagogue* ou défenseur du peuple parcequ'il a succombé. Si Horiah eût réussi, ils auroient mis sur sa tête une couronne de lauriers.

Puisse un jour le ciel accumuler sur leurs têtes toutes les horreurs de la servitude qu'ils prêchent avec tant des scélératesses !

„Le respect qu'on doit à l'humanité est sacré comme celui qu'on doit „aux dieux, & quiconque se joue dans ses discours, des droits que les hommes tiennent de la nature, doit expier ce sacrilège pour le mépris des sages & le poignard des opprimés“.*

Mais pour juger des vrais caractères de cette révolte, il faudroit connoître une foule de faits que le public ignore. Il faudroit connoître l'état actuel des Valaques, leurs mœurs, leur gouvernement, les impôts qu'ils paient, la proportion de ces impôts, avec le produit de leur culture. Il faudroit connoître les causes qui les ont portés à se révolter, les injustices qu'on leur a faites, le degré d'oppression sous lequel ils gémissent. Il faudroit connoître l'origine, la marche de cette révolte, son histoire ; il faudroit savoir s'ils sont réellement coupables de tous les meurtres qu'on leur prête, s'ils ont été forcés pour leur sûreté ou leur vengeance à verser tant de sang ; si en le répandant ils ont épargné celui des êtres foibles, des femmes & des enfans. Voilà ce que n'ont point dit les gazettes qui racontent avec une exactitude si ennuyeuse tant de petits faits étrangers à l'histoire.

Et quand elles en parleroient, devroient-elles être crues ? Ces gazettes ne sont-elles pas des sources corrompues ? Ne sont-elles pas dans chaque gouvernement vendues à ses chefs, à ses Ministres ? Leurs rédacteurs soudoyés, n'ont-ils pas ordre de taire les vérités favorables aux peuples, comme les fautes de l'administration ? N'est-ce pas enfin une nouvelle conspiration pour tromper la postérité sur les événemens du siècle présent.

Excepté les Etats unis de l'Amérique & l'Angleterre, partout ailleurs, le peuple n'a point, comme ses chefs, des gazetiers à ses ordres ou qui défendent ses intérêts. C'est partout le *triste pecus* qu'on tond, qu'on égorge, & les gazetiers sont comme ces tambours qui, placés autour du taureau brûlant de Phalaris, remplissoient l'air de leurs sons bruyans pour étouffer les cris des victimes.

On ne doit donc ajouter aucune foi aux récits au moins suspects des gazetiers dans l'insurrection des Valaques. On aura exagéré leurs fautes, tû leur misère, travesti leur résistance en attaque, leur défense en assassinats ; on aura tout calculé, tout bien combiné pour les rendre criminels, & pour justifier ces illustres *Nobles* qui les tyrannisoient & l'administration qui se prêtoit à leurs vexations.

Oh ! si j'avois en main les pièces de ce procès, si j'avois observé pendant quelque tems le sort de ce peuple, si je l'avois suivi dans ses travaux comme dans ses tourmens, si j'avois vécu dans ses chaumières, dans le sein de la terre souvent son unique asile, si j'avois assisté à la conspiration, & j'avois été témoin de ses supplications au souverain pour terminer sa misère,

* Telephe, liv. 7. Je cite ici ce Roman pour rendre honneur à un écrivain peu connu, qui mérita plus de l'être, & qui a vigoureusement défendu les droits de l'humanité ; je regrette seulement que pour les venger, il ait pris le masque de la fable. Il est tems que les apôtres de la liberté se montrent hardiment. M. Plumejact, mort depuis quelques mois, tenoit un rang distingué parmi eux ;

de ses combats pour la finir lui même, avec quelle vérité, quelle énergie je le défendrais ! Mais loin du théâtre de cette guerre, n'ayant sur elles que les détails ou arides ou mensongers des gazettes, seul, presque sans lumière, & n'étant soutenu que par le zèle qui m'entraîne à défendre le peuple partout où je le vois se débattant sous le couteau de l'oppression, que puis-je, faire, sinon de prouver par le récit même du parti qui a triomphé, que les Valaques étoient fondés dans leur insurrection ? Oui, je ne veux consulter ici que le récit d'un de ces écrivains qui s'est plu à couvrir de boue Horiah & ses partisans. C'est ce récit à la main que je prétens prouver l'injustice de leur condamnation.

Les Valaques se sont révoltés ; donc ils avoient raison de se révolter. Voilà ma première preuve ; elle paroitra singulière, elle n'est que naturelle.

Qu'on se rappelle ce que j'ai dit ci-devant que le peuple malgré l'oppression sous laquelle il étoit courbé se laissoit difficilement entraîner à la révolte, qu'accoutumé à un certain ordre de choses, il n'en sortoit qu'avec peine ; quelque détestable qu'il fût, qu'il s'habituait à croire que sa place marquée par la tyrannie étoit réellement marquée par la divinité. Il se laisse d'autant moins encore entraîner à la révolte qu'il est plus ignorant. Car alors il est loin d'imaginer qu'il est l'égal de ces nobles qui le tyrannisent, du Souverain qui domine ses tirans ; il est loin d'imaginer que la nature lui donne le droit de résister, à l'autorité, que la divinité même lui ordonne. Il croit ses fers divins & il les baise, aiant, à peine la force de les soulever.

Quand donc un pareil peuple entrant en fureur, brise ses chaînes malgré ses préjugés civils & religieux, il en faut conclure qu'il a eu raison de se révolter, puisqu'il s'est révolté.

Le récit du gazetier confirme cette conclusion à l'égard des Valaques : L'état de barbarie & d'ignorance que je viens de peindre est précisément leur tableau.

Soumis depuis une foule de siècles à un despotisme plus ou moins sévère, suivant le caractère des Princes dont il portait le joug, ce peuple a langué constamment dans la misère & l'ignorance. Le régime féodal, dont les traits horribles sont effacés presque par toute la terre, conserve encore toutes ses rigueurs au sein de cette misérable contrée. On y retrouve ces vieux Barons anglois, ces Comtes françois qui, cantonnés dans leurs petits forts, regardoient leurs hommes de glèbe comme des meubles dont ils disposoient à volonté, dont ils pouvoient jouer, vendre, aliéner la liberté, les sueurs & la vie même.

Suivant le récit, *l'aversion d'Horiah pour les gentilshommes, & le désir de se délivrer & ses compatriotes des violences de la noblesse, ont été les premiers ressorts de son entreprise.*

On convient dans un autre endroit que ces nobles avoient *forcé leurs sujets à la révolte par leur oppression.*

Ces deux phrases suffisent, ce me semble, pour justifier la révolte des Valaques. Ils étoient malheureux, voilà le titre qui les armoit, & si ce titre

ne vaut rien, Brutus étoit coupable en chassant Tarquin de Rome, l'autre Brutus en perçant Cesar, & tous ceux qui ont délivré leur patrie du joug des Néron, des Phalaris, & des monstres qui s'abreuvoient dans le sang des hommes, tous ces héros, dis-je, méritoient l'opprobre & la mort, au lieu des lauriers dont tous les siècles les ont couverts.

Je ne répéterai point tout ce que j'ai dit ci-devant sur le droit de révolte. Je me borne à suivre ici la narration du gazetier, à en extraire les faits principaux. L'application des principes sera facile à leur faire.

Il paroît, suivant cet écrivain, qu'*Horiah mit les griefs de sa nation sous les yeux du Monarque, qui lui promit de mettre fin à la tyrannie.*

Ce procédé n'est point d'un barbare; il est celui d'un bon sujet qui, avant d'avoir recours aux droits que la nature lui donne, veut éviter une rupture, & l'effusion du sang. Averti par lui, Prince, tu ne pouvois pas ignorer qu'une partie de tes sujets languissoit dans l'esclavage, & si tu n'as pas rempli la promesse que tu lui avoit faite, il faut croire que les difficultés se sont multipliées sous tes pas; il faut croire que la servitude ne pouvant finir que par la destruction du régime féodal, tu n'eus pu couper toutes les têtes de cette hidre; il faut croire que tu as été forcé de renfermer dans ton sein tes vœux bienfaisantes.

Mais enfin quelqu'ait été le motif qui a pu t'empêcher de soulager les malheureux Valaques, au moins il faut avouer que leur conduite étoit régulière. Horiah avoit fait son devoir, c'étoit à toi à faire le tien. Tu ne l'as pu, l'oppression a toujours subsisté, c'est à dire un état de guerre qui dure depuis un tems immémorial & alors les Valaques ont pu résister. Cet état de guerre les a replacés dans l'ordre naturel. Ils étoient tyrannisés par des monstres, ils ont pu leur résister, & s'ils ont été coupables, c'est d'avoir attendu si longtemps à venger la nature outragée.

Le voiage que ton désir de connoître tes États t'avoit porté à faire, il y a quelques années, dans cette contrée, t'avoit mis à portée d'y connoître la misère qui y régnoit. Je me rappelle la substance d'une requête qui te fut présentée par un Valaque. Elle étoit ainsi :

„Prince, nous travaillons quatre jours de la semaine pour nos maîtres ; „le cinquième est pour le Ministre du Seigneur, le sixième pour nous, & „le septième nous l'emploions à célébrer le dimanche.“

Non, les nègres ne traînent pas dans nos isles une existence aussi infernale; il faut qu'un pareil peuple meure de désespoir, ou qu'il égorge ses tyrans.*

Je ne dirai rien du stratagème employé par Horiah pour engager ses compatriotes dans la conspiration qu'il tramoit. Il vouloit les délivrer de la servitude & ce but légitimoit tout.

On lui prête de grandes cruautés, en commençant la révolte. Encore une fois, loin du païs, je ne puis vérifier ces faits. Cette opération est facile à

* Tous les seigneurs valaques n'étoient pas de petits tyrans. Il en est sans doute qu'il faut excepter. Les papiers publics en ont cité plusieurs qui au milieu de la révolte traitoient humainement leurs vassaux.

tes juges, & pour décider si ces meurtres sont punissables, il faut s'astreindre aux règles que j'ai ci-devant posées. Etoient-ils nécessaires au projet? Etoit-ce représailles? Point de peine. Etoit-ce un jeu de barbares? La mort : toutefois si le supplice de la mort est encore dans tes États la peine de l'assassinat.

L'Angleterre & la France ont été, dans les siècles passés, témoins de révoltes de païsans qui, comme les Valaques, étoient las de la tyrannie de leurs nobles. Le massacre qu'ils en firent, paroissoit mérité & fut plus considérable. Il ne fut point puni. Un peuple doux jusqu'alors ne peut être à la fois un amas d'assassins. Il se fait justice alors parce qu'il n'y en a point pour lui, & si on le punissoit, ce seroit d'être juste.

Le gazetier dit que le gouvernement provincial, embarrassé d'abord, chercha à apaiser les troubles en partie par la douceur, en partie par les menaces

Il ne falloit ni douceur, ni menace ; il falloit la justice. En pareil cas, la douceur, semble un piège & l'est souvent, & la menace aigrit.

Il envoya des Commissaires & l'Évêque grec aux rebelles.

Des Commissaires sont des juges, & un peuple dans l'état de guerre ou de nature ne connoit ni supérieur ni juge : il faut traiter à l'égal.

Un Évêque ! toujours des prêtres sur la scène politique ! probablement parcequ'ils connoissent parfaitement l'art de séduire & de tromper.

Si j'étois sur le trône & que j'eusse eu le malheur de mécontenter mon peuple, j'en agirois plus franchement avec lui. Je traiterois moi-même avec les mécontents, moi, sans armée, sans commissaires, sans courtisans & surtout sans prêtres. Je leur dirois : mes amis, je ne veux point être votre bourreau, on me nomme votre père, je veux l'être. Montrez-moi vos maux je les guérirai. Je ne leur offrirois ni pardons, ni parchemins. C'est aux sujets malheureux à pardonner &, au lieu d'un parchemin, j'abolirois sur le champ les abus, les vexations, & je bannirois les petits tyrans. Voilà comment en agit un père avec ses enfans, un grand homme avec des hommes.

Le gouvernement chercha à tirer d'erreur les rebelles.

De stratagème d'Horiah n'étoit que l'accessoire ; mais il falloit prouver aux Valaques qu'ils étoient dans l'erreur en se croiant malheureux.

Il promit enfin un prix de trente florins pour la capture de chacun d'eux.

Fiez-vous donc à présent aux douceurs, aux caresses, à l'équité des gouvernemens ! quand vous ne tombez pas dans leurs pièges, alors ils se démasquent ; & quel autre moyen infâme emploient-ils ? c'est d'invoquer la perfidie, la trahison de leurs sujets contre les rebelles. Ils encouragent les premiers au crime à prix d'argent.

Encore une fois, est-ce là la marche d'un gouvernement équitable ? Ne doit-il pas offrir justice & se borner là ?

Observons que le gouvernement, en mettant la tête des rebelles à prix, les forçoit à la guerre, aux meurtres, à la perfidie, & légitimoit ainsi ces crimes dont la honte devoit retomber sur lui seul.

Continuons le récit. „Les gentilshommes, qui crurent que le gouvernement manquoit d'activité pour réprimer la rébellion, se crurent autorisés

„eux-mêmes à une insurrection. Ils allèrent en troupe contre les rebelles, les assommèrent où ils les rencontrèrent, & firent rouer, pendre, décapiter, empaler les prisonniers sans autre forme de procès. Par là les gentilshommes agirent directement contre les mesures du gouvernement, qui tendoient à ramener la paix par l'indulgence, & ils augmentèrent par leur propre violence la fureur des révoltés“.

Les conséquences de ces faits sont aisées à tirer.

J'ai donc eu raison de dire ci-devant que dans une insurrection le parti de l'oppression étoit toujours le plus féroce & le plus violent. Les rebelles donnent la mort, les tyrans prolongent la vie des leurs prisonniers pour jouir de leur douleur. Les nobles faisoient rouer, empaler, lorsque les Valaques se bernoient à tuer. Certes, si les deux partis étoient coupables, il faut avouer que celui des nobles l'étoit doublement, & cependant on verra que les paysans furent punis, lorsque pas un des nobles ne le fut.

Il est évident encore que par les supplices qu'ils infligeoient, les nobles, auroient légitimé la révolte, si d'ailleurs elle n'eût pas déjà été légitime.

Il est évident encore qu'en la supposant criminelle, les supplices infligés par ces nobles, & la mort de plus de 600 Valaques devoient l'avoir suffisamment expiée.

Il est évident enfin que les nobles agirent directement contre l'intention du gouvernement. Ils étoient donc coupables & cependant encore une fois ils ne furent pas punis.

N'oublions pas de remarquer cette *indulgence* prêtée au gouvernement. ... Indulgence déplacée. ... Un Souverain doit être juste d'abord. L'indulgence suppose des vices, des défauts à supporter, à excuser; & c'étoit le peuple qui avoit besoin d'indulgence pour le gouvernement.

„Le gouvernement considéra que les Valaques composent les deux tiers des habitants du pays, qu'ils ont entre eux une liaison étroite, que ce sont eux qui cultivent leur pays, & qu'en les exterminant, la province deviendrait un désert. Il apprécia mieux les hommes, & sentit la préférence qu'il faut donner à deux mains qui travaillent sur une bouche qui ne fait que consommer“.

Quel horrible calcul, que celui devant lequel le gazetier paroit s'extasier? Ainsi donc ce n'est pas sur la bonté de la cause, mais sur l'utilité des parties par rapport au gouvernement, que celui-ci mesure la justice qu'il rend, la protection qu'il accorde! ainsi il auroit favorisé la tyrannie des nobles, s'il avoit calculé que les nobles fussent plus utiles à son intérêt? N'avois-je donc pas raison de dire dans ma précédente lettre, que l'intérêt seul du gouvernement & non le bonheur des sujets le dirigeoit dans ses démarches? Je disois: ne nous laissons point éblouir par ce mot de prospérité de l'État, qu'on cite avec emphase, & voyons ce qu'il cache. Plus d'hommes, plus de soldats; plus d'hommes, plus de capitation; plus d'hommes, plus d'industrie & de taxes; plus d'hommes enfin, plus puissant est le Prince, plus riche est son trésor, & c'est de ce trésor que sort la foudre

qui doit écraser le malheureux assez éclairé pour être pénétré de sa situation, &c.

„Animé de ces principes, le gouvernement a désapprouvé l'insurrection, & a fait aux nobles des représentations.“

Quoique le motif du gouvernement fût erroné, quoiqu'il n'eût pas le droit de se montrer indulgent ou modéré, quoiqu'il eût dû d'abord être juste, cependant il faut le louer de la modération qu'il montra, des représentations qu'il fit aux nobles. Autrefois, quand on traitoit avec des rebelles on commençoit par élever des échafauts, où l'on amonceloit innocens & coupables sous la hache du bourreau. Telle étoit la justice d'alors. On n'est pas si cruel aujourd'hui. C'est toujours un gain sur la tyrannie. Peut-être à la fin sera-t-on juste avec les rebelles, & ton âme éclairée, Prince, est assez grande pour n'en pas donner l'exemple à demi, comme tu l'as fait dans cette circonstance.

Car pourquoi le pardon offert ? Pourquoi cette défense d'insurrection ? Pourquoi cette autre défense d'infliger la peine de mort ?

Le pardon, je l'ai déjà dit, s'accorde à un coupable, & les Valaques n'étoient que malheureux. L'insurrection est un droit pour l'opprimé & on ne peut le lui interdire qu'en détruisant l'oppression. La peine de mort étoit une injustice & il ne falloit pas s'en abstenir par grâce, mais par justice.

Tu nommes des Commissaires, tu les envoies aux rebelles & en même tems tu fais assembler des régimens pour les envelopper, pour les ferrer.

N'étoit-ce donc pas une contradiction ? N'étoit-ce pas détruire l'effet des propositions de paix faites aux rebelles ? N'étoit-ce pas leur dire : rentrez dans votre esclavage, sinon le sabre vous y fera rentrer ?

Les Valaques te croient : nous sommes opprimés, nous mourons de faim, nous expirons sous le fouet de nos bourreaux : tes commissaires, tes régimens leur disoient : soiez opprimés, mourez de faim, expirez sous le fouet, sinon on vous sabrera, on empalera vos prisonniers & vos chefs. Grand Dieu ! quelle justice, quelle douceur ! quelle indulgence ! & les gouvernemens paroissent tout surpris de ce qu'on ne croit pas à leurs promesses, de ce qu'on persiste dans la révolte ? Ils s'en indignent, ils menacent de supplices, comme s'ils expioient leur oppression sourde par la violence ouverte, comme s'ils n'aggravoient pas ainsi leur propre crime.

Le gouvernement à la vérité promettoit de faire droit sur leurs griefs, de remédier aux abus, si l'on rentroit en paix.

Mais ne sait-on pas que dans tous les tems l'administration s'est jouée de pareilles promesses ? L'orage passé, elle rit de la crédulité du peuple, & continue à l'écraser. Lisez l'histoire, vous trouverez mille exemples semblables où le peuple fut toujours dupe de sa bonne foi.

Je veux tirer de cette promesse du gouvernement un raisonnement sans réplique contre lui. S'il promettoit de remédier aux abus, il y en avoit donc, & les Valaques avoient eu raison de se révolter, & l'on avoit tort de les punir.

Sur les promesses faites par le gouvernement, les Valaques présentèrent les points de Capitulation suivans ¹ :

1°. Le comitat & tous les propriétaires nobles prêteront serment, sur la croix probablement, d'exécuter le projet proposé.

2°. Il n'y aura plus de noblesse.

3°. Qui peut avoir un emploi impérial en doit vivre. Les gentilshommes comme le petit peuple doivent paier la contribution.

4°. Les nobles doivent quitter leurs possessions.

5°. Les terres des nobles, conformément aux ordres que Sa Majesté donnera, seront réparties entre les paysans.

Y a t-il rien de plus raisonnable, de plus naturel que toutes ces propositions ? Par la seconde on tarissoit à jamais la source de l'oppression, en anéantissant la noblesse. Car il faut être convaincu qu'elle ne peut exister qu'avec la servitude & que pour le malheur des sociétés.

La politique la plus saine semble avoir dicté la troisième. Les valets de la Cour doivent être païés par la Cour & non pas du sang des peuples. Les tirans dont les besoins surpassent les revenus, ont adopté cette manière d'acquitter les services qu'ils reçoivent. Ils accordent à leurs serviteurs l'exploitation de leurs sujets, comme on accorde la tonte d'un troupeau, ou la coupe d'une forêt. C'est ainsi que le grand Mogol & les Soubas indiens en usent ; ils donnent des contrées entières à piller à leurs soldats.

Est-il quelqu'un de bon sens qui nie que tous les membres d'un État en doivent supporter le fardeau proportionnellement à leurs facultés ? N'est-ce pas une vérité démontrée, & si l'on s'en écarte encore dans plusieurs royaumes, c'est que l'injustice qui a poussé de profondes racines est difficile à extirper ; c'est que le peuple est trop traitable, dit Hutcheson.

La 4me & la 3me proposition sont celles qui auront sans doute le plus révolté, & cependant elles étoient encore dans la nature. Car chaque Valaque rentrant par la révolte dans l'état de nature, avoit droit à la terre que ses sueurs avoient arrosée & fertilisée. Chacun avoit droit à une propriété & comme toutes les propriétés étoient entre les mains des nobles, il est évident qu'on ne pouvoit restituer à chaque rebelle ce qui lui appartenoit, qu'en dépouillant les nobles de ce qu'ils avoient usurpé.

Si ces propositions étoient injustes, il faut dire que les déclarations des États unis d'Amérique étoient aussi injustes, car elles sont exactement les mêmes. L'égalité parfaite que la Pensilvanie, par exemple, veut entre tous les membres, détruit toute idée de noblesse & entraîne la conséquence que les impôts doivent être également répartis.

Si les Américains ont été fondés à se révolter, parcequ'on vouloit les taxer sans leur consentement, à plus forte raison avoient-ils ce droit, les Valaques, qui n'avoient ni propriété ni liberté, qui étoient à la merci de maîtres impitoyables.

Sous le règne tyrannique de Richard II en Angleterre, cent mille paysans se révoltèrent à cause des impôts excessifs dont on les accabloit. Ils marchèrent vers Londres aiant un Maréchal nommé Walter à leur tête. Il demanda

au Roi que tous les esclaves fussent mis en liberté, que les communes fussent ouvertes aux pauvres comme aux riches. Walter fut tué, on accorda aux paysans une charte de liberté, & les chefs de la rébellion furent punis. La charte fut bientôt après révoquée.

En parcourant l'histoire des révoltes, je me suis convaincu de trois vérités : la première, que le peuple ne se révoltoit que quand il étoit opprimé, & qu'il ne demandoit jamais que des choses justes ; la seconde que les Souverains promettoient avec facilité, tenoient avec difficulté & souvent ne tenoient point leurs promesses ; la troisième enfin qu'en accordant au peuple ce qu'il demandoit, on punissoit presque toujours ses chefs, ce qui est une contradiction bien révoltante.

Tel fut le sort des Gracchus à Rome, de Walter, de Cade en Angleterre, des Facio, de Lemaitre à Genève, de Horiah en Valachie.

Il faut ajouter cependant que, quoique par la mauvaise foi des gouvernements, les peuples rebelles ne jouissent pas longtemps de ce qu'ils ont obtenu, ils gagnent toujours à la révolte. A chaque pas qu'ils font, ils détachent un anneau de leur chaîne & quand ils ne feroient qu'effraier les chefs, que les rendre moins entreprenans, plus circonspects, ils auroient toujours gagné.

Qu'on compare les demandes modérées du peuple à celles de ses maîtres. Du sang & des fers, tout se réduit là.

Et cependant si quelqu'un avoit droit de demander du sang & des fers, n'étoit-ce pas le Valaque ? Martirisé depuis tant de siècles, n'auroit-il pas été excusable de demander le sang de son maître barbare & de le mettre aux fers ? . . .

Mais non . . . l'homme du peuple est généralement bon & juste & plus juste que les riches si fiers de leur or & de leurs lumières.

Le célèbre Vendôme disoit qu'en observant les querelles des muletiers avec leurs mulets, il avoit toujours remarqué que la raison étoit du côté de ces derniers. Voilà précisément l'histoire du peuple & des gouvernemens.

Je reprends la suite de l'histoire des Valaques. Leurs propositions ne furent point acceptées. On se résolut à la guerre : les Valaques se partagèrent la contrée qu'ils habitoient, mais ils ne jouirent pas longtemps de ce partage. On envoya une armée contre eux, on les relança dans leurs bois, dans leurs montagnes, & enfin, dit le gazetier, on reçut la nouvelle que le soulèvement avoit été apaisé, sans qu'on eût employé la force ou versé du sang. . . . Horiah abandonné de ses compatriotes fuit, sa tête est mise à prix, il est bientôt découvert, dénoncé, livré, & il expire dans les supplices.

On a calculé que les rebelles avoient tué près de 300 hommes, que 5 à 600 d'entre eux avoient péri.

Que conclure de ce récit, sinon que la force a terminé cette révolte. Tous les hommes ne sont pas des Saguntius. Les Genevois représentans ont cédé leur liberté aux François & aux Savoiards ; les Valaques l'abandonnent aux troupes de l'Empereur. Et cela doit être moins étonnant. La pusillanimité dont on contracte l'habitude dans l'esclavage, quitte diffici-

lement une âme qu'elle a dégradée. Abandonné de l'espoir de vaincre, l'esclave aime à croire aux promesses de ses maîtres, il aime à croire que cet essai de son pouvoir & de ses droits le ramènera vers la douceur.

Que pouvoient d'ailleurs les Valaques sans vivres, sans argent, sans armée réglée, sans chefs, sans intelligence, contre des troupes aguerries? On voit la mort certaine en combattant. On entrevoit encore quelques raïons de vie en cédant, & l'espoir de la vie la plus misérable a des attraits pour le vulgaire. Il faut avoir une âme extraordinaire pour lui préférer la mort, & dans ce siècle où chacun capitule avec ses besoins & sa liberté & les croit bien païés par quelques jouissances, ces âmes privilégiées sont rares. Pour faire trembler les tirans, on n'a qu'à mépriser la vie. Si les opprimés avoient du courage, il n'y auroit bientôt plus d'oppressurs; mais par un nouveau malheur le courage ne germe que dans un cœur libre. La lâcheté repose avec la servitude.

Les princes ne l'ignorent pas, & voilà pourquoi ils ont si peu de scrupule à employer la force pour ramener sous leur joug le troupeau qui s'en écarte. S'ils s'attendoient à trouver des Brutus, des Cromwel, des Ludlow, ils seroient plus économes du sang & des pleurs de leurs sujets.

Le succès presque général qu'ils rencontrent dans leur système de violence, les y confirme & parvient à le légitimer à leurs yeux. On ne tarde pas à croire juste ce qui nous est utile.

Ton âme est trop éclairée, Prince, pour te laisser aveugler par les illusions du despotisme. Non, tu n'ignores pas que la force employée pour calmer le mécontentement est un moyen illégitime & qui répugne au droit de tes sujets, un moyen qui aggrave le délit du gouvernement.

La force ne rend point heureux ceux qui ne l'étoient pas; elle ne fait que doubler leur désespoir, en leur offrant comme éternels, comme irrémédiables, les maux qu'ils endurent. Ils doivent se dire: Je mourrai donc enchaîné sur ce lit de douleur que j'arrose de mon sang & de mes sueurs. Il n'est plus d'espoir pour moi. Le ciel semble combattre avec les hommes contre ma liberté. Cédons donc & souffrons.

Tel est le langage de désespoir que tiennent plus de six cens mille Valaques à l'heure où j'écris cette lettre. Grand Dieu! qui peut soutenir cette idée? Un seul homme faire le malheur de millions d'hommes & n'être pas accablé de remords! ... Non, je ne sais quelle âme on revêt en montant sur le trône ou en approchant ses degrés; mais il me semble à moi, que si j'avois le malheur d'y être, je ne goûterois pas un seul instant de repos avant d'avoir essuïé les larmes de ces malheureux.

Lorsque dans un soir d'été, un doux crépuscule fraîchit l'atmosphère & la dore de brillantes couleurs, j'aime à contempler ce spectacle, à adorer mon maître, je jouis & je le remercie de ces suaves jouissances que procurent une conscience pure & la méditation. Mes regards tombent sur une chaumière & je me dis: Là peut-être sont des époux qui ont travaillé tout le jour pour un morceau de pain que de petits enfans affamés se disputent. Là peut-être une mère verse des larmes, un père s'attriste de ne pouvoir

élever sa famille . . . Ces idées me percent l'âme & je voudrais être la divinité pour rendre tous les mortels heureux.

Prince ; qui davantage approche de la divinité que les Rois ? Ils ont le pouvoir de faire des heureux & ils sont comptables à la divinité de toutes les larmes qui se versent dans leur empire & qu'ils pourroient essuyer.

Tels sont sans doute tes sentimens. Et si tu as employé la force contre les Valaques, c'est pour te donner le tems de mûrir le grand projet qui doit les rendre à la liberté. L'exécution seule de ce projet peut expier la faute d'avoir étouffé le soulèvement par la violence.

Mais qui pourra réparer l'injustice faite aux chefs de ce soulèvement ? Si les griefs de leurs compatriotes étoient fondés, si tu as promis toi-même de leur faire droit, de réparer les maux soufferts par les Valaques, si par cette espérance donnée, tu as calmé les rebelles ; si loin de les regarder comme criminels, tu les regardes comme les victimes d'une oppression que tu veux abolir, comment les chefs de ces Valaques seroient-ils plus coupables ? Comment méritoient-ils la mort ? Ils combattoient pour la même cause. Ils devoient partager le sort de leurs Compatriotes ; ou s'ils méritoient la mort, il ne devoit y avoir ni grâce ni justice pour la nation entière.

Les as-tu punis comme assassins ? Les as-tu punis comme rebelles ? Je ne puis décider la première question. Il me semble cependant que Horiah pouvoit verser sans crime le sang des tyrans qui avoient tant de fois versé celui de ses Compatriotes, qu'il pouvoit user de représailles pour tant de meurtres commis dans cette guerre par les nobles eux-mêmes. Au moins si je condamnois Horiah comme assassin, je ferois monter sur l'échafaut les ennemis qui, comme lui, avoient trempé leurs mains dans le sang, & il ne me seroit pas difficile de prouver que ces derniers étoient bien plus criminels. Et puisqu'aucun n'a païé de sa tête ses atrocités, je suis fondé à conclure, sans entrer dans aucun détail de faits, qu'il étoit injuste de punir de mort Horiah comme assassin, lorsqu'on laissoit la vie aux nobles assassins.

A-t-il été puni de mort comme rebelle ? il est bien plus aisé de prouver l'injustice de sa sentence ; & il suffit de se rappeler les principes sur le droit de révolte que j'ai posés ci-devant. Car

[1°] les Valaques & leur chef Horiah avoient le droit & l'ont encore de se révolter, puisqu'ils sont privés des droits inhérens à l'homme, de ces droits imprescriptibles, inaliénables.

En second lieu, les Valaques étoient malheureux & gémissoient sous l'oppression, & ce second titre est presque aussi fort que le premier pour fonder l'insurrection.

3°. Ils avoient exposé plus d'une fois leurs griefs au gouvernement.

4°. Ils ne demandoient au gouvernement que des choses raisonnables, que de rentrer dans leurs droits de propriété & de liberté. Jamais on n'avoit eu égard à leurs plaintes. On leur refusoit leurs demandes. Maltraités par le gouvernement, ils avoient donc le droit de renoncer à la société, ils ren-
troient dans l'état de nature, & ils avoient le droit de prendre les armes

pour assurer leur nouvel état ; ils avoient le droit de former une nouvelle société, de la soustraire à l'ancien gouvernement.

Arrêté, dit le code de Pensilvanie, que tous les hommes ont un droit inhérent à leur nature de former un nouvel État dans des contrées vacantes, ou sur un territoire qu'ils auront acquis toutes les fois qu'ils pourront augmenter leur bonheur.

Si cet arrêté est vrai, il l'est pour tous les peuples, & les Valaques étoient fondés dans leur révolte. S'il est faux, toutes les Monarchies de l'Europe doivent s'élever contre les États-unis d'Amérique, doivent proscrire leurs constitutions, doivent rejeter, abhorrer toute espèce d'alliance avec ces insurgens, comme avec des infâmes. Mais loin de proscrire cette alliance, elles la recherchent ; loin de proscrire ces constitutions, elles les laissent imprimer & circuler dans leurs États & les sanctionnent par le consentement qu'elles donnent à cette publication. Donc, les Valaques ont pu suivre des principes qu'ils ont vu généralement adoptés, qui l'étoient même par les Monarques, & qui sont d'ailleurs dictés par la nature.

Prince, tes semblables se jouoient autrefois de la vie de leurs sujets : on a vu des Monarques condamner de leur propre autorité des hommes, uniquement parcequ'ils leur déplaisoient. L'histoire a flétri le nom de ces Princes. Ils sont dans la classe ordinaire des tyrans.

Tu n'as ici versé le sang que de deux hommes. Mais ils peuvent être innocens comme assassins ; ils le sont comme rebelles. Le premier, je viens réclamer sur leurs cendres pour ces cendres mêmes. C'est mon devoir, & j'en ai le droit. Car puisque le peuple n'a plus de défenseur, c'est le devoir du philosophe de veiller sur les Magistrats du peuple, d'éclairer leurs jugemens, de chercher à connoître si ceux qu'ils frappent méritent d'être punis ou d'être vengés. Le tien, Prince, est d'écouter ma réclamation, de soumettre à un examen plus approfondi ce procès jugé probablement d'après les principes erronés de la vieille jurisprudence des Monarchies.

Le premier, je défens encore la cause des Valaques sacrifiés à la force dans cette insurrection, & je le répète, ils ont le droit de se révolter, tant qu'ils seront esclaves & malheureux. Les punir d'exercer ce droit, c'est les punir d'être hommes.

Ou tu es convaincu de cette vérité, ou tu n'y crois pas encore ; dans le premier cas, tu ne dois plus perdre un seul moment pour rendre la liberté aux Valaques, pour leur accorder une propriété. Si tu crois devoir respecter l'usurpation de leurs nobles, si tu ne veux pas leur faire restituer, il est un moyen simple de faire justice à tous. Per mets à ces Valaques d'émigrer dans tes autres États, ou ailleurs. Accorde-leur des terres, & ils quitteront en foule la terre de servitude. Et que deviendront alors ces gentilâtres dans leurs forts environnés de déserts, de friches couverts de ronces ? Quand il faudroit louer des vaisseaux pour exporter le peuple en Amérique, tu le devrois, si tu n'avois pas d'autre moyen de le rendre au honneur. . . . Si ces nobles opposent la force à tes vues humaines, rends ce pais à lui-même ;

laisse aux esclaves le droit de s'armer contre leurs tirans & la querelle sera bientôt terminée.

Si tu n'est pas convaincu de ces vérités, ton devoir est de lire ce plaidoyer pour la liberté. S'il te laisse des doutes, consulte tes jurisconsultes, tes politiques, mais ne te bornes pas à les consulter dans le secret ; ils n'ont que trop souvent égaré les Monarques, quand ils n'avoient pas à craindre le grand jour. Qu'ils publient leur opinion, qu'il soit libre de la discuter, de se nommer, & j'offre d'entrer dans la lice, de résoudre leurs objections. Que dis-je, une foule de bons esprits paroîtront aussitôt pour défendre les droits de l'humanité & de la liberté.

■ Reproducere din : [Jacques Pierre Brissot]. *Seccnde lettre d'un défenseur du peuple à l'Empereur Joseph II, sur son Règlement concernant l'émigration, et principalement sur la révolte des Valaques; où l'on discute à fond le droit de révolte du peuple.* Dublin. MDCCLXXXV, p. 65–89.

■ 1^a E vorba de condițiile cuprinse în ultimatul Țăranilor reproduș în acest volum sub doc. nr. 2, p. 4–5.

NAȚIUNEA ROMÂNĂ DIN TRANSILVANIA
CERE RESTITUIREA STRĂVECHILOR
EI DREPTURI

I

4

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM¹

Fericite Auguste Împărate !

Fiindcă, în cirmuirea acestui imperiu, cea mai înaltă țintă și cel mai îndreptățit gând al Maiestății Voastre este acela ca, pretutindeni, drepturile atât ale omului, cât și ale societății civile, să se extindă înainte de toate la toți membrii care o alcătuiesc prin unirea lor și susțin și cu viața și cu avutul lor sarcinile conservării ei, și ca o parte dintre cetățeni să nu se rupă <de cealaltă>, pentru a o lipsi <pe aceasta> cu silnicie de drepturile ei și a o asupri; de aceea națiunea română care trăiește în Marele Principat al Transilvaniei pe calea acestei suplici cade în mod public la tronul Maiestății <-Voastre> și se roagă din toate puterile să i se dea înapoi străvechile drepturi, care sint legate prin însăși firea lucrurilor de toți cetățenii și de care în secolul trecut ea a fost despuiată, cum se va arăta îndată, fără nici un drept, ci numai din cauza vitregiei acelor timpuri.

În numele
drepturilor
omului
și ale
societății,
națiunea
română din
Transilvania
cere
restituirea
străvechilor
ei drepturi

Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre toate națiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucît este lucru sigur și dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, a unei tradiții niciodată întrerupte, a asemănării limbii, datinilor și obiceiurilor, că ea își trage originea de la coloniile romane aduse la începutul secolului al doilea de către împăratul Traian în nenumărate rînduri în Dacia, cu un număr foarte mare de soldați veterani, ca să apere provincia.

Vechimea ei
în
Transilvania
și originea ei
romană

Urmașii lui Traian Augustul au stăpînit Dacia cîteva secole. Sub a lor neîntreruptă stăpînire, în această Provincie a fost răspîdită și credința creștină după ritul bisericii răsăritene prin străduința episcopilor Protogen, Gaudențiu, Niceta și Theotin mai ales în secolul al IV-lea, după cum ne-o arată aceasta întreaga istorie bisericească.

Într-aceea, chiar din secolul al III-lea, ginți barbare începuseră să primejduiască soarta <oamenilor> în această bogată Provincie a imperiului roman și ele au izbutit să-și facă locuințe statornice un timp oarecare în unele părți ale ei; totuși, ele nu putuseră merge nicidecum așa de departe, încît să stingă acolo cu totul numele sau puterea romanilor; căci este lucru sigur că, în secolul al VI-lea chiar, mai multe cetăți întărite, mai ales pe țărmurii Dunării, erau supuse acolo împăraților romani din Răsărit, dar părțile dinlăuntru ale Provinciei erau pline de un număr așa de mare de locuitori romani, încît chiar de prin secolul al VII-lea, scuturînd jugul străinilor, ele și-au făurit un stat propriu.

Continuitatea

Acest noroc l-a avut mai ales acea parte a Daciei care astăzi poartă numele de Transilvania, și locuitorii romani ai acesteia, după ce au înlăturat stăpînirea altor ginți, au ascultat de principii proprii, aleși din sinul națiunii lor, pînă la venirea ungarilor.

Vlah,
valah
înseamnă
roman,
italic
sau latin

A rămas apoi, durind pînă în ziua de azi, acel vestigiu al stăpînirii pe care, între celelalte popoare străine ce s-au perindat după dinșii în această <parte de loc>, au avut-o și unele ginți slave asupra locuitorilor romani ai Daciei, <și anume> că numirea de *vlahi* sau *valahi*, care pentru popoarele slave denota, după mărturia lui Luciu Dalmatul și Cromer Polonul, orice *roman*, *italic* sau *latin*, s-a păstrat în timpurile de mai tîrziu numai pentru locuitorii romani ai Daciei.

Venirea
maghiarilor

Cînd ungurii către sfîrșitul secolului al IX-lea, sub ducele <lor> *Tuhutum*, au năvălit în părțile Transilvaniei, locuitorii romani ai acestor <părți> se numeau cu numele, schimbat, de *vlahi*, după mărturia celui mai vechi scriitor al Ungariei, Anonymus, notarul regelui Béla : în fruntea lor se afla în clipa aceea ducele lor propriu, *Gelu*, cu putere supremă, nenorocos însă în lupta la care a pornit cu ungurii spre apărarea patriei sale, de vreme ce în acea luptă el și-a pierdut și domnia și viața.

După această tristă soartă a principelui <lor>, locuitorii romani ai Provinciei care apar cu numele de *vlahi* nu s-au mai împotrivit ungurilor, ci, văzînd moartea domnului lor (după cum povestește Anonymus, notarul regelui Béla, în „Historia Ducum Hungariae“, cap. VI), dîndu-și dreapta, de buna lor voie și-au ales ca domn pe *Tuhutum*, ducele ungurilor, și și-au întărit credința prin jurămint.

Gyula cel Bătrîn, nepotul ducelui *Tuhutum*, și el duce al Transilvaniei, făcînd un drum la Constantinopol, a îmbrățișat acolo, în secolul al X-lea, credința creștină după ritul bisericii răsăritene și, luînd cu sine în Transilvania pe călugărul *Ieroteu*, înălțat după aceea în scaunul de episcop, a adus în sinul aceleiași biserici și pe mai mulți din poporul său, după cum ne-o arată aceasta Samuel Timon în „Imago antiquae Hungariae“, cartea a III-a, cap. 5.

În secolul al XI-lea, după ce sfîntul rege Ștefan, învingînd pe ducele *Gyula* cel Tinăr, a alipit Transilvania de regatul Ungariei, și ceilalți unguri din Transilvania au trecut la religia creștină ; prin străduința însă a preoților credincioși bisericii apusene care lucrau la convertirea lor, ei au fost alipiți bisericii apusene ; și cum și ceilalți unguri, convertiți încă din timpul ducelui *Gyula* cel Bătrîn la religia lui Cristos, trecuseră rînd pe rînd la biserica apuseană, aproape numai locuitorii români ai Provinciei au rămas în sinul bisericii răsăritene.

Drepturi
cetățenești
comune

Această deosebire în ceea ce privește riturile bisericești nefiînd întru nimic o piedică, drepturile cetățenești erau comune ambelor popoare, adică și celui unguresc, și celui românesc, din vremea în care, sub ducele *Tuhutum*, ele s-au întrunit într-o singură societate : ajungă, pentru a nu lungi vorba, a aduce drept dovadă a acestui adevăr scrisoarea autentică a conventului Fericitei Fecioare Maria din *Cluj-Mănăstur*, scrisă în anul 1437, pe

care preailustrul Pray a dat-o la lumină în a VII-a *Dissertatio Historico-Critica*, § 8, cu următorul cuprins : „*Paul cel mare de Vajda Háza, stegarul obștii locuitorilor țării unguri și români din părțile Transilvaniei etc.*“. În același loc, preailustrul autor observă că, în această scrisoare a conventului, obștea locuitorilor țării unguri și români se referă la un act al *sfințului rege Ștefan* în care s-ar vorbi de imunitățile lor, ceea ce este o nouă dovadă că amândouă națiunile au avut aceleași imunități și s-au bucurat de aceleași drepturi regnicolare.

Încă în același secol și în anul în care era dată această scrisoare a conventului, națiunea ungurească făcu, ce-i drept, o uniune cu totul particulară de ajutor reciproc atît cu secuii, conaționalii lor, care în aceeași vreme începuseră a alcătui o națiune aparte, cît și cu sașii, aduși în provincie în secolul al XII-lea : această uniune a fost înnoită în anul imediat următor 1438, după cum arată acest lucru scrisoarea de mărturie, emisă cu privire la aceasta, a vicevoievodului din acea vreme, *Lorand Lepeș*.

Totuși, acea <uniune> n-a dăunat întru nimic drepturilor regnicolare ale națiunii române, ba soarta acesteia era cît se poate de înfloritoare chiar în secolul acela în care a fost întemeiată amintita uniune ; în adevăr, din sînul acestei națiuni a fost promovat un *Ioan Corvin de Hunedoara* la cele mai înalte onoruri publice, mai întîi în Transilvania, și pe urmă ridicat în slujba de căpitan suprem și guvernator în regatul Ungariei, iar nemuritorul său fiu *Matia* înălțat chiar în tronul țării ; și, spre a ne fi permis să trecem sub tăcere pe alți voievozi ai Transilvaniei, oameni din această națiune, un *Ioan Geczy*, din a cărui familie se zice că și pînă astăzi mai trăiesc cîțiva nobili români în comitatul Dobica, a îndeplinit cu mare laudă înalta slujbă de guvernator al Transilvaniei, iar un *Ștefan Josika*, român de origine și de neam (după mărturia istoricului Wolfgang de Bethlen), înalta slujbă de cancelar sub principele Sigismund Bathori pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Pe la mijlocul aceluiași secol, *Nicolae Olahul*, născut la Sibiu din părinți de asemenea români, se ilustra în Ungaria prin demnitatea de arhiepiscop al Strigoniului și de cancelar al țării, iar fratele său Matei îndeplinea slujba ereditară de judecător regesc al Scaunului Orăștiei din Transilvania ; și acești însemnați bărbați, și în statul ungar, și în acela al Transilvaniei, nu-și ascundeau originea lor românească, ba cei doi Corvini, după mărturia lui Bonfiniu și a lui Luciu Dalmatul, se mîndreau că ei, ca și națiunea lor, își trag originea din coloniile romanilor. Afară de aceasta, împăratul Ferdinand I adeverește originea și a Corvinilor și a sus-zisului arhiepiscop al Strigoniului și cancelar al său, <fii> ai neamului românesc, vlăstarea romanilor, cînd în diploma familiei amintitului arhiepiscop, conferită la 23 noiembrie 1548, el se exprimă în aceste cuvinte : „*Așa sînt aproape toate originile celor mai lăudate neamuri, între care românii, conaționalii tăi, n-au cea de pe urmă (origine), ca unii care se știe că se trag din stăpîna lumii, din urbea Roma : de aceea și acuma pe limba lor ei se numesc romani ; acest neam al tău prin vitejia lui a fost preaputernic, născător al multor foarte mari căpitani, între care și Ioan Huniade, părintele vesti-*

Uniunea
din
1437

Români în
funcții și
demnități
înalte

tului rege Matia, și străbunii tăi, foarte aproape de vremea lui, se zice că s-au ilustrat mai cu deosebire".

După uniunea făcută în anii 1437 și 1438 între unguri, secui și sași, neamul românesc i-a născut pe acești mari bărbați și pe mulți alții care au binemeritat de la patrie <și> care au fost aleși și ridicați prin liberele sufragii ale Stărilor și Ordinelor la toate slujbele și demnitățile chiar cele mai înalte, așa încît în toate secolele trecute pînă în secolul al XVII-lea neamul românesc s-a bucurat în chip statornic de toate drepturile regnicolare ca și ceilalți cetățeni, și nicăieri, chiar cituși de puțin, sus-zisa *uniune* n-a vătămat drepturile cetățenești ale neamului românesc, nici n-a cercat la început să le vatăme.

Sciziunea
bisericii
catolice
din
Transilvania

În timpul acesta, reforma bisericii apusene, începută de Calvin, Luther și Socin, făcînd, încă din secolul al XVI-lea, mari progrese și în Transilvania și în felul acesta făcîndu-se sciziunea locuitorilor unguri, secui și sași în ceea ce privește religia în patru părți, și anume romano-catolică, calvinoreformată, evanghelicoluterană și socinian-unitariană, s-au făcut în adunările publice ale Stărilor și Ordinelor mai multe articole prin care se luau măsuri cu privire la securitatea acestor părți dezbinată în privința religiei; și toate cele patru religii pe care le mărturiseau ungurii, secuii și sașii, împărțiți, după diversitatea lor, în patru părți, au fost declarate prin acele articole ca primite după lege, așa cum ne-o arată aceasta limpede *Constituțiile Aprobate* ale țării, adunate la porunca și cu încuviințarea principelui George Rakoczy din articolele dietale de la anul 1540 pînă la 1653, partea I, tit. 1, art. 2.

Consemnarea
acelor
patru religii
în
Approbatas
Constitutiones

Neamul
românesc
păstrează
exercițiul
liber al
religiei sale

În aceste articole însă nu se făcuse nici o mențiune despre biserica greco-orientală, la care a trecut neamul românesc din timpul convertirii sale la Cristos; dar nici nu trebuia și nici nu se putea face acea <mențiune>, deoarece acele articole aveau ca obiect numai religiile născute în Transilvania prin reforma bisericii latine. A rămas, așadar, biserica greco-orientală din Transilvania sau, mai curînd, neamul românesc ce ține de dînsa și cu privire la religie în aceeași stare în care se găsea înainte de a fi fost făcute aceste articole, adică în exercițiul cel mai liber al religiei sale și în folosința tuturor drepturilor legate de el, lucru pe care îl dovedește îndeajuns și cartea de danie a reginei Isabela dată cu privire la episcopatul de rit grec din Geoagiul de Sus, dăruit vrednicului de cinste bărbat Cristofor dimpreună cu toate pertinențele, veniturile și foloasele aceluia episcopat în anul 1557, cînd episcopatul latin de Alba era desființat <și> toate bunurile, pertinențele și veniturile lui erau atribuite fîscului, și publicată de preailustrul Benkő în opera sa despre Milkovia, § 143, lit. C.

Secolul XVII :
schimbare
dăunătoare în
starea civilă
și bisericească
a românilor

Dar această soartă prielnică a neamului românesc s-a schimbat în secolul de curînd trecut, al XVII-lea, în ceea ce privește atît starea lui civilă, cit și cea bisericească, după ce anume ungurii, secuii și sașii au înnoit în anul 1613, 1630 și 1649 uniunea făcută în anii 1437 și 1438 și au avut grijă să se introducă în colecția de legi făcute <cu începere> din anul 1540 sau

în *Constituțiile Aprobate* atît condițiile acestei uniuni, cît și articolele făcute în chipul sus-zis în favoarea celor patru religii, pe care ei le mărturiseau fiind împărțiți între sine înșiși în acest punct : în adevăr, în această colecție de legi sau „*Constituții Aprobate*” au fost introduse și cele ce urmează. <lucruri> foarte vătămătoare și dăunătoare și națiunii, și religiei românilor, care aveau de secole o existență legală în Provincie, precum :

Textul din
Approbatæ
Constitutiones

Partea I. tit. 8, art. 1 din *Constituțiile Aprobate* : *Deși națiunea română nu e socotită în țară printre Stări și religia ei nu e dintre cele primite, totuși, cît timp ele vor fi tolerate pentru folosul țării, eclezasticii vor observa următoarele etc.*

Partea I. tit. 9, art. 1 : *Deși națiunea română e admisă în țară în vederea bunului public, totuși, fiindcă ea, nefiind seamă de starea ei de jos etc.*

Partea a III-a. tit. 1, art. 1 : *Țara constînd din trei națiuni (păzindu-se legile țării), dacă vreo națiune ar fi vătămată în libertățile, privilegiile <și> obiceiurile <sale>, celelalte să fie datoare etc.*

Partea a III-a. tit. 53, art. 1 : *fiindcă religia națiunii române nu e dintre cele patru primite, de aceea nici ordinul călugăresc etc.*

Cum însă au putut fi introduse aceste <lucruri> în colecția de legi, nu se poate înțelege. Căci această colecție, după cum mărturisește prefața și aprobarea ei, nu putea fi compusă și formată decît numai din decretale și articolele dietale făcute de la anul 1540, în care Transilvania a fost despărțită de Ungaria, pînă în anul 1653 : de la anul 1540 pînă în 1653 însă nu există nici unul, cu atît mai puțin vreun articol dietal mai vechi, care să fi hotărît în chip pozitiv că *națiunea română nu trebuie socotită între Stări și nici religia ei între cele primite, dar că și una și cealaltă trebuie să fie admisă în Provincie numai în vederea bunului public.*

Aceste
pasaje sînt
adăugiri ale
compilerilor
colecției
din 1653

Lipsind o lege pozitivă de acest fel, trebuie deci să se tragă încheierea că numai din greșeala sau incuria compilerilor s-au introdus acele lucruri sau că s-au strecurat în colecție adaosuri : dacă însă și intenția de a face rău a avut în această privință vreo influență, nu este de datoria națiunii suplicante a o discuta. Acuma deodată aceasta este sigur că în colecție ne întîmpină unele expresii care arată în chip limpede mai mult ura decît dragostea compilerilor față de națiunea română. Ca exemplu să fie expresia care apare în sus-citata parte I. tit. 9, art. 1 : *totuși, fiindcă ea <națiunea română>, nefiind seama de starea ei de jos...*

Astfel, fie că sus-citatele adaosuri au fost introduse în colecția de legi din greșeală sau din incurie, fie că ele <au fost introduse> cu intenția de a face rău, totuși introducerea lor s-a făcut cu precauție, <și anume așa> încît adaosurile să fie trecute în *Aprobate* nu în stil direct și în forma unui statut legal (fiindcă aceasta nu s-ar fi putut face fără citarea articolului pe care să se întemeieze ele, articol care niciodată n-a existat), ci să fie puse înainte, în chip numai de preambul la celelalte statute legale, inserate în colecție, cu ajutorul particulelor conjunctive *deși* sau *fiindcă*.

Deși asemenea premise nu au de obicei nici o putere dacă nu se sprijină pe o bază legală oarecare, aceste totuși s-au bucurat la mulți cetățeni ai

Reflecții
împotriva acelor
premise lipsite
de temei :

La 1437
obștea
cetățenilor
țării o
constituiau
națiunile
română și
maghiară

Ce spune
Notarul
Anonim

Patriei de un așa succes, încît în curînd părerea că națiunea și religia românilor ar fi numai tolerată în Principat a fost aproape peste tot statornicită și propagată pînă și la neamurile străine.

Spre a întîmpina, așadar, împotriva acestei opinii, care se sprijină numai pe premisele de mai sus, lipsite de orice temei, trebuie să se facă următoarele reflexii cu privire la acele <premise>, <reflexii> scoase din înseși legile și istoria Patriei.

Se zice în acele premise : *deși națiunea română nu este socotită între Stări, ci este admisă în țară numai în vederea bunului public*. Cît de străină de adevăr este supoziția că națiunea română nu este socotită între Stări <ne>-o arată acea scrisoare autentică citată mai sus a conventului fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăstur, emanată în anul 1437, în care se spune în chip expres : *Obștea regnicolarilor unguri și români din părțile Transilvaniei* ; ba acest document autentic dovedește în chip învederat că, în timpul în care el a fost dat, Stările Provinciei sau obștea regnicolară consta numai din națiunile ungarilor și românilor, și, cum nu se poate aduce nici o lege posterioară care să fi hotărît în chip pozitiv că națiunea română nu trebuie socotită între Stări și între locuitorii țării, este învederat că supoziția premiselor citate este cu totul lipsită de orice temei.

Ce va să zică adaosul acela că *națiunea română este admisă în țară numai în vederea bunului public* nu se poate înțelege, fiindcă aceasta s-ar putea și ar trebui să se spună despre oricare altă națiune ; de altminteri, termenul *admisă* nici nu se potrivește națiunii române, cu mult mai veche decît toate celelalte națiuni ale Provinciei ; el s-ar putea atribui cu mai mult temei celorlalte națiuni, care, <după cum> ne arată istoria Patriei și diplomele principilor, au venit în Principat cu mult mai tîrziu decît cea română și au fost admise a locui și <a se bucura> de drepturile cetățenești sau prin pacte încheiate, sau prin privilegiile principilor.

Atît istoria Patriei, cît și istoria romană ne arată că românii au locuit în părțile Transilvaniei, desigur, cu multe secole înainte de a fi venit ungurii, și cînd ei, pierzînd în luptă pe propriul lor duce Gelu, nu s-au mai împotrivit ungarilor, ci, mai curînd, de bunăvoie lor, dînd dreapta, au ales pe ducele acestora Tuhutum ca domn și al lor, prin chiar acest fapt *au admis* de la sine pe unguri la conlocuirea cu dînșii, la concetățenie, ca și la comunitatea drepturilor regnicolare. Ungurii au fost mulțumiți cu această liberă și spontană acțiune a românilor și amîndouă neamurile și-au găsit în concetățenie și în comunitatea drepturilor fericirea lor, pe care n-au voit s-o încreadă sorților unui război ulterior, de al cărui sfîrșit nesigur amîndouă trebuiau să se teamă. Din aceasta apar lămurit pactele încheiate între amîndouă națiunile, indicate și prin cuvintele Anonimului notar al regelui Béla : *dîndu-și dreapta de buna lor voie, românii și-au ales ca domn și al lor pe ducele ungarilor Tuhutum*.

Că sașii au venit în părțile Transilvaniei în secolul al XII-lea, <iar> armenii și bulgarii în secolul al XVII-lea și că au obținut <și ei> *admisivunea*, ne mărturisesc, afară de istorie, privilegiile și diplomele principilor.

Mai rămân germanii, cetățeni ai Patriei, care, după cum ne-o dovedește de asemenea istoria, au venit în Provincie mai ales pe la sfârșitul secolului al XVII-lea cu armata fericitului împărat Leopold și au obținut admisiunea exact în același fel în care (au obținut-o) și ungurii, care au venit pe la sfârșitul secolului al IX-lea. Stările Transilvaniei, adică, pe la sfârșitul secolului al XVII-lea s-au supus de bunăvoie domniei Casei Austriece când era în provincie o armată împărătească, așa cum românii, pe la sfârșitul secolului al IX-lea, s-au supus ducelui Tuhutum al ungarilor, veniți atunci, alegându-l pe acesta, din propria lor voință, și ca domn al lor, dându-și dreapta; și astfel, după cum ungurii au fost admiși sub ducele Tuhutum în concetățenia românilor, tot așa germanii, sub împăratul Leopold, (au fost admiși) în concetățenia celorlalți cetățeni ai Transilvaniei.

Se spune pe lângă aceasta în adaosurile mai sus menționate: *totuși cât timp ele (națiunea și religia românilor) vor fi tolerate pentru folosul țării* etc. Fără îndoială acest lucru se poate spune și despre celelalte națiuni și religii că sînt, desigur, tolerate pentru folosul țării; căci, dacă n-ar fi tolerate, ar urma, spre cea mai mare pagubă a provinciei, sau emigrări, sau discordii și tulburări periculoase. Întrucît însă termenul *a fi tolerat* după stilul de astăzi al curții înseamnă același lucru ca și *a fi lipsit de existență legală*, el nu se poate aplica nici națiunii, nici religiei românilor, deoarece din cele mai sus-zise este sigur că și națiunea și religia aceasta este cea mai veche în provincie și că cea dintîi s-a bucurat de drepturile regnicolare, iar cea de-a doua de cel mai liber exercițiu public, și că nu există nici o lege care să fi lipsit fie națiunea, fie biserica românilor de drepturile sale, prin urmare de o existență legală, și s-o fi declarat ca tolerată. Nu se opune (la aceasta) faptul că religia românilor nu e specificată între acele religii care se numesc *primite* în art. 2, tit. 1 din partea I a Constituțiilor Aprobate; în adevăr, chiar acele vechi articole dietale din care a fost alcătuită citata Lege a Aprobatorilor dovedesc în chip învederat că obiectul lor au fost numai acele religii care, mai înainte, în provincie, sau n-au existat, ci au pătruns acolo întîi și-ntîi în secolul al XVI-lea, precum sînt cea reformată, evanghelică-luterană și unitariană, sau mai înainte existaseră, ce-i drept, dar după aceea, printr-o lege publică, au fost tulburate în liberul lor exercițiu și în drepturile avute mai înainte și aproape stîrpite, cum era cea romano-catolică. Religia românilor nu era nici în rîndul acestora, nici în al celorlalte; prin urmare, ea nici nu era obiectul ziselor articole din care a fost alcătuită citata Lege a Aprobatorilor și nu putea fi deci menționată în această Lege: în acest înțeles, adevărat este că în Transilvania sînt numai patru *religii primite* și că religia românilor nu ține de aceste. Dacă însă termenul *primite* va să fie luat în înțelesul acela că numai acele religii se bucură de o existență legală și de un liber exercițiu care se numesc primite, atunci această numire cu atît mai puțin se va putea refuza religiei românilor, cu cît e lucru sigur că ea este cea mai veche în provincie, s-a bucurat totdeauna de un exercițiu public și n-a fost exclusă de la acesta prin nici o lege publică.

Sașii, armenii,
bulgarii
și germanii
au fost admiși
la concetățenie

Termenul
„tolerat” nu e
compatibil cu
vechimea
națiunii
și a religiei
românilor

De ce religia
românilor
nu a fost
specificată
între
religiile
primite,
la 1653

Despre
înțelesul
adaosului :
„Țara
constind
din trei
națiuni”

În ceea ce privește adaosul inserat în condițiile uniunii celor trei națiuni din Constituțiile Aprobate, partea a III-a, tit. 1, *„fara constind din trei națiuni*, oricine, după ce va cîntări cuprinsul întregului paragraf în care e inserat, ușor va vedea că el nu are alt înțeles decît <acela> că numai trei sînt în țară națiunile care au făcut între ele uniunea. Adaosul acesta însă cu atît mai puțin se poate lua în sensul acela că numai cele trei națiuni unite ar constitui obștea regnicolarilor sau a Stărilor și Ordinelor din Transilvania, cu cît cele mai sus zise arată în chip evident că națiunea română s-a bucurat de drepturile regnicolare cu mult înainte de uniunea făcută între unguri, secui și sași și că ea a constituit dimpreună cu națiunea ungurească obștea locuitorilor țării, fără a fi fost vreodată despuiată de drepturile sale printr-o lege pozitivă.

Vitregia
timpurilor

Așadar, toată trista soartă de astăzi a românilor din Transilvania se datorește nu legilor, ci vitregiei timpurilor ; niciodată, desigur, nu se va putea dovedi că puterea legislativă în Transilvania a comis această nedreptate, încît să lipsească și să despoaie națiunea cea mai veche din provincie de drepturile cetățenești, întărite, după cum s-a arătat mai sus, prin pacte încheiate. Ba chiar dacă o soartă cu totul nedreaptă ar fi împins lucrurile pînă acolo încît clerul acestei națiuni să fie exclus rînd pe rînd de la drepturile de care se bucură clerul altor națiuni și nobilimea de la slujbele și mai ales de la demnitățile mai înalte, totuși niciodată această națiune n-a fost exclusă de la cel mai liber exercițiu public al religiei sale și, de asemenea, de la imunitățile și privilegiile nobiliare, ba mai degrabă acei nobili români care sau ai căror strămoși, schimbîndu-și religia greacă, au îmbrățișat-o pe cea romano-catolică sau reformată au putut și pot și acum răzbate fără greutate pînă la cele mai înalte demnități ; să ne fie permis a aduce ca exemplu ilustrele familii ale conților *Kendeffi*, de asemenea ale baronilor *Josika*, *Huszar*, *Nalaczy* și o mare parte din familiile de nobili originare din comitatul *Hunedoara* și din districtul *Făgărașului*, care au îmbrățișat în timpurile mai vechi sau mai nouă religia romano-catolică sau reformată. Aceste familii au purtat și unii înși din ele poartă și acum în Principat demnități chiar foarte înalte, deși cei mai mulți cetățeni ai Patriei știu foarte bine că acele familii, ca și altele cîteva, și din cele fruntașe, se trag din urmașii romanilor, adică din neamul de astăzi al românilor, iar documentele lor scrise, mai ales cele mai vechi, dacă sînt scrutate cu ochii criticei, învederează <aceasta> ; și fiindcă, chiar sub principii care au cîrmuit Principatul după compilarea *Constituțiilor Aprobate*, în care au fost inserate adaosurile mai sus citate care favorizau opinia că națiunea românilor este numai tolerată, mulți din neamul românilor au fost înălțați în rîndul adevăraților nobili pentru merite cîștigate mai ales prin arme și mulți au fost dăruiți cu drepturi posesionare și se folosesc, și unii și alții, pînă în ziua de azi, de toate drepturile legate de starea de nobil și de donator exact în același fel ca și nobilii și donatorii celorlalte națiuni din Provincie, de aici încă decurge din plin <dovada> că națiunea română niciodată n-a fost despuiată de drepturile regnicolare de către puterea legislativă și declarată ca *tolerată* ; altfel nobilii

creați din sinul ei s-ar fi putut bucura numai de onoarea nobleței, cum se observa pînă acum cu privire la armeni, nu însă și de drepturile și imunitățile legate de dînsa după lege.

De altfel, un asemenea statut, prin care o națiune, și mai veche și mai numeroasă decît toate celelalte, ar fi fost lipsită de drepturile cetățenești, n-ar fi putut obține niciodată confirmarea principelui din mai multe puncte de vedere, iar dacă el ar fi fost făcut fără încuviințarea lui, n-ar fi obținut putere de lege, ci mai degrabă ar fi nimicît societatea civilă în care s-au întrunit ungurii și românii pe la sfîrșitul secolului al IX-lea, dîndu-și dreapta, sub ducele Tuhutum, și ar fi pus din nou amlîndouă națiunile în starea în care fuseseră înainte de alegerea, făcută de români de bunăvoia lor, a ducelui ungurilor Tuhutum ca domn și al lor, adică în starea de război : ar fi trebuit, așadar, ca ele să se lupte din nou pînă cînd sau o națiune ar fi subjugat pe cealaltă, sau ele s-ar fi întrunit una cu alta prin pacte noi ; cum însă nu se poate dovedi că s-a făcut nici una, nici alta, negreșit că pactele încheiate mai înainte au rămas în vigoare.

Astfel stînd lucrurile aceste, deoarece națiunea și religia românilor se vede bine că nu printr-o lege publică, ci numai din cauza vitregiei timpurilor a suferit o pierdere într-o parte a drepturilor cetățenești, iar opinia că această națiune dimpreună cu religia pe care o mărturisește este numai tolerată în Transilvania se sprijină pe adaosurile citate mai sus inserate în Colecția Legilor Aprobate, (dar) care sînt lipsite cu totul de orice temei, depinde numai de dreptatea și îndurarea principelui a scăpa această națiune de o soartă așa de vitregă și a o repune în toate drepturile de care ea s-a bucurat înainte.

A recunoscut-o aceasta preaaugustul, răposatul principe și împărat Leopold I și nu numai că el a rînduit ca clerul acestei națiuni, care îmbrățișase pe la sfîrșitul secolului trecut unirea cu biserica romano-catolică, să fie admis la toate drepturile, privilegiile și beneficiile de care se bucură clerul celorlalte religii, dar, în temeiul diplomei emise în ziua de 19 martie 1701, el a hotărît ca toți românii, și mirenii și cei de condiție plebee, care se vor uni cu biserica romană să fie de îndată numărați în Statul catolic și astfel să fie socotiți între Stări și făcuți să se poată bucura, ca și ceilalți fii ai Patriei, de legile țării. A recunoscut-o aceasta și preaaugusta, de fericită aducere aminte, principesa și împărăteasă Maria Theresia, cînd, cu ocazia începutului domniei, a confirmat drepturile tuturor locuitorilor provinciei și mai ales și privilegiile și diplomele date românilor de preaaugustul ei bu nîc.

A recunoscut-o, în sfîrșit, aceasta acel fericit împărat, de veșnică aducere-aminte, prea dreptul principe (și) prea marele nostru Iosif al doilea, care a înțeles drepturile pure și simple atît ale omului, cît și ale cetățeanului i, care a recunoscut nedreptatea și asuprirea, care a văzut cu ochii săi și s-a convins pe deplin că națiunea română este și mult mai numeroasă decît celelalte ale Provinciei, și de cel mai mare folos în timp de pace, ca și în timp de război ; de aceea, voind a-și îndeplini sarcina lui de principe prea drept, spre a reda cetățenilor drepturile, spre a preîntîmpina orice discordie și

Dacă ar fi existat un statut care să priveze națiunea română de drepturile cetățenești ...

Diploma lui Leopold I din 1701,

confirmată de Maria Theresia

Iosif al II-lea a ștears nedreapta discriminare

dezbinare între națiuni, lăsând la o parte toate prejudecățile celor ce stăteau împotriva, adeseori a hotărât cu multă îndurare ca, pe viitor, ștegându-se cu totul orice nedreaptă discriminare de inegalitate, românii, chiar fără să se mai aibă în vedere națiunea și religia, să se bucure întru totul de aceleași drepturi și beneficii, întocmai ca și celelalte neamuri din acest Principat, și de aceea, fiindcă ei poartă sarcini egale în proporție, să dobândească și drepturi și beneficii egale.

Hotărârile
principilor au
avut
puțin efect

Dar aceste diplome, decrete și hotărâri ale prea auguștilor principii au avut pînă acum un efect mic; în adevăr, clerul unit cu biserica romano-catolică e admis, ce-i drept, la unele imunități, nu însă la toate drepturile și beneficiile de care se bucură clerul celorlalte națiuni; ecleziasticii de rit grec însă, neuniți, deși le incumbă și lor aceleași îndatoriri ca și ecleziasticilor celorlalte religii, nu sînt scutiți nici chiar de contribuție (exceptîndu-se darea capului). Nobilii români pînă astăzi încă, mai ales în comitate, nu sînt admiși decît cu foarte mare greutate la unele slujbe numai, și acele mai mici. În ceea ce privește pe aceia care sînt de condiție orășenească sau plebee, acolora li se împiedică și accesul la învățarea artelor și a meșteșugurilor.

Îngrădirile
impuse de
Dieta
din 1744
prin art. VI

Afară de aceasta, în dieta ținută în anul 1744 de Stările și Ordinele celorlalte națiuni, în articolul VI s-a declarat că mai sus citatele concesiile ale fericitului împărat Leopod I acordate românilor, și mirenilor și celor de condiție plebee, și întărite de fericita împărăteasă Maria Theresia *se referă numai la ecleziastici și la cei ce se bucură de prerogativa nobiliară, a căror condiție este aceeași ca și a celorlalți cetățeni ai Patriei și care sînt socotiți la acea națiune dintre cele trei primite ce constituie sistemul Principatului, unde ei și-au fixat sediul prin dobîndirea de bunuri, fără ridicarea și constituirea prin însuși acest fapt a unei a patra naționalități, dar că ele nu pot și nu trebuie să se extindă și la plebei, pentru ca sistemul Principatului să nu fie răsturnat și pentru ca plebea românilor și a altor venetici să nu fie numărată între națiuni și să nu fie chiar spre paguba vreuneia din cele trei națiuni și a drepturilor, privilegiilor, imunităților și prerogativelor lor.*

Condiționarea
ocupării
de demnități
și slujbe
înalte de
către români

Națiunea suplicantă recunoaște, ce-i drept, că condiția nobililor români în ceea ce privește folosința privilegiilor nobiliare este aceeași ca și a celorlalți cetățeni ai Patriei; cu durere însă ea trebuie să mărturisească în același timp că nici unul, dacă-și păstrează ritul și religia greacă, <nu este admis> la demnități mai înalte, iar la slujbe mai mici prea puțini sînt admiși, și aceștia cu cea mai mare greutate. Mai departe, ea trebuie să mărturisească că-i este necunoscută legea aceea în puterea căreia nobilii români au fost socotiți la *aceea dintre cele trei națiuni primite*, unde ei și-au fixat sediul prin dobîndire de bunuri. Este însă cunoscut tuturor celor versați în istoria Patriei că românii și-au fixat așezarea și locuința în Transilvania cu cîteva secole înainte de cele trei națiuni primite și că ei de buna lor voie, dîndu-și dreapta, au ales ca domn și al lor, pe la sfîrșitul secolului al IX-lea, pe Tuhutum, ducele ungurilor, intrați atunci în această provincie, și că din timpul acela s-a constituit în Transilvania obștea locuitorilor țării din unguri

și români, dar nu că aceștia din urmă au fost socotiți între cei dintii sau între alte națiuni. <Trebuie să mărturisească> mai departe națiunea suplicantă că-i este necunoscută și legea în puterea căreia o națiune sau alta din Transilvania a fost declarată ca *primită*; este însă cunoscut că termenul *primită* a început să se întrebuințeze mai întâi în secolul al XVI-lea cu privire la noile religii născute în urma Reformei și că, în înțelesul legilor făcute atunci, o religie primită nu înseamnă altceva decît o religie admisă la liberul ei exercițiu : despre o națiune însă sau alta, termenul acesta în legile care au precedat declarația Stărilor făcută în anul 1744 nu se întrebuințează nicăierea, ci națiunile care se bucură de o existență legală se numesc *regnicolare*, și în cele de mai sus s-a dovedit în chip învederat că în numărul acestora intră și <națiunea> română. Că totuși în Transilvania există *națiuni unite* și că trei sînt națiunile care constituie sistemul acestei uniuni, dar că <națiunea> română nu intră în numărul lor, este tot așa de sigur. Într-aceea, deoarece această uniune nu s-a putut deloc face în așa fel încît să dăuneze drepturilor regnicolare ale națiunii române, de altfel cea mai veche dintre toate în Transilvania, și să le răstoarne, a fost pentru această națiune o cumplită și grea lovitură că amintita declarație a Stărilor din anul 1744 o pune în același rînd cu veneticii.

Nu *venetică*, ci *veche*, și cu mult mai veche decît toate celelalte este națiunea românilor în Transilvania ; ea niciodată n-a cerut și nici nu cere răsturnarea sistemului Principatului, ci mai degrabă reintregirea lui, cînd cere să fie pusă din nou în folosința drepturilor civile și regnicolare, <folosință> pe care nu i-a luat-o nici o lege, ci vitregia timpurilor ; niciodată prin această repunere nu se va aduce <vreo> pagubă celorlalte trei națiuni sau drepturilor, privilegiilor, imunităților și prerogativelor lor, deoarece prin ea națiunea nu va cîștiga nimic altceva decît ceea ce a avut mai înainte și a pierdut prin vitregia timpurilor ; și nici nu va fi nevoie vreodată a crea o a patra naționalitate pentru națiunea suplicantă, deoarece aceasta de mai multe secole a constituit, îndată după unguri, a doua națiune regnicolară.

Iar că în declarația citată mai sus a Stărilor din anul 1744 *numai* nobililor români li se admite aceeași condiție ca și celorlalți *cetățeni* ai Patriei, dar românii de condiție plebee sînt excluși de la ea, aceasta cu adevărat i-a căzut foarte greu națiunii suplicante și ea suferă, spre <adinca> ei intristare și a Provinciei, urmările funeste ale acelei declarații. În adevăr, ca să trecem alte lucruri sub tăcere, de două ori de atunci s-a încercat în unele cercuri ale Pămîntului Regesc izgonirea acestei nenorocite plebe, deși, afară de cele mai sus amintite, chiar privilegiul fundamental care vorbește despre Pămîntul Regesc, acordat națiunii săsești, dovedește în chip vădit că românii trebuie să se bucure acolo de aceleași drepturi și libertăți ca și această națiune.

Nu este, desigur, intenția națiunii suplicante să capete pentru plebea sa ceva mai mult decît i se cuvine ei de drept ; cum însă din cele de mai sus

Semnificația
termenilor
„primită”,
„regnicolară”,
„trei națiuni
unite”

Dieta din
1744
dă lovitură
grea națiunii
române

Națiunea
română nu e
venetică,
ci *veche*
și *regnicolară*

Urmările
funeste ale
declarației
din 1744
pentru plebea
română

Națiunea română
cere pentru
plebea română
egalitate cu
plebea celorlalte
naționalități

În interesul
bunăstării
Provinciei
și spre a se
evita urile
lăuntrice,

reiese limpede că ei i se cuvine ceea ce i se cuvine plebei celorlalte națiuni care trăiesc în Principat și <cum> aceasta <din urmă> nu este exclusă din numărul cetățenilor Patriei, acest singur lucru îl dorește națiunea suplicantă ca și plebea ei să fie tratată în același fel ca și plebeii celorlalte națiuni ; și mai mult încă : fiindcă ea poartă aceleași sarcini civile ca și aceștia, trebuie ca ea să se bucure și de aceleași beneficii, după cum, de altfel, o cer și felurile prea înalte ordine.

Deoarece însă aceste ordine și mai sus citatele diplome ale prea auguștilor înaintași ai prea sacrei Voastre Maiestăți, date în favoarea și spre ușurarea neamului românesc, pînă acum sau n-au avut nici un efect sau au avut un efect mic ori de scurtă durată, totdeauna însă un efect nesigur, și ca urmare nici națiunea suplicantă n-a fost repusă în folosința comună a drepturilor societății civile, de care o soartă vitregă a despuiat-o, ci ea pînă în ziua de astăzi e silită să poarte numai sarcinile, iar de beneficiile regnicolare să fie lipsită (și aceasta nu numai că este împotriva regulilor dreptății și echității, ci aduce și statului public o pagubă foarte mare), întrucît, atîta timp cît clerul și nobilimea ei vor fi ținute într-o stare de jos, nu se poate spera nici o cultură a acestei națiuni și, deci, nici un spor al sirguinței <ei>, ci mai curînd ne putem teme că ignoranța, lenea și trîndăvia, o dată cu toate viciile care de obicei nasc din ele, vor crește încă mai mari în sînul ei, spre pustiirea Provinciei, și că, afară de aceasta, neîncrederea mutuală a acestei națiuni față de celelalte și a celorlalte față de dînsa, ca și urile lăuntrice născute de aici, precum și frămîntările și chinurile unor suflete nefericite, vor căpăta un spor și mai mare, o dată cu primejduirea siguranței și liniștii publice și private (toate aceste, lucruri pentru a căror preîntîmpinare mulți cetățeni ai Patriei, avînd înaintea ochilor echitatea și justiția, de multă vreme au dorit repunerea națiunii suplicante în folosința tuturor drepturilor <ei> regnicolare) :

națiunea
română
cere :

Drept aceea,

Națiunea română, rugătoare și umilă, vine la tronul Maiestății-Voastre și, cu venerația și supunerea cuvenită, se roagă și cere următoarele :

1) Ca numirile odioase și pline de ocară : *tolerați, admiși, nesocotiți între Sîdri* și altele de acest fel, care, ca niște pete din afară, au fost întipărite fără drept și fără lege <pe fruntea> națiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în chip public ca nedemne și nedrepte, și astfel, prin îndurarea Maiestății Voastre prea sacre, națiunea română, renăscută, să fie repusă în folosința tuturor drepturilor civile și regnicolare ; în consecință,

2) Națiunii suplicante să i se restituie între națiunile regnicolare același loc pe care ea l-a ținut potrivit Mărturie citate în cele de mai sus a Conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăstur din anul 1437.

3) Clerul acestei națiuni, credincios bisericii orientale, fără discriminare dacă gîndește sau nu în toate la fel cu biserica occidentală, de asemenea și nobilimea și plebea, atît cea orășenească, cît și cea rurală, să fie socotită

și tratată drept în același fel ca și clerul, nobilimea și plebea națiunilor care alcătuiesc sistemul uniunii și să fie făcută părtașă la aceleași beneficii.

4) În comitate, scaune, districte și comunități orășenești, cu ocazia alegerii slujbașilor și a deputaților în dietă, de asemenea când se întâmplă <să se facă> numiri noi sau înaintări în slujbe la dicasteriile aulice și provinciale, să se procedeze în chip just la punerea în slujbă, în număr proporțional, a persoanelor din această națiune.

5) Comitatele, scaunele, districtele și comunitățile orășenești în care românii întrec în număr celelalte națiuni să-și aibă numirea și de la români; acele însă în care celelalte națiuni covârșesc cu numărul să și-o aibă de la aceste sau să poarte nume mixt, *unguresc-românesc*, *sădesc-românesc*, sau, în sfârșit, înălăturându-se cu totul numirea luată de la o națiune sau alta, atit comitatele, cît și scaunele și districtele să-și păstreze numai numele acela pe care și pînă acum îl purtasera după rituri sau cetăți și să se declare că toți locuitorii Principatului, fără vreo deosebire de națiune sau religie, trebuie să se folosească și să se bucure, după starea și condiția <fiecăruia>, de aceleași libertăți și beneficii și să poarte aceleași sarcini pe măsura puterilor <lor>.

Din cele mai sus zise se vede cu prisosință că aceste cereri se sprijină pe echitatea naturală și pe principiile societății civile, precum și pe pactele încheiate. Și fiindcă națiunea suplicantă încă în anul 1761, după conscripția făcută atunci în toate cercurile și locurile (afară de districtul Brașovului), a numărat peste 547 000 de inși și (dacă românii acestui district ar fi socotiți pentru vremea aceea la numai 13 000 de inși) această națiune a constatat atunci din 560 000 de inși, pe cînd celelalte națiuni luate la un loc (fiind socotiți aici și românii care, părăsindu-și propria religie, au trecut la altele), după conscripția făcută în anul 1766, au numărat numai 392 000 și cîteva sute de inși și (fiindcă) de aici trebuie să se tragă încheierea că din populația de azi a Transilvaniei, care, după conscripția anului 1787, consistă dintr-un milion și cam șapte sute de mii de oameni, partea cea mai însemnată, poate chiar un milion întreg, e alcătuită din oameni ai națiunii suplicante, în timp ce, pe lângă aceasta, și două regimente întregi de graniță în Principat și cam două treimi din trei regimente de cîmp tot de-acolo și mai mult decît o treime din regimentul de călăreți secuiesc sînt formate <tot> din inși ai națiunii suplicante; și <fiindcă> îndeobște sarcinile publice ale provinciei le poartă națiunea suplicantă în măsură mai mare decît toate celelalte națiuni luate la un loc, în proporție cu numărul <ei> mai mare, ea își pune încrederea în pîrinteasca dragoste a Maiestății Voastre că cererile sale, foarte drepte, și din aceste motive vor avea efectul dorit, mai ales că numai de suprema Maiestății Voastre autoritate depinde repunerea ei în folosința drepturilor regnicolare, din care ea nu în temeiul unei legi, ci numai printr-o soartă nedreaptă a fost scoasă.

Dacă totuși intenția prea sacrei Voastre Maiestăți ar fi ca aceste rugămînturi ale unui neam totdeauna foarte credincios către prea-augusta Casă

Recapitularea
temeiurilor
acestor
revendicări

Dacă Dieta
s-ar opune
rezolvării
petiției,

națiunea
română
cere o adunare
a sa națională

Națiunea
suplicantă
cuprinde
cam un milion
de oameni...

să fie comunicate mai întâi Stărilor și Ordinelor adunate acum în dietă aici, în Provincie, prin comisarul plenipotențiar regesc, deoarece în acest caz ușor s-ar putea întâmpla ca, cu toată dreptatea celor cerute, dovedită îndestul în cele de mai sus, și (cu toată) dorința unei mari părți a regnicolarilor adunați în dietă, care au înaintea ochilor numai fericirea dulcea (noastre) Patrii și promovarea binelui public, (dorință) îndreptată spre satisfacerea rugămintilor națiunii suplicante, totuși unii dintre cetățenii Patriei, prezenți în dieta de acum, fie invocând vreun uz contrar cererilor națiunii, (uz) ca și întărit prin prescripție (deși față de drepturile societății civile prescripția nu-și are locul), fie neavând o cunoștință corespunzătoare a drepturilor societății civile, fie, în sfârșit, cercetând mai puțin istoria Patriei și înțelesul legilor Patriei și deci nevăzând destul de limpede dreptatea cererilor națiunii subscrise și poate încă mînați în parte de o ascunsă ură de neam și de religie, să cerce a împiedica și a opri în loc într-un fel oarecare rezultatul fericit al acestui lucru, națiunea subscrisă se roagă cu toată umilința ca Maiestatea Voastră prea sacră să binevoiască a admite cu îndurare, în cazul acesta, ca, într-o adunare națională, despre modalitatea și locul ținerii căreia cei doi episcopi ai națiunii din Provincie, luînd sfatul citorva persoane din cler, nobilime și Starea militară, să aibă a face cît mai repede propuneri Maiestății Voastre prea sacre, să se aleagă și să fie împuterniciți cu instrucțiunile necesare în acest scop cîțiva deputați, care să pledeze și să apere cauza națiunii oriunde va fi nevoie și (care), dacă acesteia i s-ar pune piedici, cu toată dreptatea ei, să redacteze în ordine toate doleanțele chinuitei națiuni și să le înfățișeze Maiestății Voastre prea sacre spre o prea îndurătoare vindecare.

Prea sacra Voastră Maiestate a binevoit să împartă cu nefermuriță îndurare o asemenea grație și consolare nu numai acelei părți din națiunea suplicantă care locuiește în Banat și în comitatele Ungariei, vecine cu Banatul și Transilvania, ca și întregii națiuni ilirice, ci și tuturor neamurilor prea întinsei Monarhii; ele toate au înfățișat din adunări publice prea sacrei Voastre Maiestăți doleanțele și cererile lor și nici una n-a plecat nemîngiată de la augustul tron al îndurării; de aceea și națiunea suplicantă, care cuprinde cam un milion întreg de oameni, și care, ce-i drept, e așezată la hotarele cele din urmă ale monarhiei, dar totdeauna cu inima și cu sufletul a fost cea mai credincioasă prea augustei Case a Maiestății Voastre, speră că și ea va căpăta de la izvorul dreptății și îndurării mîngierea pentru care se roagă.

Ai Maiestății Voastre prea sacre,

Mult umilii și în veci credincioșii supuși,
Clerul, Nobilimea, Starea
militară și cea Orășenească
a întregii națiuni române
din Transilvania

Textul latin

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM¹

Dive Caesar Auguste !

Cum Maiestatis Vestrae summus in regendo hocce Imperio finis et iustissima intentio ea sit, ut iura universim, tum hominis, cum ipsius societatis civilis, ad omnia membra quae eandem sua unione efficiunt atque onera eiusdem servandae et vita et rebus sustinent apprime extendantur, neque pars civium divellatur, ut alteram suis iuribus violenter privet opprimatque ; idcirco Natio Valachica in Magno Transylvaniae Principatu degens publice, medio huius Libelli Supplicis, se ad Solium Maiestatis prosternit ac omnibus precibus obtestatur ut sibi reddantur pristina iura, quae omnibus civibus essentialiter adhaerent quibusve saeculo superiori nulla auctoritate, sed iniqua duntaxat temporum illorum, sorte, ut mox exponetur, exspoliata fuit.

Est Natio Valachica omnium Transylvaniae huius aetatis Nationum longe antiquissima, cum a Romanis ipsam coloniis, per Imperatorem Traianum saeculo II inchoante in Daciam frequenter copiosissimo veteranorum militum numero ad tutandam Provinciam deductis, propaginem suam habere, fide historica, traditione nunquam interrupta, idiomatis et morum consuetudinumque similitudine sit certum probatumque.

Successores Traiani Augusti possederunt Daciam aliquot saeculis, quorum permanente imperio fides etiam Christiana in hac Provincia iuxta Ecclesiae Orientalis ritum, opera episcoporum Protogenis, Gaudentii, Niceetae et Theotini, saeculo praepriis IV propagata fuit, prout id ipsum Historia Ecclesiastica universa docet.

Interim iam saeculo III coeperant barbarae gentes in opima hac Romani Imperii Provincia fortunam periclitari, successitque ipsis in nonnullis eius partibus firmas per aliquot tempus figere sedes, nunquam tamen eo rem deducere potuerant, ut Romanorum ibi nomen aut imperium penitus exstingerent ; certum enim est ipso etiam saeculo VI plures ibidem Romanis in Oriente Imperatoribus, ad ripas praesertim Danubii, paruisse arces, interiores vero Provinciae partes tanto Romanorum incolarum numero abundabant, ut iam circa saeculum VII, excusso advenarum iugo, propriam exigerent Rempublicam.

Obtigit haec fortuna illi praecipue Daciae parti quae hodie Transylvaniae nomen obtinet, atque Romani eiusdem incolae, suppresso aliarum gentium dominio, propriis e sua Natione electis Principibus usque ad Hungarorum adventum paruerunt.

Remansit deinceps dominii quod, inter reliquos sibi in eo succedentes alienos populos, Slavicae quoque gentes quaedam super Romanos Daciae incolas exercuere, vestigium illud hodie dum perdurans, quod nomenclatura *Vlachi* seu *Valachi*, quae Slavicis populis, testante Lucio Dalmata et Cromero Polono, quemvis *Romanum*, *Italum* aut *Latinum* denotabat, ipsis

duntaxat Daciam incolentibus Romanis posterioribus temporibus adhaeserit.

Dum Hungari ad finem saeculi IX sub Duce *Tuhutum* Transylvanas Partes invaserunt, Romani earundem incolae, mutato nomine, *Vlachi* appellabantur, testante antiquissimo Hungariae scriptore Anonymo Belae Regis Notario : proprius tunc temporis ipsis praeerat Dux *Gelou* suprema cum potestate, in pugna tamen quam pro tutanda Patria cum Hungaris inivit infelix, cum in illa dominatum et vitam amiserit.

Post triste hoc Principis fatum non ultra Hungaris restiterunt habitatores Provinciae Romani *Vlachorum* nomine venientes, sed, cum mortem sui Domini viderent (quemadmodum Anonymus Belae Regis Notarius in Historia Ducum Hungariae cap. VI narrat), propria voluntate, dexteram dantes, Dominum sibi elegerunt *Tuhutum*, Hungarorum Ducem, ac fidem iureiurando firmaverunt.

Gyula senior, Ducis *Tuhutum* nepos, aequae Dux Transylvaniae, suscepto Constantinopolim itinere, fidem Christianam ibidem saeculo X iuxta Ecclesiae Orientalis ritum amplexus est, assumptoque secum in Transylvaniam monacho *Hyerottheo*, postea ad episcopi munus evecto, plures e popularibus quoque suis eidem Ecclesiae asseruit, docente id ipsum Samuele Timon in *Imagine antiquae Hungariae*, lib. 3, cap. 5.

Saeculo XI, postquam S. Rex Stephanus Transylvaniam, devicto Duce *Gyula* iuniore, Regno Hungariae addixisset, reliqui etiam in Transylvania Hungari ad sacra transierunt Christiana ; opera tamen sacerdotum Ecclesiae Occidentali addictorum, qui in eorum conversione laborabant, Ecclesiae Occidentali asserti fuerunt, et cum reliqui etiam Hungari, adhuc sub Duce *Gyula* seniore ad Christum conversi, successive ad Ecclesiam Occidentalem transiissent, soli fere Valachi Provinciae habitatores in Ecclesia Orientali perstiterunt.

Hac quoad ritus ecclesiasticos diversitate nequidquam obstante, iura civitatis utrique genti, Hungaricae scilicet et Valachicae, a tempore quo sub Duce *Tuhutum* in unam societatem coaluere communia erant ; sufficiat brevitatis causa in argumentum huius veritatis adferre literas authenticas Conventus B.M. Virginis de *Colos-Monostra*, anno 1437 exaratas, quas Cl. Pray in *Historico — Critica Dissertatione VIIa* § 8ª sequenti tenore in lucem edidit : *Paulus Magnus de Vajda-Háza vexillifer Universitatis Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in Partibus Transylvanicis* etc.

Advertit eodem loco celeberrimus author in literis his conventualibus Universitatem Regnicolarum Hungarorum et Valachorum provocare se ad quoddam instrumentum S. Stephani Regis, in quo de eorum immunitatibus ageretur, quod ipsum denuo argumento est utramque Nationem easdem immunitates habuisse iisdemque regnicolaribus iuribus gavisis fuisse.

Natio Hungarica eodem, adhuc saeculo et anno quo literae hae conventuales expeditae erant, tam cum Siculis, suis popularibus, qui eodem tempore separatam Nationem efficere coeperant, quam etiam cum Saxo-

nibus, saeculo XII in Provinciam deductis, inivit quidem particularem quamdam Unionem de mutuo sibi invicem ferendo auxilio : quae Unio anno proxime subsecuto 1438° renovata fuit, docentibus id ipsum Testimoniis Vice-Vaivodae eiusdem temporis *Lorandi Lépes*, desuper expeditis.

Nequidquam tamen obfuit illa iuribus Nationis Valachicae regnicolaribus, imo sors huius illo recte saeculo quo Unio memorata condita fuit quam maxime florebat; etenim ex huius Nationis sinu *Ioannes Corvinus Huniades* ad summos in Transylvania primum honores promotus, deinde ad supremi in Regno Hungariae Belliducis ac Gubernatoris munus evectus, eius vero immortalis filius *Mathias* ad ipsum Regni Solium exaltatus fuit; atque, ut alios Transylvaniae Vaivodas, huius Nationis populares, silentio praeterire liceat, *Ioannes Geczy*, ex cuius familia adhucdum nonnulli nobiles Valachi in Comitatu Dobocensi superesse dicuntur, sublime Gubernatoris in Transylvania, *Stephanus* vero *Josika*, (testante ipso Wolfgango de Bethlen historico), origine ac Natione Valachus, eminens Cancellarii munus sub Principe Sigismundo Bathori circa finem saeculi XVI magna cum laude obierunt. Circa medium vero eiusdem saeculi *Nicolaus Olahus*, parentibus aequae Valachis Cibinii natus, Archi-Episcopi in Hungaria Strigoniensis et Regni Cancellarii dignitate eminebat, eius vero frater *Mathaeus* haereditario Iudicis Regii Sedis in Transylvania Szász-Város officio fungebatur; nec occultabant summi hi in Republica tam Hungarica, quam Transylvanica viri suam de Gente Valachorum originem; imo Corvinus uterque, testibus Bonfinio et Lucio Dalmata, se cum sua Natione a Romanorum coloniis ortum ducere gloriabatur. Insuper testatur Ferdinandus I Imperator tam Corvinorum, quam supradicti Archi-Praesulis Strigoniensis et sui Cancellarii de Gente Valachica, Romanorum sobole, ortum dum in diplomate familiae memorati Archi-Episcopi, 23° Novembris 1548 collato, his semet exprimit verbis: *sic vero sunt omnes propemodum laudatissimarum Gentium origines, inter quas Valachi, gentiles tui, minime postremas habent, utpote quos ab ipsa rerum Domina, Urbe Romana, oriundos constat, unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur; tua ista Gens fortitudine praepollens fuit, multorum praestantissimorum Ducum genitrix, inter quos et Ioannes Huniades, Incltyi Mathiae Regis pater, et illius aetati proxime maiores tui potissimum enituisse feruntur.*

Post initam annis 1437° et 1438° inter Hungaros, Siculos et Saxones Unionem, Gens Valachica hos sublimes viros atque alios multos de Patria benemeritos produxit, qui liberis Statuum Ordinumque suffragiis ad quaeque etiam summa munera et dignitates electi elevatique fuere, ita ut per omnia retrolapsa saecula usque ad XVII Gens Valachica aequae ac reliqui cives omnibus iuribus regnicolaribus constanter gauderet, neque uspiam vel minimum praefata Unio iuribus Valachicae Gentis civilibus aut nocuit, aut initio nocere tentavit.

Interim reformatione Ecclesiae Occidentalis, per Calvinum, Lutherum et Socinum coepta saeculo adhuc XVI in Transylvania quoque magnos progressus faciente et hoc modo scissione incolarum Hungarorum, Siculo-

rum et Saxonum quoad Religionem in quatuor partes, utpote : Romano-Catholicam, Calviniano-Reformatam, Evangelico-Lutheranam et Sociniano-Unitariam facta, creati fuerunt plures in Statuum et Ordinum publicis conventibus articuli, quibus de securitate harum partium in Religione dissidentium prospiciebatur, atque omnes quatuor Religiones quas, divisi pro illarum diversitate in quatuor partes, Hungari, Siculi et Saxones profitebantur, medio eorundem articulorum pro lege receptis declaratae, prout id ipsum Approbatæ Regni Constitutiones, iussu et approbatione Principis Georgii Rakoczy ex articulis diaetalibus ab anno 1540° usque 1653^m compilatae, partis 1^{ae}, tit. 1°, art. 2° luculenter docent.

Nulla tamen in his articulis de Ecclesia Graeca Orientali, cui Gens Valachorum a tempore suae ad Christum conversionis addicta fuit, mentio facta erat ; sed nec illa fieri debebat, nec poterat, cum articuli illi solas Religiones per reformationem Ecclesiae Latinae in Transylvania enatas pro obiecto habebant. Mansit ergo Ecclesia Graeca Orientalis in Transylvania seu potius Gens Valachorum eidem addicta quoad Religionem quoque in eodem statu in quo ante conditos hos articulos reperiebatur, in liberrimo scilicet suae Religionis exercitio et usu omnium iurium cum eodem coniunctorum, quod ipsum etiam literae collationales Isabellae Reginae super Episcopatu Graeci-ritus Fel-Gyogyensi, Reverendo Viro Christophoro cum omnibus eiusdem Episcopatus pertinentiis, proventibus et emolumentis collato, anno 1557°, dum iam Episcopatus Latinus Albensis sublatus, omnia eius bona, pertinentiae et proventus Fisco addicti erant, emanatae et per Cl. Benkő in opere suo de Milkovia § 145, lit. C, promulgatae satis probant.

Sed mutata fuit favens ista sors Gentis Valachicae tam quoad eius civilem statum, quam quoad ecclesiasticum saeculo proxime praeter lapso XVII, postquam nempe Hungari, Siculi et Saxones Unionem, iam annis 1437° et 1438° initam, anno 1613, 1630 et 1649 renovarunt et tam conditiones huius Unionis, quam articulos, supradicto modo in favorem quatuor Religionum quas ipsi hoc in puncto inter semet ipsos divisi profitebantur conditos, Collectioni Legum ab anno 1540° latarum seu Approbatis Constitutionibus inseri curaverunt : inserta enim fuerunt huic Legum Collectioni seu Approbatis Constitutionibus sequentia etiam, Nationi et Religioni Valachorum legalem in Provincia existentiam a saeculis habentium summe noxia et praeiudiciosa, utpote Approbatarum Constitutionum partis 1^{ae} tit. 8°, art. 1° : *quamvis Valachica Natio in Regno inter Status reputata non sit et ipsius religio e receptis non sit, nihilominus, tamen, donec illae propter emolumentum Regni tolerabuntur, sequentia ecclesiastici observabunt etc.*

Partis 1^{ae} tit. 9ⁿⁱ art. 1° : *quamvis Natio Valachica in Regno propter bonum publicum admissa sit, cum tamen ipsa vilem suum statum non considerando etc.*

Partis 3^{ae} tit. 1ⁱ art. 1° : *e tribus Nationibus consistente Regno (servatis Regni constitutionibus), si aliqua Natio in suis libertatibus, privilegiis, consuetudinibus laederetur, teneantur reliquae etc.*

Partis 3^{ae} tit. 53^{II} art. 1°: *prout religio Nationis Valachicae e quatuor receptis non est, ita nec ordo ille religiosus etc.*

Qualiter vero ista Collectioni Legum inseri potuerint, perspicere haud potest, nam Collectio haec, testante eius praefatione et approbatione, non nisi e Decretis et Articulis Diaetalibus ab anno 1540°, quo Transylvania ab Hungaria separata fuit, ad annum usque 1653^m conditis institui et conflari poterat; nullus vero exstat ab anno 1540° usque ad 1653^m conditus, eo minus antiquior aliquis Articulus Diaetalis, qui positive statuisset *Nationem Valachicam non esse inter Status reputandam, nec eius Religionem inter receptas, sed hanc et illam propter bonum tantum publicum in Provincia admittendam.*

Deficiente eiusmodi positiva lege, concludi ergo debet errore solum vel incuria compilatorum inserta illa seu additamenta in collectionem irrepsisse; an vero nocendi etiam animus ullum hac in parte influxum habuerit, non est supplicantis Nationis discutere; illud interim certum est, occurrere quasdam in collectione expressiones, quae odium potius quam amorem compilatorum erga Nationem Valachicam non obscure indicant. Exemplo sit expressio praecitatae partis 1^{ae} tit. 9^I art. 1° occurrens: *cum tamen ipsa (Natio Valachica) vilem suum statum non considerando.*

Interim seu errore vel incuria seu animo nocendi inserta fuerint praeadducta additamenta Legum Collectioni, insertio tamen ea cum praecautio facta est, ut additamenta non stylo directo et in forma legalis statuti Approbatis inferrentur (quia id sine citatione articuli in quo illa fundarentur, qui tamen nunquam existiti, fieri haud potuisset), sed per modum duntaxat praeambuli aliis legalibus statutis, Collectioni insertis, medio particularum coniunctivarum *quamvis, cum* praemitterentur.

Etsi v. ro talia praemissa, nisi legali cuidam fundamento innituntur, nullum vigorem habere soleant, ista tamen apud complures Patriae cives talem irvenerunt successum, ut mox opinio quod Natio et Religio Valachorum in Principatu tantum tolerata sit fere universaliter stabilita et ad exterarum usque Gentes propagata fuerit.

Ad occurrendum igitur opinioni huic, attactis duntaxat praemissis omni fundamento destitutis innixae, sequentes quoad illa faciendae veniunt reflexiones, ex ipsis legibus et Patriae Historia depromptae.

Dicitur in iisdem praemissis *quamvis Natio Valachica inter Status non sit reputata, sed in Regno tantum propter bonum publicum admissa*; quam alienum sit a vero suppositum quod Natio Valachica inter Status non sit reputata, docent authenticae illae superius adductae literae Conventus B. M. Virginis de Colos-Monostira, anno 1437° emanatae, in quibus expresse dicitur *Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transylvanis*; imo probat authenticum hoc documentum evidenter tempore quo illud emanavit Status Provinciae seu Universitatem Regnicolarem ex Hungarorum duntaxat et Valachorum Nationibus constituisse; et, cum nulla p. ssit adduci posterior lex, quae positive statuisset Valachicam Na-

tionem non esse inter Status et Regnicolas reputandam, in propatulo est suppositum adductorum praemissorum omni plane destitui fundamento.

Quid sibi velit additamentum illud quod *Natio Valachica in Regno tantum propter bonum publicum sit admissa*, perspicere haud potest, cum id de quavis alia Natione dici possit ac debeat; caeterum terminus *admissa* nec cadit in Nationem Valachicam, omnibus reliquis Provinciae Nationibus multo antiquiorem; maiori cum fundamento tribui posset ille reliquis Nationibus, quas multo tardius quam Valachicam in Principatum venisse et seu pactis conventis seu privilegiis Principum ad incolatum iuraque civitatis *admissas* fuisse, Historia Patriae Principumque diplomata docent.

Valachos certe multis antequam Hungari venissent saeculis Transylvanas partes coluisse, tam Patria quam Romana, Historia docent; et, dum, illi, amisso in pugna proprio Duce *Gelou* Hungaris non amplius restiterunt, sed potius illorum Ducem Tuhutum in suum etiam Dominum propria sponte, dexteram dantes, elegerunt, *admisserunt* hoc facto Hungaros sua sponte ad coincolatum, ad concivilitatem et ad communionem iurium regnicolarium. Contenti fuerunt Hungari hocce Valachorum libero et spontaneo agendi modo atque utraque Gens in concivilitate et communi iurium suam invenit felicitatem, quam ulteriori aleae belli, cuius incertum exitum utraque praemetuere debebat, committere noluit. Non obscure hinc prodeunt pacta conventa utriusque Nationis, Anonymi etiam Belae Regis Notarii verbis: *propria voluntate, dexteram dantes, Valachi in suum etiam Dominum elegerunt Hungarorum Ducem Tuhutum*, indicata.

Saxones saeculo XII, Armenos et Bulgaros saeculo XVII in Transylvanas Partes venisse et *admissionem* obtinuisse, praeter Historiam, privilegia et diplomata Principum testantur.

Restant adhuc Germani, Patriae cives, qui circa finem praesertim saeculi XVII cum exercitu Divi Caesaris Leopoldi, Historia pariter testante, in Provinciam venerunt et admissionem eodem plane modo quo Hungari circa finem saeculi IX advenientes, obtinuerunt. Submisere nempe semet Status Transylvaniae circa finem XVII saeculi propria sponte Imperio Domus Austriacae, exercitu Caesareo in Provincia existente, prout semet Valachi circa finem saeculi IX Hungarorum tum advenientium Duci Tuhutum, sua propria voluntate ipsum etiam in suum Dominum, data dextera, eligendo submisserunt, et ita, prout Hungari sub Tuhutum Duce in concivilitatem Valachorum, ita Germani sub Leopoldo Caesare in concivilitatem reliquorum Transylvaniae civium admissi fuerunt.

Dicitur praeterea in praeadductis additamentis: *nihilominus tamen, donec illae (Natio et Religio Valachorum) propter emolumentum Regni tolerabuntur* etc.; equidem de reliquis etiam Nationibus et Religionibus id ipsum dici potest, quod nimirum, propter emolumentum Regni tolerentur; nam, si non tolerarentur, vel emigrationes vel dissidia et periculosi tumultus in summum Provinciae detrimentum sequerentur. In quantum vero terminus *tolerari* iuxta modernum Curiae Stylum idem significat ac *legali existentia destitui*, in tantum ille nec Nationi, nec Religioni Valachorum

applicabilis est, cum ex praedictis certum sit et Nationem et Religionem hanc in Provincia antiquissimam esse et Regnicolaribus iuribus illam, hanc vero publico liberrimo exercitio gavisam fuisse, nec ullam legem existere, quae seu Nationem seu Ecclesiam Valachorum iuribus suis, consequenter legali existentia privasset et pro tolerata declarasset. Nec obstat quod Religio Valachorum inter illas religiones quae Approbatarum Constitutio- num partis 1^{ae} tit. 1ⁱ art. 2do receptae nominantur haud specificetur; etenim illi ipsi Articuli Diaetales antiqui, e quibus citata Lex Approba- talis conflata fuit, evidenter probant illorum obiectum illas duntaxat reli- giones fuisse quae antea in Provincia vel non existiterunt, sed primo sae- culo XVI illuc penetrarunt, quales sunt Reformata, Evangelico-Lutherana et Unitaria, vel quae antea extiterant quidem, sed postmodum lege publica in libero exercitio iuribusque prae habitis turbatae et pene exstirpatae fu- erunt, qualis erat Romano-Catholica. Valachorum Religio nec ad harum, nec illarum seriem pertinebat; proinde nec erat obiectum dictorum arti- culorum, e quibus citata Lex Approbatalis conflata fuit; non poterat ergo in lege ista eius mentio fieri atque hoc sensu verum est in Transylvania quatuor esse duntaxat *receptas Religiones* et Valachorum Religionem ad illas non pertinere. Si vero terminus *recepta* eo sensu sumi velit, quod illae solum Religiones legali existentia et libero gaudeant exercitio, quae receptae nominantur, tunc nomenclatio haec Valachorum etiam Religioni eo minus denegari poterit, quo certius est illam in Provincia esse antiquissi- mam, publico exercitio semper gavisam, nec ulla publica lege ab illo exclu- sam.

Quod attinet additamentum conditionibus Unionis trium Nationum in Approbatis Constitutionibus partis 3^{ae} tit. 1° insertum, *e tribus Nationi- bus consistente Regno*, non alium illud habere sensum, quam quod tres tan- tum sint in Regno Nationes quae Unionem inter se iniverunt, quivis, per- penso totius cui insertum est paragraphi tenore, facile perspiciet. In eo vero sensu quod tantum tres unitae illae Nationes Universitatem Regni- colarum seu Statuum et Ordinum in Transylvania efficiant sumi addita- mentum illud eo minus potest, cum superius dicta evidenter doceant Vala- chicam Nationem longe ante initiam inter Hungaros, Siculos et Saxones unionem iuribus Regnicolaribus gavisam fuisse et una cum Hungarica Na- tione Universitatem Regnicolarem effecisse, nec ulla unquam positiva lege iuribus suis exutam fuisse.

Omnis igitur moderna tristis Valachorum in Transylvania sors non legi- bus, sed iniuriae temporum debetur; nunquam certe probari poterit legisla- tivam in Transylvania potestatem id iniustitiae commisisse, ut Nationem in Provincia antiquissimam iuribus civilibus, per pacta conventa, prout superius ostensum fuit, roboratis, privaret et exueret: imo vero, etiamsi iniquissima sors eo rem deduxerit ut Clerus huius Nationis a iuribus quibus aliarum Nationum Clerus gaudet, et Nobilitas ab officiis et dignitatibus praesertim eminentioribus successive excluderetur, a publico tamen liberrimo

suae Religionis exercitio, ab immunitatibus item et privilegiis nobilitatis nunquam Natio haec exclusa fuit; quin potius illi nobiles Valachi qui vel quorum maiores, mutata Religione Graeca, Romano-Catholicam vel Reformatam amplexi sunt ad eminentiores quasque dignitates sine difficultate eluctari et potuerunt et actu possunt: liceat in exemplum adducere illustres familias Comitum *Kendeffi*, Baronum item *Josiha*, *Huszar*, *Nalaczy* et magnam partem familiarum nobilium in Comitatu *Hunyad* et Districtu *Fagaras* originariarum, antiquis vel recentioribus annis Religionem Romano-Catholicam vel Reformatam amplexarum. Gesserunt familiae hae et actu non nulla ex iis individua gerunt eminentiores etiam in Principatu dignitates, quamvis illas, ut et nonnullas alias, etiam e primariis, familias a Romanorum reliquiis, hodierna scilicet Valachorum Gente, originem ducere plerisque Patriae civibus apprime constet, et literalia ipsarum documenta, praesertim antiquiora, si criticis oculis pervestigentur, manifestum reddant; et cum, sub ipsis etiam Principibus qui post compilationem Approbatarum Constitutionum, quibus praeattacta additamenta, opinioni quod Valachorum Natio sit tantum tolerata ansam praebentia, inserta fuerunt. Principatum rexerunt, multi de Gente Valachorum in coetum verorum nobilium ob merita praesertim armis comparata sint evecti, multi etiam iuribus possessionariis donati fruunturque et hi et illi in hodiernum usque diem omnibus iuribus Statui Nobilitari et donatario connexis, eodem, plane modo ac nobiles et donatarii aliarum in Provincia Nationum, prout hinc etiam profluit alveo Nationem Valachicam nunquam a Legislativa Potestate iuribus regnicolaribus fuisse exutam et pro *tolerata* declaratam; secus nobiles ex eius gremio creati honore tantum nobilitatis, prout quoad Armenos hactenus observabatur, non vero iuribus etiam et immunitatibus de lege cum ea connexis gaudere possent.

Caeterum statutum tale, quo Natio omnibus reliquis et antiquior et copiosior iuribus civitatis privaretur, confirmationem Principis pluribus ex respectibus obtinere nunquam potuisset; quodsi vero absque eius assensu conditum fuisset, non legis vim obtinuisset, sed potius societatem civilem, in quam Hungari et Valachi circa finem saeculi IX sub Duce Tuhutum, data dextera, coaluerunt, annihilasset et utramque Nationem ad statum in quo ante factam per Valachos propria sponte Hungarorum Ducis Tuhutum in suum etiam Dominum electionem fuerat, ad statum scilicet belli reposuisset: pugnandum ergo fuisset denuo tamdiu, donec vel Natio una aliam subiugasset, vel in nova pacta invicem coaluissent; cum autem unum vel aliud factum esse probari nequeat, manserunt utique priora pacta conventa in suo vigore.

His ita constitutis, cum Valachorum Natio et Religio non publica lege, sed temporum duntaxat iniquitate in aliqua iurium civilium parte iacturam passa esse dignoscatur, opinio vero quod Natio ista, una cum Religione quam profitetur, tolerata tantum sit in Transylvania praeadductis additamentis, Collectioni Legum Approbatalium insertis, omni plane fun-

damento carentibus innitatur, ab iustitia solum et clementia Principis pendet Nationem hanc ab iniquissima sorte vindicare et ad omnia quibus antea gavisia fuit iura reponere.

Agnovit hoc Augustissimus quondam Princeps et Imperator Leopoldus I et non tantum Clerum huius Nationis circa finem superioris saeculi Unionem cum Romano-Catholica Ecclesia amplexum ad omnia iura, privilegia et beneficia quibus aliarum Religionum Clerus gaudet admittendum ordinavit, sed vi diplomatis die 19° Martii 1701° editi decrevit ut quicumque etiam saeculares et plebeiae conditionis Valachi sese Romanae Ecclesiae univerint, immediate Statui Catholico adnumerentur, sicque inter Status computentur capacesque legum patriarum ad instar reliquorum Patriae filiorum reddantur. Agnovit id ipsum Augustissima etiam felicitis recordationis Princeps et Imperatrix Maria Theresia, dum, occasione auspicati regiminis, universorum Provinciae incolarum iura et signanter privilegia etiam et diplomata ab Augustissimo suo Avo Valachis impertita confirmavit.

Agnovit denique id Divus Ille Caesar, sempiternae memoriae Iustissimus Princeps noster, Maximus Josephus Secundus, qui equidem pura et simplicia, tum hominis, cum civis iura intellexit, qui cognovit iniustitiam et oppressionem, qui oculis suis vidit et perspexit Nationem Valachicam et multum super caeteras Provinciae numerosam et domi et belli summo opere utilem esse; propterea iustissimi Principis muneri satisfactorius, ad iura civibus reddenda, ad omne dissidium ac scissionem intra Nationes antevertendam, posthabitis quibuscunque in contrarium renitentium praeiudiciis, saepius, clementissime ordinavit ut in posterum, omni iniusto inaequalitatis discrimine penitus sublato, Valachi, etiam nullo habito respectu ad Nationem ac Religionem, iisdem iuribus et beneficiis acque ac aliae in hoc Principatu gentes perfecte fruuntur, atque adeo, cum onera aequalia in proportionem sustineant, iura quoque et beneficia aequalia consequantur.

Sed exiguum haec Augustissimorum Principum diplomata, decreta et ordinationes habuerunt hactenus effectum; nam Clerus Romano-Catholicae Ecclesiae Unitus admittitur quidem ad aliquas immunitates, non tamen ad omnia iura et beneficia quibus aliarum Nationum Clerus gaudet; ecclesiastici vero Graeci Ritus non Uniti, quamvis ipsis eadem ac aliarum Religionum ecclesiasticis incumbant obligationes, ne quidem a contributione (si taxa capitis excipiantur) eximuntur. Nobiles Valachi hodie etiam, praesertim in Comitibus, non nisi cum summa difficultate ad aliqua duntaxat, eaque minora admittuntur officia. Quod eos attinet qui civicae vel plebeiae sunt conditionis, illis vel accessus ad artes et opificia addiscenda difficultatur.

Praeterea in ipsis Comitibus anno 1744° celebratis per Status et Ordines reliquarum Nationum, articulo VI° declaratum fuit citata superius indulta Divi Caesaris Leopoldi I Valachis, etiam saecularibus et plebeiae sortis, concessa et a Diva Imperatrice Maria Theresia confirmata, *solum ad ecclesiasticos et nobilitari praerogativa gaudentes, quorum conditio eadem esset*

quae reliquorum Patriae Civium et qui eidem Nationi e tribus receptis systema Principatus constituentibus, ubi per adoptionem bonorum sedem sibi fixerint, hoc ipso absque quartae Nationalitatis erectione ac constitutione, adnumerati essent, referri, non vero ad plebeios etiam extendi posse ac debere, ne systema Principatus evertatur, neve Plebs Valachorum aliorumque advenarum numerum inter Nationes faciat ac vel ulli trium Nationum earumque iuribus, privilegiis, immunitatibus et praerogativis praeiudicio sit.

Agnoscit quidem Natio supplicans quod Valachorum nobilium conditio quantum ad usum privilegiorum nobilitarium eadem sit quae reliquorum Patriae civium; cum dolore tamen fateri simul debet quod ad eminentiores dignitates, servato ritu Religioneque Graeca, nullus, ad minora veromunia admodum pauci, et hi summa cum difficultate admittantur. Fateri porro debet ignotam sibi esse legem, illam vi cuius nobiles Valachi *eidem e tribus Nationibus receptis*, ubi per adoptionem bonorum sedem fixerint, adnumerati fuissent. Notum vero est omnibus in Historia Patriae versatis Valachos aliquot saeculis ante tres receptas Nationes in Transylvania sedem domiciliumque fixisse et circa finem saeculi IX Hungarorum tunc in hanc Provinciam ingressorum Ducem Tuhutum sua propria voluntate, data dextera, in suum etiam Dominum elegeris atque ab eo tempore Universitatem Regnicolarum in Transylvania ex Hungaris et Valachis constitisse, non autem hos illis aut aliis Nationibus adnumeratos esse. Ignotam porro esse Nationi supplicanti legem vi cuius haec vel illa Natio in Transylvania pro *recepta* esset declarata. Notum vero esse terminum *recepta* primum saeculo XVI de novis Religionibus per reformationem enatis usuari coepisse, et, in sensu conditarum tunc temporis, legum, receptam Religionem nihil aliud significare, quam Religionem ad liberum exercitium admissam: de hac autem aut illa Natione terminum hunc in legibus declarationem Statuum anno 1714° factam antecedentibus nusquam usurpari, sed Nationes legali existentia gaudentes *regnicolares* appellari et ad harum numerum etiam Valachicam pertinere in superioribus probatum est evidenter. Dari tamen in Transylvania *Nationes Unitas* et tres esse Nationes systema huius Unionis constituentes, Valachicam vero ad earum numerum non pertinere aequae certum est. Interim, cum Unio haec eo modo, ut iuribus regnicolaribus Nationis Valachicae, alioquin in Transylvania omnium antiquissimae, deroget atque illa evertat, erigi nunquam potuerit, hinc acerbum ac gravissimum accidit Nationi huic quod ipsam praeattacta Statuum declaratio de anno 1744 ad eandem cum *advenis* classem collocet: non *advena*, sed *antiqua*, et omnibus aliis longe antiquior est Natio Valachorum in Transylvania; nunquam quaesivit nec quaerit a illa eversionem systematis Principatus, sed potius eius redintegrationem, dum se ad usum iurium civilium et regnicolarium, quem ipsi non lex ulla, sed iniquitas temporum ademit, reponi quaerit; nunquam per hanc repositionem praeiudicium fiet aliis tribus Nationibus aut earum iuribus, privilegiis, immunitatibus et praerogativis, cum per illam nihil aliud obtinebit Natio, quam quod praevis habuit et iniuria temporum amisit, nec opus unquam erit propter supplican-

tem Nationem quartam erigere Nationalitatem, cum illa iam a pluribus saeculis alteram immediate ab Hungaris constituerit Nationem regnicolarem.

Quod verb in praeadducta Statuum declaratione de anno 1744, *solum* nobilibus Valachis eadem cum reliquis Patriae *civibus* conditio admittatur, plebeiae vero sortis Valachi ab ea excludantur, id equidem supplicanti Nationi acerbissimum accidit experiturque in sui et Provinciae desolationem funestas huius declarationis sequelas; etenim, ut alia silentio praetereantur, binis abinde vicibus exturbatio miserae huius plebis in nonnullis Fundi Regii circulis tentata fuit quamvis, praeter superius adducta, ipsum etiam fundamentale de Regio Fundo sonans privilegium, Saxonicae Nationi collatum, evidenter probet Valachos ibidem eisdem cum Natione hac frui debere iuribus et libertatibus.

Non est quidem intentio Nationis supplicantis ut pro sua plebe plus quidpiam obtineat quam eidem iure competit; cum tamen e praemissis luculenter prodeat id ipsum illi competere quod aliarum in Principatu de gentium Nationum plebei competit, haec autem e numero Patriae civium haud excludatur, id unicum in votis habet Natio supplicans, ut sua etiam plebs eodem modo ac aliarum Nationum plebei homines tractetur, atque adeo, cum eadem cum his onera civilia sustineat, iisdem quoque beneficiis perfruatur oportet, exigentibus id variis alioquin Altissimis ordinationibus.

Quoniam vero ordinationes hae et praeattacta Augustissimorum Maiestatis Vestrae Sacratissimae Praedecessorum diplomata, in Gentis Valachicae favorem levamenque emanata, hactenus aut nullum aut exiguum aut brevi tempore, semper vero incertum effectum habuerint, proinde nec Natio supplicans ad communem usum iurium societatis civilis, quibus ipsam noverca sors exuit, reposita sit, sed in hodiernum usque onera duntaxat baiulare, beneficiis vero regnicolaribus carere cogatur (id vero non tantum regulis iustitiae et aequitatis adversetur sed Statui quoque publico summum adferat detrimentum) quando nulla Nationis huius quamdiu eius Clerus et Nobilitas in abiecto statu conservabitur sperari possit cultura, proinde nec industriae ulla accessio, sed potius ignorantiam, desidiarum et ignaviam cum omnibus quae abinde generari solent vitiis maiora adhuc apud ipsam, in desolationem Provinciae incrementa habituram, mutuam praeterea Nationis huius erga alias et erga ipsam aliarum diffidentiam enataque exinde interna odia infaustorumque animorum motus et exacerbationes ampliolem, cum publicae privatorumque securitatis et tranquillitatis periculo, accessionem sumpturas fore praemetuere liceat (ad quae omnia praevertenda complures Patriae cives, aequitatem iustitiamque prae oculis habentes, Nationis supplicantis repositionem ad usum omnium iurium regnicolarium iam pridem desiderarunt),

Hinc,

Natio Valachica supplex humilisque ad Thronum Maiestatis Vestrae accedit ac sequentia qua decet veneratione et subiectione petit rogatque :

1° Ut odiosae et ignominia plenae nomenclationes *tolerati, admissi, inter Status non reputati* aliaeque huiuscemodi, quae tanquam externae maculae sine iure et auctoritate Nationi Valachicae affixae fuerunt, nunc prorsus demantur atque veluti indignae et iniuriae publice revocentur ac deleantur, sicque per clementiam Maiestatis Vestrae Sacratissimae rediviva Natio Valachica ad usum omnium iurium civilium et regnicolarium reponatur, proinde

2° Nationi supplicanti inter regnicolares Nationes idem locus quem ipsa iuxta adductum in praemissis Testimonium Conventus B.M. Virginis de Colos-Monostira anno 1437° tenuit, restituatur.

3° Clerus huius Nationis Orientali Ecclesiae addictus, absque discrimine an cum Ecclesia Occidentali in omnibus idem sentiat vel minus, Nobilitas item ac Plebs, tam civica quam ruralis, eodem plane modo ac Clerus, Nobilitas et Plebs Nationum systema Unionis constituentium consideretur et tractetur eorundemque beneficiorum particeps reddatur.

4° In Comitatus, Sedibus, Districtibus Civicisque Communitatibus, occasione electionis officialium et ad Comitatus deputatorum, apud Aulica item et Provincialia Dicasteria occurrentibus officiorum restaurationibus et promotionibus, applicandorum ex hac Natione proportionato numero individuorum iusta reflexio habeatur.

5° Comitatus illi, Sedes, Districtus et Communitates Civicae in quibus Valachi reliquas Nationes numero superant nomenclationem etiam a Valachis, in quibus autem aliae Nationes numero praeceperunt ab his illam habeant aut vero mixtum nomen *Hungarico-Valachicum, Saxonico-Valachicum gerant*, vel denique, sublata penitus nomenclatione ab hac vel illa Natione desumpta, nomen duntaxat illud tam Comitatus, quam Sedes et Districtus retineant, quod a fluviis aut arcibus hactenus quoque gesserant, et universi Principatus incolae, absque ullo Nationis vel Religionis discrimine, iisdem pro ratione status et conditionis libertatibus ac beneficiis frui ac gaudere eademque pro mensura virium onera supportare debere declarantur.

Aequitati naturali principiisque societatis civilis pactisque conventis inniti petita haec e supradictis abunde patet. Et, cum Natio supplicans, iam anno adhuc 1761°, iuxta conscriptionem tunc in omnibus circulis et locis (Districtu Coronensi excepto) peractam ultra 547.000 individua numeraverit, et si Valachi huius Districtus pro illo tempore tantum in 13.000 individuis computentur, Natio haec tunc ex 560.000 individuis constiterit, omnes autem reliquae Nationes, simul sumptae (computatis eo etiam Valachis qui, derelicta propria religione, ad alias transiverunt), iuxta conscriptionem anno 1766° peractam non nisi 302.000 et aliquot centena individua numeraverint exindeque concludere sit populationis modernae Transylvanicae ex uno milione et fere septingentis millibus hominum iuxta conscriptionem anni 1787ⁱ consistentis praecipuam partem, et fors integrum

millionem, ex hominibus Nationis supplicantis constitui, cum praeterea *duo integra regimina limitanea* in Principatu et fere *duae tertiae* trium ibidem *regiminum* campestrium et plus quam *una tertia* regiminis Siculici equestris ordinis ex individuis supplicantis Nationis consistant, et in genere publica Provinciae onera Natio supplicans a proportionem maioris numeri in maiori etiam quantitate quam omnes aliae Nationes, simul sumptae, sustineat, confidit ipsa in paterno Maiestatis Vestrae affectu, ex his etiam considerationibus iustissima sua petita optatum sortitura eventum, praesertim cum a suprema duntaxat Maiestatis Vestrae autoritate eius repositio ad usum iurium regnicolarium, e quo non lege, sed iniquo duntaxat fato detrusa fuit, pendeat.

Quodsi tamen Maiestatis Vestrae Sacratissimae intentio ea esset, ut hae gentis erga Augustissimam Domum semper fidelissimae preces, Statibus et Ordinibus in Comitibus nunc hic, in Provincia, congregatis per Regium ad illa Commissarium Plenipotentiarium praevis communicentur, cum in hoc casu facile accidere possit ut, non obstante petitorum iustitia, in praemissis satis comprobata, et magnae partis Regnicolarum in Comitibus congregatorum, dulcis duntaxat Patriae felicitatem et publici boni promotionem prae oculis habentium, desiderio, ad deferendum Nationis supplicantis precibus directo, aliqui nihilominus e Patriae civibus in modernis Comitibus praesentibus, sive usum precibus Nationis contrarium, praescriptione quasi roboratum (quamvis praescriptio contra iura societatis civilis locum non habeat) allegantes, seu adaequatam iurium societatis civilis notitiam haud habentes, seu denique Historiam Patriae patriarumque legum sensum minus examinantes, proinde nec iustitiam petitorum Nationis infrascriptae satis perspicientes, et fors etiam in parte occulto quodam Nationis aut Religionis odio inducti, felicem huius rei exitum quoquo modo impedire et sufflaminare conarentur, supplicat Natio infrascripta in omni humilitate, dignetur Maiestas Vestra Sacratissima pro hoc casu clementer admittere ut, in confluxu quodam nationali, cuius celebrandi modalitatem et locum duo Nationis in provincia Episcopi, adscitis in consilium quibusdam de Clero, Nobilitate Statuque Militari individuis, quanto ocyus Maiestati Vestrae Sacratissimae proponendam haberent, aliquot deputati causam Nationis, ubicunque necessum erit, acturi et defensuri ac, si huic, non obstante eius iustitia, obstacula ponerentur, omnia afflictae Nationis gravamina in ordinem redacturi et Vestrae Maiestati Sacratissimae pro clementissima medela proposituri eligantur necessariae hunc in finem instructione muniantur.

Dignata est Maiestas Vestra Sacratissima similem gratiam et consolationem non tantum illi Nationis supplicantis parti quae Banatum Comitatusque Hungariae Banatui et Transylvaniae vicinos incolit, totique Illyricae Nationi, sed et omnibus amplissimae Monarchiae Gentibus clementi sine impertiri; exposuerunt illae omnes e publicis confluxibus sua gravamina et postulata Maiestati Vestrae Sacratissimae, nec ulla ab Augusto clementiae Throno inconsolata recessit; sperat ideo Natio quoque supplicans,

integrum fere millionem hominum constituens, in ultimis quidem Monarchiae finibus constituta, Augustissimae tamēn, Maiestatis Vestrae Domui corde animoque semper fidelissima, consolationem pro qua supplicat ab iustitiae et clementiae fonte semet aequae consecuturam.

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

humillimi perpetuoque fideles subditi,
Clerus, Nobilitas, Militaris, Civicusque
Status universae Nationis
in Transylvania Valachicae.

■ Originalul în limba latină și traducerea de Th. A. Naum, reproducere după D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, ed. nouă, refăcută, București, 1967, p. 493–510 (După textul aflat la Arhivele Statului din Budapesta, Arhiva Guvernului Transilvaniei).

■ 1. Actul tipărit de Ioan Piuariu Molnar poartă titlul: *Repraesentatio et humillimas preces universae in Transylvania valachicae nationis se pro regnicolari natione qualis fuit, auctoritate regia declaravi, seque ad usum omnium iurium civilium, ex quo non lege, non iure, sed temporum duntaxat iniuria cum initio praesertim superioris saeculi excluda est, reponi de genno supplicantis*, Martio MDCCLXXXXI, Jassy, 1791: Titlul memoriului a rămas în istorie după ediția lui I. C. Eder, *Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium*, Cum notis historico-criticis I.C.E., civis transsilvani, Claudiopol, 1791, 59 p.

ȚARA LA CARE NI SE CUVINE A PRIVI

5

DIN SCRISOAREA LUI MOISE NICOARĂ, DIN BUCUREȘTI,
CĂTRE PETRU MAIOR, LA BUDA

Sănătate și voie bună Domnului Maior de la Nicoară¹.

Mi pare că cînd te-aș vedea rîzînd cînd vei ceti scrisoarea asta de la mine; cît de bucurie, că e de la un iubitor de gînta sa chiar² român, cît mai vîrtos că e scrisă într-o țară la care cu atîta mai ales ni se cuvine a privi, cu cît de asta doară se ține onoaria noastră mai vîrtos, fiindcă din toate părțile care le locuie nația noastră, numai asta a ținut numele acesta urechilor noastre așa dulce, ochilor așa înălțat, așa strălucit, altor gînte vrednic de* invidie, adecă romană, și fiindcă aici se află mijlocirile mai puternice carele, întrebuițîndu-le, astăzi mine multe folositoare urmări cu laudă ar putea fericii romulenii surpați.

La București scriu aste, în Țara Românească...

Decembrie 1810

■ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (citată în continuare B.A.R.), ms. 3455, f. 67. Publicată integral de Cornelia Bodea, *Moise Niccard (1784-1861) și rolul său în lupta pentru emanciparea național-religioasă a românilor din Banat și Crișana*, Arad, 1943, p. 145-153.

■ 1. M. Nicoară, născut în Gyula (Ungaria), a fost între 1810 și 1814 profesor în București.
2. Adevărat, curat: * Să zic pizmă? Ba nu. [Nota lui Nicoară].

ROMÂNII SĂ-ȘI CUNOASCĂ ADEVĂRATUL
ȘI SLĂVITUL LOR ÎNCEPUT¹

6

PETRU MAIOR, ISTORIA PENTRU ÎNCEPUTUL ROMÂNILOR ÎN DACHIA.
CUVÎNT ÎNAINTE

Zburdare așa nedumerită în mulți din cei streini scriitori iaste de a zvonii cu condeii asupra românilor, strănepoților romanilor celor vechi, orice le șopteaște lor duhul acela, carele mai demult spre aceia îi întărîta pre varvari ca pre romani, sau ca pre domnii lor săi urască, sau

Românii
și
nedreptții
lor
defăimători

lor, ca precavitejilor biruitori a toată lumea, să le pismuiască; cit și cind fără de nici o dovadă iscodesc ceva, sau și minciuni apriate spun asupra românilor, încă socotesc că lumea toată e datoră să creadă nălucirilor lor; ba de o bucată de vreme, precum măgari pre măgari scarpină, așa unii de la alții împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare al adevărului, de iznov, le dau la stampă; și cu cit românii mai adînc tac, nemica răspunzînd nedreptților defăimători, cu atîta ei mai virtos se înpulcă pre români a-i micșora și cu volnicie a-i batjocori.

Cugetul meu iaste nu întreagă istoria românilor a o țeasă, fără ceale ce mai virtos se țin de începutul lor în Dachia, din vechii scriptori, pentru aceia a le însemna, ca, văzînd românii din ce viță strălucită sînt prăsiți, toți să se îndeamne strămoșilor săi întru omenie și în bună cuviință a le urma, adică, către împăratul lor al Austriei să fie cu credință, către patria sa cu cucerie, către domnii locurilor cu ascultare, către tot de aproapele cu dragoste; și pre sine întru toate puterile sufletului cu nevoință să se deplinească cit, precum de la buna maică firea au împărtășit talant bun, așa toți să se facă cetățeani patriei folositori.

Aceaia încă îmi caută¹ să mărturisesc, că dobîndind eu foarte scurtă vreme spre întocmirea istoriei aceștia, cit nici a o scrie a doao oară curat nu m-au suferit încungiurările stărei mele; nu pot să mă lingușesc mie, că doară nici o greșeală nu s-au vîrît aici. Ba nici rîndul tuturor lucrurilor, pentru aceiași cauză, nu l-am putut ținea, ci care unde mi-au venit aminte, acolo l-am însemnat. Pentru aceiaia oricarele de bine voitor cetitori de va face, pînă cind mi se va da timp pre îndelete toate a le proceti, acea bunătate cu mine, ca să-mi arcate vro sminteală ce va afla în *Istoria* aceasta cu mulțemitoare inimă sînt gata a o îndrepta.

■ *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* întocmită de Petru Maior de Dicio-Siamartin, protopop, și la înălțatul crăiescul Consilium Locumtenențial al Ungariei crăiesc a cărților revizor. La Buda în crăiasca tipografie a Universității ungurești din Pesta, 1812; ediția a II-a din 1834 a fost tipărită tot la Buda, cu cheltulala moldoveanului Iordache Mălinescu.

■ 1. „Istoria pentru începutul românilor a fericitului Petru Maior a fost un fel de toiag al lui Moisi prin care, despîcînd o mare de întunec ce ținea pe români decîndea pămîntul făgăduinței, li face să treacă dîncolo de Egiptul minciuni lor și să-și cunoască adevărul și slăvitul lor început”. I. Eliade-Rădulescu, *Dimărie Tichindeal*, în „Cuvierul românesc”, X, 1839, 19 ianuarie nr. 9. Vezi și în acest volum doc. 48 (M. Kogălniceanu, *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională*). 2. Trebuie.

„AJUNGĂ LACRĂMILE PATRIEI,
AJUNGĂ JUGUL ROBIEI...”

7

CUVÎNT AL LUI GH. LAZĂR LA ÎNSCĂUNAREA
MITROPOLITULUI DIONISIE¹

Preașfințite Stăpîne !

Prea bine este lumii cunoscută slava și mărirea romanilor, strămoșilor noștri; apoi încît este pentru strălucirea științelor și a măestrilor în vremea aceloră, lasă istoriile, dar mărturisească mărturie învederată însuși stîlpul podului marelui Traian din albia Dunărei, precum și temeliile turnului Severinului, care pînă în ziua de astăzi se află în faptă și care în chip de hrîsoave nemincinoase ne mărturisesc dreptul ce avem în stăpînirea pămîntului strămoșesc, deșteptîndu-ne a urma și noi strămoșilor noștri, ca neprecurmat să se proslăvească semînția în veacuri și preainaltului schiptru împărațesc neîncetat să-i arză focul pe jertfelnic, prefăcîndu-se slava în mărire, iar nu în perire și stingere.

Dar oare cînd s-ar ridica duhul din țărîna aceloră și ar privi preste strenepoții marelui Chesar, slăvitului Aurelie și înaltului Traian, oare în ziua de astăzi mai cunoaște-i-ar ? Negreșit i-ar căuta în palaturile cele mai împărătești, și i-ar afla în vizuinele și bordeiele cele proaste și încenușate ; i-ar căuta în scaunul stăpînirii, și i-ar afla amărîți sub jugul robiei ; i-ar căuta proslăviți și luminați, și cum i-ar afla ? Rupți, goli, amărîți și asemenați dobitoacelor, de tot căzuți în prăpastia orbirei, bine gătiți spre slujba vrăjmașului omenirii, răpitorului casei părintești.

Ajungă lacrămile patriei, ajungă jugul robiei, vreme este de cînd cu oftare așteaptă căzuta semonție cuviincioasa izbăvire, țărîna strămoșească cu cuvînt pretenderisește acum mîntuirea căzuților săi strenepoți, înălțîndu-ți brațul preașfinției-tale fusuși din singele părintesc mijlocitor aceloră spre mîngiere.

Acestea nu e decît o pronie dumnezeiască, care, făcîndu-i-se mai pe urmă milă și de acest neam căzut, au rupt anii blestemului, și prin ridicarea dreptei preașfinției-tale va să pnie acum stavilă viscolilor întunecului.

Drept aceea obștea cu mulțumită glăsuiește : Blagoslovită să-ți fie rădicarea în scaun, ca și următorilor spre pildă în veacuri nesocotite, binecuvîntată să-ți fie ocîrmuirea ; și păstoreasca cîrjă a preașfinției-tale înverzească ca toiagul lui Aaron, ca să fie oglindă de înțelepciunea păstorească nepoților și strenepoților omenirii, ca după mai multe sute, ba și mii de ani, jertfelnicul cu bucurie să-ți-l înnoiască cu cuvînt fălîndu-se și cu povestirea

„Dreptul
ce avem în
stăpînirea
pămîntului
strămoșesc”

istoriei strămoșilor din veacurile dinainte, precum și noi înșine cu căldură ne aducem aminte de moșii și strămoșii noștri care au făcut cîndva bine neamului omenesc.

Iată dar și noi, strenepoții lui Romulus și umiliții fii duhovnicești ai preasfinției-tale, îți binecuvîntăm scaunul pre care te-au înălțat pronia Celui preafînt ca să ne fii părinte și povățuitor milostiv; îți binecuvîntăm toiagul păstoriei, nouă spre întărire și spor, iar preasfinției-tale spre vecinica laudă și mîngiere; că nu-ți va fi cu noi ostenele în zadar, pentru că științele noastre sub ocîrmuirea preasfinției-tale vor dar pricină de ajuns, pînă cît și zidurile și coarnele plugului după mai multe sute și mii de ani vor mărturisi înțeleapta păstorie a preasfinției-tale.

Spre descoperirea
brazdei
strămoșești ...
frica n-are loc

Calcă, preasfințite părinte, nespăimîntat pre poteca care cu braț voinicesc și cu duh românesc spre mai mare mirarea neamurilor o ai desfîndat; fără sfială întinde-ți pasul spre descoperirea brazdei strămoșești; aici frica n-are loc, sfiala zace moartă, călcată la pămînt. Pronia lucrează, și noi toți cu bucurie îți urmăm.

■ I. Heliade-Rădulescu, *Opere*, III, Ediție critică de Vl. Dîrîmba, București, 1975, p. 613—614; publicat întia oară în „Curierul românesc”, X, 1839, supl. nr. 68, p. 2 /greșit 266/; republicat în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (citată în continuare „Foaie pentru minte”) III, 1840, nr. 7, p. 50—51.

■ 1: „Lazăr a fost profesor la Sfîntul Sava patru ani cu mare rîvnă. El slujba sa niciodată nu și-a socotit-o drept o profesie, ci o chemare, o misioană. Avea vreo douăzeci de școlari regulați; dar cînd făcea lecție de filosofie, sala gema de auditori, în capul cărora era răposatul Alexandru, tatăl ofițerilor Tel. Toată destoinicia avea acest învățător atît de făcător de bine rumânilor. Pare că era într-adins premis pentru a deschide un drum de regenerație. El își simțea vocația sa. Cînd se afla în clasă, el vorbea însoflat. Catedrala lui semăna un amvon; vedea cineva cum i se bate pieptul. Cu mîini pline în orice ocazie, arunca semințele rumânismului și naționalității.

Poate cineva să vadă energia și hotărîrea lui din cuvîntul următor [*reprezintă mai sus* — C.B.], ce l-a compus la înscăunarea de mitropolit al Țării Rumânești a răposatului Dionisie. Pînă atunci pe scaunul mitropoliei stătuseră mitropoliți greci. În vremea răposatului domn Suțu s-a restatornicit mitropolia rumânească. Poate oricine socoti cîtă era hotărîrea acestui bărbat cînd, în vreme de domnie streină și sub un guvern ca cel de atunci, a avut curajul a rosti un asfel de cuvînt. Nu era așa lesne a caracteriza cineva pe acele vremi ce va să zică *fanariot*; el însă, vorbind de rumâni, în acest cuvînt zice: „bine gătiți spre slujba vrăjmașului omenirei, răpitorul casei părintești”.

Cum putea altul mai bine sub două nume atît de însemnătoare și de îndrăznețe să arate acel machiavelism infernal ce a stat biciul și ticăloșia a două nații întregi, rumânilor și grecilor?

Cuvîntul acesta, ca să-l rostească în adunarea boierilor la Mitropolie, s-a dat să-l învețe părintele David, cel acuma în ființă econom al sfîntei Mitropolii. Se pierduse acest cuvînt, dar mulțumită părintelui economului David că a știut să-l păstreze (I. Eliad, *Gheorghe Lazăr*, în I. Heliade Rădulescu, *Opere*, loc. cit., p. 348—349).

Revoluția lui Tudor Vladimirescu

„FRAȚILOR LĂCUIITORI
AI ȚĂRII ROMÂNEȘTI... VENIȚI ÎN GRABĂ”

8

CEA DINTII PROCLAMAȚIE A LUI TUDOR VLADIMIRESCU

*Cătră tot norodul omenesc din București
și din celelalte orașe și sate ale Țării Românești, multă sănătate!*

Fraților lăcuiitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi !
Nici o pravilă nu oprește pre om de a întâmpina răul cu rău ! Șarpele
cînd îți iese înaintea, dai cu ciomagul de-l lovești ca să-ți aperi viața, carea
mai de multe ori nu să primejduiește din mușcarea lui !

Dar pre bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atît cele
besericești, cît și cele politicești, pînă cînd să-i suferim a ne suge sîngele
din noi ? Pînă cînd să le fim robi ?

Dacă răul nu este priimit lui Dumnezeu, stricătorii făcătorilor de rău
bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu ! Că bun este Dumnezeu și, ca să ne
asămănăm lui, trebuie să facem bine ! Iar acesta nu să face pînă nu să strică
răul. Pînă nu vine iarna, primăvară nu să face !

Au vrut Dumnezeu să facă lumină ? Aceia s-au făcut, dupe ce au lipsit
întunerecul !

Veichilul lui Dumnezeu, preaputernicul nostru împărat, voește ca noi,
ca niște credincioși ai lui, să trăim bine. Dar nu ne lasă răul ce ni-l pun
peste cap căpeteniile noastre !

Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie
noadă bine ! Și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni.
Aceia sînt ai noștri și cu noi dinpreună vor lucra binele, ca să le fie și lor
bine, precum ne sînt făgăduiți !

Nu vă leneviți, ci siliți dă veniți în grabă cu toții : care veți avea arme,
cu arme ; iar care nu veți avea arme, cu furci de fier și cu lănci : să vă
faceți degrabă și să veniți unde veți auzi ca să află adunarea cea orînduită
pentru binele și folosul a toată țara. Și ceea ce vă va povățui mai-marii
adunării, aceea să urmați, și unde vă vor chema ei acolo să mergeți. Că ne

Pentru
binele și folosul
a toată țara

ajunge, fraților, atîta vreme de cînd lacrimile du pe obrazăle noastre nu s-au mai uscat !

Și iar să știți că nimenea dintre noi nu este slobod, în vremea aceștii adunări obșteii folositoare, ca să se atingă măcar de un grăunți, de binele sau de casa vreunui neguțător, oroșan sau țăran, sau de al vreunui lăcuitoriu ; decît numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri să se jărtfească : însă al căroră nu vor urma noaă, precum sînt făgăduiți, numai al acelora să se ia pentru folosul de obște !

[1821], ian. 23]

■ Cîrmă autografă a lui Tudor Vladimirescu. Muzeul de istorie a Municipiului București, Doc. 5870/1957. Copii după textul definitivat : B.A.R. ms. rom. 322, f. 144 ; ms. rom. 3256 (Cronica Dirzeanu, f. 4 v—5). Publicată întîi în „Trompeta Carpaților” nr. 646 din 7/19 iulie 1868 (*Cronica revoluției din 1821* de Ioan D... bi-vel serdar). Reproducere după E. Vîrtosu. *Despre Tudor Vladimirescu și revoluția de la 1821*. București, 1947, p. 55—56, facsimile 5, 6 ; și *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. I, *Documente interne*, București, Edit. Academiei, 1959, p. 207—208.

9

PATRIE SĂ CHIAMĂ POPORUL...

TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE NICOLAE VĂCĂRESCU

Cu multă plecăciune sărut cînstită mîna dumitali !

Cînstită scrisoarea dumitali cu multă plecăciune am priimit, din care alta nu înțeleg, fără decît văz că toate pornirile cele vrăjmășești ale mai marilor noștri care le-au pornit asupra patrii, le grămădești asupra-mi, ca cînd eu aș fi făcut sau aș face vre un rău patrii mele. Ci pă semne dumneata pă norod, cu al căroră sînge s-au hrănit și s-au poleit tot neamul boeresc, îl socotești nimic, și numai pă jăfuitori îi numeri patrie, măcar că eu nici asupra ceștii tagme nu sînt voitor de rău, ci încă mai virtos le voesc întregimea și întărirea privilegiurilor.

Apoi de ce, fără nici un cuvînt al dreptății, mă catigorișiți ? Și cum nu socotiți că pă mine mă catigorișește numai tagma jăfuitorilor, iar pe jăfuitori îi catigorișesc toate neamurile !

Văz dar că alta nu este, fără numai Dumnezeu au înpietrit inimile mai marilor noștri, precum oarecînd pă ale eghiptenilor.

Dar cum nu o socotiți dumneavoastră că patrie să chiamă popoul, iar nu tagma jăfuitorilor ! Și cer ca să-mi arăți dumneata ce împotrivire arăt eu împotriva popoului. Că eu alta nu sînt decît numai un om luat de cătră tot norodul țării cel amărit și dosădit din pricina jăfuitorilor, ca să le fiu chivernisitor în treaba cererii dreptăților ! Iar tagma jăfuitorilor, căci nu le place una ca aceasta, au rădicat arme de moarte asupra patrii și a ticălosului norod. O, ce mare jale !

Dar dacă este tagma jăfuitorilor dreaptă, și norodul vinovat, cum de nu trimiteți dumneavoastră și pe la învecinatele neamuri ca să vedeți

„Patrie
să chiamă
popoul,
iar nu tagma
jăfuitorilor !”

pă cine catigorisesc, pă norod sau pă dumneavoastră, și cu cine voesc a ținea : cu dumneavoastră sau cu norodul ! Căci aceasta s-au vestit în toate laturile.

Prea bine știu pă dumneata că ești foarte înțelept și născut de neam slăvit și iubitor de patrie, și părinții dumitali niciodată nu s-au rădăcat cu arme de moarte împotriva patrii, ci cu înțelepciunea multe orîndueli bune au făcut patrii.

Socotească-să de cătră înțelepciunea dumitale și aceasta : că norocul războiului este numa în mîna lui Dumnezeu atotîitorul și nu să știe cui îl va da, și măcar de va birui tagma jăfuitorilor, dar tot nu poate fi norocită, căci va să-i hulească toată lumea. Iar de nu va putea birui, unde vor scăpa dinnaintea norodului ? !

Ci, de voești dumneata binele patrii, precum au voit părinții dumitali, trebuință este ca să ne întîlnim negreșit. Însă, de vei binevoi, să am cinstit răspunsul dumitali : unde și cum, fiindcă norodul nu cere altcevaș decît numai o dreptate ce poate fi folositoare și tagmei boierești. Și, cum zic, ori în ce chip vei pohti dumneata, să am cinstit răspunsul.

Și cu multă plecăciune sînt

al dumitali plecată slugă, T h e o d o r

821 fevr. 11

[Adresa:] În cinstita mîna dumnealui coconului
Nicolache Văcărescu biv vel dvornic cu multă plecăciune.

■ După B.A.R., ms. rom. 322, f. 224, 225v. și ms. rom. 3256 (Cronica Dirzeanu, f. 32—33) confruntată cu *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. cit., p. 258—259. — Documentul a fost publicat întîi în „Trompetta Carpaților”, nr. 654 din 8/20 august 1868 (*Cronica revoluțiunii din 1821*) de Ioan Dirzeanu, după care a fost reprodus de C.D. Aricescu, *Acte justificative la istoria revoluțiunii române de la 1821*. Craiova, 1874, p. 74—78. De la Aricescu textul a fost reprodus de N. Iorga, *Isvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*. București, 1921, p. 47—48; și E. Virtosu, *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*. Ed. a doua revăzută și adăugită. București, 1944, p. 124—125 (parțial).

„LA UN GÎND ȘI ÎNTR-UN GLAS
CU MOLDOVA”

10

TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE MITROPOLITUL DIONISIE ȘI VEL-VISTIERUL
AL. FILIPESCU-VULPE

Prea Sfinte Părinte Mitropolit¹
și prea cinstit dumitali boierule Vel Vistier !

Multe auziri mi-au venit despre Moldova, cum că dumnealor boieri moldoveni s-ar fi tras peste Prut și cum că, în urma dumnealor mergînd și măriia sa Mihai vodă Suțul, domnul Moldovii, dumnealor l-au

„Ca uni
ce sintem
de un neam...”

lăsat acolo și întorcându-să iarăși napoi la Iași, s-au încărcat cu otcircuirea patrii dumnealor, adunînd pre cei răsipiți și liniștindu-și țara.

Acestea, de sînt adevărate sau nu, și altele care nu îndrăznesc să le scriu, eu nu știu. Prea Sfinția Ta și dumneata trebuie să le știți bine, iar mai cu dinadins trebuința urmează să aveți corespondențe cu dumnealor boieri moldoveni, ca uni ce sintem de un neam, de o lege și supt aceeași stăpînire și ocrotiți de aceeași putere.

Așadar, urmează să știm cele ce să fac acolo și să le vestim ceste de aici ca, fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova, să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor prințipaturi, ajutorindu-ne unii pre alții.

De aceia mă rog, de să va găsi cu cale, să să dăschiză o corespondență între otcircuitorii acestor două țări, în vreme că și oameni sînt de a călători și poște este și înlesnire avem. Și de aveți vro știre de cele ce să urmează la Moldova, înștiințați-mă, mă rog, și pre mine cel ce, așteptînd cins-tit răspuns,

Sînt al Prea Sfinții Tale și al dumitali

prea plecată slugă, T h e o d o r

1821 aprilie 5

■ După E. Virtosu, Tudor Vladimirescu. *Glose, fafite și documente noi (1821)*, București, 1927 p. 102–103; și *Documente privind istoria României. Rîscoala din 1821, Documente interne*, II 1959, p. 33.

■ 1. Vezi și doc. 7 în acest volum.

DE PESTE CARPAȚI – „UN NOU CRĂIȘOR S-A IVIT...”

11

DIN ANCHETA NOTARULUI MAKRA ANTAL PRINTRE ȚĂRANII HUNEDORENI

Ad Nr. 138, 1821

Domnule consilier guvernamental și comite ¹,

După ce pretorul din cercul Șoimuș a raportat domniei-voastre la 1 luna curentă că sora excelenței-sale nobilul Ștefan Magulitsi din S u l i g h e t e, măritată tot acolo, în trecere prin Șoimuș a spus în fața domniei-sale Ludovic Barcsai și a administratorului văduvei doamnei Avram Barcsai, Pavel Simon, că țărani din Sulighste au pronunțat în casa numitului frate, nobilul Ștefan Magulitsi, cuvinte periculoase în care este vorba de tulburarea în scurt timp a liniștei interne și că mai ales unul a declarat în limba românească gazdei mai sus numite cuvintele acestea : „*Lasă, jupîne Istvane, eu vreau încă să joc sau înainte paștilor, sau după paști în cizmele*

domnului meu", tot femeia aceea mai spunea că și copiii țăranilor pretutindeni pe ulițe vorbesc așa : „Acuma vor lăfții noștri să omoare pe nemeși”.

Domnia-voastră, domnule comite, ați binevoit a mă însărcina cu cercetarea la fața locului a acestor stări primejdioase, în care scop eu m-am și grăbit într-acolo, luînd cu mine pe pretorul care a făcut raportul în chestiune și în 2 ale lunii curente am mers la Sulighete și am chemat în fața mea pe femeia numită care a spus în Șoimuș cuvintele scrise mai sus și am întrebat-o cu stăruință să mărturisească despre toate lucrurile. Ea a spus că soțul ei, Vasile Gotsa, și cu fratele ei, Ștefan Magulitsi, vor arăta pe nume cine și ce fel de cuvîntări primejdioase au ținut în diferite părți și de mai multe ori în casa lui Ștefan Magulitsi în timp ce beau rachiu. După aceea am chemat în fața mea și pe cei doi nobili amintiți acum și i-am întrebat despre împrejurările în care s-au spus în fața lor cuvintele primejdioase. Aceștia, după depunerea jurămîntului, au făcut următoarea declarație : Îndosebi unul, și anume nobilul Vasile Gotsa, a spus că înainte de asta cu vreo patru săptămîni a mers la țiganul satului pentru repararea unor unelte de fier ; acolo a întîlnit pe locuitorii din Sulighete : Toma Kis, Iosif Părau, Nicolaie Petrescu, Ion Petrescu cu fiul său tot Ion, care de asemenea s-au adunat acolo pentru repararea unor unelte de fier. Între altele au vorbit despre armele ce se găsesc la țărani, deși atunci încă nu se dăduseră ordinele pentru strîngerea lor ; dacă și acum li se vor lua armele, cum a fost obiceiul și mai înainte cînd se auzeau vești rele, deoarece și acum în primăvară trebuie să izbucnească ceva, pentru că începe să se zvonească ceva. În cursul discuției, un anume Toma Kis a spus că, chiar dacă se vor lua armele, topoarele nu le pot lua, încît la a 10-a sau a 20-a casă să nu rămînă unul, și cu acesta știe el să facă o măciucă mare (împreunîndu-și cei doi pumni), cu aceea așa lovește la ureche pe ungur că îndată moare și-l aruncă la cline, numai să dea Dumnezeu numai un timp ca acela, va ști el să se servească și de secure ; pentru care vorbe rele pomenitul Vasile Gotsa s-a certat cu cei de față, dintre care unul, bătrînul Iosif Părau, l-a muștrat pe Toma Kis că vorbește astfel de cuvinte, spunînd : „Mai bine să mulțumim lui Dumnezeu că acum trăim în liniște, să nu dorim o astfel de vreme tulbure, pentru că eu am trăit una, dar mai multe nu doresc să ajung”.

Nobilul Ștefan Magulitsi însă, în casa căruia sătenii vin adeseori să bea rachiu, spune că iobagul numit Ignat Ungur din Sulighete a vorbit de mai multe ori, dar acum duminica trecută, adică la 1 aprilie, venind seara la casa sa, a spus (lovindu-se peste burtă) că înainte de a lua Paști, vrea să bea din vinul stăpînului său de pămînt și în ziua de Paști să joace în cizmele stăpînului său de pămînt. Acestea le-a auzit și nobilul Vasile Gotsa și d-sa tot în felul acesta declară. Mai departe Ignat Ungur amintește că au sosit la preoții români porunci că nobilii, după cum au obținut noblețea prin arme, să caute s-o și păstreze tot prin arme, pentru că un nou crăișor s-a ivit dinspre răsărit, ce-i drept nu cu mult popor, al cărui nume este Todorăș, dar se aude că (numărul celor adunați) crește din zi în zi ; un altul vine

„Acum în primăvară trebuie să izbucnească ceva . . .”

„Un nou crăișor s-a ivit”

din sus și, dacă se unesc, atunci li se va alătura destul popor ; sărbătoarea lui Tudor, care cade marți în săptămâna mare, vor prăznui-o, fiindcă ziua aceasta e fixată ca Dumnezeu să-l ajute pe el în înfăptuirea planurilor sale. Atunci se va hotărî lucrul : așa se vor purta cu nobilii, cum se poartă acum în Țara Românească cu boierii, aceia care sînt de partea numitului Todoraș, <adică> îi vor jupui de vii pînă la genunchi.

Amîndoi nemișii nobili declară că un om în vîrstă, numit Adam Bedia, tot din Sulighete, obișnuiește de cîte ori se adună mai mulți țărani la un loc să scoată totdeauna o bucată de hîrtie în formă de scrisoare, pe care o ține în șerpar, cu toate că el nu știe carte, totuși, ca și cînd ar citi din ea, răspîndește sub formă de publicație în fața poporului lucrurile scrise mai jos, așa cum a făcut acum, vineri în 30 martie, în prezența diaconului local Dumitru Popa și a omului bisericii Costan Popa, începînd cuvîntarea sa cu aceste cuvinte : „*Se face înștiințare că de către vîsărit s-a ridicat un crăiuf cu numele Todoraș, înfiu cu pușină oaste, dar din zi în zi ea sporește ; pînă acum s-au adunat la vreo cîteva sute și mii, Dumnezeu o și ajută, că urea să facă dreptate, și acum îi în Țara Românească, isprăvește lucrul cu boierii și, de se va sfîrși lucrul bine acolo, pînă în Paști o da și într-acoace, că un crăiuf o să vină din jos, ca să se întîmple laolaltă să facă și aicea dreptate*”¹ Auzind la poporul de rînd astfel de cuvinte, unul numit nobilul Ștefan Magulitsi a început să gîndească că ei sînt numai doi, cu cumnatul său Vasile Gotsa, în această comună, cum să-și scape viața în acea vreme tulbure ce se va ivi. Ignat Ungur, ce se laudă mai sus, îi asigură așa : „Domnule Magulitsi, să nu-ți fie frică, pentru că d-ta nmbli în portul nostru și trăiești după munca d-tale, ca și noi, numai nu-ți mai tăia părul, lasă-l după obiceiul nostru, și numai să-ți procuri o cămașă românească, ca să nu te găsească în cămașa ungurească ; te vom scăpa din fața primejdiei, dacă nu altfel, vom săpa o groapă în cămara ta și te vom ascunde acolo, dar pe domnul Gotsa, fiindcă nmbli în port unguresc și știe carte, împreună cu ceilalți domni („*pułanii cei mari*”, îi numește pe domni), desigur îi vor munci” ; acesta a mai spus că pe stăpînul său de pămînt îl va omorî chiar el, numai să izbucnească zarva.

În sfîrșit, nobilul Vasile Gotsa și soția sa au declarat în fața mea că servitoarea lor, o fată româncă de 16 ani, cu o prietenă a ei de acolo, tot o fată româncă, al cărei nume îl va spune servitoarea lor, marțea trecută, adică la 27 martie, fiind numai singure în grădină înălbind pînă, i-a spus ei numita prietenă că „tu ce vei face, pentru că într-o noapte, și cît mai curînd, îi vor omorî pe nobili și tu locuiești încă la un nobil ungur și te vor omorî și pe tine”.

Pentru aceasta pe numita servitoare au chemat-o în fața mea și în mod deosebit i-am luat numele, întrebînd-o cum o cheamă, de asemenea și despre aceea că marțea trecută la înălbitul pînzei, în grădină, cu ce prietenă bună, o fată româncă, a fost și ce i-a spus aceea ? Ea spuse următoarele : „Pe mine mă cheamă Călăruța Călăpari, sînt de 16 ani, din naștere româncă din Ilia ; marțea trecută am fost în grădină pentru înălbitul pînzei cu fata Tinca a țăranului de aici Pascu Cornea, numai noi, fiind de o seamă cu

...el
„o să vină
din jos...
să facă
și aicea
dreptate”

mine ; între mai multe vorbe îmi spune acestea : «Dar tu, Călăruța, ce vei face, pentru că nu peste mult timp, într-o noapte, pe nobili și unguri li vor omori ; ce știu aceia că tu ești româncă ori unguroaică, și pe tine te vor omori cu siguranță, fiindcă locuiești la unguri » ; după aceasta am venit acasă amărită și le-am spus doamnei mele, soției lui Vasile Gotsa, iar ea domniei-sale soțului ei”.

Aceste vorbe foarte grave totdeauna, dar mai ales acum vrednice de o atenție specială, îndreptate anume spre răscularea poporului, n-am socotit nimerit să le cercetez în localitate, pe de o parte ca astfel de cuvântări primejdioase să nu se răspindească în toată comuna și chiar în comunele vecine, iar pe de altă parte ca cercetarea lor să se facă cu mai multă autoritate în prezența mai multor domni funcționari ai comitatului în ziua de 3 a lunii în curs.

I-am adus cu mine aici la Deva, liberi, dar de fapt sub supravegherea a numeroși gornici — pe *Toma Kis*, cu toți aceia cărora le-a spus la țigan vorbele lui dăunătoare ; pe *Adam Bedia*, împreună cu diacul *Dumitru Popa* și omul bisericii *Costan Popa* din localitate, în fața cărora a citit publicația amintită mai sus ; și pe *Ignat Ungur*, împreună cu nobilii mai sus amintiți, în prezența cărora a spus cuvintele arătate mai sus — sub alt pretext și pentru ascultarea unor ordine și, în aceeași zi, cînd d-voastră ați călătorit din Deva în ținutul Zam pentru o asemenea cercetare, am făcut cunoscut domnilor funcționari prezenți împrejurările de mai sus în pretoriul comitatului și cercetarea ce doresc s-o fac în fața lor.

Deva, 5 aprilie, 1821

...supus serv, *Antoniu Makra*,
notarul comitatului

Textul maghiar

Ad Nr. 138, 1821

Méltóságos Gubernialis Consiliarius és Fő Ispány Úr !¹

Minekutána a Solymosi járásbeli szolgabíró által folyó hónap 1-ső napján az a jelentés tétetett nagyságodhoz, hogy az nap Szuligeten lakó nemes Magulitsi István ő kegyelme ottan férjénél lévő testvére Solymoson megfordulván, méltóságos Barcsai Lajos úr, és özvegy Barcsai Abrahámné ő nagysága praefectussa Simon Pál jelenlétekbe azt beszélette ; hogy az odavaló Szuligeti parasztok írt testvére nemes Magulitsi István házában olyan veszedelmes szókat ejtettek ki, melyek a belső csendességnek rövid időn való felzavarását tárgyazzák, kiváltképpen a mit az egyik oláh nyelven ily szókbá jelentett ki a fenebb említett ház gazdájának : *László Supunye Istványé inkább vreau ieu sa zsok au neintya Pástyilor, au după Pásty in csizmélyé Domnunnysu*, az az : hadgya el csak István uram még husvétig,

„Vorbe ...
spre răscularea
poporului”

vagy husvét után a földös uram csizmájába akarok én táncolni, valamint azt is éppen azon asszony mondotta légyen, hogy a paraszt gyermekeknek is széltiben való beszédjek az utcán ez : *Akumá vreu tétinyi nosty sze omarb pe nyemesi*, az az : most akarják a mi apáink a nemeseket meg ölni.

Méltóztatott a méltóságos fő ispány úr engemet ezen veszedelmes körülállásoknak a helyszínén leendő kinyomozására kipurancsolni, mely végett azonnal ki is siettem és magam mellé vévén a jelentést tevő szolgabírótól folyó holnap 2-kán Szuligetre általmentem, és elébb is a nevezett asszonyt, a ki az fennebb megírt szókat beszélette Solymoson, magam eleibe hivatam, azok iránt szorgalmasan meg kérdeztem mindenkben, a dolgot a szerint adja elő, azt mondván hogy a férje nemes Gotsa László, és testvére nemes Magulitsi István név szerint megfogják mondani kik, és minő veszedelmes célra mutató beszédeket folytattak légyen szélytibe és több versen is Magulitsi István házába pálinka ivás közbe. Ezek szerint az most írt kétnemes atyafiakat is elő hivatattam és az előttük történhetett illetén veszedelmes beszédek iránt körülállásoson megkérdeztem, kik is le tett hitek után a dologról ilyen kinyilatkoztatást tevének : és pedig az egyik u.m. nemes Gotsa László azt mondá hogy ennekelőtte mintegy négy héttel holmi vas-eszközeinek megigazíttatása végett a helybeli cigányhoz menvén ottan tanálta Szuligeti Kis Toma, Paró Josziv, Péterszk Nikuláj, Péterszk Juon, és fia ugyan Juon nevű közlakókat, kik viszont holmi vas szereiknek renováltatások végett gyűltek volt oda — egyéb beszélgetések között a parasztoknál künn levő fegyverek dolgáról folytatták beszédjeket, ámbátor akkor még a rendelkezések iránt meg se tétettek volt, hogy hát ha most is el fognak vétetni a fegyverek tőle, mint szokásba volt annak előtte, mikor valami rossz hírek hallatszottak ; mert most is tavaszra kelve ki kel útni valaminek, mivel zúgása hallatik, mely beszélgetés közbe az egyik u.m. Kis Thoma azt mondotta, hogy ha el is szedik a fegyvereket, a fejszéket csak el nem szedhetik úgy, hogy a 10-dik vagy 20-dik háznál vagyegy el ne maradjon, aval tud ő egy nagy macsukás botot (: a két öklit össze tévén :) csinálni, aval úgy úti fültön a magyart, hogy azonnal meghal, s a kutyának veti ; csak adna az Isten olyan időt, mert fejszével is segítne ő a szűkségen ; mely helytelen beszédjéért, írt Gotsa László velek egybe is szólalkozott, és magok közül egyik öreg Paró Josziv megdorgálta a Kis Tomát, hogy olyan szókat miért beszél, mondván inkább adjunk hálát az Istennek, hogy most csendességbe élünk, ne kívánjunk olyan zűrzavaros időket, mert egyet én értem, de többet nem kívánok érni.

Nemes Magulitsi István pedig mint aki házában szoktak gyakrabban megfordulni a falusiak pálinka ivás végett, azt mondja, hogy ugyan Szuligeti Ungur Ignát nevezetű colonus többször de most a múlt vasárnap, az az április 1-napján estéjén házához jöven azt mondotta : hogy minek előtte Pástyát venne, a földös ura borából akar inni (: a hasát veregetvén :) a húsvét napján földös ura csizmájában táncolni. Ezeket hallotta nemes Gotsa László is, és ő kegyelme is a szerint bizonyítja. Továbbá hogy olyan rendelkezések jövetelit emlegette légyen Ungur Ignát az oláh papokhoz, hogy

a nemesek a mint fegyverrel kapták nemeségeket, úgy azzal igyekezzenek azt megtartani, mert egy új királyocsksa támadott nem sok néppel ugyan napkelet felől, kinek neve Thodorás, de hallják napról napra szaporodnak, egy más pedig jó alolról, és ha egybe találkozhatnak, akkor isztán elég nép fogja magát hozzájuk csatolni — ünnepét is Thodornak, mely a nagy héten kedden fog esni, meg fogják ülni, mert ez a nap van terminusul figálva, hogy az Isten ötet intézeteinek kivitelében segítse meg. Ekkor fog elválni a dolog, úgy fognak bánni a nemesekkel mint bánnak most Oláhországban a boérok a nevezett Thodorás követői, hogy térdig megnyúzzák elevenen.

Mind ketten azt adják fel a nevezett nemes atyafiak, hogy egy ugyan Szuligeti Bégya Ádám nevezetű koros ember valahányszor többen gyűlnek egy helyre a parasztok, mind annyiszor, egy mindég övező szíjában tartó levélforma darab papírosat elő szokott venni jóllehet ő nem frástudó, mindazon által arról olvasó módon publicatio formába az alább írt dolgokat terjeszti a nép előtt a mint csak most Pénteken 30-a martji a helységi diaconus Popa Dumitru és egyházi Popa Kosztán jelenlétekbe cselekedett, ily szókkal kezdvén beszédjét : *Sze fátse instyintzárjé, he gyi kétél részéit szo rigyikd un krejutz kuj ji numélyé Thodorás, gyintij ku putzine oaszie da gyin zi in zi sze szporestye; pene akum, szo adundt, la vo kityevá szutyé si mij, Dumnyezeu jo si asutá, he ure szé fáhé gyiréptátye si akuma ij in Czárá Rumunyászhé iszprevestye lukru ku Boejerii, si gye szo szfirsi lukru binye akolo pene in Pasty o da si intrá katsé, he un krejutz o sze viné gyin soz ha szé szé timple la olálte sze fáhe si aitse direptatyé.* — Ilyen szavakat hallván a köznépek, az edgyik u.m. Ns. Magulitsi István teprenkedve kezdett, hogy ők csak ketten sógorával Gotsa Lászlóval lévél ezen faluban, hogy menthetik meg életüket, azon fordulandó zavaros időben, a val biztassa a fenneb dicsekedő Ungur Ignát : Hogy ne féljen kend Magulitsi uram, mert kendet mivel a mi öltözetünkbe jár, és munkája után él mint mi, csak ne vágassa le többé a haját, hagyja meg a mi szokásunk szerint, és csak egy oláh inget szerezzen hogy magyar ingbe ne találtassék, e veszedelem elől megmentjük, ha különben nem, a kámárájában gödröt ásunk, s oda dugjuk el, hanem Gotsa uramat mert ő kelme magyarosan jár, s frást tudó a több urakkal (: *Pullányi hej márj* : nevesvén az urakat) bizony meg fogják dolgozni, ez mondotta azt is hogy a földös urát ő fogja megölni csak üsse ki magát a lárma.

Végre nemes Gotsa László és felesége azt is terjeszték előmbé hogy egy 16 esztendő oláh leány szolgáljak egy oda való ismét oláh leány barátnéjával kinek nevét a szolgáljak meg fogja mondani a mult kedden az az 27-dik martii vászonyt fejeitni künn lévén a kertekbe csak magokra, azt mondotta nekie említett barátnéja, hogy te már hová leszel el mert a nemeseket egy éjszaka mentől előbb meg fogják ölni, s te is magyar nemes embernél lakván, meg fognak ölni téged is.

Azért ezen szolgálót magam eleibe hivatván s külön vevén nevit kinek hívnak kérdeztem, úgy azt is, hogy a vászony fejeitésen micsoda oláh

lány jó barátnéja volt vele a mult kedden künn a kertekben, és az miket mondott légyen nékie? Ki is azt mondá: Engem hívnak Kalapárj Kalarutjának 16 esztendőös vagyok illyei oláh születésű, a mult kedden künn lévén a kertekbe vászony fejeztésen ide való paraszt Kornya Paszk leányával Tikával, csak magunkra, a ki velem egy idejű, több beszélgetéseink között, ezeket mondá nekem, hát már te Kalarutza hova leszel el, mert e nemeseket és magyarokat nem sokára egy éjszaka mind meg fogják ölni s te is magyarnál lakván tégedet is biztoson meg fognak ölni, mit tudják azok, hogy te oláh vagy magyar vagy-é, melyen megbúsulva haza jöttem, s asszonyomnak Gotsa Lászlónénak megbeszéltem, és ő keme a férjének.

Ezen igen terhes és mindenkor, annyival most, méltó figyelmet érdemlő, s egyenesen a föld nép lázadására intézett gonosz beszédeknek, a helységben helyt való kinyomozását nem tartván tanácsosnak egyfelől, hogy az ilyen veszedelmes beszédek az egész és talán a szomszéd communításokba is el ne terjedjenek, másfelől pedig, hogy annál nagyobb hitelességgel több vármegye tiszt urai jelenlétekbe eskessék meg a folyó holnap 3-dik napjára.

Kis Thomát mind azokkal, kikkel a cigánynál folytatott gonosz beszédeit folytatta,

Bégya Adámot az helységbeli deaconus *Popa Dumitru* és egyházfi *Popa Kosztannal* kik előtt a fennebb írt hirdetményt véghez vitte;

Ungur Ignádot a megírt nemes atyafiakkal, kik előtt már megírt beszédjeit folytatta egyéb szin alatt, és holmi rendelkezések meghallása végett szabadon, csak ugyan számosabb gornykoknak szem ügyetek alatt magammal ide Dévára behozattam, és ugyan azon nap, mindgyárt Nagyságod egy hasonló kinyomozásra a Zámi környékbe ki utazván már Déváról a jelen levő tekintetes tiszt uraknak a fennebbi körülállások megértésére ide az nemes vármegye praetoriumához léendő megjelenések, és a dolognak magok előtt való kinyomozása iránti szándékomat hírekké tettem.

Déván, Apr. 5-én 1821

...alázatos szolgálja, M a k r a A n t a l,
v. notarius

■ Originalul la Arhivele Statului Budapesta. Reproducere după Hurmuzaki, *Documente privind istoria României* (seria nouă), vol. III (*Solidaritatea Românilor din Transilvania cu mișcarea lui Tudor Vladimirescu*), documente culese și publicate de acad. A. Ojetea, București, Edit. Academiei, 1967, p. 175–177 (Textul maghiar și traducerea).

■ 1. Raportul este adresat: „*Către preamăritul domn Alexie Noșca de Sîltașul de Sus, comite suprem de mari merite al nobilului comitat Hunedoara și unul dintre consilierii interni titulari ai Consiliului directorial suprem al Maj. Sale regale din Marele Principat al Ardealului, cu adînc respect. Oficial, la Deva*”. Textul maghiar: „Méltóságos Felső Szilvási Noptsa Elek úrnak Nemes Hunyad Vármegye Nagyerőmű Fő Ispánnának és az Erdély Nagy Fejedelemségbeli Fels. Kir. Fő igazgató Tanács egyik valóságos belső tanácsosának alázatos tisztelettel. Hivat — Déván”.

1823-1824

AGITAȚII REVOLUȚIONARE ÎNTRE GRĂNICERII BĂNĂȚENI

I.

12

ADRESĂ PERSONALĂ CĂTRE DOMNUL COMISAR
CEZARO-CRĂIESC DOBROWOLLNY, COMANDANT AL CONSILIULUI DE RĂZBOI
AL COMANDAMENTULUI GENERAL CEZARO-CRĂIESC BANATIC LA TIMIȘOARA

Vă mulțumesc foarte mult pentru informațiile pe care ați binevoit a mi le comunica la 5 ianuarie a.c. cu nr. 19, cu privire la descoperirea în regiunea militară grănicerească a unei scrisori anonime de amenințare și vă rog ca, în cazul că veți cunoaște alte amănunte în această problemă, să mi le comunicați.

Totodată sint nevoit să vă atrag toată atenția, ca să nu se comită în viitor vreun abuz cu steagul ce provine din urmele răscoalei de la Crușica, din 1808, care se păstrează la registratura de acolo, să-l nimiciți pe neobservate. Pentru aceasta doresc să primesc și informații exacte despre cancelistul militar Raich, despre comportarea lui în serviciu, despre ideile lui politice și legăturile ce le are, iar persoana lui să fie ținută sub observație severă.

Am onoarea etc.

Viena la 14 ianuarie 1824

Textul german

PRIVATSCHREIBEN
AN SEINE DES K.K. HERRN FELDKRIEGS KOMMISSARS BEI
DEM K.K. BANATISCHEN GENERAL KOMMANDO DOBROWOLLNY
WOHLGEBOREN ZU TEMESVAR

Indem ich Euere etc. für die mir unterm 5. Jänner d. J. No. 19 gefälligst mitgetheilten einen in jenner Militair Gränz Gegend zum Vorschein gskommenen anonymen Drohbrief betreffenden Notizen verbindlichst danke, und Sie ersuche mir soferne Ihnen in dieser Angelegenheit weiter Aufschlüsse bekannt werden sollten, solche ebenfalls gefälligst mittheilen zu wollen, kann ich nicht umhin Sie angelegentlich aufzufordern Ihre gespannte Aufmerksamkeit darauf, dass mit der in der dortigen Registratur aufbewahrten Fahne, welche entstandenden Reste aus der Unruhen von Kruschitza im Jahre 1808 herrühret kein Missbrauch geschehe, unmerklich zu vernichten. Behufs dessen aber den Feldkriegs Kanzlisten Raich, über den ich nähere,

Spre
a se evita
agitațiile

insbesondere seine amtliche Haltung, seine politischen Gesinnungen und seine Verbindungen genau bezeichnende Auskünfte zu erhalten recht sehr wünsche, scharf im Auge zu halten.

Ich habe die Ehre etc.

Wien am 14. Januar 1824

II.

RAPORT SECRET

AL COMISARULUI CEZARO-CRĂIESC DOBROWOLLNY

Nr. 19

Am descoperit că în localitatea Șopot din districtul grăniceresc iliric-valah s-a găsit pe fereastra locuinței unui caporal din administrația comunității grănicerești, domiciliat acolo, o scrisoare redactată în limba valahă, care conținea atacuri extrem de necuviincioase la adresa prea înaltei stăpîniri și a autorităților militare și civile rînduite.

Această scrisoare anonimă, după cum am fost asigurați, a fost trimisă prin comandantul companiei din Bozovici, de care aparține localitatea, Comandamentului grăniceresc iliric-valah, și expediată de acesta către Comandamentul general de aici. Ce s-a hotărît aici, cu privire la această scrisoare, nu am putut afla pînă acum.

În primul rînd, scrisoarea conținea cuvinte de ocară în legătură cu prețul ridicat al sării și la adresa bancnotelor de hîrtie în circulație, apoi amenințări îngrozitoare împotriva acelor care vor să împiedice contrabanda de sare, sau se încumetă să aresteze un asemenea contrabandist.

Timpurile
lui
Horea și
Cloșca ; ; .

Mai departe, se insinuiază în această scrisoare anonimă că, dacă nu se remediază repede situația, se va găsi remediu de la sine, și timpurile lui Horea și Cloșca se vor întoarce. Atunci va apare și un al doilea Scribetie³ (care a fost executat în anul 1811 pentru răscoala de la Crușica din 1808) și se va pune capăt nedreptăților.

Autorul acestei scrisori anonime n-a putut fi încă descoperit pînă acum.

Dar compania din Bozovici crede că scrisoarea anonimă a fost redactată în Serbia și a fost adusă de unul din locuitorii din Șopot, refugiați acolo, pentru că mulți oameni din acea comună se află în Serbia. Scrisoarea a fost dusă în localitatea amintită și așezată pe fereastra locuinței caporalului din administrație. Eu mă consider obligat să raportez înaltei instanțe aceste lucruri, întrucît amenințarea cu revenirea timpurilor lui Horea și Cloșca lasă să se presupună că autorul scrisorii anonime este un individ mai bine instruit în istoria patriei, decît obișnuit e cazul în clasa poporului de rînd, și în consecință mai periculos.

Totodată trebuie să raportez cu respect și supunere că între actele mai vechi ale registraturii Comandamentului general de aici se păstrează încă

acel drapel, care a fost făcut în anul 1808, cu prilejul răscoalei de la Crușica și a fost purtat de răsculați.

-- Cum în această scrisoare anonimă se amintește de răscoală și în special de executatul Scribetie, după umila mea părere ar fi o măsură de prevedere de a se distruge în taină drapelul răscoalei — existent încă — și acest lucru cu atât mai mult, cu cât la registratura Comandamentului general este în funcție cancelistul companiei militare Raich, de religie greco-orientală, prin care, poate, fără nici o intenție și vină ar putea fi amintită existența acestui drapel, într-un loc nepotrivit.

D [o b r o w o l n y]

Timișoara la 5 ianuarie 824

[Pe verso :] prezentat la 12 ianuarie 824. N. 287

Textul german

Nº. 19

Wie ich in Erfahrung gebracht habe, ist in dem Orte Schopot im Wallach-Illyrischen Gränz Regiments Bezirke auf dem Fenster in dem Wohnhause des dort selbst stationirten Gränz Verwaltungs Korporalens ein in der Wallachischen Sprache abgefasster Brief gefunden worden, welcher äusserst anstössige Ausfälle gegen die allerhöchste Regierung, und der aufgestellten Militair und Zivil Behörden enthalten soll.

Dieser *anonims* Brief soll nach der erhaltenen Versicherung durch den Kompagnie Komandanten in Bosovich, wohin der erwähnte Ort gehört, dem Wallach-Illyrischen Gränz Regiments Kommando übersendet und von diesem an das hiesige General Kommando expedirt worden seyn. Was mit diesem Brief von hier verfüget worden ist, konnte ich bis nun nicht in die Erfahrung bringen.

Vorzüglich soll in diesem Brief wegen den bestehenden hohen Salzpreisen und den vorhandenen Papiergelde schmähend losgezogen, und gräuliche Drohungen gegen jene ausgesprochen seyn, welche das Salzschrärzen verhindern wollen, oder sich wohl gar beygehen lassen sollten, einen Salzschrärzer zu arretiren.

Weiters soll in diesem anonimen Brief angedeutet seyn, wenn nicht schnell die erforderliche Abhilfe verschafft werde, sich die Abhilfe selbst werde verschafft, und die Zeiten von Horá und Kloska eintreten gemacht werden, dann auch ein zweiter Scribette¹ (welcher wegen der im Jahre 808 zu Kruschitza ausgebrochenen Unruhen anno 811 hingerichtet worden ist) erscheinen werde um den dermaligen Unwesen ein Ende zu machen.

Jener Verfasser dieses anonimen Briefes konnte bis nun noch nicht eruiert werden, die Kompagnie zu Bosovich glaubt aber, dass der anonime Brief in Serbien verfasst, und durch einen der von dem Orte Schopot nach

Serbien geflüchteten Menschen, deren es aus dem erwähnten Orte mehrere in Serbien giebt, in dem benannten Orte gebracht, und bey dem Wohnhause des dort selbst befindlichen Verwaltungs Korporalens, auf dem Fenster gelegt worden ist. Ich halte mich verpflichtet dieses um so mehr zur hohen Kenntniss zu bringen, weil die Drohung von Eintretung der Horá und Kloskás Zeiten insbesondere vermuthen lässt, dass der Verfasser des anonymen Briefes ein in der vaterländischen Geschichte besser unterrichtetes, mithin gefährlicheres Individuum seyn müsse, als es sonst in der gemeinen Volksklasse der Fall zu seyn pflegt.

Hiebey glaube ich auch in Ehrfurcht und Ergebenheit anzeigen zu müssen, dass bey den älteren Registratur Akten des hierländigen General Comando, noch immer jene Fahne aufbewahrt werde, welche bey der im Jahre 808 zu Kruschitza ausgebrochenen Unruhen verfertigt, und von den Rebellen auch benützt worden ist.

Da in dem anonymen Briefe von diesem Aufstand, und ganz vorzüglich von dem hingerichteten Scribette erwähnt wird, so dürfte nach meiner geringen Einsicht die Vorsicht erheuschen, die annoch vorhandene Aufruhrs Fahne um so mehr in Geheim zu vertilgen, als bey der General Comando Registratur der der gr.n.u. Kirche angehörige Feldkriegs Kanzellist Raich angestellt ist, durch welchen — vielleicht ohne aller Absicht und Anschuldigung die Existenz dieser Fahne am unrechten Orte erwähnt werden könnte.

D [o b r o w o l n y]

Temeswar 5ten Januar 824

[Pe verso :] Praes.d.12. Jener 824 N. 287

■ Allgemeines Verwaltungsarchiv, Wien, Polizei Hofstelle. Zl. 287/1924; Arh. St. Buc., microfilme Austria, rola 11, f. 11—15.

■ 1. În răscola grănicerilor români și sârbi din granița militară bănățeană, sau tulburările de la Crușica din 1808, conducători au fost căpitanul Pîr_vu Jumanca și locotenenții Toma Scribette (Sripetie, Scrubetie) și Petru Stoica.

1826 – 1832

Temeliuri și trebuințe „spre obșteasca fericire“

CU „FABRICI FIEȘCARE STĂPÎNIRE
ÎȘI FOLOSEȘTE NORODUL“

13

CONSTANTIN RADOVICI DIN GOLEȘTI [DINICU GOLESCU],
ÎNSEMNARE A CĂLĂTORII MEALE ...

Această mulțime de fabrice sînt în toate ținuturile evropenești, căci cu aceste fabrici fieșcare stăpînire își folosește norodul, de aceea fac și felurimi de ajutoare acelora ce întemeiază fabrice, iar nu împotrivă, să le ia domnii bani pentru căci au fabrici. Mare pagubă este la o țară de a-și scoate tot materialul nefabricarisit, vînzîndu-l în alte țări cu un prost preț, și apoi să-l cumpere iarăși cu preț de 30 ori mai mult. Mare pagubă este cînd o țară în veci cumpără toate lucrurile du prin alte țări și acele nu cumpără nici un lucru fabricarisit dintr-aceasta, cum este în ticăloasa patria noastră, care are în lung 2 hotare, unul despre miazăzi și altul despre miază-noapte, și pe amîndouă în veci să exportarisește monedă, neimportarî-sîndu-să pe nici un hotar măcar un ban. Și prin cel despre miazănoapte exportarisesco neguțitorii prin mărfurile de la Lipsia și Paris, iar prin cel despre miazăzi milostivii domni prin arendeale domniilor.

O! prea puternice Părinte al tuturor noroadelor! Niciodată nu o să se ridice deasupra neamului românesc acest nor întunecos plin de răutăți și de chinuri? O! prea bunule stăpîne! Nu o să fim izbăviți odată de toate nevoile? Nu o să ne învrednicim să vedem o rază de lumină care să ne îndrepteze spre obșteasca fericire? Dar ce zic? rază? Iată întreaga lumină s-au arătat de cătră prea îndurătorul Dumnezeu trimisă prin preaputernicul Protector și Apărător al patriei noastre, carele așteaptă de la noi numai o mică și ușoară urmare, — unirea, zic, cea spre fericirea obștii. Căci după aceasta vin toate fericirile; iar fără de aceasta nici un bine în lume nu să întemeiază; și căci în obșteasca fericire va găsi fieșcare și pe a sa, iar în parte numai străduindu-ne, avem destule pilde: că ne-am pierdut slava, starea și cinstea, ajungînd și în hula lumii. Unirea spre folosul obștii ne fericește, unirea slăvește, unirea întemeiază tot binele. După aceasta alergînd, fraților, să o îmbrățișăm, ca prin fapte să ne cunoaștem că am vrut, dar n-am putut să slujim Patriei!

Mare pagubă
este
cînd o țară
în veci
cumpără ...

Unirea spre
folosul obștii
ne fericește

■ Constantin Radovici din Golești, *Însemnare a călătorii mele ... făcută în anul 1824, 1825, 1826*. La Buda, 1828, p. 227–229. Confruntată cu ediția Nerva Hodoș, București, 1910, p. 69, și *Texte din literatura economică în România, secolul XIX*, I, București, 1960, p. 24–25.

PE SCURT, TRAIUL DIFERITELOR CLASE

14

DR. CONSTANTIN CARAGAȘ, CLASIFICAREA LOCUITORILOR

Boieri
și țărani

Oricum s-ar privi clasificarea locuitorilor Valahiei, fie din punct de vedere politic, fie din punct de vedere fizic al ocupațiilor lor, [aceștia] se împart în două clase : boierii, adică nobilii, și sătenii, adică țărani. Comercianții și meseriașii, dintre care cei mai mulți sînt de alte neamuri, se socotesc în prima clasă, fiindcă din punct de vedere al traiului află puțină diferență între cei dinții și cei din urmă ; căci toți comercianții și toți cîți dobîndesc o pozițiune bănească mai bună se silesc în toate chipurile și cu toată întinderea luxului să imite viața boierilor. Dintre cei învățați, dacă vom scoate pe puținii preoți demni de a-i socoti în această profesiune și pe medici, ceilalți, care sînt și mai mulți și care intră în cariera profesorală, instruind fie în particular pe tinerii nobili, fie în școli publice, toți duc același trai ca și boierii ; neocupîndu-se exclusiv numai cu studiile și avînd destul timp pentru distracțiunea și repausul spiritului, nu pot nici ei să fie scoși dintre cei dinții. Numai bieții țărani se deosebesc în toate de cei din clasa dinții și compun clasa a doua, căci, împilați sub jugul despotismului și gustînd din amărăciunile lui, duc un trai plin de mizerii ; de aceea mulți se disting de prima clasă prin starea materială și prin puterile spiritului.

Risipa
și dezordinea
vieții boierilor

Cei mai mulți dintre cei ce compun clasa întâia a boierilor locuiesc în proprietățile lor. Dintre ei se numesc în tot anul la dregătoriile guvernului, iar chipul cu care se poartă sarcinile acestor dregătorii este mai mult o petrecere și o distracțiune a spiritului, în timp ce venitul bogat al funcțiilor este motiv de cel mai mare belșug. Le lipsește însă pînă și sollicitudinea pentru proprietățile lor private, care ar trebui să le ocupe și corpul și spiritul, căci le dau în arendă. Totul tinde la lenea sufletească și sînt prilej de desfătare personală, dar sînt și cauzele risipei și dezordinei vieții lor, fiindcă nu se ocupă nici cu alte exerciții de spirit, nici că se aplică cu perseverență la studii. Abia numai de cîțiva ani unii nobili și cetățeni frunțași au început să conceapă dorul de învățături filozofice, totuși suflul domnitor al moravurilor trage pe tineri spre lene și veselii, împiedicînd progresul folositor al instrucțiunii. Ducînd o viață nemernică, ei sînt veseli, voioși, corpolenți și înclinați către plăcerile trupesti.

Comercianții

Același lucru se observă și la comercianți, căci și aceștia trăiesc viața veselă ; ei nu întîmpină dificultăți în profesiunea lor, care, în Dacia, fără multă strădanie a trupului și a minții poate aduce mult cîștig. Cei mai mulți dintre aceștia mai au de încasat și veniturile moșilor lor proprii sau ale celor boierești pe care le țin în arendă, așa că de cele mai multe ori duc viața molatecă și veselă, aplecați către lux și iubind sindrofiile și petrecerile cu boierii, cu care trăiesc mai mult și sufăr aceleași consecințe ale lenei în privința sănătății trupului și a dispozițiunii sufletului. Numai unii cu pozi-

țiuni mai inferioare se disting; căci, siliți a sta mereu în prăvălii, expuși la intemperii și răceli, își vatămă puterile trupești.

Meseriașii, dintre care mulți sînt de alte neamuri, se numără și ei în prima clasă, cu diferența că se dedau la lucrări corporale, însă nu cu multă osteneală ca să-și vatăme sănătatea. Și acestora le place foarte mult veselie și petrecerile pe la țară, mai ales în zilele de sărbătoare. Dar fiindcă dintre ei sînt mulți dedați la beție, își pierd sănătatea, cum se și vede din atonia și enervata stare a corpului lor.

Meseriașii

Clasa a doua, adică a sătenilor, este diametral opusă celei dintii. Tot traiul lor este o ocupațiune continuă, plină de osteneți și supărări, și cutoate acestea nu capătă altceva decît puțină mîncare searbădă; căci amărăte-le lor strădanii abia-i ajută ca să întîmpine răspunderea dărilor exagerate cu care mereu sînt încărcăți. De aceea, nealergîndu-se cu nici un cîștig, orice lucru îl fac alene, evitînd cît pot osteneala; principalul obiect al grijei lor este să economisească cîteva parale mărunte ca să se poată înveseli duminicile și sărbătorile pe la cîrciumi. În acele puține minute se desfătează și se îmbată ca să uite mizeriile cele amărîte; dar și această mulțumire li se interzice adeseori, căci sînt siliți ca și duminicile și sărbătorile, iarna și vara, să lucreze pentru nevoile publice ce-i reclamă consecvent. Însă din cauza proastei nutrițiuni și a muncii continui, constituțiunea lor fizică este șubredă, întîrziată și debilă.

Clasa
sătenilor

Cu mare și multă întristare a sufletului meu sînt silit să așez tot în această listă și pe preoții de sate, care, priviți ca reprezentanți ai Sfintei Evanghelii, s-ar fi cuvenit să constituie o clasă mai respectabilă și mai de cinste. Dar acești nefericiți nu se deosebesc cu nimic de turmele lor nici prin trai, nici prin educațiunea morală; ei sînt condamnați la toate muncile cîmpului ca să-și întîmpine dările la care sînt supuși. Cei de orașe duc trai ceva mai liniștit, dar sînt trîndavi și departe de caracterul venerabilității care se cuvine servitorilor celui înalt.

Preoții
de sate

Din această descriere pe scurt a traiului diferitelor clase se observă că cei din prima clasă se deosebesc mult de cei din a doua în ceea ce privește viața. Traiul amîndurora tinde mai mult spre stricăciune decît spre păstrarea și întărirea puterilor trupești și a igienei; căci puterile fizice robuste ale celor dintii se vatămă de abuzuri, de excese și de lene, iar ale celorlalți se consumă și degenerază din cauza muncilor continui și forțate, a lipsei, a proastei nutriții și a amărăciunilor sufletești; de aceea atît corpul, cît și mintea le sînt prostite.

Traiul
acestor
clase ...

■ Pompei P. Samarian, *O veche monografie sanitară a Munteniei. Topografia Țării Românești, de dr. C. Caracșag. (1800—1828)*, București, [1837], p. 80—82; reproduș în *Texte din literatura economică în România, secolul XIX*, I, p. 31—33.

FAMILII A UNEIA ȘI ACELEAȘI...
LĂCUINȚĂ

15

COSTACHI CONACHI, TEMEIURILE ȘI TREBUINȚA DESFIINȚĂRII VĂMII ÎNTRU
MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂUnirea dintre
valahi
și moldoveni

Deosăbirea între niamurile lumii după cel întâi cuvint fiind legea închinării, limba voroaiei și depărtarea lăcuinții — iar după al doile, portul, obiceiurile și stăpînirea — nici una den aceste nu să văd mijlocind¹ între valahi și între moldoveni; stăpînirile cari după vremi s-au ispitit întru adevăr a sămăna gâlceviri și nelnoeli, curînd au înțeles că elementurili începătoare fiind tot unele, niamurile aceste nu pot veni în dezbinări și noăle așezămînturi care cătră amîndouă vin cu pîrga făgăduințelor de fericire viitorimii negreșit au trebuit încă mai mult să strîngă și să uniască aciastă conburjioaziea.

Milcovul
și
Sărățelul,
„un prost
gard”

Dintr-un început ghenerealnic ca acesta plecînd și coborîndu-ni cătră cele în parte, adunăm la hotarul Milcovului și Sărățelul care desparte aceste două lăcuințe; nice unul, nice altul fiind decît niște sămne pe fața pămîntului, precum ar fi un prost gard între doi lăcuiitori vecini. Mărginenii unei părți, cu a altea, nu s-au socotit decît niște familii a unie și aceștie relighii, graiu, lăcuință, port, obicei și stăpîniri. Iei nu au fost opriți de împărtășiri între dînșii, fiea prin înrudiri, fiea prin agiutorări ce un pămînt cătră altul făgăduia în trebuințele, încît și căutările și toate cele dintre dînșii trebuincioasă vinzări, [de] vite, pline, lemne, treceri la coasă, la arat, chirile și în orice altă între dînșii agiutoriri, nu numai oprite, ce nici lovite de plăți de vamă nu au fost.

Chipurile
cu care
aceste firești
împărtășiri
ar trebui a să
regularist

Așa dar, și de acum înainte nu rămîne decît a socoti chipurile cu cari aceste firești împărtășiri ar trebui a să regularist pentru că nu prin ele să să pricinuiască catahrisuri² mari și înșămătoari pentru veniturile visteriilor acestor două Prentîpaturi! Si socotim să fiea statornicite aceste:

1. Trecirea cu sloboda a lăcuiitorilor mărgineni dintr-un Prentîpat în altul numai cu adiverințali pacinicilor³ lor de prin sate. Afară numai la întîmplări de epidemii și boale între oameni și vite, cînd atunce cărmuirili respectivea prin împărtășiri între eli să iai măsurile ce s-ar socotire putincioasă întru oprire răului de la o parte cătră alta. Și afară de familii bejănari cari trebui nice cum să fiea primite, ce îndată întoarsă.

2. Dreptate de a treci moldovenii în Valahiea și valahii în Moldova cu uneltile lucrătoare pămîntului, cu aducerea de lemne, cu măcinatu la mori, nueli, pari, stuh și altele de aceste, fără de nici o opriri sau plată, afară numai despre dreptățile proprietarilor cu cari iei sînt îndatoriți a face învoeli și tocmeli; iar nu într-alt chip, precum și pînă acum s-au urmat.

3. Dreptate de vinzări între dînșii, de vite, pline, cheresteli și altă trebuincioasă prin tirgurile de pe margine, fără plată de vamă. Cu aciasta

însă că trecirea în cîrduri de vite de la o parte la alta să fiea supusă plății vămilor, însă numai la trecătoare, iară nu și la întoarcere și numai la partea... s-au pornit a veni...

■ După Gh. T. Kirileanu, *Ideea Unirii la marele logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, XLIII, 1909, nr. 1, p. 55–59.

■ 1. Interpunîndu-se. 2. Abuzuri, excese (grec.). 3. Paznicilor.

PLUGĂRIA, TEMEIUL BOGĂȚIEI ȘI FERICIRII UNEI NAȚII

16

PLAN PENTRU UN AȘĂZĂMÎNT DE AGRICULTURĂ SPRE ÎMBUNĂTĂȚIREA ȚĂRINILOR

Plugăria este cel mai dintîi temei al bogăției și a fericirii unei nații, pentru care și vedem toate națiile cele civilizate (politefite) să se îndeletnicească la dînsa; bărbați înțelepți și mari să-și hotărască toată viața lor spre a scrie și a învăța în teorie și practică acest prea folositor meșteșug al agriculturii, și prin urmare să se înmulțească noroadele dobîndind toate cu îmbilșugare.

A învăța
în teorie
și practică
acest meșteșug

Ca să se introducă și în țara Rumânească (unde din pricina nenorocirilor s-a ne-îngrijit cu totul agricultura și s-a lăsat ca defăimată în miinile neînvățaților săteni) acest nouu metod care astăzi se întrebuițează în Europa, se pune înainte idea de a se întocmi o soțietate de agricultură care va ajuta ca să se întocmească un *ășezămînt agricol*.

Soțietatea se va alcătui din deosebite mădulare. Cîți din cei iubitori de neam vor voi să între într-însa, și să se numească mădulare ale ei, depun cîte doăzeci împărătești, fieștecare. Capitalul ce se va aduna de la acești soți prenumărați va sluji spre cumpărare de dobitoace, de instrumenturi plugărești și de sămînțe spre facerea zidirilor trebuincioase și simbria argaților și alte cheltuieli trebuincioase acestui așezămînt.

Acest așezămînt agricol întocmit în preajma Bucureștilor va sluji de pildă la lucrarea pămîntului, va introduce și va face cunoscute instrumenturile cele desăvîrșite de plugărie, întrebuițarea săditelor livezi, rodurilor ce se hrănesc sub pămînt, și în sfîrșit deosebitele lucrări care privesc spre creșterea și felurimea producturilor.

D. *Hristofor Crateru*, care a învățat agricultură în așezămîntul agricol al d. Mateiu Dombali în Franța, se orînduște director și povățuitor al acistui așezămînt.

Din mădulările aceștii soțietăți de agricultură pe toată luna cel puțin doă părți din trei să vor aduna de doă ori ca să se sfătuiască și să se chibzuiască pentru înaintarea agriculturii și la sfîrșitul fiește căruia an se va face

obștească adunare la locul unde este întocmit aşezămîntul ca să se vază lucrările ce se fac acolo, şi folosurile ce urmează dintr-insele.

Directorul, pentru toate veniturile şi cheltuielile, va ţine socotcală care o va înfăţişa înaintea adunării, cînd ciştigul ce va rămînea se lasă în voia soţilor prenumăraţi.

Cîţi din soţi vor pofti să intruducă instrumenturile plugăreşti la moşiile sale au dreptul să trimează cite un om la acest aşezămînt, unde să înveţe întrebuinţarea tuturilor uneltelor.

Începătorul nădăjduşte că rivna sa cca iubitoare de om şi de fericirea şi îmbilşugarea naţiei rumâneşti va fi socotită de compatrioţii noştri, cari sint rugaţi şi mai virtos aceia a cărora inimă este înflăcărată de nobila rivnă ca să vază acest folositor meşteşug întins în patria noastră, ca să ajute şi să binevoiască a se prenumăra soţi la această soţietate spre întemeerea şi săvîrşirea aceştii întreprinderi folositoare de obşte.

Cîţi stăpîni de moşie dupe afară vor voi a se face soţi la acest aşezămînt, să se îndrepteze la redacţia „Curierului Rumănesc”.

Cu numărul următor vom arăta şi numărul şi numele binevoitorilor soţi¹.

■ După „Curierul rumănesc”, nr. 17 din 11 mai 1830, p. 68. Publicat şi în *Documente privind începuturile mişcării muncitoreşti şi socialiste din România (1821–1878)*, Bucureşti, Edit. politică, 1971, p. 47–48.

■ 1. *Societatea agronomică* sau *Societatea de agricultură* s-a constituit abia în ianuarie 1835 (Cf. „Buletinul. Gazetă oficială”, IV, 1835, p. 7; „Agrarul”, IV, 1904, 15 ianuarie, p. 753 (*Un document însemnat*)).

RĂZVRĂTIREA LUCRĂTORILOR DE LA OCNELE TELEGA

17

VORNICIA DIN LĂUNTRU. PORUNCĂ CĂTRE DUMNEALUI STOLNICU COSTACHE BURCHI, OTCÎRMUITORUL JUDEŢULUI PRAHOVA

Cînstită Eforia ocnelor, pă lingă răportul său de supt nr. 125, au trimis la Vornicie răportul cămărăşii ocniei Telga dă la 1-iu a următoarii către Eforie, arătător că după ce în zioa trecută cu mergerca dumncalui baronului Meitani la acea ocnă, au vorbit ciocănaşilor îndăstule spre mulţumirea lor şi le-au şi făcut un dar cuviincios dă bani atît ciocănaşilor, cît şi vătaşilor, încît au mers mulţumiţi pă la casile lor.

Apoi eri, vineri, dă dimineaţă, mergînd cămărăşii la ocnă, cînd şi ciocănaşii împreună cu măglaşii era să meargă la orînduitul magazier ca să-şi priimească plata muncii, în loc să dea merticul dă sare la magazie, ei dăodată cu toţii răzvrătindu-să au început să iasă afară din poarta ocniei cu acele mertice, zicînd că precum odată au avut mertic dă sare joia şi simbătă, au să ia şi acum în silnicie.

Mai adăogînd cămărașii a zice că, vorbindu-le îndăstule asupra aceștii urmări a lor, nu numai nu le-au dat nici o ascultare a să potoli, ci încă în silnicie, luînd toți merticile dă sare, cu strigări dă înpotrivire le-au dus pă la casile lor, întorcîndu-să unii și dă al 2-lea înapoi și în silnicie începînd a scoate și bucăți dă sare care cum putea.

Aceste împrejurări toate lîndu-le stăpînirea în băgare dă seamă, cunoaște că nu poate să mijlocească vreo altă pricină mai însemnătoare decît niscaivaș rele povăfuiri ale unora din vătașii ciocănașilor și ai măglașilor, cu care au amăgit și pă cei proști ce au către dînșii mai multă aplecare. Dă aceea, dar, stăpînirea avînd ipolipsis¹ asupra persoanei dumitale, grăbește a te însărcina cu potolirea aceștii neorîndueli cursă din prostimea și nedomirirea unor asemenea oameni făr'de judecată. Și cu întradins scrie dumitale ca, întovărășindu-te cu un cuviincios număr dă dorobanți supt otcîrmuirea tistului lor să te scoli să mergi la pomenita ocnă și, după înțelegerea ce vei avea cu cămărașii de acolo, chemînd înaintea dumitale pă toți cei ce au făcut această mișcare închipuitoare de silnicie și vorbindu-le cite vei socoti dă trebuință asupra unei asemenea cutezări a lor, să te silești prin toate cele mai cuviincioase și înțelepte mijloace a-i aduce în stare ca să-și cunoască supunerea datorii către stăpînire, să se plece legiuirilor întocmite și să aducă înapoi și sarea ce din nedomirire o au dus pă la casile lor, să o facă teslim² în magazie și să-și primească în bani plata ostenelilor lor după punerea la cale ce este făcută.

O asemenea
cutezare
a lor ...

Totdăodată cu aceasta să face cunoscut dumitale că stăpînirea, cu cuviincioasă prevedere, au făcut punere la cale ca să vie acoloa și dumnealui colonelu Odobescu, avînd împreună și un număr dă militari ca, la întîmplare nenădăjduită dă a nu să putea potoli aceasta prin mijlocire dă cuvinte, atunci să se întrebuițeze și putere militărească.

Dă aceea dar, pînă a sosi acolo dumnealui colonelu Odobescu, îți vei face cuviincioasele pregătiri, poruncind prin taină și supt otcîrmuitorului plaiului Prahova a-și avea pă lingă dînsul orînduitul număr dă dorobanți ca, la întîmplare dă trebuință, vestindu-i-să dă către dumneata, îndată să vie la Telega.

Iar după sosirea dumnealui colonelului în Ploiești, apoi veți merge împreună și veți întrebuița cele mai bune mijloace, neabătîndu-te din punerile dumnealui la cale ce vor privi către sfîrșitu cel bun.

Și, în sfîrșit, cîți dintre vătașii ciocănașilor sau a măglașilor să vor dovedi căpetenii ai răzvrătirii, aceia să se rădice și în bună pază să să aducă aici.

1832, octombrie 2. Secsiia 1-iu, masa 2-lea

■ Arh. St. Buc., Vornicia din lăuntru, Ad-tive, nr. arh. 523/1832, f. 13, 14. Publicat în *Documente privitoare la economia Țării Românești. 1800–1850*, culese de I. Cojocaru, vol. II, București, 1958, p. 512–513; și în *Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România (1821–1878)*, p. 57–59.

■ 1. Considerație, vază. 2. Predare (a unui lucru).

VALACHIA ȘI MOLDAVIA
SĂ FACĂ AMÎNDOUĂ UN PRINȚIPAT
DE SINE ȘI NEATÎRNAT

18

CERERILE CE AR FI PUTUT FACE VALACHIA ȘI MOLDAVIA LA UN CONGRES
DE PRINȚI CREȘTINI PENTRU SIGURANȚIIA LOR CEA DIN AFARĂ ȘI STATOR-
NICIREA CEA DIN LĂUNTRU

Unire	<p>Pont 1. Valachia și Moldavia să se împreune și să se facă amîndoă un prințipat.</p> <p>2. Hotarele acestui prințipat să fie despre Turchia, Dunărea ; despre Rusia, Prutul și despre Austria, munții Carpați.</p> <p>3. Cetățile, carele sînt dincoace de Dunărea, pe pămîntul Valachiei, adică Brăila, Giurgiu și Turnu, or să se dărîme de tot pînă în temelii, ori să rămîie supt stăpînirea acestui prințipat, dimpreună cu tot coprinsul și locuitorii lor.</p>
Comerț liber	<p>4. Ostroavele Dunărei cele lăcuite de rumâni să rămîie asemenea tot supt stăpînirea acestui prințipat.</p> <p>5. Negoțul acestor două întrupate provincii să fie de tot slobod.</p> <p>6. Trahtaturile de negoț să se facă nemijlocit prin cîrmuirea locului.</p>
Independență	<p>7. Prințipatu acestor întrupate provincii să fie de sine și neatîrnat de Turchia.</p>
prin răscumpărare	<p>8. Pentru răscumpărarea neatîrnării acestei provincii să se îndatoreze cîrmuirea locului a plăti Turchiei acum, odată pentru totdeauna, o sumă de bani, ale căreia capete să poată da pe fiecare an atîta dobîndă, cît era suma ce plătia mai nainte Porței aceste două provincii, împreună, supt nume de dajdie.</p> <p>9. Acest act de răscumpărare să se întărească de Turchia și de cîrmuirea locului, și să se adevereze de Rusia ; și apoi să se schimbe, după obicei, prin plenipotențiarii amînduror mai sus pomenitelor părți.</p>
Armată națională	<p>10. Cîrmuirea acestor întrupate provincii să fie slobodă a-și face cel puțin 25 000 de oaste regulată, după tactica evropienească, pentru paza sa cî din lăuntru și din afară, și o flotilă măcar de 25 de vase întrarmate, iarăși evropienească, pentru siguranța negoțului său de pe Dunăre.</p>
Alianțe și tratate libere	<p>11. Cîrmuirea acestor întrupate provincii să fie slobodă a face alianță seau a închie tractaturi de negoț cu oricine va vrea și i se va părea mai bine.</p> <p>12. Să aibă dreptul de a tăie monedă de ce fel de metal va voi, ca și celelalte Statuti slobode.</p>

și

13. Să aibă asemenea dreptul de a avea la Țarigrad un ministru al său însărcinat cu căutarea pricinelor între Poartă și cîrmuirea locului, și cite un consol rumân pe la toate serhaturile, supus la ministru cel mai sus zis.

14. Biserica acestor intrupate provincii să rămîie de tot neatîrnată de Biserica cea mare a Țarigradului și să se cîrmuiască printr-un sinod local, de sine.

Neatîrnat
bisericească

15. Mănăstirile din aceste două provincii, închinat după vremi de ctitorii lor la alte mănăstiri grecești de aiurea, să rămîie toate supț cîrmuirea sinodului local, și veniturile lor sau să se iê toate pe scama trebuințelor Statului, sau să se întrebuițeze după așezămînturile ce se coprink în chrisoavele cu care s-au închinat de ctitorii lor.

16. Forma cîrmuirii acestor două provincii să fie monarhie mărginită, după moștenire.

17. Cîrmuirea acestei nouă monarchii să se încrează la vreun prinț din familiile domnitoare în Germania de Sus, fără însă a se supune sau a se intrupa monarchia aceasta cu alta.

Prinț străin

18. Acest prinț să se aleagă acum întâia oară de Austria, Franța și Englitera.

19. Ales de aceste trei puteri, să se așeze acum iarăși întâia dată în Scaunul monarhiei prin Rusia și prin Turchia, carele să aibă dreptul de a-i da titlu și rangul ce ele vor găsi cu cale între ceilalți prinți domnitori evropeni, fără însă a se mai amesteca de aci încolo la altceva.

20. Acest prinț, așezat într-acest chip, să cîrmuiască după o constituție, în toată viața sa.

Constituție

21. La moartea prințului domnitor, să treacă coroana dimpreună cu toate drepturile ei la moștenitorii săi din linia dreaptă pogorîtoare, însă numai parte bărbătească, după alegerea ce va face el prin dieata sa.

22. De nu va avea moștenitori parte bărbătească, atunci să aibă dreptul de a-și alege alt moștenitoriu, sau tot din familia sa, sau din altă familie streină, tot parte bărbătească, dar însă fără a fi volnic cel ales de dînsul a schimba ceva din constituția Statului sau a intrupa Statul său cu alt Stat strein.

23. Prințu ce va fi să se aleagă, să se îndatoreze a primi, mai înainte de alegerea sa, ponturile următoare, adică :

I. Să primească credința domnitoare a locului și să se boteze după obiceiul Bisericii noastre ;

II. Să încredințeze prin jurămînt că, ca și moștenitorii săi, vor cunoaște de acum înainte de patrie a lor aceste provincii, se vor numi rumâni și nu se vor mai strămuta din aceste locuri ;

III. Că credința Statului pentru el și moștenitorii săi va fi credința ortodoxă a Bisericii Răsăritului ;

IV. Că limba Statului va fi limba rumânească ;

V. Că el și moștenitorii săi vor păzi neclintită neatîrnată Statului, a Bisericii sale și constituția monarhiei.

Jurământ înaintea
reprezentanților
norodului

24. Acest jurământ să-l facă prințul cel acum întâie oară ales, precum și moștenitorii săi cei după vreme, după ținerea sfințirii sale, înaintea a tot norodul său a înfățișătorilor norodului, prin graiu.

25. Jurământul, după ce se va face în forma cea mai sus arătată, să se întărească de prinț cu iscălitura sa și, încredințat înfățișătorilor norodului, ei să-l puie spre păstrare în altarul sfintei Mitropolii, închis într-un sicriș făcut într-adins, și pecetluit cu pecetea Statului; care sicriș să se deschidă numai la moartea prințului domnitor și la încoronarea moștenitorului, ca să-l întărească și el, după ținerea sfințirii sale, cu iscălitura sa.

■ Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*. Vol. X. *Rapoarte consulare prusiene din Iași și București (1763–1844)*. Adunate de N. Iorga. București, 1897, p. 647–648, („După o copie luată de d. V. A. Urechia¹ de pe original, în posesiunea d-sale”);

■ 1; „D. Urechia crede că a cumpărat foaia care cuprinde acest act cu biblioteca poezilor Văcărești” [Însemnare de N. Iorga].

FRATELE E TOT FRATE...

19

LA MILCOF

De unde-ți vine numele, plinu fără putere,
Ce despărțirea neamului tu îndrăznești a cere?
Milă-nceputu-ți, Milcof sec, de va să-ți dobândească!
Sfârșitu-ți-va, lumea oftînd, în veci să te urască.
Desprețuire frații dau puterii-ți neînsemnate!
Căci, despărțit ori depărtat, fratele e tot frate.

Iancu Văcărescu
1830

■ *Colecția din posesiunile d-lui marele logofăt Iancu Văcărescu*, București, 1848, p. 375. (Sublîntirile ne aparțin — C.B.);

UNIREA ȘI NEATÎRNAREA PRINCIPATELOR

20

BOIS-LE-COMTE, TEMERI ȘI DORINȚE CE MI-AU FOST EXPRIMATE DE
LOCUITORI PRIVITOARE LA VIITORUL ȚĂRILOR LOR

⟨București, 17 mai 1834⟩

Cînd valahii privesc lucrurile sub acest aspect și cînd își amintesc calea pe care guvernul de la St. Petersburg a urmat-o în Polonia, Suedia, Turcia, Georgia și Crimeea, sînt încercați de un sentiment de spaimă gîndindu-se în ce măsură întreaga dezvoltare care se anunță printre ei se află în mîinile rușilor.

Aceasta este ideea care seamănă la București, ca și la Iași, un sentiment general de nesiguranță și de neîncredere în viitor, care, în momentul de față, este trăsătura cea mai izbitoare a fizionomiei acestor două orașe, dar mai ales a Iașului. Încercînd să se elibereze de el, locuitorii valahi și moldoveni resimt în aceeași măsură nevoia să scape de o protecție, căreia numeroși dintre ei recunosc că li datorează mult, dar de a cărei tendință în viitor toți se tem. Astfel, cînd au ajuns să-mi vorbească cu mai multă încredere, am descoperit întotdeauna în străfundul gîndirii lor dorința de a se descotorosi atît de protectorul lor cît și de suzeranul lor, cumpărîndu-și de la Poartă, printr-un sacrificiu bănesc, independența. „Vom face acest sacrificiu, oricît de mare ar fi, spuneau ei, chiar dacă s-ar ridica la cincizeci de milioane de piaștri pentru fiecare principat, și poate și mai mult, deoarece Sultanul, desfăcîndu-ne de legăturile de vasalitate, ne-ar desface, prin însuși acest fapt, de toate legăturile în care ne-a înlănțuit atît de puternic Rusia”.

Răscumpărarea
independenței

Excelența voastră a văzut, din corespondența domnilor de Lagan și Mimaut, că în aceste din urmă împrejurări mai mulți dintre cei mai de seamă boieri de la Iași și București le-au cerut de asemenea să le spună dacă ar putea nădăjdui că Franța și Anglia vor fi dispuse să susțină această propunere pe care ei se pregăteau să o facă Porții. Acești boieri își închiuiau că, printr-un fericit concurs de împrejurări, Franța este interesată să susțină toate naționalitățile, ceea ce ar crea în favoarea ei simpatii care i-ar asigura o imensă putere în Europa. Ei au mai adăugat că, în ce privește acest proiect indeosebi, Poarta însăși trebuia să-l găsească avantajos de acceptat. „Căci, spuneau ei, teama ca ea să nu tindă să-și redobîndească într-o bună zi vechea-i putere asupra noastră ne va duce cu gîndul în mod constant spre Curtea de la St. Petersburg, pe cînd, după ce ne vom fi separat definitiv de Constantinopol, toate temerile noastre se vor îndrepta exclusiv spre amenințatoarea vecinătate a Rusiei și n-am mai vedea în

Sultan decât un protector și un sprijin ; Turcia nu va mai fi atunci pentru noi decât un stat unit cu noi, prin faptul că va împărtași cu noi speranțele și primejdiile noastre. Și dacă, la independența pe care ne-ar acorda-o, ar putea adăuga binefacerea neutralității, ea și-ar crea sie însăși o barieră împotriva rușilor și, cel puțin din această parte, Europa s-ar simți la adăpost de marșul lor cotorpitor". Împrejurările care au survenit atunci i-au împiedicat pe domnii consuli ai regelui să încurajeze realizarea acestei idei și pe boieri să-i dea curs.

La cererea de răscumpărare a independenței se adaugă, domnule conte, un alt proiect.

Cele două principate, unite prin originea lor comună, limba, istoria și actuala lor poziție politică, năzuiesc să se contopească într-un singur stat. „Ele ar realiza în felul acesta, îmi spunea un ministru moldovean, o economie considerabilă în administrație, o forță și mijloace mai mari și s-ar bucura de ceva mai multă consistență în Europa și de mai multă încredere în viitor. Slaba rezistență pe care ar mai putea-o opune câțiva membrii ai nobilimii față de această măsură este puternic combătută de numeroasele căsătorii contractate între societățile dintre cele două capitale. Poporul n-are nici un fel de prejudecată față de valahi, și noi îl deprindem tot mai mult să se considere ca aparținând aceleiași familii, obișnuindu-l să înlocuiască numele de moldovean, pe care și-l dă, cu cel de român, care este numele generic al tuturor celor de rasă romano-dacică. Cei de la București ar vrea ca orașul lor să devină capitala noului stat. Simțim că Iașul este prea aproape de ruși ca să se bucure de acest avantaj. Dar la început Domnul și-ar avea reședința când într-o capitală, când în cealaltă, dacă nu cumva se va stabili la Focșani care, fiind tăiat de linia noastră de frontieră, este împărțit între cele două principate. Am relua atunci vechiul nume de *Dacia*, nume care nu este necunoscut în Europa, și care ar fi de natură să stîrnească simpatii în favoarea noastră, învâluindu-ne cu farmecul marilor amintiri istorice, comune întregii noastre națiuni”.

Ideea reunirii celor două principate într-un mare Ducat al Daciei nu numai că nu a rămas necunoscută rușilor, dar s-a bucurat, nu de mult, de o oarecare încurajare din partea lor. O instrucțiune, comunicată de domnul Minciaki comitetului pentru reformă, și care trata despre dispoziții și principii generale urmînd a fi introduse în Regulament, amintea cu tărie avantajele și consecințele salutare care ar rezulta pentru cele două principate de pe urma grijii pe care ar avea-o ele de a strînge din ce în ce mai mult legăturile ce le unesc, în așa fel încît să nu facă, pe cît posibil, decât o singură națiune. Unul din membrii comisiei, domnul Catargi, a luat notă de această recomandare, pentru a propune unirea celor două provincii sub o singură cîrmuire. Această propunere, adoptată de întregul comitet, acceptată de generalul Kisseleff și de domnul Minciaki, a fost trimisă la St. Petersburg. De acolo, ea s-a înapoiat cu invitația de a i se da curs, și comisia tocmai se ocupa de redactarea ei, pentru a o propune Curții imperiale și adunării, cînd domnul Catargi a cerut ca, spre a se evita orice

Unire
într-un
singur stat,

sub vechiul
nume : *Dacia*

Regulamentul
Organic
și propunerea
Catargi

invidie, să se insereze în ea, așa cum se făcuse și în Grecia, ca Domnitorul care va fi desemnat să cîrmuiască noul stat să nu aparțină nici uneia din cele trei puteri învecinate. Domnul Catargi are impresia că abandonarea proiectului de unire a survenit din momentul în care a fost făcută această propunere suplimentară. Din clipa aceea n-a mai fost vorba de așa ceva : fie că Rusiei i s-a părut că recunoaște, după spiritul în care a fost primit, o intenție ostilă, fie că acea clauză care urma să-i fie adăugată înșela speranțele ambițioase atribuite generalului Kisseleff de generalii ruși, care spuneau că regăsesc în el spiritul, mijloacele și semnele prevestitoare ale soartei lui Bernadotte.

Crearea unui mare Ducat al Daciei, care să reunească cele două principate, mi s-a părut a fi aici, domnule conte, expresia dorinței celei mai generale a acestei țări. Am căutat să mă pun în legătură la Iași cu toți cei ce păreau a fi oameni care luau cît de cît parte la treburile ; și, fără ca eu să-i fi provocat în nici un fel, toți, după primele fraze schimbate între noi, ajungeau să-mi exprime această dorință, și toți spuneau, de comun acord, că Moldova nu poate trăi în bucătărită și închisă între vămile rusești și austriece. La București am găsit aceeași dorință în adîncul sufletelor, dar lumea se exprima cu mai multă reținere. O cerea de altfel deosebirea de caractere și, de asemenea, împrejurarea că valahii, care posedă toate elementele necesare pentru a exista ca un corp al națiunii, încearcă mai puțin viu nevoia unei reuniri. Dintr-un interes personal, ei se tem ca nu cumva boierii moldoveni, în comparație cu ei mai numeroși, să vină atunci și să le ia slujbele : ceea ce aici este o problemă de prim ordin.

La ideea reunirii celor două provincii se adaugă aceea de a încredința cîrmuirea unui prinț străin. Și aceasta e o dorință generală, care nu e înăbușită decît în aceia care și-ar simți interesele lor private compromise prin realizarea ei ; și chiar și dintre aceștia sînt mulți care se ridică mai presus de acest considerent. „Tatăl meu a fost domnitor, îmi spunea Beizadea Ghica, acum este unchiul meu ; și totuși nu există sacrificiu pe care să nu-l fac pentru a-i dărui țării mele singurele două baze de existență care să-i poată permite să sper la o oarecare stabilitate : reunirea celor două principate și urcarea pe tron a unui prinț străin“. „Am accepta cu lacrimi de recunoștință în ochi orice prinț străin, oricare ar fi el, îmi spunea marele vornic Filipescu, numai să nu fie nici turc, nici rus, nici grec, nici evreu“.

În sfîrșit, dorința de a vedea fie Dacia, fie chiar principatele, în starea în care se află acum, scoase de sub protecția exclusivă și poruncitoare a unei singure Curți și puse, la fel ca Grecia, sub cea a marilor puteri europene, această dorință, exprimată domnului de Lagan încă din 1827, mi-a fost de asemenea și în mai multe rînduri exprimată atît la Iași, cît și la București, iar înfăptuirea ei era socotită ca trebuind să completeze opera de regenerare și de independență a acestei țări.

Prezentînd astfel Excelenței voastre dorințele pe care le nutrește opinia publică în Moldova și în Valahia, simt, domnule conte, că nu indic nimic în ce privește posibilitatea sau epoca în care să-și poată găsi aplicarea. Ba

„Un mare
Ducat al
Daciei“

Prinț
străin

Împotriva
protecției
exclusive
a unei
singure
puteri

poate că Excelența voastră va considera că acum este mai mult vorba, pentru guvernanți, de a corobora și de a susține pretutindeni ordinea de lucruri stabilită, decât de a se deda la proiecte care prezintă întotdeauna inconvenientul de a ține spiritele încordate și agitate. Dar, în mijlocul șanselor de viitor, și când Europa va trebui poate să se pronunțe, de la o zi la alta, asupra a ceea ce este indicat să se facă cu rămășițele imperiului Sultanului, poate că nu e inoportun să se aștepte dorința popoarelor care s-ar număra printre aceste rămășițe și ce combinații ar putea în cea mai mare măsură atât să satisfacă nevoile lor, cât și să răspundă intereselor Franței.

Primiți vă rog, Excelență, etc.

Baronul de Bois-le-Comte

Textul francez

BOIS-LE-COMTE, CRAINTES ET VŒUX QUI M'ONT ÉTÉ EXPRIMÉS PAR LES HABITANTS, CONCERNANT L'AVENIR DE LEUR PAYS

Lorsque les Valaques envisagent les choses sous cet aspect, et qu'ils se rappellent la marche que le Cabinet de St. Pétersbourg a suivie en Pologne, en Suède, en Turquie, en Georgie et en Crimée, ils éprouvent un sentiment d'effroi, en pensant à quel point tout le développement qui s'annonce parmi eux, est entre les mains des Russes.

C'est cette idée qui répand à Bucharest, comme à Iassy, un sentiment général d'insécurité et de défiance de l'avenir, qui est en ce moment le trait le plus saillant de la physionomie de ces deux villes, mais plus particulièrement d'Iassy. C'est en cherchant à s'en affranchir, que tous les habitants Valaques ou Moldaves éprouvent également le besoin de se délivrer d'une protection, à laquelle un grand nombre reconnaissent qu'ils doivent beaucoup, mais dont tous craignent la tendance pour l'avenir. Ainsi, quand dans le fond de leur pensée le désir de se débarrasser à la fois de leur protecteur et de leur suzerain, en rachetant par un sacrifice pécuniaire leur indépendance de la Porte. „Nous porterions ce sacrifice aussi haut qu'il faudrait, disaient-ils, fut-ce à cinquante millions de piastres, pour chaque principauté et au-delà parce que le Sultan, en nous dégageant de nos liens de vasselage, nous dégagerait par le fait même de tous les liens dont la Russie nous a si fortement enveloppés“.

Votre Excellence a vu par la correspondance de MM. de Lagan et Mimaud, que dans ces dernières circonstances, plusieurs des principaux boyards à Iassy et à Bucharest leur ont également demandé s'ils pourraient espérer que la France et l'Angleterre seraient disposées à soutenir cette proposition, qu'ils se disposaient à faire à la Porte. Ces boyards représentaient que, par une heureuse combinaison de circonstances, la France était intéressée à soutenir toutes les nationalités, ce qui créait en sa faveur des

sympathies qui lui ménageraient une force immense en Europe. Ils ajoutèrent que pour ce projet en particulier, la Porte elle-même devait trouver son avantage à l'agréer. „Car, disaient-ils, la crainte qu'elle ne tende à recouvrer un jour sur nous son ancien pouvoir, nous reportera constamment vers la Cours de St. Pétersbourg : tandis que, une fois que nous serions définitivement séparés de Constantinople, toutes nos craintes se tournant exclusivement vers le voisinage menaçant de la Russie, nous ne verrions dans le Sultan qu'un protecteur et un appui ; la Turquie ne serait plus alors pour nous, qu'un Etat uni à nous, par sa participation à nos espérances et à nos dangers. Et si à l'indépendance qu'elle nous accorderait, elle pouvait faire joindre le bienfait de la neutralité, elle se créerait à elle-même une barrière contre les Russes, et de ce côté du moins. l'Europe serait rassurée contre leur marche envahissante". Les circonstances qui survinrent alors, empêchèrent MM. les Consuls du roi d'encourager l'exécution de cette idée et les boyards d'y donner suite.

A la demande du rachat de l'indépendance se joint, Monsieur le Comte, un autre projet.

Les deux principautés, unies par la communauté de leur origine, de leur langue, de leur histoire et de leur position politique actuelle, aspirent à se fondre en un seul Etat. „Elles y trouveraient, me disait un Ministre moldave, une économie considérable dans l'administration, une force et des moyens plus grands, et un peu plus de consistance en Europe, et de confiance dans l'avenir. Le peu de répugnance qui pourrait encore exister dans quelques membres de la noblesse, contre cette mesure, est fortement combattue par les nombreux mariages contractés entre la société des deux capitales. Le peuple n'a aucune prévention contre les Valaques, et nous l'accoutumons de plus en plus à se considérer comme appartenant à la même famille, en l'habituant à substituer au nom de Moldave, qu'il se donne, celui de Roumain, qui est le nom générique de toute la race Romano-Dacique. Ceux de Bucharest, voudraient que leur ville devint capitale du nouvel Etat. Nous sentons qu'Iassy est trop près des Russes, pour jouir de cet avantage. Mais dans les premiers temps, le Prince ferait alternativement sa résidence dans l'une et dans l'autre capitale, à moins qu'il ne s'établît dans la ville de Fokchani qui, coupée par notre ligne frontière, est partagée entre les deux principautés. Nous reprendrions alors l'ancien nom de *Dacie*, nom qui n'est pas inconnu à l'Europe, et qui serait propre à exciter des sympathies en notre faveur, en nous environnant du charme de grands souvenirs historiques, communs à la fois à toute notre nation".

L'idée d'une réunion des deux principautés en un grand Duché de *Dacie*, non seulement n'est pas restée ignorée des Russes, mais a reçu, à une époque très récente, quelque encouragement de leur part. Une instruction, communiquée par M. Minciaki au comité de réforme et qui traitait des dispositions et des principes généraux à introduire dans le Règlement, rappelait fortement les avantages et les conséquences salutaires qui résulteraient pour les deux principautés du soin qu'elles apporteraient à resserrer de plus

en plus les liens qui les unissent, de manière, à ne faire autant que possible qu'une seule nation. Un des commissaires M. Catardgi prit texte de cette recommandation, pour proposer l'union des deux provinces, sous un seul gouvernement. Cette proposition, adoptée par tout le comité, agréée du général Kisseleff et de M. Minciaki, fut envoyée à St. Pétersbourg. Elle en revint, avec invitation d'y donner suite, et la commission s'occupait de la rédiger, pour la proposer à la Cour Impériale et à l'assemblée, quand M. Catardgi demanda que, pour éviter toute jalousie, on y insérât, à l'imitation de ce qui s'était fait en Grèce, que le Prince qu'on établirait pour gouverner le nouvel Etat n'appartiendrait à aucune des trois grandes puissances environnantes. M. Catardgi attribue à cette proposition additionnelle, l'abandon où fut dès lors laissé le projet d'union. Il n'en fut plus question de ce moment ; soit que la Russie crut reconnaître, dans l'esprit avec lequel on l'avait accueilli, une intention hostile, soit que la clause que l'on y voulait joindre trompât les espérances ambitieuses, que prêtaient au général Kisseleff les généraux russes, qui disaient trouver en lui, l'esprit, les moyens et les présages de la fortune de Bernadotte.

La création d'un grand Duché de Dacie, qui réunirait les deux principautés, m'a paru être ici, Monsieur le Comte, l'expression de vœu le plus général de ce pays. Je me suis mis en rapport à l'assy, avec tout ce qu'il pouvait y avoir d'hommes qui prit quelque part aux affaires ; et sans aucune provocation de ma part, tous, après les premières phrases échangées en revenaient à m'exprimer ce vœu, et tous s'accordaient à dire que la Moldavie ne peut vivre, morcelée et enfermée entre les douanes russes et autrichiennes. A Bucharest j'ai trouvé le même vœu au fond des cœurs, mais on s'y exprimait avec plus de réserve. La différence des caractères le voulait ainsi ; et aussi cette circonstance, que les Valaques qui possèdent tous les éléments nécessaires pour exister en corps de nation, éprouvent moins vivement le besoin d'une réunion. Un calcul d'intérêt privé leur fait craindre encore que les Boyards moldaves, comparativement plus nombreux qu'eux, ne viennent alors à envahir les emplois : ce qui est ici une considération de premier ordre.

A l'idée de la réunion des deux provinces se joint celle d'en remettre le gouvernement à un Prince étranger. C'est également un vœu général, qui n'est étouffé que dans ceux qui sentiraient leurs intérêts privés compromis par sa réalisation : et encore en trouve-t-on beaucoup parmi ceux-là même, qui s'élèvent au-dessus de cette considération. „Mon père a été hospodar, me disait le Bey Zadé Ghika, mon oncle l'est maintenant : et cependant il n'est pas de sacrifice que je ne ferais, pour procurer à mon pays les deux seules bases d'existence qui puissent lui permettre d'espérer quelque stabilité : la réunion des deux principautés et l'élévation d'un prince étranger". „Nous accepterions avec des larmes de reconnaissance tout prince étranger, quel qu'il fût, me disait le grand Vornik Philippesco, pourvu que ce ne fut ni un Turc, ni un Russe, ni un Grec, ni un Juif".

Enfin, le vœu de voir soit la Dacie, soit même les principautés dans leur état actuel, soustraites à la protection exclusive et impérieuse d'une seule Cour, et placées, comme la Grèce, sous celles des grandes puissances européennes, ce vœu exprimé à M. de Lagan dès 1827, m'a été également et à plusieurs reprises exprimé tant à Iassy qu'à Bucharest, et sa réalisation était considérée comme devant compléter l'œuvre de la régénération et de l'indépendance de ce pays.

En présentant ainsi à Votre Excellence les vœux que forme l'opinion publique en Moldavie, en Valachie, je sens, Monsieur le Comte, que je n'indique rien qui soit d'une application dont on puisse calculer la possibilité ou l'époque. Peut-être même, Votre Excellence trouvera-t-elle qu'il s'agit plus maintenant, pour les gouvernements, de corroborer et de soutenir partout l'ordre de choses établi, que de se livrer à des projets, qui ont toujours l'inconvénient de tenir les esprits dans l'attente et dans l'agitation. Mais, au milieu des chances de l'avenir, et lorsque l'Europe peut avoir à prononcer, d'un jour à l'autre, sur la destination à donner aux débris de l'empire des Sultans, il n'est peut-être pas intempestif de rechercher, quel pourrait être le vœu des peuples qui seraient compris parmi ces débris, et quelles combinaisons pourraient le mieux, à la fois, satisfaire à leurs besoins et répondre aux intérêts de la France.

Je prie Votre Excellence d'agréer etc.

Le Bon de Bois-le-Compte

■ După Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*. Vol. XVII (*Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze 1825–1846*) de Nerva Hodoș. București, 1913, p. 392–395 (din Memoriul baronului Bois-le-Comte către contele de Rigny);

MIȘCARE SECRETĂ PANROMÂNEASCĂ PORNITĂ DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT

21

I

AL DOILEA DENUNȚ MASCHEK COMUNICAT DE LT.-COLONELUL ROTH, COMANDANTUL REGIMENTULUI GRĂNICERESC BĂNĂȚEAN

Copie

Către Excelența Sa Consilierul secret cezaro-crăiesc d. General-Colonel, Comandantul Reg. 5 de Cavalerie ușoară, Generalul comandant al Banatului, v. Schneller.

De la binevoitorul cunoscut, am avut iarăși ocazia să aflu următoarele :

1. Pentru susținerea planului, se consideră mai ales util să se păstreze legătura în Valahia cu oamenii cei mai de vază de acolo, deși ar trebui în primul rînd să se dea Valahiei răgazul a se întrema, pentru ca presa liberă care există acolo să fie folosită să editeze ziare valahe care servesc

Legături
cu Țara
Românească

acestui scop și să se traducă în limba valahă lucrări franțuzești din care emană suflul libertății, ca atari publicații să fie distribuite națiunii valahe în Banat și Transilvania.

Cumpărarea acestor opere și scrieri să fie finanțată din banii existenți în Cassa centrală.

Pentru
începerea
unei
revolte
generale

2. Totalul banilor existenți în Cassa centrală în momentul de față n-ar fi de natură să acopere cheltuielile necesare nici măcar pentru primul început al unei izbucniri. În orice caz, se scontează pe jefuirea casselor erariale și de altă natură, a depozitelor de armament, a magaziiilor de muniții și depozitelor de praf de pușcă, și aceasta cu atât mai mult, cu cât forța militară cezaro-crăiască nu va putea opune vreo rezistență puternică în provinciile respective. Astfel, când va avea loc izbucnirea în Polonia, celelalte provincii să rămână liniștite, și numai atunci când cea mai mare parte a trupelor va fi trimisă într-acolo pentru opresiune și va fi într-adevăr plecată, va trebui ca în celelalte provincii toată lumea să pună mâna pe arme.

Episcopul
Bucovinei

3. Societatea speră să câștige pentru planul ei și pe episcopul neunit (ortodox) din Cernăuți¹; dar ea își bazează această speranță numai pe atitudinea lui binevoitoare față de oamenii tineri.

4. Învățătorul Maran (cunoscut din primul denunț), se spune că ar fi deja câștigat pentru cauză și că el are sarcina să câștige mai mulți dintre prietenii lui mai apropiați din Dognecea pentru aceleași scopuri, în următoarea vacanță școlară.

5. Dl. Miller (cunoscut din același denunț), un polonez de origine și un foarte înflăcărat demagog, se spune că va întreprinde în primăvara viitoare o călătorie în acest scop în Polonia. Dacă voi primi o știre sigură despre data plecării lui nu voi întârzia nici un moment să o fac cunoscută Excelenței Voastre, deoarece supraveghierea lui în această călătorie ar putea aduce rezultate.

Marsilieza
tradusă
în românește

În sfârșit, am onoarea a Vă anexa un exemplar din *Marsilieza* tradusă în limba valahă, destinată de această societate să fie răspândită în popor, și am onoarea să remarc cu supunere că, așa cum crede cunoscutul amintit la început, așa zisul lor președinte ar primi comunicări, prin mesageri, din mai multe părți, între care și din Transilvania de la baronul Wesselényi; însă pînă acum nu i-a fost posibil să capete certitudine despre aceasta fără ca să stîrnească bănuieli și nici alte ședințe nu au mai avut loc din cauză că ceilalți indivizi au fost împiedicați.

Baronul
Wesselényi

În încheiere, îmi permit să adaug cu supunere că în relatarea mea din ... octombrie trecut s-a anunțat, din greșeală, că Guido Kristl ar fi plecat în Transilvania, în timp ce acesta a fost numai la Timișoara.

Caransebeș, 27 ianuarie 1835

Roth

Lt-colonel

Textul german

Copia

An S. des k.k. wirklichen geheimen Rath, Hr. Gen. Oberst der Caval. des Chev. Leg. Regimente Nr. 5 und Commandirenden Generals im Banat v. Schneller Excellenz

Von dem bekannten Gutgesinnten habe ich so eben Gelegenheit erhalten, nachstehendes in Erfahrung zu bringen :

1. Zur Förderung des Planes wird hauptsächlich dienlich erachtet, daß die Verbindung in der Wallachey mit deren vornehmensten Individuen fortan unterhalten werde, (ob man gleich der Wallachey Zeit gönnen müsse sich vorerst zu erholen) weil die dortorts bestehende freye Presse benützt werden soll, den Zweck fördernde Wallachische Zeitungen und französische Freiheit athmende Werke, wallachisch übersetzt, aufzulegen, um solche unter die wallachische Nation im Banat und Siebenbürgen zu vertheilen.

Der Ankauf dieser Werke und Schriften soll aus den in der Centralkasse vorhandenen Geldern bestritten werden.

2. Die Summe der in der Centralkasse vorhandenen Gelder sey dermalen noch nicht so beschaffen, um die nöthigen Auslagen selbst für den ersten Anfang eines Ausbruchs zu decken ; jedoch rechne man jedenfalls auf die zu plündernden Aerarischen und sonstigen Kassen, Waffendepots, Munitionsmagazine und Pulwerdepositionen, um so mehr als die k.k. Militärmacht in den betreffenden Provinzen keinen kräftigen Widerstand wird leisten können ; es sollen nemlich, wenn der Ausbruch in Polen geschieht, die übrigen Provinzen sich ruhig verhalten, und erst dann, wenn der grösste Theil der Milit. Macht zur Unterdrückung dahin disponirt und auch wirklich abgerückt seyn wird, hätte in den übrigen Provinzen Alles zu den Waffen zu greifen.

3. Die Gesellschaft hofft auch den griechisch nicht-unirten Bischof von Czernowicz¹ für ihr Beginnen zu gewinnen ; sie soll diese Hoffnung aber nur auf sein gefälliges Benehmen mit jungen Leuten gründen.

4. Der Nationallehrer Maran (aus der ersten Anzeige bekannt) soll für die Sache bereits gewonnen seyn und Auftrag haben , mehrere seiner näheren Freunde in der Bergstadt Dognacska gelegentlich der nächsten Schulferien zu gleichen Zwecken zu gewinnen ;

5. Hr. Miller (eben aus jener Antzeige bekannt) ein geborner Pohle und sehr feuriger Demagog, soll im nächsten Frühjahr eine Reise in dieser Angelegenheit nach Pohlen machen. Da ich von der Zeit seines Abgehens sichere Nachricht erhalte, so werde ich keinen Augenblick säumen, solche zur hohen Kenntnis zu bringen, weil seine Überwachung auf dieser Reise zu Resultaten führen dürfte.

Endlich habe ich die Gnade, die von dieser Gesellschaft zur Vertheilung unter das Volk ins Wallachische übersetzte *Marseillade* ein Exemplar anzuschliessen, und zugleich gehorsamst zu bemerken, daß, wie der Eingangs

berührte Bekannte glaubt, ihr sogenannter Präsident von mehreren Seiten her und darunter auch aus Siebenbürgen von B. Wesselényi durch Bothen Mittheilungen erhalten soll; doch war es ihm bisher nicht möglich hierüber Gewissheit zu erlangen, ohne Verdacht zu erregen, auch fanden wegen Verhinderung der übrigen Individuen bisher keine ferneren Sitzungen statt.

Schliesslich erlaube ich mir noch gehorsamst beyzufügen, daß in meinem unter... 8ter V. erstatteten unterthänigsten Bericht, Guido Kristl irrig nach Siebenbürgen abgereiset angezeigt worden, da derselbe nur in Temesvár war.

Caransebes am 27. Jänner 1835

Roth

Oberstltnt

II.

METTERNICH CĂTRE CONTELE SEDLITZKY, ȘEFUL POLIȚIEI

Viena, 15 februarie 1835

Prin Nota încredințată cu obligația restituirii ei, dl președinte consilier aulic de război mi-a comunicat o relatare a lt.-colonel Roth, trimisă, însoțită, de către generalul comandant al Banatului [Schneller] în care apar unele situații noi și nu lipsite de importanță, cu privire la societatea secretă denunțată de învățătorul Maschek din Rusca.

Chiar și la nația valahă care se află pe o treaptă culturală încă inferioară, propaganda vrea să încerce mijlocul, pe care din păcate îl folosește peste tot cu un succes așa de bogat. Ea vrea să semene printre aceste populații spiritul de nemulțumire și răzvrătire prin scrieri care se potrivesc cu puterea de înțelegere a valahilor, și contribuțiile membrilor societății trebuie să fie folosite în primul rând în scopul ca astfel de scrieri să fie tipărite la București, de unde apoi să fie cât mai mult răspândite. Dacă în această privință intenția conducătorilor acestor uneltiri este mai puțin îndreptată către perspectiva unei mișcări în Valahia și mai mult către scopul de a putea desăvârși nestingherit planurile lor în această țară vecină, și de a avea repercusiuni și în țările noastre, urmărirea unui astfel de plan merită deopotrivă atenția cea mai categorică din partea administrației de stat.

Se pare de asemenea că conspiratorii au planul de a întârzia izbucnirea revoltei așteptând pînă ce într-o altă provincie, anume în Galiția, insurrecția izbucnită acolo va reduce efectivul trupelor în Banat și Transilvania.

De remarcat este și faptul că funcționarul minier, Miller, de origine polonez, vrea să întreprindă la primăvară o călătorie în patria sa. Lt.-colonel Roth ar trebui să primească instrucțiuni de a comunica plecarea acestui om

Propagandă
revoluționară
cu scrieri
tipărite
în Țara
Românească

Pentru
izbucnirea
revoltei

suspect nu numai la Viena, ci, pentru a evita pierderea de timp, să o aducă direct la cunoștința Î. Sale arhiducelui Ferdinand².

Cu privire la uneltirile acestei societăți secrete în Valahia și în special la folosirea presei de acolo în scopuri revoluționare, eu sînt de părere că colaborarea Rusiei ne poate fi de foarte mare folos pentru a zădărnici uneltirile sectei de la București. În acest scop s-ar putea trimite un agent de încredere rus în Valahia, căruia să i se indice să urmărească aceste uneltiri împreună cu un emisar trimis acolo de Excelența Voastră. În cazul cînd Exc. Voastră găsește această trimitere oportună și ar fi dispus să trimită pe cineva de încredere acolo, eu aș face din partea mea aceeași propunere generalului adjutant, contele Benkendorf. La aceasta aș folosi însă precauția de a nu-l înștiința despre uneltirile propagandistice descoperite în Banat și Transilvania, ci aș pune accentul principal pe originea poloneză a acestor mașinații, pentru că în această problemă Rusia este interesată în egală măsură cu noi, dacă nu și mai mult.

Rog pe Excelența Voastră ca, odată cu remiterea notei Consiliului aulic de război, să binevoiască a-mi comunica dacă crede că afacerea a devenit matură pentru pasul menționat sau dacă trebuie să așteptăm o dezvoltare mai mare pentru aceasta.

Anexele la nota menționată Vă rog să dispuneți să ajungă, după folosire, la dl conte von Hardegg.

[Metternich]

Textul german

Wien, den 15. Februar 1835

Mittelst der gegen gefällige Rückstellung anverwahrte Note hat mir der Herr Hofkriegsraths-Präsident einen von dem Hr. Commandirenden General in Banat [v. Schneller] einbegleiteten Bericht des Oberstlieutenant Roth mitgetheilt, worin einige neuere und nicht unwichtige Umstände in Betreff der von dem Ruskberger Lehrer Maschek angezeigten geheimen Gesellschaft vorkommen.

Selbst bey der, auf einer noch niedern Stufe der Cultur stehenden wallachischen Nation, will die Propaganda das Mittel versuchen, welches sie, leider mit so reichem Erfolge überall anwendet. Sie will den Geist der Unzufriedenheit und des Aufruhrs durch Schriften, die der Fassungskraft der Wallachen angemessen sind, unter diese Völkerschaften aussäen, und es sollen die Beiträge der Gesellschaftsmitglieder vorerst dazu verwendet werden, derley Schriften in Bukarest drucken zu lassen, und selbe sodann möglichst zu verbreiten. Wann hierbey die Absicht der Oberleiter der Umtriebe auch weniger auf die Aussicht einer Bewegung in der Wallachey als auf den Zweck, in diesem Nachbarlande ungestörter ihre Pläne ausspinnen zu können und von ihm aus auf unsere Länder zurückzuwirken, so ver-

Pentru a
zădărnici
uneltirile
de la București

dient die Verfolgung eines solchen Planes ebenmässig die gemessenste Aufmerksamkeit von Seite der Staatsverwaltung.

Es scheint ferner, dass die Verschwörer den Plan haben, mit dem Ausbruche des Aufstandes so lange zu zögern, bis die in einer anderen Provinz, und zwar in Galizien, ausgebrochene Insurrection den Truppenstand im Banate und Siebenbürgen vermindern würde.

Zu beachten ist auch der Umstand, dass der Bergewerks-Beamte Miller, ein Pole von Geburt, im Frühjahr eine Reise nach seinem Vaterlande unternehmen will: es dürfte der Oberstlieut. Roth die Weisung erhalten, die Abreise dieses Verdächtigen Mannes nicht bloss nach Wien zu berichten, sondern, zur Vermeidung des Zeitverlustes, direct zur Kenntnis S.H.H. des H.E.H. Ferdinand³ zu bringen.

Was nun die Umtriebe dieser geheimen Gesellschaft in der Wallachey, und besonders die Benützung der dortigen Presse zu revolutionären Zwecken betrifft, so bin ich der Meinung, dass uns Russlands Mitwirkung sehr nützlich werden kann um die Bestrebungen der Sekte in Bucharest zu vereiteln. Hiezu könnte ein vertrauter Russischer Agent nach der Wallachey beordert, und angewiesen werden, mit einem von Eurer Excellenz dahin Abgeschickten Kundschafter gemeinschaftlich diese Umtriebe zu verfolgen. Im Falle Eurer Excellenz diese Sendung zweckmässig finden und bereit seyn solten jemanden Ihres Vertrauens in diese Gegenden zu schicken, würde ich meinerseits dem H. General Adjutanten Graf Benkendorf den gleichen Antrag machen. Hiebey würde ich jedoch die Vorsicht gebrauchen, ihn von den im Banate und in Siebenbürgen entdeckten, propagandischen Umtrieben nicht zu unterrichten, sondern auf den Pohnischen Ursprung dieser Machinationen das Vorzüglichste Gewicht legen, weil Russland hiebey, mit uns gleich, wo nicht noch mehr betheiligt ist.

Ich bitte Eure Excellenz, mir unter Rückstellung der Hofkriegsräthlichen Note, gefälligst eröffnen zu wollen, ob Sie glauben, dass die Sache schon jetzt zu dem eben angedeuteten Schritte reif sey, oder hiezu eine grössere Entwicklung abzuwarten wäre. Die Beylagen der erwähnten Note bitte ich, nach gemachtem Gebrauche, an den H. Grafen von Hardegg gelangen lassen zu wollen.

[Metternich]

■ Haus-Hof-u. Staatsarchiv, Geheime Akten, Rucksberg 1835 – 37. De asemenea C. Gölner, *Conspirația emigrantului polon Adolf David*, în "Revista istorică", XXIII, 1937, nr. 7–9, p. 246–249, după un exemplar, deteriorat, de la Allgemeine Verwaltungsarchiv, (citată în continuare A. V. A.) Polizei Hofstelle, Fasc. 374/1835

■ 1, Isaia Băloșescu, episcop al Bucovinei, 1823–34. 2. Ferdinand de Este, guvernatorul Galiei; și, între 1834–37, comisar imperial și președinte al guvernului transilvan.

MIHAI VITEAZUL SAU
„CE POATE SĂ FACĂ O NAȚIE UNITĂ”

22

F. AARON, IDEE REPEDE DE ISTORIA PRINȚIPATULUI ȚĂRII RUMĂNEȘTI

Astfel se săvârși, printr-o ucidere hopească, în vîrstă de 43 ani, viteazul Mihai a căruia moarte a umplut cu o înfiorare plină de gheață inimile tuturor acelora care privea întrînsul un geniu rar al veacului aceluia și care, în admirarea de isprăvile lui cele minunate, nu-i tăgăduia titlul de Mare. Viața politică a lui a fost un fenomen iute trecător; a fost supus la mii de greutăți, și a întîmpinat piedici îndărătnice; cu toate acestea duhul lui a străbătut prin toate, a triumfat despre toate. Prin lucrările sale cele viteze a interesat omenirea, a tras la sine recunoștința veacurilor, și s-a alăturat în rîndul bărbaților celor mari. Cu energia caracterului său celui deosebit, cu tăria brațului său celui nebiruit, și cu statornicia sufletului său celui mare a oprit vitejește potopul puterii turcești, de a nu se întinde asupra Europei de la Apus și de a nu se lăși barbaria în locurile pe unde pătrundea el. De cînd turcii osmani au înfipt picior statornic la răsăritul Europei și au îngrozit toată partea aceasta de lume, națiile creștine, pe care poziția geografică sau politică le făcea să tremure de puterea lor, n-au avut, afară de Ioan Corvin, alt erou mai mare, nici creștinătatea apărător mai fierbinte. Cu adevărul în inimă și în buze, cu crucea într-o mînă și cu sabia într-altă mînă, a răsbătut barbaria și a asigurat omenirii creștine pace și liniște; a înlesnit înaintările civilizației și a făcut să crească blagoslovenia de unde era să se semene blesteme. De ar fi lucrat împreună cu dînsul și alți stăpînitori; de n-ar fi întîmpinat atîtea greutăți de o dată; de n-ar fi avut a face cu oameni ca Sigismund Batori, Ieremie Moghila și Basta, și de i-ar fi fost hărăzit de sus un curs politic mai lung, era în stare să săvîrșească ceea ce alții numai au gîndit sau numai au început. Omenirea creștină i-a rămas recunoscătoare pentru ceea ce a făcut pentru dînsa; faptele lui cele slăvite sînt trîmbițate în toate părțile; isprăvile lui cele mari împodobesc foile istoriei omenirii și meritele lui s-au învrednicit de o pomenire neuitată!

Dar rumânii toți de obște au trebuit cu mai adîncă amărăciune să simtă pierderea lui Mihai. El a trăit destul pentru sine, pentru a-și face o slavă, un nume mare care niciodată nu va peri; dar a murit prea devreme pentru proiectele sale cele mari ce le formase pentru fericirea nației rumânești. De la marele Traian și pînă la el rumânii nu s-au norocit ca din stînul lor să se nască alt om mai mare decît dînsul; cincisprezece veacuri au lucrat ca să facă mărirea lui. Vremile cele grele aduseseră pe toți rumânii într-o stare de suferiri amare; toți aștepta un mîntuitor. Arătarea lui Mihai în

Un geniu
rar
al veacului
aceluia

Un nume
care
nu va pieri

„Unind
pe toți
rumânii
într-un
tot” ...

mijlocul lor a fost ca un fulger strălucitor care dete duhului rumânesc celui amorțit o lovitură electrică; rumânii se deșteptară; cunoscură trimiterea lui din ceriu, și alergară la glasul lui cel propovăduitor de mîntuînță. El era eroul, era idolul lor, era viața și fericirea lor, rumânul care făcea cît toți rumânii. Sub comanda lui, rumânii cu armele în mînă dezvoltară o putere destoinică de a supune pe vrăjmași; destoinică de a trage admirarea și lauda celorlalte nații; vrednică de numele și singele ce-l purta în vinele lor și de drepturile ce dorea să dobîndească. Acestea era vremile cele eroice ale rumânilor. Geniul lui Mihai croia, și rumânii puind în lucrare făcea minuni. Unind pe toți rumânii într-un tot, făcu o nație mare, vrednică de recunoașterea altor nații, destoinică de a se apăra și în stare de a se civiliza. Aceasta era vremea cea mai slăvită pentru rumâni, era o epohă care prevestea pentru dinșii un veac de aur. Încă puțin și rumânii s-ar fi fericit. Împrejurările, soarta, nenorocirea a precurmat zilele acestui om mare înainte de a întemeia puterea aceasta nouă a rumânilor. Următorii lui, sau nu moșteniră duhul lui cel mare, sau nu putură a urma pe drumul cel croit de dînsul. Unirea și statul rumânilor trecu ca un vis; nația rumânească iar se tăie în părți; rumânii iar căzură sub puteri streine sau deosibite, și vremile cele grele mai dinainte iar se întoarseră. În necazurile, suferirile și durerile lor strigară multă vreme: Mihai și mîntuînță! Dar Mihai nu mai era!

„Niciodată
Țara
Rumânească
n-a fost
mai slăvită”

Mai mult însă decît toți, rumânii din Țara Rumânească au plîns moartea cea fără vreme a lui Mihai. Născut aci în nește vremi nefericite, norocirea țării sale l-a adus ca să șază pe scaunul moșilor și strămoșilor săi. Dar duhul lor cel mare nu se putea mulțumi ca să șază pe un scaun ocărit și să cîrmuiască o nație roabă. Ca un alt Temistoclu se sili ca să-și desrobească țara, să facă respectat scaunul rumânesc și să dea în mîna rumânilor putere de a-și ținea vrednicia lor. El făcu inimile rumânilor priimitoare de simtimente înalte și duhul lor întreprinzător de lucruri mari. Cîntea, vrednicia, mîndria, patriotismul, slobozenia, acestea era ideile de care era absorbiți rumânii din Țara Rumânească în vremea cîrmuirii lui cei viteze. Din rumâni apăsați sub un jug greu, amorțiți printr-un despotism nesuferit și degradați printr-o tiranie sălbatică, făcu oameni slobozi, făcu atîția eroi care dădură lumii probă de ceea ce poate o nație slobodă și cîrmuită de un prinț mare. Niciodată Țara Rumânească n-a fost mai slăvită și mai vrednică de respectul și cinstea altor staturi ca în vremea aceasta. Ca să îngrădească, să întemeieze slobozenia și să asigureze țării fericire vecinică, croi proiectul acel mare de a uni pe toți rumânii într-o putere. Cu armele în mînă înființă proiectul acest favorit al său și vrednic de un rumân mare ca dînsul; dar cînd era să întemeieze statul acest nou al rumânilor, se răpi din viață, printr-o moarte hoțască. Sgomotul acel mare ce-l făcuseră armele rumânești pentru slava și fericirea țării se liniști; Țara Rumânească iar căzu sub greutatea soartei mai dinainte; alt Mihai nu se mai născu pentru dînsa; în locul slavei de atunci, veni smerirea și umilirea; tot folosul a fost că turcii se-nvățară a respecta drepturile țării pînă mai tîrziu.

Dar datoria istoriei rumânești fie ca să păstreze în veacuri isprăvile acele minunate ale acestui Ahil rumânesc vrednic de a-și avea Omerul său¹ care să fie cartea vitejiei, cartea rumânilor, cartea care să se citească cu drag de către oricine. Rumânii aibă a se mândri cu eroul acesta care se luptă ca un leu pentru pricina cea sfântă a desrobirii și a slobozeniei lor. Aducă-și aminte de ceea ce poate face o nație unită cînd este norocită ca să se nască dintr-însa un om mare. Nu-și uite niciodată că țărînei celii scumpe a lui Mihail Viteazul, pomenirii lui celii mărite, și aducerii aminte de faptele lui cele slăvite, sînt datori a-i înălța un monument la care să aducă totdeauna recunoștință pentru ceea ce a vrut el să facă pentru dinșii, și lacrimi pentru pierderea lui cea fără vreme!!!

Românii
aducă-și
aminte

■ F. Aaron, *Idee vespede de istoria Prințipatului Țării Rumânești*, de... profesor de istorie generală la Colegiul național Sf. Sava din București, Tomul II, București, În Tipografia lui I. Eliade, 1837, p. 317—322.

■ 1. Acel Homer n-a întrziat a se ivi, chiar dintre elevii și învățăceii lui Florian Aaron: El a fost Nicolae Bălcescu.

PENTRU „TRIUMFUL
AL TUTUROR ROMÂNILOR“

FLORIAN AARON, DIN BUCUREȘTI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Domnule și frate

Scrisoarea domniei-tale de la 20 ian. m-a umplut de o bucurie care cu atât a fost mai mare, cu cât a fost mai neașteptată. Nădăjduiesc că începutul acesta va întemeia între noi o corespondență pe care o doresc din toată inima. Sint român și transilvănean și am datorii netăgăduite de a cunoaște starea țării aceea pe care o poci afla totdeauna de la domnia-ta.

În scrisoarea adresată către mine te minunezi de înaintările noastre de aici; ne ferecești că trăim într-un stat cu oarecare existență a sa politică și dai dreptate sporurilor ce ies în toată vremea din opintirile noastre. Crede-mă însă că eho face mai mare zgomot decât însuși sunetul. Nu zic că nu facem ceva, dar nu cu chipul acela cu care se aude și cu folosul acela ce se așteaptă de toți românii bine gânditori. Rugina grecismului nu s-a șters încă; galomania¹ împărățește cu un schiptru de fier; literatura română n-are adoratori decât pe tinerimea care se formează acum prin școale; așadar, orice producție literală întâmpină piedici sau e zadarnică ori, în sfârșit, n-are nici o cinste. Cu toate acestea, tot iese, tot se face câte ceva, pentru că se găsesc entuziaști sau zeloși care își jertvesc și puna și viața lucrînd pentru a grăbi viitorul acel slăvit la care trebuie să ajungă posteritatea, căci de noi s-a trecut.

Domnia-ta te plînge pentru pledica acea fatală care vă oprește de a citi producțiile literale de aici și pe noi ne lipsește de plăcerea acea simțimentală că lucrăm pentru toată românimea! Vina o arunci asupra magnaților noștri; ai dreptate, dar nu-i osîndi mult. Ei sint crescuți grecește sau franțuzește, prin urmare nu sint români; afară de aceasta, ei închipuiesc o castă, o aristocrație. Cum socotești dar acum că acești oameni, povățuiți de un egoism atât de înghiesuit, pot a se gândi și a lucra pentru un interes național?

Eu și un alt coleg al meu ne-am apucat ca să dăm afară un jurnal politic, industrial; comerțial și literal care să iese pe toată ziua². Această

foaie a început la 1 ian. și urmează regulat. Ca să dăm o întindere mai mare acestui jurnal, noi am scris de atunci la Viena, cerînd voie și slobozenie ca acel jurnal să fie priimit și în provinciile austriace după tarifa celorlalte gazete. De vom fi norociți ca să dobîndim ceea ce cerem, atunci curaj numai; biruința este a trei particulari și triumful al tuturor românilor. Mă tem însă mult că nu o să izbutim nimic; oricum noi am cercat, ne-am făcut datoria; și cînd ceilalți toți nu făcea nimic, noi avem mulțumire că am mișcat treaba!

Atît pentru comunicația stabilită.

Mă bucur că „Foaia literală”³ a căzut sub mîna d-tale și nădăjduiesc să videm lucruri care o să-ți facă cinste înaintea a toată românia; îmi pare rău însă că mie nu-mi vine după cum eram prenumărat la „Foaia duminicii”⁴. Ai bunătate, domnule, și socotește-mă între prenumărați, trimițîndu-mi totdeauna și foaia politică nemțească⁵. Acea „Foaie literară” eu nu țin să o complimentez altfel decît să o publiciez prin organul „României”.

Cît pentru jurnalele ce zici că ți-ar face trebuință, adică „Curierul de ambe sexele”⁶ și „Muzeul național”⁷, îți fac cunoscut că cel dintîi umblă cam schiopătînd, ieșînd abia cînd și cînd; „Muzeul național” a degenerat cu totul; el mai nu este altceva decît ceea ce era „Foaia duminicii” a d-voastră. Alte jurnale literale n-avem. Dacă poțtești, eu poci să strîng numerile ce au ieșit atît din „Curierul de ambe sexele”, cît și din „Muzeu” și să ți le trimiț; dar sînt puține și puțin folos poți să tragi; căci, după cum zic, unul abia iasă, altul a degenerat.

Societatea noastră literală abia își mai ține numele; toată literatura noastră stă în niște traducții, care văd lumina cînd și cînd. Vezi dar că nu e așa după cum s-aude. De-mi veida voie, în toată sinceritatea voi descri mai pe larg toate aceste, pe care aici abia ți le ating.

Îmi pare dar rău că nu poci să-ți slujesc acum cu nimic; mă bucur numai că am dobîndit prilej de a întinde cu domnia-ta o corespondență care mă va folosi mult.

Primește acum, te rog, domnule, încredințările cinstirei mele.

Al domniei-tale frate și slugă,

F. A r o n

profesor de istorie generală

și vițedirector al Colegiului din Sf. Sava

7 fevr. 1838

■ B.A.R., ms. rom. 992, f. 126—127 v: Publicată de G. Bogdan-Duică, *George Barițiu și amicii săi. Corespondență*, „Tribuna poporului”, Arad, VII, 1903, nr. 11, 11 ian./1 febr., și în *George Barițiu și contemporanii săi*. Vol. I, *Corespondență primită de la Aron Florian, A. T. Laurian și Ioan Maiorescu*. Ediție de Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș și Titus Moraru, București, 1973, p. 9—10.

■ 1. Moda franceză. 2. „România” a apărut la București, sub redacția lui Fl. Aaron și G. Hill, 20 dec. 1837, 1 ian.—31 dec. 1838. 3. „Foaie literară”, Brașov, 1 ian.—25 iunie 1838. 4. A apărut la Brașov între 2 ian. și 25 dec. 1837. 5. Probabil „Siebenbürger Botte”, Sibiu, 1792—1862. 6. București, 1836—1847; a fost condus de Eliade-Rădulescu. 7. București, 5 febr. 1836—26 ian. 1837 și aprilie 1837—martie 1838, Redactor: Eliade-Rădulescu.

„CA ȘI CEI SĂRACI CETITORI SĂ POATĂ
AVE ISTORIA PENTRU ÎNCEPUTURILE
ROMÂNILOR ÎN DACHIA”

24

IORDACHI MĂLINESCU CĂTRE G. BARIȚIU

Mihăileni în Moldova, 1838 april 19

Domnule redactor !

În luna trecută februar, aflându-mă în capitala Eșul, m-am abonat prin d. pahr. Bojinca la „Foaia” dom-tale, plătind și banii cuveniți; apoi acum găsind doi abonați și aice în târgul Mihăilenii unde mă aflu cu lăcuința, și anume d.d. paharnicul Gheorghii Degeratul și sulgeriul Gheorghie Brahă, de la carii priimind și plata pe un an întreg, vă rog ca să binevoiți a le triimeti Foile, de la nr. 1 și înainte, regulat supt adresurile domnilor sale. — Dar pentru că poșta din Austria treci la Eși chiar prin târgul nostru, apoi bine voești dom-ta a pune în lucrare ca foile noastre să nu se mai preumbe zădarnic pe la Eși, ce dregătoria postii Siretiului din Bucovina să le ecspeduiască la *Raslel Amt din Săndăuși*, prin care punct de graniță nu numai că treci posta, dar și de lăcuința me abie este în depărtare de 300 stințani. Totodată veți ave bunăvoință a pune la cale cu dregătoria numitei poste ca să priimască de la mine banii abonaților acestor de acum și acelor ce să vor abona de acum înainte spre a se ecspedui cătră redacția fii acestia.

Cătră aceste adaog a vă face cunoscut că lăzile cu „Istoria pentru începutul românilor în Dachia” de P. Maior, despre care s-au făcut tînguire prin o foaie a dom-tale că s-ar fi văzut în Brașov încă nevîndute, nu pot fi din ediția întâi, ci din cē al doile, tipărită cu cheltuiala me la anul 1834. De aceia eu rog pe dom-ta ca să binevoești a treci următoarea înștiințare în „Foaia literală”, însă anonim, căci eu nici decum nu doresc să se treacă numele meu prin foi publice.

„Istoria pentru începutul românilor în Dachia de P. Maior, tipărindu-se în Buda la anul 1834 a dooă oară tot în Buda, cu adăogirea la svîrșitul ei a unor Desputații și un Dialog ce n-au fost trecute în ace dintâi ediție; s-au vîndut pînă acum cîte cu 10¹/₂ și 9 fvanțigi argint. Și fiind că dorința proprietariului acestii clasice cărți este ca și cei săraci cetitori să o poată ave, să face știut: că prețul unui ecsemplari s-au statornicit numai pe cinc

„Ivanțigi arginti, aflându-se de vîndut în libreriile din orașile Eși și București”.

Recomandîndu-mă dom-tale, domnule Redactor, vă rog ca să-mi poronciți să vă slujesc și eu la ce mă veți socoti de vrednic, avînd cînstă a fi a domnii tale plecată slugă

Iordachi Mălinescu camenari

N.B. Nu cumva domnule să-mi treciți numele prin Foi pentru așa bagate [lă] înștiințare !

■ B.A.R., ms. rom. 878, f. 32—33; C. Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională, 1834—1849* (citată în continuare *Lupta românilor*), București, Edit. Academiei, 1967, p. 205—207.

DIN VIAȚA BUCUREȘTILOR

25

GRIGORE GRĂDIȘTEANU, DE LA BUCUREȘTI, CĂTRE ION GHICA
ȘI ION E. M. FLORESCU, STUDENȚI LA PARIS

1838 dechemvrie 16/28, București

Iu biților prieteni,

Vă puteți închipui bucuria ce a trebuit să încerc cînd, după atîta trecere de vreme, am priimit de la voi două scrisorideodată ; să vi le numesc care, nu poci, pentru că la nici una nu aveai data pusă. După cele ce voi răspunde la vale, veți înțelege de care pomenesc. Zic aceasta pentru că din ele văz că voi ați avut bunătate a-mi scrie și altele, precum cele trimise prin d-l Virna[v?], și pe care eu nu le-am priimit. Neștiind acestea voi negreșit m-ați osîndit că nu v-am răspuns, dar sînteți înșelați. Singura pricină, credeți, că este că nu le-am priimit. — Cum ? o să-mi ziceți, aștepți să ai întii scrisoarea de la noi și apoi să ne scrii ? — Nu, scumpii mei ; eu cunosc cît de important este pentru unu ce e departe de țara sa a afla ceva despre dînsa, știu cîtă plăcere, cîtă bucurie i-ar pricinui cea mai mică veste bună despre pămîntul său și cîtă iarăși mîhnire și întristare cînd ar auzi răul ce domnește acolo. Cu toate că n-aș voi niciodată să vă sfișii inima, dar n-am putut nici nu voi putea face altfel pentru două pricini ; cea dintîi este : ți-aduci aminte, iubite Ghico, cînd ai plecat de aici ce mi-ai zis : Nu voi, Grădiștene, să-mi scrii numai despre ale sănătății ; a doua, nădejdea ce avem în cei de acoloa rumâni. Ne zicem totdeauna : de se vor înștiința acei din Paris de astea, nu vor tăcea.

Din nenorocire însă, precum singur îmi mărturisești, *scrisorile n-au putut străbate pînă acoloa*. Dar fie, cerul a vrut să vie printr-alt mijloc și printr-un tînăr ce e departe de lingușire și părtinire. Mulțumiți-vă dar de

Știri
de acasă...

... de la
Camera
Deputaţilor

Faceți ...
articole
de jurnal

Starea scolilor

Profesori
de
legi

**Profesorul
Florian Aaron
a cucerit
dragostea
tuturor
românilor**

cite v-a spus Florescu ; el știe multe și prea importante. De la dînsu puteți afla toate cite s-au lucrat în cea dupe urmă sesie a Camerii Deputaților, precum despre chipu ce a întrebuintat Rusia ca să se primească art. cel de pe urmă din Regulament, mijloacele înșăle, dezbaterele și sfîrșitul lor, lucruri destul de interesante ca să meriteze publicare. Tot de la el puteți să vă îndestulați despre abuzul ce se face la darea rangurilor ; apoi aveți acoloa Regulamentu, căutați articolu atingător de dînele și nimic mai lesne și mai bun decît a face un articol de jurnal. Suma rangurilor de vreți să o știți este, afară din cele militare, în anul trecut, 361, alte attea estimp, și de sîntu Vasile se gătește a se împărți încă vreo citeva chile.

Florescu cunoaște starea școalelor noastre și cum se privesc. Știe de rost cuvintele ce Măria Sa a spus la eczamenе. Faceți asemănare între ele și ceia ce a zis Kiselef cînd a vizitat școala, cercetați dorința fiecăruia ce avea pentru înaintarea școalelor și iată un ce iarăși îndreptător. Florescu cunoaște iarăși pe cei din prejurune, or în ce chip veți voi să-i priviți. Florescu a avut destule prilejuri ca să se bucure de Strati și de frații săi, știe multe despre dinșii și încă foarte importante.

Aşa dar, iubite Florescule, deocamdată mulţumeşte-te cu materia cei ai de zidit şi când o rămănea pe grajduri şi odăi pentru slugi, mă însărcinez a-
vă trimite vreo cteva care de material. Şi ca să fii parolist, voi da de acum
arvună : nu că n-ai găsi atunci la vreme, ferească Dumnezeu ! Despre asta
să nu ne temem că vom fi vr-odată în lipsă, dar ca să fie, cum am zice,
de porunceală.

Nu vă speriați de vă voi zice că în școală s-a orînduit în anul acesta încă trei catedre de legi. Ca să fie bun legiuitor cineva are trebuință de științe ce nu se află în școala noastră sau, și de sînt unele, dar cum se predau ? Condica comerțială s-a dat d-lui Racoviță ; condica țării sau pravila lui Caragea d-lui Ferichid, și Regulamentu cu condica criminală d-lui C. Brăiloiul. Dreptul roman a rămas pe seama lui Moroi. Din profesorii cei noi dl. Racoviță se deosibeste.

Cu toate că v-am scris despre eczamenile ce s-au făcut în anul acesta la școală, dar poate să nu fi priimit nici acea scrisoare și de aceea vă dau printr-aceasta oare care noutăți despre dinsele. Cu prilejul acesta s-au zis trei cuvinte. De ale Băleanului nu pomenesc, din celelalte două, al lui Aron a fost foarte frumos, foarte bun. Subiectul era istoria noastră până în vremurile de acum. Credeți că nimic nu era mai frumos de cât să se fi aflat cineva atunci în sala eczamenului. Rumânii plîngea de bucurie sau de durere, grecii se busumflaseră și șăde ca pisicile ploate. Nimic nu era lingușător în cuvîntul acesta, nimic, iar, neadevărat. După sfîrșitul său ce vă înșămnez aci vei putea judeca și despre dînsu și despre efectul ce a făcut. După ce întîi a pomenit de starea rumânilor, de simtimentele lor, de piedicile ce încerc și de cele ce trebuie să doboare, apoi zice : „Atunci, atunci rumânii supt un prinț doritor de binele obștesc și bun patriot vor arăta într-o zi aceea ce pot face”. Aron a cîștigat dragostea tuturor rumânilor și si-a arătat des-

toinicia sa. Cuvîntul acesta hotărlsem să vi-l trimiț nu după cum s-a tipărit, ci după cum s-a zis, și vorbisem cu Aron să-i adăogăm note atît despre ceea ce l-au silit să nu se întinză pe larg, cît și despre observațiile ce am putut face cînd se zicea și pe urmă. Dar știți că ocaziile sînt prea rari, cu poșta nu e de vorbit.

Tot în zioa eczamenului dl. Costa Foru și-a priimit diploma de *bachelier-es-lettres*. Eczamenile sale făcute cu vro trei-patru zile înainte de către profesori a fost destul de mulțumitoare. În. Sa i-au dăruit și ceasornic și l-au orînduit iamac¹ la Vornicie. Cuvîntu ce-a zis însă la sfîrșitu eczamenului a fost mai scurt de cît cel de an. Întreabă pe Florescu să ți-l spuie.

În zilele astea să așteaptă În. Sa din călătoria sa din Austria. Scopul este necunoscut, de vrei, unii zic că s-a dus ca să se însoare cu cine știți, alții că a fost chemat, iar după cum a zis-o cînd a plecat și a făcut-o cunoscut în Prințipat, că merge ca să-și caute sănătatea. După sosire-i vă voi scrie ce se va întimpla și ceea ce va eși.

Să venim acum, iubite Florescule, la noutățile ce-mi ceri : De Suțu tac și eu ca tine ; țiți [spun] numai că joacă de se prăpădește prin baluri și că în anul viitor, de primăvară, veți dobîndi în locu-i pe prea iubitul său frățior chir Capsoman. Se va trimite tot cu cheltuiala cu care a fost trimis și *le grand pélican blanc*, fratele său. Cîste și laudă guvernului nostru ! Știi ce bani sînt, ți-am vorbit de ei cînd țiți spuneam că am umblat să mă trimiță cu dintr-înșii. Spune și lui Ghica că să se bucure.

De Golești țiți zic că cite ți-au spus cei de acolo sînt foarte adevărate. Au simțimente de laudă, și mai virtos Alecsandru. Rol însă nu joacă, căci după cum știi, asemenea oameni la noi să zic ori nerozi, ori nebuni. Crede că de aș voi să vorbesc despre cite am putut băga de seamă pînă acum la dînșii, mai ales la Alecsandru, mi-ăr trebui vreme. Ghica te poate mulțami și crede.

Anagnoste sau țircovnicu, rumânește și la port și la cap, după cum mi se cam pare, o să fie singurul tînăr ce o să figureze aici. Ș-a dat coatele cu Știrbei și cu alții ca d-alde dînșii și vor să întemeeze un cabinet literar unde se vor găsi negreșit tot ce ar putea privi în favorul ursului. După aceea scribosul tînăr va pleca în Rusia, socotindu-se un fenomen de diplomație, de care n-are habar, după cum poți judeca din broșura sa². Cale-i bună ! În București zice că n-are cine să-i cunoască învătătură și nu poate trăi cu noi.

Iancu a lui Vulpe³ are idei bune dar . . . gîndește și vei ghici.

Iubiților prieteni, să viu și la articolu meu. Îndemnările ce-mi faceți ca să viu acoloa cunosc de la cine ce priimesc și cît de sincere și bune sînt, dar încă odată, de nu le împlinesc nu e vina mea. Să poci căpăta un venit de 150 ₣ de an încăi și vă voi însoți negreșit. Știu că acoloa poci găsi mijloace cu care să mă iconomisesc, dar socotesc că tot e mai bine pentru or ce întimplare să aibă cineva al său sigur, mai virtos în streinătate. Mai am un mijloc și am hotărlt să-l fac. De acasă este peste puțină să nădăjdu-

Călătoria
domnitorului
în Austria

Despre alții

Frații
Golești

M: Anagnoste

Gr,
Grădișteanu

iesc a avea vre un ajutor. Aștept să vie în. Sa și ti voi da o jalbă prin care îl voi ruga a-mi hotărî un ajutor pe an ca să poci veni acoloa. Sînt sigur că n-o să izbutesc, dar fie, să-mi văz visu cu ochii. De nu voi putea, rămîne a mă mulțumi cu ceea ce voi putea căpăta din citanii și de la voi pentru toată învățătura mea. De va voi soarta astfel, e mijloc a mă împotrivi? Credeți-mă, * această hîrtie și de cîte ori ochii mei se află în ele * spre folos și de nu poci s-o fac, mai bine să n-o fi cunoscut. *, iubiții mei prieteni, că singura mea gîndire este cum aș putea fi acoloa * De cîte ori și noaptea somnul mi se-ntrerupe. Din toți aceia cu care am copilărit, eu, numai, să fiu mai nenorocit? Toți au a nădăjdui și pot mijloci de vor voi să vă însoțească, numai eu, eu numai să nu poci mulțumi dorința mea? De nu voi izbuti cu jalba ce zisei, trebuie să nădăjduiesc a vedea Parisul cînd voi ajunge în stare să-mi am singur mijloacele, sau să hotărîsc a veni acoloa fără nici o nădejde de ajutor și să trăesc ticăloșeste. Dar ș-aceasta nu mai înainte de [a] birui împotririile ce ași încerca din partea familiei mele.

Iubite Florescule, eram să sfîrșesc scrisoarea, dar îmi adusei aminte de foițele ce mi-ai trimis. Cît pentru cea ce-mi scrii să arăt Pardicarului, nu s-a putut face pîn-acum, căci nu l-am putut întîlni. Iar despre celelalte, la cîte poci îți răspunz. Călinescu este tot cum îl știi; acum are trei perechi de cai, droșcă, și sanie și arnănt dinapoi numai în jur [!]. Din bal în bal să spășeste; are trei sute lei pe lună leafă și nici odată nu dă pe la Căntărlaria sa; cu toate acestea este pitar și tot în slujbă. Frate-său a cîștigat un sgîănăreț. Vasilache nu știu de s-a logodit, dar poate fi și el precum era Costache. Iancu și Tănăsache au intrat în miliție. Bălăceanu din întîmplare pîn acum e tot căpitan și Herăscu alaltăieri a ieșit din casă după o bolire obicinuită la dînsul de o lună. Buzoescu cel mare, pitaru, bolnav de . . . Crețeanu, unii zic pitaru, își urmează obiceiurile. Banof și Odobescu să turbură. Ec. Sa, cu toate că a voiajat, dar e tot el. Lapati cel mare așteaptă ofițul prin care să se facă mare adiutant. Strati s-a desfăcut de . . . prin venirea Stratoaii aci. Șarlote, ostașul, tot platonește. Lapati cel mic se pare că s-a lăsat de scoposul ce zici că avea de cînd s-a făcut * ș-a murit mă-sa.

Bibescu, Paleologu și Iorgu Marin s-au cununat. E.S. a fost nunu. Aron s-a luat după dînșii. Despre celelalte de aici tot cum știi. Părinții voștri sînt sănătoși, prietenii asemenea și vă trimit complimente. Negulici este supărat asupra-ți, Florescule, că nu i-ai scris. Ruset e tot Ruset, vel agă al orașului Piteștiului. Rîmniceanu tot e învălăbătat de focul poetic și atît de mult înclt nu se poate astîmpăra; a fugit și de la mine și de la altu și acum se odihnește la al 4-lea de cînd ai plecat. De primăvară Radu Ruset zice că va veni la Paris * se călugărește, și fratesău, contele Alecsandru, s-a numit

Adio, iubiților prieteni, nu uitați pe al vostru prieten

G r. G r ă

* munciți pentru fericirea țării noastre * Florescule, știi
destule și am *

Munciți
pentru
fericirea
țării

[Adresa:] *Monsieur Monsieur Jean Démétrius Ghyka à Paris*
rue Hautefeuille no. 1

■ B.A.R., S 37(5)/DCXV;

■ 1. Copist. 2. M. Anagnosti, *La Valachie et la Moldavie*, Paris, Janvier, 1837, 48 p.* Text deteriorat. 3. I. A. Filipescu (Vulpache), 4. Scarlat Crețulescu.

1837–1841

**Mișcarea pentru un stat
național unitar și independent**

I. Momentul Câmpineanu

PENTRU RECONSTITUIREA
VECHII DACII

26

DESPRE POLITICA ȚĂRII ROMÂNEȘTI FAȚĂ DE POLONIA ¹

A cum cîțva timp am aflat de la domnul C. . .² că polonezii pregătesc o mișcare generală pentru reconstituirea și restabilirea vechii Polonii. Totodată, el ne-a adus la cunoștință că polonezii se bazează pe o triplă mișcare : în primul rînd pe aceea care va avea loc în propria lor patrie, în al doilea rînd pe colaborarea circazienilor, care ar trece de la un război defensiv la unul ofensiv, combinînd atacul lor cu cazacii de la Don ; în sfîrșit, în al treilea rînd, pe cîteva mii de zaporojeni care ar fi înrolați pe cele două maluri ale Dunării, înarmați la noi și îndrumați spre Ucraina pentru a face să se revolte întreagă această provincie.

El ne-a propus deci să ne întoarcem acasă : pentru a căuta locuri sigure unde s-ar depozita armele, în special în Oltenia ; pentru a pune în legătură pe zaporojeni cu polonezul care va trebui să-i comande ; pentru a lua toate măsurile necesare în vederea aprovizionării cu grîu și alte provizii de care Polonia va avea nevoie în timpul războiului său de independență ; în sfîrșit, pentru a servi ca intermediari între polonezi și aliații și amicii lor din exterior.

Puncte
românești
de plecare

De îndată ce ni s-a făcut această propunere și am luat cunoștință de proiectul vostru, ne-a venit în minte un gînd foarte firesc, și anume : românii care și-ar lua asupra-le această treabă ar trebui să ia toate măsurile pentru ca, făcîndu-se folositori cauzei polone, să nu aducă totuși prejudicii propriei lor patrii, atrăgînd asupra ei noi nenorociri. Cîteva clipe de gîndire ne-au fost de ajuns pentru a ne convinge de acest adevăr : dacă românii s-ar antrena în aceasta, ei ar trebui să o facă în mod serios, activ și interesat, fiindcă limitîndu-ne la ceea ce ni s-a propus ar însemna nu numai să nu vă ajutăm, dar și să dăunăm deopotrivă cauzei voastre și patriei noastre ; n-ar fi evident sau cel puțin probabil, că aflînd de tot ce s-ar petrece la

noi și știind în plus că în timpul războiului vostru Valahia ar fi un depozit de muniții, arme, provizii și de tot felul de lucruri de care ați avea nevoie, repet, n-ar fi evident ca guvernul austriac să folosească acest prilej pentru a invada țara noastră cu armele sale și a ataca spatele vostru venind în ajutorul Rusiei? Va trebui astfel să înfrunțați Austria simultan pe două fronturi, în Galiția și în spatele vostru. Este deci absolut necesar ca românii să fie înarmați și pregătiți să reziste.

Dar ce ar putea să facă muntenii singuri și la ce ar duce rezistența lor? Pentru a opri și a înfrunța armatele austriece e nevoie de mai mult decât de Valahia, e nevoie ca Transilvania, Moldova, Basarabia, Bucovina, într-un cuvânt e nevoie ca toate aceste cinci provincii împreună, care au toate aceeași limbă, aceeași religie, aceleași obiceiuri, provincii ce odinioară formau un singur tot, să poată fi electrizate și conduse împotriva dușmanului, reamintindu-le trecutul lor comun și făcându-le să-și întrevadă un același viitor, într-o singură mare patrie.

Astfel din aproape în aproape am ajuns la ideea unică, la acea idee atât de scumpă inimilor noastre, pe care de atâtea ori am frământat-o în mintea noastră, dar care acum, pentru prima oară, se prefigurează cu oarecare sorți de izbândă. Din clipa în care problema s-a conturat astfel ca noi să pornim de la un punct de vedere mai avansat, ca să vedem la orizont imaginea unei patrii mari, din acel moment problema s-a schimbat. Nu mai era vorba să ne expunem țara pentru a ajuta pe alții, ci pentru a ne realiza o altă patrie, nu mai era vorba să stăm cu brațele încrucișate privind cum alții acționează, ci să participăm noi înșine, să unim și să contopim cele cinci provincii, să le pregătim pentru o mișcare comună, să reconstituim vechea și bătrîna Dacie.

În acest caz Austria, acest spectru înfricoșător, nu mai este în fața ochilor noștri decât un dușman de forță egală, avînd de furcă, nu ca în prima soluție, numai cu Galiția, ci și cu cele cinci provincii, poate și cu Ungaria și poate chiar și cu Italia; ea nu mai este atât de temută, pentru că avem munți înarmați să i-i opunem. În acest caz nici polonezii nu mai au a se teme de spatele lor, ei pot să-și îndrepte în deplină siguranță toate forțele împotriva armatelor moscovite. Și astfel, în timp ce voi ne veți garanta flancul dinspre Rusia, noi, împreună cu galițienii, vă vom garanta flancul dinspre Austria.

Dar pentru a realiza un asemenea plan, adică pentru a pregăti cele cinci provincii pentru o mișcare generală, avem nevoie în primul rînd de timp și aceasta cu atât mai mult cu cît aceste țări fac parte din state diferite și n-au un dușman comun. Dealtfel, neavînd încă nici căpetenie, nici obiectiv, nici plan, nici mijloace de realizare, este evident că una din primele condiții pentru reușita proiectului nostru este timpul. Pe de altă parte, acțiunea noastră depinzînd de cea a circazienilor, nu ne puteți indica un termen fix, această mișcare putînd avea loc în primăvara aceasta sau în primăvara viitoare sau chiar în primăvara celui de al treilea an. Să vă cerem ca momentul acțiunii voastre să depindă de momentul nostru ar însemna să vă cerem

„O singură
mare
patrie”

„... Să
reconstituim
vechea
și bătrîna
Dacie”

Pentru a
realiza un
asemenea,
plan ...

ceva contrar intereselor patriei voastre. De aceea, nevoind să prejudiciem cauzei voastre, noi am luat măsuri pentru cazul cînd voi ați intra în acțiune fără ca noi să fim gata ; în acest sens am căzut de acord ca depozitul de arme și toate celelalte condiții să nu fie aduse la îndeplinire decît în momentul cînd toate cele cinci provincii vor fi gata de acțiune. Nu este prin urmare evident că fără această condiție noi ne-am găsi în aceeași situație ca mai înainte, adică am expune nu numai una, ci toate cele cinci provincii fără să putem să le apărăm ? Deci, dacă acei care se află în fruntea partidei poloneze pot, prin influența lor, să întîrzie cît mai mult posibil momentul în care circaziienii vor trece de la defensivă la ofensivă, dacă, zic, ei pot face acest lucru, atunci fără îndoială că cele două cauze nu au decît de cîștigat ; fiindcă trebuie să fim absolut convinși de un lucru : prima condiție, primul element de care avem nevoie pentru ca o mișcare națională să aibă loc și să reușească, este timpul.

Neutralitatea
Turciei

Astfel, admitînd că noi am avea timpul necesar pentru a pregăti mișcarea noastră, iată-ne în măsură de a rezista atacurilor Austriei. Dar este oare suficient acest lucru ? Nu, fără îndoială că nu. În plus, trebuie să ne asigurăm în ce privește Turcia. Iată de ce la întrevvedere pe care am avut-o cu domnul Conte Z...⁴ am cerut ca Principele C...⁵ să intervină pe lângă Anglia ca aceasta să ne garanteze neutralitatea Turciei atunci cînd noi ne vom declara independenți. Ceea ce, Vă rog să remarcați, nu va fi deloc greu de obținut, pentru că Sultanul e prea rezonabil ca să nu renunțe la două Principate, ce zic, la⁶ milioane de piaștri, dacă i se va pune în față perspectiva eliberării imperiului său din ghiarele vulturului moscovit.

Arme...

Am cerut, de asemenea, ca Principele C...⁵ să intervină pe lângă guvernul englez, ca acesta să ne furnizeze arme, cu condiția ca noi să rambursăm valoarea lor cînd vom dispune de fondurile necesare. Și pentru o mai bună garanție, guvernul englez să nu ne livreze armele decît cînd ar avea absoluta certitudine a unei acțiuni în aceste țări.

Legătura
între
provincii

La aceste două cereri, domnul Conte Z...⁴ ne-a răspuns foarte judicios că noi n-am avea de fel nevoie de o intervenție a Principelui C...⁵ și că am putea face acest lucru singuri cînd vom însemna ceva prin noi înșine. Dar noi susținem că cerînd aceste două garanții nu facem aceasta pentru că ne îndoim că odată ajunși puternici nu le-am putea obține prin noi înșine, ci pentru că trebuind să comunicăm despre mișcarea polonă și proiectul nostru Domnului K...⁷, care, cu toată reputația și numele său nu este deocamdată decît un particular, iar Domnul K...⁷, trebuind la rîndul său să comunice celor patru confrați ai săi : din Transilvania, Moldova, Basarabia și Bucovina, care și ei probabil nu vor fi fiind decît tot niște simpli particulari, dar care, odată ajunși în frunte, vor trebui să aibă încredere în ei înșiși și să se bucure de autoritate în fața celorlalți, încredere și autoritate egale cu acelea ale unui guvern puternic și solid ; trebuind, zic, să comunicăm proiectul nostru Domnului K...⁷ este necesar ca prin cuvintele noastre și mai ales prin asigurări și fapte venind din sfere înalte să putem să-i insuflăm, iar el la rîndul său să le insuflă celorlalți, destulă energie,

încredere și forță morală pentru a săvârși într-un an sau doi ceea ce, fără aceste garanții, nu s-ar înfăptui decât în cinci sau șapte ani.

În sfârșit, noi mai cerem ca Principele C...⁵ să ne înmîneze un document scris adresat Domnului K...⁷ în care Principele să afirme că s-a întreținut cu noi atât asupra acțiunii polone, cât și asupra acțiunii noastre. Fiindcă într-adevăr ar fi ridicul să ne prezentăm acolo, să discutăm despre lucruri atât de serioase, care interesează cele două patrii ale noastre, și apoi cînd ei ne vor cere o cît de mică dovadă în sprijinul celor afirmate de noi, adică un document scris emanat de la șef⁴, noi să le răspundem că nu am avut prilejul să-l întîlnim decât odată sau de două ori. Vă rog să fiți încredințați că dacă realizați toate aceste cereri ale noastre, aceasta va fi numai în folosul celor două cauze ale noastre, neputînd rezulta nici un rău de aici. Prezentîndu-ne cu un document scris din partea Principelui⁴ și, în plus, cu garanția că Turcia nu va acționa și că Anglia ne va furniza arme atunci cînd vom avea nevoie, nu e limpede că acest lucru le va da însuflețirea, încrederea în reușită, pe care altfel nu le-ar căpăta decât mult mai tîrziu, poate cînd va fi prea tîrziu?

Tot ceea ce am afirmat pînă acum este atât de adevărat că nu avem decât să ne reamintim ce am spus mai sus cu privire la timpul necesar a convinge despre acest adevăr : că oferindu-le aceste garanții înseamnă a dispune deja de o forță morală fără de care nici o acțiune serioasă nu are sorți de izbîndă, prin urmare, înseamnă a cîștiga timp acolo unde n-ai voie să-l pierzi, acolo unde de fapt lipsește. De altfel, un exemplu în favoarea noastră este propriul vostru exemplu. De cît timp n-ați avut voi nevoie pentru a cîștiga influența și prestigiul de care vă bucurați acum în ochii guvernelor străine? Și încă voi sinteți conducătorii unei națiuni unitare și în plus o națiune foarte războinică și foarte cunoscută în Europa.

Singura obiecție pe care ați putea-o opune cererilor noastre ar fi lipsa de încredere; nouă ni se pare însă că știm destule pentru ca, în cazul unei purtări lașe sau trădătoare din partea noastră, să vă putem dăuna în cea mai mare măsură. În asemenea caz rezerva voastră nu poate face decât rău, rău care, neputînd deveni mai mare în urma unei încredere absolute, cu atît mai mult e împiedicat să se producă într-adevăr binele, dacă binele trebuie făcut.

Acum nu ne mai rămîne decât să vă spunem ce vom face cînd ne vom hotărî să părăsim Parisul.

Îndată ce ajungem acasă, ne vom duce la Domnul K...⁷, patriot, om cu merite, care are un nume și o reputație în țară și care este și foarte activ. Îi vom spune tot ce știm și-i vom arăta tot ce ni se va da să-i arătăm. Dacă el găsește că are toate elementele necesare pentru a face ceea ce orice patriot român dorește, el va porni la acțiune; apoi va veni el însuși la Paris pentru a lua contact cu Principele C...⁵ și a lua toate măsurile pe care ei le vor socoti necesare. Dacă nu, și necunoscînd pentru moment un alt om

Ion
Cămpineanu

care ar putea întreprinde o asemenea acțiune, afacerea se va reduce la atît, secretul său va fi păstrat și va muri odată cu noi.

Domnilor, vă cerem iertare dacă limbajul nostru vi se pare prea franc : dar noi am socotit că în asemenea caz numai franchetea poate duce la bun sfîrșit.

Textul francez

O POLITYCE WOŁOSKIEJ WZGLĘDEM POLSKI

Il y a quelque temps que nous apprîmes de Monsieur C...³, que les Polonais se préparaient à un mouvement général pour reconstituer et établir l'ancienne Pologne. Il nous apprit en même temps que les Polonais comptaient sur un triple mouvement : primo, sur celui qui aura lieu dans leur propre patrie, secondo, sur la coopération des Circassiens qui à la place d'une guerre défensive en feraient une offensive et combineraient leur attaque avec les Cosaques du Don ; enfin, tertio, sur quelques milliers de Zaporozanes, qu'on enrôlerait sur les deux rives du Danube, qu'on armerait chez nous et qu'on ferait avancer en Ukraine pour révolter toute cette province.

Il nous proposa donc de retourner chez nous : pour chercher des lieux sûrs et certains, où l'on déposerait des armes, et cela particulièrement dans la Petite Valachie ; pour aboucher quelques Zaporozanes avec le Polonais, qui devra se mettre à leur tête ; pour prendre toutes les dispositions nécessaires à l'approvisionnement des blés et autres denrées dont la Pologne aura besoin pendant sa guerre d'indépendance ; enfin pour servir d'intermédiaires entre les Polonais et leurs alliés et amis de l'extérieur.

Sitôt que cette proposition nous fût faite, que nous eûmes connaissance de votre projet, sitôt, dis-je, une pensée toute naturelle vint à notre esprit : ce que les Valaques qui se chargeraient de cette affaire devraient prendre bien des précautions pour que, tout en étant utiles à la cause polonaise, ils ne nuisent pas pourtant à leur propre patrie en appelant sur elle de nouveaux malheurs. Aussi quelques moments de réflexion nous suffirent-ils pour nous convaincre de cette vérité : que, si les Valaques prenaient une part, il faudrait qu'elle fût sérieuse, active, intéressée et que ne faire que ce qu'on nous proposait ce serait non seulement ne pas vous être utile, mais de plus ce serait nuire à la fois et à votre cause et à notre patrie ; car n'est-il pas évident, ou du moins n'est-il pas probable, que le Cabinet autrichien, apprenant tout ce qui s'était passé chez nous et sachant de plus que pendant votre guerre la Valachie ne serait qu'un dépôt de munitions d'armes, de denrées et de toutes les choses dont vous aurez besoin, n'est-il pas évident, dis-je, que le Cabinet autrichien profitera de cette circonstance pour envahir nos pays par ses armées et pour venir en aide à la Russie en attaquant vos derrières ? De sorte que vous aurez à repousser l'Autriche sur deux points à la fois : en Galicie et sur vos derrières. Il faudrait donc à toute force que les Valaques fussent armés et prêts à résister.

Mais que pourraient faire les Valaques à eux seuls et à quoi aboutirait leur résistance? Pour arrêter et combattre des armées autrichiennes il faut plus qu'une Valachie : il faut la Transylvanie, la Moldavie, la Bessarabie, la Boukoutine, il faut en un mot ces cinq provinces à la fois, qui toutes ont même langue, même religion, même mœurs, qui jadis ne faisaient qu'un, et qu'on pourra électriser et conduire contre l'ennemi en leur rappelant leur commun passé et en leur faisant espérer un même avenir, une même grande patrie.

C'est ainsi que petit à petit nous arrivâmes à l'idée définitive, à cette idée si chère à nos cœurs, que tant et tant de fois nous roulâmes dans nos esprits, mais qui pour la première fois se présentait à nous avec quelques chances de réussite. Du moment que la question fut ainsi posée, que nous partîmes d'un point de vue plus élevé, que nous eûmes à l'horizon une grande patrie en espérance, dès ce moment la question changea. Il ne s'agissait plus d'exposer son pays pour d'autres mais pour une seconde³ patrie, il ne s'agissait plus de rester les bras croisés et de voir faire d'autres, mais de prendre soi-même part, mais d'unir et de confondre cinq provinces, mais de les préparer à un mouvement commun, mais de constituer l'ancienne et vieille Dacie.

Alors l'Autriche, ce fantôme redoutable, n'est plus à nos yeux qu'un ennemi d'égale force : occupée non plus comme auparavant par la Galicie seule, mais de plus par les cinq provinces, peut-être par la Hongrie et peut-être aussi par l'Italie, elle n'est plus tant à craindre, car on a des montagnes armées à lui opposer. Alors aussi pour les Polonais plus de crainte pour leurs derrières ; ils peuvent en toute sûreté diriger toutes leurs forces contre les armées moscovites. Ainsi, tandis que vous nous garantiriez du côté de la Russie, nous, avec les Galiciens, nous vous garantirions du côté de l'Autriche.

Mais, pour atteindre un projet semblable, c'est-à-dire pour préparer les cinq provinces à un mouvement général, il nous faut avant tout du temps, et cela d'autant plus que ces pays appartiennent à différents États et qu'ils n'ont point un ennemi commun. D'ailleurs n'ayant encore ni tête, ni but, ni plan, ni moyens d'exécution, il est évident qu'une des premières conditions pour la réussite de notre projet c'est le temps. D'un autre côté votre mouvement dépendant de celui de Circassiens, vous ne pouvez point nous déterminer d'époque fixe, ce mouvement pouvant avoir lieu ce printemps, comme au printemps prochain, comme aussi au printemps de la troisième année. Vous demander de régler votre mouvement d'après le notre ce serait peut-être vous demander quelque chose contraire aux intérêts de votre patrie. Aussi, sans vouloir nuire à votre cause, nous nous sommes prémunis contre le cas où, agissant vous, nous ne serions pas encore prêts à vous suivre ; à cet effet nous nous sommes accordés sur ce que le dépôt d'armes et toutes les autres conditions ne seront exécutés que lorsque les cinq provinces seront prêtes à agir. Sans cette condition n'est-il pas évident que nous nous trouverions dans le même cas qu'auparavant, c'est-

à-dire, que nous exposerions non plus une, mais cinq provinces à la fois, sans pouvoir en même temps les défendre ? Si donc ceux qui sont à la tête du parti polonais peuvent par leur influence retarder le plus longtemps possible le moment où les Circassiens de guerre défensive feraient une offensive, si, dis-je, ils peuvent faire cela, alors nul doute que les deux causes gagneront à la fois ; car il faut bien se pénétrer d'une chose ; c'est que la première condition, le premier élément dont nous avons besoin pour que chez nous un mouvement national ait lieu et réussisse, c'est le temps.

Ainsi, en supposant que nous ayons le temps nécessaire pour préparer notre mouvement, nous voilà donc déjà prêts à résister aux attaques de l'Autriche. Mais cela suffit-il ? Non sans doute. Il nous faut de plus que nous nous garantissions en même temps du côté de la Turquie. C'est pour quoi aussi, lorsque nous eûmes l'entrevue avec Monsieur le Comte Z...⁴ avons-nous demandé que le Prince C...⁴ intervint auprès de l'Angleterre pour que celle-ci nous garantisse que la Turquie restera neutre lorsque nous nous déclarons indépendants. Ce qui, remarquez bien, ne sera pas du tout difficile à obtenir, car le Sultan est trop raisonnable pour ne pas opter pour l'abandon de deux Principautés, que dis-je de ⁶ millions de piastres, lorsqu'il aura en perspective la délivrance de son empire des griffes de l'aigle moscovite.

Nous avons demandé aussi que le Prince C...⁵ intervint encore auprès du Gouvernement Anglais pour que celui-ci nous fournisse des armes sous la condition de lui rembourser la valeur lorsque nous aurons des fonds nécessaires. Et pour plus de garantie, que le Gouvernement Anglais ne nous livre les armes que lorsqu'il y aurait certitude complète d'un mouvement dans ces pays.

A ces deux demandes Monsieur le Comte Z...⁴ nous répondit très judicieusement que nous n'avons point besoin d'intervention du Prince C...⁵ et que nous pourrions faire cela nous-mêmes lorsque nous serons quelque chose par nous-mêmes. Aussi remarquons-nous que, si nous demandons ces deux garanties, ce n'est pas parce que nous doutons qu'une fois forts nous ne puissions pas par nous-mêmes les obtenir ; mais c'est parce que, devant communiquer le mouvement polonais et notre projet à Monsieur K...⁷, qui malgré tout sa réputation et son nom n'est pour le moment qu'un particulier, et Monsieur K...⁷ à son tour devant communiquer à ses quatre confrères : de Transylvanie, de Moldavie, de Bessarabie et de Boucovine, qui eux aussi probablement ne seront que de particuliers, mais qui, une fois à la tête, devront avoir une confiance pour eux-mêmes, et une autorité pour les autres égales à celles d'un gouvernement fort et solide ; devant, dis-je, communiquer notre projet à Monsieur K...⁷ il faut par nos paroles et surtout par des assurances et des faits venant de hauts lieux que nous puissions lui donner, et lui aux autres, assez d'énergie, de confiance de force morale pour produire en un an, deux ans ce que sans ses garanties ils ne produiraient que dans cinq ou sept ans.

Enfin nous demandons aussi que le Prince C. . .⁵ nous donne un écrit adressé à Monsieur K. . .⁷, dans lequel le Prince dirait s'être entretenu avec nous tant sur le mouvement polonais que sur le nôtre. Car en vérité ne serait-il pas ridicule de nous présenter là-bas, de leur parler de choses si graves qui intéressent nos deux patries, puis, lorsqu'ils nous demanderaient la moindre preuve de tout ce que nous leur dirions, c'est-à-dire un écrit du Chef⁵, nous leurs répondrions que nous n'avons eu l'occasion de le voir qu'une ou deux fois. Pour toutes les demandes que nous avons faites soyez bien persuadé que si vous les réalisez, il ne pourra en résulter que du bien pour nos deux causes et pas le moindre mal. En nous présentant là-bas avec un écrit du Prince⁵ et, de plus, avec la garantie que la Turquie n'agira pas et que l'Angleterre nous fournira les armes lorsque nous en aurons besoin, n'est-il pas certain que cela leur donnera une vie, une conviction de réussite qu'autrement ils n'acquerront que bien plus tard, peut-être lorsqu'il n'en sera plus temps ?

Tous ce que nous venons de vous dire est si vrai qu'on n'a qu'à se rappeler ce que nous avons dit plus haut sur le temps pour se convaincre de cette vérité : que leur apporter ces garanties c'est déjà disposer d'une force morale sans laquelle toute entreprise sérieuse ne réussit pas et par conséquent c'est gagner du temps là où il n'en faut point perdre, et où il ne manque déjà. D'ailleurs un exemple qui vient en notre faveur c'est vous-même. Combien de temps ne vous a-t-il pas fallu pour acquérir l'influence et l'importance dont vous jouissez maintenant auprès des gouvernements étrangers ? Et encore vous êtes à la tête d'une nation qui ne fait qu'une et qui de plus est très guerrière et très connue en Europe.

La seule objection que vous puissiez faire à nos demandes c'est le manque de confiance ; or il nous semble que nous savons assez pour qu'en cas de lâcheté et de trahison de notre part nous puissions vous nuire le plus qu'il serait possible. En pareil cas, la réserve ne peut faire que du mal, en ce sens que, le mal ne pouvant pas augmenter par une plus grande confiance, le plus on empêche, si bien doit avoir lieu, qu'il ait en effet lieu.

Maintenant il nous reste à vous dire ce que nous ferons du moment qu'il sera décidé que nous quitterons Paris.

Sitôt arrivés chez nous, nous irons chez Monsieur K. . .⁷, patriote, homme de mérite, qui a un nom, une réputation dans le pays et qui de plus est très actif. Nous lui dirons tout ce que nous savons et nous lui montrerons tout ce qu'on nous aura donné à lui montrer. S'il trouve qu'il a tous les éléments nécessaires pour faire ce que tout bon Valaque désire, il se mettra à l'œuvre ; puis il viendra lui-même à Paris pour s'aboucher avec le Prince C. . .⁵ et prendre toutes les mesures qu'ils jugeront nécessaires. Si non, alors ne connaissant pas pour le moment un autre homme qui puisse entreprendre un ouvrage pareil, l'affaire restera là, et le secret sera tû et mourra avec nous.

Messieurs, pardonnez-nous si notre langage vous paraît par trop franc : nous avons cru qu'en pareil cas il n'y a que la franchise qui puisse mener à bon fin.

■ Reproducere după originalul francez aflat în Arhiva Adam J. Czartoryski din Cracovia, ms. 5323 (Pisma polityczne), f. 61–68. Textul francez a mai fost publicat și de Gh. Duzinchievici, *Documents din arhivele polone relative la istoria Românilor*, în „Buletinul Comisiei Istorice”, Vălenii de Munte, 1935, p. 39–45, ca datînd însă din 1833.

■ 1. Conținutul documentului este rezultatul unei redactări colective. Autograful este scris de Alexandru C. Golescu-Albu. Titlul polonez dat documentului este ulterior și indică drept autor pe [Ion] Ghica. Cf. alte amănunte C. Bodea, *Lupta românilor...*, p. 13–16. 2. Domnul C este *Mihail Czapkowski*. 3. Adăugat deasupra cu creionul *nouvelle* (nouă). 4. Conte Z = *Generalul Zamoyski*. 5. Principele C = *Adam Czartoryski*. 6. Loc gol în text. 7. Domnul K = *Ioan Cămpineanu*.

1/13 noiembrie 1838

DECLARAȚIA DE PRINCIPII A PARTIDEI NAȚIONALE DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ

27

ACT DE UNIRE ȘI INDEPENDENȚĂ

O patrie
slobodă
pentru
toți fiii
neamului

Subț iscăliții rumâni ai Prințipatului Valahii, mădulari ai Adunării Naționale, adunați ca să proclame drepturile locului¹ lor și a ecspune plîngerile, declară dă față a toată lumea că nesfiiala cu care Înalta Poartă și Rusia au siluit dă sint veacuri și încă siluiesc pă toate zilele cele mai sfinte libertăți, le pune datoria dă a mîntui suveranitatea rumână, dă a întoarce o patrie slobodă și independentă către toate mădulările răspindite ale neamului lor și a întrebuița toate drepturile păstrate atît prin tractaturile părinților lor cu Înalta Poartă, cît și prin legile politice ale locului. Roagă pă Dumnezeu ca rumânii Moldavii care suferă asemenea rele și toți acei frați ai lor care gem acum supt un giug din cele mai despotice și cele mai barbare să fie despozați a-i agiuta, a să însoți la al lor cuget și a face împreună cu ei unul și singur norod oblăduit dă către unul și acelaș șef și stăpînit dă aceleași legi.

Chemăți dă către constituția locului a cerceta daca legile să urmează, daca tractaturile sint respectate, daca prințul național este ales dă nație, daca scopul constituției este agiuns, daca orînduiala, dreptatea și economia domnesc în toate ramurile administrației, daca magistrații au socotința publică, daca sumile statului sint întrebuițate pentru binele statului, într-un cuvînt daca rumânii sint fericiți,

jos iscăliții dăclară :

Plîngerile
țării :

1° că dă un an dă zile mai ales, suverenetatea și libertățile locului sint în primejdie, că Adunarea Națională nu mai subzistă în faptă, pentru că deliberațiile ei sint nelegiuit strîmțorate dă firmanuri, că puterea legiui-

toare cu care ea este îmbrăcată s-au entamat², că o putere streină nu numai că au deschis-o și a închis-o după a ei bună plăcere, ce încă printr-un ucaz au și îndrăznit a porunci [în țară]³ pune bir, că nu-i mai mult nici siguranță, nici cheazășie pentru nimenea, că, dacă abuzurile administrații ține clasele cele mai sărace într-o ticăloșie, abuzurile giudecătoriilor aduce deznădăjduirea și stingerea în toate familiile.

2° Că curțile protectriță și garantă, care în tractatul dă la Adrianopol au recunoscut netăgăduitul drept al rumânilor dă a-și alege șeful lor, nu avea puterea dă a să abate dă dînsul prin tractatul dă la Petersburg și, încă mai puțin, cu prelegiul aflării oștirilor rusești în prințipat, dă a orîndui un prinț cu firman, că, așadar, acest prinț nu să poate cunoaște drept voivod legiuit și național.

3° Că și dacă regulamentele dăspre cea ce să atinge dă legile fundamentale și constituția nu ar fi fost nule fiindcă s-au alcătuit în vremea unii ocupații militare rusești dă o adunare alcătuită arbitrar, iar nu dă toate mădulările care avea drept a o compune, fiindcă într-însele să află o concluzie și articole dărăpănătoare a suveranității nații, trebuie să să desființeze orișicum numai pentru căci niște regulamenteuri să fie oricît dă bune sînt orînduite printr-a lor natură numai la o stare dă lucruri vremelnice.

Subt înscăliții sînt bine încredințați :

Că relele dinlăuntru dă carele este îngreoiată Valahia vor înceta îndată ce un rumân ce s-ar bucura dă încredințarea publică, cunoscut printr-ale sale virtuți și patriotism, va fi chemat la tron ca să izbăvească locul ; declară cu toate acestea că o groaznică experiență și dreptul dă a sineș conservăție le poruncește a pune viitorul la adăpostire despre orice fel dă catastrofă, a răforma instituțiile cele vițioase dintr-a căroră pricină a și agiuns dajnic a statornici prin ereditate tronul, cea dintîia putere a unei nații slobode, și într-acest chip a pune un sfîrșit sîezilor și influenții streine, a face dîn ambițioși concetățeni și dîn concheranți prieteni și aliați.

Ei cunosc cu toate acestea că, cu un loc împărțit ca al lor și așa răsipiți cum sînt, va fi peste puțină rumânilor a să împotrivi dă sineși puternicilor imperiuri care îi încungioară, stăruiesc încă asupra împreunării cei neapărate a populațiilor române supt un singur schiptru. În sfîrșit :

Luînd în băgare dă seamă că în starea dă opresie streină și dă anarhie înlăuntru într-o care să află locul este peste puțină rumânilor a împlini cele mai prințipale datorii a unei nații către sineși, că nu poate mai mult nici priveghia a să conserva, nici a să perfecționa și că, cu toate acestea, ca toate națiile, au îndatorirea a fugi dă orice poate pricinui dărăpănarea lor și dă orice este împotrivor perfecției lor ;

Luînd în băgare dă seamă dăosebit dă aceasta că, cînd dăsfîințarea statului este neapărată, cînd fiecare zi dăscoperă prăpădenii nouă, cînd trebuința este strașnică, cetățenii nu mai sînt datori a respecta legile așăzate, ci că împotriva au datorie sfîntă dă a lua inițiativă, dă a să apăra împotriva tiranii, dă a izbăvi patria, căci izbăvirea norodului este cea dintîia lege. Tari dă al lor cuget, suptiscăliții hotărâsc cele următoare :

Pentru
tămăduirea
relelor ei

Suptiscăliții
hotărâsc
cele următoare :

Art. 1-iu. Prin siluirea cea dă curînd a articolelor trei și patru din trac-tatul dă la 1460, legătura care era între rumâni și Poartă să află ruptă ; cu toate acestea, pentru ca să păstreze prietenia ei, să va negocia lîngă dînsa răscumpărarea birului și dajdia ce să va prerădica la acest privilegiu va fi în sarcina tuturilor rumânilor fără dă osăbire, după starea și puterea fiecăruia.

Art. 2-lea. Un nou trup dă legi politice, publice și civile să va alcătui pentru populu român slobod și independent.

Art. 3-lea. Ereditatea va rămînea în familia ce va fi chemată la tron și să va coborî într-însa din fiu în fiu.

Art. 4-lea. Îndată ce acel rumân care va fi ales a să urca pă tron va giura nu numai a păzi condițiile acestui act și acelea ce să vor înscrie în dăosibitul act al numirii ce încă dă a face fericirea rumânilor, a dobîndi independența, a face aliați și prieteni locului. [De îndată ce va fi depus jură-mîntul, va fi recunoscut dă către suptiscăliții ca suveranul rumânilor]^a.

Art. 5-lea. Acest act, în cel mai scurt soroc, să va aduce la cunoștința celor mai întii rumâni ai tuturilor locurilor și mai ales la ai Moldavii și sup-tiscăliții să îndatorează a lucra și a lupta din toate puterile lor spre a do-bîndi împotrivă din parte-le acturi dă aderență.

Art. 6-lea. Acest act, însoțit dă o bucată giustificativă asupra drepturi-lor locului și dă actul numirii suveranului, să va face în patru originaluri dăosebite, dintre care unul va fi în păstrarea celui chemat la tron ; cel dă al doilea într-a unui mădular al clerului ; cel dă al 3-lea într-a unui mădu-lar a Adunării Naționale ; cel dă al 4-lea să va trimite pecetluit în străină-tate și va fi depus spre păstrare. Către aceasta să va da cîte o copie fiecă-ruia loc rumănesc care va da a sa aderență.

Art. 7-lea. Suptiscăliții fiecare în parte giură pă Sfînta Evanghelie și față cu un episcop dă religia lor că vor fi supuși și credincioși la acela din-tre rumâni care va fi chemat la tron, că dă astăzi vor jărtfi viața și sta-rea lor la independența nații lor ; să îndatorează prin giurămînt asupra capului lor că pînă va sosi ceasul izbăvirii nu vor descoperi niciodată nimic din ceea ce s-a zis și făcut în această adunare, nici din ceea ce să coprinde în aceste acturi.

Suptiscăliții încredințează că toate acestea sint adevărate și că le-au socotit și scris slobod spre încredințarea cărora au pus pecețile și iscălitu-rile lor.

Făcut la București la întii dă noiembrie anul una mie opt sute treizeci și opt.

Versiunea franceză originală

ACTE D'UNION ET D'INDÉPENDENCE

Les soussignés Valaques de la principauté de Valachie, membres de l'Assemblée nationale, réunis pour proclamer les droits du pays et d'en exposer les griefs, déclarent à la face du monde entier, que l'impunité

avec laquelle la Porte Ottomane et la Russie ont violé depuis des siècles et violent encore tous les jours les plus saintes des libertés, leur impose le devoir de sauver la souveraineté valaque de rendre une patrie libre et indépendante à tous les membres épars de leur nation et d'user de tous les droits qui leur sont réservés tant par les traités de leur pères avec la Sublime Porte, que par les lois politiques du pays. Ils prient Dieu pour que les Valaques de la Moldavie qui supportent des maux non moins graves que les leurs et tous ceux de leurs frères qui gémissent sous un joug des plus tyranniques et des plus absolus soient disposés à s'associer à leurs projets et ne faire avec eux qu'un seul et même peuple gouverné par le même chef et régi par les mêmes lois.

Appelés par la constitution du pays à examiner si les lois sont exécutées, si les traités sont respectés, si le prince est national et du choix du pays, si l'objet de la constitution est rempli, si l'ordre, la justice et l'économie règnent dans toutes les branches de l'administration, si les magistrats sont considérés, si les fonds de l'État sont employés pour le bien de l'État en un mot si les Valaques sont heureux,

Les soussignés déclarent :

1° Que depuis surtout un an, la souveraineté et les libertés du pays sont en danger, que l'Assemblée nationale n'existe plus de fait, puisque ses délibérations sont illégalement infirmées par des firmans, que le pouvoir législatif dont elle est revêtue a été entamé, qu'une puissance étrangère, non contente de l'ouvrir et de la fermer selon son bon plaisir, a osé même faire lever par oukase une contribution sur le pays ; qu'il n'y a plus de sûreté et de garantie pour personne, que si les abus de l'administration retiennent les classes pauvres dans un état de misère complète, ceux des tribunaux jettent la désolation et portent la ruine dans toutes les familles.

2° Que les Cours protectrice et garante qui ont reconnu dans le traité d'Andrinople le droit imprescriptible aux Valaques de choisir leur prince, n'avaient pas le pouvoir d'y déroger par le traité de St. Pétersbourg et encore moins de profiter du séjour des troupes russes dans le pays, pour lui imposer un prince par firman, qu'ainsi donc le prince actuel ne peut être considéré comme un Voyvode légitime et national.

3° Que même si les réglemens en ce qui touche les lois fondamentales et les constitutions n'étaient pas nuls, parcequ'ils ont été rédigés pendant l'occupation militaire des Russes, par une assemblée composée arbitrairement et non de tous les membres qui avaient droit d'y siéger, parcequ'il s'y trouve une conclusion et des articles contraires à la souveraineté du pays, ils devraient être abrogés par cela seul que des réglemens tels bons qu'ils soient ne sont destinés de leur nature qu'à un état de choses transitoires.

Les soussignés sont persuadés :

Que les maux intérieurs dont est affligée la Valachie cesseront aussitôt qu'un Valaque jouissant de la confiance publique, connu par ses vertus, par son patriotisme, sera appelé au trône pour sauver le pays ; ils déclarent pourtant qu'une terrible expérience et le droit de propre conservation

leur ordonne de mettre l'avenir à l'abri de toute catastrophe, de réformer ces vicieuses institutions auxquelles ils doivent d'avoir été tributaires, de consolider par l'hérédité le trône, la première force d'un peuple libre, et d'étouffer par là les brigues et les influences étrangères, de faire des ambitions des citoyens, des conquérants, des amis et des alliés ;

Ils reconnaissent toutefois qu'avec un territoire morcelé comme le leur, et aussi désunis qu'ils le sont, il serait impossible aux Valaques de résister par eux-mêmes aux puissans empires qui les entourent, ils insistent <sur la nécessité d'amener la fusion> des populations <valaques et leur> réunion sous un même sceptre.

Enfin, considérant que dans l'état d'oppression étrangère et d'anarchie intérieure où se trouve le pays, il est impossible aux Valaques de remplir les principaux devoirs d'une nation envers elle-même ; qu'ils ne peuvent même plus veiller à se conserver qu'à se perfectionner, et que cependant comme tous les peuples ils ont l'obligation d'éviter aussi bien tout ce qui peut causer leur destruction, que tout ce qui est contraire à leur perfection ;

Considérant en outre que quand la dissolution de l'État paraît inévitable, quand chaque jour révèle des désastres nouveaux, quand la nécessité est impérieuse, les citoyens ne sont plus tenus de respecter les lois établies, qu'ils ont au contraire le devoir sacré de prendre l'initiative de se défendre contre la tyrannie, de sauver la patrie, *car le salut du peuple est la première des lois*. Forts de leur conscience les soussignés arrêtent ce qui suit :

Art. 1er. Par la violation récente des articles trois et quatre du traité de quatorze cent soixante, le lien qui attache les Valaques à la Sublime Porte est rompu ; pourtant, pour conserver son amitié, on négociera auprès d'Elle le rachat du tribut et l'impôt qui sera prélevé à cette occasion pèsera sur tous les Valaques sans distinction, suivant leurs biens et leurs fortunes.

Art. 2e. Un nouveau corps de lois politiques, publiques, et civils sera rédigé pour le peuple Valaque libre et indépendant.

Art. 3e. L'hérédité se transmettra dans la famille qui sera appelée au trône de mâle en mâle.

Art. 4e. Dès que celui des Valaques qui sera choisi pour monter sur le trône aura juré de remplir non seulement les conditions du présent acte, et celles qui seront inscrites dans l'acte séparé de sa nomination, mais encore de faire de bonheur des Valaques, de conquérir leur indépendance, et de créer des alliés et des amis au pays, à l'instant même où il aura prêté serment, il sera reconnu par les soussignés comme *souverain des Valaques*.

Art. 5e. Cet acte sera porté dans le plus bref délai à la connaissance des principaux Valaques de tous les pays, principalement de la Moldavie, et les soussignés s'engagent à travailler de toutes leurs forces à obtenir d'eux des actes d'adhérence.

Art. 6e. Le présent acte, auquel sera joint une pièce justificative sur les droits du pays et l'acte de nomination du souverain, sera fait en quatre originaux séparés, dont un sera conservé par celui qui sera appelé au trône,

l'autre par un membre du clergé, le troisième par un membre de l'Assemblée nationale, le quatrième sera envoyé sous cachet à l'étranger et mis en dépôt. Il sera délivré en outre une copie à tout pays Valaque qui y adhérerait.

Art. 7. Les soussignés chacun séparément jurent sur le Saint Évangile et en présence d'un Évêque de leur religion obéissance et fidélité à celui d'entre les Valaques qui va être appelé au trône et de sacrifier dès aujourd'hui leur vie et leurs fortunes à l'indépendance du pays. Ils s'engagent par serment sur leur tête jusqu'à ce que l'heure de la délivrance soit venue, de ne jamais rien révéler de ce qui aura été dit et fait dans cette réunion et inséré dans cet acte.

Les soussignés certifient que tout ceci est la vérité et qu'ils l'ont pensé et écrit librement. En foi de quoi les soussignés ont apposé leurs sceaux et leurs signatures.

Fait à Bucharest ce premier Novembre Dix-huit cent trente huit.

■ Arhiva Bibliotecii Centrale de Stat (citată în continuare B.C.S.), Fond St. Georges CCI/15. Textul românesc publicat de Cornelia Bodea, *Lupta românilor*, p. 216–218. Alte două versiuni franceze, ușor diferite între ele, precum și de cea prezentă, au fost publicate: una, în Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XVII (*Correspondență diplomatică și rapoarte consulare franceze. 1825–1846*) de Nerva Hodoș, București, 1913, p. 727–728; a doua de P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Cămpineanu pentru unitatea națională a Românilor*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, III (1924–1925), p. 87–89: anexa 4.

■ 1. Peste tot : loc, citește *fară*. 2. Știrbit. 3. Textul fiind rupt, a fost completat după versiunea franceză.

5/17 noiembrie 1838

28

PROIECTUL DE CONSTITUȚIE— DUPĂ RECUNOAȘTEREA INDEPENDENȚEI

OSIBITUL ACT DE NUMIREA SUVERANULUI RUMĂNILOR

Rumânii iscăliți în actul de unire și de independență de la întiiu noemvrie o mie optsute treizeci și opt, declarînd în articolele patru și șase că se va redija un osibit act de numire și că asupra condițiilor ce s-ar înscrie într-insul să jure cel care va fi chemat la tron, hotărîm cele următoare :

art. 1. Din zioa de astăzi și toată vremea ce va ținea războiul independenței, și în cită vreme țara nu va avea¹ întărită și întemeiată prin alianțe și cetățî, puterea suveranului va fi dictatorială.

art. 2. Tot rumânul în stare d-a purta arme va fi ostaș.

art. 3. Dăjdiile să vor mărgini numai de către trebuințele statului și cheltuielile războiului.

Cît va ținea
războiul
independenței

După
recunoașterea
de către
curțile streine

art. 4. Orice om bănuț de vnzare să va cerceta de către o comisie alcătuită de trei mădulare; de să va dovedi și să va înființa a lui vină, va fi împușcat în douăzeci și patru de ceasuri; lipsa întru disciplină, nesupunerea, negrijirea la ale sale datorii, constituază vnzare.

art. 5. Suveranul dictator va avea dreptul d-a micșora pedepșile și d-a ierta.

art. 6. Șase luni după recunoașterea independenței rumânilor de către toate curțile streine, și puterea dictatorială cu care este îmbrăcat suveranul rumânilor legiuit încetează, și suveranul va fi dator a promulga Constituția rumânilor așa după cum se află hotărâtă aci la vale :

art. 7. Constituția rumânilor :

a. Țara rumânească este un loc slobod pentru cîți în ea lăcuiesc, pămîntul ei nu să va putea înstreina.

b. Toți rumânii sînt deopotrivă înaintea pravilii, toți priimiți în posturile civile și militare și toți contribuiesc la trebuințele statului, precum se va hotărî de către Adunarea nații.

c. Slobozenia individuală este chiezășuită; nimeni nu va putea fi pîrit și arestuit decît în întîmplările prevăzute de legi, și după formele ce ele hotărîsc; nimeni nu va putea fi pedepsit fără d-a fi mai întîi judecat.

d. Toți rumânii au dreptul de a publica și a tipări ale lor păreri; sînt toți fără osibire răspunzători pentru scrierile lor de ale lor cuvinte și fapte, după pravilă.

e. Persoana suveranului este nesiluită și sfîntă; a suveranului este puterea săvîrșitoare; suveranul este șeful cel mai înalt al statului și comandă puterile de uscat și de apă, declară războiul, încheie pacea, tractaturile de alianță și de comerț, numește întru toate locurile administrații publice, face reglementurile și ordonanțele trebuincioase pentru săvîrșirea legilor.

f. Suveranul nu poate întrebuiința puterea legiuitoare fără priimirea reprezentății naționale.

g. Suveranul singur obștește și întărește legile.

h. Puterea judecătorească purcede de la suveran. Dreptatea să dă întru al lui nume prin maghistrați neschimbați pe viață; hotărîrile tribunalelor să vor iscăli numai de către judecătorii ce le vor da; forfetura sau vinele judecătorilor să vor pedepsi strașnic și să va regula printr-o întradins lege.

i. În vreme de război puterea suveranului va fi apururea dictatorială.

j. Moștenitorii suveranului rumânilor la suirea lor pe tron vor jura față cu reprezentanții² nații că vor păzi cu credință constituțiile rumânilor.

k. Se va înfățișa un ordin de cînte civil și militar.

l. Miniștrii și toți agenții suveranului sînt răspunzători de toate acturile administrații lor și a slujbii lor. Numai reprezentanților nații singuri să dă dreptul de a aduce piră asupra miniștrilor și a-i trage înaintea tribunalelor țării.

m. În vreme de pace nici o dajdie nu să va putea lua dacă nu să va priimi de reprezentanții nații asupra cererii suveranului.

n. Deosebit de armia cea statornică să va înființa o gardă națională; o putere de apă să va ținea cu cheltuiala statului.

o. Șase luni după ce să va recunoaște independența, suveranul rumânilor să îndatorează a publica un trup complet de legi publice țivile și criminale. Aceste condici de legi întru putere prin singura promulgare a suveranului să vor revizui la fie ce zece ani potrivit cu § f.

p. Suveranul și moștenitorul său să vor bucura de o listă civilă votată de reprezentanții nații.

q. Reprezentația națională. Toți rumânii fără osibire sint reprezentați. Reprezentația națională cercetează toate actele din lăuntru și din afară ale miniștrilor răspunzători, hotărăște bugetul ce i să înfățișază pe tot anul, revizează cheltuielile hotărâte de dinsa, are dreptul a face raporturi suveranului asupra citor să ating de enteresul obștesc, priimește jălbi de la particulari, mădularele ei sint nesiluite și nu pot fi dați supt judecată de cît după ce adunarea volnicește a lor arestuire.

r. Șase luni după recunoașterea independenței rumânilor, toți rumânii vor avea după cum să întărește prin § f. a să chibzui și a dezbate asupra propunerilor ce i să vor face de cătră miniștri³.

Versiunea franceză originală

ACTE SÉPARÉ DE NOMINATION DU SOUVERAIN DES VALAQUES

Les Valaques signataires de l'acte d'u[nion] et d'indépendance du premier novembre mil huit cent trente huit, ayant déclaré [par les] articles quatre et six, qu'un acte séparé de nomination sera rédi[gé et que sur les] conditions qui y seraient []* jurées par celui des Valaques []* appelé au trône; arrêtent :

Art.1. Dès aujourd'hui et tout le temps que durera la guerre de l'indépendance et aussi longtemps que le pays ne sera fortifié ni par des alliances ni par des plateaux de guerre, le pouvoir du Souverain des Valaques sera dictatorial.

Art.2. Tout individu en état de porter les armes sera soldat.

Art.3. Les impôts seront limités seulement par les besoins de l'État et les frais de la guerre.

Art.4. Tout individu suspect de trahison passera devant une commission composée de trois membres; s'il est atteint et convaincu il sera fusillé

dans les vingt quatre heures. Manquer à la discipline, commettre une désobéissance, négliger ses devoirs constituent une trahison.

Art. 5. Le Souverain Dictateur aura le droit de commuer les peines et de faire grâces.

Art. 6. Six mois après la reconnaissance de l'indépendance des Valaques par toutes les Cours étrangères, les pouvoirs dictatoriaux dont est revêtu le souverain cessent de droit, et le souverain est tenu de promulguer la Constitution des Valaques telle qu'elle est écrite ci-après.

Art. 7. Constitution des Valaques

a. Le sol des Valaques est une terre de liberté pour tous ceux qui l'habitent ; le territoire est inaliénable.

b. Tous les Valaques sont égaux devant la loi, tous admissibles aux emplois civils et militaires et tous ils contribuent aux charges de l'État selon qu'il sera arrêté par l'Assemblée de la nation.

c. La liberté individuelle est garantie ; personne ne peut être poursuivie ni arrêtée que dans les cas prévus par la loi et dans les formes qu'elle prescrit ; personne ne peut être puni s'il n'a été jugé.

d. Tous les Valaques ont le droit de publier et de faire imprimer leurs opinions, ils [s]ont tous indistinctement responsables de leurs écrits, de leurs paroles et de leurs actions en se conformant aux lois.

e. La personne du souverain est inviolable et sacrée ; au souverain appartient le pouvoir exécutif. Le souverain est le chef suprême de l'État, il commande les forces de terre et les forces navales, il déclare la guerre, fait la paix, les traités d'alliance [et de] commerce, nomme []* de l'administration []* les Règlements et les Ordonnances nécessaires pour l'exécution des lois.

f. Le souverain ne peut faire usage du pouvoir législatif sans le consentement de la Représentation nationale.

g. Le souverain seul promulgue et sanctionne les lois.

h. Le pouvoir judiciaire émane du souverain, la justice est rendue en son nom par les magistrats inamovibles. Les sentences des Tribunaux ne seront signées que par les juges seuls qui les auront rendus. La forfaiture encoure les peines les plus sévères qui seront réglées par une loi. Le souverain a le droit de grâce et de commuer les peines.

i. En temps de guerre le pouvoir du souverain sera toujours dictatorial.

j. Les héritiers du souverain des Valaques jureront à leur avènement au trône en présence des Représentants de la nation, d'observer fidèlement la Constitution des Valaques.

k. Un ordre d'honneur civil et militaire sera créé.

l. Les ministres et tous les agens du souverain sont responsables de tous les actes de leur administration et de leur gestion. Les Représentants

de la nation auront seuls le droit d'accuser les ministres et de les traduire devant les tribunaux du pays.

m. En temps de paix nul impôt ne peut être levé s'il n'a été accordé par les Représentants de la nation, sur la demande du souverain.

n. Une garde nationale sera créée nonobstant l'armée permanente, une marine sera élevée aux frais de l'État.

o. Six mois après la reconnaissance de l'indépendance, le souverain des Valaques s'engage à publier un corps complet de lois publiques, civiles, commerciales, administratives et militaires. Ces codes en vigueur par la seule promulgation du souverain seront revues tous les dix ans, conformément au paragraphe f.

p. Le souverain et l'héritier présomptif jouiront d'une liste civile votée par les Représentants de la nation.

q. Représentation Nationale. Tous les Valaques indistinctement sont représentés. La Représentation Nationale connaît de tous les [actes] intérieurs et extérieurs des ministres responsables, elle vote le Budget qui lui est présenté annuellement et elle revise les dépenses votées par Elle ; Elle a le droit de faire des rapports au souverain sur tout ce qui touche à l'intérêt général, elle reçoit les pétitions des particuliers. Ses membres sont inviolables et peuvent être mis sous jugement seulement après que l'assemblée ait autorisée leur arrestation.

r. Six mois après la reconnaissance de l'indépendance des Valaques tous les Valaques auront, comme il est dit dans le paragraphe t, à délibérer et à discuter des propositions qui leur seront faites par les ministres du souverain de []³

■ Arhiva B.C.S., Fond St. Georges, CCI/15. Ambele versiuni publicate de C. Bodea, *Lupta românilor*, p. 219–224.

■ 1. În textul paralel redactat în franceză e scris : *ne sera*; Citește deci : *nu va fi*. 2. În original : *représentantii*, folosit pentru reprezentanții; ca și *représentation nationale* pentru reprezentanța națională. * Text deteriorat.

3. Continuarea textului, circa o pagină și jumătate din totalul de 6 pagini și jumătate cît cuprinde textul integral, lipsește din singurul exemplar găsit pînă acum: Pentru completările principiilor care au stat la baza *proiectului de constituție*, reproducem în schimb, în traducere, următoarele aprecieri despre Câmpineanu, făcute de unul dintre corectorii textului fundamental din 1838, Félix Colson: „Câmpineanu a avut un mare merit, rar întîlnit la un om care aspiră la domnie. Iubea progresul. La epoca la care noi elaboram împreună proiectul de constituție, investit apoi cu semnăturile principalilor membri ai națiunii române, am putut constata măreția sufletului său. Accepta cu însuflețire ideea de a introduce în România sufragiul universal. Toți românii fără excepție, ajunși la vîrsta de 25 de ani, trebuiau să devină alegători și eligibili. În concepția sa, toate comunele erau dotate cu pămînturi care le revenea potrivit obiceiurilor vechi; toți țărani erau liberi și stăpîni pe pămînturile comunale” (F. Colson, *Jean Campiniano*, în F. Colson, *De la Pologne et des Slaves*, Paris, 1863, p. 214)¹

AVÎNT NAȚIONAL,
CURENTE POLITICE

29

[F. COLSON], DESPRE OAMENI ȘI PARTIDE POLITICE
ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ¹

Consulatul Franței la Iași.

Anexă la depeșă politică

din 28 ianuarie 1839, nr. 21

Nr. 3

Domnule,

Aspirații de
independență
națională
după 1829

Mai înainte de 1821, românii, lăsați pradă, în ciuda tratatelor încheiate de ei cu Sublima Poartă, brutalității turcilor și tiraniei fanarioților, nu se prea ocupau de treburile țării lor sub aspect politic. Într-adevăr, la ce bun să acorde importanță cunoștințelor necesare unui om de stat niște oameni care nu mai puteau pretinde altceva în propria lor țară, decât câteva posturi în administrație și câteva slujbe la Curte? Ca să reușești, era deajuns pe atunci să excelezi în arta intrigilor, să te alături Suțestilor, să te desprinzi de Ipsilanți, de îndată ce Ambasada franceză obținea un ascendent la Constantinopol asupra celei ruse, și să păstrezi și să obții slujbe cu ajutorul acestui flux și reflux al domnitorilor. Totuși, domnule, după Convenția de la Ackerman și Tratatul de la Adrianopol, după ce vechea lege a alegerii domnitorului a reintrat în vigoare prin Regulamentul organic, speranța de a alege curînd ca domnitor pe cel mai demn dintre ei și de a cuceri, împreună cu el, independența țării a trezit altfel de sentimente în inima românilor și a încurajat progresul lor politic. Printre oamenii care alcătuiesc singurele patru partide existente astăzi în Țara Românească, dacă unii au rămas încă credincioși doctrinei egoismului și interesului, în schimb putem cita pe alții la care virtuțile obștești au luat o mare amploare, și care se ocupă de treburile țării lor numai din pur patriotism. Acești oameni, e drept, sînt rari ca pretutindeni, dar există și sîntem fericiți, domnule, că avem pentru prima oară prilejul să facem cunoscute Europei numele și caracterul lor.

Cele patru
partide
sînt de fapt
două ... :

Un străin care s-ar mulțumi cu aparențele și n-ar căuta să clasifice partidele politice din Țara Românească potrivit scopului pe care și-l propun, ci după nuanțele diferite pe care le oferă, ar descoperi cu siguranță patru partide, deși în realitate nu există decât două :

Partida națională, compusă din patru dintre cei mai instruiți și mai capabili membri ai adunării, din cîțiva boieri de rangul I, din aproape toți cei de rangul al II-lea și al III-lea, din totalitatea negustorilor, a întregului popor, și din cea mai mare parte a tineretului. Partida filorusă, în care nu se află decât aventurieri și străini de prin toate părțile Europei și cîțiva boieri

de rangul I, ca domnul Villara, frații Bibescu și Știrbei și George Filipescu. Dar acestei partide i se mai poate adăuga, ca anexă, Partida domnitorului, alcătuită în întregime din slujbași cunoscuți pentru lăcomia și incapacitatea lor, sau destituibili, cum este însuși domnitorul, la vrerea Rusiei, și Partida opoziției care, dimpotrivă, nu numără în rindurile sale decât câțiva mari boieri nemulțumiți sau destituiți, și care trag nădejde în bunele oficii ale Rusiei pentru a-și redobândi locurile și favorurile.

Mai înainte de a vă vorbi de rolul pe care-l joacă aici aceste partide, îngăduiți-mi să vă spun câteva cuvinte despre genul de putere pe care i l-au lăsat domnitorului Țării Românești rușii. Politica îi este interzisă, și în mod cu atât mai expres îi este oprit să abordeze problemele care țin de avutul obștesc. Asemenea unui simplu administrator de provincie din Rusia, el este supus unor instrucțiuni speciale mai mult sau mai puțin stricte, după timpuri și după împrejurări. Dacă n-ar fi consimțit, înainte de a se duce la Constantinopol, să treacă pe teritoriul Rusiei, să jure la Chișinău că va juca rolul ce-i va fi indicat prin depeșele de la Petersburg, n-ar fi obținut domnia. Ca și predecesorii săi, el este obligat, prin intermediul unui trimis al Consulatului rus la București, să comunice secretul corespondenței la Ambasada Rusiei de la Constantinopol. N-are dreptul nici să-i numească în posturi importante pe cei pe care i-a remarcat și, cu atât mai puțin, să-i destituie pe slujbașii care nu-i sînt pe plac. Cunosc pe unii care au rămas la posturile lor, deși au mers cu lașitatea pînă la a-l jigni. Nu poate ridica nici o sumă de bani în țară, dacă n-a primit în scris consimțămîntul ministrului Rusiei. Într-un cuvînt, domnule, este în întregime dependent de puterea țarului, care, la cea mai mică șovăială a lui, este gata cu injuria și protestul și care i-ar adresa negreșit o notă unde n-ar uita să-i amintească că tratatele îi dau dreptul de a-l destitui.

Dar, domnule, domnitorul care și-a pierdut toate puterile și-a arogat una dintre cele mai tiranice. Am impresia că i-am găsit originea într-o notă adresată răposatului domn, Grigore Ghica. După Constituția munteană, de îndată ce un domnitor al Țării Românești a confirmat o sentință care a trecut prin toate gradele judiciare ale țării, numai succesorul său mai avea dreptul de a o revedea și de a o casa dacă ar fi fost cazul. Rusia, într-un proces care privea o raia, socotită, chipurile, supusă Rusiei, autoriza domnitorul, mai bine informat (aceasta este expresia folosită), să revină, contrar legilor, asupra sentințelor pe care el le confirmase deja. Această aprobare de a juca rolul tiranului a fost respinsă cu curaj de răposatul domnitor, dar actualul domn a profitat de ea pentru a-și crea o putere cu adevărat demnă de temut. El a ridicat la rang de principiu, potrivit, fără îndoială, instrucțiunilor secrete de la St. Petersburg, că voința domnitorului este mai presus de lege, că pentru a pronunța hotărîrea, judecătorii nu trebuie să asculte de glasul conștiinței, ci să se ia după părerea domnitorului și să se conformeze bunului său plac dacă nu vor să fie destituiți. Rusia, domnule, nu ar putea juca nici un rol într-o țară în

Despre
domn și
limitele
impuse
prerogativelor
sale
de Curtea
Protectoare

Tirania
domnitorului
Al. Ghica

care tirania ar fi imposibilă, unde legea ar fi respectată, unde domnitorul n-ar avea decît puterile trebuitoare pentru a veghea la executarea hotărîrilor judecătorești; dimpotrivă, încurajîndu-l pe domnitor să întrețină arbitrarul în tribunale, să caseze sentințele juste și să le confirme pe cele nedrepte, ea dispune de averile tuturor și, prin procese, îi îmbogățește pe partizanii săi și-i ruinează pe cei care îi sînt potrivnici. Veți vedea, domnule, în ce măsură această tactică slujește proiectelor sale și cît de interesată este ea de a lăsa într-o țară organizată după model european o rămășiță de despotism oriental și de a-l preschimba pe domnitor într-un pașă.

Partida
domnitorului
și
Partida
opoziției ...

Dar, revenind, domnule, la Partida domnitorului și la Partida opoziției, curtenii care sînt membrii ai celei dintîi cunosc, tot atît de bine ca și boierii ce-o alcătuiesc pe a doua, că Rusia este singura atotputernică, că ea singură hotărăște favorurile și gratificațiile, că ea singură dizgrațiază și destituie, că ea singură acordă ranguri și onoruri, că ea singură răstoarnă și se opune avansărilor. Și totuși, dacă stai să-i ascuți, cel căruia îi aparțin toate aceste puteri este domnitorul, el este cel căruia trebuie să i se dea și dovezi de devotament, și mărturii de recunoștință; și împotriva lui se vorbește și se urzesc proiecte de răzbunare. Dar, domnule, cauzele acestei remarcabilele credințe pot fi recunoscute numaidecît, și dacă acești oameni caută să se înșele pe ei înșiși, noi nu ne putem amăgi multă vreme asupra motivelor care-i fac să acționeze astfel.

Tactica
politică a
partidelor
față
de domn
și față
de Rusia
țaristă

Rusia, care ține în mîni toate puterile, se îngrijește foarte mult să pară că, dimpotrivă, n-are nici una dintre acestea. Ei îi place mai ales să audă vorbindu-se despre așa-zisa putere a domnitorului, și în bine, și în rău, față de agenții și consulii străini, din a căror observare poate scăpa cu ușurință, deoarece aceștia par a fi fericiți că sînt acreditați pe lîngă un mic suveran ce le îngăduie din cînd în cînd să-i facă și curte. Din saloanele consulatelor nu lipsesc niciodată, domnule, curtenii și nemulțumiții care-l înfățișează pe domnitor, unii drept cel mai bun dintre stăpîni, ceilalți drept cel mai mare dintre tirani, toți acești boieri știind prea bine că se ia notă la Consulatul Rusiei de toate spusele lor și că vor fi răsplătiți pe măsura faptelor lor. Domnii curteni, care cunosc secretul politicii rușilor, nu pierd nici un prilej să aducă elogii nemăsurate tuturor abuzurilor săvîrșite de domnitor, căci iată care e raționamentul lor: „Într-o țară unde nimic nu se poate face fără să existe un ordin al muscalului, unde abuzurile nu pot fi comise decît fiindcă Rusia le protejează, oare nu-i vom fi noi pe plac Curții protectoare și nu vom binemerita de la ea săvîrșindu-le și noi?” Această logică le-a adus întotdeauna favoruri celor care au pus-o în practică.

Intrigă și
cameleonism

Partida opoziției se prefacă și ea că ignoră tutela domnitorului, și membrii care o alcătuiesc, neavînd nici inima, nici curajul trebuincios de a se ridica pe față împotriva Rusiei, se mulțumesc cu acest principiu al cio-coismului (sau slugarnicului): „Linge mîna pe care nu poți s-o muști”. Așa că se dezlanțuie împotriva domnitorului, împotriva abuzurilor, pe care le comite el zilnic, și apoi se duc spășiți la agenții Rusiei, singurii de care

au a se plînge, cerînd destituirea unui domnitor, care a îndrăznit să-i destituie pe ei, marii boieri, pe ei care sub toate administrațiile provizorii, sub alde Kisseleff, sub Joltuhin, ocupau cele mai de seamă slujbe. Și totuși, domnule, acești oameni sînt pe deplin convinși că niște partizani atît de devotați cauzei rusești cum sînt ei n-au fost lipsiți de slujbele lor decît la ordinul guvernului de la Petersburg. Cînd se ridică cu atîta furie împotriva domnitorului, nu știu ei oare că destituirea lor se datorește unui plan dinainte hotărît și că aceasta nu face decît să îndepărteze întoarcerile lor sincere spre nația lor și să împiedice pe domnitor să scuture, cu ajutorul concetățenilor săi, jugul pe care îl îndură atît de greu, și să revină la sentimentele patriotismului pe care el cu atît mai mult trebuie să le regrete cu cît pe viitor îi va fi cu neputință să se întoarcă la ele dacă vrea să rămînă domnitor. Totuși acești boieri, domnule, știu că rolul jucat de ei contribuie la menținerea incertitudinii, la dezbinarea românilor din toate clasele, dar că, în ziua în care Rusia își va fi atins scopul pe care și l-a propus nemulțumîndu-i, ei vor reintra în stăpînirea slujbelor lor. Familiile Balș, Filipescu, Bălăceanu se aflau, pînă nu de mult, în opoziție, iar astăzi se bucură de onoruri, în timp ce alți Filipești, Cornești le-au luat locul. Acești oameni, prieteni ai principiilor feudale, nu sînt însă primejdioși, domnule, și Rusia nu-l va jertfi niciodată de dragul lor pe domnitor atîta vreme cît ea va fi sigură că el rămîne credincios jurămintului său; rolul pe care-l joacă ei este, după părerea mea, dintre cele mai inconsecvente; zădărnîcind eforturile Partidei naționale de a se alia cu domnitorul, ei seamănă cu acei eunuci din seraiuri care n-au altă misiune decît de a împiedeca legăturile firești.

Care este, așadar, scopul pe care și-l propune Partida națională și Partida filorusă? Partida națională lucrează pentru a ajunge să declare independența țării și a rupe lanțurile Curții protectoare pe care Partida filorusă, dimpotrivă, vrea să le lege de cele care compun Imperiul, căci ea nu aspiră decît la încorporarea Principatului. Această luptă durează deja de trei ani, și actualul guvern al domnului exercită o înfrîmire atît de slabă asupra ei, încît se poate prevedea cu ușurință că el se va prăbuși de la sine în ziua în care unul din aceste partide va ieși învingător.

Principalele mijloace de care se slujește Partida filorusă constau în a semăna dezbinare între toate clasele, în a isca motive de nemulțumire și în a le potoli, a întreține elemente de discordie împotriva domnitorului, boierilor și poporului, a împiedica unirea lor și a paraliza prin aceasta toate proiectele în care e nevoie de colaborarea tuturor. Cabinetul de la St. Petersburg merge pînă acolo încît ordonă în secret agenților săi să provoace persecuții pentru a fi în situația de a primi plîngerile celor asupriți și, făcîndu-le dreptate, să poată binemerita recunoștința tuturor claselor, părăind cît mai dezinteresat în protecția sa. Dar Rusia își alege atît pe cei pe care urmează să-i cheme la onoruri, cît și pe cei pe care îi va destitui cîndva, atît de mult se teme că slujește Partida națională sau că mărește numărul adeptilor ei; ea nu ridică decît oameni cunoscuți prin incapacitatea sau lipsa lor de energie și nu se preocupă decît de aceea. Întrucît nu se folo-

Ținta
Partidei
naționale

Partida
filorusă

sește de puterea ei decît pentru a mări numărul nemulțumiților și pentru a-i da Rusiei prilejul de a îndrepta nedreptățile pe care ea însăși le-a poruncit, Partida filorusă îi obișnuiește puțin cîte puțin pe români cu justiția și cu autoritatea țarului.

Această tactică, practică dintotdeauna de ruși în acest Principat, n-a fost nicicînd urmată cu mai multă perseverență decît din momentul cînd au trebuit să treacă din nou Prutul în fața reprezentanțelor tuturor cabinetelor din Europa. Nevoiți atunci să renunțe la a o face pe calea armelor, ei au pretins-o diplomației lor, și o așteaptă de la toți străinii pe care-i patronează, de la toți agenții cărora le-a ordonat să administreze prost, de la incapacitatea și lașitatea acelor boieri cărora le-au încredințat cele mai mari slujbe și ale căror delapidări le încurajează, numindu-i în posturi mai însemnate de îndată de aceștia au comis abuzuri prea strigătoare într-un post mai mic.

De altminteri, agenții Partidei filoruse se plîng cu dibăcie de tot răul pe care l-au făcut. Ei încearcă într-una să apară în postura de păcăliți și să-i convingă pe români că relele pe care le îndură nu se datoresc decît relei voințe a domnitorului și administrației incapabile a boierilor și că ei speră că Adunarea națională, mai bine lămurită asupra adevăratelor interese ale țării, va adresa o plîngere Împăratului și că în curînd îl va și implora în genunchi să le trimită un bătrîn general cumsecade care să-i cîrmuiască precum un părinte.

Oamenii
care o
alcătuiesc

Oamenii care alcătuiesc Partida filorusă sînt niște străini, în general greci, mai toți fini, dibaci și primejdioși din pricina talentului cu care urzesc și conduc intrigile. Căci intriga, domnule, este cea mai mare din plăgile pe care rușii le-au trimis asupra țării — ea înăbușă inteligența, degradează moravurile și instituțiile, pîngărește simțirea și judecata. Străinul și băștinășul îi cad victimă, și, ca o reptilă, ea otrăvește cu veninul ei inima tuturor acelor care sînt devotați intereselor țării. Printre cei mai de seamă conducători și agenți îi putem cita pe baronul Ruckman, livonian, consul general al Rusiei, pe cei trei secretari ai săi, grecul Dendrino, italianul Colas și spaniolul Gabrucka, pe însărcinatul cu afaceri al românilor la Constantinopol, fanariotul Aristarki, pe directorul carantinelor, fanariotul Mavros, pe președintele fanariot Arghiropoulo, pe consulul Greciei și al Prusiei, baronul grec Sakellario, pe cenzorul grec Piccolo, pe fanarioții Suțo și Manco, pe ministrul fără portofoliu grecul Arsaki, dintre aghiotanții domnitorului pe aventurierul care-și zice vicontele de Grammont, danezul Iacobson, belgianul Blaremborg, inginerul Boroczyn, baron din nu știu ce țară, și, ceea ce e mai neplăcut de scris, un francez, provensalul Coulin. Toți acești oameni, domnule, cu excepția slujbașilor de la Consulatul Rusiei, impuși domnitorului și românilor, sînt retribuiți de vistierie și națiunea este obligată să plătească proasta lor administrație și să-i răsplătească fiindcă lucrează la nenorocirea țării.

Partida filorusă n-are nici o influență asupra națiunii, care este antirusă, și contează destul de puțin pe boierii care-i dau cele mai mari dovezi de

devotament. Ea nu e preponderentă decît pentru că i-a îndepărtat din administrație pe toți membrii Partidei naționale și pentru că oamenii și agenții săi ocupă slujbele cele mai însemnate. Astfel, numai în privința treburilor [publice], această partidă se străduiește clipă de clipă să-și aducă la îndeplinire proiectele și sub acest aspect învinge Partida națională care nu i se poate împotrivi decît atunci cînd Adunarea este deschisă, cu toate că ea nu se deschide și nu se închide decît după buna voință a Rusiei și deputații n-au dreptul decît să discute chestiunile înscrise în program. Lupta, deși inegală, este totuși în întregime în favoarea Partidei naționale a cărei influență crește pe fiecare din înfrîngerile sale.

Dar, domnule, unul din lucrurile care surprind cel mai mult în Țara Românească este că aici există un partid și un tineret național, aici unde instrucțiunea publică este încredințată unui om de-al Rusiei, aici unde presa nu poate dezbate nici o problemă, aici unde ti este interzis să publice deliberările și discuțiile din Adunare, unde nu se poate face nici o reflecție, nici asupra viciilor guvernului, nici asupra cusurilor administrației, și, deși este apărută prin lege, cenzura, sub conducerea unui agent al Partidei filoruse, există și e foarte brutală. Secretarul de Stat ti scria nu de mult, domnule, unuia din prietenii mei, redactor la un ziar românesc : „Domnitorul vă autorizează, domnule, să vă publicați gazeta, dar să nu vorbiți niciodată de politică, ci să vă mărginiți la literatură, și chiar și așa articolele dumneavoastră literare vor trebui supuse cenzurii. Semnat : *Arsaki*, 1836, 21⁷^{brle}, nr. 1858”.

Cum a putut atunci Partida națională să se formeze și să prindă rădăcini în mijlocul tuturor acestor mărăcini și buruieni care nu sînt bune decît să li se dea foc în întreaga țară dornică de înălțare și de independență? Un membru al uneia din primele cinci familii, și singura poate în care nu s-a putut găsi nici un dușman al poporului, ai cărei fii s-au expus cu toții pentru cauza națională, era unul din prietenii din copilărie ai domnitorului, remarcă atunci pentru patriotismul său. El s-a dus la întîlnirea pe care i-a fixat-o domnitorul la întoarcerea acestuia de la Constantinopol, în carantina de la Giurgiu. Întrevederea a ținut șapte țesuri. [De la această întrevedere] domnitorul Alexandru Ghica a ieșit să domnească, așa cum își luase angajamentul față de Rusia, iar colonelul Cămpineanu — cu hotărîrea să lucreze pentru păstrarea libertăților naționale. El și-a dat demisia din funcția de aghiotant și director al Ministerului de Finanțe și a fost cel dintîi, într-o țară guvernată pînă atunci după modelul Turciei, care s-a ridicat, atît ca deputat cît și ca simplu particular, împotriva mersului treburilor și a numeroaselor abuzuri prin mijlocirea cărora se săvîrșeau cele mai mari vexațiuni. Fără să se neliniștească din pricina inimiciției domnitorului și a uneltirilor ascunse ale Rusiei, a întemeiat cu banii lui teatrul național românesc și a întreținut cu mare cheltuială pe actori, cărora le-a plătit profesori și lefuri. I-a încurajat pe toți tinerii români care se îndeletniceau cu literatura și care au scris teatru. Influența colonelului este foarte mare

Tineretul
național

Cum s-a
format
și s-a
dezvoltat
Partida
națională

Colonelul
Cămpineanu

în țară, lumea își pune toată nădejdea numai în energia lui. Aceasta este opinia publică și el se bucură de stima tuturor partidelor; pot să adaug că este singurul om pe care ele îl remarcă și de care se tem.

Nu pot să trec sub tăcere zelul colonelului Câmpineanu, ajutat de deputații Ion Rosetti și Grigore Cantacuzino; aceștia din urmă au cooperat la eforturile colonelului de a se împotrivi adversarilor lor.

Partida națională, domnule, urmează trei căi diferite spre independența țării. Ea se ridică în Adunare împotriva abuzurilor și a încălcărilor Rusiei, se străduiește să organizeze țara pe temelii mai bune și caută să stabilească raporturi diplomatice cu Franța și cu Anglia pentru a pune capăt protectoratului Rusiei și a obține de la Poartă răscumpărarea tributului.

Să vedem, domnule, unde a ajuns cu acțiunile sale.

Acești deputați, toți membri ai celor mai mari familii din Țara Românească, dispun de majoritate în Adunarea națională și aceasta spre lauda tuturor acelor care le acordă și încrederea și votul lor. Nu pot să nu-l citez aici pe venerabilul episcop de Buzău, adus prin voința publică pe jilțul mitropoliei³. Ei sînt cei care se ridică în fiecare an, cu prilejul discutării bugetului, împotriva tuturor abuzurilor cîrmuirii. Ei sînt cei care au zdrobit Partida filorusă, în 1837, ei sînt cei care au întîrziat încorporarea concluziei și a anexelor în Regulamentul organic și, dacă n-au făcut mai mult bine țării, aceasta a fost din pricină că sînt supuși la persecuții de tot felul și că adeseori ajungeau la Adunare cu sentimentul că nu trebuiau să se mai bizuie pe cei ce le făgăduiseră în ajun votul lor.

Unanimitate în privința cuceririi independenței Țării Românești, acești oameni sînt divizați în ceea ce privește reforma. Colonelul Câmpineanu este singurul care simte în mod sincer restrîngerea privilegiilor absurde și inumane ale aristocrației, și o vrea pentru a rămîne credincios vechilor tradiții ale casei sale. L-am văzut luptînd zadarnic împotriva întregii Adunări pentru a obține de la ea ca pe viitor să poți fi membru al adunării fără să fi boier, fiu de boier și proprietar, ci numai boier și proprietar. Nu pot să spun cîți tineri talentați nu s-au răcit de cînd Adunarea a refuzat, prin acest vot nepolitic, să-i primească în sinul ei.

Membrii Partidei naționale n-au putut dispune nici pînă astăzi de majoritate în Adunare, decît recrutînd toți nemulțumiții și profitînd din nou de dispoziția în care se aflau aceștia pentru moment de a se ridica împotriva abuzurilor și a obține destituirea domnitorului. Dibăcia cu care au realizat aceste apropieri face însă cea mai mare cinste îndemînării lor, și se poate prevedea chiar că principalii boieri din opoziție sînt pe cale de a intra în Partida națională.

Deputații acestei partide nu se află laolaltă dintr-o animozitate personală față de domnitorul actual, cum încercau zadarnic unii să acrediteze ideea. I-am auzit spunînd: „Nu-i purtăm pică domnitorului; dacă mîine ar putea reîmprospăta toate puterile și toate prerogativele suveranității și dacă ar vrea să lucreze împreună cu noi, în interesul țării și al independenței ei, noi am fi cît se poate de fericiți să colaborăm la strădaniile sale“.

Căi și
mijloace
pentru
dobîndirea
țelului suprem

Deplin
acord în
urmărirea
lui

Poziția
față
de domnitor

Nu v-am relatat despre bunele lor intenții față de domnitorul Ghica decît fiindcă el a reușit în ultima vreme, fără îndoială potrivit unor instrucțiuni primite de la Petersburg, să-i scoată cu totul din mintea consulului general al Franței și să înstrăineze interesul pe care acesta părea să li-l poarte și nu s-a temut, abuzînd de bunăvoința domnului de Chateaugiron față de el, să se prefacă pe lângă acesta că are cele mai pure și mai patriotice sentimente.

Într-adevăr, domnule, tactica cea mai dăunătoare Partidei naționale este poate aceea pe care a adoptat-o domnitorul față de consuli străini ce-și au reședința la București. El are obiceiul să se prezinte la ei ca un persecutat, să-i asigure că îl doare de români și că nu este filorus decît prin poziția sa, sfîrșind întotdeauna prin a-i ruga să-și folosească influența pentru a opera o apropiere între el și membrii Partidei naționale. Consulii Franței s-au grăbit întotdeauna să se ofere ca mediatori; de aici, fără îndoială, rolul de păcăliți pe care l-au jucat neîncetat pe acest pămînt. La avansurile domnitorului și ale consulilor, deputații au obiceiul de a întreba în ce condiții înțelege acesta să se unească cu ei. Drept orice răspuns, agenții domnitorului aleargă la ei cu corupția pe buze și făgăduielile cele mai ademenitoare sînt făcute și respinse. Deseori li se oferă un portofoliu, fiindcă în Regulamentul organic se spune că în ziua în care cineva va fi ministru, va înceta de a mai fi membru al Adunării, încercîndu-se în acest fel să facă o spărtură în Partida națională, care nu este atît de redutabilă și de puternică decît pentru că membrii care o compun sînt deputați.

Pînă de curînd membrii Partidei naționale nu frecventau decît pe consuli Franței și Angliei, așteptînd totul din partea lor și neavînd încredere decît în sfaturile lor. Dar astăzi au început să bănuie că ar putea fi jucăria unuia dintre acești diplomați, care nu-i atrage decît pentru a le afla proiectele și speranțele și a avea singurul merit de a trimite depeșe frumoase și interesante. Ba au ajuns chiar să creadă că Consulul n-a avut întotdeauna instrucțiuni de la guvernul său și că n-a acționat, pe cît de ușuratic pe atît de confuz, decît de teama de a nu fi rechemat. Aceste presupuneri par a se fi confirmat în mintea lor, mai ales de cînd domnul de Chateaugiron, credincios predecesorilor săi, i-a abandonat, spre marea bucurie a Rusiei, pentru a se arunca în brațele domnitorului.

Dacă acești oameni nu mai trebuie să se bazeze pe ajutorul sincer și deschis al Franței, Anglia în schimb a rămas în continuare de partea lor și le va servi poate drept colac de salvare. De altfel, pe viitor se vor duce ei înșiși să afle intențiile acestor două guverne față de ei, ei vor să afle chiar din gura miniștrilor dacă e adevărat că Franța este aliata Rusiei împotriva Angliei și a aceleia dintre cele două puteri care le va promite să-i asiste în lupta inegală pe care o susțin, îl vor întreba ce combinație a pregătit ea pentru a rezolva problema Orientului și ce se gîndește să facă pentru Țara Românească. De altminteri, domnule, pot să vă asigur că dacă Partida

Tactica
domnitorului
Al. Ghica
față de
consulii
străini

Poziția
Partidei
naționale
față de
Franța

și de
Anglia

națională s-ar vedea părăsită de aceste două puteri, ea ar depune și mai mult zel pentru eliberarea țării.

Iată acțiunile și planurile acestor oameni care au renunțat la onoruri pentru a milita numai pentru independență și libertate, pentru a forma, prin energia lor, opinia publică, pînă atunci necunoscută.

Fruntași
ai
tineretului
național

În afară de aceasta, mai există tineri care se disting nu mai puțin prin principii bune și prin studii solide. Unii și-au dobîndit cunoștințele în țară, alții în străinătate. Printre cei dintîi se remarcă îndeosebi domnii maior Voinescu II, cei doi maiori Crețulescu, Bolliacii, Bălceștii ³, care nu sînt mai prejos de cei din categoria a doua, dintre care cei maieminenți sînt Alex. Linche, profesorii de drept Moroiu, Racoviță, Brăiloiu. Se nădăduiește cu atît mai mult de la frații Golescu, cu cît speranțele puse în autorul broșurii au fost înșelate.

Tineretul ține cu Partida națională; el nu vede independența Țării Românești decît în organizare, cum o văd și deputații săi, și pregătește reformele prin discursurile și prin manuscrisele sale. Se bucură de stima oamenilor celor mai în vîrstă și toți tinerii se strîng cu mîndrie în jurul celor pe care i-am citat și recunosc influența pe care o merită prin acțiunile și ținuta lor.

Femeile
și politica

Mă miram deunăzi că nu văd nici un salon politic la București; un boier m-a lămurit deîndată. Nenorocirile noastre nu ne îngăduie să ne formăm soțiile pentru politică și, dacă putem număra astăzi cu chiuu cu vai patru sau cinci care să fie în stare să priceapă ceva din aceste probleme, ele țin cu Partida filorusă și nu se ocupă decît de intrigi private.

Temerea
Austriei
de
perspectiva
unirii
naționale
române

Veți fi remarcat, domnule, că nici o partidă n-are încredere în politica Austriei. Numai domnitorul întreține relații foarte susținute cu agentul ei, sperînd să obțină de la cabinetul din Viena promisiunea de a fi menținut în demnitatea sa în cazul în care țara ar dobîndi independența. Austria, interesată în păstrarea actualei stări a Țării Românești, nu s-ar da în lături să-și ia angajamente față de domnitor, pînă-ntr-atît se teme ca populațiile române din Banat, Bucovina, Transilvania să nu se unească cu mișcarea care ar aduce Țării Românești libertatea. Protecția sa n-ar fi deci decît cu scopul de a împiedica avîntul libertăților politice, comerciale și industriale.

Aceasta este, domnule, starea cît se poate de exactă a partidelor politice în Țara Românească; și publicitatea făcută pentru prima oară în Europa numelor tuturor acelor care îi aduc cîinste îi încurajează să persevereze pe calea pe care au ales-o.

Fie ca dezaprobarea publică la care îi supun pe toți străinii din Partida filorusă, care au năpădit administrația țării, să reînsușească sentimentele patriotice stinse în inimile tuturor acelor ce jertfesc interesele partidei lor politicii și ambiției țarului.

Textul francez

[F. COLSON], DES HOMMES ET DES PARTIS POLITIQUES EN VALACHIE¹

Consulat de France à Iassy
Annexe à la dépêche politique
du 28 janvier 1839, no. 21.
No. 3

Monsieur,

Antérieurement à 1821, les Valaques livrés, au mépris de leurs traités avec la Sublime Porte, à la brutalité des Turcs et à la tyrannie des Fanariotes, s'occupaient peu des affaires de leur pays sous le côté politique. Quelle importance en effet, des hommes qui ne pouvaient plus prétendre dans leur propre pays qu'à quelques places dans l'administration et à quelques emplois de cour, devaient-ils attacher aux connaissances de l'homme d'Etat ? Pour réussir, il suffisait alors d'exceller dans l'art des intrigues de se rallier aux Sutzo et de se détacher des Ipsilanti, aussitôt que l'Ambassade Française l'emportait à Constantinople sur la mission Russe, et de garder et d'obtenir des emplois au moyen de ce flux et reflux hospodarial. Cependant, Monsieur, depuis la Convention d'Ackermann, le Traité d'Andrinople, depuis que l'antique loi de l'élection du Prince a été remise en vigueur dans le Règlement Organique, l'espoir d'élire bientôt pour Prince le plus digne d'entre eux, et de conquérir avec lui l'Indépendance du pays, a réveillé d'autres sentiments dans le cœur des Valaques et a encouragé leur progrès politique. Parmi les hommes qui composent les quatre seuls partis qui existent aujourd'hui en Valachie, si quelques uns sont encore restés fidèles à la doctrine de l'égoïsme et de l'intérêt, on peut en citer chez qui les vertus publiques ont pris un grand développement, et qui s'occupent des affaires de leur pays seulement par pur patriotisme. Ces hommes, il est vrai, sont rares comme partout, mais ils existent et nous sommes heureux d'avoir pour la première fois, Monsieur, l'occasion de faire connaître à l'Europe leurs noms et leurs caractères.

Un étranger qui se tiendrait aux apparences, et qui n'aurait pas cherché à classer les Partis politiques en Valachie, en raison du but qu'ils se proposent, mais par ce qu'ils offrent des nuances différentes, aurait trouvé assurément quatre partis, quoiqu'en réalité il n'y en avaient que deux.

Le parti National, composé de quatre membres des plus instruits et des plus capables de l'Assemblée, de quelques boyards de la 1ère classe, de presque tous ceux de la 2e et de la 3e classe, de la totalité des négociants, du peuple tout entier, et de la plus grande partie de la jeunesse. Le Parti de la Russie dans lequel on ne trouve que des aventuriers et des étrangers de toutes les parties de l'Europe, et quelques boyards de la 1ère classe tels que M. M. Villara, les frères Bibesco et Stirbey et Georges Philipesco. Mais on peut donner à ce parti comme accessoire, le Parti du Prince,

entièrement formé d'employés connus pas leur avidité et leur incapacité or destituables, ainsi que le Hospodar lui-même, au gré de la Russie, et le Parti de l'Opposition qui ne compte au contraire dans ses rangs que quelques grands boyards mécontents ou destitués, et qui espèrent des bons offices de la Russie pour rentrer en place et en faveur.

Avant de vous parler du rôle que jouent ici ces partis, permettez-moi de vous dire quelques mots sur le genre de pouvoir que les Russes ont laissé au Prince de la Valachie. La politique lui est interdite, il lui est défendu encore plus expressément d'aborder les questions qui touchent au bien public. Comme un simple administrateur de province en Russie, il est soumis à des instructions spéciales plus ou moins strictes selon les temps et les circonstances. S'il n'avait pas consenti à passer, avant d'aller à Constantinople, sur le territoire Russe, jurer à Kissineff de jouer le rôle qui lui serait tracé dans les dépêches de Pétersbourg, il n'aurait pas obtenu la Principauté. Comme ses prédécesseurs, il est tenu de livrer, par l'entremise d'un envoyé du Consulat russe à Bucarest, le secret des correspondances à l'Ambassade de Russie à Constantinople. Il n'a ni le droit d'appeler aux postes importants ceux qu'il a distingués et encore moins celui de destituer les employés qui lui déplaisent. J'en connais qui sont en place qui ont poussé la lâcheté jusqu'à l'offenser. Il ne peut lever aucune somme d'argent dans le pays, s'il n'a reçu écrit le consentement du Ministre de Russie. En un mot, Monsieur, il est entièrement dans la dépendance de la puissance du Czar, qui, à la moindre de ses hésitations, a toujours à la bouche l'injure et la protestation et qui lui adresserait infailliblement une note où elle ne manquerait pas de lui rappeler que ses traités lui donnent le droit de le faire destituer.

Mais, Monsieur, le Prince qui avait perdu tous ses pouvoirs, s'en est arrogé un des plus tyranniques. J'ai cru en trouver l'origine dans une note adressée au feu Prince Grégoire Ghika. D'après la constitution valaque dès qu'un prince de la Valachie avait confirmé une sentence qui avait passé par tous les degrés judiciaires du pays, son successeur seul avait le droit de la revoir et de la casser s'il y avait lieu. La Russie dans un procès qui intéressait un Raya, soi-disant sujet russe, autorisa le Prince mieux informé (telles sont ses expressions), à revenir contrairement aux lois sur les sentences qu'il avait déjà confirmées. Cette autorisation de jouer le rôle des tyrans le feu Prince l'a rejeté avec courage mais le Prince actuel en a profité pour se créer un pouvoir vraiment redoutable. Il a posé en principe, conformément sans doute aux instructions secrètes de St. Pétersbourg, que la volonté du Prince est au-dessus de la loi, que pour prononcer leurs jugements les juges ne doivent pas suivre leurs consciences, mais prendre l'avis du Prince et se conformer à son bon plaisir sous peine de destitution. La Russie, Monsieur, ne saurait jouer aucun rôle dans un pays où la tyrannie serait impossible, où la loi serait respectée, où le Prince n'aurait que les pouvoirs nécessaires pour veiller à l'exécution des jugements ; au contraire,

en encourageant le Hospodar à entretenir le désordre dans les tribunaux, à casser les sentences justes et à confirmer celles qui sont iniques, elle dispose de toutes les fortunes et au moyen d'un procès elle enrichit ses partisans et ruine ceux qui lui sont opposés. Vous verrez, Monsieur, combien cette tactique sert à ses projets et combien il lui importait de laisser dans un pays organisé à l'Européenne, un reste de despotisme oriental et de transformer le Prince en Pacha.

Mais revenant, Monsieur, au Parti du Prince et au parti de l'Opposition, les courtisans qui sont membres du premier connaissent, aussi bien que ceux des boyards qui forment le second, que la Russie est seule toute puissante, qu'elle seule dispose des faveurs et des gratifications, qu'elle seule disgracie et destitue, qu'elle seule accorde des rangs et des honneurs, qu'elle seule renverse et s'oppose à l'avancement. Et pourtant, à les entendre c'est au Prince que tous ces pouvoirs appartiennent, c'est à lui auquel en doit donner et des marques de dévouement et des preuves de reconnaissance ; et c'est contre lui qu'on déclame et qu'on prépare des projets de vengeance. Mais, Monsieur, on reconnaît de suite les causes d'une aussi indigne mauvaise foi, et si ces hommes cherchent à se tromper eux-mêmes on ne peut longtemps se méprendre sur les motifs qui les font agir.

La Russie qui a entre les mains tous les pouvoirs, met tous ses soins au contraire à paraître n'en avoir aucun. Elle aime surtout à entendre parler du soi-disant pouvoir du Prince, tant en bien qu'en mal, chez les agens et consuls étrangers à l'observation desquels elle n'a pas eu beaucoup de peine à échapper tant ils paraissaient heureux d'être accrédités auprès d'un petit souverain et qui les admet de temps à autre à lui faire leur cour. Les salons consulaires ne désespèrent jamais, Monsieur, de courtisans et de mécontents qui présentent le Prince, les uns comme le meilleur des maîtres les autres comme le plus grand des tyrans, tous ces boyards savent très bien qu'on tient note au consulat de Russie de toutes leurs paroles et qu'ils seront récompensés selon leurs œuvres. M.M. les courtisans qui ont la clef de la politique des Russes ne manquent jamais d'avoir des éloges outrés pour tous les abus que le Prince commet, voici comme ils raisonnent : „Dans un pays où rien ne se fait sans l'ordre du Mouscale, où des abus ne peuvent être commis que parce que la Russie les protège, ne sommes-nous pas agréables à la cour Protectrice et ne méritons-nous pas d'elle en en commettant aussi ?" Cette logique a toujours valu des faveurs à ceux qui l'ont mise en pratique.

Le parti de l'Opposition feint aussi d'ignorer la tutelle du Prince et les membres qui le composent, n'ayant ni le cœur ni le courage nécessaires pour s'élever franchement contre la Russie, s'en tiennent à ce principe du jockoïsme (ou pied plat) : „La main que tu ne pourras pas mordre tu la lécheras". Ils se déchaînent donc contre le Prince, contre les abus qu'il commet journellement, et ils vont en rampant demander aux agens de la Russie, desquels ils ont seuls à se plaindre, la destitution d'un Hospodar

qui a osé les destituer eux, les grands boyards, eux qui sous toutes les administrations provisoires, sous les Kisseleff, les Joultouckine occupaient les premiers emplois. Et pourtant, Monsieur, ces hommes sont entièrement convaincus que des partisans aussi dévoués qu'ils le sont à la cause Russe, n'ont été privés de leurs emplois que par ordre du Ministère de Pétersbourg. Pour s'élever avec tant de fureur contre le Prince ignorent-ils donc que leur destitution tient à un plan concerté d'avance, et qu'elle sert à éloigner les retours sincères vers la nationalité et à empêcher le Prince de secouer avec l'aide de ses concitoyens le joug qu'il doit supporter impatiemment, et de retourner à des sentiments de patriotisme qu'il doit d'autant plus regretter qu'il lui sera désormais impossible d'y revenir s'il veut rester Prince. Ces boyards, Monsieur, savent pourtant que le rôle qu'ils jouent contribue à maintenir l'incertitude, à désunir les Valaques de toutes les classes, mais le jour où la Russie aura atteint le but qu'elle se proposait en les mécontentant ils rentreront dans leurs emplois. Les Balch, Philipesco, les Balat-chiano étaient dernièrement dans l'opposition, aujourd'hui ils sont aux honneurs, d'autres Philipesco, les Cornesko ont pris leur place. Mais, Monsieur, ces hommes amis des principes féodaux ne sont pas dangereux et la Russie ne leur sacrifiera jamais le Prince tant qu'elle aura l'assurance qu'il est fidèle à son serment, le rôle qu'ils jouent est à mon avis des plus conséquents; en faisant manquer les efforts du parti national pour se rallier au Prince ils ressemblent à ces eunuques dans les sérails qui n'ont d'autre mission que celle d'empêcher les alliances naturelles.

Quel est donc le but que se propose le Parti National et le Parti de la Russie? Le parti national travaille à faire déclarer l'Indépendance du Pays et à briser les chaînes de la cour Protectrice que le Parti de la Russie au contraire veut souder à celles qui forment l'Empire, car il n'aspire qu'à l'incorporation de la Principauté. Cette lutte dure déjà depuis trois ans, et le Gouvernement actuel du Prince exerce sur elle si peu d'influence qu'il est facile de prévoir qu'il s'anéantira de lui-même, du jour où l'un de ces deux partis en sortira vainqueur.

Les principaux moyens dont se sert le Parti de la Russie sont de semer la division entre toutes les classes, de faire naître des sujets de mécontentement et de les apaiser, d'entretenir des éléments de discorde contre le Prince, les Boyards et le peuple, d'empêcher leur union et de paralyser par là tous les projets qui ont besoin d'ensemble. Le cabinet de St. Pétersbourg va même jusqu'à ordonner secrètement à ses agens de faire des persécutions pour le mettre à même de recevoir les plaintes des opprimés pour mériter la reconnaissance de toutes les classes en y faisant droit et paraître désintéressé dans sa protection. Mais la Russie choisit aussi bien ceux qu'elle appellera aux honneurs que ceux qu'elle destituera jamais, tant elle craint de servir le parti national ou d'augmenter le nombre de ses partisans, elle n'élève et n'atteint que des hommes connus par leur incapacité ou par leur manque d'énergie. En ne se servant de son pouvoir que pour faire des mécontents, et pour donner à la Russie l'occasion de redresser des torts

qu'elle même a ordonnés, le Parti de la Russie habitue peu à peu les Valaques à la justice et à l'autorité du Czar.

Cette tactique qui a toujours été celle des Russes dans cette Principauté n'a jamais été suivie avec plus de persévérance que depuis qu'ils ont dû repasser le Pruth devant les représentations de tous les cabinets de l'Europe. Obligés alors de renoncer à faire celle-ci par la voie des armes ils l'ont demandée à leur diplomatie, et ils attendent de tous les étrangers qu'ils patronisent, de tous les agens auxquels ils ont ordonnés de mal administrer, de l'incapacité et de la pusillanimité de ces boyards auxquels ils ont confié les plus grands emplois, et dont ils encouragent les délapidations, en les appelant à des postes plus importants aussitôt qu'ils [ont] commis des abus trop criants dans une place inférieure.

Du reste, les agens du parti de la Russie se plaignent habilement de persuader aux Valaques que les maux qu'ils souffrent ne proviennent que du mauvais vouloir du Prince et de l'administration incapable des Boyards et ils espèrent que l'Assemblée nationale mieux éclairée sur les vrais intérêts du pays adressera une requête à l'Empereur et qu'elle le suppliera bientôt à genoux de leur envoyer un bon vieux général qui les gouvernerait en père.

Les hommes qui forment le parti de la Russie sont des étrangers, et généralement des Grecs, tous pour la plupart fins, habiles et dangereux pour le talent avec lequel ils préparent et mènent des intrigues. Car l'intrigue, Monsieur, est la plus grande de toutes les plaies que les Russes aient envoyées sur le pays — elle étouffe l'intelligence, dégrade les mœurs et les institutions, déflore le sentiment et la pensée. L'étranger et l'indigène en meurent victimes, et comme un reptile elle pique au cœur et empoisonne tous ceux qui sont dévoués aux intérêts du pays. Parmi les plus marquans comme chefs et comme agens on peut citer le livonien baron de Ruckman, consul général de Russie, ses trois secrétaires, le grec Dendrino, l'italien Colas, l'espagnol Gabroucka, le chargé d'affaires des Valaques à Constantinople le fanariote Aristarki, le directeur des quarantaines le fanariote Mavros, le président fanariote Arghiropoulo, le Consul de Grèce et de Prusse baron grec Sakellario, le censeur grec Piccolo, les fanariotes Sutzo et Mano, le ministre sans portefeuille grec Arsaki, parmi les aides-de-camp du Prince, l'aventurier soit-disant Vicomte de Grammont, le danois Iacobson, le belge Blaremborg, l'ingénieur baron Boroczyn de je ne sais quel pays, et ce qui est plus pénible à écrire, un français, le provençal Coulin. Tous ces hommes, Monsieur, à l'exception des employés du Consulat de Russie, imposés au Prince et aux Valaques, sont au gage du trésor, et la nation est tenue de payer leur mauvaise administration et de les récompenser parce qu'ils travaillent au malheur du pays.

Le parti de la Russie n'a aucune influence sur la nation, qui est anti-Russe, et il compte peu même sur les boyards qui lui donnent les plus grandes marques de dévouement. Il n'est prépondérant que parce qu'il a écarté de l'Administration tous les membres du Parti National, et que ses créa-

tures et ses agens occupent les emplois les plus importants. Ainsi seul aux affaires ce parti travaille à chaque instant à l'accomplissement de ses projets, et il l'emporte de ce côté sur le Parti national qui ne peut lui résister que lorsque l'Assemblée est ouverte, encore ne s'ouvre-t-elle ni se ferme-t-elle que selon le bon vouloir de la Russie, et les députés n'ont-ils le droit que de discuter les questions inscrites au programme. La lutte quoique inégale est pourtant toute à l'avantage du Parti National dont l'influence s'accroît à chacune de ses défaites.

Mais, Monsieur, une des choses qui surprennent le plus en Valachie, c'est qu'il y ait un parti et une jeunesse nationale là où l'instruction publique est confiée à une créature russe, où la presse ne peut préparer aucune question, où il lui est interdit de publier les délibérations et les discussions de l'Assemblée, où l'on ne peut faire aucune réflexion ni sur les vices du gouvernement ni sur les défauts de l'administration, et quoique défendue par les lois, la censure sous la direction d'un agent du parti de la Russie existe dans toute sa brutalité. Le secrétaire d'Etat écrivait dernièrement, Monsieur, à un de mes amis rédacteur d'un journal Valaque : „Le Prince vous autorise, Monsieur, à publier votre gazette, mais vous ne parlerez jamais de politique, et vous vous bornerez à la littérature et encore tous vos articles littéraires devront être soumis à la censure. Signé : *Arsaki*, 1836 21 7bre. No. 1858re“.

Comment donc le Parti National a-t-il pu se former et prendre racines au milieu de toutes ces ronces et de toutes ces mauvaises herbes qui ne seraient bonnes qu'à brûler dans tout pays jaloux de sa gloire et de son indépendance ? Un membre d'une des cinq premières familles et la seule peut-être dans laquelle on n'a pu trouver un ennemi du peuple, dont tous ses fils se sont exposés pour la cause nationale, était un ami d'enfance du Prince remarqué alors pour son patriotisme. Il se rendit au rendez-vous que le Prince, à son retour de Constantinople, lui assigna dans la quarantaine de Giurgevo. L'entretien dura sept heures. Le Hospodar Alexandre Ghika en sortit pour régner, comme il en avait pris l'engagement, envers la Russie, et le Colonel Campineano avec l'intention de travailler à conserver les libertés nationales. Il donna sa démission d'aide-de-camp et de directeur du Ministère des Finances et le premier, dans un pays jusqu'alors gouverné à la Turquie, il s'éleva tant comme député que comme simple particulier contre la marche des affaires et les nombreux abus aux moyens desquels on commettait les plus grandes vexations. Sans s'inquiéter de l'inimitié du Prince et des sourdes menées de la Russie, il fonda de ses propres deniers le théâtre national valaque et entretint à grands frais les acteurs auxquels il payait maîtres et appointemens. Il donna des encouragemens à tous les jeunes Valaques qui se livraient à la littérature et qui écrivirent pour le théâtre. L'influence du colonel est immense dans le pays, il n'y a plus d'espoir que dans son énergie. Telle est l'opinion publique, et il jouit de l'estime même de tous les partis ; je puis ajouter que c'est le seul homme qu'ils distinguent et redoutent.

Je ne puis taire le zèle avec lequel le Colonel Campineano aidé par les députés Jean Rosetti et Grégoire Cantacuzène, ils ont coopéré aux efforts du colonel pour résister à leurs adversaires.

Le Parti National, Monsieur, marche par trois voies différentes à l'indépendance du pays. Il s'élève dans l'Assemblée contre les abus et les empiètemens de la Russie, il travaille à faire organiser le pays sur de meilleures bases et il cherche à établir des rapports diplomatiques avec la France et l'Angleterre pour faire cesser le protectorat de la Russie et en obtenant de la Porte le rachat du tribut.

Voyons, Monsieur, où il en est de ses travaux.

Ces députés, tous membres des plus grandes familles de la Valachie, disposent de la majorité dans l'Assemblée nationale et ceci est à la louange de tous ceux qui leur accordent et leur confiance et leur vote. Je ne puis omettre ici de citer le vénérable évêque de Bouzéo, appelé par les vœux publics au siège Métropolitain². Ce sont eux qui s'élèvent tous les ans lors de la discussion du budget contre tous les abus du Gouvernement. Ce sont eux qui ont terrassé le parti de la Russie en 1837, ce sont eux qui ont retardé l'incorporation de la conclusion et des annexes dans le Règlement Organique, et s'ils n'ont pas fait plus de bien au pays c'est qu'ils sont en but à des persécutions de tout genre, et que souvent ils arrivaient à l'Assemblée avec l'assurance qu'ils ne devaient pas compter sur ceux qui la veille leur avaient promis leur vote.

D'accord seulement pour conquérir l'Indépendance de la Valachie, ces hommes sont divisés sur la réforme. Le colonel Campineano sent seul sincèrement la restriction des privilèges absurdes ou inhumains de l'aristocratie, et il le veut pour être fidèle aux anciennes traditions de sa maison. Je l'ai vu lutter en vain contre toute l'Assemblée pour obtenir d'elle qu'à l'avenir on put en être membre sans être boyard, fils de boyard et propriétaire, mais seulement boyard et propriétaire. On ne saurait dire combien de jeunes hommes de talent se sont refroidis depuis que l'Assemblée a refusé par ce vote impolitique de les recevoir dans son sein.

Les membres du Parti National n'ont pu disposer même jusqu'aujourd'hui de la majorité dans l'Assemblée qu'en se recrutant de tous les mécontents et en profitant de la disposition où ceux-ci sont pour le moment de s'élever contre les abus, et d'obtenir la destitution du Prince. Mais l'adresse avec laquelle ces rapprochemens ont eu lieu fait le plus grand honneur à leur habileté, on peut même prévoir que les principaux boyards de l'opposition sont à la veille d'entrer dans le Parti National.

Les députés de ce parti ne s'y trouvent pas par animosité personnelle contre le Prince actuel comme on chercherait en vain à en faire naître l'idée. Je les ai entendus dire : „Nous n'en voulons nullement au Prince ; si demain il pouvait récurer tous les pouvoirs et toutes les prérogatives de la souveraineté et qu'il voulût travailler avec nous dans l'intérêt du pays et de son indépendance, nous serions trop heureux de coopérer à ses efforts". Je ne

vous ai entretenu de leurs bonnes dispositions envers le Prince Ghika que parce qu'il a réussi dernièrement conformément sans doute à des instructions de Pétersbourg à les perdre entièrement dans l'esprit du Consul général de France, et à aliéner l'intérêt qu'il semblait leur porter ; il n'a pas craint, abusant de la bienveillance de M. de Chateaugiron à son égard, de faire jouer auprès de lui les sentimens les plus purs et les plus patriotiques.

En effet, Monsieur, la tactique la plus nuisible au Parti National est peut-être celle que le Prince a adopté avec les Consuls étrangers qui résident à Bucharest. Il a l'habitude de se présenter à eux comme un persécuté, de les assurer qu'il a à cœur les Valaques et qu'il n'est russe que par sa position et il finit toujours par les prier d'employer leur influence à opérer un rapprochement entre lui et les membres du Parti National. Les Consuls de France se sont toujours empressés d'offrir leur médiation ; de là sans doute le rôle de dupes qu'ils ont sans cesse joués sur cette terre. — Aux avances du Prince et des consuls, les députés ont l'habitude de demander à quelles conditions le Hospodar entend s'unir à eux. — Pour toute réponse des agens du Prince accourent chez eux la corruption sur les lèvres, et les promesses les plus brillantes sont faites et repousées. On manque rarement de leur offrir un portefeuille parce qu'il est dit dans le Règlement que du jour où l'on sera ministre on cessera d'être membre de l'Assemblée, et on tente par là d'entamer le Parti National qui n'est si redoutable et si fort que parce que les membres qui le composent sont députés.

Naguères encore les membres du Parti National ne fréquentaient que les Consuls de France et d'Angleterre, ils attendaient tout de leur assistance et ils n'avaient foi que dans leurs conseils. Mais aujourd'hui ils commencent à soupçonner qu'ils pouvaient bien être le jouet d'un de ces diplomates qui ne les attirent chez lui que pour connaître leurs projets et leurs espérances et avoir uniquement le mérite de faire de belles et intéressantes dépêches. Ils vont même jusqu'à croire qu'il n'avait pas toujours des instructions de son gouvernement et qu'il n'a agi d'une manière aussi légère qu'obscur que par crainte d'être rappelé. Ces présomptions paraissent surtout s'être confirmées dans leur esprit depuis que M. de Chateaugiron, fidèle aux allures de ses prédécesseurs, les a abandonnés à la grande joie de la Russie pour se jeter dans les bras du Prince.

Si ces hommes ne doivent plus compter sur l'assistance franche et sincère de la France, l'Angleterre est encore avec eux et sera peut-être leur ancre de salut. Au reste à l'avenir ils iront eux-mêmes connaître les intentions de ces deux gouvernemens à leur égard, c'est de la propre bouche des Ministres qu'ils veulent apprendre s'il est vrai que la France est l'alliée de la Russie contre l'Angleterre, et à celle des deux puissances qui leur promettra de les assister dans la lutte inégale qu'ils soutiennent, ils lui demanderont quelle combinaison elle a préparée pour résoudre la question d'Orient, et ce qu'elle compte faire pour la Valachie. Au reste, Monsieur, je puis vous assurer que si le Parti National se voyait abandonné par ces deux puissances il n'en travaillerait qu'avec plus de zèle à la délivrance du Pays.

Tels sont les travaux et les plans de ces hommes qui ont renoncé aux honneurs pour combattre, seulement pour l'indépendance et la liberté, pour former par leur énergie l'opinion publique jusqu'alors inconnue.

Il est en outre de jeunes hommes qui ne se distinguent pas moins par de bons principes et de solides études. Les uns ont puisé leurs connaissances dans le pays, les autres à l'Etranger. Parmi les premiers on remarque principalement MM. le Major Voinesco II, les deux majors Kretzulesco, les Bogliack, les Balchesco² que ne le cèdent pas aux seconds dont les plus éminens sont Alex. Linchene [?], les professeurs de droit Moroï, Racovitza, Brahilow. On espère autant des frères Golesko, qu'on a été trompé dans les espérances conçues en l'auteur de la Brochure.

La Jeunesse tient avec le Parti National ; elle ne voit comme ses députés l'indépendance de la Valachie que dans l'organisation et elle prépare les réformes par ses discours et par ses manuscrits. Elle jouit de l'estime des hommes les plus avancés en âge et tous les jeunes gens se pressent avec orgueil autour de ceux que j'ai cités et leur accordent l'influence qu'ils méritent par leurs travaux et par leurs caractères.

Je m'étonnais dernièrement de ne pas voir un seul salon politique à Bucharest. Un Boyard me répondit de suite. Nos malheurs ne nous permettent d'élever nos femmes pour la politique et si l'on peut à peine en compter quatre ou cinq qui soient aujourd'hui en état d'entendre quelque chose à ces questions, elles tiennent pour le parti de la Russie et ne s'occupent que d'intrigues particulières.

Vous aurez remarqué, Monsieur, qu'aucun parti n'a confiance dans la politique de l'Autriche. Le Prince seul entretient des relations très suivies avec son agent, il espère obtenir du Cabinet de Vienne la promesse d'être constitué dans sa dignité dans le cas où le pays serait rendu à l'indépendance. L'Autriche intéressée à la conservation de l'état actuel de la Valachie ne serait pas éloignée de prendre des engagements envers le Hospodar tant elle tremble de voir les populations Valaques du Bannat, de la Bukowine, de la Transylvanie s'unir au mouvement qui rendrait la Valachie à la liberté. Sa protection ne serait donc qu'aux conditions d'entraver l'essor des libertés politiques, commerciales et industrielles.

Tel est, Monsieur, l'état le plus fidèle des Partis Politiques en Valachie ; et la publicité donnée pour la première fois en Europe au nom de tous ceux qui lui font honneur les encourage à persévérer dans la voie qu'ils ont suivie.

Puisse la désapprobation publique à laquelle j'expose tous les étrangers du Parti de la Russie qui inondent l'administration, ranimer des sentimens de patriotisme éteints dans les cœurs de tous ceux qui sacrifient les intérêts de leur Parti à la politique et à l'ambition du Czar.

■ M.A.E. France, Archives diplomatiques: Mémoires et documents, Turquie, vol. 39, f. 114-123 v.; Arh. St. Buc., microfilme Franja, rola 67;

■ 1: Identificarea autorului acestui raport secret cu Félix Colson o confirmă, între altele, și varianta prescurtată a aceluiași text în lucrarea sa *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie*, Paris, 1839, p. 62–73. Valoarea de inedit a documentului de față constă însă mai ales în dezvăluirile nominale, care în carte nu apar; de asemenea și în privința caracterizării tineretului național. 2. Grigore (Niculescu), mitropolit, ian. 1823–iun. 1834; exilat în 1829 peste Prut, revine în 1833. 3. Este de presupus că, întrebându-l forma „les Bogliack, les Balchescu”, F. Colson se referă de fapt la un Bolliac (Cezar) și la un Bălcescu (Nicolae), pentru că atunci când indică în mod expres pluralul folosește forma „les deux majors Kretzulesco” sau „les frères Golesko”.

ÎN CAUZA UNIRII PRINCIPATELOR.
VIZITA LUI N. SUȚU, SECRETAR DE STAT
AL MOLDOVEI, LA BUCUREȘTI

30

CONSULUL BRITANIC R. G. COLQUHOUN CĂTRE LORDUL PALMERSTON

Nr. 2

București 19 ianuarie 1839

(Primită la 4 martie prin curier)

Excelență,

Mare mirare a produs aici sosirea beizadelei Nicolae Suțu, postelnic sau secretar de stat al domnitorului Moldovei, însoțit de un agent confidențial al domnului.

S-a spus că vizita sa privea numai chestiuni de familie, dar a părut destul de ciudat că el a trebuit să părăsească Iași tocmai în timpul când Adunarea Moldovei își ținea ședințele și chiar în ajunul întoarcerii principelui Ghica.

M-am străduit să aflu motivul real al vizitei sale și sînt aproape sigur, din cele ce am descoperit, că un alt motiv mult mai puternic l-a adus aici. Principii Sturdza și Ghica se detestă reciproc. Primul a profitat de absența colegului său ca să sondeze opinia cîtorva boieri frunțași de aici și să vadă dacă ar fi vreo posibilitate ca să aducă în discuție o țintă pe care el o are de multă vreme în vedere, adică de a uni cele două provincii sub o singură conducere. Principiul va fi îmbrățișat de mai mulți aderenți, dar nici unul nu va consimți vreodată să accepte pe Sturdza ca șef. Cîțiva din adversarii lui Ghica vor da — nu mă îndoiesc — o aparentă atenție propunerii, cu speranța de a se scăpa de actualul lor domn, dar pînă acum nici unul nu s-a găsit să aprobe pe eventualul succesor al acestuia.

Excelența voastră va fi încunoștiințat despre mijloacele prin care este proiectată să fie efectuată această schimbare, sau cel puțin încercată.

Nădăjduiesc că înainte de plecarea acestui curier să pot procura alte informații cu privire la modul în care Partida națională a primit pe secretarul de stat moldovean.

A uni cele
două provincii
sub o
singură
conducere

Cît despre chestiunea unirii celor două provincii, pot să spun că ideea se bucură de o tot atît de mare popularitate la Bucureşti, ca şi la Iaşi. Cu toate acestea o singură părere este răspîdită între toate partidele aici : anume că în acest caz şeful administraţiei ar trebui să fie un străin şi nu un pămîntean. Acesta este un sentiment exprimat deschis şi mergînd împreună cu o sinceră recunoaştere a unei totale incapacităţi a oricărui pămîntean (într-o situaţie cum este a Țării Româneşti acum) de a lucra pentru binele țării neinfluențat de sentimente de partidă sau de familie.

Postelnicul Suflu este găzduit de către dl. Mavros.

Am onoarea...

Robert G. Colquhoun

Popularitatea
dorinței
de
unire

Textul englez

Nr. 2

Bucarest 19th January 1839

(Received March 4 by messenger)

My Lord,

Considerable surprise has been excited here by the arrival of the Beysadé Nicolas Soutzo — Postelnik or Secretary of State to the Hospodar of Moldavia accompanied by a confidential agent of the Prince.

It was said his visit here was merely on family matters, but it being rather singular that he should leave Iassy at a moment when the Moldavian Diet was sitting and precisely about the period of Prince Ghika's expected return.

I have been endeavouring to trace the real motive of his journey and I have little doubt from what I have discovered that another and a deeper motive has led him here. The Princes Stourdza and Ghika mutually detest each other. The former has profited by the absence of his colleague to sound the mind of some of the leading Boyards here and to see if there be any possibility of advancing a favorite object he has long had in view of uniting the two Provinces under one head. — The principle will meet with many adherents, but not one would ever consent to accept of Stourdza as that head. Some of the enemies of Ghika will, I doubt not, give an apparently attentive ear to the proposal in hopes of getting rid of their present Hospodar, but as yet not one has been found to approve of his would-be successor.

Your Lordship will be made acquainted with the means by which this change is proposed to be effected or at least attempted.

I hope before the departure of this messenger to be able to procure further information as to the manner in which the National Party have received the Moldavian Secretary of State.

Whilst on the subject of the union of these two Provinces, I may say that the project is as great a favorite in Bucarest as at Iassy. There is how-

ever but one opinion pervading all parties here, namely that in that case the lead of the administration should be a foreigner, not a native. — This is a feeling openly expressed and given vent to with a candid avowal of the utter incapacity of any native (situated as Wallachia now is) to act for the good of the country unbiassed by party or family feeling.

The Postelnik Soutzo has taken up his residence with Monsieur Mavros.

I have the honor...

Robert G. Colquhoun

■ Public Record Office, Foreign Office (citată în continuare P.R.O., F.O.), 78/363, f. 12–13v, Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 10.

II. Program cultural — țel politic

„UNIREA, FĂRĂ CARE BINE NU VOM
MAI VEDEA...”

31

COSTACHE NEGRUZZI, DE LA IAȘI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Domnul meu,

Dacă prin foaia literară ne-ai da câteodată niscăi suvenire istorice culese din istoria Transilvaniei, asupra ruinelor, monumentelor, anticităților de care Dvoastră sînteți mai bogați decît noi, căci vandalismul pe acolo nu și-a întins încă mîna sa cea stîrpitească precum pe la noi, carii nu respectăm nici lucruri vii nici moarte, ai îndatori foarte pe pușinii români în care mai viează cîte o scînteie patriotică.

Întru aceea ce privește pe Moldavia — locul meu de naștere — eu mă sîrguesc pre cît putințile și mijloacele mă iartă. Ca deputat strig în Camera noastră, ca filolog scriu articurile, ca român sfătuiesc și propovăduiesc *Unirea*, fără care bine nu vom mai vedea. Și însă la toate întîmpin cîte o isbire.

Pentru un articol (pe care ți-l voi trimite ca să-l vezi) m-au surgunit la moșia mea în anul trecut, numindu-mă propagandist a libertății, dar norocire că nu mă las după păr, și de voie de nevoie sînt siliți să tacă și să mă lasă.

C: Negruzzi :
„propagandist
a libertății”

Îți fac complimentul meu pentru aceste cuvinte din no. 10 a foiei d-tale¹: „Îe zic paschiluri, neavînd alt cuvînt cunoscut cu care să numesc astfel de producții ale minței, care eșînd de multe ori din capete poate și filosofice, dovedesc că autorii lor în minutele ce le perd scriind de aceste sînt părăsiți cu totul de acele frumoase puteri ale sufletului care îi ajută a-și isbîndi de împrôptivnicii lor într-un chip cu mult mai nobil și mai vrednic de un om bine crescut ș.c.l.”

Iată un articol istoric pe care vi-l trimit ca să-l tipăriți în „Foaia inimii”, cu pseudonimul meu *Carlu Nervil*, căci sînt silit a lua un nume mincinos și care nu este pe lume, ca să-mi arăt ideile. Cred că censura nu-l va refuza, căci nu are nimic în el care să supere auzul — mai ales acolo.

De-mi veți da voie vă voi mai trimite și altele din cînd în cînd ca să vă împleți coloanele cînd nu veți avea altă mai bun a ne da.

Eu primesc două gazete, una sub adresul D. Căminar Costache Negruzzi și alta D. Căminar Constantin Negruzzi deputat, și tot eu sînt și unul și altul. Trimite-mi numai una cu adresul al doile.

Sfîrșesc recomandîndu-mă dragostei D-tale.
Al D-tale mult prețuitor și supus serv,
C. N e g r u z z i²

23 martie 1839, Iași

P.S. Scrisorile mele vi le trimit franc-port.

■ După original, B.A.R., S 21 (1)/ DCCLVII (ms. 4168).— Publicată de E. Lovinescu, *Scrisori inedite ale lui G. Negruzzi*, „Convorbiri literare”, ian. 1913, p. 72—73.

■ 1. Cf. „Foale pentru minte”, nr. 10 din 1 martie 1839, p. 77 (*Domnul meu*). 2. „Cost. Negruzzi, Iași, 23 martie 1839. Rigoarea înfricoșată a censurei moldovene. Negruzzi exilat pentru activitatea sa curat patriotică. A se observa spărturile acestei scrisori. Se spărgea cu o mașină ca să străbată fumul de chlor contra ciumei” [*Nota lui G. Barițiu*].

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂȚURA POPORULUI ROMÂN

32

PROCESUL-VERBAL DE CONSTITUIRE

〈Paris〉

Pentru
răspîndirea
culturii
în țara
noastră

Astăzi la 20 august 1839, noi, cei mai jos iscăliți, ne-am constituit în societate contribuindă, al căreia obiect este răspîndirea învățaturii în locul nostru¹.

Spre acest sfîrșit :

1. Sumele cu cari va contribui fiecare soț și carele nu vor putea fi mai jos de. . . lei se vor întrebuița după hotărîrile cu mulțimea glasurilor.

2. Accastă îndatorire s-a luat între noi pe cinci ani, și cei ce vor voi să înceteze d-a mai lua parte la lucrările acestei societăți, înainte de acel soroc de cinci ani, vor fi îndatorați să plătească sumele făgăduite pe toată acea vreme de cinci ani.

3. Mădularii ce vor înceta nu vor mai avea nici un drept pe sumele ce va avea societatea, carele vor rămînea în punerea la cale societății, stăruind întru această îndatorire.

4. La întîmplare de a se trage toți soții sau va rămînea numai unul, atunci sumele ce s-ar afla în casă se vor întrebuița spre același sfîrșit, carele se află pus în princip.

5. Casierul va fi silit a strînge sumele de pe la soți pe fiecare trimestru și a le avea apururea în casă; cu această îndatorire s-a numit pentru strîngerea banilor de la soții din Paris domnul. . .

6. Contribuția va începe de la 1 septembrie 1839 și banii se vor răspunde de soți la începutul fiecărui trimestru.

7. Noi, chibzuindu-ne aici la Paris, am găsit că un loc de cetire a foilor publice este unul din lucrurile cele mai dîntii pentru dobîndirea scoposului nostru și am hotărît ca *secretarul* soților de la Paris să fie îndatorat, îndată ce vor fi bani îndestui, să trimeată jurnalele cele mai însemnate. După cum am socotit noi, aceasta se va începe cel mai tîrziu de la 1 martie 1840.

8. Se va face un regulament de către soții stăruind la București și ni se va trimite copie ca să putem lua cunoștință și să putem face băgările de seamă cuviincioase și care Adunarea centrală va fi datoare să ia în băgare de seamă.

Acest act s-a făcut îndoit și unul rămîne în seama casierului de la Paris, iar altul s-a dat domnului polcovnicul Cămpineanu, ca să-l facă cunoscut soților ce se vor găsi la București.

Jurnalele ce se vor trimite sînt: „Naționalul”, „Șarivari”, „Monitorul”, „Comerțul”, „Revederea progresului”, „Popolul”, „Franța industrială”, „Artistul”² și broșurile cele mai însemnate ce ies din vreme în vreme.

I. Ghica, A. G. Golescu, D. Brătianu

■ B.A.R., Arhiva I. Ghica, Acte VI, f. 579. Publicat în *Anul 1848 în Principatele Române; Acte și documente* (citată în continuare *Anul 1848*), t. I, București, 1902, p. 11.

■ 1. Țara noastră. 2. „Le National”, „Charivari”, „Le Moniteur”, „Le Commerce”, „La Revue du Progrès”, „Le Journal du Peuple”, „La France Industrielle”, „L'Artiste”.

PENTRU CELE „TRII MARI PROVINCII A VECHEI DACII...”

33

M. KOGĂLNICEANU, „DACIA LITTERARĂ”; INTRODUCȚIE

La anul 1817 d. Racocca, c.c. translator românesc în Lemberg, publică prospectul unui foi periedice ce era să easă pentru întiași dată în limba românească. Planul seu nu se putu aduce în împlinire. La anul 1822, d. Z. Carcale chi, în Buda, cercă pentru a dea oară o asămîne întreprindere; dar și a ceasta fu în zădar.

În sfîrșit, la 1827, d. I. Eliad vru și ar fi putut, pe o scară mult mai mare, să isprăvească ace ea ce Racocca și Carcalechi nu putură face. Ocîrmuirea de atunce a țerei românești nu-i dădu voie trebuinciasă*. Așa, pușinii bărbați carii pe at unce bine voia a se mai îndeletnici încă cu literatura națională perdură nădejdea de a vede vrecdată gazete românești. Numai

Primele
periodice
românești

doi oameni nu perdură curagiu, ci așteptară toate de la vreme și de la împregiurări. Aceștii fură d. aga Asachi și d. I. Eliad; unul în Moldavia, altul în Valahia păstra în inima lor focul luminător a științelor. Așteptarea lor nu fu înșelată. Împregiurări cunoscute de toți le veniră întru ajutor. Așa la 1 iunie 1829, în Iași, *Albina românească* văzu lumina zillii pentru întâiași dată. Puțin după ea se arătă și *Curierul românesc* în București**. De atunci unsprezece ani sunt aproape; între alte multe înaintări ce s-au făcut în înțelepciune, literatură n-au rămas în lenevire. Ajutată de stăpînire, apărată și îmbogățită de niște bărbați mari și patrioți adevărați, a căroră numi vor fi trainice ca veacurile, înlesnită prin miile de școli ce s-au făcut în țîrgurile și satele Moldovei, literatură noastră făcu pasuri de urieș și astăzi se numără cu mindrie între literaturile Europei.

după 1829 :

După *Albina* și după *Curier*, multe alte gazete românești s-au publicat în deosebitele trii mari provincii a vechii Dacii. Așa, în puțină vreme am văzut în Valahia : *Muzeul național*, *Gazeta teatrului*, *Curiozul*, *Romania*, *Pămînteanul*, *Mozaicul*, *Curierul de înțelepciune*, *Vestitorul bisericesc*, *Cantorul de avis*; în Moldova, *Albina românească*, *Foaia sătească*, *Oziris*; în Ardeal : *Foaia Duminicii*, *Gazeta de Transilvania* și *Foaia inimii*. Unele dintrînsele, adevăratele care au avut un început mai statornic, trăesc și astăzi : celelalte au perit sau din nepăsarea lor, sau din vina altora. Cele mai bune foi ce avem astăzi sunt *Curierul românesc*, sub redacția d. I. Eliad, *Foaia inimii* a d. Bariț și *Albina românească* carea, în anul acesta mai ales, au dobîndit îmbunătățiri simțitoare. Însă afară de politică care li ia mai mult de jumătate din coloanele lor, tustrele au mai mult sau mai puțin o coloră locală. *Albina* este prea moldovenească, *Curierul*, cu dreptate poate, nu prea ne bagă în seamă. *Foaia inimii*, din pricina unor greutăți deosebite, nu este întru puțin de a avea împărțire de înaintările intelectuale ce se fac în înțelepciune principatului***.

„Dacia
litterară” și
menirea ei

O foaie dar carea, părăsind politica, s-ar înțeleptici numai cu literatura națională, o foaie carea făcînd abnegație de loc ar fi numai o foaie românească și prin urmare s-ar înțeleptici cu producțiile românești, fie din orice parte a Daciei, numai să fie bune. această foaie, zic, ar împlini o mare lipsă în literatura noastră. O asemenea Foaie ne vom sili ca să fie *Dacia litterară*; ne vom sili pentru că nu avem sumea pretenție să facem mai bine decît predecesorii noștri. Însă urmînd unui drum bătut de dinșii, folosindu-ne de cercările și de ispita lor, vom avea mai puține greutăți și mai mari înlesniri în lucrările noastre.

Dacia, afară de compunerile originale a redacției și a conducătorilor sei, va primi în coloanele sale cele mai bune scrieri originale ce va găsi în deosebitele jurnale românești. Așadar, foaia noastră va fi un repertoriu general a literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieștecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său.

Urmînd unui asemenea plan, *Dacia* nu poate decît să fie bine primită de publicul cetitor. Cît pentru ceea ce se atinge de datoriile redacției, noi

ne vom sili ca moralul să fie pururea pentru noi o tablă de legi și scandalul o uriciune izgonită. Critica noastră va fi nepărtinitoare; vom critica cartea, ear nu persoana. Vrajmași a arbitrarului, nu vom fi arbitrari în judecățile noastre literare. Iubitori a păcii, nu vom primi niciodată în foaia noastră discuții ce ar pute să se schimbe în vrajbe. Literatura noastră are trebuință de unire, ear nu de dizbinare; cit pentru noi, dar, vom căuta să nu dăm cea mai mică pricină din carea s-ar putea isca o urtă și neplăcută neunire. În sfârșit, țalul nostru este realizația dorinții ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți.

Dorul imitației s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național. Această manie este mai ales covârșitoare în literatură. Mai în toate zilele es de subt teasc cărți în limba românească. Dar ce folos! că sunt numai traducții din alte limbi, și încă acele de-ar fi bune. Traducțiile însă nu fac o literatură. Noi vom prigoni cit vom pute această manie ucigătoare a gustului original, însușirea cea mai prețioasă a unii literaturi. Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice pentru ca să putem găsi și la noi sugeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații. Foaia noastră va primi cit se poate mai rar traduceri din alte limbi; compuneri originale îi vor umple mai toate coloanele.

Dacia, ce, prin urmare, va cuprinde toate ramurile literaturii noastre, va fi despărțită în patru părți. În partea dintii vor fi compuneri originale a conlucrătorilor foaiei; partea a doua va ave articole originale din celelalte jurnaluri românești. Partea a treia se va indeletnici cu critica cărților noastră eșite în deosăbitele provincii a vechii *Daciei*. Partea a patra, numită „Telegraful *Daciei*”, ne va da înștiințări de cărțile ce au să iasă în puțin, de cele ce au ieșit de subt tipar, relații de adunările învățaților români, știri despre literaturii noștri și, în sfârșit, tot ce poate fi vrednic de însemnat pentru publicul român.

Iași, 30 ghenarie 1840

Redactorul răspunzător

M. Kogălniceanu

■ După „*Dacia literară*”, Iași, I, 1840, p. 1–8 (ed. II, 1859, p. VII–XII); „*Curierul românesc*”, XI, 1840, 29 martie, p. 107–109; și „*Foaie pentru minte*”, III, 1840, 28 aprilie, p. 142–144. Pentru edițiile ulterioare vezi Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu 1817–1891. Biobibliografie*, București, 1971, p. 14–15; de asemenea, M. Kogălniceanu, *Opere*, I. Ediția D. Simonescu, București, Editura Academiei, 1974, p. 221–225.

■ * „La 1828: repozat C. Roset a publicat în Lipsca câteva numere din *Fama Lipsce*, cea dintii foaie românească”; (Notă adausă de „*Curierul rom.*”, reproducă și de „*Foaie pentru minte*”). [— Numărul 7 al folii sună astfel: „*Fama Lipschii pentru Dacia*”, și anul apariției este 1827. Vezi Marina Cristea, *Primul ziar românesc. „Fama Lipschii”*, în „*Gazeta literară*” din 3 febr. 1966]. ** „Puține fol din *Curierul românesc* s-au împărțit în Moldavia în anul dintii din care nici nu va fi remas vreuna, și pentru aceasta d. redactorul *Daciei Literare* arată pe *Curierul* mai june decât *Albina*, în vreme ce el s-a început la 10 april 1829, și *Albina*, dupe câteva luni mai

Originalitatea,
„insușirea
cea mai
prețioasă
a unii
literaturi”

la urmă; dar nu face nimic. Sintem siguri că se va îndrepta aceasta în vreunul din numeroasele următoare pentru adevărul istoric". (Nota în „Curierul rom.” și „Foaie pentru minte”). *** „Până la alt prilej pe când avem nădejde cum că vom primi și noi numarii *Daciei*, luăm o prietenească îndrăzneală întemeiată pe simțământul național nou comun, a face reflecția: cum că *Foia pentru minte* ș.c.l. niciodată nu s-au cuprins cu politica luată în adevăratul înțeles al cuvântului, căci spre acest scop, la noi sînt deschise coloanele *Gazei de Transilvania*. Greutăți deosebite avem cu adevărat, pentru care nu putem lua aminte la toți pașii ce-i fac provinciile vecine în literatură. Însă pînă cînd foile și cărțile românești nu vor putea trece din o țară în alta, cum trec cele în alte limbi scrise, putem aștepta mai mari înlesniri? Îns. Redac. Foi”.

34

PATRIOTICE DORINȚE...

A. HĂJDEU, „SUVENIRE DE CELE TRECUTE, IDEE DE CELE DE FAȚĂ ȘI ARĂTARE DE CELE VIITOARE A MOLDAVIEI”

D.A. Hăjdău, efor școlii ținutale din Hotin, carele au făcut atîta senzație prin cuvîntul ce au rostit sunt acum doi ani la prilejul unui examen (vezi „Curierul” n. 10), la 24 iunie 1840, în seansa publică anuală a aceeași școli, au cetit un nou cuvînt intitulat „Suvenire de cele trecute, idee de cele de față și arătare de cele viitoare a Moldaviei”. Ne pare rău că ca români nu putem mărturisi cu mîndrie toate cîte se cuprind în acest cuvînt, și că numai următorul period este vrednic de cinstea nației noastre:

„O, nație românească, nație de pe acum slăvită între toate popoarele cele mai faimoase prin suvenirele istorice a vremii trecute și prin constituția politică de astăzi(?), adu-ți aminte că soarta ta este ca să le întreci pre toate odată, prin civilizația și prin o slavă care naște din cultura științelor și a artelor, cum celelalte popoare te întrec prin marea întindere a împărățiilor lor, și prin aceea slavă a războaielor. În adevăr, dacă noi vom arunca o căutătură asupra acelor popoare care și-au cîștigat un nume faimos în anele istoriei, noi vedem că cel mai slab din toate prin întinderea pămîntului și prin numărul cetățenilor au întrecut toate națiile prin renumele său. Atenienii aveau deabia a zecea parte a Greciei, și cu toate aceste aducerea aminte a lor strălucite încă cu cea mai frumoasă lumină. Care este oare pricina acestei străluciri? Negreșit că nu-i pentru că vetejia lor le-au dat în vreme de șese zeci de ani domnia peste toți ceilalți greci, nu pentru că au biruit armile nenumărate a perșilor la Maraton, la Salamina, la Platea, la Micala. Dar au creat științele și artele; dar au cultivat învîțăturile și au rădăcit vecinicile monumente a geniului; au aprins făclia filosofiei, au purtat lumina ei la toate popoarele, și le-au arătat împreună cu științele și cu artele care înfrumusează viața și virtuțile care-i dau un adevărat preț. Prin aceasta mica noastră Moldovă poate și trebuie să ajungă și ea la mîrire!”

Să dea Dumnezeu să se împlinescă aceste patriotice dorințe; fiește care bun român le face, dar. . .

D.A. Hăjdeu este pînă acum cunoscut în Dacia numai prin prealăudatul său cuvînt asupra vechi slave a Moldaviei, însă lucrările sale nu se mărginesc în atîta. D-lui, deşi în limba rusă, au lucrat multe şi mari, şi mai toate în folosul patriei sale. Nu socotim dar fără interes de a face cunoscut cetitorilor noştri producţiile d. Hăjdeu precum ne le-au împărtăşit D. Cavalerul C. Stamati, alt literator român care are un portofoliu plin de frumoase compuneri a sale, care nădejduim vor vedea în puţin lumina zilei.

D. A. Hăjdeu au publicat pînă acum :

în „Vestnik Evropy za 1830” : 1) *Cîntece istorice a Moldaviei*; 2) *Povestea lui Duca Vodă*;

în „Molva” 1834 : 1) *O legendă asupra lui Petreiceicu*; 2) *Judecată la sîrdăria de Orhei*; 3) *Cugetări moldoveneşti*;

în „Teleskop” : 1) *Despre litteraturii Besarabiei*; 1834; 2) *Cîntecele populare a Moldaviei în privire istorică*, 1833; 3) *Scrisoare asupra importenţei limbii româneşti pentru cunoştinţa istoriei ruseşti*;

în „Listki sel'kago obščestva” v Odesa [sic] : 1) *Scrisoare către d. Alexandru Sturza asupra gospodăriei cîmpeşti a Besarabiei*; 2) *Eleana, fiica lui Ştefan cel Mare*.

D. Hăjdeu au mai compus încă *Botanica Moldaviei*, ruseşte şi româneşte, nepublicată încă, şi se îndeletniceşte cu scrierea unui *Dicţionar românesc şi rusesc*.

■ După „Dacia litterară”, I, 1840, nr. 5—6, p. 479—480 (fără titlu, în Partea IV, *Telegraful Daciei*); ediţia II, 1859, p. 348—349; acelaşi text reproduc în „Foaiete pentru minte”, IV, 1841, nr. 47, 23 Noemvrie, p. 369—370 (cu titlul *Scrisoare de viaţa naţională şi în Besarabia*), şi M. Kogălniceanu, *Opere alese*, ediţie îngrijită de I. A. Soroca, ed. II, Chişinău 1966, p. 183—184.

„SĂ NE ȚINEM DE LIMBA, DE ISTORIA NOASTRĂ”

35

M. KOGĂLNICEANU, INTRODUCȚIE LA „ARHIVA ROMÂNEASCĂ”

Au trecut acum mai mult de două sute de ani de cînd Opitz, în versele sale, vechi de formă, dar nouă de idei, cînta numele românilor.

Doch ewre Sprache bleibt noch hier auff diesen Tag,
Darob sich dann ein Mensch gar billich wundern mag,
Italien hat selbst nicht viel von seinem Alten,
Ingleichen Spanien vnd Gallia behalten :
Wie wenig diß nun kann den Römern ehlich seyn,
So nahe sind verwandt Wallachisch vnd Latein.
Es steckt manch edles Blut in kleinen Bawrenhütten,
Daß noch den alten Brauch vnd Art der alten Sitten
Nicht gänzlich abgelegt. . .

Martin
Opitz
„cînta numele
românilor” :

Die Menscher, die noch jetzt fast Römisch Muster tragen
 Zwar schlecht, doch witzig sind, viel denken, wenig sagen,
 Vnd was ich weiter nicht mag bringen auff die Bahn,
 Dadurch ich sonst wol in argwohn kommen kann¹

„Suvenirile
 strămoşeşti”
 şi „faptele
 noastre
 de astăzi”

De atunci ce am făcut, cum ne-am schimbat! În bine sau în rău? Aceasta strănepoşii noştri vor putea judica. Noi simtem încă prea aproape de întâmplările care au adus o prăpastie între românii cei vechi şi noi; simtem prea aproape de vulcan; ura, interesul, pisma, toate patimile cele mici trăiesc încă; prefacerea n-au încetat încă. Nu putem dar cunoaşte rezultatul acelor întâmplări, nu ştim ce soarta ne pregăteşte. Însă în orice chip suvenirile strămoşeşti nu pot să ne strice; fie ca Dumnezeu să ne păstreze români, fie ca soarta să ne nimicnicească, trebuie să fim mândri de vechea slavă a strămoşilor. Faptele noastre de astăzi sînt așa de mici, așa de neluate în seamă, potrivit-le cu faptele românilor celor vechi, încît, dacă ne-am lepăda şi de slava, ce înflorează din ele şi pînă astăzi asupra noastră, cu ce ne-am înfăţişa înaintea marelui judecător? Naţiile, ca şi oamenii îndeosebi, îşi au solia lor pe pămînt şi sînt răspunzătoare de petrecerea lor aici jos. Omul este răspunzător pentru faptele sale, naţia pentru slava ce au cîştigat, pentru pămîntul ce i s-au dat spre moştenire.

Ce ticăloşie ar fi pentru noi, mici în starea de astăzi, slabi în viitorie, fără suveniruri vechi, dispreţuind trecutele, negîndind la cele viitoare, nefolosindu-ne de cele de faţă! Într-o așa stare oare n-am fi copţi pentru peire, oare solia noastră nu ni s-a sfîrşit pe pămînt, oare nu ni-au venit rîndul ca să trăim numai în istorie şi încă ş-atunci dacă vom avea istorie?

Istoria,
 „cartea
 de
 căpetenie,
 paladiul
 naţionalităţii
 noastre”

Ba nu, vremea peirei nu ni-au venit, sîngele nostru este tînăr, pentru că este înnoit prin nenorociri. Vom avea încă zile frumoase pe pămînt. Dar pentru a le avea trebuie să ne cunoaştem solia ce Dumnezeu ni-au dat, trebuie să fim vrednici de bunătăţile ce cerul ni-au dăruit cu atîta îmbelşugare, trebuie să ne ţinem în unire, trebuie să sporim în bine. Să ne ţinem mai ales de cele trecute, ele pot să ne scape de peire. Să ne ţinem de obiceiurile strămoşeşti, atît cît nu sînt împotriva dreptei cugetări. Să ne ţinem de limba, de istoria noastră, cum se ţine un om în primejdie de a se îneca de prăjina ce i se aruncă spre scăpare. Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naţionalităţii noastre. Într-însa vom învăţa ce am făcut şi ce avem să mai facem; printr-însa vom prevedea viitorul, printr-însa vom fi români, căci istoria este măsura sau metrul prin care se poate şti dacă un popor propăşeşte sau dacă se înapoiază. Întrebaţi, dar, istoria şi veţi şti ce simtem, de unde venim şi unde mergem. De unde venim şi unde mergem, trecutul şi viitorul, iată toată fiinţa noastră, iată mijlocul de a ne cunoaşte.

Dar istoria noastră unde este, cine o ştie, cine o ceteşte, cine-şi bate capul într-o epohă așa de materială, așa de egoistă să gîndească la istorie, la naţie, la viitor?

Istoria noastră este în tradiţiile poporului, în movilele nenumărate ce împetritează întinsele noastre cîmpii, în minăstirile ce cuvioşii şi vitejii

noștri domni au zidit în aducerea-aminte a biruințelor câștigate, în hrisoave și în urice și, în sfârșit, în hronicele Grecenilor, Popeștilor, Urecheștilor, Costineștilor și a altor alți bărbați cari într-o mână ținea sabia spre apărarea patriei și întru alta condeiu spre a scrie mărețele lor fapte. Și pe acești cine-i știe, cine i-au cetit, cine i-au publicat, cine li-au înălțat vreun monument? Vremea și nepăsarea compatrioților ni-au ascuns pentru totdeauna leagănul, viața, faptele, moartea lor; încă puțin și ar peri și scrierile lor, și numele lor ar rămâne sterpe și seci, ca a lui Samuil Dascalul, ca a lui Evstratie logofătul* și a altor alți mulți carii s-au îndeletnicit cu scrierea întâmplărilor Moldaviei** a căroră le cunoaștem de-abia numele, fără a ști ce au scris, ce au făcut.

Spre a păstra românilor acest paladium, adică scrierile acestor bărbați, noi ne-am propus să publicăm o colecție a tuturilor hronicarilor Valahiei și Moldaviei. Această întreprindere însă este așa de mare, cere așa de însemnate jertfe în timp și bani, și mijloacele noastre sînt așa de mici, încît noi însune nu putem să hotărîm epoha publicării ei. Atîta putem sigur închizișlui că numai și numai să vedem ceva ajutor și îmbrăçoșare și nici o trudă nu ne va părea prea grea ca să punem în lucrare îndatorirea ce luăm asupra-ne.

Însă, fiindcă afară de letopisițe sînt multe urice și documente vechi nu mai puțin interesante decît acele hronice, noi am hotărît să întocmim o colecție istorică care să cuprindă numai scrieri și acte vechi ce ar putea desluși istoria românească și starea lucrurilor trecute. Această colecție este „Arhiva românească”, a căreia tendință nu poate decît să fie bine primită de toți acei ce-și iubesc patria.

Noi ne mărginim în aceasta; urma și isprava vor dovedi folosul unei asemenea întreprinderi. Spre închiere poftim pre toți acei ce au documente, care pot răspunde scopului nostru, să le împărtășească Redacției, care se va grăbi a le publica.

În înștiințarea dintei făcută „Arhiva” era să easă de patru ori pe an. Însă mai multe greutatea împotrivindu-se acestii măsuri, noi am schimbat modul publicației și așa „Arhiva” va eși odată pe an, într-un tom de 24 coale în 8°. Cuprinsul ei cel serios se potrivește mai bine cu această prefaceră.

Numărul cetitorilor colecției fiind foarte mic, noi nu tipărim decît o sută de ecsemplare, din care mai mult de jumătate se împart gratis. Din aceste fiește care se poate lămuri că interesul bănesc nu este nici de cum scopul nostru.

M. Kogălniceanu

■ „Arhiva românească”, Iași, I, 1840/1841, p. III—VIII. Pentru edițiile ulterioare vezi: M. Kogălniceanu, *Opere*, II, *Scrieri istorice*, Ediția Al. Zub, București, Edit. Academiei, 1978, p. 403—406.

A păstra
acest
paladium

■ 1. Pasajul extras din poemul lui *Martin Opitz* (1597–1639) — *Zlatna oder der Ruhe des Gemüthes* — în traducerea liberă făcută de George Coșbuc, intitulată *Zlatna*, sună astfel:

„Și totuși limba voastră prin timp s-a strecurat
Întregă-nclt cu dreptul e lucru de mirat.
Italia chiar este departe de tulpină
Și-ntocmai Esperida și Galia vecină:
Pe cât de puțin ele cu Roma se unesc,
Pe atât de mult unit e poporul românesc.
În fiecare colibă cu paie acoperită
Un sînge nobil spune că limba moștenită
Și azi e tot aceeași, că datinele sunt
Păstrate cu credință, c-al vostru-mbrăcămînt
Și jocul chiar e martor c-aveți tulpină veche,

.....

Dar ce să zic acum de fetele române?
Modeste, dar cu spirit; pe buza lor puțin
Cuvinte apar, cu toate că știu cugeta mult;
Putere-aș despre ele vorbi destul, ci-nfine
Mă tem că o să cadă prepusuri peste mine.

După Ilie Dăianu, *Poetul silezian Martin Opitz și românii din Transilvania*, Alba Iulia, 1946, p. 22 (anexă). *N.B.*: M. Opitz a funcționat ca profesor la Colegiul Bethlen din Alba Iulia.
* Miron Costin ne arată că și Samuil și Evstratie au scris letopisește, care încă pînă acum nu s-au putut găsi. — *M.K.* ** Numele tuturor acestor hroniciari se află în letopisețul lui Misail Călugărul, carele au trăit după vornicul Ureche și înaintea lui Miron Costin, între 1600 și 1650. — *M.K.*

III. Mișcarea din 1840

ACEST SCOP DE REVOLUȚIE S-AR FI ORGANIZÎND DE TREI ANI

36

DEZVĂLUIRI ANONIME¹

În capitala Bucureștilor alcătuiesc seanții supt mare cumpăt, lucrează, închibzuesc asupra unui scopos de revoluție și a unor sfârșituri la care nădăjduesc să ajungă; acest scop să zice că s-ar fi organizînd de trei ani; cele mai de căpetenie și legiuitoare mădulare a acestor sesii pre cit s-a putut cunoaște sint cele următoare:

Vechimea
mișcării
și
inițiații ei

Moroiu²,
Murgu, fostul a să așeza în clas de profesor,
Vaian, pansioneru³,
Costache Belu,
Mitică Filipescu.

Consulatu englezesc, care să întrebuițează pă taină, și alții carei nu să iubesc, dar asemenea să întrebuițează pă taină, din [de?] această soțietate, prin apostoli ce au răspîndiți carei să zic ca să întrebuițează după metoda Franți[i] cu regula probagantă;

Sfera
socială
lărgită...

Se simte și se vede o însuflare de nebunie în duhurile multor de clasul al 2-lea și al 3-lea pîrtinitori desnădăjduiți, și chiar în unii din amplotiați de ramura administrativă și judecătorească să ostenesc cu tot dinadinsul a răzbi și în partea militară și politienească; acum stăruesc cu denadinsul a înființa o Bangă națională ca să să poată sluji la cheltuelee ecstraordinare, în cumpărătoarea gebhanelei și a armelor ce zic că le mai lipsesc; însă nu pot a o rosti cu desăvîrșire; pentru acest sfîrșit s-au ostenit destul prin energia lui Vaian, ca să alieze și pe bogatu Vilara, dar cerutule din partea acestui din urmă temeieri de descoperirea a toatei comunicații au dat pricină de neîncredere, și au rămas neapropiat.

Centre
revoluționare

La 24 ale trecutului octobrie au mai plecat 2 apostoli, Marin Serghiescu, amplotiat al Vistierii, însoțit de un Telegescu, fostul în slujba miliții, să meargă la Pitești să să înțeleagă cu partizani, profesorul școlii și alți necunoscuți; de acolo la Vilcea, de [la] Vilcea la Gorju; aci zic că este aripa cea mai de nădejde avînd pă un Damian Prodan, pă un Rădușanu, pă un Popesc și alți, căpetenii a unii trupe naționale cu armele trebuincioase pă care zic că stăpînirea socotesc că le-au ridicat pă toate după o punere la cale ce ar fi întreprins mai dinainte; de acolo la Cerneți, să să înțeleagă asemenea cu partizanii, profesorul școlii, și alți necunoscuți; însă cu mergerea pomeniților apostoli, să alieze și pă ocîrmuitorul județului, Glogoveanu,

159

și pă un Ciupagea de acolo carei după alte înțelesuri ar fi de același simțu revoltant.

Scopul
pregătirilor ...

Colonelul
Cămpineanu

Însfîrșit în această soțietate prin oarecare ecsperiență să simte cu încredințare o pregătire revoluțioasă. Scoposul, nelegiuitul scop este chipzuit și hotărit, că după ce să vor asigura despre toate și mai cu seamă despre aprinderea și revoltarea unei părți însemnată de norod, să puie la cale proiectul întocmit și care să mărginește de a însemna o seară de teatru sau de o altfel de adunare, și prin coloane, pă de o parte să îngrijească aci de la Măria Sa pină la cel mai după urmă boer de clasul I-ii și căpetenie militară, iar pă de alta, pă ceilalți, cîți vor lipsi, pă la casele lor, și cu acest mijloc luînd guvernul, să-l încredințeze colonelului Cămpineanu cu putere absolută; apoi deodată cu înformarea guvernului după proiecturile pregătite să îndrepteze protesturile întocmite către curțile străine, cuvintele și temeuriile chipzuite de legislatorii soțietății.

■ Arh. St. Buc., fond Alexandru Ghica, dos. 290 (Transcriere Vladimir Ghika). Comunicată de Florica Ranca, arhivistă.

■ 1. Autorul destăinuirilor nu este indicat. Lui Vladimir Ghika, cel care a transcris în întregime fondul de arhivă aparținînd domnitorului Alexandru Ghica, i s-a părut a recunoaște scrisul lui *Macedonski*. Ipoteza nu e plauzibilă în primul rînd pentru faptul că *Macedonski*, în acest caz, nu ar mai fi fost condamnat la opt ani de închisoare ... 2. Constantin Moroiu, profesorul de la Sf. Sava. 3. J.A. Vaillant a fost și director de pension.

PENTRU O „OCÎRMUIRE REPUBLICANĂ... NOUĂ ROMÂNĂ”

37

CONCLUZIILE DIN RAPORTUL CĂTRE DOMNITOR AL COMISIEI DE ANCHETĂ¹

Înălțimii sale Domn și stăpînitor a toată Țara-Rumânească
Alexandru Dimitrie Ghica Vvd.
Raport.

Comisia ce prin luminatul Mării Voastre ofis de supt No. 633, dat către departamentul din lăuntru, ați binevoit a întocmi spre cercetarea celor prinși în tainică cugetare de conspirație împotriva oblăduirii țării și liniștei obștești; după toate cercetările ce cu diamăruntul și cea mai mare pătrundere au făcut tuturor celor ce s-au descoperit înclinați în această tainică uneltire, și care în tot cursul aceștii vremi s-au aflat închiși cîte unul singur, în deosebite locuri, fără a putea avea unul cu altul nici un fel de întîlnire sau comunicație, decît numai cînd s-au confruntat unul cu altul, chiar înaintea comisii, spre descoperirea adevărului, la cîte din ară-tările unor dintrînșii să vedea oareșcare tagă sau nepotrivire;

Săvirșindu-și acum ale ei lucrări, nu lipsește a supune plecat la cunoștința înălțimii Voastre arătările ce au făcut fieșcare prin ale lor tacriruri, scrise chiar de dînșii și supt ale lor iscălituri . . .

Așadară din toată această cercetare ce au făcut comisia și din toată coperinderea descrierii dă mai sus, să alege concluzia următoare :

Așadară ...

că și cugetul și mijloacele întrebuințate dă acest complot sînt acelea cite prin broșurile fostului ampoiāt din consulatul franțozesc de aici, Colson, să mărturisește ;

că s-au fost uneltit fiind încă el aici și carele avea scop de răscoală spre răsturnarea guvernului și a politiceștii stări a Valahiei ;

că mărginindu-se comisia în cercetarea pușinilor hîrtii ce s-au găsit la acești de mai sus ziși, ele dovedesc că ei au fost cele mai de jos organe ale întreprinderii, și că căpeteniile ce arată că-i întrebuința urmează firește să fi avut înclinări de aceste fire mai întinse, care nu s-au putut descoperi, pentrucă din lipsirea Măriei Tale de aici rădicarea lor și călcarea hîrtiilor lor nu s-au putut face îndată ;

că cu toate că d[umnea]lui căminarul Filipescu n-au vrut să răspunză comisiei, după care ea nu poate da nici o deslușire de întinderea lucrurilor sale, dar după arătările celorlalți toți, cei întii începători să văd d-lui profesorul Valian și cu profesorul Murgu, că acești cite trei au fost crime și povățuitorii aceștii întreprinderi ;

Conducerea
și
povățuitorii
„aceștii
întreprinderi”

că adunările dă chibzuire să făcea mai de multe ori la Filipescu și la Murgu ;

că Filipescu prin Baronescu (căruia precum să vede fi împărtășise planurile sale) au unit la această cugetare și pă Marin și Telegescu, ca prin aceștia să înmulțească numărul conspiratorilor ;

că acești doi din urmă, fieșcare în parte comunica și către alții planurile lor. Tot aceștia au tras în partă-le și pă Rădoșanul din județul Gorjului, înțelegîndu-să cu el a le strînge oameni du peste Olt, pă care l-au recomînduit și căminarului Filipescu, și prin a tuturor chibzuire s-au hotărît strîngerea oamenilor, făgăduindu-le el a o pune și în lucrare după întoarcere la casa sa ;

că pă lîngă aceasta s-au mai unit cu el și iuncărul Bălcescu, Sotir și Cămărășăscu, carii asemenea să aduna cu toții în sfaturile ce să făcea pentru această pricină ;

că Marin și Sotir au mai comunicat aceste planuri ale lor sărdarului Machedonschi și lui Mihail Molăjescu ;

că sfîrșitul acestei conspirații era ca după ce să va forma un număr mai însemnat de oameni ce să nădăjduia a-i strînge, prin Rădoșanul, du peste Olt și de aici (pă care chibzuia a-i aduna cu nebăgare de seamă, rînduri, rînduri, la o moșie ce voia să ia cu arendă în marginea Bucureștilor, pă seama profesorului Valian) ; cu aceștia în vre-o seară fără veste, sau la vre un bal sau la teatru, să năvălească asupra stăpînitorului și a

scopul ei :

„să
înființeze
o oblăduire
revolu-
ționară”

tuturor celor mai mari, să răstoarne oblăduirea de astăzi, să desființeze cea de astăzi politică organizată a țării, să înființeze îndată o vremelnică oblăduire revoluționară sub numele de un Directoar, alcătuit de șase mădulari și un președinte; prin aceștia să întocmească o nouă constituție a țării, statornicită pe niște închipuiri de pravili ce întocmise între dinșii, să formeze oștire revoluționară, să dăsiințeze proprietatea și în sfârșit să întocmească viitoarea oblăduire a țării într-o ocîrmuire republicană, dînd numire țării de nouă romană;

iar rezultaturile acestor nălucite primejdioase închipuiri să poate judeca că nu putea fi altele decît o obștească dărpănare tuturor clasurilor lăcuitoarelor țării, o ginărală sfășiere și hrăpire a stării tuturor, o grozăvie vîrsare de sînge a multor nevinovați și poate și o amerințare a pierderii drepturilor de care să bucură astăzi această țară.

Acestea fiind, luminate doamne, cercetările și descoperirile ce au făcut comisia, le supune plecat la cunoștința Înălțimei Voastre spre a da luminată poruncă de urmărire.

C. Ghica, Manolache Florescu,
Ioan Manul, N. Golescu

■ B.A.R., Doc. 134/DCCCLXXXII (fost ms. 1 140). Textul integral e publicat — fără indicarea izvorului și fără semnături — în Ioan C. Filitti, *Turburări revoluționare în Țara Românească între anii 1840—1843*. Extras din Analele Acad. Rom., t. XXXIV, Mem. Sec. Istorice, București, 1912, p. 54—82.

■ 1. Raportul a fost încheiat la 10 dec. 1840.

„SĂ SCĂPĂM PE CÂMPINEANUL...”

38

C. BOLLIAC, MARSILIEZA ROMÂNILOR (1840)

Vedeți, frați, ce chinuire ! au năvălit preste noi !
Ce jug ! ce foc ! ce peire ! și răbdăm ca niște boi !
Vedeți, frați, pe Câmpineanul
Cel mai bun dintre rumâni,
În temniță la Mărgineanul,
Cum îl muncesc aști păgîni !

Frați, aideți la Mărgineanul,
Să scăpăm pe Câmpineanul !

Numai el să alesese,
Numai el era român,
Numai el să hotărîse
Să stea pept astui păgîn !

El își perde stare, viață,
Numai pentru noi muncind !
Și noi cu inimi de ghiață,
Privim la Omul murind !

Frați, aideți la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul !

Tiranii cari beau sînge !
Și mănînc trup omenesc !
O să-nceapă a ni strînge,
Și-a ne frige cum doresc !
Streinii ni iau avutul,
Streinii ni stăpînesc,
Ni-au vîndut la ruși cu totul,
S-au dus neamul românesc !

Frați, aideți la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul !

Tiranul este un cîine,
Ni-au vîndut la papistași !
O să dăm copii pe pine
Pribegind fără lăcaș !
Ș-om muri dacă noi înșii
Tot ca boii vom răbda !
Săriți, copii, dați într-înșii
D-acești cîni doar vom scăpa !

Frați, aideți la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul !

Voi ! cari strigați la lume
Boerilor deputați ;
Voi ! cari doriți un nume
De patrioți nestricați ! . . .
Jertfa o vindeți pe ranguri,
Și priviți cum îl căsnesc,
Mîni o să vedeți în ștreanguri
Cioarăle că v-o ocolesc !

Frați, aideți la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul !

Prea sfînte Mitropolit !
Dacă ești român curat ! . . .
Îmbracă hainile sfînte,
Și ni scapă pe ăst bărbat !

Dumnezeu o să-ți plătească
 Vei fi în veci blagoslovit !
 Iar de nu să te gonească !
 Și să fii afurisit ! !

Frați, aideți la Mărgineanul,
 Să scăpăm pre Câmpineanul !

■ B₂A.R., ms; rom. 21, f. 31—32.

SENTINȚA DE CONDAMNARE
 DATĂ
 DE „DIVANURILE ÎMPREUNATE”

39

1841 aprilie 9. Astăzi, miercuri, s-au hotărât de noi suptiscăliții că vina prîrților fiind de fire criminală, după punctul prăvillei de la partea a 6-lea cap. I-u l.¹ 89, articolu a 2-lea, și, prin urmare, neputînd fi ei apărați de ostînda criminală, urma a-și lua toți ostînda ocniî. Dar fiindcă unii din ei să dovedesc complotiști cu lucrare și alții ocrotitori și tăinuitori acestii nelegiuite fapte, fieștecare dintr-înșii să-și ia pedeapsa după chipul următor :

1-îu. Marin Serghiescu, Sotir Geran, C. Telegescu și Grigorie Radoșanu să să trimiță la ocnă pă ani zece.

2-lea. Serdaru Machidonschi, C. Baronescu, C. Cămărășescul, Mihail Molojescu, căminaru Mitică Filipescu, ca niște cunoscători acestii fapte și ocrotitori cu tăinuire, la închisoarea Znagovului pă ani opt.

3-lea. Iuncărul Nicolaie Bălcescu, și de este în categoria celor din urmă, dar nevîrstnic aflîndu-să, după partea I-a de la art. 60 din condica nouă, să să trimiță la mănăstirea Mărginenii pă soroc de trei ani.

4-lea. Efthimiie Murgu și Valiian, măcar că să află acum depărtați din Prințipat, dar cinstita administrație va fi cu privighere a nu îngădui întoarcerea lor, și dacă să va întimpla prin tainic mijloc a intra în Prințipat, prinzîndu-să, să va da jiodecății criminale dă a hotărî osînda vinii lor.

5-lea. Dar Anton Panovschi rămtînd cu închisoarea ce au cercat să să sloboază de supt arest, fiind supus privegherii polițienești pă soroc de ani doi.

Manolachi Arghirópulo', Nicolaie Suțul,
 A. Florescul, I. Golescul, Iorgu Văcărescul

Am ascultat hotărîrea Cînstitelor Divanuri, ni s-au făcut cunoscut și sorocul apelației de zile șase.

1841 apr. 11

Li s-au făcut cunoscut și nu au vrut să iscălească nici unul.

1841 apr. 11

N. Goleșcu

■ B.A.R., doc. 8/DCCCLXXXI, (Copie); G. Zane, *Miscarea revoluționară d e la 1840 din Țara Românească*, în *Studii și materiale de istorie modernă*, III, 1963, p. 291—292;

■ 1: List, pagină.

NEVOIA DE REFORME SOCIALE ȘI ECONOMICE

40

MITICĂ FILIPESCU, PROFESIUNE DE CREDINȚĂ POLITICĂ

Ideile enunțate în cuprinsul atât de restrâns al acestei schițe dovedesc îndeajuns că n-aș putea fi acuzat cu temei nici de utopie, nici de propagandă. Nu fac parte nici din una, nici din cealaltă.

Fiind, mai presus de toate, prieten al ordinii, sînt partizanul sincer al îmbunătățirilor treptate și pașnice. *Cedant arma togae*.¹ Negocierile diplomatice sînt cele care hotărăsc astăzi soarta popoarelor în mult mai mare măsură decît bătăliile; condeiul face mai mult decît sabia.

Scriind aceste cîteva rînduri, am socotit că-mi fac datoria de bun cetățean. Dacă strădaniile mele vor fi încununate de succes, voi considera că am slujit interesele tuturor și nu cauza unui partid.

Îndrăznesc să sper că intențiile mele se vor bucura de îngăduință. De abia am ieșit din închisoare, unde am zăcut șase luni într-o carceră, deși nevinovăția mea a fost dovedită juridic, că mă și simt chinuit de nevoia de a-mi scrie profesiunea de credință politică.

Poziția socială pe care o ocup e o cheazășie incontestabilă a curățeniei sentimentelor mele.

Nu există observator imparțial care să tăgăduiască răul ce macină societatea românească. De unde vine el? Cum poate fi stîrpit? Misiunea e grea; și mai presus de puterile mele. Voi încerca s-o abordez în mod deschis.

Țara Românească, țară atât de favorizată de natură, este prost cîrmuită. Nu există siguranță nici pentru persoane, nici pentru bunuri. Guvernanții se substituie legii după bunul lor plac. De aici, atîtea acte arbitrare, atîtea întemnițări fără motiv, atîtea surghiuniri fără judecată prealabilă, atîtea sentințe nedrepte sau, mai degrabă, atîtea avize individuale care n-au sau nu pot să aibă nici un temei legal. Ar trebui să scriu volume întregi ca să expun toate abuzurile de putere. Din fericire, ele sînt de notorietate publică; opinia publică le-a înfierat. Actuala administrație atacă însuși izvo-

„Răul
ce macină
societatea
românească”:
guvernarea
coruptă;

clăcașii
storși
fără scrupul

Drepturile
și datoriile
clăcașilor :

rul bogăției naționale. Ca să aibă fructul, taie copacul din rădăcină. Neînțelegând că, dacă țărănul, care suportă toate poverile, este sărac, statul nu poate să nu fie la fel, ea le îngăduie unor persoane lipsite de orice scrupule, care dau pământ în arendă, să-i stoarcă pe clăcași (mici arendași). Totuși, venitul public, nefiind altceva decât o parte a bogăției private care trece de la particulari la cîrmuire, cu cît bogăția particularilor este mai mare, cu atît va fi mai mare și partea pe care ei vor putea să o rezerve, fără să se simtă strîmtorați, pentru a face față nevoilor statului.

O privire asupra drepturilor și datoriilor clăcașilor față de moșieri va dezvălui pricina răului și va da un leac sigur pentru a-l stîrpi repede și fără perturbare.

Țărănul român este un mic arendaș, avînd o bucată de pământ. Fiind posesor al domeniului util² el îl poate lăsa moștenire urmașilor săi. Nu poate să fie izgonit nicicum de proprietarul domeniului direct, care nu-l poate sili decât să-și plătească redevențele anuale. Poate dobîndi o bucată de pământ liberă fie în mod gratuit, fie cu titlu oneros, și atunci, dacă vrea, părăsește pămîntul pe care e stabilit. Poate, de asemenea, să-l părăsească plătîndu-i proprietarului ceea ce îi datorează și prevenindu-l cu șase luni mai înainte.

Dar mai mult de doi țărani nu pot să părăsească anual un pămînt fără să aibă motive.

Ei au acest drept în cazul în care nu li se poate da numărul de pogoane cerut de lege.

Poziția micilor arendași este uneori mult mai avantajoasă decât cea a anumitor arendași liberi care, neposedînd decât strict locul pe care e casa lor, sînt nevoiți să se ducă la o depărtare de două sau trei zile, să se supună censului și prestației pentru a se hrăni ei și familia lor. Pînă aici e partea bună, acum să vedem reversul medaliei.

Condiția
țărănului,
„mai rea
decît cea a
sclavului“

Țărănul român este supus corvezii, prestației sau censului. Este pus să facă corvezi atunci cînd mîna de lucru e scumpă, este silit la prestație cînd fînul și cerealele au un preț ridicat, i se stoarcă censul cînd prețul mîinii de lucru, al fînului și al cerealelor nu este ridicat. Astfel, persoanele care dau pământ în arendă au latitudinea să-i jecmănească cît vor. De aici nesfîrșite sîcîieli și jigniri. Țărănul este maltratată, legat prin învoială cu boierul, jumult din ce în ce mai mult. Activitatea lui e paralizată : i se impun servituți atunci cînd se așteaptă mai puțin. Cu toate că legal poate să muncească pentru oricine se oferă să-i plătească ziua de muncă, nu-i este îngăduit să dispună de o zi după voia sa. În sfîrșit, se întîmplă să aibă și zile cu ploaie. Deși nu e iobag, actuala sa condiție este mai rea decât cea a sclavului. Mi se va spune că abuzul nu reprezintă un drept, e adevărat, cum nu se poate mai adevărat, dar . . . cu cerul se mai poate cădea la învoială.

Remediile
radicale
ale
răului :

Așadar, constatînd răul, oare nu există cale de a i se găsi un remediu eficace, radical ? De a împăca, de a combina, de a asocia toate interesele fără jignire, fără zguduire ? Cred cu tărie că da, ba mai mult : sînt profund convins. E nevoie doar de înțelegere. Îl voi face pe proprietar să pipăie cu

degetul lui profitul pe care l-ar obține renunțând la corvoadă și cerind de la micii arendași o treime din rodul celor trei pogoane de pământ arabil acordate prin lege clăcașului și jumătate din finul de pe cele două pogoane de pășune care trebuie să-i fie date în mod legal. Prestația pentru surplus va fi plătită tot în același fel. Clăcașul primește patru pogoane de pășunat liber pentru cinci capete de vite mari, sau un număr dublu de vite mici. În privința excedentului, așa face următoarea deosebire : dacă pe acel pământ se găsesc tot atâtea islazuri câte locuri date în arendă, li se va acorda întotdeauna preferință micilor arendași față de toți ceilalți ; dacă nu există islaz, micul arendaș va plăti ca preț pentru dreptul de a trece cu vitele la păscut în comuna vecină și pentru dreptul de pășunat liber trei piaștri [de] cap de vită mare, și 12 parale bune de cap de vită mică. În felul acesta s-ar pune repede capăt tuturor viclășugurilor născocite de fermieri ca să sugă sângele poporului. Venitul proprietarilor s-ar tripla, iar țăranilor li s-ar asigura pentru totdeauna o existență îndestulată și fericită ; ea ar fi pizmută de arendașii liberi și ar avea față de ei avantajul pe care-l prezintă aproape întotdeauna marea cultură asupra celei mici ; agricultura ar lua un nou avânt, comerțul și-ar dubla activitatea, bunăstarea s-ar face simțită pretutindeni, noi ne-am schimba în mod profitabil produsele brute cu mărfurile din țările manufacturiere, prețul unora crescând mereu, iar al celorlalte scăzând continuu. Toate aceste progrese nu s-ar realiza decât prin desființarea corvezii. Bunul simț al românului a presimțit aceasta atunci când a numit *lucru de clacă*, treabă de corvoadă, o treabă făcută prost, un lucru de nimic. Cine nu știe că în Țara Românească doi muncitori manuali transilvăni, bulgari sau sirbi lucrează mai bine și mai repede, dacă au leafă, decât patru țărani munteni care se achită de corvoadă ? Și de ce-ar fi nevoie de aceasta ? S-ar beneficia de o rentă îndestulătoare : cea mai mare rentă funciară nu trece niciodată de o treime din produsul net ; uneori ea nu depășește nici un sfert. Țăranul ar furniza în natură, fără nici o cheltuială, o treime din produsul brut. El s-ar mai angaja să repare gratuit, în caz de inundație, digurile morilor, acolo unde există. Interesul lui, bineînțeles, face din aceasta o lege. El are nevoie să macine rămânând pe loc ; aceasta l-ar scuti de alergătura și de pierderea de timp legate de măcinatul în altă parte. Pentru transporturile pe care ar vrea să le facă proprietarul, el n-ar avea decât să se înțeleagă de la om la om cu țăranii ; ar fi cu mult mai bine servit.

Eu unul nu m-aș mărgini la atât, ci i-aș elibera pe țăranii de corvoada drumurilor. A-i constrânge pe oameni, recurgând la rechiziții pentru muncă, să execute lucrări publice înseamnă a-i supune la contribuția cea mai apăsătoare. Cei pe care-i silești să muncească, muncesc puțin și prost și pierd multă vreme când întrerup lucrul pentru îndeletnicirile lor obișnuite. De altfel, majoritatea celor ce muncesc nu dau dovadă nici de priceperea, nici de dibăcia necesară. Starea proastă a drumurilor din Țara Românească, drumuri care trei sferturi din an sînt niște hîrtoape impracticabile, demonstrează în mod evident adevărul acestei aserțiuni. Turgot, acel om cinstit

desființarea
corvezii

„Lucru
de clacă”,
o treabă
făcută
prost ...

Corvoada
drumurilor

Înlocuirea
corvezii
cu munca
salarială

care voia sincer binele Franței, ne asigură că corvoada drumurilor costa statul de patru ori mai mulți bani decât ar fi fost necesari pentru repararea și întreținerea lor în cea mai bună stare. Așa că este cât se poate de evident că munca liberă, cu bucată, în schimbul unui salariu, este munca cea mai rapidă, cea mai bine executată și, în consecință, cea mai productivă.

Buna
întreținere
a drumurilor

Dar, mi se va obiecta poate, statul nu este atât de bogat încât să avanseze sume mari pentru construirea și repararea drumurilor, și trebuie să recunoașteți, fără prea mare greutate, că transportul mărfurilor pe drumuri proaste reclamă mai mult timp, mai mult capital și mai multă muncă decât sînt necesare pentru drumuri comode. Sînt de acord. Cine ar putea-o tăgădui? Dar mai întîi dovediți-mi că, în momentul de față, drumurile noastre sînt practicabile; contrariul sare în ochi pînă și celor mai neîncrezători. Dacă un drum bun este un instrument dintre cele mai eficace pentru a economisi munca, a reduce prețul obiectelor care vin de departe, a da o și mai mare valoare celor din țară, a înmulți schimburile, a îmbunătăți toate genurile de producție, ceea ce echivalează cu o mai mare fertilitate și cu o micșorare a distanțelor, un canal este de cinci ori mai util. Se știe că Țara Românească este brăzdată de canale naturale în toate direcțiile. Ajunge să aruncăm o scurtă privire pe harta ei ca să vedem acest lucru. Atunci care e obstacolul care se împotrivesc unei împrejurări atât de avantajoase? Obstacolul constă în faptul că apele principalelor râuri sînt secătuite de captările efectuate pentru alimentarea morilor de măcinat făină, care aduc un venit destul de modest în comparație cu utilitatea generală ce s-ar face simțită dacă aceste râuri ar deveni navigabile sau bune pentru plutărit.

Nevoia
navigabilității
rîurilor

Ca să se ajungă aici n-ar fi nevoie decât să se distrugă captările de apă și să se dragheze albia acestor canale naturale. S-ar acorda o despăgubire prealabilă proprietarilor de mori, care, în afară de aceasta, ar fi din plin despăgubiți prin valoarea pe care ar adăuga-o pămînturilor lor canalul care le-ar mărgini sau le-ar traversa. Interesul societății, bineînțeles interesul tuturor, impune această măsură; el trebuie să cîștige în fața proprietarilor orbiți de rutină sau recalcitranți.

Mijloace
pentru
construirea
de drumuri

Nu-i de ajuns să probezi utilitatea unei cheltuieli necesare; ar trebui să-i indici și sursele pentru a i se face față. În această privință există două mijloace: unul ar fi de a concesiona, în schimbul unor taxe, dreptul de a construi drumuri și de a săpa canale unor antreprenori cămătari. Pentru drumurile mari s-au și prezentat unii, dar cei în măsură nici n-au vrut să audă. Interesul particular este mai vigilent, mai activ, mai econom decât cel mai bun dintre guverne. S-ar prevedea ca drumurile să fie asfaltate. Al doilea mijloc ar fi de a obliga clerul să contribuie, deoarece el are în stăpînire și folosință o treime din Țara Românească. Ar trebui obligat să scoată la iveală originalele actelor de cîtorie, acte ale căror clauze pioase, străbătute de dragoste pentru omenire, nu sînt respectate de prea fericiții noștri canonici.

Este, într-adevăr, scandalos să vezi ce potlogării se fac la arendarea pământurilor mănăstirești care țin de mănăstirile de la Muntele Athos, Rume-
lia, Muntele Sinai și Sfântul Mormint. Acești asceți de treabă nu scot mari
venituri de pe pământurile lăsate moștenire de testatari români. Beneficiile
mari intră pe mâinele unor hulpavi mijlocitori, care fac din devoțiune o
meserie și un negoț. Astfel, mănăstiri și schituri de resortul așezămintelor
susmenționate cad toate în ruină. Ar fi de o sută de ori mai profitabil pen-
tru așezămintele de peste Dunăre, avînd în vedere distanța locurilor și slaba
fidelitate a delegaților lor, să cedeze guvernului român pământurile aflate
în țară, în schimbul unei despăgubiri rezonabile.

Pământurile
mănăstirilor
închinat...

Clerul reprezintă o anomalie socială; el formează un stat în stat. Se
bucură de un venit de mai multe milioane și nu contribuie deloc la chel-
tuielile societății, cu toate că profită de îmbunătățirile sociale care servesc
la mărirea beneficiilor sale. Sistemul de prestație ar tripla rentele sale fun-
ciare; niște drumuri bune, asfaltate, cu o lățime de 30 de picioare, și niște
rîuri făcute navigabile sau bune pentru plutărit ar ridica nespus valoarea
pământurilor sale, a acestor pămînturi pe care căi de transport perfecțio-
nate le-ar străbate în toate direcțiile, căci el posedă o treime din Țara
Românească și ceea ce e mai bun atît din punctul de vedere al pămîntului
cît și al poziției. Acolo unde e vorba de profituri trebuie să fie vorba și de
cheltuieli.

Clerul,
„o anomalie
socială“

Domnii care fac parte din cler au profitat de reformele introduse nu de
mult. Acolo se statuează că ei vor contribui la cheltuielile statului cu o
treime din veniturile lor. Totul a rămas literă moartă. Totuși Sublima
Poartă nu se poate împotrivi la o măsură atît de dreaptă. Religia musul-
mană, ca și toate celelalte, recomandă o stare plăcută călătorilor. A înlesni
călătoriile, îmbunătățind căile de comunicație, este un act de pietate dum-
nezeiască și omenească. Este o milostenie de la sine înțeleasă și potrivită
cu vederile respectabile ale întemeietorilor de mănăstiri, vederi pe care unii
încearcă să le denatureze. Rusia ar vrea să ocrotească în altă parte ceea
ce a desființat la ea? Acolo mănăstirile sînt desființate, clerul primește
salariu. S-ar cuveni să se pună capăt luxului, atît de puțin creștinesc, pe
care îl desfășoară marii canonici, lux care contrastează în mod scandalos
cu mizeria țăranului.

Luxul
marilor
canonici ...
și mizeria
țăranului

Drumurile bune și canalele n-ar sluji la nimic, dacă agricultura n-ar
scăpa de restricția și uneori de prohibiția care-i este adusă comerțului cu
grîne, a cărui libertate nu este niciodată dăunătoare unei națiuni. Experiența
vine în sprijinul acestei aserțiuni. Olanda, prin simplul fapt că a acordat
importului și exportului de grîu o libertate nelimitată, a avut în toate tim-
purile o cantitate suficientă din această marfă atît de necesară. Cu toate că
solul ei de-abia produce cele necesare subzistenței locuitorilor săi pe timp
de trei săptămîni, ea n-a suferit niciodată din pricina acelor variații bruște
și extraordinare ale prețului pînii care au fost atît de funeste țărilor fertile,

Libertatea
comerțului
cerealiilor

Incurajarea
culturii
cartofului

dar al căror sistem economic nu era atât de bine întocmit. Prețul griului n-a suferit nicăieri mai puține variații decât în Olanda.

Pentru a preîntîmpina anii de foamete, se va încuraja cultura cartofului, a acestui tubercul atât de prețios, care, după ce a fost uscat, poate fi conservat vreme foarte îndelungată. El are o legătură atât de strînsă cu principiul constitutiv al naturii omenestii, că aș adăuga o porție de cartofi la rația soldatului și aș încerca să fac din el principala hrană a cretinilor care întristează vederea călătorilor ce trec munții noștri. N-am nevoie de altă dovadă despre eficacitatea acestei hrane decât puterea și frumusețea irlandezilor.

Sprijinul
în bani
acordat
recruților

Țăranul român arată, firește, o repulsie pentru serviciul militar. N-ar fi oare un motiv hotărîtor, pentru a i-l face plăcut, să fie bine tratat, iar la expirarea termenului, să i se procure un mic capital care, pentru un om chibzuit, ar fi o sursă de îndestulare? Să mă explic: satele furnizează fiecărui recrut, cu titlul de bani în beneficiu, suma de trei sute de piaștri, dintre care jumătate este înmînată în trei reprize recrutului, la sosirea sa la regiment, iar cealaltă jumătate este consemnată la casa Marelui stat-major. Folosind această sumă pentru scontarea de efecte de comerț pe termen scurt și acoperite cu semnăturile a trei persoane solvabile, s-ar face un dublu serviciu: ar fi ajutat micul negoț și mica industrie care plătesc cheltuieli de scont exorbitante, și ar fi fructificat beneficiul soldatului. Spre a stăvili abuzurile, căci unde nu există ele?, s-ar hotărî ca registrele matricule care constată zi de zi și ceas de ceas efectele scontate și persoanele ce au făcut această operație să fie ținute de casă la dispoziția publicului. Cu sîrguință, cu inteligență, cu probitate și cu un control continuu și riguros, cele cîteva sute de mii de piaștri ai beneficiarilor ar deveni milioane într-un răstimp de șase ani, termenul legal al serviciului obligatoriu, și soldatul s-ar întoarce la el acasă vesel, mulțumit și înlesnit.

Situația
financiară
a țării

Situația financiară a țării nu este prea proastă pe hîrtie. Ea prezintă pentru anul trecut un excedent de încasări față de cheltuieli de 1 600 000 de piaștri. Casele de bani comunale sînt considerate a conține patru milioane.

Poșta

Prețutindeni poșta reprezintă una din ramurile venitului public. În Țara Românească se întîmplă contrariul: sub pretextul proastei stări a drumurilor, guvernul acordă anual antreprenorilor acestui serviciu un milion de piaștri, ca primă de asigurare. Statul n-are nici o datorie.

Dezrobirea
țiganilor

Cît despre neajunsurile fizice, morale și sociale ale robiei, n-aș putea decât să invoc lucrarea, pe drept celebră, a domnului H. Storch³. Mi se pare că ar fi ușor să ne scăpăm de această lepră socială, îngăduindu-le Țiganilor să se răscumpere. Merită libertatea acela care simte cît prețuiește ea.

Cu bunăvoință ce nu se poate face? Am scris ca să fiu cu conștiința împăcată. Mi-am făcut datoria, întîmplă-se ce s-o întîmplă.

București, în cursul lunii aprilie 1841

D. Filipescu

Textul francez

MITICĂ FILIPESCU, PROFESSION DE FOI POLITIQUE

Les idées émises dans le corps si mince de cette ébauche prouvent suffisamment qu'on ne saurait me taxer avec raison ni d'utopie ni de propagande. Je n'appartiens ni à l'une ni à l'autre.

Essentiellement ami de l'ordre, je suis partisan sincère des améliorations graduelles et pacifiques. *Cedant arma togae*¹. Les négociations diplomatiques décident aujourd'hui du sort des peuples plus que les batailles ; la plume fait plus que l'épée.

En traçant ces quelques lignes, j'ai cru faire acte de bon citoyen. Si le succès couronnait mes efforts, j'aurais servi les intérêts de tous et non l'affaire d'un parti.

J'ose compter sur l'indulgence en faveur de mes intentions. A peine sorti de prison, où j'ai languì au secret pendant six mois, malgré mon innocence juridiquement prouvée, je me sens tourmenté du besoin de faire ma profession de foi politique.

La position sociale que j'occupe garantit incontestablement la pureté de mes sentiments.

Tout observateur impartial ne saurait nier le malaise qui travaille la société valaque. D'où provient-il ? Comment y remédier ? La tâche est grande ; elle est au-dessus de mes forces. J'essaierai de l'aborder avec franchise.

La Valachie, ce pays si singulièrement favorisé de la nature, est mal gouvernée. Il n'y a sûreté ni pour les personnes, ni pour les biens. Les gouvernants substituent leur bon plaisir à la loi. De là tant d'actes d'arbitraire, tant d'emprisonnements sans motifs, tant d'exils sans jugement préalable, tant de sentences iniques ou plutôt tant d'avis individuels n'ayant et ne pouvant avoir aucune existence légale. Il me faudrait des volumes pour exposer tous les abus d'autorité. Ils sont heureusement de notoriété publique ; l'opinion les a flétris. L'administration actuelle attaque la richesse nationale dans sa source. Pour avoir le fruit, elle coupe l'arbre au pied. Ne comprenant point que lorsque le paysan, qui supporte toutes les charges, est pauvre, l'Etat ne peut manquer de l'être, elle laisse pressurer les *klakasch* (tenanciers) à des arendateurs sans foi ni loi. Et pourtant, le revenu public n'étant autre chose qu'une partie de la richesse privée qui passe des particuliers au gouvernement, plus la richesse des particuliers est grande, plus grande aussi sera la part qu'ils pourront, sans éprouver de gêne, mettre en réserve pour subvenir aux besoins de l'Etat.

Un aperçu des droits et des devoirs des *klakasch* vis-à-vis des propriétaires terriens dévoilera la cause du mal et fournira un remède infaillible pour l'extirper promptement et sans perturbation.

Le paysan valaque est tenancier ayant alleu. Possesseur du domaine utile², il peut le transmettre à ses héritiers. Il ne peut guère être expulsé

par le propriétaire du domaine direct, qui ne peut que le forcer à payer les redevances annuelles. Il peut acquérir un franc-alieu soit à titre gratuit, soit à titre onéreux, et alors il quitte, s'il veut, la terre où il est établi. Il peut la quitter aussi en payant ce qu'il doit au propriétaire et le prévenant six mois d'avance.

Mais plus de deux paysans n'ayant pas de motifs, ne peuvent point quitter annuellement une terre.

Ils ont cette faculté dans le cas où l'on ne saurait leur fournir le nombre d'arpens voulu par la loi.

La position des tenanciers est quelquefois beaucoup plus avantageuse que celle de certains francs-tenanciers qui, ne possédant que tout juste l'emplacement de leur maison, sont obligés d'aller à la distance de deux ou trois journées, se soumettre au cens et à la prestation pour se nourrir eux et leur famille. Jusqu'ici c'est le bon côté, voyons maintenant le revers de la médaille.

Le paysan valaque est sujet à la corvée, à la prestation ou au cens. On lui fait faire des corvées lorsque la main d'œuvre est chère, on l'oblige à la prestation lorsque le foin et les céréales sont à un prix élevé, on lui extorque le cens lorsque le prix de la main d'œuvre, du foin et des céréales ne sont pas élevés. Ainsi les arrendateurs ont une grande latitude d'exercer leurs déprédations. De là tracasseries et des vexations sans fin. Le paysan est maltraité, tenu en charte privée, plumé de plus belle. Son activité est paralysée : on requiert ses services alors qu'il s'y attend le moins. Quoique pouvant légalement travailler pour quiconque lui offre de lui payer le prix de sa journée, il ne lui est pas loisible de disposer d'un jour à son gré. Enfin le jour de pluie ne marque pas de lui échoir. Quoique n'étant pas serf, sa condition actuelle ne laisse pas que d'être pire que celle de l'esclave. On me dira que l'abus ne constitue pas un droit, c'est vrai, on ne peut plus vrai, mais... Il est avec le ciel des accommodements.

Le mal étant constaté, n'y aurait-il pas moyen d'y apporter un remède efficace, radical ? De concilier, de combiner, d'associer tous les intérêts, sans froissement, sans secousse ? Je le crois fermement, je dis plus : J'en suis intimement convaincu. Il n'y aurait qu'à s'entendre. Je ferais toucher aux propriétaires du doigt le profit qu'ils retireraient en renonçant à la corvée et en exigeant des tenanciers le tiers du fruit des trois arpens de terre labourable, accordés par la loi au klakasch et la moitié du foin des deux arpens de prairie qu'on est tenu légalement de lui donner. On ferait payer la prestation pour le surplus toujours sur le même pied. Le klakasch reçoit quatre arpens de vaine pâture pour cinq têtes de gros bétail, ou un nombre découpé de menu. Quant à l'excédant, je distinguerais : s'il se trouve des pacages sur la terre à égalité de fermages, on accorderait toujours la préférence aux tenanciers sur tous autres ; s'il n'existe pas de pacage, le tenancier paierait pour prix du droit de parcours et de vaine pâture trois piastres [de] la pièce de gros bétail et 12 bons paras de celle de menu. De la sorte on couperait court à toutes les ruses inventées par les fermiers pour pomper la

substance du peuple. On triplerait le revenu des propriétaires, on assurerait à jamais aux paysans une existence aisée et heureuse ; elle ferait envie aux franc-tenanciers ; elle aurait sur eux l'avantage que présente presque toujours la grande culture sur la petite ; l'agriculture prendrait un nouvel essor, le commerce redoublerait d'activité, le bien-être se ferait généralement sentir, nous échangerions avec profit nos produits bruts contre les marchandises des pays manufacturiers, le prix des uns augmentant toujours, celui des autres diminuant continuellement. Tous ces progrès ne se réaliseraient que par l'abolition de la corvée. Le bon sens valaque l'a pressenti en nommant *Ioucrou de klake*, ouvrage de corvée, un ouvrage mal fait, un ouvrage de rien. Qui ignore en Valachie que deux manouvriers < ! > transylvains, bulgares ou serbiens travaillent mieux et plus vite, moyennant salaire, que quatre paysans valaques s'acquittant de la corvée ? Et pourquoi en aurait-on besoin ? On jouirait d'une rente satisfaisante : la plus forte rente foncière ne va jamais au-delà du tiers du produit net ; quelquefois elle ne dépasse pas le quart. Le paysan fournirait en nature net de frais le tiers du produit brut. Il s'engagerait aussi à réparer gratuitement dans les cas d'inondation les digues des moulins où il y en a. Son intérêt bien entendu lui en fait une loi. Il a besoin de moudre en restant chez lui ; cela lui épargnerait le dérangement et la perte de temps d'aller moudre ailleurs. Pour les transports que le propriétaire voudrait faire, il n'aurait qu'à s'accorder de gré à gré avec les paysans ; il n'en serait que mieux servi.

Je n'en resterais pas là, j'affranchirais les paysans de la corvée de réparer les routes. Contraindre les hommes, au moyen de réquisitions de travail, à exécuter des ouvrages publics, c'est les soumettre à la contribution la plus onéreuse. Ceux que l'on force à travailler, travaillent peu et mal, et perdent beaucoup de temps en interrompant leurs occupations ordinaires. D'ailleurs la plupart des travailleurs n'y apportent pas d'adresse ni l'habileté nécessaire. Le mauvais état des routes de la Valachie, qui sont pour les trois quarts de l'année des fondrières impraticables, démontre jusqu'à l'évidence la vérité de cette assertion. Turgot, cet honnête homme qui voulait sincèrement le bien de la France, assure que la corvée des routes coûtait à l'Etat quatre fois plus qu'il ne fallait d'argent pour leur réparation et leur entretien dans le meilleur état. Tant il est vrai que le travail libre, à la tâche, moyennant salaire, est le travail le plus expéditif, le mieux exécuté, et par conséquent le plus productif.

Mais l'Etat, m'objectera-t-on peut-être, n'est pas assez riche pour avancer de fortes sommes destinées à la construction et à la réparation des routes, et vous nous avouerez facilement que le transport des marchandises par de mauvais chemins réclame plus de temps, plus de capital et plus de travail que par des chemins commodes. D'accord : qui pourrait en disconvenir ? Mais d'abord prouvez-moi que l'état de nos routes actuelles est praticable ; le contraire saute aux yeux des plus incrédules. Si un bon chemin est une machine des plus efficaces pour économiser le travail, réduire le prix des objets qui viennent de loin, donner une plus grande valeur à ceux du

pays, multiplier les échanges, améliorer tous les genres de production, ce qui équivaut à une plus grande fertilité et au rapprochement des distances, un canal produit cinq fois plus d'utilité. La Valachie est naturellement canalisée dans tous les sens. Une simple inspection de sa carte le fait voir. Quel est l'obstacle qui s'oppose à un accident si éminemment avantageux ? C'est que les eaux de ses principales rivières sont épuisées par des prises pratiquées pour alimenter de moulins à farine dont le revenu est bien modique en comparaison de l'utilité générale qui se ferait sentir, si l'on rendait ces rivières navigables ou flottables.

Pour y parvenir on n'aurait besoin que de détruire ces prises d'eau et de draguer le lit de ces canaux naturels. On accorderait une indemnité préalable aux propriétaires de moulins, qui seraient en outre amplement dédommagés par la valeur qu'ajouterait à leurs terres le canal qui les borderait ou qui les traverserait. L'intérêt de la société, l'intérêt bien entendu de tous, commande cette mesure ; il doit l'emporter sur des propriétaires aveuglés par la routine ou récalcitrants.

Il ne suffirait pas de prouver l'utilité d'une dépense à faire ; il faudrait aussi indiquer des ressources pour y subvenir. Ici deux moyens se présentent : l'un serait de concéder le droit de construire des routes et de creuser des canaux, moyennant péages, à des entrepreneurs de spéculations. Il s'en est même déjà présenté pour les grands chemins, mais on n'en a pas voulu entendre parler. L'intérêt privé est plus vigilant, plus actif, plus économe que le meilleur des gouvernements. On stipulerait que les routes seraient macadamisées. Le second moyen serait de faire contribuer le clergé, qui est en possession et jouissance du tiers de la Valachie. On tiendrait la main à ce qu'il exhibât les originaux des actes de fondation, actes dont les clauses pieuses ne respirant que l'amour de l'humanité ne sont point observées par nos bien-heureux chanoines.

Il est vraiment scandaleux de voir ce qui se passe de tripotages dans les fermes des terres des couvents qui relèvent de ceux du Mont Athos, de la Romélie, du Mont Sinaï et du Saint Sépulcre. Ces braves cénobites ne retirent guère de grands revenus des terres léguées par des testateurs valaques. Les gros bénéfices passent dans les mains d'avidés courtiers qui font de dévotion métier et marchandise. Aussi couvents et églises collégiales du ressort des chapitres susmentionnés, tout tombe en ruines. Il serait cent fois plus profitable pour les chapitres transdanubiens, vu la distance des lieux et le peu de fidélité de leurs délégués, de faire cession au gouvernement valaque des terres sises dans le pays, moyennant une indemnité raisonnable.

Le clergé présente une anomalie sociale ; il forme un Etat dans l'Etat. Il jouit de plusieurs millions de revenu et il ne contribue point aux charges de la société, tout en profitant des améliorations sociales qui servent à augmenter ses bénéfices. Le système de prestation triplerait ses rentes foncières ; de bonnes routes macadamisées, de 30 pieds de largeur, et des rivières rendues navigables ou flottables élèveraient indéfiniment la valeur de ses terres, de ces terres que des voies de transport perfectionnées parcourraient

en tous sens, car il possède le tiers de la Valachie et ce qu'il y a de mieux sous le rapport et du terroir et de la situation. Là où sont les emoluments, là aussi doivent être les charges.

Messieurs du clergé ont profité des réformes introduites naguère. Il y est statué qu'ils contribueront aux charges de l'Etat du tiers de leur revenu. Ce n'est là qu'une lettre morte. Et pourtant la Sublime Porte ne peut pas s'opposer à une mesure si juste. La religion musulmane, ainsi que toutes les autres, recommande le bien-être des voyageurs. Faciliter les voies de communication en les améliorant est un acte de piété divine et humaine. C'est de la charité bien entendue et conforme aux vues respectables des fondateurs de couvents, vues que l'on tâche de dénaturer. La Russie voudrait-elle protéger ailleurs ce qu'elle a aboli chez elle? Les couvents y sont supprimés, le clergé y est salarié. Il serait décent de mettre un terme au luxe si peu chrétien qu'étaient les gros chanoines, luxe qui contraste scandaleusement avec la misère du paysan.

Les bonnes routes et les canaux ne serviraient de rien, si l'agriculture n'était point débarrassée de la restriction et quelquefois de la prohibition que l'on apporte au commerce des grains dont la liberté n'est jamais préjudiciable à une nation. L'expérience vient à l'appui de cette assertion. La Hollande, par le seul fait d'avoir accordé à l'importation et à l'exportation du blé une liberté illimitée, eut en tout temps une quantité suffisante de cette denrée si nécessaire. Quoique son sol produise à peine de quoi assurer la subsistance de ses habitants pendant trois semaines, elle n'a jamais éprouvé ces variations soudaines et extraordinaires dans le prix du pain qui ont été si funestes à des pays fertiles, mais dont le système économique n'était pas aussi bien entendu. Le prix du blé n'a éprouvé nulle part moins de variations qu'en Hollande.

Pour obvier aux années de disette, on encouragerait la culture de la pomme de terre, de ce tubercule si précieux, qui une fois séché, peut se conserver pendant très longtemps. Il a un si grand rapport avec le principe constitutif de la nature de l'homme, que j'ajouterais une portion de pommes de terre à la ration du soldat, et je tâcherais d'en faire la principale nourriture des crétins qui affligent la vue des voyageurs qui passent nos montagnes. Je ne veux d'autre preuve de l'efficacité de cette nourriture que la force et la beauté des Irlandais.

Le paysan valaque éprouve naturellement de la répugnance pour le service. Ne serait-ce point un motif déterminant pour le lui rendre agréable par de bons traitements, et en lui procurant, à l'expiration du terme, un petit capital qui, pour un homme ayant des habitudes d'ordre serait une source d'aisance? Je m'explique : les villages fournissent à chaque conscrit, sous le titre d'argent de bénéfice, la somme de trois cents piastres, dont la moitié est remise en trois fois à la recrue, lors de son arrivée au régiment, et l'autre, consignée à la caisse de l'Etat-Major Général. En employant cette somme à escompter des billets de commerce à courte échéance et revêtus de trois signatures de personnes solvables, on rendrait un double service :

on aiderait au petit commerce et à la petite industrie qui paient des frais d'escompte exorbitants, et l'on fructifierait le bénéfice du soldat. Pour fermer la porte aux abus, car où ne s'immiscent-ils pas? on réglerait que des registres matricules constatant jour par jour et heure par heure les billets escomptés et les personnes qui ont fait cette opération seraient tenus par la caisse à la disposition du public. Avec de l'activité, de l'intelligence, de la probité, et un contrôle incessant et rigoureux, les quelque cent mille piastres des bénéficiaires deviendraient des millions pendant les six années, terme légal du service forcé, et le soldat regagnerait ses foyers gai, content et à son aise.

La situation financière du pays n'est pas trop mauvaise sur le papier. Elle présente pour l'année passée un excédent de recettes sur les dépenses de 1.600.000 piastres. Les caisses communales sont censées contenir quatre millions.

Partout les postes forment une des branches du revenu public. Le contraire arrive en Valachie : sous le prétexte du mauvais état des routes, le gouvernement accorde annuellement aux entrepreneurs de ce service un million de piastres, comme prime d'assurance. L'Etat n'a aucune dette.

Quant aux inconvénients physiques, moraux et sociaux de l'esclavage, je ne pourrais qu'invoquer l'ouvrage trop justement célèbre de M. H. Storch³. Il me semble qu'il serait facile de nous délivrer de cette lèpre sociale, en permettant aux tzigani de se racheter. Celui-là mérite la liberté qui en sent le prix.

Avec de la bonne volonté, que ne ferait-on point? J'ai écrit pour l'acquit de ma conscience. J'ai rempli mon devoir, adviennne que pourra.

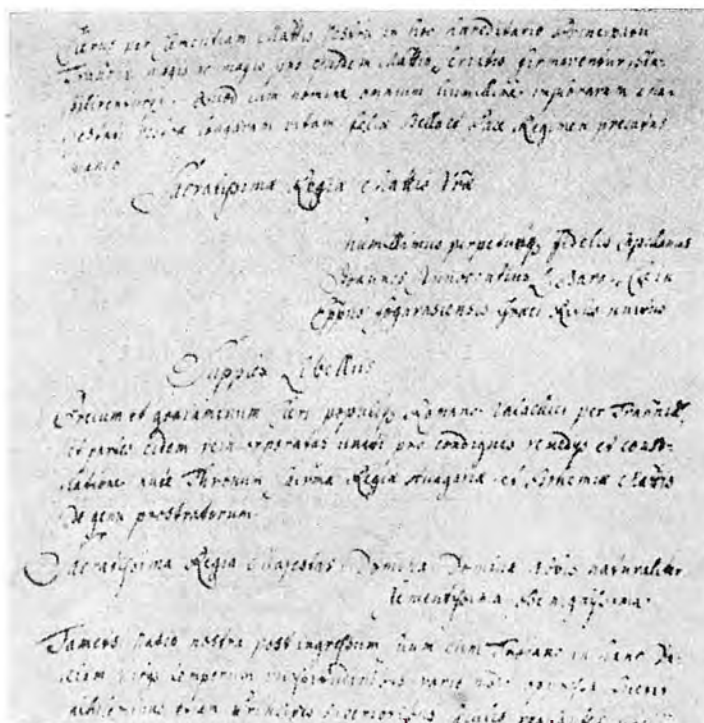
Bucharest, dans le courant d'avril 1841.

D. Philippescu

■ Originalul în colecție particulară Filipescu. Reproducere după E. Virtosu, *Réformes sociales et économiques proposées par Mitiță Filipescu en 1841 — Un mémoire inédit*, in „Revue des Études Sud-Est Européennes”, t. VIII, 1970, nr. 1, p. 116—120.

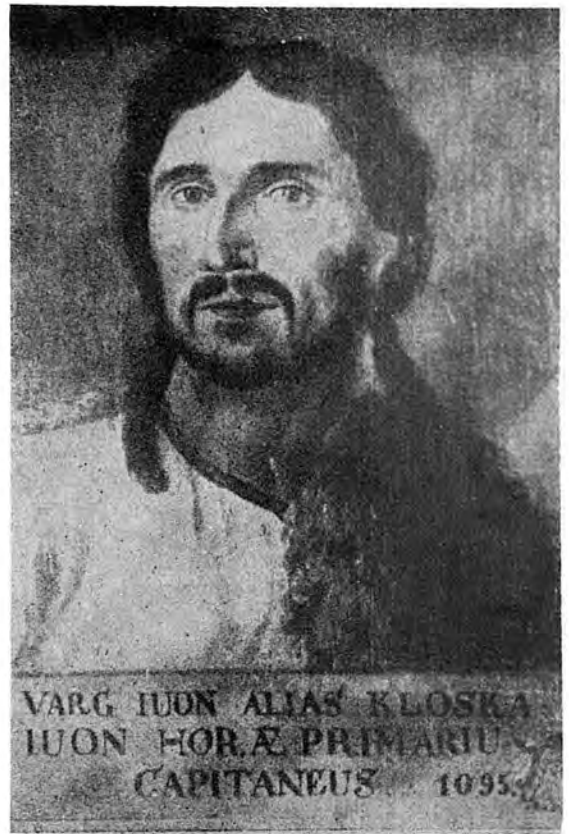
■ 1. *Armata să lase locul țoței* (Clocero). 2. *Dominium utile*, prin opoziție cu *dominium eminens*; 3. Referire la lucrarea: H. Storch, *Cours d'économie politique, ou Exposition des principes qui déterminent la prospérité des nations*. Avec notes explicatives et critiques par J.-B. Say, Paris, 1823—24, 4 vol.

3. Inochentie Micu, deschizătorul luptei politice naționale a românilor din Transilvania

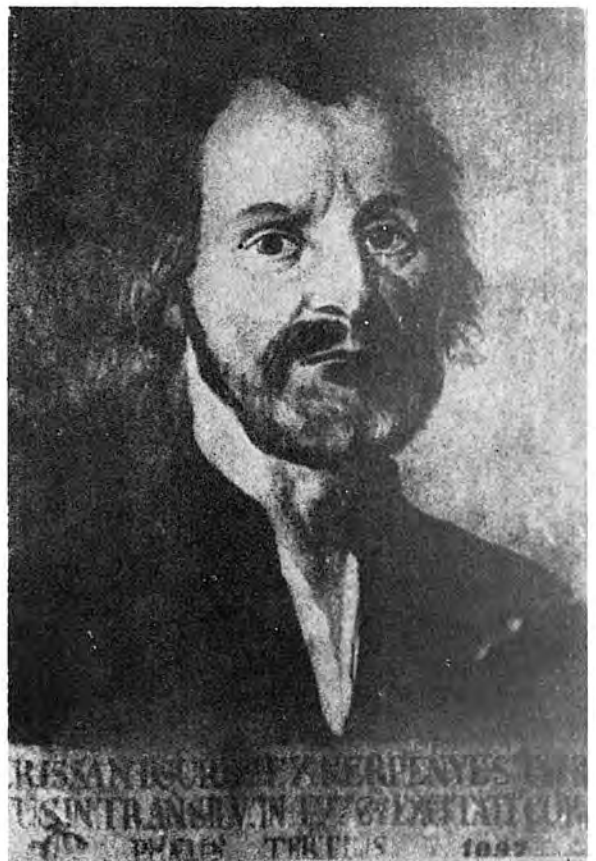

4. Pagină din protocolul său de scripte

6. Cloșca

5. Horea

7. Crișan

*Hinrichtung der beiden Rebellen Horia und Cloșca am 28. Februar in
dem Comitate Karls-Burg*

Die am 28. Februar 1785 die Horia und Cloșca aus allen Dörfern des Annaburger und Zlatnaer Comitates nach Karlsburg kommend, zwei Blasen von
... (text continues in German, describing the execution and the rebels' fate) ...
... (text continues in German) ...

8. Martiriul din 1785

(sus) „Execuția celor doi rebeli, Horia și Cloșca, 1785, 28 februarie, în comitatul Alba-Iulia”

(jos) „Cei 2 000 de țărani aduși din ordin la Alba Iulia din toate satele comitatelor Hunedoara și Zlatna pentru execuția lui Horia și Cloșca presupuneau că aceasta ar fi pentru robotă; dar în timpul execuției, ei au fost înconjurați de trei rinduri de infanterie, de funcționari ai comitatelor și de cavalerie și, împreună cu conducătorii lor, au fost siliți să privească cum a fost strivit cu roata mai întâi Cloșca. Această operație s-a făcut fără lovirea gîtului și a inimii, ba a mai fost înăsprită și cu frîngerea fiecărui braț și a fiecărui picior în patru locuri. Între fiecare lovitură se lăsau să treacă trei minute. 2. Apoi, încă viu fiind, i s-a despicat pîntecele și i s-au smuls măruntaiele; 3. i s-a tăiat capul, după care i s-a despicat corpul în patru. 4. El ar fi strigat cele mai cumplite blesteme, însă bătaia neconținută a tobelor de către numeroșii toboșari a împiedicat pe oameni să audă ceva. 5. După aceasta, Horia a pășit plin de mindrie spre patul cu roata lui și a spus: *Mor pentru națiune*, și fără să scoată un sunet și fără cea mai mică tresărire. După cum s-a înștiințat, sferturile (trupurilor lor) au fost înfipte în pari de-a lungul drumurilor, iar capetele lor în fața propriei lor case. Acum va veni curînd rîndul celor 150 de valahi predați judecătorilor comitatelor; aceștia, conform legilor țării, vor fi trași în țeapă.”

7.149.563

Dăruită
de Prof. I. Blănu, 1935

ELEMENTA LINGUÆ DACO-ROMANÆ, SIVE VALACHICÆ. COMPOSITA

AB
SAMUELE KLEIN DE SZAD,
ORD. S. BASILII M. IN COLLEGIO GRÆCI
RITUS CATHOLICORUM VINDOBONENSIS
AD S. BARBARAM EPHEMERIO:

LOCUPLETATA VERO, ET IN HUNC
ORDINEM REDACTA

A
GEORGIO GABRIELE SINKAI,
EJUSDEM ORDINIS, AA. LL. PHIL.
ET SS. TH. D.

VINDOBONÆ,

Typ. JOSEPHI NOV. DE KURZBOCK.
M. DCC. LXXX.

9

ІСТОРІА
АВКРЪСНАВ, ШІ АГІАМПАЛЪНАВ
РѢМЖННІА
ПРВ ОКСРТ
АШІАТЪ, ШІ ДНІ МЛАЦІ ВІКІ ШІ НОІ СКРІ-
НОРІ КВАКІА ШІ СКРІА
А
ПЪРНІТВАВ
САМЪНАКІАНН, ДІ САД.
ІВРОМОНИХСА
ДНІ МНІАТІРІА ОФІТІА ТРОІЦА
ДІАА БААЖ.
ПІРІА
А БУДА АА КРАКА ТУПОГРАФІА А ОУНІВЕРСІТА-
ЦІА ДНІ ПІРА, ДІОКТОР, ШІ РІВІА
КАРЦІАЛІА РІВІАМІА.
АА БУДА,
А КРАКА ТУПОГРАФІА А ОУНІВЕРСІТАЦІА
ДНІ ПІРА.
1806.
BIBLIOTHECA ACADEMICA stamp

10

Filologie — Istorie — Conștiință națională, 1780—1818

ІСТОРІА
ПЕНТРА
АЧОПЪТА РѢМЖННІА АДІА.
АТОКМІТЪ
АВ
ПІТРА МІАІА ДІ ДІО - ОЖІМЕРТІН,
ПІТРОП, ШІ АА АЧОПЪТА КРАКА КОМІАІА АЧОМІА
АА ОУНІА
КАКІА А КРАКА РІВІА
АА БУДА,
А КРАКА ТУПОГРАФІА А ОУНІВЕРСІТАЦІА ОУНІА ДНІ ПІРА.
1812.
BIBLIOTHECA ACADEMICA stamp

11

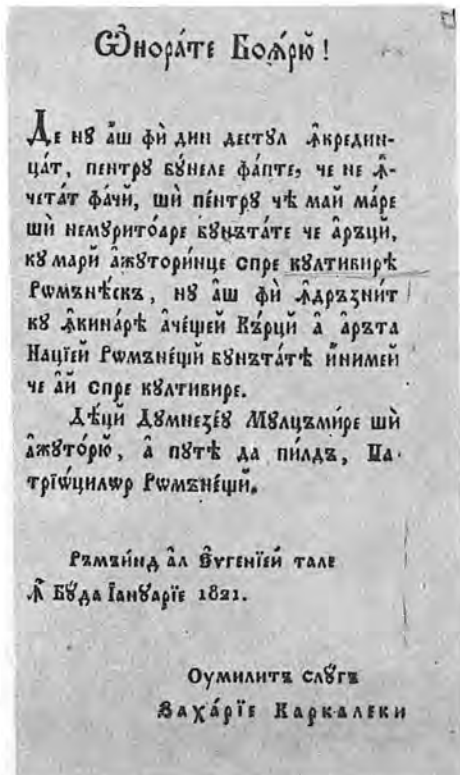
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙ ΔΑΚΙΑΣ, ΤΑ ΝΥΝ ΤΡΑΝ-
ΣΙΛΒΑΝΙΑΣ, ΒΑΛΑΧΙΑΣ, ΚΑΙ ΜΟΛ-
ΔΑΤΙΑΣ.
Εκ διαφόρων παλαιών καὶ νεωτέρων συγγραμμάτων
συνοψασθεῖσα
ΑΙΟΝΤΙΟΙ ΦΑΤΕΙΝΟΙ.
ΤΟΜΟΣ, Α'.
In magnis voluisse est est.
ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ.
Εκ τῆς Τυπογραφίης τοῦ Βαβδ. Σάββα.
1818.
BIBLIOTHECA ACADEMICA stamp

12

14

Indemnuri la învățătură și cultivare,
și la susținerea lor materială

16

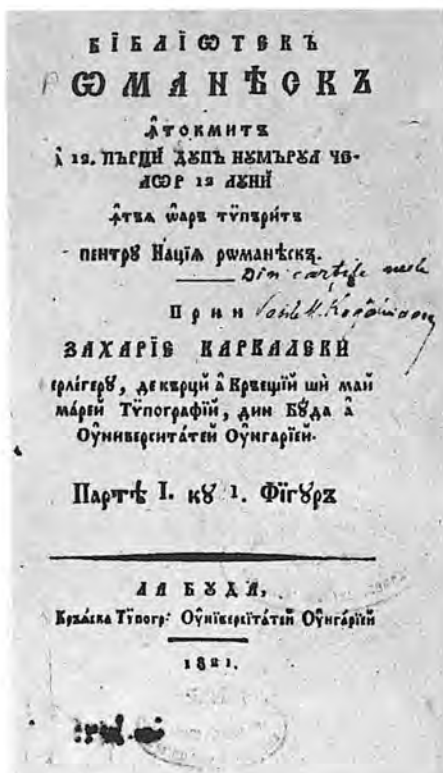
Zaharia Carcalechi dedică primul număr din
„Biblioteca românească” lui Gheorghe Opran,
neguțător din Orșova, sprijinitor și al lui Tudor
Vladimirescu :

„Onorate Boiariu ! De nu aş fi din destul incre-
dintat pentru buncle fapte ce neîncetat faci și
pentru cea mai mare și nemuritoare bunătate ce
arăți cu mari ajutorințe spre cultivarea românească,
nu aş fi îndrăznit cu închinarea acestei cărți a
arăta Nației Românești bunătatea inimei ce ai
spre cultivare.

Dee-ți Dumnezeu mulțămire și ajutoriu, a putea
da pildă Patrioților românești.

Rămîind al Evgheniei tale umilită slugă
În Buda, ianuarie 1821

Zaharie Carcalechi”

15

17. Gheorghe Lazăr,
„acest învățător atît de făcător de
bine rumănilor”, „cu mîini pline în
orice ocazie arunca semințele rumănis-
mului și naționalității“

(I. Eliade Rădulescu, 1938)

18. Petrache Poenaru,
elev al lui Gheorghe Lazăr,
secretarul lui Tudor Vladimirescu,
ctitor al învățămîntului românesc

19

„Eu nu caut cevaș pentru mine, ci țara
își caută dreptățile cele robite de fanarioți”

(Din scrisoarea către boieri, 4/16 aprilie 1821)

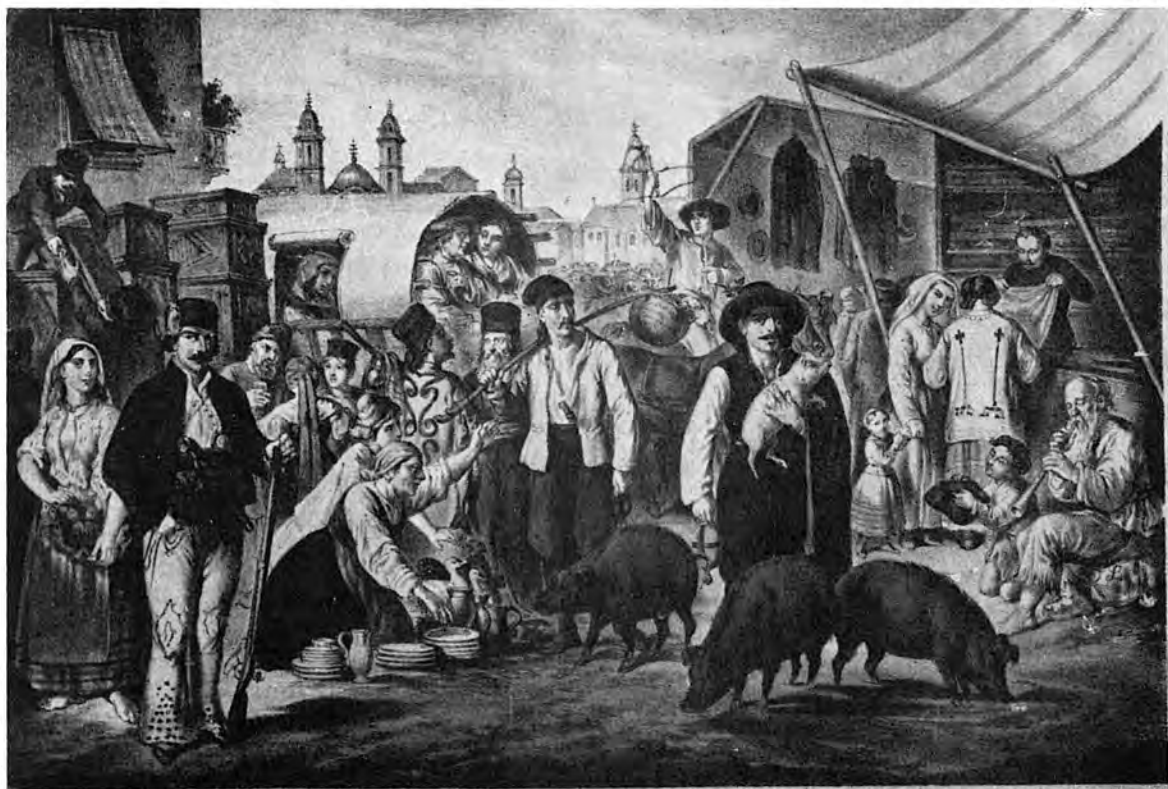

20. „1821” — Emblemă sigilară pentru inel

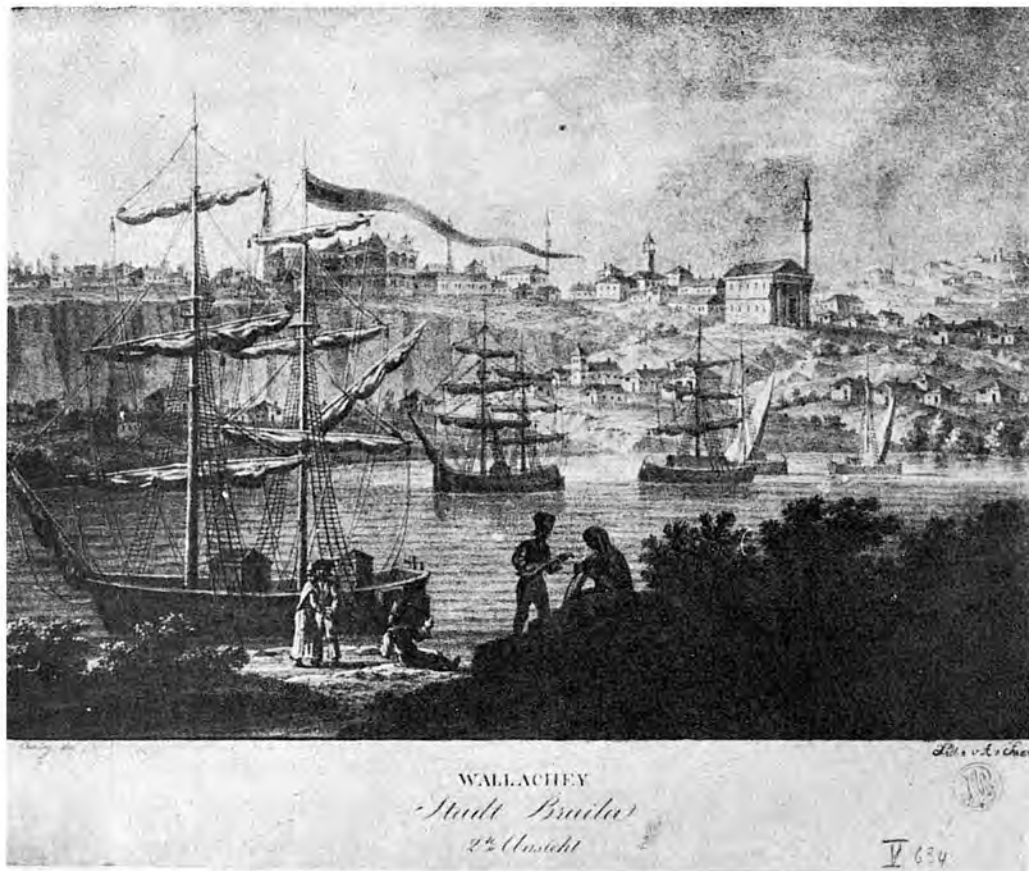
21. Tîrg în Transilvania (Sibiu, — 1819

22. Tîrg în Țara Românească, după 1840

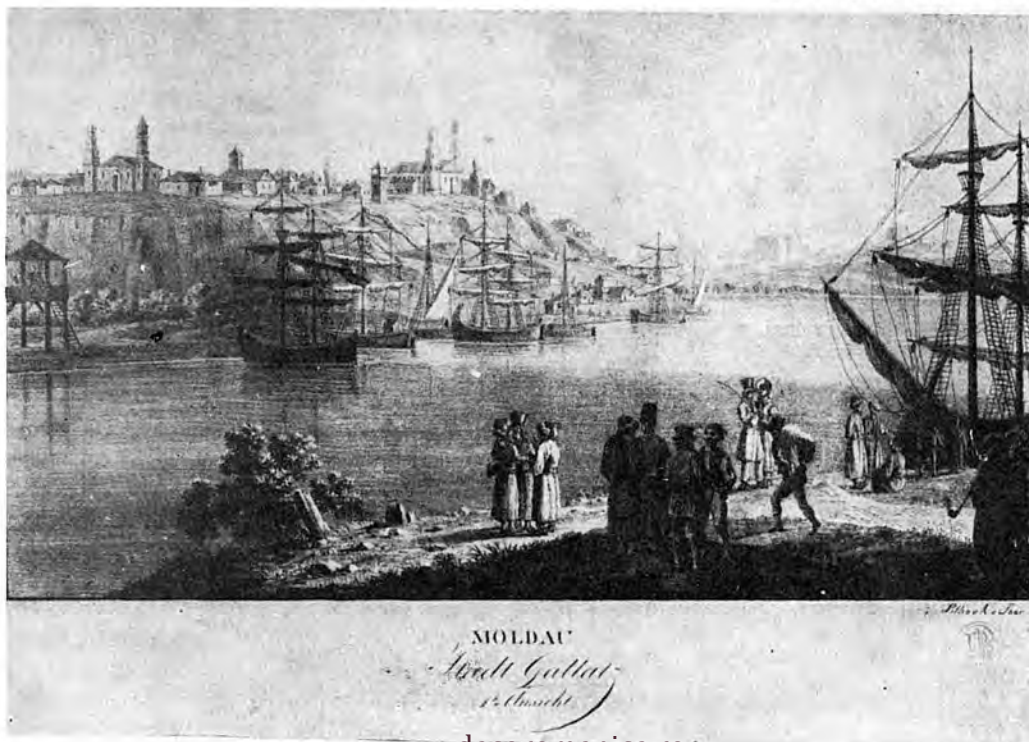
UN BILD DIN ȚARA ROMÂNĂ.

EIN JAHRMARKT IN DER WALLACHEI.

23. Portul Brăila — 1826

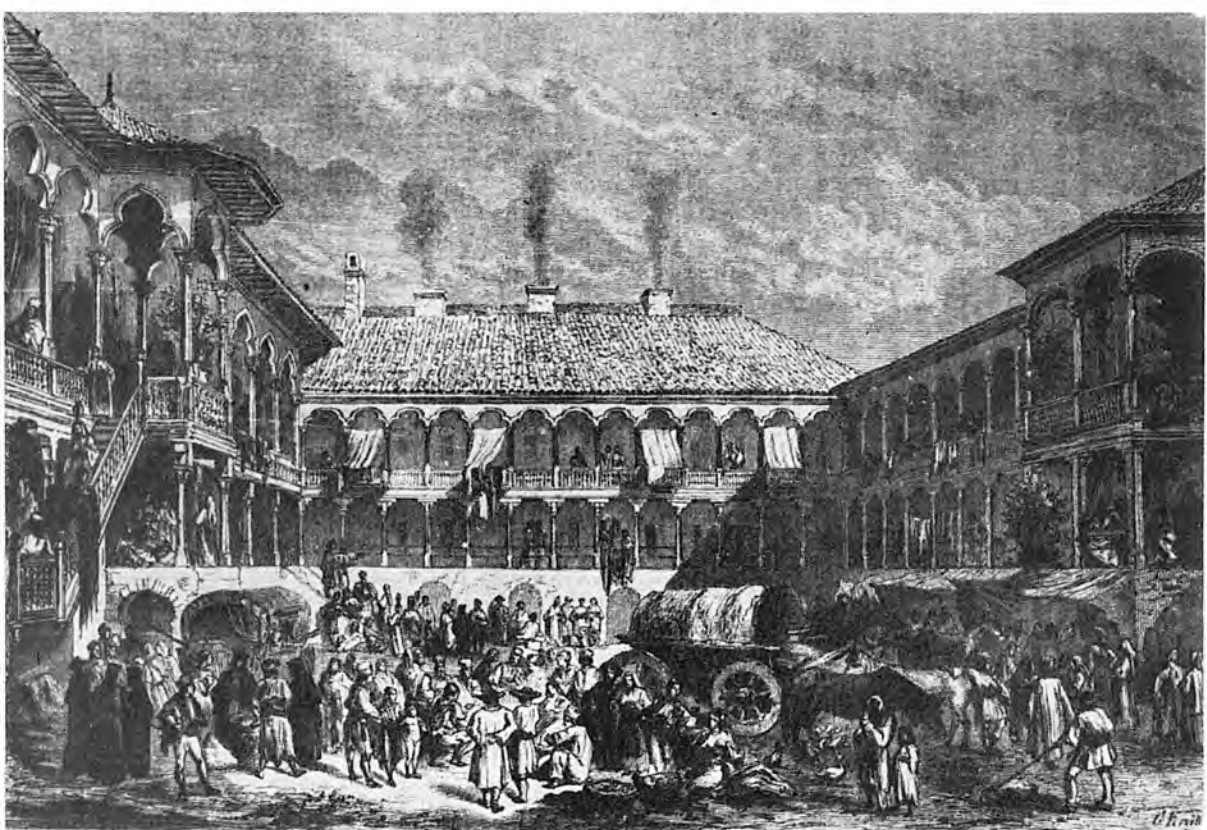
24. Portul Galați — 1826

25. Poștalion la 1837

26. București, Hanul lui Manuc

31

32

33

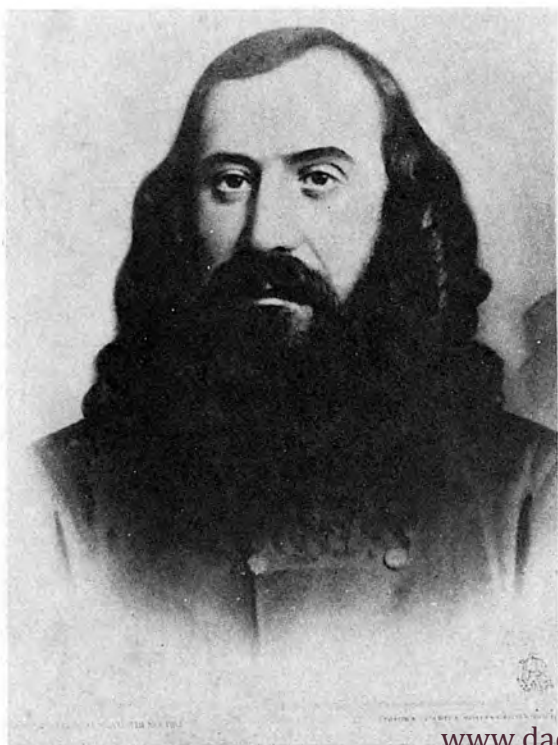
1854 — un an cu ecouri largi, panromânești

34

www.dacoromanica.ro

35. Colonelul Ioan Câmpineanu

36. Eftimie Murgu

1839 – 1841

IV. Asociații secrete în Moldova

CONJURAȚIA CONFEDERATIVĂ A „COMISULUI LEONTE RADU”

I.

41

JURĂMÎNTUL „CONJURAȚILOR”

În numele Pre Puternicului Dumnezeu, jur și făgăduiesc a fi mădular
conjurației confederative a Moldovii, pentru binile Patriei, a-i fi întru
toate credincios, a mă săli spre sporirea complotului, a păza taina și legile
și a împlini instrucțiunile Sfatului Patriotic ce vremelnicești s-au alcătuit,
a nu cruța nimic și a mă lupta pentru dînsa pînă la ce de pe urmă răsufare,
fără a gândi la interes în parte. Întru aceasta să-mi ajute Domnul Dumnezeu
a da răspuns, în acesta și în cel viitori vac, amin !

II.

LISTĂ DE „CONJURAȚI” SAU „PATRIOTI”

Săndulachi Miclescu	Rudi Botez
Spatarul Antohi Sion	Vasilică Botez
Spatarul Pogor	Paharnicul Bucur
Beizade Costachi	Comisul Iordachi
Mălinescu	Iorgu Canano
Căpitan Tuduri	Sabas Canano
Gal	Comisul Radu
Bodnariciu	Jăcnicerul Nachi
Costachi Negoiaș	N. Eni
Melinte	K. K. Sălceanu
Gănești	Gheorghe Carp
Garabet Mesir	Gr. Carp
Costachi Cățăchi	Climenti
Scobi Harn	C. Grecu
Todirică Hurmuzaki	Paharnicul Merișăscu
Căminarul Matei Gane	Spatarul Lipan
Comisul Vasile Bosie	Comisul Cos. Theodor
Spatarul Costachi Negruț	Comisul N. Theodor
Stolnicul Petrachi Burchi	— fratele lor
	Paharnicul Paraschiva

177

1839 – 1841

IV. Asociații secrete în Moldova

CONJURAȚIA CONFEDERATIVĂ A „COMISULUI LEONTE RADU”

I.

41

JURĂMÎNTUL „CONJURAȚILOR”

În numile Pre Puternicului Dumnezeu, jur și făgăduesc a fi mădular conjuerației confederative a Moldovii, pentru binile Patriei, a-i fi întru toate credincios, a mă săli spre sporirea complotului, a păză taina și legile și a împlini instrucțiile Sfatului Patriotic ce vremelnicești s-au alcătuit, a nu cruța nimic și a mă lupta pentru dinsa păr la ce de pe urmă răsuflare, fără a gândi la interes în parte. Întru aceasta să-mi ajute Domnul Dumnezeu a da răspuns, în acesta și în cel viitori vac, amin !

II.

LISTĂ DE „CONJURAȚI” SAU „PATRIOTI”

Săndulachi Miclescu	Rudi Botez
Spatarul Antohi Sion	Vasilică Botez
Spatarul Pogor	Paharnicul Bucur
Beizade Costachi	Comisul Iordachi
Mălinescu	Iorgu Canano
Căpitan Tuduri	Sabas Canano
Gal	Comisul Radu
Bodnariciu	Jăcnicerul Nachi
Costachi Negoiaș	N. Eni
Melinte	K. K. Sălceanu
Gănești	Gheorghi Carp
Garabet Mesir	Gr. Carp
Costachi Cătăchi	Climenti
Scobi Harn	C. Grecu
Todirică Hurmuzaki	Paharnicul Merișăscu
Căminarul Matei Gane	Spatarul Lipan
Comisul Vasile Bosie	Comisul Cos. Theodor
Spatarul Costachi Negruț	Comisul N. Theodor
Stolnicul Petrachi Burchi	— fratele lor
	Paharnicul Paraschiva

177

Căminarul Melicescu ot Roman	Comisul Ionică Gherghel
Logofătul Mihălachi	— Ilie Gherghel
Comisul Gr. Crup-is ot Vas.	Alecu Balica
Spatarul Constandin Dimitriu	Stefanachi Portarbaşa
Costachi Ţone	Căminarul Ştefan Pastie
Costachi Elefteriu	Costachi Carp
Comisul Grigoraş Tuduri	Vintura de la Gălaţ
Gheorghe Manole	Vişănescu
Medelnicerul Alexandru Aroma	Ionică Botez ot Roman
ot Bălca la Putna	Paharnicu Ştefanachi Danu
Costachi Stamatin ot tam	Manolachi Bălăceanu
Stolnicul Iordachi Zagură	Vasilică Carp
Ştefănică Roset	Neculachi Carp
Filip Scorţescu	Banu Gr. Carp ot Vaslui
Iancu Prăjescu	Banu Tulbure
Pitarul Gheorghies Tuduri	Comisul Iordachi
Pitarul Dimitrachi Grigoriu	2 preoţi profesori
la Logofeţie	Cuza
Beizade Iorgu	Paharnicul Costachi Sion

■ Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*. Suplem. I, vol. VI (1827–1849). Adunate şi coordonate de D. A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic. Bucureşti, 1895, p. 82, 110.

42

O NOUĂ ASOCIAŢIE SECRETĂ. SOCIETATEA
FILANTROPICĂ...

I.

SAMUEL GARDNER, CONSULUL BRITANIC DE LA IAŞI, CĂTRE R. G. COLQUHOUN,
CONSULUL GENERAL BRITANIC DE LA BUCUREŞTI

Iaşi 21 Iunie 1841

Dragă domnule,

Fără îndoială că veţi fi auzit de cele ce s-au întâmplat de curînd în această Capitală, de arestarea unor anumite persoane profesînd opinii subversive faţă de actuala ordine şi actualul sistem de guvernare, şi care au produs oarecare senzaţie.

A fost descoperită o asociaţie secretă, unul din principalii săi promotori fiind bănuît a fi un oarecare domn Vaillant din capitala dumneavoastră, expediat aici în timpul recentelor tulburări, şi un ofiţer muntean deasemenea obligat să părăsească Ţara Românească. Dl. Huber a dispus arestarea domnului Vaillant care se află la Galaţi, acesta din urmă fiind supus francez. Între timp s-au luat toate măsurile care ar fi putut duce la alte descoperiri, şi pe cîte aflu, acea descoperire a convins perfect guvernul că nu se urmărea nimic care ar fi putut periclita existenţa sa sau care ar putea

constitui un motiv de alarmare fie prin numărul, fie prin influența persoanelor, indiferent de opiniile pe care ele ar fi putut să le aibă.

Am vizitat pe Secretarul de Stat, care m-a primit eri. I-am cerut informații pe care să mă pot baza și reproduc aici relatarea sa pe cât de fidel posibil : S-a descoperit o asociație secretă în care un ofițer, un preot ortodox și un boier de importanță secundară ar fi singurele persoane de oarecare notorietate. Boierul este un domn Miclescu, locuind în vecinătatea Vasluiului, el însuși un om cu avere foarte modestă, dar înrudit cu respectabila familie al cărui nume îl poartă ; ceilalți sint tineri. Au fost toți nu numai arestați, (în total numai 9 persoane)¹, ci și interogați ; s-a și dat o sentință prin care principalii au fost obligați să părăsească țara, iar restul au fost încarcerați. Guvernul intenționează să publice sau mai degrabă să facă o comunicare diferitelor consulate, asupra întregii chestiuni — așa cum s-a petrecut în realitate —. Îndată ce voi primi această comunicare vă voi transmite-o.

Vă las să comentați singur toate aceste întâmplări. Că guvernul le acordă puțină importanță este demonstrat de faptul că Principele nu-și va amina călătoria ; el pleacă săptămîna viitoare, urmînd să treacă apoi în Austria. După cum se spune, Principesa nu-l va însoți deoarece este însărcinată într-un stadiu foarte avansat. Îl voi vedea pe Principe mîine, marți, cînd voi afla, poate, mai mult.

Zvonurile atribuie o mult mai largă extindere descoperirii și, ca de obicei în împrejurări similare, continuă să se facă tot felul de presupuneri.

Eu vă transmit ceea ce am auzit și vă voi fi recunoscător dacă transmiteți guvernului comunicarea în locul meu, întrucît eu nu voi avea timp să o fac cu această ocazie ; o scrisoare asupra aceluiași subiect către Excelența sa Lord Beauvale mi-a fost returnată prea tîrziu ca să mai poată fi inclusă în curierul pentru Viena.

Am avut multe de făcut astăzi și recurg încă o dată la amabilitatea pe care am solicitat-o de atîtea ori.

Rămîn etc.

Samuel Gardner

Textul englez

Jassy 21st June 1841

Dear Sir,

You will undoubtedly have heard of the events which have lately occurred in this City, the arrest of some individuals suspected of having views subversive of the present order and system of Government, and which has created some sensation around.

A secret society has been discovered, one of its principal promoters being supposed to be a Mr Vaillant from your City sent here during the late troubles, and an officer, a Wallachian also obliged to quit the Country. Mr Huber has directed the arrest of Mr Vaillant who is at Galatz as he is a French subject. In the meantime every measure has been taken which might lead to some discovery, and as far as I learn, that discovery has been fully sufficient to satisfy the Government, that nothing dangerous to its existence was intended, or could be supposed to hold out any cause of alarm from the number or influence of the individuals, whatever their opinions may have been.

I waited on the Secretary of State yesterday and saw him. I asked for that information which I might rely on, and repeat as nearly as possible his communication : — that a secret society had been discovered in which an officer, a Greek priest, and a boyard of minor consideration were the only individuals of any note comprised in it ; — the Boyard is a Mr Miclesco resident in the neighbourhood of Vaslouï, himself a man of very moderate fortune, but connected by relationship with the respectable family which bears his name, the rest consisted of young men ; — and that they had not only been all arrested and examined to the number of nine only¹, but that sentence had been passed condemning the principals to leave the Country and the remainder to confinement ; — that it was the intention to publish or rather to make a communication of the whole as it had really occurred to the different Consulates, and as soon as I receive this communication I shall send it to you.

I leave you to make your own comments on the whole. The fact that the government attaches little value to it, is that the Prince will not defer his departure but leaves in the ensuing week, and subsequently he will pass the frontiers into Austria as it is said. The Princess will not accompany him being far advanced in pregnancy. I shall wait on the Prince on Tuesday next, tomorrow, and shall learn more perhaps.

Report had given a much wider extent to the discovery and as usual in similar occurrences conjecture has been and is busy.

I give you what I have heard, and will thank you to make the communication to Government for me, as I shall not have time by this opportunity to do it, and a letter on the subject to His Excellency Lord Beauvale has been returned to me too late for the Vienna post.

I have been much pressed today with affairs and recur to the indulgence I have so frequently occasion to adress myself to.

I remain etc.

Samuel Gardner

II.

SECRETARIATUL DE STAT AL MOLDOVEI CĂTRE CONSULATUL BRITANIC
DIN IAȘI

Iași, Iunie 25/13, 1841

Descoperirea unei asociații secrete în Capitală a făcut necesare zilele trecute cîteva arestări și o anchetă minuțioasă ale cărei rezultate, înainte de a fi cunoscute de public, au dat loc la diverse interpretări neîntemeiate. Subsemnatul, conformîndu-se ordinelor Alteței Sale Principele, are onoarea să facă cunoscut domnului consul al Majestății Sale Britanice faptele referitoare la această împrejurare a căror evidență a fost stabilită cu certitudine.

Investigațiile urmărite cu cea mai scrupuloasă atenție de către titularul Departamentului Afacerilor Interne și de către inspectorul general al miliției au demonstrat cu certitudine că începuse să se constituie o societate secretă sub numele de Societatea Filantropică, ale cărei baze și principii nu par să aibă nici un caracter de ostilitate față de guvernul și instituțiile existente, dat fiind că regulamentele organizației sale proclamă, dimpotrivă, respectul față de autoritatea Principelui, legi, morală și religie. Această asociație, abia la începuturile sale, nu număra în total decît 9 sau 10 membri, dintre care un militar atașat pe lîngă compania de pompieri, dar nefăcînd parte din corpul Miliției moldovene, un tînăr profesor la Școala de la Trei Ierarhi, doi clerici, restul fiind fie persoane fără nici un fel de raport cu serviciile publice ale țării, fie tineri care s-au lăsat antrenati de mirajul unor îndoielnice aparențe ale binelui obștesc¹. Nu s-a putut găsi nici cel mai mic indiciu al vreunui complot-sau al vreunui scop criminal din partea persoanelor care fac parte din asociație. În consecință, guvernul, fără să acorde acestei asociații în fază de formație mai multă importanță decît merita, nu a putut totuși să negligeze toate mijloacele potrivite pentru a dizolva și a preveni în viitor asociații care prin însuși faptul că sînt oculte și neautorizate de lege nu sînt lipsite de un anumit caracter de culpabilitate, dacă nu ar fi aceasta decît în privința persoanelor care ocupă funcții publice.

În consecință, unul din membrii acestei asociații, care pentru alte motive fusese anterior surghiunit la o mănăstire, va continua să fie supus detenției. Ofițerul de pompieri, care în calitatea sa de militar a călcat disciplina, va fi scos din serviciu și invitat să părăsească țara. Profesorul, care de asemenea avea o responsabilitate morală, va fi exclus din Institut, pierzîndu-și calitatea de profesor. Cît despre restul membrilor, ale căror poziții nu adaugă nici un caracter grav acțiunii și avînd în vedere că mărturișirile lor sincere au dovedit că s-au lăsat antrenati în chip nesocotit, s-a considerat că nu este cazul să li se aplice nici un fel de pedeapsă în afară de o

O societate
secretă,
„Societatea
filantropică”

supraveghiere care ar deveni garanția făgăduelilor făcute sub jurământ privind comportarea în viitor.

Acesta este, Domnule, rezultatul definitiv al incidentului care, din fericire, nu a fost de natură să producă nici o îngrijorare guvernului și nici să atragă severitatea legii împotriva membrilor unei asociații pînă acum inofensivă și dizolvată înainte de a fi început să activeze.

Subsemnatul profită de această ocazie spre a reînoi. . .

G. Soutzo

Textul francez

Iassi, June 25/13 1841

La découverte d'une association secrète dans la Capitale a nécessité ces derniers jours quelques arrestations et une enquête minutieuse dont les résultats avant d'être connus du public ont donné lieu à diverses interprétations non fondées. Le soussigné conformément aux ordres de S. A. le Prince a l'honneur de communiquer à Monsieur le Consul de S. M. Britannique l'exposé suivant des faits qui se rapportent à cette circonstance et dont l'évidence vient d'être indubitablement constatée.

Les investigations suivies avec la plus scrupuleuse attention par le chef du Département de l'Intérieur et l'Inspecteur G-ral de la milice ont conduit à démontrer avec certitude qu'une société secrète avait commencé à se former sous le nom de Société Philantropique dont la base et les principes ne paraissent avoir aucun caractère d'hostilité contre le gouvernement et les institutions existantes vu que les règlements de son organisation proclament au contraire le respect pour l'autorité du Prince, les lois, la morale et la religion. Cette société encore dans son début ne comptait en tout que neuf ou dix membres, dont un militaire attaché à la Compagnie de Pompiers mais étranger au corps de la Milice Moldave, un jeune professeur de l'institut des Trois Saints, deux ecclésiastiques, et le reste composé soit de gens qui n'étaient attachés sous aucun rapport au service du pays, soit mineurs entraînés par le prestige d'apparences spécieuses du bien public¹. Rien n'a pu donner le moindre indice d'un complot ou d'un but criminel de la part des individus qui en font partie. Aussi le gouvernement, sans attacher à cette association naissante plus d'importance qu'elle ne méritait, n'a pas pu néanmoins négliger les moyens propres à dissoudre et à prévenir à l'avenir des associations qui, par cela même qu'elles sont occultes et non autorisées par les lois, ne sont pas exemptes d'un certain caractère de culpabilité ne fut-ce que pour les individus qui se trouvent occuper des emplois publics.

En conséquence, un des membres de cette société, lequel pour d'autres motifs avait été déjà relégué dans un monastère, continuera à subir son détention. L'officier des Pompiers, qui comme militaire avait enfreint les

règles de la discipline, sera expulsé du service avec ordre de quitter le pays. Le professeur sur qui également pesait une responsabilité morale sera exclu de l'Institut en perdant son emploi de professeur. Quant au reste des membres dont la position ne prêtait aucune gravité à leur action, et dont les aveux sincères ont suffisamment prouvé „qu'ils s'étaient inconsidérément laissé entraîner“, il ne saurait y avoir lieu à appliquer aucune peine à leur égard au delà d'une surveillance qui deviendrait la garantie des promesses données sous serment pour leur conduite à venir.

Tel est, Monsieur, le résultat définitif de cet incident qui heureusement n'a pas été de nature ni à causer aucune inquiétude au Gouvernement, ni à provoquer les sévérités des lois contre les membres d'une association jusqu'ici inoffensive et dissoute sans début.

Le soussigné saisit cette occasion pour renouveler etc.

G. Soutzo

■ I. P.R.O. F.O. 78/445, f. 94—97 v; II. *Ibidem*, 78/446, f. 94—95 (copie); Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 13;

■ 1. Din această „Societate filantropică“ — sau pe numele ei adevărat *Fiii coloniei lui Traian despre nord-est a provinciei Moldova* — făceau parte: Săndulache Miclescu, locotenentul de pompieri I. Deivos, profesorii G. Stihî şi N. Verdeanu, vicarul episcopesc Gavrilăş, ierodiaconul Ghenadie şi tinerii Alecu Fotino şi Th. Codrescu (Apud G. Platon, *Contributions à la connaissance des mouvements sociaux et politiques antérieurs à l'année révolutionnaire 1848 en Moldavie*, în „Revue Roumaine d'Histoire“, IV, 1965, nr. 5);

Împotriva deznaționalizării

LIMBA
ȘI NAȚIONALITATEA

43

SIMEON BĂRNUȚIU, O TOMNEALĂ DE RUȘINE ȘI O LEGE NEDREAPTĂ

Pactum turpe est ipso jure nullum.
Jus semper quæsitum est æquabile,
neque enim aliter esset jus.
(Cic. de off. II, 12)

Tomneala
de rușine;
„dacă voiesc
românii
a dobîndi
ușurare
și
drepturi
cetățene ...

să se lapede
de limba
românească“

Otomneală de rușine (*pactum turpe*) se proieptează acum¹, în veacul al 19, care o s-o facă un popor despre o parte, cu altul, ba (*si diis placet*) și cu mai multe popoară, despre altă parte; adevărat o seamă de unguri din plasa cea nobile, care totdeauna se socotește și cea mai cultivată la minte, la inimă și la gust, cunoscînd cu mintea lor cea luminată că ar fi vremea ca să se mai ușureze și starea celiilalte plase de oameni ce se zice proastă, au și inimă destul de bună a se pleca spre înființarea astui feli de ușurare, au însă și un gust prea deșențat, a pretinde ca, dacă voiesc românii a dobîndi ușurare și drepturi cetățene din grația ungurilor nobili, să se unguriască și ei (*conditio sine qua non*), adevărat să se lapede de limba românească pe încetișor și să priimiască pe cea ungurească, apoi cu vreme vor fi românii cetățeni, fiii ai patriei, ușurați, cultivați, fericiți! —, această cugetare au pătruns pînă și în casa legeaferilor (*Legifer, legislator*), în a căror mină sunt chieile fericirii și nefericirii popoarelor transilvane; și contopirea popoarelor acestui mare Principat nu va fi cugetare goală de aci înainte, ci în scurt să se pună în lucrare prin lege.

Să se topiască dar toate limbile Ardealului în căldarea cea politică a renașterii ungurești, cum se topesc boii la zahanalele României, ca din toate să se nască numai o limbă, cea ungurească, ca de aci înainte, pînă va sta lumea, în tîrgurile și pe drumurile Ardealului și în orice loc public să nu se mai audă „Bună ziua, frate”, încă nici „Guten Morgen, Bruder”, cînumai „Ió napot földi”; afurisite să fie mamele care vor îndrăzni a chema de aci înainte pe fiii săi zicîndu-le: „Fătul meu!” Unele ca aceste să se judece ca niște îngropătoare ale fericirii pruncilor săi; și cei ce au avut nenorocire a fi aplecați și crescuți de mamă română, cu ură să-și aducă aminte de maica sa, căce i-au învățat a vorbi într-o limbă de la care atîrnă toată nefericirea lor de acum și cea viitoare, pentru ce nu și-au dat pruncuții la limba ungurească, și dacă nu altmîntrele, batăr cu furca să-i fie ținut acolo pînă și-ar fi cîștigat acel odor de atîta fericire aducători,

că iată s-au arătat o stea minunată (*stella mirabilis*) pe cerul cel politic al Ungariei și al Ardealului, care spune magilor că Ardealul nu va fi tare și ferice pînă cînd nu se vor unguri toți, adică pînă ce nu se vor lăpăda toți de neamul lor, de limba, de naționalitatea și, prin urmare, și de conștiința vredniciei sale cei omenești; numai atunci o să fie țara tare și popoarele ferice dacă le vor tăgădui aceste toate! Și cine e magul acel vestit care au văzut dintii această stea minunată ce se zice contopire, ca să-i ridicăm monument de ocară vecinică și să-i scriem numele în cartea nemuririi alături cu Erostrat, că acesta au aprins beserica Dianei și și-au cîștigat nume nemuritori, eară acela e mai vrednic de nemurire, că are de gînd să topiască pe oarecîte naționalități poate, că întru cinstea lui *Armanyos c. Urdung**, că Dumnezeu cel adevărat o jertfă ca aceasta negreșit că nu voiește; totuși să nu ne topiască încă pușintel, ci, dacă o să fim totuși osîndiți fără a fi ascultați, fie-ne încai ertat a uda încă cu lacrimi de moarte cîmpurile acele nemulțămitoare și neînvătate a prețui meritele cele adevărate, care strămoșii noștri, în timp de pace, le-au udat cu sudorile sale și în timp de război cu singele ce l-au vărsat pentru a lor apărare, dee-ni-se și noă răgaz, precum e lege a se da făcătorului de rele condamnat la moarte, ca să ne tragem seama, ce fărădelege am făcut, ca să nu fim vrednici a mai fi numărați între popoarele cele nenumărate ale pămîntului, ear pînă ce ne vom trage noi seamă, cei ce vor să ne topiască facă-și cazanele, adune materia trebuincioasă la acel proces hemic al topirii, rădăce altarele pe care o să se ardă acea jertfă idolească și apoi desfăteze-se de mirosul jertfei sale; și cînd ne vor mîncă limba, să se bucure că nu sunt cu nimica mai de jos ca strămoșii lor carii mîncă inimele oamenilor în loc de leac** și să arate că veacul al 19-lea nu e cu nimica mai bun, nici mai nainte decît al 9-lea. Așa, pînă avem răgaz, să cercăm mai de amăruntul oare au drept ungurii a ne jertfi limba și naționalitatea la acel nerușinat idol *Armanyos*, ce se zice și egoism, să alăturăm dorința lor cea sangvinică cu legea *dreptului*, a *moralității*, a *înțelepciunii* și a *prudinței* cei ocîrmuitoare de staturi, ca să putem judeca de suntem îndatorați a răspunde oarecînd dorinței aceliia.

Nu se potrivește

1) cu *legea dreptului*; că aceasta spune învederat, cum că fieșcare om sau popor, ca ființă cuvîntătoare, are drept de a trăi în lumea asta și de a se ținea ca o persoană (*jus subsistentiae personalis*), de a-și mișca puterile trupesti, minile și picioarele ca să-și cîștige ceva avere din afară, și puterile sufletești: înțelesul, cuvîntul ș.a., ca să-și cîștige avere din lontru: cunoștințe de tot felul în științe, în arte, în limbi streine și a maică-sa (*jus libertatis personalis*); și drepturile aceste nu se cad mai tare unuia ca altuia, unui popor mai mult decît altuia, ci toți oamenii și toate popoarele, în această privință, sunt întocma; și unul ca altul, căci din început toți sunt asemenea și nici unul n-are privilegiu a ucide pe altul sau a-l împede ca în slobodă lucrarea fericirii sale potrivită cu legea (*jus aequalitatis personalis*); și dacă au asemenea drept toate popoarele în privința aceasta, deregătorile lor încă trebuie să fie asemenea; așa fieșcare e îndetorat prin

„Oare
au drept
ungurii
a ne jertfi
limba
și națio-
nalitatea“?

1: *Legea
dreptului*

legea dreptului a da pace altuia, — nu numai ca să trăiască pînă cînd îl va lăsa firea, dar ca să și lucre slobod în sfera drepturilor sale, spre a-și câștiga ceva avere, fără de care sau n-ar putea trăi de loc, sau ar duce o viață mai mult dobitocească decît omenească.

Limba
și
națio-
nalitatea

Dintre spițele averii cele mult feliurite, numai *limba* voim să o luăm aci la cercare, încît e o avere din löntru, strîns legată cu *personalitatea* fieștecărui om și cu *naționalitatea* fieștecărui popor. Adecă fără de putere cuvîntătoare omul ar fi numai dobitoc și fără limbă mai ca dobitoc; puterea cuvîntătoare, care face toate planurile de cultură, ar rămînea totdeauna ca încremenită de n-ar fi limba; prin limbă se întrupează cuvîntul omenesc și se arată în lume, ca să povățuiască pre oameni către înalta lor chiemare; și altmintrele foarte nedeplinit s-ar arăta în lumea asta între oameni; cît de puține legi ar fi bine răspicate de n-ar fi limba, și cite certe, turburări, ba și răsturnări de soșietăți mici și mari, unde nu domnesc legi drepte și bine răspicate! Prin limbă se împărtășesc științele, înfloresc artele și se lătesc, se descoperă oamenilor religiunea; și staturile fără arte și științe ar fi numai ca niște arbori fulgerați și uscați, fără vieață și frumsețe; ear fără moralitate și religiozitate nici n-ar fi soșietăți omenești, ci numai niște adunături de niște ființe înfricoșate. Adevărat că și rău încă se poate folosi omul cu limba, dar cine ar zice că pentru aceea e rea? Au doară puterile sufletești și trupești sunt rele pentru că unii rău le întrebuițează? Să nu fie! Limba e averea cea mai scumpă a omului nescricat și a poporului necorrupt și un odor atît de prețuit, cît doară și astăzi încă mai sunt tocma și oameni învățați care cred că nici n-au fost oamenii în stare a o afla de puterea sa, ci că Dumnezeu i-au învățat nemijlocit, cum învață mama pe băiatul său și dascălul pe învățăceii săi. Deci legătura între *persoană* și între *limba* sa e foarte strînsă, că *personalitatea* e întemeiată pe cuvînt, acesta e nevăzut, și limba e înfășetoriul cel din afară al nevăzutului cuvînt; și cine ar îndrăzni să zică că oamenii n-au avut drept de a învăța să vorbiască și că ar fi mai bine să fie muți? La atîta naturalitate nici însuși Rousseau n-au vrut să ducă pre oamenii săi; și un tiran ca acela, împedecători de cultură, de ar fi om altmintrele, ar fi vinovat fărădelegii vătămăte, omenimii (*crimen laesae humanitatis*); că omenimea nu poate răspunde chiemării sale fără de cultură și cultura e întemeiată pe limbă. Cu cît e mai cultivată limba oarecărui popor, cu atîta e mai cultivat și poporul; limba e măsura și mijlocirea culturii; în limbă e zugrăvită forma cugetării și a simțirii, dorințele și plecările, afectele și patimele lui; pe dînsa e întemeiat caracterul și naționalitatea lui; dacă și-au perdut limba oarecare popor, și-au perdut deodată caracterul și naționalitatea sa; unul ca acela nu mai are cînste înaintea popoarelor, ci e tuturor ca un obiect de batjocură, pe care, ca pre un psitac, un popor astăzi îl face să vorbiască așa, mîine vine alt popor și-l face să vorbiască altmintrelea.

Să ne întoarcem acum la obiectul cercării noastre și avînd înaintea ochilor despre o parte icoana *personalității*, fără de care oamenii n-ar fi oameni, ci numai dobitoace, și a susnumitelor *drepturi firești* într'însa rădăci-

nate, fără de care oamenii nu şi-ar putea ţine omenimea, ear despre altă parte, uitându-ne la români, să întrebăm : Oare este cineva nu numai în toată monarhia Austriei, dar şi în cealaltă lume, care au auzit ceva despre români şi să se îndoiască despre a lor personalitate omenească ? Nici este, nici au fost vreodată. Adevărat că cu ungurii s-au întâmplat astfel cevaşi, în timpurile bătrâne ; că ungurii, când au venit în părţile noastre din Schitia, prin ale lor încurgeri barbare aşa au fost spăimântat pe toate popoarele, încît îi socotia a fi năluci, nu oameni, şi un episcop din Würzburg zicea că sunt Gog şi Magog, şi oamenii credea că preînsemnează în scurt fiitoarea perire a lumii*** ; negreşit că ei era oameni, nu năluci ; ci fiind încă barbari, nici recunoştea drepturile altor popoar, nici voia a le respecta. Despre români încă nici în timpurile acele întunecate n-au zis nimene că ar fi năluci (precum înadins nici se poate zice una ca aceea despre nimene care are odată figură şi faţă omenească şi întocmire spre umanitate), ci i-au ţinut a fi oameni, ca şi astăzi, şi persoane.

Cine ar îndrăzni dar a zice că n-au avut drept a învăţa şi a-şi face limba care o vorbesc astăzi românii cei din Ungaria, ceşti din Ardeal, românii şi moldo-românii atît de pe o potrivă, cît nici se poate zice că ar fi împărţită în dialecte, ci e numai una şi aceeaşi, care îi leagă pe toţi aceştia cu o legătură dulce frăţească şi îi uneşte între o familie, care totdeauna cu fală nobile s-au numit pe sine română. Cu dreptă osteneală şi-au cîştigat dar românii această avere preţuită. Ungurul nu poate zice către român : „tu eşti iobagiul meu şi toată averea ta e a mea, aşadar şi limba ; când voi vrea, te poci dezbrăca de toate“. Mulţămită ceriului, că astăzi nu mai poate prinde rădăcini o aşa sistemă teroristică, despre o parte că nu toţi românii Ardealului sunt iobagi, că românii încă au o plasă popească şi una nobile, care înaintea legii sunt de o potrivă cu ungurii din aceleaşi plase, însuşi după legea ţării ; apoi poporul românesc nu stă numai din plasa nenobiliilor, ci popii, nobilii şi nenobilii români înolaltă fac pe poporul românesc, care, cel puţin în privinţa limbii, nu e mai de jos ca cel unguresc în şirul cel cosmopolitic al popoarelor, şi în şirul popoarelor monarhiei austriace nu se ţine mai mic decît cel unguresc, nici cu credinţa către împăratul, nici cu meritele către patrie ; — despre altă parte nici chiar asupra iobagilor n-au ungurii drept nemărginit (*jus illimitatum*), care s-ar întinde pînă acolo ca să poată despune după plăcere chiar şi despre limba lor, căci nu pot să zică, în privinţa limbii, ce s-ar putea zice doară în privinţa altei averi, după oarecare teorie juridică din veacurile barbare, cum că românii ar fi fugit din brazda domnească la şcoală şi ar fi învăţat acolo limba românească, că şcoala limbii româneşti pînă înainte ca de 87 de ani au fost mai cu seamă numai casa părintească şi braţele maicelor române. Strămoşii noştri romani, de la carii am primit drept moştenire această avere scumpă, ne-au lăsat cu limbă de moarte ca maicele române să fie totdeauna dascălii cei dinţii ai limbii acesteia, pentruca aşa să o iubiască totdeauna fiecare român adevărat, cum iubeşte pe maică-sa ; să avem grije de ea şi să o cultivăm, că pre dînsa e întemeiat caracterul şi naţionalitatea noastră ;

Despre
românii
şi personalitatea
lor...

Limba
uneşte
pe toţi
românii
în
o familie

În privinţa
limbii,
poporul
românesc
e egal
cu cel
unguresc

„Mai
curînd își
vor uita
pasările
zborul său“
decît
românii
limba lor

strîns e legată ea cu sufletul nostru, cu religiunea și cu tot ce avem mai sfînt și mai prețuit în lumea asta ; într-însa, ca într-o vistierie, avem depuse atîtea dulci aduceri aminte, încît mai curînd își vor uita pasările zborul său, decît să se șteargă unele ca acele din inima românilor ; și prea grozav s-ar înșela oricine ar nutri în pieptul său acea părere că românii n-au sentiment pentru cinstea, caracterul și naționalitatea sa.

Adevărat că, de au suferit rele vreun popor din Ardeal, românii chiar au și graduat în școala răbdării. Făcut-au drumurile și ei au ferit podurile și au trebuit să plătească pentru trecere ; lucrat-au cîmpurile și dealurile domnești și nici mîncare n-au dîbîndit. Feciorii lor au fost ostași și părinții au contribuit ca ei să se poată deprinde în arme pentru patrie ; militat-au cu leafa sa, vărsatu-și-au și sîngele pentru patrie și, totuși, o lege zice că românii nu sunt adevărați patrioți, ci numai suferiți sau tolerați, cam așa ca țiganii, carii umblă cu corturile în spate, dintr-un loc într-altul ; suferit-au și au făcut multe pentru patrie și vor face, că așa poruncise sfintele datorințe, dar toate suferințele acele nu i-au putut face a-și uita că sunt stră-nepoții romanilor ; trăiește încă poporul roman și va trăi pînă va trăi limba romană în gura lui și iubirea ei în inima lui ; și coloniile lui Traian nu dorm, ci s-au deșteptat spre cunoștință cum că ele încă sunt chemate la o cultură mai înaltă omenească, în care numai prin ajutorul limbei materne pot face pași siguri.

Precum
ungurii...
tot așa
și românii

Așa precum ungurii, dacă și-ar lepăda limba, n-ar fi poporul acel zdra-văn care sunt acum ; așa nici românii n-ar fi popor în asemenea întîmplare, ci numai o lepădătură de oameni, pe cari i-ar putea întrebuița oricine la orice fărâdelegi ; aceasta însă nu o vor face românii, căci sunt învinși foarte, cum că, precum au drept ungurii la limba lor cea ungurească, așa au și românii la a lor cea românească, că românii încă sunt oameni ; precum iubesc ungurii pe a lor, iubesc și românii pe a sa, că românii încă știu iubi ; precum cred ungurii că cinstea și naționalitatea lor e întemeiată pe limbă, așa cred și românii despre a lor, că și românii încă sunt popor sau nație ; precum s-ar vătăma foarte tare ungurii de ar cuteza cineva a le amenința perirea limbei și a naționalității, tocma așa se vătămă și românii, că românii încă au simțire ; și, prin urmare, precum au ungurii datorință a-și apăra limba și naționalitatea sa, tocma așa au și românii strînsă datorie a-și apăra pe a sa limbă și naționalitate, din pricină că, precum sunt asemenea drepturile amînduror popoarelor în privința limbii și a naționalității, așa sunt și deregătoriile lor asemenea ; și cum ar putea pretinde ungurii să-i recunoască de nație alte nații dacă n-ar voi să recunoască și ei a altora naționalitate ? Din aceste se cunoaște învederat :

a) cum că fieștecare popor, așadar și românii, chiar așa drept au la limbă și la naționalitate ca și la viață, pentru aceea chiar așa trebuie să-și apere limba ca și viața ;

b) ceea ce amenințează perire limbei și naționalității amenințează vătămarea omenimei însăși, care fără de limbă nu se poate cultiva ; așa .

c) dreptul limbei și al naționalității nu se poate înstreina prin tomneală pentru dobândirea altor drepturi, și o tomneală ca aceea ar fi o tomneală de rușine, care numai între cei de nimica s-au obicinuit a se face; astfel de contract dar ar fi spre necinste atât poporului ce și-ar vinde limba și naționalitatea, cât și cumpărătorului; ear de l-ar sili prin lege, aceea n-ar fi dreaptă; și dacă nu e dreaptă, cum poate să se potrivească

2) *cu moralitatea cea adevărată?* Ce nu-i drept, nu poate fi moral; și credem că nu va zice nimene, cumcă legeafărul cel pozitiv nu e detori a căuta la legea moralității cînd pune legi pentru binele cel public, căci legile moralității au putere îndetoritoare pe toți; și nu e nici o autoritate în lume, care n-ar fi de toare a asculta de ele sau care să-și ție tocma de tragere a le urma; aci adevărat că nu e locul a grăi pe larg despre legile moralității, că acest articol nu e menit a înșerbi în loc de prelepciune etică; totuși legea aceasta nu poate rămînea aci nepomenită, cumcă „fieștecare popor e detori a respecta pe alt popor fiecare, și nu numai a nu-l împedea în înființarea scopurilor sale celor drepte, ci încă a-l și ajuta”. Prin popor nu se înțelege aci numai acela care face de sine un stat neatîrnător, ci o mulțime de oameni de aceeași viță, uniți prin aceeași limbă, prin aceleași datini și plecări, prin aceeași cultură a trupului și a sufletului, așa cît prin aceste sunt legați într-un neam ca prin niște legături firești. Astfeli de popoară pot fi unite mai multe într-o soțietate juridică ce se zice Stat (*Status Civilis*). Așa stă principatul Ardealului din unguri, sași, români ș.a., carii toți doresc a fi fericiți; și fiindcă fericirea nu se poate dobîndi fără cultură, voiesc cu toată inima a se cultiva; cultura dar și fericirea sunt scopurile cele mai de frunte a fieșcărui popor ardalian; și la scopurile aceste ungurii năzuesc pe cale ungurească, sașii pe cale nemțească, românii pe cale românească, fieștecare pe a sa cale firească. Căile aceste însă toate sunt drepte, călcate în pace de multe veacuri și în urmă toate se întîlnesc în aceeași cale primară a fericirii și a culturii publice omenești; și cine va zice că fericirea și cultura a tot Ardealul atîrnă numai de la o limbă singură oricare? Și apoi, la ce atîta osteneală pentru introducerea unei limbi, prin care, turburîndu-se celelalte popoare și slăbindu-se astfel și în privință morală, s-ar pregăti de jaf pe seama oarecărui popor răpitori și nesăturat de pămînt? La ce atîta entusiasm înzădarnic? Respect sufletelor înflăcărare pentru limba și naționalitatea sa, dar entusiasmul naționale numai atunci meritează respectul altora, cînd arde pentru drept, care e un bun comun al tuturor, ca și adevărul. Cîte rele s-au întîmplat popoarălor, mai toate de acolo au urmat că urmîndu-și egoismul n-au voit a respecta dreptul. Cine au îngropat pe unguri la Mohács? Egoismul turcesc. De unde au urmaț relele subț care au gemut Ungaria și Ardealul sute de ani și care astăzi încă nu sunt vindecate deplin? Din egoismul turcesc, care nu voia să știe de drepturile popoarălor. Și ce norocire pentru popoările Ungariei și ale Ardealului că nu le-au venit în minte acelor turci nerușinați ca să le lip-siască de limbă! Cît de lesne le era deslegarea acestei probleme, că n-avea

„ce nu-i
drept, nu
poate
fi moral”

Cine-și
pierde
limba,
și pierde
și națio-
nalitatea

decît să rădîce școale și să bage pe turciasca în școalele ungarilor, sașilor, românilor și îndată era tot lucrul dobîndit pentru ei și pierdut pentru noi.

Însă iată în veacul al 19 cel luminat, cunoscător de drepturi și iubitor de umanitate, ungurii, poporul acel zdravăn și mărinimos, aceea o să ne o facă noaă bieților români, ce nu ne-au făcut turcii înșii ! Adecă a ne surupa naționalitatea ; și încă cum ? Într-un chip prea înfricoșat ; vor adecă mai întei să ne ia limba, apoi naționalitatea e pierdută ! Vor să bage limba ungurească plîă și în școalele românilor din Blaj ; și încă nu numai ca un studiu limbistic particulare, de care nici odată nu ne-am ferit, ci ca o mijlocire, prin care o să se predea toate științele ; și apoi aceasta va să zică a respecta drepturile altora ? ! Vede fiecare, că dacă se vor învăța în Blaj și în Sibii științele ungurești, atunci în școalele satești încă ungurești vor trebui să meargă ; ce e mai mult, încă și în beserică vom fi siliți acuși a fi unguri, pentrucă în Blaj și în Sibii învață științele, pentru ca să știe învăța pe poporul românesc ; și deacă vor învăța ungurește, nu vor fi în stare a grăi românește. Să nu creadă românii, de va zice cineva : Nu voim a vă scoate limba din casă și din beserică, ci numai din școală ; nu, căci școala cu casa și cu beserica sunt legate cu legătură nedeslegată ; și noi virtos credeam că școalele ne vor înșerbi² ca niște mijloace nu numai spre cultura cea virtuoasă și religioasă, ci și spre înflorirea limbei și a naționalității noastre române ; însă durere ! că nădejdea noastră se prefăce în des-nădejde ; mijloacele care altora șerbesc spre înaintare, noaă ne vor fi spre perire ; școalele din Blaj, Sibii, și a. de aceea vor sta de aci înainte, ca printr-insele să se stingă limba și naționalitatea noastră și vor fi mai puțin cinstite ca niște borte de fere sălbatică, că acele nu desnaturalizează pe fere, ci le scutesc, iar românii prin școale se vor desnacionalisa. Care părinte își va da pruncul la o școală ca aceasta stricătoare de limbă și ucigașă de naționalitate ; și care popor va priimi de părinte sufletesc pe un om cu care nu se va putea înțelege ? Nu, nu va fi nici un părinte așa de tiran, nici un popor atît de nebun ; și oare o astfel de lipsă a reverinței cătră drepturile cele mai prețuite ale unui popor poate să fie aprobată prin înțelepciunea și prudența (*prudencia*) cea ocîrmuitoare de staturi ?

Înțelepciunea
cea
adevărată
în politica
statului

3) *Înțelepciunea statului* (*Staatsweisheit*) ! dacă e adevărată, va recunoaște dreptul totdeauna și-l va avea de model orice va face pentru binele cel public al statului ; înțelepciunea cea adevărată nu va restrînge libertatea nimănui decît între marginile dreptului, ba încă se va sili o a lăți pe cît se poate, nu va sili conștiințele în lucrurile religioase, nu va lua averea nimănui fără de voie-i, căci ea cîstește pe oameni și se știe folosi cu dojana istoriei care arată cite rele au urmat din asuprirea oamenilor prin năcăjirea conștiințelor și răpirea averilor. Dar *prudența statului* (*Staatsklugheit*) sau politica ? Fără de o afundă cunoștință politică se poate cunoaște, că de ar fi politica statului chiar sub grija oarecărui serafim, acesta încă ar trebui să întrebuinteze massimele prudenței cu privire la legile dreptului, dacă ar voi să lucreze binele cel public, așa cît aceuia încă nu i-ar fi ertat a face ceva nummai *par raison d'État* (*per rationem status*), ci ar trebui să bage

de seamă, oare lucrul acela înainte de toate slobod e a se face *par raison de droit* (*ratio juris*) din pricină că legea dreptului e mai înaltă ca cea politică și politica e detoare a-și pleca genunchii înaintea dreptății; și oare ce interes patriotic ar fi atât de cumpănitori, încît să răstoarne cumpăna dreptății partea contopirii? La aceasta răspunde un politic argumentînd așa****: „Popoarele Ungariei (și ale Ardealului) sunt foarte deschilinite cu vița, cu interesele, cu cultura; teritoriul e mic; de vor isbui a se contopi, unirea lor va fi tare și nedeslegată, ear de nu, nu e putere care să ne opriască perirea națională; sau (în scurt) trebuie sau să ne unim într-o nație, sau caută să perim; și cine vă amenință perire, nemții sau slavii sau românii din Ungaria și din Ardeal? Nu, că aceștia vă dau pace și nici în minte nu le au venit vr-odată a vă lipsi de naționalitate, la ce aduceți dar înainte o astfel de încurcătură și disunație nelogică, ca să vă înspăimîntați înși-vă neavînd vreo cauză despre partea popoarelor ce voiți a le topi? Istoria arată că locuind împreună cu popoarele aceste n-ați pierdut nimica printr-însele, ci încă ați dobîndit o figură și o față mai frumoasă, care nu o aveți cînd ați venit încoace****, ear prin creștinătate, și mai de curînd prin filosofie, la acel grad al culturii ați ajuns, încît dieta Ungariei, prin a sa iubire de oameni au stors reverință și de la aceia carii mai nainte uria pe unguri; aceste toate le-ați dobîndit și limba și naționalitatea nu numai că vă stă nevătămată, dar încă și înflorește; deci, dacă au stat de atîtea veacuri nevătămată de popoarele pe care aveți de gînd să le topiți, de ce să nu stea și de aci înainte? De muscalul ne temem (zice alt politic) că va veni și aflîndu-vă pe voi, românii, de o lege, pe slavi de o viță cu sine, voi veți ținea toți cu dînsul și noi vom peri, că suntem slabi; pentru aceea dară să ne unim toți într-o nație (ungurească), ca să ne întărim, că fără de naționalitate nu poate fi libertate și fără libertate nu poate fi țară tare*****. Frica de muscalul, adevărat că e foarte întemeiată, căci el face pași de urieș prin a sa politică îngrozitoare, prin care întîi apără, apoi dapără; să ne gătim dar bine în contra orcanului, dar cum? Prin contopire? Nici de cum; că contopirea ar fi mijlocirea cea mai nepolitică și cea mai rău nimerită din toate cîte se pot cugeta, din pricină că contopirea ar stîrni ura tuturor naționalităților în contra ungurilor și apoi, cînd ar veni muscalul (*quod Deus avertat*), unde ar fi unirea cea dorită, fiind toate inimile sîngerate? Pre adevăr că rău și-au tras seamă acești politici neluînd aminte că pre muscalul nu-l va putea spăria nimene cu limba, ci cu brațul și cu peptul cel virtos, în care bate o inimă iubitoare de patria aceea, în care fieștecine are sau incai poate să-și cîștige un pic de pămînt, pe care să stea, să lucre și să poată zice: Acesta e al meu, pentru acesta dar, pentru părinți, muere, prunci, lege, limbă, naționalitate ș.a. mă voi oști pînă la moarte. Mergeți, domnilor politici, dacă voiți, la mormîntul Poloniei și dacă veți ceti inscripțiunea aceas-ta: «Aici zace Polonia, pe care au îngropat-o ca la 300 000 aristocrați (*Szlachcic*) tari la cerbice, carii singuri avînd drept la pămînt, la deregă-torii, scutiți de tot felul de dare, de vamă, de ținere, de cătane, cea mai mare parte dați cu totul spre lux, necurăție, beție și tractînd pe oameni

Politica
e datoare
a se pleca
în fața
dreptății

Istoria
arată
că :

contopirea
ar
stîrni
ura
și nu
unirea

ca pe niște dobitoace i-au făcut leneși, bețivi, mîrșavi, molatici și așa i-au nimicit cu sine dimpreună ». Întrebați apoi pe generalii muscălești, de i-au primit polonii cu brațele deschise ca pe niște frați de aceeași viță ? Atunci să vă întoarceți în patrie-vă și să spuneți aceea ce ați văzut și ați auzit, că pe Polonia n-au îngropat-o evreii cei mulți de acolo, nici lituanii, grecii, tătarii, cari-și mai ținea încă limbile sale, și că limba și identitatea viței nicidecum n-a înlesnit învingerea muscalilor, nici au depărtat discordia de la poloni, dar din contră pe cea i-au ajutat armele, pe aceștia i-au pierdut aristocrația ; de unde lesne se cunoaște că libertatea civilă nu e chiar așa de strîns legată cu oarecare naționalitate, precum li se pare eroilor sistemului contopitoare, că poate să aibă țara aceeași limbă și totuși să fie slabă, și poate să fie tare cuprinzînd în sine mai multe popoare în deschilinite limbi vorbitoare.

„Dorința
... cu totul
egoistică”

Și aceea încă se cunoaște cumcă astfel de unguri aprinși la creeri nu doresc adevărata libertate și o întărire a țării așezată pe temeiul cel neclătit al siguranței dreptului fieștecărui om, a dezvoltării puterilor sufletești și trupești, prin care să ajungă cetățenii la o cultură omeniască sub domnia legii dreptului și prin cultură la fericirea aceea care fără de cultură nici nu și-o pot închipui, necum să o poată primi și apăra. Ci dorința ungarilor acestora e cu totul egoistică, de a se întări numai pe sine cu o mijlocire foarte nedreaptă și încă și nepolitică ; ei pe oamenii cei ce fac țara și o țin, nu numai cetățenii nu voesc a-i numi, dar nici oameni ; poate-i asupra pe aceia oricare nemeș și oricum va avea plăcere, că bietul creștin nu poate sta înaintea judecății ca persoană, și politiciii zic că încă nu e vreme de a publica cumcă oamenii sunt oameni și persoane. Creștinătatea la astfel de politici sau n-au străbătut, sau o au scos afară din inimă-și, că aceea învață cumcă toți oamenii sunt persoane oriunde, iar constituțiunea Ardealului ține că unii oameni nu sunt persoane înaintea legii ; acum dar fiind o puseciune contrazicătoare între aceste două propunăciuni, nici pot fi imbe adevărate, nici imbe false deodată. Adecă : sau nu e constituțională creștinătatea învățînd că toți oamenii sunt persoane, sau nu e creștinească constituțiunea Ardealului, care ține cumcă proștii³ nu sunt persoane ; așa este ; pă după creștinătate proștii încă sunt fiii lui D-zeu, dar după constituțiunea Ardealului nici persoane nu sunt, necum fii ai patriei. Și ce ? doară acest fel de politici nu vreo filosofie înaltă, care le-ar spune să nu se uite la o creștinătate care învață așa, că nu e adevărată. D-zeu să ne ferească, ca de muscalul, atîta de o filosofie care ar fi împotriva aceștii învățăături creștinești, cît și de o creștinătate care s-ar împotrivi cu filosofia. Filosofia cea adevărată zice : îndreptați-vă constituțiunea și administrațiunea, că aceste amîndouă sunt făptură de mîni omenesti și au trebuință de a se muta din vreme în vreme spre mai bine, ca să fie folositoare statului întreg, nu numai unor oameni ; însă aceasta e cea mai înțeu rătăcire (πορον ψευδος) a multor unguri, că folosul statului și ușurarea oamenilor nu o leagă de asigurarea drepturilor, ci de alte condițiuni netrebnece, precum e limba ungurească, cu toate că temeiul ușurării e de tot altul și numai ungurii aceș-

tia nu voiesc a-l cunoaște, ear poporul îl simte, căci de mult îl poartă pe umerii săi.

Așa e, domnilor, că drepturile și datorințele sunt împrumutate? Deci, dacă poporul nu poartă nici o greutate publică în patrie, atunci nu e vrednic nici de un feli de ușurare; că bunătățile patriei numai aceloră se cad, carii poartă greutățile patriei, și în acea măsură în care le poartă; de ce legați dară bunătățile patriei și drepturile acum de oarecare confesiune religioasă, acum de naștere, acum de limbă, și încă de cea ungurească? Adevăr, că n-ar fi rău, cînd ar fi de aceeași lege batăr locuitorii unui stat toți, că atunci într-un sat ar fi destul un popă și o beserică, un dascăl și o școală, unde acuma sunt de lipsă trii și mai mult, și cîtă economie ar fi aceasta pentru stat, cîtă ușurare pentru oameni! Însă mintea cea sănătoasă și istoria au demonstrat că tot nu e bine a sili conștiințele; așîderea n-ar fi rău să fie de aceeași viță toți cetățenii unui stat și să vorbească aceeași limbă; însă mintea cea sănătoasă și istoria arată că, dacă și-au croit limbă oarecare popor, trebuie lăsat ca să pășiască în cultură pe calea care și-au făcut-o: Numai atunci nu e vrednic cineva de drepturi pentru relegiune, cînd aceasta îl împedecă de la plinirea deregătoriiilor cătră patrie, dar istoria arată că reformatul și jidovul tocma așa e de bun patriot, ca și catolicul și neunitul și unitariul. Așa e și cu felurimea limbilor. Pînă acum au vorbit Ardelenii unii nemțește, alții românește, alții ungurește și nimene nu poate zice că prin aceasta au fost împedecați de n-au putut plăti darea, n-au putut face drumuri, n-au putut apăra patria în contra inamicilor; și dacă le-au făcut aceste toate pînă acuma, de ce să nu le poată face și de aci înainte? Au doară prin politica maghiaromaniei s-au demonstrat mincinoasă logica aceea, care zice: *ab esse ad posse valet consequentia*? Și dacă ungurii nu-i socotesc vrednici de ușurare pe români, pentrucă au purtat greutățile țării și le poartă, doară fi vor socoti vrednici dacă se vor lăpăda de limba și naționalitatea sa? Atunci întru adevăr n-ar fi vrednici. Însă nici nu pot crede românii la astfel de făgăduințe neîntemeiate și vorbe pompoase și încă din o pricină foarte simplă, adecă: ei cunosc pe o plasă de oameni, ce se zic a fi tot de o viță cu ungurii și vorbesc limba ungurească, drept că nu tocma așa ca învățații din Peșta, dar o vorbesc totuși fără să fie batăr ceva mai puțin împovărați decît strănepoții lui Romulus; acum aceștia argumentă așa: Dacă cunoștința limbii ungurești n-aduce ușurare nici singelui lor, cu cît mai puțin ne va aduce ușurare noă românilor, cărora totdeauna pe drept ne-ar putea arunca: eată lăpădații, carii eri era români, astăzi se zic unguri, mine poate vor fi turci, poimîne muscali, cum se va întimpla, totdeauna însă fără de caracter, marfă eftină, nerușinați, vînzători! Și unele ca aceste pe drept ni le-ar arunca, că omul care nu iubește limba neamului său, acela nu iubește nici pe neamul său; și dacă nu iubește cinevă nici pe al său neam, cum va putea să iubiască pe alt neam strein; unul ca acela nu e decît un egoist spurcat, care astăzi zice ungurilor: « Bine e să se facă ungurii toți români », mine va zice muscanilor: « bine e să se facă muscanii toți unguri ». Cei înțelepți să nu se iee după vorba unor

Mintea
sănătoasă
și istoria
au
demonstrat
că ...

„nu pot
crede
românii
... făgăduințe
neîntemeiate“

amăjitori ca aceștia, că omul care au rupt cea mai sintă legătură a limbii cu care era legat de maică-sa și de neamul său, acela s-au făcut monstru și nu e vrednic de credință.

„Nici sașii,
nici românii
... nu se pot
supune la acea
ucigătoare
de naționalitate
lege a
contopirii”

Vedeți dar, domnilor, că dorința dumniavoastră e nedreaptă, nemorală, foarte neînțeleaptă și foarte nepolitică; nimic mai mult decât un egoism prea de jos, îmbrăcat în larva binelui public, căruia îi este mare împotrivnic, dar egoismul tot egoism rămîne ori cu ce va fi îmbrăcat; și de s-ar arăta unguromanica îmbrăcată tocma în cea mai noaă modă de Paris, o vor urî toți cei buni și vor fugi de ea ca de o fiară sălbatică primejdioasă existenței și fericirii cei publice a monarhiei austriace.

Încetați drept aceea de la acel cuget neomenesc al contopirii, că bine știți că *Deo magis quam hominibus obediendum est*, adecă ascultarea de oameni nu e necondiționată, și nici sașii, nici românii nu se vor supune, nu se pot supune la acea ucigătoare de naționalitate lege a contopirii.

B.[ă r n u ț i u] †

Blaj, 25/13 făurariu 1842

■ După „Voiaie pentru minte”, XVI, 1853, nr. 38 și 39, p. 285–288 și 295–298; și G. Bogdan-Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, 1924, p. 199–209.

■ 1. După dezbateri care au început la 9 decembrie 1841, legea pentru transformarea limbii maghiare în limbă de stat a fost votată în Dieta transilvană la 31 ianuarie 1842. Ea prevedea măsuri menite a îndruma viața publică a Transilvaniei spre o totală maghiarizare în ritm accelerat. * Zeul în care credeau ungurii cînd au venit din Asia ca păgîni. Wachsmuth, *Europäisch Sittengeschichte*, 2. 26. (Nota lui S.B.) ** Regino abbas monast. Priim. et Ann. Metens. a. 889: Corda hominum velut pro remedio devorant. (Nota lui S.B.) *** Wachsmuth, *loc. cit.* (Nota lui S.B.). 2. A înservi, a folosi. **** *Pesti Hírlap*, nr. 108, p. 33, 1842. (Nota lui S.B.) ***** Otto Frising: Facie tetri (sc. Hungari), profundis oculis, statura humiles, ut divina patientia sit admiranda, quae, ne dicam hominibus, sed talibus hominum monstris tam delectabilem exposuit terram. (Nota lui S.B.) ***** *Erdélyi Híradó*, nr. 18, 1842. (Nota lui S.B.). 3. Tărani simpli

„INTERESUL VOSTRU
ESTE ȘI AL NOSTRU”

44

IODACHE MĂLINESCU, DIN VĂLENI, MOLDOVA, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Văleni 1842 iuni 8

Scumple meu prietin!

A fără de doaă răvășele a dm-tale de mai nainte, eu am priimit și ce din 11 a trecutei luni maiu, în alăturare și cu 10 ecsemplare din spița pr. pro[in] mi. Veniamin.

Domnul meu ! Eu sînt un om foarte adevărat și încă într-atîta de adevărat încît, vrînd ne vrînd, trebui să petrec la țară. De aceea dar îmi vei erta însemnările ce le voi face aicea cu oareșcare bănat și anume : a) că spița numită de sus au eșit greșită de la tipografie, căci ramurile pogorîtoare nu s-au deosebit și prin liniile perpendiculare ș.c.l., precum era în manuscris, ci numai prin cele paralele ; din care pricină numai generațiile neamului să pot înțelegi. *De aceea fă bine, domnul meu, ca cît mai în grabă să desvînovăjești prin aceeași joare pe tipografie pentru o asemenea greșală.* Aceasta ași prea dori-o ca nu cumva publicul, iar mai cu samă neamul Costache să socotească că greșala să va fi făcut din neghiobia me. b) Că nu mi-ai triimes și vr-o 10 ecsemplare din „Foaia” nr. 15, ca una ce într-însa să afle articolul atingători de spiță. c) Di ce să vedi (în „Gazeta” nr. 20) așa mult prescurtat articolul meu de Huși ? și d) pentru ce te-ai arătat așa de fricos în tendența dm-tale din nr. 19 ? Au doar și în veacul 19-a trebui să ne temem de fiecă, mai virtos dm-voastră acolo supt apărarea înțeleptei Austriei ? Cu cît vă veți arăta mai dămoli, cu atîta mai mult vor lua ungurii vînt, iar românii să vor descurăja¹.

Dar apoi, ce-i drept fără a te linguși, domnule, (după părerea me) articolul dm-tale despre *Românii și maghiarismul*² ți-au făcut cel întăi loc între politiciii români. Nu mai puțin și articolul *Unul din doi are drept* (din „Gazeta” nr. 20), mai virtos adăogirea pentru cei doi episcopi din Ardeal, ai ales-o bine, la vremi și chear la locul ei. După cît socotesc, dm-ta faci foarte bine că cîntî în struna sasilor căci, lăsînd a zice că gazeta esă în Brașov, dar și fără de aceea, este de neapărat ca acum să se înțeleagă aceștia cu românii. Oare la ce capăt vor eși ungurii cu nebunia lor ? Tare mă tem, domnule, să nu facă românii de acolo vro Horă în care să tragă la joc și vro Cloșcă. — Dumnezeu să vă ajute la cele bune și să vă ferească de cele rele ! Interesul vostru este și al nostru.

Iarmarocul va fi trecut ? Așadar chisele ! Însă ca să nu-ți răpesc vremea cu căutatul răvașului meu de mai înainte în acest comision, eu însemnez și aicea că acele trei chisele să le dai la neguțitoriul de acolo, d. Ioan Gheorghi Iuga, spre a le espedu la d. Gheorghi Ciupescu din Bîrlad în a căruia mînă voi răspunde și banii ce să vor fi plăti pe dinsele.

Nu uita, domnule ! a-mi trimiti cît mai în grabă zeci ecsemplare din nr. 15 ai Foei, adecă în care se atinge ceva de spiță. Trimite-mi mă rog și nr. 12, căci nu l-am priimit. Eu ³

■ B.A.R., ms. rom. 878, f. 46—46v. ; publicat de Cornelia Bodea, *Lupta românilor*, p. 238.

■ 1. Aluzie la articolul „Deslușire” (din „Gazeta de Transilvania” din 11 mai), publicat în legătură cu un alt articol, *Privire scurtă peste disputele lingvistice de astăzi*, apărut în aceeași publicație, nr. 13, 2. „Foaie pentru minte”, nr. 9, 10 și 11, p. 65—69, 73—77 și 81—86. 3. Sfîrșitul lipsește.

G. Barișiu
și articolele sale

„ACESTA SE FACE ROMÂNILOR
ÎN AL 19-LEA VEAC”

45

DIMITRIE JIANU, DIN CÎMPULUNG, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Domnule redactor,

Proiectul de maghiarizare, prin care să cearcă a să da o lovitură de moarte nației și limbei românești și în Transilvania, este lucru de băgat în seamă, nu numai de români, dar și de alte nații, mai virtos, pentru că acesta se face românilor în al nouăsprezecelea veac, adică pe cînd europenii trimit putere înarmată în Siria ca să scape pe sirieni de sila și tirania lui Mehmet Ali.

Oare populația română de s-ar maghiariza, săsimea nu se teme că după un curs de vreme va auzi cu nemulțumire tonul poruncitor : „*Acum musai să vă maghiarizați și voi*” ? Căci, stricîndu-se echilibrul, ce pot zări în viitor ? Afar numai dacă domnii sași, cu nădejdea în Dumnezeu, vor zice ca și românii : „Unele chipzuiesc oamenii, și altele poruncește Dumnezeu”.

Politica
„trebuie
să fie
pentru folosul
totului” ...

Cu toate acestea, înalta stăpînire văzînd că acea pretenție este vătămătoare pentru unii din supușii săi, se vede că prin noa rezoluție nu s-au depărtat de zisa unui înțelept care este cea următoare : „Stăpînire fără stăpîniți nu poate fi, și amîndouă acestea alcătuesc un tot. Politica dar trebuie să fie pentru folosul totului, adică și a stăpînirii și a celor stăpîniți, căci, de va folosi numai pe stăpînire și va vătămă pe cei stăpîniți, vătămă pe stăpînire”.

Așadar, românii din Transilvania, carii putea fi mîhnîți de nenorocirea ce-i amerință la limba maicii, care este ș-a religiei lor, n-au alt mijloc decît să roage pe Dumnezeu ca să lumineze pe împăratul și monarhul Transilvaniei a-i apăra de această vătămă, căci numai împăratul poate să le zică : „Aceea ce nu voiți să vă facă voo alții, nu voiți nici voi să faceți românilor, colăcuiitorilor voștri”.

Și așa, domnule redactor, liniștindu-se vîful politicesc, iarăși vom cînta : „Cine e Dumnezeu mare ca Dumnezeuul nostru, carele face minuni și în al noasprezecelea veac”.

Al dumitale ș.c.l.

Dimitrie Jianu, profesor

Orașul Cîmpulung, în Țara Românească, 1842

■ „Foaie pentru minte”, V, 1842, nr. 41, 12 octombrie, p. 328;

„LIMBA ȚĂRII... E LIMBA VALAHĂ...”

46

ȘTEFAN LUDWIG ROTH, LUPTA PENTRU LIMBA (OFICIALĂ) ÎN TRANSILVANIA
O LĂMURIRE LA: DE UNDE ȘI ÎNCOTRO?

„Pentru că ei au semănat vînt,
culege-vor furtună” (Ozece, VIII, 7)

Domnii din Dieta de la Cluj voiesc să vadă născută o limbă de cancelarie, și acum se bucură că copilul a fost adus pe lume. — A declara o limbă drept limbă oficială a țării nu e nevoie. Căci noi avem deja o limbă a țării. Nu este limba germană, dar nici cea maghiară, ci *este limba valahă*. Oricît ne-am suci și ne-am învîrti noi, națiunile reprezentate în dietă, nu putem schimba nimic. Asta este realitatea. Pst, pst ! mi se spune și cineva mă trage de mîneacă : Nerodule ! așa ceva nu se spune ! Poate că merit acest titlu onorific și pentru celelalte feste ale mele, dar tocmai aci mi se pare că am fost răsplătit mai mult decît mi se cuvenea, căci eu și tu și el, noi, voi, ei, toți avem această convingere. Cînd se discută despre o limbă comună a țării, noi credem că prin aceasta nu poate fi vorba de alta decît de cea valahă. În zadar își vîră struțul fugărit capul în tufiș, fiind de părere că, dacă el nu vede, s-ar putea să nu fie nici el văzut. Socot că în zadar nu se spune una ca aceasta ; chiar dacă nu se spune, faptul e totuși acesta. Mai bine e să spui și să gîndești despre acest lucru decît să nu spui și să nu gîndești nimic. Această realitate nu poate fi contestată. De îndată ce se întîlnesc doi cetățeni de naționalități diferite și nici unul nu cunoaște limba celuilalt, de îndată limba valahă le slujește ca tîlmăci. Cînd faci o călătorie, cînd te duci la iarmaroc, limba valahă o cunoaște oricine. Înainte de a face încercarea dacă cineva știe limba germană sau celălalt cea maghiară, conversația începe în valahă. Cu valahul oricum nu poți altfel sta de vorbă, căci de obicei el nu vorbește decît în graiul lui. E explicabil : ca să înveți limba maghiară sau cea germană, ai nevoie de cursuri școlare ; limba valahă o înveți singur, pe stradă, în contactul zilnic cu oamenii. Ușurința învățatului ei nu stă numai în marele număr de cuvinte latinești, pe care acest popor amestecat le-a adoptat odată cu contopirea sa cu coloniștii romani și care nouă, transilvanilor, ne sînt preacunoscute, datorită educației noastre în spirit latin de pînă acum, ci și prin faptul că viața însăși ne pune zilnic în contact cu acest popor numeros, care formează aproape jumătate din totalul populației¹. Azi se prinde de tine un cuvînt, mîine altul și după o vreme observi că poți vorbi românește, fără ca de fapt să fi învățat. Chiar dacă cuiva nu i-ar fi atît de ușor învățatul ei, se recomandă să o facă, din mii și felurite motive. Vrei să discuți cu un valah, trebuie să folosești limba lui, dacă nu vrei să te alegi cu un : *Nu știu!* ridicat din umeri.

„Limba țării,
limba valahă”

Această
realitate
nu poate fi
contestată

Textul german

STEPHAN LUDWIG ROTH, DER SPRACHKAMPF IN SIEBENBÜRGEN. EINE
BELEUCHTUNG DES WOHER UND WOHN?„Denn sie säen Wind und werden Ungewitter
einernten“ (Hosea, VIII,7)

Die Herrn auf dem Landtage in Clausenburg mögen eine Canzlei-
sprache gebäret haben, und sich nun freuen, daß das Kind zur Welt
gebracht ist — eine Sprache zur Landessprache zu erklären, hat nicht
Noth. Denn eine Landessprache haben wir schon. Es ist nicht die
Deutsche, aber auch nicht die Madjarische, sondern die Walachische!
Mögen wir ständische Nationen uns stellen und gehorchen, wie wir wollen,
es ist nun einmal so, und nicht anders. Pst, Pst! sagt man, und zupft mich
am Aermel: „Einfältiger Kerl, so etwas sagt man ja nicht!“ — Diesen
Ehrentitel mag ich vielleicht verdienen, auch um meiner andern Streiche
willen — aber hier grade, scheint mir, belohnte man mich über Verdienst.
Denn ich und du under er, wir, ihr, sie alle haben diese Ueberzeugung. Wenn
man von einer allgemeinen Sprache des Landes redet, glauben wir, daß
damit keine andere gemeint sein könne, als die Walachische. Umsonst steckt
der gejagte Strauß seinen Kopf in den Strauch, der Meinung, weil er nicht
sehe, würde auch er nicht gesehen. Umsonst, meine ich, sagt man so etwas
nicht: wenn man's auch nicht sagt, ist es deßwegen doch. Lieber gesagt
und darüber gedacht als nicht gesagt und nicht gedacht. Es ist diese That-
sache nicht zu leugnen. Sobald zwei verschiedene Nationsgenossen zusam-
menkommen, die ihre Sprache nicht können, ist gleich das Walachische, als
dritter Mann, zum Dolmetschen da. Man mache eine Reise, man begeben
sich auf einen Jahrmarkt. Walachisch kann Jedermann. Ehe man den
Versuch macht, ob dieser deutsch, oder jener madjarisch kann, beginnt die
Unterredung in walachischer Sprache. Mit dem Walachen kann man ohne-
dem nicht anders reden, denn gewöhnlich redet er einzig die seinige. Das
kommt daher: Um madjarisch oder deutsch zu lernen, bedarf man des
Unterrichts und der Schule; walachisch lernt man auf der Gasse — im
täglichen Verkehre — von selbst. Die Leichtigkeit ihrer Erlernung beruht
nicht nur in der großen Menge lateinischer Wörter, welche dieses Misch-
lingsvolk, durch die Verschmelzung mit römischen Colonisten, in sich auf-
nahm, und welche uns Siebenbürgern, bei unserer bisherigen lateinischen
Erziehung, von selbst verständlich sind — sondern das Leben selbst bringt
uns alle Tage in Verkehr mit diesem zahlreichen Volke, welches beinahe die
Hälfte der gesammten Bevölkerung bildet¹. Heute bleibt ein Wort hängen,
morgen das andere, und nach einiger Zeit bemerkt man, daß man walachisch
kann, ohne es eigentlich gelernt zu haben. Würde es einem aber auch nicht
so leicht, so empfiehlt deren Erlernung ein tausendfältiges Bedürfnis. Will
man mit einem Walachen reden, so muß man sich zu seiner Sprache beque-
men, oder man halte sich gefaßt auf sein achselzuckendes: *Nu ştiu!*

■ După St. Ludwig Roth, *Der Sprachkampf in Siebenbürgen. Eine Beleuchtung des Woher und Wohin?* Kronstadt, Druck und Verlag von Johann Gött, 1842, p. 47–48 (Cap. VI : *Panslavismus, oder Walachen und Adel*); și Stephan Ludwig Roth, *Viața și opera*. Ediția Carol Göllner. București, 1966, p. 101–102 (traducere română) și p. 270–271 (text german).

■ 1. J. H. Haeufler, în a sa *Sprachenkarte der Österreichischen Monarchie* (Pest, 1846) dă cifra de 1 287 310 români în Transilvania, față de totalul de 2 118 378! Ceea ce revine, în fapt, la mai mult de jumătate,

CE CER

LEGILE MAGHIARE?

SZÉCHENYI ISTVÁN, DISCURS ȚINUT LA ȘEDINȚA SOLEMNĂ A ACADEMIEI DE ȘTIINȚE MAGHIARE DIN 27 NOIEMBRIE 1842

47

Se crede că salvarea s-ar putea afla în numărul mai mare — Doamne Sfinte! — ca și cum, de exemplu, un popor barbar de 30 de milioane ar avea o miraculoasă putere de atracție, o putere de asimilare mai mare decât unul mai puțin numeros, dar din care se revarsă tezaurul civilizației. Dacă treburile ajung la pumni și ciomege, atunci admit că magica putere de asimilare, că superioritatea este de partea numărului mai mare. Dar nici măcar în război nu e întotdeauna așa, căci cele câteva buturugi mici macedonene au răsturnat nenumăratele care mari ale perșilor, iar elenii, puțini la număr, au dat glorie cîmpiiilor Marathonului; nici măcar în război nu e mereu așa și deci cu atât mai puțin pe cîmpul liber al confruntărilor dintre capacitățile spirituale, cu deosebire în secolul nostru cînd, mai curînd sau mai tîrziu, violența își va săpa propriul mormînt. Dar chiar dacă în aceleași condiții puterea mai mare se află în numărul mai mare, ceea ce nimeni nu tăgăduiește, putem noi să ne închipuim că pe oricine, odată căzut în minile noastre, îl putem spoi cu o naționalitate, cum spoiești, de pildă, pereții cu var sau oala cu smalt? Și ne putem închipui că e de ajuns o poruncă pentru ca cineva să-și lepede caracterul său național? Oare noi, maghiarii, am suporta ca de acum încolo — zic, de acum încolo, pentru că odată era gata să ni se întîmple și nouă și am devenit chiar prea docili — am suporta, zic, dacă o putere oarecare ar vrea, așa, fără nici un artificiu, să ne tragă pe propriul ei calapod, mai ales dacă acela este departe de a fi desăvîrșit, ne-am supune oare unei porunci, ba chiar unei legi care chiar dacă nu pretinde de-a dreptul părăsirea credinței față de naționalitatea proprie, prin modul în care mulți o aplică și prin intențiile ei ascunse, ar deveni samavolnică? Sper și cred că nu ne-am supune, chiar dacă ne-am fi înțeles cu toții, om cu om, asupra unei asemenea reguli, și, cu atât mai puțin, dacă nu ne-am înțeles astfel; fiindcă în această lume sînt și proprietăți inalienabile, care nu e îngăduit să le scoți

Poate fi
asimilat
un
popor?

Fidelitate
națională ...
și spirit
învechit ...

la mezat, principiu care, ce-i drept, răsună pe bazele nu doar a unui singur reformator din patrie, în multe cazuri chiar sublim, numai că, de obicei, acest principiu nu e aplicat la însușiri ca, de pildă : cinste, virtute, fidelitate națională și altele ca acestea, de care, într-adevăr, nu este îngăduit să te lepezi niciodată și în nici un caz ; sau avind în vedere doar propriile noastre interese, desconsideră, ba chiar bănuiesc pe ale altora în spiritul învechit al lui Döbrögi¹, care totuși uneori mai răbufnește.

Ce e
legile
maghiare?

Se spune, e drept, că legile noastre nu cer așa ceva în ce privește limba noastră națională. Și știu aceasta, pentru că legile noastre n-au dispus cu nimic mai mult decât ca limba latină moartă să fie înlocuită prin maghiara vie, iar limba administrației să fie cea a neamului care nu numai că i-a dat țării numele, dar constituie și baza existenței sale constituționale. Lucru cum nu se poate mai drept și mai echitabil. Și dacă maghiarul se ține de asta cu strășnicie, dar realmente cu strășnicie nu doar ca să se amăgească, chiar dacă el nu strălucește încă în culorile ideale cele mai actuale — ceea ce, de altfel, nu poate fi în nici un caz rodul câtorva ani, căci maturizarea naționalității nu este o plantă care să dea imediat roade — cel puțin neamul nostru nu are în față primejdiile îngrijitoare ale pasiunilor ațitate împotriva lui, așa ca astăzi, deoarece : „lupta unei națiuni pentru a se susține și dezvoltă, dacă apreciază și la altul scopul pentru care ea însăși luptă, oferă o imagine atât de încântătoare, atât de măreață, încât nu există pe lume o fire așa de josnică, o inimă așa de împietrită încât un asemenea tablou să nu-i inspire o sinceră simpatie“ ; în schimb, nu există nimic mai respingător decât să vezi un înecat care se zbate și care, dacă și-ar păstra firea, s-ar salva prin propriile-i puteri, decât să se agațe de viața altuia care îl respinge, încât ajunge să se scufunde.

Aplicarea
samavolnică
a legii ...

Iar acum întreb, și-i întreb pe cei mai pătimiși din patrie : au rămas la cele prevăzute de lege, adică să se înlocuiască latina cu maghiara, ori s-au aventurat uneori dincolo de această limită ? Oare, ici-colo, de pe o zi pe alta, nu s-au introdus maghiarii cu forța în instituții și uniuni mai vechi în care nu se folosea limba maghiară, deoarece nici fondatorii acestora nu erau de limbă maghiară ? În unele adunări, în unele petreceri — o, Doamne Dumnezeule, nu sînt oare acestea petreceri de copii ? — n-a fost, pentru voia maghiarilor — e drept, doar cu titlu de experiență — înălțurată, cel mai adesea ca o escrescență, oricare altă limbă ? Oare cîte sfinte predici n-au fost ținute din principiu și la poruncă în limba maghiară unor ascultători din care nici a zecea parte nu le-au putut primi ca hrană spirituală ? Chiar și în cele mai mărunte cercuri, pe care, din lipsă de timp și de suport, nu le-au putut maghiariza de azi pe mâine, nu s-a vîrît totuși limba maghiară cu sila, iar dacă totuși s-a dovedit neputincioasă, n-au fost oare organe de presă, ca niște uriași Goliați, care au dat glas miniei răzbunătoare a neamului ? Și la cit dispreț, la cîtă desconsiderare n-a dat prilej acela care nu s-a lăsat tîrît cu totul, ca un trunchi neînsuflețit, de torentul nebuniei, în această patrie în care se aud multe cuvinte sublime cum sînt : puterea de a răbda, demnitate nmană, existența unei libertăți care nu poate fi întinată

de răzbunare etc., tocmai din partea acelor care pontifică asemenea samavolnicii, asemenea acte necugetate? Și oare această ardoare maghiară, care vrea să inunde totul dintrodă, n-a crescut oare în așa măsură, încît cel care este destul de îndrăzneț ca să-și ridice cît de modest cuvîntul, de parcă puțină prevedere, puțină răbdare n-ar duce poate mai departe, n-ar crește mai bine plantele din patrie decît neîncetata biciuire, la modă acum, față de care, după unii, cîntul nu e cu nimic mai prejos, — n-a crescut oare, întreb, această supra-ardoare în așa măsură încît cel care vede lucrurile astfel și îndrăznește chiar să ridice cuvîntul cu curaj, se expune a fi minjit în fel și chip cu cele mai dezgustătoare murdării, ca rău și laș patriot, ba chiar trădător de patrie, din partea acelor al căror singe — după cum se spune — fierbe pînă la ultima picătură pentru principiul respectului reciproc și a liberei confruntări de idei, care sînt adevărați inamici ai suspiciunii?

Asemenea manifestări care, admit, își au originea în mare măsură în firile cele mai nobile, încă nu întru totul dezamăgite, sînt însă, în general, luate foarte puțin în considerație — și anume din partea maghiarilor, *căci ele nu sînt împotriva legilor maghiare*, și aici rezidă dificultatea, știindu-se că parte și judecător sînt o apă și-un pămînt, iar legea prețuirii, a loialității și a înțelepciunii mai interzice încă multe lucruri în care, evident, legea maghiară nu se opune — ca și cum odată cu Matei [Corvin] s-ar fi stins cu adevărat dreptatea în Ungaria; cei mai mulți nu-și pot da seama ce răni și ce jigniri pot aduce aceste mărunțisuri (!!) celor de alt singe și de alt grai; mai mult încă, nu un singur suflet sublim, *bona fide* [de bună credință], vînd la independența națională, se mai și miră: de ce slavul, de exemplu, nu consideră de-a dreptul clemență tot ceea ce vor să facă pentru el și cu el, și, dacă își apără neamul cu prea multă vehemență, greșeală pe care o săvîrșesc atîția maghiari, oferind de atîtea ori exemple evidente, fiindcă totul are o limită, lui [slavului] nu i se iartă deloc; iar cînd, înfuriindu-se, pe drept, pentru o învinuire ca aceasta, ce-l ce îl vede ar spune despre el: „Tot ce faci pentru neamul tău este numai un pretext și în sufletul tău se ascunde dorința separării de imperiul comun“, el se întoarce pe călcîie și, cu o seriozitate orientală — ba, se poate adăuga, și cu o dragoste orientală de dreptate — declară că toată însuflețirea aceluia este un pretext și cu cea mai murdară duplicitate este gata să-l acuze. Oare este aceasta o atitudine bărbătească și cavalierească și poate ea oare să aducă binecuvîntare?

În fața lui Dumnezeu, însă, în toate acele încercări prin care supra-ardoa-re noastră năzuiește să ne extindă neamul și în felul acesta să ne asigure existența națională, nu sînt oare nevoiți toți cei de altă limbă — și să-i întrebăm și pe ei, ca să spună și dinșii — să vadă cu mult mai mult decît legalizarea limbii maghiare?

Să fim, în sfîrșit, drepți. Pentru că într-adevăr și asupra neamului omenesc răsare acea zi cerească în care numai patria celor drepți va putea pros-

Răni
și jigniri
ce se aduc
celor de
alt singe
și grai

Să ne
punem în
situația
lor ...

pera. Să ne punem în situația lor, cine oare ar lăsa să i se smulgă cu forța măcar un fir de păr, fără să se opună; ce-i așa mare minune, dacă fanaticii neamului lor se opun chiar și legii? Ce-i așa mare minune, zic, întrucât este un fapt de neînlăturat, constatat pretutindeni și întotdeauna — care, ce-i drept, nu poate fi aprobat, dar evoluează peste tot la fel — că orice lege, a cărei aplicare este exagerată de unii în afara spiritului ei, își caută echilibrul prin a respecta cu strictețe o parte din ea.

Nu e
de ajuns
să se facă
legi

În timpurile noastre nu e de ajuns să se facă legi; este nevoie să se câștige și simpatie pentru ele. Și dacă cineva nu se închină în fața unei legi care-i este odioasă și de care firea lui se îngrozește, îl poate lovi, desigur, asprimea literei legii, dar ea își pierde rostul, pentru că produce martiri, iar aceasta dă naștere fanatismului. Și dacă nu toți se supun îndată unei legi, care numai cu timpul și printr-o existență demnă de a fi iubită își poate pierde asprimea, se cuvine, ba ni se îngăduie oare ca noi, maghiarii, să anatemizăm fără nici o jenă, cu singe rece, pe cei care cad în asemenea păcate? Sintem noi oare curați ca cristalul? Să ne cercetăm inimile și să răspundem sincer: se cuvine oare, ne este îngăduit să facem așa ceva, noi care, manifestăm o neglijență de care ar trebui să roșim numai în aplicarea legilor noastre, dar nu ne supunem cu toții nici măcar acelora pentru a căror elaborare singele nostru a clocotit de însuflețire națională sau, cel puțin, majoritatea a simulat așa ceva.

Într-adevăr, cel dezamăgit e nevoit, chiar fără vrerea lui, să se întoarcă de la asemenea scene triste și sufletul lui cade într-o mîhnire profundă dacă constată unde poate duce înflăcărarea oarbă și însuflețirea neînfrînată și în ce lumină proastă, și ce situație falsă pot pune exagerările criminale ale unora cele mai sfinte interese ale marelui public.

O, cât de bine pot înțelege în ce culori de neexprimat ale invidiei se reflectă măreția națională în oglinda spiritelor mai nobile și ce chinuri simt toți fiii mai credincioși ai patriei noastre dacă compară fără părtinire micul nostru neam, înconjurat de întuneric, bîntuit de frămîntări, și neamurile mai norocoase care, înconjurată de civilizație sau în contact zilnic cu ea, au devenit mari națiuni și, deși nici acolo la ele nu s-a înlăturat tot ce e josnic — stare din care muncitorii nu pot ieși niciodată — totuși, mare și mic, fericit și nefericit formează o mare familie și, cel puțin în linii principale, trăind și murind pentru un interes, pentru o patrie, discordia și demonul invidiei nu distruge, nu ucide totul în germen. O asemenea fericire — indiferent de treptele de subordonare care ne despart, numai un mare interes ne-ar putea uni pe toți într-o singură mare familie pe pămîntul nostru natal — o asemenea fericire este însă departe de noi. Trebuie s-o recunoaștem. Dar pentru asta nu trebuie nici să desperăm și, pierzîndu-ne elanul, să-i cedăm sorții oarbe desfășurarea viitorului nostru, nici să ne umplem de îngîmfare și, incitînd toate forțele, provocîndu-le la rezistență, să ne străduim pe urmă să obținem cu sila ceea ce se obține exclusiv prin înțelepciune, anume prin înțelepciunea vieții și nu doar printr-o filozofie salonardă sau cărturărească.

Printre noi — cred — nu este nimeni care, chiar dacă n-ar vrea să-și dea însuși singele inimii și viața — care, dealtminteri, numai pe câmpul de luptă pot fi valorificate cu folos — să nu fie gata să-și jertfească măcar timpul, osteneala, priceperea, averea, într-un cuvânt, o mai mică sau chiar mai mare parte a capacității sale, ca națiunea lui să nu trăiască de pe o zi pe alta, ci, dezvoltându-se și înnobilându-se tot mai mult, sau, mai curînd, *înnobilîndu-se și dezvoltîndu-se* — pentru că aceasta este logica devenirii — neamul lui să ajungă în sfîrșit o națiune mare și glorioasă.

Dar cu toate că puterea, nu numai de a reînvia, ci și de a ne înălța ne este proprie, nu vom obține acest lucru decît doar prin *superioritate sufletească*. Avem obligația, așadar, să ne străduim pentru a atinge acest scop.

Și, iată, acesta este tot secretul modului în care ne putem salva națiunea de la cădere și al modului în care ne putem ridica pentru a fi o mare, o puternică, o glorioasă națiune. Prin superioritate sau deloc.

Ar fi mai ușor — cred — și incomparabil mai comod, și ar cere mai puțină osteneală, mai puține preparative dacă, în virtutea *quia sic volo sic iubeo* [pentru că așa vreau, așa ordon], fiecare locuitor al patriei ar deveni pe loc maghiar sau dacă ar fi devenit maghiar în virtutea faptului că, pe lîngă trei-patru limbi, mai știe să vorbească și ungurește. Dar treaba nu merge chiar atît de ușor ; deoarece, așa cum într-un singur creier de om cultivat există mai multe puteri de atracție, mai multe puteri de asimilare decît într-o mie de capete goale sau pline de idei confuze, tot așa poate fi răspîndită naționalitatea numai prin superioritate și prin nimic altceva ; în timp ce zelul cel mai sfînt, vitejia cea mai glorioasă, voința cea mai fermă, prin care, bine dirijate — admit — s-ar putea cîștiga o mie de lupte, nu numai că n-ar urni măcar cu un deget cauza maghiarilor, ci, tocmai dimpotrivă, ar incurca-o în cele mai îngrijorătoare primejdii, dacă în spatele acestor însușiri lăudabile nu s-ar afla forța magică a civilizației, cu prestigiul irezistibil al superiorității morale. Deoarece, slavă cerului !, pe acest glob terestru — pe care interesele nu numai ale neamului său, ci ale întregii sfere umane sînt obligatoriu purtate în inimă de fiecare om ce aspiră la mai bine, care, pentru că își divinizează neamul său, nu disprețuiește nici neamul altuia — pe acest glob terestru, zic, nu cel mai bun se contopește cu cel rău, ci, dimpotrivă, și în pofida intrigilor, cel rău cu cel mai bun ; drept care, fiecă popor, fără nici o excepție, poartă numai în sine, adică în fiii săi, germenul vieții și al gloriei sau cel al morții și al rușinii.

Superioritatea morală a învins întotdeauna și pretutindeni violența. Chiar și poporul sfios al Chinei a asimilat pe învingătorii săi, pe tătarii neînduplecați, fiindcă avea o mare, deși, proporțional, neînsemnată superioritate morală. Și astfel, oricîte exemple s-ar aduce, cu toate că pînă acum omenirea a trecut, ca să zicem așa, numai prin epoca întunericii și a violenței, dacă și în trecut, în epoca forței materiale, a învins puterea superiorității morale, nu există ceva mai sigur că de aici încolo ea trebuie să predomină și mai ușor, și mai sigur asupra tuturor lucrurilor după ce au început deja să se lumineze acei zori de zi în care puterea gîndirii eliberate va așeza

Prin forța
magică a
civilizației,
împotriva
violentei

într-o lumină din ce în ce mai puternică realitatea, în fața căreia, așa cum se vor prăbuși idoli prejudecăților, vor păli negreșit și toate forțele tiranice.

Ca atare, să nu ne căutăm salvatorul nicăieri în altă parte, decît în virtuțile proprii sau mai curînd *personale* și în superioritatea noastră spirituală ; zic, în însușirile noastre personale, pentru că virtutea și superioritatea unei națiuni rezidă numai acolo unde cei mai mulți cu puțință din membrii săi își vor îndeplini și ei propria lor misiune, în mod bărbătesc și cinstit.

Să ne
imaginăm
o familie
națională
ideală ;

Să ne imaginăm o familie națională constînd fie chiar numai dintr-un milion de membri, în care ar fi acumulate atîta pondere intelectuală, virtute cetățenească, atîtea obiceiuri frumoase, atîta farmec al gustului, știință evoluată, înțelepciune a vieții, practică, tact și mai multe asemenea calități primordiale, încît ar putea să dea în toate o mină de ajutor, o îndrumare corectă, un sfat înțelept, fiecare din produsele sale ar fi executate în mod desăvîrșit, în cercul său s-ar simți bine și i-ar fi plăcut fiecăruia, pentru că relațiile sale, atît cele familiale, cît și cele sociale, ar fi pline de farmec și ea [familia] ar fi ca un leagăn și ca o vistierie a tuturor invențiilor și progreselor, iar de binefacerile instituțiilor, de caracterul ei binefăcător s-ar bucura toți deopotrivă, pe scurt, pornind de la superioritatea ei intelectuală, s-ar putea spune despre ea : este poporul rațiunii. Și trebuie să admitem, dacă nu vrem să punem la îndoială dorința de progres și perfecționare a omenirii că într-un asemenea popor ideal ar trebui să se contopească cu încetul toți acei cu care ar avea contacte mai strînse. El ar crește și s-ar extinde de la sine, și în dauna altuia ; căci în timp ce ar putea servi ca model în toate și ar fi considerat drept exemplu, firește, cu încetul ar fi imitat în toate și în felul acesta, atît concepțiile, cît și obiceiurile sale și, odată cu ele, și sentimentele sale nepieritoare — fiindcă exemplul bun este o faptă bună și aceasta, de obicei, aduce întotdeauna recunoștință — le-ar transmite cu încetul acelor cu care ar veni în contact și, datorită acestui fapt, și limba lui s-ar extinde inevitabil ; căci odată trezit sentimentul și, desigur, interpretul acestuia, nu va întîrzia prea mult nici cuvîntul de legătură.

„să ne
imaginăm
un astfel
de popor
ideal” ...

Să ne imaginăm un astfel de popor ideal și, vă întreb : nu vom fi nevoiți să recunoaștem că în unul ca acesta se ascunde mai multă putere de asimilare decît într-un popor de patruzeci-cincizeci de milioane, nedezvoltat, incult și vorbind o singură limbă ; și că, în consecință, orice popor și, prin urmare, și cel maghiar, se află într-o primejdie cu mult mai mare de a fi absorbit dacă vine în contact cu o forță calitativ superioară decît dacă ar avea de-a face numai cu numărul mare care poate invada, răsturna, ba chiar și ucide, dar să absoarbă, să nimicească — niciodată ; în timp ce, pe de altă parte, este limpede că orice popor, la fel ca și cel maghiar, numai prin calitate și nu prin număr poate asimila alte neamuri.

„Asimilator”
sau
„asimilabil”

Un asemenea
popor ideal
n-a existat
niciodată

E drept că un asemenea popor ideal n-a existat niciodată, după cum nu există nici un alt popor, care să nu fie mai apropiat sau mai îndepărtat de acest ideal, cu alte cuvinte, care, în raport cu alt popor, să nu fie asimilator sau asimilabil. Și, iată, acest lucru ne dezvăluie secretele trecute și prezente ale întîmplărilor umane, anume de ce s-au dezvoltat și s-au asimi-

lat și de ce se vor dezvolta și se vor asimila națiunile. Din care lucru, învățătura cea mai de preț de pus la inimă este că acel popor care vrea să trăiască, trebuie să se ridice neapărat la rolul de asimilator ; fiindcă împotriva slăbirii și a morții sale timpurii nu există leac pe pământ.

Trebuie să dispui de superioritatea asimilatorului. Da. Însă dispune oare de așa ceva cel care, în loc să fie vrednic de iubire și să inspire simpatie, produce numai efecte aparente, ca șarlatanii, și, pentru că predă gramatica, coase peste tot găitane și împetritează totul cu roșu, verde și alb a ajuns să creadă că a fermecat inimile și a cucerit spiritele ? Sau dispune oare de superioritatea de asimilator cel care nu poate să prețuiască la altul lucrurile pentru care el însuși pretinde prețuire ? Ori poate că se pricepe la acest meșteșug acela care, pe eroicul său adversar, fiindcă luptă pentru neamul lui cu însuflețirea cu care el însuși luptă pentru neamul său — în loc să-l ridice la dînsul în spirit cavaleresc, îl lovește păgînește și nu roșește cînd îi mînjește numele cu bănuiele josnice ? Ori poate acel meșter topitor cu concepție profundă care, în nerăbdătoarea sa ardoare, vrea să administreze tuturor și îndată caracterul maghiar ca pe un aliment crud, înainte de a-l face asimilabil, de a-i da un gust ? Sau poate acela care, avînd iluzia puterii, scoate în luptă, ca pe un leu, pe maghiarii încă neevoluați, ca să ațîțe, să alarmeze împotriva lor toate forțele ? Ori poate că se pricepe la acest meșteșug delicat acela care, pentru o strălucire mai ușor și mai grabnic cîștigată, șicanează și dezaprobă totul, ca un avocat capricios, în loc să-și fixeze ca scop binele patriei, fie el cît de îndepărtat ? ...

Textul maghiar

SZÉCHENYI ISTVÁN, MEGNYITÓ BESZÉDE A MAGYAR TUD. AKADÉMIA 1842.
ÉVI NOVEMBER HÓ 27-ÉN TARTOTT DISZÜLÉSÉN.

.....

A nagyobb számban vélnek lelmi üdvöt — boldog isten ! — mintha bizony például 30 millió barbár nében magához vonzó, több magához vonzó, több magába olvasztó varázs volna, mint bármily kishámban is, ha ez a civilizatio kincsétül felcsordul. — Ha ököltre, botra kerül a dolog, akkor megengedem, a nagyobb számban az olvasztói varázserő, a felsőbbbség. De csak háborúban sem mindig, mert a néhány macedoni bors megtöri a számtalan persa borsot ; és a kis számú hellén dicsőíti fel Marathon síkjait ; még csak háborúban sem mindig, s hát minél kevesbé még a lelki tehetségek szabad surlódási mezején, s kivált mostani századunkban, mikor az erőszak előbb-utóbb egyedül saját megának ássa sírját. — De ha egyenlő körülményileg a nagyobb számban a nagyobb erő, mit senki nem tagad, ugyan azt hisszük : nemzetiséget csak úgy rákenhetni bárkire is, ki éppen kezeink közé jut, mint például meszet falra, vagy mázat fazéokra ? És azt hisszük : parancs már elégséges, hogy valaki nemzeti sajátságából kivetkezzék ? Ugyan mi magyarok túrnók-e ezentúl — ezentúl mondom, mert egyszer már majdnem hogy megtették rajtunk, és igen is engedelmesek lettünk — túrnók-e, mondom, ha bármily hatalom akarna is minket úgy minden legkisebb cikornyá

nélkül saját mintájára kaptázni, kivált ha e minta felette messze fekszenék a tökélyestől, s vajon engedelmeskednénk-e oly parancsnak, sőt még oly törvénynek is, mely ha nemzeti hűtlenséget egyenesen nem követel is, sokak alkalmazása, és kivált tartalék-gondolatja által mégis zsarnokká válnék? Azt remélem, azt hiszem, még akkor sem engedelmeskednénk, ha főül főre mind megegyeztünk volna ily szabályban, s annál kevésbbé, ha ez nem történt vala így; mert e világon elidegeníthetlen sajátok is vannak, miket tilos áruba bocsátani, mi ugyan nem egy hazai reformatornak peng ajkán, vajmi sok esetben vajmi pompásan, csakhogy rendszerint vagy nem oly sajátokra alkalmazva, mint például: becsület, erény, nemzeti hűség s több efféle, miken valóban soha és semmi esetben túladni nem szabad; vagy egyedül saját érdekeinket méltatva, másokéit azonban régi, de néha-néha mégis feltűnő Döbrögiszellemben, fitymálva, sőt gyanúsítva.

Mondják ugyan, hogy törvényeink nemzeti nyelvünk ügyében semmi ilyest nem követelnek. És ezt tudom, mert törvényeink egy hajszállal sem rendelték többet, mint hogy a holt latin szó helyébe az élő magyar lépjen és a közigazgatás nyelve azon faj nyelve legyen, melytől nemcsak az ország vevé nevezetét, hanem mely az alkotmányos létnek is törzsöke. Minél semmi sem lehet igazságosb, méltányosb. És ha szorosan, de valósággal szorosan és nemcsak önmámtgatásilag, ennél marad a magyar, és ha nem fénylik is legkedveltebb, legnagyobb divatú színben még — mi egyébiránt semmi esetre nem lehet néhány rövid évek gyümölcse, mert hiszen kifejtett nemzetiség nem rögtön termő növény — vérünk legalább nem álla maga ellen felbőszült szenvedelmek aggasztó veszélyivel szemközt, úgy, mint ma, mert hiszen: „Nemzetnek fentartási, kifejtési küzdelme, hahogy másban is méltányolja azt, miért maga vív, oly gyöngyörteli, oly dicső látvány, mikép nincs a világon oly aljas kedély, oly durva kebel, melyet ily jelenet őszinte rokonszenvre ne mélegítne“; midőn viszont nem lehet semmi borzasztóbb, elidegenítőbb, mint fuladás közti kapkodót látni, ki, ha feleszmélne, saját erejével menthetné meg magát, de ahelyett más életébe kap s visszalökve elsüllyed.

És most kérdem, s hazánk fő heveseitől kérdem: ugyanannál maradtak-e, mit a törvény parancsol, ti, hogy a latin szó helyébe lépjen a magyar, vagy kalandoztak-e ezen határon néha túl? Régibb intézetek s egyesülések körébe, hol nem magyar volt a szó, mert alkotóik sem valának magyar ajkúak, ugyan nem tolta-e a magyarság magát itt-ott máról holnapra erővel be? Némi gyűlemben, némi vigalomban — oh boldog Isten, nem gyermekek vigalma-e ez? — nem lőn-e a magyar kedvéért — igaz, csak kísérlet végett — kiküszöbölve gyakrabban minden egyéb nyelv, mint mirigy? Ugyan hány szent szónoklat nem vala elvileg s parancsra intézve magyar nyelven oly hallgatókhoz, kiknek tizedrésze sem vehet be azt lelki táplálékul? Bár a legkisebbe, mi időhiány, és szövevény miatt máról holnapra magyarrá át nem alakulhata, ugyan nem furta-e magát be a magyar nyelv nyakra-főre a s ha erre gyenge vala, magas Goliátként nem hangoztatá-e nemzetboszulói haragját a nyilvánosság nem egy organuma?

S hány lenézésre, hány méltatlanságra adott alkalmat az, ha valaki az elmezavar ez árjától mint lelketlen törzsök nem hagyá magát egészen elsepergetni e hazában, hol éppen azok részéről hallatik nem egy fellengős szó: a kitűrni-tudásról, az emberi méltóságról, a szabadságnak boszú nélkül fertőzhetlen létéről stb., kik ily zsarnokságok, ily rögtönzések fő papjai? S ugyan e mindent egyszerre elárasztani akaró magyar hév nem növekedett-e már annyira, hogy az, ki elég bátor bármily szerényen is emelni szavát, mintha egy kis kímélet, egy kis béketűrés, tán messzebbre vezetne és jobban érlelné a hazai növényt, mint a most divatban lévő azon szűnetlen korbácsolás, melynél sok még a kancsukát sem tartja roszaabbnak, ugyan nem növekedette-e, kérдем, a túlhév már annyira, mikép az, ki ily alakban látja a dolgot s bátran fel is szólni mer, ne legyen kitéve, a rossz, a gyáva hazafiság, sőt a hazaárulás legémelygetőbb piszkaival is azok részéről minden változatokban bemocskoltatni, kiknek — mint mondják — minden csepp vérök a kölcsönös méltánylat és a méltánylat, loyaltás nyilván nem ellenez — mikép, mintha núsításnak komoly ellenei?

Az előhozott viszketegek, melyek — megengedem — jobbadán a legnemesb, csakhogy egészen még ki nem ábrándult kedélyekben veszik eredetüket, azonban általgán véve oly csekélybe vétetnek — t. i. a magyarok által, és meri hiszen nem magyar törvény elleniek, és itt lappang a bökkenő, hogy t. i. fél és bíró egy kalap alatt áll és a méltánylat, loyaltás és bölcsesség törvénye még vajmi sokat tilt, mit a magyar törvény nyilván nem ellenez — mikép, mintha Mátyással valóban kimult volna Magyarországból az igazság, legtöbb fel sem foghatja, mi nagy megbántást és sérelmet lelhet mind ezen kicsiségekben (!!) a más vértű, a más ajku; sőt nem egy magasztos lelketű, nemzetönállási ábrándiban *bona fide* még bámul is: egyenesen kegyelemnek miért nem veszi mind azt, például a szláv, mit érette és vele tenni szándoklanak, és ha kelletténél hevesebben védi vérért, miben annyi magyar szintűgy hibáz, s sokszor vajmi erős példával jár elő, mert mindennek megvan saját határa, ezt neki korántsem bocsájtja meg, de midőn oly gyanún szinte dűhre hevűlve, és méltán, melyhez képest valaki róla azt mondaná: „Minden, mit véredért teszesz, csak ürűgy és a közbiradolom-tuli elszakítás lappang kebledben”, sarkán fordul, és keleti komolysággal — s hozzá lehet tenni, keleti igazságszeretettel is — minden lelkesedését csak ürűgynek mondja, és a legocsmányabb czimborasággal kész vádolni őt. — Ugyan férfiul, lovagias-e ez, s hozhat-e áldást?

Ámde isten előtt mind azon kísérletekben, melyekkel a túlhév vérűnket terjeszteti és ekkép nemzeti létűnket biztosítani buzog, nem kénytelen-e látni Magyarországon minden más ajku — s kérdezzük meg őket, hadd szóljanak ők — sokkal többet, mint a magyar nyelv törvényesítését? Legyűnk végtére igazságosak. Mert valóban az emberi nemre is mindinkább rávirrad a mennynek azon napja, midőn egyedűl az igazságosak hazája fog gyarapulhatni. Álljunk helyőkre, ugyan ki hagyja csak hajszálat is kirántatni erőszakkal, ellenszegűlés nélkül; mi nagy csuda tehát, ha

vérük túlbuzgói még a törvény ellen is szegülnek? Mi nagy csuda, mondom, minthogy eldönthetlen, mindenütt s mindenkor tapasztalt tény — melyet nem hagyhatni ugyan helyben, mely azonban mindenütt így fejlik ki — hogy minden törvény, melynek alkalmazása szellemi körén egy rész által túlhajtatik, az által helyzi magát aránysúlyba, mikép az egy rész viszont szigorún meg nem tartatik.

Nem elég mai időkben törvényeket írni; de azok iránt sympathiát is kell gerjesztetni. És ha valaki olyas törvénynek nem hódol, mely előtte gyűlöletes, melytől természete visszaborzad: sujthatja őt a betűnek szigorúsága ugyan, de célját veszti; mert martírt emel, ez pedig fanatizmust szül. És ha mindenki rögtön nem hódol oly törvénynek, mely csak idővel s egyedül szeretetre méltó lét által vesztheti el sanyaruságát: illik-e, sőt szabad-e nekünk magyaroknak minden átállás, minden illetődés nélkül olyasokra anathemát szórni, kik ily bűnökbe esnek? Mi oly annyira kristálytiszták vagyunk-e? Nyuljunk keblünkbe s feleljünk őszintén: illik-e, szabad-e nekünk ilyest tenni, kik szinte nemcsak pirulásra méltó hanyagok vagyunk törvényeink végrehajtásában, de még azoknak sem engedelmeskedünk mindnyájan, melyek hozatalában nemzeti lelkesedéstől forrott vérünk, vagy ilyest legalább affectált a nagyobb rész.

Valóban akarat ellen is elfordulni kénytelen ily szomorú jelenetektől a kiábrándult, s mély bűba súlyed lelke: ha tapasztalja, hová vezethet vak hév és roszul fékzett lelkesedés, s hogy egyesek bűnös túlzásai néha mily rosz világba s ferde helyzetbe állíthatják a nagy közönség legszentebb érdekeit.

Oh vajmi jól tudom felfogni, mily kimondhatlan irígységi színben mutatkozik nemzeti nagyság a nemesb kedély tükrében s mily kínokat kénytelen érezni honunk minden hübb fia, ha parányi, sötétségtől körülvelt, maga keblében duló vérünket ama szerencsésb fajtákkal hasonlítja elfogulatlan össze, melyek a civilisatiótól környezve, vagy azzal napontai érintkezésbe léve, nagy nemzetekké alakultak, s hol, habár náluk sincs kiküszöbölve minden aljas — miből halandó tökéletesen kilábolni soha nem képes — mégis nagy és kicsi, boldog s boldogtalan csak egy nagy családot képez, s hol legalább fő vonásokban egy érdekért, egy hazáért élve s halva, mindent már csírájában meg nem ront, meg nem gyilkol a viszálykodás, az irígység daemonja. Ily boldogság, melyhez képest anyaföldünk körül, bármennyiszínre oszoljunk is egyébiránt alább rendelt lépcsőzeteken, mindnyájunkat csak egy nagy érdek fűzne össze egy családba; ily boldogság azonban távol tőlünk. Ezt el kell ismernünk. De azért sem kétségbe esnünk nem szabad, s ellankadva a vak sorsnak átengednünk jövődünk kifejlését, sem önhittségtől felfűva, s minden hatalmakat felbőgzítve és ellenszegülésre kihíva, erővel törekedni az után, mit kirekesztőleg csak bölcseséggel, t. i. élet-s nem egyedül szoba- és könyvbölcseséggel érhetni el.

Köztünk — azt hiszem — nincs, ki, ha éppen szívvérét és életét nem is akarná adni — mik egyiránt úgy is szinte csak harcz mezején bocsáthatók áruba haszonnal — legalább ne volna kész, ideje, fáradsága, értelme, vagyona, szóval : tehetségének kisebb vagy tán nagyobb részét is áldozatul hozni, miszerint nemzetisége ne csak tengődve éledgéljen, de mindinkább terjedve s nemesülve, vagy inkább *nemesülve és terjedve* — mert ez a kifejlési logica — elvégre nagy, hatalmas és dicső nemzetté válják is vére.

Ámde ezt, jóllehet saját bennünk nemcsak a feltámadási, de még a fölemelkedési erő is, soha el nem érijük, ha csak lelki felsőbbbség által nem. Ennek eléréseért kötelességünk tehát buzgólkodnunk.

S ím ez az egész titok, mikép menthetjük meg fajtánkat a bukástól, s mikép emelkedhetünk nagy, hatalmas, dicső nemzetté. Felsőbbbség által, vagy sehogy sem.

Könnyebb volna, elhiszem, s hasonlíthatlanul kényelmesebb a sokkal kevésb fáradsággal s előzményekkel járó, ha úgy, *quia sic volo sic jubeo*, a honnak már minden lakosa rögtön magyarrá is válnék, vagy ha már azért magyarrá vált volna, mivel három, négy nyelv mellett szólni még magyarul is tud. Ily kényelmesen a dolog azonban nem megy : mert valamint egyetlen egy kiképzett emberi velőben több magához vonzó, több magában olvasztó erő van, mint ezer üres vagy zagyvati főben, épen úgy terjeszthet nemzetiséget is egyedül felsőbbbség és semmi egyéb : midőn a legszentebb buzgalom, a legdicsőbb vitézség, a legszilárdabb akarat, melyekkel jól irányozva — megengedem — ezer csatát lehetne nyerni, nemcsak hogy egy hűvelkyknyivel sem mozdítják elő a magyarság ügyét, de éppen ellenkezőleg : a lehető legaggasztóbb veszélybe bonyolítják azt, hahogy ezen felette nagy dicséretre méltó tulajdonok hátterében nem világlik az erkölcsi felsőbbbség ellentállhatlan súlyával a civilizációnak varázshatalma. — Minthogy, hála az égnek ! e földgömbön — hol nemcsak fajtája, de egész neme érdekét köteles szívéen hordani minden jobbra törekedő ember, ki, mert vérét bálványozza, más fajtáját azért meg nem veti — e földgömbön, mondom, nem a jobb olvadoz az aljasban, de megfordítva s ármány daczára, az aljas a jobb-ban : miszerint minden nép, egyet sem véve ki, csak magában, t.i. fiaiban hordozza az élet s dicsőség, vagy a halál s szégyen csiráját.

Erkölcsi felsőbbbség mindig s mindenütt győzött erőszakon. Még China félenk népe is magába olvasztá győzőjét, a hajlatlan tatárt, mert nagyobb, jóllehet aránylag oly csekély erkölcsi felsőbbbséggel bírt. — S így akárhány a példa, jóllehet eddigelőt úgy szólván csak a sötétség és erőszak időkorát élte az emberiség, úgyhogy ha már a múltban, az anyagi erő korában is, győzött a lelki felsőbbbségnek hatalma, alig lehet bizonyosb, miszerint annak ezentúl még könnyebben s még izonyosabban kell uralkodnia mindenben, miután már kezd szűrődni azon hajnaltámadat, mikor a felszabadult gondolatnak ereje mind sérthetlenebb világba állítandja a valót, mely előtt valamint le fognak omlani az előítéletek bálványai úgy fog elhalványulni minden zsarnok hatalom is okvetlen.

Ne keressük ennekokáért mentőnket, sehol is egyebűtt, mint saját, vagy inkább *személyes* erényeinkben s lelki felsőbbbségünkben ; személyes tulajdoninkban mondom, mert nemzetnek erénye s felsőbbbsége csak annyiban van, a mennyiben lehető legtöbb egyes tagja ugyancsak betölti saját helyét férfiülág és szeplőtlen.

Képzeljünk magunknak habár csak egy millió főből álló nemzeti családot, melyben annyi értelmi súly, polgári erény, szép szokás, izlési varázs, kimívelt tudomány, életbölcseesség, gyakorlat, tapintat s több efféle elsőbbség volna felhalmozva, mikép mindenben segédkezet, helyes útmutatást, bölcs tanácsot tudna adni, minden készítményei tökélyvel volnának végezve, körében akaratlanul is jól és kellemesen érezné ki-kí magát, mert mind családi, mind társasági viszonyai bájteliek volnának, s mely mintegy bölcsője s kincstára volna minden emberi találmánynak és előmenetelnek, intézményeinek jótékony voltát pedig ki-kí egyaránt éldelhetné, szóval : melyről értelmi elsőbbségénél fogva azt lehetne mondani : az oknak népe. S meg kell engednünk, — hahogy az emberiség előmeneteli, tökélyesülési vágyát kérdésbe venni nem akarjuk — mikép ily ideal népben lassanként mind annak el kellene olvadnia, kí azzal szorosb érintkezésbe jó. Maga magától, s anélkül hogy tolaodó volna, hőne és terjedne az ; mert midőn mindenben mintául szolgálhatna s példakép vétetnék, természetes, hogy lassanként mindenben utánozva is lenne, s ekkép mind nézetit, mind szokásit, és ezekkel múlhatlan érzelmit is — mert jó példa : jó tett, és ez általján mindig hálát arat — lassanként azokra ruházná, kik vele érintkezésbe jőnek, mí által nyelve is terjedene múlhatlan ; mert ébredje csak egyszer érzet s bizony ennek tolmácsa, a rokonhangú szó, sem marad sokáig el.

Képzeljünk magunknak ily ideal népet, s kérdem : nem leszünk-e kénytelenek megvallani, miképp ilyesben határ nélkül több olvasztól varázs-rejlenék, mint bár negyven-ötvenmillió fejletlen s tudatlan egyajkuban ; s hogy e szerint minden nép, és így a magyar is, sokkal nagyobb olvadási veszélyben van, ha minőségi súllyal jó érintkezésbe, mint ha egyedül a nagy számmal volna dolga, mely eláraszthat, feldulhat, sőt meg is gyilkolhat, de elolvasztani, megsemmisíteni soha sem képes ; midőn más részről világos, hogy minden nép és ekkép a magyar is, egyedül minőség és nem szám által olvaszthat más vért magába.

Ily ideal nép azonban soha nem létezett, igaz, de azért még sincs egy nép is, mely közelebb vagy távolabb ez idéálhoz ne állana, azaz : mely más népnek átellenben, olvasztó vagy olvadó ne volna. És ím ez tárja fel előttünk az emberi események múlt és jelen titkait, hogy vajon miért nőttek és olvadtak, s miért fognak nőni és olvadni nemzetek. Minek legkomolyabban szívre veendő tanulsága az, hogy a mely nép élni akar, annak okvetlen olvasztói szerepre kell emelkednie ; mert elgyengülése és kora halála ellen e földön nincs más ír.

Olvasztói elsőbbséggel kell bírni. Igen. Ámde bír-e ilyessel az, kí szeretetre méltóság és rokonszenyverjesztés ' helyett kuruzslóként csak külsőleg hat, s mert grammatikkát tanít, mindenővé zsinort varr, s mindent

veres, zöld és fejjérrel eltarkít, már azt hiszi sziveket bájolt s velőket hódított? Vagy bír-e olvasztói felsőbbiséggel, ki másban nem tudja becsülni, miért maga követel megbecsülést? Vagy tán az ért e mesterséghez, ki hős ellenét, mert oly lelkesedéssel vív vére mellett, mint ő saját vérréért a helyett hogy lovagias szellemben magához emelné, pogányilag sújtja, s hírnévét alacsony gyanúval bemocskolni nem pirul? Vagy tán az a mély felfogású olvasztó mester, ki nyughatlan hevében a magyarságot mostani nyers állapotjában, mielőtt elfogadhatóvá, ízletessé vált volna, mindenkivel rögtön bevétetni akarja? Vagy tán az, ki hatalomcsalódási közt, mint oroszlánt, a síkra kiállítja a még fejletlen magyart, mikép minden erőt, minden hatalmat ellene bősziítsen, ellene riasszon? Vagy tán az ért e gyöngéd mesterséghez, ki könnyebben s szaporábban nyerhető fény végett, prókatori szeszéllyel mindent gáncsol, mindent ellenez, ahelyett hogy inkább a hon bármily késő javát is tűzné ki magának szempontul?

■ — După Gróf Széchenyi István munkáiból (Din opera contelui István Széchenyi). Sajtó alá rendezte Berzeviczy Albert. II. Budapest 1907. p. 158—167.

■ 1. Personaj din Mateiaș Gîscarul (*Ludas Matyi*), poveste originală maghiară de M. Fazekas (1766—1828).

„TREBUINȚA ISTORIEI PATRIEI...
PENTRU OCROTIREA DRITURILOR
NOASTRE”

48

M. KOGĂLNICEANU, CUVÎNT PENTRU DESCHIDEREA CURSULUI DE ISTORIE
NAȚIONALĂ ÎN ACADEMIA MIHĂILEANĂ. ROSTIT ÎN 24 NOEMVRIE 1843

„Dacă acest cuvînt interesant ne venia la mîna mai demult îl publi-
cam și mai curînd; după ce însă îl primirăm numai alaltăieri, noi grăbim
a-l retipări cu atît mai bucuroși cu cît convingerea noastră tot mai mult
se întemeie, că pentru noi românii fără istoria națională nu e mîltuință,
convingere ce cu aceasta ni-o descoperim a treia și a treizecea oară,

Redacția” [G. Barițiu]

Domnilor !

Istoria
este...

După priveliștea lumii, după minunile naturii, nimică nu este mai inte-
resant, mai măreț, mai vrednic de luarea noastră aminte, decît *Istoria*.

Istoria, domnilor mei, duple zicerea autorilor celor mai vestiți, este
adevărata povestire și înfățișare a întimplărilor neamului omenesc; ea este
rezultatul vrîstelor și a experienței. Se poate dar, cu drept cuvînt,
numi glasul sămînțiilor ce au fost și icoana vremii trecute. Karamzin în
alte cuvinte o numește : testamentul lăsat de către strămoși strănepoților,
ca să le slujească de tălmăcire vremii de față, și de povățuire vremii viitoare.

În această privire atît de importantă, istoria, după *Biblie*, trebuie să fie,
și au fost totdeauna, cartea de căpitanie a popoarelor și a fieștecărui
om în deosebi, pentru că fieștecare stare, fieștecare profesie află în ea reguli
de purtare, sfat la îndoirile sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă
și la fapta bună.

„cartea
de
căpitanie
a popoarelor
și a
fieștecărui
om în deosebi”

Domnitorul, prin istorie, se deșteaptă la nobila ambiție de a face lu-
cruri mari și drepte, și prin urmare de a trăi în viitorime. Lauda neștearsă
și nemurirea cu care sînt încununăți ocîrmuitorii cei buni, defăimarea și
hula care sînt totdeauna partea celor răi, îi mai cu neputință ca să nu le
insufle în inimă dorința spre bine și spre virtute, dacă inima lor nu le este
încă stricată prin cangrena lingușirii. Cele mai înalte isbînzii, cele mai slă-
vite fapte nu vedem oare că s-au îndemnat prin istorie? Spre pildă, biruința
Asiei, după mărturisirea tuturor istoricilor vechi, s-au pricinuit prin deasa
cetire a *Iliadei* de către Alexandru cel Mare. Cine nu știe că acest falnic
isbînditor purta necontenit cu sine, într-o cutie de aur, poema lui Omir, și
ce este *Iliada* altă decît o istorie în versuri, cea mai veche și cea mai fru-
moasă din toate ! Făr-a merge în veacuri așa depărtate, nu s-au văzut mai
în zilele noastre, un alt Alexandru, Carl XII, deșteptîndu-și geniul spre iz-
bînzii și slavă, prin cetirea vieții Macedoneanului scrisă de Quint-Curtie ?
Care dar împărat, care domn nu trebuie să tremure dinaintea istoriei, acestui
strașnic tribunal, ce are să-i judece cu aceeași nepărtimire, precum odinioară
egiptenii judica pre rigii lor eșiți din viață ?

Dătătorul de legi, bărbatul de stat în istorie învață tocmelele ocîrmuirilor, puterea și slăbăciunea lor, pricinile de sporire sau de scădere a staturilor, felurile de guvern sub care au înflorit mai mult, legile care au avut înflurirea cea mai priincioasă sau cea mai stricăcioasă asupra puterii, asupra culturii, asupra moralului noroadelor.

Oșteanul în istorie găsește pildele cele mai drepte și mai adevărate despre strategie; cărturarul, filosoful în ea văd înaintirea duhului omenesc, rătăcirile sale, descoperirile geniului, pricinile neștiinței, a superstiției și a întunecului.

Simplul particular în cetirea istoriei găsește mîngiere pentru relele de față; ea li arată că, prin o tristă fatalitate, perfecție n-au fost niciodată în lume, că virtutea mai totdeauna au fost prigonită în viață și că răsplata ei cele mai multe ori nu i-au venit decît după moarte. Cine nu trebuie să-și uite durerile și nemulțămirea cînd istoria li arată pre niște cetățeni vrednici de a porunci lumii, cari au fost jărtfa tiranilor și de multe ori chiar a compatrioților lor. Nenorocirile noastre trebuie să le socotim de nimică, cînd vedem pre un Socrate silit să priimească otrava chiar din mîna atenienilor, pre un Aristide supus ostracismului, numai pentru că era numit cel drept, pre un Caton dîndu-și singur moartea, ca să nu-și vadă patria în robie. Îi cu neputință ca cineva insuflat de asemenea pilde, să nu-și îmbărbăteze caracterul, să nu dorească de a imita pre acești străluciți bărbați, făcînd abnegație de sine și rîvnind numai folosul obștească.

Cît trebuie dar să ne fie dragă această știință înaltă, care lasă că ne dă o petrecere folositoare și prin citirea ei ne îndestulează curiozitatea cea mai nobilă, dar ne învață încă a fi buni, ne mîntuie de prejudețe, ne sporește ispita prin ispita veacurilor trecute și ne lungește cum am zice viața!

„A nu ști ce s-au întîmplat înainte de a fi născut este, zice Ciceron, tot aceea ca cînd ai fi neconținut prunc; căci ce este vrîsta omului, dacă memoria faptelor noastre nu s-ar uni cu veacurile cele mai denainte?”

Istoria singură poate, ca într-o panoramă întinsă, să ne arate împărățiile trecute înainte de mii de ani; ea ne face privitori la luptele, la revoluțiile, la sfaturile, la serbările, întîmplate de la începutul lumii; ea scoate din morminte pe strămoșii noștri, și ni-i înfățișează ca vii dinaintea ochilor, cu toate virtuțile, cu toate patimile, cu toate năravurile lor. Ea dar ne leagă cu vecia, puind în comunicație sămințiile trecute cu noi, și iarăși și pre noi cu sămințiile viitoare, cărora are să le trădece povestirea faptelor noastre.

Pe lîngă toate aceste, istoria mai are și neprețuitul dar de a judica cu nepărtinire faptele contimpuranilor noștri, pre cari noi nu avem curajul sau destoinicia de a-i cunoaște drept și adevărat.

Studia istoriei, domnilor mei, au fost în toate timpurile ocupația de predilecție a oamenilor gînditori. Niciodată însă n-au avut importanța și universalitatea de care se bucură astăzi. La cei vechi ea era partea numai a politicilor, a oștenilor și a filosofilor, din pricina scumpetei manuscrisurilor. Astăzi însă, ori și unde nația este ceva înaintată, istoria este cetirea obștească a tuturilor stărilor, pînă și celor înjosite. În Franția, țaranul, sara,

Istoria
ne leagă
cu vecia...

Studiul
istoriei
în Europa

și
la români

la colțul focului, ca să se odihnească de trudele zilei, cetește mărețele reforme a constituantei și strălucitele biruințe a lui Napoleon. În Prusia, de cite ori nu s-au întâmplat să văd, în vremea popasului, pre muncitorul de până, cetind, la umbra unui copaciu, faptele marelui Friderik? Această norocită popularitate a istoriei vine mai ales din două pricini. Cea întâi, este că astăzi fieștecare cetățean are drit și îndatorire de a se ocupa cu trebile statului, că fieștecine dorește a ști care sînt și cum se păzesc drepturile naționale, ciștigate de cătră strămoși; și unde poate cineva să le găsească mai bine deslușite decît în istorie? A doua pricină, și cea de căpetenie, este aflarea tiparului; mulțămită, și de o mie de ori mulțămită celui, care dintei au găsit această artă, cea mai mare împrăștiitoare și păstrătoare a întâmplărilor, fără care istoria niciodată n-ar fi ajuns în cinstea universală în carea se află. Nici nu pot să vă arăt cit lipsa acestii înalte aflări aruncă nedumerire în povestiri, nesiguranție în opinii, neștiință și întunec în tot. Această lipsă, domnilor mei, este pricina că între români, chiar și între cei mai însemnați, se găsesc așa de puțini, cari cunosc istoria. Tiparul la noi nu este încă destul de slobod și de împrăștiat; noi n-avem încă publicată în limba națională macar o istorie universală, și ce vorbesc de istoria universală, cind chiar anele patriei noastre zac în întunec, păstrate numai în niște manuscrise, din care două din pricina copiștilor nu se potrivesc! Și cu toate aceste, tiparul ar fi cel mai sigur și mai grabnic mijloc ca să ajungem la civilizația societății europene. Noi cari ne fălim cu propășirile ce socotim că facem, noi cari nu vorbim decît (de) lumina și civilizație, dacă vream să avem în faptă aceea ce vorbim, ar trebui să urmărim pildei nord-americanilor, a căroră cea întâi treabă de care se apucă, cind își fac vreo nouă așezare, este să deschidă un drum și să aducă cu dînșii un teasc, spre tipărirea unui jurnal. Prin această îndoită operație, ei ajung țalul și fac analisis a orice sistem social, pentrucă, cum zice Volney, societatea nu este alta decît comunicația ușoară și slobodă a persoanelor, a lucrurilor și a ideilor.

Dacă istoria în deobște, adecă a neamului omenesc, este așa de interesantă în rezultatele sale, cu cit mai mult trebuie să ne fie istoria patriei, a locului, unde am văzut zioa? Omul totdeauna înainte de neam și-au iubit familia, înainte de lume și-au iubit neamul și partea de pămînt, fie mare, fie mică, în care părinții săi au trăit și s-au îngropat, în care el s-au născut, au petrecut dulcii ani a copilăriei, ce nu se mai întorc, au simțit cea întâi bucurie și cea întâi durere de bărbat. Acest simțiment sfînt, nu cunosc încă nici un neam, nici o săminție cit de brută, cit de sălbatică, care să nu-l aibă. M-aș întinde prea departe de subiectul meu, dacă m-aș pune a vă arăta pilde despre aceasta; ele sînt nenumărate.

Istoria
națională

Ce interes mare trebuie să aibă istoria națională pentru noi îmi place a crede că și d-voastră o înțelegeți ca și mine. Ea ne arată întâmplările, faptele strămoșilor noștri, care prin moștenire sînt și a noastre. Inima-mi se bate cînd aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul; dar, domnilor mei! și nu mă rușinez a vă zice că acești

bărbați pentru mine sînt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Anibal, decît Cesar ; aceștia sînt eroii lumii, în loc că cei dîntei sînt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Răsboeni are mai mare interes decît lupta de la Termopile, și izbînzile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite decît acelea de la Maraton și Salamina, pentru că sînt cîștigate de către români ! Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decît locurile cele mai clasice. Succava și Tîrgoviștea sînt pentru mine mai mult decît Sparta și Atena ! Baia, un sat ca toate satele pentru străin, pentru român are mai mult preț decît Corintul, pentru că în Baia, avanul rigă a Ungariei, Matei Corvinul, veteazul vetejilor, craiul crailor, cum îi zicea Sixt al IV, rănit de sabia moldovană, fu pus pe fugă și uită drumul patriei noastre !

Trebuința istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea driturilor noastre împotriva națiilor străine. Neavînd istorie, fieștecare popor dușman ne-ar putea zice cuvintele d-lui Aaron : „Începutul ce ai este necunoscut, numele ce porți nu este al tău, nici pămîntul pe care lăcuești ; soarta ta așa a fost, ca să fii tot după cum ești : leapădă-te de începutul tău, schimbă-ți numele sau primește pre acesta ce ți-l dau eu, rădică-te și du-te din pămîntul pe care lăcuești căci nu este al tău și nu te mai munci în zădar, căci tu nu poți fi mai bine de cum ești“. Și în adevăr, toate aceste cuvinte ni s-au zis de către streini ; începutul nostru ni s-au tăgăduit, numele ni s-a prefăcut, pămîntul ni s-a sfîșiat, driturile ni s-au călcat în picioare, numai pentru că n-am avut conștiința naționalității noastre, numai pentru că n-am avut pe ce să ne întemeiem și să ne apărăm dreptățile.

Domnilor, cînd aș fi așa de norocit să dezvolt mai mult în inima d-voastră interesul pentru istoria patriei, m-aș fâli că am sporit în d-voastră și iubirea către patrie și că prin urmare am contribuat la păstrarea naționalității, căci ce poate mai mult să ne-o păstreze, decît această istorie, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce sîntem și, ca regula de trei, ne descopere și numărul necunoscut : ce avem să fim !

O asemenea carte ar trebui să fie pentru noi aceea ce *Iliada* era pentru greci. Și să mă credeți, domnilor, că și istoria noastră are întimplări, are portreturi, care nicidecum n-ar rămînea mai jos decît eroii celor vechi, dacă acestora li s-ar scoate aureola poetică, cu care pana geniului i-au înfrumusețat. Totul este că veacurile eroice și mitologice au trecut de mult, că astăzi poezia nu se găsește nici macar în versurile poeților și că numai un Omer au fost în lume.

Negreșit că istoria Spartei, a Atenei, a Romei are mai mult interes decît a noastră pentru tot străinul ; dîntei, pentru că grecii și romanii sînt popoarele care pînă acum resumă civilizația și lumea vechie ; al doile, pentru că în rîurirea lor încă pînă astăzi se păstrează asupra noastră prin pravilile religioase și civile, prin științe, prin arte, prin pămînt, ce le-am moștenit de la dînșii, și în sfîrșit pentru că toată instrucția clasică a junimii încă astăzi se razimă pe istoria grecilor și romanilor, și mai ales pentru că faptele acestor

Lupta
națională a
românilor ...

Mărinimia
și bărbăția
voevozilor
noștri

Patria
noastră
din cea mai
bătrână
vechime

Decebal,
cel mai
însemnat
rigă ...

215

popoare s-au scris de niște bărbați ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste priviri, eu singur mărturisesc interesul universal a istoriei grece și romane, dar în ce se atinge de curajul individual, de îndrăzneala faptelor, de statornicia apărării, de mărinimia și bărbăția voevozilor noștri cari, deși pe un teatru strîmt și cu mici mijloace, au săvîrșit lucruri urieșe, în toate aceste, d-lor, nu mă tem de a zice că istoria noastră ar fi mai jos decît istoria a orișicărui popor vechi sau nou. Lupta națională a românilor cari mai trii veacuri au apărut cu sabia creștinătatea împotriva tuturor puterilor islamismului; domnia lui Alexandru cel Bun și a lui Mircea cel Bătrîn, a cărora nume răsuna de la Marea Baltică pînă la porțile Bizanției; strălucitele fapte ale unui Ștefan cel Mare; blînda figură a lui Neagu V.V. carele, ca Ludovic XII a Franței, lăsă sfături fiului său cum să domnească; abdicarea lui Petru Șchiopul, care preferă să se scoboare de pe tronul Moldaviei decît să plătească bir turcilor; chipul măreț și întocmai ca al lui Ahil al lui Mihai Viteazul, singurul Voevod ce ajunsese la uni părțile Daciei vechi și a se putea intitula: „Mihail, cu mila lui Dumnezeu, domn Valahiei, Moldaviei și Transilvaniei”; inima de erou și geniul bărbătesc a doamnelor Elena și Florica; patriotismul preotului Farcaș și înalta înțelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceeași mînă purta sabia spre apărarea patriei și condeul spre scrierea analelor naționale; rivalitatea numai spre bine a domnilor Matei și Vasilie, marile planuri sprijinite de mari talenturi a lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea mic și rîvnea tronul Bizanției; apărarea a nouăsprezece plăieși în cetatea Neamțului împotriva armiei întregi a lui Sobiețki, mîntuitorul Vienei, toate aceste figuri, toate aceste fapte ar merita mirarea chiar și a străinilor, cînd istoria noastră ar fi mai bine cunoscută. Vroiți însă un interes de roman, varietate de întîmplări, episoduri patetice, tragedii care să vă scoată lacrimi din ochi, grozăvii care să vă rădice părul pe cap, apoi nu voi avea trebuință decît să vă povestesc cruzimile și viața aventurieră a lui Vlad Țepeș, moartea vrednică de un princip a lui Despot Eraclidul, domnia lui Alexandru Lăpușneanul, intrarea cazacilor sub Hmelnițchi în Moldova, care singură este o poemă întregă, năvălirile tătarilor, tăierea lui Brîncoveanu și a familiei sale, una din cele mai triste priveliște ce istoria universală poate înfățișa, catastrofa lui Grigorie Ghica, în care se întîlnește tot neprevăzutul dramii, și cite alte scene grozave și uimitoare, cite alte întîmplări de cel mai mare interes chiar pentru indiferenți.

Pe lîngă aceste, istoria românească mai are un interes și mai universal. Patria noastră, prin o vrednică de toată jalea soartă, au fost menită din cea mai bătrînă vechime să fie teatrul năvălirilor și a războaielor străinilor. Înaintea vechitului creștinesc găsim pre Darie, pre Alexandru cel Mare, pre Lisimah, luptîndu-se cu dacii, a căror pămînt l-am moștenit noi.

O sută de ani după Hristos, întîlnim pre Decebal, cel mai însemnat rigă barbar care au fost vreodată, mai măreț, mai vrednic de a fi pe tronul Romei, decît mișeiilor urmași a lui August. În adevăr, acest Decebal merita atît de puțin numele de barbar, cît și orice alt barbat mare, care dorește a-și

civiliza țara. „Este barbar, zice d. Saint-Marc Girardin, acela care sub Domițian, biruitor al legioanelor romane, ceria ca Împăratul în loc de bir să-i trimată meșteri și lucrători de tot felul, atît în artele războiului, precum și în acele a păcii? Este un barbar acela care, înainte de a începe războiul împotriva romanilor, căuta pînă în fundul Asiei alianța unui alt dușman al Romei, a rigăi Parților?” Pînă acolo se întindea politica acestui bărbat însemnat. Însă, un erou mai mare se pornește asupra lui; Decebal trebuie să se plece, patria i se supune și nevroind a o vedea roabă el, care o ținuse slobodă și mîndră, că lua bir chiar de la domnitorii lumii, își dă singur moartea și scapă de a figura în triumful lui Traian, singurul împărat păgîn, pre carele, din pricina virtuților sale, creștinii l-au pus în rai. Așa, domnilor mei, se sfîrșește războiul dacilor, una din epokele cele mai importante din istoria Romei.

Plinie cel tînăr, într-una din scrisorile sale, ne dă ideea cea mai dreaptă despre acest cumplit război, în care era să se hotărască pricina civilizației și a barbariei. Caninius, unul din prietinii săi, făcea o poemă asupra acestui război; Plinie îl îndeamnă în întreprinderea sa: „Ai dreptate, îi scrie, să iei acest subiect; nu este altul mai nou, mai bogat, mai întins, mai poetic și voi zice însuși mai fabulos, măcar că totdeauna adevărat. Vei avea a zugrăvi canale sate pe niște țări necunoscute, poduri aruncate pentru întâia dată pe fluvii rapide, laghere așezate în mijlocul unor munți neapropiați pînă atunc, un rigă silit să fugă, silit să se omoare, dar care moare cu tot curajul său, și în sfîrșit două triumfuri: unul care fu cel întîi pe carele romanii îl cîștigă asupra dacilor pînă atunci nebiruiți, și celălalt care fu cel de pe urmă în carele biruința isprăvisse peirea acestui popor. Greutatea este ca să te poți ținea deopotrivă cu mărimea subiectului”. Pagubă că acest poem s-au pierdut; el ar fi putut să ne dea o mulțime de detalii asupra acestor lupte.

Trece o sută de ani și patria noastră, schimbată în colonie romană, începe a se face teatrul unde soarta Imperiei se hotărăște de către barbari. La Dunăre este lupta între barbarie și civilizație. Alani, avari, gepizi, goți, huni, lombarzi, bulgari, pe toți aceștia îi vedem trecînd și petrecînd prin țările noastre, sfîrșind una după alta imperia Cezarilor, răsipindu-o în urmă de tot și prefăcînd în sfîrșit fața Europei. Istoria tuturor acestor popoare barbare, care este lipită cu începutul tuturor națiilor nouă, ar rămînea întunecoasă, dacă nu s-ar desluși prin istoria românească.

În vremile moderne earăși vedem Moldavia și Valahia menite, ca și în timpurile de demult, a fi locul luptelor celor mai singeroase. Ungurii, polonii au hotărît aice cea mai mare parte a războaielor lor cu Turcia. Subt zidurile Hotinului, Sobiețki cîștigă reputația militară, care pe urmă îl cheamă pe tronul Iagelonilor. Imperialiștii [imperialii — n.ed.], moștenitori ungurilor, culeg earăși în țările noastre cele mai frumoase trofee asupra osmanilor. Vine începutul veacului al optsprezecilea și Moldavia vede figura cea mai măreață din toate a lui Petru cel Mare. De atunci mai toate biruințele Rusiei asupra Turciei se cîștigă în principaturi; bătăliile, tractaturile, generalii is-

... în vremile
moderne

Greutatea
de a scrie
istoria
țării
noastre

binditori a acestii puteri poartă nume de locuri românești. Nime dar nu poate tăgădui interesul universal al unii istorii, care ne înfățișază niște întâmplări așa de importante, niște bărbați așa de străluciți, niște nații așa de numeroase și deosebite, care toate pe pământul patriei noastre au lăsat urme de trecerea lor, monumenturi de existență ce au avut, binecuvîntări sau blestemuri : unele și altele meritate prin facerile de bine sau prin răutățile ce ne-au lăsat.

Însă cu cît această istorie este interesantă, cu atîta este și grea de înfățișat ; și cu toate acestea cu îndrăznesc a priimi asupra mea o sarcină așa de mare ; nimene nu simte mai bine decît mine cît ea este mai presus de puțința mea. Las că chiar slabul meu talent este nedestoinic de a trata după cuviință un asemenea înalt subiect, dar chiar împregiurările din afară sînt împotriva mea. O singură istorie completă și sistematică nu avem încă despre români ; însuși șirul domnilor nu este încă clasificat și statornicit prin făclia unei critice sănătoase. Documenturile oficiale și acturile publice, care sînt cea întii și cea mai puternică dovadă a adevărurilor istorice, ne lipsesc cu totul ; din pricina deselor revoluții care în atîta rînduri ne-au pustiit patria, ele sînt pierdute pentru totdeauna, sau împrăștiate prin țeri străine, pe la particulari sau în mănăstiri, sau în bibliotecile Ungariei, Poloniei, Transilvaniei, a Moscovei, Petersburgului, Viennei și chiar a Stocholmului. Așa dar în lipsa acestor izvoare de căpitenie, noi nu avem decît letopisițile țării și istoriile Ungariei, Poloniei și Turciei, cu care patria noastră au stătut în strînse relații, dar și aceste izvoare sînt încă departe de a fi desăvîrșite. Hronografurile românești, în ce se atinge mai ales de întilele timpuri a principatelor, nu se potrivesc nicidecum cu autorii străini, nu se potrivesc măcar între dîsele. Istoricii vechi unguri, poloni și turci nu cuprind, precum se înțelege de la sine, decît fragmenturi despre istoria noastră, și aceste încă ades întunecate prin duhul partidei și a urii. Ne mai rămîn încă istoriile, observațiile istorice, călătoriile publicate despre țările noastre de deosăbiți străini în deosăbite limbi ; aceste sînt ajutorul de căpitenie pentru compunerea analelor naționale, și mai ales scrierile lui Gebhardi și ale lui Engel, cari prin ostenitoarele lor lucrări au meritat bine de la români. Lipsa cea mai mare ni s-ar putea îndeplini prin neprețuitele uvrajuri a lui Samuil Klein și a lui Gheorghe Șincai, a căroră viață n-au fost decît o lungă luptă și o întreagă jertfă pentru patrie ; dar din nenorocire aceste mult dorite și mult așteptate scrise pînă acum n-au ieșit de sub tipar și, cum mă teni, nu vor ieși încă multă vreme.

Însușirile
unui bun
istoric

Pe lîngă greutatea sarcinii ce se pricinuește prin haosul atîtor materiale așa de înfelurite, așa de împrăștiate, așa de încurcate și cîteodată și așa de sărace, apoi se mai înfățișază și îndatoririle ce se cer de la orice istoric, fără privire asupra formii de afară, adică talentul și stilul compunerii. Lucian născut sub Traian cere următoarele calități și datorii de la un bun istoric. El vrea ca istoricul să fie înțelept, să aibă simțimentul cuviințelor, să știe a gîndi și a-și înfățișa gîndurile, să fie cunoscut în trebile politice și militare ; să fie slobod de frică și de ambiție, nelipicios mitii sau amenințării,

să spuie adevărul fără slăbăciune și fără amărire, să fie drept, fără asprime, censor fără oțerire și fără clevetire; să n-aibă nici duh de partidă, nici însuși duh național; îl vreu, zice el, să fie cetățan a lumii, fără stăpin, fără pravilă, fără privire către opinia vremii sale și nescriind decit pentru stima oamenilor cu dreaptă judecată și pentru lauda viitorimii.

Aceste sînt însușirile unui bun istoric; în vremea lui Lucian poate că se întimpla la mulți; dar astăzi, cînd egoismul și ambiția întunecă talenturile cele mai mari, puțini s-ar găsi cari să le adune. Fără să vroiesc sau să mă pot pune mai sus sau măcar deopotrivă cu alții, socot că nu-mi veți lua rău încredințarea ce vă dau că reul și minciuna nu vor găsi niciodată în mine un apărător, și că totdeauna mă voi sili a vă spune adevărul, caracterul principal a istoriei; iar cînd nu-l voi putea zice, voi tăcea, și d-voastră veți înțelege pentru ce. Îmi veți erta numai o mică plecare pentru nația mea, fără însă să credeți că aș denatura faptele, sau că aș ecscuza aceea ce merită ocară. Însă, cum zice Karamzin, pre carele nu mă pot opri de a-l împrumuta așa de des, „simtimentul de *noi* și al *nostru* însuflețează povestirea; pentrucă atît o părtinire groasă, partea unui duh slab și a unui suflet fără înălțare, este nesuferită într-un istorian, pre atita îi aflăm căldură, energie și incintare cînd iubirea patriei îi îndreaptă condeiful. Niciodată nu va fi suflet în care să nu domnească acest simtiment generos. În Tucidid noi vedem totdeauna un atenian: Tit-Livie este pururea un roman”.

În mine veți găsi un român, însă niciodată pînă acolo, ca să contribuez la sporirea romano-maniei, adecă mania de a ne numi romani, o patimă care domnește astăzi mai ales în Transilvania și la unii din scriitorii din Valahia. Petru Maior, de fericită aducere aminte, prin cartea sa *Despre începutul românilor*, publicată pentru întiași dată la anul 1812, ca un nou Moise au deșteptat duhul național, mort de mai mult de un veac; și lui îi sîntem datori cu o mare parte a impulsului patriotic ce de atunci s-au pornit în tustrele provincii a vechii Dacii. Pe de altă parte însă au avut și nevinovata nenorocire să producă o școală, destul de numeroasă, de romani noi, cari fără a-și sprijini zisele cu faptele, socot că trag respectul lumii asupra-le-și, cînd strigă că se trag din romani, că sînt romani și prin urmare cel întii popor din lume. Această manie s-au întins pînă acolo, încit unii își însușesc chiar și faptele și istoria bătrînilor romani de la Romulus și pînă la Romulus-Augustul. Așa, d. Aristia, pre care îl cinstesc ca bun traducător a unei părți a *Iliadei*, într-un poem epic unic în felul său, exaltat de un entuziasm puțin potrivit cu un roman, d. Aristia, zic, numește român pe Longin, sutașul roman, carele au străpuns coasta Domnului nostru Isus Hristos, cînd era răstignit pe cruce, și nu-și poate ascunde bucuria că cel întii creștin a fost un român.

Să ne ferim, domnilor mei, de această manie care trage asupra noastră risul străinilor. În poziția noastră de față, cea întii datorie, cea întii însușire trebuie să ne fie modestia; almintrelea am putea merita aceea ce zice d. Eliad, că numai națiile bancrute vorbesc neconținut de strămoșii lor,

Adevărul,
cerință
principală
a istoriei

Petru
Maior,
de fericită
aducere
aminte

bunăoară ca și evgheniștii scăpătați. Să ne scoborim din Ercul, dacă vom fi mișei, lumea tot de mișei ne va ținea ; și dinprotivă, dacă isgonind demoralizația și neunirea obștească care ne darmă spre peire, ne vom sili cu un pas mai sigur a ne îndrepta pe calea frăției, a patriotismului, a unei civilizații sănătoase și nu superficială cum o avem, atunci vom fi respectați de Europa, chiar dacă ne-am trage din hordele lui Gengis-Han. Așa dar, domnilor mei, eu nu vă voi ascunde că legile, că obiceiurile, că limba, că începutul nostru se trag din romani ; istoria de mult au dovedit aceste adevăruri, dar încă odată vă mai spun, sint departe de a măguli o manie ridicolă, vorbindu-vă de faptele romanilor, ca cînd ar fi ale noastre ; ci voi face ceva mai folositor ; mă voi sili a vă îndemna, că dacă vroiți să fiți cunoscuți de adevărați fii ai romanilor, apoi să faceți și d-voastră ceva care să se poată sămălui cu isprăvile poporului de lume domnitor.

„Eu privesc
ca patria
mea ...”

Înainte de a sfîrși, dați-mi voie, domnilor mei, să chiem luarea voastră aminte asupra cursului meu. Dacă grecii au căzut odată sub jugul lui Filip și în urmă sub jugul romanilor, este pentru că au vroit să fie plateani, tebani, ateniani, spartiați, și nu elini ; tot așa și strămoșii noștri au vroit să fie ardeleni, munteni, bănățeni, moldoveni și nu români ; rare ori ei au vroit să se privească între dinșii ca o singură și aceeași nație ; în neunirea lor dar trebuie să vedem isvorul tuturilor nenorocilor trecute a căroră urme încă pînă astăzi sint vii pe pămîntul nostru. Departe de a fi pîrtinitorul unui simțiment de ură către celelalte părți a neamului meu, eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istoria națională istoria Moldaviei întregi înainte de sfîșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania. Această istorie este obiectul cursului meu. Întinzîndu-mă, cum se înțelege de la sine, mai mult asupra întîmplărilor Moldaviei, nu voi trece sub tăcere și faptele vrednice de însemnat a celorlalte părți a Daciei, și mai ales a românilor din Valahia, cu care sintem frați și de cruce și de singe și de limbă și de legi. Prin urmare, vă rog să însemnați că eu nu voi descrie faptele deosebit, după ani și zile, ci într-un chip colectiv.

Poporul,
„isvorul
a tuturilor
mișcărilor
și isprăvelor”

Pînă acum toți acei ce s-au îndeletnicit cu istoria națională n-au avut în privire decît biografia domnilor, nepomenind nimic de popor, isvorul a tuturilor mișcărilor și isprăvelor și fără care stăpînitorii n-ar fi nimic. Mă voi sili să mă feresc de această greșală de căpitenie ; ci, pe lîngă istoria politică a țerilor, atît cît voi fi ajutat de documenturile și tradițiile vechi voi căuta a vă da și o idee lămurită asupra stării sociale și morale, asupra obiceiurilor, prejudețelor, culturii, negoțului și literaturii vechilor români. Departe de a mă pune ca ocăritorul vremii trecute, îmi voi face o deosebită datorie să vă înfățișez acea vechie întocmire guvernamentală, acea adunare de pravili fundamentale cunoscute sub numele de *obiceiul pămîntului*, sub care patria noastră s-au păstrat mai multe veacuri tare și puternică. Prin aceasta veți cunoaște, domnilor, că acel trecut nu era așa de rău, așa de barbar precum se plac unii și alții a vi-l înfățișa ; și că avea și el multe așezămînturi, multe orînduiele pre care chiar politici și economiștii de astăzi le mărturisesc de bune !

Istoria românilor, ca și a tuturilor națiilor moderne, se împarte în istorie veche, de mijloc și nouă : fieștecare din aceste se subțîmparte în mai multe perioade, care toate se încep cu vreo epohă însemnată. Nu vă voi vorbi decît de împărțala principală.

Istoria veche se începe de la cele întii timpuri istorice a Daciei și merge pînă la întemeierea staturilor Valahiei (1290) și Moldaviei (1350). În această întindere de vreme, vedem risipa dacilor, împoporarea țerii lor cu colonii romane, înflorirea acestora pînă subț împăratul Aurelian și risipirea lor prin năvălirea barbarilor, cari unii după alții s-au schimbat neconținut pe pămîntul nostru de la 270 și pînă la 570, cînd avarii s-au tras în Panonia, lăsînd Dacia slobodă. Într-aceste vremi grele, vedem însă din cînd în cînd pe micul popor român chiar în mijlocul sămințîilor de alt neam, retras și ascuns în văile și poenile Carpaților, păstrîndu-și naționalitatea, legile, limba și obiceiurile ca un scump patrimoniu priimit de la părinți. În veacurile X și XI, răsufîindu-se de năvălirile barbarilor, românii prind la îndrăsneală, esă din asilurile lor și pe coastele sau la poalele munților se alcătuesc în mici capitanaturi și voevozii subț șefi de sîngele lor ; și, în sfîrșit, în veacurile XIII și XIV se întind pe șesuri, esă în țară, după expresia vechelor hronice, și întemeiază două staturi neatîrnate, a Valahiei și a Moldaviei.

Cu formarea principaturilor se începe istoria de mijloc, și se sfîrșește cu desăvîrșita lor cădere subț domnii fanarioți (1716). Această parte a istoriei este adevărata istorie a românilor. Îndată după întocmirea lor în staturi neatîrnate, îi vedem luptîndu-se cu popoarele megieșite pentru păstrarea naționalității lor ; niciodată duhul izbînzii și a năvălirii nu i-au povățuit ; ci toate răsboaiele lor au avut un țal nobil și sfînt : apărarea patriei și a legii. Dar, în aceste lupte statornicia, curajul, isprăvile, biruînțele lor ne par fabuloase, potrivindu-le cu micul lor număr și cu puținele mijloace ce le-au stătut dinainte. Dușmani de zece ori mai puternici decît dînșii îi vedem bîntuiți și puși în fugă. Însă un colos strașnic, un nour cumplit, se ivește pe orizontul Europei : islamismul se arată și toate națiile tremură pentru legea și naționalitatea lor. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Iliria, Friulul, Crîmul se fac provincii turcești ; cetatea lui Constantin, Roma cea nouă, maica orașelor, se face capitala sultanilor, și semiluna se înalță în locul crucii pe bolta Sfîntei Sofia. În vreme cînd islamismul este biruitor pretutîndene, cînd chiar Grecia clasică se face prada osmanilor, cînd tuiurile acestora resbat pînă în inima Ungariei, numai românii se împotivesc șivoiului care înghite toate, numai ei stau ca un val apărător creștinătății împotriva musulmanilor. De multe ori biruiți, de multe ori supuși, dar niciodată abătuți pînă la pămînt și desnădăjduți, îi vedem folosîndu-se de tot prilejul și de la 1366 și pînă la 1688 stînd de-a purure în luptă. — Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Șerban Cantacuzino au fost mai ales neîmpăcați dușmani ai sectatorilor lui Mahomed, apărînd cu sîngele lor sfînta Cruce. Deși neconținut în răsboaie, românii însă nu uită reformele și îmbunătățirile din lăuntru ; în veacurile

Epocile
în istoria
românilor :

istoria
veche

istoria
de mijloc

românii
în veacurile
XVI și XVII

XVI și XVII mai ales ei fac mari înaintiri în civilizație. Școalele lor sînt vestite în tot orientul; Moldavia este una din cele întîi țeri a Europei, în care invenția lui Gutemberg, tipografia, se introduce. Dascălii, caligrafii și praviliștii români se chiamă la curtea țarilor Rusiei și un fiu al Moldaviei se învrednicește a fi învățătorul lui Petru cel Mare. În cea dintîi jumătate a veac. XVII, limba românească se desrobește și cîștigă dreptul de limbă a Statului; mai multe tipografii se așază în amîndouă principatele; Vasilie Lupu și Matei Basarab prin aceste faceri de bine își fac un nume nemuritor în istoria patriei. Bărbați rîvnitori desvoltează literatura și duhul național; și cit vor fi români, memoria și scrierile vornicului Urechie, a logofătului Eustratie, a mitropolitelor Dosoftei și Varlaam, a lui Miron Costin, Nicolae Costin, Radu Greceanu, Radu Popescu și Ioan Neculce nu se vor uita, nici se vor perde. Strămoșii noștri cu un pas grabnic se înaintesc pe calea civilizației Apusului; însă toate aceste propășiri se fac înnapoieri. Vremea căderii le vine; în pisma națiilor străine, în neunirea între dinșii, uitînd că sînt un singur și acelaș neam, ci despărțiți, luptîndu-se și slăbindu-se între dinșii unii pe alții sub nume de moldoveni și munteni, românii se apropie de peire. Tirania otomană se întemeiază asupra lor și cu dînsa superstiția, ignoranța și întunericul. În începutul veacului trecut se ivește biruitorul lui Carl XII, Petru cel Mare; mărnimosul monarh își pleacă un ochiu îndurător asupra popoarelor creștine a Turciei; românimea saltă de bucurie; eroul Rusiei, spre mîntuirea obștească, se unește cu Brâncovanul și cu Cantemir, dar zavistia și pisma acestor domni nimicnicește un plan așa de mare și așa de bine început. Pacea de la Prut întemeiază încă pe un veac jugul osmanilor asupra Principatelor de la Dunăre; cu tragerea oștilor rusești, românii perd cea de pe urmă nădejde de mîntuire, cea de pe urmă scîntee de naționalitate și cel de pe urmă drit ce le mai rămăsese, dritul de a fi ocîrmuiți de către domni pămînteni; și fanarioții se fac stăpîinii Moldaviei și Valahiei!

Istoria
nouă

Istoria nouă se începe cu veacul cel mai cîrmuit care vreodată au apăsătorile noastre.

Toate elementele de naționalitate și de patriotism sînt de mult perdute, legile fundamentale a țerii se calcă în picioare, Adunările obștești, sub nume de Divanuri, se fac numai niște formalități fără interes. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Poartă și de cler, pe de o parte, ține în lanțuri un popor de mai mult de două milioane oameni, ear pe de alta, se face stavilă chiar binelui, ce unii din domnii fanarioți vroiesc a face; driturile țerii, care din care se silește să le vîndă mai cu mic preț și mai degrabă; isvoarele de înăvuțire publică se întrebuințează numai în folosul unor familii privilegiate. Moldavia se sfîșie în trei părți, Valahia este încongiurată cu cetăți turcești zidite pe pămîntul ei. Fără ajutor din afară, fără ajutor dinlăuntru, românii scapă toate prilejurile de mîntuire, și în vreme cînd toate popoarele Europei se înaintează spre o mai zdravănă întemeiere dinlăuntru și din afară, noi cu aceeași repegieune, ne apropiem de peire. Revoluția franceză, sguinduind Europa pînă în cele mai adînci a sale temelii, se

resimți și între români ; unii dintre ei se pun în comunicație cu directorii franțezi ; dar prea multe țeri, prea multe stavile împedecă orice bună ispravă. Pe urmă biruitorul de la Marengo, în expediția sa în Egipt, vroid a da treabă turcilor, trimite emiseri în Valahia și Moldavia ca să formeze partizani ideilor nouă ; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduințele lui Bonaparte, se face propoveduitorul slobozeniei ; oprit în întreprinderea sa, el se dă călăilor de la Belgrad și moare pentru Patrie. Dar moartea sa nu rămâne neroditoare, și ea este menită să pregătească regenerația noastră. Moartea lui Rigas de o parte, apăsările nesuferite a tiranilor de altă parte, ideile veacului, care deși încet, dar tot începuseră a pătrunde între români, scrierile lui Petru Maior și a altor bărbați patrioți, contactul cu armile rusești ce au ocupat Principatele de la 1806 pînă la 1812, toate acestea pregătesc întimplările de la 1821. În vremea cînd în Moldavia Eteria izbucnește și chiamă la slobozenie nu numai pre greci, dar pre toate popoarele creștine care gemeau sub jugul Turciei, Teodor Vladimirescu rădică pe de altă parte în Valahia steagul național, vestind românilor că vremea venisă pentru ca țara să scuture stăpînirea străinilor, să depărteze abuzurile, care o rodia, și să dobîndească guvern național întemeiat pe o șartă liberală. Pornirile și a lui Ipsilanti și a lui Vladimirescu au un rău sfîrșit ; dar cu toate acestea rezultatele lor pentru noi sînt nemăsurate. Întimplărilor de la 1821 sîntem datori cu orice propășire ce am făcut de atunci, căci ele ne-au deșteptat duhul național, ce era adormit cu totul. De atunci multe împrejurări din afară ne vin în ajutor : Curtea protectoare, ca o răsplată pentru jărtfiele ce românii i-au făcut de la Petru cel Mare și pînă la pacea de la Adrianopol, simțește o îngrijire adevărată pentru soarta noastră ; și deși încă românismul nu triumfă, cum zicea d. Aaron, totuși existența politică începe a ni se așeza pe temeiuri mai statornice. În urma multor pătîmiri, multor nenorociri, un orizont mai senin ni se arată ; pacea de la Adrianopol se încheie între Rusia și Turcia, și drituri pierdute de veacuri ni se întorc înapoi. Kiselef, un nume pre care românii nu trebuie să-l rostească decît cu recunoștință și dragoste, este însărcinat cu regenerația patriei, cu punerea în lucrare a pravililor menite să ne facă o nație, pînă la împlinirea cei mai mari făgăduințe, pînă la cea mai temeinică închizăș-luire a naționalității noastre, adecă numirea de domni pămînteni și pe viață, pe tronurile Moldaviei și Valahiei.

Teodor
Vladimirescu
rădică
steagul
național

Pînă aici, domnilor mei, vine istoria ce am să vă înfățoșez. Sprijinul cel mai temeinic, ca să pot ajunge la țelul dorit, îl aștept de la indulgința d-voastră și de la nădejdea măgulitoare că prin prelecțiile mele voi putea deștepta în d-voastră un duh de unire mai de aproape între toate ramurile neamului românesc, și un interes mai viu pentru nație și patrie. Aceasta mi-ar fi cea mai scumpă răsplătire și cea mai bună înbărbătare în trudnicul meu drum.

Pentru
nație
și
patrie

Într-o asemenea întindere de istorie, care cuprinde atite timpuri și atite locuri chiar cu cea mai mare luare aminte, trebuie să fac greșeli ; oricine

Însă va binevoi a mă asculta ceva, va însemna că ele se vor întâmpla din lipsa cunoștințelor și nici decum din rea voință sau cu vreun scop ascuns.

În înfăptuirea întâmplărilor care sînt aproape de noi și pe care sau noi, sau părinții noștri le-au văzut, voi fi cu cea mai neadormită privighiere, mărginindu-mă a vă arăta numai faptele împlinite, fără a vroi a vă descoperi și tălurile ascunse. În epoha de la 1822 și pînă la 1834 voi fi mai ales cît se va putea mai scurt și mai obștesc, înfăptuindu-vă numai întâmplările publice și acele care au avut o înfrurire simțitoare asupra țării. Noi n-am ajuns încă așa departe ca să putem trata cu nepărtinire istoria contimporană; aceasta este treaba viitorimii; Dumnezeu dar să mă ferească de a vroi a mă pune censorul conviețuitorilor mei, judecîndu-le sau criticîndu-le purtarea și faptele. „Acela care își înalță duhul la vrednicia unui istoriograf, zice Ioan Müller, perde din privirea sa orice atingeri momentale și particulare. Jurnaluri pot aduna personalități; în tablele istoriei se scrie numai vecinicul adevăr”.

Vecinicul
adevăr ...

■ Reproducere după „Foaițe pentru minte”, VII—1844, nr. 11—13, p. 81—85, 89—93, 97—102; Ediții: *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia Mihăileană, rostit la 24 noiembrie 1843, Iași*, La Cantora Foaiței Sătești, 1843, 14 p.; „Propășirea” I, 1844, nr. 37, p. 292—96 și nr. 38, p. 297—303; Tradus în „Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde”, 1847, nr. 22—24 și 26; *Letopisișile Țării Moldovei*, I, Iași, 1852, p. XXV—XXXVIII; *Cronicele României*, I, București, 1872, p. XXXI—XLIII; Aron Pumnul, *Leptuaru românesc cules din scriitori rumâni*, t. IV, Viena, 1864, p. 256—275 (După: Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu-bibliografie*, București, 1971, p. 32—33, sub nr. 220. Tot acolo și celelalte ediții). De asemenea și M. Kogălniceanu, *Opere*, II, *Scrieri istorice*, p. 386—399.

1843–1844

Sociale, economice, naționale...

FABRICILE SĂ FIE APĂRATE...
ȚEHURILE SĂ SE STÎRPEASCĂ...

CLUJ. DIETAL.

49

Reprezentăția staturilor prin care se cere prelungirea Dietei, numai în 16 dec. s-au dat în minile Ecs. sale a c. comisariu. În șederea din aceeași zi deputatul Iosif Zeik făcu o propoziție, ca și pînă cînd asupra țehurilor s-ar lua alte măsuri, dieta de acum să grăbiască a face o lege prin care fabricele să fie apărate de năpăstuiți pricinuite prin țehuri.

Deputatul din districtul Făgărașului propuse ca să se apuce măsuri, prin care țehurile de meșteșuguri, ca unele care se zic a fi stabilitoare de o industrie mai întinsă și egoistică, să se stîrpească cu totul din țară.

Amîndoaă acestea propuneri fură date la deputația comercială, ca aceea să-și dea părerea încă pînă ține dieta.

Deputatul din scaunul Sibiiului, Simion Șraiber, protestă asupra acestei hotărîri, și fu sprijinit de mai mulți deputați săsești, încît protestația se trecu la protocol.

■ „Gazeta de Transilvania”, VI, 1843, nr. 1 (4 ianuarie), p. 1, col. II.

O VICTIMĂ A TIRANIEI: MITICĂ FILIPESCU

I.

50

CASIMIR v. TIMONI, CONSULUL AUSTRIAC DIN BUCUREȘTI, CĂTRE PRINCIPELE
METTERNICH

Nr. 22

Serenissime Principe !

București, 22.V.1843

Cunoscutul fiu de boier, Mitică (Dimițrie) Filipescu, implicat în conspirația din anul 1840 și condamnat la o detenție de 10 ani în mănăstirea Snagov, a fost grațiat în luna martie a anului curent de domnul ce cîrmuiește în prezent, dar după ce și-a dobîndit libertatea a început să sufere

225

de o tumoare la gît, care — în ciuda străduințelor medicilor — a tot crescut și în ziua de 19 l.c. i-a curmat viața.

Cu toată jena financiară a acestei ramuri a Filipeștilor, i s-a făcut decedatului o înmormintare fastuoasă și s-au ținut panegirice în care a fost înfățișat ca o victimă a tiraniei.

A fost o demonstrație împotriva domnului destituit, pe care l-au învinuit mulți de moartea lui Filipescu.

Textul german

Zl. 22

Bukarest, 22. V. 1843

Durchlauchtigster Fürst!

Der bekannte Boyaren-Sohn Mitica (Demeter) Philippesco welcher in die Verschwörung des Jahres 1840 verwickelt, zur 10jährigen Detention in dem Kloster Snagow verurtheilt, von dem gegenwärtig regierenden Hospodar im März dieses Jahres begnadigt worden ist, hatte kaum seine Freiheit erlangt, als er an einer Geschwulst am Halse zu leiden anfang, welche trotz aller Bemühungen der Ärzte immer grösser wurde, und am 19 d.M. dem Leben des Mitica Philippesco ein Ende machte.

Ungeachtet der Armuth dieses Zweiges der Philippesco ist dem Verstorbenen ein glänzendes Leichenbegräbniss gemacht worden, und sind dabei Reden gehalten worden, welche ihn als das Opfer der Tyrannei darstellten.

Es war eine Demonstration gegen den abgesetzten Hospodar dem von vielen der Tod des Philippesco zur Last gelegt wird.

II.

LUI DIMITRIE FILIPESCU, JALNICUL SĂU VĂR COSTANDIN GHIORGHIE FILIPESCU

„Fericiți cei ce se gonesc pentru dreptate
că acelora este împărăția cerurilor“

(Matei, cap. VI)

Domnul l-au zidit și au zis: „Du-te, repedi-te într-această lume amară; mergi din valuri în valuri, izbește-ți tinăra ta frunte de caprițile soartei, sfărîmă-ți inima, și cînd vei vedea că lumea este prea strîmtă, ca să-ți coprinză sufletul, întoarce-te la mine, și mila mea îți va răsplăti pentru cîte ai suferit“. Născu, trăi și cunosc de ale vieții decît durerile ei! În zadar acele nopți fără somn, care le petrecea cu capul plecat pe cărțile strălucitei antichități, și a veacului nostru, în zadar acea comoară de învățătură din care își însușise nobilul său caracter, acea voință de fer d-a nu se pleca nedreptății și nelegiuririi, toate să sfîrșiră acum, toate să potoliră; muri, și cu dînsul împreună muriră și nădejile care le hrănea pentru

dînsul, acei ce cunoscîndu-l bine ştia să-l preţuiască, dar nu să şterseră, nici se vor şterge acele întipăriri, care netăgăduitele sale talente, nobilul său suflet, înaltele şi patrioticele sale cugetări le-au lăsat după urmă-i.

Jertfa unei desprejuite tiranii, jertfa unor duhuri tirite şi vindute, ştiu să arate în curs de trei ani că, dacă putea să-l înconjoare de toate micile uneltiri a unei scriboase închisori, nu putu să-i dărîme sufletul acela atît de întărit prin preţeptele sfintei Evanghelii, şi prin acea putere morală care l-au păstrat neclintit în mijlocul suferinţilor care i le născocea în toate zilele, şi mai la urmă în tot cursul îngrozitoare sale boale. Cine l-au auzit în această vreme de chinuri să se plîngă cîtuşi de puţin? Ce astîmpăr, ce răbdare în toată purtarea sa, pînă la cel după urmă ceas! Ce curaj, cînd recea mîna a morţii să întinse către dînsul!... să sculă, şezu pe un jeţ, luă mîna nenorocitei sale maici, o strînse şi văzînd lăcrămile care-i înonda obraji ei, şi suspinurile care eşa din peptul cel obosit, îi făcu semn să tacă, îi arătă cerul şi închise ochii!!!

Ai murit, tinere şi nobile bărbate, dar, mucenic în lumea aceasta aşa de amară pentru tine, o să dobîndeşti în lumea veseliilor cununa mucenicilor; ai scăpat de ticăloşiile aceştii vieţi, unde răutatea te-au prigonit, eşti acum înaintea tribunalului aceluia al vecinicei şi sfintei dreptăţi, unde se vor cumpăni nenoroci[rî]le tale cu cugetul acelora ce le-au pricinuit.

Pace ţie! pace iubitei tale ţărîni! treacă creştinul cel bun pe dinaintea mormîntului tău, şi zică: au trăit vreo cîteva ceasuri, şi n-au cunoscut decît ticăloşiile aceştii lumi! Doamne! tu, mîngîierea nenorociţilor, tu, izvorul bunătăţilor, primeşte-l în sinul tău, Doamne, dăruieşte-i lui cereştile tale bucurii, iartă-i greşalile lui, Doamne! Şi iartă şi trece-i ce l-au bîntuit pre ea.

1843 mai 9

■ I. Wien, Haus-, Hof- u. Staatsarchiv, Moldau und Walachei, Fasc. 56; Copie dact. B.A.R., (Raportate consulare austriece VI, Acte nr. 190); II. B.A.R., „Fragmente mss“ (fost ms. rom. 4076, f. 172).

NEMULȚUMIRI GENERALE SUB DOMNIA LUI GH. BIBESCU

51

R. G. COLQUHOUN, CONSULUL BRITANIC LA BUCUREȘTI, CĂTRE LORD
ABERDEEN, MINISTRUL DE EXTERNE AL ANGLIEI

No. 6

Excelență,

București 28 Oct. 1843

Perioada absenței domnitorului din Țara Românească nu a fost marcată de nici un eveniment important afară de creșterea constantă a sentimentului de nemulțumire, pe care am avut prilejul să-l semnaliez an-

„Jertfa
unei
desprejuite
tiranii...”

Nemulțumire
în toate clasele.

Principele
Bibescu

terior. Acest sentiment — pe care nu pot să nu-l bag în seamă — este foarte general și este împărtășit de toate clasele, de la boerii mari (fiecare din ei fiind nemulțumiți că alegerea nu l-a favorizat pe el) pînă la țărănime.

O cunoaștere destul de intimă a caracterului principelui Bibescu m-a făcut să sper multe lucruri din partea sa; la urcarea pe tron el a părut a înțelege principiile care au condus la înălțarea sa, iar rolul pe care el l-a jucat în afacerile publice în ultimul an al domniei principelui Ghica au determinat persoane imparțiale să-i acorde încredere. De fapt imediat după alegerea sa toate partidele au fost de acord că nu s-ar fi putut face o alegere mai bună. Eu nu am încă nici un motiv să-mi schimb această opinie.

Că multe abuzuri continuă încă, nu se poate nega, natura administrației și situația specială a țării conducind la o asemenea stare de lucruri. Principele are foarte puține persoane cu care să poată colabora. Bărbații mai tineri, cei mai mulți dintre ei educați în Europa, sînt încă prea tineri pentru a li se putea încredința funcțiuni înalte; așa că el este obligat să se folosească de mulți din aceia care au ocupat funcțiuni în timpul fostei administrații. Dacă îmi este permis să atrag atenția asupra defectelor caracterului principelui Bibescu, aș spune că ele consistă în graba, sau poate pripeala cu care își formează o părere și această părere, odată formată, el și-o menține cu încăpăținare.

Este nelindoiș că influența Consulului general rus se simte acum mult mai direct decît înainte și numai timpul va arăta dacă această influență se va exercita spre bine sau spre rău.

Problema
moșilor
mănăstirilor
închinat...

Printre cele mai acute cauze de nemulțumire care au apărut acum este știrea că o nouă convenție este pe cale să se încheie privitor la administrarea moșilor mănăstirilor închinat Locurilor Sfinte. Cei zece ani în timpul cărora aceste moșii au fost administrate de guvernul local, împreună cu egumenii sau stareții trimiși aici de la Locurile Sfinte, sînt pe cale să expire și, sistemul dovedindu-se a fi fost defectuos în aplicarea sa și foarte păgubitor pentru toate părțile interesate, cu excepția cîtorva sforari, guvernul rus a propus ca Locurile Sfinte să plătească Principatelor o sumă fixă anuală de două milioane piaștri (ca. 30 000 £) în loc de fostele obligații; ca un rezident purtînd titlul de exarh să fie trimis aici, el urmînd să ia hotărîri împreună cu principele și cu consulul general rus în toate diferendele în legătură cu aceste moșii, iar în caz de apel, decizia finală să fie dată de Misiunea Imperială de la Constantinopol. Nu mai este necesar să subliniez imensa creștere a influenței care va fi plasată prin aceasta în minile agentului rus de aici, avînd în vedere că aproape o treime din pămînturile Valahiei aparține mănăstirilor mai sus menționate. Mitropolitul primat al Valahiei¹, o persoană foarte influentă, face tot ce-i stă în putere pentru a împiedica aducerea la îndeplinire a acestui plan.

„Țărănimea
se
plînge...”

Țărănimea se plînge acum de neîndeplinirea anumitor promisiuni făcute ei în primele proclamații ale domnitorului prin care au fost lăsați să sperie că toată munca forțată, sub formă de „corvezi”, va lua sfîrșit. În loc de aceasta, principele, constatînd că fondurile municipale se găsesc într-o

stare precară și capitala reclamînd măsuri energice pentru restaurarea ei, s-a văzut silit să impună țărănimii șase zile de muncă suplimentară, pentru care ea avea totuși să primească plată de muncitor agricol. Aceleași motive l-au silit să impună o taxă sau accize pe toate vitele care intră în Capitală, patru parale de cap de vită. Rezultatul acestor impozite a fost o considerabilă îmbunătățire a situației capitalei și mi s-a dat a înțelege că aceste impozite vor fi în curînd suprimate. Totuși în prezent nemulțumirea persistă.

Am avut lungi convorbiri cu Consulul general rus asupra situației și am aflat de la el că pînă în prezent toate acțiunile principelui Bibescu au avut deplina aprobare a Cabinetului Imperial.

Am onoarea . . .

Robert G. Colquhoun

Textul englez

Nr. 6

My Lord,

Buarest, 27th October 1843

The period of the absence of the Hospodar from Wallachia has not been marked by any event of importance except the gradual increase of that feeling of discontent which I have before had occasion to notice. This feeling I cannot conceal from myself is very general, and extends over nearly all classes from the higher Boyard (each dissatisfied with the result of the election not being more favourable to himself), to the peasantry.

A tolerable intimate knowledge of the character of Prince Bibesco led me to hope much from him; on his accession to the throne he appeared to understand fully the principles which had caused his elevation, and the part he had during the last year of Prince Ghyka's reign taken in public affairs induced impartial persons to place confidence in him. — In fact all parties immediately after the election seemed to agree that no better choice could have been made. I have not yet had reason to change this opinion.

That many abuses still continue, cannot be denied, the nature of the administration and the peculiar position of the country leading themselves to such a state of things. The Prince has very few heads to work with. The younger men, most of whom have been educated in Europe are still too young to be placed in high offices, so that he is compelled to employ many of those who during the former administration held office. If it be permitted me to point out the defects in Prince Bibesco's character, I should say his error consists in his hastily, perhaps rashly, forming an opinion, and that opinion once formed, he obstinately persists in maintaining it.

There is no doubt that the influence of the Russian Consul General is more directly felt now than it was formerly, time alone can shew whether that influence will be exerted for good or for evil.

Among the more crying causes of complaint now brought forwards, is the currently received report that a new arrangement is about being concluded respecting the administration of the monastic lands dependent upon the Holy Places. The ten years during which these lands were to be administered by the local Government conjointly with the igoumènes or abbés sent here by the Holy Places, are about to expire, and the system having been found very defective in its working as well as ruinous to all parties except a few intriguers, the Russian Government has proposed that the Holy Places should pay a fixed sum annually to the Provinces of two millions of piastres (say £ 30,000) in lieu of former droits; that a resident should be sent here with the title of Exarch, who should, conjointly with the Prince and the Russian Consul General, decide all differences connected with these lands and in case of appeal, the matter should be decided by the imperial mission at Constantinople. It is needless to point out the immense increase of direct influence which thus will be placed in the hands of the Russian Agent here, when it is considered that nearly one third of the whole soil in Wallachia belongs to the Monasteries above named. The Metropolitan Archbishop of Wallachia¹, a person of very great influence, is endeavouring by all means in his power to prevent this plan from being carried into execution.

The peasantry at present complain of the non fulfilment of certain promises held out to them in the early proclamations of the Hospodar they had been led to hope that all forced labor in the shape of „Corvées“ would have ceased. Instead of this the Prince finding that the Municipal funds were in a most dilapidated state and the capital requiring strong measures to put it into good order found himself compelled to impose six extra days labor upon the peasantry for which however they were to receive laborer's wages. The same cause compelled him to impose a tax or octroi duty on all cattle coming into the City, of four paras per head. The effects of these imposts have been, certainly, a very considerable amelioration in the state of the capital, and I am give to understand that these imposts will shortly be discontinued. The discontent however now exists.

I have had long conversations with the Russian Consul General on the state of affairs and have learnt from him that up to the present moment, every one of Prince Bibesco's acts have had the entire approval of the Imperial Cabinet.

I have the honor to be etc.

Robert G. Colquhoun

■ P.R.O. F.O. 78/527, f. 27-31. Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 15.

■ 1. Neofit: mitropolit locuitor (1829-1833 și 1834-1840); mitropolit ales (1840-1849);

CONFLICT ÎNTRE
ADUNAREA OBȘTEASCĂ ȘI DOMNITOR
ÎN PRICINA ÎNSTRĂINĂRII MINELOR¹

52

RĂSPUNSUL ADUNĂRII LA OFISUL DOMNESC Nr. 154 (DIN 14 FEVR. 1844)

Prea înălțate Doamne,

Obșteasca Adunare a văzut coprinsul ofisului Înălțimei Voastre, cu No. 154, ce ați binevoit să-i adresați la raportul cu No. 166, și s-a pătruns de multă mihnire pentru băgările de seamă ce-i faceți, că ar fi eșit din hotarele atribuțiilor sale și că ar fi călcat regulele bunei cuviințe și a căzu-
tului către Înalta Oblăduire respect, cerind prin al său raport desființarea
jurnalului încheiat de Sfatul Administrativ Estraordinar în privința es-
ploatării minelor și întărit prin ofisul Înălțimei Voastre; mai adăogîndu-se
și că nu s-a pătruns de cuprinderea pomenitului jurnal, ce este întemeiat
chiar pe dispozițiile articolelor aceloră cu care s-a slujit ea întru espunerea
din raportul său atins de prezisa pricină.

La aceasta, luînd Adunarea voc de la Înălțimea Voastră, vă supune cu
respect că avînd sub vedere în toată vremea paragraful de la art. 54, art.
56 și paragraful de la art. 57 al Regulamentului Organic ce pe lingă altele
o îndetorează ca să judece folosul tuturor măsurilor ce s-ar lua în pricini ori
de obște sau întimplătoare; socotește că n-a pășit peste ale sale atribuții,
dacă, privind pricina minelor, unul din obșteștile folosuri ale țarei, a chib-
zuit, potrivit cu îndatoririle la care a supus-o pravila organică, să roage pe
Înălțimea Voastră, în urma deslușirilor ce luase despre coprinderea jurnalul-
lui, ca să porunciți a se desputernici, pe cit el nu se va fi aflînd coglăsu-
tor cu legiurile în ființă; precum și a se desființa tipăritele și obșteștile esem-
plare și a se popri de a nu mai țircula², pentru depărtarea lor de la temei-
urile pravilei, pe care nu le-ar fi socotit că ar putea însemna cevași dacă nu
le-ar fi recunoscut îmbrăcate cu caracter ofițial.

Acestate au fost, Prea Înălțate Doamne, cuvintele pentru care Adunarea
a întins plecata sa rugăciune doveditoare a singurei dorinți ca să vază
prescrise chibzuirile atingătoare de exploatația minelor în lăuntru cercu-
lui articolilor 178 și 179 a Regulamentului Organic, avînd supt vedere,
osebit de alte considerații ce privea la măsurile cerute spre asigurarea veni-
tului Statului, și darea sorocului de duoisprezece ani, punct de căpetenie și
vrednic a se lua în băgare de seamă, nefiind nici cum coprins în pomenitele
articole. Care soroc pentru ca să se dea de s-ar fi judecat folositor, trebuia
ca o adăogire la pravilă să se așeze după formele legiuite prin art. 55 a
Regulamentului, spre a nu se împiedica altmintrelea nici sloboda dispozi-
ție a fiecăruia proprietar întru cele de bună voe tocmeli.

Nu nădăjduia însă Adunarea a priimi de la Înălțimea Voastră răspun-
sul prin care nu numai sentimentele sale se cunosc altele de cit cele adevă-

Minel,
unul din
obșteștile
folosuri
ale țarei

rate și respectoase către Înalta Oblăduire, ci și îndatoririle puse asupra ei prin articolele 54, 56 și 57 se lasă neluate în băgare de seamă. Adunarea dar se mărginește și acum intru a repeta plecata sa rugăciune, cerînd cu supunere cele cuprinse în raportul său cu No. 166.

Iar cît pentru ceea ce privește la viitorul ei, după cum bine ați voit Înalțimea Voastră să îi adăogați înșirîit, ea mai întîi socotește de netăgăduit a vă încredința că nu uită nici va uita vreodată datoriile sale către Înalta Oblăduire; avînd după aceasta deplină mulțumire a se mîngia de nădejdea că ființa și locul ce înfățișează stau supt suzeranitatea și ocrotirea amindurora făcătoarelor de bine Prea Înalte Puteri.

No. 205, 1844 Februarie 29

Acest raport s-a priimit de Obșteasca Adunare după cele mai multe glasuri, potrivit cu § g. de la art. 48 din Regulament³.

Prezidentul Obșteștei Adunări, Neofit, mitropolit Ungro-Vlahiei,
Ioan Văcărescu, Const. Gr. Ghica, Dimitrie
Hrisoscoleu, Constandin Suțu, Alexandru
Ghica, Gr. Cantacuzino, Scarlat Gr. Ghica,
I. Slătineanu, A. Cocorescu, N. A. Nicolescu,
C. G. Filipescu, C. Filipescu, A. Racoviță,
I. Bălăceanu, Alecu Bujoreanu, C. N. Brăiloiu,
C. Costescu.

■ „Analele Parlamentare ale României”, tom. XIII. Partea I. *Obicinuita Obștească Adunare a Teror Românești ... 1844*. București, 1902, p. 397—398 (Anexa No. 55. Litera E). — Publicată întîi de D. A. Sturdza, *Cestiunea Trandafilof. Episod din istoria modernă a României, 1843—1844*, în „Revista Nouă”, I, 1888, Nr. 7, p. 248—249.

■ 1. O societate minieră din Rusia, reprezentată prin inginerul A. I. Trandafilov, ceruse în martie 1843, și obținuse de la domnitorul Gh. Bibescu, în octombrie același an, concesiunea unor exploatare miniere și saline în condiții care ofereau perspectiva încălcării prevederilor constituționale de inalienabilitate a solului țării. 2. E vorba de propunerile-contract răspîndite de Trandafilov pe la diferiți proprietari de terenuri metalifere sau saline, în contrazicere cu legiurile în ființă. 3. Drept urmare, pe ziua de 4 martie, Adunarea a fost dizolvată.

53

IOAN ELIADE RĂDULESCU, MĂCIAȘUL ȘI FLORILE¹

Un Măciaș ghimpos, sălbatic
De prin locuri depărtate,
Noduros, rîios, iernatic,
Smuls de crivețe turbate,
Aruncat într-o Grădină,
Avuțită, roditoare,
Vrea să prinză rădăcină,
Între flori mirositoare.

Pir avea pe lingă sine
Buruiană blestemată
Ce se-ntinde-n mii de vine
Încleștată, înșesată
Și tărîmu-nțelenește,
Îl usucă și-l stirpește,
Stinge neamul d-orice floare,
Suge sucul din livele,

Fruct, legumă abia vede
 Muncitorul cu sudoare.
 Astea toți le știu prea bine,
 Dar Măciașu-i mărăcine,
 Știți că nu e de vreo mană.
 Speculă dar pentru sine
 Să-și dea nume cu *pomană*
 (Căci la dînsul *suvenire*
 Va să zică *pomenire*)
 Zise dar că e de vița
 Trandafirilor faimoși
 Să se bucure lelița
 Și flăcăii năzuroși.
 Îngimfat de-a lui mărime
 Ca un semn de nobilime
 Că se trage de la noadă,
 Și că simte, pătimeste,
 La folos *obștesc* gindește
 Își puse și-un *of* în coadă
 Nodurosul Mărăcine
 Și crezu că-i stă prea bine.

O! încoace, *of* încolo,
O! Grădina răsună;
 Floricele curioase
 Una p-alta se-ntreba;
 — „Trandafir să fie, lele“?
 — „Nu e trandafir, surato“;
 — „Vai de noi, de floricele“!
 — „Ce-a mai fi de noi, cumnato“!
 — „E măciaș, lua-l-ar naiba“,
 Vioarelele strigară,
 E semn rău, ca scaiul, sgaiba!
 E sălbătăcie-n țară“.
 — „Surori bune, dumneavoastră
 Nu vă temeți, surățele.
 Rujii, noi din firea noastră
 Și noi facem floricele.
 Sunt de-o lege-n astă țară
 De Domnul blagoslovită,
 La spor mare vă invită
 Vița mea de din afară“.
 — „Măi măciașe, măi măciașe,
 Măi spioane, măi ploscașe,
 Dă-ne pace și te cară,

Du-te dracului din țară!
 Ești un proclet, mărăcine,
 Nu ne-aduci tu vreun bine.
 Pirul ăla e rea piază.
 Unde-apucă de-ncuibează
 Bagă nasul, sfredelește,
 Sapă locul, găurește.
 Dă-ne pace și te cară,
 Du-te dracului din țară“!

Într-acestea iată vine
 Grădinarul să așeze
 Binișor pe Mărăcine
 Și-ntre flori să-l încuibeze.
 — „Nene, tată Grădinare,
 Ia gindește-te mai bine
 La primejdia cea mare
 Ce-a să faci c-un mărăcine“?
 Floricelele strigară
 Și fierbinte se rugară:
 — „Ia astupă acea groapă,
 Vin-mai bine de ne-adapă;
 Dă la cioara pe Roșcatul
 Că ai să ne tragi păcatul. . .“
 — „N-auziți, tacă-vă gura“,
 Strigă Omul supărat.
 „Mie-mi trebuie răsura,
 Voi nu știți a ține sfat.
 E obrăznicie mare
 Să-mi ziceți curat ș-anume:
 « Groap-astupă, Grădinare,
 Dă la dracul pe Roșcatul! »
 Mi-e rușine și de lume
 Să-mi strigați că trag păcatul,
 Cind eu iarna, toată vara,
 Zi și noapte asudez
 Să v-adap, să vă lucrez
 Cit m-a obosit povara.
 Eu voesc obștescul bine
 Și-a grădinei avuție;
 Eu știu și din mărăcine
 Să scoț flori cu măiestrie.
 Altoi-voiu eu Răsura
 Tot cu roze franțozești,
 Trandafiri împărătești,

Să vă tacă vouă gura“.
 — „Nene, tată Grădinare,
 Vezi primejdia cea mare.
 De-ar fi trandafir, tot merge,
 Ci vedem ghimpoase verge,
 Și-acel of grozav din coadă
 Ce cu trandafir se-noadă ! . . .
 Tot mai multe știe satul :
 E sentimental spurcatul
 Și-oftătura lui rău pute
 C-om merge din bute-n bute.
 Nu vezi pirul ce ne-aduce ?
 N-ar mai apuca s-apuce !
 E o proastă buruiănă
 Și se-ntinde pe poiană,
 Se prășește în grădină,
 Ne stinge din rădăcină,
 Ce-ți veni cu avuția ?
 Lasă-n colo năestria.
 Corcitura, altoirea,
 Că tot lucru-și are firea ;
 Măciașul e mărăcine
 Ciomăgos și plin de spine.
 Floarea este iarăși floare,
 Ce dă spirt iar nu duhoare,
 Pune-o-n pept. la cap, pe masă,
 Mărăcini nu pune-n casă,
 Vorba, știi, de la părinți.
 Lacrime vărsăm fierbinți,
 Noi știm rîvna înfocată,
 Știm sudoarea lăudată,
 Prețuim știința mare,
 Nene, tată Grădinare ;
 Ci Măciașul e ispită.
 E sămință de gilceavă,
 De dihonie cumplită :
 Vai de noi și de-a ta slavă !
 Țipă-l peste gard afară,

Meargă dracului din țară !“
 — „Florilor, tăceți acolo.
 Că vă dau cu sapa-n cap ;
 Am făcut odată groapa
 Și-acum *cinstea* voi să-mi scap.
 Ce-am făcut nu se desface ;
 Pîn-acum nu s-a mai dat
 Grădinar să ceară sfat
 De la flori — și dați-mi pace !“

Grădinarul ostenit
 De atita giră multă,
 Sapa, ia, nu mai ascultă
 Și s-apucă de sădit.
 Cînd tot vîntul de apus
 Face-o vijălie mare,
 Un vârtej rotează tare
 Și Măciașul zboară sus.
 Peste cap ți-l învîrtește,
 Amețit ți-l răsucște
 În bucăți îl împărtește,
 Și la dracul ți-l trîntește . . .
 Și-n grădină pace bună
 Grădinar cu flori adună :
 Unul sudă și lucrează
 Alta cîmpul însmălțează.
 Unul sapă și plivește
 Alta fructul însutește.

Grădinare, grădinare,
 Vezi de pir a te feri
 Că îți face muncă mare ;
 Fugi de of cît vei trăi !
 Florilor luați aminte,
 Flori nevinovate fiți ;
 Nu prea cereți iar cuvinte,
 Că nu-n toate nemeșiți ! . .

■ B.A.R., ms. rom. 3477, f. 181rv și 182—183 ; ms. rom. 4076 (Arhiva Pencovici). Publicată în I. Eliade, *Poesii inedite*, București, 1860, p. 57—63 ; Idem, *Satirele și Fabulele lui . . .*, Craiova, 1884, p. 270—275. Vezi D. A. Sturdza, *Cestiunea Trandafirilor*, loc. cit., p. 249—251 ; și I. Heliade Rădulescu, *Opere*, t. I, Ediție critică de D. Popovici, București, 1939, p. 134—139 ; 558—560.

■ 1. Cu privire la larga circulație în manuscris a acestei poezii-pamflet, vezi doc. 62 (N. Băkescu, *Privire asupra stărilor de față . . .*), p. 319.

TOȚI OAMENII
SE NASC ȘI SÎNT SLOBOZI

54

M. KOGĂLNICEANU. DESROBIREA ȚIGANILOR

Lucrările Obșteștii Adunări din sesia anului acestui, fără cît de puțină lăpărtinire, prin importanța lor pot zice că vor face epohă în istoria constituției și a civilizației noastre. Regularea averilor mănăstirești, desființarea dajdiei ce preoții, diaconii și dascălii plătia altor de cît Statului și mai ales desrobirea Țiganilor mănăstirești și a celor a Ocîrmuirii, acărora slobozenie are a se declara în una din viitoarele scanțe, toate aceste sînt niște reforme ce fac cînte atît guvernului ce le-au propus, cît și camerii care le-au dat o întindere și mai liberală; numai duhurile ruginite și vrăjmașe binelui ar putea să le tăgăduiască lauda ce li se cuvine.

Fără a intra în discutarea a tot ce este bun în cele dintei două dispoziții legislative, care sînt de competența jurnalurilor politice, noi ca români, ca iubitori a omenirii, ca fii a veacului nostru, nu putem să ne oprim de a nu vorbi de a tria, adecă de *desrobirea Țiganilor*. Un asemenea act din partea Ocîrmuirii noastre ne înalță țeara deopotrivă cu staturile cele mai civilisate în privirea principiului moralului și a dreptății. În adevăr, precum Moldova încă la anul 1749 și-au slobozit lăcuitorii, pînă atunce lipiți pămîntului subț nume de *vecini*, cînd Franția la anul 1789 și Germania la 1812 avea încă șerbi (serfs, Leibeigener) tot așa și acum patria noastră, desrobindu-și Țiganii, sfințește principiul că toți oamenii se nasc și sînt slobozi, în vreme cînd coloniile Franției și multe staturi republicane a Unirii Americane de Nord gem de milioane de negri impilați, în vreme cînd robia încă, în adunările legislative a acestor țări, numără atîția partizani!

Mulțămîță dar și de trii ori mulțămîță fie domnitorului carele au avut această măreață idee: mulțămîță și de trii ori mulțămîță fie miniștrilor carii au înfățoșat-o Adunării legiuitoare: mulțămîță și de trii ori mulțămîță fie deputaților carii au făcut-o lege. Cînte tutulor acelor care mîntuindu-ne țeara de cea mai grozavă enormitate socială, de robie, ne înalță atît de mult în principii; cînte fie și bisericii ce astăzi nu mai are robi: ea acum se arată adevărata biserică a lui Hristos, carele au adus slobozenia pe pămînt, rostind că dinaintea sa nu sînt nici bogați, nici saraci, nici stăpîni, nici robi!

Cuprinsul măsurilor luate spre stîrpirca robiei merită cele mai mari laude pentru potrivirea și înfălepciunea lor. Prin proiectul înfățoșat Obșteștii Adunări și încuviințat în 31 ianuarie 1844, s-au statornicit ca toți robii monastirilor, atît pămîntești, cît și străine, să fie slobozi pentru totdeauna și să se bucure de aceleși drituri ce sînt închizăsluite și celorlalți moldoveni de potriva lor, adecă acei așăzați pe moșii, care se îndeletnicesc

Reforme
ce fac
cînteDesrobirea
Țiganilor,
această
măreață
idee...Proiectul
din
31 ian.
1844

și
adăogirea
făcută
de
Obșteasca
Adunare

cu lucrarea pământului, să se puie în clasa lăcuiitorilor birnici, ear acei cu meșteșuguri de prin țiguri să se așeze între negustorii patentari. Această pravilă a trebuit să tragă negreșit după sine și desrobirea țăganilor statului. De proiectul ce are a se înfățișa în curind Obșteștii Adunări pentru aceștii nu putem încă nimic rosti hotărît; tot ce putem însă zice cu siguranție este că nu ne îndoim nici un minut că d.d. deputați, care s-au arătat așa filantropi și de drepti pentru țăgani mănăstirești, ar putea fi mai puțin drepti pentru țăgani ocirmuirii, care în faptă și pînă acuma era emancipați, avind aceleași îndatoriri și dări ca și lăcuiitorii birnici.

Însă o măsură de căpitenie, căria nu pot să-i dau toată lauda cuvenită și care este menită să lovească robia în rădăcină, este adăogirea făcută de către Obșteasca Adunare la proiectul din 31 ianuarie și care hotărâște ca sumile strinse din dările foștilor robi mănăstirești să se păstreze îndeosebi în visterie și să se întrebuințeze spre răscumpărarea țăganilor boierești. Această înțeleaptă dispoziție și pilda ce negreșit multe inimi nobile vor da-o prin desrobirea fără plată a țăganilor lor, trebuie să ne dea nădejdea măgulitoare că în curind principiul fraternității tuturilor oamenilor, cunoscut astăzi în teorie, se va pune și în practică și că acea zi frumoasă nu este departe în care Moldova va fi un pământ de slobozenie pe care picior de rob nu va călca; și să dea Dumnezeu ca această zi fericită și măreață, în care toată familia românească să se vadă una prin aceleși drituri, să fie ziua de 6 april 1849. Nici cu un alt chip mai vrednic nu se poate serba iubi-leul hotărîrii obștești din 6 april 1749; desrobirea vecinilor s-ar serba prin desrobirea țăganilor !!!

Fiind unul din cei întii moldoveni carele am chemat luarea-aminte filantropilor asupra țăganilor*, cetitorul să binevoiască a-mi ierta ce i s-ar părea exagerat în cuvintele mele; bucuria însă că am văzut dorințele mele implinite mă face entuziast, fără să vreau; și ăst entuziasm nu este numai în mine. Toți românii, toți iubitorii de omenire, toți partizanii ideilor nouă și-au unit glasul spre a aplauda un act care dă slobozenia unui popor întreg. Tinerii mai ales au fost cei întii a prețui facerile de bine acestui act vrednic de aducere-aminte. Împreună ei s-au grăbit a dovedi domnitorului simpatia și recunoștința de care sînt pătrunși pentru asemenea filantropice măsuri; îndeosebi, fieștecare din viu grai sau în proză sau în poezie și-au arătat simțimentele și bucuria sa. Cele mai însemnate din poeziile făcute la acest prilej le împărtășim cetitorilor noștri, siguri fiind că în ei vom găsi aceeași opinie care ne însuflă și pe noi.

■ După „Foaia științifică și literară” — („Propășirea”), I, 1844, „Suplement ecstraordinar”, nr. 5 din 6 februarie, p. 1—2. Republicată: M. Kogălniceanu, *Opere*, t. I. *Scrisori istorice*. Ediție critică adnotată de Andrei Ojetea. Buc., 1946, p. 667—669; Pentru celelalte ediții vezi Al. Zub, *op. cit.*, p. 34 (nr. 224).

■ * Vezi *Esquisse sur les Cigains*, par M. Kogălniceanu, Berlin, 1837 [Nota lui M.K.].

EMANCIPAREA ȚIGANILOR MĂNĂSTIREȘTI
ȘI AI STATULUI ÎN MOLDOVA

55

SAMUEL GARDNER, CONSULUL BRITANIC DE LA IAȘI, CĂTRE LORD ABERDEEN,
MINISTRUL DE EXTERNE ENGLEZ

No. 1

Iași, Martie 1, 1844

Excelență,

Am onoarea să aduc la cunoștința Excelenței Voastre emanciparea parțială a Țiganilor din Moldova. Această foarte importantă măsură este rezultatul unui mesaj al Principelui și al Consiliului de Stat către Obșteasca Adunare și eu sper din inimă că ea va fi urmată de dezrobirea integrală a acestei nefericite populații — peste o sută de mii, iar după unii publiciști, două sute cincizeci de mii. Potrivit unei declarații pe care mi-a făcut-o domnitorul prima cifră pare a fi cea corectă. Categoriile cari au fost eliberate consistă din o mie de familii robi ai statului și un număr egal de robi ai domeniilor bisericesti și mănăstirești.

Această
foarte
importantă
măsură

Am aminat puțin transmiterea acestui raport către Excelența Voastră în speranța de a vă fi putut aduce la cunoștință o măsură mai generală și completă luată de Adunarea Obștească, potrivit asigurărilor pe care mi le dăduse domnitorul. Adunarea a lăsat să se înțeleagă că nu va extinde această eliberare, dar că va permite vânzarea celor rămași în robia boerilor, către stat, care va avea privilegiul de a fi singurul cumpărător. Valoarea medie a unui Țigan de rînd împreună cu familia sa se ridică la 7 pînă la 8 lire sterline. Darea anuală reclamată de guvern pentru fiecare Țigan adult de sex masculin, om eliberat, este de 10 șilingi sau un ducat imperial. Măsura poate fi în consecință privită ca avînd un caracter fiscal, dar e de nădăjduit că ea va ajunge să fie considerată mai mult ca expresie a bunelor intenții față de cei în cauză.

Am onoarea . . .

S a m. G a r d n e r

Am onoarea să includ o copie a publicației.

Textul englez

Nr. 1

Jassy, March 1st 1844

My Lord,

I have the honor to communicate to your Lordship the partial emancipation of the Gigan or Gypsy population of Moldavia. This most important measure has been the result of a message from the Prince and Council of

State in the Assembly General and I fervently hope that it will be followed by the enfranchisement of the whole of this unfortunate population whose number exceed one hundred thousand and by some publicists are stated at two hundred and fifty thousand. The Hospodar mentioned the former amount to me as most correct. The classes which have been freed consist of one thousand families, vassals of the Government and an equal number attached as serfs to the domains of the churches and monasteries.

I have deferred my communication for a short time to Your Lordship in the expectation of being enabled to render it more satisfactory by announcing a more general and complete measure on the part of the Assembly which the Hospodar assured me was likely. The Assembly has given to understand will not extend the franchise, but will permit the sale of the remainder belonging to the Boyards to the Government who have the privilege of sole purchaser. The average value of the ordinary Cigan with his family is seven to eight pounds sterling. The annual toll tax which will be demanded by the Government for every adult male-Cigan, freedman, is ten shillings or one imperial ducat each. The measure may be regarded therefore as a fiscal one but it is hoped that it will be acknowledged more in its benevolent intention towards its objects.

I have the honor . . .

Sam Gardner

I have the honor to enclose copy of the publication

The Right Honorable

The Earl of Aberdeen

■ P.R.O. F.O. 78/567, f. 1-3; Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 15;

„PEDECILE CARE SE ARATĂ ÎN DRUMUL NEGUSTORIEI“

56

TRANSILVANIA. COMERCIU

Comerciu
nostru are să
caute spre
Dunăre și Mare

Aveți știri sigure că Maiestatea Sa împăratul și marele prinț al nostru au bine voit a lua o deosebită priveghere asupra negoțului Transilvaniei. Patria noastră este econoamă de pământ în cea mai mare parte; agricultura însă numai acolo poate înflori unde neguțătoria e în stare a mișca produsele de la un loc la altul, a le trece și a le întoarce, a le schimba și a le vinde cu un chip ca totdeauna să rezulteze o stare activă, iar nu pasivă din economiile și speculațiile noastre. Natura ne-a arătat cu degetul că comerțul nostru încă are să caute spre Dunăre, spre acest măreț riu al Panoniei și al Daciei întregi, cum și spre Marca Neagră și de acolo în răsărit. Aceste interese, de la care atîrnă parte mare însuși viitorul nos-

tru, noi niciodată nu-l vom pierde din vedere, iar monarhul nostru, bunul părinte a popoarelor sale, știe și preveni dorințele noastre. O poruncă circulară împărtășită și mai de curind vămilor și plasei negustorești din aceste ținuturi țintitoare de a scoate la lumină adevărata stare a comerțului nostru, cum și toate relațiile către țările vecine, înlesnirile sau și pedecile care se arată în drumul negustoriei, credem că va avea doritul rezultat ; pentru că deși unii se vor sili a ascunde adevărul, se vor afla însă alții o sută și o mie carii vor cuvînta într-un glas și singur în interesul adevărului.

■ După „Gazeta de Transilvania“, VII, 1844, nr. 25, 27 martie, p. 97. col. I—II.

PENTRU VREMI MAI BUNE ȘI EFTINE

57

ÎMPOTRIVA CANCELARULUI ÎMPERIULUI AUSTRIEI, PRINȚUL METTERNICH¹

Tatăl nostru Metternich care ești în Viena, vie degrab o stăpînire mai bună ; facă-să voia supușilor tăi precum în Ungaria așa și în Austria ; dă-ne noă pine mai efină ; cartă-ne noă ocările și strigările noastre cele drepte, precum și noi ertăm împrumuturi necreștinești ; nu ne duce în ispită prin banknoate ce nu sã pot imita, ci ne izbăvește de tot rãul prin adevărat argint, *Amin*.

Salut ție *Papier-Geld*². Salutul tău este cu tine ; tu ești blastamat între bani, blastamat este acel ce te-au aflat ; roagă-te pentru noi în criza de față acum și în ceasul căderii noastre cei sigure, *Amin*.

Cred în prințul Metternich, preaputernicul regent a împărăteștii Curți a Austriei, și în Ceașka³, burgmaistrul carele s-au întrupat din duhul cel rău și s-au născut în Bohemia. Prințule Metternich care pătimești supt Rothschild⁴, Sophie⁵ și Kolovrat, și carele spre a noastră părere de rău încă nu ești restignit, însă tu știi că vei fi îngropat însoțit de blestemul cîmînării apăsate și trebuie să mergi cu curaj la iad unde vei fi supt aripa dreaptă /a lui Satan, împăratul Austriei va veni să judece pe cei vii, iar nu pe cei morți. Credem într-un duh mai bun, într-o stăpînire mai bună, obștească potrivire a duhurilor, obștească împotrivire la orice apăsare, ertarea birurilor celor multe, și apoi vremi mai bune și eftine. *Amin*.

■ B.A.R., Arhiva D.A. Sturdza, II, ms. 65.

■ 1. Metternich, Clemens Wenzel Nepomuk Lothar, 1773—1859, cancelar al Austriei din 1821, președinte al Conferințelor ministeriale pentru afacerile externe, din 1826 ; a condus politica externă și internă a Imperiului pînă la izhucirea revoluției (13 martie 1848). 2. Banii de hîrtie. 3. Solomon Rothschild, mare bancher la Viena. 4. Ignaz Czapka, Freiherr v. Winstetten, a fost primarul Vienei din 1838 pînă la 15 martie 1848. 5. Sophia Frederika Dorothea Wilhelmina, arhiducesă de Austria, mama lui Francisc-Iosif. A exercitat o mare influență politică pe timpul domniei nepotinciosului Ferdinand I (1835—1848), cumnatul său, și apoi la începutul domniei lui Francisc-Iosif. 6. Kolovrat-Liebsteinsky, Francisc Anton, conte, între 1826—1848 a condus finanțele Imperiului.

PLANURILE ȘI SPERANȚA
ROMÂNILOR:
UNIREA ÎNTR-O NAȚIUNE ȘI O ȚARĂ

58

WESSELÉNYI MIKLÓS, DESPRE ROMÂNISM

Cu privire la valahii noștri, interesul comun religios al lor și solidaritatea dintre ei constituie centrul de întâlnire care unește și sentimentul lor național. Această unire o fac și mai strinsă suferințele lor comune și soarta lor comună de oprirea.

Românii,
starea lor
socială,

Nu vreau să rup vălul și așa fluturat de suspinul a sute de mii care acoperă, ascunzînd de ochii celor din afara patriei, starea de decădere a acestei categorii de oameni din Transilvania, apăsarea ei cu sarcini ce îi depășesc puterile, trecînd dincolo de orice dreptate, și soarta ei nesigură care atîrnă de bunul plac. Cel puțin de n-ar trece multă vreme pînă cînd fiii Transilvaniei vor roși doar ca de o rușine a trecutului pentru acele nedreptăți menținute și aplicate o vreme atît de îndelungată.*

sentimentul lor
religios
și național

Despre prezent atîta doar că nemulțumirea, neîmpăcarea, acest simțămînt care se transformă aproape în revendicare, s-a ridicat la un grad înalt; că simțămîntul lor, dezvoltat de un destin asemănător, pe lingă atașamentul

* Și în țara ungurească — durere! — mulți sînt aceia pentru care Ardealul este tot așa o „terra incognita” ca întreaga noastră patrie pentru străinătate. De aceea, ca nu cumva din cele spuse să-și închipue cîteva situația jărnimii din Ardeal mai rea și mai scandalosă decît este, iată lămurirea următoare:

După ștergerea jobăgiei ereditare, stările jării, declarînd în 1791 trebuința acesteia, au menținut provizoriu punctele din normativele date de Maria Terezia. Acestea stabileau patru zile de lucru pe săptămînă pentru jăran. Cantitatea aceasta extrem, de apăsătoare, treptat a fost redusă aproape pretutindeni.

Acum, jăranul care are boi (în funcție de condițiile diverse ale regiunii și de întinderea terenului, el deține, de regulă, 8—24 jugăre de pămînt arabil și 5—12 jugăre de islaz), slujește cu doi boi, pe alocuri două, pe alocuri trei zile, iar dacă are patru vite, o zi sau două.

Așa-zișii pedestri au pămînt mult mai puțin și unii dintre ei, exceptînd locul de casă, n-au, am putea spune, nici o palmă de pămînt. Aceștia, potrivit diferitelor obiceiuri ale locului, și în funcție de pămîntul pe care îl au, prestează 1, 2, 3 zile pe săptămînă.

Strămutarea liberă există; dar cel ce se mută e obligat să aducă un altul în loc, Domnul de pămînt îl poate strămuta pe jăran, dacă acesta plătește clădirea și reparațiile.

Pedeapsa corporală e interzisă în afara scaunului domnial, iar guvernul intervine adesea sancționînd tratamentul aspru al nobililor; cu toate acestea, în această privință — în deosebi mai înainte — se făceau abuzuri multe, înfrîntoare.

Nobilii n-au pînă acum dreptul la proprietate imobiliară, la purtarea unor proceze, la funcții mai mari decît secretariatul gubernial sau la dregătorii comitatense (sași fac excepție chiar și de la aceste două puncte din urmă).

Actuala dietă a Transilvaniei a proclamat principii moderne privind determinarea acestora și a lucrului public, precum și participarea nobilimii la acestea; proiectele de legi îi fac cinste și merită recunoscute.

la propria religie, se concentrează în sentimente naționale, mijlocind dezvoltarea și creșterea acestora. Acest fapt i-a făcut receptivi la tot ce se întâmplă sau se poate întâmpla în provinciile vecine locuite de valahi.

Atâtea motive au lucrat și atâtea s-au săvârșit pentru ca populația noastră valahă să se înstrăineze și să se țină departe de noi. În schimb nu s-a făcut nimic pentru a o maghiariza; nici pentru a o atrage spre noi și a o determina să se alăture intereselor noastre politice.

Mai ales prin școli populare și prin educație populară populația valahă ar fi putut fi și ar fi trebuit maghiarizată. Autoritățile n-au făcut nimic și chiar particular s-a făcut atît de puțin pentru această cauză, încît, ca o picătură într-un ocean, nici nu poate fi luat în seamă. Doar acum, în ultima vreme, guvernul a provocat autoritățile transilvane să promoveze educația poporului și s-o extindă cu deosebire la valahi, anume în interesul limbii noastre. Dece Cerul ca această măsură foarte înțeleaptă și cu adevărat părintească a guvernului să fie îmbrățișată de toate autoritățile, ca și de particulari cu tot zelul, și cît mai activ; ceea ce — durere — pînă acum nu s-a prea văzut.

În schimb, episcopul unit Ioan Bob, abia de cîțiva ani răposat, a întemeiat fundații ce se ridică pînă la un milion de florini, destinate unor instituții de educație și învățămînt într-un spirit curat valah, în care se înlețură și se exclude cu totul limba maghiară.

Cît privește regimentele grănicerești valahe din Transilvania și, după cîte știu, din patria maghiară, în toate școlile s-a introdus limba germană. Dacă acest lucru se făcea pentru limba maghiară și dacă aceia care acum cunosc în mare limba germană ar ști ungurește, cît de mare ar fi apropierea de naționalitatea noastră! Dar așa, valahii aceia nu se facură germani și nici că se vor face vreodată, iar spiritul în care au fost educați a avut ca urmare că la ura pe care o nutreau ca valahi față de noi, s-a adăugat și ura nemților împotriva maghiarilor.

În actuala epocă a naționalităților evolute și pe cale de evoluare, spiritul înalt al sentimentului național a inspirat și neamurile și națiunile de origine și limbă valahă. Aceste neamuri, care își trag originea și limba, în mare parte, de la marea gîntă a Romei, oricît de dejosite și umilite prin apăsare și stîrcire de-a lungul veacurilor, nu și-au uitat niciodată cu totul strălucita lor origine. Iar acum simt cu ardoare că un neam de aproape 7 milioane*, care își are o origine a sa, o limbă a sa, ba chiar aceleași datini și fel de a fi, și care locniește o porțiune de pămînt a Europei, ce-i drept politicește împărțită în mai multe părți, dar geograficește unitară, mare ca întindere și înzestrată de natură cu cele mai mari bogății, poate avea viitor și se vede a fi chemat la existență națională.

Populația
română
trebuie
maghiarizată...

Românii
nu și-au uitat...
strălucita
lor origine

Un neam ca
acesta poate
avea un viitor

* În Valahia sînt aproximativ 2 000 000, în Moldova 1 200 000, în Basarabia 1 000 000, în Bucovina 500 000, în Transilvania 1 010 080, iar în Ungaria 1 085 000 de valahi. În total 6 795 000 de suflete.

Mari și de
perspectivă
fi sînt
proiectele

Au oare aceste neamuri într-adevăr un viitor, vor trăi ele oare, unite din punct de vedere național, o viață politică ? și cînd ? Aceasta depinde de condițiile indoielnice ale Europei și de atît de multe evenimente nesigure ; e un secret al viitorului. Această perspectivă însă, care nu poate fi numită nicidecum absurdă, prin dragoste de patrie și zel național a devenit o speranță sigură și o dorință fierbinte ; și sînt mari și vizează departe proiectele ce și le deapănă în fața ochilor și le cultivă în mod activ fiii Valahiei și Moldovei ; dintre care o parte are cu mult mai multă cultură și e pătrunsă mult mai mult de spiritul epocii mai noi decît o cred mulți.

Legătura
strînsă
și puternică
între
cele două
Principate

Cele două Principate au și acum o existență politică, care chiar dacă nu corespunde cerințelor libertății politice și bunăstării, au, din punct de vedere național, o viață deplină. Acolo nu există fricțiuni între națiuni diferite, nu este amestecare de mai multe limbi, nici nu tinde una împotriva celeilalte. Limba lor maternă nu are a se lupta în viața publică cu o limbă moartă, nici cu o limbă vie, străină, ce ar putea deveni periculoasă în relațiile sociale ; ei sînt în neîndoieală și sigură stăpînire a limbii lor. Aceasta și unitatea religioasă constituie legătura strînsă și puternică între ei.

O asemenea păstrare neștirbită a naționalității lor se datorește faptului că sînt sub stăpînirea turcească, căreia nicidecum nu i-a fost în fire să stingă naționalitatea și să o contopească cu a sa — mai ales acolo unde există puternicul zid despărțitor al religiei.

Aceste două Principate au o constituție politică în urma influenței muscalului. Ceea ce arată că acel guvern — precum e politica pretutindeni și totdeauna — nu se sfiește a proteja la alte națiuni și în alte țări, însă numai aparent și temporar, ceea ce acasă prigonește și-i este cel mai mare dușman, numai să aibă speranța de a trage foloase din aceasta și a-și favoriza interesele. Astfel, ca să slăbească puterea și influența turcească în cele două Principate, ca să le cîștige pentru sine și să dea un exemplu ademenitor și provinciilor turcești locuite de slavi, calculînd bine sau rău, a mijlocit o constituție, în credința că, așa precum a dat-o, ca pe o păpușă amăgitoare, tot așa, după ce își va fi ajuns scopul prin ea, dacă va considera că se face prea mult uz de ea, o va putea lua înapoi și o va putea sfărîma oricînd.

E adevărat, această constituție în mai multe privințe este numai umbra realității ; dar are acea parte bună, ca toate constituțiile de acest fel, chiar dacă sînt superficiale și formale, anume că națiunea nu numai că ia cunoștință de formele exterioare ale vieții constituționale și se deprinde cu ele, dar, crescînd în conștiința că trăiește o viață politică-cetățenească, cunoaște-rea inevitabilă a defectelor constituției nu o înstrăinează de ea, ci îi dezvoltă, îi maturizează dorința și pofta de a le remedia. În acest sens, constituțiile din Valahia și Moldova cel puțin au născut și au maturizat în fiii lor dorința unei existențe naționale constituționale.

Planurile și speranțele lor sînt unirea în viitor, într-o națiune și o țară, a tuturor populațiilor valahe de origine și limbă comună. Ei vor să contopească nu numai cele două Principate, ci pretențiile lor se extind și asupra numeroșilor locuitori valahi ai Bucovinei și Basarabiei, adică asupra înseși

acestor provincii, dintre care prima a fost ruptă de Moldova cu 50 de ani înainte, iar a doua numai în anul 1812. Dar la fel se întind pretențiile lor și asupra Transilvaniei și a părților Ungariei locuite de valahi. Aceste pretenții ei le întemeiază pe drepturile lor asupra moșiei de odinioară, a proprietății originare — nicicând pierdute, ci numai îngrădite prin oprimare și uzurpare — și pe multe altele de acest fel. Chiar dacă, în parte, și mai ales cu privire la Ungaria și Transilvania, acestea nu au un temei care să reziste la proba istoriei, sînt prin natura lor tocmai cele mai potrivite pentru a atîta dorințe din ce în ce mai mari și spre a naște însuflețire. Aceste pretenții, pe lîngă caracterul subred, sau care nu pot sta în picioare prin temeiurile lor, sînt și mai subrezite de nevolnicia politică prezentă, atît sub aspect spiritual cît și material, al revendicatorilor. Dar pînă cînd va fi și va rămîne astfel? asta e greu de prevăzut și de determinat. În orice caz, merită toată atenția și e de mare importanță împrejurarea că odată cu erumperea — care poate surveni mai curînd sau mai tîrziu, și poate nu peste multă vreme, sau poate este chiar iminentă — a popoarelor slave atît de numeroase, care aspiră la independență și se și pregătesc să-și realizeze această aspirație, și popoarele valahe vor da mina cu slavii în același scop și împotriva acestora, dar nu pe baza înrudirii de origine și limbă, ci pe aceea a aspirațiilor și soartei, iar în parte (fapt care trebuie luat în considerare cu deosebire) pe baza înrudirii religioase.

Celor ce nu acordă nici o însemnătate tendințelor valahilor liberali care țintesc la o unire națională independentă și se străduie să ajungă la existență și însemnătate politică, sau acei care nu vor să vadă și să creadă că aceste tendințe valahe sînt în legătură strînsă cu mișcările slave, care au devenit atît de înfricoșătoare încît merg mină în mină pe aceleași căi secrete, ca și cînd ar merge pe un eventual drum deschis, celor ce, zic, nu vor să-și bată capul cu toate acestea, acestora li se arată o altă latură a acestui lucru — o latură care există cu toată certitudinea și care într-adevăr nu este mai puțin înfricoșătoare.

În cazul cînd, colosul de la mieznoapte determinat fie de propriile scopuri și dorințe spre care își arată de atîta vreme și zi de zi înaintarea, fie de relațiile și evenimentele istorice universale, se va ridica pe față împotriva țării noastre și a casei noastre domnitoare, sau împotriva imperiului austriac, atunci mulțimea cea mare a valahilor, ei care simt atîta atracție către „imperatoru nostro” (imperator noster) și-l văd cap al religiei lor, pe care o socotesc sau o simt a fi oprimată — cît de ușor ar putea fi ridicăți, și ar fi cu siguranță împotriva noastră, în care ar vedea numai pe apăsătorii lor, pe tiranii lor și pe unii ce le sînt cu totul străini atît prin origine și limbă, cît și prin credință și religie.

Sentimentul național al acestor două neamuri, pe de o parte, poziția și soarta lor, precum și strînsa legătură și înrudire ce o au cu slavii prin religie, pe de altă parte — mărește și mai mult acea primejdie ce poartă în pîntecele ei pe monștrii atît ai absolutismului, cît și ai revoluției și care,

Planurile
și speranțele lor,
unirea tuturor
părților locuite
de români

Strînsa
legătură
cu
mișcările
slavilor

Primejdia
absolutismului
și a revoluției

izvorită din două surse contrarii, dar curgînd spre același țel, a ajuns aproape un torent cu o revărsare puternică și nimicitoare.

Acest slavism, care săpînd pe sub atitea țări, s-a lătit și s-a întins peste Europa, este cel ce ne amenință patria și națiunea cu pericol de moarte — mai mult ca pe oricare altă țară. Este pericolul a cărui apropiere înfricoșătoare face legăturile pietrificatoare ale morții și, însuflind viață celui mort politicește, îl face să strige iarăși și iarăși : „Patria mea, națiunea mea, este vorba de existența sau inexistența ta ; trezește-te și acționează, sau vei pieri !”

O, de ar răsună această strigare cu puterea trîmbițelor judecății de apoi, care zguduie pămîntul din străfundurile sale, și de ar pătrunde în urechile maghiarului de orice stare, vîrstă, sex, situație și culoare !

Textul maghiar

Oláhainkra nézve, ezen vallásos közérdekők, s együtt-tartásuk azon gyűlpont, mellyben nemzeti érzetők is egyesül. Ezen egyesülést közös szenvedésök, s közösen elnyomott sorsuk még tömöttebbé teszi.

Nem akarom, azon úgy is százezrek sóhaja által lebegtetett fátyolt szétszakítani, melly e néposztálynak Erdélybeni sorvasztó helyzetét, erején s minden helyességen túli teher alatti görnyedését, s önkénytől függő bizonytalan sorsát, azon honon-kivüliek szeme elől rejtve fedi. Bár nem sokára, csak mint múltnak szegényéért kelljen Erdély fiainak, azon olly sok időn keresztül létbentartott s gyakorlott helytelenségért pirulni *.

* Magyarhonban is — fájdalom ! — számosan vannak, kik előtt Erdély épen olly „terra incognita”, mint a külföld előtt egész honunk. Ezért, nehogy a mondottakból Erdély földnépe helyzetét, valaki még rosszabbnak s botrányosabbnak képzelje mint a millyen, — következő felvilágosítást :

Az örökös jobbágyság eltörlése után, az ország rendei 1791 ben jogszerű úrbér behozatala szükségét kimondván, s annak kidolgozásával választmányt bízván meg : ideiglenesen meghagyták a M. Terézia által kibocsátott szabályozó pontokat. Ezek a paraszt szolgáltatását betenkiti négy napra határozzák. — E nagyon terbelő mennyiség, lassankint majd mindenütt kevesebbre szállott.

Most ökrös paraszt (ki környék s kiterjedés különböző viszonyaihoz képest, rendszerint 8—24 hold szántóföldet, s 5—12 hold kaszálót bír) két ökörral helyenkint két, helyenkint három, négy marhával pedig egy vagy két napot szolgál.

Az — úgy nevezett — gyalogosoknak sokkal kevesebb földjük van : s némely közülök, belső telken, kívül — mondhatni — egy talpalatnyit sem bír. Ezek, helybeli különböző szokás s birtokuk szerint, 1, —2, —3 napot szolgálnak hetenkint.

Szabad költözés létezik ; de az elköltöző mást tartozik maga helyébe állítani. Földesúr urbérését — építménye s javításai megfizetése mellett — elmozdíthatja.

Uriszéken — kivüli testi büntetés tiltatik : s a kormány gyakran lép fel, földesúri kemény bánásmódot büntető ; de mégis e részben — kivált ez előtt — számos és borzasztó visszaélések történtek.

Fekvő javak birbatási, — saját névbeni pörölhetési s kormányzéki titoknokságon felüli vagy megyei hivatal-viselési joggal, nem-nemes (a szászokat az utóbbi két tárgyra nézve is kivéven) még eddig, nem bír. Erdély jelen országgyűlése, ezeket, s a közmunkák meghatározását, és a nemességnek abban is részvételét illetőleg, korszerű elveket mondott ki ; s törvényjavaslatai becsületére válnak, s bálát érdemlők.

A jelenről csak annyit : miszerint elégedetlenség, békétlenség, s ennek már követelésé váló érzete magas fokra hágott : és hogy egyenlő sors által kifejtett egyenlő érzetök, vallásukhozi ragaszkodásuk mellett, nemzeti érzetekben pontosul, annak kifejlését s öregbedését eszközölvén. — Fogékonnyá tette ez őket mind arra, mi az oláhlakta szomszéd tartományokban történik, vagy történhetik.

Ennyi ok munkált, s ennyi követtetett el arra, hogy oláh népességünk tőlünk elidegenüljön, s távol tartassék. Ellenben sem nemzetileg velünk egyesítősökre, vagy is, magyartásukra ; sem hozzánki édesítésökre, s polgári érdekeinkhez csatlásukra semmi sem tétetett.

Népiskolák s népnevelés által lehetett s kellett volna leginkább, az oláh népességet magyartítani. Törvényhatóságok semmit, s egyesek is olly kevesen tettek ez ügyben valamit, mi, mint csepp víztömegben, nem is számható. Csak most utóbbi időben szólította fel a kormány Erdély törvényhatóságait, a népnevelés előmozdítására, s nevezetesen annak az oláhokra, még pedig nyelvünk érdekébeni kiterjesztésére. Adja az Ég miszerint kormányunk ezen igen bölcs s valóban atyai intézkedését, minden törvényhatóságok, s egyének, tette kész teljes buzgalommal fogadják ; mi — fájdalom ! — eddig még nem igen történt.

Másfelől csak a néhány évek előtt elhunyt egyesült oláh püspök Bab János, egy millió frtra rugó alapítványokat tett, tiszta oláh szellembeni —, s a magyar nyelvet egészen elmellőző s kizáró nevelő s tanító intézetekre.

Az erdélyi s — a mennyire tudom — a magyarhoni szélbeli oláh-ezredeknél pedig, minden iskolában a német nyelv hozatott be. Ha ez tétetett volna a magyar nyelvre nézve, s a helyett, hogy most azok nagyára már tudnak németül, magyarul tudnának : mi nagy közeledés lenne ez nemzeti-ségünkhöz. Így pedig németekké azon oláhok nem lettek, és soha sem is lesznek ; de lett a szellemnek, miben neveltettek, azon következése : miszerint azon gyűlölséghez, mit oláh létöknél fogva irántunk táplálnak, a németeknek magyarok elleni gyűlölsége is hozzá adatott.

A fejlődött s fejlődő nemzetiségek jelen korszakában, nemzeti érzetnek magasztos szelleme, az oláh származatú s nyelvű néptörzsököket s nemzetekeket is ihlette. E néptörzsök, melly származatát s nyelvét — nagyrészt — Róma nagy nemzetétől vette, e dicső eredetét — elnyomás s mecsevészés által bár mennyire aljasodott, s aláztatott is le — idők hosszú során keresztül, teljesen soha sem feledte, de most buzgón érezi, hogy egy közel 7 millióból * álló néptörzsöknek, melly saját származatú, saját nyelvű, sőt egyenlő jellemmel s szokásokkal bíró, s melly Európának politikailag ugyan több részekre osztott, de földabroszilag egybefüggő s nagy — kiterjedésű, és a természetétől egyik leggazdagabban ellátott földdarabját lakja : lehet jövőndője, s nemzeti létre látszik meghivatva lenni.

* Oláhországban van mintegy 2.000.000, Moldvában 1.200.000, Bessarábiában 1.000.000, Bukovinában 500.000, Erdélyben 10.10.080, Magyarországon 1.085.000 oláh. Összesen 6.795.000 fő.

Van e e népeknek valóban jövendőjük, fognak e nemzetileg egyesülvé polgári életet élni, és mikor : Europa kétes viszonyaitól, s olly sok bizonytalan eseményektől függvén, — a jövendő homálya borítja. De ezen képtelennek épen nem nevezhető kilátás, honszeretet s nemzeti buzgalom által, biztos reménnyé s hív vágyá lett ; s nagyok és messzevágók azon tervek, melyeket szemök előtt forgatnak, s munkásan érlelnek Oláhország s Moldva fiai ; kiknek egy része közt sokkal több mfveltség létezik, s kiket az újabb kor szelleme sokkal inkább meghatott, mint azt sokan gondolják.

A két fejedelemség most is bír polgári léttel, melly ha a polgári szabadság s jólét kellékeinek meg nem felel is, de nemzetiség tekintetében teljes étellel bír. Nincs ott különböző nemzetek közti surlódás, nincs többféle ajkok zavara, s egymás — elleni törekvése ; anyai nyelvöknek sem a közdolgok folytában holttal, sem a társas életben veszélyessé válható élő idegen nyelvvel küzdeni nem kell ; annak kétségbe-nem-hozott s biztos birtokában vannak. Ez, s vallási egység szoros és erős kötelék közöttök.

Nemzetiségök illy sértetlen birtokát, a török hatalom alatt létöknek köszönik ; mellynek nemzetiség eltörlése, s a magáévali összeolvasztása — kivált hol a vallás hatalmas közfala létezik — soha sem volt természetében.

E két fejedelemség, polgári alkotmányát muszka befolyás következtében bírja. Mi példája annak, hogy azon kormány, — valamint politica mindenütt és mindig — nem idegen más nemzeteknél s más országokban azt pártolni — de csak tetszőleg s darabig, — mit honn leginkább üldöz s minek legnagyobb ellensége : csakhogy abból hasznát reménylje, s azzal érdekeit mozdítsa elő. Így, hogy a török hatalmat s befolyást a két fejedelemségben gyengítse : hogy azokat magának megnyerje, s hogy a szláv-lakta török-tartományoknak is kecsegtető példát mutasson : — jól vagy rosszul számítva — constitutiót eszközlött : azon hiedelemben, hogy valamint azt édesgető bábkint adta, úgy, miután azzal célzt ért, ha annak használatát megsokallja, akármikor elveheti, s széttörheti.

Ezen polgári alkotmány, igaz : sok tekintetben csak árnyéka a valószínűságnak ; de meg van azon jó oldala, mi minden ilyen, ha csak felületes s külszínű constitutióknak : hogy t.i. a nemzet, a constitutionalis lét külső formáival mind megismerkedik, s megszokja azokat : mind pedig a polgári lét birtokának öntudatában nővén fel, az alkotmány hiányai okvetlen megismerése, nem attól idegeníti el, csak azoknak orvoslása óhajtatását s megkívánását fejt ki, s érleli. E szerint az oláhországi s moldvai polgári alkotmányok, legalább nemzeti alkotmányos lét vágyát szülték s érelették honfiaikban.

Ezeknek terveik s reményök : minden rokonszármazatú s nyelvű oláh népeknek, egy nemzetté s országgá leendő egyesítése. Nem csak a két fejedelemséget akarják összeolvasztani, hanem követelésök kiterjed Bukovina s Besszarábia nagyszámú oláh lakosaira, vagyis magokra ezen tartományokra, mellyek közül az első mintegy 50 év előtt, a második pedig csak 1812-ben szakasztatott el Moldvától. De szintűgy terjed ki követelésök Erdélyre, s Magyarhon oláh — lakta részeire. Ezen követeléseiket hajdani

birtok, eredeti tulajdonosság, el nem vesztett hanem csak elnyomás és bitorlás által eltartóztatott jogukra, s több e félékre alapítják. Ezek, ha részint s jelesen Magyarhon — s Erdélyre nézve történeti tekintetben próbát — kiálló alapossággal nem bírnak is; de éppen olly természetűek, mellyek mind inkább öregbülő vágyok gerjesztésére, s lelkesedés szülésére legalkalmasabbak. Ezen követeléseket alapjaik gyenge vagy meg — nem — állható voltánál inkább gyengíti, a követelők jelen polgári súlytalan, s mind szellemi mind anyagi tekintetbeni ügyefogyottságuk. De hogy meddig lesz és marad ez így, azt előre látni, vagy elhatározni bajos. Minden esetre komoly figyelmet érdemlő, s nagy fontosságú körülmény: hogy a nemzeti függetlenségre törekvő s törekvésüket már létesíteni készülő szláv roppant számú népek, — előbb vagy utóbb, és lehet, miszerint éppen nem olly sok idő múlva történendő, vagy talán éppen küszöbön álló — kitörése alkal-mával, az oláh népek is, amazokkal nem származat — és nyelv —, hanem törekvés és sorsszülte, részint pedig (és ez nagyon tekintetbe veendő) vallásos rokonság következtében, amazokkal ugyanazon célra s ugyanazok ellen bizonynyal kezét fogandának.

Ki előtt a független nemzetiségre egybeforrni, s polgári létre s jelentő-ségre kapni igyekező, oláh szabadszelleműeknek törekvése fontossággal bírónak nem tetszik; vagy kik látni vagy hinni nem akarják, miszerint ezen oláh törekvések, a szláv már annyira ijesztővé vált mozgalmakkal szoros egybekötésben vannak, s azzal karöltve teszik titkos lépéseiket, szint-űgy, mint tennék netaláni nyilvános felléptöket: — kik — mondom — mind ezekkel törődni nem akarnak: azokra nézve e képnek egy hason-lóan tagadhatlanul létező, s valóban nem kevésbbé borzasztó oldala nyílik meg.

Ha az északi colossust, akár saját céljai s vágyai, mellyek felé intézett folytoni haladását olly régóta, s naponkint bizonyítja; akár pedig világtör-téneti viszonyok s események, honunk s uralkodó házunk — vagy az austriai birodalom ellen, mint nyilvános ellenséget lépetik fel: a hozzá, az „Imperatu nostro”-hoz (imperator noster) annyifra szító, s benne elnyomva vélt vagy érzett vallásuknak fejét tekintő oláh nagy tömeg, mi könnyen lehetne s lenne bizonynyal feltámasztva ellentünk; kikben ők csak elnyomóikat, zsarnokjaikat, s mind származásra, mind nyelvre, mind hitőkre, s vallásukra nézve, maguktól egészen idegeneket látnak.

E két néptörzsöknek részint nemzetisége érzete, részint helyzete és sorsa, nemkülönben vallása által a szlávokkai szoros egybeköttetése s rokonsága még nagyobbá teszi azon veszélyt, melly mind az abszolutismus mind a forradalom szörnyeit hordja méhében; s melly két ellenkező kútfőből eredő, de ugyan azon egy célra folyó, már-már hatalmas és romboló árt okozandó folyammá vált.

Europán annyi országokat aláásva elterjedt s végig folyt ezen slavismus az, mi hazánkat s nemzetünket végveszélylyel fenyegeti; inkább, mint akármely más országot. Ez azon veszély, mellynek rémitő közeledése a halál dermesztő kötelékeit megoldotta, s a polgári elhunytba életet fuvall-

ván, ujra meg ujra kiáltatja fel : „Hazám, nemzetem, léted vagy nem — léted kérdése forog fen : — ébredj és tegyél, — vagy veszni fogsz !”

Oh bár a földet sarkaiban megrázó végítéleti trombita erejével harsogna e felkiáltás, minden kar-, kor-, nem-, s helyzetbeli, s minden színezett magyar fülébe !

■ *Százat a magyar és szláv nemzetiség ügyében.* B. Wesselényi Miklóstól (Apel în chestiunea naționalității maghiară și slavă). Lipsceben, 1843, p. 86—97. Fragment. — O altă versiune a traducerii la A. Papiu Ilarianu, *Istori'a Romanilor din Daci'a superioare*, vol. II, Viena, 1852, p. 267—272 (Documente, anexa I).

SPIRITUL SECOLULUI: „PENTRU UNIRE NAȚIONALĂ PUTERNICĂ...”

59

G. BARIȚIU, NAȚIONALITATE

*Unire națională,
frumoasa deviză*

Popoarele Europei apusene, de la o vreme încoace, se simt insuflate de un prea frumos duh, care le face mare cinste; fiecare din acelea se luptă pentru unire națională puternică, întru a cărei desfășurare se întemeiază tăria și puterea poporului și a patriei, cum și vaza și cumpănirea ei politică. Unire națională este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă. Popoarele Europei pricep și cunosc cum că tăria și puterea unui popor, vaza sa, politica sa cumpănire, nădejdiile sale, prezentul și viitorul său zac în unirea națională; ele pricepură că numai naționalitatea e în stare a încheia legătuințe care dăinuie mai îndelungat ca oricare alte alianțe politice sau împeștritate cu trăsuri religioase, alianțe pe care nici o silă rea și nici o pretensie străină și nedreaptă nu le poate sparge, alianțe care în timp de pace lucrează mai puternic decât oricare alte așezăminte umane, prin stîrpirea de prejudețe, prin învierea iubirii frățești și prin întărirea simțului moral; iar la amenințare de vreun război insuflă pe întreaga nație pentru apărarea libertății și a neatîrnării sale.

*Unirea
și unimea
națională
sînt bunuri
mari*

Armatele cele număroase, care și în cea mai adîncă pace se țin supt steaguri, cășună cheltuieli mari și răpesc mii de mîni de la industrie; și, totuși, armatele acestea, înșirate de-a lungul și de-a latul Europei cu pușca la braț, nu dau nici o cheazășie sigură asupra streinei incursii și pentru desfășurarea și întemeierea libertății înlăuntru, precum dovediră aceasta mai de aproape cei 40 ani din urmă. Din contră, unirea și unimea națională sînt bunuri mari, importante și însuflețitoare, care nu cer mai mult decât voința tare de a fi și a rămîne un singur popor: domnitoriul, aristocratul, preotul, ostașul, plugariul, meseriașul, bărbatul, femeia, bătrînul, junele, pruncul, toți naționali, toți frați vorbitori ai unei limbi păstrate de străbuni

și veacuri, toți fii ai unui popor păzitor de legile morale, înflăcărat de libertatea patriei, iubitor al semenului său, suferitor al streinului pînă unde suferă independența națională.

Fie ca năzuința aceasta a celor mai deștepte popoare să dea pildă bună și bine înțeleasă unui popor care prea îndelungat zăcu în apatie și într-o fatală nemișcare, abia dînd uneori cîte un semn de viață și simțire. Iubiți-vă și apărați-vă unul pe altul, cunoașteți că sînteți frați, și aceasta e n a ț i o n a l i t a t e a.

■ După „Foaie pentru minte”, VII, 1844, nr. 51, 18 decembrie, p. 399—400. Publicată și în G. Bariș, *Scrieri social-politice alese, Studiu și antologie* de V. Chereștiu, C. Mureșan, G. Em. Marica, București, Editura politică, 1962, p. 85—86.

1844–1845

Eftimie Murgu și Banatul...

„ACUMA VREM ȘI NOI
A FI ÎN ȚARA NOASTRĂ”

60

VASILIE BOJINCĂ, DIN GÎRLIȘTE, CĂTRE E. MURGU, LA LUGOJ

Amițe Domnule Murgu !

Eu, din partea me, cit am putut am făcut, precum vei vedea pre *răcurs* peceturile Săcaș, Jurjova, Gorbea, Gherleşce și Docnecea. Și așa l-am predat bătrânului învățetor din Călnic ; dară și la Oravița am fost și am dat una formă de răcurs la învățătorul Oraviții ; și la cine va ave încredere și nădejde de-a putea pune pecetea comunității să-i arete și să-i descopere taina și cererea noastră. Și m-au făgăduit că va face și mai cu alții. Și așa pînă Sâmbăta viitoare.

Iară Vidovici, fișcalul din Oravița, m-au spus că s-au întilnit cu Domnia Ta ; și-m zisă, în Oravița în drum, că dă fitea ¹ zicem noi de *sîrbi* ce zicem, că pînă îi lume a noastră n-o fi și că dă ce nu-ți cauți Domneata o slujbă ? Eu i-am spus : Domnule, ba d-or ² o fi, că noi destul am dormit și-am îngrășat sîrbi și i-am făcut domni. *Acuma vrem și noi a fi în țara noastră*. Și despre Domnia Ta i-am zis că singur ți-i porta grija, nu alții. Dar el zise că românii trebuie legați la jug. Eu i-am zis : Dar bodge³ multe rup jugul și mare pradă fac, dacă scapă odată din legătură. Apoi o plecat.

Alta eu mă rog, cum am și mai zis, despre partea ungurilor nimica a vorbi ; ci noi, românii, întru cele ce or fi de lipsă vom fi frați.

Așa mă rog scrie-mi, pleci curînd în sus o mai zăbovești la Lugoj ?

Și prota Ivașcovici tare se vaită că-l vor tunde rău, unde n-o făcut pacea întră noi ; și că eu m-am dus cu Domnia Ta la Ciclova, nu cu el ; și zice că de Damaschin tare-i rușine, căci nu s-o făcut pren el aceste ; dară eu cătră toți spun : Să miră cum ai putut Domnia Ta face pacea ; și să știi că acuma e bine. Nora ascultă toate în veselie. Em am fost la cuscri, la Ciclova și ne-am împăcat, și-ți mulțămesc.

Caută, Domnule, să poți ajunge ce dorim toți, că toți să bucură.

Și despre ce o fi de lipsă să-mi mai scrii ; și de va vrea vorbi cu domnul vițișpanul pentru a scrie lui Covaci, fibirăului Oraviții, poți dela toate comunitățile dobîndi pecetul, fiindcă acolo tare să tem a face ceva fără de știrea lui fibirău.

Sărutându-te toată familia cășii mele rămânem, în Gherleşce, ai Domnii
Tale cei mai buni voitori de bine.

Bojincă Vasilie învățetor

31 Octomvrie 1844

[Adresa :] De bun niam născutului Domnului agent Murgu... la Lugoj.

■ După G. Bogdan-Duică, *Eftimie Murgu*, București, 1937, p. 122–123,

■ 1. În zadar; 2. Doară, poate, 3. Sic!

„PENTRU EMANCIPAREA
NAȚIONALITĂȚII ROMÂNILOR”

I.

61

INTEROGATORIUL LUAT — LA 30 OCTOMBRIE 1845 — LUI MURGU EFTIMIE, ARES-
TAT DE ONOR COMITATUL CARAȘULUI ȘI TRIMIS LA PESTA PENTRU ÎNCERCAREA
DE A RĂZVRĂTI POPORUL VALAH

1. *Cum te numești ?*

Murgu Eftimie, profesor de drept, sint avocat din Ungaria, m-am născut
în localitatea de graniță Rudăria, în prezent locuiesc în București.

2. *Cum ai ajuns la București și ce faci acolo ?*

Am funcționat la Iași, unde am predat Filosofia timp de doi ani. Apoi,
am trecut la București, unde îmi duceam existența ca avocat.

3. *Cînd te-ai întors în Ungaria și de ce ?*

În anul 1841 am fost rechemat în regiunea de graniță, de ce ? nu știu.

4. *Ar fi mai bine dacă ai mărturisi adevărat de ce ești expulzat din București ?*

Agentul austriac din București, Timoni, m-a acuzat că am luat parte
la complotul de la București, dar n-a putut-o dovedi ; — la Caransebeș
însă am înțeles că am fost rechemat de acolo.

5. *Deci, de ce ai fost reținut la Caransebeș ?*

Numai pentru că agentul din București mi-a adus o acuzație falsă.

6. *Cum ai scăpat de la Caransebeș ?*

Eu doream să merg la Pesta, dar autoritățile grănicerești m-au transpus
la Caraș.

7. *Ce s-a întîmplat cu dumneata la Lugoj ?*

Acolo am fost arestat, o vreme, apoi mi-au spus „poți să pleci” și m-au
lăsat liber.

8. *Cînd ai fost eliberat din arestul de la Lugoj ?*

În luna decembrie 1841.

9. De atunci, unde ai avut domiciliu?

Cîteva luni, am fost la mama mea, la Caransebeş; apoi am plecat la Viena, unde m-am apărut în legătură cu chestiunea de la Bucureşti, pentru ca să mă pot întoarce acolo.

10. Dar acum de ce eşti arestat?

Nu pot şti aceasta.

11. S-a dovedit că ai căutat să răzvrăteşti poporul valah, nu numai împotriva moşierilor, ci şi a autorităţilor legale.

Eu sînt un străin în Caraş, am fost acolo numai în trecere şi n-am participat deloc la răzvrătire; şi nici n-am auzit să fi avut loc undeva vreo revoltă.

Scrierile
lui Murgu:
(A). A sosit
vremea

12. Cine a redactat scrierea aceasta care începe aşa: „Die Zeiten sind bereits herangerückt”? („A sosit vremea...”) (A)¹

Aceasta a fost redactată de un tînăr francez, pe nume Chatobriand ori Chatogiron. L-am întîlnit la Viena. El spunea că a primit-o de la cineva, şi m-a întrebat, oare aşa stau lucrurile în Banat şi în regiunile grănicereşti?

13. Acestea sînt scorneli de prisos, căci scrierile dumitale dovedesc contrariul.

Documentul original în franţuzeşte l-am primit de la francezul pomenit şi l-am tradus liber, adăugînd ici-colo cîte ceva.

14. Aici e vorba de lucruri pe care numai un localnic le poate şti, deci un francez nu putea redacta aşa ceva.

Francezul spunea că a cules date de la un oarecare Valian, pe care eu nu-l cunosc.

15. Cu ce scop ai tradus dumneata textul acesta în germană?

Numai pro privato usu.

16. Ai comunicat cuiva scrierea aceasta?

Nimănui.

(B).
„Continuitatea
politică şi
epidemişii...

17. Iată o altă scriere cu titlul: „Das Politische Continuum, und die Epidemisten”, — pe aceasta cine a redactat-o? (B)²

Aceasta am cules-o eu însumi, din diferite izvoare.

18. De ce e scrisă şi aceasta în limba germană, ce intenţii aveai cu ea?

Am vrut să ofer, pe această cale, date cu privire la politica externă; şi am mai vrut să le comunic altor oameni învăţaţi, ca pe o părere a mea personală.

19. Cui i-ai comunicat, deci, această scriere?

Pînă acum nimănui, deoarece nu e încă terminată.

20. Prin acest document, dumneata ai căutat să răzvrăteşti pe valahii din comitatele Banatului, afirmînd că aici nobilimea nu exis a în vechime şi că

proprietatea pământului era în întregime a populației valahe ; — că drepturile acestea le-au recunoscut și turcii, le-a menținut și guvernul Austriei și numai după ce Austria a cedat Ungariei regiunea Banatului, străinii au început să știrbească aceste drepturi cu ajutorul baionetelor și să uzurpe drepturile băștinașilor ; — spui mai departe că nemeșii din Banat ar fi țilhari, care sub pretexte anume căutate storc cât pot ; — comitatul l-ai numit centrala țilharilor, iar tezaureria comitatensă, tezaureria țilharilor.

Constituția maghiară ai declarat-o constituție a țilharilor, și anarhie, sub oblăduirea căreia dreptatea e numai de partea celui ce poate să plătească ; cel mai mare hoț și escroc este socotit om cinstit, de îndată ce are bani.

Procedura penală se aplică numai aceluia care nu aparține bandei jefuitoare și îndrăznește să se amestece în drepturile ei de a jefui ; sau cuiva care este socotit bogat, căci în acest caz e arestat din motive născocite și ținut pînă se răscumpără cu bani.

Dieta fărîi este numită adunarea nebunilor care nu poate aduce legi pentru cei din Banat, pentru că aceștia nu și-au încredințat dreptul de legiferare nobililor ce ființează datorită legii pumnului și care, fiind în afara legii (Vogelfrei), sînt necontenii urmăriți de popor, ba cîte odată chiar bătuți și omorîți.

La pagina 39, se spune că valahii îi recunosc numai pe cneji, sfatul fărîi și conducerea fărîi de la Timișoara de sub autoritatea principelui eligibil [al Banatului], adică a banului ; adăugîndu-se că la alegerea slujbașilor fiecare comună trebuie să aibă dreptul să-și spună cuvîntul.

Din toate acestea reiese clar că dumneata ai dorit să ridici poporul valah împotriva regimului în vigoare și să rupi de Ungaria comitatele Banatului, împreună cu regiunile grănicerești.

Ce poți să spui în apărare, împotriva acestora ?

Răspunsul meu este că toate acestea nu sînt cuprinse acolo.

(Iar după ce i-au fost citite din lucrare pasagiile menționate, a spus că el le-a copiat din alte izvoare și că printre scrierile lui se află notate aceste izvoare).

21. *Printre scrierile dumitale nu s-au găsit nici un fel de izvoare, deci toate sînt numai scorneli.*

Nu știu cine mi-a luat aceste scrieri și cum au ajuns aici. Poate fi la mijloc și o înșelăciune, pentru că s-a putut face și o adăugire. Aceste scrieri mi-au fost luate fără nici o precauție.

22. *Această lucrare este trecută și în inventarul pe care dumneata l-ai semnat. Lucrările mi-au fost înșirate numai numeric.*

23. *În lucrare nu apare un scris străin, deci obiecția cade.*

(După ce i s-a arătat deținutului lucrarea originală, și-a exprimat îndoiala cu privire la unele adaosuri marginale, întrebîndu-se dacă le va fi scris el sau nu ? Dar văzînd, mai departe, că citatele menționate se regăsesc în

transcrierea pe curat a lucrării, fără îndreptări, a încetat să-și mai susțină obiecția).

(C). „Ne
deșteptăm : : :”

24. *Iată o altă lucrare, care începe așa : „Wir erwachen”. Pe aceasta cine a redactat-o ? (C)*

Nu-mi aduc aminte cum a ajuns această scriere între hîrțile mele ; nu pot s-o recunosc ca aparținîndu-mi.

25. *„Politisches Continuum” are un scris asemănător ; de ce-ți tăgăduiești propria scriere ?*

Nu știu de unde a ajuns printre scrierile mele.

Scrisori
și
destinatari :

26. *Cui ți este adresată această scrisoare în limba valahă, a cărei traducere în maghiară începe așa : „Mă recomand cu dragoste frățescă” ? (nr. 1)*

Vreunui preot, dar nu știu cui.

27. *În această scrisoare se pot citi aceleași idei ca și în „Politisches Continuum”. Spune, ce ai vrut să obții prin scrisoarea aceasta ?*

Comunele să-și angajeze avocații lor, pentru că numai ei cunosc dreptul. Nemeșii sînt solidari. În urbariu este prevăzut că proprietatea pămîntului să fie dată poporului și acest lucru el l-a pierdut numai prin *jus armorum*.

28. *Cine e acel părinte Ștefan cui ți este adresată această a doua scrisoare ?*

Un preot din Lugoj, pe nume Ștefan Marcu. Această scrisoare e o copie după una aparținînd unui agent particular din Ardeal.

29. *Iată scrisoarea adresată lui Ilie Miescu ; ea a fost expedită, și cum a ajuns înapoi ? (nr. 3)*

Pe aceasta am expedit-o în legătură cu un post de director școlar. Apoi, i-am cerut să mi-o restituie să văd ce am scris în ea.

30. *Și scrisoarea aceasta cuprinde idei similare celor din „Politisches Continuum” ; deci, și Miescu a fost implicat în intențiile duminale.*

Nu pot să afirm că Miescu ar fi cunoscut ceva din intențiile mele, el nici nu se pricepe la așa ceva.

31. *Cui ți este adresată scrisoarea aceasta în limba germană care începe așa : „Schätzbarster Freund” [Mult prețuite prietene] și în care se vorbește de fara aparținînd valahilor bândșeni ? (nr. 4)*

Acestea eu le-am copiat dintr-o altă scrisoare ; cine a scris-o și cui a adresat-o, nu știu.

32. *Deci, unde ai primit scrisoarea aceasta și de la cine ?*

La Viena, de la un bavarez care era în trecere, pe nume Tollhausen. El de unde a primit-o, nu știu.

33. *Și aceasta are exact același cuprins ca „Politisches Continuum”, — recunoaște deci că este propria-ți scrisoare.*

N-o pot recunoaște ca fiind a mea.

34. Cui ți este adresat biletul acesta cu „Lieber Schwager“ [Dragă cumnate], în care ofițerii sînt calificați drept lotri și în care se vorbește despre înțelegerea dintre valahi, despre mișcările lor și despre alungarea ofițerilor nemți ?

Aceasta ți este adresată lui Petru Dascălu ; a mea o fi, ori ba ? nu știu, căci nu e semnată de mine.

35. Totuși, scrisul nu-l poți nega.

Scrisul e al meu.

36. Cumnatul dumitale a fost amestecat și în alte planuri ?

Nu. El n-a știut nimic despre vederile mele politice, nici nu se pricepe la așa ceva.

37. Cui i se adresează această piesă scrisă în germană (Post-scriptum), în care se vorbește de anumite dispoziții, de felul cum se vor alege în viitor episcopii valahi și se îndeamnă valahii la răscoală, deoarece vremea renașterii politice a sosit. (6)

Că eu am scris aceasta, asta-i sigur ; dar cui anume, nu mai știu ; sau unui comerciant, sau vreunui ofițer grăniceresc.

38. Ce fel de dispoziții sînt cele amintite aici ?

Statul meu era să ne adresăm Majestății Sale, pentru ca să nu ne mai dea episcopi Sinodul sîrb din Slavonia, ci, potrivit vechiului obicei, episcopii noștri să fie aleși de Sinodul Diecezan.

39. Numiții din scrisoare, Iancovici și Miescu, au știut ceva despre intențiile dumitale politice ?

Fiind vorba acolo numai de episcopi, ei despre altceva n-au știut.

Acțiuni
răzvrătitoare :

40. Dumnezeu ai vrut să răzvrătești și poporul din Lugoj — și anume atunci cînd vistieria regală a vrut să zidească o biserică unită — zicînd în fața a numeroși martori : (7) „Ce poruncește regele ungarilor la noi, în Banat ? De ce ne dau nouă porunci domnii de pămînt ? Țara Banatului aparține valahilor“. „Ce dorește grădăna vistierie ? Aici nimeni nu poruncește, pentru că piața e a valahilor ; și cine-i, mă rog, comitatul ?“ — Recunoști spusele acestea ?

la Lugoj

Expresiile acestea nu le pot recunoaște ca fiind ale mele.

și

41. Dar toate acestea îți vor fi spuse în față, de numeroși martori, ca Osieczki, Vancea, Popovici, Dika și alții.

Pe Osieczki nu-l cunosc ; Vancea e un spion sîrb și, pentru că sîrbii sînt împotriva mea, de aceea a depus împotrivă-mi. Nu-mi amintesc să fi vorbit cu el. Deși pe Iova Popovici l-am căutat, niciodată nu l-am găsit acasă. Ce fel de om e Vancea, poate să spună învățătorul Miescu, în posesia căruia există o chitanță falsificată de Vancea pe numele lui Miescu junior.

42. Dumnezeu ai vrut să răzvrătești împotriva moșierilor și populația sătească din Găvojdia, spunînd — cu ocazia conflictului produs din pricina morilor — următoarele : „Necazul acesta pornește de la domnii moșieri din Caraș, dar

Găvojdia

o să-i învâfăm minte ; țara lor nu-i aici, ci dincolo de Mureș, acolo să meargă. Aceasta e țara voastră ; ei jupoaie poporul nevoiaș". — Ce răspunzi la aceasta ? (8)

Eu n-am fost la Găvojdia niciodată ; dar oameni de acolo au venit la mine să-mi relateze că un oarecare domn le-a stricat morile ; expresiile amintite însă nu le-am folosit și nu le pot califica decât calomnii.

43. *Dar șapte martori depun la fel, că ai folosit acele expresii.*

Dacă vor fi ascultați ceilalți martori care au fost prezenți, va reieși că eu n-am folosit acele expresii. Au mai fost prezenți Chira, frizerul din Lugoj, Gheorghe Marcu, Bercean, Popescu, Vichentie, Botoș.

Datat ca mai sus.

Il u k E d u a r d m.p., avocatul guvernului regal

Notat de L a n g e r A d o l f m.p.,

notar jurat la Înalta Curte regală de apel

II.

30 DECEMBRIE 1845. DUPĂ CE AU FOST TRADUSE — DIN LIMBA VALAHĂ ÎN LIMBA MAGHIARĂ — NUMEROASELE SCRISORI GĂSITE LA EFTIMIE MURGU, ÎN CONTINUARE A URMAT INTEROGAREA NUMITULUI EFTIMIE MURGU.

44. *Mai înainte, despre scrierea care începe așa : „Die Zeiten sind bereits herangerückt" ai spus că ai tradus-o din franceză ; dar printre scrierile dumitale s-a găsit conceptul original al acelei lucrări, cu scrisul dumitale ; și așa fiind, e sigur că dumneata ai redactat lucrarea (D)*

Aceste scrieri mi-au fost luate, de aceea nu le pot recunoaște ca aparținându-mi.

„Cu privire
la restaurarea
statului
valah"

45. *Mai înainte, te-am întrebat dacă vederile dumitale politice cu privire la restaurarea statului valah le-ai comunicat cuiva ? și atunci ai răspuns că nimănui. — Iată, acum îți arăt propria-ți scrisoare, pe care ai scris-o învâfătorului Ilie Miescu din Lugoj și în care spui că, luând cunoștință de planul domnului Pascu, îl consideri nerealizabil, atâta timp cât nu s-au înțeles și cu restul populației valahe din Austria. Din aceste cuvinte reiese că atât Miescu cât și Pascu ți-au cunoscut intențiile ? mărturisește, deci, adevărul.*

Eu sînt un străin în Ungaria și nu sînt dator să răspund nimănui ; și pentru că eu nu am predat nimănui scrierile, nici nu mi-au fost luate pe cale judecătorească, nu le recunosc ca aparținându-mi.

46. *În altă scrisoare (nr. 9), îi mulțumești lui Miescu pentru stringerea mijloacelor necesare realizării acelor dorințe în care gândurile voastre coincid. Despre ce mijloace și dorințe e vorba aici ?*

(Răspunde la fel, că nu recunoaște nici un fel de document care se găsește în mîini străine)

47. *De care justiție recunoști că aparții ?*

Străin fiind, în timpul nopții, în Lugoj am fost atacat și jefuit de necunoscuți, și am fost închis ; așa stînd lucrurile, întrebarea îmi este pusă

prea tirziu, căci, în felul acesta, nu sînt dator să compar în fața vreunui judecător străin. — Eu m-am născut lingă Caransebeș, care face parte din regiunea grănicerească, și confiniul aparține Împărăției, nu Ungariei.

48. *Mai jos, în aceeași scrisoare spui despre Pascu că „din partea mea, nu m-ai da în lături deloc să colaborez, în ceea ce privește treburile națiunii române; menirea românilor, ca adevărații stăpîni legitimi în Banat, să fie de a-i vindeca pe aceia more patrio discantando ipsis [descîntîndu-i după obiceiul strămoșesc].*

Deci dacă v-ați putea baza autoritatea de stat pe caracterul lui Pascu și dacă dumneavoastră puteți garanta sentimentele lui naționale de neclintit, în acest caz și misiunea lui ar trebui neapărat să fie aceasta'. În fine, „Pe cîmstea mea și dacă vrea să fie ferm în intenții, ar trebui să-i deschidem un cîmp românesc în care să-și poată desfășura forța morală”.

Spune deci, Pascu a fost de acord cu ducerea pînă la capăt a acestor planuri?

(Ca și la punctele 45 și 46).

49. *Aici este scrisoarea lui Miescu (nr. 11) în care spune: că ne interpretăm bine rolul, că a mai comunicat la încă cinci persoane scrisorile dumitale; n-ai putea să-i numești pe aceia cărora Miescu le-a comunicat scrisorile?*

Eu nu sînt în raporturi pozitive legale cu nici un fel de autoritate juridică; nu sînt obligat să răspund.

50. *În scrisoarea aceasta (nr. 11) e vorba de un fel de cotizație, iar Miescu mai spune că la Pascu sînt 5 florini, la Bercean 5 florini, la Capor 2 florini și la 2 tutori cîte 2 florini de argint; ce fel de bani sînt aceștia și de ce fi-au fost trimiși dumitale?*

(Răspuns asemănător, evaziv).

51. *În scrisoarea dumitale din 17 septembrie 1843, adresată lui Miescu (nr. 14), spui că pentru episcopia din Ujvidek³ fiind candidat episcopul de Caransebeș, propui că națiunea valahă ar trebui să cadă unanim de acord și că eparhiile, comunele și poporul valah împreună trebuie să arate la Curte cum, de o vreme, n-au avut episcop, ci arendași străini care, contrar drepturilor Diocezei, au ocupat în mod silnic funcțiile; cum aceștia comercializează drepturile bisericești și vînd pe bani harul Sf. Duh; — în cele din urmă, îi ceri lui Miescu ca onor. Marfin [?] și Seiman să vină la Viena (unde te aflai atunci) și, dacă ajută Dumnezeu, pe sîrbuful din Timiș îl veți alunga spre Slavonia.*

Aici, de fapt, e vorba mai cu seamă de episcopat, pe care ai vrea să-l completezi cu valahi; dar, totodată, ai vrea să-i alungi pe sîrbi, ca să poți întemeia în Banat o țară valahă.

Mărturisește deci, că lupia împotriva preoților sîrbi a fost numai fațada sub care vroiai să-ți atingi celălalt scop important și acest scop era cunoscut de Miescu, Marfin și Seiman?

(La fel).

52. În scrisoarea dumată din 18/30 aprilie 1844 (nr. 15) către Miescu, spui despre Fogarasi, care candida pentru postul de director de școală, că păcat este numai că e nemeș; și Curtea, în prezent, aproape că știe că nemeșul nu este produs bănățean și că nobilii sînt străini și de aceea se teme ca aceasta să nu constituie o piedică, dat fiind faptul că la sesiune participă și nemiși.

Din acestea reiese că dumneata ai comunicat lucrarea dumată „Politisches Continuum” unor oameni de la Curte; — spune, deci, cui ai prezentat lucrarea aceea?

(N-a dat nici un răspuns direct).

53. Chiar dacă nu ai ardat-o, ai vrut să-l faci pe Miescu să creadă, în chip înșelător, că Curtea este de acord cu intențiile dumată.

(Din motivele expuse la punctele 45 și 46, n-a dat nici un răspuns).

54. Potrivit acestei scrisori, dumneata ai primit de la Lipova, de la un oarecare Stoica, o scrisoare interesantă, la care ți-a fost teamă să răspunzi, deoarece nu-l cunoșteai nici pe Stoica, nu-i știai nici scrisul; care a fost obiectul acestei scrisori și cine e acest Stoica?

(La fel).

55. La 1 octombrie 1843, Miescu scrie (nr. 19) că a împărțit scrisoarea dumată mai multora și Pascu ar fi spus că așa ceva ar fi imposibil, înainte de a cădea la înțelegere cu Transilvania, cu Bucovina și cu ceilalți.

De aici reiese clar că Miescu a fost implicat în planul de întemeiere a statului valah și că acest plan l-a cunoscut și Pascu, dar l-a socotit nerealizabil.

Toate proiectele dumată sînt clare; spune, deci, adevărat, ce te-a îndemnat pe dumneata să pregătești asemenea planuri politice sau cine te-a încurajat în realizarea lor?

(La fel).

56. În scrisoarea aci de față în original (nr. 23), adresată parohului din Fîrlug, Caton Todor, — ca și în cealaltă (nr. 28), se pot citi argumentări similare cu cele din „Politisches Continuum” și „Die Zeiten sind etc.”; aici, mai cu seamă, proprietatea pămîntului o atribui valahilor, pe nobili îi numești străini, tăgăduiești dreptul pe care l-ar fi avut Camera ori Împăratul de a vinde moșiile din Banat; și îndemni comunele la împotrivire, recomandînd și izgonirea domnului pretor Frummer. — Pentru ce mai tăgăduiești, deci, că scrierea aceasta ar fi o lucrare a dumată și cui îi este adresată această a doua scrisoare? (28)

Aceste scrieri nu le pot recunoaște ca aparținîndu-mi, deoarece pe acelea nu le-am dat nimănui.

57. În scrisoarea dumată din 7 iulie 1844 (nr. 31), scrisă de la Viena maiorului Rogelnicean [Kogălniceanu] din Iași, spui că dumneata și ceilalți zeloși din împărăția romano-austriacă vă pregătiți să organizați o mișcare bine gîndită, în vederea reabilitării unei ierarhii valahe, care este într-o stare de delăsare, pricinuită de pătrunderea forțată și uzurpatoare a străinilor și

În
înțelegere
cu
Transilvania,
cu
Bucovina
și cu ceilalți

Murgu și
M. Kogălniceanu

cu care este în strînsă legătură dreptul național; spui, mai departe, că vei face tot ce va fi cu putință pentru realizarea acesteia; posibilitate care, în prezent, constă numai în forță morală; dar are nevoie și de mijloace materiale, de aceea se îndreaptă spre moldoveni pentru ajutor.

De aici reiese clar că „*Politisches Continuum*” și „*Die Zeiten*” sînd etc.” nu sînt numai disertațiuni științifice, ci dumneata intenționai să-ți și realizezi planul. — Ce poți să spui în apărare?

(Ca și la punctul 56).

58. Această scrisoare (nr. 39) ai scris-o din Viena; cui ți este adresată? (La fel).

59. Și în această scrisoare ții dezvălui acelaș plan, că dorești să alcătuiești din populația valahă a Banatului o țară aparte, supusă Austriei, fapt care de asemenea dovedește că „*Politisches Continuum*” n-a fost numai o disertație, ci o pregătire pentru mișcări politice.

(Răspuns aproape identic).

60. În scrisoarea aceasta (nr. 49), Bercean scrie că el are multe de îndurat de la sîrbi, din pricina unirii, care nu-i lasă s-o adopte, sperîndu-i că rușii ți vor spinteca dacă se fac uniți.

Ce scop avea această unire? ai avut și dumneata, înainte de asta, aceeași părere, aceeași intenție? de ce te-ai retras? și se poate dovedi că preoții sîrbi amenințau poporul cu rușii?

(Acelaș răspuns).

61. În scrisoarea din 8 iunie 1843 (nr. 12) trimisă lui Miescu, spui că ai descris la Viena situația în care te afli cufundat din pricina străinilor care au pătruns cu forța în drepturile și problemele națiunii noastre și guvernează potrivit unor interese străine. — Și de aici reiese că, la Viena, ți-ai împărtășit cuiva intențiile; spune deci, cui?

(Acelaș răspuns).

Datat ca mai sus.

I l u k E d u a r d, m.p., avocatul guberniului regal

În fața noastră,

L a n g e r A d o l f, m.p., notar, jurat la Curtea regală de apel

Textul maghiar

I.

1845-İK ESZTENDEI OCTOBER 30-ÁN KIHALLGATTATOTT MURGU EUTHIM, KIT NS₁ KRASSÓ VÁRMEGYE AZ OLÁH NÉP LÁZITÁSI TÖREKVÉSE MIATT BEFOGATTATOTT, S PESTRE ÁLTAL KÜLDÖTT.

1. *Mi a neve?*

Murgu Euthim, törvények tanára, Magyar Országí ügyvéd vagyok, születtem véghelyi Ruderia nevű helységben, jelenleg Bukaresti lakós vagyok.

2. *Hogy került Bukarestbe, és mit csinál ott?*
 Én hivatalos voltam Iassiba, hol Philosophiát tanítottam 2. esztendeig. Azután által mentem Bukarestbe, hol mint prókátor élőködtem.
3. *Mikor jött vissza Magyarországra és miért?*
 1841-ik esztendőben Gránitzba vissza híttak engemet, miért? azt nem tudom.
4. *Jobb volna, ha igazán megvallaná, miért van kiparancsolva Bukarestből?*
 Timoni Ausztriai agens Bukarestben avval vádolt engem, hogy a Bukaresti összeesküvésben részt vettem, de ezt bebizonyítani nem tudta — azonban Karansebesen úgy értettem, hogy onnan vissza híttak engemet.
5. *Miért tartották tehát önt fogba Karansebesen?*
 Csak azért mert a Bukaresti agens engem hamisan bevádolt.
6. *Karansebesből hogy szabadult ki?*
 Én Pestre kíváncsoztam, azonban a Katonai Kormány engem Krassóba küldött által.
7. *Lugoson mi történt önnel?*
 Ott le tartóztattak egy darabig, azután azt mondták „elmehet” és szabadon kieresztettek.
8. *Mikor szabadult ki a fogságból Lugoson?*
 1841. évi December hónapjában.
9. *Azóta hol tartózkodott?*
 Egy néhány holnapig voltam az édes anyámnál Karansebesen, azután utaztam Bécsbe, hol a Bukaresti ügyben védelmeztem magamat, hogy oda vissza mehessek.
10. *Hát most miért van befogva?*
 Én azt nem tudhatom.
11. *Igaztaltatott, hogy az Oláh népet nem csak a földes urak ellen, hanem még a Törvényhatóságok ellen fellázítani ügykezett.*
 Én Krassóban idegen vagyok, ott csak keresztül utaztam, és a fellázításban semmi részt nem vettem, de nem is hallottam, hogy valahol lázadás történt volna.
12. *Ki szerkesztette ezen írást, melly úgy kezdődik: „Die Zeiten sind bereils herangerückt?” (A :)*
 Ezt szerkesztette egy fiatal francia: a neve Chatobriand vagy Chato-giron. Bécsben találkoztam vele, ő azt mondtotta, hogy valakitől kapta, és azt kérdezte tőlem, hogy úgy vannak-e ezen dolgok Bánátusban és a véghelyeken?
13. *Ez haszoniatlan koholás, mert az írásai ellenkezőt bizonyítanak.*
 Én az eredeti francia írást a mondott franciától kaptam, és szabadon fordítottam, imitt, amott valamit hozzá adtam.

14. *Itt oly dolgok fordulnak elő, melyeket csak odavaló ember tudhat, ezt tehát egy francia ember nem szerkeszthette.*

A francia azt mondotta, hogy valami Valján nevűtől, kit én nem ismerlek, adatokat szerzett.

15. *Micsoda szándékból fordította ön ezen írást német nyelvre?*

Csak pro privato usu.

16. *Közlötte-e ezen írást valakivel?*

Senkivel.

17. *Itt van egy más írás, melynek címe: „Das Politische Continuum, und die Epidemisten” ki szerkesztette ezt? (B:)*

Ezt mindenféle kútforrásból összegyűjtöttem én magam.

18. *Miért van ez is német nyelven írva, mi szándéka volt vele?*

Ez által akartam külső Politicára nézve adatokat szolgáltatni, kívántam továbbá azt, mint privát véleményemet más bölcs emberekkel közleni.

19. *Kivel közölte hát ezen írást?*

Még eddig senkivel, mert még nincsen befejezve.

20. *Ezen íratban ön a Bádnátsi Megyékben lakozó oláhokat igyekezett feljázítani, azt állítván, hogy régenten iltén a nemesség nem ösmerlett, hanem az egész föld tulajdona az oláh lakosokat illette, — hogy ezen jogokat a Törökök is elesmérték, és az Ausztriai kormány is megtartotta, és csak azután, midőn Ausztria Bádnát védékét Magyarországnak által adta, az idegenek kezdék ezen jogokat a szuronyok segítségével csorbítani, és a föld nép jogait bitorítani; — mondja továbbá, hogy a Bádnáti nemések rablók légyenek, kik keresett címek alatt annyit kizsarolnak a menyinyit csak lehet — a vármegyét a rablók középponti házának — a megye pénztárát a rablók Cassájának nevezte.*

A magyar Constitutiót rablók Constitutiójának és anarchiának nyilatkoztatta, melly alatt csak annak van igazsága, ki fizetni tud; a legnagyobb szolvaj és gazember azonnal becsületesnek találtatik mihelyest pénze van.

A büntető eljárásnak csak ott találja helyét, hol egy a fosztó bandához nem tartozó egyén a rablási jogba avatkozni, mert, vagy ha valaki gazdagnak tartatik, mert akkor keresett okok mellett befogattatik, és addig letartóztatik, még magát pénzével ki nem váltja.

Az ország gyűlése bolondok gyűlekezetének nevezetik, hogy ez a bádnáti embereknek törvényt nem hozhat, mert ezek törvényhozási jogukat, az ökölyjognál fogva létező nemesekre nem bízták, kik mint törvény kívüliek (Vogelfrei:) a néptől szüntelen üldöztetnek, s hol megverettetnek, hol agyon is üttetnek.

A 39-ik lapon mondatik, hogy az Oláhok csak a Knezeket, az ország tanácsát, és nemzeti Kormányt Temesvárott tulajdon fejedelme t. i. választható Bánusa alatt ösmerik, hozzá adatván, hogy a tisztek választásában minden községnek befolyása legyen.

Mellyekből világos, hogy ön az Oláh népet a fendülő rendszer ellen fellázítani és a Bánáti megyéket véghelekkel együtt Magyar Országtól elszakasztani kívánta.

Mit tud ezeknek védelmére elő adni?

Erre csak az a feleletem, hogy ez nincs benne. — (Mintán pedig a munkából a felhívott helyek felolvastattak volna, azt felelte, hogy ő ezeket más kútforrásokból kiírta, és hogy írása között a kútforrások feljegyezve vannak).

21. *Írásai között semmi források nem találhatók, ez tehát csupa kózhalmány. Én nem tudom, ki vette el tőlem ezen írásokat, és hogy jöttek ide. Itt hamisság is történhetett, mert hozzá is tehetek valamit.*

Ezen írásokat tőlem minden cautela nélkül elvették.

22. *Ezen írás az Inventáriumban is foglaltatik, melyet ön alá írt.*

Az írásokat csak szám szerint elolvasták.

23. *Ezen munkában idegen írás nem találhatók; ez tehát rossz kifogás.*

(Mintán a rabnak az eredeti írás megmutatott volt, némely oldalagról hozzátevételekre nézve kétséget fejezte ki, hogy vajon ő írta-e azokat vagy sem? de látván továbbá, hogy az idézett helyek a letisztított munkában igazítások nélkül foglaltatnak, ezen kifogással elhallgatott.)

24. *Itt van egy más írás, mely úgy kezdődik: „Wir erwachen”. Ki szerkesztette ezt? (C.)*

Ezen írásra nem emlékezem, hogy jött írásaim közé. Én ezt magaménak nem ösmerhetem el.

25. *Hasonló írás van a „Politisches Continuum”-ban is, minek tagadja tulajdon írását?*

Én nem tudom, honnan került ez írásaim közé.

26. *Kinek szől ezen oldalul írt levél, melynek magyar fordítása úgy kezdődik: „Testvéri szeretettel ajánlom magamat?” (1-6 sz.)*

Valamelyik papnak, de melyiknek nem tudom.

27. *Ezen levélben azon eszmék olvashatók a „Politisches Continuum”-ban. Mondja meg mit akart ezen levéllel elérni?*

Azt, hogy a községek prókátorokat fogadjanak, mert csak ezek tudják a just. A nemesek együtt tartanak. Az urbáriumban van a föld tulajdonsága a népnek adva, és csak a jus armorum által elvesztették ezt.

28. *Kicsoda azon István atya, kinek ezen 2-ik sz. a. levél szől?*

Egy lugosi pap, nevezetik Markó Istvánnak. Ezen levél copijája egy erdélyországi privat agens által írt levelének.

29. *Itt van Mieszko Illésnek szőlő levele, el volt a küldve, és hogy került vissza? (No. 3)*

Ezt elküldöttem iskolai directoratus ügyében. Azután vissza kívántam, hogy lássam mit írtam benne.

30. Ezen levélben is foglaltatnak olyan eszmék, mint a „*Politisches Continuum*”-ban és így Mieszko is ben volt avatva szándékaiba.

Azt nem mondhatom, hogy Mieszko szándékaimról valamit tudott volna. Ő nem is ért ilyenekhez.

31. Kinek szóll ezen németül írt levél, mely úgy kezdődik: „*Schätzbarster Freund*” s melyben a Bánáti Oláhok tulajdon országáról van szó? (4. sz.)

Ezt én leírtam egy más levélből, ki írta és kinek nem tudom.

32. Hol kapta hát ezen levelet és kitől?

Bécsben egy Bajortól, ki át utazott, s kit Tollhausennak híttak.

Honnan kapta ő? nem tudom.

33. Ebben is csak az van mi a „*Politisches Continuum*”-ban, vallja tehát csak, hogy tulajdon levele.

Én ezt magaménak el nem ösmerhetem.

34. Kinek szóll ezen „*Lieber Schwager*”-nek intézett cédula, melyben a Katonai tisztek latroknak nevezetnek, és ahol az Oláhok egyetértéséről, mozgalmairól és a német tisztek elkergetéséről van szó?

Ez Daszkál Péternek szóll, enyime-e vagy sem? nem tudom, mert nevem nincsen aláírva.

35. Az írást csak el nem tagadhatja.

Az írás enyim.

36. Volt-e sógora egyéb nézeteibe beavatva?

Nem. Ő politikai nézeteimről semmit sem tudott, nem is ért ahhoz.

37. Kinek szóll ezen németül írt irat, (*Postscriptum*), melyben bizonyos rendelkezések említetnek, miképen fognak kövendőben Oláh püspökök válaszlatni, és felszólíttatnak az Oláhok a felkelésre, mivel politikai feltámadásnak ideje megérkezett. (6)

Hogy ezt én írtam, az bizonyos, de kinek azt már nem tudom, vagy egy kereskedőnek, vagy valami vég helyi tisztnak.

38. Micsoda rendszabályok voltak azok, melyek itt említetnek?

Az volt a tanácsom, hogy folyamodjunk Őfelségéhez, hogy ne a Ráczi Slavoniai Sinodus adjon nekünk püspököket, hanem régi szokás szerint, Diocesanus Sinodus válassza Püspökeinket.

39. Az ezen levélben megnevezett Jankovics és Mieszko tudtak-e valamit politikai szándékairól?

Csak püspökökről lévén ott szó, ők másról mit sem tudnak.

40. A Lugosi népet is akarta fellázítani ön, nevezetesen akkor, mikor a K. Kincstár egy unitus templomot akart felépíteni, azt mondván számos tanúk előtt: (7) — „Mit parancsol a Magyarok Királya nálunk a Bánátban”? „Mit parancsol nekünk a földes Uraság? a Bánáti tájék az Oláhokhoz tartozik”.

„Mit parancsol a szalonás Kamara? Itt senki sem parancsol, mert a piac az Oláhoké, — és micsoda az a vármegye?

Elesmeri e ezen mondásokat?

Ezen kifejezéseket magaméinak el nem ösmerhetem.

41. *De ezt számos tanúk, mint Oszeczki, Vancsa, Popovits, Dika és mások szemébe fogják mondani.*

Oszetzkít nem ösmerem. Vancsa egy rácz spión, és mivel a ráczok ellenem vannak, azért vallott ellenem. Nem emlékezem, hogy vele beszéltem volna. Popovits Iovát kerestem ugyan, de soha sem találtam otthon. Miféle ember légyen Vancsa, meg mondhatja fő tanító Mieszko, kinél van egy hamis Vancsa által készített, s ifjabb Mieszko nevére írt nyugtatvány.

42. *A Gavosdiai falusi népet is akarta ön a Földes uraságok ellen fel lázítani, azt mondván a malmok miatt támadt versengés alkalmával: „Ezen baj a Krásovai birtokosuraktól eredt, de majd megtanítjuk őket, nem itt az ő országuk, hanem túl a Maroson, oda menjenek. Ez a ti országotok, ők nyúzzák a szegény népet.” Mi felel ezekre? (8)*

Én Gavosdián soha életemben nem voltam, de az oda való emberek hozzám jöttek avval az előadással, hogy malmaikat valamely uraság el rontotta, de én a mondott kifejezéseket nem ejtettem ki, és azokat csupa rágalmaknak mondhatom.

43. *De hét tanúk egyformán vallják, hogy azon kifejezéseket mondta.*

Ha a többi jelen volt tanú kihallgattatik, ki fog sülni, hogy én azon kifejezésekkel nem éltem. Jelen volt még Kira, lugosi borbély, Marko György, Bercsán, Popesco, Vikenti, Botoş.

Költ mint fent.

Iluk Eduard, s.k. Kir. igazgatósági ügyvéd

Jegyzette Langer Adolf, s.k.

A Fő kir. Itélő Tábla h. jegyzője

II.

1845-İK ÉVI DEZEMBER 30-ÁN MIUTÁN A MURGU EUTHIM KEZEINÉL TALÁLT SZÁMOS OLÁH IRT LEVELEK MAGYARRA FORDÍTATTAK VÓLTA, FOLYTATÓLAG KIHALLGATTATOTT A MEGNEVEZETT MURGU EUTHIM:

44. *A minap azon írás iránt melly úgy kezdődik: „Die Zeiten sind bereits herangerückt” azt mondta, hogy francia munkából fordította; azonban írásai között találtatott azon munkának eredeti conceptussa, melly ön kezeltása, és így bizonyos hogy ezen munkát ön szerkesztette. (D.)*

Ezen írások tőlem elvették, s azért azokat megaméknak el nem ösmerhetem.

45. *A minap kérdést tettem, hogy politikai nézeteit az újjonnan állítandó Oláhország iránt közölte e valakivel? és akkor azt a feleletet adta, hogy senkivel. — Ime most mutaton tulajdon levelét, mellyel Mieszku Illés Lugosi tanítónak írt, és mellyben mondja, hogy Pasku úr terve előadásáról tudomást véve lehetetlennek mondja ezen terv létesülését mindaddig még ahoz nem járul a többi Ausztriabeli oláhság megegyezése.*

Ezen szavakból kitetszik, hogy mind Mieszku, mind pedig Pasku tudták szándékait? és így vallja meg az igazságot.

Én idegen vagyok, Magyarországon senkinek sem tartozom felelettel, s mivel én senkinek sem adtam által az írásokat, se bírói képpen el nem vétettek tőlem, azért azokat magaménak el nem ösmerem.

46. *Más levélben (Nr. 9) köszöni Mieszkunak azon eszközök összegyűjtését melyek szükségesek azon óhajítások kivitelére, melyekben gondolatink összeegyeztetnek.*

Micsoda eszközök és óhajítások értetnek itten?

(Ugyan azt feleli, hogy semmiféle írást idegen birtokban el nem ösmer).

47. *Melyik bíróságot ösmer el magának?*

Mint idegen éjszaka idején Lugosnál ösmeretlenek által megtámadtatam, megfosztattam, és elfogattattam; és így ezen kérdés későn tétetik, mert így nem tartozom idegen bíró előtt állani.

Én Karánsebes mellett születtem, mi a Confiniumban van, a Confinium pedig a Császárságnak része, nem pedig Magyarországnak.

48. *Alább mondja ugyan azon levélben Paszku felől „részemről mit sem vonakodnék az oláh nemzet dolgaiban együtt munkálónak bírni, — az oláhoknak mint igazi joggal bírónak Bándtban hivatásuk leszen öken meggyógyítani more patrio discantando ipsis“.*

Ha tehát alapíthatják birodalmukat Paszku karakterén, és ha kegyetek kezeshedhetnek nemzetisége tántoríthatatlanságáról azután neki is okvetetlen hivatásának kellene lenni e végtére. „Tisztelt nevemben, és ha hogy erős szándékkal akar lenni oláh mezőt kellene nékie nyitnunk mellyben mordális erejét kiteríthesse.“

Mondja meg tehát, hogy Paszku red állott e végtére terveire?

— Amint a 45. és 46. pontokra. —

49. *Itt van Mieszku levele (Nr. 11) mellyben mondja: hogy jól játszuk szerepünket, hogy önnek leveleit még vagy öttel közölte, — nem tudná megnevezni azokat, kiknek leveleit Mieszku közölte?*

Én semmiféle törvényhatósággal törvényes positivus viszonyokban nem állok, felelettel nem tartozok.

50. *Ezen levélben (Nr. 11.) valami praenumerációról van szó és azt is mondja Mieszku, hogy Paszkunál van 5 ft. Bertsánnál 5 ft. Kapornál 2 ft. és két tatornál per 2 ft. ezüstben, micsoda pénz ez, és miért küldetett ez önnek?*

Hasonló kikerülő felelet.

51. Az 1843 évi Szeptember 17-én Mieszkonak írt levelében (Nr. 14.) mondja ön hogy az úvidéki³ Püspökségre a Kardsebesi Püspök legyen candidálva, azért javolja, hogy az oláhságnak egy értelemben kellene lennie, és hogy az oláh Eparchának, községeknek, és népnek egyetemben mutatnia kell az udvarnál mikép egy idő óta nem volt Püspökük, hanem árendások, idegenek a Diocesis jogai ellenére hivatalokba erőszakosan betolva, hogy ezek a székegyház jogaival kereskednek, és pénzért adják el a Szentlélek adományát, — a végén arra felszólítja Mieszkut hogy tiszt. Marczin és Szeman jöjjenek fel Bécsbe (hol ön akkor tartózkodott) és ha az Isten segít a Temesi Ráczocskát Slavonia felé kergetendik.

Itt ugyan leginkább a püspökségről van szó, melyet oláh emberekkel szeretne betölteni, de a Ráczokat egyszersmind kiűzni szeretné, hogy Bándtban oláh országot állíthasson.

Vallja tehát csak, hogy a Rácz papok elleni harcz csak szin volt, mely alatt a másik fő célt elérni akarta, és hogy ezen célját Mieszko, Marczin, és Szeman is tudták?

— Ugyan azt.

52. Az 1844-ki április 18/30-án Mieszkunak írt levelében (Nr. 15.) Fogarassijról ki iskolai Directorságra volt candidálva azt mondja ön, hogy, csak az kár, hogy szerencsétlenségből nemes, és az udvar jelenleg szinte tudja, hogy a nemes nem Bándtusi gyümölcs, és hogy a nemesek idegen emberek, és azért fél attól, hogy ez neki akadályul szolgál, minthogy a Sessióban németek is vannak.

Ebből az tetszik ki, hogy ön a „Politisches Continuum” című munkáját az udvari emberekkel közölte, mondja meg tehát, kinek mutatta be azon munkáját?

Egyenes feleletet nem adott.

53. Ha nem mutatta úgy hamisan akarta Mieszkuval elhíletni, hogy az udvar szándékába megegyez.

A 45. és 46. pontban előadott okoknál fogva semmit sem felelt.

54. Ezen levél szerint kapott ön Lippáról valami Stojka, vagy Stojkától egy érdekes levelet, melyre félt felelni, mert se Stojkát, se írását nem ösmerte mi volt tárgya ezen levélnek, és kicsoda ezen Stojka?

Szintügy.

55. 1843-iki october 1-ső napján azt írja Mieszku (Nr. 19.) hogy ön levelét többekkel közölte, és Paszku azt mondotta legyen, hogy olyas valami lehetetlen volna, mielőtt Erdéllyel, és Bukovinával, és a többiekkel nem értekezni.

Ebből nyilván kitetszik hogy Oláhország felállítási terveibe Mieszku volt beavatva, és hogy Paszku is tudta a dolgot, de kivitetlennek tartotta.

Minden terve világos, beszélje tehát igazán el, mi indította Önt arra, hogy illy politikus terveket készítsen, vagy ki biztatta Önt ezeknek kivitelére?

Szintügy.

56. Az itt előtte fekvő eredeti Furluki népszerűhez Katon Tódorhoz írt levelében (Nr. 23.) úgy a másikkban (Nr. 28.) hasonló alapok olvashatók, mint a „*Politisches Continuum*”-ban és „*Die Zeiten sind etc.*” jelesen itt a föld tulajdonát az oláhoknak tulajdonítja a nemeseiket idegeneknek nevezi, tagadja hogy a kamarának, vagy a Császárnak joga lett volna a bántói jószágokat eladni és a községeket ellenállásra ösztönözi, úgy Frummer Szolgabíróurat is elfűzetettni javallotta. — Minek tagadja tehát, hogy ezen írás nem a tulajdon munkája? és kinek szól ezen második (28) levél?

Ezen írásokat magaménak nem ösmerem el, mert én azokat senkinek sem adtam.

57. 1844-ki Julius 7-én Bécsből Rogelnicsán majornak Iassiba írt levelében (Nr. 31) azt mondja, hogy ön, s a többi buzgók az Ausztriai Római birodalomból, egy jól kigondolt mozgalmat készülnék tenni az oláh Hierarchia kieszközlésére, melly az idegeneknek bitorló betolása által elhagyatott állapotban van, mellyel a nemzet joga összeköttetésben van, mondja továbbá, hogy ennek létesítésére mindent elkövet, mi lehetőségben áll, melly jelenleg csak morális lehetőségből áll, de szüksége van materiális eszközökre is, azért a Moldvaiakhoz fordul segedelemért.}

Ebből kitetszik, hogy a „*Politisches Continuum*”, és „*Die Zeiten*” s a t. nem csupa tudományos értekezések, hanem hogy tervét kivinni is szándékozott. — Mit tud ezeknek mentségére mondani?

(Mint az 56-ikra.)

58. Ezen levelet (Nr. 39) ön írta Bécsből, mondja meg kinek szól?

Szintügy

59. Ezen levélben is nyilvánítja azon tervét, hogy a Bántusi oldásából egy külön országot Ausztriának alávetve alkotni kíván, mi szinte bizonyítottákja, hogy „*Politisches Continuum*” nem csak értekezés, hanem készület volt Politikai mozgásokra.

Szinte azon felelet.

60. Ez en levélben (Nr. 49) Bertsán írja, hogy ő sokat szenved az unio miatt a Ráczoktól, kik nem engedik unidálni ijesztvén őket, hogy az orosz mind levágja őket, ha unidálna.

Mi célja volt ezen unionak, volt e ön is ez előtt ebben a véleményben, és szándékban? miért állott el tőle? és lehet-e bizonyítani, hogy a rácz papok az Oroszokkal fenyegették a népet?

Ugyan azt feleli.

61. Ezen 1843-iki Junius 8-án Mieszkunak írt levelében (Nr. 12) írja, hogy lefestette Bécsben az állapotot, mellyben elmerülve találhatik az idegenek által, kik erővel betolotva nemzetük jogaiba, és ügyeibe, idegen érdekek

*által kormányoztatnak. — Ebből is kitetszik, hogy Bécsben valakivel közlőtte
szándékait, mondja meg tehát, hogy kinél tette ezt?*

Szinte azt.

Költ mint fent.

Iluk Eduard, Kir. Igazgatósági ügyvéd, m.k.

Ellőttem

Langer Adolf, Kir. Táblai hites jegyző, m.k.

■ Országos Levéltár, Budapest, N. 22 Archivum Palatinale (Archivum secretum) 1846; Arh. St. Buc., Xerografii R. P. Ungară.

■ 1. Erratum: Lucrarea incriminată se află la Viena (Kriegsarchiv, Feldakten 1848—49, sub 1848, 13. 63), și în xerocopie la Arh. St. Buc. Publicată în „Revista Arhivelor“, L, vol. XXXV supl. 1973, dar datată, greșit, 1849! 2. Se află în același fond de arhivă citat sub nr. 1. Un fragment publicat în „Cultura Creștină“, 1936, nr. 5, p. 269, e datat ca fiind scris după arestarea lui Murgu din 1845! În Eftimie Murgu, *Scrieri*, Ediția I. D. Suciu, București, 1969, p. 84, e semnalat ca datînd după septembrie 1849! — 3. Ujvidék, Neoplanta, Novi Sad, în Iugoslavia.

La Mînjina, în 1845 și 1846

„A NE ÎMPĂRTĂȘI
GÎNDURILE ÎNTRE NOI”

62

C. NEGRI ȘI V. ALECSANDRI, DE LA MÎNJINA, CĂTRE ION GHICA, LA BUCUREȘTI

Prietine Ghica,

Martie 1845

Costachi Filipescu va tăce, dar îți vom spune noi deosăbitele simțiri de feliurită mulțămire ce ne-au pricinuit ființa sa în Moldova. Asupra-ț știi, credim, că asăminea simțim. Pentru dar, a ne poftori această simpatie prietenească, precum, mai mult încă, a ne împărtăși gândirile între noi, ce prin aprinsa rivnă ce avem cătră a noastre țări ne credem oarecum a ei reprezentanți — am hotărît a ne întâlni voi și noi, după cum mai pre larg vei priimi știre de la Filipescu.

Nădăjduim și credim că nu te vei înapoié înainte oricărei pășire spre un sfîrșit de folos. A bine înțăleșilor români gîndul întli trebuie să fie unirea a orce iaste român, ca cu tărie înmulțită să putem păși spre cuviincioasa înaintire. Ne vei răspunde, și-ț poftorim a zice că avem nădejde că vei lucra din parte-ț la îndeplinirea micului plan ce poate fi temelie a mari izbînzi în viitorime.

Gîndul întli,
unirea a
orce iaste
român

Asupra așăzării tale la moșia-ț din mai slobodul decît toate ținut al Brăilii îți vom vorbi pe urmă, ca unuia ce trebuie a fi dovedit că neatîrnarea ce mai mare astăz iaste în parte numai proprietarilor celor de pe la țară.

Ai tăi prietini îți doresc grabnica întîlnire,

C. Negri, V. Alecsandri

[Adresa]: Domnului Iancu Ghica. La București.

■ După B.A.R., S 5(7)/DCXIX. Publicată în C. Negri, *Scrieri, II*, Ediția Emil Boldan, București, 1996, p. 29.

MILCOVUL.

„BALAURUL CARE TREBUIE STRIVIT...”

C. NEGRI. DE LA MÎNJINA. CĂTRE COSTĂCHIȚĂ FILIPESCU. LA BUCUREȘTI

Mînjina, Martie [1846]¹

Ce mai e cu d-ta, dragă Filipescule? S-ar zice că te-ai cufundat în depărtate savane ale Americii. Nu-i oare într-adevăr dureros că un pîrnu peste care poate sări orice saltimbanc are trista putere să ne despartă atît de crud și pînă într-atît că mai ușor ne putem gîndi să mergem la Viena decît la Brăila? Iată balaurul care trebuie strivit — prima sursă a slăbiciunii noastre. Dar cît de mult încerc sentimentul speranței, într-un fel îndeplinită, stînd de vorbă cu d-ta și cu Ghica despre lucruri pe care le înțelegeți așa de bine! Ghica, pe care-l revendică unii moldoveni în aceeași măsură ca și ai voștri pentru strădaniile lui de a lumina țara.

Unirea, acest
scop măreț

Lucrează, dragă Filipescule, din toate puterile pentru întîlnirea plănuită. Nu da înapoi în fața lucrului acesta extraordinar și nu avea în vedere decît bazele solide ale Unirii, pe care o putem stabili, tocmai prin această întîlnire, între două popoare mici care nu trebuie să formeze decît unul singur. Ciocniți paharele pentru înfăptuirea acestui scop măreț, cum facem noi aici, Vasile (Alecsandri) și cu mine, gîndind la voi. De la plecarea d-tale lucrăm împreună la Mînjina, el și cu mine, la poeziile naționale pe care și le vom arăta în împrejurări mai prielnice.

Calul d-tale a sosit aici acum cîteva zile... Ți-l trimit fără să știu ce anume îi mai poate întîrzia trecerea Siretului, avînd în vedere mijloacele civilizate la care au ajuns granițele noastre astăzi.

Socotesc de prisos, îmbrățișîndu-te din toată inima, să-ți mai spun că frumoasele d-tale merite, ca și părerile de rău pricinuite de plecarea d-tale, n-au făcut decît să crească în noi dorința vie de a te revedea și de a-ți strînge mina cu un minut mai devreme. La acea clipă deci!

C. Negri

Textul francez

Mangina, Mars [1846]¹

Qu'êtes-vous devenu, mon cher Phillipesco? On dirait que vous vous êtes enterré dans les lointaines savanes de l'Amérique. Mais n'est-ce pas réellement malheureux qu'un petit fleuve, à faire sauter par-dessus le premier saltimbanque, ait la triste puissance de nous désunir si cruellement, et au point qu'il nous est plus facile de penser à aller à Vienne, qu'à Brăila? Voilà l'hydre à écraser — source première de notre réciproque faiblesse.

Mais combien j'éprouve le sentiment de l'espérance en quelque sorte satisfaite à vous entretenir de choses que vous et Ghika comprenez si bien ! Ghika, que revendiquent quelques Moldaves tout autant que les vôtres, pour ses efforts à éclairer leur pays.

Travaillez, mon cher Phillipesco, à la rencontre projetée, de toutes vos forces. Ne reculez pas devant le fantasque de la chose et n'ayez en vue que les bases solides d'Union, que par cette même rencontre nous pouvons établir entre deux petits peuples qui n'en doivent faire qu'un seul. Trinquez à l'accomplissement de ce noble but, comme, en pensant à vous, nous faisons ici, Basile (Alecsandri) et moi. Depuis votre départ, nous travaillons à Mangina, lui et moi, à des poésies nationales, dont nous vous ferons part à des moments plus propices.

Votre cheval est arrivé ici, il y a quelques jours... Je vous l'envoie, ignorant tout ce qui encore peut retarder son passage d'un bord à l'autre du Sereth, en vue de notre civilisée frontière d'aujourd'hui.

Je crois inutile, en vous embrassant de cœur, de vous dire encore que vos belles qualités et les regrets de votre départ n'ont fait que stimuler puissamment en nous le vif désir de vous revoir et de vous serrer la main un moment plus tôt. A ce moment donc.

C. Negri

■ După „Convorbiri literare”, 1902, XXXVI, p. 277–278 (*Cîteva scrisori inedite de la Ioan Eliade, Costache Negri și Nicolae Bălcescu*). Reprodusă și tradusă și în C. Negri, *Scriseri*, Ediția E. Boldan, I, p. 260–261.

■ 1. Pentru datarea acestei scrisori în 1846 — și nu în 1845 (cf. C. Negri, *Scriseri*, Ediția E. Boldan, 1968, I, p. 260) — e de avut în vedere faptul că dacă la 9 martie 1845 C. Filipescu se afla încă la Mînjina (*Ibidem*, p. 259), aluzia la *îndelunga sa tăcere* din prezenta scrisoare presupune o altă distanță în timp decît aceeași lună „martie 1845”. Enigma tăcerii, de altfel, se dezleagă într-o scrisoare-răspuns la cea de față, datată 1 aprilie 1846, în care C. Negri îi scrie: „Te așteptam ... și nicidecum nu ne îndoiam, ca și an, că vei sosi între noi... Dar tristă înștiințare despre pierderea ce ai făcut...” (*Ibidem*, p. 263).

ÎMPOTRIVA ABUZURILOR OCÎRMUIRII

64

[M. KOGĂLNICEANU], TULBURĂRILE DE LA IAȘI DIN ZILELE DE 24, 25, 26 IANUARIE 1846¹

Abuzurile
guvernelor
din amlndouă
Principatele

Majoritatea ziarelor din Germania și Franța, printre altele „Schwäbische Merkur”, „Journal des Débats”, „La Patrie”, „La Réforme”, au vorbit despre nemulțumirea generală care domnește în Principatele Dunărene. Influența Curții rusești este singura care a putut să frîneze pînă în prezent sentimentele ostile nutrite de poporul moldo-valah împotriva domnitorilor. Dar astăzi se pare că abuzurile și nedreptățile comise de guvernele acestor două provincii au depășit orice limită și nici măcar teama de o intervenție străină nu mai reușește să intimideze și să potolească spiritele. De aceea, trebuie să ne așteptăm ca, de la o zi la alta, MoldoValahia să devină teatrul unor mari evenimente. Într-adevăr, actualul regim a devenit insuportabil; încălcarea tuturor legilor, nesocotirea celor mai sfinte considerente de dreptate, exploatarea unei țări întregi în folosul unor interese particulare, lăsarea întregii populații de la țară la cheremul și rapacitatea slujbașilor și proprietarilor și sacrificarea a însăși independenței națiunii, iată care este sistemul practicat de domnitori; și un asemenea sistem trebuie să aibă un sfîrșit!

Manifestația populară care a avut loc la Iași în zilele de 24, 25 și 26 ianuarie (stil vechi) nu trebuie să fie considerată, așadar, decît ca un prim episod al gravelor evenimente pe care le pregătește fierberea generală.

Știri eronate
despre
tulburările
de la Iași

Toate ziarele au vorbit despre tulburările de la Iași, dar cea mai mare parte dintre ele le-au denaturat cu totul. „L'Esprit public” a prezentat toate scenele acestei drame în culori favorabile guvernului și, ca și cum ar fi vrut să împiedice reeditarea lor, a încheiat printr-o amenințare. Potrivit acestui ziar judicios, cîteva regimente de cazaci ar putea pătrunde în Moldova ca să-i slujească drept gărzi lul Mihail Sturdza. „Kölnische Zeitung” a căzut în cealaltă extremă; a presupus că s-a urzit un complot împotriva vieții domnitorului, complot la care ar fi luat parte palicari și mateloți greci. D-l Cyprien Robert, exploatînd această știre falsă, a mers și mai departe; în „Revue des deux Mondes” (nr. din 15 martie), el pretinde că manifestația populară de la Iași a fost legată de marea mișcare a națiunilor slave care năzuiesc la emanciparea lor politică; și pentru a da și mai multă tărie afirmației lui, după ce a denaturat faptele, a schimbat chiar data evenimentelor. Astfel, după el, tulburările de la Iași ar fi avut loc tot în ziua de 22 februarie, exact în ziua în care a izbucnit revolta din Cracovia. Iată o

admirabilă coincidență; dar, din păcate, ea nu este cîtuși de puțin exactă. Moldo-valahii, ca și întreaga Europă, sînt afectați de nenorocirile Poloniei, dar acesta nu este motiv ca ei să fie socotiți slavi; limba, istoria și moravurile lor constituie o mărturie a obîrșiei lor *romane*.

Astfel, manifestația de la Iași nu trebuie luată decît drept ceea ce este, expresia nemulțumirii poporului împotriva abuzurilor guvernului; cu toate acestea, ea este la fel de gravă. Este gravă mai întîi deoarece e pentru prima oară de la venirea pe tron a lui Mihail Sturdza că poporul, exasperat, a luat hotărîrea să ceară dreptatea care i-a fost refuzată de atîtea ori, apoi mai este gravă din pricina importanței și a poziției persoanelor care au luat parte la mișcare și care aparțin claselor avute ale societății, comerțului, școlilor și chiar diferitelor instituții administrative ale guvernului.

Din acest punct de vedere, evenimentele de la 24, 25 și 26 ianuarie au o uriașă importanță pentru această țară. Ele ne dovedesc că răbdarea moldovenilor a ajuns la capăt și că e de mult timpul ca [cele două] Curți să deschidă ochii asupra conduitei lui Mihail Sturdza.

Pentru a corecta știrile eronate pe care le-au răspîndit ziarele în legătură cu tulburările de la Iași, am socotit că e de datoria noastră să publicăm broșura ce urmează¹. În ea faptele sînt expuse cu toată exactitatea, deoarece totul provine din cele mai autentice surse și se bazează pe actele oficiale ale guvernului. De aceea putem spune fără să exagerăm că sîntem primii care dăm o relatare fidelă asupra acestei manifestații, care a produs în Moldova și chiar în țările învecinate o vie senzație și al cărei ecou s-a făcut auzit în ziarele franceze.

P. S. Nu ne-am înșelat în privința importanței tulburărilor care au avut loc în ianuarie la Iași. Primim din acest oraș scrisori care ne anunță o manifestație și mai gravă, prin faptul că ea pare să exprime sentimentele întregului Principat.

Ne lipsesc încă amănunte în privința acestor mari mișcări; ne mărginim, așadar, la publicarea următoarei corespondențe, inserată în „Le National” din 6 aprilie 1846:

Correspondență particulară a ziarului „Le National”

Iași (Moldova), 29 martie

„În anul acesta trebuie să aibă loc în întreaga Moldovă recensămîntul pentru perceperea impozitului: această lucrare, care are loc la fiecare șapte ani și care se traduce întotdeauna prin taxe oneroase pentru popor, a stîrnit o nemulțumire generală și la 8 martie toate corporațiile din capitală s-au răscolat și s-au îndreptat spre palatul domnitorului. Acesta, aflînd despre cele ce se petreceau pe străzi, a apărut de îndată în pragul locuinței sale și s-a interesat de motivele care au provocat un asemenea demers. I s-a răspuns că se cerea reprimarea abuzurilor pe care guvernul le săvîrșește neîncetat pe spinarea poporului. Atunci domnitorul a spus mulțimii să

Poporul
a cerut
dreptatea
refuzată
de atîtea ori

Ce scrie ziarul
„Le National”
...despre
mișcările
din martie:
la Iași

și

meargă și să-l aștepte la Palatul administrativ, unde va lua cunoștință de plingerile ei; cînd a plecat de la locuința domnească, poporul s-a întîlnit cu ministrul de interne, care i-a ordonat să se împrăștie și să-și trimită jalbele prin șefii corporațiilor, amenințîndu-l că va recurge la forța armată dacă nu i se dă ascultare pe loc. Dar în acea clipă curajul vechilor moldoveni, odinioară atît de temuți, păru a se trezi în sufletele urmașilor lor și ordinul formal al ministrului fu încălcat. Mulțimea se strînse la locul indicat de domnitor, unde acesta își făcu neîntîrziat apariția. După ce a luat notă de plingerile lor, domnitorul a anulat statistica după care percepea guvernul impozitul și a decretat constituirea unei noi statistici, mai juste și mai echitabile.

În
ținuturi

Exemplul dat de orașul Iași, a găsit răsunset în țară; țărani din Carpați s-au trezit, și vajnicii munteni din ținuturile Bacău și Putna au alcătuit o delegație din mai mult de trei sute de țărani pe care i-a trimis la domnitor cu misiunea să-i aducă la cunoștință samavolniciile guvernului. Anunțat la timp, guvernul nu i-a lăsat decît pe cîțiva deputați să intre la domnitor. Nu știm care va fi rezultatul tuturor acestor demonstrații, dar lucrurile sînt grave. Poporul a început, în sfîrșit, să deschidă ochii și să-și dea seama că el singur suporta toate impozitele, că el singur suferea. Totul este pentru domnitor și pentru boierime; aceasta nu plătește impozite, nu suportă nici o taxă oneroasă. De aceea este atît de neliniștită de tulburările care domnesc în această clipă la vecinii noștri din Galiția, tulburări care au avut o contribuție serioasă la mișcarea de la 8 martie. Aceste temeri nu sînt cituși de puțin imaginare, deoarece se pare că nu e prea departe timpul cînd ea va trebui să-și încheie socotelile cu țărani moldoveni”.

Timpul
răfuielilor ...

Textul francez

[M. KOGĂLNICEANU], TROUBLES DE JASSY PENDANT LES JOURNÉES DU 24, 25, 26 JANVIER 1846)¹

La plupart des journaux de l'Allemagne et de la France, entre autres, le „Mercure de Souabe“, le „Journal des Débats“, la „Patrie“, la „Réforme“, ont parlé du mécontentement universel qui règne dans les Principautés du Danube. L'influence de la Cour de Russie a pu, seule, contenir jusqu'à présent les sentiments hostiles qui animent le peuple moldo-valaque contre les hospodars. Mais il paraît qu'aujourd'hui les abus et les injustices des gouvernements de ces deux provinces ont franchi toutes les bornes et la crainte même d'une intervention étrangère ne suffit plus pour intimider et calmer les esprits. Aussi de jour en jour nous devons nous attendre à voir la Moldo-va-lachie devenir le théâtre de grands événements. Le régime actuel en effet est insoutenable: violer toutes les lois, mépriser les plus saintes considérations de justice, exploiter tout un pays au profit d'un intérêt privé, livrer toute la population des campagnes au bon plaisir et à

la rapacité des employés et des propriétaires, et sacrifier même l'indépendance de la nation, tel est le système des hospodars ; et un pareil système doit avoir une fin !

La manifestation populaire qui eut lieu à Jassy, les 24, 25 et 26 janvier (vieux style), ne doit donc être considérée que comme le premier épisode des graves événements préparés par la fermentation générale.

Tous les journaux ont parlé des troubles de Jassy, mais la plupart les ont entièrement dénaturés. „L'Esprit public" a présenté toutes les scènes de ce drame sous des couleurs favorables au gouvernement et, comme pour en empêcher le retour, il termine par une menace. Selon ce judicieux journal, quelques régiments de Kosakes pourraient bien pénétrer en Moldavie pour servir de gardes à Michel Stourdza. La „Gazette de Cologne" est tombée dans l'extrémité opposée ; elle a supposé un complot formé contre la vie de l'hospodar, complot auquel auraient pris part des palicars et des matelots grecs. M. Cyprien Robert, exploitant cette fausse nouvelle, est allé encore plus loin ; il prétend, dans la „Revue des Deux Mondes" (No. du 15 mars), que la manifestation populaire de Jassy était liée au grand mouvement des nations slaves aspirant à leur émancipation politique ; et, pour donner plus de vraisemblance à son opinion, après avoir dénaturé les faits, il change même la date des événements. Ainsi, selon lui, c'est le vingt-deux février, le même jour où éclata la révolte de Cracovie, qu'eurent lieu aussi les troubles de Jassy. Voilà une coïncidence admirable mais par malheur elle n'est nullement exacte. Les Moldo-Valaques, comme toute l'Europe, sympathisent avec les malheurs de la Pologne, mais ce n'est pas une raison pour qu'ils soient comptés parmi les Slaves : leur langue, leur histoire et leurs mœurs sont là pour témoigner de leur origine r o m a n e.

Ainsi, la manifestation de Jassy ne doit être prise que pour ce qu'elle est, l'expression du mécontentement du peuple contre les abus du gouvernement ; mais elle n'en est pas moins grave pour cela. Elle l'est d'abord en ce sens que c'est la première fois depuis l'avènement de Michel Stourdza au trône, que le peuple, exaspéré, a pris la résolution d'exiger une justice qu'on lui a tant de fois refusée ; elle l'est encore par l'importance et la position des personnes qui ont pris part au mouvement, et qui appartiennent aux classes aisées de la société, au commerce, aux écoles, et même aux différentes administrations du gouvernement.

Sous ce rapport, les événements des 24, 25 et 26 janvier ont une immense importance pour ce pays. Ils nous prouvent que la patience des Moldaves est à bout, et qu'il est plus que temps que les Cours ouvrent les yeux sur la conduite de Michel Stourdza.

Pour rectifier les nouvelles erronées que les journaux ont répandues sur les troubles de Jassy, nous avons cru devoir publier la brochure qu'on va lire¹. Les faits y sont exposés dans toute leur exactitude, car tout est puisé aux sources les plus authentiques et appuyé sur les actes officiels du gouvernement. Aussi, pouvons-nous dire, sans exagération, que nous donnons les

premiers un récit fidèle de cette manifestation, qui a occasionné, en Moldavie et même dans les pays avoisinants, une vive sensation, et dont l'écho a retenti jusque dans les journaux de France.

P. S. Nous ne nous étions pas trompé sur l'importance des troubles qui eurent lieu en janvier à Jassy. Nous recevons des lettres de cette ville, qui nous annoncent une manifestation beaucoup plus grave, en ce qu'elle semble exprimer les sentiments de toute la Principauté.

Nous manquons encore de détails sur ce grand mouvement ; nous nous bornons donc à publier la correspondance suivante, insérée dans „LeNational“ du 6 avril 1846 :

Correspondance particulière du National

Jassy (Moldavie), 29 mars.

„Cette année devait avoir lieu, dans toute la Moldavie, le recensement pour la perception de l'impôt : ce travail, qui se renouvelle tous les sept ans et se traduit toujours en charges onéreuses pour le peuple, a provoqué un mécontentement général et, le 8 mars dernier, toutes les corporations de la capitale se sont soulevées et se sont portées au palais du prince. Celui-ci ayant eu connaissance de ce qui se passait dans les rues, parut bientôt à l'entrée de sa demeure, et s'enquit des motifs qui avaient pu provoquer une pareille démarche. Il lui fut répondu que l'on demandait la répression des abus, dont le gouvernement ne cesse d'accabler le peuple. Le prince dit alors à la foule d'aller l'attendre au palais administratif, où il prendrait connaissance de ses griefs ; en sortant de l'habitation princière, le peuple fut rencontré par le ministre de l'intérieur, qui lui ordonna de se disperser et d'envoyer ses requêtes par les chefs des corporations, menaçant de recourir à la force armée, si l'on n'obéissait sur-le-champ. Mais, en ce moment, le courage de ces anciens Moldaves, jadis si redoutables, sembla se réveiller au cœur de leurs descendants, et l'ordre formel du ministre fut enfreint. La foule se rendit au lieu indiqué par le prince, où celui-ci ne tarda pas à paraître. Le prince, ayant pris connaissance des plaintes des corporations, annula la statistique d'après laquelle le gouvernement perçoit l'impôt, et décréta la constitution d'une nouvelle statistique plus juste et plus équitable.

L'exemple donné par la ville de Jassy eut du retentissement dans le pays ; les paysans des Carpathes se sont réveillés, et les vigoureux montagnards des districts de Bakeou et de Poutna ont envoyé une députation de plus de trois cents paysans chargés de faire connaître au prince les vexations du pouvoir. Le gouvernement, averti à temps, n'a laissé pénétrer auprès du prince que quelques députés. Nous ne savons quel sera le résultat de toutes ces démonstrations, mais l'affaire est grave. Le peuple a enfin commencé à ouvrir les yeux et à s'apercevoir que lui seul supportait tous les impôts, que lui seul souffrait. Tout est pour le prince et la noblesse ; celle-ci ne paie pas d'impôts, ne supporte aucune charge onéreuse. Aussi est-elle

très inquiète des troubles qui règnent en ce moment chez nos voisins de la Gallicie, troubles qui n'ont pas peu contribué à amener le mouvement du 8 mars. Ces craintes ne sont nullement imaginaires, car le temps de régler ses comptes avec les paysans moldaves n'est, peut-être, pas bien éloigné".

■ După textul francez publicat în *Anul 1848*, t. I, p. 13–16.

■ 1. Textul reproduș reprezintă „Prefața” la o broșură intitulată *Moldavie. Récit des troubles de Jassy pendant les journées du 24, 25, 26 Janvier 1846*, publicat de Georges Dairnvaell. Paris, Edmond d'Albert, 1846, din care se cunoaște numai textul de mai sus păstrat în pagini de corectură la B.A.R. Pentru numele autorului, ca fiind un pseudonim la lui M. Kogălniceanu, cf. Al. Zub, *M. Kogălniceanu 1817–1891. Biobibliografie*, p. 36.

REPREZIUNII...

65

AL. I. CUZA CĂTRE IORDACHE LAMBRINO

Galați, 9 iunie 1846

Dragul meu Iordache,

Am fost încântat să văd, din scrisoarea ta, că te simți bine și crede-mă că plec cu cel mai mare regret că nu te-am văzut la trecerea mea prin Bîrlad, unde cu siguranță, dacă nu eram întovărășit de soția mea, m-aș fi oprit câteva zile numai pentru plăcerea de a mă bucura de plăcuta ta tovărășie.

Aici, nimic nou în afară de sosirea condamnaților politici, surghiuniți ca pedeapsă în portul nostru și deținuți la cazarmă. Numele acestor victime patriotice sînt spătarul Tucidide și Teodor Sion¹. Amîndoi sînt patrioți din Vaslui care se sacrifică pentru țară — în cuvinte numai — și deci sînt membri ai Asociației patriotice, al cărei secretar este Teodor Rășcanu care, prin fuga sa, a evitat cu această ocazie arestarea, dar e așteptat în curînd la Galați, căci domnul, se zice, e sătul de indulgența sa pentru tulburătorii liniștei publice, și că, în grija sa cu totul părintească și conservatoare, încearcă prin toate mijloacele posibile să o mențină (mai ales de cînd, potrivit unui firman al Înălțimii Sale Necredincioase, el poate fi mai aspru).

Dar să încetăm cu orice fel de reflecție răutăcioasă în privința aceasta. De altminteri administrația domnului și măsurile cu totul înțelepte ale Consiliului său Administrativ sînt prea clare și prea evident patriotice pentru a fi subiectul celei mai mici interpretări. Iar publicul, pentru fericitul său viitor, are ca garanție perspicacitatea Excelenței sale ministrului de justiție, conștiinciozitatea Excelenței sale ministrului de externe, activitatea Excelenței sale ministrului de interne și dărnicia Excelenței sale ministrului

de finanțe, toți patru membri ai numitului neprețuit Consiliu. În consecință, dragul meu, orice moldovean nu poate fi decît pătruns de speranță pentru prosperitatea țării și mindru de a fi moldovean, dat fiind mișcările patriotice ale nemulțumiților și bunele garanții ale șefilor Ocîrmuirii. Și eu cu inima plină de bucurie pentru fericirea țării mele, voi compara această fericire cu aceea a altor țări și voi face panegiricul guvernării noastre.

Al tău cu totul devotat

A. I. C u z a

P. S. Scrisoarea alăturată să o înmînezi doamnei Roznovanu. Soția mea te salută. Complimente lui Epureanu.

Textul francez

Galatz, ce 9 juin 1846

Mon cher Georges,

J'ai été enchanté de voir par votre lettre que vous vous portiez bien et croyez que je pars avec le plus vif regret de ne vous avoir pas vu à mon passage par Berlad, où, pour sûr, si je n'avais pas été accompagné de ma femme, je me serais arrêté quelques jours, rien que pour le plaisir de jouir de votre agréable compagnie pour moi.

Ici rien de nouveau si ce n'est l'arrivée des condamnés politiques, relégués en punition dans notre port et détenus à la caserne. Les noms de ces victimes patriotiques sont : le spatar Thucidide et Théodore Sion¹, tous deux Patriotes de Vasloui et par conséquent membres de la Compagnie Patriote, se sacrifiant pour le pays, en paroles seulement, et dont le secrétaire est Théodore Rascano, qui, par sa fuite, a évité dans cette occasion la prise de corps, mais qu'on attend sous peu à Galatz, car le Prince, dit-on, est las de son indulgence pour les perturbateurs de la tranquillité publique, et que dans sa sollicitude toute paternelle et conservatrice, tâche par tous les moyens possibles de maintenir (surtout depuis qu'en vertu d'un firman de Sa Hautesse Toute Infidèle, il peut être plus rigoureux).

Mais trêve de toute espèce de réflexion maligne là dessus. Du reste, l'administration princière et les mesures de toute sagesse de son conseil administratif sont trop claires et trop visiblement patriotes pour être sujettes à la moindre interprétation et le public a pour garants de son heureux avenir la sagacité de son Ex. le Ministre de la Justice, la pénétration de son Ex. le Ministre des Affaires Etrangères, l'activité de son Ex. le Ministre de l'Intérieur et la philanthropie de son Ex. le Ministre des Finances, tous quatre membres du dit inestimable Conseil. En conséquence, mon cher, tout Moldave ne peut être que pénétré d'espérances pour la prospérité du pays et fier d'être moldave, vu les mouvements patriotiques des

mécontents et les bonnes garanties des chefs du gouvernement, et moi, portant le cœur plein de joie pour le bonheur de mon pays, je vais le comparer à celui des autres pays et faire le panégyrique de notre gouvernement.

Votre tout dévoué

A. I. C O U S A

P.S. La lettre ci-jointe vous la remettrez à M-me de Rosnovanno. Ma femme vous salue. Mes amitiés à Epouriano.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMDCLXXIV/1. Originalul și traducerea publicate în *Alexandru Ioan Cuza. Acte și cuvîntări*, Ediție alcătuită de D. Ivănescu și Virginia Isac, Iași, Editura „Junimea”, 1973, p. 72–73. Vezi și *Documente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova*, București, 1960, p. 46–47.

■ 1. Teodor Sion, Tucidide Durmuz și Teodor Rășcanu sînt semnatarii jalbei boierilor vasluieni din 28 decembrie 1845; aceștia au cerut în 5 iunie 1846 răspuns la jalta lor.

EPILOG

66

ALEXANDRU SAVU, SECRETAR LA CONSULATUL AUSTRIAC DE LA IAȘI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

1846 dechemv. 11 (29 9bre)

Doritul meu domn și frate !

Scrisoarea d-tale din 26 noemvrie am priimit-o și crede-mă că, cetindu-o, întru atîta m-am tulburat încît pe toată zioa me-au fost rău. Nu știu pînă unde vor aduce sașii cu săcăturile lor asupra noastră ; mă tem să nu vie pricina la ciomag.

Suind prețul gazetilor pînă la 2 ₰ nu are a face nimică, căci împregiurările naționale cer aceasta. Cauza română la mulți adevărați români au pricinuit ferbinți lacrimi și crede-mă că pe moldovenii aști secreți nici odată nu i-am văzut tocma întru atîta iubitori de cetire ca cu prilejul acelor articole. I[strati] au fost de pe loc aici cupțușit pentru că au trimis lui Rășcanu 2 oca de praf de pușcă cu o rețetă ca să nu-l iie tot odată, ca să-i mai rămîie rezerve ; el fu trimis la garnizonul Galațului, de unde fu rînduit spre pedeapsă la m-rea Rîșca, și trecînd prin Iașii i s-au prefăcut locu, trimițîndu-l la m-rea Slatina la bătrînu Veniamin¹ unde și frate-său se află ca arhimandrit, unde acum se află. Toți se miră de această ușoară înfrînare. Rășcanu au trecut cu ajutorul boierului Nicu Ghica prin Brașov și acum fi în Paris. — Ficiorul fratelui nostru, banul Iord. Mălinescu, Vasilică, să află

jărtvă frății lui Rășcanu, care au împușcat asupra soldatului care au vroiat a prinde pe Rășcanu. El, V. Măl., să află în Criminal și, precum asară mi-au spus tristu său tată, în zilele aceste să va hotări osinda sa, cel mai puțin va fi surghiunit peste Dunăre, de unde va lua lumea în cap.

. 2

■ B.A.R., ms. rom. 1002, f. 115. Fragment.

■ 1. Veniamin Costache, mitropolitul, s-a retras la mănăstirea Slatina după ce a demisionat în ianuarie 1842. Acolo a murit, în decembrie 1846. 2. Continuarea scrisorii privește litigiul dintre serdarul Nica și G. Barișiu pentru banii ce datora Nica pentru „Gazeta de Transilvania”.

1845 – 1846

Forme culturale – țeluri revoluționare

„ISTORIA ESTE CEA DINTII CARTE
A UNEI NAȚII”

67

[PROSPECT PENTRU] „MAGAZINUL ISTORICU PENTRU DACIA”

Subt redacția dd. A. T. Laurianu, profesor de filosofie în Colegiul național din București, și N. Bălcescu

Istoria este cea dintii carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul. O nație fără istorie este un popor încă barbar, și vai de acel popor care și-a pierdut religia suvenirilor. Într-o asemenea stare ne aflăm noi românii din cîte trele provincii ale Daciei. Căci deși mulți atît străini, cit și pămînteni, s-au ocupat cu scrierea istoriei noastre, noi însă putem zice în conștiință că pînă acum n-avem de loc istorie. Istoria Țării Românești, de exemplu, s-a lucrat de Gebhardi și de Engel în nemțește, de Fotino în grecește, de d. Kogălniceanu în franțuzește și de d. Aron în românește. Aceste istorii se aseamănă prea mult unele cu altele, și noi știm că cel dintii merit al unei istorii este de a se deosebi de istoriile precedente sau prin descoperiri reale, sau prin fapte puse la locul lor și completate, sau prin rătăcirii refutate. Pe lingă aceasta, toți acești istorici, afară de d. Kogălniceanu, nu ne-au dat decît biografia stăpînitorilor, care cu toate acestea încă e nelămurită, și chiar șirul domnilor e nehotărît, iar partea cea mai interesantă a istoriei : instituțiile, industria, comerțul, cultura intelectuală și morală, obiceiurile și chipul de viață s-a trecut sub tăcere. Însă se cuvine să fim drepiți și să nu osîndim fără de pricină pe bărbații cărora le sîntem datori respect și mulțumită, ci să întrebăm dacă ei putea să facă altmîntrelea în împregiurările în care se afla și dacă noi putem pretinde cu vreun drept să avem pînă acum o istorie, în adevăratul ei înțeles, despre patria și nația noastră. Nu, și pricina este lipsa documentelor. Toți cîți s-au ocupat cu studiul și cu lucrarea istoriei noastre se învoiesc la aceasta. Ei pînă în sfîrșit au fost siliți să-și rupă pana de deznădejde. Tot ce putem și tot ce trebuie dar să facem acum este a ne aduna documentele, care sînt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie. Căci pînă-acum, „Istoria noastră, precum zice d. Kogălniceanu, se află numai în tradițiile popoului, în movilele nenumărate ce împetritează întinsele noastre cîmpii, în mînăstirile ce cuvioșii și vitejii noștri domni au zidit în aducerea-aminte a biruințelor cîștigate, în hrisoave, în urice și, în sfîrșit, în cronicile Grecenilor, Popeștilor, Urecheștilor, Costinilor și atîtor alți

Trebuința
unei
istorii
„în adevăratul
ei înțeles,
despre
patria
și nația
noastră”

„A ne aduna
documentele”
și a le
publica

„Magazinu
istoric“

bărbați care într-o mână ținea sabia spre a apăra patria și într-alta condeiu spre a scrie mărețele lor fapte“.

Sus-insemnații, avînd o colecție de vreo zece letopisițe sau cronice ce tratează istoria ambelor principate în manuscrise originale, necunoscute pînă acum publicului, precum și un număr însemnat de hrisoave sau acte oficiale autentice de la anul 1390 încoace, de mare interes istoric ; asemenea și o bibliotecă istorică cuprinzătoare de autorii cei mai însemnați, vechi și moderni, greci și latini, precum și de istoricii țărilor circumvecine, unguri, poloni, nemți și turci etc., ce au atins întîmplările istorice ale patriei și ale nației noastre, din care au cules, au tradus și au comentat ceea ce spun ei despre locurile și faptele noastre, și, în sfîrșit, o colecție de inscripții din deosebite locuri ale Daciei, care asemenea le-au tradus și le-au explicat, au hotărît a publica această colecție colosală sub numirea de *Magazinu istoricu pentru Dacia*, rugînd pe toți patrioții români din deosebite părți ale Daciei, din România, Moldavia, Transilvania și Ungaria, care posed documente istorice despre Dacia noastră, și mai ales pe literatorii istorici, ca să binevoiască a contribui la această lucrare națională atît prin materialele ce vor avea, cît și prin îndreptarea la cele ce vor ști că se află în locuri și în mîini străine, precum și prin deslușirile ce pot să dea științii istorice patriotice, pentru care nația contemporană și viitoare în general, iar sus-insemnații în parte, le vor fi recunoscători.

Magazinu istoric se va împărți în șase părți :

I. Cronicul românesc va cuprinde deosebite cronice, anale (sau letopisițe) scrise în limba românească.

II. Diplomaticul românesc va cuprinde deosebite acte oficiale autentice, ieșite în deosebite împrejurări, hrisoave, anafore ale obșteștilor adunări după vremi, între care actul de desrobirea țăranilor, reforma lui C. Mavro-cordat și altele, tractate, convenții și alte scrieri cu interes istoric.

III. Memoratoriul dacian va cuprinde documente istorice despre Dacia, culese din autorii vechi greci, latini, bizantini, istorici din veacul de mijloc în deosebite limbi, traduse în românește.

IV. Inscriptoriul dacian va cuprinde inscripții aflate în părțile Daciei, atît vechi latine și grecești, cît și nouă românești sau într-alte limbi moderne, cu traducerea în românește și cu dezbaterile critico-istorică, monumente de arhitectură, morminte, movile cu interes istoric.

V. Disertatoriul istoric va cuprinde cronologia domnilor așezată după hrisoave, debateri istorice, parte spre înțelegerea deosebitelor scriitori despre Dacia, parte spre coregerea critică a locurilor mai bine cunoscute din alte documente autentice, precum și descoperiri istorice făcute de autori mai noi, deosebite disertații, descripții geografice și etnografice.

VI. Buletinul bibliografic va cuprinde lista scrierilor moderne, naționale sau străine, care ating Dacia și istoria ei, dimpreună cu observațiile critice asupra lor, precum și critica scrierilor istorice ce ar ieși de aici înainte.

În sfîrșit, se vor adăuga carte geografice și deosebite deseme de monumente cu interes istoric.

„Magazinul istoric” va eși în broșuri de câte patru coale în 8° pe lună, cari într-un an vor forma două volumini. Prețul unei broșuri va fi un sfanțih; la primirea broșurii dintii se vor plăti doi sfanțih, prețul pe două broșuri, iar de aci înainte va urma a se plăti numai un sfanțih la primirea fiecărei broșuri. Cei ce se prenumără pe 10 exemplare vor primi unul gratis. Tipărirea însă nu va începe decât cînd numărul prenumerațiilor va trece de 300, ca să se poată acoperi cheltuielile tiparului.

Prenumeratia se va face :

În România, în București la dd. redactori, în librăriile d. Valbaum și d. Romanov, și la d. pitarul Ioanid; la Craiova la d. inspector și profesor I. Maiorescu; pe la județe la dd. profesori.

În Moldavia, în Iași, la cantora „Foiei satești”, la redacția „Albinei românești”, în librăria d. Nica; pe la județe la dd. profesori.

În Transilvania, în Brașov, la redacția „Gazetei de Transilvania”, în librăria d. Nemet; în Sibiu la d. director Fule și la d. prot. Maniu, în Blaj la d. canonic Cipariu; prin scaune și comitate la colecții „Gaz[etei] de Transilvania”.

În Ungaria, în Oradia Mare, la d. secretar consistorial Grama; în Arad la d. prof. Gavra; în Timișoara la d. paroh și ass. cons. Petrovici¹; în Lugos la d. prof. Ventilă; la Biserica Albă la d. dir. Loga; în Maramureș, în Iod, la d. protopop Man.

Sus-insemnații socotesc că toți cei ce se interesează la istoria nației lor vor îmbrățișa și vor sprijini această folositoare întreprindere.

■ Prospectul a fost publicat de Eliade-Rădulescu în „Curier românesc”, la 8 ianuarie 1845 și de către G. Bariju în nr. 5 din „Foaie pentru minte”, la 29 ian. 1845. Pentru alte ediții, cf. H. Nestorescu-Bălcesți, *N. Bălcescu. Contribuții biobibliografice*, București, 1971, p. 321 (Indice); și N. Bălcescu, *Opere*, I, Ediția G. Zane și Elena Zane, București, 1974, p. 89–91.

■ 1. În „Curier românesc”, în locul lui Petrovici, apare *Seiman*.

„ZORILE PENTRU MINTE ȘI INIMĂ”

68

A. POP, SĂ ÎNVĂȚĂM ROMĂNEȘTE, DOMNILOR !¹

Domnilor ! Socotesc cum că fiecare dintre domniile voastre ați cetit un articol în *Foaia pentru minte, inimă și literatură* No. 11 a pre învățatului d. Prof. N. Bălășescu — sub titlul : *O probă din limba noastră*.² — Vorbele a acestui iscusit bărbat, mai ales cătră firșit, pentru noi studenții români de aici în circumstările ce ne aflăm între noi înșine is foarte interesante, pentru aceia pînă ce oarecarele dintre noi își va da mai pre larg animadversiunile³ în oieptul⁴ acesta; noi le mai recităm și aci : „...de vreme ce dumnealor în pricina aceasta (în cultivirea limbei românești) tot

N. Balăşescu :

„Să învăţăm

mai întâi

a ne

cunoaşte

limba

noastră”

nu fac nimic, să nu se supere, ci mai virtuos să se bucure, că se află încaiea alţi iubitori de naţia sa, cari văzându-şi limba în primeşde (spre mai mare ruşinea noastră în acest veac luminat) se silesc a o scoate din întunec la lumină, cheltuind fără cruţare şi osteneală şi vreme şi avere, fără a aştepta vreo răsplată de la cineva, că asemenea jertfe pre rar se răsplătesc... Dar dumnealor la asemenea întâmplări în loc să cirtească (să critice) mai bine ar fi să înveţe a-şi cunoaşte limba pe care nu pot zice că o au învăţat; apoi ceea ce nu învaţă ciniva poate şti vreodată? Şi, în firşit, limba română n-are şi ea ceva secreturi şi măestrii care dacă nu se vor învăţa şi descoperi cuiva, nu le cunoaşte? Cel ce cunoaşte şi ştie un lucru vorbeşte despre el din convingere, din ştiinţă; şi cu cel ce ştie este lesne a se înţelege. — A învăţa nu este ruşine, dar a nu şti este ruşine, mai ales a nu şti ce trebuie ştiut, şi e mai ruşine a vorbi de ceea ce nu ştii. — Eu te întreb, domnule! ai învăţat ori ai studiat limba română? Dacă o vei fi învăţat, o vei şti; dar dacă nu, cum şi cu ce drept pretinzi aceasta? Poate cu dreptul că eşti român; aceasta nu-ţi dă acel privilegiu despotice să ştii, aceea ce n-ai învăţat; căci D-zeu şi fiica lui natura nu sunt nedrepti ca oamenii. Ori poate poţteşti aceasta cu dreptul că ai învăţat şi ştii alte limbi; d-aici ar urma că dacă ai învăţat franţozeşte să ştii totdeodată şi latineşte, nemţeşte, englezeşte ş.a. Eată că pe ceea o ai învăţat, dar deaceia pe aceste nu le ştii; tot cu acest drept nu ştii nici româneşte! Seau fiind român şi ştiind vorbi româneşte din casa părintească, dar carte n-ai învăţat, te întreb eu, ştii ceti şi scrie? Tot aşea vei şti şi vei cunoaşte limba din temeiul ei, ne învăţînd gramateca bine? Drept aceea ar fi bine, frumos, folositoriu şi tuturor de recomandat ca să învăţăm mai întâi a ne cunoaşte limba noastră, apoi pe altele”.

Aceste sunt, domnilor! mult însemnătoriele cuvinte a eruditului bărbat, care-s vrednice de cetire şi de recetire pentru că tot cuvîntul cuprinde-n sine atît de mult cît trataturi întregi ai putea face dintr-insul. Eu, pînă va trata vrednicul acest oiept altul, zic numai atîta, cît ca să poată zice cineva că ştie româneşte nu e destul că e român, ci să poţteşte ca să înveţe gramatica limbei sale — după care mai adaug şi aceea că să ne învăţăm, domnilor, dintîiu limba noastră, apoi altele.

Înţelegeţi-mă, domnilor! Imblam să zic⁵ că noi învăţăm limba maghiară ca cetăţeni ai Transilvaniei locuitori între maghiari, dar pentru aceea nu era de lipsă, cum le plăcea unora dintre noi, nu ştiu din ce îndemn, ca să ne deprindem în compuneri maghiare — nu române! Da aceasta ar fi religiu-ne, acesta amorul, domnilor, către naţie-ne?!!

Religia,
amorul
cătrecătre
propria
naţie!

■ B.A.R., ms. rom. 553, f. 23 v. — 25 (Din nr: 13—14 al revistei manuscrise „Pîiorile pentru minte şi inimă”, foia săptămîlnală, apărută în 1845—1846, la Cluj, „sub redacţia dd. N. Popea şi A. Pop”).

■ 1. A. Pop = *Alexandru Popiu Ilarian*. 2. „Foaie pentru minte”, IX, 1846, 11 martie, nr. 11, p. 85—88. 3. Părerile, observaţiile. 4. Obiectul. 5. Umblam să zic, volam să zic.

PENTRU ÎNFLORIREA INTELECTUALĂ ȘI MORALĂ A NAȚIEI

69

ÎNTEMEIEREA ASOCIAȚIEI LITERARE A ROMÂNIEI, LA BUCUREȘTI,
ȘI A SOCIETĂȚII STUDENȚILOR ROMÂNI DE LA PARIS

Sosise timpul, domnilor, ca junimea să easă din starea de îndoeală, de descurajare, de apatie, ca să se întărească prin credință și să se realțe prin lucrare și jertfire; sosise timpul ca, pe cînd părinții noștri se străduiesc atît cu interesele politice și materiale ale patriei, pe cînd ei se luptă atît spre a ne păstra și a ne da în mînă, cînd le vom lua locul, neatinse drepturile naționale, pentru cari s-a vărsat mai mulți secolî singele strămoșilor noștri, sosise timpul, zic, ca junimea să înțeleagă că și ea are o misiune a împlini, că datorința ei este a ajuta lucrarea părinților, a îndeplini aceea ce ei nu pot face, ocupîndu-se pe calea păcii și a legalității de înflorirea intelectuală și morală a nației prin științe și prin cultura limbii, acest semn caracteristic și ideal al naționalității prin care nația e menită a-și dezvolta individualitatea sa și a realiza o cugetare a lui Dumnezeu pentru binele omenirii.

Junii din Paris, cari produsese în mare parte răul, erau menți a lua și inițiativa reacției spre bine: ei începură a se vedea, a se aduna, a se înfrăți. Trebui însă să treacă mai mult timp pînă ca ei să se înțeleagă și să-și lămuirească datorința lor. În sfîrșit sosi acea epocă atît dorită și o zi a anului 1845 li văzu pe toți adunați la un loc. Dumnezeuul României era între dinșii, căci ei se adunaseră în numele lui! El aruncă în inimile lor o scînteie din acel foc patriotic ce înflăcăra inimile strămoșilor și două societăți folositoare născură din sînul lor.

Una trebuia să aibă de țintă a veni în ajutorul scriitorilor lipsiți de mijloace d-a tipări scrierile lor, a răsplăti ostenelele lor și a căuta d-a înăvuți literatura noastră cu scrieri folositoare; cealaltă a produce scriitori înzestrați cu studii solide, dînd mijloace tinerilor ce au arătat semne de talent, ca să vie în Paris a și-l dezvolta! Ambele societăți erau necesare și țintitoare la același scop: l u m i n a r e a n a ț i e i.

Cea dintîi, după menirea ei, era necesar a-și așeza centrul într-una din provinciile României și se și întocmi în București sub nume de A s o c i a ț i e pentru înaintarea literaturii¹. Binevoînța și dragostea cu care toți românii, dimpreună cu Prinții lor salutară și îmbrățișară această societate încă de la nașterea ei dovedesc că ei au simțit că o l i m b ă l i t e r a r ă e s t e o n a ț i e și că, prin urmare, progresul literal este o cestiune de viață pentru dinșii.

Astăzi fructele binefăcătoare ale acestei societăți sînt de toți prețuite și dau cea mai sigură speranță că ea va merge sporind și înflorind mereu. Astăzi junimea se poate bucura de prosperitatea acestei întîi-născute fiică a ei.

Două
societăți
și
un singur
scop

O limbă
literară
este
o nație

A doua societate trebuia să aibă centrul său în Paris, unde era să se aducă junii studenți spre a-i putea avea neprecurmat sub îngrijirea și privegherea ei. Ea se întocmi dar aci, în decembrie anul 1845, sub numire de *Societatea studenților români*.

.....

Pentru Comitet, S. V. V a r n a v, Casier

■ Fragment din: *Dare de seama de lucrările Comitetului Societații studenților români din Paris pe anii 1845–1846 și 1847, Piața Sorbona nr. 3. Sub patronajul cetățeanului Lamartin, Paris Fain și Thunot, 1848. Broșură în 8°, 22+2 p. Republicată în Anul 1848, t. I, p. 75–76.*

■ 1. *Asociația pentru înaintarea literaturii*, cunoscută sub al doilea titlu, *Asociația literară a României*, a fost înființată la București în februarie 1845.

A ÎNLESNI PROGRESUL LITERAR ÎN TOATĂ ROMÂNIMEA

70

SOCOTEALĂ DE LUCRĂRILE COMITETULUI ASOCIAȚIEI LITERARE A ROMÂNIEI

.....

Majoritatea domnilor patroni¹, chibzuind că această asociație nu trebuie să rămie mărginită în cercul ce și-a însemnat la întia ei formație, țelul ei fiind de a înlesni progresul literar în toată românimea, în seansa din 22 iulie 1845 s-a încheiat jurnal prin care s-a găsit cu cale și s-a hotărât să se poștească din literații moldoveni și transilvăneni, câteva persoane cari să binevoiască a primi de a forma și în părțile d-lor cite un comitet ca o sucursală acelu de aici, cu însărcinarea de a deschide liste de subscripție, a aduna bani și a-i trimite la Comitetul central; asemenea și cite scrieri li s-ar adresa și ar socoti că merită de a fi tipărite să le trimită tot aici. Această măsură însă, după toate mișcările comitetului, nu au putut prinde și abia de puține zile s-au primit două adrese, a domnului Vasici și a domnului aga Asachi, cari se supun domniei-voastre.

La începutul Asociației, numărul patronilor era numai de 11 și statutele cereau neapărat ca alegerea comitetului să se facă în ființa cel puțin a opt mădulare. Pe la sfârșitul anului, 5 din dumnealor mădularele Asociației, și anume d-nii Dimitrie Brătianu, Ion Ghica, Costache Alexandru Rosetti, Alexandru Gheorghe Golescu și Nicolae Bălcescu, aflindu-se în streinătate, numărul celor ce se află aici era mai mic decât numărul cerut pentru alegerea noului comitet. Așadar, atit pentru acest cuvînt, cit și pentru cuvîntul de mai sus expus că

această asociație nici putea, nici trebuia să rămie într-un cerc atât de mărginit, s-a găsit de cuviință să se mai mărească atât numărul patronilor, cât și acela al comitetului, ce se alcătuiă atunci numai de 3 persoane; și așa în seansa de la 19 februarie 1846, prin jurnal încheiat numai de patronii ce se aflau aici, s-au mai ales, pe lângă acele 11, alte 9 persoane cu numire de patroni.

D-nii Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu, prin adresa din 24 iulie 1846, au făcut propunere comitetului de a lucra la un dicționar biografic care să cuprindă viețile celor mai însemnați români din toate părțile și din toate veacurile, cerind pentru a d-lor osteneală suma de 400 galbeni și făgăduindu-se a da două tomuri în 8° într-un termen de un an.

Comitetul, privind acest dicționar ca o scriere ce ar contribui mult la răspîndirea gustului de cetire și mai ales a cunoștinței istoriei naționale, prin jurnalul său de la 21 august 1846 a încuviințat propunerea d-lor cu următoarea modificare: adică, ca două sute galbeni să li se dea la sfîrșitul scrierii, iar ceilalți două sute să li se plătească d-lor după ce se vor vinde jumătate din exemplarele ce se vor tipări.

Domnul Voinescu, prin adresa din 13 ghenarie 1847, a făcut propunere de a lucra o istorie universală în 4 tomuri de la 20—25 coale fiecare și a o săvîrși în soroc de doi ani; adunarea majorității d-lor patroni, în seansa de la 2 februarie, primind propunerea, a și hotărît un onorar de 180 galbeni.

Cuvintele pentru cari s-a fost găsit de cuviință a se aduce o tipografie pe seama asociației au fost, precum s-a mai făcut cunoscut domniilor-voastre în socoteala dată de lucrările anului 1845, nemăsuratul preț ce ni s-a cerut de 15 galbeni coala pentru 1500 exemplare la tipografia d-lui Valbaum, iar la celelalte de la 12¹/₂ pînă la 14¹/₂ galbeni. După ce însă d-l Valbaum s-a desfăcut de stabilimentul său, noii întreprinzători, d-nii C.A. Rosetti și Winterhalder, au arătat dorința de a cumpăra tipografia ce se aducea pe seama soțietății și se făgăduiau ca pentru această concesiă să tipărească orice scriere li se va da de asociație cu prețul cel mai măsurat. Comitetul, fără a se lega desăvîrșit cu d-lor pentru această tranzacție, a încheiat mai întîi pentru cercare un contract pentru tipărirea „Prietenului tinerimii” cu prețul de 153 lei coala, adică un cu scăzămînt de ²/₃ din ceea ce a fost cerut d-l Valbaum pentru tipărirea poeziilor d-lui Văcărescu. La trecutul noiembrie, cînd a sosit tipografia, tot capitalul în bani era de 32 220 lei; tipografia costisise 16 115 lei 12 parale; cheltuiți pînă atunci în osebite condeie erau 6 723 lei 10 par.; scăzîndu-se dar aceste două sume din capitalul de 32 220, nu rămînea comitetului decît un efectiv de 9 228 lei, sumă socotită foarte mică pentru ca să se poată acoperi cheltuielile ce ar fi cerut ținerea tipografiei, care, după o socoteală aproximativă făcută de cunoscători, putea să se urce pînă la suma de 36 000 lei pe an. În ființa unor asemenea grele împrejurări, comitetul tot nu s-ar fi sfiit poate a se

Un
dicționar
cu viețile
celor mai
însemnați
români

O istorie
universală

O tipografie
pe seama
Asociației:
„Întreprinderea
C. A. Rosetti &
Winterhalder”

aventura în primejdii unei concurențe cu așezămintele tipografice de aici, oricât de bine întemeiate ar fi, dacă, în adunare cu cei mai mulți dintre d-nii patroni, nu s-ar fi convins că scopul de căpetenie al asociației, care nu era altul, decât de a dobândi cărți tipărite cu cel mai măsurat preț, s-a împlinit prin folositoarele condiții ce fac soțietății d-nii C.A. Rosetti și Winterhalder.

Aceste sînt cuvintele pentru cari asociația s-a desfăcut de tipografia adusă pe seama sa, iar foloasele ce a dobîndit Asoția de la vinzarea tipografiei sînt :

1. Pe lîngă prețul de 16 115 lei, ce a costisit acea tipografie pe Soțietate, d-nii C.A. Rosetti și Winterhalder dau un beneficiu de 1 266 lei în loc de dobîndă, acești bani fiind a se răfui prin tipărire de cărți.
2. Că la fiecare coală dau un folos de 5 lei, adică se îndatorează să tipărească cu un scăzămînt de 5 lei, după cît a plătit Comitetul pînă aici.
3. Că și după ce se va stinge datoria d-lor către Asoția de 17 381 lei din cumpărătura tipografiei, se îndatorează a tipări și în viitor tot cu acest preț scăzut orice scriere li s-ar da de la Comitet.

Aceste sînt, domnilor, lucrările de doi ani ale Comitetului, lucrări la care jos însemnații și-au făcut o plăcută datorie a cere totdeauna și părerea d-lor patroni, căci după cum au avut cînte a arăta și în anul trecut, deși art. 7 al Statutelor Asoției a lăsat Comitetului ei o întindere și o libertate de lucrare foarte mare, jos însemnații însă nici o dată n-au voit să se folosească de aceea putere discreționară la care pomenitul articol li autorisă.

O mare și frumoasă idee a insuflat, domnilor, pe începătorii acestei întreprinderi cînd au pus de gînd a forma această asociație. Ideea aceasta, idee dominantă ce se vede în programul dat la formarea soțietății, a fost înmulțirea cărților și dorința de a deschide o carieră acelora ce-și constințesc strădanile (*veilles*) la cultura literaturii în toată întinderea cuvîntului. Asoția însă nu a putut ajunge încă la acest scop ; capitalul ce are disponibil este însă atît de mic, încît, în contractele ce ați văzut mai sus că a încheiat pentru deosebite scrieri, comitetul a fost silit a păzi o economie (*parcimonie*) nemăsurată. Pentru alcătuirea unui dicționar de istoria națională, pentru o scriere pe care toate neamurile o plătesc cît se poate mai bine, căci e vorba de istoria pămîntului ce omul iubește mai mult, pentru căci într-însul s-a născut, a trăit, a iubit, comitetul nu a putut fîgădui decît modestul preț ce au cerut înșiși autorii. Cu asemenea puțină încurajare, cu asemenea neînsemnate onorare nu ar fi de a se nădăjdui că se va deschide o carieră scriitorilor noștri, nu ar fi de a aștepta o înaintare în literatura națională dacă nu am avea deplina încredere în viitor, în patriotismul românului bine cugetător și în binevoitoarea protecție a înaltului guvern.

În socoteala ce vi s-a dat, domnilor, în anul trecut s-a pomenit de poeziile d-lui Văcărescu. Aceste poezii, întru așteptarea tipografiei celei noi,

Programul
Asociației :
înmulțirea
cărților,
sprijinirea
scriitorilor

s-au întirziat a se pune în tipar, căci aveam dorința de a da o ediție mai bogată, mai de lux. Acum se vor pune în tipar în cele dintii zile ale viitoare luni.

Iancu Văcărescu, Șt. Golescu, I. Voinescu II,
C. G. Filipescu, Gr. Alexandrescu

■ Fragment din : *Socoteală de lucrările Comitetului Asoțiației literare pentru anul 2-lea*, București 1847. Broșură în 8°, 16 + IV p. Republicată în *Anul 1848*, t. I, p. 52–55.

■ 1. Membrii asociației literare se împart în trei categorii : a) în membri activi, numiți patroni ; b) membri ajutători, subscriptori ; c) în membri corespondenți (*Statutele Asoțiației Literare a României*, 1847, Art. 5. Publicat în *Anul 1848*, t. I, p. 45).

„A CONTRIBUI DE LA UNU PÎNĂ LA 1000 GALBENI PE AN”

71

I.

STUDENȚII ROMÂNI, DE LA PARIS, CĂTRE ION GHICA, LA BUCUREȘTI

Domnule Ion Ghica

[august, 1846]

Dumneata binevoiește a chipsui ca să se facă 1987 de suscriptori la societatea a căreia îți trimitem și un prospectus alăturat¹. Acești suscriptori să fie câte un galben pe an, poți însă dta mări suma aceasta a fiecăreia pînă la nemărginit și atunci poți scădea din numărul persoanelor.

Studenții Rumâni din Paris

II.

ION GHICA, DE LA BUCUREȘTI, CĂTRE FRAȚII HURMUZACHI, LA VIENA

[septembrie 1846]

Domnii Eudoxie și Alecsandru Hurmuzachi vor îndatori mai întîi pe dl. Georgie Balș a da câte una sută galbeni, vor mai îndatori deosebit de aceasta pe toți ceilalți români trecători în susul sau în josul Dunării a contribui de la unu pînă la 1000 galbeni pe an.

Ion Ghica

[Adresa :] Monsieur Monsieur Eudoxe de Hormuzaki
à Vienne — Tiefen Graben Nr. 169

■ Arh. St. Buc., Fondul Hurmuzaki, dosar 16, f.52 ; plicul, f.53^a

■ 1. Pe plicul scrisorii lui Ion Ghica, cenzurată, e trecută următoarea însemnare : *Die beygepackte wallachische Broschüre indem ist nach den Vorschriften dem 30-gst Amte zu Rothen Thurm übergeben, damit es der ... [?] nach Hermannstadt [?] unterlegt werde, von wo aus es behoben werden kann. In k.k. ... Rothen Thurm von 28.7ber 846.* (În traducere : Broșura românească, împachetată împreună, a fost transmisă între timp, conform instrucțiunilor, Serviciului trigesimal din Turnu-Roșu, pentru a fi înaintată ... [?] la Sibiu [?], de unde se va putea ridica. În cezaro-crăiesc ... Turnu Roșu, la 28 sept. 846).

CIRCULAȚIA IDEILOR
ȘI A CĂRȚILOR ÎNTRE ROMÂNII

72

AT. ȘANDOR, DE LA ARAD, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Arad 16^a mart. 846 nou

Domnule redactor !

Periodice
românești

Fiindu-mi scurt timpul pentru ținerea examenelor astăzi la Preparandie mă grăbesc a ți le însemna următoarele :

1. Cele 16 exempl. din „Curierul de ambe sexe” le-am primit, dar, pe cum văd, numai 7 numere au ieșit. Într-un exemplar îmi smintește ce se cuprinde întră pag. 32—41, adică o jumătate de coală.

2. La novelele din prințipaturi, însoțindu-ne mai mulți, ne-am învoit la toate, adică : a) „Albina rom.” cu „Buletinul ofic.” și b) „Arhiva Albinei” ; c) „Icoana lunei” ; d) „Mercuriul din Iași” ; e) „Curierul român” cu „Buletinul ofic.” ; f) „Vestitoriul rom.” ; g) „Învățătoriul satului” ; h) „Universul”. Prețu-l știm numai a „Vestitoriului”, 4 ruble, așadară 20 fl. val. ? Placă dară aceste a ni le procura cu toți numerii de pe anul acesta. Banii ți-i voi trimite la timpul său. Noi aceste le vom ținea la apotecariul român Gheorghe Stupa, dar să se adreseze mie. Oare Kreuzband¹ bine va fi, nu se vor scoate afară ? Bacsamă e mai lesne poșta. Placă a-mi trimite și un exemplar din *Coconul Jorgu de la Sa[dagu]ra*².

3. Dar ce socoți d-ta, la cine se află originalul din Șincal-Klein ? Ca să nu ne înșelăm.

Cartea
doctorului
Vasici,
Macrobioica...

4. Nu știu, nu vă veți minia pe mine — d-ta și d-nul Vasici — că eu am fost generos a face cinste unui student bun, care mi-au descris unele și altele socoți în treaba prenumerației și altor lucruri, o *Macrobioică* din tom. I, adică despre care ți-am scris că mi s-au trimis înapoi toată afumată ca pe o șoancă, și din tom. II aceea care iarăși mi s-au trimis înapoi, ca în care nu se află coala a 18^a și în care au fost scris numele cumpărătorului ?

5. Am avut nescari vorbe cu un protopop pentru tom. I din *Macrob.*, căci mi-au făgăduit, la trimisele mele scrisori, mai de multe ori că-mi va trimite banii, ce tot au întârziat și după ce i-am scris o scrisoare — cam orăzenească — adică o țiră prea la adevăr pentru un popă, m-au întimpinat cam minios, zicându-mi că să știu că preoții nu-s purcari, ce și eu am adevărit că nu ; ci aș fi trebuit să-i zic doară, că unii sînt mai răi decît purcarii. Apoi m[i]-au plătit, dar al II^{le} tom n-au luat.

6. Aici se vorbește că s-ar bate 3 inși după episcopia din Ardeal de l. gr. n., adică : Ioan Moga, Ioan Popasu (se zice a fi sîrb) și oarece arh[iman-drit] Vasile Popovici, aceștia de la d[um]neavoastră din Ardeal ; iară de la noi, arhimandriții : Șaguna, născut peștan, țințariu, și Kyrilovits.

7. Răspunsurile d-tale lui Gerando³ au fost *non plus ultra* tuturor foarte plăcut⁴. La sfîrșit despre Hora și Cloșca atîta am de a-ți aduce aminte :

ca să vadă lumea și românii să cunoască mișcările acele, binc ar fi de am fi ascultat să se preintoarcă din „Életképek” dd¹⁰ 22 novembr. a. trecut, ce foarte clasic au descris Horváth Mihály⁵, un preot tânăr, catolic, însă prigunit de catolici pentru că în istoria sa foarte tare au descoperit adevărul în privința protestanților asupriți din Arhidia[ceza] Strigonului. Se află acum crescătoriu în Vienna. Acolo se vede că cine au fost „diabolicis votae”, adică alții și nu românii l-a început. Eu cred că ar fi românilor plăcut a ști.

Ca să vadă
lumea, și
românii
să cunoască

8. În „Serbske Narodne Novine” din 14 februarie a.c. nr. 13, întorcindu-mi-se de pe serbie, aceste și le înșăm: :

„În clipa aceasta primirăm din Viena îmbucurătoarea pentru tot neamul nostru cel dreptcredincios știre cum că aceia ce cu prilejul ținutei mai în urmă diete, prin rugămintea s-au cerut milostivului stăpînitor, țărăștile legi păstrîndu-le, numai pentru aceea au întîrziat, căci au vrut mila sa cea cesaro-crăiască, în înțelesul legii, după înaltul sieși cuvenit crăiesc drept, în lucrurile noastre cele bisericești, prin rezoluție crăiască afară de dietă a o cinsti. Aceea ce întregul popor de la bunul a patriei părinte așa de setos au așteptat, înălția-sa milostivul nostru monarh în măsură deplină credincioșilor săi supuși, fiilor a dreptcredincioasei biserici, a împlini bine au voit, adică prin datul mai de curînd afară crăiesc rescript sloboda din fieștecare altă în a noastră lege trecere milostivă au îngăduit”⁶.

9. Mă vei ierta, d-le, că doară mă voi arăta o țărmă cam neobraznic și poftitoriu de a fi lăudat, însă dacă văd că aceia⁷ carii bine știu de lucru nu vreu a-l face cunoscut, îndrăznesc eu următorul lucru a ți-l descoperi, că de-l vei afla vrednic să-l pui în *Gazetă* pentru de a da îndemn și altora spre facere de bine.

Eu de la anul 1838 — de cînd mă aflui în Arad — lecuiesc preparanții institutului nostru din Arad gratis și i-am tămăduit din boale, parte acute, parte cronice, de care mai ales se țin răni feli de feli, inflorescenții cutanee ș.a., iară medicamente de la an[ul] 841 le dă d. Gheorghie Stupa, *ex quidam* : an[ul] 841 au făcut suma 19 fl., 31 cr. conv. monet. ; 842 = 21 fl., 7 cr. ; 843 = 40 fl., 30 cr. ; 844 = 48 fl., 49 cr. ; 845 = 37 fl., 2 cr. arg., în suma 167 fl., 9 cr. arg. Facem, dară, bunătatea aceasta gratis cu acești mișei⁸, doară se vor deda mai mult oamenii noștri la lecuiri doftorești, să nu creadă tot în superstiții etc.

„Lecui
doftorești”⁶
gratuite...

D-ta de vei afla lucru, adică ojetul, de trecut în *Gazeta*, le vei pune și vei aduce temeuri frumoase, după cum știi d-ta, dar nu atinge comembrii Institutului. De nu, le vei lăsa, însă eu cred că pentru îndemn e vrednic de publicitate, numa mă rog ca să nu se știe că eu ți l-am împărtășit. Pune că de la cutare au cutare abonat din părțile Orășii-Mari fîi este făcut cunoscut lucru.

Rămînd cu cuviincioasă cinstire și adevărată pretenie, sint al domnieitale șerb cinstitoriu și aplecat,

A t. Ș a n d o r.

P.S.: d-nul Gavra, ca care ști de lucru foarte bine, au și alt mădulari din institut. Dar tac, ca să nu-mi vină mie de cinste: eu acum făcui aceasta pentru d-nul apotecariu. Dar, cum zisei, mă rog anonimitate.

[Adresa]: Dem Wohlgeborenen

Herrn Georg v. Baricz

Redacteur der *Gazeta de Transilvania* und Professor etc.

Zu Kronstadt

■ După B.A.R., ms. rom. 1 002, f. 43—44v. Publicată în *George Bariț și contemporanii săi*, vol. II, *Correspondența primită de la Pavel Vasici, Al. Roman și Atanasie Șandor*. Coordonatori Ștefan Pascu și Iosif Pervain, București, 1975, p. 322—325.

■ 1. Banderolă în cruce, sistem de expediere, prin poștă, a imprimatelor. 2. Piesa lui V. Alecsandri. 3. A. de Gérando, autorul cărții *La Transylvanie et ses habitants*, 2.vol., Paris, 1845 (ed. II, 1850); în traducere germană *Siebenbürgen und seine Bewohner*, Leipzig, 1845. 4. Reflecțiile și criticile lui G. Barițiu cu privire la cartea lui A. de Gérando, împreună cu lungi extrase din carte, despre români, au fost publicate în „Foale p. minte” din decembrie 1845, ianuarie și februarie 1846. Un ecou al lor se vede și în: *Din Vulcoiu, 22 ian. Răsunet la cele de pre fașa 475 a Foiei p. minte ș.c.l. an. tr[ecul] împădășite după domnul A. de Gérando*” și semnat: „Mai mulți inși din ținutul Vulcoiului”, în „Gazeta de Trans.”, 1846, nr. 15 (18 febr.), p. 59—60. 5. E vorba de articolul *Egy jelenet II. Jozsef kormánytörvényéből* [Un episod din timpul domniei lui Iosif al II-lea] scris de cunoscutul istoric, episcop și om politic maghiar, Horváth Mihály (1809—1878). 6. Cf. „Gazeta de Trans.” IX, 1846, nr. 22 din 14 martie, p. 86: *Ungaria (Din Bănat, 16 Martie n.)*. 7. Vezi continuarea la P.S.-ul scrisorii. 8. Sărmani.

MISIA

REVOLUȚIONARĂ A POEZIEI

73

C. BOLLIA, POESIA

VII

Poezia
să cerceteze
izvoarele
inegalității
în
societate:

Este timpul ca poezia să se ocupe, să puie în mișcare toate resorturile Esale la o prefacere întreagă, la o reformă totală de conștiință; — schimbare a tuturor ideilor ce a avut pînă acum și are astăzi omul despre lume. Să cerceteze cu de-amănuntul izvoarele inegalității în societate și să nimecească toate formele și reformele sociale, politice și religioase, prefăcînd acea iubire numai teoretică de libertate și egalitate în libertate și egalitate practică și actuală. Să întemeieze o singură credință religioasă în locul tuturor credințelor învechite și prefăcute pînă astăzi: aceea a rației și a libertății. Să desvolteze, să analizeze și să popularizeze științele abstrate în practică vie.

Unde stă cea dintîi inegalitate socială? În sclavia fămeei. Emancipația ei dară este cel dintîi element contributor la viața cea nouă. O emancipație întreagă, completă a fămeei, preparată de la nașterea ei printr-o creștere

omenească, proprie a forma un cetățean legiuitor, judecător și executor, iar nu aceea emancipație mijlocită, necompletă, dată de cristianism și cavalerism și menținută cu dreptul de slăbiciune de la generositatea omului. Nimic nu izolează mai mult pe om în societatea actuală și nu îl face mai egoist decât familia și interesele de familie rău înțelese. Cel mai prețios tezaur ce posedă umanitatea este inima de femeie. În inima femeii se oglindesc cu grații cele mai dulci, cele mai nobile simțimente și patimi ale umanității. Fămeile sunt, fără contestație, de o mie de ori mai simțibile, mai tolerante, mai spirituale și mai poetice decât noi; sufletul lor posedă o mai mare porție din aceea reflecție poetică ce a căzut peste omenire la originea sa, și grațiile formelor materiale ale femeii, mișcărele-i vioaie, căutătura-i insinuitoare, organul și elocința ei convingătoare sînt cu mult mai energice și mai puternice decât ale noastre.

Ce înnobilitare n-ar aduce femeia și în legi și în obiceiuri cînd ar avea parte în societate ! Cea mai frumoasă, cea mai bogată mină a omenirii stă neexploatăată ! Să emancipeze dar Poesia pe femei, să dea libertate amorului ; să desființeze toate iluziile pe care se mai rezimă viața cea religioasă și politică a omului, să desființeze cu totul lumea spirituală cea de dincolo, să desființeze orînduile poliției cerești întinse peste viață și toată justiția secretă ; să prefacă tot militarismul în cetățean și să stăvilească spiritul de conștiință ; să schimbe biserica în școală și să organizeze dintr-însa o educație populară care să se întinze deopotrivă peste tot populus, și clerul să-l prefacă în simpli învățători ai populilor în casele și în cîmpurile lor, în industria lor și în morala practică ; să facă ca populus, prin cultivare, să se organizeze și să se cîrmuiască de sine, să-și administreze justiția de sine în viața publică și în dregătoria publică ; să facă staturile libere și proprietate comună a populilor ca un product al tuturor membrilor statului și care product va crește neîncetat prin activitatea, prin organismul viu al societății ; să facă ca nici o parte a societății să nu stea în inactivitate la republică ; să facă ca proletarul cel necultivat, cel lipsit astăzi de cultură spirituală și de îndestularea materială să se aridice prin educația generală la cetățeanul actual, la demnitatea de om ; să facă ca totalitatea acestor cetățeni, în adevăr liberi, să se împărtășească de cele mai înalte interese ale statului lor — de legislație, judecătoreie și administrație — fără să-i poată depărta altceva decât minoritatea vrstei sau infirmității netăgăduite ; să facă a înceta această despărțire a populilor în două părți inegale, antagoniste una alteia ; să înceteze, zic, împărțirea populilor în cîrmuitori și cîrmuiți ; să facă a înceta interesul cel privat al unei dinastii regale, domnitoare ; să înceteze privilegiile castelor de trîntori, paraziți și privilegiați, și tot populus și dezvoltarea lui în toate părțile statului să alcătuiască un stat și o nație, să facă ca cultura pămîntului, industria și științele să fie comune, întinse și dezvoltate pe cultul rației, fără preeminență și fără misticism ; și, în sfîrșit, să facă vorbirea și scrisul — care sînt esența cugetării, esența omului născut a fi liber — să zboare fără stăvili ; și totdeodată să nu uite a pregăti fiecare populus la ideea frăției generale, la ideea de cosmopolitism,

să
emancipeze
femeia

Pentru
înlocuirea
instituțiilor
trecutului,
transformarea
lor în
instituții
republicane
democratice

”vorbirea
și scrisul
... să zboare
fără
stăvili”

Poesia
aşadar ...

ca ultimul ferice al locuitorilor globului. Aceste principuri sînt misia poesiei moderne, căci pe aceste principuri se va clădi edificiul societăţii noi.

Dar poesia nu va mai fi atunci, vor zice cei ce s-au obicinuit să vadă figurind în poezie monstruri de îngeri, herovimi şi serafimi acoperiţi de ochi şi stîrchi între aripi; — însă poesia care atinge, poesia cea adevărată nu este aceea în care mişuiesc spiritele necurate de p-aea lume. Poesia cea adevărată este aceea care vorbeşte inimei, iar nu fantasiei numai. Natura va fi totdeauna aceeaşi, şi fenomenile-i aceleaşi: aceiaşi meteori, aceleaşi cimpii florante, acelaşi cer stelat, aceeaşi Lună, acelaşi Soare, aceiaşi munţi şi pe mări aceleaşi valuri. — Trecutul şi Viitorul vor avea totdeauna cartea lor deschisă poesiei. Fămeile vor fi tot astfel de frumoase, bătrînii albi şi venerabili, pruncii bălai şi drăgălaşi, şi afecţiunile omului, amorul mai cu seamă, va dobîndi o nouă agerime; şi amorul patriei va fi pronunţat şi simţit, căci omul va putea zice în conştiinţă că are patrie. Poesia ar avea atunci o scenă espusă fără control societăţii şi un forum în fiecare sat. Am auzi adesea într-însa:

... la tombe et non l'affront !
Pas de tête plutôt qu'une souillure au front !
.....
Je n'ai rien à reprendre où la honte a passé !²

Indigenţele inimei omineşti şi-ar lua cu totul o altă direcţie şi armoniile fireşti şi-ar reflecta armoniile morale în imaginaţia omului pe o natură mai pură, mai nobilă şi mai raţională. Fugile imaginaţiei omului civilizat al societăţii n-ar vaga pe acele vapoare ale ignoranţei omului incult, dar n-ar putea perde nimic din poesia lor. Ruinele ar perde fantasmelor îngrozitoare ce plană peste ele, dar s-ar poetisa prin suveniri şi prin acea vagare meditativă a omului şi liberă de superstiţii; formulile rugilor şi a fermecilor omului barbar s-ar desfiinţa şi presimţirea, speranţa şi simbatia n-ar avea atîtea funeste rezultate; conştiinţa umană n-ar avea atîtea scăpări înaintea tribunului ei şi crimele ar fi numai rezultaturi ale unei infirmităţi morale.

■ După Cesar Bolliac, *Colecţiune de poezii vechi şi noi*, Bucureşti, Sococ, [1858], p. XVI—XX: Reprodusă şi în *Antologia gândirii româneşti, secolele XV—XIX*, Bucureşti, 1967, t. I, p. 296—298.

■ 1. Articolul *Poesia*, avînd şapte capitole, a apărut în „Foaie pentru minte” IX, 1846, nr. 30, 22 iulie, p. 234—236 cu unele omisiuni. În 1847 e reprodus ca „prefaţă” la volumul lui C. Bolliac, *Poesii noi*, Bucureşti, în Tipografia lui Eliade, p. III—XXII, fără capitolul VII. 2. ... mormîntul, nu ocară ! / Mai degrabă fără cap decît cu pată-n frunte ! / Nu mai am ce căuta pe unde a trecut ruşinea.

74

T. VASILOVICI, LIMBA NOASTRĂ CĂTRĂ NOI

Măica fiul nu-şi iubeşte eu cum v-am iubit,
Însă spre amare chinuri voi m-aţi osîndit.
Pentru ce, vă rog să-mi spuneţi, voi mă păraşiţi?

Cum că cci mulți de-al meu nume încă vă roșiți.
 Au uitarăți de vesteții voștri strămoși romani?
 Au rușine ve-i de dinșii, fii bucovineani?
 De a căror nume lumea se umplură,
 A căror științe lumea străbătura.

Vai de mine! Accasta...! Vă dezvinuiesc
 Încă tot ca și-nainte precum voi vă iubesc.
 Cred că vă veți trezi din somnu' care v-au cuprins
 Și mă veți cruța pe mine cu fiesc adins.
 Ba — precum în alte științe mișcat ați pășit
 Cum și în străine muze v-ați îndrăgit;
 Nici de a voastră jună muză voi nu veți uita,
 Ci cunune să-mplătiți — flori veți căuta.

Dară una, pentru una numai, mă scribesc
 Văzind că fiii mei de tot mă schimosec:
 Unul vede că-s româncă, și-mi favorisește;
 Deodată cu deasila mă latinizește;
 Altul pe aceasta-ndreaptă, zicind că-s franțeză,
 Ba mă tem să nu mă facă încă și engleză!
 Drept că soră dreaptă-mi este cea italiană
 După maica cea comună, limba cea romană,

Însă partea mea luându-mi eu m-am depărtat,
 Dacă eu mi-am ales-o, ici m-am așezat.
 Altul mai depart' pășește socotind că-s greacă
 Aceștia fiică numai de celt vrea să mă facă.
 Ce să fac, încă pe aceasta tot să suferesc
 Dacă singuri unii din fii îmi dau un chip rusesc!
 Vai, și unii mădulările de tot îmi sclintesc
 Întru haină mă îmbracă ca aice să pășesc.

Dar de aceștii n-aveți grijă voi, iubirii fii!
 Căci cum pere un glas sălbatec în niște pustii
 Va peri și a celor sunet, de vă veți scula
 Și de mine maica voastră grijă veți purta.
 V-am iubit, și ca pre fii totuși vă iubesc.
 Așa dar! au ocrotiți-mă! au mă ocrotesc!
 Că de nu, apoi mă duc de unde am venit,
 Tocma atunce veți jăli căci m-ați părăsit.

Știți voi a maicii iubire,
 Veți simți nemulțămire.

N. POPEA, IUBITORIUL DE NAȚIA-ȘI SAU NAȚIONALISTUL

Fericit este bărbatul ce-ntreaga-și viață
Și-o jertfește pe sacrul al Nației altar,
Preamărită e o ființă ce vrea cu dulceață
Pentru Nație-și să guste jelnicul pohar !

Numai singur într-acelei animă smerită
Locuște adevăratul simțul de bărbat,
Numa-n unica lui frunte strajnic măestrită
Idea dumnezeirii tronul și-a fundat.

Într-acei om cu simțire spiritul verității,
Spiritul virtuții profund a penetrat
Modestul lui suflet, de cât steaoa dimineții,
De cât soarele naturii e mai luminat.

Nu e în trînsul simulare, nu e vanitate,
Nice suferă împregiuru-și cruntul egoism.
El adoră venerabila sinceritate,
Nici este nemicul bunului patriotism.

El crește și se'nalță ca cedrii de pe munte,
Crește și se ridică pe-al Nației folos.
Tocma ca carofilul, ca ruja cu foi multe
Atît pare de pompos, atît de grațios.

Deci ferice de bărbații ce vîrsta sa toată
Pe sacrul al Națiunii altar și-o jertfesc.
Ferice de Națiunea cea de D-zeu dotată
Cu așa feli de coroane de stele, ce lucesc !

■ B.A.R., ms. rom. 553, f.40v. (Din nr. 25 al revistei manuscrise „Dîiorile pentru minte și inimă” de la Cluj).

1846 – 1847

**Problema reglementării
relațiilor dintre țăranii iobagi
și domnii pe pământ**

PRIVIRE GENERALĂ

76

G. BARIȚIU, URBARIELE ÎN TRANSILVANIA

.....

Dară Curtea imperială din Viena, care, avînd toate firele în mîna sa, știa că Europa întreagă sta, întocma ca și astăzi, pe un vulcan cu cratere multe, se văzu iarăși necesitățile a lua ea însăși inițiativa, ca și în secolul trecut. Cabinetul storsese de la dieta din 1842 alegerea unei comisiuni urbariale, sau cum se numea pe aici, în stilul oficial, *deputatio regnicolaris*, însărcinată cu elaborarea unui proiect regulator de relațiuni urbariale, apoi stete de capul aceleia ca să nu tandălească. În fine, comisiunea-și prezentă operatul său în a. 1845. Atunci împăratul Ferdinand, prin rescriptul său din 14 dec. 1845, nr. 2 230—962, denumi acolo în Viena o comisiune a sa, compusă din delegați ai cancelariei ardeleni și ai celei ungurene, sub preșidenția baronului Samuil Iosika, care tot în acel an se făcuse cancelar în locul bătrînului Alexie Nopcea. Împăratul declarase chestiunea de foarte urgentă, dar pe comisiune nu o durea capul de urgența lui, pentru că erau capete tari și groase între membrii săi. Împăratul o mai îmboldi prin alt rescript din 22 febr. 1846 nr. 347—154. Nici că i-a păsat.

Într-aceea sparse ca din chiar senin revoluțiunea aristocrației din Galiția. Nu se mai știe cui îi plesnise prin cap ca să producă între maltratații ruteni contrarevoluțiune și să pună preț pe capetele boierilor rebeli. Atunci se văzură ruteni aducînd cu saeii capete de nobili, anume și la colonelul maghiar Benedek, care eomanda într-o regiune a Galiției, și luîndu-și cîte 10 fl. remunerațiune de fiecare cap. Acum operatul comisiunii urbariale din Viena se termină foarte iute și în 28 iul. 1846, adică tocma pe cînd curgea mai mult sînge în Galiția, se transpuse la cabinet.

În 1847 se deschise altă dietă în Transilvania, la care se transmise numitul operat spre luare în considerațiune. Scenele teribile din vecina Galiție umpluseră de spaimă mare pe una parte din privilegiatii ardeleni; majoritatea însă nu voia să știe nici acum de nici o ușurare a poporului cultivator, ba încă cerea asupra lui măsuri și mai tiranice, lucru ce nu s-ar putea crede dacă nu l-ai afla negru pe alb în actele și dezbaterile acelei diete. Lupta între cele două partide a decurs în modul cel mai înverșunat și brutal

Comisiile
urbariale
din
1842 și 1845

Un
avertisment :
rășcoala
din Galiția,
1846

"Acel monstru
de urbaru"
din 1847

ce se poate cugeta într-un corp legislativ. Partida tiranilor poporului stete învingătoare și votă una lege urbarială care va rămânea pe paginile istoriei transilvane adevărată prostituțiune pentru corpul său legislativ. Guvernatorul com. Iosif Teleki protestă cu toată energia în contra celui monstru de urbariu. Com. dom. Teleki cu minoritatea deteră vot separat, ministrul imperial se opuse, dară partida ce se numea conservativă, condusă de Iosika, înduplecă pe împăratul cel bun și neputincios ca să-i dea sancțiunea sa în 31 oct. 1847. Punerea în activitate, executarea acelei legi barbare era să se și înceapă din martie 1848, deși executorii săi putea să prevadă că la acel atentat poporul românesc și unguresc era să răspundă cu vărsări de sânge din cele mai crunte.

Puncte
de plecare :

Cu toate falsificările conscripțiunilor din 1820, cu toată rapacitatea exercitată de atunci încoace, totuși până în anul 1846—1847 mai era în Transilvania un număr considerabil de locuitori țărani cari avea în minile lor câte 20—30 până la 40 de juguri sau fâlcii de Ardeal (de câte 1600 stinjeni pătrați de Viena); în tot cazul, majoritatea iobagilor numiți și coloni poseda de la 10 până la 20 de juguri, agrii și fenațe, pământ bun, iară în unele ținuturi și mai mult. Vedea în cele mai multe comune rurale destui economi cu câte 8 boi buni, câte 2 cară și 2 aratre, așa că cu 4 boi se afla mai totdeauna în robota boierească câte 2—3 zile în săptămână, adesea însă minat în continuitate câte 3—4 săptămâni, iară cu 4 își lucra pe sama sa, și era ferice de acel econom care avea feciori viguroși ca să-și poată împărți brațele între robie și între economia proprie. Acele moșioare țărănești i se părură dietei din 1846 prea peste măsură de mari, deși vedea bine că, înmulțindu-se familiile cultivatorilor, tot boierii împărțeau sesiunile coloniale mai mari în câte două și trei părți, apoi totuși storcea robia de câte două zile în săptămână după fiecare parte.

Conscripția
din 1819—20

Așadară dieta, spre a răpi pământ cât se poate mai mult de la popor, zise cu adevărat că ia de temelie conscripțiunea și clasificățiunea, bună-rea, de la 1819 până în 20 și așa împărți tot teritoriul Transilvaniei după calitatea sa în patru clase : dară apoi într-un răsuflet micșoră sesiunile coloniale (iobăgești), precum urmează.

Iobagilor să li se lase în proporțiunea întinderei hotarului fiecărei comune :

		Agrii	Fenațe
În reg. de cl. I	numai câte	4—10 jug.	2—4 jug.
" " " II	" "	7—14 "	4—6 "
" " " III și IV	" "	6—12 "	2—5 "

Pentru casă, curte și grădină să li se lase iarăși numai câte 400 stinjeni pătrați de Viena, ceea ce minoritatea dietei află cu totul drept că este neasemănat mai puțin decât li trebuiește unui econom sătean ca să-și așeze casa, șura, grajdul, cotețe, să-i rămână loc de curte unde să-și pună stogul de bucate și clăile de fin, loc de grădină cu legume și de pome t.

Tot prisosul agrilor și al fînecelor cite se afla în minile poporului se decise ca să treacă în proprietatea nemeșilor.

Cantitățile de pământ specificate mai în sus fuseră baptizate de sesiuni întregi. La locul acesta trebuie să observăm că, după urbariul Ungaricii introdus cu 10 ani mai înainte, sesiunea întreagă este aproape de patru ori mai mare decît era să fie sesiunile iobăgești în Transilvania dacă s-ar fi înființat acest urbariu fatal. Pentru acele moșioare, iobagii era obligați să facă 52 zile cu vite de jug sau 104 zile cu palma. În caz cînd colonul nu s-ar ajunge cu atîta loc, să ia de la boier, pe lingă învoială, în arendă, chirie sau în parte.

În același urbariu zilerilor (inquilini) li se dau numai cei 400 stînjeni □ cu căscioara și alt nimic, iară pentru atîta să facă 18 zile de lucru pe an. Scopul era pe față : de a crea un proletariat cît se poate mai numeros, pentru ca să aibă cine cultiva domeniile boierești fără nici o plată, și apoi aceiași proletari, lipsiți de orice avere, să fie siliți a-și cumpăra mămăliga tot de la boier. Doară pe bani? De unde? Nu pe bani, ci pe munca înzecită.

Așa-numiții sub inquilini, care se numea, sărmanii, în batjocură, lipituri, șezători pe la cite un iobag, fuseră obligați a face cîte 6 zile pe an boierului, nu iobagului. În același urbariu se mai luară și alte măsuri pentru locuri de pășune, pădurit, tăiat de trestie ș.a. Asemenea se regula și chestiunea așa-numitelor drepturi regale, precum cîrciumăritul, fiertul de vinars și bere, măcelăritu, morăritu, deschidere de bolte, vînatu, ghindăritu, pescuitu, păsăritu, ținerea de tîrguri, mai toate însă cu rara perfidie, tot numai în folosul clasei privilegiate și spre ruina poporului. Darea decimei și a nonci încă fu susținută din nou în toată puterea sa, cu prea puțină excepțiune, precum de ex. ca din a doua cositură (otavă) să nu se mai ia decimă. Dară decima de miei, iezi, porci, stîpi să se ia ca și din cereale; iară femeile să ducă doamnei (cucoanei sau jupînesei) pe fiecare an cite 2 galine, 2 pui, 10 ouă și să-i toarcă cîte 6 punți de cîneapă sau în, ori să-i dea decima de cîneapă și în în natură. Adică curat ca în Bosnia și Herțegovina.

În aceeași dietă, pentru comasațiuni și segregațiuni se aruncară temelii largi și cu plan bine precugetat, așa incît cel cu ochii limpezi poate să vadă că încercările actuale de comasațiune se află în legătură strînsă cu urbariul de la 1846—1847 și că toată zbuciumătura de astăzi nu are alt scop decît să împingă țara îndărăt la 1847.

Comparație
cu urbariul
din Ungaria

În folosul
clasei
privilegiate
și spre
ruinarea
poporului

la 1846,
ca și
la 1876

■ „Gazeta Transilvaniei”, XXXIX, 1876, nr. 8, din 10 febr./29 ian., p. 1—2.

„SĂ SCRIEM MAI PUȚINE
ȘI SĂ DEREGEM MAI MULTIȘOARE”

G. BARIȚIU, ȚĂRANII, URBARIUL ȘI TIPARUL PERIODIC

Tăcerea noastră
e din princip ...

Ziarul liberal
„Erdélyi Hiradó”
despre
urbariu ...

Celelalte gazete din patrie, și anume maghiarele, se cuprind atît de mult cu starea țăranilor pămînteni și cu toate raporturile lor către proprietari, către patrie și către guvern, încît nouă carii încă viețuim în această patrie ni s-ar face cu tot dreptul mustrare de către toți aceia carii nu știu că tăcerea noastră e din princip și că sîntem hotărîți pînă în sfîrșit a nu atinge ca de la noi această cauză așa delicată și importantă, ci a urmări din răstimp în răstimp stadiile în care ajung desbaterile în celelalte gazete și mai tîrziu în Dieta țarei. Odată (la 1842) „Mult és Jelen” avu plăcere de a numi pe gazetele românești „reprezentantele țăranilor”; dar de atunci și pînă acum s-au arătat că coloanele noastre reprezintă tocma așa bine pe aristocrați ca și pe țărani, precum și cum că gazetele maghiare conservative și liberale venîră în zeci de rînduri la poziția de a se face ferbintele apărătoare a țăranilor în contra stărei lor celei precare; pagubă numai că „Erdélyi Hiradó” și „Mult és Jelen”, care se învoiesc așa ușor asupra scopului, se abat atît de mult în alegerea mijloacelor.

Au trecut cîteva zeci de ani de cînd cuvîntul „urbariu” s-au popularizat în gurile tuturor lăcuitorilor patriei, fără totuși ca să poată afla odată răpaos în condica legilor patriei. Cine nu se miră de această mare întîrziere citească următoarele și mai întei în liberalul „Erdélyi Hiradó” din 17 mart : „Măsura de acuma a robotelor (a slujbelor iobăgești) au defipt-o statul și legile patriei. La această măsură nu s-au ținut de regulă atît citățimea moșioarei urbariale (aflătoare în mîna țăranului), cît mai virtos acel princip că țăranul are să facă atîtea zile de lucru cîte va fi putînd. Principiul acesta e nedrept, e tirănesc ; pentru că la regularea datoriilor proprietărești după dreptate și înțelepciune nu poți lua alt princip decît ca : a) slujba țăranului să fie amăsurat răspunzătoare la prețul moșiei primite de la proprietar și b) țăranilor să le rămîie timp și mijloace de ajuns atît spre a-și purta iconomia proprie, cît și a putea birui sarcinile publice zăcătoare asupra lor” ș.c.l., ș.c.l.

Se spune ca sigur că secția sistematicelor deputații, care pregătesc operatele pentru dietă, în privința urbariului ar fi îmbrățișat tocma principiile aci scoase, de unde ar urma că robotele vor cădea la o regulare însemnătoare.

Într-aceea să ascultăm și pe conservativul „Mult és Jelen” din 13 mart : „Acea plasă a lăcuitorilor carea pînă acum poartă poverile statului în măsura însemnată nu mai poate fi scoasă și, zicînd așa, esilată (isgonită) și pe viitori în sînul soțietăței din soțietate. Și dacă statului îi place a se folosi de viața acestei plase de oameni cînd patria se află în pericol, a-i rupe fileul și bucătura din gură cînd are trebuință de bani, a-i storce puterile pînă

la surpră sau a întrebui sute de mii de zile rămase atunci cînd ai trebuință de muncitori, în privința acestei plase de oameni e dator și statul a îngrijii ca aceea nici în averea, nici în persoana sa să nu mai fie supusă la despotism (volnicie). Nici statul, nici mădularii săi nu pot fi fără țărani urbariali. Să ne închipuim că Transilvania rămîne fără acei țărani (iobagi), să socotim că acest mare număr de oameni, carii în Transilvania sînt lipsiți de drepturi în stare numai de șerbitori, pe carii după împlinirea anilor șerbiei le arătăm drumul, să socotim că acei țărani sînt scoși din patrie: atunci am pierdut partea mai mare a plăsei oamenilor muncitori din Transilvania, care storcea din pămînt cu sudori fierbinți nu numai hrană pe seama sa, ci și pe seama altora; atunci patria, rămasă ca o pustietate îndată ce ar fi părăsită de țărani, prin cine ar fi cultivată? Cine cultivă și pămînturile privilegiaților? Cine va împlini toate acele sarcini ale statului pe care le poartă țaranul, începînd de la facerea unui poduleț pînă în sus la contribuție și la purtarea armelor? Au e în stare nobilimea amăsurat cu locurile privilegiate și cu nația sa să a le lua asupra-și? Nicidecum. Deci e învederat atît din punctul de vedere privat, cît și din al statului, că plasa țărănilor e de neapărată trebuință în patrie; prin urmare, în vreme ce statul cere atîtea foloase de la ei, au și dinșii dreptul a cere de la stat *apărare* atît de persoană, cît și de avere.

Dar oare starea de astăzi a țaranului corespunde ea la acest drept, la această pretensie? La aceasta răspundem că nicidecum; și care s-ar mai îndoi, îl întrebăm: are țaranul siguranța personală cînd el nu este apărat prin lege de bătai nedrepte, ci numai prin vreun simț nobil și drept al proprietarului? Are el siguranță de averi în Transilvania, unde pînă în zioa de astăzi singurul mijloc de viațuire, pămîntul, nu-l poate stăpîni ca proprietariu? Și dacă i se ia vreun avut el nu poate purta judecată în persoană (ci numai prin proprietariu). — Pe care aceste puține trăsuri nu-l pot încredința de starea cea rea a țaranului, cum și de neapărată trebuință a unei grabnice îndreptări, acela să se umilească din palaturi în bordeie. Aristocratul care vre a se amesteca la cîrmuirea statului nu trebuie să fie nici ruginit, retras de cătră postulatele veacului nostru, dar nici procopsit dintre patru pereți, prin urmare, nici ușor asupra reformelor care ar fi a se face. Așa este, noi cerem de la toți carii voiesc a-și da părerea în privința urbariului ca să «cunoască căsuțele țărănilor». Asupra urbariului ne temem de două pericole grele foarte: deruginii rămiitori și de esaltați ș.c.l., ș.c.l.

Acum gîciți cam la ce punct se abat gazetele patriei în urbariu. „Erd. H.” întări nu o dată că pămîntul care se află în mîna țaranului este al lui. „M. és J.” se înfioară de această învățătură și, din contră, recunoaște pe nobili de domni neîfămurii peste toate moșiile coloniale ș.a., ș.a.

Din aceste puține pericope cititorii pot gîci că ce greutăți mari simt cele două gazete din Cluj întru capacitatea publicului lor asupra urbariului. Dacă, spre pildă, „Múlt és Jelen” e silit pînă astăzi a mai ține cititorilor săi tot lecții ca cele de mai sus, apoi numai Dumnezeu să ne lumine pre toți, să ne dea cugete curate la toți. „Erdélyi Híradó” își începe un articol urba-

Părerile
ziarului
conservator
„Múlt és Jelen”

Starea
țaranului ...
și
„postulatele
veacului
nostru”

„Vorbă
multă ...“

rial cu „Száz szonak s egy a vége“¹. Noi frasel acesta îl traducem cu altul : „Vorbă multă sărăcia omului“. E de dorit ca într-o materie dezbătută atîți amar de ani în toată Europa și de vreo 10 ani în vecina Ungarie nu numai disputată, ci și răsturnată cu norocire, să scriem și noi mai puține și să deregem mai mulțișoare.

■ „Gazeta de Transilvania“, IX, 1846, nr. 23, 18 martie, p. 89–90.

■ 1. Și o sută de cuvinte tot un sfîrșit au.

DACĂ MILIOANELE NEMAGHIARE VOR ALCĂTUI MAJORITATEA CELOR CU DREPTURI...

78

WESSELENYI MIKLÓS CĂTRE KOSSUTH LAJOS

Jibău, 1846 aug. 1

.

Desființarea
relațiilor
urbane :

adversari

și

partizani

Oamenii guvernului nostru — după cum am spus — din cauza propriilor interese și a pungii lor, și pentru că fi apucă groaza de înmulțirea celor cu proprietăți și drepturi, se opun din răspuneri desființării relațiilor urbane și răscumpărării. Și fiindcă ei procedează așa, la fel procedează și turma de servili — *servum pecus* — dependentă de ei, care se și tem de ei și își și leagă speranțele de ei. În această turmă intră — în afară de slujbași, de miile care pîndesc o slujbă, ca și de mai multele mii ale celor ce sînt folosiți de aceștia — cea mai mare parte a oligarhiei noastre și chiar și acea pîrticică din ea care, uneori, ca de exemplu acum, cîtează a se încăpățîna ca un copil arțăgos, și în această privință nu s-ar opune guvernului, temîndu-și și apărînd aceleași lucruri ca și guvernul.

Deci, propunerea ar trebui să pornească din partea noastră, a opoziției, și noi ar trebui să acționăm. Ți-am mai spus că — după credința mea — nouă, membrilor vechii opoziției, odinioară foarte influenți, în bună parte ne-a trecut timpul. Adversarii noștri nu ne urăsc mai puțin ca în trecut ; în schimb ai noștri țin mai puțin la noi decît înainte. Dacă mai avem o oarecare popularitate printre cei de care depind hotărîrile comitatense și cele ale țării, o propunere atît de neplăcută pentru ei ar spulbera și această rămășiță a influenței noastre. Dacă agitația ar porni fie de la vechii membri ai opoziției, fie din partea tinerei opoziției, care deseori exagerează, s-ar produce cu siguranță o lamentare de „firul roșu și de bellum nihil habentium“ și această lamentare ar avea de astă dată un efect mai mare decît

pînă acum, deoarece aceia care s-ar simți, mai mult decît oricînd, lezați în ce au ei mai scump, ar fi nenumărați.

Astfel, propunerea noastră, putîndu-se aștepta la puțin sprijin și la împotrivire mare, rezultatul agitației noastre nu va fi cu siguranță succesul, ci o reacție enormă, reacția moșierimii și a nobilimii împotriva noastră și a țărănimii. În sinul acesteia dorințele ar fi ațîțate. Nu mai pomenesc ce ar putea naște și la ce ar trebui să dea naștere această înfierbîntare de ambele părți; cu groază înțelege oricine știe că pe om eroarea și dorințele trezite și nesatisfăcute îl fac de cele mai multe ori monstrul monștrilor.

În ce privește planul în sine, trebuie să spun din capul locului că eu consider corectă și de aceea îngăduită și recomandabilă numai o astfel de desființare a relațiilor urbariale și numai o asemenea răscumpărare, care s-ar realiza printr-o despăgubire corespunzătoare. Și o consider corectă și permisă numai în acest mod, deoarece, fără despăgubire, operația e jaf și rezultatul n-ar fi cu nimic mai bun decît consecințele unui război sau ale unei revoluții dușmănoase.

Atribuirea de proprietate, efectuată prin lezarea sfințeniei proprietății, reprezintă o bază nestabilă pentru însăși proprietatea obținută. Numai acolo și numai atîta timp pot fi puternice legăturile păcii sociale cît timp proprietatea este inviolabilă. Deposdarea de proprietate fără despăgubire sau, cu alte cuvinte, dezlegarea și ruperea acestor legături prin despoierea de proprietate, mai ales acum cînd împotriva existenței proprietății și a ideii de proprietate au loc atîtea mișcări, ar fi nu numai deplasată, ci foarte periculoasă, și de aceea categoric n-ar fi permisă. O asemenea deposdare de proprietate la noi nu este deci deloc recomandabilă, ba chiar periculoasă și ca atare de neîngăduit, pentru că prin ea multă, se poate spune aproape toată nobilimea proprietară de astăzi ar fi ruinată.

Și nu trebuie să uităm că *prin această nobilime* ființează acum naționalitatea noastră. Are nobilimea noastră, pe toată scara valorilor și a rațiunii, destule cusururi și nu puține păcate; dar adevărat este că maghiarimea numai sau aproape numai în rîndurile ei există. Dacă miile nobilimii s-ar ruina, ea s-ar reduce la insignifianță, iar cea mai mare parte a milioaneilor care li va lua locul nu va fi maghiară. Ar fi o situație cu totul anormală și matematic o absurditate ca numărul mic să facă și să cîntărească mai mult decît cel mare. Acest fel de absurditate de la noi, ca naționalitatea și limba maghiară, mult mai reduse numericeste, să stea deasupra majorității mult mai mari a celorlalte neamuri, a făcut-o și o face posibilă numai faptul că la noi acea majoritate este = 0, și numai numărul nobilimii reprezintă un număr cu valoare. În acest număr bineînțeles majoritatea e maghiară și, de aceea, numai de aceea nu este o absurditate ca limba ei și naționalitatea ei să stea deasupra limbii și a naționalității celorlalte. Dar această situație se schimbă dacă milioanele nemaghiare vor alcătui majoritatea atît numeric, cît și a celor cu drepturi. Dacă aristocrația noastră de astăzi pierе, nu-i mare pagubă, pentru că nu valorează prea mult. Va veni alta în loc, după pricepere, bani sau moșie, care va fi desigur mai numeroasă decît cea de acum,

O ridicare
a problemei
și
nerezolvarea
ei ...

Fără
despăgubire,
operația
e jaf

Urmările
deposdării
de proprietate
în Transilvania

Prin nobilime
ființează
naționalitatea
maghiară

Între miile
de nobili
și
milioanele
nemaghiare

O revoluție
mai catastrofală
decît
pentru alte
națiuni ...

și poate va fi, și e de crezut că va fi mai bună, mai înțeleaptă. Dar maghiară, nu. Aceasta face ca pentru noi o revoluție să fie mai catastrofală decît pentru alte națiuni. Revoluția franceză a alungat nobilimea; s-a format alta, franceză, căci a luat naștere din francezi. În Galiția, nobilimea poloneză a fost măcelărită de țărănimea poloneză; locul celor uciși, fie că va rămîne gol, fie că va fi umplut de ucigași și urmașii lor, va rămîne tot polonez. La noi e altfel; aici, dacă s-ar pune capăt importanței materiale și juridice a nobilimii *maghiare* de acum, printr-o revoluție în care ar curge fie numai cerneală, fie sînge, urmașii ei ar fi: sîrbul, valahul, slovacul, și din aceștia s-ar forma națiunea celor ce ar dispune de drepturi și de proprietate; aceasta ar fi a majorității, adică slavă.

.....

Textul maghiar

Zsibó, 1846. aug. 16.

.....

A mi kormányunk emberei — mint mondtam — saját érdekökért s erszényökért, és mert irtóznak a tulajdonokkal bírók s jogokkal bírandók szaporodásától: körömszakadtáig ellenzendik az urbéri viszonyok megszüntetését s az örökváltságot; mivel ők ezt teszik, ugyanazt teendik a tőlük függő félők s remélők servum pecus. E csorda közé tartozik pedig a hivatalt viselők s hivatalt lesők ezrein s az ezek által felhasznált még több ezereken kívül oligarcháink legnagyobb része, s ezeknek azon részecskéje is, mely olykor, mint pl. most, haragos gyermekként dacolni mer, ebben éppen nem lenne kormány ellen, ugyanazt féltvén s védvén mint amaz. — Tőlünk, az ellenzéktől kellene tehát az indítványnak jönni s nekünk kellene agitálnunk. Mondtam már neked, miszerint — hitem szerint — nekünk, a régi ellenzék egykor nagyon is hatályos tagjainak, jórészt lejárt időnk. Elleneink nem gyűlölnék kevésbbé mint régen; de a mieink kevesebbé ragaszkodnak hozzánk, mint ezelőtt. Azoknál, kiktől megyei s országos határozatok függnék, ha birunk még valami népszerűséggel: hatályosságunk ezen maradványát is semmivé tenné ezen előttök oly kedvetlen indítvány. — Akár az ellenzék régi tagjaitól, akár keletkezett gyakran túlzó fiatal ellenzéktől eredne az izgatás, lenne ám a vörös fonal s bellum nihil habentium felőli jajveszékelés, s e jajveszékelésnek most több hatása lenne ám, mint eddig, mert számtalanok éreznék most inkább mint ezelőtt, elevenjőket sértve.

Igy pártolást keveset, ellenszegülést temérdekét várhatván indítványunk, izgatásunknak siker bizonyynyal nem, hanem csak roppant reakció lenne eredménye, reakció a birtokosság s nemesség részéről ellenünk s a parasztság ellen. Ennél pedig fel lennének korbácsolva a vágyak. E mindkét részről lázdúlta állapot mit szülhetne, mit kellene szülnie: nem említtem; — borzadva érti azt minden, ki tudja, miszerint embert tévedés s felébresztett,

de ki nem elégitett vágyak teszik leginkább s legtöbbször szörnyek szörnyévé. Már a mi magát a tervet illeti, előre bocsátom, miszerint az urbéri viszonyok csak oly megszüntetését s csak oly örökváltságot tartok helyesnek s azért szabadnak és tanácsosnak, mely illő kártalanítás mellett történik. És azért tartok csak ilyent helyesnek s szabadnak, mivel e nélkül a műtét rablás, az eredmény nem jobb, mint melyet háborútól vagy ellenséges forradalomtól várhatni. Tulajdonnak oly adása, mely a tulajdon szentsége sértésével történik, a nyert birtokra nézve is ingatag alap. Csak hol és meddig a tulajdon sérthetetlen, egyedül ott és addig lehetnek erősek a társas élet békéjének kötelékei. Tulajdonnak kármentesítés nélkül elvéte, vagy más szavakkal, tulajdontóli megfosztás által oldani fel s szaggatni szét azon kötelékeket, kivált most, hol a tulajdonnak léte s képzete ellen is annyi mozgalmak terjengnek, helytelensége mellett nagyon veszélyes s azért bizonynyal szabad nem lenne.

Tulajdontóli ily megfosztás pedig nálunk azért sem tanácsos, sőt veszélyes, s ebből folyólag azért sem szabad, mivel az által sok, mondhatni csaknem az egész mostani birtokos nemesség tönkrevágná. Nem szabad pedig felednünk, hogy *e nemességben* létezik most nemzetiségünk. Van nemességünknek értéki s értelmi minden fokozatain át elég hibája, s nem kevés büne is; de annyi igaz, hogy a magyarság ennek s szinte csak ennek sorai közt létezik. Ha a nemesek ezerei tönkrejutván, az jelentőségtelenné silányul, a helyébe lépendő milliók legnagyobb része nem leend magyar. Abnormis helyzet s matematikai képtelenség, hogy a kicsiny szám többet tegyen és nyomjon, mint a nagy. Azon nálunk ilyforma képtelenséget, hogy a sokkal kisebb számú magyarnak legyen nemzetisége s nyelve a más fajok sokkal nagyobb többsége felett: csak az tette s teszi lehetővé, hogy nálunk ama nagy többség = 0, s csak a nemesség jelentő szám; e közt pedig bizonynyal magyar a többség s ezért s csak ezért nem absurdum, hogy az ő nyelve s nemzetisége álljon a többién feljül; de megváltozik ez, ha a nem magyar milliók alkotandják az úgy számi, mint joggal bíró többséget. — Mostani aristokrátiánk ha elenyészik, annyiban nem nagy kár, mert nem nagyon sokat ér. Lépend más helyébe, értelem, pénz vagy birtok után, mely a mostaninál bizonynyal számosabb lesz; s lehet ez s hihetön leend is jobb, értelmesb, de magyar nem. Ez oly körülmény, mi nagy figyelmet igényel. És ez az, mi reánk nézve forradalmat még vészteljesebbé teszen, mint más nemzeteket illetőleg. A franczia forradalom kiűzte a nemességet; keletkezett új és franczia, mert francziák közül lett, Galicziában leöldösé a lengyel nemességet a lengyel parasztság; s a leöldösöttek helye akár üresen marad, akár a leöldösők s ivadékaik töltendik be, lengyel maradand az egész. Másként van ez nálunk; itt akár csak tinta, akár vér folyta közti forradalom vessen a mostani magyar nemesség vagyoni s jogi jelentőségének véget, rácz, oláh, tót leend az utodja, s ezekből alakulandván a jogokkal s tulajdonnal bírók nemzete: ez a többségé, azaz sláv leend.

■ Textul maghiar la Z. Ferenczi, *Kossuth és Wesselényi az urbér ügye 1846–1847-én* (Kossuth și Wesselényi și problema urbană la 1846–1847), „Századok”, 36, 1902, p. 142–144 Cf. și D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, p. 407.

„VEACUL URBARĂȚELOR AU TRECUT...”

79

DEZBATERI URBARIALE.

UN EXTRACȚ DIN SCRISOAREA BARONULUI VEȘELI, ÎN PRIVINȚA URBARIULUI

La început baronul mulțamește scarte frumos Scaunului săcuiesc Udvarhelyiu, care în adunarea sa din 21–22 August l-au fost ales de deputat pentru dieta de față. După aceea se plînge cu amar asupra sorții carea după reîntoarcerea din țări străine abia-l suferi cîteva luni să mai vază cu ochii săi această patrie atît de romantică, și apoi îl lipsi de vedere. De aci fîgăduie ci(nstitutului) Scaun săcuiesc, că la întîmplare cînd vreunul din deputații lui impedează sau prin boală sau prin alte împregiurări n-ar putea merge, el este gata a-și readuna, și așa orb cum este, cele mai de pe urmă puteri și a împlini o deregatorie sfîntă ca aceasta. În dieta aceasta, zice el, urbariul va fi lucrul cel mai de frunte, de la a căruia potrivită deslegare atîrnă nu numai fericirea, ci și existența acestei patrii, din pricina aceasta se simte îndatorat a-și arăta atît ci(nstitutului) Scaun săcuiesc, cît și cititorilor maghiari aceea ce simte și crede al politicește în privința urbariului.

„Orînduirea raporturilor între iobagi și proprietari, zice numitul baron, este atît de sfîntă, atît de neapărat trebuincioasă și totodată atît de folositoare, încît cum că nu s-au pus în lucrare pînă acum numai aceea împregiurare ne poate dezvinui că țara, neavînd Diete, n-au avut prilej a se sfătui serios în astfelu de cauză însemnătoare. La 1791 staturile acestei patrii au recunoscut ele de sine că trebuie să se reguleze raporturile între iobagi și proprietari. Cum că deputația sistematică carea se orînduise încă atunci ca să prelucraze un plan după care s-ar putea întreprinde numita regulare după un decurs de atîția ani nu s-au putut înfățișa înaintea dietei cu proiectul său, vina nu este a patriei. Cu toate acestea, nimic au fost mai firesc decît ca trebuința a unui urbariu, care se simțise de mai înainte, acum să se mărească cu mult mai tare. În vecina Ungarie și în alte țări vecine s-au înființat urbariu, numai patria noastră stă ca o iccană înfățișătcare de volnicia proprietarilor și de ticăloșia iobagilor. Cum că iobăgimea la noi de atîtea sute de ani se află lipsită de acele drepturi de care nu este iertat a lipsi pe consoțul nostru și cum că zace în o stare supusă a volniciei în care este păcat a ținea pe cel ce este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, aceasta au ajuns la noi ca un felu de datorie, carea astăzi, după ce starea iobagiului, în loc să se ușureze, s-au mai împovărat, au îmbrăcat un caracter moral,

Iobăgimea...
de atîtea
sute de ani
lipsită de
drepturi

s-au făcut o datorie creștinească carea de nu o vom curăți, va cere răsplătire și izbîndă pînă la ceriu. Dați, fraților, încă mulțămîtă lui Dumnezeu, că ne aflăm în stare a o putea plăti și că ceia pe cari i-am nedreptățit de atîtea veacuri, astăzi sînt mulțumiți cu plătirea datoriei acesteia și nu cer să le plătim și interesul datoriei pe atîtea sute de ani.

În urmarea acestor privințe aflu de cuviință a vă arăta simbolul credinței mele politice care mi l-am făcut din o deplină convingere, supusă la feliuri de cercări practice.

Așadar, eu cred din tot sufletul meu că trebuința cere neapărat : 1) să croim un urbariu corespunzător dorințelor patriei noastre și timpului în care ne aflăm ; 2) cred și sînt convins că cu înființarea acestui urbariu n-avem a întîrzia nici un minut de cumva nu voim a ne pune în pericol de a perde mai mult ; 3) cred și aceea cum că, ori și cît e de neapărată înființarea urbariului de care pomenim, totuși urbariul n-are să fie un ce statornic pe care să ne putem rezima veacuri întregi, ci el va fi numai un stadiu al trecerii din starea aceasta în alta mai fericită pentru țărani. Veacul urbarelor au trecut, acolo unde s-au înființat mai de mult ca și acolo unde se înființează astăzi ; ora lor au sunat, ele și-au făcut datoria, bine, rău, cum au putut. Ele acum în veacul nostru nu pot fi alta decît un pod de trecere la o stare mai sigură și mai fericită decît aceea pe care au fost produs-o urbariul, și aceea stare va fi *deplina desrobire, deplina răscumpărare a țăranului*.

Spre asemenea rezultate s-au povățuit națiile Europei în zilele noastre sau prin înțelepciunea lor sau — unde mulțimea n-au vrut să asculte de aceasta — prin silă și putere armată. Dacă ar cere trebuința să aducem pilde, zău nu multă osteneală ne-ar costa a afla nu numai în vechime, ci și în timpul nostru. Guvernele de astăzi, precum și națiile cele cultivate au început a se convinge despre acel adevăr, cum că pe viitoriu numai cu urbariul nu vei fi în stare a putea mulțumi pe țăran. Au început a vedea cum că proprietarii carii în ori care țară la număr sînt mai puțini de cît țărani, numai atunci vor putea fi siguri în stăpînirea moșiilor sale, dacă mulțimea țărănilor încă va ajunge la stare să poată și ea stăpîni ceva pămînt cu drept de proprietariu ; și dacă vor sta lingă olaltă ca proprietari mai mari și mai mici, iar nu unii ca proprietari, iar alții numai ca niște oameni ce li se rupe inima după proprietate. Astăzi au început lumea a cunoaște că raporturile urbariale dau mii de pricini la neîncredere, întăritare și ură și că acest isvor din care asupra mulțimei țărănilor sau iobagilor se revarsă ticăloșie, iar asupra proprietarilor vecinică primejdie ; numai prin ștergerea robiei, numai prin introducerea unei rescumpărări depline se poate seca și usca de tot. Din pricina aceasta vedem că și în Rusia, unde iobăgia au fost pururea mai aspră și mai apăsătoare, astăzi guvernul cugetă cu toată serioșitatea la o deplină desrobire și rescumpărare a țăranului ; tot aceasta se întîmplă și în provinciile ce le are Austria de moștenire, aceasta au simțit și sora Ungaria, carea încă la 1839 — 1840 au hotărît prin lege formală ca țăranul să se poată rescumpăra și astăzi începe a se și bucura de bunele rezultate ce se revarsă din acea măsură potrivită.

O profesiune
de credință
politică

Urbarele :
„un pod
de trecere”
spre „*deplina
desrobire,
deplina
răscumpărare
a țăranului*”

„Numai prin
ștergerea
robiei...”

Din pricina aceasta cred și sînt convins că emanciparea sau răscumpărarea țăranului pentru totdeauna va fi pentru noi limanul fericirii, a securității și a înfloririi, iar podul pe care să trecem și să ajungem la acest liman dorit în împregiurările de astăzi nu poate fi altul de cît singur urbaniul¹.

■ „Gazeta de Transilvania”, IX, 1846, nr. 96, 28 noiembrie, p. 382–383.

■ 1. „N-au trecut — va scrie Barijiu — nici două luni de la sancționarea nefericitei legi, precînd însuși guvernul, informat despre iritațiunea surdă produsă în popor, a și decis a sista executarea ei, care era se se înceapă îndată în primăvara următoare. Acea executare fu sistată prin evenimentele din februarie și martie și prin toate cîte au mai urmat în 1846. Numai iritațiunea și minia poroșiunii rurale nu s-a mai putut sista, căci vermele neîncrederii străbătuse atîta de afund în sufletele oamenilor, încît nici după proclamarea desființării de iobăgie prin articlii de lege IV și V din iunie 1846 poporul nu s-a liniștit întru nimic, ci, din contra, a rămas cu ghimpele în inimă, temîndu-se tot de legea urbaniului din 1847, iar după ce acei doi articlii de lege trimiși în sus, în 6 iulie, n-au fost sancționați de către monarh, prin urmare nici publicați, în popor s-a încuibat și mai tare credința că domnii voiesc numai să-l înșele (G. Barijiu, *Părși alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, Sibiu, I, 1889, p. 651–652).

„ÎNTR-O EPOHĂ UNDE SE TRĂTEAZĂ DESPRE ÎNDATORIRILE SĂTENILOR CĂTRE PROPRIETARI...”

80

KATRINA VARGA...

Austria. — O romîncă¹ trage acum în Ungaria luarea aminte publică, despre care raportează gazeta „Mult és Jelen”² următoarele:

„Katrina Varga, care încă la 1840 se arată în satul Bucium, din comitatul Albei de gios, au declarat că era doica M. S. Împăratul și că ar fi de pronie trimeasă spre a ușura pe lăcuitorii satului de sarcina angariilor³. Prin uneltirile ei, ea se făcu un felu de tribun de popor⁴; i se nimeri de a trage toată simpatia satului către sine, carile prin urmare se depărtă de la îndatoririle către proprietari și trasă pînă și pe preoțimea; ea ajunsă la așa grad încît toată împregiurimea-i era cu respect supusă, și a ei iscălitură — *Katrina Varga* sau tot Buciumul — era mai puternică decît orice poroncă a dregătorilor.

Văzînd apoi că a ei dregere ar putea fi vătămătoare liniștei publice, mai ales într-o epohă unde se trătează despre îndatoririle sătenilor către proprietari, și prepuînd că arestuirea în public ale acestei femei putea aduce chear și o turburare, s-au pus la cale, prin strategimă bine nemerită a se prinde astă femeie-bărbat, care s-au și plinit în 6/18 ianuarie, așezîndu-se ea la închisoarea din Enied⁴, unde așteaptă hotărîrea soartei sale”.

■ „Albina românească”, Iași, XIX (1847), nr. 13, 13 februarie, p. 50, col. II. Vezi și *Bibliografia analitică a periodicele românești*, I (1790–1850). Partea. I. București, 1866, nr. 5368.

■ 1. Sic! 2. „Múlt és Jelen” apărea la Cluj; vezi în volum doc. 77. 3. Angaralelor. * „Tribun a poporului era la romani un felu de avocat sau protector a poporului”. [Nota red. *Albina rom*]. 4. Aiud.

1846—1847

„CAZUL MURGU“ PREOCUPĂ
AUTORITĂȚILE HABSBURGICE...

I.

DISPOZIȚIE IMPERIALĂ CĂTRE ȘEFUL POLIȚIEI

81

Dragă Conte Sedlnitzky !

Dintr-un raport al Cancelariei aulice ungare din 8 octombrie 1846 a reieșit că avocatul Euthimius Murgu a încercat să răstoale supușii în comitatul Caraș, de aceea a fost arestat și înaintat Curiei regești din Pesta.

Domnia Voastră sînteți încredințat să cercetați mersul cauzei și să culegeți informații exacte despre urmările pe care le-au avut uneltirile lui Murgu, iar rezultatul acestora să mi-l înaintați cu părerea D. Voastre.

Viena, 30 noiembrie 846

Ferdinand

II.

RAPORT SECRET, DIN TIMIȘOARA, CĂTRE CONTELE SEDLNITZKY

Excelența Voastră,

Preamilostive stăpîn !

Excelența Voastră a binevoit să încredințeze la 7 decembrie anul trecut președintelui subsemnat misiunea de a cerceta și raporta despre debaterile care au precedat arestarea avocatului ungar Euthimius Murgu, cu domiciliul în comitatul Caraș și a aviza în ce măsură încercările lui de seducere au pătruns și au prins rădăcini în țărănimea valahă. Cum eu nu aveam legături stabile în comitatul Caraș și am fost nevoit să-mi culeg informațiile mai sus pomenite din izvoare sigure, dar și în mod discret, rog pe Excelența Voastră să-mi treacă cu vederea că în urma acestor împrejurări sînt deabea acum în stare să îndeplinesc această înaltă însărcinare.

Euthimius Murgu, născut la Caransebeș, se pare că și-a terminat cu succes studiile deoarece a publicat o punere la punct a unei broșuri a lui S.T. (Sabbas Tököly, consilier în Arad, decedat cu cîțiva ani mai înainte) care urmărea să conteste valahilor descendența din romani; ce-i drept eu nu am văzut-o, dar, după părerea celor care se pricep, pare a fi scrisă cu talent.

Neavînd probabil, aici în țară, perspective prielnice personalității sale, a plecat la București, fără părăsirea supușeniei austriece însă, și a fost numit acolo la un fel de Comisie de studii. În dezbinările politice, la început s-a manifestat împotriva lui Ghica, cînd însă a recunoscut sau a bănuit că Ghica este persecutat de către ruși, și-a schimbat poziția și a militat pentru Ghica și împotriva lui Bibescu. După ce acesta din urmă a obținut demnitatea de principe și Murgu și-a continuat campania împotriva lui fără frică, el a fost

Investigații
secrete
despre
Murgu

Activitatea
la
București

arestat la București ca slujbaş valah. În urma reclamației sale însă că este supus austriac, a fost trimis sub escortă în patrie, la regimentul valah, la Caransebeș. Aici a replicat din nou că, în calitate de avocat al Ungariei, nu mai aparține unității regimentului, ci trebuia predat comitatului. Într-adevăr el a și fost trimis la Lugoj și predat comitatului, care l-a eliberat, necomițind până la acea dată nici un delict aici în țară.

La Lugoj

La Lugoj Murgu s-a apucat de advocatură și la început a stat liniștit. Numai în cercuri foarte restrânse de prieteni de mare încredere a declarat că valahii se trag din romani, că sînt primii băștinași în această țară și că dacă ar fi uniți cu toții, din comitatul Bihorului până în Maramureș, ar fi stăpîinii țării lor. El a aderat în fine și la cauza Unirii¹. A cultivat cunoștința sa cu preotul unit din Lugoj, făurind planuri pentru stimularea Unirii. La început a făcut cu acesta vizite în comune, mai apoi a mers și singur, încercînd să influențeze poporul în spirit revoluționar. După aceste uneltiri a urmat, în sfîrșit, arestarea și trimiterea lui la Pesta. Conform informațiilor mele, comunele unde și-a exercitat ademenirile lui sînt cu totul liniștite. După doi ani răi consecutivi, valahul are destule griji cu asigurarea existenței; în consecință otrava injectată n-a avut urmări, deoarece ademenitorul a fost îndepărtat înainte ca otrava să se fi răspîndit în mod devastator.

Planuri
de
agitație
revoluționară

Pentru a se putea forma o părere temeinică despre agitația lui Murgu sînt necesare documentele lui și actele care s-au dresat cu privire la arestarea și anchetarea lui. Dacă totuși am îndrăznit să-mi dau o părere, deși îmi sînt necunoscute atît actele cit și persoana lui Murgu, rog cu profund respect pe Excelența Voastră să privească relatările mele numai ca rezultatul unor concluzii generale.

Un vizitor
politic,
stăpînit de ideea
naționalității
române

Însemnările de mai sus despre viața și activitatea lui Murgu par a-l desemna ca pe un vizitor politic, care, stăpînit de ideea naționalității valahe, voia să o vadă ridicată și conservată prin autonomie politică. Dacă Murgu nu și-a revenit după lecția amară a uneltirii sale politice din București și venind aici în țară a pornit din nou pe același drum, atunci se pare că sau și l-a ales cu premeditare ca profesie, sau l-a urmat minat de o pornire inconștientă; dar, mai probabil, manifestarea lui condamnată îmi pare o urmare a propagandei lui Niuny.² Chiar dacă Niuny, de limbă germană, și deci destul de important ca conducător al unei ramificații secrete valahe a conspirației a renunțat la rolul său de frica de a fi descoperit, este totuși foarte probabil că ceilalți tovarăși ai acestuia sînt încă ținuți împreună — fie și numai slab — aici în țară, de acea putere de care sigur depindea și Niuny. Este deci semnificativ că Murgu, după ce a fost la București, a pornit pe un drum atît de înrudit cu al lui Niuny. De aceea apare presupunerea că problema Unirii a fost folosită de Murgu drept acoperire, ca sub scutul ei să-și poată urmări mai ușor scopurile sale.

Deci, fie că Murgu a activat din entuziasm pentru naționalitatea valahă, pe cont propriu, fie că a fost unealta mînuită de un conducător mai sus pus, în ambele cazuri consider păgubitor contactul său direct cu poporul de limba lui și țara lui.

Un
agitator
dăunător

Speranța îndreptării lui radicale apare foarte problematică din cauza premizelor, și chiar dacă de la sine înțeles smintitul nu poate fi periculos pentru liniștea statului, ceea ce se înțelege de la sine, deoarece nici situația lui personală, nici legăturile, averea și puterea lui nu sînt nici pe departe pe măsură, consecințele incorigibilității sale ar putea păgubi și nenoroci, prin ademeniri repetate însă mai mascate, oameni sărmani, situați ca spirit și cultură pe o treaptă cu mult prea joasă ca să aibă o conștiință clară a acțiunilor lor. Dacă însă acțiunea lui a fost rezultatul unei organizații, atunci îndepărtarea lui va servi de avertisment pentru tovarășii eventuali și li va opri să acționeze cel puțin un timp oarecare.

Constituie un adevăr că un pericol *cunoscut* încetează de a mai fi pericol pentru că există posibilitatea de a aplica măsuri preventive, iar o intervenție energetică poate stîrpi răul din germene. Cum însă mie îmi lipsește elementul de bază, care să-mi permită o viziune desăvîrșită asupra întregului, nu pot să-mi exprim părerea decît parțial și anume: că Murgu va putea aduce servicii folositoare numai dacă se va reuși a-l convinge să facă mărturisiri, prin promisiuni calculate, potrivit personalității sale.

Pentru
a stîrpi răul
din germene ...

Rog cu respect pe Excelența Voastră să primească aceste rinduri ca o neînsemnată dovadă a statornicei mele supuneri, cutezînd să aștept înalta Voastră favoare.

Rămîn al Excelenței Voastre prea supus
[ss indescifrabil]

Timișoara, la 10 februarie 1847

[Rezoluție:]

La colecție

Viena, la 21 februarie 1847, prezentat la 18 februarie 1847

Textul german

I.

Lieber Graf Sedlnitzky!

Aus einem Vortrage der ungarischen Hofkanzley vom 8. Oktober 846, war zu entnehmen, dass der Advokat Euthimius Murgu im Krassoer Comitete die Unterthanen aufzuwiegeln versucht habe, desshalb verhaftet und vor die Curia regia in Pest gestellt worden sey.

Sie haben über den Hergang der Sache und über die Folgen, welche die Umtriebe des Murgu gehabt haben, genaue Erkundigungen einzuholen und Mir die Resultate derselben gutächtlich vorzulegen.

Wien den 30. November 846

Ferdinand

II.

Euer Excellenz !
Gnädigster Herr !

Euer Excellenz geruhten mir gehorsamst Gefertigtem unterm 7. December v. J. den Auftrag zu ertheilen, die Erörterungen, welche der Arretirung des im Krassoer Comitате domizilirten ungarischen Advocaten Euthimius Murgu vorangingen, und in wie weit dessen Verführungs-Veruche bei dem wallachischen Landvolke Eingang und Wurzel gefasst hätten, zu erheben, darüber zu berichten und mein Gutachten abzugeben. Da ich in dem Krassoer Comitате keine regelmässigen Verbindungen hatte, die obigen Erhebungen aber auf sichere, jedoch auch unaufsichtige Weise geschehen mussten ; so bitte ich Euer Excellenz vor Allem unterthänigst um gnädige Nachsicht, dass ich zufolge obiger Umstände erst jetzt in der Lage bin, dem hohen Auftrage zu genügen.

Euthimius Murgu, in Karansebes geboren, scheint seine Studien-Jahre mit Erfolg zurückgelegt zu haben, da er auf eine, von S.T. (Sabbas Tököly, Consiliär in Arad, vor einigen Jahren gestorben), erschienene Broschüre, welche die Aufgabe verfolgte, den Wallachen die Descendenz von den Römern zu bestreiten, eine Widerlegung im Drucke erschienen liess, die ich zwar nicht zu Gesicht bekommen konnte, die jedoch, nach dem Urtheile Verständiger, mit Geschick geschrieben sein soll.

Hier zu Lande damals wahrscheinlich nicht jene Aussichten vorfindend, die seinem Wesen zusagten, ging er, jedoch ohne Entlassung aus dem österreichischen Staatsverbande, nach Bukurest, und erhielt daselbst eine Anstellung bei einer Art Studien-Commission. Unter den politischen Parteiungen trat er daselbst anfangs gegen Gyika auf ; indem er später die Erkenntniss oder Vermuthung hegte, dass Gyika von russischer Seite verfolgt werde, änderte er seine Stellung, und agitirte für Gyika und gegen Bibescu. Als Letzterer zur Fürstenwürde gelangte, und Murgu gegen ihn noch immer ohne Scheu Partei nahm, ward er in Bukurest als wallachischer Beamter verhaftet ; auf seine Reclamation jedoch, dass er österreichischer Unterthan sei, unter Escorte an das wallachische Banater Grenz-Regiment nach Karansebes in seine Heimath gesandt. Hier replicirte er wieder, dass er, als ungarischer Landes Advocat, nicht mehr zu dem Regiments-Verbande gehöre, sondern dem Comitате übergeben werden solle. In der That

wurde er auch nach Lugos geschickt und dem Comitате übergeben, das ihn, da er damals hier zu Lande noch kein Vergehen beging, auf freien Fuss setzte.

Murgu advocirte nun in Lugos und verhielt sich anfangs ruhig. Nur in kleinen sehr vertrauten Freunde-Kreisen sprach er über die römische Herkunft der Wallachen, dass diese die Ureinwohner des Landes seien, und wenn sie nur, die sich durch die Biharer Gespanschaft bis in die Marmarosch ausdehnen, einig wären, so würden sie auch die Herrn ihres Landes sein . . . Derselbe schloss sich endlich auch an die Sache der Union¹. Er pflog mit dem Lugoser unirten Pfarrer Bekanntschaft, und zugleich Pläne zur Beförderung der Union; machte im Beginn mit jenem gemeinschaftliche Ausflüge in die Ortschaften, später aber allein, und suchte auf das Volk in revolutionärem Geiste zu wirken. Diesen Umtrieben folgte endlich seine Verhaftung und Sendung nach Pesth. Die durch ihn in Versuchung geführten. Gemeinden sind aber, den mir zugekommenen Nachrichten gemäss, vollkommen ruhig; nach zwei aufeinander gefolgt Missjahren hat der Wallach mit der Fristung seines Lebens volle Sorge, wesshalb das eingepfote Gift keine Folge hatte, da der Versucher früher entfernt ward, ehe es verheerend um sich greifen konnte.

Um über Murgu's Treiben ein vollkommen grundhäftiges Gutachten abzugeben, sind dessen Papiere und die, auf seine Haft und Untersuchung bezüglichen Acten wohl unentbehrlich. Wenn ich mich dennoch, nachdem mir weder diese Acten noch Murgu's Persönlichkeit bekannt ist, an ein Gutachten wagen darf, so bitte ich Euer Excellenz ehrfurchtsvoll, dasselbe nur als das Ergebniss allgemeiner Folgerungen gnädigst betrachten zu wollen.

Die obigen Notizen über Murgu's Lebenslauf scheinen ihn als einen politischen Schwärmer zu bezeichnen, der von der Idee der wallachischen Nationalität bemeistert dieselbe durch politische Selbständigkeit geläutert und erhalten sehen möchte. Wenn Murgu durch die bittere Lehre seiner politischen Umtriebe, in Bukurest nicht zu sich gekommen, hier zu Lande neuerdings diese Bahn betrat; so scheint er diese entweder als Beruf mit Überlegung gewählt, oder in einem unklaren Triebe verfolgt zu haben; noch wahrscheinlicher aber däucht mich sein sträfliches Auftreten ein Nachzug der Nuni'schen² Propaganda zu sein. Wenn Nuni, von deutscher Zunge, und somit bedeutungsvoll genug als *Führer* einer geheimen wallachischen Zweig-Conspiration ob dem Schrecken, sich entdeckt zu sehen, seiner Rolle auch entsagte; so ist es doch schon sehr wahrscheinlich, dass die übrigen Genossen desselben hier zu Lande durch jene Macht, von der auch Nuni nur abhängen konnte, noch immer, und sei es auch nur lose, zusammen gehalten werden. Demnach ist es sehr bezeichnend, dass Murgu, in Bukurest gewesen, nach seinem dortigen Aufenthalte hier eine Bahn einschlug, die mit der Nuni'schen so sehr verwandt ist. Eben deshalb drängt sich weiters die Vermuthung auf, dass die Unions-Sache durch

Murgu als Deckmantel benützt worden ist, um unter demselben seine Pläne leichter verfolgen zu können.

Ob nun aber Murgu aus Schwärmerei für die wallachische Nationalität auf eigene Faust, oder als combinirtes Werkzeug eines höheren Lenkers handelte, in beiden Fällen halte ich dessen unmittelbaren Verkehr mit dem Volke seiner Zunge und Heimat als schädlich.

Die Hoffnung auf seine radicale Besserung scheint zufolge der Prämissen sehr problematisch zu sein, und wenn der Unsinnige natürlich für die Ruhe des Staates auch nicht gefährlich sein kann, da seine persönliche Stellung, Verbindung, Vermögen und Kräfte auch nicht einmal einen entferntesten Vergleich gestatten; so könnte doch die Folge seiner Unverbesserlichkeit jene sein, dass er arme Menschen, die an Geist und Bildung auf einer viel zu niederen Stufe stehen, als dass sie ein klares Bewusstsein ihrer Handlungen besäßen, durch wiederholte, aber auch vorsichtiger betriebene Versuchungskünste in Schaden und Unglück bringt. War aber seine Handlungsweise das Resultat einer Combination, so wird sein Entrücken für etwaige Mitgenossen warnend sein und sie wenigstens auf einige Zeit zum Einhalten bringen.

Es ist wohl wahr, dass eine *bekannte* Gefahr aufhöret eine zu sein, weil die Anwendung der Gegenmittel möglich ist, und ein energisches Einschreiten das Übel bis auf den Keim zu ersticken vermag. Da mir aber hier die Basis mangelt, die eine vollkommene Übersicht des Ganzen gestattete, so kann ich nun als, vereinzelt Bruchstück die Meinung aufstellen, dass Murgu zu erspriesslichen Diensten nur dann verwendet werden könnte, wenn es gelänge, ihn durch Versprechungen, die nach seiner Persönlichkeit zu berechnen sein würden, zu Offenbarungen zu bewegen.

Indem ich Euer Excellenz in Ehrfurcht bitte, diese Zeilen als geringes Zeugniß meiner unwandelbaren Ergebenheit aufzunehmen, wage ich mich Hochdero Gnade zu empfehlen, verharrend.

Euer Excellenz unterthänigster
[ss. unleserlich]

Temesvar, am 10ten Februar 1847

[Resolution:]

Zur Sanmmlung.

Wien am 21. Februar 1847, präs. am 18. Febr. 1847

■ A.V.A. Präsidiale (Dos. No. 1845/1847); Arh. St. Buc., Microfilme Austria, rola 47 c. 78, 87–96. Vezi și I. D. Suci, T. Moș, *Eftimie Murgu (1805–1870). Noi contribuții documentare*, în „Studii”, t. 23, 1970, nr. 6, p. 1116–1117.

■ 1. Unirea religioasă. 2. Numele întreg, corect, Fridolin Niuny.

Ținta noastră: Unitatea națională

JUNIMEA ROMÂNĂ,
„ÎNTR-ÎNSA NAȚIA NĂDĂJDUEȘTE“

82

N. BĂLCESCU, PRIVIRE ASUPRA STĂRII DE FAȚĂ, ASUPRA TRECUTULUI ȘI VIITORULUI PATRIEI NOASTRE

Sunt vreo câteva zile, domnilor, de când în convorbirile noastre cu unii din prieteni ne veni idee că ar fi folositor, ca în adunările noastre de săptămână ce mulți doresc să înceapă, câte unul din noi pe rând să ia vorba și să trateze vreuna din chestioanele ce interesează țara noastră. Prietenii mei mă poftiră, domnilor, a face începutul. Le o făgăduii; dar împregiurările, slăbiciunea sănătății mele nu mă ertară a mă pregăti cum s-ar fi cuvenit pentru sarcina ce am luat. De aceea, domnilor, n-așteptați s-auziți astăzi un cuvînt oratoriu, ci numai o vorbire simplă care cu toate acestea gîndesc că vă va interesa, căci voi să arunc o privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului Patriei noastre, și asemenea chestioane au totdeauna interes pentru noi, oricît de slab și superficial ar fi tratate.

De câte ori ne uităm, domnilor, către țeara românilor, către pămîntul ambelor Dacii, pămînt pentru care slăviții noștri strămoși și-au vărsat sîngele ca să ni-l lase moștenire. De câte ori privim acele șapte milioane de români ce locuiesc acest pămînt, nu putem a nu suferi puternic văzînd starea de acum. Îi vedem în Banat suferind legea și influința slovacilor [1]; îi vedem în Transilvania deposedați de moștenirea lor, robînd ungarilor și sașilor, în primejdie de a pierde cel din urmă avut ce le-au rămas: dreptul de a vorbi în limba părinților lor; îi vedem în Bucovina, această țară care cuprinde templul de glorie al moldovenilor, Suceava, vechea capitală cu sfintele morminte ale lui Ștefan cel Mare și ale atîtor alți eroi, fala Moldaviei; îi vedem gemînd sub jugul despotic al Austriei; îi vedem în Basarabia supuși unei naționalități străine. De vom trece Dunărea și vom privi românii din Dacia lui Aurelian, pe strănepoții vitezilor eroi împărați românești Petru și Ioan, îi vedem sub legea turcească perzîndu-și cu încetul naționalitatea română ca să îmbrățișeze pe cea grecească. Acea ce vedem în Moldavia și România, în loc să ne mîngîie adaugă întristarea noastră. Niște cîrmuiri asupritoare, corupte, ipocrite, trăind prin ilegalități fără altă regulă decît interesul lor, fără altă mîrginire decît voința lor, indifferente asupra mijloacelor, primindu-le pe toate numai să le ducă la ținta lor; prefăcînd înșelătoria, vicleșugul, călcarea jurămîntului, tîlhăria chiar în artă de guvernare; disprețuind morala și omenirea; exploatînd în sfîrșit țara în folosul lor și lăsîndu-se a fi exploatate și dinsele în folosul străinilor; tirane către Patria lor; roabe către dușmanii ei.

Pămîntul
pe care
strămoșii
ni l-au lăsat
moștenire ...
și
starea
jalnică
a celor
șapte
milioane
de români

Tabloul
descurajator
al stărilor
de lucruri

De vom privi clasele de sus ale societății, boierii mari sau mici, cari singuri reprezintă puterea țării, îi vom vedea ambițioși, egoiști, urindu-se și sfîșindu-se unii pe alți, plecați supuși către cei mai mari, despoți către cei mai mici; vînduți sau gata să se vîdă la oricine va voi să-i cumpere; luîndu-și drepturi ce n-au; crezînd că statul e proprietate a lor, și că vechea lor supremație trebuie a rămînea în vecinic neclintită. Ei fac opoziție cînd interesul egoist le-o povățuiește. În putere, în slujbă cînd se află sînt despoți, jefuitori; i-a scos din slujbă, sunt patrioți, își ascund interesul personal sub frumosașe cuvinte de patriotism, de libertate, de legalitate. Dar din norocire masca lor a căzut. Noi îi cunoaștem, noi știm că religia, morala, politica lor este interesul egoist, și numai interesul.

De privim poporul, îl vedem și pe dînsul corupt, degradat, trăind în ticăloșie și în lacrimi, deprins de o vreme îndelungată a suferi jugul asupririi în tăcere, indiferent la ceea ce se lucrează deasupra lui, la certele ce se fac, căci interesele lui materiale nu sunt legate de dînsule; înșelat totdeauna, el nu mai crede la un viitor, el nu mai nădăjduiește o prefacere în starea lui.

Astfel privit acest tablou seamănă descurajătoru. În putere, în clasele de sus ca și în popor, nimic nu se vede care să ne mîngîie, nimic care să ne arate dignitatea omenirii. Nici o nădejde d-a vedea atîtea lanțuri rupte! Nici o nădejde d-a vedea un termen la această grozavă progresie de despotism, de degradație și de indignitate! În toate părțile, în toate clasele interesul egoist predominînd; ură și vrăjmășie statornică între societate și putere, între clasă și clasă, între individ și individ; societatea într-o desorganizație completă, fără nici un simțiment comun, fără altă legătură decît sila; și alături cu o asemenea stare a lucrurilor, o putere îngrozitoare și amenințătoare, o putere de ale căreia progresuri se înspăimîntează Europa, ațîțînd mai mult patimile personale; grăbind desorganizația societății, pîndînd cu ochi lacomi minutul priincios de a ne înghiți.

Încercările
Partidei
Naționale

Acest tablou, domnilor, se înfățișează la toți străinii ce aruncă o privire asupra țerii noastre; acest tablou întristătoru se înfățișează la puținii români, cari cuprinși de dragostea adevărului și a virtuții, s-au ispitit în anii trecuți să ușureze ticăloșiile societății noastre *. Dar, posedați de simțimentul prezentului mai mult decît lucrînd pentru viitor, ei se mirară că nu culeg a două zi aceea ce au semănat cu o zi înainte. D-aci s-a născut în inimile lor un disgust amar pentru societate, d-aci ei începură a-și perde credința lor și a despera de viitor.

Resemnare
și
defetism
în fața
primelor
eșecuri

Unii fugiră de lume, se traseră pe la țară **, căutînd să hrănească în singurătate, departe de ticăloșia societății, departe de ochii unui despotism fricos, credințele lor neputincioase și proscrișe. Ei n-au pierdut încă acele credințe, ei nu disperează de tot de viitor, dar socotesc că nu le este dat să facă nimic pentru dînsul, dar ei nu cred că vor vedea acest viitor, și nu îndrăsnesc a-l făgădui nici chiar copiilor lor, atît li se pare că e departe de la ceea ce gîndesc la ceea ce văd de față! Atît li se pare că e de grea tirania care îi apasă!

Alții, siliți a rămânea între lume în capitale, căutînd a da lumii și sîeși cuvinte de nelucrarea lor ca să se arate consecuenți cu sîneși au ajuns să a face o sistemă și acum propovăduiesc cu aceeași căldură descurajarea și inerția, cu care mai nainte propovăduia credința și lucrarea pentru viitor ***. Ei nu vād că descurajarea vine mai mult de la sîneși decît de la societate, că ei și-au pierdut credințele fiindcă acestea era înrînșii mai mult patimi decît convingții puternice; ei nu pricep că nu este dat unei generații să înceapă și să întemeieze triumful unei credințe; că ceea ce o generație a început, alte generații trebuie să sfîrșească și să completeze. Ei nu vād că viața lor s-a tocit în lupte, că puterea lor a adormit, că vremea lor a trecut și că alții trebuie să le ia locul. Ei se silesc dar acum a muta descurajarea ce simt în inimele tinere care, cuprinse și ele, ca dînșii altă dată, de dragostea virtuții și a adevărului, pline de credință, sau simțînd trebuința de a avea una puternică, cantă lîngă dînșii inspirațiile lor, vor să se arunce pe calea urmată de ei și să aducă tributul lor de lucrare și de jertfire la cauza națională. Mijloacele intelectuale nelipsind acelor români descurajați, ei zic celor tineri, în cuvinte ce se par frumoase și adevărate, ei le zic: În zadar vă mișcați. Lucrarea nu poate decît să vă compromită, fără a aduce vreun folos. Orice veți face, sau va fi nefolositor, sau vătămător. Să lăsăm toate și să așteptăm împlinirea să ne ajute și să ne scape. Cum poți da viață la ceea ce e mort? Și nu vezi că e moartă societatea noastră? Ce simțiment nobil, ce simțiment național o inspiră? Socotești poate că prin literatură, prin descrierea trecutului său, ea va putea cîștiga asemenea simțimente? Dar nu vezi sterilitatea scriitorilor noștri? Și cum poate fi altminterea? Ce literatură poți face sub domnirea unei asemenea stări a lucrurilor, într-o asemenea societate? La ce poate sluji o literatură națională cînd nu ești sigur că mîine va exista nația ta? De aceea să ne resignăm și să tăcem. De aceea dormi mai bine, june poet, dormi, june scriitor, pleacă-ți capul sub aripa-ți de înger și dormi în tăcere. Ce-ai să faci tu într-o societate mistuită de corupție și de scepticism? Merge-vei tu să-ți dai sfintele inspirații în foarfeca necurată a unei censure arbitrare și despotice? Suferi-vei tu, care voești a ne aduce aminte gloriosul trecut, suferi-vei a-ți vedea faptele istorice denaturate de dînsa? Nu știi că tot ce se atinge de istoria nației trebuie să ne fie sfînt? Lasă dar în pace umbrele părinților. Lasă-le să nu vie înaintea noastră decît în ceasul din urmă, cînd va trebui a ne mîntui sau a ne blestema. Literatura ce vă este ertat să faceți, adaugă ei, este nevrednică de voi. Știți bine ce este ertat. Un poet v-a arătat-o:

Poziția
lor
greșită

„Scrie ode, fă sonete
Cînd cei mari au sărbători
Pune-le în cap bonete
Și ti fă nemuritori.
Așa versuri de măsură
Oricînd pot a se primi,
Oricînd trec de la censură etc.”¹

Semne
prevestind
„transformația
socială”,
„deșteptarea”

„Românii
nu vor peri !
Românii
nu pot
peri !”

Limba,
fundamentul
naționalităților

Îndatorirea
de a o
cultiva

Aceste cuvinte, domnilor, sunt oare temeinice? Ce, tot oare să fie pierdut? Tot să fie mort? Chestioana națională nu mai este oare o chestioană de viață, ci o chestioană de moarte? Ce, nu trebuie noi să ne îngrijim cum vom trăi, ci numai cum vom muri? O nu, nu o crez. Aceste cuvinte sunt greșite, adevărul lor este numai părut. Ce, fiindcă vedeți altarul Patriei părăsit, fiindcă vedeți făcliile ei stinse, fiindcă nimini nu mai vine să aducă jertfa sa pe dînsul, credeți că tot este mort? O ! vă înșelați, voi luați drept moarte aceea ce este pregătirea unei transformării sociale. Toate ne-o dove-desc. Acea luptă între interesele opozite, și vrăjmașe, aceea mare neunire, aceea desorganizație socială, toate sunt semne de viață, toate ne arată că o lucrare mare se face în societate, toate ne vestesc începutul zămislirii unei societăți nouă. Prin asemenea simptome, domnilor, se anunțiază în societățile învechite prefacerile cele mari. Acea dar ce socotiți că este moartea, este *deșteptarea, este învierea !*

Cum, aceste țări române care numără existență de 18 veacuri, cum, această nație peste care a trecut atîtea potopuri de nații barbare fără a o putea înghiți, fără a o face să-și pearză naționalitatea sa, care a scăpat nevătămată din grozăviile veacului de mijloc de atîția vrăjmași puternici și mai numeroși decît dînsa ce o amenința să o cutrupească, cum, această nație care fu atîta vreme campionul creștinătății și bulevardul civilizației și al libertății, cum va putea fi ea urșită să peară acum în al 19 veac, în veacul luminilor, al deșteptărilor popoarelor, în veacul libertății. „Dacă nici un suflet nu pere, zice d. Michelet, cum acele mari suflete ale națiilor, cu geniul lor cel plin de viață, cu istoria lor bogată în martiri, plină de jertfiri eroice, plină de imortalitate, cum oare vor putea a se stinge?” Așa, domnilor ! *Românii nu vor peri ! Românii nu pot peri !* Ei sunt cea mai veche nație în Europa care și-a păstrat neclintit naționalitatea ei și o existență politică. O mîna providențială a preveghiat asupra-i și a scăpat-o din toate primejdiile. Acea prevedință care ne-a păstrat fără îndoială pentru un scop, pentru un viitor oarecare va urma a ne proteja, căci ea a hotărît tuturor națiilor o misie a împlini pe pămînt. Dar ea ne va proteja numai cu condiția ca și noi să facem tot ce atîrnă de noi, ca și noi să împlinim misia noastră.

Un argument, care propoveduitorii nelucrării aduc, am arătat că este sterilitatea scriitorilor noștri, sau neputința d-a avea acum o literatură națională. Dumneavoastră știți, domnilor, că limba, mai mult decît religia și orice alt, este fundamentul naționalităților. Părinții noștri înțeleseseră aceasta. Un istoric ungur din veacul de mijloc, Bonfinie, ne spune cu mirare că „românii s-au luptat mai mult pentru păstrarea limbei lor decît pentru religia lor”. Dar lupta nefîcetată, sgomotul armelor siliră pe părinții noștri a se mulțumi a ne păstra numai limba, lăsîndu-ne nouă îndatorirea de a o cultiva, și printr-însa a desvolta naționalitatea noastră. De 15 ani începui la noi cultivarea limbei, dar literatorii noștri au produs pînă acum foarte puțin, o mărturisesc. De unde vine această sterilitate într-însii? De unde? . . . Din lipsa credințelor, din lipsa convincțiilor puternice : sufletul lor este steril. Dar, ia inspirați-le dragostea Patriei, a frăției

și a libertății ; vărsați în inimile lor credința și nădejdea în viitor, puneți un D-zeu pe altarul lor, o stea în cerul lor care să-i povățuiască în calea lor, și veți vedea dacă aceste suflete, ce vi se par acum stinse, nu se vor deștepta și nu vor deștepta pe cele de lângă dinsele ; veți vedea dacă ele nu vor fi în stare să răstoarne societatea învechită și să realțe alta nouă. Dar imi veți zice, poate că scriitorii nu vor putea tipări în țară ? Ce ! ca să fie cetiți au neapărată trebuință a tipări ? Îmi aduc aminte, domnilor, de anul 1844 când în fierbințelea desbaterilor asupra minelor, se ivi fabula *Măceașul* : Ce scriere tipărită a fost mai mult cetită ? Autorul scosese afară numai patru copii manuscrise. În trei zile nu era casă în București care să n-aibă o copie, și poliția mărturisi singură că trebuie să fie mai mult de 30 000 copii în oraș. și că îi este peste putință a le strânge.

Așa, domnilor, acei ce cred că sufletul nației noastre e mort, fără nădejde de a-l vedea înviat, acei ce propoveduesc lenevirea, indiferența, descuragiarea și nelucrarea, acei ce vor să lase capriciului întâmplării îngrijirea viitorului nostru național, se înșel, păcătuiesc ; ei sunt profeți mincinoși, ei sunt vinovați, căci rătăcesc natia pe căi afurisite.

Trăind, domnilor, într-o epocă de tranziție, între trecutul care pere și viitorul care începe a ne lucra, pentru noi *ideile bătrâne* nu mai au nici o putere, și ideile nouă, credința nouă, cei mai mulți o presimțim fără a o cunoaște bine, fără a o fi analizat. Astfel, domnilor, cei mai mulți din noi nu știm unde trebuie să mergem, și ce cale să luăm, ca să ajungem la țintă. D-aci, o anarhie în toate ideile, chiar în ale acelor cu bune simțiri. D-aci, o mare descurajare. Descurajare ce pricepem, și trebuie a erta când este numai trecătoare, dar care e fatală și vinovată când ajunge stare normală. Unii din noi dar, zic : să ne fățarnicim, să tăcem și să așteptăm evenimentele, și atunci să ne arătăm oameni. Rătăcire, domnilor. Acele evenimente trebuie pregătite din vreme, altminteră nu vor veni. Noi înșine, și societatea noastră, trebuie să fim pregătiți, altminteră nu ne-am putea folosi de dinsele. Alții zic : să ne fățarnicim iarăși, să căutăm a ne alia cu puterea, cât de rea va fi, și să tragem în favorul național, ca cum ar putea fi alianță vreodată între principuri contradictorii, între egoism și jertfire, între fără de lege și virtute ! Alții, preocupați mai mult de prezent decât de viitor, zic : puterea ne este o stavilă, s-o răsturnăm. Noi credem că și aceia se rătăcesc. Ei văd tot răul în individuri, iar nu în corupția societății. Cîrmuirile, domnilor, sunt expresia societăților. — Dacă societatea e rea, și cîrmuirea trebuie să fie rea. Lăsînd societatea în starea de mai înainte și răsturnînd oarecare persoane ce sunt în capul ei, nu facem alt fără numai ne punem în îndatorire d-a începe a doua zi lupta cu cei ce le-au luat locul. Societatea, dar, domnilor, trebuie a regenera, iar nu vreo cîteva individuri a prefăce.

Ținta noastră, domnilor, sîcotesce că nu poate fi alta decât *Unitatea Națională a Românilor*. Unitate mai întîi în idei și în simțimînt, care să aducă apoi cu vremea Unitatea politică, care să facă din munteni, din moldoveni, din biserăbeni, din bucovineni, din transilvăneni, din bănățeni, din cuțo-

„Trecutul
care pere
și
viitorul
care începe
a ne lucra”

Vinta
noastră :
Unitatea
Națională
a Românilor

vlahi, să facă un trup politic, o nație românească, un stat de șapte milioane de români. La crearea acestei naționalități, la o reformare socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și ale egalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. *Românismul* dar e steagul nostru, supt dînsul trebuie să chemăm pe toți românii. Mijloacele ce vom întrebuința, calea ce trebuie să luăm este lesne de găsit. Să ne uităm împregiurul nostru, la vecinii noștri. Să privim la slavi, la nemți, la greci, cum pregătesc ei naționalitatea lor și să facem și noi asemenea. Practica virtuții, propaganda prin scris, prin grai a acestor idei, pînă atunci pînă cînd ele vor ajunge convingerii puternice pentru majoritatea nației; luminarea și rădicarea poporului din starea lui cea apusă, făcîndu-i loc la banchetul național, acestea vor fi mijloacele noastre de lucrare. Făcîndu-ne datoria noastră în calea legii, noi avem puțin a ne teme de împedicările dinăuntru. Cît despre împedicările din afară, nu vă îngrijiți, domnilor ; ele sunt trecătoare, străinii nu au nici o influință morală în țara noastră, și influința lor politică, cea mai mică întimplare, cel mai ușure vînt de la apus, o poate desrădăcina. Toate popoarele merg astăzi cu pasuri iuți către libertate. Această mișcare a lor va favoriza și mișcarea noastră.

Dar cui se cuvine a lua inițiativa regenerării societății ? Un poet român, domnilor, ne-a arătat-o. D. Murășanul zice într-una din poeziile sale :

„La noi e putred mărul, nu-i mod de curățire
„Și tot ce se sperează sunt simburii din el.
„Aceștia cer plîntare, silință și unire,
„Atunci va crește cedrul din ramul tinere!“

Junimea
română,
într-însa
nația
nădăjduiește !

Dar, domnilor, junimei române și numai ei este păstrată cinstea de a lua inițiativa acestei regenerații a Nației. Într-însa nația nădăjduiește. Iar mai cu seamă, domnilor, aceasta se așteaptă de la d-voastră, cari, aflîndu-vă aci într-acest templu al luminilor și al libertății, aveți mai multe mijloace a vă pregăti pentru o asemenea misie. Nu pregețați, domnilor, a vă înzestra mintea cu studii solide, iar mai cu seamă a vă înzestra inima cu convingerii puternice. Astfel, întăriți și pătruși de sfințenia vieții sociale, mergeți, domnilor, uniți împreună ; mergeți cu inimă, să vă împliniți misia voastră. Nu ziceți, suntem slabi ! Cînd D-zeu dă o misie, dă și puterea d-a o împlini. Nu ziceți, suntem puțini ! Ei era numai doisprezece acei apostoli cari reformară lumea ; dar ei au isbutit căci avea în inimile lor pe Cristos, adevă drăgoștea umanității și jertfirea. Fie acestea și simțimentele d-voastră, și veți regenera nația. Dară, domnilor, o veți regenera !

■ După B.A.R. Arhiva Ion Ghica, mapa VI, Acte, f. 596—598. Publicat : Nicolae Bălcescu, *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei noastre*, ediție de Cornelia Bodea, Acta Musei „Nicolae Bălcescu“, Bălcești pe Topolog, ed. I, 1970, ed. II, 1971 ; Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, ediția G. Zane și Elena Zane, 1974, p. 171—178.

■ * Partida zisă națională de la anul 1836 și anii următori în ambele Principate [nota lui N. Bălcescu]. ** În Moldova [nota lui N. Bălcescu]. *** Câmpineanu și alții în Țara Român [Nota lui N. Bălcescu]. 1. G. Sion, *Cenzorul meu* (1845) în *Patrie și libertate*, București, vol. II, p. 256—258. 2. Citește viața ; vezi în volumul de față, S. Bănuțiu, Discursul rostit în Catedrala Blajului, doc. 113.

„CU FIERBINTE ZEL NAȚIONAL“...

83

STUDENȚII JURIȘTI DE LA COLEGIUL REFORMAT DIN TG. MUREȘ CĂTRE
G. BARIȚIU

Pre onorate Domnule redactor !

M. Vașarhely, 19 I 1847

Din scrisoarea dumniavoastre către d. protopop al nostru neunit trimisă, am înțeles chiar că dumniavoastră numai ca redactori ai gazetei, iar nu și ca proprietari, niciș ca cît nu vă este în putință a ne folosi¹ și pe noi studenți din Vașarhely de la colegiul reformatilor, cari foarte mult prețuim acei gazetă a dumniavoastre și ne fălim cu ea înaintea ungarilor. Cînd ne vîd ei cetindu-l publice și ne întrebă *Mi az a' Gazeta* ², noi cu fală zicem că „Gazeta“ e togma aceea la noi care-i la ei „Hirado“. Dumniavoastră pe de la mai multe institute studenți folosiți³ gratis — aceea credem — și sinteți vrednici pentru aceea de tot respectul, pe cum și noi vă respectăm din pruncie-ne. Deci, Preaonorate Domnule, dacă starea nu vă îngăduie și pe noi a ne putea mai încolo folosi cu gazetele dumniavoastre, care lucru noi și credem — pentru că despre ale altora slobod nimenea nu poate dispune, pe cum nici dumniavoastră numai ca redactori ; ne rugăm cu cel mai fierbinte zel național, mijlociți de la d. proprietari ca să ni să trimită foile și gazetele pe prețu jumătate, căci noi cîți ne aflăm aici la Drepturi, de-a rîndu sîntem toți niște fii români de cei mai săraci și într-o stare cît numai cu servitu ne ținem la școală, pe cum însăși dumniavoastră mai în multe rînduri ați arătat publicului român, și ați cunoscut că feciorii studenți de român batăr săraci, totuși să silesc și ei pe sine prin institute publice a să cultiva — a învăța, și a să prefaca, și cu cei de altă nație a păși înainte întru învățături. Însă acestea acum de o parte, fiind de dumniavoastră și de alți destul dovedite. De vom fi dar noi așa norocoși, ca prin mijlocirea dumniavoastră să dobîndim Gazetele pe prețu jumătate, nesuferindu-ne sărăcia să putem tot prețu lor a-l plăti, securăția pentru trimiterea prețului jumătate vom trimite sau la tîrgu viitoriu prin Cin. d. negoșitoriu din Brașov Mărin, sau vom trimite prin d. Fogarași Dimitrie din Vașarhely vexeles ⁴, sau prin postă — pe cum veți voi dumniavoastră. Iar titlu așa să să pună — de cumva ,vom dobîndi acest favor de la d-voastră :

„M. Vászrhely Ev. Refor. Kollegiomba Törvény hallgató oldh ajkú ifiaknak“

Prea onorate domnule ! Ne rugăm pe dragostea care o aveți către niamul român, mijlociți de la d. proprietari aceasta pentru noi, ca să vă fie aceasta mijlocire on moment de dragoste, de respect și de neuitare întru fierbinți inimile noastre pentru dumniavoastră, și cît mai în grabă ne înștiințați pe postă pentru astfelu de lucru, să știm de ce ne ținea.

Spre
„a păși
înainte
întru
învățătură“

Înnoindu-ne umilita cerere, rămînem cu adincă plecăciune a Dumniilor
voastre umiliți sârvi

Marsina I o a n m.p.

și ceilalți români ascultători de Drepturi în Coll. Refor. din M. Vașarheli

[Adresa:] Preaonoratului domnului Georgie Baritiu, Redactoriului
gazelor de Transilvania etc. etc.

Cu cea mai deosăbită cinstire, în Brassov

■ B.A.R., ms. rom. 1 004, f. 155—156.

■ 1. A ne ajuta. 2. Ce-i această gazetă? 3. Ajutați. 4. Poliță (germ. Wechsel).

ÎN CĂUTARE DE SPRIJIN...

84

DIN SCRISOAREA LUI C. A. ROSETTI, DE LA PARIS, CĂTRE ION GHICA,
LA BUCUREȘTI

A m avut ocazie a vorbi cu mai mulți oameni politici, atît francezi, cît și englezi. Așadar, și ei îmi ziseră, și eu m-am gîndit și am găsit-o de neapărată trebuință a face de aproape cunoștința cu Reshid Pacha și a vorbi atît cu el, cît și [cu] alți dupe acolo cele de cuviință. Însă de unde bani, deocamdată, și pe cine să trimitem? Știu bine că sunt aci vreo patru rumâni cari ar fi cu noi și negreșit vom găsi și acolo alți 4—5.

La

Constantinopol. . .

Așadar, dacă tu crezi că împrejurările tale momentane nu te opresc, dacă crezi că fără ca să te compromiți (căci a ta compromitare este și a noastră), te poți duce la Constantinopol și poți să găsești și acolo vreo cîțiva cari să plătească ceva din neapăratele cheltuieli ce vor trebui (1 000 ₺ trebuiesc neapărat) și dacă ești și tu de părere că trebuie negreșit să trimitem pe unul de-ai noștri în Constantinopol, carele să arate cu dovezi că noi numai putem să sprijinim Imperiul și că ei să nu mai dea la firmanuri poruncite de Rusia și că să oprească pe prinți de a opri mersul tinerilor în Paris, și soțietatea noastră, și ușile camerei etc. etc., atunci scrie-mi, te rog, mai în grab dacă poți să mergi tu sau, de nu, pe cine și cum să trimitem. Zic cum, din pricina banilor, căci scrisori de recomandatie am găsi și *de aci* și de acolo, însă noi am voi ca tu să mergi de s-ar putea, căci îl cunoști chiar pe dînsul și etc. etc., care mă opresc de ți a le zice, fiindcă ești *cam* modest.

Aștept dar cu nerăbdare un răspuns de la tine.

Alt nu mai poci zice nimic astă-seară, căci sufer în toate felurile și nu vöesc să umbresc fericirea ta. Crede iară că vei avea totdeauna în mine,

atît tu cît și acel om pe care îl iubesc atît de mult, veți avea, zic, în mine
un adevărat *prieten*.

R o s e t t i

[Paris], martie 1 [1847]

■ B.A.R. *Coresp.* S 1(4)/DCXXII. (Fragment). Publicată integral de Cornelia Bodea, *Lupla românilor*, p. 305.

PENTRU „DULCEA NOASTRĂ LIMBĂ“

85

TINERIMEA ROMÂNĂ DE LA LICEUL ACADEMIC MAGHIAR DIN CLUJ CĂTRE
GEORGE BARIȚIU

Mult onorate domnule redactor !

În anii trecuți, trimițându-ne nouă tinerilor studenți din Lyceul Clusului „Gazetele Transilvaniei” împreună cu „Foia pentru Minte, Anima și Litteratura”, gratis — una înaltă generositate ai arătat, a cărei răsplătire trece puțintelele noastre puteri. Căci a răsplăti unele binefaceri atît de ponderoase și de folositoare încît rezultatul lor să fie: deprinderea în limbă, procopsirea în literatură, polirea în științe, cunoașterea stărilor a țerilor streine și mai virtos a noastrei, cetirea în timpurile de acum [a] desbateri [lor] lucrurilor dietale în dulcea noastră limbă — ni se pare despre parte-ne un ce extraordinari; de cumva resplătirea aceasta nu se concentrease uneori în una fierbinte, din adincul animei iscată mulțumire. Și de e așa eacă-ți resunăm aceia cuvenită mulțumire ca la un binefăcători, te onorăm ca pe un prea bun părinte, și te reverim ca pe un mare patriot, luîndu-ne deodată audința¹ de a ne ruga să faci speriița² bunătate a ne împărtăși cu cetirea gazetelor domn-tale și pe anul acesta scolastic, pentru ce cu mulțumire totdeauna datori ne vom cunoaște, cari comendîndu-ne cunoscutelor nobile afecturi rămînem

ai domn-tale umiliți șerbi

Clusiu 1847 Octobr. 14/2

Iosiv Hodoș, Zacheu Hodoș, Vasilie Axente,
Dimitrie Macellariu, Simeon Marosi,
Pavel Dragoș, Ioan Șipotar, Theophil Hosszu,
Solomon Kaba, Ioan Darabant, Ioan Petrovici,
Irimie Verza, Alisandru Thordăsan,
Vasilie Gecze, Vasilie Oltean, Francisc Molnar,
Ioan Pop, Petru Galgoși, Oprean Moroianu,

Oprean Verza, Pavel Moldvai, Ioan Romanu,
Ioan Racz, Nicolae Șulutiu, Grațian Munkacs,
Francisc Ianki, Ioan Mețian, Nicolae Pop,
Alisandru Boer, Ioan Alpini,
Alisandru Șulutiu, Benedict Gruber,
Ioan Catona.

Tineri școlari în Reg. Lyc. Clusului³

[Adresa]

Spectabili Domino Georgio Baritiu
Redactori *Gazetas de Transilvania* domino nostro perquam colendissimo
Coronae

■ B.A.R., ms, rom, 1004, f. 177–178₁

■ 1. Latinism = îndrăzneală. 2. Sperată. 3. Pe verso însemnarea lui G. Barițiu: *Clusia 14 octy 1847, 33 studenți din liceul reg., cer foile, gazeta etc.*

86

„PENTRU ÎNTOCMIREA DE ȘCOLI ROMÂNE...”

ÎNSOCIEREA LAZARIANĂ
ACTUL DE CONSTITUIRE AL SOCIETĂȚII

[Paris]

A stăzi în douăzeci și șapte ale lunii lui noiembrie, anul 1847, o mie opt
sute patruzeci și șapte, noi cei mai jos iscăliți juri români, privind că
cultivarea limbii este dezvoltarea naționalității și că cel mai bun chip
de a cultiva limba este întocmirea de școli române unde tinerimea să poată
lua o educație română, și că au socotit de datoria ei ca una ce reprezintă
nația în viitor a se ocupa de această chestiune. Pentru aceea au hotărât :

1. Ca fiecare să sacrifice din venitul său pe fiecare an o a douăzeci
parte pentru întocmirea de școli române.

2. Că aceia din noi care se vor găsi capabili de fondatorii societății să
se însărcineze a face în acele așezăminte orice funcție fără nici o retribuție.

N. Bălcescu, Ventura, G. Arghiropol, G. P. Perez,
A. Jaura, N. Ionescu, I. C. Brătianu, K. Isvoranu,
K. C. Zinidic, I. Dimitresko, Alexandru Lapaty,

V. Arcescu, G. Comăneanu, A. Kogălniceanu,
D. Brătianu, S. Burelli, C. A. Rosetti, S. V. Vărnăv,
G. Coradini¹, N. Quinez, S. I. Ghica, A. Marin,
V. Pangal, N. C. Cretzianu

■ Al² Cretzianu, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, vol. I, București, 1933, p. 132–133, O copie
a actului, fără numele semnatarilor, la B.A.R., Arhiva D.A., Sturdza, Acte, VII/11⁴

■ 1⁴ De fapt G. Cosadini⁴

1847—1848

Preludii

87

CÎND OMENIREA ÎNTREAGĂ INTRĂ ÎN
FRĂMÎNTARE

DIMITRIE BRĂTIANU, CUVÎNT IMPROVIZAT LA SOCIETATEA STUDENȚILOR
ROMÂNI DIN PARIS

Domnii mei !

<noiembrie 1848>

Omagiu
adus
membrilor
fondatori ai
Societății
studenților
români :
Sc. Vărnăv,
A. C. Golescu,
M. Cazimir

C a român aș vre și eu să vă zic câteva cuvinte, căci și eu am rugat, am plins în ajunul sărbătorii studenților români. Nu voi să vorbesc despre Societatea studenților; eu nu v-aș putea vorbi de dînsa cu cunoștințele, cu căldura cu care ne-a vorbit casierul ei . . . casierul ei ? secretarul ei, presidentul ei, patronul ei, bibliotecarul ei, sluga ei, prietenul ei, suflul ei¹ ; pe hîrtie văd mai multe nume, dar în ființă, în realitate, ori încotro mă întorc, întîlnesc pe același om, și modestia ta să nu sufere ; nu, tu, nu ești singur, mai ai un rival, rival vrednic de tine, căci acela e cel dintîi dintre Români ; îl cunoașteți : Alexandru Constantin Golescu. Să nu uităm nici pe acela care s-a ardicat în ceruri din mijlocul nostru ; sufletul lui Casimir astăzi este cu noi, este aici și, în Moldova, el a lăsat doi frați care întăresc, execută voințele lui din urmă. Aș dori să vă zic ceea ce am de zis în limba franceză . . . voi nu o suferiți ; nici eu nu o pot erta, nu, căci, o știți, am jurat, ați jurat toți, că vom vorbi românilor totdeauna românește.

Domnii mei, vorbesc pentru întîiași dată înaintea unei adunări. Eu nu știu să vorbesc, dar cînd te doare . . . atunci mut să fii, strigi, scoți un geamăt : da², mă doare . . . căci românii, fie și zi de sărbătoare mare, ca astăzi, nu se pot aduna mai mulți la un loc fără să verse lacrimi și să-și aducă aminte unul altuia că nu le este ertat să închidă ochiul, să răsuflă, pînă nu vor dobîndi pămîntul făgăduit lor ; da, mă doare . . . sărbătoarea noastră, prezența voastră, chipurile voastre triumfînde pe mine mă întristă. Mă uit la voi, vă văd, mă văd în voi, și românul se revoltă în mine. Ah ! nu știu, nu știu în minutul acesta, dacă geniul răului sau mîna lui Dumnezeu apasă sufletul meu. Ceea ce știu e că simț în mine o dorință crudă. Aș vre, da, aș vre . . . aș vre să mă fac pentru voi, pentru inimile voastre, pentru mine însumi, un instrument de supliciu, aș vre să turbur sărbătoarea voastră, să vă fac să vărsați lacrimi, să vă mușcați buzele, să vă sfărîmați minile, aș vre-o și nu o pot face ; inimile voastre sînt de piatră, și eu nu am virtutea care face minuni ; și . . . mai bine tac . . . un minut, sfîrșind ceea ce abia

am început sau mai bine ceea ce nu am putut începe ; dați-mi voie să vă fac o comunicație, o singură comunicație, de natură a vă umple sufletele de bucurie . . . și de durere . . . Veți afla că România nu mai poate pieri, dar veți afla tot deodată că noi sîntem nevrednici de dînsa, ticăloși ; da, ticăloși, ticălos eu cel dintîi, ticăloși cînd venim aici cu asemenea simțăminte, ticăloși cînd intrăm cu simțăminte nevrednice de o inimă de om în locașul acesta, ce l-am numit Templu al nostru. Sînt cîteva zile, cînd, după propunerea domnului Ioan Brătianu, ne îndurărăm, în sfîrșit, să dăm a douăzecea parte din veniturile noastre pentru creșterea și învățătura românilor ; eu, și mai mulți dintr-ai noștri, i-am văzut, i-am auzit, eram mîndri, ne socoteam niște eroi ; credeam că fapta noastră e fără de pildă în istoria neamurilor ; credeam, mulți ziceam, că ne facem iluzie, că nu vom realiza jurămintele noastre ; credeam, da, credeam că jertfa noastră nu are nume, că e mult mai presus de scopul ce ne propunem . . . și care este acel scop ? îl cunoașteți : scăparea vieții patriei noastre. A ! răspundeți-mi, răspundeți-mi, vă rog, răspundeți-mi cel mai nesimțitor dintre voi, de ar întîlni ochii lui pe uliță un prieten, un străin zăcînd, muriînd, și de ar ști că cămașa lui l-ar putea scăpa, ar balansa un minut de a o da ? răspunde-mi, răspunde-mi cel mai din urmă dintre voi, de ar vedea o fecioară, necunoscută lui, pîlmuită, batjocorită de o mînă barbară, ar balansa un minut de a-și primejdui viața pentru a ei apărare ? ar avea lașitatea să nu-și simtă brațul lui destul de tare ca să învingă acea mînă barbară ? nu . . .

Și apoi zicem că avem o patrie, minciună ; zicem că ne iubim patria, minciună și mai mare. A ! nu protestați ? scaunele nu se sfărâmă sub voi ? eu strig împotriva voastră, vă arunc defăimări, și voi nu protestați ? Dumnezeu, fii lăudat ! Pentru înțiași dată înțelegem, ascultăm, mărturisim adevărul cu sinceritate, pentru înțiași dată adevărul pășește pragurile inimilor noastre, căci pentru înțiași dată el ne-a putut surprinde desarmați împotriva lui ; da, toată viața noastră n-a fost decît o minciună, o minciună din toate zilele ; toată viața noastră n-a fost decît o idolatrie, o lungă idolatrie, idolatrie scrisoasă ; strigam patrie, înălțam mîinile către cer, și în inimile noastre nu adorăm decît pe noi înșine. Într-adevăr, într-adevăr vă zic vouă, de aș fi trăit într-o vreme mai reculată, de aș fi trăit acum treizeci, patruzeci, o sută de ani . . . atunci, atunci cînd România nu era decît o pustie grozavă, da, grozavă, căci vă aduceți aminte . . . ? și dacă acele suvenire le-am înecat în bețiile noastre, se vor găsi oameni ce ni le vor aduce aminte în veci spre a noastră pedeapsă ; de aș fi trăit atunci în mijlocul acelei pustii, pustii grozave, căci, întrebați suvenirele voastre, cîțiva ani mai înainte, ce vie era România ! Cum răsunaau văile ei de zgomotul armelor române și de glasul trîmbiței române ; gloria României umpluse lumea ; vă aduceți aminte ? ecoul glasului buciului român răspundea de la un pol la altul, și pretutindenea răspundea groaza în inimile necredincioșilor și nădejdea în inimile creștinilor ; razele României luminau și renălțau lumea, omenirea întreagă respira prin atmosfera României. Pustie grozavă, căci vă aduceți aminte ? România fu asilul

Pentru
salvarea
patriei,
pentru
învățătura
românilor,
strîngeri
de fonduri

Împotriva
delăsării,
împotriva
patriotismului
„în vorbe“

Vechea
glorie a
României

neamului omenesc, cîțiva ani mai înainte. Roma, Roma pe care globul nu o putuse cuprinde, Roma, și cu dînsa toată omenirea, găsi un refugiu pe pămîntul român; da, grozavă, căci vă aduceți aminte? Acel pămînt fu teatrul duelului celui mai grozav, mai dramatic, mai mare, mai sfînt, ce veți vedea înscris în analele vieții omenirii; cîțiva ani mai înainte, în numele omenirii, în numele dumnezeirii, pe pămînt român, românii ținură duelul între trecut și între viitor, între întuneric și între lumină, între barbarie și între civilizație, între păgînism și între creștinism, între haos și între Dumnezeu, și românii biruiră, căci scăpară omenirea și pe Dumnezeu omenirii.

Ce a făcut
România
pentru apărarea
Occidentului
... în veacul
de mijloc

O zi românii de-ar mai fi români vor cere Occidentului o socoteală severă, severă, nu de ceea ce au făcut pentru ei, dar de ceea ce au făcut pentru el, pentru el însuși. O zi românii vor întreba Occidentul, cum a adorat în societățile, în instituțiile lui, pe acela care, botezat pe crucea Iudeei, fu uns de Domnul lumii, pe pămîntul român, cu sînge de român; îl vor întreba ce a făcut legea sfîntă, legea frăției, legea amorului, pentru a căruia scăpare, pentru a căruia domnire românii toți s-au înecat într-al lor sînge. Da, România o zi va cere Occidentului o socoteală severă de ceea ce a făcut pentru el, pentru el însuși, iar nu de a lui ingratitudine către dînsa, căci ea nu are trebuință de a lui milă, de a lui recunoștință; ea își poartă virtutea ei, pe Dumnezeu ei, în ea însăși. O inimă cu credință, o scîntee română iese dintr-însa, și veți vedea într-o clipă de ochi milioane de făclii aprinzîndu-se pe pămînt român, veți vedea tot pămîntul român nefăcînd decît un singur foc, o singură flacără, ce va purifica atmosfera lumii întregi; veți vedea că oceanul izbăvirii neamului omenesc, că arșa³ ce plimbă omenirea întreagă în mijlocul cataclismului moral, pe care învățații numiră veacul de mijloc, că lava sfîntă ce duse omenirea la țărături necunoscute ei, și pe care învățații iarăși numiră lumea modernă, că tot aceea Românie va fi o zi farul ce va lumina pasurile viitorimii; veți vedea că mișcările cutăruia sau cutăruia popul, că manifestațiile omenirii cari fac gloria națiilor și bucuria inimilor generoase, că toate acele manifestații nu sînt în sistema lumii morale decît sateliții aceleiași planete; și pînă nu vor descoperi aceea planetă, astronomii lumii morale nu vor găsi un rezultat la calculele lor, nu vor rezolva o singură problemă; și căutările lor, căutările politicilor, căutările filosofilor vor fi zadarnice, da, zadarnice, căci este scris în cartea destinului că un ochi de român va vedea înții planeta ce se numește România.

Frumoasa
România...

A l mare e virtutea ei l Frumoasă e România noastră l Și ce văzurăm? Tremurînda-mi mină ardică abia un colț al vîlului ce ne învăluie ale ei frumuseți. Dar, într-adevăr vă zic, de am fi trăit acum a sută de ani, în mijlocul acelei pustii, pustii grozave, căci vă aduceți aminte? atunci, atunci, pe pămîntul român nu se mai auzeau decît glasuri lugubre, cloncîntul păsărilor de pradă ce năvălesc în urma armilor pe cîmpurile de bătaie; mirosul singelui martirilor României trăsese despre Orient asupra României stoluri de păsări carnivore, căci vă aduceți aminte? se vărsase

atita singe pe pământul român, atita singe cursese în România încît pământul întreg nu-l putea înghiți și soarele nu mai avea putere ca să-l absoarbă ! și trebuia să curgă mult singe de român, mult, mult, ca să se spele păcatul omenirii întregi și să răscumpere neamul omenesc din mîinile răului ; da, să răscumpere neamul omenesc din mîinile răului, căci vă aduceți aminte ? . . . Românul de atunci, care muri cel din urmă, nu închise ochii pînă nu văzu creștinismul triumfător ; dîndu-și sufletul, el văzu crucea plutind sub suflarea lui în oceanul izbăvirii, în singele României. Da, într-adevăr vă zic vouă, în mijlocul acelei pustii grozave, grozave, căci, vă aduceți aminte ? atunci, tăcerea morții covîrșise toată România ; atunci ecoul numelui României nu mai răsuna nicăirea ; atunci soarele României nu mai avea rază ; atunci atmosfera României nu mai avea aer ; atunci ziua nu mai urma nopții, întunerecul se adăuga întunerecului, și steaua nopții nu mai lucea în ceruri ca să refilete pe pământul român umbra lui Traian, umbra lui Ștefan, umbra lui Mihai, umbra lui Uniad, și să bage groaza morții într-acele păsări de singe, spurcăciuni ce profanaseră catedrele școalelor noastre, altarele bisericilor noastre, mormintele sfinților noștri, și ca să bage groaza morții într-acele fiare spurcate, șerpi ce cînd mușcau lăsau veninul, venin ce curge încă în vinele noastre. A l în credință vorbesc vouă, într-adevăr, într-adevăr vă zic, de aș fi trăit atunci, mă cutremur cînd mă gîndesc, atunci în mijlocul acelei pustii grozave, aș fi simțit în mine mai multă viață decît în mijlocul vostru. Atunci aș fi zis României, fiii tăi dorm, dar cînd s-or deștepta . . . l atunci aș fi zis : pentru Români nașterea lor este un mister mare, dar cînd or cunoaște-o . . . l Dar acum, acum, acum cunoaștem nașterea noastră, acum știm că sintem români, acum știm că România e maica noastră, acum știm că maica noastră este sfîntă, că numele ei e izbăvirea ; acum cunoaștem păsurile și suferințele ei. Acum strigăm că Dumnezeu a adunat și a împlîntat în noi simțămintele cele mai sacre, cu care a împodobit inimile oamenilor, strigăm că purtăm în noi simțămîntul de fiu și de tată, căci ne zicem moștenitori, fii ai lui Mihai și ai lui Ștefan și tot deodată fondatorii renașterii României, părinții României ; da, acum cunoaștem pe maica noastră, cunoaștem pe România ; îl vedeți, îl vedem acel loc de supliciu, atingem cu ochii noștri acel pat de durere, în care zac părinții și fiii noștri. Un minut, un minut, o știți, un minut încă, și acel pat de durere se va face patul nașterii celei mai fericite, pe care lumea întreagă așteaptă ca s-o salute ; un minut, un minut, o știți, și acel pat de durere se va preface într-un mormînt etern, a căruia inscripție va fi maledicția, da, maledicția omenirii întregi scrisă cu singele sufletelor noastre de mina lui Dumnezeu. Acum cunoaștem pe maica noastră, acum nașterea noastră nu mai este mister, acum îl vedeți, îl vedem acel pat de durere ; vedem p-a noastră maică și pe a noastră fiică desbătîndu-se în ghiarele morții, le vedem lovite, batjocorite, ne mai avînd glas ca să strige, dar al cărora suspin cutremură pământul, și noi cu pietatea fiului și cu dragostea maicei în inimile noastre rezemăm coturile noastre pe căpățiul pe care expiră în rușine maica noas-

Redeșteptarea ...

Sintem fiii
lui Mihai
și ai lui
Ștefan ...

Și încă
stăm a ne
întreba ... ?

tră și fiica noastră. Și sintem încă a ne întreba, a tocmi cu conștiința și cu inimile noastre, și sintem încă a ne întreba de ne putem îndura, de putem, da, ca să scăpăm viața și cinstea maicei noastre, de putem, da, ca să scăpăm viața și cinstea fiicei noastre, de-i putem da, ce? Singele nostru? Suflătele noastre? Amorul nostru propriu? Nu, nu, de putem da, ca să scăpăm pe a noastră maică și pe a noastră fiică, rămășițele orgiilor noastre, firimiturile de pine și oasele ce se aruncă la cini. A, maledicție! pămînte, deschide-te, deschide-te și înghite-ne lașitatea! Cerule, lovește, fulgeră, trăsnește, sfărâmă, desarmă acest braț paricid. Și într-acest moment solenel, fatal cînd copilul, nu-l auziți? cînd copilul țipă, cînd copilul țipă, se svircolește, cînd copilul țipă, se opintește în pîntecele României, ca să nu nască, numai ca să văză rușinea înjunghierii maicii lui; noi, noi în floarea juniei noastre, în mijlocul Parisului, la picioarele otelului⁴, sintem încă a ne întreba, de ne putem îndura a da maicei noastre, care expiră în rușine în brațele noastre, de putem da, ca să o scăpăm, a douăzecea parte a veniturilor noastre, a douăzecea parte a singelui României, a singelui ce sugem fără de îndurare din vinele maicei noastre. A, Dumnezeuule! Vai! Vai nouă! Vai ție, biată Românie, ce te tirăști înmuiață în singe și batjocorită la picioarele noastre, și mai nădăjduiești scăpare în noi! A! cruzilor! Nenorociților! N-o vedeți, n-o vedeți, nenorociților! Iat-o, iat-o, este ea, a voastră maică, maica voastră, a părinților și a copiilor voștri. N-o vedeți, n-o auziți, n-o simțiți, n-o simțiți, nenorociților, n-o simțiți agățată de gîturile voastre, bătîndu-se de piepturile voastre, sărutîndu-vă cu lacrimi de foc și strigîndu-vă cu suflarea murindului: Milă! Milă! Dragii mei, nu mă lăsați!

România
nu mai poate
pieri ...

Un exemplu
de devotament
al femeii
române

Mă iertați; v-am vestit o comunicație și nu am făcut-o. V-am zis că România nu mai poate pieri; da, Românie, mîngie-te, ai curaj; tu nu mai poți pieri, căci mai sînt inimi cu credință, care roagă în ascuns și singură în tăcere pentru tine; tu, tu nu mai poți pieri, căci o jertfă mare s-a împlinit în numele tău; o Româncă bolnavă plecă din patria ei, ca să-și refacă sănătatea cu ajutorul unei clime mai calde și a unor suvenire plăcute inimii ei. În Italia, Româncă auzi, sau mai bine văzu, în visele ei, că în Paris începe să se vorbească o limbă nouă, limbă învăluită în mistere, plină de parabole și de simboluri; că în Paris începe să se facă unele semne asemenea celor ce sfintele Scripturi ne arată ca vestitoare peirii sau a renașterii neamului omenesc; că inimile cu credință încep a întreve-dea printre acele mistere profeția venirii unei Mesie al românilor. Bolnava îndată își adună rămășițele puterilor ei; și ca printr-un miracol își tîrî ființa-i murindă pînă în Paris. Aici, ea se așeză în Cartierul Latin, la doi pași de acest lăcaș, care pentru dînsa era un adevărat templu. Ziua și noaptea, lăsată uitată de toți, bolnava lupta cu moartea, nu ca să trăiască, ci ca să-și prelungească agonia morții, și să fure în toate zilele un ce din puținul ce ar fi putut da durerilor ei ca să le împace. Cu cît creșteau durerile ei, cu atît curajul ei creștea, cu atît ea le fura mai mult. Negreșit, Româncă își dedese sufletul copilului inimii ei, pruncului român ce zămis-

lise și creștea în inima ei; dar ea știa că într-o societate egoistă, brutală ca a noastră, copilului, ca să trăiască, îi trebuia și o zestre materială, și ea nu putea muri până a nu-l înarma și cu acea zestre. Pentru dînsa, bolnava nu avea decît o singură dorință, să-și mai vadă o dată patria, și să moară pe brațul mamei ei; însă nu plecă din Paris. pînă nu încredință, întrebați-l, casierului vostru zestrea pruncului român; prețul subscripției ei la Societatea studenților pe un an înainte și un capital de o sută galbeni. toate acestea din economiile de cîteva luni ale unei bolnave, neavînd decît două sute de franci pe lună și învățată a trăi în luxul celor dintîi familii ale țării noastre. O să strigați, la miracol; miracol! da, miracol pentru noi. Ce știm noi? ce cunoaștem noi? Putem noi cunoaște resursele inimii eroinei române? Știu eu! poate că Româncă, ca să facă zestrea pruncului român, poate că și-a dat, poate că și-a vîndut inelul amorului ei, poate că și-a vîndut portretul mamei ei, poate că și-a vîndut icoana Dumnezeului ei, poate că și-a vîndut, poate că și-a dat banul înmormîntării ei. . . . Dar destul, destul, destul. . . eu nu am cunoscut-o, sînt dintre voi care ați cunoscut-o, și mi-e milă de voi; aceste suvenire vă sfîșie inimile. A! de nu vă simțiți destoinici de asemenea jertfe, de nu vă puteți ardica îndestul ca să prețuiți, să admirați o faptă așa frumoasă, de nu aveți o lacrimă ca să vărsați pe martira Româncă, cel puțin vă conjur, vă conjur, pe ce aveți mai scump (Dumnezeule, scoboară darul tău asupra capetelor noastre!), vă conjur pe tinerețele voastre, pe nădejile voastre, pe Dumnezeuul vostru, pe patria voastră; pe voi, româncelor, voi care știți iubi, care aveți credință, care aveți copii, vă conjur pe credința voastră, pe amorul vostru, pe copiii voștri; vă conjur, frații mei, vă conjur pe tot ce e sfînt în voi, de mai aveți ceva sfînt, intrați, intrați, năvăliți, coborîți-vă în inimile voastre, scormoniți adîncurile inimilor voastre, și găsiți, pentru numele lui Dumnezeu, cel puțin instinctul, instinctul cînelui, recunoștința.

Mai acordați-mi, vă rog, cîteva minute. Voiu să vă întreb, dacă noi nu putem avea decît suvenire, aspirații; o știu, sînt oameni care zic că prezentul (și cuvîntul prezent să nu vă sperie; mă voiu ști ține la o înălțime, unde personalitățile și cortegiul ticăloșiilor, cari le însoțesc, nu mă vor ajunge). Da, sînt oameni cari zic că prezentul este o iluzie, că să căutăm numai viitorul, că să nu ne ocupăm de prezent, că omenirea nu are decît trecut și viitor, că prezentul nu există. Sofism! la care răspund, că fără de prezent nu este și nu poate fi nici trecut, nici viitor. Ce! nu avem să ne ocupăm de prezent, prezentul nu există, astăzi cînd omenirea întreagă intră într-o frămîntare necunoscută vremilor trecute! Ce! suvenire sînt glasul Italiei, glasul Elveției? Ecoul Apeninilor, ecoul Alpilor n-a ajuns pînă la urechile voastre; nu le auziți, nu răsună în inimile voastre? Ce! mișcările Stiriei, mișcările Siciliei, mișcările Boemiei sînt suvenire? Ce! prezentul nu există, n-avem să ne ocupăm de prezent, astăzi, cînd și în Croația damele își rup salbele, își smulg podoabele capetelor lor și le aruncă deputaților cari reclamă limba națională, limba croată! Nu avem să ne ocupăm de

Astăzi,
cînd
omenirea
întreagă
intră
într-o
frămîntare
necunoscută
vremilor
trecute ...

în Croația

- în Ungaria ... present, astăzi, când la porțile noastre, aristocrația maghiară jură să împartă cu popoul drepturile și privilegiurile ei, când, în camera de la Presburg, Ungurii fluieră decretele împăratului Austriei, când deputații unguri declară pământul lor sfânt, proclamă că omul care atinge pământul ungur sau o navă ungară este liber ! Nu există prezentul, astăzi, când Germania ea însăși se scoboară din nebuloasele ei regioane pe piața publică, se pipăie, strigă : exist, trebuie să mă mișc ; astăzi, când în temnițele Berlinului Miroslavski răspunde la sentința de moarte : „Nu, nu voi milă — loviți, grăbiți-vă, căci mai am douăzeci de milioane de frați gata să perpetueze martiriul meu ; mor, însă cel din urmă ceas al liberării a sunat“. Ce ! n-avem să ne ocupăm de prezent astăzi, când vedem minile popoului celui mai corupt, celui mai degradat, când vedem minile lazarilor napolitani ardind din țărână steagul libertății, înfigându-l biruitor pe monumentele lor ; când vedem în Sicilia, un orașel de șasesprezece mii de oameni, învingând sub lumina focului citadelei ce fulgera și trăsnea asupra-i toate armile rigii Neapolului. Dar în Palermo, unde mirosul prafului de pușcă întinerea pe bătrâni, înarma pe copii, îmbărbăția femeile, unde din norul fiește-căreia bombe sărea un batalion de eroi. Să nu ne ocupăm de prezent, astăzi, când vedem sceptrul de fier al tiranului Neapolului topindu-se la căldura unei îmbrățișări ; — ați auzit-o — în ulița Toledului un ofițer lovește un om al popoului, omul popoului îi strigă : „De ce mă lovești ? nu sîntem frați ?“ Ofițerul sare de pe cal, se aruncă în brațele lui, frățesc se îmbrățișează, electricismul frăției se comunică din om în om, și într-o secundă îmbrățișarea se reproduce între fieș-care om al popoului, și despotul Europei cel mai crud, cel mai mîndru, la maiestatea spectacolului cade la pămînt, cere iertare și strigă popoului : fie voia ta, tu singur ești suveranul. Să nu ne ocupăm de prezent, astăzi, când vedem pe Italieni în Turin, în Gena, în Fiorența, în Pisa, în Livorno, în Ferara, în Bologna, în Roma, pretutindeni organizînd gardii naționale și proclamînd libertatea și unitatea Italiei ; când vedem pe duca Toscanei lucrînd ziua și noaptea la facerea unei Constituții, ca să întîmpine cererea popoului ; când vedem pe cel mai puternic rigă al Italiei supunîndu-se unei simple adrese a municipalității Turinului și decretînd reprezentăția națională ; când vedem pe Papa el însuși declarîndu-se revoluționar și proclamînd pentru întîiași dată sfînt pe pămînt ceea ce în ceruri a fost totdeauna sfînt ; când vedem în Elveția o mîna de oameni, defîind ⁵ Europa întreagă și cele dintîi Puteri ale Europei strigă, iau armele, întind puștile asupra-le, și în camera de la Bern douăsprezece glasuri libere le desarmă, le rușinează pe toate.
- Astăzi ...
- cînd din
toate părțile
lumii se
comunică
frățeste
în numele
libertății ...
- Ce ! prezentul nu există, n-avem să ne ocupăm de prezent astăzi, astăzi cînd omenirea începe să trăiască de o viață reală, astăzi cînd omenirea întreagă realizează pentru întîiași dată visele, presentimentele geniile tuturor veacurilor, astăzi cînd vedem toate sistemele, toate doctrinele, toate dogmele, toate religiile confundîndu-se, absorbîndu-se într-unul Dumnezeu ; astăzi cînd vedem pe Moise, pe Christ, pe Moamet, pe magistrații revoluției franceze, dîndu-și minile și șezînd alături la același banchet, la banchetul

omenirii, la banchetul Dumnezeirii ; cînd vedem pe fiii lui Israil cîntînd gloria pontifului catolicilor, pontifului creștinilor, și pe pontiful creștinilor trimiteînd daruri șefului Islamului ; astăzi cînd din toate părțile lumii oamenii aleargă, se caută, se comunică, frățesc în numele libertății ; cînd vedem pe nemți, pe francesi, pe englesi, pe americani, dîndu-și mîinile pe de-asupra zidurilor Chinei ; cînd vedem fabrica, cuibul robiei, transformîndu-se într-un leagăn de libertate, cînd vedem pe beiful de la Tunis decretînd libertatea robilor și proclamînd în pămînt de libertate pămîntul regenței Tunisului. Ce ! să nu ne ocupăm de prezent, prezentul nu există astăzi, cînd națiunile cele mai efemere, cele mai problematice, națiunile care n-au avut încă rolă pe scena lumii, sau pe care le credeam îngropate de veacuri, ies din toate colțurile la lumina soarelui și declară în gura mare naționalitățile lor, drepturile lor neprescrise, neprescriptibile, eterne ; astăzi, cînd tot ce are viață roagă, strigă, luptă, asudă, sîngeră ca acela care vede fața lui Dumnezeu. Da, Dumnezeu astăzi atinge pămîntul, și ardică la dînsul tot ce crede, tot ce mișcă, tot ce are viață. Ce ? cînd tot crede, tot mișcă, tot are viață, numai noi, numai noi să nu credem, să nu mișcăm, să nu avem viață ! numai românii să nu creadă, să nu miște, să nu aibă viață ! ... Românii ... căci noi, cine sintem noi ? ce știm noi ? întrebam-am vreodată pe România ? intrat-am vreodată în comunicație cu ea ? ascultat-am vreodată glasul ei ? nu ! Și cei mai buni dintre noi, și prietenii noștri comuni, și ei sînt străini României.

Iubiți, admirați, și cu iubesc, admir, ador, da, ador, ador focul lui Cârlova, ador originalitatea lui Alecsandri, ador frumusețile lui Negruți, ador finețea și naivitatea Alexandrescului, ador spiritul și amorul lui Rosetti, ador ardînd și bogăția limbii lui Aristia, ador strofele eroice ale Bolintineanului, ador frumoasa și docta varietate a scrierilor lui Eliad, da, le ador, ador scrierile poezilor noștri, și de ar răspunde memoria mea plăcerii cu care le cetesc, ar trebui să le știu pe toate pe din afară ; da, glasurile lor și mie îmi sînt drage, și eu le invoc adesea. În minutele mele cele negre, ele vin, mă înconjoară, mă mîngîie, mă îmbată, mă adorm ; e glasul lui Rosetti, glasul lui Negruți, sînt glasuri prietene, dar nu, nu, nu e glasul României, căci nu-mi dă viață. Poetul cîntă, căci datina lui e să cînte. De ce bate pendula aceea ? pendula bate, căci ea e făcută ca să bată. Așa și coarda lirei poetului, cînd suflă vîntul, cînd cade un suspin pe dînsa, ea sbîrnie, căci trebuie să sbîrnie. Dar România n-a suflat încă pe coardele lirezilor poezilor noștri, căci nici unul dintr-înșii n-a strîns încă pe România în brațele lui. O dată numai, o singură dată am auzit și eu un sunet, un sunet de acelea care deșteaptă, fecondă, înalță inima unui popor. Era glasul României, da, nu mă înșel, sunetul acela era un suspin adînc scăpat din peptul României și nimeni nu l-am înțeles ; poetul, care ni l-a dat, nu l-a înțeles ; poetul, care ni l-a dat, nu l-a înțeles și nu l-a putut înțelege, căci cînd Dumnezeu vorbește prin buzele poetului, poetul nu știe ce zice ; cînd ar ști-o, buzele lui s-ar încleșta ; copiii care-l repetă nu-l înțeleg, și cei ce l-ar înțelege nu-l pot înțelege, căci buzele lor nu sînt nevinovate. Îl cunoașteți

Cînd ...
fabrica,
cuibul robiei,
se transformă
într-un leagăn
de libertate ...

Drepturile
neprescriptibile
ale națiilor

Cârlova
Alecsandri
Negruzzi
Alexandrescu
Rosetti
Aristia
Bolintineanu
Eliade

România
a strigat
prin gura
Vladimires-
cului ...

toți acel vers profetic, căci este unic, l-ați numit : ce am fost și ce am fi noi !... ce am fi fost și ce am fi noi. Dar, când tot crede, tot mișcă, tot are viață, numai românii să nu creadă, să nu miște, să nu aibă viață ! Românii ; căci încă o dată, noi, ce știm noi, cine sîntem noi ? ... cine sîntem noi ? cu turcii am fost turci, cu muscalii muscali, cu tătarii am fost tătari, și cu unii și cu alții totdeauna fanarioți, niciodată români. România a suspinat prin buzele poetului și noi nu am ascultat-o, o dată, o singură dată România a strigat prin gura Vladimirescului și noi ne-am sperit, am asvîrlit-o în brațele străinului și am fugit. Cine sîntem noi ? noi ? noi sîntem urîtul, vițiul, negația dritului, blestemul, neantul. Am batjocorit numele de român și Dumnezeu ne-a pedepsit, nu mai avem nume ; am scuipat pe legea părinților noștri și Dumnezeu ne-a pedepsit, nu mai avem lege ; am traficant cu patria noastră și Dumnezeu ne-a pedepsit, nu mai avem patrie. Sînt cîțiva ani, noi închinam la masă și cu cine ! ... cînd românul, după ce lucra toată ziua pămîntul cel mai roditor al globului, seara era redus să se hrănească cu coaje de copaci, voi, da, voi, dănțuiați și cu cine ? cu moscoviții ; cînd pe româncuța desculță o înhăma ca pe vite la carele armiei, care mergea să rupă tratatele românilor la Adrianopol, și de acolo să înjuge pe frații lor în Polonia ... ca satana cîntam și jucam cu cigășul, pe pîntecel victimei ... A ! ce de infamie, ce de crime, ce de singe, ce de blestem ! nu, nu, nu, noi nu avem, nu putem avea patrie. Și aici blestemul ne gonește, și aici, unde nu avem nici poziție socială nici interes individual, și aici unde și ca oameni și ca școlari nu avem nimic a ne pismui, și aici pe băncile școalei, pe pămîntul Franței, pămînt făcut ca să ne iubim și să frățim, și aici ura și fățarnicia sînt legea noastră ; ne dăm minile, ne îmbrățîșăm, și pe din dos ne defăimăm, ne sfișiem, ne meprisăm unii pe alții, și astfel e puterea blestemului, încît și meprisîndu-ne tot ne pismuim, ne pismuim unii altora ticăloșiile noastre.

Patria
noastră ...

Noi, patrie ! da, strigăm patrie, căci moda e să strigi patrie ; strigăm patrie, căci așa e puterea opiniei, încît de nu vei zice că-ți cunoști, că-ți iubești patria, nici o poartă nu ți se deschide ; de multe ori, o știi, credem în sinceritate că avem patrie, că dorim patria ; dar știți care e patria noastră ? Patria noastră ! este vanitatea, ambiția noastră ; patria noastră sînt roadele pămîntului adăpat cu sudoarea românului ; patria noastră este robia fraților noștri. Noi, patrie ! nu, nu, și în minutele acele rari în care putem vărsa și noi o lacrimă pe nenorocirile altuia, și atunci noi nu putem avea lacrimi pentru România, căci România ne este străină nouă, căci România nu există pentru noi. Noi să avem iubire de patrie ! nu, o mie de ori nu ; ideea chiar de patrie ne este necunoscută nouă ; da, iubirea de patrie, amorul pur al patriei, incarnația Dumnezeirii ! Darul ceresc care gîdilă, încîntă sufletul patriotului, el nu se poate încuiba în inimile noastre. Este adevărat proverbul popoului, ca tot ce iese din gura popoului : cel ce face pentru diavolul își vinde sufletul, și noi ne-am vîndut suflet, am făcut pact cu diavolul, ne-am bucurat de toate nelegiuirile, ne-am îngrășat, ne-am îmbătat cu sudoarea, cu singele, cu cîntea, cu suvenirile, cu nădejtile, cu lacră-

mile, cu credința, cu Dumnezeu, cu patria românului. Presentul nu există ! da, pentru noi presentul nu există, noi nu avem present, căci nu am avut trecut și nu vom avea viitor, noi nu existăm, noi nu avem patrie, noi simtem urțiți.

Dar românul, românul el există, a existat și va exista, el are present, el are patrie, el este frumos — ce e mai frumos decât martiriul ! noi simtem gizi și el e martirul.

A ! dragii mei ! ca să dobîndim și noi o patrie, trebuie să purtăm multă vreme în spinările noastre crucea ce am călcat-o în picioare ; trebuie să cădem la pămînt, să ne pocăim, să ne rugăm, să plîngem, să luptăm, să sîngerăm. Să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei de nenorocire, păcatul nu mai așteaptă, mînia cerului atinge capetele noastre ; să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei, căci ceasul României a sunat, ziua încoronării a sosit ! diadema României este isprăvită, și diadema României este diadema cea mai frumoasă ce a ieșit din miinile Dumnezeirii. Sînt optsprezece veacuri de cînd Dumnezeu el însuși lucrează la podoabele ei. Noi nu o putem vedea ; de am zări-o numai, fețele noastre ar arde. Briliantele ei lucesc, ard ca ochii lui Dumnezeu ; razele soarelui nu sînt decât refletul razelor lor. Briliantele ei ! Briliantele ei sînt sfinte ca singele ce a curs pe crucea lui Isus, briliantele ei sînt lacrimile martirilor români. Să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei, să iubim, să frățim, să ne romănim, ca patria martiriului, patria gloriei să fie și patria noastră !

■ După *Anul 1848*, I, p. 61—73 ; publicat întîi de C. A. Rosetti în „Pruncul Român“, I, 1848, nr. 15, 17 iulie, p. 57—61.

■ 1. Scarlat Várnăv. 2. Am înlocuit peste tot : *dar, dară*, în sens afirmativ, prin *da*. 3. Corabia, arca. 4. Altarului. 5. Sfîdînd.

Să ne
grăbim ...
căci ceasul
României
a sunat ...

„LUCRURILE ȚĂREI SE LĂMURESC...“ PROGRAMUL PARTIDEI TINERILOR

88

I.

DIN SCRISOAREA LUI N. BĂLCESCU CĂTRE ALEXANDRA FLORESCU

Paris 15/3 dechem. 1847

Broșura de care ți-am vorbit poartă titlu *La Valachie sous le Hospodar „Bibesco“*¹. O poți găsi gîndesc pe la Suțulești, care trebuie s-o aibă fiindcă reprezintă ideile lor. Acum lucrurile țării se lămuresc. Partidele se împart în trei : 1° Partida fanariotă, care în această broșură și-a dat programul ei. 2° Partida bătrînilor boieri, cu Bibescu, și al 3-lea, Partida tinerilor, al cărei program se tipărește acum

și va eși la 1 ianuarie viitor ³, și pe care ți-o voi trimite îndată. Lumea apoi va judeca cine vede mai bine și cine iubește mai mult țara”.

N. Bălcescu

II.

H. DESPREZ, MOLDO-VALAHIA ȘI MIȘCAREA ROMÂNEASCĂ

.

Românismul
prosperă
„în întreaga
România”

Actuala situație a românismului, ca și întreaga sa istorie, se vedește limpede în această luptă dintre patriotismul latin al moldo-valahilor și intrigile greco-ruse. Prost slujit de oamenii pe care i-a adus la putere, persecutat cu înverșunare de greci și de ruși, slab încurajat de turci, românismul supraviețuiește totuși și prosperă; el domnește în Moldo-Valahia; stăpânește Bucovina, Ungaria răsăriteană, Transilvania, în ciuda maghiarilor, Basarabia, în pofida rușilor, și a stabilit între toate țările române o legătură de idei și de interese nu mai puțin puternică decât cea de sînge. Cuțovlahii, care sălășluiesc de cealaltă parte a Dunării, îndeosebi în munții Macedoniei, izolați astfel de Moldo-Valahia și de tulpina-mamă a neamului lor, destinați, fără-ndoială, să fie antrenați într-o zi, împreună cu albanezii, în mișcarea iliră sau elenică, sînt singurele populații românești care-i lipsesc românismului. Transilvanii, dimpotrivă, care au fost încă din secolul trecut promotorii studiilor istorice și filologice, jigniți de pretențiile maghiare, după cîtiva ani de odihnă au reintrat în arenă și pășesc cu îndrăzneală în rînd cu moldo-valahii. Bucoveninii, atașați la regatul Galiciei, puțin numeroși și slab organizați pentru luptă, aderă totuși la mișcare, și-i urmăresc cu dragoste frățească toate fazele. În sfîrșit, basarabenii, deși sînt legați în lanțuri de Rusia, cu titlul de cucerire, și lipsiți de instituțiile ce le-au fost garantate în epoca anexiunii, iau parte activ la opera literară a Moldo-Valahiei și a Transilvaniei și, oricît de aspră este rezerva impusă cuvîntului într-o țară aflată sub o asemenea cîrmuire, ei mai știu încă să slujească gîndirea comună prin cultivarea pașnică a limbii naționale și studierea tradițiilor. Întreaga Românie este deci fidelă acestei credințe de neam, care face din toți românii un singur popor și care, dîndu-i tinerețe și viață, îi făgăduiește totodată unitate politică.

Această mare
activitate
a spiritelor
se concentrează
în Moldo-Valahia
336

Moldo-Valahia rămîne pînă în prezent punctul spre care converge și unde se concentrează această mare activitate a spiritelor, și tot aici, orice ar face fanarioții și rușii, ideea are cele mai multe posibilități de a se materializa în fapte. Vine momentul în care o generație nouă și mai puternică, fără a fi mai puțin moderată decât cele care au precedat-o, va intra în cariera

politică și va aduce aici în mod deschis tradițiile și ambițiile românismului. Partida bătrînilor, decimată de vîrstă cu fiecare zi, lasă vacante poziții administrative care în curînd au vor putea fi ocupate decît de tinerii valahi. Chiar dacă ar fi condamnați să rămînă în afara treburilor obștești și să nu-și folosească cunoștințele dobîndite decît pentru lucrări literare și pentru politica speculativă, tinerii vor continua să fie stăpîinii opiniei publice și să aibă greutate tot mai mare în mersul lucrurilor. Și poate că nu va fi lipsit de primejdie dacă domnitorii vor încerca să renunțe la concursul lor. Deși tinerii se abțin să califice așa cum se cuvine delapidările evidente ale lui Mihai Sturdza și slăbiciunile politice ale lui Gheorghe Bibescu, ei nu au cîtuși de puțin în privința acestor domnitori idei preconcepute, nici proiecte dușmănoase și nici chiar vreun sentiment de ură ascunsă. Sprijinul acestei noi partide este totuși condițional, și dacă actualii domnitori, în loc să accepte ceea ce poate fi aplicat în practică din românism în împrejurările de față, în loc să-i permită să se dezvolte în liniște și pace prin publicitate sau în școli, s-ar gîndi să combată publicitatea prin cenzură, cum s-a întîmplat prea deseori, sau să împiedice propagarea limbii și a literaturii naționale în învățămîntul superior, cum încearcă astăzi sub falsul pretext de a încuraja limba franceză; dacă, speriați de amenințările fanarioților, le-ar reda acestora ceva din influența pe care au pierdut-o; dacă s-ar prosterna cu prea multă complezență în fața ilegalităților diplomatice pe care și le îngăduie atît de frecvent protectoratul, atunci tinerii ar fi într-adevăr siliți să se pronunțe împotriva acestor domnitori necredincioși obîrșiei lor, să-i urmărească printr-o opoziție categorică și sistematică. Apoi, reluînd, poate, încrederea cu care Vladimirescu făcea apel odinioară la Sultan împotriva domnitorilor fanarioți, ar vedea dacă nu s-ar găsi cumva printre ei vreun alt boier din care să se poată face un domnitor care, respectînd suzeranitatea otomană, ar reuși în sfîrșit să continue și să dezvolte tradițiile de la 1821 și să treacă puterea în mîinile românismului. În orice caz, dacă gîndirea națională ajunge la cîrma țării, fie pentru că actualii domnitori nu se vor teme să-i deschidă brațele, fie pentru că ea însăși va fi urcat pe tron un domnitor ales de ea, ziua aceasta va fi cea mai frumoasă din cîte au strălucit vreodată deasupra Principatelor și deasupra României. Ea va aduce lumină și bucurie în toate direcțiile, de la Marea Neagră la Tisa, de la Dunăre la Nistru. Transilvaniei, care nu uită niciodată să numească cele două Principate patria lor, vor crede că au triumfat ei înșiși. Basarabienii vor folosi tot ceea ce le-a mai rămas din libertate pentru a aplauda succesul fraților lor valahi, și astfel, datorită gîndirii românești, vor exista oameni fericiți pînă și sub sceptrul țarilor. Și tot în ziua aceea, în virtutea acestei comunități de intenții și prin efectul universal al victoriei moldo-valahilor, unitatea românească va fi făcut un pas hotărîtor, iar mișcarea românească va fi devenit una din puterile morale, una din forțele politice cele mai mari din Europa răsăriteană.

Partida
tinerilor

Poziția sa
față de
domnitorii
M₁ Sturdza
și
Gh₁ Bibescu

Tradițiile
de la 1821
și românismul

Textul francez

H. DESPREZ, LA MOLDO-VALACHIE ET LE MOUVEMENT ROUMAIN...

.....

„La situation actuelle du roumanisme comme toute son histoire, se montre à découvert dans ce combat entre le patriotisme latin des Moldo-Valaques et les intrigues gréco-russes. Mal servi par les hommes qu'il a porté au pouvoir, persécuté avec acharnement par les Grecs et les Russes, peu favorisé par les Turcs, le roumanisme survit pourtant et prospère; il règne en Moldo-Valachie; il possède la Bucovine, la Hongrie orientale, la Transylvanie en dépit des Magyares, la Bessarabie malgré les Russes, et il a établi entre tous les pays roumains un lien d'idées et d'intérêts non moins fort que celui du sang. Les Kutzovlaques, qui habitent de l'autre côté du Danube, principalement dans les montagnes de la Macédoine, isolés ainsi de la Moldo-Valachie et de la souche-mère de leur race, destinés sans doute à être entraînés un jour avec les Albanais dans le mouvement illyrien ou hellénique, sont les seuls peuples roumains qui fassent défaut au roumanisme. Les Transylvains, au contraire, qui avaient été, dès le dernier siècle, les promoteurs des études historiques et philologiques, blessés par les prétentions magyares, après quelques années de repos, sont rentrés en lice et marchent hardiment de front avec les Moldo-Valaques. Les Bucovinois, attachés au royaume de Gallicie, peu nombreux et peu organisés pour la lutte, y adhèrent du moins, et en suivent fraternellement toutes les phases. Enfin les Bessarabes, quoique enchaînés à la Russie à titre de conquête et dépouillés des institutions qui leur avaient été garanties à l'époque de l'annexion, prennent une part active à l'œuvre littéraire de la Moldo-Valachie et de la Transylvanie et, si sévère que soit la réserve imposée à la parole dans un pays placé sous un tel gouvernement, ils savent encore servir la pensée commune par le culte pacifique de la langue nationale et l'étude des traditions. La Roumanie entière est donc fidèle à cette foi en la race qui fait de tous les Roumains un seul peuple et qui, en lui rendant la jeunesse et la vie, lui promet aussi l'unité politique.

La Moldo-Valachie demeure jusqu'à présent le point vers lequel converge et où se résume ce grand travail des esprits, et c'est là aussi, quoi que fassent les Fanariotes et les Russes, que l'idée a le plus de moyens de pénétrer bientôt dans les faits. Le moment arrive où une génération nouvelle et plus forte, sans être moins modérée que celles qui ont précédé, va entrer dans la carrière politique et y porter franchement les souvenirs et les ambitions du roumanisme. Le parti des vieux Valaques, décimé chaque jour par l'âge, laisse vacantes des positions administratives qui bientôt ne pourront plus être remplies que par les jeunes Valaques. Fussent-ils, même condamnés à rester en dehors des affaires et à n'employer qu'à des travaux littéraires et à la politique spéculative leurs connaissances acquises,

les jeunes Valaques seraient maîtres de l'opinion et pèseraient toujours d'un grand poids sur la marche des choses. Peut-être même ne serait-ce pas sans danger que les Hospodars essaieraient de se passer de leur concours. Les jeunes Valaques, tout en se réservant de qualifier comme il convient les malversations patentes de Michel Stourdza et les défaillances politiques de Georges Bibesco, n'ont point contre ces Princes de parti pris, aucun projet d'hostilité, ni même aucun sentiment de rancune. L'appui de ce parti nouveau est cependant conditionnel, et si les Princes actuels, au lieu d'accepter ce que le roumanisme a de praticable dans les circonstances présentes, au lieu de lui permettre de se développer tranquillement et pacifiquement par la publicité on dans les écoles, s'avisait de combattre la publicité par la censure, comme il est arrivé trop souvent, ou d'entraver la propagation de la langue et de la littérature nationale dans l'enseignement supérieur, comme ils l'essaient aujourd'hui sous le faux prétexte de favoriser la langue française ; si, effrayés par les menaces des Fanariotes, ils leur rendaient quelque peu de leur influence perdue ; s'ils se prosternaient trop complaisamment devant les illégalités diplomatiques que se permet si fréquemment le protectorat, alors les jeunes Valaques seraient bien forcés de se prononcer contre ces Princes infidèles à leur origine, de les poursuivre par une opposition formelle et systématique. Puis, reprenant, peut-être, la confiance avec laquelle Vladimiresco en appelait naguère des hospodars fanariotes au Sultan, ils verraient s'il n'est point enfin parmi eux quelque autre boyard dont on puisse faire un prince qui, respectueux pour la suzeraineté ottomane, saurait enfin continuer largement les traditions de 1821 et mettre le pouvoir aux mains du roumanisme. Dans tous les cas, que la pensée nationale s'empare du gouvernement du pays, soit parce que les Princes actuels ne craindraient point de lui ouvrir leurs bras, soit parce qu'elle aurait elle-même élevé sur le trône un prince de son choix, ce jour sera le plus beau qui ait depuis longtemps brillé sur les Principautés et sur la Roumanie. Il portera la lumière et la joie dans toutes les directions, de la Mer Noire à la Theiss, du Danube au Dniester. Les Transylvains, qui ne manquent jamais d'appeler les deux Principautés leur patrie, croiront eux-mêmes triompher. Les Bessarabes n'auront de tout ce qui leur reste de liberté pour applaudir au succès de leur frères valaques, et il y aura ainsi des hommes heureux par la pensée roumaine jusque sous le sceptre des czars. Ce jour-là aussi, par la vertu de cette communauté d'intentions et par l'effet universel de la victoire des Moldo-Valaques, l'unité roumaine aura fait un pas décisif, et le mouvement roumain sera devenu une des puissances morales, une des forces politiques les plus grandes de l'Europe orientale.

■ I. B.C.S., Așezămintul N. Bălcescu. Publicată în „Studii”, 2/1962, p. 379–380 (C. Bodea și P. Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*). — II. H. Desprez, *Le Moldo-Valachie et le mouvement roumain*, în „Revue des Deux Mondes” XVIII (1848), vol. XXI,

p. 105—131 (apărută și în broșură, 8°, 31 p.); reproducere în *Anul 1848* I, p. 86—122; Partea citată, în *Anul 1848*, este la p. 116—118.

■ 1. Broșura a apărut la Bruxelles, 1847. 2. E vorba de articolul lui H. Desprez, din care redăm extrasul de față.

89

DESFIINȚAREA VĂMII DINTRE ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI MOLDOVA

ARTICOLUL 8 DIN ACTUL DE CONVENȚIE ÎNTRE ÎNVECINATELE PRINȚIPATE
A ȚĂRII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVII PE AL DOILE PERIOD

Art. 8-le. Mărginirile și vămuirile urmate pînă acum și care au a se mai urma pînă la 1 ghenarie 1848, asupra liniei graniței despărțitoare dintre amîndouă prințipatele se desființează și vor rămîne desființate pentru totdeauna, fără însă a se sminti veniturile sfaturilor orașenești sau a eforiilor, pentru cîte obiecte fiind supuse la plată de asemenea venituri se vor consoma înlăuntru orașilor. Spre acest sfîrșit, se legiuesc și vor rămîne pentru totdeauna statornicite și nestrămutate regulile următoare :

A. Mărfurile și produsele pămîntești, lemnăriile, petrăria, vitele, băuturile și orice alt product a prințipatelor învecinate, fără osăbire de fel, sint slobode prin reciprocitate să intre dintr-un prințipat în celălalt fără să plătească nimic sub cuvînt de vamă, axiză, tacsie sau altă numire și fără să fie supuse la vreo revizie ; se osebește sarea, care este oprită de a trece dintr-un prințipat în celălalt pentru osăbirea prețurilor în consumația dinlăuntru țărilor, hotărîte prin Reglementurile Organice.

B. Dacă unele dintr-aceste, trecînd de la un prințipat la altul s-ar exporta piste celelalte graniți a țării în care ar fi intrat, vor plăti dreptul exportăției la stăpînirea țerii prin a căreia graniță se vor exporta.

C. Toate mărfurile și alte obiecte străine cîte au slobodă intrare întru aceste două prințipate, plătind odată vama importației la a lor intrare, sint slobode de a trece și în cealaltă țară, fără nici o plată de vamă. Iar cele ce se vor aduce printr-un prințipat în cealalt, anume prin tranzit, pe de o parte la granița pe unde vor intra se vor supune la regulile de tranzit, iar pe de altă vor plăti a lor vamă la locul unde se vor deschide sau se vor aduce anume spre vînzare.

D. În vara viitoare, o comisie mixtă și alcătuită de oameni cu spețialitate și împuterniciți prin poronci și instrucții ale înaltelor oblăduiri, vor alcătui condițiile vămilor din amîndouă prințipatele, precum și o asemănată tarifă pentru toate obiectele ce vor fi supuse la plata de vamă, socotită cîte trei la sută și care se va reinnoi pe fieștecare curs de șese ani. Se înțelege că în această tarifă nu are a se cuprinde exportăția vitelor și a zaherelilor, fiind pentru aceste hotărîtă osebită plată. Bazul ce vor lua aceștia asupra

prețurilor obiectelor, după care vor hotărî anume sumă pentru acei cuveniți câte trei la sută la fiecare obiect, vor fi prețurile din cei din urmă trei ani din amîndouă prințipatele unite și din care vor trage prețul de mijloc.

E. Cu acest feliu de condiții și tarifă, desăvîrșite prin toate formalitățile cerute, se vor vinde prin lițitație vămile Țerii Românești și a Moldovei, unite cătră unul și același cumpărător, sau cătră una și aceeași companie, pentru un period în țara Moldovei și pentru celălalt în Țara Românească și prin urmare cu asemenea chip pentru toate perioadele următoare. Se vor păzi însă totdeauna formalitățile trebuincioase și știute pentru toate cele de asemenea fire lițitației ale veniturilor publice și se îndatorează stăpînirea, în a căreia țară se va săvîrși vînzarea, ca să ieie și pentru cealaltă țară osăbită siguranție, potrivit cu cuprinderea condițiilor, pe care să o trimită la Visteria respectivă spre a sta zălog pînă la sfîrșitul contractului.

F. Prețul cel de pe urmă al adjudecației, asupra căreia va încheie contract cumpărătorul cu stăpînirea țării întru care se va săvîrși vînzarea, se va împărți în trei deopotrivă părți, din care două se vor da în Visteria Țerii Românești și una în Visteria Moldavei.

Art. 12 - l e. Articul al 8-le a acestui proiect de convenție se va da în chibzuirea cinstitelor Obștești Obicinuite Adunări din amîndouă Prințipatele în sesiile viitoare și după săvîrșirea acestii formalități se vor schimba a lui ratificații în capitala Iași, în curgire de cincisprezece zile sau mai curînd de se va pute face.

Subtiscăliții, imputerniciți prin luminatele ofisuri ale Preainălțaților domni și anume a Preainălțatului domn al Țerii Românești cu ofis de sub No. 2 și al Preainălțatului domn al Moldovei cu ofis de sub No. 2, am alcătuit și am iscălit acest act de convenție, puind și ale noastre peceți. Închiet în capitala Iași, la anul 1846, ghenarie 30 zile.

■ „Buletin, foaie oficială”, Iași, XV, 1847, nr. 101, 21 decembrie, p. 577—578.

PARTIDA LIBERALĂ DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ

90

R. G. COLQUHOUN, CONSUL GENERAL BRITANIC LA BUCUREȘTI, CĂTRE
STRATFORD GANNING, AMBASADORUL ANGLIEI LA CONSTANTINOPOL

Confidențial

Excelență,

București, 6 aprilie 1848

Îndată după sosirea veștilor asupra evenimentelor de la Paris a început o foarte activă mișcare printre tinerii de aici; mulți dintre ei, după cum v-am mai relătat, au studiat în Franța. Partidele erau divizate, cei mai

Doi frunțași
ai Partidei
liberale:

341.

tineri fiind doritori de schimbări mai mari decât cele pe care cei mai vîrstnici erau dispuși să le admită. Dintre tineri un domn Constantin Rosetti și un domn Ion Ghica (acesta din urmă ginerele d-lui de Mavros, directorul general rus al carantinelor) sînt conducătorii recunoscuți. Personalitățile acestor doi tineri, deși foarte diferite, îi îndreptățesc să ia conducerea în cazul unei mișcări.

C. A. Rosetti

Dl. Rosetti, un om cu o minte vioaie dar cu idei nu foarte sănătoase, strict onest și onorabil, poet de oarecare valoare în țara sa, prieten personal al multor conducători actuali ai afacerilor publice în Franța, este partizanul unor măsuri foarte radicale. El a avut mai multe întrevederi cu Principele, vorbindu-i deschis și oferindu-se să-i dezvăluie numeroasele abuzuri de care se fac viuovați de mulți ani miniștrii și oamenii săi. El a demonstrat necesitatea unor concesi imediate și vaste care trebuie făcute opiniei publice, ca : Libertatea presei ; Responsabilitatea ministerială ; Despovăruirea țărănimii de grelele sarcini care o doboară, trecîndu-le asupra clasei boierilor și celei negustorești, care acum sînt scutite de orice fel de impozite și a cerut stăruitor Principelui să dizolve actuala Obștească Adunare, aleasă cu o atît de flagrantă încălcare a Regulamentului organic ; a mai cerut ca dreptul de vot, limitat foarte de curînd printr-o simplă greșită aplicare sau greșită interpretare a Regulamentului, să fie extins la toate persoanele posedînd pămînt sau case. La toate aceste propuneri Principele a răspuns evaziv, declarînd că în inima lui el era un și mai adevărat patriot român decît d. Rosetti, dar că momentul nu era favorabil și nici Țara Românească nu era în situația de a fi înzestrată cu asemenea instituții ; el a încheiat cerînd insistent d-lui Rosetti să înceteze de a mai ține în casa sa întruniri ale nemulțumiților care au provocat în tot orașul un sentiment de nesiguranță foarte dăunător ordinii publice. Dl. Rosetti a contestat că ține întruniri sedicioase. El a spus că întrunirile de la el de acasă și din alte 2—3 case erau justificate de alarma născută în mintea lor de măsurile de securitate care păreau a fi luate de Principele însuși și de unii dintre cei mai primejdioși dintre miniștrii săi, ca de exemplu mutarea în plină zi a fondurilor Cassei Centrale, a Spitalului și Mitropoliei de la locul lor obișnuit la vistieria țării, sau știrea că în cursul mai multor nopți Ministrul de Interne, d. Villara și Aga de Poliție (două persoane unanim detestate) scosese din oraș toate bunurile lor de valoare, bani și documente.

Principele s-a despărțit de d. Rosetti cerîndu-i ca Partida liberală să-l considere pe el, domnul, ca un statornic și leal prieten atunci cînd s-ar ivi împrejurarea. D. Rosetti, considerînd că aceste promisiuni erau vorbe goale și văzînd că nu era altceva de făcut, și-a continuat planurile pentru o mișcare cînd a sosit la noi știrea asupra evenimentelor de la Viena, urmată de rapoarte de la St. Petersburg (infirmate ulterior).

Ion Ghica

Celălalt conducător, d. Ion Ghica, este un om de factură diferită de a d-lui Rosetti. El nu are entuziasmul acestuia din urmă și poate nici nu este animat de un spirit patriotic atît de înflăcărat. Este un om rece, calculat și eu cred că este omul care se ridică acum în țara sa. În plus el este nepotul

d-lui Câmpineanu, iar prin înrudirea sa cu d. Mavros, are o situație materială bună. Fiind un Ghica, este foarte periculos pentru Domn, care se teme de el mai mult decât de oricare alt boier. Posedă o cultură aleasă și ideile sale sînt mai sănătoase decât ale d-lui Rosetti. Îl cunosc de mulți ani și am o părere foarte bună despre el. În foarte multe conversații pe care le-am avut împreună am încercat întotdeauna să-l fac să considere țara sa într-o lumină care știu că este nepopulară aici, dar pe care eu o consider a fi singura recunoscută de guvernul Majestății Sale, și anume ca făcînd parte din Imperiul Otoman. Și cred că am izbutit să-l fac să recunoască justetea observațiilor mele și să admită că numai de la Poartă se poate obține un avantaj important pentru țara sa.

Acum cîțva timp, plictisit de situația țării sale și de persistența Principelui de a nu-l utiliza pe el sau vreo altă persoană cu vederi progresiste, a hotărît să meargă la Constantinopol să-și ofere serviciile Porții, cu speranța că dacă ar izbuti să-și găsească o utilizare acolo ar putea mai ușor să se facă folositor Principatului. I-am făgăduit atunci tot ajutorul meu în materie de recomandări și el s-a hotărît să pornească acolo în vara aceasta, dar împrejurările s-au schimbat și vederile sale de asemenea.

D. Ghica este poate singurul tînăr din Partida liberală pe care Principele nu l-a invitat la el, căutînd să-l cîștige sau să-l intimideze. Este totuși bine văzut la consulatul rus din cauza legăturilor sale cu d. de Mavros. Recent a fost foarte activ, străduindu-se să deschidă ochii d-lui Kotzebue.

Vederile d-lui Ghica sînt, după cum am arătat mai sus, mai sănătoase decât ale colegului său, d. Rosetti. El este totuși de acord cu multe din punctele cerute de Partida liberală, dar este foarte doritor ca demoralizantul sistem al domniei pe viață, sau mai degrabă al domniei numai atît timp cît sînt agreeați de cele două Curți, să fie abolit. El ar voi să elibereze țara, dacă lucrul este posibil, dar în așa mod încît Poarta să nu piardă nici unul din avantajele pecuniare, și ca inițiativa, chiar pentru libertate și independență, să vie de la Poartă; un asemenea curs al împrejurărilor ar fi acela care ar lipsi direct Curtea protectoare de dreptul de a interveni în administrația internă a țării.

El argumentează spunînd: „Poarta nu are în realitate nici o influență în Principate decât atît cît îi permite Rusia. Ea primește în fiecare an un neînsemnat tribut, care nu reprezintă decât o picătură în trezoreria sa. Țara Românească este gata să-și cumpere independența ei reală față de Poartă contra unei sume reprezentînd de 10, 12 sau 15 ori tributul anual, Europa urmînd să hotărască forma de guvernămînt și să-i garanteze independența. Poziția geografică a țării este de așa natură încît ea ar fi de mare folos Europei în general; pentru Turcia mai ales, ea ar constitui o frontieră de protecție”.

Acestea sînt vederile d-lui Ghica, și eu cred că este de datoria mea, chiar cu riscul de a deveni obositor, să le prezint în întregime. Opiniile d-lui Rosetti sînt departe de a fi tot atît de sănătoase sau precis fixate.

Vederile lui :

Consulul rus,
W. Kotzebue

Consulul general rus, d. Kotzebue, a invitat pe cei doi de mai sus și pe alți câțiva din partida lor și după ce le-a ascultat dorințele i-a prevenit că la prima apariție a vreunei izbucniri el va face ca în 4 zile un corp de armată să ocupe Principatele și astfel ei înșiși vor atrage asupra lor răul de care, ca patrioți români, se temeau atât de mult, o ocupație rusească; le-a făgăduit însă că dacă renunță la orice acțiune violentă, se va strădui să facă ca abuzurile de care se plîng să fie îndreptate de către Principe.

Situația
în țară...

Pentru moment lucrurile sînt liniștite, dar o privire îngrijorată este încă îndreptată spre Nord și cursul acțiunii Partidei liberale de aici va depinde de știrile care vor veni de acolo.

De cîtva timp se observă în aceste provincii o permanentă perindare de persoane avînd legături cu Polonia, și săptămîna trecută șapte indivizi aparținînd acelei națiuni, rezidînd aici oarecum incognito, au pîlecăt spre Moldova și Galiția.

Puterea Principelui constă în neunitatea de vederi din sînul Partidei liberale. Săptămîna trecută cîțiva tineri s-au desprins de partidă, fie atrași de promisiunea unor posturi, fie speriați de amenințările consulului rus pe de o parte, și ale Principelui, pe de alta. Într-adevăr, patru dintre tinerii mai importanți urmau să fie exilați și numai cu mare greutate a consimțit Principele să renunțe a acționa cu asprime față de ei.

Nemulțumiri
și temeri
în sînul
bătrînilor
boieri

Boierii mai în vîrstă nu sînt nici ei cu nimic mai mulțumiți decît tinerii, de starea actuală a afacerilor publice, dar nemulțumirea lor este mai ales personală față de domnitor, fiecare din ei sperînd poate să ocupe poziția invidiată în eventualitatea unui loc vacant. Ei se tem aproape tot atît de mult ca și Principele de abolirea scumpelor lor privilegii și nu ar vrea de loc să fie obligați să contribuie la sarcinile statului; se tem cu oarecare îndreptățire de orice ar putea trezi minia țărănilor pe care de un lung șir de ani continuă să-i asuprească, țărani care ar avea înspăimîntătoare șocoteli de făcut cu stăpînii lor.

Am onoarea...

R. G. Colquhoun

Textul englez

Confidențial

My Lord,

Bucarest, 6th April 1848

No sooner did the intelligence reach us of the events in Paris, than a very active movement was commenced among the young men here, many of whom as I have already stated had gone through their studies in France.

Parties were divided, the younger men being desirous of far greater changes than the elder ones were disposed to admit. Of the young men a Mr Constantine Rosetti and Mr John Ghyka (this latter son-in-Law of Mr de Mavros, the Russian Director General of Quarantines), were the decided leaders. The characters of these two young men though very different, qualified them for taking a lead in any movement.

Mr Rosetti, a man of ardent mind but not very sound ideas, strictly honest and honorable, a poet of some merit in his country, a personal friend to many of the present heads of affairs in France, was eager for very vigorous measures. He had several interviews with the Prince, and in these he opened his mind freely, offered to point out to the Hospodar the numerous abuses of which his ministers and agents have for several years been guilty. He urged on the Prince the necessity of making immediate and large concessions to public opinion, such as liberty of the Press; the responsibility of the Ministers; the taking off from peasant the very onerous burdens with which he is weighed down, and to throw these burdens on the bofars and mercantile classes, who are at present free from every sort of tax. He urged on the Prince the necessity for dismissing the present Chamber of Assembly, elected under such glaring breach of the Organic Règlement, and demanded that the elective franchise so recently limited, by the simple misapplication or rather misinterpretation of the Règlement, should be extended to all persons possessed of landed property or houses. — The Prince to all these proposals replied evasively, declared he himself was at heart more of a true Wallachian Patriot than Mr Rosetti was, but that the moment was not favorable, nor was Wallachia in a condition to receive such institutions; and ended by urging Mr Rosetti to desist from holding at his house meetings of the discontented, which caused a feeling of uneasiness to exist throughout the City, highly injurious to public order. — Mr Rosetti disclaimed holding seditious meetings. He said the reunions at his and at two or three other houses were caused by the alarm created in their minds by measures of precaution which appeared to have been taken by the Prince himself and some of the most obnoxious of his Ministers, such as the removing at mid-day [of] the Central Caisse and Hospital and Metropolitan funds from their usual place to the Public Treasury; the report that during several nights the Minister of the Interior, Mr Villara and the Aga of Police (both men thoroughly detested) had been removing from the City all their valuable property, money and papers.

The Prince dismissed Mr R[osetti] with the request that the Liberal Party would count on him, the Hospodar, as their firm and true friend when an opportunity should present. Mr R[osetti] held these promises as so much empty air, and seeing nothing could be done, the plans were still going on for a movement when Intelligence of the affairs of Vienna reached us, followed up by the reports from St. Petersburg (since contradicted).

The other leader, Mr John Ghyka is a man of a different stamp from Mr Rosetti. He does not possess the enthusiasm of the latter, and perhaps

not all his keen spirit of patriotism. But he is a cool calculating man, and one I should certainly pronounce a rising man in his country. He is moreover nephew of Mr Campineano and from his connexion with Mr Mavros a man of independent fortune. As a Ghyka, he is particularly obnoxious to the Hospodar, who fears him more perhaps at heart than any other bofar. He is well educated and his mind is of a more solid kind than that of Mr Rosetti. — I have known him for many years and have a high opinion of him. In the many conversations I have had with him, I have always tried to bring him to view his Country in a light which I know to be unpopular here, but which I consider to be the only one which will be recognised by Her Majesty's Government, namely as forming a part of the Ottoman Empire. And I have, I believe, now brought him to admit the justice of my remarks, and to allow that from the Porte alone can come any solid benefit to his Country.

A short time ago, wearied out by the state of his Country and from the persistence on the part of the Prince not to employ him nor any person of progressive views, he had resolved to go to Constantinople to offer his services to the Porte, and in the hopes that if he should succeed in making his way there, he might more easily benefit the Principality. I promised him at the time, every assistance in the way of recommendation, and he had intended proceeding this summer, but circumstances have changed and his views also.

Mr Ghyka is perhaps the only young man of the Liberal Party the Prince has not called on and endeavored to gain over or to intimidate. He is however well looked upon by the Russian Consulate, in consequence of his connexion with Mr de Mavros, and has been actively at work of late in endeavoring to open Mr Kotzebue's eyes.

Mr Ghyka's views, as I said before, are more sound than those of his colleague Mr Rosetti. He concurs however in many of the things demanded by the Liberal Party, but he is anxious that the demoralizing system of life governors, or rather governors existing only during the pleasure of the two Courts, should be done away with. He would free the Province if possible, but in such a manner that the Porte should not lose any pecuniary advantage, and that the initiative, even for freedom and independence, should come from the Porte — as such a course would be one which would directly remove from the Protecting Court the right of interference in the internal administration of the Province.

He argues : „The Porte has really no influence in the Provinces except such as Russia allows her to have. She receives her paltry tribute every year which is a trifling sum in her Treasury. Wallachia is ready to purchase her real independence from the Porte for ten, twelve or fifteen years' amount of the annual tribute, and let Europe fix on the form of government to be established, and guarantee her independence. The geographical

position of the Province is such as to be of great utility to Europe in general, and to Turkey in particular it would be a frontier of protection".

Such are the views of Mr Ghyka and I think it my duty, at the risk of being tedious, to state them fully. — Mr Rosetti's are far from being as sound or as well digested.

The Russian Consul General, Mr Kotzebue, requested the above two and a few more of their party to call on him, and he then after asking what they required, told them that on the first appearance of any outbreak he would in four days have a corps of armée of occupation in the Provinces and thus they would bring on themselves the very evil which they, as patriotic Wallachians, so much dreaded, a Russian occupation; but he promised in the event of their desisting from any violent measure to use his endeavors to get the abuses, of which they complained, redressed by the Prince.

For the moment the matters are quiet, but an anxious eye is still turned towards the North, and on Intelligence from it will depend the course which the Liberal Party here will take.

There has been for some time past a constant passage of persons connexed with Poland through the Provinces, and last week seven persons of that nation who were residing here under a species of incognito left this for Moldavia and Gallicia.

The strength of the Prince here consists in the disunion among the Liberal Party. Last week several of the young men seceded, either gained over by promise of place, or frightened by the threats of the Russian Consul on the one hand, and of the Prince on the other. Indeed four of the principal young men had been destined to be exiled and it was with difficulty the Prince consented to forbear acting towards them with severity.

The elder boiars are hardly less ill-pleased at the present state of affairs than the younger ones, but their dislike is mostly personal to the Hospodar, each perhaps hoping to fill the envied place in the event of a vacancy. They dread almost as much as the Prince an abolition of their long cherished privileges and would be very unwilling to be compelled to bear their share in supporting the charges of the State; and they, dread, with some reason, any thing which might awaken the energies of the peasants whom for a long series of years they have continued to oppress, and who would have fearful accounts to settle with their masters.

I have the honor to be etc.

Robert G. Colquhoun

PREGĂTIRI...

91

ION GHICA, NOTE SCRISE SUB DICTAREA LUI N. BĂLCESCU ASUPRA EVENIMENTELOR CARE AU PRECEDAT REVOLUȚIA DE LA 1848¹

Tineretul
revoluționar
român
la Paris

În Paris, aceleași simțiri revoluționare și aceeași acțiune între românii călători și studenți, fără însă vreo înțelegere prealabilă cu revoluționarii [din] București.

În Paris, îndată după revoluția Vienii, Bălcescu convocă la dînsul o adunare în Paris, rue de l'Université 94. Toți moldo-românii, afară de frații Brătieni, să adunare la 20 martie seara². Acolo s-a hotărît în cea dintîi adunare a se face o mișcare; s-a făcut un program potrivit proclamației ce s-a făcut pe urmă în iunie; acest program, afară de chestiunea proprietății, era același de la 1840. În pricina proprietății, s-a hotărît în unanimitate de toți moldo-românii prin împroprietărirea țaranului cu despăgubire. Într-al doilea seară s-a hotărît ca toți să plece ca să intre în țeară. Bălcescu, în puterea „Societății Fraților”, în care Tell era unul dintre cei mai principali membri, sigur prin urmare a avea o putere armată, a propus ca toți, atît moldoveni, cît și rumâni, să se adune în Valahia ca să înceapă mișcarea de acolo și să treacă iarăși împreună în Moldova. Moldovenii au fost de părere ca mișcarea să fie simultană și ca fiecare să meargă în principatu lui.

N. Bălcescu și
A. G. Golescu
spre țară

La 20 martie, Bălcescu a plecat din Paris cu Alecu Golescu-Negru și toți românii au urmat în puține zile, urmînd chiar și tinerii cîți nu luase parte la adunări, bănuind scopul plecării. Trecînd pînă Germania, la Colonia era toată lumea în picioare pentru primirea prințului Czartorinsky, care trecea la Berlin, unde fusese chemat de crai și de neam pentru înțelegerea pentru caz de resbel cu Rusia.

Prin
Germania

A doua zi, Bălcescu și Golescu au pornit într-un tren cu prințul Czartorinsky, care la fiecare stație era priimit cu entuziasm de populație și de deputații care-l saluta ca crai al Poloniei. Bălcescu cunoștea pe prințul Czartorinsky, care era foarte bun prieten cu De Lamartine, care de curînd numise pe generalul Aupick ambasador la Constantinopol, trimițîndu-l și cu instrucții de la contele Zamoiski.

Înțelegerea
cu Adam
Czartoryski

După masă, Bălcescu, înțelegîndu-se cu Czartorinsky, s-au dat *rendez-vous* la Hanovre. Acolo, seara, era generalul Czanowski, contele Bisczeanowski și alți lehi. Acolo, Czartorinsky le-a spus că se apropie și el de Polonia ca să facă o mișcare, sprijinit de Prusia și că trebuie mișcările combinate. I s-a zis că în Principate mișcarea este sigură și gata împotriva Rusiei, dar că li lipsesc arme și ofițeri și că trebuie să se procure de lehi. D. Czartorinsky a răspuns că ofițerii și generalii sînt foarte căutați, dar cu toate acestea s-a îndatorat să procure un număr destoinic ca să poată organiza oșfirea. Cît pentru arme, a scris lui De Lamartine pentru 20 mii de puști, care să vor plăti de țeară după izbucnirea revoluției. Cît pentru Turcia, deși mișcarea

rumânilor fiindu-le favorabilă, dar nu vor îndrăzni să o susție la început, ci vor face o tabără la Rusciuc, dar mai pe urmă, văzînd că rumânii lucrează serios, nu numai nu-i va contraria, dar îi va sprijini, și a dat scrisori de recomandare pentru agenții lui Potocki în Galiția și Czaika la Constantinopol.

La Magdeburg, Bălcescu și Goleșcu s-au despărțit de Czartorinsky și, pe la Dresda și Leipsik, s-au dus la Viena. La Viena au espeduit prin ambasada franceză și princessa Marceline Czartorinsky, nepoata principelui, scrisorile lui Czartorinsky către Lamartine, împreună cu o scrisoare din partea lui Arăpîlă. Într-aceia scrisoare Goleșcu recomanda lui De Lamartine pe Desprez pentru consulatu de București, ca un om care scrisese asupra principatelor și se părea devotat cauzei rumânilor.

Piste 3 zile a plecat din Viena cu vaporu după malu drept, ca să meargă pe uscat de la Orșova.

În Banat se vorbea de intrarea muscalilor în țară, de revoluția în București și în Iași. La Turnu-Severinului, Vlădăianu, cîrmuitoru județului, le spune că revoluția trebuie să fi izbucnit în București, pentru că duhurile erau foarte agitate. Ispravnicu, precum și ofițerii miliții vorbeau foarte slobo și înfocat; erau siguri de izbînda revoluției.

Ajunșînd la Craiova, toți îi asigură că revoluția era sigură, și țeranii piste Olt ziceau că mai au o lună. Văzînd că țeara este agitată, trecînd pe la Caracal, unde nu au putut întîlni pe Magheru, care avea reputația de pandur vechi, a doua zi s-au dus la Islaz să vadă pe Pleșoianu², care se afla acolo în garnizoană. Pleșoianu, care se afla la Turnu, priimind scrisoarea Bălcescului, a venit a două zi. Hotărîrea pentru care veneau în țeară, comunicată Pleșoianului, și arătîndu-i că pretutindeni în țeară au găsit duhurile aprinse și aducîndu-i aminte îndatoririle și făgăduielile luate de mai-nainte, [că] chiar singur de va porni cu roata lui spre Craiova scoală toată țeara în picioare, Pleșoianu răspunse că păstrează aceleași sentimente și că este gata și că are încrederea soldaților, dar că voiește mai întîi să fie înțelegere cu Tell, căci se cuvine ca și el să fie asociat la o asemenea faptă. Bălcescu și Goleșcu răspunseră că și ei o doresc și că nu se îndoiesc de Tell, dar, înainte de toate el, Pleșoianu, să se ție gata. Chiar în ziua aceea Pleșoianu începu a face propagandă soldaților, aruncîndu-le vorbe împotriva ciocailor.

A doua zi, Bălcescu și Goleșcu se îmbarcă pe vaporul care trecea la Giurgiu și seara ajunseră în Giurgiu, unde Tell, care se afla pe mal, sări și [îi] îmbrățișă. A doua zi de dimineață își deteră *rendez-vous* cu Tell pe cîmp, unde îi comunică hotărîrea de a face cît mai în grabă o revoluție, programul hotărît în Paris și cele ce s-au vorbit cu Pleșoianu. Îi spuseră că părerea lor este că, dacă el poate dispune de batalionu ce comanda, să pornească spre București, în vreme ce Pleșoianu va porni cu roata lui spre Craiova, și, după aprinderea în care să află țeara și cele ce se zic despre starea duhurilor în București, mișcarea nu poate să nu izbutească; iar de nu, să meargă la Pleșoianu, să se puie în capul roatei lui și să pornească

La Viena

În Banat

Întîlnirea de
la Islaz cu
N. PleșoianuÎntîlnirea
la Giurgiu cu
Chr. Tell

spre Craiova, sigur că ocupația acestui oraș îl va face stăpîn peste 5 județe de piste Olt și va provoca o mișcare în București. Tell spuse că nu poate dispune de batalionul lui, fiind împrăștiat și rău văzut de căpitani, dar că se unește cu părerea din urmă d-a lua comanda roatei Pleșoianului. El zise că nădăjduiește să poată trage pe Magheru, care îi este prieten, și că pentru aceea va porni îndată ca să întâlnească pe Magheru și pe Pleșoianu, iar lor le zise că, mergînd la București, să caute să unească într-o coaliție toate partidele pentru mișcare și mai ales a împăca pe Eliad cu tinerimea; îl întreabă Bălcescu care este opinia lui de Eliad; răspunse că îl crede, că este un porc de cîine (sic!), dar că s-a făcut agitator de cîteva zile, că este popular și că poate fi de folos și că va fi măgulit de nădejdea că, aruncîndu-se în revoluție, va juca o rolă ca a lui Lamartine. Tell însă au zis că, chiar neizbutind a uni pe Eliad cu tinerimea, el tot este gata a face o mișcare chiar și singur, sfătuiindu-i să închipuiască de ceva bani.

La București:
tatonări,
consultări

Ajungînd la București, au găsit pe Ion Ghica, pe Ruset, pe N. Crezulescu dispuși la mișcare. Goleștii nu s-au mai unea la mișcare ca în zilele dintîi. Bibescu băgase intrigă și făcuse pe Ștefan Golescu să creadă că el, Bibescu, va face revoluția de care avea trebuință țeara.

Bălcescu fiind bolnav, Al. Golescu s-a dus singur la Eliad, comunicîndu-i cele zise de Tell, precum și programul. Golescu s-a întors foarte nemulțumit de Eliad, carele cu toate că intra în ideea de a face o revoluție, dar nu poate primi ideea proprietății, nevoind să ia moșiile oamenilor și că nădăjduiește să aibă o catedră la școală, pe care i-a făgăduit-o Bibescu, și că atunci va putea face propagandă. După două zile a mers să vadă pe Bălcescu; dar un om fără idee și fără convicție revoluționară; Bălcescu s-a desnădăjduit despre [el]. Joi ne-am adunat la Ruset, A. Golescu, Ruset, N. Crezulescu, Ghica și Bălcescu. Acolo s-a hotărît ca Alecu Golescu și acesta să pornească la Giurgiu și să ducă bani lui Tell, în vreme ce, pe d-altă parte, Ghica și Bălcescu să meargă să-l împreune la Izlaz. Bani s-au luat în chezașia lui Al. Golescu-Negru și Ghica de la Alecu Golescu-Albu, bani pe care îi strînsese pentru Societatea studenților români. Părerile fură împărțite: unii voră ca Alecu Golescu să pornească îndată. Caracaș, judecător la Tribunalul Giurgiului, îl aștepta cu trăsura înhamată. Alții cereau să se mai amîne mișcarea, ca să vedem cum merg lucrurile Europii.

Sosirea
fraților
Brătieni

A doua zi, vineri, la altă adunare, la amiazi ne adunărăm iarăși la Ruset, unde sosiră și frații Brătieni, viind de la Paris, și care avuseseră convorbire cu De Lamartine. Ruset a propus să se primească în sfat și, deși personal Bălcescu și Golescu nu erau bine cu dînșii, dar au primit a intra în sfat, cunoscînd sentimentele lor patriotice.

Aminarea
revoluției

Atunci hotărîrăm să ne adunăm seara la Alecu Golescu ca să hotărîm dacă mișcarea trebuie făcută în ziua de Paște. Brătianu avea ideea d-a recruta oameni în Transilvania și d-a intra pe la munți. Discuția s-a făcut vie între Bălcescu și Brătianu, acest din urmă împotrivindu-se la mișcarea prin miliție, zicînd că ar fi o mișcare pretoriană, și a ajuns lucru la expresii neplăcute și ne-am despărțit seara cam picați unii pe alții. Atunci

ne-am despărțit : Brătianu Take plecînd să asiste la Blaj, ca să fie la adunarea de la 15 mai, Iancu Brătianu la Pitești, Alecu Golescu la țeară la dinsu și Crezzulescu la Paris.

Bălcescu a cerut și el un pașaport ca să meargă la Blaj, dar Villara, vornicul din năuntru, i l-a refuzat. Întrebîndu-se cuvîntul pentru care refuză pașaportul, a răspuns că fiindcă așa voiește și o face fiindcă este tare : „Faceți și dumneavoastră cum oți voi cînd veți fi tari !” Cînd s-a făcut revoluția, Villara și-a adus aminte această vorbă, zicînd că a zis-o într-un ceas rău. Guvernul refuză pașaportul la toți pentru Transilvania, chiar transilvanilor. Roman, Acsentie și Laurianu au venit să ceară povața la Ghica și la Bălcescu și i-au sfătuit să meargă printr-ascuns. Cît pentru purtarea politică, Ghica și Bălcescu au redijat instrucțiului Laurianu, în care îi prescrie să nu rupă cu ungurii, fiind însă pentru drepturile rumânilor și să caute a aduce pe unguri să înțeleagă că în unirea lor cu rumânii, este salvarea amîndurora naționalităților de către nemți și de către slavi, fiindcă ar fi puternici împotriva celor dintli și ar împărți în două pe slavi, oprindu-i d-a se uni.

În vremea aceasta, Ștefan Golescu cu Alecu Albu și cu Niculache, deși întristat vîzînd pe prietenii lui lăsîndu-i pe din afară, dar nu se putea despărți de Bibescu, după tîlmăcirea ce a avut cu prietenii lui, care i-au declarat că lucreasă fără dinsul și că-l va priimi în ideile lor cînd își va pierde iluziile ce are asupra Bibescului. Atunci Ștefan s-a dus la Vodă și i-a vorbit de îmbunătățirea stării țăranilor, care i-a răspuns că se poate duce să facă orice îmbunătățire. Întemeiat pe acest cuvînt, s-au dus toți frații la Golești, unde, strîngînd pe lăcuitori, au și făcut o tocmală în bani cu țăranii.

■ Reproducere după original, B.A.R., Arhiva I. Ghica, VI. Acte, f. 557—563; Publicat de Gh. Georgescu-Buzău, *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea deslănțuirii revoluției din 1848*, „Studii”, IX, 1956/1, p. 57—62.

■ 1. După cum am mai semnalat, aceste note atribuite lui Bălcescu aparțin de fapt lui Ion Ghica. 2. La f. 557v. adaosul următor : „La adunare a fost Alecu Golescu-Negru, Bălcescu, Alecsandri Iancu, Mălinescu, Leca, Rășcanu, Curie, Mavrodin, Bolintineanu, 3. În text, peste tot, Pleșoceanu.

Participarea
la Blaj.
Piedici
întîmpinate

Orientarea
revoluției în
Transilvania

Frații
Golești

ÎN SENSUL VECHILOR CAPITULAȚII. . .

92

SCRISORI DE ACREDITARE ȘI INSTRUCȚIUNI PENTRU ION GHICA,
LA CONSTANTINOPOL

1.

Cîțiva români¹ dintre cei mai influenți, dornici să asigure țării lor prosperitatea internă sub egida integrității Imperiului otoman, au onoarea de a-l trimite pe domnul Ion Ghica în calitate de agent confidențial și re-

prezentant al ideilor lor și al dorințelor lor pe lângă guvernul imperial al Înălțimii Sale Sultanul.

Patrioții români nutresc speranța fermă de a vedea reușind misiunea domnului Ion Ghica, misiune care are drept scop de a face Principatul să reîntre în sensul adevărat al vechilor sale capitulații cu Sublima Poartă, conform instrucțiunilor date domnului Ion Ghica și pe care acesta este autorizat să le comunice oral sau în scris guvernului imperial.

N. Golescu, C. A. Rosetti, Ștefan Golescu,
D. Brătianu, N. Bălcescu, Radu Golescu,
Dimitrie Ghica, C. Bălcescu, I. Eliade,
A. G. Golescu, I. C. Brătianu, C. Bolliac,
Alexandru C. Golescu, I. Câmpineanu

Textul francez

Quelques uns des Valacs¹, les plus influents, désireux d'assurer la prospérité intérieure de leur pays sous l'égide de l'intégrité de l'Empire Ottoman, ont l'honneur d'envoyer Monsieur Ion Ghika comme agent confidentiel et comme représentant de leurs idées et de leurs vœux près du ministère impérial de Sa Hautesse le Sultan.

Les bons Valacs nourrissent la ferme espérance de voir réussir la mission de Mr. Ion Ghika, mission qui a pour but de faire rentrer la principauté dans le sens véritable de ses anciennes capitulations avec la Sublime Porte, conformément aux instructions données à Mr. Ion Ghika et que celui-ci est autorisé à communiquer oralement ou par écrit au ministère Impérial.

N. Golesco, C. A. Rossetti, Ștefan Golesco,
D. Brătianu, N. Bălcescu, Rodolphe Golesco,
Demetrius Ghika, C. Bălcescu, I. Eliade,
A. G. Golesco, I. C. Brătianu, K. Bolliak,
Alexandre K. Golesco, I. Câmpineanu

II.

Cîțiva români¹, dintre cei mai influenți, dornici să păstreze intacte vechile capitulații care leagă Principatul de Sublima Poartă, fixează următoarele instrucțiuni pentru a-i sluji drept linie de conduită domnului Ion Ghica, agentul lor confidențial pe lângă guvernul imperial al Înălțimii Sale Sultanul.

Patrioții români cred că un același interes trebuie să facă să reiasă că toate populațiile din Orient se află în situația care le cere să se înțeleagă asupra mijloacelor de a opune o rezistență comună agresiunilor ce ar putea să le vină din partea Rusiei.

Patrioții români au convingerea intimă că, pentru a asigura existenței lor politice o bază solidă și trainică, au nevoie să rămână strins legați de Imperiul otoman, pe care îl doresc mare și puternic și, în acest scop, ar fi necesar, mai înainte de toate, să se proclame următoarele dispoziții, ca fiind indispensabile și urgente :

1. Ca Principatul să fie menținut sub egida salutară a capitulațiilor glorioșilor Sultani Baiazid Ilderim și Mahomet al II-lea.

2. Ca Principatul Valahiei să aibă dreptul de autonomie, așa după cum rezultă din înseși aceste capitulații și, în consecință, ca Sublima Poartă să recunoască românilor dreptul de a aduce instituțiilor lor toate schimbările cerute în mod imperios de nevoile țării, fără să prejudicieze prin aceasta prerogativelor și supremației Sublimei Porți.

3. Ca guvernul imperial al Înălțimii Sale, de comun acord cu celelalte Cabinete ale Europei, să pună capăt pentru viitor oricărei intervenții a agenților Rusiei în treburile Principatului, ea fiind nedreaptă și contrară intereselor comune ale Sublimei Porți și Principatului.

Până atunci, cum intervenția armată a Rusiei în treburile Principatului devine din zi în zi mai iminentă, domnul Ion Ghica va atrage atenția Cabinetului Otoman asupra măsurilor ce trebuie luate în cazul în care Rusia ar vrea să-și pună amenințările în aplicare.

Alexandru C. Golescu, C. Bălcescu, N. Golescu,
C. A. Rosetti, Ștefan Golescu, D. Brătianu,
N. Bălcescu, I. Câmpineanu, I. Eliade,
Radu Golescu, A. G. Golescu, I. C. Brătianu,
C. Bolliac

Textul francez

Quelques-uns des Valacs¹, les plus influents, désireux d'assurer intacts les anciennes capitulations qui lient la Principauté à la Sublime Porte, arrêtent les instructions suivantes pour servir de ligne de conduite à Monsieur Ion Ghika, leur agent confidentiel près du Ministère Impérial de Sa Hautesse le Sultan.

Les bons Valacs croient qu'un égal intérêt doit faire également sentir que toutes les populations de l'Orient se trouvent dans la nécessité de s'entendre sur les moyens d'opposer une commune résistance aux agressions dont elles pourraient être l'objet de la part de la Russie.

Les bons Valacs ont la conviction intime que pour assurer à leur existence politique une base solide et durable ils ont besoin de rester intimement liés à l'Empire ottoman, qu'ils désirent grand et fort, et à cet effet il serait avant tout nécessaire de proclamer les dispositions suivantes, comme indispensables et urgentes :

1. Que la Principauté soit maintenue sous l'égide salulaire des capitulations des glorieux Sultans Bajazet Ilderim et Mahomet II.

2. Que la Principauté de Valachie ait le droit d'autonomie, ainsi qu'il résulte de ces capitulations mêmes, et en conséquence que la Sublime Porte reconnaisse aux Valacs le droit d'apporter à leurs institutions tous les changements exigés impérieusement par les besoins du pays, sans toucher toutefois aux prérogatives et à la suprématie de la Sublime Porte.

3. Que le ministère Impérial de Sa Hautesse d'un commun accord avec les autres cabinets de l'Europe mette un terme pour l'avenir à toute intervention des agents de la Russie dans les affaires de la Principauté, comme injuste et contraire aux intérêts communs de la Sublime Porte et de la Principauté.

En attendant, l'intervention armée de la Russie dans les affaires de la Principauté devenant de jour au jour plus imminente, Mr. Ion Ghika appellera l'attention du Cabinet Ottoman sur les mesures à prendre en cas que la Russie voudrait mettre ses menaces à exécution.

Alexandre K. Golesco, C. Balcesco, N. Golesco,
C. A. Rosetti, Stefan Golesco, D. Bratiano,
N. Balcesco, I. Campiniano, I. Eliade,
Rodolphe Golesco, A. G. Golesco, I. C. Bratiano,
K. Bolliak

■ B.A.R., Arhiva Ion Ghica, IV. Acte, doc. 18, 19. Text și semnături originale. Publicat în *Anul 1848*, I, p. 398–400 (cu data de 17 mai 1848);

■ 1. După exemplul unor texte de proveniență românească redactate în versiuni paralele română și franceză, pentru *Valac*, *Valacs*, *Valaques* am adoptat în traducerea de față corespondentul *român*, *români* (Cf. în acest volum, doc. 27 și 28);

PARTEA A II-A

REVOLUȚIA

Deșteptarea României

CĂTRĂ ROMÂNI

Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare,
N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător
Ce se-nalță pîn'la ceruri din a lumii deșteptare,

Ca o lungă salutare
Către-un falnic viitor ?

Nu simțiți inima voastră că tresare și se bate ?
Nu simțiți în peptul vostru un dor sfînt și românesc
La cel glas de înviere, la cel glas de libertate

Ce pătrunde și răzbate
Orice suflet omenesc ?

Iată ! lumea se deșteaptă din adîncă-i letargie !
Ea pășește cu pas mare cătr-un țel de mult dorit,
Ah ! treziți-vă ca dînsa, frații mei de Românie !

Sculați toți cu bărbăție,
Ziua vieței a sosit !

Libertatea-n fața lumii a aprins un mindru soare,
Și-acum neamurile toate cătră dînsul ațintesc
Ca un çîrd de vulturi ageri ce cu-aripi mintuitoare

Se cerc vesel ca să zboare
Cătră soarele ceresc !

Numai tu, popor române, să zaci vecinic în orbire ?
Numai tu să fii nevrednic de-acest timp reformat ?
Numai tu să nu iei parte la obșteasca înfrățire,

La obșteasca fericire,
La obștescul viitor ?

Până cînd să creadă lumea, o ! copii de Românie !
C-orice dor de libertate a perit, s-a stins din voi ?
Până cînd să ne tot plece cruda, oarba tiranie

Și la caru-i de trufie
Să ne-njuge ea pe noi !

Până cînd în țara noastră tot străinul să domnească ?
Nu sînteți sătui de rele, n-ați avut destui stăpîni ?
La arme, viteji, la arme ! faceți lumea să privească

Pe cîmpia românească
Cete mîndre de români !

Sculați, frați de-același nume, iată timpul de frăție !
Peste Molna, peste Milcov, peste Prut, peste Carpați
Aruncați brațele voastre cu-o puternică mîndrie

Și de-acum pe vecinicie !
Cu toți mîinile vă dați !

Hai copii de-același singe ! hai cu toți într-o unire
Libertate-acum sau moarte să cătăm, să dobîndim.
Pas, români ! lumea ne vede . . . pentru-a patriei iubire,

Pentru-a mamei desrobire
Viața noastră să jertfim !

Fericit acel ce calcă tirania sub picioare !
Care vede-n a lui țară libertatea re-nviind,
Fericit, măreț acela care sub un falnic soare

Pentru Patria sa moare,
Nemurire dobîndind.

V. ALECSANDRI

■ B.A.R., Foi volante nr. 413, A-413/D1. Cf. Alecsandri, *Opere*, I; *Poezii*, ed. critică, îngrijită de G. C. Nicolescu, Editura Academiei, 1965, p. 402, 403, 405—408. „Poezia-manifest” compusă în pre-zilele revoluționare din martie 1848, la Iași, cu titlul *Cădră români* — a fost tipărită în „Foaie pentru minte” (Brașov) nr. 21 din 24 mai (st. v.) 1848, p. 161, sub titlul *Deșteptare României*; ea a circulat și ca *foaie volantă* sub amindouă titlurile (*Cădră români* și *Deșteptare României*).

Martie – mai în Moldova

NEAPĂRATELE ÎMBUNĂTĂȚIRI CE CERE STAREA ȚĂRII

93

PETIȚIUNEA-PROCLAMAȚIUNE ÎN NUMELE TUTUROR STĂRILOR MOLDOVEI

Fraților,

În preajma dovezilor vederate de suferințele ce se simt de poporul Moldovei și a neapăratelor îmbunătățiri ce cere starea țării, Ocîrmuirea, prin organul d-lui Ministru, s-au adresat la cîteva persoane din locuitori spre a se da opinia publică în privirea suferințelor și a îmbunătățirii stării poporului țării Moldovei. Acele persoane, răspunzînd d-lui Ministru că nu pot lua asupra lor însărcinarea de a arăta opiniile obștii pînă a nu o cerceta în sinul ei, s-au îndatorit a merge în sinul obștii și a asculta glasurile sale spre a le împărtăși Ocîrmuirii. D-l Ministru (Ștefan Catargiu) nu numai că a primit această propunere, cunoscînd singur boala țării și neapărata ei trebuință de vindecare, ci a făgăduit să vie însuși în mijlocul fraților săi, ca un om ce, fiind însărcinat a păzi Regulamentul țării, trebuie să fie în-suflețit de dorința binelui obștesc.

Deci în 27 martie 1848, seara, pe la 7 ceasuri, adunîndu-se numeroasă obște alcătuită de toate stările din țeară, precum și de străini de toate națiile ce locuiesc în Moldova, acea obște au ales un comitet¹, în care și-au depus toată încrederea sa și l-au însărcinat a arăta ocîrmuirii simțirile și dorințele de care este pătruns fiecare.

Comitetul dar, adunîndu-se astăzi în 28 martie 1848 și cercetînd starea critică de astăzi a societății, s-au încredințat în cuget curat și nemișcat de patimi, că pentru de a pune Moldova pe o cale de fericire, mijloacele cele mai sigure și mai neapărat trebuitoare sînt următoarele :

Astăzi,
în
28 martie
1848 ...

1. Sfînta păzire a Regulamentului în tot cuprinsul său și fără nici o rătălmăcire.

2. Secarea corupției prin pravile înadins făcute și a abusurilor ce izvo-răsc din acea corupție.

3. Siguranța personală, adică nimeni să nu poată fi pedepsit decît pe temeiul legilor și în urma unei hotărîri judecătorești.

Fieștecare arestuit să fie înfățișat în vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competente.

4. Grabnică îmbunătățire a stării locuitorilor săteni, atît în relația lor cu proprietarii moșilor, cît și în acelea cu cîrmuirea, precum conținerea tuturor belicurilor sub numirea de plată și celelalte.

5. Alcătuirea unei noi catagrafii spre a scăpa de împilare pe toți nenorociții locuitori care sînt astăzi asupriți prin măsurile catagrafiei trecute.

6. Mazili, rupașii, rupele visteriei și celelalte clasuri privilegiate să fie ocrotiți potrivit Regulamentului și să nu mai fie întrebuințați în trebile particulare.

7. Privighetorii să se aleagă, după glăsuirea Regulamentului, fără nici o înrîurire a cîrmuirii.

8. Reforma școalelor pe o temelie largă și națională spre răspîndirea luminărilor în tot poporul.

9. Dezarmarea grabnică a arnăuților și a altora ce s-au înarmat de Ocîrmuire și închezășluirea lor pentru viitor că nu vor mai fi pricină de turburare publică.

10. Ridicarea pedepselor trupești înjositoare caracterului de miliție națională, îmbunătățirea hranei sale și mai ales dreapta înaintire în ranguri după merite personale.

11. Militarii cari au slujit patriei și cari au cîștigat recunoștința obștească să fie scutiți de orice dădii cînd vor ieși din slujbă.

12. Miniștrii să aibă deplină libertate pravilicească în lucrările lor, pentru ca să poarte toată răspunderea acestor lucrări.

13. Desființarea poșlinei, ca una ce este vătămătoare agriculturii și comerțului țării.

14. Îmbunătățirea portului Galației, ca cel mai mare canal al înfloririi comerțului și agriculturii țării.

15. Ridicarea morală și soțială a clerului.

16. Păzirea cu sfințenie a legilor pe cari se reazemă creditul public, și aceasta în privirea tuturor fără osebie, pentru siguranța relațiilor comerciale.

17. Înformarea unui tribunal de comerț la Iași; codul de comerț al Franței, consfințit de Regulament, să fie tîlmăcit în limba țării.

18. Banii de rezervă să fie întrebuințați în formarea unei bănci de scont pentru înlesnirea neguțătorilor în înflorirea comerțului.

19. Hrana obștei de prin țîrguri să fie sub cea mai de aproape îngrijire a stăpînirii spre a nu se face un mijloc de îmbogățire particulară.

20. Așezarea poliției țîrgurilor pe principii de omenire în privirea nenorociților arestuiți.

21. Liberarea tuturor arestuiților în pricini politice atît civile, cît și militare; reîntoarcerea driturilor politice acelor cărora li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini.

22. Nestrămutarea din posturi a amplotiaților vrednici și cinstiți și înaintarea lor în posturi potrivit Regulamentului, precum și sporirea lefilor lor, spre a le înlesni mijloace de o viețuire cinstită și neatrnată.

23. Toți amplotiații să fie răspunzători pentru faptele lor în lucrările slujbelor.

24. Înființarea unui banc național pe cel mai sigur temei.

25. Grabnicele forme de îmbunătățire ale condiceii criminale, ale procedurii și ale sistemului pedepsitor.

26. Împărțirea dreaptă și potrivit Regulamentului a banilor pensiilor și îndreptarea abuzurilor ce s-au introdus în împărțirea acestor bani.

27. Ofisurile slobozite pînă acum de Ocîrmuire în ramul judecătoresc și administrativ să se supue voturilor Obșteștii Adunări și de acum să se conținească de a se slobozi asemenea ofisuri fără a fi cercetate de adunare.

28. Seanțele tribunalelor să fie publice.

29. Seanțele Obșteștii Adunări să fie publice. Ținerea rînduiei în sînul ei să atîrne de însăși adunarea, iar nu de vornicia de aprozi, potrivit Regulamentului.

30. Fiecare pămîntean să aibă dreptul de a adresa jalubă Obșteștii Adunări.

31. Deputații să nu poată fi în slujbă, să nu poată primi nici ranguri, nici mulțumire bănească în vremea deputăției lor.

32. Chipul ce s-a întrebuințat la alegerile deputaților, fiind înpotriva legilor și, în urmare, și Obșteasca Adunare de astăzi fiind rodul acestui chip, nu însuflă nici o încredere obștei, deci această adunare să se desființeze și îndată să se înjghebe o nouă Cameră, fără nici o înfrîurire asupra alegătorilor din partea Ocîrmuirii, pentru ca acea Cameră să fie adevărată reprezentatie a nației și adevărată închezășluire a fericirii patriei.

33. Pe temeiul art. 57 din Regulament, Camera să aibă dreptul de a face domului punere înainte a tot felul de lucruri privitoare la folosul obștesc.

34. Rîdicarea censurei în privirea tuturor trebilor și a intereselor dinăuntru țării.

35. Înformare grabnică a unui gard cetățenești prin toate tîrgurile țării, alcătuită atît de romîni, cît și de străini proprietari.

Iorgu Sturdza, C. Gheorghe Cantacuzino, mădu-lari ai comitetului².

Pentru întocmai cu originalul, Gheorghe Sion, dr. Virnav

² „Gazeta de Transilvania”, XI, 1848, nr. 30, 12 aprilie. O altă copie în Th. Codrescu, *Uricarul sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria romînilor*, X, Iassi, 1888, p. 8-11.— Cf., de asemenea, *Anul 1848*, I, p. 176-173, și *Documente privitoare la anul revoluționar 1848*

în Moldova, București, 1960, p. 200–201. O copie manuscrisă, cu menționarea a 14 din membrii Comitetului de redacție și peste 340 de semnături din partea Obștei, în transcrierea logofătului Costachi Sturza, se află la B.A.R., ms. rom. 5, f. 107–116v (provenind din Biblioteca Scheiană, fost vol. II, *Manuscripte, România*).

■ 1. Componența nominală a Comitetului de redacție a fost cunoscută până acum în mod cu totul incomplet. M. Kogălniceanu (cf. *Întimplările din Moldova, infra*, doc. 24) o înlocuiește numai numeric: 16 boieri și negustori. Astăzi identificarea numelor este înlesnită de două din cele trei copii citate mai sus: 14 nume sînt menționate în exemplarul manuscris, transcris de Costachi Sturza, în casa căruia a și avut loc redactarea celor 35 de puncte, și alte două nume figurează în copia trimisă de G. Sion lui G. Barițiu. Cei 16 sînt așadar: Vasile Alecsandri, C. G. h. Cantacuzino, Neculai Carp, Manolachi Costachi, Cracti, Alecu Cuza, Grigore Cuza, Nicu Ghica, Vasile Ghica, Dimitrie Grigoriu, Iordachi Harnav, Al. C. Mavrocordat, Costachi Moruzi, Grigore Romalo, Lascarachi Rosetti, Iorgu Sturza.

2. Errata et addenda: În *Anul 1848*, I, p. 176–179, s-au consemnat la un loc — fără discriminarea necesară — numele semnatarilor de pe două copii, una fiind cea publicată de Barițiu și cealaltă aceea din *Uricarul*, dîndu-se astfel loc la concluzii greșite. Exemplarul publicat în *Uricarul* a fost: „A probat. Pentru întocmirea cu originalul” de către „M. Costachi, A. C. Mavrocordat, V. Alecsandri”, care erau totodată și membri ai Comitetului de redacție, în timp ce G. Sion și doctorul Vîrnav, care semnează pentru autentificarea copieii trimise lui Barițiu, figurează numai între semnatarii din partea Obștei.

De asemenea, despre „Obștia” semnatară a „actului național de la 28 martie 1848”, pînă acum, s-a vorbit doar în cifre: „opt sute”, „două mii”, „mai multe mii” de semnături. Atît. În copia manuscrisă citată — B.A.R., ms. rom. 5 — logofătul Costachi Sturza a descurat și transcris peste 340 de iscălituri. De aceea, pentru unicitatea izvorului, ca și pentru deosebita importanță pe care o prezintă cunoașterea, fie și parțială, a semnatarilor reținem numele în ordinea transcrierii lor de către C. Sturza:

„Obștia: — *Meletie*, mitropolitul Moldaviei. — *Veniamin*, episcopu Romanului. — *Iustin Edesit*. — *Alecsandru Ghica*, logofăt. — *Costachi Sturza*, logofăt. — *Costachi Mavrocordat*, logofăt. — *Teodor Balș*, logofăt. — *Neculai Cantă*, logofăt. — *Neculai Sușu*, logofăt. — *Iorgu Sușu*, logofăt. — *Iordachi Miculescu*, vornic. — *Nicu Ghica* de la Budești. — *Costachi Sturza*, vornic. — *Teodor Sîltan*, vornic. — *Lascar Bogdan*, vornic. — *Vasili Pogor*. — *Scarlat Roset*, vorbic. — *Răducanu Roset*. — *Iancu Ghica*. — *Panaite Balș*. — *Iancu Cantacuzin*. — *Aleco Vîrnav*. — *Panaite Casimir*. — *Aleco Sufo*. — *Dimitrie Scarlat Miculescu*. — *Iancu Sîltan*. — *Costachi Sufo*. — *Costachi Casimir*. — *Iancu Greceanu*, vornic. — *Ștefan Sălcian*. — *Cuza*. — *Costachi Săcără*. — *Iancu Cașichi*. — *Petrachi Carp*. — *Evgheții Alcas*. — *Aleco Sîhlîano*. — *Ican Docan*. — *Aleco Roset*. — *Dimitrie Roset*. — *Neculai Alcas*. — *Aleco Cașichi*. — *Aleco Dimitrachi*. — *Aleco Cărdă*. — *Scarlat Miculescu*. — *Dimitrie Filipescu*. — *Aleco Costinescu*. — *Aleco Avram*. — *Aleco Mîler*. — *Teodor Gusec*, sîrdariu. — *Matei Mîlu*, postelnic. — *Pet Alexandru Maurousi*. — *Neculai Pîsofchi*. — *Costachi Tîrbu*. — *Costachi Dimitrachi*. — *Iancu Sîhlîanu*. — *Iancu Donici*. — *Dasiadi*. — *Autohi Sîcu*, spătaru. — *Grigorie Balș*. — *Z. Moldovanu*. — *Maier Emândi*. — *Iorgu C. Sturza*. — *Ghica*. — *Emanuîl Filipescu*. — *Neculai Bosti*. — *Mîler*. — *Scarlat Lambrino*. — *Marin Drăglici*, sulger. — *Maier Ioan Stroiici*. — *Vasili Cantacuzin*. — *Iordachi Raclîș*. — *T. Costandachi*. — *Panaite Criste*. — *Costachi Codreanu*. — *Aleco Mavrocordat*. — *Costachi Tăutu*. — *P. Donici*. — *Dimitrie Cuza*. — *Dimitrie Ivașcu*. — *Răducanu Casimir*. — *Vasili Bușă*. — *T. Ghîjăscu*. — *Neculai Greceanu*, vornic. — *M. Ștefănescu*. — *C. Bonciu*. — *C. Vasiliu*. — *Doctorul Vîrnav*. — *Iancu Filipidi*. — *G. Lambrino*. — *P. Docan*. — *Costachi Sion*, căminariu. — *Costachi Filipidi*. — *A. Vorlicu*. — *Neculai Lambrino*. — *D. Pascal*. — *D. Cazadint*. — *Neculai Filipidi*. — *David Reiner*. — *D. Zamfirescu*. — *D. Herjăscu*. — *P. Radu*. — *Neculai Catargiu*. — *Costandin Costachi*. — *Mavrodin*. — *P. Iannovici*. — *A. Costandachi*. — *C. Filipescu*. — *Tudorachi Sălcianu*. — *Brăescu*. — *Ralei*, vornic. — *Aleco Vărlănescu*. — *T. Voinev*. — *Ican Negruști*, căminariu. — *Aihos*, comis. — *P. Ursachi*. — *Ștefanachi Leșterin Negură*. — *Alecsandru Tîncu*, păhar-nic. — *Vasili Apostoleanu*. — *Costachi Preca*, medelniceriu. — *Ican Hemicanu*. — *Ștefan Holban*. — *Gheorghe Apostol*. — *Ioan Anghelini*. — *P. Zaharia*. — *V. Costin*. — *V. Costandinciu*. — *Iancu Ursăc*. — *Costachi Cerchez*, șeztariu. — *Gheorghe Mîler*. — *Ștefan Anăfișă*, medelniceriu.

— Gh. Vrabie. — Costachi Cusa. — Ostavnoi cornet Enachi Arghirovulo. — Felix. — Ghideon, ban. — Codreanu. — Boțianov. — Costachi Miclescu. — Gavril Tufăscu. — Maior A. Costachi. — N. Demetriu. — C. Dormuz. — Neculaș Greceanu, vornic. — Vasili Stămali, stolnic. — Botescu. — Neculai Mavrocordat. — Ecovachi Paladi, vornic. — Costachi Paladi. — Dimitrie Miclescu. — N. Vasiliu. — Prăjăscu. — I. Bantăși. — Hasan Bairactariu. — D. Teodoru. — Costachi Herjăscu. — H. Folescu. — T. Pisojchi. — G. Țânțu. — Ioan Greceanu. — A. Zaharopulo. — Scărlat Atanasiadi. — Raymond. — Savel Manu. — A. Sion, sârdariu. — Gheorghe Nacu. — I. Handoca. — P. Paladi. — Manolachi Paladi. — Iordachi Vărgolici. — Ioan Novicvai. — Andrei Ivanoviș. — Sundo Kochiesky. — Săndulachi Conhiesco. — Nastas Constantin. — Iordachi Vae. — Vasili Mancași. — Eugen Pseier. — A. Rugind. — Dimitrie Filostrat, pitariu. — A. E. Catargie. — C. Catargie. — Costachi Miclescu. — Neculai Docan. — I. Costin. — A. Leonardi. — Aleco Bogonos. — V. Bogonos. — V. Turculeț. — Dv. Ioan Cujbă. — Dimitrachi Cîrjă. — Alexandru G. Romalo. — Pavel Gheorghiu. — Irimie Ursachi. — Stăvdr Enescu. — Ioan Caspar. — D. Daniel. — Gheorghe Marțarie, agă. — Căpitan Manolachi Stroici. — Căpitan Andoniu. — N. Șarbandovici. — I. Muler. — N. Caelmir. — Costachi Creșu, șătrariu. — Ioan Cartul. — Anton Găitanovici. — T. Zaharie. — Anton Biri. — Costachi Sofianu. — N. Catargiu. — Manolachi Hrisoverghi. — Liutenant G. Hurmuzachi. — Lascar Emăndi. — Neculai Băldănescu, sulgeriu. — Costachi Canano. — Neculai Lecachi, păharnic. — Costachi Teodorovici. — Aleco Balica. — Costachi Nicolau, căminariu. — Costachi Panfiliu, sulgeriu. — Costachi Teodoru. — Filip Scorăscu, căminariu. — Parteni. — Siliu. — Anton Duntley. — George Grigorovici. — Ioan Marcu. — Carabet Vartirez. — N. Teodoru. — Teodorini. — Nicu Cantacuzin. — Gregoir Cantacuzene. — Léon Cantacuzene. — Vasili Alecsandri, vornic. — Manolachi Manu. — Nicolae Cantacuzene. — Iancu Cantacuzin, vornic. — Aleco Cantacuzin, vornic. — Ștefan Dimitriu. — Dru Steege. — Petru Cimpeanu. — D. Guste. — D. Morjun. — D. Mălavanu. — T. Zaharianu. — G. Prăjăscu. — Iacovachi Roset, postelnic. — Gheorghe Nicolau. — Călimănescu, comis. — Ștefanachi Grigoriu. — Lemni. — Sămion Băldăniș. — Costachi Luca. — Dru Jilănu. — Anastasie Panu, agă. — Aleco Tiriachi. — Ionidă Sion, păharnic. — Gheorghe Sion. — Grigoriu, postelnic. — Nicu Ghica. — Machedon, căminariu. — Lucaschi Zurai. — Ioan Biecher. — Neculai Fătu. — Măghistanu. — Bonciu. — Dimitrie Lester, cîmărlău. — Gheorghe Greceanu. — Neculai Stroeșcu. — Tucididi Dormuz, căminariu. — Iorgu Sigara. — Gheorghe Velși, șărdariu. — Ioan Ionescu. — Aleco Sturza, vornic. — Aleco Fotino. — Iordachi Calistrati. — Costachi Haritonescu, stolnic. — Neculai Manoli. — Iordachi Caliharhi, sulger.

Fiindcă subiscălișii nu ne-am aflat față la iscălirea acestui act național, unii din pricina că eram duși peste hotar, iar alții pe la mășile lor, și acum adunându-ne în capitalie și cetindu-l, fiind cerite cuprinsă în eal potrivit și cu opinia noastră, pentru care am adăogit ale noastre iscălituri:

Grigorie Ghica, hatman. — Aleco Aslan, hatman. — Petrachi Roset, logofăt. — Gheorghe Sturza, logofăt. — Aleco Sturza-Micdușanu, vornic. — Dimitrie Rallet. — Petrachi Mavrogheni. — Grigori Crupenschi, vornic. — Răducanu Prăjăscu, vornic. — Mihăiță Jora. — Matei Milu. — Aleco Sturza, vornic. — Birlădeanu. — Ioan Făndășescu, ban. — Theodor Balș, vornic. — Nicu Virnav. — Iancu Prăjăscu. — Ostavnoi Colonel Crupenschi. — Costachi Sion, păharnic. — Ioan Cusa, postelnic. — Liutenant Buzdugan. — Costin Virnav. — Grigorie Virnav. — Dimitrachi Virnav. — Ioan Miclescu. — Lăsdărachi Catargiu. — Șarban Canano. — Costachi Anghonescu. — Căpitan Costachi Hincu. — Iancu Cusa. — Iancu Scanti, medelnicieru. — Toader Grodeanu, cluceriu. — Iordachi Virnav, vornic. — Iancu Pavlov, sârdariu. — Costachi Lambrino. — Ioan Ciorneiu, păharnic. — Dimitrachi Veisă. — Iordachi Lupăscu. — Sandu Sturza, spătariu. — Ștefan Ioanovici. — Săndușachi Dudesco, cămă. — Vasili Zamfiriu. — Dimitrie Cerchezu. — Teodor Vasiliu, spătariu. — Iancu Ioan, sârdariu. — Neculai Marin. — Scărlat Mano. — Aleco Birgher. — Neculai Turculeț. — Aleco Mite. — Liutenant Mălăescu. — Dimitrie Manu, vornic. — Iordachi Costachi, vornic. — Neculai Sion. — Aleco Porfiriu, comis. — Ioan Holban. — Ioan Crătescu. — Polidor Ventura. — Toader Căzăliu. — Ioan Lupăscu. — Aleco Scătei. — Gligori Negruș. — Crătescu, spătariu. — Gligori Carp. — P. Moican, sulgeriu. — și alte multe iscălituri".

[M. KOGĂLNICEANU]¹, ÎNTÂPLĂRILE DIN MOLDOVA ÎN LUNA LUI MARTIE 1848

„În părțile
daco-romane
ale Europei ...“

Astăzi, cînd toate popoarele se constituie pe o bază slobodă, astăzi cînd stăpînitorii au de acea mai mare fală să concedeze acea mai nemărginită slobozenie supușilor lor, se află numai un domnitor în părțile *daco-romane* ale Europei, care nu numai e surd glasului poporului său, dar și prin o absolută și arbitrară putere dorește și pe viitorime să-și întărească barbara sa stăpînire.

Mai în toată Europa cetățenii au cîștigat concesie din partea Ocîrmuirii lor, mai în toată Europa stăpînește slobozenia, care pînă astăzi nu numai nu exista, dar se părea și nicidecum de cîștigat. Popoarele Europei au răsturnat fundamentele staturilor absolute, au izgonit pe acei cari le dau putere, și așa, singure stăpîne în patria lor, încep a se constitui după înșăși a lor voință.

O petiție
iscălită de mai
multe mii ...

Poporul Moldovei, mai modest decît alte popoare, prin o petiție iscălită de mai multe mii, atît pămînteni, cît și străini de deosebite nații ce locuiesc acest acum nenorocit pămînt, n-a cerut de la Ocîrmuitorul lui alt nimic decît îndreptarea abuzurilor, ce din vremea suirii pe tron a prințului stăpînitor nimicesc cu totul legile țării și acum au ajuns la un grad nesuferit de strîmbătățiri nu numai pentru clasa boierilor, pentru negustori, locuitori săteni, dar și pentru străini.

Motivul
petiției:
trista și
vrednica
de jelit
stare a
Moldovei

Mai înainte de a expune crudul chip prin care locuitorilor a fost refuzată petiția lor, trebuie în puține cuvinte să arătăm motivul acestei petiții, care nu e altul decît trista și vrednica de jelit stare a acestui din natură foarte favorizat principat.

Ca să poată cineva judeca cît de nesuferită e starea Moldovei de astăzi, n-avem nevoie decît a enumera oarecari acturi ale administrației crudului ei stăpînitor. Să începem de la acel mai de căpetenie punct, care e: *slobozenia persoanei și siguranța averii*. Slobozenia personală nu e respectată nicidecum, fiindcă tot moldovanul care ar fi suspect Ocîrmuirii de vreo faptă sau de vreun cuvînt doveditoare de sentiment patriotic, doveditoare de sentiment de dreptate, sau de împotrivitoare înjositoare credințe a stăpînitorului, fără să fie judecat, e supus la acea mai mare pedeapsă. Strigă moldovanul că prin judecătoria și-a pierdut averea, el e sigur să fie exilat; protestează el că alegerea deputaților s-a făcut prin sila baionetelor, prin cumpărarea glasurilor cu bani sau cu cinuri, el e sigur să-și piardă drepturile politice. Se împotrivesc moldovanul la îndeplinirea arbitrară cereri a Ocîrmuirii, îndată e pus sechestru pe toată averea lui pînă ce Ocîrmuirea și-a primit satisfacție. Ocîrmuirea, ca să-și mulțumească aviditatea ei, stăpînitorul, ca să poată pe tot anul pune cu dobîndă capitaluri însemnate în bănci străine, a călcat legile finanțiale ale țării, introducînd sau dăjdii nouă, sau acele vechi urcîndu-le la un grad împilător pentru toată țeara.

Un venit nou, dar jăcuitor totodată agriculturii și comerțului țării, a știut domnul Moldovei prin voturile servilei sale *Adunări Obștești* să-l tragă în folosul său; acel venit e venitul *poșlinei*, o taxie de trei la sută pe cerealele ce se exportează. Capitația primitivă pe locuitorii săteni, hotărâtă de Reglement la treizeci lei de fieștecare cap, a ajuns în multe sate la 120 lei de locuitor, deosebit de beilicurile^a neconținute, havalelele^b ș.a. Prisosurile veniturilor publice, cari ar trebui să se întrebuițeze în îmbunătățiri obștești, le întrebuițează domnul la ale lui particulare nevoi. Slujbele, în loc să se împărțească după merit, se vînd sau la acel care dă mai mult sau se dau la acel care cu mai mare credință slujește interesele personale ale prințului, cari însă sînt departe de a fi acele ale țării; se înțelege acum ușor că angloiații dau însemnare slujbei lor numai prin jacuri și alte împilări, cari ei singuri le cunosc, cîteodată le și jălesc, dar care e neapărată urmare a sistemului guvernului de astăzi; căci Ocîrmuitorul, cînd pe cineva rînduiește în slujbă, îi zice curat în ochi „că cu aceasta îl miluește, îi dă chiverniseală”, se înțelege ca să motiveze cu aceasta cererea de mii de galbeni ce adresează la fiecare nou rînduit în slujbă.

Mai multe ar fi de arătat aici, dar atunci am eși din cadrul unui articol hotărît nu numai pentru a arăta pricini nemulțumirii publice și negreșit am face un mare volum dacă am vroi să numărăm toate pătîmirile ce nația *daco-romană* suferă din administrația stăpînitorului ei Mihail Sturdza.

A acestor acturi ale stăpînitorului Moldovei rea influență asupra nației întregi, a stăpînirii tendință jăcuitoare pentru moralul țării, mai cu deosebire, a fost simțită chiar de la vremea suirii pe tron a lui *Mihalachi Sturdza*. Manifestații s-au făcut în deosebite vremi, dar în zadar; prințul din zi în zi împila țeara mai mult, din zi în zi prin averea colosală ce și-a cîștigat, prin corupția ce a introdus a știut a înăduși pînă astăzi declarația a tot sentimentul patriotic. Dar chiar cînd prințul socotia că toată Moldova merge după plecările lui, cînd socotia că duhul lui s-a făcut duhul nației și, dacă ne putem exprima așa, că nația s-a identificat cu dînsul, chiar atunci pe nația întreagă revolta mai mult decît altă dată abuzurile lui. O inspirație divină a adunat în Iași, pe la sfîrșitul lui martie, pe patrioții din toate colțurile Moldovei, ce, neputînd privi mai multă vreme cu indiferentism suferințele țării, vroiau acum prin o sfătuire comună a aduce leac relelor nenorocitei patrii. Toți, prin o împreună glăsuire, au hotărît să nu iasă din legalitate și numai prin legalitate să alineze suferințele țării. Cu atît mai mult drumul legalității li se părea de preferat, cu cît întîi chiar însăși Ocîrmuirea, prin organul noului ei ministru, manifesta dorința ei de a introduce de la sine îmbunătățiri; al doilea, fiindcă toți erau siguri că țeara, dobîndind o reprezentare națională, avînd deputați inspirați de duhul veacului, va introduce neapărat schimbări în instituțiile primitive ale principatului potrivit dreptului ce Camera în Moldova după Reglement are. Legalitatea s-a păzit întîi cît privia chipul cererii și, al doilea, chiar înseși cererile erau legale. Fiindcă toate se sprijineau pe Re-

Moderatia
adunării
din
martie

Dezbaterile
din sala
hotelului
Petersburg

Grigorie Cuza,

Lascarachi
Roset,

Alec Cuza,
Vasilică Ghica,

Winkler,
supus
austriac

Alegerea
comitetului
însărcinat cu
redactarea
petiției

gulamentul care a fost dat Moldovei la suirea pe tron a lui Mihail Sturza, dar pentru a lui păzire Curțile, suzerană și protectrice, prin nenorocire n-au dat nici o garanție temeinică.

Deci la 27 martie stil vechi, mai mult decât una mie bărbați din toate clasele, de toate opiniile, de toate națiile, din toate provinciile Moldovei se adună fără mai nainte poftire în Otelul Petersburg în Iași, ca, precum am zis, după o sfătuire comună să depună la picioarele tronului ale lor dorințe. Precum pe de o parte nația, asemenea și Ocîrmuirea pe de alta avea a ei trimiși; din partea acestei din urmă era ministrul treburilor din lăuntru în persoană, întovărășit de șeful poliției din Iași; câțiva deputați și alți angajați ocupau băncile numeroasei adunări. Adunarea era presădită de Grigorie Cuza, cunoscut în țeară pentru talentul și neștrămutatele sale sentimente patriotice. Lascarachi Roset, prin un cuvânt elocvent, deschide seansa, arată adunării starea nenorocită și vrednică de jălit a țării, enumeră cu talentul său ce-l caracterizează unul câte unul abuzurile ce s-au introdus din vreme în vreme în Moldova; el arată că țăranul suferă, că boierii suferă nu mai puțin, că negoțul și agricultura pățimesc, că, în sfârșit, dacă măsuri grabnice din partea Ocîrmuirii nu se vor lua, țeara întreagă merge spre pierdere ei.

Entuziasmul e mare, aplauzele neconținute, dar totodată adunarea păzește seriosul ce se cuvine de la dezbaterile chestioanelor așa de importante. După Lascarachi Roset ia cuvîntul Alec Cuza, după dînsul Vasilică Ghica și alții; pe toți îi ocupă tot o chestie, adică interesele patriei. Explicații se cer de la domnul ministru, care despre trecut nimic nu zice, făgăduiește numai îmbunătățiri pe viitorime; totodată d-lui, vînd să dovedească că adunarea ar avea duh revoluționar, îi arată note ce ar fi primit de la consulaturile străine, prin care acele consulaturi ar arăta îngrijirea ce respectivii supuși străini ar fi avînd pentru averea lor din mișcările ce se propuneau în Iași și la care, zice domnul ministru, adunarea de față ar fi pricina. Atunci domnul Winkler, supus austriac, cu un glas puternic protestează în protiva opiniei ministrului.

„Nu de dumneavoastră, domnilor — zice el adresîndu-se către adunare — ne temem noi, de la dumneavoastră am făcut averea noastră, dumneavoastră, sîntem siguri, ne-o veți apăra-o. Noi ne jăluim de abuzurile Ocîrmuirii; în tribunaluri am pierdut starea noastră; aceea ce dumneavoastră cereți tot aceea cerem și noi, străinii“.

La această manifestație din partea unui străin, ministrul și-a pierdut glasul, recunoscînd și el că cererile adunării sînt drepte și motivate numai de împilătoarea Ocîrmuire. În sfârșit, adunarea se desparte, după ce mai înainte din sinul ei a ales un comitet compus din 16 bărbați, acei mai eclarați⁴ din sinul ei. Boieri și negustori numără comitetul în sinul său. Comitetului s-a pus îndatorire pînă în 24 ceasuri să formuleze petiția și să o aducă la cunoștința Ocîrmuirii. Comitetul, cu rîvnă vrednică de laudă, pînă la vremea hotărîții a formulat petiția, care, după ce s-a supus cunoștinței publice, a fost iscălită de mai multe mii.

Petiția avea 35 puncturi : 5

Petiția îndată fu comunicată prințului prin ministrul trebilor din lăuntru. Tot publicul se afla în cea mai mare veselie, nădăjduind că Ocîrmuirea, luînd în privire legalitatea și sinceritatea petiției, va face indestulare cererii publice, mai virtos de vreme ce nu se cere nici o răspundere despre trecut și toată lumea dorea numai îmbunătățiri pe viitorime. Dar toate aceste fură numai iluzii ; Ocîrmuirea nu numai că n-a încuviințat puncturile de căpetenie ale petiției, din potrivă ea a privit însăși petiția ca un complot pornit în potriva existenței sale.

Deci prințul, cum a arătat refuzul său, îndată, împreună cu soția sa, cu iuțeală de fulger s-a închis în casarmă și pe amîndoi fiii săi, întovărășiți de o putere armată aproape de una mie de oameni, a trimis ca să prindă, precum poronca glăsuia, pe șefii complotului. Casa Logofătului Costachi Sturdza, unde se propunea locul complotului, a fost întii călcată, dar acolo pe nime altul n-au găsit decît pe boerul Costachi Sturdza și fiul d-sale, Aleco, care din urmă de Ocîrmuire era privit ca Ministrul trebilor din afară. De acolo, miliția s-a suit la deal și, după ce fără isbîndă a călcat multe case, a intrat în casa lui Alecachi Mavrocordat, unde ea, după măsurile ce luase, se aștepta la o luptă infocată. Dar și acolo cine era ? Vreo 15 tineri împrejurul unei mese ședeau la vorbă, fumînd, unii dintrînșii desfătau pe ceilalți cîntînd din clavir. O parte din miliție, în număr de vreo 60, cu baionetele întinse, cu cocoșurile trase, se repede în odaie ; prinții amîndoi, unul în calitate de hatman, altul ca polcovnic, se înfățișează în mijlocul tinerilor criminaliști, a căror singură vinovăție era că și ei, împreună cu ceilalți compatrioți, au iscalit refuzata petiție. După ce beizadelele singure s-au încredințat că aîme în odaie nu erau nici de cum, că nici tinerii pe dinșii nu purtau, prințul acel n-ai mare în vîrstă, adresîndu-se către Alecu Moruz, zice că ar ave poroncă de la părintele său să-l arestuească ; atunci într-un glas toți ceilalți tineri răspund : că de vreme ce Moruz n-are mai mare vinovăție decît ei, apoi sau trelue să meargă cu toți la închisoare, sau nu dau pe Moruz dintre dinșii ; toți fură scoși din odaie cu cuvîntul „la casarmă, dar cu toți !” În mijlocul ogrăzii, ajungînd tînăra tovărășie, beizade Grigorie, adevă nu înțelegem de ce cuvînt, de nu impuls numai de cruda sa inimă și de dorința, poate și de rușinea ce avea ca, de acasă pornind pentru bătălie, să nu se întoarcă înapoi fără să fi vărsat singe de dușman, poroncește soldaților să sloboadă puștile asupra nevinovaților tineri ; din norocire însă, acea poroncă fu retrasă de fratele său, care îndată poronci să sloboadă în vînt.

Beizade Grigori, de vreme ce n-a putut mulțumi dorința lui de a vede curgînd nevinovatul singe al compatrioților săi, din cari cîțiva îi erau și prieteni, poroncește soldaților să-i maltrateze în acel mai mare grad. Soldații dar, amețiți de vinul și de spirtul, ce la pornirea lor din casarmă în mare porție gustase, încurajați de rugămintea și de plînsetele Domnului și ale Doamnei ce-i trimisese, în sfîrșit, temîndu-se și de amerințările barbarilor lor șefi, se asvîrle pe bieții tineri, îi stîlesc cu stratul puștii, le scot pălă-

Represaliile

Arestările
din casa
lui Alecu
Mavrocordat

Exilarea...

riile din cap și-i tiriie pe uliți de păr. La mulți din ei au spart capetele, au frânt coastele; pohoe de sînge curg pe frunte nenorociților tineri. Dacă ei n-au rămas morți pe loc, e singură pricina că ofițerii, ce înadins de șefii lor fură depărtați la început, acum neputînd mai mult suferi o faptă așa de crudă, asupra unor persoane ce ei singuri socotiau nevinovate, se pun între soldați, și așa li scapă dinaintea morții, ce fără a lor mijlocire neapărat ar fi urmat. Unsprezece tineri, din cele mai însemnate familii din Moldova, fură în acest timp conduși la casarmă, de unde îndată acea mai mare parte din ei, după ce ca pe tilhari i-au legat cu frînghii udate în apă, fură expediți în căruțe de poștă la Galați, ca să-i treacă peste Dunăre. Doftorul, întîmplat la pornirea lor, cercetează starea răniților, se împotrivește la îndata lor expeduire, sub cuvînt că ar fi îngrijare despre a lor vieată. Ocîrmuirea nu bagă în seamă întîmpinările doftorului și îndată depărtează pe tineri, ce abia expirau. Poruncă s-a dat din potrivă, pe vremea călătoriei, nu numai să nu le dea nimic de mîncat, dar să-i trateze cu asprime. Alții dintr-înșii au fost trimiși peste graniță în Austria, doi din ei numai, după petrecere de cîteva zile în casarmă, fură exilați la mănăstire.

29 martie —

Iașul

„în stare

de blocadă“

Aceste cruzimi n-au fost de ajuns, căci acești pomeniți mai sus făceau numai o mică parte din complotul, ce cu așa mare fecunditate fu închipuit de Ocîrmuire. Deci, noaptea tîrziu, beizade Grigorie, întovărășit de arnăuții săi, înadis pentru acest prilej înarmați cu un detașament militar pe de o parte, șeful pompierilor pe de altă, încep nocturnele lor strategii. N-a fost casă unde ei să fi suposat că s-ar găsi oameni amestecați în complot, care în noaptea aceea să nu fi fost călcată. Locuitorii Iașului, pe la ceasul acela, cu drept îngrijați de neobicinuitele mișcări militare, închisese porțile ogrăzilor lor. Pompierii însă erau acolo, cari stricau porțile, spărgeau părășii și pe oameni din așternuturile lor ridicîndu-i, fără măcar să le dea vreme să se îmbrace, îi conduceau la casarmă. Secretul așternutului conjugal nu numai nu fu respectat nicidecum, din potrivă pe soții, pe mame, pe surori le înjurau militarii, își băteau joc de dinsele, încît sărmanele așa de mult s-au speriat, încît desbrăcate, desculțe fugiau pe ulițele Iașului. Dar și aici tot o soarte pentru ele, fiindcă în noaptea aceea toate ulițele fură ocupate de militari și tot Iașul declarat în stare de blocadă. Dacă în acest chip moralul public fu jignit, oare proprietatea fost-a respectată? Nici de cum: căci ce altă da soldaților curaj, decît numai făgăduințele ce promise de la șefii lor, să prade tot ce ar găsi print case. Greu și cu neputință e să aprețuim paguba ce a suferit Iașul în noaptea din 29 martie. Sigur e, că niciunul din militari n-a eșit din casele călcate afară, fără să-și fi apropiat ceva, bani, lucruri scumpe, în sfîrșit tot ce avea preț în casă, eată steagurile de biruință ce militarii biruitori răpiau din păcînicile case ale nenorociților locuitori. Multe prăzi, multe stricăciuni am pute enumera aici, dar să lăsăm de o parte paguba materială, și să venim la oamenii, ce în noaptea aceea fură prinși și aduși în deosebitele închisori ale capitalei. Numele lor nu putem arăta, fiindcă sint mai multe sute, ajunge numai să

spunem că pînă a doua zi dimineața casarma Iașului, grosul isprăvniciei și închisoarea Agiei gemeau de nenorociți, ce fură prinși fără veste în așternuturi, de puterea armată. Din acești: acei de familii mai însemnate, acei de care Ocîrmuirea se temea mai mult, sau de dînsa erau pentru alte întimplări văzuți rău, au fost îndată legați și expediți la casarma din Galați, de unde îi așteptau cetățile turcești, alții fură bătuți cu bicele și puși în butuci și obezi, alții, în sfîrșit, fură supuși judecății criminalicești. Ce deosebite chinuri, ce deosebite necazuri, ce deosebite pedepse pentru o crimă tot de o natură! adevărat pentru îndrăsneala de a arăta stăpînitorului său ale sale tînguiuri, pentru îndrăsneala de a cere de la dînsul dreptățile hărăzite prin Reglementul Organic, și care fură jurate de dînsul însuși, la suirea sa pe tron. Protestațiile cele mai energice în protiva acestor crude fapte nu produceau nici un efect. Mame, soții, surori fură depărtate cu batjocură, cînd ele la casarme sau la alte închisori vin să vadă pe fii, pe soți sau frații lor; în zadar erau rugămintele adresate Domnului sau Doamnei, ca să scape pe rudeniile lor.

Nespusă e cruzimea stăpînirii, neauzit în analele Moldovei barbarul chip cu care Ocîrmuirea, ce se numește părintească, a întîmpinat cererile Moldovei, o Ocîrmuire, ce de atîția ani desbracă țara, în sfîrșit o Ocîrmuire ce a demoralizat pe tot poporul. După ce în grabă am arătat chipul prin care Ocîrmuirea a răspuns petiției supușilor ei, ne socotim datori, chiar în favorul acelora ce astăzi sau în închisori pătînesc, sau în alt chip sînt prizonieri de ea, să depărtăm nedreptele imputări ce se aruncă asupra lor, care imputări, deși sînt mai de multe soiuri, totuși însă nu sînt sprijinite de dreapta judecată. Mișcării din Iași, liniștite, legale, bazate pe nici o putere armată se dă numele de revoluționară, ea se comparează cu acele urmate în Franța, în Germania și alte părți ale Europei, dar pentru numele lui Dumnezeu! ce asemănare între mișcarea din Moldova și între acele străine. Moldovenii prin petiția lor, ce era iscălită de Mitropolitul țării, de arhiepiscopul, de toată noblețea cea mare, precum și de dd. Alecu Ghica, Iorgu Ghica, Nicolai Canta, Costachi Sturdza și alții, de noblețea aceea mică, de toți bătrînii pămîntului, de corporații pămîntești și străine, în sfîrșit de toți aceia, care cu lacrimi veniau și depuneau iscăliturile lor pe actul tînguirilor naționale, moldovenii prin petiția lor, zic, nici de cum n-au vrut răsturnarea statului lor; ei, departe de a fi în potriva lui Michalachi Sturdza, prin desbaterile lor din Otelul de St. Petersburg și mai pre urmă prin legala lor petiție, au arătat dimpotrivă că ei pe stăpînitorul lor vroiau și pe dînsul erau gata să-l protejeze cu singele lor, dacă numai domnul ar vrea să le încuviințeze aceea, ce ei de la dînsul de la suirea sa pe tron au așteptat, și acum vîzîndu-se înșelați în așteptările lor au fost siliți să ceară. De prios să mai insistăm la acest punct, de vreme ce petiția din 28 martie arată mai lămurit, decît noi am fi în stare să expunem, duhul petiționarilor din minutul acela. Revoluționară ar fi fost mișcarea atunci, cînd ea ar fi fost pornită sau împotriva persoanei prințului, sau împotriva instituțiilor țării, Cuvintele rostite în adunarea din St. Petersburg, care neapărat minis-

„Duhul”
petiționarilor
de la
28 martie

Revoluționari
ar fi fost
petiționarii
atunci când :

trul ce era de față a raportit stăpînului său, dovedesc că mișcarea nu era pornită împotriva Domnului.

Ea nu era nici în potriva Reglementului, fiindcă, precum am zis, lucrul de căpetenie ce se cerea a fost păzirea Reglementului; revoluționară ar fi fost mișcarea atunci cînd petiționarii ar fi avut în gînd să schimbe duhul instituțiilor, care sînt aristocratice, care hărăzesc privilegii nobilei, împilează însă partea neprivilegiată; revoluționară mișcare ar fi fost atunci cînd în potriva glăsurii Reglementului ar fi cerut o reprezentare națională, cînd s-ar fi cerut o Cameră, unde pe lingă boeri, în mai mare parte să șadă negustori și locuitori săteni; revoluționari ar fi fost petiționarii, cînd ei ar fi cerut egalitatea în contribuție, iar nu, precum Reglementul glăsuiește, o contribuție numai pe capetele cele neavute, pe persoanele acele cari abia prin sudoarea frunței lor se pot hrăni singure. Cînd s-ar fi cerut desființarea boerescului, și țăranul să fie proprietar. Revoluționari ar fi fost, în sfîrșit, petiționarii, dacă ei ar fi cerut ca slujbele să fie ocupate numai de oameni cu merit, fără deosebire dacă meritul se află sub hainele galante [ale] unui magnat sau sub îmbrăcămintele modeste [ale] unui sătean sau negustor.

Iată ce mișcare Ocîrmuirea Moldovei, și acei care sînt inspirați de duhul ei, ar fi trebuit să numească revoluționară, dară nu o simplă petiție ce era pornită numai de indignație, la care singure abuzurile guvernului au dat originea, o petiție care poartă caracterul nevinovăției și al modestiei.

Politica
machiavelică
ce a urmat

După ce am descris acest atentat, care va necinsti Moldova, această crimă care va fîști foile istoriei țării, numeroasele grozăvii care familiei acestui singuratic Domn dau asemănare cu iscodirile acele infernale ale micilor tirani de veacul de mijloc, ce ne mai rămîne să adăogim decît numai politica machiavelică ce a urmat singeroasa dramă?

Intriga, acea armă obișnuită a mișcelor și a slabilor, în toată vremea arma plăcută a Domnului, a fost cu destoinicie de dînsul întrebuințată. El a avut marele meșteșug ca să încredințeze pe oare-care clasă de oameni că ceasul a venit, ca ei să calce acea de pe urmă treaptă socială, și să ocupe, zice el, locul *vechilor aristocrați ai țării*. Aceste ființe atît de simple, atît de nevinovate au fost prostește înduplecate de viclesugul Domnului. Pute-o-ar cineva să prepue că în țară, după Reglement, sînt boeri mari și mici, o aristocrație care întunecă ambiția a acelor mai mici clase ale soțietății, și ființe care vroesc să-și aproprieze sudorile și comorile poporului.

Noi vedem că chiar boierii acei vechi, pe care Domnul învinovățește, că strălucita tinerime din țară ridică glasul în potriva nelegiurilor, în aduc aminte nobilele sentimente și naționalitatea, și Domnul vroeste numai decît să peardă pe acei care propovăduesc țării întregi datoria și cinstea sa.

Este nevoie să mai aducem aminte crimele Domnului împotriva Mitropolitului și Arhiepiscopilor, care se unise cu partida patriotică? Oare mai este nevoie să vorbim de publicațiile acele mincinoase, făcute în jurnalu-

rile ofițiale ale Capitalei, ca să negrească și să înjosească reputația persoanelor sfinte? Ori trebuie să vorbim de expedițiile lui Gr. Sturdza în ținutul Romanului cu hoții săi de arnăuți; și cruzimile întrebunțate de acest nou Neron împotriva tuturor nevinovaților locuitori din Săboani? Toți moldovenii, opriți prin amenințări, înșelați prin făgăduințe și slujbe, care se înjosec pînă în atît ca să slujească pe tiranii țării lor, toți să gîndească la vrednica de jălit moștenire ce ei lasă copiilor lor în istoria țării, să gîndească ei la Europa, la vecinii lor cari, învinovățind infamia lor, se miră cu atît mai mult, cînd văd că Curțile, protectrice și suzerană, privesc cu ochii indifferenți toate aceste crime. În sfîrșit, vremea a sosit ca tot bunul patriot să se pătrundă de acest mare adevăr, că *Michalachi Sturdza cu încoașii săi* sînt nesuferiți în țară, și că este de datoria fiecărui cetățean să-i prigonească, să-i isgonească prin toate mijloacele cu putință.

„Vremea
a sosit...”

Eată judecata lumii. Amin.

■ A circulat sub formă de broșură, în iunie 1848, 12 p. Reprodusă în Theodor Codrescu, *Urnicarul*, t. X, p. 1-7, 12 (-21) și *Anul 1848*, t. I, p. 467-479. Textul de față e luat după *Anul 1848*.

■ 1. În privința autorului, cf. Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu, Bibliografie*, p. 37 (nr. 240). 2. Sarcini în muncă față de stat și reprezentanții săi. 3. Corvezi. 4. Cf. doc. 92, nota 1. 5. Urmează un rezumat și înșirarea celor 35 de puncte ale petiției-proclamație care se află în acest volum, doc. precedent.

„DOMNUL NU ERA SINGURUL VINOVAȚ”

95

PAVEL (PANAIOȚ) BALȘ CĂTRE ION GHICA

Dragul meu Ion,

Forcești, 2/14 mai 1850

Am primit cele două scrisori ale dumatăle, ca și rezumatul dumatăle asupra ultimelor evenimente petrecute în Valahia. Cele întîmplate în Moldova au avut aceeași tendință, dar nu și aceeași origine. De aceea și este istoria Valahiei din ultimii treizeci de ani mai națională și mai populară decît a noastră. Ceea ce s-a petrecut în Moldova n-a fost altceva decît o răscoală, o nemulțumire împotriva persoanei domnitorului și nu împotriva guvernului, a principiilor și a legilor sale. De altfel masa nu înțelege niciodată că, într-un stat, răul nu provine numai de la conducătorul acestui stat, ci și de la persoanele care-l înconjură și de la legislația după care se conduce. Nu vreau să-l disculp pe fostul domnitor al Moldovei. Departe de mine asemenea gînd; sînt de acord cu toată lumea că era rău, dar nu era el singurul vinovat, deoarece el era de conivență cu guvernul lui, adică cu persoanele

Răul
principal
era
legislația...

care conduceau împreună cu el aparatul guvernamental, și-apoi răul principal era legislația care ne dirijează. De aceea lumea a procedat greșit când s-a legat numai de persoana domnitorului. Aceasta dovedește slăbii nostru patriotism și slaba noastră capacitate.

Nemulțumirile
împotriva
administrației
lui
M. Sturdza

După cum ți-am mai spus, la noi exista o nemulțumire personală, dacă pot spune așa, împotriva șefului statului din cauza numeroaselor prevaricațiuni comise, a imoralității slujbașilor, a nedreptății care se săvârșea în tribunale, a anarhiei care domnea în întreaga administrație. Eram deja sătui de acest regim. De trei ani încoace, oamenii de bine se gîndeau serios la calamitățile prin care trecea țara, în timp ce foștii slujbași ai lui Mihail Sturdza, care au comis și ei pe vremea lor abuzuri grave, dar au uitat de ele, se retrăseseră într-un fel de opoziție gălăgioasă, tăcînd de îndată ce li se ofereau posturi. Alegerile pentru ultima adunare, care au avut loc cu doi ani mai înainte, s-au desfășurat într-un mod nemaifîlnit în istoria popoarelor constituționale. Ele s-au făcut în fața comisarilor guvernului și după voința lor. Acolo unde se manifesta o cit de mică opoziție, era trimisă forța armată pentru a băga frica în oamenii cu mintea îngustă și în persoanele fără resurse. Miniștrii și-au împărțit districtele și i-au corupt pe alegători cu ajutorul banilor și al decretelor. Potrivit acestui sistem de alegeri, aleșii treceau la scrutinul adunării, care, la ordinul domnitorului, anula alegerile dacă ele nu-i erau pe plac. A fost o adevărată ostracizare și unica adunare pînă-ntr-atît de servilă.

Alegerile
samavolnice
din 1846

Acest sistem al lui Mihail Sturdza, de care depindea de altfel salvarea sa, căci Rusia proclamase că singura cale legală era Adunarea Obștească, iritase spiritele în ținuturi și pe boiernași în așa măsură, încît ar fi fost de ajuns o scînteie ca să izbucnească o manifestație.

Ecotul
revoluției
de la
Paris

În asemenea împrejurări a izbucnit revoluția de la Paris. Cînd s-a aflat despre aceasta la Iași, s-au făcut mii de presupuneri fără să se bănuie care va fi viitorul, dar majoritatea se gîndea că a venit momentul ca Mihail Sturdza să fie alungat, pentru că vedea în el toată pricina răului de care suferea țara, și aceasta din diferite motive. Unii o voiau pentru a-i lua locul, alții pentru a-și făuri o nouă carieră, iar alții, cea mai mică parte, o voiau pentru a lichida și a înlocui o stare de lucruri cu alta mai apropiată interesele românilor. Fiecare dintre aceste partide se observa reciproc, se apropia de cealaltă și, voia să se exprime, dar nimeni nu îndrăznea să ia inițiativa, deoarece nimeni nu era capabil nici să conceapă un plan, nici să dirijeze evenimintele, nici să prevadă consecințele care puteau să rezulte din ele.

Misiunea
lui
Dubamel

Numai Rusia a înțeles această stare de lucruri și faptul că o mișcare în Germania ar produce o revoluție în Ungaria și că astfel Principatele vor fi nevoite să acționeze fără să vrea într-un sens oarecare, potrivit impulsului care le-ar veni din afară. Astfel opoziția lui Hole în legătură cu Principatele înainte de revoluția de la Viena a premers intervenției ei [Rusici] și a investigat opinia guvernelor europene. Văzînd că Europa nu zice nimic, nici chiar Turcia, Rusia a expediat pe generalul Dubamel pentru a sta pe lingă domnitor, pentru a domoli pe boieri și pentru a le face concesii dacă acestea

ar fi fost cerute, iar în ceea ce privește Moldova chiar pentru a-l alunga pe domnitor; astfel nu s-a mai mers pe calea legală; se acționa conform necesității. Rusia nu voia ca în Principate să aibă loc vreo mișcare, ea voia ca ele să fie cu totul străine de emanciparea generală a Europei. Ea nu voia ca linia trasată de providență, începută la Paris, să-și găsească ecou la gurile Dunării; nu voia ca ea să parcurgă acest drum. Ea voia s-o oprească. Dar un lucru pe care providența îl destină popoarelor nu poate fi oprit.

Un singur om voia să provoace încurcături guvernului, deși o făcea mai degrabă din zăpăceală decât din convingere, fără să se gândească la consecințe. Acest om era Constantin Moruzi. Pe când se afla la Iași, vorbea și despre România așa cum știa el să vorbească. Domnitorul, știindu-l un spirit agitat, l-a poftit să se ducă la țară. În drumul lui, el le-a dat tuturor întâlnire la Iași la 24 martie. La Birlad a dat de un om care voia să dobândească faimă, dar nu știa cum. Așa se face că Epureanu a devenit companionul și ajutorul său. Ajuns la ei, el l-a pus să strângă cât mai multă lume pentru întâlnire. Dar de ce și cum? Nu știau nici ei nimic. El a venit, așadar, la mine, deși nu mă cunoștea, și m-a poftit să mă duc mai întâi la Moruzi ca să mă înțeleg cu el. Aceasta nu pentru că ar fi avut cineva încredere în slabele mele mijloace, ci pentru că era de dorit să fie cât mai multă lume cu puțință.

Chiar în aceeași noapte m-am dus la Moruzi. Mi-a ieșit în întâmpinare cu un aer teatral, spunându-mi că Mihail Sturdza și-a propus să-i sugrume pe toți boierii, după cum a procedat domnul de Metternich în timpul vecer- niilor galițiene. I-am răspuns că putea s-o facă cu alții, nu cu mine, și astfel am situat clar conversația pe tărîmul lui. Atunci el mi-a mărturisit că a venit vremea să se facă ceva, fără să știe ce; în sfîrșit, mi-a spus că trebuie să-l muștrăm pe domnitor cu umilință, cerînd înlăturarea abuzurilor. I-am atras atenția că orice cerere de acest fel și în astfel de vremuri reclamă un sprijin fie moral, fie material. Că odată porniți pe acest drum trebuie să se meargă pînă la capăt, adică să se stabilească un guvern provizoriu, să se pregătească unirea României, să i se creeze și să i se garanteze o existență solidă pe viitor fără ea vreuna dintre puteri să i se poată opune.

Acestate au fost observațiile mele. El a subscris la ele și mi-a spus că toată lumea la Iași era de acord, dar nu se stabilise o formulare precisă, și ne-am despărțit pentru a ne revedea la 24.

Reîntors în capitală, am văzut cele trei partide¹, tineretul germanofil, care cerea suspendarea mișcării pînă la unirea Germaniei și reconstituirea Poloniei; bătrînii cereau aceeași suspendare și nici un fel de mișcare, deoa- rece aceasta putea duce la consecințe grave pentru țară; ultima partidă se lansase prea mult ca să mai poată da înapoi; în consecință, ea voia să facă ceva, dar ce și cum? Nimeni nu știa nimic. Și fiindcă conducătorii acestei [a treia] partide erau găzduiți la Hotelul Regensburg², el a devenit locul de întîlnire. Acolo se întrunea lumea și discuta asupra măsurilor care tre- buiau luate, fără să se hotărască nimic. Aceste reuniuni au devenit numeroase și chiar celelalte partide veneau ca să vadă ce hotărîre se va lua. Guvernul, care n-avea experiență în materie de mișcări revoluționare, nu știa ce să

Rolul lui
Constantin
Moruzi

Unirea
României

Cele trei
grupări
politice

Reuniunile
de la Hotel
Petersburg

Atitudinea
guvernului

facă. Aceste întruniri nu-i erau pe plac, dar voia să acționeze cu blindețe, temindu-se de numărul mare al participanților; de aceea el s-a hotărît să trimită pe ministrul de interne ca să-i întrebe ce vor. Acești domni au profitat de ocazie, au împodobit sala, au ridicat o tribună și au numit un președinte. Guvernul le-a dat prilejul să conceapă un proiect. Proiectul se referea la întruniri în care să se discute îmbunătățirile ce trebuiau aduse țării, impunând guvernului părerea sa. Modificându-se mai târziu, ar fi atras după sine consecința inevitabilă: răsturnarea guvernului. El a înțeles aceasta și a hotărît ca, după ce ministrul va fi ascultat plîngerile, reuniunile să înceteze.

[Petiția] și
intențiile
domnitorului

A doua zi ministrul s-a dus într-adevăr la întrunire, i-a întrebat care le sînt plîngerile; i s-a răspuns că într-o oră nu putea fi expusă starea jalnică în care se afla țara, dar că vor numi o comisie și că lucrările acestei comisii vor fi supuse ministrului, care le va prezenta domnitorului. A doua zi domnitorul a dat o dispoziție Consiliului prin care reuniunile trebuiau să fie împrăștiate cu forța armată. Doi miniștri s-au opus la aceasta și și-au dat demisia. În ziua următoare, lucrările comisiei s-au încheiat și au fost prezentate domnitorului. Acesta le-a acceptat în parte, dar a făcut-o numai pentru a menține o stare de nesiguranță pînă seara, căci în aceeași seară el avea intenția să împrăști reuniunile, asumîndu-și răspunderea pentru aceasta, deoarece miniștrii îl părăseau, și chiar să pedepsească pe conducătorii acestei mișcări.

Păreră și ...
realitate

Astfel s-au petrecut arestarea mai multor indivizi, tratamentul rău pe care l-au îndurat, trimiterea lor dincolo de Dunăre, emigrarea în Bucovina și Valahia. Abia în ultima zi a înțeles domnitorul, și aceasta în urma părerilor repetate ale consulului rus, că nu fusese vorba de fel de acele opoziții gălăgioase și spuse doar pe hîrtie, că ea <opoziția> era ostilă guvernului, că ea procedase greșit, dar că dacă i s-ar fi dat mină liberă ar fi răsturnat guvernul existent în cîteva zile, deoarece toată lumea, cuprinsă de febra revoluționară și de entuziasm, începuse să se incline în fața celui stat în stat pe care-l făcea consulul rus în acele împrejurări [!].³ Și dumneata, care spui că ai înțeles mișcarea, vei avea prilejul s-o constăți în viitoarea scrisoare.

Adio,

Prietenul tău devotat, P. Balș

P. S. Te-am rugat să-mi trimiți adresa ca să-ți pot scrie direct, fără intermediar.

Textul francez

Mon cher Jean,

Fortchesty, 1850 mai 2/14

J'ai reçu vos deux lettres, ainsi que votre aperçu sur les derniers événements de la Valachie. Ce qui s'est passé en Moldavie a eu la même tendance, mais non pas la même origine. Aussi l'histoire de la Valachie

depuis les trente dernières années est plus nationale et plus populaire que la nôtre. En Moldavie, il n'y a eu rien autre chose qu'une émeute, qu'un mécontentement contre la personne du hospodar et non contre le gouvernement, ses principes et ses lois. Du reste la masse ne comprend jamais que le mal, dans un Etat, ne dérive pas seulement du chef de cet Etat, mais aussi bien des personnes qui l'entourent et de la législation qui le guide. Je ne veux pas disculper l'ex-hospodar de Moldavie. Bien loin de là ; j'en conviens avec tout le monde qu'il était mauvais, mais il n'était pas le seul coupable, il était de connivence avec son gouvernement, c'est-à-dire avec les personnes qui dirigeaient avec lui la machine gouvernementale ; et puis le mal principal était la législation qui nous gouverne. Aussi on a eu tort de s'attacher seulement à la personne du hospodar. Cela prouve notre peu de patriotisme et notre peu de capacité.

Ainsi comme je vous le dis, chez nous c'était un mécontentement personnel, si je puis m'exprimer ainsi, contre le chef de l'État à cause des prévarications nombreuses qu'on commettait, à cause de l'immoralité des employés, à cause de l'injustice qui se commettait dans les tribunaux, à cause de l'anarchie qui régnait dans toute l'administration. On était las déjà de ce règne. Depuis trois ans les gens de bien pensaient sérieusement aux calamités du pays ; et les anciens employés de Michel Stourdza, qui cependant de leur temps avaient commis des abus énormes, mais qui les avaient oubliés, s'étaient retirés dans une espèce d'opposition criarde et les font taire, aussitôt qu'on leur offre des places. Les élections pour la dernière assemblée eurent lieu deux années d'avance, d'une manière qu'on n'en voit d'exemple dans l'histoire des peuples constitutionnels. Les élections se sont faites par devant des commissaires du gouvernement et sur leur volonté. Là où une petite opposition se manifestait, on envoyait la force armée pour effrayer les esprits étroits et les personnes sans ressources. Les ministres s'étaient partagés les districts et corrompaient les électeurs moyennant de l'argent et des décrets. Après ce système d'élection, les élus passaient au scrutin de l'assemblée qui annulait les élections, sur l'ordre du hospodar si elles ne lui plaisaient pas ; c'était un véritable ostracisme et l'unique assemblée servile à ce point.

Ce système de Michel Stourdza duquel du reste dépendait son salut — car la Russie avait proclamé que la seule voie légale était l'assemblée générale — avait irrité les esprits dans les districts et les petits boyards au point qu'une étincelle suffisait pour qu'une manifestation se déclara.

C'est dans de pareilles circonstances qu'est survenue la Révolution de Paris. Lorsqu'on l'a apprise à Jassy, on faisait mille conjectures sans deviner l'avenir, mais la plupart pensait au moment de renvoyer Michel Stourdza, dans lequel on voyait tout le mal du pays et cela dans des buts si différents. Les uns pour se substituer à sa place, les autres pour s'ouvrir de nouvelles carrières, d'autres enfin et la minime partie voulait le renvoyer et substituer un état de choses plus approprié aux intérêts des Roumains. Chacun de ces partis se regardaient mutuellement, se rapprochaient et vou-

laient s'exprimer, mais personne n'osait prendre l'initiative, car personne n'était capable ni de concevoir un plan, ni de guider les événements, ni les conséquences qui pouvaient en résulter.

La Russie seule avait compris cet état de choses, et qu'un mouvement en Allemagne produirait une révolution en Hongrie et que par là les Principautés seront forcées d'agir involontairement dans un sens quelconque, selon l'impulsion qui leur viendrait du dehors. Ainsi l'opposition de Holo relativement aux Principautés, avant la révolution de Vienne, c'était l'avant-coureur de son intervention et le scrutateur de l'opinion des cabinets européens. Voyant que l'Europe n'en dit rien, pas même la Turquie, elle avait expédié en même temps le général Duhamel pour conseiller les hospodars, apaiser les boyards, leur faire des concessions si on les demandait et même pour la Moldavie renvoyer le Prince. Alors la voie légale était mise de côté. On agissait par nécessité. La Russie ne voulait aucun mouvement dans les principautés, elle voulait qu'elles soient tout à fait étrangères à l'émancipation générale de l'Europe. Elle ne voulait pas que la ligne tracée par la providence, commencée à Paris, retentit aux embouchures du Danube, fit ce trajet. Elle voulait l'arrêter. Mais on n'arrête pas ce que la providence destine aux peuples.

Un seul homme, plutôt par étourderie que par conviction, voulait emmener des embarras au gouvernement sans penser aux conséquences. Cet homme c'était Constantin Mourouzzi. Etant à Jassy il causait aussi sur la Roumanie à sa manière. L'hospodar, connaissant son esprit remuant, l'engagea d'aller à la campagne. Sur son passage il engagea tout le monde au rendez-vous à Jassy pour le 24 mars ; il trouve à Barlad un homme courant après une renommée sans savoir comment l'acquérir. Epouriano devint donc son compagnon et son aide. Arrivé chez eux, il le met en mouvement pour engager le plus de monde possible au rendez-vous. Mais pourquoi et comment ? Ils n'en savent eux-mêmes rien. Il vint donc chez moi sans me connaître, m'engagea d'y aller d'abord chez Mourouzzi pour m'entendre avec lui. Ce n'est pas qu'on avait confiance dans mes faibles moyens, mais on voulait avoir le plus de monde possible.

J'y vais la nuit même chez Mourouzzi. Il vint à ma rencontre d'un air théâtral en me disant que Michel Stourdza se propose d'égorger tous les boyards, à l'exemple des vèpres galiciennes de Monsicur de Metternich. Je lui répondis qu'il pouvait le faire à d'autres, mais pas à moi, et de cette manière j'avais posé la conversation nettement sur son terrain. Il m'avoua donc qu'il était temps de faire quelque chose, sans savoir quoi ; enfin il me dit que c'était de nous adresser par d'humbles remontrances au hospodar en demandant le redressement des abus. Je lui fis observer que toute demande dans ce genre et dans des temps pareils exige un appui soit moral, soit matériel. Qu'une fois lancé dans cette carrière, il faut aller jusqu'aux derniers retranchements, c'est-à-dire jusqu'à établir un gouvernement provisoire, préparer l'union de la Roumanie, la faire et lui garantir

une existence solide pour l'avenir, sans qu'aucune des puissances puissent la contrecarrer.

Telles furent mes observations. Il en convint ; il me dit que tout le monde à Jassy était d'accord, mais n'était entendu un point arrêté et nous nous séparâmes pour nous revoir le 24.

Une fois dans la Capitale je vis trois parties¹. La jeunesse allemande demandant la suspension du mouvement jusqu'à l'union de l'Allemagne et la reconstruction de la Pologne. La vieillesse, la même suspension et point de mouvement, car il pouvait emmener de mauvaises conséquences pour le pays. La dernière partie s'était trop lancée pour reculer ; par conséquent elle voulait faire quelque chose, mais quoi et comment ? Personne n'en savait rien. Comme les chefs de ce parti s'étaient logés à l'hôtel Regensbourg², il devint donc le rendez-vous. Là on se réunissait et on discutait sur les mesures qu'on devait prendre, sans rien arrêter. Ces réunions devinrent nombreuses et même les autres partis venaient voir quelle décision prendrait-on ? Le gouvernement inexpérimenté dans les mouvements révolutionnaires ne savait quel parti prendre. Ces réunions ne lui plaisaient pas, mais il voulait agir avec bonté, craignant le grand nombre ; il décide donc d'envoyer le ministre de l'intérieur pour leur demander ce qu'ils veulent. Ces messieurs profitèrent de cette occasion, parèrent la salle, firent une tribune et nommèrent un président. Le gouvernement leur donna l'occasion de concevoir un projet. Ce projet c'était des réunions où l'on discuterait les améliorations du pays en imposant son opinion au gouvernement. Ce projet plus tard se serait modifié et aurait amené les conséquences inévitables, le renversement du gouvernement. Il avait compris ceci et il décida qu'une fois que le ministre aurait entendu les plaintes, les réunions cessassent.

Effectivement le lendemain le ministre se rendit à la réunion, leur demanda leurs griefs. Ils répondirent qu'en une heure on ne pouvait exposer le triste état du pays, mais qu'ils nommeraient une commission et que le travail de cette commission sera soumis au ministre pour le présenter au Prince. Le lendemain le Prince donna un office au conseil par lequel les réunions devaient être dispersées par la force armée. Deux ministres s'y opposèrent et donnèrent leur démission. Le jour suivant le travail de la commission fut achevé, présenté au Prince. Celui-ci l'accepta en partie, mais ce n'était maintenir une incertitude jusqu'au soir, car le soir même il avait l'intention de disperser les réunions, prenant sur lui la responsabilité, puisque les ministres l'abandonnaient, et châtier même les chefs de ce mouvement.

Ainsi eut lieu l'arrestation de plusieurs individus, le mauvais traitement qu'ils subirent ; leur envoi au delà du Danube, l'émigration en Bucovine et en Valachie. Ce n'est que le dernier jour que le Prince comprit, et sur les avis réitérés du consul russe, que ce n'était nullement de ces oppositions criardes et sur papiers, qu'elle [sic] en voulait au gouvernement, qu'elle s'était mal prise, mais que si on la laissait faire, elle renverserait le gouver-

nement existant dans quelques jours, car tout le monde, atteint de la fièvre révolutionnaire et de l'enthousiasme, avait commencé déjà s'incliner devant cet État dans l'État que faisait le consul russe dans ces circonstances [!].³ Et vous qui dites avoir compris le mouvement, le prochain courrier vous le dira.

Adieu

votre dévoué ami, P. Balch

P.S. Je vous ai prié de m'envoyer votre adresse pour que je puisse vous écrire directement et sans intermédiaire.

■ Originalul, în limba franceză, B.A.R., S 12(23)/DCVIII.

■ 1. În textul autograf, care are destule greșeli de formulare, *parie*, *parties* e luat în înțelesul românescului *partidă*, *partide*. 2. După numele proprietarului Hotelului Petersburg, Conrad Regensburg. 3. Frază și punctuație confuze.

ÎN DRUM SPRE EXIL. ÎNCERCAREA DE EVADARE LA GALAȚI ȘI BRĂILA

96

VICE-CONSULUL BRITANIC, V. LLOYD, DE LA BRĂILA, CĂTRE R. G. COLQUHOUN,
CONSULUL GENERAL DE LA BUCUREȘTI

No. 6

Domnule,

Brăila, aprilie 18, 1848

La Vice-
Consulatul
britanic
de la
Brăila

Sîmbăta trecută 15 a lunii curențe, seara pe la 7, șase persoane numite : Principele Alexandru Moruzi, Alex. Cuza, Vasile Cantacuzino, Manolache Epureanu, Lascăr Rosetti, Zaharia Moldovanu, boieri și fii de boieri din Moldova, au pătruns în fugă în casa mea, rugîndu-mă insistent să le acord azil temporar și protecție, întrucît erau urmăriți de soldați din Valahia și cerîndu-mi să depun toate eforturile pentru a acorda protecție altor 7 prieteni de ai lor, care nu se aflau departe și care neștiind cum să găsească Vice-Consulatul puteau fi prinși.

Se pare că aceste persoane fiind surghiinite din Iași de principele Sturdza au fost trimise ca infractori arestați la Galați spre a fi predați autorităților turce de la Măcin. Fiind imbarcați în două bărci, însoțiți de colonelul Mișcenço, un rus, comandant al garnizoanei Galați, cu cîțiva soldați și de asemenea de alte două bărci cu soldați de pază, vîntul și curentul apei fiind foarte puternice și contrarii, au ajuns tîrziu după amiază abia la gura canalului Măcin ; cele două bărci cu soldați, rămînînd în urmă, ei au fost siliți să debarce la Brăila ; cei 13 profitînd de împreju-

rare au fugit de îndată și pe cât înțeleg toți ar fi ajuns la Vice-Consulat dacă ar fi cunoscut drumul și locurile.

Chiar în acea seară mi s-au făcut frecvente cereri personale să predau pe acești oameni, dar considerînd că datoria mea era să le ofer azilul care-l ceruseră, le-am comunicat că puteau rămîne liniștiți la Vice-Consulat, cel puțin deocamdată. Și în aceeași noapte ei au scris consulului austriac la Galați, d. Huber, pentru pașapoarte. D. Huber le-a trimis ziua următoare prin unul din propriii săi funcționari pe bordul vasului(-pilot) care avea să-i transporte. Totuși guvernatorul orașului a refuzat să le vizeze pașapoartele, luînd toate măsurile pentru a împiedica fuga lor. El mi-a cerut de asemenea să-i predau. Conformîndu-mă instrucțiunilor conținute în scrisoarea dumneavoastră No. 7 din 17 a acestei luni, eu voi raporta afacerea, dacă am timp, la Constantinopol. D. Huber, consulul austriac, a venit aici în persoană, pentru a încerca să convingă autoritățile locale să-i lase să plece, dar nu a reușit. Iar d. Kotzebue, consulul general rus, care s-a oprit aici în drumul său de la Iași la București, a avut o lungă întrevedere cu ei în casa mea, luni, în care, după cîte am înțeles, a încercat să-i convingă să se predea, d. Cola, consulul rus la Galați, fiind împreună cu dl. Kotzebue. În aceeași zi, primind asigurări din mai multe părți că nici o piedică reală nu se va pune la plecarea lor dacă ei ar încerca să fugă, că, dimpotrivă, li se va facilita plecarea, ordinele fiind date numai de formă, ei au hotărît să facă încercarea, și în aceeași seară unul din ei, și anume d. Alexandru Cuza, a reușit să se refugieze pe bordul unui vas englez din port, ceilalți intenționînd să-l urmeze dacă nu avea să se dea nici o alarmă. Alarma a fost totuși imediat dată, sentinelele au fost dublate și toate măsurile luate pentru a împiedica fuga celorlalți, care au hotărît să aștepte cu permisiunea mea rezultatul raportului meu către Ambasada Majestății Sale sau cererea lor către dumneavoastră și către agentul austriac supleant, d. Schweiger ; cererea lor scrisă către d. Kotzebue fiind fără rezultat. De la evadarea d-lui Cuza, măsuri extraordinare de securitate fiind luate de armată, poliție și carantină, li s-au făcut frecvente propuneri particulare de evadare, arătîndu-li-se că nu existau numai simple speranțe, ci certitudine de reușită dacă ei ar încerca ; dar, considerînd că toate aceste propuneri erau tot atîtea curse, ei refuză acum să încerce ; eu sînt sigur că se dă cea mai mare importanță capturării lor.

Ieri am primit comunicarea aici inclusă de la Administrație¹.

Țin să adaug că singura dorință a acestor oameni este să părăsească Principatele și să meargă în Austria ; că eu nu știu măcar de ce sînt acuzați ; că tot ce știu asupra celor întîmplate la Iași, știu de la ei ; că d. vice-consul Cunningham intenționa să-i însoțească pe toți la Măcin, dar a fost împiedicat să o facă din pricina debarcării neprevăzute și fuga a 6 din ei la Brăila ; că ceilalți 7 fiind recapтураți și trecuți dincolo, d. Cunningham s-a dus acolo ziua următoare și s-a întors, cred, azi dimineață ; cel puțin l-am văzut o clipă la carantină și mi-a spus că va trebui să plece cu vaporul de Constantinopol, care tocmai sosise la Galați ; celelalte șapte persoane ale

Întrevederea
cu
consulul rus
Kotzebue

căror nume sînt : Răducanu Rosetti, Dimitrie Rosetti (amîndoi frați ai lui Lascăr Rosetti — aici la mine —), Ion Cuza (văr al lui Alexandru Cuza), Sandu Miclescu, Nicu Catargi, Dimitrie Filipescu și Grigore Romalo, se află încă la Măcin.

Am onoarea...

V. Lloyd

Textul englez

No. 6

Sir,

Ibraîla, April 19th 1848

On Saturday evening last the 15th instant about 7 o'clock six individuals named Prince Alexander Morousi, Alex. Kousa, Basile Cantacuzène, Manuel Jeporano, Lascar Rosetti, and Zacharia Moldovanu, Boiars and sons of Boiars of Moldavia, rushed into my house, earnestly entreating for a temporary asylum and protection, as they were pursued by the Wallachian soldiers, and requesting me to afford protection to 7 of their companions who were not far off, and who not knowing where to find the Vice-Consulate, would probably be taken.

It appears that these persons having been banished from Iassy by Prince Stourdza, were sent as criminal prisoners to Galatz to be delivered over to the Turkish Authorities at Matchin, that having been put in two boats, accompanied by Colonel Mistchinko, a Russian, and Commandant of the Garrison of Galatz with some soldiers, and also by two other boats with soldiers as guards, the wind and current being both exceedingly strong and contrary, it was late in the afternoon, before they could arrive even at the mouth of the Matchin branch of the river, and the two boats with soldiers having remained behind, they were obliged to land at Ibraîla, and the 13 profiting by the occasion immediately escaped, and would I understand, all have come to the Vice-Consulate had they been acquainted with the road and the localities.

The same evening I had frequent personal applications to deliver up these people, but considering it my duty to give them the asylum they required, I informed them that they might remain quietly in the Vice-Consulate, at least for the present. And the same night they wrote to the Austrian Consul at Galatz, Mr Huber, for passports. Mr Huber sent over next day by one his own employes on board the pratique steamer — which was to convey them. The Governor of the town however refused to visa their passports and took every precaution to prevent their escaping. He has also since required me to deliver them up. In compliance however with the instructions contained in your letter of the 17th instant Nr. 7 I shall, if I have time, report the matter to Constantinople. Mr Huber, the Austrian Consul himself came over here to endeavour to prevail upon the local

authorities here to allow them to go, but without success. And Mr Kotzebue the Russian Consul General arriving here on his way from Iassy to Bucarest, had a long conference with them in my house on Monday, in which I understand he endeavoured to persuade them to give themselves up, Mr Cola, the Russian Consul at Galatz being with Mr Kotzebue. The same day having received assurance from several quarters that no real obstacle would be opposed to their departure if they attempted to escape; that on the contrary, facilities would be given them, the orders that had been given being mere formalities, they determined on making the attempt, and the same evening one of their number, viz. Mr Alexander Kouza effected his escape on board an English vessel in the harbour, the others intending to follow him if no alarm was raised. The alarm however was immediately given, and the sentries doubled, and every precaution taken to prevent the escape of the rest, who have determined to wait, with my permission, the result of my report to H. M's Embassy, or their application to yourself, and to the Austrian acting agent, Mr Schweiger; their written application to Mr Kotzebue having been without result. Since the escape of Mr Kouza, and the extraordinary measures of precaution that have been taken by the military, the Police and the Quarantine, frequent propositions have been privately made to them to escape, not hopes, but certainty of success being held out to them if they would but make the attempt, but considering these propositions as so many traps, they refuse to attempt it at present and I feel certain the greatest importance is attached to their capture.

Yesterday I received the enclosed from the Administration¹.

I beg to add that the only desire of these people is to leave the Principalities and go to Austria; that I do not know of what these people are accused even, and that all I know of what has occurred at Iassy is from themselves; that Mr Vice-Consul Cunningham intended to accompany the whole of these persons to Matchin, but was prevented by the unexpected landing and escape of 6 of them at Ibraïla; that the other 7 having been recaptured and taken over the next day, Mr Cunningham went on the following day and returned I believe this morning; at least I saw him for an instant in the quarantine, and he said he should go with the Constantinople Steamer, which has just arrived to Galatz; the other 7 persons whose names are Radoucan Rosetti, Demitri Rosetti, (both brothers of Lascar Rosetti here), Jean Kouza (cousin of Alexander Kouza), Sando Miclesco, Nico Cathardgi, Dimitri Philippesco and Gregoire Romalo, are still at Matchin.

I have the honor to be etc.

V. Lloyd

■ P.R.O., F.O. 78/742, f. 51—53; Arh. St. Buc., Microfilme Anglia, rola 19;

■ 1. Adresa no. 1 302 a Administrației Brăila, ss. Colonel Iacobson, către vice-consulul englez Lloyd, 8/18 aprilie 1848. O copie în l. franceză, *ibid.*, f. 54. Tot aici și scrisoarea lui Alex. Moruzi, R. Rosetti, Em. Costachi-Epureanu, Vasile Cantacuzino, Zah. Moldovanu către Colquhoun, 7/19 aprilie 1848, f. 55—56.

ECOURI ÎN PRESA STRĂINĂ

97

REVOLUȚIA EUROPEANĂ.

EVENIMENTE DIN ROMÂNIA (MOLDOVA)

În rîndul
popoarelor
luptînd
pentru
libertate

Revoluția franceză dă, pe zi ce trece, noi roade în Europa. Principiul libertății pășește înainte și nimic nu-l va mai putea opri. România (Moldova) s-a situat și ea, printr-o energică și unanimă demonstrație, în rîndul popoarelor care au înțeles aceste noi destine ale lumii.

Tineretul crescut în Franța, ca și cel care n-a părăsit țara, boierii și poporul s-au unit într-un același simțămînt. Dragostea de libertate, dușmănia față de elementul despotice reprezentat prin influența Rusiei, o simpatie inteligentă pentru integritatea și independența Imperiului otoman au stîrnit o frumoasă mișcare pe care o relatăm mai departe, la rubrica Revoluția europeană. Este încă o lecție dată domnitorilor care abuzează de autoritatea lor. Speranță și curaj! toți membrii marii familii își fac datoria; vremea dezrobirii tuturor popoarelor a sosit.

Întreaga
capitală —
un singur
partid...

Înfrurirea marilor evenimente care s-au petrecut în Franța, după ce a zguduit Germania, a ajuns să se facă simțită pînă pe malurile Dunării. Tremurînd pentru o putere pe care nu o datora decît unui hatîr, știind că nu se putea bizui pe simpatia unui popor ale cărui scumpe interese și nobile sentimente le-a lezat adeseori, domnitorul Moldovei a voit să încredințeze grija pentru siguranța sa personală unei gărzi formate din străini. Au fost, așa dar, strînși laolaltă toți vagabonzii, bulgari, albanezi, sîrbi, izgoniți în mod rușinos din țara lor pentru crime, au fost echipați, hrăniți și plătiți cu bani publici. Această măsură a produs un efect diametral opus celui așteptat, efect pe care pînă și înțelepciunea cea mai de rînd ar fi trebuit să-l prevadă. Onoarea națională a reacționat la această ofensă; toți cetățenii s-au neliniștit, considerîndu-și drepturile amenințate. Pretutindeni, fără deosebire de clasă, ei se adună și se consultă. Această agitație îl sperie pe domnitor, care vrea să dea ordin ca adunările să fie împrăștiate prin forța armată, dar nu poate găsi un ministru să-i contrasemneze ordinul; toți dau înapoi în fața gravității unei asemenea măsuri. Încurajată de această aprobare tacită, exaltarea mulțimii crește; întreaga capitală alcătuiește un singur partid. Atunci domnitorul se hotărăște să trimită pe lîngă cetățeni pe unul din miniștrii săi, însărcinîndu-l să strîngă reclamațiile lor. Este aleasă imediat o comisie formată din șaptesprezece cetățeni; ea redactează o petiție constînd din treizeci și cinci de articole împotriva abuzurilor actualei regim. Iată cele mai importante dintre aceste cereri: ele pot să dea o idee despre tot ceea ce este de făcut în această țară, pentru libertate și dreptate.

Cereri pentru
libertate
și dreptate:

1° Egalitatea cetățenilor în fața legii; să nu mai existe condamnări arbitrare și numai tribunalele să fie îndreptățite a da sentințe;

- 2° Desființarea tuturor pedepselor corporale care umilesc pe soldat;
- 3° Reforma și o răspîndire liberală [în tot poporul] a instrucțiunii publice;
- 4° Desființarea tuturor corvezilor impuse de cîrmuire;
- 5° Ședințele tribunalelor și ale Obșteștii Adunări să fie publice;
- 6° Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor publici;
- 7° Incompatibilitatea funcțiilor de deputat cu *orice* altă funcție publică salarizată;
- 8° Anularea tuturor alegerilor în care guvernul va fi exercitat o influență corupătoare și, în consecință, dizolvarea imediată a prezentei Adunări Obștești;
- 9° Desființarea cenzurii în toate chestiunile care privesc treburile interne ale țării;
- 10° Dizolvarea imediată a gărzii străine a domnitorului și formarea grabnică a unei gărzi naționale, alcătuită atît din indigeni [români], cît și din străini proprietari în țară.

O zi întreagă, din toate colțurile orașului, de la țară, și chiar din județe, o mulțime de delegați au venit să aducă Comisiei adeziunea celor pe care-i reprezentau și să acopere această petiție cu semnături.

Mulțimea
delegaților
veniți ...

Să sperăm că o manifestare atît de calmă, atît de solemnă și atît de unanimă a spiritului public îl va lămuri pe domnitor asupra adevăratelor sale interese. El va trage folos din exemplul cumplit pe care i l-a dat în Franța cel pe care l-a luat drept model, și dacă dragostea pentru țara sa n-a pierit cu totul din sufletul lui din pricina unor preocupări egoiste, el va contribui, cu ajutorul unor generoase concesi, la emanciparea pașnică a populațiilor dunărene.

Este o operă sublimă și demnă să ispitească un suflet mare, aceea de a lucra pentru un popor care a dat de curînd într-o măsură atît de nobilă dovada forței, generozității și inteligenței sale la propășirea unor nemuritoare principii ale viitorului: Libertate, egalitate, fraternitate.

Textul francez

RÉVOLUTION EUROPÉENNE.

ÉVÉNEMENTS DE LA ROMANIE (MOLDAVIE)

„La Révolution française porte chaque jour de nouveaux fruits en Europe. Le principe de liberté est en marche, et rien ne pourra désormais l'arrêter. La Roumanie (Moldavie) vient de se placer par une énergique et unanime démonstration au rang des peuples qui ont compris les nouvelles destinées du monde.

La jeunesse élevée en France, aussi bien que celle qui n'avait pas quitté le pays, les boyards et le peuple, se sont unis dans un même sentiment.

L'amour de la liberté, l'antagonisme contre l'élément despotique représenté par l'influence de la Russie, une intelligente sympathie par l'intégrité et l'indépendance de l'Empire ottoman, ont fait éclater le beau mouvement que nous rapportons plus loin sous la rubrique Révolution européenne. C'est une leçon de plus pour les princes qui abusent de leur autorité. Espoir et courage ! tous les membres de la grande famille font leur devoir ; les temps de l'affranchissement général des peuples sont arrivés.

L'influence des grands événements qui se sont accomplis en France, après avoir ébranlé l'Allemagne, viennent de se faire sentir jusque sur les bords du Danube. Tremblant pour un pouvoir qu'il ne devait qu'à la faveur, sachant qu'il ne pouvait compter sur la sympathie d'un peuple dont il a souvent blessé les intérêts les plus chers et les sentiments les plus nobles, le prince de Moldavie avait voulu confier le soin de sa sûreté personnelle à une garde du corps composée d'étrangers. On réunit donc tous les vagabonds, Bulgares, Albanais, Serviens honteusement chassés de leurs pays pour leurs crimes, on les équipa, on les nourrit, on les solda avec les deniers publics. Cette mesure produisit un effet diamétralement opposé à celui qu'on en attendait, effet que la sagesse la plus vulgaire aurait dû prévoir. L'honneur national s'émut de cette insulte ; tous les citoyens s'inquiétèrent pour leurs droits menacés. Partout, sans distinction de classe, ils se rassemblent et se consultent. Cette agitation effraie le prince qui veut donner l'ordre de dissiper les attroupements par la force armée, mais il ne peut trouver un ministre pour contresigner son ordonnance ; tous reculent devant la gravité d'une pareille mesure. Encouragée par cette approbation tacite, l'exaltation de la foule s'en accroît ; toute la capitale ne forme plus qu'un parti. Alors, le prince se décide à envoyer auprès des citoyens un de ses ministres chargé de recueillir leurs réclamations. Une commission de dix-sept citoyens est aussitôt élue ; elle rédige une réclamation composée de trente-cinq articles contre les abus du régime présent. Voici les plus importantes de ces demandes ; elles peuvent donner une idée de tout ce qu'il y a à faire dans ce pays pour la liberté et la justice.

1. Egalité des citoyens devant la loi ; plus de condamnations arbitraires ; que les tribunaux seuls soient appelés à porter des jugements ;
2. Abolition de toutes les peines corporelles qui dégradent le soldat ;
3. Réforme et diffusion libérale de l'instruction publique ;
4. Abolition de toutes les corvées de gouvernement ;
5. Publicité des séances des tribunaux et de l'Assemblée générale.
6. Responsabilité des ministres et de tous les fonctionnaires publics ;
7. Incompatibilité des fonctions de député avec toute autre fonction publique salariée ;
8. Annulation de toutes les élections dans lesquelles le gouvernement aura exercé une influence corruptrice, et, par conséquent, dissolution immédiate de la présente assemblée générale.
9. Abolition de la censure pour tout ce qui concerne les affaires intérieures du pays ;

10. Dissolution immédiate de la garde étrangère du prince, et formation immédiate d'une garde nationale, composée de tous les indigènes et des étrangers propriétaires dans le pays.

Pendant tout un jour de tous les points de la ville, de la campagne, des départements même, une foule de délégués vinrent apporter à la commission l'adhésion de ceux qu'ils représentaient, et couvrir cette pétition de signatures.

Espérons qu'une manifestation aussi calme, aussi solennelle, aussi unanime de l'esprit public, éclairera le prince sur ses véritables intérêts. Il mettra à profit l'exemple terrible que vient de lui fournir en France celui qu'il avait pris pour modèle, et si tout amour pour son pays n'a pas été étouffé dans son cœur par des préoccupations égoïstes, il concourra, à l'aide de généreuses concessions, à l'émancipation pacifique des populations danubiennes.

C'est une œuvre sublime et digne de tenter une grande âme que celle de travailler pour un peuple qui vient de donner une si noble mesure de sa force, de sa générosité, de son intelligence à l'avènement des immortels principes de l'avenir : *Liberté, égalité, fraternité*.

■ „Démocratie pacifique“ (Paris), année 17e, Dimanche, 30 Avril 1848, p. 2, col. I, și p. 3, col. III.

„FRAȚILOR ROMÂNI DIN TOATĂ ROMÂNIA!“

98

V. ALECSANDRI, PROTESTAȚIE ÎN NUMELE MOLDOVEI, A OMENIREI ȘI A LUI DUMNEZEU !

Fraților români din toată România ! Vă chem să fiți martori la nelegiuirile guvernului Prințului Moldovei, Michail Sturdza, carele de patrușprezece ani s-a arătat prin toate faptele sale dușmanul cel mai aprig al nației noastre ! Veniți cu toți să protestăm în fața lumii în protiva sistemului varvar și corupător, ce a întrebuițat pînă acum acest Domnitor pornit de patimi spre a ține Moldova în lanțuri și în întunecime ! Veniți cu toții să protestăm în numele patriei, al omenirii și al lui Dumnezeu, în protiva tiraniei machiavelice, a acestui om care nu respectează nici patria, nici omenire, nici Dumnezeu !

De 14 ani Michail Sturdza, stăpînit de nesațiul iubirii de argint, se slujește de măsurile cele mai arbitrare și de chipurile cele mai nerușinate, pentru de a-și îndestula patima răpirii ; dar spre nenorocirea țării, acea patimă este neîndestulată, căci ea nu are hotare.

De 14 ani, Michail Sturdza, înarmat cu otrava coruperii, stinge simțirile de omenire și de cinste din inimile supușilor săi, degradează caracterul nației, îl comprometează în ochii Europei și fi dă o direcție care îl duce pe calea pierii.

Împotriva
sistemului
barbar
și corupător
al domnitorului
Mihail
Sturdza

De 14 ani, Michail Sturdza răstălmăcește și calcă cuprinsul Reglementului Organic în interesul său particular. El vinde rangurile boerești; vinde posturile Statului de la cele mai mici până la cele mai înalte; vinde scaunele clerului; vinde hotărârile judecătorești; vinde măsurile administrative; vinde cinstea, vinde cugetul oamenilor; vinde drepturile patriei noastre! El vinde orice se poate vinde sau nu, și adună aur peste aur, milioane peste milioane, pe care le scoate afară din țeară, pentru ca să o sărăcească încă mai mult!

De când s-a suit pe tron, Michail Sturdza a luat Moldova în arendă, și așa de strașnic a stors-o în mâinile sale *părințești*, că din venitul de 12 000 galbeni ce avea la anul 1834, el a isbutit a avea în ziua de astăzi, 1848, un venit de mai mult de 200 000 galbeni.

De când a apucat sceptrul în mână, Michail Sturdza, nemulțumindu-se numai cu înmulțirea averilor sale din averea țării, a ținut neconținut la dărmarea nației noastre. Pe toți oamenii cu iubire de dreptate i-a depărtat din slujbele Statului, sau, deși a încredințat posturi la unii din ei, a căutat să-i comprometeze în ochii obștei, pentru ca nici un moldovan să nu rămâie nepătat și pentru ca toți să fie instrumenturi oarbe ale patimilor sale. Pe toți bunii patrioți ce s-au împotrivit sistemului său de corumpere, i-a prigonit și-i prigonește încă cu o dușmănie neîmpăcată. Pe mulți răi, huliți de opinia publică, i-a adunat pe lângă tronul său și le-a înlesnit mijloace de prădăciuni fără margini. Pe țărani i-a adus în cea mai crudă și mai jalnică stare prin asupriri nesfârșite și la cel mai de pe urmă grad de ticăloșie, prin biruri grele și rău împărțite. Toate mijloacele de propășire a neamului românesc din Moldova le-a nimicit, școalele le-a lăsat în neîngrijire; Academia din Iași a desființat-o pe jumătate; lanțuri tiparului a pus; foile publice cele mai bune le-a închis; întreprinderile de îmbunătățiri publice le-a oprit! Și toate aceste fapte nelegiuite le-a desăvârșit prin porunci arbitrarie și împotrivoitoare, atât obiceiurilor și pravilelor pământului, cât și cuprinsului Reglementului!

Fraților, în mijlocul atîtor nenorociri, în sinul atîtor rele, țeara noastră geme cu durere, țeara împinsă pe calea peirii de *părințeasca* mînă a domnului se sbuciumă în agonie, când deodată soarele libertății, ce s-a ridicat asupra Europei, a aruncat o rază și în părțile noastre.

„Nevoia
de o
grabnică
vindecare”

La acea lumină mîntuitoare, toate clasele societății s-au trezit ca dintr-un somn adînc și dureros și, văzînd rănile de care erau acoperite, au simțit într-o unire nevoia de o grabnică vindecare. Oamenii, cari sînt în stare de a-și scăpa patria de sub asuprire, au început a-și aduce aminte că sînt români, și mai ales tinerimea Moldovei, care varsă lacrimi de sînge în preajma suferințelor obștești, s-a simțit deodată însuflețită de o falnică nădejde. Atunci deodată un mare număr de persoane au alergat la Iași de prin provincii, spre a se uni cu frații lor din Capitalie și a căuta împreună lecuirea boalei ce muncia pe români de atît amar de ani!

Spre
Iași ...
386

La această mișcare însă Ocfrmuirea, în loc de a liniști obște prin măsuri înțelepte de îmbunătățiri, s-a cuprins de groază, ca una ce se cunoștea vinovată, și în urmare Michail Sturdza, *Părintele patriei*, îngrijindu-se mai mult de averea sa decât de siguranța publică, a adunat într-ascuns pe toți arnăuții și pe toți răii din țirg, le-a împărțit arme, le-a hotărât lefi și și-a înformat cu ei o gardă personală și tăinuă.

Care a fost gândul său, alcătuiind acea ceată numeroasă de hoți în sînul Capitaliei, cînd avea miliția pămîntescă comenduită de însuși fiul său Hatmanul Dimitrie Sturdza, pentru ținerea bunei orînduiei? Care a fost planul său, încunjurîndu-se de asemenea ceată de străini fugiți sau alungați din țările lor? Judece lumea și hotărască!

Ceea ce știm este că asemenea dispoziție dușmănească, amerințînd siguranța publică a orașului a adus mare împedecare relațiilor comerciale și a silit pe neguțători a se pune sub ocrotirea consulaturilor străine pentru apărarea averii și a vieții lor. Ceea ce sîntem siguri este că Vodă, cu toate făgăduințele sale către d-nii consuli, a ținut într-ascuns pe arnăuți înarmați, și că s-a slujit cu ei pentru ca să maltrateze pe frații noștri și să le calce și să le prade casele în noaptea de 29 martie¹.

Ceea ce cunoaștem este că înarmarea vagabonzilor de către Ocfrmuire, această măsură nelegiuită într-un stat întemeiat pe legi și ocrotit de două Curți Suverane, a deșteptat grija poporației întregi a Capitaliei; că duhurile au început a ferbe cu ură; că boerii au început a se gîndi serios la soarta ce așteaptă pe toți; că mulți din cei mai însemnați amploiați, precum Ministrul Dreptății, Ministrul Trebilor Străine, Presidentul Divanului Domnesc, Presidentul Divanului Apelativ, mai mulți judecători și cîțiva deputați și-au dat îndată demisiile din posturi, nevoind a fi instrumente de peire pentru țeară în mîinile lui Michail Sturdza; și în sfîrșit că deosebite mici adunări au început a se întruni cu gînd de a găsi chipurile legale de pază pentru fiecare locuitor.

În preajma acestor simptome de nemulțumire obștească, Domnul, urmînd pornirilor sale de despotism, a scos un ofis în protiva adunărilor, dar văzînd că acea poruncă nu se bagă în seamă de către obște și temîndu-se de a o ațîța pe aceasta mai mult, a socotit să-și puie iar masca de *Părinte al patriei* spre a înșela iarăși pe acei ce-i numia copiii lui; și pentru ca să isbutească mai sigur la acest țel, a însărcinat pe d-l Ministru din Lăuntru ca să afle dorințele obștei și să-i facă tot soiul de făgăduințe în numele lui.

D-l Ministru s-a adresat îndată către d-nii C. Rolla, Lascar Roseti, M. Epureanu, P. Casimir, N. Ghica și V. Alecsandri și, încredințîndu-i de bunăvoința stăpînirii, pentru de a împlini dorințele obștei, i-a întrebat care sînt acele dorințe?

Ei au răspuns că nu puteau lua asupra-le însărcinarea de a vorbi în numele obștei întregi, pînă a nu împărtăși acesteia întrebarea Ocfrmuirii și pînă a nu consulta glasurile tuturor fraților lor. Deci pe la 7 ceasuri de seară, adunîndu-se un mare număr de persoane de toate treptele și de toate neamurile în sala lui Regensburg, domnii Rolla, Roseti, Ghica și ceilalți

Măsurile
luate
de domn
pentru
zădărnicirea
mișcării ...

Concesionat
aparente ...

Întrunirea
de la Hotel
St. Petersburg

Un comitet
însărcinat
de a redigia
cererile obștei

s-au înfățișat dinaintea lor, le-au încunoștințat propunerea făcută lor de d-l Ministru, și în urmăre adunarea întreagă a ales îndată un comitet însărcinat de a redigia cererile obștei pentru îmbunătățirea stării românilor din Moldova. Însuși d-l Ministru și d-l Aga au fost față la acea adunare și s-au putut încredința că toți mădularii ei s-au arătat însuflețiți de respectul legalității.

Comitetul s-a adunat a doua zi dimineața, 28 mart., în caselă Logofătului C. Sturdza și a înaintit lucrarea de care erau însărcinați, cu toată nepărtinirea cugetului curat și cu toată iubirea de binele obștesc.

Propunerile
făcute și
motivarea
lor :

Iată, fraților, cercetările făcute de el asupra stării nenorocite a tuturor claselor din Moldova și articolele propuse pentru îmbunătățirea acelei stări. Voi toți, locuitorilor săteni, cari gemeți sub asupririle cele mai strașnice ; voi, militarilor, cari sînteți înstrîmbătățiți cu răsplătirea slujbelor voastre ; voi, nevoiașilor, cari v-ați pierdut sau vă perdeți averile în mrejele judecătorești ; voi toți, cari iubiți Moldova și-i doriți binele, ascultați și judecați dacă acei ce au lucrat pentru binele vostru au fost niște netrebniți tulburători, precum ei sînt numiți în ofisurile domnești din 29 și 31 martie.

Respectarea
Regulamentului
Organic ...
fără
răstălmăcire

1. Fiindcă Reglementul Organic al Moldovei este temelia pe care stă așezată constituția noastră, și fiindcă Michail Sturdza a călcat la prilejuri de interes personal articolele acestui Reglement, precum se dovedește prin chipurile întrebuițate de el la formarea camerilor de deputați, adică : prin împărțire de decreturi, de posturi și de bani la alegători ; precum se dovedește prin silnica depărtare din sinul Camerii a domnului Lascar Roseti, deputatul ținutului Fălciu, și prin numirea arbitrară a altui deputat în locul său ; precum se dovedește prin înființarea unei aspre țensuri de care nici se pomeneste în Reglement ; precum se dovedește prin toate zilnicile nelegiuri ce domnesc, atît în ramurile judecătorești și administrative cît și în întrebuițarea banilor bugetului ; precum se dovedește prin slobozirea arbitrară de ofisuri, fără de a fi mai întăi supuse Adunării ; precum se dovedește prin o mulțime de pedepse făcute fără judecată pravilicească ș.c.l. Obștea, vroid a pune sfîrșit unor asemenea urmări vătămătoare drepturilor poporului, cere : *Sfînta păzire a Reglementului în tot cuprinsul său și fără nici o răstălmăcire !*

Stîrpirea
corupției
din justiție

2. Fiindcă prin sistemul lui Michail Sturdza, corumperea s-a întins în toată țeara, a pătruns în toate și a ajuns la gradul cel mai primejdios pentru viitorul Moldovei, precum se dovedește prin nerușinatele vînzări a hotărîrilor judecătorești și a măsurilor administrative, lucruri cunoscute de toți ; precum se dovedește prin obiceiul mituirii, carele în vreme de 14 ani a prins mai adîncă rădăcină în țeară decît însuși în vremea domniei Fanarioților ; precum se dovedește prin numeroasele pilde de nepăsare cu cari mulți din alegători își vînd voturile, fără a se gîndi că își vînd cugetul și patria ; obștea, spre a stavilă întinderea unui rău ca acela, care degradează caracterul nației și îl acopere de rușine în fața lumii, cere : *Secarea corupției prin pravili înadîns făcute și a abuzurilor ce isvorăsc din aceea corumpere.*

3. Fiindcă în ochii lui Michail Sturdza, cinstea oamenilor, siguranța personală și păzirea formelor sînt nesocotite, și fiindcă în mai multe împrejurări a arătat în faptă o mare lipsă de respect pentru drepturile oricărui moldovan, precum se dovedește prin arestuirea și trimiterea la mănăstirea Rîșcăi a domnului Michail Kogălniceanu, fără nici o cercetare formală și fără nici o judecată pravilicească ², precum se dovedește prin arestuirea și închiderea în casarmia din Galați a domnilor Toader Sion și Tuchididi, fără nici o cercetare formală și fără judecată pravilicească ³; precum se dovedește prin arestuirea, închiderea în casarmia de la Galați și maltratația neomească ce s-a făcut domnului Panu, presidentul de Huși, fără nici o cercetare formală și fără nici o hotărîre pravilicească ⁴; precum se dovedește prin exilarea de demult a logofătului Costachi Sturdza, visternicului Neculai Roznovanu și alții, pe la moșiile lor sau pe la mănăstiri, tot fără cercetare și fără judecată pravilicească; obștea, vroind a feri în viitor pe fiecare locuitor de asemenea acte arbitrare, ce sînt neertate de Reglement și nepotrivite cu legiurile unei țări constituționale ca Moldova, cere : *Siguranța personală, adică : Nime să nu mai poată fi pedepsit decît pe temeiul legilor și în urmarea unei hotărîri judecătorești*. Totodată pentru de a feri pe fiecare arestuit de a aștepta judecata ce i s-ar cuveni, luni și ani întregi prin închisori, precum adeseori s-au văzut pilde, obștea cere : *Ca fiecare arestuit să fie înfățișat în vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competent*.

Siguranța
personală

4. Fiindcă locuitorii săteni au ajuns la gradul cel mai mare de ticăloșie prin nepăsarea a mai multor proprietari și mai ales prin măsurile de asuprire ale guvernului lui Michail Sturdza, precum se dovedește prin dările de bani la cari sînt supuși, sub cuvînt de plată pentru soldați, plată pentru slujitori, plată pentru cutiile satelor ⁵, plată pentru foaca satească ⁶, plată pentru pecefi ⁷ și c.l. (toate aceste pe deasupra birului hotărît de Reglement); precum se dovedește prin nenumăratele beilicuri ce ei sînt siliți a face în orice timp, atît pentru proprietari cît și pentru stăpînire, adică : podvezi grele, cărături de peatră, de lemn și de păcură pentru pavelele din Iași sau din tîrgurile ținutale; cărături de var, de peatră și de cheres-tea pentru zidurile particulare ale Domnului, în tîrguri și pe la moșii; lucrul nemăsurat al boerescului, lucrul șoselelor, lucrul podurilor ș.c.l., toate aceste sub bicele slujitorilor, pe cari ei singuri ti țin cu banii lor; precum se dovedește prin asupririle cunoscute ale unor arendași, și mai cu seamă prin tiranicele schingiuri, ce însuși beizadea Grigori Sturdza face locuitorilor de pe moșiile ce el a luat în arendă; schingiuri cari au înfiorat țeara întreagă, dar pe cari Domnul Moldovei le-a îngăduit ca un părinte bun și iubitor de ... popor; precum se dovedește, într-un cuvînt, prin plîngerile acestui popor fără ajutor și fără nădejde, plîngeri drepte, de cari se răsună țeara și cari au răsbătut în toată Europa civilisată. Obștea, ce cunoaște pe țărani ca frați buni de același singe și de același nume, vroind a curma suferințele lor, cere : *Grabnica îmbunătățire a stării locuitorilor săteni, atît în relațiile lor cu proprietarii cît și în acele cu Ocîrmuirea, precum și conținerea tuturor beilicurilor cunoscute sub nume de plată și celelalte*.

Îmbunătățirea
stării
locuitorilor
săteni ...

5. Obştea cere ca : *Mazilii, ruptaşii, ruptionele Visteriei şi celelalte clase privilegiate, să fie ocrotiţi potrivit Reglementului şi să nu mai fie întrebuinţaţi în trebi particulare.*

6. Tot în privirea uşurării nevoilor ce sînt în spetele ţăranilor, obştea cere ca : *Privighilorii să se aleagă după glăsuirea Reglementului, fără nici o înfrîurire din partea Ocîrmuirii.*

Un nou
recensămînt

7. Fiindcă prin abuserile catagrafiei trecute, multe nedreptăţi s-au introdus în plata birului, şi fiindcă prin urmare mulţi din locuitori ce sînt apăraţi de Reglement pentru acea plată se găsesc astăzi silnic cuprinşi între birnici, precum se dovedeşte prin nenumăratele jalbe ce sînt în arhiva Visteriei, şi mai cu seamă prin obşteasca jăluire a locuitorilor ţinutului Vasluiului, în urma căreia d-l Toader Sion şi d-l Tuchididi, imputerniciţii lor, au fost închişi la casarmia din Galaţi, obştea cere : *Alcătuirea unei nouă catagrafii, spre a scăpa de împilare pe toţi nenorociţii locuitori, cari sînt asupriţi prin abuserile catagrafiei trecute.*

Reforma
învăţămîntului

8. Fiindcă şcoalele, singurul mijloc de luminare pentru popor, au fost totdeauna neglijate de Ocîrmuire, şi fiindcă Michail Sturdza nu numai că nu a urmat glăsuirii Reglementului despre înformarea şcoalelor, ci dinpotrivă a înăduşit pre cît a putut dezvoltarea învăţăturilor în ţeară, precum se dovedeşte prin desfiinţarea claselor celor mai însemnate din Academie şi prin nepunerea în lucrare a reformelor propuse de către comisia şcoalelor, obştea cere : *Reforma şcoalelor pe o temelie largă şi naţională, spre răspîndirea luminilor în tot poporul, căci acum învăţarea limbii româneşti este despreţuită şi intrarea în Academie este ertată numai celor cari au bani, iar nu poporului sărac.*

Desfiinţarea
gărzii
arnăuţilor

9. Fiindcă prin armarea arnăuţilor, Michail Sturdza a călcat Reglementul, a batjocorit miliţia pămîntescă şi a pus în pericol atît averile cît şi vieţile oamenilor, împedecînd totodată şi relaţiile comerciale, lipsite de orice siguranţă prin asemenea măsură primejdioasă, obştea cere : *Desarmarea grabnică a arnăuţilor şi a altor inşi ce s-au înarmat de către Ocîrmuire şi închezăsuirea lor pe viitor, că nu vor mai fi pricină de tulburare publică.*

Grija
pentru
miliţia naţională

10. Fiindcă ostaşii româneşti însărcinaţi cu paza patriei merită a fi sub cea mai de aproape îngrijire a ei, şi fiindcă pînă acum ei au fost supuşi unui sistem de disciplină aspru şi înjositor caracterului militar, precum şi înstrîmbătăţi în răsplătirea slujbei lor, prin nedreptatea favorului, obştea cere : *Ridicarea pedepselor trupeşti, înjositoare caracterului, din disciplina miliţiei naţionale ; îmbunătăţirea hranei sale şi mai ales dreptă înaintire în ranguri, după vechimea slujbei şi după meritele personale.*

11. Totodată spre a îndemna pe locuitori a nu mai fugi de ostăşie, obştea cere : *Ca militarii cari au slujit patriei şi cari au cîştigat recunoştinţă obştească să fie scutiţi de orice dădii, cînd vor eşi din slujbă.*

Responsabilitatea
ministerială

12. Fiindcă pînă acum miniştrii nu au fost altă decît împlinitorii voinţelor Domnului, deşi după Reglement ei au fost răspunzători de toate lucrările lor, şi fiindcă o asemenea anomalie a fost totdeauna vătămătoare întere-

surilor țării, obștea cere ca : *Miniștrii să aibă deplina libertate pravilicească în lucrările lor, pentru ca să poarte cu drept răspunderea acestor lucrări.*

13. Fiindcă banii ridicați asupra poșlinei grinelor împiedică pe de o parte înlesnirea comerțului și înflorirea agriculturii, iar pe de altă parte nu aduc nici un folos țării, ci numai Domnului singur, căruia acei bani sînt hărăziți de către Adunarea obștească, obștea cere : *Desființarea poșlinei, ca una ce este vătămătoare agriculturii și comerțului.*

Pentru
înflorirea
comerțului

14. Tot pentru înlesnirea negoțului, obștea cere, potrivit Reglementului : *Îmbunătățirea portului Galați, ca cel mai mare canal al înfloririi comerțului și agriculturii Moldovei.*

15. Fiindcă clerul Moldovei se află în cea mai proastă stare prin neîngrijirea Ocîrmuirii : fiindcă Michail Sturdza nu și-a împlinit, în vreme de 14 ani, datoria sa de domn creștin, datorie sfîntă, ce-i poruncia să ridice starea morală, socială și intelectuală a preoților, adecă : a acelor oameni ce sînt îndatoriți prin misia lor de a propovădui popoarelor iubirea de oameni, de patrie și de Dumnezeu : și fiindcă în urma acelei nepăsări a Ocîrmuirii, poporul Moldovei a pierdut tot respectul către tagma preoțească de astăzi, obștea cere : *Ridicarea morală, socială și intelectuală a clerului.*

Îmbunătățirea
stării
clerului

16. Fiindcă prin neorinduelile ce domnesc în ramurile judecătorești și administrative, și prin sistemul de hattruri, adoptat de Ocîrmuire, creditul public s-a desființat cu totul : fiindcă o mulțime de datorii rămîn neplătite la vadele și peste vadele din pricina nepăzirii legilor : fiindcă împrumuturile de bani au ajuns a fi nesigure, deși ar fi legalizate de judecătorii și închezășuite pe amaneturi : și, în sfîrșit, fiindcă asemenea neorindueli sînt menite a dărîma negoțul țării, obștea cere : *Păzirea cu sfințenie a legilor pe cari se reazămă creditul public, și aceasta în privirea tuturor, fără osebire, pentru siguranța relațiilor comerciale.*

Creditul
public

17. Tot spre înlesnirea negoțului, obștea cere : *Informarea unui tribunal de comerț în Iași, și tălmăcirea în limba națională a codului de comerț franțes ce este primit de Reglement.*

Tribunal
comercial

18. Fiindcă Michail Sturdza, nemulțumindu-se de toate mijloacele legiuite și nelegiuite, ce întrebuițează spre mărirea averilor sale, a pus mina și pe o parte însemnătoare din banii țării, intrigînd prin Obșteasca Adunare ca să i se hotărască și banii reservei, sumă de mai mult de un milion, afară de lista civilă și de banii poșlinei : și fiindcă rezerva în oricare țeară este hotărîită pentru îmbunătățiri obștești, iar nu pentru îmbogățiri particulare, obștea cere ca : *Banii de rezervă să fie întrebuițați în formarea unei bănci de scompt pentru înlesnirea negoțului țării.*

Bancă
de scont

19. Fiindcă pînă acum hrana obștei de prin tîrguri a fost speculată de oamenii Ocîrmuirii, de ispravnici și de agi cari, avînd puterea în miinile lor, au fost volnici de a face tot soiul de abuzuri spre cîștigul lor particular : și fiindcă prin îngăduirea acelor neorindueli din partea Ocîrmuirii, locuitorii tîrgurilor au fost totdeauna nedreptățiți, obștea, spre a opri asemenea abuzuri, cere ca : *Hrana obștei de prin tîrguri să fie sub cea mai de aproape*

Stîrpirea
speculei

	<i>îngrijire a Guvernului, pentru de a nu se mai face un mijloc de îmbogățire particulară.</i>
Reorganizarea poliției și a penitenciarelor	20. Fiindcă poliția este în cea mai mare neorîndueală, încît comisarii au ajuns a fi tiranii claselor de jos; și fiindcă soarta arestaților, supusă voințelor acelor comisari, înfioarează omenirea, obșteea cere : <i>Așezarea poliției pe principii omenești în privirea nenorociților areștuiți</i> ⁸ .
Libertăți politice	21. Fiindcă Guvernul, călcînd legile, a îndrăsnit a pedepsi fără a-i judeca pe toți cîți s-au cercat a manifesta în public dorințele lor de îmbunătățiri obștești; și fiindcă a îndrăsnit a se arăta atît de arbitrar în actele sale, pînă și de a ridica drepturile politice ale unor boeri, precum se dovedește prin publicarea în „Buletin” a ridicării drepturilor politice ale Hatmanului Alecu Aslan și ale d-lui Moldovanu ⁹ , obșteea cere : <i>Liberarea tuturor areștuiților civili și militari în pricină politicești și reîntoarcerea drepturilor politice aceloră căror li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricină.</i>
Grijă pentru slujbașii statului și îndatoririle acestora	22. Fiindcă s-au văzut multe pilde de scoatere din slujbă a amployaților vrednici și cinstiți, cari n-au vroït a fi instrumenturi oarbe ale nedreptăților Ocîrmuirii, precum se dovedește prin depărtarea din postul de president a domnului Panu (pentru că acesta a ales deputat pe d-l Lascar Roseti), precum se dovedește prin o mulțime de alte pilde cunoscute de toți; și fiindcă asemenea nelegiuiri sînt menite a stinge simțirile de cinste din inimile amployaților cari se țin cu slujba, obșteea cere : <i>Nestrămutarea din posturi a amployaților vrednici și cinstiți și înaintirea lor în posturi mai înalte, potrivită meritelor și cuprinsului Reglementului.</i> Totodată spre a pune pe amployați în stare de a nu fi siliți să primească mită de la împăcinați, obșteea cere : <i>Sporirea lefilor amployaților pentru de a le înlesni mijloace de viațuire cinstită și neatîrnată.</i>
Bancă națională	23. Asemenea spre contenirea abuzurilor ce s-au introdus în administrație, obșteea cere : <i>Ca toți amployații să fie răspunzători pentru faptele lor în lucrările slujbelor ce le vor fi încredințate.</i>
	24. Fiindcă din lipsa unui banc național, toată înlesnirea bănească a negoțului se află în minile zaraților jidovi, cari speculează cu camete nelegiuite obșteea, spre a dărfîma acel sistem de tilhării ce domnește în toată țeara sub ochii Ocîrmuirii, cere : <i>Înființarea unui banc național pe cel mai sigur temel.</i>
Revizuirea Condicei criminale	25. Fiindcă Condica criminală și Procedura cer o reformă radicală, și fiindcă sistemul pedepsitor, adecă : starea ticăloasă a închisorilor, lipsa de hrană îndestulătoare pentru areștuiți, bătăile de biciul călăului pe uliți și celelalte sînt acturi ce degradează omenirea în veacul acest de civilizație, obșteea cere : <i>Grabnice reforme de îmbunătățiri în Condica criminală, în Procedură și în sistemul pedepsitor.</i>
Dreapta distribuire a pensiilor	26. Fiindcă banii pensiilor, în contra cuprinsului Reglementului, s-au împărțit nedrept și pe batîruri, și fiindcă multe persoane înavuțite primesc pensii mari, iar nevoiașii, cari prin slujbele lor au cîștigat dreptul de ajutor, sînt nedreptățiți, precum se dovedește prin pensiile de zece lei pe lună, ce sînt hotărîte pentru unii din soldații răniți în deosebite întîmplări, unde

s-au purtat cu vitejie ; precum se dovedește prin o mulțime de alte pilde. obșteea cere : *Împărțirea dreaptă a banilor pensiilor și îndreptarea abuzurilor ce s-au introdus în împărțirea acelor bani.*

27. Fiindcă după cuprinsul Reglementului, ofisurile domnești nu pot avea putere pravilicească pînă a nu fi supuse cercetării Obșteștii Adunări și fiindcă Michail Sturdza de mai mulți ani sloboade neconținut ofisuri și le pune în lucrare, ca cînd Moldova nu ar fi o țeară constituțională, ci o monarhie absolută, obșteea, dorind conținerea de asemenea călcări în drepturile patriei sale, cere ca : *Ofisurile slobozite pînă acum de Ocîrmuire în ramurile judecătorească și administrativ să se supue voturilor Obșteștii Adunări și pe viitor să se conținască de a se slobozi asemenea ofisuri, fără de a fi cercetate de Adunare.*

28. Fiindcă sfînta dreptate trebuie să domnească la lumina soarelui și, în urmărire, fiindcă lucrările judecătorești trebuie să nu se facă în taină, obșteea cere ca : *Seanțele tribunalelor să fie publice.*

29. Fiindcă după Reglement toți românii au dreptul de a fi față la lucrările Obșteștii Adunări, lucrări ce privesc însăși pe soarta lor, și fiindcă Stăpînirea a cercat în mai multe rînduri a opri publicului intrarea în sala Camerei, obșteea cere ca : *Seanțele Obșteștii Adunări să fie publice.* Totodată potrivit Reglementului cere ca : *Ținerea bunei orînduiri în sinul Camerei să atîrîne de aceasta însăși, iar nu de Vornicia de aprozi.*

30. Fiindcă Obșteasca Adunare este reprezentația nației și are de sfîntă îndatorire întemeierea fericirilor patriei și sprijinirea drepturilor fiecărui român, obșteea cere că : *Tot pămînteanul să aibă dreptul de a adresa jălbă Obșteștii Adunări (spre a putea găsi ocrotire în protiva nedreptăților ce ar pătîmi din partea Stăpînirii).*

31. Fiindcă prin împărțire de posturi, de ranguri și de răsplătiri bănești la deputați, Domnul are mijloace de a-și forma o majoritate favoritoare intereselor sale și vătămătoare intereselor țării, precum se poate dovedi prin actele Camerelor trecute cari, fără nici un drept, au hărăzit lui Michail Sturdza banii poșlinei și ai reservei, și cari, mărindu-i lista țivilă, i-au mai încuviințat încă a lua din Visterie suma de aproape 40 000 galbeni, sub cuvînt de chirie de palat, — obșteea, spre a pune stavilă corupției deputaților, cere ca : *Deputații să nu poată fi în slujbă și să nu poată primi nici ranguri, nici răsplătire bănească în vremea deputăției lor.*

32. Fiindcă chipurile întrebuițate de Ocîrmuire în alegerea deputaților Obșteștii Adunări de acum au fost cu totul ilegale și în potriva glăsurii Reglementului, adevărat : fiindcă Michail Sturdza a trimis în ținuturi pe d-l Visternic și pe d-l Postelnic ca să influenze voturile alegătorilor prin împărțire de bani, de posturi și de decreturi ; și fiindcă afară de aceste mijloace de corumpere a mai întrebuițat încă și îngrozirea trînișînd la Bacău pe d-l Aga din Iași¹⁰ cu arnăuți și pompieri înarmați, ca să fie față la alegere ; și fiindcă fără nici o dreptate Michail Sturdza a depărtat din sinul Camerei pe d-l Lascar Roseti, deputatul Hușului, și a numit de

Respectarea
atribuțiilor
Obșteștii
Adunări

Ședințe
publice ale
tribunalelor
și ale
Obșteștii
Adunări

Stavilă
corupției
deputaților

O
Obștească
Adunare,
adevărată
reprezentantă
a nației

la sine pe altul în loc ; și fiindcă o asemenea Adunare alcătuită prin chipuri arbitrare și nelegiuite nu însuflă nici o încredere țării, obștea cere : *Desființarea acestei Camere* (ce nu poate exista după Reglement, fiind ilegală) și *înjghebarea unei nouă Adunări fără nici o înfruntare asupra alegătorilor din partea Guvernului, pentru ca aceasta să fie adevărata reprezentare a nației și adevărata închezășuire a fericirii patriei.*

33. Fiindcă pînă acum articolul 57 din Reglement a fost nebagat în seamă, obștea cere ca : *În puterea aceluia articol, Camera să aibă dreptul de a face Domnului punere înaintea a tot felul de lucru privitor la folosul obștesc.*

Desființarea
cenzurei

34. Fiindcă Michail Sturdza, urmînd sistemului său de dărîmarea a nației, a căutat a opri dezvoltarea inteligenței, spre a ține pe popor în întunecime ; și fiindcă de cînd s-a suit pe tron, el a înădușit orice încercare de propășire, prin înființarea unei cenzuri aspre și despotice (de care nici se pomeneste în Reglement), și prin închiderea arbitrară a acelor mai bune foi publice, precum : „Alăuta românească“, „Dacia literară“ și „Propășirea“¹¹, obștea, dorind luminarea poporului și înflorirea literaturii românești, cere : *Ridicarea cenzurei în privirea tuturor treburilor și a intereselor din lăuntrul țării.* Și aceasta pentru ca pe viitor toate actele ce s-ar face în protiva legilor să fie supuse publicității, iar nu să rămîie ascunse și necensurate de obște.

Gardă
cetățenească

35. Fiindcă înarmarea arnăuților de către Stăpînire a arătat vederat țării întregi cari sînt simțirile adevărate ale părintelui Moldovei Michail Sturdza pentru obște, și fiindcă sumeția unei asemenea măsuri dușmănești a îngrijit pe toți locuitorii, atît pentru vremea de față cît și pentru viitor, obștea, spre a se pune în stare de apărare a averilor și a vieții, cere : *Înformarea grabnică a unei garde cetățene prin toate ținuturile țării, alcătuită atît de români cît și de străini proprietari.*

Aceste sînt, fraților, cererile obștei pentru folosul și siguranța patriei. Judecați acum, în cuget curat, care a fost dușmanul vostru ? Obștea ce le-a propus Domnului sau Michail Sturdza care nu a vroit să le încuviințeze ?

Boieri,
neguțători
și străini
au semnat
dreptele
cereri

După săvîrșirea redacției acestor articole lucrate în grabă, pentru că Stăpînirea amerînța adunările obștei, s-a făcut cetirea lor în fața unui mare număr de boeri însemnați, de neguțători și de străini adunați în sala Logofătului Costachi Sturdza și, încuviințîndu-se ele de către toți, cu toții au cerut să adaoge iscăliturile lor la iscăliturile mădulărilor comitetului. Peste 800 de nume s-au subscris pînă în seară și au întărit valoarea aceluia lucrări. Însuși Prea Sfinția Sa Mitropolitul Moldaviei a consfințit prin a sa iscălitură dreptele cereri ale obștei¹².

A doua zi, comitetul a împărtășit Ministrului copie de articolele pomenite, pentru ca să o arate Domnului, nădăjduind că Domnul s-ar ține de făgăduința ce dase de a împlini dorințele poporului.

Însă Michail Sturdza, care acum își pregătise puterile armate, bizuindu-se în oarecare notă a Rusiei atingătoare de Prințipatele Dunărei, își asvirle deodată masca de părinte al patriei, și deodată s-arată în toată furia sa. Ura lui asupra bunilor patrioți, ațîțată prin reclamațiile drepte ale nației, se trezește mai înveninată decît oricînd ! Stăpînit de interesul său particular, temîndu-se de a perde mijloacele sale de îmbogățire prin încuviințarea acelor 35 de puncturi, și mai cu seamă îngrozindu-se la ideea de a fi silit prin o nouă Cameră să dea socoteală de toți banii țării în vreme de 14 ani, Michail Sturdza se face surd la plîngerile patriei sale, desprețuește cererile ei și poruncește fiilor săi, beizadelele Dimitrie și Grigorie, să pornească miliția asupra obștei, oriunde ar găsi-o adunată ! *Părintele patriei*, fără a se îngriji de ideea războaielor țivile, poruncește uciderea între frați de același singe, de același nume, de aceeași lege !

Reacția
domnitorului :

Odată cu această poruncă, el fuge de la palat, se închide în casarmie, și acolo, ațîțînd soldații prin băuturi îmbătătoare și prin răstălmăcirea punctului glăsuitor despre garda cetățeană ; făcîndu-i să creadă că obștea vroește să desființeze miliția prin formarea acelei garde ; înșelîndu-i cu tot soiul de clevetiri în protiva acelor ce vroiau binele lor, îi repede asupra-le ca asupra unei bande de *hoți răsvăritori*.

represaliile
ordonate,

Sease sute de soldați, întovărășiți de pompieri cu topoare, de arnăuți înarmați și de un tun, se pornesc sub comanda beizadelelor, merg de calcă casa Logofătului Costachi Sturdza și, negăsind acolo decît pe stăpîni casei, se înaintează spre locuința d-lui Aleco Mavrocordat.

În vremea aceasta, un mic număr de persoane adunate la d-l Mavrocordat aștepta răspunsul Ocirmuirii, fără a avea nici un prepus de măsurile ce se pregăteau la casarmie ; cînd deodată cîțiva mădulări a comitetului, întorcîndu-se de la d-l Ministru, le spun că Vodă nu vroește a încuviința unele din cele mai drepte cereri ale obștei. Totodată sosește vuetul că miliția s-a înarmat și s-a pornit din casarmie !

arestările ...

La aflarea acestor vești, o indignație grozavă pătrunde pe toți. Toți într-un glas strigă : „La arme, fraților ! Vodă ne-a înșelat ! Vodă vrea să ne omoare ! la arme, la arme, să ne apărăm vicața !” Dar pînă a nu apuca încă de a se pune în stare de apărare, miliția sosește și, urmînd poruncile lui beizadea Grigori, se aruncă asupra tinerilor nelarmați ce găsește în casa lui Mavrocordat, și măcar că aceștia strigau la soldați : „Fraților ! noi vrem binele vostru ! noi sîntem frații voștri !” soldații turbați îi lovesc cu straturile și cu baionetele puștilor, rănesc vreo cîțiva din ei, îi leagă ca pe nisce hoți și îi duc la casarmie, după ce au sfărîmat toate mobilele din casă !¹⁸

După această isbîndă, în care șefii miliției au cîștigat hula lumii prin cruzimea poruncilor lor, oamenii poliției comenduiți de aga și soldații cu arnăntii comenduiți de beizadea Grigori încep a se abate ca cete de hoți pe la birturi și pe la casele boerilor, strică ușile, sfarmă mobilele, pradă lucrurile și leagă pe toți cîți găsesc înlăuntru. Tîrgul întreg este luat în asalt de bande de slujitori beți și de arnăuți aprinși de dorul prădăciunii.

Cei duși
la Galați
și Măcin...

Casa cneazului Gheorghe Cantacuzin este călcată noaptea, deși stăpînul casei este sudit rusesc. Armele cneazului, ceasornice de preț și alte, tot ce se găsește sub minile arnăuților este prădat. Casa Roseteștilor este călcată și tuspătru frații arestuiți și închiși la casarmie. Casele lui Nicolae Docan, ale Logofătului Lupu Balș, ale lui Harnav și alte multe sînt călcate fără sfială; și într-o singură noapte peste 200 de oameni sînt prinși, legați și aruncați în închisori. Iar 13 din tinerii cei mai însemnați din Moldova sînt legați în căruțe de poștă și duși la Galați, fără a li se da nici apă măcar într-un drum de 14 poște, fără a li se da nici mantale de coperit, spre a fi feriți de răceala nopții!¹⁴ De la casarmia din Galați ei sînt transportați la cetatea Măcinu de pe malul drept al Dunărei, fără să fi fost nici judecați, nici osîndiți de vreun tribunal după pravilele țării. Cît pentru ceilalți nenorociți de prin temnițele Iașului, numai ei și Michail Sturdza și Dumnezeu știe ce năcazuri au pătimit, ce pedepse au suferit și sufer încă poate, pentru că au manifestat nobila dorință de îmbunătățiri în patria lor!

Iată, fraților, rezultatele făgăduințelor lui Michail Sturdza! Înșelăciuni, nelegiuiri, călcări de case, prădăciuni, risipiri, schingiuiiri, închideri prin temnițe, bătăi cu bicele prin închisori, exiluri, călcări de drepturi ale tuturor, desprețuirea legilor țării, osînde fără judecată pravilicească, pedepse barbare în protiva tuturor așezămintelor țării noastre!

Liste de
proscripții

Și încă nu-i tot! Michail Sturdza, nemulțumindu-se cu toate jertfele ce au picat în minile sale și voind a se desbăra odată pentru totdeauna de tinerimea țării, de acea *bandă de răsvrățitori* ce avea curăgiu a protesta în protiva nelegiuirilor Ocîrmuirii, Michail Sturdza, zic, vîroind a secera cu o singură lovitură toată nădejdea patriei, face liste de proscricții și le trimete pe la ținuturi cu porunci aspre de prigonire asupra celor cuprinși în ele, închide granițele pentru ca nimeni să nu poată scăpa de sbirii lui, nici să poată intra în țeara lor tinerii ce se întorceau din străinătate¹⁵; făgăduiește prețuri mari pentru capetele unora din frații noștri, anume: Costachi Moruzi, V. Ghica și alții și totodată, profitînd de groaza obștească și întrebuițînd toate mijloacele de corumpere și amerințare, adună prin țeară iscălituri de mulțumire pentru *părinteasca lui oblăduire*!

Iată, fraților, faptele cu care Domnul Moldovei s-a făcut răspunzător către omenire și către Dumnezeu. Aceste sînt petele neșterse cu cari el s-a acoperit în ochii lumii de față și ai viitorimii!

Acum, Michail Sturdza triumfează, căci au ajuns la scopul său! Tinerimea, nădejdea țării, este proscrisă! Patrioții cei mai vrednici sînt depărtați de la sinul patriei, în cît cei dintre dinșii cari sînt încă pe loc au rămas fără ajutor și fără putere! Acum Domnul Moldovei triumfează, căci Moldova poartă doliul copiilor săi!

Fraților Români din toată România!

Voi locuitori săteni din Moldova, ale căror drepturi au fost desprețuite de acel ce se numește părintele vostru;

Voi neguțătorilor, cari ați fost jicniți în interesele voastre prin pustiirea Capitalei;

Voi boerilor, cari ați cîștigat cînstirea lumii întregi, sprijinind drepturile poporului;

Voi toți, cari vă jăliți frații, părinții, rudele și copiii depărtați de la sinurile voastre prin tirania Ocîrmuirii;

Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să protestăm în protiva lui Michail Sturdza ! Să protestăm în numele fraților noștri, cari au fost și sint încă pedepsiți prin închisori și exiluri, fără de a fi fost judecați ! În numele patriei noastre ce este în agonie ! În numele omenirii batjocorite ! În numele lui Dumnezeu care ne privește !

-Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să le înălțăm la ceruri, pentru ca să se coboare în patria noastră sfînta dreptate, ce judecă pe cei răi și îi supune la pedepse înfricoșate, spre a-i face pilde de îngrozire omenirii în toate veacurile !

Vasili Alecsandri

(Mădular al comitetului ales de obște
pentru redacția cererilor sale)

Să ne unim
glasurile,
să protestăm !

■ Apărută în broșură [f.1], maiu 1848, 20 p.; Reproducere după *Anul 1848*, I, p. 414—430.

■ 1. Dovadă la aceasta avem călcarea casei cneazului Gheorghe Cantacuzin și prădările de cearnă, de bani și de alte lucruri ce s-au făcut de către armăutul lui beizadea Grigorie . . . și alte multe. (*Nota lui V. A.*) 2. D-l Kogălniceanu a fost trimis la mănăstire, pentru că a apărut drepturile țirului Botoșani în protiva unor călugări greci. (*Nota lui V. A.*) 3. D-l Toader Sion și Tucididi au fost închiși în casarmie, pentru că au apărut drepturile nenorociților locuitori ai jînutului Vaslui, ce au fost asupriți prin măsurile catagrafiei trecute. (*Nota lui V. A.*) 4. D-l Panu a fost pedepsit pentru că, nevoind a-și vinde cugetul stăpînirii, a ales de deputat pe d-l Lascar Roseti, ce este cunoscut de om cu iubire de patrie. NB. D-l A. Rusu și alții au fost încă jertfe ale nedreptății domnești. (*Nota lui V. A.*) Vezi în text și punctul 22. 5. Cutia satească — fond bănesc de rezervă (al satelor), alcătuit pe baza contribuției suplimentare de 10% din birul plătit de săteni. 6. „Foae satească a Principatului Moldovii” a apărut la Iași între 2 aprilie 1839 și 24 iunie 1851. 7. Sigiliul (ștampila) satului. 8. Acești nenorociți, bătuți și schingiuiți ca în vremile cele mai barbare, mor de foame și de neîngrijire în întinericul temnițelor. (*Nota lui V. A.*) 9. Hatmanul Alecu Aslan, fără a avea altă vinovăție decît pentru că a vroit a se alege deputat la Bacău, în contra poruncii Stăpînirii, și fără a fi nicidecum judecat potrivit Reglementului, i s-a ridicat drepturile politice. (*Nota lui V. A.*) 10. Toderiță Ghica. (*Nota lui V. A.*) 11. Asemenea și „Foae de Transilvania” a fost oprită de a mai intra în jară. (*Nota lui V. A.*) 12. Am auzit că vreo cîțiva din acei ce au iscălit în hîrtia obștei s-au dus de și-au cerut iertare de la Vodă, zicînd că au fost siliți să iscălească. Nenorociți acei cari și-au pătat numele familiei prin asemenea faptă înjositoare și prin o minciună atît de ticăloasă ! (*Nota lui V. A.*) 13. Tinerii maltratați în casa lui Mavrocordat fac parte din cele mai bune familii, și sint anume : A. Muruzi, A. Cuza, Iorgu Sturdza, Romalos, Filipescu, A. Catargiu, Nicu Catargiu, A. Mavrocordat, D. Cuza și alții. (*Nota lui V. A.*) 14. Aceștia sint : Alecu Muruzi, Lascar Roseti, Răducanu Roseti, Dimitrie Roseti, Alecu Cuza, Romalo, M. Epureanu, Moldovanu, N. Catargiu, Filipescu, V. Cantacuzin, P. Balș și S. Miclescu. (*Nota lui V. A.*) 15. Sint porunci înădîns pentru ținerea din Paris, ca să-i oprească intrarea în Moldova. (*Nota lui V. A.*)

Martie-aprilie în Transilvania

Ce voim! Ce nu voim!

„IOBAGII NU VOR MAI FI IOBAGI,
CI OAMENI LIBERI!”

99

G. BARIȚIU, ȘTIRE DESPRE DESFIINȚAREA IOBĂGIBI HOTĂRÎTĂ ÎN DIETA
UNGARIEI

Auziți popoară
și voi
iubiți români!

Foaiea în carea citii mai întei următoarea știre o udai cu lacrimi, însă nu cu lacrimi de întristare, ci de mîngăiere cerească. Auziți popoară, ascultați și voi iubiți români!

Dieta Ungariei, în 15 mart, primi legea prin carea supune *pe toți nobili* la toate spițele de contribuție, adică și la cea grea numită „militară”, de supt carea dăunăzi se smînciseră din nou.

Mai ascultați, popoarălor! Casa deputaților decretă, tot în 15 [martie], că îndată din minutul introducerii legii descumpărătoare, vor înceta *toate* robotele, iobagii nu vor mai fi iobagi, ci oameni liberi, pentru că proprietarii vor lua despăgubirea *de la stat*. Deci, iubit popor și iubiți români carii sinteți iobagi, vă rugăm, pe numele părintelui ceresc, încă puțin timp, încă un period de luni mai aveți răbdare, fiți în liniște, păziți legile țarei, binecuvîntați numele monarhului; binecuvîntați pe părinții patriei de orice nație, căci suspinele voastre pătrunseră la urechile lor prin glasul auzit din ceriu. Plînsul mă înecă, pentru că în viața mea publică de jurnalist, lovită și cutrierată de atîtea valuri și prigoniri nemeritate, nu mai cunoscui altă bucurie.

■ „Gazeta de Transilvania”, XI, 1848, nr. 22, 15 martie [st. v.], p. 90–91. Reprodusă și în G. Bariț, *Scrisori social-politice*, București, Edit. politică, 1962, p. 106 – cu titlu eronat: *Monarhia austriacă. Viena, 19 martie*.

„LIBERTATEA, EGALITATEA
ȘI FRĂȚIETATEA”,
ACEASTĂ SFÎNTĂ DEVIZĂ

100

G. BARIȚIU, UNELE IDEI PRACTICE DESPRE LIBERTATEA TIPARIULUI

Revoluție în Viena, constituție în provinciile austriace, libertatea tipariului, armarea poporului austriac organizat în gardă națională, ministeriu unguresc independent, cum și o mulțime de alte evenimente câte se repezără dintr-o dată ca tot atâtea minuni, deși adevăruri pipăite, se par totuși celor mai mulți încă numai ca nește visuri. Alții iarăși, carii de la sapte complinite încheie la posibilitatea altor venituri, se tem sau sperează că tot ce văz îmi este numai începutul minunilor anului 1848. Urmeze orice, noi din parte-ne cunoaștem că pentru români încă se deschise o epohă cu totul noă, însă o epohă carea ca să pună temeiul stătoriu al fericirii noastre atîrnă numai de la modul cu care ne vom ști folosi de ea. Se pare că și alți prieteni ai noștri învățați, deștepți, pătrunzători simt una cu noi în privința aceasta, pentru că încep a desbrăca frica ce-i însoția zioa-noaptea ca o umbră infernală, amerințătoare de periciune; ei simt că „libertatea, egalitatea și frățietatea”, această sfîntă deviză a timpului nostru, va fi și a noastră scăpătoare.

Toți însă se întrecăbă cum ne vom folosi și noi anumit de libertatea tipariului după ce tipariul ajunge a fi astăzi lumina lumii, apostolul omenimii, peana încordătoare a mașinei staturilor, osînda nedreptății, scutul asupriților.

Iată cum, domnilor: ne vom sili din toate puterile noastre a lăți mezui-nele¹ și termenii libertății, a egalității și a frățietății pînă în cele mai ascunse unghiuri ale poporului nostru; vă vom spune de câte ori ne veți întreba că noi, care și pînă aci în curs de 10 ani numai de două ori desperaserăm de viața nației noastre, suspinînd amar pentru cutropirea ce o amerința, iar apoi ne încurăgiarăm din nou: pe venitoriu nu mai avem nici o frică de apunerea ei.

Dacă vi se pare că cutezăm a căuta în venitoriu cu atîta siguranță, ne rugăm să ne păstrați pe altă dată îndatorirea de a ne răzima declarația prin temeiuri; iar acum vă îndestulați numai cu încordata priveghere asupra desfășurării tuturor evenimentelor prin pregiurul nostru; credeți și sperați că acelea nu se vor opri unde să văd a sta și că acum sînt numărate toate minutele anticului blăstăm; el trage de moarte, iată-l, el moare. De aci încolo noi, ca toți compatrioții noștri, spre a putea înainta cu folos și spre a nu-i încurca tocma și pe ei, trebuie mai întei de toate să ne punem întrebăciunile:

Ce voim? Căci ca să avem ceva trebuie neapărat să ne cunoaștem voința chiară², luminată. Să ne mai întrebăm, oare știm noi să și voim? Căci ca să voiești ceva se cere unire, iar fără unire voința nu are tărie. Pentru ca

Libertatea
tiparului:
cum ne vom
folosi
și noi de ea?

Ce voim?

Tiparul liber

voințele să se *uniască* asupra unor cereri, pretensii, drepturi, acestea trebuie să se facă cunoscute *tuturor*. Care este cel mai înlesnitor mijloc de a face cunoscute voințele și dorințele? Este *tipariul liber*, scăpat de toate ferecăturele despotice. Fost-au însă tipariul nostru transilvan în măsură tocma așa mare ferecat precum li se pare mai multora carii se amețesc de strigăturele jurnalelor scăpate din despotism? Nu, nicidecum. Patria noastră, ca stat constituțional, mai virtos de la 1834 încoace, se cam știu desfășura din legăturile lui Metternich și ale lui Sedlnițki. Dacă însă tocma noi românii nu ne puterăm folosi de tipariu după dorință, pricina să o căutăm numai pe 1/2 în censură, iar cealaltă o vom afla de-a dreptul în gradul cultivei noastre școlastice și familiare; căci capitelor nepregătite cele mai bune cărți, cele mai harnice jurnale sînt numai ieroglife, cele mai interesante știri numai minciuni.

Școale
mai multe
și mai bune

Deci, domnilor, dacă voim a ne folosi de libertatea tipariului cum prețindeți cu toții, fiți mai îndurători către junime, deschideți-le școale mai multe și mai bune, stringeți pe dascăli și profesori în curele ca să nu fure timpul școlarilor, însă dați-le și lefi mai omeneste, pentru ca să nu cadă în desperație, nici să părăsească pe învățăcei; nu vă tot certăți pentru sisteme, cernind toată zioa ca să nu mai frămîntați. Pînă nu veți face aceasta, libertatea tipariului nu va putea străbate și folosi mai departe decît numai pînă unde va afla cititori pregătiți; nici va putea tipări articuli răvârsători de lumina științelor mai nalte și de politica sănătoasă pînă nu va înfringe mai întei cerbicia dv. de a nu voi să dați tinerimii educația dorită.

Responsabilitatea
scrisului ...

Din acestea publicul poate cunoaște că noi de folosul ce ne poate aduce libertatea tipariului sîntem de mult pătrunși, care o adevărirăm prin apărarea lui în mai mulți numeri ai „Gazetei” încă în toamna a. 1846; însă tipariul liber, ca și cel censurat, la ochii orbilor nu poate străbate. De aci apărăm că este prea deșeartă și frica acelora carii cred că prin tipariul liber ai putea pune gloatele în vreo mișcare. Pînă a nu vă face spaimă înșivă, numărați mai întei cîte școale sătești se află la români — căci de alte popoare îngrijesc alții —, ciți țărani știu citi mai mult decît un paraclis. Au nu vedeți că s-au îngrijit foarte bine și de timpuriu, ca după zisa marelui Goethe, „arborii să nu crească pînă la ceriu”. Apoi unde puneți responsabilitatea provenitoare din acea măsură că pe venitoriu toți auctorii, publiciștii și corespondenții vor *fi datori* a-și pune numele supt tot ce vor da la tipariu. O măsură prea dreaptă aceasta, de carea nici un om de omenie n-are cuvînt a se sfii. Pentru ce era pînă acum așa dese anonimitățile (nenumirile) scriitorilor? Pentru că despoticele măsuri prigonea pe apărătorii adevărului pînă în fundul celor mai întunecoase temnițe; pentru că cei mai mulți, altmintrea înflăcărați de iubirea adevărului, l-ar fi scos la lumină bucuroși, își temea însă venitoriu, fericirea sa, poate și a familiei. Astăzi această frică nu mai are loc, cel puțin nu în măsura veche; astăzi numai calumniatorii și turburătorii vor mai căuta întunerecul anonimității. Deci curagiu, domnilor literați și publiciști, ieșiți la lumină, subscrieți-vă, pentru ca și opinia publică știind cu cine are a face, atît

mai curînd să ia și la noi o formă solidă, sănătoasă. Nu zicți că adevărul străbate și din condei nenumit; căci pentru ce să nu cunoaștem cu toții pe toți apostolii adevărului. Iată și opinia Europci cere tot accasta.

■ „Foaie pentru minte“, XI, 1848, nr. 12, 22 martie, p. 93–95.

■ 1. Hotarele. 2. Clară.

PENTRU DREPTUL NAȚIEI ROMÂNE. ÎMPOTRIVA UNIUNII CU UNGARIA

101

SIMEON BĂRNUȚIU, PROVOCĂȚIUNE ¹

Ungurii chiamă pe ardcleni la unire, Clujul s-au dechiarat cu mare solemnitate cum că vrea a se uni; așa vor face și secuii; poate numai sașii nu vor vrca. *Dar românii ce vor face?* De la deslegarea întrebării acestea atîrnă viața sau moartea românilor. Aici se cade să-și deschidă ochii tot românul că acum a venit tîmpul cu care, de se vor folosi bine, le vor dobîndi toate, iar de se vor folosi rău, le vor perde toate și care le-au mai rămas, adică-și vor pierde naționalitatea și cu ea toate.

Ascultați dară, strănepoți romanilor! acea ce să cade să cugete și să grăiască astăzi tot românul, fie popă, fie nobil, ostaș, cetățian sau sătean, ascultați ce să cadă astăzi să răspundă ungurilor, secuilor și sașilor!!!

Noi românii nu vrcm pînă atunci despre unirea asta cu voi ungurii a vorbi, pînă cînd nu se va pune nația română iar la vrednicia cea politică, de care o ați dezbrăcat voi ungurii, secuii și sașii. Voi ați făcut asupra nației noastre cum v-au plăcut, ați pus în *Aprobatele*² voastre cum că românii, nația cei mai veche a Ardealului, e numai sufcrită, i-ați scos pînă în ziua de astăzi de la toate dregătoriile cele mai înalte.

Toate cele mai grasă vi le-ați ținut vouă; de au ajuns vreun român la vreo dregătorie, pe acela l-ați făcut să-și lase legea sa, să se lepede de maica sa care l-au născut, l-au aplecat, și de nația care l-au ținut la școale cu sudoarea ei pe sama voastră. Destul, mai încolo nu vreau a vă număra păcatcele, ca să nu turburăm cu pomenirea lor sărbătoarea aceasta minunată a popoarelor, care o au făcut Dumnezeu, Domnul popoarelor, să ne bucurăm și să ne vesclim într-însa.

Astăzi răsună cuvîntul cel dulce al libertăței în toate cetățile și mine va răsuna în toate satele. Astăzi este ziua învierii popoarelor celor moarte!

Românilor! ascultați, voi pînă acum ați fost morți politicește, numai pe unguri îi cunoaște legea țării, iar nu alte nații vii politicește. Voi dar un milion și trei sute de miș mai bine de români, nu sunteți pe lume ca nație. Încă o dată, fraților! Astăzi este ziua învierii dreptului nostru. Vrcm dară să răsturnăm piatra de pre mormînt, să dezlegăm înfășură-

Românilor!
Ziua învierii
dreptului nostru

491

turile nații române cele de 10 sute de ani, ca să iasă din groapă și să trăiască în veci.

preoților !

Preoților ! de sunteți voi adevărați părinți precum vă numesc pre voi oamenii, nu vă despărțiți de dreptul nații, nu vă despărțiți interesul de al poporului român ; pentru Dumnezeu, vă rugăm să nu vă mai uniți cu nimenea pînă nu veți vedea fericit pre poporul român, cu care sunteți de o credință ; fiți dară cu o credință către olaltă, voi numai atunci puteți fi fericiți cînd vor fi fericiți fiii voștri cei sufletești — și apărați-vă numele cel dulce și strălucit de român și limba cei dulce. Spuneți-le dară ungurilor : noi nu mai vorbim nici despre unire pînă nu se va publica în dietă și în țară cum că nația română se cunoaște ca nație română !

români nobili !

Români nobili ! Răspîndiți ca stelele cerului pe pămîntul Făgărașului, Sălagiului, Hațegului, Chioarului, [pînă la] Moldova, cu un cuvînt toată țara Ardealului — voi strănepoții acelora care cu arme oștiți pentru patrie v-ați cîștigat nobilitatea, deșteptați-vă din somnul cel greu, nu vă lăsați să vă amăgească cu minciuni, să vă ție numai ca pre nește lingușitori a ungurilor, despărțiți de maica voastră, nația română. Pentru ce să fie numai un ce nobilitatea voastră, care o au cîștigat vitejii voștri strămoși cu brațe române oștindu-se pentru patrie. Fiți dară credincioși către împăratul, patria, dar fiți și către singele vostru și neamul vostru !!!

spuneți ... !

Spuneți ungurilor : noi toți istoria noastră întru aceea o punem că suntem nepoții romanilor, credincioși împăratului nostru și patrii, dar de unirea cu care ne îmbiați și la care ne chemați nu voim a ști nimic pînă cînd nu se va da *congresul național*, în care să ne putem așterne și noi doririle noastre naționale, nu să tot judecați voi numai de noi, adecă voi fără de noi ; și pînă nu se va publica în dieta Ardealului, nu în Pesta, cum că nația noastră e primită de nație română, cum ați făcut pînă acum de ați tot umblat cu sfături și tilcuiuri întorcute, articuli asupritori.

Nația română
nu mai
poate fi
roabă ...

Voi ați știut împărți bine pentru voi, că ați împărțit nația ungurească în două părți, unguri și secu, ca să ziceți că sistema stă din trei nații, și pe români, locuitorii cei mai vechi ai Ardealului, să-i scoateți afară ; acumă încă v-ați întărit limba binișor și nația voastră, și de a noastră limbă nu vă pasă. Asta nu mai poate așa rămîne. Nația română nu mai poate fi roabă ungurilor, secuilor și sașilor. Limba noastră trebuie să aibe cîntea cuviincioasă înaintea statului și legilor, care le-am apărut și le vom apăra cu singele nostru. Nația noastră trebuie să se recunoască și să se asigureze.

Ostașilor
români !

Ostașilor, strănepoți a romanilor cu numele și cu fapte.

Regiment r[omân] ! Eroi lăudați de Napoleon³, virtutea voastră numai atunce va fi în gloria sa cînd veți fi fiii unei nații politicește viețuitoare, nu moarte. Uniți-vă cu frații voștri preoți și spuneți-le ungurilor : noi nu putem fi odihniți pînă nu ni-ți cunoaște nația, numai atunci, dacă va fi adunată în dietă toată nația română, va putea judeca cum și subț ce condiții să se unească ; pînă atunci protestăm împotriva oricărei unire care ar îndrăzni să facă cineva cu numele nații !!!

Români cetățeni și săteni ! Să nu faceți cumva pagube nimăru, că oamenii cei ce fac aceasta nu sunt vrednici de libertate. Ascultați sfaturile fraților voștri, stați totdeauna credincioși împăratului, dar cereți să se șteargă iobăgimea, că de vreo 10 sute de ani ați plătit pământul. Auziți i[ubiți] f[răți] ! asta-i politica aceea care vă poate mintui și numele vostru. Vă rugăm, pentru Dumnezeu, pentru fericirea și cinstea voastră să nu ascultați de alte politici; ungurii vor zice : uniți-vă mai întâi cu noi și apoi vom da asta și asta.

Români cetățeni
și
săteni !
cereți ... !

Mai deunăzi zicea ungurii : învățați-ne limba, apoi vom da drepturi. Auziți, fraților, la idei sucite ! Cine i-au împoterit pre ei ca să lege drepturile de limbă sau unire ? Nu le credeți, vreu a vă înșela ; răspundeți-le : proclamați pe nația română, lăsați-o în dieta Ardealului prin reprezentanți aleși de români după numărul nației noastre, lăsați pe români la județele comitatelor, districtelor, scaunelor, și atunci vom vorbi și noi ca nație și voi ca nație.

Încă o dată, fraților ! Fără nație, și republica e numai un despotism afurisit : ștergerea iobăgiei, nația română ca nație română, congres național în care să ne înțelegem mai întâi despre dobândirea acestora. Nici mai mult, nici mai puțin — aceasta mai întâi, celelalte se vor adăuga ; fără aceasta și raiul e iad. Afurisit să fie în veci oricare român va îndrăzni a face vreo unire pînă nu va fi proclamată nația română ca nație primită *sensu politico*. Poporul român de aceea nu va vrea a ști, numai dacă se va primi nația și se va șterge iobăgia, atunci vom fi odihniți și frați cu toți. Vivat natio romana !

Ștergerea
iobăgiei,
recunoașterea
nației, congres
național ...

I.O.D.N.N.

Patriotu

■ Copie la Budapesta, Országos Levéltár, Gubernium Transylvanicum în Politicis, nr. 6 242/1848, 7 012/1848, și G. Tr. Praesidiala, nr. 798/1848 ; Institutul de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca, Fototeca, nr. 2 153—2 156 ; 2 188—2 193. Reproducere după *Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania*, vol. I (2 martie—12 aprilie 1848), sub redacția acad. Ștefan Pascu, V. Cheresteșu, București, Edit. Academiei, 1977, p. 90—92. Vezi și V. Cheresteșu, *Adunarea națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848*, București, Edit. Politică, 1966, p. 211—214.

■ 1. Manifestul de față a fost elaborat și trimis spre difuzare din Sibiu la 24—25 martie 1848. 2. Vezi în acest volum *Supplex Libellus Valachorum*, doc. 4, p. 35—38. 3. Pentru vitejia dovedită în luptele de la podul Arcole, unde a luat parte Regimentul II grăniceresc de la Năsăud.

„ROMÂNUL, ROMÂN TREBUIE
SĂ RĂMÎNĂ ÎN ETERN“

102

AL. PAPIU-ILARIAN, ADRESELE DIN M[UREȘ]-OȘORHEI¹

*F*îindcă la una din aceleași lucrări și junimea română practicantă² o parte activă, noi o publicăm după următoarea corespondință :

403

24-25 martie
la Tg. Mureș

Petiția
tineretului
maghiar
și secuilor

Subscrierile
românilor

Clauza
„răscumpărării
fără nici o
despăgubire“

„Oșorhei, 25 martie. Eri și astăzi și se părea că ești în Anglia, nu în Transilvania, în Oșorhei. Pe ulițe, în mai multe locuri adunări, gloate de oameni, coalea ascultând cuvântări rostite în glasuri detunătoare, coalea cetind novele, ale căror cuprins urmat de strigăte zgomotoase; tinerimea însuflețită cu pălăriile și peptul înpănat cu cocarde, peteale și roze³ tricolori. Așadar, faima întâmplărilor grandioase din toată Europa, sburind cu iuțeală de fulger în toate părțile, aduse în vie mișcare și tinerimea de aici. Se găti o petițiune către Mai[estatea] Sa din partea tinerimei d-îngă Tabla regescă, în care se cere dezlegarea tipariului din toate cătușele censurei; dietă cât se poate mai curind; și în aceasta sfătuirea uniunii Transilvaniei cu Ungaria, așa cât de numele Transilvaniei nici pomeneală să nu mai fie; gardă națiunarie; egalitate în fața legii*! — Această pornire a tinerimei o încuviințară și protonotarii; și promiseră că acestei nobile și patriotice pășiri a tinerimei vor sta în ajutori, totdeodată conceseră pe astăzi, pe șapte ore matutine⁴, ședință străordinară a tuturor patru canțelarilor la un loc supt președința unui protocolist⁵, pentru subscrierea tinerimei la aceeași petițiune.

Tinerimea maghiară și secuie ne provocă și pre noi tinerimea română d-îngă Tablă ca să subscriem. Noi, de o parte, și ca să nu mai inversunăm ura, care încă spunem, ce e adevărat, nu e de tot stinsă, subscrierăm. Io, când am scris, am zis că și io, ca *român*, subscriu această petițiune, acea dulce speranță mîngîindu-mă că va fi fără întârziare și deodată răscumpărare totală *fără nici o despăgubire*** ; egalitate deplină de drepturi civile și politice; respectarea și asigurarea feliuritelor națiunălități și limbi din Transilvania și Ungaria. Așijderea și fratele S. P[oruțiu] au cuvîntat înainte de a se subscrie, dorind libertate universală, nu unilaterală. . . Tinerii de ungur și secuilor încă au ținut cuvîntări solemne către tinerimea română — ca către niște *representanți*, cum zicea dinșii, a *națiunii românești*, va să zică *representanții națiunii ungurești și secuiești vorbia către representanții națiunii românești* —, rugîndu-ne nu cumva noi să hrănim în popor nădejde care cred că numai deodată nu vor putea să aibă rezultat dorit.

Însă cînd se citi protocolul, tinerii de ungur și secuilor nicidecum n-au lăsat a se trece la protocol din cuvîntarea mea, nici măcar dorirea și nădejdea *de răscumpărare totală fără nici o despăgubire*; puțini zicea ca să las în protocol răscumpărarea fără bani, dar aceasta n-am lăsat, pentru că socotiam că pot să o eluză⁶ așa, ca în preț de despăgubire să rumpă pentru domnul pămîntesc din mica moșie a săracului țăran a treia sau a patra parte, ca în Borussia⁷, ce tot atîta rău ar fi pentru sărmanul țăran. Destul că această sentință toată rămase afară; în zadar mă trudii eu a arăta folosurile răscumpărării fără nici o despăgubire, ca o preținușune sau numai dorire foarte dreaptă, arătînd că destul au plătit prostul pînă acum de mai multe sute de ani pentru acea bucățică de moșie, purtînd el totdeauna toate greutățile și toate sarcinile cele grele ale patriei nu numai pentru sine, ci și pentru nemeși. Cu acest cuvînt am grăit vorbind

cătră dinșii nu numai drepturile *cetățenești*, care le are fiecare de atunci de cînd au intrat în cetate (în stat) și care românul pe drept nici le-au pierdut, nici au putut să le pearză cîndva ; ci și cele *omenești*, care-s născute deodată cu omul și care nu numai a le primi sau a le usurpa de la altul pe nedreptul, dar nici a le înstrăina încă nu e ertat, nu e slobod, e păcat. Românii singuri, dar singuri au purtat totdeauna, pînă în ziua de astăzi, toată economia, toate spesele statului ; atunci cînd nemeșii respective foarte puțin, iară de vreo cîteva zeci de ani în deplinul înțeles al cuvîntului nimic, dar nimică n-au întrebuit. Au fost *insurgenți tempore necessitatis* ? Da românii n-au dat și pînă acuma și nu dau și acum recruți ? — Pentru Dumnezeu, fie-vă milă de acești oameni buni, ascultători, blînzi și foarte săraci, că zău destul au plătit pînă acum pentru acea moșioară, is vrednici de ea fără a vă plăti nici măcar un potol !⁸ . . . Le-am mai zis : Frații-Jor, tatăl meu e feciorul unui om prost,⁹ așadar cu încă-s om prost ; eu știu foarte bine amara și ticăloasa stare a prostimei, ca unul ce am norocire adese a conversa cu români proști ; și știu și aceea că această mări-nimitate a nemeșilor prostimea cu mulțămîtă o ar primi . . . Ne-au zis și aceea că, dacă au românii alte pretinsiuni și cereri, acelea cuprinză-le într-o petițiune, că calea rugămintilor nu e închisă nici dinaintea lui Dumnezeu ! Cereți și vi se va da, zice s. scriptură.

Așadar, petițiune din partea prostimei ! Într-adevăr, pe calea dreptului și dreptății prostimea are de a cere, și acum e timpul, pentru Dumnezeu ! Românilor din Transilvania, acuma e timpul ! Nu întîrziati, nu vă mai lăsați în starea pomenită de moși de strămoși, minutul bine venit iată-l ! Cereți înainte de toate răscumpărare totală fără nici o despăgubire ; de aci urmează toate drepturile civile și politice, așadar și reprezentațiune ș.a. Cereți respectarea limbei voastre celei românești : în biserici, școalele de pe sate ș.a. dintru întii . . . Sărmanii de noi, noastră românilor altă erezitate nu ne-au rămas de la străbuni fără singură, dar singură limba, acest scump odor, acest neprefuit tezaur al națiunei românești. Limba, fraților români ! Ascultați, limba, această limbă străveche, în care Enea au salutat pre Lavinia, această limbă din zei provenitoare, ca și națiunea română, are o putere manină¹⁰, fermecătorie, această limbă, care o aseamănă un român cu un munte, peste care atîtea seminții străine n-au putut străbate ca să ne absoarbă ; această limbă dulce, melodioasă o iubiți, o prețuiți, o păstrați ca străbunii noștri mai presus de toate ; iubirea, prețuirea limbii voastre să n-aibă margini, așa o iubiți, cît cînd veți muri să mai rămînă în voi încă o schintea ; această schintea din urmă să fie limba, cu care doară ați putea ațîța încă odată flacăra vieții în voi.

Acestea și alte asemenea să cerem noi, românilor, de la înălțatul nostru împărat și de la dietă, și de bună seamă vom dobîndi, că pentru noi se luptă spiritul timpului, care are putere colosală, manină ; pentru noi se luptă toți oamenii cei buni. Numai fiți buni, cu frica lui Dumnezeu ca totdeauna ; și fiți naționaliști mari. Cînd va zice cineva să fiți patrioți, spuneți că naționalist român și patriot în Transilvania tot una și aceeași însem-

Deziderate
și
Indemnuri

De națiunea
voastră
niciodată
să nu vă lăsați

ncează, din [a]cea oară aceea e asiomă în politica Transilvanici, că fericirea accetia atrîna singur de la fericirea românilor. Așa, aveți speranță de un viitor mai bun, dar de națiunea voastră niciodată să nu vă lăsați, fiți români și credeți că românul, român trebuie să rămînă în etern ! . . . Deviza voastră să fie : crește și crește !

Însă acum m-am prea depărtat de la oiept ; după ce se subscrisea cu toții și protonotarii apromiseră că numaidecît vor mijloci trimiterca petițiunii prin guvernul la Mai. Sa, ședința se încheie. Iată scara tinerii cu vreo 200 de făclii și stindarde tricolori (alb, roșu, verde) au încungiuat vreo citeva ulițe spre aducerea aminte acestei sărbători mari între strigăte sgomotoase : Să trăiască casa habsburgică ! Să trăiască libertatea teascului ! Să trăiască uniunea ! Să trăiască Kossuth ! durduia ș.a. Mai pre urmă în mijlocul pieței de pe funtînă au rostit din tineri orășeni către mulțimea de jos, în care îi îndemna la *uniune*, strigînd cu glas mare : Egyesüljünk (Magyarországgal), mert másként elveszünk ! . . . Să ne unim, că altminterca perim ! . . .

Așa în liniște se împrăștiară către casă.

Astfel de petițiune au scris și cetatea Oșorhiciului și tinerimea școlastică din colegiul reformatilor.

Apropos ! Mai că uitasem că canțicliștii de sași nicidecum n-au vrut să subscie unirea, zicînd că-s jurați de acasă.

A. Papiu-Iliarian, canclist român de la Tablă¹.

■ „Foarte pentru minte“, XI, 1848, nr. 13, 29 martie, p. 99–101.

■ 1. Tg.-Mureș. 2. Este vorba de practica de avocat, care se făcea atunci la cea mai înaltă autoritate judiciară din Transilvania, la așa-zisa Tablă regească care-și avea sediul în Tg.-Mureș. 3. Rozete. * Da în fața legislațiunii ? [G. B.]. 4. Dimineața. 5. Secretarul principal al Tablei regești. ** Din partea țărănilor, ci numai de la stat. [G. B.]. 6. Eludeze. 7. Prusia. 8. Sărac, țaran. 9. Para. 10. Foarte mare, excepțională, covârșitoare.

DREPTURILE CE AVEM SĂ LE CEREM . . .

103

ARON PUMNUL, PROCLAMAȚIE CIRCULARIU PENTRU CONVOCAREA ADUNĂRII PE DUMINICA TOMII

Români !

Blaj, [12 aprilie st.n. 1848]¹

Acesta vă fie cugetul, fapta și vorba care să răsune din graiul fiecăruia, să trăiască îndcung împăratul constituțional al Austriei ! Să trăiască ! Să trăiască ! Să trăiască (națiunile) neamurile din Ardeal,² adică cca maghiară, sâcuie, română, și sasă. Să trăiască ! Să trăiască !!! Cugetul, faptele și

vorbele cele răsunătoare ale fiecăruia să fie pacea, slobozenia și frățietatea ! Iubirea în vorbă și fapte către tot omul care se află în țara noastră și voiește înflorirea ei, însă nu numai a sa, acesta e simbolul nostru, aceasta învoirea noastră, acesta propusul nostru cel din urmă, care însă e și voia lui Dumnezeu, căci dînsul au zis ; *să iubești pe de-aproapele tău, ca pe tine însuși*,

Însă aceasta n-au fost pînă acum, pentru că românii n-au avut drepturile ce să cuvin unui neam, ei au avut numai deregătorie, însă drepturi nu. Aceste drepturi, ce i s-au cuvenit dedemult, acum ni le dă curjerea vremii dacă vom voi a le cuprinde, însă cum ? Au doară ne să vor arunca în brață-ne fără voia noastră ? Nicidecît, că acele trebue să ni le câștigăm noi pe calea legii, prin cerere, însă cine va cere ? Au doară episcopul, însă de unde are dînsul împuterire dată — de la români ? Aceasta nu o are și pentru aceia nici nu poate cere în numele neamului (națiunii). (Proclamațiune) Circulariu încă nu poate face pentru că deregătoria dînsului este manuducerea credincioșilor săi către mîntuirea sufletului și alte nemica. Cine va cere dară pentru români ? Deoarece ei n-au (reprezentatori) deputați în dietă, nimenea nu se află, fără numai ei, chiar pentru aceia dară ei trebue să ceară, înțelegîndu-să între sine, această înțelegere însă nu să poate face, fără numai adunîndu-ne într-un loc și sfătuindu-ne unul cu altul ce am avea lipsă mai mare să cerem, Pentru aceia, e datoria fiecăruia protopop, preot sau mirean a să învoi fără întîrziere ca să se adune pe duminica Tomei în Blaj toți protopopii cîte cu doi preoți și cîte cu doi oameni din tot satul românesc, fie unit, fie neunit tot atîta, căci toți sint români, Aceasta o poștește de la voi strînsa voastră deregătorie ca să fericiți pre credincioșii voștri, aceasta e deregătoria și celui mai de pre urmă român ardelean,

Deci nu așteptați, prea onorați protopopi, ca să vă chieame preabunul nostru episcop, căci dînsu nu o poate face, deșteptați-vă și-l ușurați de acea grea răspundere, înștiințați-l ca pre un părinte a neamului nostru, că veți veni pre duminica Tomei și veniți cu toți că aceasta o poștește însuși mîntuînța neamului nostru, nu vă temeți de nimenea. Spuneți ungurilor, săcuilor și sașilor că noi îi iubim ca pre frații noștri, cu carii lăcuim întru o țară. Spuneți-le cu cuvîntul și le arătați cu fapta că noi îi iubim, însă e drept ca și ei să ne iubească și să corăspundă iubirei noastre ce o avem către ei, spuneți-le în gura mare că noi nu voim a cîștiga drepturile omenimei prin sabie, ci prin legile minței sănătoase și pentru aceea ne adunăm să ne înțelegem cari sint drepturile acele ; căci dreptul cîștigat cu sabia nu e drept, ci răpire și uzurpăciune, și ține numai pînă cînd să ruginește sabia sau să despoterește mina care o poartă și atunci înceată. Însă dreptul întemeiat pe mintea sănătoasă ține pînă cînd ține mintea, Spuneți neamurilor celorlalte că armele le-au aflat mintea omenească ca să se apere oamenii cu ele de fiarele cele sălbatice și crude, iar nu ca să omoare oameni cu ele,

Pace,
slobozenie,
frățietate,
...în vorbă
și fapte

„Românii
n-au avut
drepturile
ce se cuvin
unui neam“

Pe unguri,
secui și sași,
„noi îi iubim
ca pre frații
noștri“,
însă și ei
să corăspundă
iubirei
noastre“

Spuneți-le să urmeze și dinsele acest[e] principie (îndreptări) și atunci nu avem lipsă de tunuri mai mult. Spuneți-le să urmeze aceste principie, cari ne chiamă pre toți fiii (patriei) țării să ne îmbrățișăm și să ne sărutăm frățeste strigînd : *să trăiască frățindătatea* ! Aceasta a frăținătatea cea adevărată pre care e întemeiată fericirea țării cea din Iontru, căci atunci nu să va mai teme sasu sau unguru de român, nici românul nu va uri pre sas și ungur, ci vor fi frați precum să cuvine și vor lucra dimpreună, după putere, spre înflorirea țării, trăind ungurul cu ungurul, românul cu românul. Căci înaintea minții sănătoasă e om de nemica și blăstămat care fiind născut din sinul unui neam voește a să prefăce într-alt, deci înaintea minții sănătoasă e om de nemica care fiind român s-ar zice că e ungur sau care fiind născut ungur să zice a fi neamț sau român. Spuneți-le aceste principie și eu nu cred că va fi vreun ungur cu mintea sănătoasă care să le poată reprobă — unu ca acela n-are minte sănătoasă și lucră după simțiri, deci cauza noastră română e sfîntă, sînt sfînte mijloacele prin cari voim a câștiga — e sfînt înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor modul prin care voim a o câștiga ; așădară în contra înființării ei, numai oameni blăstămați pot lucra, de cari chiar nu trebuie să ascultăm.

Drepturi
„ce avem
să le cerem”

Auziți dară români ! Uniți-vă în voință și îndemnați pre (onorați) cinstiți protopopi a veni la Blaj pe duminică după Paști și din tot satul cite doi oameni ca să ne înțălegem despre cele ce avem să le cerem de la dieta ce să va ține cit mai curînd, adecă de la părinții țării și ai noștri, cari a bunăsamă ne vor da cele de lipsă, numai noi să le știm cere ; acesta e singurul mod de a pute face cerere totală (adecă a tuturor românilor) și altul nu, aceasta dacă o vom face ne vom împlini deregătoria ce o avem cătră țară și cătră neam, iar de nu o vom face sîntem necredincioși cătră țară, cătră domnitorul nostru și cătră neam, ce nu va rămîne neînsămnat în cartea întîmplărilor neamului nostru și prin urmare venitorimea oamenilor de omenie ne vor binecuvînta sau ne vor blăstăma precum vom fi vrednici. Vivat natio !

■ Originalul la Budapesta, Országos Levéltár, Gubernium Transylvanicum [Praesidialia], nr. 6029/1848; Institutul de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca, Fototeca, nr. 1 600—1 603, 1712—1713. — Reproducere după V. Chereșteșiu, *Adunarea națională de la Blaj*, p. 218—220, și *Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania*, vol. I, p. 451—452.

■ 1. În aceeași zi de 12 apr., „proclamația a fost citită în fața clericilor și școlarilor de la Blaj”. Tineretul a copiat-o în sute de exemplare, difuzînd-o în toată țara. (Apud *Revoluția de la 1848 din Transilvania*, I, p. 452, n. 1). 2. Manifestul a fost scris inițial în două variante : una, cu caractere chirilice ; alta, cu litere latine. Ele corespund și unor variante lexicale și stilistice adoptate într-un caz și celălalt, fapt constatat de altfel și în alte situații similare. Textul reproduș aici, ca și în edițiile citate, este cel scris cu caractere chirilice. Se semnalează însă cuvintele folosite în varianta cu litere latine între paranteze.

CERERI NAȚIONALE ȘI SOCIALE
DE CĂPETENIE...

104

A. T. LAURIAN, DE LA BUCUREȘTI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Frate Bariț,

București, 8 aprilie 848

Am priimit gazetele cu nr. 28 și, pe lângă cele obicinuite, încă 2 exemplare de la nr. 20 încoace. Pentru viitor mai faceți o adresă cu 2 exemplare la d. profesor *Ioan Codrea la Ploești* (însă cu 2 exemplare), alta la d. serdar *Costache Cernovodeanu* cu 1 exemplar, la *București*. Mie îmi trimiteți tot *cîte 6 exemplare*.

Ce mai faceți? Au început lucrurile a se încurca și pe acolo! Frate, aveți libertatea de-a vorbi, de a scrie și de a vă aduna, vedeți de vă înțelegeți! Vorbiți, scrieți, cereți!!

Publicați și cu gura și prin tipar cererile românilor. Mie mi se par cele de căpetenie acestea: 1. — Independență națională; românii să figureze în numele lor, să-și aibă reprezentanții lor, să se servească cu limba lor în toate trebile lor. 2. — Independență religioasă; românii să-și aibă religionea lor română, fără desbinare în uniți și neuniți (așa-numita unire cu ungurii catolici să se desființeze). Toți românii să fie numai de o lege românească. 3. — Restabilirea Mitropoliei române în Transilvania, supt care să fie episcopii români de la Virșeț, Temișoara, Arad, Oradie, Marmuroș și Bucovina; pe tot anul să se strângă un sinod general la Mitropolie din toate episcopiile române. 4. — Școale române în toate satele și orașele dotate din fondurile alodiale. 5. — Întrarmare generală a românilor. 6. — Ștergerea obagismului fără vreo despăgubire.

Publicați acestea și prin scris și prin grai, ca să cunoască românii în general ce le lipsește. Fiți mai curajoși! E slobod fiecăruia a-și declara părerea sale. Nimeni nu vrea revoltă. Mulți se miră de ce d-ta cu foaia d-tale ești acum mai timid decât cînd era censura. Arată că ești român! Cei de aici te pîrăsc de vîndut străinilor. Dovedește că nu, prin faptă!

Aici toate în liniște, însă și în temere, fără să știe pentru ce. De la Iași se aud vești rele. Sturza a făcut o mare negliobie cu închiderea celor 13 boiari. Astăzi veni vestea că cei ce au scăpat de la Brăila (din cei 13) ar fi ațîțat răscoală și ar fi omorît pe Sturza. Atunci rău lucru. Mă tem tare să nu iea străinii prilej de a ne călca. Nu pot să-ți scriu mai multe.

Laurian

■ B.A.R., ms. rom. 996. f. 181—181v.; publicată de C. Bodea, *Lupta românilor*, p. 317—318; G. Bariț și *contemporanii săi*, vol. I, p. 145—146.

Cererile
românilor,
cele de
căpetenie:

Aprilie—mai: dincoace și dincolo de Carpați...

ÎNAINTE DE PROIECTATA ADUNARE NAȚIONALĂ LA BLAJ

105

DIN SCRISOAREA LUI IOAN AXENTE, DE LA BUCUREȘTI,
CĂTRE SIMEON BĂRNUȚIU, LA SIBIU

București, 6 aprilie 1848¹

.

[Post scriptum]

Uniunea
cu Ungaria
și proiectata
Adunare

Din suplimentu „Organului luminării” vedem că în Blaș se va aduna cit mai curind o Adunare Națională, mi se pare că aceasta va să tracteze despre unionea cu Ungaria, pentru că altfel nu știu în ce chip ar lăsa guvernul să se adune românii toamna acum. Eu cu [lucrul] acesta nu mă pot împăca nicidec, pentru că deși asigură legile Ungariei o soartă mai bună țăranului, ele însă se vor înființa ancuio, apoi oare toate acelea îmbunătățiri ce se fac pentru el nu vor fi plătite cu pierderea naționalității române? Cel puțin în unele locuri în care și până acum sint maghiarizați rău. Pusăciunea românilor e cu atât mai critică, cu cât e mai de crezut că în capul lor stau oameni probați de trădători.

1. Ce cugetă d-ta, duce-te-vei la acea adunare? Și de te vei duce și vei vorbi cum ar trebui să fie, nu te vor prinde? eu sper că până atunci poate să vii și eu acolo, pre toată întâmplarea am scris lui Groze, la orlașeni, iar mai virtuos unui frate țepăn al meu, o scrisoare în care între altele zic că să lase tot și să vină la d-ta, de vei avea lipsă de un om credincios și virtuos; de nu vei avea lipsă de el, scrie-i lângă scrisoarea mea că să nu vie; el poate citi cu cirilice scris rar și deschis, cum se vede pre adresa către el.

„Să venim ...
acolo”

2. Până a nu ceti știrca aceasta în „Organul luminării” auzisem că ar fi răsculați 8 000 români la Abrud și 12 000 la Auraria; pentru aceea eram decis că să venim îndată acolo, însă fiindcă o astfel de mișcare ar fi făcut un sunet mai mare, care cel puțin pre ici nu e și în gazete nu se cetește nimica, ne cam îndoiim. Cu toate acestea, frațele Roman veni să vază și să știe toate mai de aproape. Mic-mi zic toți că să nu mă mișc numai pre o scrisoare a nu știu cui, ci să aștept deciziunea cauzei; dar cu toate acestea, vă rog scrieți-mi și, de aveți lipsă de oameni rezoluți, spuneți-mi, nu vă îndoiți de caracterul meu — care din nenorocire se păta puțin — că e tot acela care-l știți!

Noi sintem tineri, infocați, fără prax ², facem feliuri de planuri, care poate cei mai copti la minte și mai moderați nu le vor aproba. Oare cind am fi noi in stare să răsculăm pre români din toate părțile într-o înțelegere și cu un scop, n-am putea stoarce toate din mîna streinilor, sau cel puțin nu am putea scăpa pre români și pre toți alții de robote și de alte nedreptăți ce le suferiră pînă acuma? Eu cred tare că s-ar afla mulți tineri cari s-ar pune bucuroși în fruntea românilor. Cînd s-ar afla de bună răscularea, atunci ar începe Molnar Elia, care e dregătoriu în Comana acolo, eu în ținutul meu, Romanu în ținutul lui, Mărgineanu pre Mureș, Baterneanu pre Cîmpie, Iancu pre Ampoi etc.

*„Durch rasche Kechheit kömt zum Ziel weit sicherer oft
Als wer nur auf die Macht der Überlegung hoft“ ².*

Scrisesem ceva și de Academie mai sus. Cum veți fi înțeles din „Universu“ nru. 13, în săptămîna trecută se făcu esamen la copiii cei ce vor să intre în școala franceză. Programa studiilor ce era să se propună era făcută, de limba română nu era nici pomană !! Într-acea veni un bătrîn respectabili cu un copil al său să-l așeze în Academie. Vorba dentii-i fu : „Domle, vroi să știu, învăța-se-va în școală și românește? că numai pentru sfranțozește și italienește nu vroi să-mi dau copilu aici, pentru că e tînăr și nu vroi să-și uite limba română“. Atunci întrebă Monti, așa-l chiamă pre Directoriu, „qu'est-ce que dit-il“? — Așa-i spune un tînăr român, ce era acolo pentru astfelu de împrejurări, ce zisă boieriu. — „Ui, ui“, răspunsă francezul, „il a raison“. — În a doua zi puse în programă și clase de limba română, deși nu fuse pînă aci nici vorbă de ea.

Înainte de Paști ⁴ fu aici vr-o 10 zile d. I. M[aiorescu], care avu și o audiență la principele. Am înțeles că, între alte, s-ar fi plins principele de oamenii cari ferbea pre atunci și cocea ceva mișcări pentru reformă. „Eu știu, M[aiorescu], că țăranu nu poate fi niciodată mulțumit pînă nu va avea și el proprietatea sa, dar ce să fac, eu nu poci face singur nimica etc.“ Cred că-ți va fi scris dumnealui mai lung despre acestea. Eu voi numai să reflectez că aceste ni se pot combina cu următoarele :

1. Școala care fu mai înainte a cassat-o numai pentru că, cum zisă Pleșoianu, era tot filosofi, tot istorici, tot poeți și scriitori pre toate podurile, pre toate colțurile, și aceasta nu plăcu la ciocoi, precum se vede.

a. În școala care au mutat-o la Radu Vodă, filosofia nu se propune, nici fizica; numai matematica. Istoria ar fi să se propună numai cam ca cea biblică.

b. De școala și de școlarii de la Radu Vodă nu se poartă nici o cură, fac cîte mișelii și blestemății fără de a-i întreba cineva de urmele lor. N.B. : aici nu sunt aristocrați.

2. La Academia franceză nu se primesc numai copii pînă la 13 ani interni și 15 externi. Pentru ce să iea un profesor 50 galbeni pre lună, dacă nu pot să-l asculte numai copii cari nu-l înțeleg? *Anguis latet in herba* ? ⁵ Toate sunt țesute pentru susținerea despotismului și tiraniei.

„să
răsculăm
pre români
din toate
părțile...“

Învățămintul
la București

Vodă Bibescu
și mișcările
pentru
reforme ...

Principele se plingea către M[aiorescu] că-i zic rusovan; nu știu, dar aristocrat să știe de toți; apoi mai curînd poți aștepta ceva de la rusovan decît de la aristocrat.

Eliad se lăuda în zilele trecute că de la Paști încolo va tipări „Curieru” fără censură. Vedem că trecură două zile în care trebuia să ne vie nrii 28—29⁶ și, cel puțin la noi, nu veni pînă acum nici cu censura.

Eliade
„om liberal”
și
„idolu
tinerimei”

3. Am înțeles că în zilele trecute l-ar fi întrebât principele la palat: „qu'est-ce que fait votre poésie, Monsieur Eliade? est-ce que vous montez souvent au ciel?” — În ce chip să pot judeca a fi zise aceste decît în batjucură? Altfeli să știe că d. Eliad e om liberal și are și ceva principii mai bune decît alții; are cunoștință și cu Lamartine și e idolu tinerimei, care ar vrea să aibă țaranu proprietate.

Fratele principelui, Știrbei, e dus la Paris; cu ce scop eu nu știu; numai un om am auzit vorbind bine și despre acesta; ceilalți zic că e hoț rafinat, aristocrat sublim și rusovan pre supt mină, numai în buze are tot „ma chère patrie”. Nevasta-i poate servi de exemplu tuturor doamnelor; e de toți lăudată, departe de secăturile modelor și de luxul corupțiunii, trăiește în sinta simplitate morală, să ocupe cu educațiunea copiilor misere.

„... fără
insurecțiune
nu aș crede
să se facă”
ceva

În toate zilele vine cite unul, doi tineri den Paris; ce bine ar fi de ar aduce și principiele libertății, amoarei de patrie și de naționalitatea română ce vor fi văzut în faptele francezilor! Unii încep să viseze că poate le va fi zis Lamartine: „à présent, jeunes Romains, il y a de temps [sic] de vous en rendre libres et indépendants”⁷. Unii vor să ceară adunare generală extraordinară, decît fără insurecțiune nu aș crede să se facă vreo brînză, pentru că ciocoi nu sînt români... Și români sînt puțini. În Moldavia spun că ar fi cerut unii 22 puncte, dar nici unu pentru opincă. În tineri să vede un alt spirit pentru toate, dar omul fără principii logice „să schimbă ca timpu”, apoi logica nu au de unde o învăța; la universități străine nu le dă mina să meargă, numai la cei ce au cite 10 moșii, apoi animele acestora se dezleagă anevoie de atitea lanțuri.

Pre ici cred unii că Cipariu aspiră la episcopie și pentru aceea căciulește atita pre unguri; cară Barițiu ar fi cumpărat de sași, și eu pentru asta am două argumente. Unu, că întrerupse articlu „Diplomaticul”, cînd ar fi trebuit lucrat mai cu putere; altu, că la celea ce publică despre românii din fundul regiu, tradusă singur cele ce fură în originalul Confluxului fără a mai reflecta cel puțin cît făcu „Organul Luminarei”, pag. 376⁸. Ce să zicem? Dlu încep anu pre bine cu „Cultura, Episcopul” etc., dar nu-și ținu lung timp curajul; rău e de noi de va fi aceasta așa.

I d e m⁹

Frații Golești
și
împart moșiile
cu țaranii

Mă asigură un tînăr din discipulii d. Maiorescu, Aron și Laurian, că 4 frați Golești sînt mai de mult duși la moșii și le împărțiră, cum trebui să se împărțească, frățește, între țaranii lor, lăsînd pentru sine numai cît pentru veri care țaran; unui tînăr din aceștia îi oferi și catedra de mate-m[atici] în Academie, dar nu acceptă să preleagă în franțiozește.

Se aude că oltenii — aci e puterea românilor — ar fi umblind cu căciula într-o ureche și ar fi zicînd „că acum a venit timpul lor, o să le arete ei, preste o lună, la ciocoi ! !“

Un tînăr, Bălcescu, — redactorul „Mag[azinului] Ist[oric]“ — veni nu de mult din Paris și adusă mai multe stracte din „Revue des Deux Mondes“¹⁰; le împarte pre la mai mulți; într-acestea se cuprinde pre scurt cele mai de frunte trasuri din istoria românilor, tot acolo se zice că „La Dacie est bornée naturellement pour être unie“¹¹, eu n-am textul la mină, sper că Romanu va aduce o broșură și acolo.

[adresa :] Domnului Domn Simeon Barnuțiu

Profesorii de filosofie, Notariu al Clerului unit și jurist în Sibii

■ După originalul autograf, Biblioteca Univ. Cluj-Napoca, Fond Miko-Rhédey, cutia 77. Prezintă unele diferențe față de S. Dragomir, *Din Corespondența dascălilor ardeleni în anul 1848*, în *Omagiu lui I. Bianu*. București, 1927, f. 162—165.

■ 1. Data de 6 april [st. v.], trebuie corectată potrivit conținutului scrisorii: 16 aprilie st. v. (Vezi și mai jos notele 4 și 6). 2. Practică. 3. În traducere: „Printr-o aprigă îndrăzneală ajungi adeseori mult mai sigur la scop, / decît cel ce se-ncrede numai în puterea chibzuinței“. Urmează o indicație bibliografică indescifrabilă. 4. Paștele a fost la 11/23 aprilie. 5. Șarpele stă ascuns în iarbă. 6. N-rele 28 și 29 din „Curierul român“ corespund cu datele de 12 și 15 aprilie. 7. „Acum, tineri români, a sosit timpul să deveniți liberi și independenți“. 8. Referire la nr. 67 din 31 martie (*Mare Noulaté*). 9. Ioannu Assente. 10. Vezi doc. 87. 11. Sensul frazei, defec-tuos exprimată în franceză, este: „Dacia, prin hotarele ei firești, e menită a fi unită“.

Oltenii —
puterea
românilor ...

N; Bălcescu
și articolul
din „Revue
des Deux
Mondes“

PLANURI DACO-ROMÂNEȘTI ALE „EMISARIILOR“ TRECUȚI PESTE CARPAȚI

106

RAPOARTE ALE AUTORITĂȚILOR POLIȚIENEȘTI DIN BRAȘOV

I

Stimate Doamna Director al Poliției !

Sînt informat din sursă sigură că au sosit aici din Valahia trei străini, care înțeleg germana, dar se spune că vorbesc numai fran-tuzește și grecește. Doi din ei sînt încartiruiți la „Pomul Verde“ și unul la „Coroana“. Ei s-ar fi exprimat fățiș că vechea Dacie ar trebui să fie din nou reconstituită. Deoarece lucrul acesta ne trezește teama că acești trei indivizi ar fi emisari veniți cu scopul de a răzvrăti poporul valah, spre a se uni cu provinciile vecine, Domnia Voastră sînteți invitat să întreprindeți cercetări foarte serioase pentru a stabili cine sînt acești trei străini, cînd au venit și ce treburi învîrtesc și cit intenționează să rămînă aicea. În tot timpul șederii lor să-i țineți sub supraveghiere, în mod discret, iar în cazul că se va

Teama...
de
Daco-România

dovedi că sînt într-adevăr emisari sau vor încerca să pună la cale agitația de care ne temem, procedați împotriva lor în conformitate cu înaltele porunci privitoare la emisari și să-mi raportați.

Brașov, 29 aprilie 1848

Joh. v. Albrichsfeld m.p., Jude primar

[Pe verso] De la Judele primar către Stimatul Domn Joseph Trausch, senator și director al Poliției orașului liber crăiesc Brașov
Din oficiu

Textul german

Wohlgebohrner Herr Polizey Director !

Dem sichern Vernehmen nach sind aus der Wallachey 3 Fremde gekommen, die deutsch verstehen, jedoch nur französisch und griechisch sprechen sollen, von welchen 2 bey dem „Grünen Baum“ und einer in der „Krone“ eingekehret sind. Diese sollen sich klar dahin aussprechen, dass das Alt-Dacien wieder hergestellt werden solle. Da dieser Umstand befürchten lässt, dass diese 3 Individuen Emissaire seyen, um das wallachische Volk behufs einer Vereinigung mit den benachbarten Provintzen aufzuwiegeln, so werden Ew. Wohlgebohrnen hiemit aufgefodert allen Ernstes zu untersuchen, wer diese 3 Fremde sind, wann und in welchen Geschäften sie hieher gekommen und wie lange sie hier verweilen werden, während ihres hiesigen Aufenthaltes aber dieselben ohne Aufsehen zu erregen, unter Aufsicht zu halten, und wenn es sich ergeben sollte, dass dieselben wirklich Emissaire seyen, oder die befürchtete Aufregung begründen wollten wider dieselben nach bestehender höherer Befehle hinsichtlich von Emissairen vorzugehen und mir zu berichten.

Kronstadt am 29. April 1848

Joh. v. Albrichsfeld m.p., Ober Richter

[Pe verso] Vom Ober Richter, seine Wohlgebohrnen dem H. Joseph Trausch Senators und Polizey Directors der K. F. Stadt, Kronstadt, amtlich.

■ Arhiva „Bisericii Negre“, Brașov, Tq. 181 I, nr. 17. (Documentele I—IV mi-au fost comunicate de prof. Valeria Căliman, Brașov).

II

Stimate Domn,

Pe lângă cei trei străini, veniți din Valahia sau din Moldova, pe care, bănuindu-i că ar fi emisari, v-am încredințat să cercetați ce treburi învîrtesc ei aici și cît intenționează să mai rămînă, ținîndu-i sub observație

polițienească fără a isca nici o vilvă, ar mai fi sosit o persoană din Valahia sub numele de împrumut de Gligore Vasilie, ajutat fiind să se refugieze aici de un ofițer valah. Pentru prinderea aceluia s-a pus un premiu de 500.

Domnia Voastră aveți misiunea să țineți sub observație atentă activitatea acestui refugiat — fără să se bage de seamă — pentru a putea raporta imediat despre activitatea lui oarecum suspectă și a lua eventualele măsuri de rigoare.

Cît privește pe cei trei străini menționați mai înainte, doi din ei, încartiruiți la „Pomul Verde”, ar fi declarat că intenționează să se ducă la adunarea de la Blaj, pe care au convocat-o preoții valahi, iar acolo să propună reconstituirea Daciei. Emisarul încartiruit la „Coroana” s-ar numi Lukan Karadsazevits. Deoarece Înalțul For al Țării a interzis adunarea convocată pe ziua de 29, pentru a preîntîmpina consecințe păgubitoare, și a admis o adunare ulterioară cu condiția ca acolo să participe numai oameni cu judecată, dacă se adevăresc informațiile primite de mine, ar trebui împiedicată plecarea la Blaj a celor trei emisari amintiți, iar aceștia să fie trimiși înapoi în Valahia.

Refugiatul, venit aici sub numele fals de Gligore Vasiliu, a tras de ascemenea la „Coroana”.

Brașov, 30 aprilie 1848

Joh. v. Albrichsfeld m.p.

[Pe verso] De la Judele primar. Către Domnia sa Domnul Senator și Director al Poliției, Joseph Trausch, Loco

Din oficiu

Textul german

Wohlgebohrner Herr !

Ausser den 3 aus der Wallachey oder Moldau gekommenen Fremden, welche ich auf den Verdacht, dass selbige Emissaire seyn dürften, Euer Wohlgebohren mit der Aufforderung angezeigt, zu erheben, was für Geschäfte sie hier haben und wie lange sie sich allhier aufhalten werden, während ihres Aufenthaltes aber dieselben, ohne Aufsehen zu erregen, unter Polizey Aufsicht zu halten, soll noch einer aus der Wallachey unter dem fremden Nahmen Gligorie Vaszillie unter Beyhülfe eines wallachischen Officiers sich hicher geflüchtet haben, auf dessen Kopf ein Preis von 500 gesetzt worden.

Euer Wohlgebohren werden hiemit aufgefordert, auch auf die Handlungen dieses Flüchtlings ohne Aufsehen ein aufmerksames Auge halten zu lassen, um unter dessen etwa verdächtiges Thun und Lassen gleich berichten und auch die etwa nöthigen Massregeln darnach treffen zu können.

Trebuie
împiedică
plecarea
la Blaj ...

Was die anfangsberührten 3 Fremden anbelangt, so sollen jene 2 welche im „Grünen Baumen“ eingekehrt, sich erklärt haben, dass sie um sich zu der Versammlung welche in Blasendorf von den wallachischen Geistlichen abgehalten werden würde, zu begeben und daselbst darauf anzutragen beabsichtigten, dass das Dacien wieder hergestellt werde; der in der Krone eingekehrte Emissair soll Lukan Karadszevits heissen. Da die Hohe Landes Stelle die auf den 29 ausgeschriebene gewesene Versammlung zur Verhütung übler Folgen zu untersagen, nun unter der Bedingung, dass nur verständige Leute daselbst versammelt würden, eine spätere Versammlung zugelassen, so dürfte wofern die mir gemachte Anzeigen sich beweisen sollten, den gestern erwähnten 3 Emissairen die Reise nach Blasendorf wohl zu verhindern und dieselben nach der Wallachey zurtückzuweisen seyn.

Den unter dem Falschen Nahmen Gligore Vaszilliu hinüber geflüchtete soll auch in der Krone eingekehrt seyn.

Kronstadt den 30ten April 1948

Joh. v. Albrichsfeld m.p.

[Pe verso] Vom Ober Richter. An des Tit. Herren Senators und Polizey Direktors Joseph Trausch Wohlgebohren, allhier amtlich

■ Arhiva „Bisericii Negre“, Braşov, Tq. 183 I, nr. 19,

III

158/848

Exzellenței Sale Măritului Domn Gubernator

Braşov 1 mai 1848

Ca o completare a raportului meu pe care l-am adresat ieri Excelenței Voastre cu privire la cîțiva străini veniți aici din Valahia, bănuți fiind de a îndeplini rolul de emisari pentru a agita populația valahă din acest Mare Principat, în vederea reconstituirii vechiului regat dacic, mă grăbesc să înaintez, ca anexă, raportul pe care mi l-a prezentat directorul poliției, după ce a cercetat aceste persoane. Din raport reiese că refugiatul, menționat în urmă cu numele fals de Grigore Vasiliu, este un conte, Balas, iar însoțitorul acestuia, purtînd tot un nume fals, anume Gheorghe Steluța, este boierul moldovean Sion, care s-a salvat prin fugă de urmărirea principelui Moldovei.

Dintre cei trei străini amintiți mai înainte, după cum rezultă din acest raport și din anexele sale, doi sînt negustori și anume unul se numește Gottfried Maschka și este din Salmdorf din Boemia. El călătorește în interese comerciale. Al doilea, Miloș Vladislavjevich din Cuzmin în Sirmia, a venit aici să se căsătorească. Al treilea însă, Constandin Roman,

Gr. Baș
și
G. Sion,

C. Romanu,

este transilvănean, învățător particular în Valahia. Cel dintii și ultimul din cei trei și-au vizat ieri pașapoartele la poliție, pentru ca să plece astăzi cu diligența la Sibiu.

Faptul că cei trei sînt suspecți de a fi emisari pentru reconstituirea fostului imperiu dacic se bazează pe spusele lor publice, care mi-au fost aduse la cunoștință din mai multe părți.

Pe lângă acești cinci călători amintiți a fost aici și un al șaselea călător. Și asupra lui a căzut aceeași bănuială. În raportul meu de ieri l-am confundat cu Gottfried Maschka. El se numește Kara Stojanovich Millan și nu, cum mi s-a comunicat mie, Lukan Karadszevits. El este din Belgrad și călătorește în scopuri comerciale, așa cum rezultă din raportul directorului poliției.

Rămin etc. etc.

suspecți
de a fi emisari
pentru
reconstituirea
statului dacic ...

Textul german

158/848

Sr. Excellenz dem K. T. H. Gouverneur

Kronstadt am 1 Maj 1848

Im Nachhang zu meinem Euer Excellenz am gestrigen Tag erstatteten Berichte betref einiger aus der Wallachey hieher gekommenen Fremden, auf welche der Verdacht gefallen, dass sie Emissaire zur Anreizung der Wallachischen Bevölkerung dieses Grossfürstenthums die Herstellung des einstigen Dacischen Reiches zu verlangen sollten, beeile ich mich den von dem Polizey Director über die veranstaltete Erhebung dieser Personen eingereichten Bericht in der Anlage zu unterbreiten, laut welchem der in meinem Bericht letzterwähnte Flüchtling mit dem falschen Nahmen Gregor Vasziliu ein Graf Balás, und dessen Begleiter, welcher auch den falschen Nahmen Györgye Stelouza angenommen, der Moldauer Bojar Sion, der sich von der Verfolgung des Moldauer Fürsten durch die Flucht gerettet ist.

Von den früher erwähnten 3 Fremden aber sind laut diesem Berichte und seinem Anschlusse zwey Handelsleute, und zwar der eine Nahmens Gottfried Maschka aus Salmdorf in Böhmen, welcher in Handelsgeschäfte reiset, und der andere Milos Vladisslavjevich aus Cuzmin in Syrmien, welcher um zu heirathen hieher gekommen, der 3 aber Kosztandin Román ist ein Siebenbürger und Privatlehrer in der Wallachey. Der Erstere und Letztere dieser 3 haben, um am heutigen Tage mit dem Eilwagen nach Hermannstadt zu reisen, ihre Pässe gestern von der Polizey visiren lassen.

Dass diese 3 in den Verdacht als seyen sie Emissaire für die Herstellung des einstigen Dacischen Reiches verfallen, begründet sich auf deren öffentlichen Aeusserungen welche mir von mehreren Seiten bekannt gegeben worden.

Dass ausser diesen 5 Reisenden auch noch ein 6 hier gewesen, welcher in denselben Verdacht verfallen seye, wozu in meinem gestrigen Bericht

417

mit dem Gottfried Maschka verwechselt werden, Kara Sztojanovich Millan und, nicht wie mir angedeutet gewesen Lukan Karadsazevits heisst, aus Belgrad ist, in Handelsgeschäften reiset, geht aus der Aussage des Berichtes des Polizey Directors hervor.

Indem ich mit etc. etc.

■ Arhivele Statului Braşov, Primăria Braşov, Acte Prezidiale nr. 158/1848

IV

Stimate Domnule Director al Poliţiei,

Printr-un curier, sosit azi noapte la orele patru fără un sfert, am primit următorul ordin de la Excelenţa Sa domnul Gubernator, din 9 mai a.c., număr prezidial 1131/848, pe care mă grăbesc să vi-l transcriu, spre conformare întocmai :

„Cinstite Domnule Jude !

Sub cea mai
severă
supraveghiere
poliţienească

În urma raportului domniei voastre, pe care mi l-aţi înaintat oficial cu nr. 163, cu privire la cîţiva spioni sosiţi acolo din Valahia — din care unii au şi plecat — am dat dispoziţia ca aceşti indivizi să fie puşi sub cea mai severă supraveghiere poliţienească, iar pentru ca să împiedecaţi prezenţa lor la adunarea de la Blaj — dacă nu veţi reuşi în alt chip — să-i arestaţi. Al Domniei Voastre cu deosebită consideraţiune“.

Cu tot respectul

Al Domniei Voastre supus servitor

Braşov, 12 mai 1848. Dimineaţa ora şase

J o h. v. A l b r i c h s f e l d, Jude primar

De la Judele primar nr. prezidial 171/1848

Domniei Sale Domnului Senator şi Director al Poliţiei oraşului liber crăiesc Braşov

Joseph Frantz Trausch

Din oficiu. Loco

Textul german

Wohlgebohrner Herr Polizey Director !

Mittelst einer heute Nacht 3/4 auf 4 Uhr eingelangten Estafette habe ich folgenden Befehl von T. H. Gubernators Excellenz ddo 9 Maj l. J. Pr.Z-1131/848 erhalten, welchen ich Euer Wohlgebohren zur genauen Darnachrichtung zu überschreiben mich beeile.

„Tekintetes Főbiró Úr !

Uraságodnak köztelebről 163 szám alatt némely a szomszéd Oláh-honból oda megérkezett, és onnan már részint el is indult kémek iránt hozzám intézett hivatalos jelentése következtében ezennel uraságodnak meghagyni kívántam, mi szerint a még ott maradt illy színű egyéneket a leg szigorúbb rendőri felvigyázat alá vettése és a balásfalvi gyűlésen megjelenéseket, ha másként nem lehetne, személyök letartóztatásával is akadályoztassa. Megkülönböztetéssel maradván Uraságodnak“.

Mit aller Hochachtung

Euer Wohlgebohren ergebener Diener

Kronstadt am 12 Maj 1848. Fröh 6 Uhr

J o h. v. A l b r i c h s f e l d m. p. Ob. Richter

Von Ober Richter P.Z. 171/1848

An des Tit. Herrn Senators und Polizey Directors der K. F. Stadt Kronstadt
Joseph Frantz Trausch Wohlgebohren
amtlich, allhier

■ Arhiva „Bisericii Negre“, Braşov, Tq. 185 I, nr. 31.

„CONFRAȚII NOȘTRI DIN MOLDOVA
S-AU ȘI RĂSCULAT...“

107

J. JABLONCZY, CĂTRE COMITELE SUPREM ȘI VICECOMIȚII BIHORULUI

Cetățeni ! În interesul patriei vă anunț ceea ce am auzit în deplinătatea simțurilor mele în localitatea de frontieră Negreni (Fechetău) și cu conștiința trează am păstrat proaspăt în memorie :

Eram culcat în diligență, în șura de trăsuri a hanului din Negreni, când au sosit doi oameni și au început să vorbească în limba valahă cu glas tare.

„Eu — spune unul — nu vreau să știu decît de cuvîntul lui Dumnezeu, căci pe mine nimic nu mă mișcă decît cuvîntul Domnului, deși văd că ai dreptate“.

„M-am necăjit — astfel răspunde celălalt — că tu nu ai fi cu noi, dar acum totul e în ordine. Iată, acesta e cuvîntul lui Dumnezeu : valahi, a sosit vremea voastră !“ Și scoase din sîn o tăbliță albă pe care o ascunse în umbra sumanului, arătînd pe ea niște litere.

În afară de aceea au schimbat alte multe cuvinte al căror înțeles era însuflețitor.

„De ce să ne temem — zise ademenitorul —, ce pierzi ? Cel mult calul tău, poate și viața, după cum o vrea Dumnezeu. Toți nu vom muri. Cine

„Valahi,
a sosit
vremea
voastră !“

„Confrații
noștri din
Moldova
s-au și
răscolat...”

rămîne în viață culege roadele. Ceea ce pierdem **ni se întoarce** cu bună dobîndă. Confrații noștri din Moldova s-au și răscolat, și noi dacă o vrea Dumnezeu... Vii și tu la consfătuire? Și a doua, și a treia zi e sărbătoare...”

„Cum spui dumneata eu așa voi face, mă duc după cuvîntul Domnului”.

„Ținta
clară” a
valahilor :
„împărțirea
pămînturilor”

Avînd date mai vechi despre mișcările valahilor și mai temeinice, din aceste cuvinte eu am văzut clar că primejdia care îmi amenință patria e mult mai apropiată și mai ramificată decît o știu acei cărora le mai stă în putere și le mai este cu puțință încă să o îndepărteze. M-am întrunit deci cu populația din Negreni și am văzut și mai limpede cum, iarăși și iarăși, revoluția valahă e dincolo de stadiul intențiilor și hotărîrilor, ba chiar e la limita fazei de înfăptuire, și și-a fixat țintă clară împărțirea pămînturilor.

De aceea v-am căutat pe Domniile-voastre, cetățeni, cărora vi s-a încredințat conducerea comitatului — care deține una din cheile porților Ardealului, deci pentru mișcarea valahă e cea mai importantă — ca, lăsînd la o parte orice întîrziere și punîndu-vă în legătură prin ștafetă urgentă cu comisarul regal al Transilvaniei, să recurgeți la mijloace eficiente și adînc gîndite, care să înăbușe aceste mișcări înainte de a izbucni.

Rămîn cu profund respect, J a b l o n c z y m.p.

Oradea, 1 iunie 1848

Textul maghiar

BIHAR MEGYE FŐISIPÁNJÁNAK, ÉS ALISPÁNJAINAK

Polgárok! a haza érdekében jelentem kegyeiteknek, mit Feketető véghelységben ép érzékkel hallottam, és józan elmével friss emlékezetben megtartottam.

Fekvém a gyors kocsiban a feketetői vendéglőnek kocsi szinében, holott 2 ember érkezik és oláh nyelven beszédre kél hangosan :

„Én, így szól az egyik, csak azt akarom tudni, az Isten szavát, mert engem fel nem kelt semmi, hanem az Isten szava, noha látom hogy igazság”.

„Búsultam érte, így felel a másik, hogy te ne lennél velünk, de most már minden helyes : Im az Isten szava ez : oláhok eljött az időtök”. És vön kebeléből egy fejtér tábacskát, melyet azonnal szűr árnyékába rejtett mutatván rajta betűket.

Ezentul sok szót váltának, miknek értelme lelkesedés.

Mit félünk, szóla a csábító, mit vesztesz? Legfeljebb is lovadat, háj életedet, mint Isten akarja. Mindnyájan meg nem halunk. Ki életben marad veszi gyümölcsét. Amit veszünk vissza térül jó kamattal. Már moldvai híveink fellázadtak, mi is mint Isten akarja ... eljősz te is a tanácsba? ... más nap is harmad nap is ünnep ...

A mikép ön mondja, én úgy teendek Isten szavára elmegyek.

Léven az oláh mozgalmakról már régibb és nyomosabb adatim, e szavakból én tisztán átláttam, mikép a vész mely hazámat fenyegeti, sokkal közelebb, és ágazottabb, mint sem azok tudják kiknek talán még hatalmukban és tehetségeikben áll azt elhárítani. Őszve gyűltem tehát a feketetői néppel, 's még tisztábban láttam, mikép ismét és ismét, hogy az oláh forradalom túl van a szándék és határozat stadiumán, sőt a végre hajtás stadiuma szélén áll, 's tisztán földfelosztást füze célul.

Azért kerestem önöket polgárok, kikre a megyének, mely Erdély egyik kapujának kulcsát bírja, tehát az oláh mozgalmakra nézve legfontosabb, vezérlete van bízva, hogy félre téve minden késedelmet s magokat gyors posta útján az erdélyi kir. biztossal is összefüggésbe tévén czélszerű és mélyen megfontolt eszközökhöz nyuljanak. eszközökhöz, mibe mozgalmakat kitérés előtt elfojtják. Én mély tisztelettel vagyok.

Nagy Várad, június 1—1848

J a b l o u c z y m. k.

■ Textul în limba maghiară, B.A.R., ms. rom. 1058, f. 212, publicat de S. Dragomir, în *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849* (citată în continuare *Studii și documente*), vol. II, Cluj—Sibiu, 1944, p. 10—11.

PROGRAM PENTRU „INTERESUL COMUN AL PATRIEI”

108

CE SÎNT MESERIAȘII?

Gîndul acestei scrieri este lesne de înțeles. Avem trei întrebări a deslega.

1. Ce sînt meseriașii? — Tot.
2. Ce au fost ei pînă acum? — Nimic.
3. Ce cer ei astăzi? — A fi ceva.

Cap. I. Meseriașii sînt naștea întreagă

Ce trebuie unui neam ca să fie fericit?

Trebuie ca fiecare să muncească pentru sine și toți pentru toți.

Munca fiecăruia pentru sineși se poate cuprinde într-o singură zicere, *industria*; și industria este de patru feluri:

Munca:

1. Pămîntul, apa, soarele și munca, care alcătuiesc industria *agricolă* și care ne dă materiile cele dintîi ale trebuințelor noastre. Această industrie produce mai cu seamă grînc, dobitoace și lemne. Meseriașii ei sînt acci ce se indeletnicesc cu lucrarea pămîntului: proprietari de pămînt, arendași, ciobani, ciurecți¹ și plugari, adică cea mai mare parte a locuitorilor acestor prințipate.

agricolă,

manufactorială,

2. *Industria manufactorială*. Materia brută, ca să poată fi întrebuințată de om, trebuie mai întâi lucrată; această industrie coprinde pe toți meșterii indeobște, brutari, măcelari, tabaci, dulgheri, zidari, croitori ș.c.l.

comercială,

3. Între acei ce fac un lucru și acei ce-l cumpără se așează oameni care înlesnesc această trecere de la unul la altul; acești agenți, care cumpănesc trebuințele după vremi și depun capitaluri ca să le aibă gata în boltă, cînd li se vor cere, sînt neguțătorii și meseria lor este *industria comercială*.

intelectuală

4. O altă clasă de oameni muncitori și trebuincioși sînt acei care se îndeletnicesc cu lucrări folositoare sau plăcute sănătății, minții, dînhului, precum sînt: scriitori, profesori, medici, ingineri, artiști ș.c.l., și putem numi această ramură *industria intelectuală*.

Acestea sînt ramurile care țin și cresc o societate. Aceste lucrări cine le face? Meseriașii. Orice om face ceva, orice om lucrează, are o meserie: meserie de arendaș, meserie de plugar, meserie de cismar, meserie de bogasier², meserie de autor ș.c.l., tot omul într-o societate este meseriaș, afară numai de leneșul acela care șede pe saltea fără de a lucra nimic, care mănîncă, bea și doarme, care se naște și moare fără de a lăsa nici o urmă de viața lui.

„Meseriașii
trebuie
să fie tot”

Meseriașii trebuie să fie tot. Și ei astăzi nu au nici un drept în Stat. Statul le zice: „Oricare sînt meritele voastre, oricît de mare este folosul ce-mi aduceți, să știți să vă cunoașteți lungul nasului și să lăsați drepturile și cinstile pentru alții, ei în adevăr nu aduc atît folos, dar sînt boeri și ei trebuie să vă cirmuiască, ei trebuie să cumpănească interesele voastre”. Citeodată au chemat într-acea clasă cîte un om vrednic, dar aceasta numai ca să arunce țărîna în ochii oamenilor și să-i oprească de a vedea.

Cine n-a văzut și n-a priceput, că îndată ce cirmuirea tuturilor lucrărilor Statului se face avuția unei clase, atunci slujbele și lefile nu sînt pentru trebuințele obștii, dar numai pentru a pune pe cutare și pe cutare în slujbă? Cîte posturi de prisos ar lipsi, dacă nu s-ar fi născut acei ce le împlinesc? Cine cutează astăzi a zice, că toată știința și toată înțelepciunea este în boeri, care alcătuiesc Obșteasca Adunare? Și că meseriașii nu ar fi găsit între dinșii oameni adevărați vrednici de a înfățișa neamul și de a se chibzui la trebuințele țării! Corpul meseriașilor seamănă cu un om țeapăn, sănătos, ale cărui mini sînt în lanțuri. Cîțiva oameni s-au întovărășit și au hotărît, în înalta lor înțelepciune, că Statul pere dacă s-ar desființa isnaful³ lor. Eu, în prostia mea, nu văz slujbele și folosul ce aduc, tot ce poci spune este sumele cu care încarcă bugetul.

Boerii
nu sînt
folositori
neamului

Nu este destul a arăta că privilegiurile nu sînt folositoare neamului, ci putem dovedi că aduc și supărare, căci îi slăbesc puterile, cînd între privilegiiații aceia nu vede cineva alt decît nedestoinicie și moliciune! un lac în care se varsă un rîu de desfrinare și care îi face supărători obștii. Să nu socotească cineva că nu crez, că se află între dinșii și onorabile excepții, dar excepțiile nu fac regula. Boerii cei mari sînt un ordin cu privilegiuri mari, pe care le numesc drepturi, care se deosebesc de drepturile celorlalți români, și astfel alcătuiesc ei și copiii lor un neam privilegiat în mijlocul nații, un Stat în Stat.

În Obșteasca Adunare ei au 20 deputați ai lor deosebiți, ceilalți 20 deputați sint ai boerilor celor mici, care nici aceștia nu au nici un interes comun cu norodul, căruia nu-i fac măcar cinstea d-a le primi jălbile. Nu vorbesc de deputații clerului, sint mulți ani de cînd nu mai avem decit unul.

Cap. II. *Ce au fost meseriașii pînă acum? — Nimic*

Nu voi să cercetez starea de robie în care a gemut norodul pînă acum, nici umilința în care a trăit; a venit vremea ca puterea lui să se schimbe, să-și ridice capul și să ceară drepturi, căci nu poate fi un neam slobod, neatîrnat și fericit, pînă ce nu va avea mai întîi cetățeni, adică oameni cu interese în Stat și cu dreptul de a le apăra. Un neam care are clase privilegiate este un neam rob, dacă nu altui neam, dar cel puțin acelor clase; un neam atunci este slobod și neatîrnat, cînd are drepturi deopotrivă pentru toți. Dacă un pumn de oameni ar îndrăzni să zică că dreptul cu care țin neamul în lanțuri și îl corump de sute de ani este dreptul celui mai tare, atunci meseriașii ar putea să le dovedească că neamul nu s-a luat pînă acum cu dinșii la luptă, n-ar avea decit să sufle ca să se ducă în pulbere.

O pravilă obștească pentru toți și o înfățișare la Obșteasca Adunare a tuturilor treptelor, a tuturilor meseriașilor, iată ce voiește norodul, iată ce cere, iată ce-i trebuie, iată ce-i lipsește, ca să fim și noi un neam. Astăzi, în frumoasa țara noastră, un om nu este nimic dacă nu are alt apărător decit pravila, dacă nu are vre-un privilegiu. Și privilegiul cel mai căutat nu este de a fi sudit? ⁴ adică de a nu fi român? Ca să poată scăpa de neomenia agiei și de biciul lui Căpitan Costache. Astfel numai își poate pune neguțătorul și meșterul cinstea în siguranță. Acei ce au ambiția de a juca o rolă în Stat caută să se facă șerpi de pămînt, ca să capete o pitărie sau o scrdărie, și trebuie mai întîi să se facă omul Vornicului cutare sau al Banului cutare și astfel încet, încet printr-acel contact se moleșește și el și îl vezi că ajunge a fi ciocoi. Aceasta este singura carieră a tinerilor care se muncesc în școli și cu care se cheltuesc părinții; trebuie să-i facă omul cuconului cutare. Tînărul cu simțire, care nu poate să învețe a linguși și a se tiri, ce ființă morală poate găsi în țara lui!

Meseriașii au interese în Stat; pravilele trebuesc făcute potrivit cu trebuințele și cu cuviința lor, trebuesc așezăminte, care să fie de un folos obștesc; — și ei nu au avut niciodată un deputat la Obșteasca Adunare. Din patruzeci de deputați, dintre care 20 ai 70 de boieri mari și 20 ai voinței ispravnicilor, este vreunul în stare să se gindească și să se chibzuească la interesele obștii? ! Care dintre dinșii știe ce va să zică munca? ! Cum trebuie organizată ea, cum s-ar putea înființa o bancă națională? Cum s-ar îmbunătăți starea comerțului? Cum s-ar îmbunătăți agricultura? Ce sistemă de învățatură publică se cuvine mai bine românilor? Cu ce drept dumnealor împărtesc veniturile statului? Nu cumva au pus în lada visteriei vre-o lăscăe? Ar vrea poate cineva să-mi răspundă că au apărat drepturile țării! Ar face bine să ne spue în ce vreme și în ce împrejurare? Să ne zică că sint oameni cu cap, cu știință și unde se mai poate găsi o adunare de 40 de

„Un neam
cu clase
privilegiate
este un
neam rob“

O singură
lege
pentru toți

oameni, în care să fie o mai puțină citime de capacitate? Camera de astăzi este o Adunare numai pentru formă, și cum pot fi ei neatirnați, când toți sint în slujbe de judecători, și cum judecă? ! Și ce poate un cuvios călugăr și un deputat sau doi sdraveni, sinceri într-o Adunare, unde mulțimea glasurilor trebuie să le hotărască toate? Nici o chezășie pentru nație, căci acești oameni, care sint ca să controleze faptele stăpînirii, sint oameni ai stăpînirii, care poate oricînd o vrea să-i trimită la ocnă, după o mică cercetare a abuzurilor nerușinate, și ei sint siliți a iscăli orbește.

Cap. III. Meseriașii vor să fie și ei ceva

Un program
pentru
„interesul
comun al
patriei”:

Ce vor meseriașii? Ei văd că trista încercare de 18 ani le-a dovedit că Regulamentul Organic nu este o chezășie destoinică în protiva abaterilor stăpînirii, și vor să depărteze de acest neam norul care s-a adunat asupra capului lor și care să-i amerințe d-a se sparge într-o sfișiere grozavă și nepilduită între deosebitele clase ale soțietății, și voesc ca toate aceste clase să fie chemate a lua parte la regularea intereselor obștești, care sint ale lor, ca să se unească și să se cufunde în interesul comun al patriei; voesc să se ia măsurile cele mintuitoare, care pot depărta orice turburare și vărsare de sînge. Aceste măsuri sint:

1. A nu mai fi ranguri și privileghiuiri, și fiecare să contribueze la ale patrii, potrivit cu venitul său.
2. Toți acci ce au proprietate nemișcătoare și acci ce plătesc patentă să fie alegători, precum și cei ce exersează o profesie liberă, precum profesori, medici, spițeri, avocați, ingineri, literați și artiști; avînd vîrsta de 21 ani cel puțin.
3. Dreptul de a se îndrepta fiecare cu jalbă către Obșteasca Adunare.
4. Obșteasca Adunare să se alcătuiască de 100 de deputați aleși dintre români, în vîrstă de cel puțin 25 ani.
5. Responsabilitatea miniștrilor.
6. Obștirea prin gazete a desbaterilor Obșteștii Adunări și *desființarea censurei*.
7. Dreptul de a nu se supune a plăti nici o dajdie, pînă nu va fi mai întii votată de Obșteasca Adunare într-acel an.
8. Nesiluirea lăcașului locuitorilor.
9. Întocmirea unei gvardii naționale.
10. Intrarea în casa visteriei a tuturilor veniturilor comunităților religioase, atît particulare cît și streine, hotărîndu-se pentru aceste din urmă o despăgubire în bani.
11. Neatîrnarea maghistratelor și cercetarea bugetelor de o comisie orînduită de Obșteasca Adunare.
12. Înființarea unei bănci naționale.
13. Înființarea juraților pentru pricină criminală și corecțională.
14. Nestrămutarea judecătorilor și dreptul pentru fiecare de a-i trage în judecată pentru o nedreptate făcută, fără ca pentru aceasta să aibă trebuință de vre-o deslegare.

15. Punerea în lucrare a desăvirșitelor judecăți, fără întârrire Domnească.

16. Desființarea taxelor de judecată.

17. Desființarea clăcii și slobozenia desăvirșită a țaranului.

18. Desființarea a tot felul de podvadă⁵ sau beilic⁶.

19. Darea pe veci a unui număr de pogoane trebuincios hranei, despăgubind pe proprietari în bani, potrivit prețului pământului, după desființarea drepturilor feudale.

20. Luarea soldatului după noroc și asigurarea soartei lui la întoarcerea în sat.

21. Punerea în lucrare a catastrului general și îmbunătățirea soiurilor de dobitoace și felurilor semințelor.

22. Adunarea îndată a Obșteștii Adunări, aleasă potrivit articolelor 2 și 4, ca să revizuiască Regulamentul și să-l pue în armonie cu principiile de mai sus.

23. Depărtarea miniștrilor din Năuntru, al Finanțelor, al Învățăturei publice și al Poliției.

Cer desființarea rangurilor și privilegiurilor, pentru că ele au fost în toată vremea un mijloc de corupție, pe care mai toate stăpînirile le-au întrebuițat ca să cirmuească fără control și într-un duh de folos personal; și pentru că pe de o parte, prin apărarea unora de a plăti nici un fel de dajdie Statului, pe de alta, prin năprăsnicia lefurilor ce se plătesc slujbașilor de treapta întâia, sărăcește Statul, întrebuițându-se mare parte a veniturilor în folosul unui mic număr, care încă înființează abuzuri, care îndoesc contribuțiile claselor de jos.

Ei cer
așadar:

Cer să ia parte la alegeri toți acei ce au proprietate nemișcătoare, toți patentarii, toți acei ce au o profesie liberală, fiindcă numai astfel Obșteasca Adunare poate avea în sinul ei bărbați vrednici, numai atunci va putea înfățișa adevăratele interese ale acelor ce alcătuiesc norodul. Numai hotărârile luate de o asemenea Adunare pot fi legiuite și drepte; pentru cei aleși nu trebuie nici o condiție, afară numai de a fi român și de a avea cel puțin 25 de ani, căci trebuie să fie slobod fiecare a-și orîndui avocat ce voește; este destul ca acel ce trimite deputat alegător să fie un om, care să se întreseze la liniștea și la fericirea norodului.

Cer responsabilitatea miniștrilor, ca stăpînitorul Domn, care este totdeauna o persoană sacră, să nu poată, sub cuvînt că nu este răspunzător, să facă lucruri înprotiva pravilii, înprotiva voinții publice, înprotiva moralei, ci să fie pentru orice act un om, care să dea seamă și cărui să i se poată cere cuvînt și socoteală. Astfel se poate asigura neamul înprotiva abaterilor voinței și patimilor stăpînitorilor.

Cer slobozenia tiparului, pentru că dreptul de a scrie fiecare slobod este singura cheazășie morală ce poate avea un neam înprotiva celor răi, singurul mijloc de a răsplăti celor buni, făcîndu-i cunoscuți norodului, pentru că,

prin slobozenia de a publica oricine ideile sale, se poate lumina norodul și așeza în sfârșit opinia cea dreaptă, cea adevărată.

Cer nesiluirea lăcașului ca să nu poată oamenii poliției ridica și necinstea pe nimeni, trăgându-i pe ulițe cu dorobanți, ca pe niște făcători de rele.

O gvarde națională, pentru că este singura pază adevărată și firească a orașenilor și a instituțiilor.

O bancă națională, pentru că este sufletul comerțului.

Înființarea juraților, pentru că numai arbitri dintre orașanii săi pot singuri hotărî dacă un om este vinovat sau nu; un tribunal criminal este totdeauna subț înfrîngerea stăpînitorului și hotărîște totdeauna cum bună-iește că-i poate place Domnului. Am avut și pilde, am văzut oameni nevino-vați aruncați în ocne, fără nici o formă de judecată.

Nestrămurea judecătorilor o cer ca o cheazășie, ca o siguranță a proprietății, căci judecătorului nu trebuie să-i fie teamă de a judeca după cugetul său, chiar dacă ar displace stăpînitorului. Sloboda punere subț judecată a judecătorilor nedrepti, ca să nu îndrăznească a face acele mirșavii și neomenii ce s-au practicat pînă acum, fără nici o sfială și fără nici o rușine.

Punerea în lucrare a desăvirșitelor hotărîri judecătorești, ca să nu mai atîrne stările impricinaților de patimile particulare ale slujbașilor logofetei.

„Tot omul
trebuie
să se
nască și să
trăiască
slobodă”

Desființarea clăcii și slobozenia țaranului o cer, pentru că claca înfățișează feodalitatea, robia, pentru că tot omul trebuie să se nască și să trăiască slobod, să se poată muta și duce unde voește, unde interesul îl cheamă, pentru că omul este o ființă mai presus decît plantele și el nu are tălpile picioarelor înfipte în pămînt, trebuie să i se dea un număr de pogoane, cinci cel puțin, ca proprietate neapărat trebuincioasă ca să se hrănească, și acest pămînt să se plătească proprietarilor de către Stat cu chipuire bună și dreaptă.

Soldatul să se ia după soarte, orînduindu-se toți flăcăii în clase după anii nașterii, și trăgînd în tot anul la noroc numărul de soldați după trebuință, ca să nu fie în voința și în patima slujbașilor Cîrmuirei, care fac cele mai neomenoase abuzuri. Soldatul cînd se întoarce la sat, să găsească din cutia satului o sumă de bani cu care să se poată așeza, să-și facă casă, să-și cumpere boi și c.l.; adecă acei 300 lei, banii beneficiului să nu fie în sloboda întrebuițare a Dejurstvei, ci să fie depuși în cutiile satelor pentru așezarea soldatului.

Desființarea podvezii de 6 zile pentru drumuri, pentru că este semn de robie și fiindcă s-a făcut un cuib de abuzuri foarte supărătoare. Drumurile să se facă cu bani din vistierie.

„Tot
sau nimic!”

Pot zice unii că aceste instituții sînt prea liberale, și că celelalte noroade le-au dobîndit una cîte una. Acest cuvînt era foarte bun ieri, dar astăzi nu mai are nici un temei, pentru că fața Europei s-a schimbat, geografiile tipărite la începutul anului trebuiesc retipărite de isnoavă și au trecut timpii în care trebuia zece ani pentru a dobîndi un articol, și astăzi se dă tot sau

nimic, și în această din urmă alternativă atît mai bine pentru stăpînirile care se cred destul de tari, sau care socotesc norodul destul de nemernic ca să nu le ia.

■ *Ce sînt meseriașii?* — Broșură anonimă⁷, 1848, 11 p. (B.A.R.; Arhiva Ion Ghica, V, Acte, f. 233–238). Retipărire în *Anul 1848*, I, p. 460–467.

■ 1. „Economii de curte”; cel ce îngrijește stogurile de grâu (în Sălaj = *ciurbirdu*, orig. magh. *csűr*: sură, hambar). 2. Negustor de manufactură sau de lipscănie. 3. Corporație, breaslă. 4. Supus străin. 5. Corvoadă care constă în transport cu carul. 6. Dîjmă pe animale.

7. Virgil Ionescu atribuie această broșură lui Ion Ghica (*Ion Ghica, autor al broșurii pașoptiste „Ce sînt meseriașii?” și colaborator la gazeta unionistă „Steaua Dunării”, „Revista de istorie și teorie literară”, t. 16, nr. 3/1967, p. 466–470*). Faptul însă că, din hîrtiile pașoptiste aflate în arhiva sa, Ion Ghica a alcătuit o categorie specială de 79 titluri ca fiind „piese redactate de mine” (*Pièces rédigées par moi*) și alte două categorii, în număr de 98 și 52, intitulate „piese politice” și „piese politice imprimate” (B.A.R., Arhiva I. Ghica, VI, Acte, f. 75, 83, 86), în care deci el însuși nu s-a inclus, conduce la concluzia că acel Ion indicat în listă, în dreptul titlului „Ce sînt meseriașii?” nu poate fi Ion Ghica. — Cu privire la datarea broșurii, menționăm că în lista de „piese politice imprimate”, de care am vorbit, „*Ce sînt meseriașii?*” poartă nr. 2, fiind intercalată între „*Deșteptarea Românilor de Alecsandri*” (nr. 1), și „*Proclamația revoluționară* [de la Islaz, nr. 3; după care urmează „*Drepturile Românilor de Bălcescu*” (nr. 4) etc. Aceasta ne îndreptățește să presupunem că broșura amintită reprezintă și cronologic poziția înscrisă pe listă. Adică anterioară lui 9 iunie, dar urmînd *Deșteptării României* a lui Vasile Alecsandri.

PUNCTE DE VEDERE... ȘI INTERESE ALE PUTERILOR STRĂINE

109

AUSTRIA ȘI PRINCIPATELE DE LA DUNĂRE (DUPĂ GAZETA VIENESE)

Mișcarea, ce a purces din Viena, cu o răpezie de fulger, se întinse pînă la cele mai din urmă margini ale statului. În locul nemișcării împietrite se începu o pornire și undare a națiunilor, o activitate deșteptată după un lung somn, luptîndu-se pentru garanție și nouă formă de existență. Austria, prototipul stabilității împietrite, e acum locul mișcărilor politice, obiectul mirării și minunării pentru popoară. Numai o țară din monarhie în Apus lapdă mîna frățeste întinsă a Austriei liberale și singerează într-o luptă înfrîntoare, pentru noi și pentru ea pierzătoare; cînd din contra, de cătră Răsăritul cel mai de margine, poporul Poloniei salutează această rădăcare a Austriei ca pre un înainte mergător și condițiune a rădăcării sale. Ci cătră amiazăzi a monarhiei undelor poteroase mișcări bat preste marginile provinciilor învecinate slave și românești. Popoarele creștine de la valca mai din jos a Dunărei pînă la Balcan, ostentate de domnia turcească și de rușinătorca potecțiune rusească, încep a se mișca. Atinse de boarea sborului libertății fără știre presimt o mare, înălțătoare venitorime. Acea ce înainte de puține lune se părea a se ținea de împărăția ipotesilor celor mai îndrăs-

Austria
liberală
și ecoul
rădăcării ei

nețe, a utopiilor politice, se înfățișează astăzi ca verasemenea¹, ba ca necesar de e firesc. Împărărirea Austriei preste popoare libere, în libertate frățește împreunate, cumnate pînă la Balcan — de către amiază zi acestui ținut o împărăriie potentă grecească cu Crucea răscumpărării de sub turci și ruși pre măreția beserecă a Sofiei, acestea de acum înainte nu mai sînt visuri, ci thema² Europei deșteptate, limpede-văzătoare. Mai curînd partea lumii noastre nu va ajunge la pace-repaus, asta trebuie să fie văzută și de ochiul celui mai întunecat. Întrecăgă valed de jos a Dunării cu toate riurile, ce descinzînd din culmea Emi-muntelui³ se varsă întrînsa, se ține firește, geografice, politice și naționale, ca o deplinire necesară, de sistema staturilor austriacă.

Rîvniri
austriece
la Dunărea
de jos

Să ne întoarcem înainte de toate ochii spre ambe Principatele Dunării : Moldova și România. Ele ne stau mai aproape și ne întind brațele înainte ; precum nimenea va nega afară de rusul. Eaca și începurăm a auzi de răscolări în Principate. Au căuta-vom și acum ca în 1827 cu apatie la intrarea trupelor rusești proteguitoare ; suferi-vom o mare puteroasă propagandă într-armată a panslavismului în coastele împărăriiei de amiază zi ? Provinciele Dunării așteaptă potecțiune, adevărat, însă nu de la, ci în contra Rusiei. Ele vreu a lepăda jugul, ce li l-au pus pre grumazi tractatele de la Akierman (1826) și de la Adrianopole (1829) ; ele nu vrea a ști de mărinosul protectorat al Rusiei și de prea sumeții ei proconsuli în Iași și București, neci de fanariotica-muscălească regime a unui [Sturza și a unui Bibescu]⁴.

Să aruncăm ochii pre mapă, ea ne va spune mai clar ca orice argumentare. De la Rușava, unde Dunărea trece din marginile Austriei de acum, pînă preste Brăila, ea cuprinde într-un arc grandios toată România. Numai de cît supt Brăila, în unghiul ce-l formează întîlnirea Siretului și Prutului cu Dunărea, stă cetatea cu port, moldovească, Galații, pînă unde plutesc în sus navele de mare de la Marea Neagră. Precum România e incongiurată de Dunăre, așa toată Moldova, de umedele margini ale Prutului, începînd de la punctul de unde lasă Bucovina pînă la devărsarea în flumele⁵ principal la Galați. Ambe Principatele se alipesc geografice, rotunzite pre ale lor și ale Austriei firești termini⁶, cătră al nostru stat împărătesc.

„...supt
scep
trul
împărătesc
austriac“

Însă un moment mai poteros, mai decisiv se adaoge, spre a provoca pre Austria, ca ea urmînd fireștei sale destinațiuni, legei gravitațiunei corpurelor, să umple șesul valeos al Dunării. Principatele Dunării sunt locuite de vlachii daco-romani, din cari 2 500 000 cad pre România, și 1 500 000 pre Moldova. Frații lor de un sînge, *doue milioane* * cu numărul, locuesc în împărăriia Austriei, în Ungaria de către amiază zi și răsărit, făcînd majoritatea poporațiunii în *Transilvania*, și mai întregă a *Bucovinei*. Cu aceștia împreunați, românii de la Dunăre vor forma o poporațiune imposantă, masivă, de *6 milioane* * supt scep
trul împărătesc austriac. O nouă epocă va începe pentru vița daco-romană tare în puteri și cu talente. Ea deșteptîndu-se din decadența⁷ ei spirituală către o viață nobilă cu libertate, va cumpăni ca partea unui mare stat constituțional în cumpăna

popoarelor, în loc de a fi ca pînă acum de jucarea turcilor și rușilor. Ea, pînă la toarea Dunărei noastre și a [c]ei austriece, va ajuta a împlini înalta istorica misiune a monarhiei noastre. Moldova are un teritoriu de 725, România de 1350 mile patrute; în nici unul din ambele Principate nu ajunge populația relativă la 2000 suflete pe un mil. patrute. Pre fructuosul pămînt al acestor provincii, avut în bucate, vin, păduri, sare și alte produse, cînd fîntinele lor ne esauște ⁸ se vor desvolta prin înființarea unui stat liber, regulat, va nutri pe ușor 10 mil. ⁹ de oameni. Austria va cîștiga printr-insele o creștere nemăsurată de putere materială și morală. Și ele înseși, acum provincii barbarești obscure, nepotențioase, în legătură cu Austria vor cîștiga avuție națională și politică însemnăciune. De la Rusia toate le au Principatele de a și le teme, pierderea acei umbre de independență, ce li s-a lăsat pînă la un timp, pierderea celor mai înalte bunuri ale omeniei, pierderea spemei ¹⁰ de o mai fericită venitorime. De la *Austria*, de nou născuta liberă Austria, în carea românii se numără între marile popoare **, toate le au de a și le aștepta, ce pot face o națiune mare, poteroasă, superbă, ¹¹ fericită.

Alegerea nu poate fi la îndoielă. Emisarii rusești pot să verse aurul cu mîinile pline, popoarele întregi nu se pot corump, ochii nu li se pot astupa să nu vadă ce lor le e de folos au de stricăciune. Românii nu simt nici o dăunoșie ¹² după măririle panslavismului ***; cu atît mai mult se vor nevoi a le întări temerile religioase și a implanta și în Iași și București, ca și în St. Petruburg steagul credinței asupra noastră a păgînilor. Ei bine, locuitorii Principatelor vor vedea, au atinge-se-va cineva de libertatea credinței confrăților lor în Austria; ei vor judeca, oare supremația spirituală a autocratorului fi-va mai ajutătoare acestei libertăți, de cît ierarhia unui patriarc de sine stătătoriu, liber ales de națiune.

Austriani! vrem se arătăm prin al nostru exemplu în pace și moraliter popoarelor de la Dunăre ce însemnează a se ținea de un stat liber și uman. Atare exemplu va fi îndulcirea cea rezultătoare, mai mult lucrînd de cît emisarii și răscolitorii. Rusia vrea a fi înfricoșată, fie Austria prețuită și amată, și Principatele de la Dunăre cu bucurie se vor astringe către noi și ne vor da o compensațiune din destul în locul părților corpului, ce numai reluptîndu-se și cu puterea se pot ținea. Fără Italia, fără Galiția, ori cît de prețioase să fie aceste provincii, ori cît de grea ne va cădea pierderea lor, Austria încă tot poate sta ca stat potențios; întru o ligă potență de staturi italiene, întru o nouă împărăție polonescă, către răsărit și apus oricîndu-și poate afla confederați firești. Ci fără provinciile Dunărei Austria e numai un corp mutil, ne eformat, o schimositură de staturi; cu ele va cîștiga un temei etern, nescuturat ¹³, lat, pentru consistența sa politică, condițiunea de viață pentru a sa putere și venitorime.

Încă odată, Principatele Dunărei numai cu Austria pot deveni libere, potențioase și cu însemnătate politică, și mai aproape întru interesul lor; întru influența morală a Austriei ce în mii de forme se poate arăta către ele e pus semnul adaugării lor la legătura statului Austriei. Austria nu cugetă

Un stat
de 3 milioane*
de români ...
în cumpăna
popoarelor ...

„Fără
provinciile
Dunărei,
Austria
e numai
un corp
mutil ...!”

Austria la ocuparea Principatelor cu armie; ea dorește și așteaptă intrarea lor de
dorește bună voie în mara familie a popoarelor Austriei. Până cînd însă asta nu se
intrarea va împla, nici unei oști străine nu e iertat a intra în pămîntul lor; intratul
Principateior celei de întii coloane rusești ar fi manifest de bătaie asupra Austriei. Nici
în familia o luptă nu ar fi mai mare, însă nici mai națiunală, mai decisivă. În nici
popoarelor una alta luptă nu s-ar desvolta cu mai multă energie prea potentele impulsuri
ei... de entusiasm și de amoare a patriei, ca într-aceasta. Rusia se va socoti,
mai nainte de a ne provoca la o atare luptă''.

— Noi la aceste doriri scoase din adîncul animei fiecărui drept român, înflăcărat pentru înalta dreptate a Casei Austriei și pentru națiunea și patria sa, nu mai adaugem de cît dorul de a vedea încă cu ochii noștri aceste scopuri înfiențate, și apoi: *acum slobozește...*¹⁴

Textul german

OESTEREICH UND DIE DONAUFÜRSTENTHÜMER

Die Bewegung, welche von Wien ausgegangen ist, hat sich mit Blitzeschnelle bis zu den äußersten Gränzpunkten des Staates verbreitet. An die Stelle starrer Unbeweglichkeit ist ein Wogen und Drängen der Nationen, eine nach langem Schlummer erwachende, nach Garantien und neuen Formen des Seins ringende Thätigkeit getreten. Oesterreich, der Prototyp der starren Stabilität ist ein Herd politischer Aufregung, ein Gegenstand des Staunens und der Bewunderung für die Völker geworden. Nur ein Land der Monarchie im Westen derselben hat die brüderlich angebothene Hand des freigewordenen Oesterreich zurückgewiesen und verblutet in schrecklichem, uns wie ihm verderblichen Kampfe, während im äußersten Osten das Volk der Polen Oesterreichs Erhebung als Vorbothen und Bedingung der eigenen begrüßt. Aber im Süden der Monarchie schlugen die Wellen der mächtigen Bewegung in die Slavischen und Wlachischen Nachbarländer hinüber, die christlichen Völkerschaften vom untern Donauthale bis zum Balkane, müde der Türkischen Herrschaft wie des schmachvollen Russischen Schutzes beginnen sich zu regen, vom Flügelschlage der Freiheit angeweht, ahnen sie plötzlich eine große, herrliche Zukunft. Was noch vor wenigen Monden ins Gebieth der kühnsten Hypothesen, der politischen Utopien gehörte, erscheint heute wahrscheinlich, ja nothwendig, wenn es natürlich ist. Oesterreichs Herrschaft über freie, in der Freiheit brüderlich verbundene, verwandte Völker bis zum Balkane, südwärts dieses Gebirges ein mächtiges Griechisches Kaiserthum mit dem Kreuze der Erlösung von den Türken und Russen auf der erhabenen Sophienkirche das ist fortan kein Traum, das ist die Aufgabe des wachen, hellsehenden Europa. Früher gelangt unser Welttheil zu keiner Ruhe, das muß dem blödesten Auge klar werden.

Das ganze untere Donauthal mit allen Zuflüssen, die von der Hämuskette herabkommend in dasselbe einmünden, gehört natürlich, geographisch, politisch und national als nothwendige Vervollständigung zum Oesterreichischen Staaten-Systeme.

Richten wir vor Allem unsere Augen auf die beiden Donau-Fürstenthümer, die Moldau und Wallachei. Sie liegen uns zunächst, sie strecken uns ihre Arme entgegen. Niemand außer den Russen wird es in Abrede stellen. Schon hören wir von Aufständen in den Fürstenthümern sprechen, werden wir etwa dem Einmarsche der schützenden Russischen Truppen so ruhig wie im Jahre 1827 zusehen und eine großmächtige bewaffnete Propaganda des Panslawismus im Süden des Staates dulden. Die Donau-Fürstenthümer erwarten Schutz, allerdings *gegen* und nicht *von* Rußland. Sie wollen das Joch, welches ihnen die Verträge von *Akerman* (1826) und von *Adrianopel* (1829) aufgehalst, abschütteln, sie wollen von dem großmüthigen Protectorate Rußlands und seinen übermüthigen Proconsuln in Jassy und Bukarest, von dem Moskowitischen Regimente eines Sturdza, eines Bibesko nichts wissen.

Werfen wir einen Blick auf die Karte, sie spricht klarer als langes Raisonement. Von *Orsova*, wo die Donau das Oesterreichische Gebieth, wie es jetzt abgegränzt ist, verläßt, bis über *Braila* umspannt sie in mächtigem Bogen die Ganze Wallachei. Gleich unterhalb *Braila* liegt in dem Winkel, welchen der Zusammenfluß von *Sereth* und *Pruth* mit der Donau bildet, die Moldauische Hafenstadt *Galatz*, bis wohin die Seeschiffe vom schwarzen Meere herauffahren. Wie die *Wallachei* von der *Donau* wird die ganze *Moldau* von der nassen Gränze des *Pruth* umzogen, von dem Punkte, wo er die *Bukowina* verläßt, bis zur Einmündung in den Hauptstrom bei *Galatz*. Beide Fürstenthümer schmiegen sich geographisch, abgerundet durch *ihre* und *Oesterreichs* natürliche Gränzen an unsern Kaiserstaat. Aber ein wichtigeres, entscheidendes Moment tritt hinzu, um *Oesterreich* aufzufordern, daß es seiner natürlichen Bestimmung, dem Schwergesetze der Körper folgend, die Thalebene der Donau ausfülle. Die Donau-Fürstenthümer werden von den Dako-Romanischen Wlachen bewohnt, von welchen 2.500.000 auf die Wallachei; 1.500.000 auf die Moldau kommen. Ihre Stammesbrüder, *zwei Millionen* an der Zahl, leben im Kaiserstaate Oesterreich, in *Süd- und Ost-Ungarn*, die Mehrzahl der Bevölkerung ausmachend in Siebenbürgen, fast ausschließlich in der *Bukowina*. Vereint mit ihnen werden die Donau-Wlachen eine imposante, massenhafte Bevölkerung von *Sechs Millionen* unter dem Oesterreichischen Kaiser-Scepter bilden. Eine neue Aera wird für die physisch kräftige, begabte Dako-Romanische Race beginnen. Sie wird aus ihrer geistigen Versunkenheit und Indolenz zu einem edlen, freiheitlichen Leben erwachen, als Theil eines großen, constitutionellen Staates in der Wagschale der Völker wiegen, statt wie bisher ein Spielball der Türken und Russen zu sein. Sie wird die Hütherin unserer, ihrer Oesterreichischen Donau die welthistorische Mission unserer Monarchie erfüllen helfen. Die *Moldau* hat einen Flächenraum von 725, die *Wal-*

lachei von 1350 Geviertmeilen, in keinem der beiden Fürstenthümer erreicht die relative Bevölkerung 2000 Seelen auf die Geviertmeile. Reich an Getreide, Wein, Waldungen, Salz und andern Producten kann der höchst fruchtbare Boden dieser Länder, wenn ihre unerschöpflichen Hilfsquellen durch freies, geordnetes Staatswesen entwickelt werden, unschwer 8 bis 10 Millionen Menschen nähren. Unermeßlichen Zuwachs an materieller und moralischer Kraft wird Oesterreich durch sie gewinnen, sie selbst, jetzt dunkle, ohnmächtige Barbarenländer, im Verbande mit Oesterreich nationalen Reichthum, politische Bedeutung erlangen. Von *Rußland* haben die Fürstenthümer alles zu fürchten, Verlust jenes Schattens von Selbstständigkeit, den es ihnen zeitweilig gelassen. Verlust der höchsten Güter der Menschheit, den Verlust der Hoffnung einer bessern Zukunft. Von *Oesterreich*, dem neugebornen freien *Oesterreich*, in welchem die Wlachen zu den großen Stämmen zählen, haben sie alles zu erwarten, was eine Nation groß, mächtig, stolz, glücklich machen kann.

Die Wahl dürfte nicht zweifelhaft sein. Mögen die Russischen Sendlinge Gold mit vollen Händen austreuen, ganze Völker kann man nicht bestechen, über das, was ihnen frommt oder schadet, ihnen kein Blendwerk vormachen. Nach den Herrlichkeiten des Panslavismus empfinden die Wlachen kein Gelüste, um so mehr wird man ihnen religiöse Bedenken erregen und die Glaubensfahne auch in *Jassy* und *Bukarest* wie jüngst in *St. Petersburg* gegen uns Heiden aufzupflanzen versuchen. Nun denn, die Bewohner der Fürstenthümer werden sehen, ob die Glaubensfreiheit ihrer Brüder in *Oesterreich* angetastet wird oder nicht, sie werden urtheilen, ob die geistliche Oberherrschaft des Autocraten dieser Freiheit förderlicher sei als das Kirschenregiment eines selbstständigen, von der Nation frei gewählten Patriarchen.

Laßt uns Oesterreicher friedlich und moralisch durch unser Beispiel den Donau-Völkern beweisen, was es heißt, einem freien, humanen Staatswesen anzugehören. Solches Beispiel wird die erfolgreichste Lockung sein, mehr al Emission und Aufwiegler wirken. *Rußland* will gefürchtet sein, *Oesterreich* sei geachtet und geliebt, und die Donau-Fürstenthümer werden sich freudig uns anschließen, und überreichen Ersatz biethen für die nur widerstrebend, mit Gewalt zu wahrenden Theile des Staatskörpers. Ohne *Italien*, ohne *Galizien*, so kostbar diese Provinzen, so schwer ihr Verlust fallen würde, kann *Oesterreich* noch immer als ein starker Staat dastehen, in einem kräftigen Italienischen Staatenbunde, in einem neu erstehenden Polenreiche ost- und westwärts dereinst natürliche Bundesgenossen finden; ohne die Donau-Fürstenthümer ist *Oesterreich* ein verstümmelter, unausgebildeter Körper, ein Staaten-Torso; mit ihnen wird es eine ewige, unerschütterliche, breite Basis seines politischen Bestandes, die Lebensbedingung seiner Macht und Zukunft erlangen. Noch einmahl, die Donau-Fürstenthümer können nur mit Oesterreich frei, mächtig, politisch-bedeutend werden, und in ihrem Interesse zunächst, in dem moralischen, tausendfältig möglichen Einflusse Oesterreichs auf sie liegt die Bürgschaft ihres An-

schluss an Oesterreichs Staats-Verband. *Oesterreich* denkt an keine Eroberung der Fürstenthümer, es wünscht, es erwartet den freiwilligen Eintritt derselben in die große Völker-Familie des Kaiserstaates. So lange aber dieser nicht erfolgt, darf ihr Boden von keinen fremden Kriegsscharen betreten werden, der Einmarsch der ersten Russischen Colonne wäre eine Kriegserklärung gegen Oesterreich. Kein Kampf wäre größer, aber keiner nationaler, entscheidender als dieser. In keinem würden die allgewaltigen Impulse der Begeisterung, der Vaterlandsliebe, mit höherer Energie sich geltend machen, als in diesem. *Rußland* wird sich bedenken, ehe es uns zu solchem Kampfe herausfordert.

■ Textul românesc în „Organul luminarei. Gazeta beserecésca, politica, e leteraria“, Blaj, nr. 70, 28 aprilie [st. v.], 1848, p. 393–395; traducerea lui T. Cipariu: O altă traducere, manuscrisă, la B.A.R.; ms. rom. 5 (fost Biblioteca Scheiană, *România, Manuscripte II*), f. 121–123, — Textul german a apărut în „Wiener-Zeitung“, 1848, Nr. 116, den 26. April,

■ 1: Verosimilă; 2. Datoria. 3. Muntelui Hemus, munții Balcani. 4: Fanariotica —, adaus de T. Cipariu; textul dintre paranteze, omis de Cipariu; 5: Fluviu principal, Dunărea. 6. Granițe naturale. * Ungaria, Transilvania și Bucovina numără fără îndoială 3 milioane români, dar Basarabia, care încă e a noastră? [Nota lui T. Cipariu]. 7: În textul german: din decadență și îndoiență. 8. Nesecată. 9. În textul german: 8 pînă la 10 mil; 10. Speranță. ** Ci pînă astăzi roabe în Austria liberă. Oh! [Nota lui T. Cipariu]. 11. Mindră, falnică; 12: Rîvnire, *** Nu, nu, de o mie de ori nu, ci greață. [Nota lui T. Cipariu], 13. Nezdruincinat; 14. Ultimul aliniat reprezintă comentariul lui T. Cipariu.

Aprilie – mai

Blajul – întâia și a doua adunare

18/30 APRILIE, DUMINICA TOMII:
ÎNȚÎIA ADUNARE

110

T, CIPARIU, BLASIU, LUNI DUPĂ DUMINECA TOMEI

Ziua de ieri a trecut în pace și fără escesuri. Adunarea a fost mai numai din popor, cea mai mare parte din vecinătate.

Dimineață încă de la șase ore se văzură puțini adunați în piață, ci mulțimea din minut în minut creștea, adunându-se dinaintea porților semi-nariului.

Un corp de ostași infanteriști era de dimineață staționat în laturea oposită a catedralei. Alt corp de dragoni la opt ore sosi din satul vecin Sincel și ocupă laturea dinainte către catedrală. Amândouă corpurile steteră într-a lor puseciune nemișcate pîn'la trei ore după-amiază, cînd poporul începu a se despărți între vivate repețite să trăiască împăratul Ferdinand ! Să trăiască ostașii împăratului !

După s. liturgie, la care însă și infanteriștii fură față, adunarea era mare. Oratori din junimea bisericească și civilă reîncepură a cuvînta, cu înflăcărarea tinerilor proprie, de pre încinsătura estradei dinaintea catedralei către poporul însetat, cuvinte de pace, respectarea persoanelor și conținerea de către escesuri, încredințîndu-i că a sosit și pentru poporul român ziua și ora răscumpărării ce nu e departe, cînd și ei vor fi *fiiii* acestei patrii, ca cei mai bătrîni, cu toate drepturile ce se cuvin a tot omul și poporul în lume, ear nu sclavi și mișei¹ fără libertate și proprietate.

Din partea oficiolatului comitnesc² încă se grăiră cuvinte împăcătoare, aceleași spemi³ și așteptări asigurîndu-le că cît mai în scurt nu vor, nici pot să lipsească.

Ziua era din cele mai limpede, serene și mai frumoase.

După-amiază mulțimea din satele vecine adunată se sui la mai multe mii de oameni.

Un moment întreveni, carele, pre cît era neașteptat, atît înșela mai mult toate inemele fricoase.

Un deputat de la Sabiu ajunsese în satul vecin. Un căruț se trîmise după el. Poporul îi eși înainte așteptîndu-l și la două ore după-amiază, sosind [în] dreptu bisericeței, poporul deshămă caii și în triumf l-aduse între acla-

Românii, fiili
acestei patrii,
ca cei mai
bătrîni . . .

mașini, de cit care nici se poate ceva cugeta mai entuziastic, pînă în curtea seminarului, carea, cu toate că e prea largă, nici jumătate nu potî încăpea mulțimea de 3—4 mii de oameni. Mișcarea poporului, vivatele și fluturările pălăriilor se păreau ca șgomoturile și undele mării.

Deputatul era *Simeon Bărnuțiu*.

D. Simeon Bărnuțiu s-a întors ca îngerul păcii.

Poporului doritor de a-l auzi le recomandă pacea, ascultarea de mai mari, așteptarea în pace pînă la adunarea națională și dieta țarei, cînd toate doririle poporului român se vor împlini din împreună înțelegere a tuturor mai înțelegătorilor români și staturilor țarei.

În urmă un tinăr orator îndemnă poporul a se duce pre la ale sale și a păzi cele recomandate.

Adunarea se încheie între vivate și mai-nainte mii de ori repetite : Să trăiască împăratul !

La un pătrari după trei oare începu a se desface poporul și la al doilea pătrari piațul Blasiului era evacuat.

Acest popor, fript de arsura soarelui și de sete, răbdă ore întregi fără de a se mișca măcar o urmă de la locul său. O picătură de beutură bețivă n-a gustat pre limba lui.

Entusiasmul cu carele asculta cuvintele însuflețitoare, și ascultarea de îndemnele oratorilor era nemărginită.

Cine va mai zice că poporul român e popor sălbatec ?

Cine ar mai avea așa îndoială a fost păcat că n-a venit în Blasiu la duminica Tomei să-l vază și să se convingă.

Noi credem și dorim că poporul român totdeauna se va purta cu aceea cuvenență ca eri. Și atunci soarta lui în venitori nu poate să fie decît fericită.

D. *Bărnuțiu*, împlinindu-și misiunea încredințată, astăzi se întoarce înapoi la comitenții⁴ săi în Sabiu.

■ „Organul luminarei”, II, 1848, nr. 69, 21 aprilie, p. 390.

■ 1: Nenorociți, 2: Conducerea administrativă a comitatului, 3: Speranțe, 4: La cei care l-au trimis;

ÎN AȘTEPTAREA DIETEI ȘI DEOPOTRIVĂ A MARI ADUNĂRI DE LA BLAJ

RELATAREA CORESPONDENTULUI ZIARULUI „NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP”
DIN PESTA

Am călătorit de la Pesta la Voivodeni prin Cluj și Tg. Mureș. Pe drum chipul acestei țărișoare mi s-a părut de o tristă înfățișare, doar blindele vioarele ale primăverii, florile cîmpului, frunzișul verde al munților arătau

Simeon
Bărnuțiu
aclamat
de popor

În aşteptarea
Dietei
de la
29 mai

că înfăţişarea tristă ascunde vreun semn de viaţă. În satele înşirate la poalele munţilor poporul subjugat de secole a presimţit mirosul florii libertăţii care n-a fost adus peste Piatra Craiului de glasul bubuitoare al tunurilor, ci de suflurile suave primăvăratice ale zefirului apusean. Acest miros gingaş a străpuns ferestrele bordeielor murdare, razele strălucitoare zi a libertăţii au pătruns prin acestea, şi împotriva lor nici statariul, baionetele, nici instrumentele blinde părinteşti ale absolutismului n-au nici un efect, fiindcă robii seculari ai bordeielor nu vor să aştepte până la ridicarea soarelui pe care guvernul neputincios al ţării l-a stabilit în paguba tuturor şi poate pentru pieirea noastră totală, de care să ne ferească Dumnezeu, la 29 mai. Poporul nu înţelege progresul cumpănit, el întreabă zi de zi, „dar nu mai vine încoace libertatea?”. În multe părţi au refuzat slujba domnească.

Şi stăpînii de pămînt?

Alargă îngroziţi între zidurile reci ale oraşelor, căutînd refugiu.

Tristă experienţă! Cînd vedem oameni în mîinile cărora era cheia raiului omenirii, dar cu care nu l-au deschis ci l-au închis în faţa oamenilor şi au semănat simburile mizeriei şi perdiţiei între oameni, au deschis iadul pentru ei şi în loc de îngeri au format draci. Şi acum — ce durere — acest mare iad ameninţă cu erupţia din toate părţile.

Iar guvernul? Crede să afle în statariu şi baionete acea ancoră de care să lege fragedul vapor al patriei tulburate. Ei, să fie după credinţa lor, eu nu le critic faptele, spun doar că aşa cum se complică raporturile, istoria va consemna în curînd ce a făcut guvernul transilvan în împrejurări aşa de stringente.

Dieta şi uniunea?

Poate va fi, poate nu va fi, pînă cînd aceste rînduri vor ieşi de sub tipar, soarta va decide asupra răspunsului, deci anticipat nimic nu scriu, doar cîteva rînduri despre situaţia noastră.

După cum am auzit, nu demult au venit de la Viena Rosenfeld, corifeul de odinioară al birocrăţiei vieneze, şi Şaguna, episcop de lege grecească. Aceşti onoraţi domni au aţîţat împotriva uniunii întregul pămînt crăiesc şi au aţîţat pe fiecare sas mobilizabil. Acolo unde a fost vreun tricolor unguresc, l-au dat jos şi au folosit steaguri şi culori austriece.

Lucrurile de la Sibiu şi împrejurimi le vor scrie alţii, eu voi vorbi numai despre cele din cercul meu.

Adunarea
saşilor
de la
Reghinul
Săsesc:

Aici în cercul de sus al comitatului Turda este o aşezare săsească care se intitulează *oppidum* cu denumirea de Reghinul Săsesc; acesta are consiliu propriu, dar problemele avute cu comitatul sau cu persoanele din comitat trebuie să le ducă în faţa scaunului (de judecată) al comitatului — şi doar chestiunile pur interne săseşti le apelează la consiliul din Bistriţa. Drept vorbind întregul *oppidum* e de aşa natură că un comite suprem energic l-ar fi putut pune în dependenţă totală faţă de comitat, în starea în care a fost mai înainte cînd era colonie. Şi, domnii mei, dacă progresul chibzuit de rău augur va aduce tîrziu acea zi de 29 mai — declar sincer că cei cîţiva maghiari

din Reghinul Săsesc vor ajunge pe propriul lor pământ la soarta evreilor din Pojon.

La știrea mișcărilor au ținut o adunare populară, la care au fost chemați și locuitori maghiari și valahi. Dar cu ocazia primei manifestări au strigat, „afară cu maghiarii” (aus mit Magyaren) și pe maghiarul dornic de a vorbi l-au tras jos pur și simplu de pe tribună.

În general, n-au lăsat pe maghiari să vorbească, — au declarat independență pe viitor față de comitat, au hotărât uniune cu Austria. O față a steagului lor era negru-galben, austriac, cealaltă albastru, roșu, galben — transilvan — și doar câteva panglici mici în partea de sus erau culorile maghiare. Aceasta încă n-ar fi bai dar, primind o înștiințare în săptămâna aceasta de la Sibiu, s-au pornit încă de acum spre excese. Pe comitele suprem al comitatului Zarand, pe domnul baron Bánffy János, au vrut să-l omoare pentru declarația sa că „nu este bun patriot acela care nu sprijină uniunea”. Nici intervenția primarului n-a folosit la nimic, domnul comite suprem poate mulțumi calului său bun că și-a salvat viața pentru patrie. Și aceasta au făcut-o acei cetățeni care într-un comitat maghiar au format garda națională, sub steag austriac împotriva noastră. Pe lângă aceasta au bătut pe administratorul imputernicit al contelui Eszterházi în trecere pe aici în locul unui spion etc. Cu un cuvânt, domnii mei, aici „stăm prost” (muszkál állunk), și „stăm prost” cu atât mai mult cu cât din spre Bistrița 40 000 de muscali pot ajunge aici în timp de două ori douăzeci și patru ore, și trebuie să aibă o logică îngrozitor de redusă acela care adună în alambicul minții evenimentele, dar nu poate conchide că aroganța provocatoare a sașilor se bazează numai pe alianță rusească. Eu cred și spun în public acest lucru, chiar dacă mă așteaptă soarta Cassandrei. Azi dimineată s-a împărțit praf de pușcă între sași — maghiarul nu primește nici un fir de la vânzătorul prafului de pușcă. — Și acum vă întreb, onorate guvern cumpănitor progresist, cum permiteți unui asemenea dușman fățiș înființarea gărzii armate? N-ați tras concluzii după cazul orașului Pojon și nu v-ați însușit ordinul ministerului maghiar referitor la aceasta?

În această îngrijorare comună fiecare om își îndreaptă privirile spre țara secuiască și își pune nădejdea în fiii săi nobili și viteji, — în acel popor viteaz care de-a lungul veacurilor și-a apărat patria împotriva hoardelor răsăritene năpustite asupra ei și și-a păstrat cu fidelitate, până astăzi, limba strămoșească și naționalitatea; în acel popor viteaz care pentru luptele sale atât de numeroase a cîștigat o infamă robie de la regii lui și batjocorire din partea mai multor națiuni înrudite cu el; chiar și la ultima dietă, comitele de Alba de Jos și comp. au făcut din el un obiect de ocară; iar acum ce face despărțământul din Trei Scaune al acestui neam eroic: uitînd rănila trecutului, el se gîndește numai la patria sa în afara căreia nu există alte locuri pentru el.

„Binecuvîntat sau lovit de soartă,

Acolo trebuie să moară ori să trăiască”.

Împotriva
uniunii
cu Ungaria,

pentru
uniune cu
Austria

Elogiu adus
secuilor
și țării
secuiești

Și însuflețit de aceste idei îi asigură pe ceilalți concetățeni din patria transilvană că este gata să pună la dispoziție 80 000 de oameni înarmați din sinul ei pentru a salva patria de la pieire. Doamne Dumnezeu al popoarelor ! nu îngădui ca atâtea inimi credincioase să bată zadarnic pentru această patrie.

Secuii
exploatați
de guvernul
de la Viena

Dar ... să vedem care este situația acestui popor. Guvernul vienez a folosit acest popor viteaz ca pe o năvingă mașină pentru oprirea drepturilor popoarelor, ca mai recent în Galiția. Și acum de curând au vrut să trimită o parte din el, din această patrie fără putere, și anume pentru oprirea drepturilor popoarelor ... în Italia. Dar providența a vegheat și doi avocați secui, Gál Dániel și Németh László, deputați de Ilieni, au reușit să-i rețină — care, înțelegând că au fost urit înșelați, s-au întors îndată la vetrele lor strămoșești și au declarat că nu vor pune mîna pe arme decît la porunca guvernului, pentru apărarea patriei. Armele lor mai vechi cu care se presupune că urma să fie înarmat unul din scaunele săsești, au fost predate autorităților civile ale comitatului. — În urma acestui fapt, între Ciuc și Trei Scaune s-a trasat un cordon sever ca să nu se poată întîlni frate cu frate, ca nimeni din Ciuc să nu fie informat de evenimentele din Trei Scaune.

„Îngrozitorul
siculicidum“

Viteji secui din Ciuc ! Nu uitați trecutul, reamintiți-vă de epoca Mariei Tereza : aduceți-vă aminte de îngrozitorul *siculicidum* sau, pe ungurește, 1764. Și dacă nu v-ați aduce aminte, priviți cîmpia Madefalăului (Siculeni) ; aplecați-vă pe ea și veți auzi osemintele strămoșilor voștri cerînd răzbunare ; este vremea acum să schimbați jugul infam, pe care-l purtați de aproape un secol, cu o îndatorire mai frumoasă și mai nobilă ; noi vrem să fim părtași cu voi, cu ceilalți secui, acest lucru îl vrea și Ungaria întreagă și Transilvania, dar acei oameni care v-au legat cu aceste lanțuri, care pe strămoșii voștri, pentru că au îndrăznit să protesteze împotriva acestei robii, i-au măcelărit la Madefalău, — se străduiesc și acum să rămîneți și pe mai departe în robie : dar nu vă lăsați înșelați ; goniți-i pe ofițerii germani venetici, și voi, ca frați ai noștri din Trei Scaune, și la auzul cuvîntului ofițerilor maghiari să luptăm sub drapel maghiar, și dacă e nevoie, să murim pentru libertate și pentru patria iubită !

Valahii,
frați ai
aceleiași patrii!!!

Pe la noi mereu se sperie de valahi, de multe ori fără nici un motiv întemeiat. Cauza acestei temeri eu o găsesc în aceea că nu ne cunoaștem, nici pe noi, nici pe concetățenii valahi, așa cum se cuvine copiilor frați ai aceleiași patrii. De aici, ivirea unui șir de temeri, dar cînd se va lumina ziua rațiunii vom da de hornarul crezut drac.

Recent națiunea valahă a ținut la Blaj o adunare, și miine (15 mai) va ține încă una. Cu ce rezultat, aceasta se va da de știre marelui public de cei de pe acolo.

Premergător acestei mari adunări din 15 s-a ținut la data de 8 a lunii curente la Reghinul Săsesc o adunare parțială, la care au fost prezenți reprezentanții a circa 150 de sate din regiune. În afară de aceștia, au mai

fost acolo oficiali și partea inteligentă din cercul de sus al comitatului Turda, cit și comitele suprem al Zarandului, domnul baron Bánffy János. Adunarea a decurs sub președenția cinstitului domn Crișan Mihail, protopopul local, în cea mai mare ordine, în liniște și ponderație, într-o atmosferă de consfătuire impunătoare pentru noi toți.

Scopul adunării a fost ca cinstitul domn protopop și intelectualii de grai valah din aceste părți, care vor reprezenta populația valahă din aceste părți la adunarea națională ce se va ține în 15 mai la Blaj, să înțeleagă dorințele și revendicările legale ale națiunii. Această adunare, neținând seama de toate acele binefaceri izvorite din libertate, egalitate și frățietate care au fost aduse în Ungaria spre fericirea claselor inferioare, și care prin uniune (față de care arată simpatie și această adunare) vor deveni legi și în Transilvania, consideră ca în petiția care urmează să fie prezentată la proxima dietă transilvană din partea națiunii valahe să fie cuprinse doar astfel de puncte, care se referă la viața politică a națiunii valahe. Acestea sint următoarele :

1. Independență națională (jurisdicție valahă ; libertate politică nu numai ca persoane, ci și ca națiune constituțională).
2. Bisericele greco-unite și ne-unite să fie una în sens politic și dispărind denumirile de pînă acum să fie numită biserica greco-romană, păstrînd ambele culte propria lor religie.
3. Valahii să-și folosească limba maternă atît în jurisdicțiile bisericești cit și în cele administrative, obligînd totodată pe cei purtători de funcții publice la cunoașterea limbii maghiare diplomatice.
4. La toate jurisdicțiile, la judecătoriile inferioare și superioare să se stabilească un număr de posturi, proporțional ponderii națiunilor constituționale, care să fie completate numai de indivizi valahi potriviți pentru acestea, iar în lipsa lor acestea rămînînd necompletate.
5. Să beneficieze în egală măsură și clerul greco-roman de retribuțiile de care beneficiază celelalte confesii.
6. Să se înființeze pe cheltuiala statului în satele valahe școli primare valahe, iar pe lingă școala superioară din Blaj încă o școală superioară națională.
7. Să se șteargă din codurile celor două țări înfrățite toate acele consemnări care s-au dovedit a fi de batjocură națiunii valahe și spre rușinea legiuitorilor vremii.
8. Să fie pus în libertate pe răspunderea națiunii avocatul gubernial Florian Micaș, arestat din motive politice, pînă cînd cazul lui va fi rezolvat pe cale juridică.
9. Premergătoare dietei să se țină anual adunare națională valahă.
10. Să fie repuse în funcțiile avute, persoanele care în parte au fost scoase din cler, iar în parte înlăturate din funcții în urma procesului dezbătut în fața Înaltei Curți în 1845 între episcopul unit și o parte a clerului.
11. Dacă uniunea n-ar avea loc, atunci revendicăm toate acelea care în Ungaria au fost legiferate, în sprijinul claselor de jos.

Românii și
adunările lor
de la Reghinul
Săsesc și Blaj

Postulatele
lor :

Manifestația
de la
Reghinul
Unguresc

Acestea sînt punctele proceselor verbale.

După adunare am coborît steagul național maghiar de pe turn, și cu inmul lui Rákóczi, acompaniați de glasul clopotelor am mers în masă printre concetățenii noștri sași, care ne priveau furioși, la Reghinul Unguresc, unde cetățenii Sorbán Farkas și ginerele său Szekeres Sándor ne-au așteptat cu ospăț mare, fiind pusă o masă pentru vreo sută de persoane. Aici domnul baron Bánffy János, comite suprem de Zarand, a ridicat paharul mai întii pentru milostivul nostru principe, pe urmă pentru ministerul ungar, pentru uniune și pentru mai mulți membri prezenți, cît și pentru bravul episcop român din Blaj etc. Să trăiască vrednica națiune valahă și să o mențină salvatorul patriei în acest spirit bun, și să dea Dumnezeu să ne unim cît mai repede.

Tinerii școlari din Tg. Mureș, Odorheiul-Secuiesc, Aiud și din alte părți se exersează cu repeziciune în mînuirea armei, și vor să meargă la dietă pe jos în mod războinic.

Firtosályi

Textul maghiar

Pestről, Kolozsvár, Marosvásárhelyen keresztül Vajdaszentivánra utaztam. Ez utamban e kis haza képe egy bús arculatként tűnt fel előttem. Csak a tavasz szende ibolyái, a rét virágai, a bércek zöldülő lombjai mutatták, hogy a bús arculat némi életjelenséget rejt. A bércek ölében vonult falvakban a századok óta elnyomott nép megérzése a szabadság virágának illatát, melyet nem az ágyúk dörgő hangjai, hanem a nyugati zefir tavaszi lágy fuvalmai hoztak át a Királyhágón. E gyöngye illat áttörte a szennyes kunyhók ablakait, s szabadság fényes napjának sugarai áthatának azokon s ellenők a statárium, a szuronyok, az abszolutizmus szelíd atyai eszközei semmit érnek, mert a kunyhók százados rabjai nem akarják bevárni a nap följövetelét, melyet e haza gyámoltalan, erélytelen kormánya, mindnyájunk kárára, talán isten ne adná – végelpusztulásunkra, május 29-ére határozott. A nép nem érti a fontolva haladást, ő napról napra kérdezi: „hát már mikor jó ki a szabadság?” Sok helyen megtagadták az úri szolgálatot.

És a földesurak?

Pán rettegéssel futkosnak össze a városok hideg falai között, menekülést keresők.

Szomorú tapasztalás! Midőn embereket látunk, kiknek kezökben volt az emberiség mennyországának kulcsa, s ezzel nem nyitották föl amazt, hanem bezárták embertársaik elől azt, s ínség s kárhozat magvát hintették el az emberek között, poklot nyitottak számukra, s angyalok helyett ördögöket képeztek. S fájdalom, most e nagy pokol kitöréssel fenyeget minden oldalról.

S a kormány? Statáriumban, szuronyban hiszi azon horgonyt, melyhez a fölzajlott haza gyöngye hajóját kötheti. Ám legyen hite szerint. Én nem

bírálom tettét, csak azt mondom, hogy amint a viszonyok bonyolódnak, nem sokára a történet fogja följegyezni, hogy mit tett az erdélyi kormány ilyen szorgos körülményekben.

Országgyűlésünk és unió?

Vagy lesz, vagy nem lesz. Mig e sorok sajtó alól kikerülnek, addig a sors eldönti a feleletet. Tehát én előlegesen semmit, csak helyzetünkről írok néhány sort.

Mint hallottuk, nem régen jöttek le Bécsből Rosenfeld, a bécsi bureaucratia egykori corifaeuse, és Saguna óhitű püspök. Ezen becsületes urak az egész Királyföldet s minden mozogható szász az unió ellen uszították; ahol vagy magyar nemzeti szín volt, azt mind lehányták, a ausztriai lobogókat színeket alkalmaztak.

A szebeni s vidéki dolgokat megírják mások, én csak a körömbeniekéről szólok.

Itten, Torda megyének felső kerületében van egy szász helység, mely magát oppidumnak címezi Szász-Régen név alatt. Ennek saját tanácsa van, de megyével vagy megyei egyénekkal való ügyeit a megye székére tartozik vinni, s csak tisztán kebelbeli szász ügyeit, a beszercei tanácshoz föllebbezni. Szóval az egész oppidum csak olyan, hogy egy erélyes főispán még eddig megtehett volna, hogy minden teketória nélkül egészen megyei hatóság alá vissza soroztassék, hova tartozott, mig colonus volt. És uraim, ha a baljóslatú fontolva haladás még későre hozza azt a május 29-ét. Én őszintén kimondom, hogy a szász-régén néhány magyarok saját földükön a pozsonyi zsidók sorsára jutnak. A mozgalmak hírére népgyűlést tartottak, melybe a magyar s oláh lakosokat is meghívták. De az első föllépésnél „Aus mit magyaren“ kiáltoztak, s a szólni kívánó magyart a szószékről forma szerint lerántották, s általában a magyar embert szólni nem engedték, a vármegyétől függetlenségüket jövőre kimondották, uniót Ausztriával határoztak. Zászlójuk egyik oldala fekete-sárga, ausztriai, másik kék-vörös-sárga, erdélyi, s csak némi kis szalagok felül a magyar színnek. Hanem ez se baj még, de a héten Szebenből tudósítást kapva, már most kitörésre mentek. Zaránd megyei főispánt, báró Bánfi János urat, azon nyilatkozatáért hogy „Nem jó hazafi, ki az uniót nem pártolja“, le akarták agyalni, nem használt a polgármester közbejövetele is semmit s csak jó paripájának köszönheti a főispán úr, hogy becses életét a hazának megmenhette. És ezt magyar vármegyében tették azon polgárok, kik nemzeti őrséget alapítottak, ausztriai lobogó alatt ellenünk. Megverték továbbá gróf Eszterházinak egy itt keresztül utazott gazdasági biztosát, kém helyett sat. Szóval uraim, itt muszkául állunk. S annyiival inkább muszkául állunk, hogy 40 000 muszka a beszercei vonalon két huszonnégyszer órá alatt hozzánk teremhet, s rémítő csekély logikája lehet annak, ki az eseményeket az ész lombikjába szedi, s nem tudja kihúzni, hogy a szászok e kihívó hetykélkedése tisztán muszka szövetségen alapszik. Én, ha Cassandra sorsa ér is, ezt hiszem, és nyíltan vallom. — Ma reggel puskaport osztottak a szászoknak. Magyar ember a puskaapor árulónál egy szemet sem kap. S

már azt kérдем öntől, tisztelt fontolva haladó kormány, ily nyílt ellenségnek, hogy enged ön fegyveres őrseg alapítását? Pozsony városán nem okul, s a magyar ministerium ide vonatkozó rendeletén?

E közös aggályban minden ember szeme a székely honra tekint, s bizodalmt annak nemes, vitéz fiaiban helyezi. — azon vitéz népben, mely századok hosszú során védé a hazát a reá törő keleti csordák ellen, s hűen megőrzi ősi nyelvét és nemzetiségét mind e mai napig; azon vitéz népben, mely oly sok küzdelmeiért királyaitól gyalázatos szolgaságot, több rokon nemzetektől kigúnyoltatást aratott: csak a múlt országgyűlésen is az alsófejéri főispán és Kamp által gúnytárgyául tétetett: és most mit teszen e hős nép faj háromszéki osztálya: feledő a múltak sebeit, ő csak hazájára gondol, mellyen kívül számára nincs több hely.

„Áldja vagy verje sors keze.

Hol élni halni kell...”

S ezen gondolatoktól lelkesülve biztosítja többi erdélyhoni polgársait, hogy kebléből 80 000 fegyverrel kiállni kész a haza vése elfordítására. — Isten, népek istene! ne engedd, hogy annyi hű kebel hiában dobogjon e honért — De . . . tekintsük e nép helyzetét. Ezen vitéz népet a bécsi kormány buta gépül használta népjogok elnyomására, mint legújabbban Gálicziában. S most is legközelebb egy részét ki akarták indítani, ez erőtelen hazából, és pedig népjog elnyomására . . . Olaszhonba. — De a gondviselés örködött, s két székely ügyvédnek sikerült — Gál Dániel és Német László illyefalvi követek — őket visszatartóztatni — kik megértvén rít megcsalásukat, azonnal ősi tűzhelyeikhez visszatértek, s kimondák, hogy csak a Kormányzók parancsára fognak fegyvert a haza oltalmára. — Régibb fegyvereiket, mellyekkel hihetően a szász székek valamelyike volt fölfegyverkezendő — átadták a megyei polgári hatóság rendelkezése alá. — Ennek következtében Csik és Háromszék közé szoros cordon vonatott, hogy, a testvér testvéreivel ne találkozassék, hogy ne értesüljön a háromszéki eseményekről Csíkban senki.

Vitéz csíki székelyek! Ne feledjétek a múltat, emlékezzetek Maria Therezia korára: jusson eszetekbe a borzasztó Siculicidium vagy magyarul 1764. És ne nem emlékeznétek, nézzetek a madéfalvi síkra: boruljatok arra, s meghalljátok lemeszárolt atyáitok hamvait bosszúért könyörögni: most az idő jelen van, hogy a gyalázatos jármot, mellyet szinte század alatt viseltek, egy szebb és nemesebb kötelességgé változtassátok, mi osztozni akarunk veletek többi székelyekül, de akar az egész Magyarhon és Erdély, s azon emberek, kik e lánczokat rátok rakták, kik őseinket hogy ezen rabság ellen mertek szólni Madéfalvánál lemeszároltatták, — most is azon igyekeznek, hogy a rabságban tovább is maradjatok: de ne hagyjátok magatokat vízre vinni: le a vándor német tisztekkel, ti is, mint háromszéki testvéreink, s magyar tisztek szavára, magyar zászló alatt küzdjünk, s ha szükség, haljunk meg a szabadság és drága honért!

Minálunk az oláhoktól mindegyre megijednek sokszor minden igaz ok nélkül. Én ezen félelem okát ott találom, hogy nem ismerjük sem magun-

kat, sem oláh polgártársainkat, úgy mint egy haza testvér gyermekeihez illő. Innen aztán, hogy egy rakás félelem kiállása . . . mikor az értelem napja kisüt, reá ismerünk az ördögnek hitt kéményseprőre.

Közelebb az oláh nemzet Balázsfalván gyűlést tartott, s holnap (május 15) ismét tartandó egyet. Mi eredménnyel, azt a közel levők a nagy közönséggel tudatandják.

Ezen 15-én tartandó nagygyűlést megelőzőleg tartatott jelen hó 8-án Szász Régenben egy részletes gyűlés, melyben e vidékről mintegy 150 falu képviselői voltak jelen. Azonkívül jelen voltak még Torda megye felső kerületének tisztsége s intelligens része, nemkülönben zarándi főispán báró Bánfi János úr. — A gyűlés a helyi esperes tisztelt Krisán Mihály úr elnöklete alatt, a legszebb renddel, csenddel, higgadsággal a mindnyájunkat tiszteletre hívó tanácskozással folyt.

A gyűlés célja volt, hogy a tisztelt esperes úr és a vidéki oláh ajkú intelligensek, mint akik a május 15-én Balázsfalván tartandó nemzeti gyűlésen az ezen vidéki oláh népséget képviselendők, a nemzet kívánságait és törvényes követeléseit meg érthessék. Ezen gyűlés, mellőzve mindazon javadalmakat, melyek a szabadság, egyenlőség és testvériségből kiindulva Magyarországon az alsóbb néposztály boldogíttására határozattak, és a melyek az unió által (melyhez ezen gyűlés is rokonszenvet mutat) Erdélyben is törvénné fognak válni, csupán csak oly pontokat vél a közelebbi erdélyi országgyűlésre az oláh nemzet részéről beadandó petícióban foglaltatandóknak, melyek az oláh nemzet politikai életét tárgyazzák, melyek a következők:

1) Nemzeti függetlenség. (Oláh municipium, politikai szabadság, nemcsak személyi, hanem mint constitutionális nemzetnek is.)

2) Az egyesült és nem egyesült görög egyházak politikai értelemben egyek legyenek, és elenyészvén az eddigi nevezetek, ezután görög-római egyháznak neveztessenek, megtarthatván mind a két felekezet a maga hitvallását.

3) Az oláhok mind egyházi és politikai törvényhatóságaikban használhassák tulajdon nyelvüket, köteleztetvén egyszersmind a közhivatalt viselők a diplomaticai magyar nyelv tudására.

4) Minden törvényhatóságoknál alsóbb és felsőbb köztövénytisékeknek határozassék meg egy bizonyos, a constitutionális nemzetek nagyságához képest aránylagos állomási szám, mely csakis arra alkalmas oláh egyének által pótolassék, azok nemléteben üresen maradván.

5) Azon javadalmakban, melyekből a más clerusok részesedni fognak, a görög-római clerus is egyiránt részesdjék.

6) Alapíttassanak a status költségére az oláh falukban oláh elemi iskolák, és a balázsfalvi főiskolán kívül még egy nemzeti főiskola.

7) Mindazon-kitételek, melyek a két testvérhaza törvényes könyveiben az oláh nemzet gyalázatára és az akkori törvényhozó testnek szegénére váltak, töröltessenek ki.

8) Politicai csínért elfogott főkörmányszéki ügyék Mikás Ferencz atyánkfia addig míg ügye törvényesen elláttatnék, a nemzet felelőssége alatt szabadon bocsáttassék.

9) Országgyűlés előtt minden évben tartassék oláh nemzeti gyűlés.

10) 1845-ben az unitus püspök és a clerus egy része közt a Főlséges Udvar előtt folyt processus következtében, a klérusból részint kitörölt, részint állomásaiktól megfosztott egyének a clerusba és előbbi állomásaikba visszahelyeztessenek.

11) Hogyha az unió nem létesülhetne, abban az esetben mindazokat követeljük, melyet Magyarországon az alsóbb néposztály fölsegelésére törvénnyel határozattak.

Ezek a jegyzőkönyvek pontjai.

Gyűlés után a toronyra kitűzött magyar nemzeti lobogót levettük, s Rákoczi induló mellett, a nagy tömegestől a harangok zugásától kísérve, mérgesen ránkmergő száz polgártársaink között Magyar-Régenbe mentünk, hol Sorbán Farkas, és veje Szekeres Sándor polgártársak nagy lakomával vártak. Mintegy száz személyre volt terítve. Itten elsőbben is poharat emelt zarándi főispán b. Bánfi János úr, kegyes fejedelmünkért, azután a magyar ministerium, unió s több más jelen levő tagokért, nemkülönben, a balázsfalvi derék oláh püspökért sat. Éljen a derék oláh nemzet s tartsa meg a haza mentője őt ezen jó szellemében, s adja isten, hogy mentül hamarabb egyvé forrhassunk.

A marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, enyedi s más iskolabeli ifjaink sebesen gyakorolják magokat a fegyverben s országgyűlésére hadi módon gyalog be akarnak menni.

Firtosályi

■ *Tudosítás Erdélyből* (Correspondență din Transilvania), în „Nemzeti Politikai Hírlap“, Pesta 18 mai 1848. Parțial publicat de I. Ranca, *Punctele pețițiunii națiunii române în discuția adunării populare din 8 mai 1848 din Reghin, premergătoare adunării naționale de la Blaj*, în „Revista Arhivelor“, L. 1973, vol. XXXV (Supl.), p. 59–63.

„FRAȚILOR! ACUM PUTEREA ESTE
ÎN MÎNA POPORULUI“ . . .

112

APEL PENTRU A DOUA ADUNARE LA BLAJ

Români !

Credincioși ai împăratului nostru Ferdinand I ! Noi, frații voștri, cei cvreo șase mii care în duminica Tomii ne-am adunat la Blaj, frățește vă înștiințăm că acolo ne-am înțeles și ne-am obligat unii față de ceilalți să ne

adunăm din nou pe 3/15 mai la Blaj, dar nu 5–6 mii, ci 50–60 de mii sau chiar mai mulți.

Fraților ! Acum puterea este în mina poporului ; dacă noi n-am fi fost cu miile la Blaj apărătorii noștri ar fi fost prinși și schingiuiți la fel cum au făcut cu fratele nostru Florian Micaș și cu alți frați de-ai noștri. În acest caz noi și întregul popor român am fi rămas ca pruncii fără părinți (orfani), ca soldații fără comandanți, ca turmele fără păstori, sperînd pe răuvoitorii noștri numai prin mulțimea noastră.

În duminica Tomii au adus la Blaj vreo 200 soldați ; poate că atunci [adică 3/15 mai] vor veni și mai mulți. Dar voi, fraților, să nu vă speriați de nimica și nici să nu ascultați de aceia care întotdeauna vă sperie, pentru că trebuie să știți că prin frică nimic nu se poate cîștiga.

Soldații vor veni cu armele în mîini pentru menținerea ordinii, dar li s-a spus să nu se atingă de oamenii pașnici cum sînteți și voi.

Însă voi să vă aprovizionați cu armele posibile și așa să vă prezentați la Adunarea Națională, precum obișnuiesc și ungurii să facă la propriile lor întruniri, însă nu pentru aceea ca să vă răsculați împotriva cuiva. Dumnezeu să vă ferească de așa ceva, ci numai pentru aceea ca să vă puteți apăra dacă cineva ar îndrăzni să se ridice împotriva voastră.

Ascultați-ne, fraților ! Păstrați pacea ca și pînă acum. Noi toți cei cari am fost la Blaj și ceilalți frați români vă chemăm să fiți prezenți negreșit, deoarece noi știm, că dacă nu veți veni [la Blaj], veți rămîne nefericiți precum ați fost pînă acum. Noi de aceea vă dăm de știre ca să nu fim învinuiți și să nu ne blestemați că nu v-am arătat calea libertății și scăparea din robia de astăzi de care ține fericirea voastră în viitor.

Rugați pe domnii protopopi și popi și avertizați-i ca să nu țină cu domnii, ci cu împăratul și cu poporul, așa cum ne-am înțeles la Blaj. Încă o dată, fraților ! Cine nu vrea să rămînă și pe mai departe iobag să vie la Blaj pe data rînduită.

Românii de la duminica Tomii

■ Textul reprezintă o retraducere în românește — după o traducere maghiară a originalului în limba română, aflată la arhivele din Budapesta (O. L., Fond 1526, utáni gyűjtemény Az erdélyi románok 1848–49 évi mozgalomaira vonatkozó iratok. K. Papp Miklós gyűjteménye) — și face parte din colecția de documente privind anul 1848, a Institutului de Istorie al Filialei Academiei, Cluj-Napoca — Foto 1 234–1 236 —. Va apare în *Revoluția de la 1848–1849 din Transilvania*, vol. 3, doc. nr. 20. Cu mulțumiri pentru permisiunea reproducerii lui anticipate.

„LA LUMINA ISTORIEI
ȘI A LIBERTĂȚII”...

113

SIMEON BĂRNUȚIU, RAPORTURILE ROMÂNILOR CU UNGURII ȘI PRINCIPIELE
LIBERTĂȚII NAȚIONALE – DISCURS ROSTIT LA 2/14 MAI ÎN CATEDRALA
BLAJULUI

Frați români !

I. Cine să nu se închine înaintea înălțimii omenești, când se uită la această adunare măreață, care face să salte de bucurie inima fiecărui român bun și însușă respect și spaimă celor ce nu vor libertatea oamenilor și urăsc pe români ! Cine va mai putea zice că românul nu dorește o stare mai fericită, că pe el nu-l mișcă nici versul cel dulce de libertate, nici chiar sentința de moarte, care i se prepară în adunările ungurești !

II. Ce judecați, fraților ! au dacă presimțesc rîndunele apropierea verii și a iernii, și animalele furtuna cea grea, și dacă unii oameni își spun mai înainte chiar și ora morții, o gînte întreagă să nu presimtă pericolul ce i se amenință, un popor întreg să stee nemișcat ca piatra, cînd îi bate ora fericirii și să tacă ca un surd și mut, cînd i se trage campana¹ de moarte ? — Aceasta ar fi un lucru în contra naturii și de tot cu neputință ; inima românilor a bătut totdeauna pentru libertate, și iacă-i vedem și acum, cu multă bucurie, cum s-au deșteptat, și cu ce uniune minunată s-au legat că nu vor mai suferi ca să-i calce în picioare alte națiuni ; ei se adunară cu cuget de a-și vindica drepturile, care le usurpă ungurii, săcuii și sașii de cente de ani, și ca să-și apere de perirea viitoare acel drept neînstrăinabil, de care nici gotul nu cuteza a se atinge, nici [h]unul cel sălbatic, nici turcul necredincios, iar acum cei unguri liberali ne-o spun în față, că vor să-l iee astăzi, în epoca frăției și a libertății.

III. Și cine să nu se miște acum, care popor să nu se aprindă de acest spirit dumnezeesc, ce anunță căderea servituței la toate popoarele, renașterea Europei prin libertate ? Iacă și Viena încă i se închină, și preabunul nostru Împărat împlini dorința poporului, dîndu-i constituțiune în 25 de zile ale lui Prier² ; cită schimbare, ce bucurie ! Acum nu mai e censură : a pierit amica întunericului, dinaintea razelor libertății și patroana despotismului s-a stins cu rușine din împărăție ; de acum înainte nu va mai aștepta scriitorul cu lunile și cu ani întregi după oarecite foi, care le dedese în mîna unui omorîtor de minte omenească ; nici poporului nu-i va mai fi oprit a se uita în cărțile diregătorilor ; nici a descoperi scăderile guvernelor cele stricătoare fericirii omenești nu-i va mai fi păcat ; privilegiile și monopolul vor cădea ; după titluri numai secii vor mai umbla ; legile și judecățiile se vor face de aleșii popoarelor, dar nu întru ascuns, ci la vederea tuturor ; mișcarea metropolei e mișcarea a toată împărăția.

„Inima
românilor
a bătut
totdeauna
pentru
libertate”

Constituția
imperială
din
13/25 aprilie

IV. Știți ce schimbare se făcu și în vecina Țară Ungurească de vreo două luni încoace. Astăzi nu mai sînt legate miinile ungurilor, cum credeau ei că erau legate mai înainte, de guvernul din Viena. Ei au acum ministeriul lor : singură persoana Împăratului ca Rege îi mai leagă de împărăție. Asta însă nimic nu-i împedică, ca să nu sboare cu răpejiunea vulturului către ținta doririlor ungurești, către opul cel mare al unguririi tuturor popoarelor. Ei au publicat că vor să reverse bunătățile constituțiunei peste toți locuitorii țării, fără căutare la religiune sau la naționalitate : toți locuitorii țării, zic ei, vor avea voie și iertare să vorbească, să scrie, să se apere și să-și descopere sentimentele în orice chip legiuit, adecă censură nu va mai fi, ci va fi libertate de tipar pentru toți. Miniștrii Ungariei nu vor guverna țara numai după capul lor și după plăcerea lor, cum fac miniștrii statelor despotice, ci o vor guverna după legile, care le va pune țara în dietă : și dacă s-ar abate cu guvernarea de la legile și de la scopurile țării, atunci vor fi răspunzători, adecă se vor trage la judecată ca și alți răi, și vor fi certați după măsura relelor ce au făcut. Apoi dieta nu se va strînge numai atunci, cînd i se va părea principelui, ci în tot anul : și la dietă nu vor trimite deputați numai nobilii și oarecite urbi și sate, ca pînă acum : în dietă nu vor șede numai comiții, baronii, prelații și episcopii, ci vor alege și vor trimite deputați toți oamenii, care vor avea calitățile cerute de lege : și aceasta pentru aceea va fi așa, pentrucă de aici înainte toți oamenii vor fi cetățeni liberi : pînă acum numai nobilii și popii catolici erau liberi și oarecite urbi și comunități de unde urma că numai aceștia puteau trimite deputați. Tot din astă cauză a libertății tuturor, de aici înainte greutățile țării le vor purta toți oamenii, vor da dare toți, și ostași : și vor lua parte la făcutul călilor : de la greutățile aceste nu vor fi scoși nici domnii, cum era pînă acum. Se va ridica o bancă națională pentru înaintarea, înlesnirea și înflorirea industriei și a comerciului în toate părțile vieții de stat. Dar mai e încă un lucru minunat, de care și morții încă vor sălta de bucurie în morminte, cînd se va înființa și pe pămîntul Ardealului : ast lucru e ștergerea iobăgiei. Libertățile aceste mari se vor scrie toate în cartea constituțiunei pentru mai mare tărie, și pe constituțiune vor jura și ostașii. Afară de aceste lucruri minunate, ministeriul a mai publicat încă un punct : *uniunea Ardealului cu Țara Ungurească*. Ce ferbere și ce turburare a căsunat în țară uniunea aceasta, nu e de lipsă a mai spune, că o știu toți, asta însă bine să o însemnăm, că această uniune nu e nimic mai puțin, decît *contopirea*, care o doresc ungurii demult : adecă ungurii vor, prin uniune, să șteargă deocamdată privilegiile Ardealului și împreună cu privilegiile să stingă pe toate popoarele neungurești, ca să facă din toate numai o națiune, care să se numească *națiunea cea mare și tare ungurească*. Ungurii leagă toate bunătățile vieții constituționale de uniunea cu Ungaria : ei zic că în uniune se cuprind toate și că fără ea nu e cu putință nici o libertate. Și acum uniunea asta e la ușă : ce să facem ?

Schimbare
și în vecina
Țară
Ungurească

Toți
oamenii
vor fi
cetățeni
liberi

ștergerea
iobăgiei

Dar, afară
de aceste
lucruri
minunate ...

V. Ca să-mi pot da părerea, cum să iasă odată gîntea noastră din acest labirint, în care o au băgat ungurii înainte vreo nouă cente de ani, și tot

Raporturile
românilor
cu ungurii
„la lumina
istoriei și a
libertății...”

mai mult o înfîlesc, vă rog, fraților !, dați-mi voie, ca să spun mai înainte pe scurt raporturile românilor cu ungurii, de cînd sînt sub domnirea ungurească, pentru că eu consider pe două popoare ca pe doi oameni ; precum doi oameni nu se pot ajuta unul pe altul, dacă nu-și cunosc lipsele, nici nu se pot feri unii de alții, dacă nu-și cunosc firea și caracterul, chiar așa vin de a se considera și două popoare. Dați-mi voie ca să arăt ce legătură este între naționalitatea și libertatea, cultura, chemarea și toată viața unui popor, ca de aci să cunoaștem, ce să judecăm de uniune și ce să judecăm de libertatea aceea, ce ne-o promit ungurii preț pentru naționalitate. O ! de v-ar face cuvîntul meu, ca așa să simțiți cei 944 de ani ai umilirii românilor, cum simte șerbul o zi de domnesc, în care a lucrat de dimineață pînă seara flămînd, ars de sete și bătut ! O ! de v-ați înfiora de această leșinare lungă a națiunii noastre, ca și cînd ar fi căzut numai ieri la rîul Căpușului domnul nostru Gelu ! Atunci eu sper, că la lumina istoriei și a libertății va peri și năluca uniunii, cum pere negura dinaintea soarelui, acea năluca ce ne amenință moarte națională după o leșinare îndelungată. Iară experiența părinților noștri cea de o mie de ani ne va arăta ce cere astăzi de la noi onoarea națiunii române, și ne va învăța totdeauna ce să facem, ca să punem fundament sigur la fericirea gîntei noastre pe viitor !

Situația
la venirea
ungurilor
pe pămîntul
românilor

VI. „*Senatus et Populus Romanus beneficii et injuriarum memor esse solet. Coeterum Boccho, quoniam poenitet, delicti gratiam facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerit*” (Sallust, *Iugurtha*, cap. CIV) ; adevărat „*Senatul și Poporul Roman țin minte facerea de bine și nedreptatea ; lui Bocch, fiindcă-i pare rău, îi iertă fărădelegea, fedul și amicitia i se vor da, cînd le va merita*” ; cu aceste cuvinte răspund romanii regelui Mauretaniei, cînd cerea acesta uniunea cu romanii și amicitia lor. Cam asemenea, mi se pare, s-ar cădea cu puțină distincțiune, să răspundă și senatul și poporul daco-român, cînd îi chiamă ungurii la uniune pe români. Așa e, senatul și poporul daco-român încă țin minte facerea de bine și nedreptatea, chiar de i-o ar fi făcut cineva înainte de o mie de ani. Senatul și poporul daco-român țin minte, cum a intrat ungurul Tuhutum în patria noastră mai întîi ca o vulpe, după aceea ca barbar cu război, fără să-i fi dat românii vreo cauză de război ; țin minte cum a căzut domnul românilor după o luptă singeroasă, și cum au legat ungurii cu românii alianță de pace prin jurămint, care ungurii l-au călcat de multe cente de ani. Senatul și poporul daco-român țin minte cum au luat ungurii pămîntul românilor din Timiș, și dintre Mureș și Tisa. Senatul și poporul daco-român n-au uitat că numai de la incursiunea ungurilor se trag toate relele, care le sufer ardelenii de o mie de ani ; de aici se trag și suferințele românilor din Timiș, dintre Mureș și Tisa, de la descălecarea ungurilor pe pămîntul Daciei pînă în ziua de astăzi ! Senatul și poporul daco-român țin minte că ungurii și atunci încă făureau catene pentru români, cînd aceștia își vărsau sîngele pe șesurile Moldovei și ale României în luptele cu turcii, cei mai neîmpăcați dușmani ai națiunii ungurești ; și acum iară urzesc plan nou ca să-i cucerască !

VII. Însă cită mirare trebuie să ne cuprindă, fraților ! cînd ne arată istoria că ungurii nu erau atît de sălbatici, cînd veniră asupra pămîntului românilor, cum s-au făcut după aceea, mai tîrziu ; cum că ei, putem zice, sunt mai barbari astăzi decît înaintea de o mie de ani ! Căci ei, după ce cîștigară bătaia, nici măcar la atîta nu-i constring pe români, ca să-l cunoască domn pe Tuhutum, ci românii și-l aleseră domn de bună voie în locul domnului lor celui căzut ; ei nu le iau nici pămîntul, nici drepturile politice, nu-i constring la datini barbare. Ci chiar din contră, ungurii se fac creștini după legea bisericii răsăritului, de care se ținea toată biserica românilor ; ei fac legătură de pace cu românii și de egalitate, așa cît și pe la 1291 încă îi vedem șezînd împreună cu românii în dieta țării, și împreună judecînd asupra lucrurilor pămîntului ; românii locuiesc pe acest timp în districtele lor românești nesupărați de nimeni, pentru că ungurii niciodată n-au umplut țara, peste care își aroagă domnire, ei au fost totdeauna mai puțini la număr, și nici nu le trecea prir cap ca să persecute naționalitățile celelalte, ba încă Ștefan, cel dintîi rege al ungarilor, zice că *regnum unius linguae imbecille est*. Atît erau de toleranți ungurii pe acele timpuri ! Păcat însă, că această purtare blîndă a ungarilor nu ține mai mult decît cam pînă pe la 1291. De aci încoaace ei încep a fi tot mai tirănoși atît cu poporul, cît și către alte națiuni, încît pe la anul 1437 poporul nu mai putea suferi batjocurile marilor ungurești, aleargă drept aceea la arme, ca să stoarcă cu puterea respectul, cu care fi erau datori domnii pămîntești ; și întru adevăr, putea să creadă cineva, că marii ungurești vor cugeta cum să împace inimile nemulțumite, prin ridicarea relelor apăsătoare ; ci ei lucrară chiar în contră, că făcură sfat între sine, ca să stirpească pe popor, nu cauzele răului. Mijlocul cel mai bun la acest scop îl aflară maimarii ungarilor în *unirea celor trei națiuni*, a nobililor dimpreună cu săcuii și cu sașii.. Cînd s-ar fi unit tătarii cu turcii asupra românilor și ar fi mai chemat la acea uniune încă pe un popor mîncător de oameni, n-am trebui să ne mirăm ; dar cînd vedem că se unește astfel floarea unei națiuni creștine asupra poporului creștin care o nutrește în pace și o apără în război, de aceasta ne mirăm. Nimenea nu poate să ne spună relele, ce s-au vărsat din astă fîntînă înveninată preste tot poporul și în parte preste națiunea română. Durerile lor noi numai atunci le-am putea cunoaște, cînd s-ar scula românii din morminte cu lacrimile pe față, care le-au stors uniunea celor trei națiuni de la anul 1437 pînă acum. Ajunge că uniunea aceasta n-a fost decît o conspirațiune în contra poporului, care face și acceptă legi și instituțiuni inimice libertății lui, și priveghează cu ochi neadormiți, ca să nu i se mai roadă catenele servitutei.

VIII. Încă nu născuse Verbőczy pe lume, și uniunea celor trei națiuni înflorea : nobilii cei mari dimpreună cu săcuii și cu sașii jurau, mai în tot anul, că nu vor suferi niciodată ca poporul să ajungă la drepturi egale în țară. După ce văzu lumina zilei acest avocat al tirăniei, care nu trebuia să iasă niciodată din iad, cele trei națiuni îndată îl cuprinseră cu brațele deschise și sărutară legile lui ca evanghelia dreptății pre pămînt ; ci poporul

Și pe la 1291
ungurii
„fac legătură
de pace
cu românii
și de
egalitate“

Pe la 1437,
mai marii
ungurilor
au făcut
„Unirea
celor trei
națiuni“
contra
poporului
care îi
nutrește
în pace
și îi apără
în război

Decretul
Tripartit
al lui
Verbőczy

„nimicește
personalitatea
poporului”,
făcându-l
șerb domnilor

Legea care
„a legat
poporul
de glie”
„pentru
eternitate...”

Privilegiul
„pe ruinele
libertății
poporului”

se îmbracă în jale, căci *Tripartitul* pentru popor nu e evanghelie de bucurie, ci ingerul morții celei mai rușinoase în jugul aristocraților.

IX. *Decretul Tripartit* — așa se cheamă cartea legilor scrisă de Ștefan Verböczy, — despre o parte nimicește personalitatea poporului, făcându-l șerb domnilor pentru totdeauna, iară despre altă parte îi răpește mijlocirea de a-și câștiga cele de lipsă spre traiul vieții (*Decr. Trip. p. III. tit. 30, § 7*); și așa îi stoarce toate puterile, ca să nu se mai poată scoate din servitute. Pe popor îl imparte în *nobili* și *rustici*, nobililor le dă drepturi și putere nemărginită preste popor, fără de nici o datorie către acesta, iară datoriile le încarcă toate în spinarea poporului; pe popor îl desbracă de drepturile omenești și îi ia toată puterea de a se apăra în contra cruzimii domnești, zicind că rusticul nicidecit nu se poate legiui cu cel nobil (*D.T. part. III. tit. 31*); poporului nu-i este iertat a-și alege judecători și alți diregători, cum aleg nobilii; judecătorul lui e domnul său, care îl mină toată ziua. Acesta lucră cu el după plăcerea sa, că nu e nimenea, care să-l apere de dînsul; apoi la comitat îl judecă iară tot domnii pămîntești, și așa mai sus, pretutindenea, tot judecători de aceia sînt puși asupra lui, care sînt jurați a nu suferi ca să se ridice din pulbere vreodată. Pentru popor nu vorbește nimenea nicăieri, căci el nu există ca popor. În adunările marcale³ și în cele de țară nobilii nu vorbesc de popor, fără numai de oamenii lor (*az én embereim*). Poporul drept aceea e condamnat prin lege, ca sau să sufere orice nedreptate i-ar face domnii, sau să-și răsbune asupra lor tirănește, cînd poate. Ca să nu poată scăpa nici într-un chip de furia domnilor acest popor nefericit, legea l-a legat de glie (*glebae adscripsit*) (*D.T. part. III. t. 25, § 2*) și prin această măsură i-a asigurat pe domni, ca să poată face ce vor voi cu poporul, fiind convinși, că nimenea nu va cuteza să-i dea loc de scăpare, cînd va cădea în acea fărădelege, ca să părăsească locul domnului său. Nu se mulțumește legea numai cu atîta, că-l leagă de locul domnului său, ci afară de aceasta îl supune domnilor pămîntești cu rusticitate absolută pentru toată eternitatea, ca să nu mai aibă nici o rază de speranță, că doară vor scăpa de jug oarecînd măcar nepoții sau strănepoții lor. (*Decr. Trip. p. III. t. 25, § 2*).

X. Prin legi de aceste și-au ridicat ungurii constituțiunea lor cea faimoasă, paladiul privilegiilor sale, pe ruinele libertății poporului. În puterea constituțiunii ungurești numai nobilimea are drept de a pune legi cu popii cei mari și cu oarecite urbi rău reprezentate; poporul e scos afară cu totul, el e dator numai cu ascultare oarbă, cu supunere pasivă. Nu se află nici o instituțiune rea în dreptul roman și în legile barbarilor, care să nu o fi luat ungurii în constituțiunea lor; ordinațiunile și decretale regilor ungurești sînt documentele barbariei celei mai de jos. Constituțiunea ungurească cea egoistă și inamică libertății poporului nimicește industria și comerțul, stinge artele și științele; școalele, care steteră pînă acum în tot ținutul coroanei ungurești, n-au fost decît cuiburi de neștiință și de despotism aristocratic, în care s-au crescut împilători de popor. Subt această constituțiune s-a stins pe încet și religiunea cea creștinească a carității frățești; ba, dacă

compară cineva legile celerăpitoare de proprietatea poporului, dacă compară șerbitutea, *care încă stă*, cu purtarea unguirilor când au venit ca barbari în acest pământ, află că religiunea creștină n-a adăus nimic la îmblinzirea sălbăticiiei aristocratice; din contră, ei, îndată ce se făcură creștini, începură a-i supune la șerbitute și pe ungurii lor, care, fiind păgini, erau liberi. Nu află la unguri nici un Ambrosiu, nici un Crisostom, care să apere proprietatea poporului și a văduvelor în contra împăraților și a aristocrațiilor; din contră, episcopii și prelații ungurești șed în dietă împreună cu aristocrații, de pun legi asupra poporului, țin județe domnești, ca ceilalți aristocrați, și cu dreapta dau binecuvîntare poporului, iară cu stînga îi bat ca domni pămîntești. Cine nu știe că curțile episcopilor catolici sînt locuri privilegiate de tortură, dar cine ar cuteza să zică, că unele purtări ca aceste ale lor ar fi lucruri nelegiuite, cînd sînt întemeiate toate bine pe constituțiune, pe *Tripartit*, pe uz de cente de ani, pe privilegiu, pe diplomate regești și împărătești?

XI. Verböczi numește și gințile, pe care le fulgeră cu anatema rusticității eterne și a acestui despotism înfricoșat; el zice că unii sînt unguri, sași, germani, bohemi și schiai de legea creștină, alții-s români, ruteni, sirbi și bulgari de rătăcirea grecilor ș.a. Dar fie deajuns aceste trăsuri, ca să cunoască ce este șerbitutea și acei ce nu i-au purtat nicio dată greutățile, ca să știe toți cum se fac legiuite și fărădelegile cele mai mari, cînd sînt apărute de legi; cum calcă în picioare dreptul unguresc pe o mulțime de ginți, cum le desbracă de demnitatea omenească, cum le răpește toate mijloacele de cultură și de apărare, cum dă toate bunătățile și onorurile țării aristocrațiilor; iară pe popor îl încarcă cu greutăți și-l dă legat în minile aristocrațiilor, ca pe o vită!

XII. Să ne întoarcem acum de la aceste legi și instituțiuni de jale pentru popor și de rușine sempiternă⁴ pentru aristocrația ungurească, să ne întoarcem către acel mormînt, ce se numește *Aprobate* și *Compilete*, în care zace națiunea noastră din Ardeal; să culegem oarecîte flori galbene din florile morților, care cresc pe acest mormînt înfiorător, ca să le dăm românilor, care vreau să vîndă limba și naționalitatea română pentru bunătățile uniunii ungurești, să-și pună cocardă la piepturi întru aducere aminte că au conlucrat la îngroparea națiunii lor însăși. Într-un loc *Aprobatele* declară pe națiunea română scoasă din numărul statelor țării cu aceste cuvinte: „Cu toate că națiunea română în patria aceasta nici nu s-a numărat între staturi, nici religiunea ei nu e una dintre religiunile cele recepte, totuși *pînă cînd vor mai fi suferiți pentru folosul țării*, statul bisericii române să se țină de acestea”*. Într-alt loc zice: „Cu toate că națiunea română s-a admis în patria aceasta pentru binele public, totuși neluînd aminte la starea sa cea de jos”**; într-alt loc zice: „Că pe români numai pînă atunci îi sufer în țară, pînă cînd le va plăcea principilor și locuitorilor, unguirilor, săcuilor și sașilor,; „cei ce se țin de secta românilor sau grecilor, cari în timpul prezent se sufer, pînă cînd va plăcea principilor și locuitorilor țării”; și iarăși: „Fiindcă nici religiunea națiunii române încă

Aristocrații
supun „la
șerbitute și
pe ungurii
lor”

Verböczi
pe popor
fi dă legat
în minile
aristocrațiilor

„*Aprobatae
et Compilatae*” –
„acest
mormînt
înfiorător”

Legile
acestea,
și Diploma
Leopoldină
le-a întărit
la stăruința
celor trei
națiuni

„Anatema
înfricoșată
asupra
unei
națiuni
întregi“

Religia
românilor
declarată
„tolerată“

nu e dintre cele 4 religii recepte“***. În urma acestor legi numai atât mai adaug, că legile acestea, după care se guverna Ardealul și astăzi, s-au întărit la stăruința celor trei națiuni și după venirea Ardealului sub domnia casei austriece prin așa numita diplomă Leopoldină; și românii se scoaseră din nou de la toate direcțiile, declarându-se de neabili numai pentru că sînt români, cu aceste cuvinte: „La toate direcțiile, cari sînt de lipsă spre administrarea poliției, sau a dreptății, sau a economiei, ne vom folosi cu indigeni transilvăneni, adică cu unguri, săcuri și sași, fără de nici o căutare la religie, și de cîte ori se va întîmpla să fie în vacanță vro direcție, niciodată nu vor precumpăni națiunile cele străine, sau acele, pe care ei, dimpreună cu noi, le numără între străine, și neabili la purtarea direcțiilor“.

XIII. Iată anatema înfricoșată asupra unei națiuni întregi. Ci, înainte de ce aș desluși cum a pătruns acest fulger prin toate clasele națiunii române, nu pot să nu observ, că ungurii nu se mulțumesc numai cu cît lipsesc de libertate pe națiunea română, ci încă o și calomniază, zicînd chiar prin organul legislativ, că e o națiune de jos, și aceasta o zic numai despre români, cu toate că se poate zice pe aceste timpuri și de unguri, precum și de alte națiuni, care gem sub aceste legi draconice; pe aceste timpuri barbare nu se poate lăuda cu cultura sa nici o națiune de sub coroana Ungariei; nu se poate lăuda nici cu cultura aristocraților, care numai într-aceia sta că aceia se nutreau și se îmbrăcau mai bine decît poporul, și erau deprinși mai bine la măiestria de a împila poporul; nici cu cultura poporului, pentru că poporul era desbrăcat de libertate, care e condițiunea cea dintîi a toată cultura omenească; ci dacă se alegeau niște bărbați din oarecare națiune, cum au fost Corvinii, cum au fost Mihai-eroul, Ștefan-cel-Mare, și alți români, de care s-au mirat și parte s-au temut contemporanii, se miră și se va mira toată posteritatea, cu unii ca aceștia s-a putut gloria pe drept națiunea care i-a născut, cum se poate gloria fiecare mamă cu fiii săi cei înțelepți. Cum poate însă să defaime cineva pe o mamă nobilă ca aceasta, fără să cadă însuși în judecata lumii, ca un calomniator fără de rușine?

XIV. După această observațiune mă întorc la influența legilor ungurești spre toată națiunea română, spre toate clasele ei. Mai întîi legea se apucă de bate pe toată națiunea în genere, ca fiind vulnerată toată să nu rămînă sănătos nici un membru; apoi se apucă de biserică și de preoți, pe biserică o declară numai tolerată, pe preoți li supune la toate greutățile, și lipsindu-i de tot ajutorul, numai de la preoți români pretindea serviciu pentru stat, fără salariu și onoare; demanda ca la orice prepus să-i prindă ca pe niște lotri și furi, căci știa legea că nu-i va apăra nimenea, fiind oprită națiunea prin lege, ca să n-aibă direcții din sinul său; asupra arhiepiscopului românilor da putere fiecui ca să-l caute cu legea unde va vrea, zicînd că n-are reședință, ca să-l cerce la fumul său. Din aceste și alte măsuri asupra bisericii și preoților români au curs riuri de lacrimi peste toată națiunea, și încă curg. Dacă se mai află vreo rază

de lumină în preoțimea românilor și printrinsa în națiune pînă la finitul secolului al 17-lea, aceea au de a o mulțumi românii turcilor, care le mai da de lucru ungurilor, de nu-și puteau executa după inima lor legile cele în contra românilor ; și fiind deschisă comunicațiunea românilor de dincoace cu cei de dincolo de munți, Ardeleni învățau în România, unde se hirotoneau și arhiepiscopii noștri ; maramurașenii și selăgenii și ceilalți români vecini cu Moldova învățau aici, pînă ce s-a tăiat comunicațiunea cu încetarea războaielor turcești și prin alte împrejurări.

XV. Mădularul tăiat de către trup nu mai poate trăi, și trupul, tăindu-se vre-un mădular, pătîmește și dacă nu pere. Acest scop l-au avut ungurii, adoperindu-se a tăia pe nobilimea română de către trupul național. Cu cărțile de nobilitate au vărsat o sumeție în inima nobililor români, ca să creadă cum că sint unguri, gen mai ales decît genul românilor ; iară la frații lor să caute cu despreț, și cînd intră în biserică să se aleagă de ei. Pe lingă aceasta ungurii purtau grije, ca nu cumva să apuce nobilii românilor la diregătorii cardinale, să cîștige posesiuni mai mari prin donațiune împăratească, fie fost cit de meritați pentru patrie, și așa să apuce la vreo putere mai însemnată, temindu-se ca să nu facă aristocrație română. În secolul trecut a fost Meheși consiliar de curte, și în secolul prezent Alexiu Nopcea cancelar ; cu Meheși s-a încheiat secolul trecut, cu Nopcea se va încheia poate secolul prezent ; ci și aceste minuni nu se fac, fără numai după ce s-au lăpădat unii ca aceștia de biserică, prin urmare și de națiunea română și au trecut la catolicism și la naționalitatea ungurească. În comitatele ungurești nobilii români nu pot ajunge la diregătorii, cu toate că cea mai mare parte a nobilimii e română, în comitate un diregător român e raritate, care face epocă în istoria românilor, și numai cite unul se naște într-un secol, ca genii ; în pămîntul Făgărașului, e română toată nobilimea, iară diregătorii sint secui, afară de cite un Copăceanu sau Boeru ; numai în Cetatea-de-piatră, și în Maramureș, care se țineau mai înainte de Ardeal, sint mai mulți diregători români, care se țin încă de biserică națională, dar pe aceștia îi priveghează ungurii cu o mie de ochi și se adoperă în tot modul a-i unguri, cum au ungurit pe Zeicanii, Goleșcii, Păgînescii ș.a. din Hațeg, ca să aibă prin cine să stoarcă pe popor și să-i țină în întunerice pe nobilii români din acea țară, dacă nu pot să-i ungurească.

XVI. Onoarea nobilimii române e subordonată pre tot locul sumeției ungurești, nobilii români la adunările marcale stau numai pe afară. La masa verde numai ungurii au vorbă și intrare, ca să proiecte legi și măsuri în contra românilor ; legile ungurești pe nobilii români nici nu-i numesc pe numele națiunii lor, ci numai „azon sectán lévő atyánkfiai”, adică „frații noștri de secta aceea”, însă care e această sectă ? Fără îndoială cea condamnată de *Aprobate*. Iată în ce stă frăția ungurilor, că și credința și chiar pe Dumnezeuul fratelui său îl declară numai tolerat, pentru că crede în Dumnezeuul tuturor ginților, nu în Dumnezeuul ungurilor.

XVII. Sub atari augurii rele nobilimea română nu va apuca niciodată la valoarea ce i se cade în stat, pentru că valoarea fără cultură, cultura

„comunicațiunea
românilor
de dincoace
cu cei
de dincolo
de munți”

Nobilimea
română și
„cărțile
de nobilitate”

„un diregător
român
e raritate”

Românii
în adunările
marcale ...

„Libertatea fără
de existență
și onoare
națională
nu e cu putință”

Poporul
pe care nu-l
apără
nici o lege,
sau iobagii...

Greutățile
care le
sufereau
românii
de atâtea
secole...

Urbariul
cel nou

și

fără de libertate și libertatea fără de existență și onoare națională nu e cu putință. Ci nobilii români au început a se pătrunde de sentimentul gradului lor celui umilit în raport cu ungurii, căci sentimentul de onoare, de se și asuprește pînă la un timp, nu se stinge. Cînd va cunoaște acest ram nobil al națiunii noastre, că ramul numai fiind în legătură cu arborele înverzește, despîcîndu-se de către arbore, nu mai înflorește?

XVIII. Dacă îi bate anatema aceasta politică și pe preoții românești, de care tot mai aveau frică ungurii că le vor răspunde cu anatema preoțească, așa cît trebuia să se apere prin lege de ei (*az oldák papák ne afuriszáljanak*)⁵ — dacă îi bate bruma constituțiunii ungurești chiar și pe nobilii români, care au asemenea drepturi cu ungurii aristocrați, ce vor face acești aristocrați cu poporul, pe care nu-l apără nici o lege, după ce l-a desbrăcat de demnitatea personală și de proprietate însăși legea, ceea ce i-ar fi datoare cu apărare? Iată, că după ce îi scot pe iobagi — așa se cheamă acum poporul aservit — la sapă, la secere sau la alte lucruri, îi pun coardă ca de aci în Veza ; spanii și județii domnești îi mină cu alunul dindărăt, de se înalță pulberea în urma lor, ca în urma carelor ce fug pe drumul țerii; cînd e bărbatul la cărat de griu, de fin, de vin domnesc, sau cu aratul în alodiul domnesc, atunci femeia e în curte la cernut, la dires, la scos de cînepă, la tors ; casa colonului e rămasă numai în grija pruncului din leagăn ; cînd e timp frumos, colonul lucră la domni, cînd plouă vine la lucrul său, atunci ziua numai jumătate i se știe ; cînd a finit lucrul domnului, în deșert își aruncă și el sămînța în pămînt, pentru că acum a trecut timpul sămînăturii ; cînd vine acasă de la domni, atunci îl mină la drum și la comitat și la poștării, apoi cînd să mai facă clacă și popii, că nici fără popă nu poate fi ? Cine ar avea inimă de a pune pomi și a planta vii ; fiind astfel îngreunat, cine s-ar îndemna să înfrumusețeze pămîntul cu grădini, cînd știe că numai ațîță pofta domnului său, ca să le iee cu puterea cînd va vrea ? Să tăcem prestațiunile cele multe : găinile Crăciunului, mielul Paștilor, puii și ouăle și cupele de unt și zeciunile ; să trecem cu vederea vacile cele grase și peile de vulpi, care le da mai înainte popii românești. Dacă nu-și poate închipui cineva greutatea care le sufereau oarecînd iudeii de la faraon în Egipt, să se uite la faraonii din Ardeal, cum nu se mai mulțumesc aceștia acum cu ziua de lucru, ci dau cu ruptul clăile, de e constrîns colonul a face ziua din noapte și a lucra cu toată casa sa, ca să poată plini numărul cel preste măsură ; sînt și aristocrați care îi bagă în jug pe oameni și grapă cu ei !

XIX. Cum au trecut însă atîtea secole peste unguri, fără să ridice greutatea aceste de pre umerii poporului ! Dar ce vorbesc eu de ridicare, au nu-i văzurăm numai în dieta din urmă, cum se întreceau ca să răpească cu urbariu nou de la popor și proprietatea care o are ? În Germania începe a se șterge servitutea încă pe la anul 1688, în Prusia se scoate de sub domnesc proprietatea colonilor încă pe la începutul acestui secol, dar ungurii i-ar vinde și astăzi pe oameni, dacă n-ar fi fost Iosif al II-lea ; nici măcar de ștergerea aviticității n-a vorbit nici un ungur în vreo dietă din Ardeal,

pină la baronul Dionisiu Keményi, ci părăsi și acesta dieta cu inima frântă de durere, căci nu putu să scoată nimic la cale în contra mulțimii domnilor pămîntești. Schimbarea, care o proiecta dieta ungurească pe la anul 1832, era să-l vîndă a doua oară pe popor la domnii pămîntești; și ștergerea șerbitutei cea de astăzi o înveninează cu uciderea naționalității!

XX. Cu toate acestea ungurii nu se credeau asigurați deajuns din partea românilor numai cu uniunile încheiate pînă acum, pentru că cea de la Asculeu fusese prea liberală pentru români, uniunea celor trei națiuni numai pe nobilii cei mai de frunte ai românilor îi trăsese la complot, iară cealaltă nobilime română era legată de națiunea și biserica română, cum este și astăzi; deci după intrarea reformațiunii în Ardeal atîta lucrare ungurii pînă ce-i traseră pe români la uniune religioasă cu sine, de țînură cu unitarii mai bine de o sută de ani, iară cu reformații sau calvinii aproape la douăcente de ani. Multe avură de a suferi românii de la unguri pe acest timp, și mulți români de frunte se lepădară atunci de legea și limba părintească și se făcură unitari, calvini și unguri. Pe aceste timpuri trimiteau ungurii pe la români cercători din casă în casă, și la care români nu afla oala cu carne la foc, pe acela îl pedepsea; pe acest timp li făceau pe popii românești să ierneze cîinii domnilor; și protopopii purtau pe umeri pe superintendentul calvinesc; cărțile bisericesti se traduseră de pe limba scheească în cea română, și le făceau românilor și alte cărți cu dogmate reformate în limba română, ca să-i poată unguri mai ușor; asta însă avu urmare fericită pentru români, peste voia ungurilor, că se scoase limba scheească din biserica română și intră cea națională. Ce minune! că românii, și expatriații de *Aprobate*, și în astă formă asupriți își țînură încă și pe aceste timpuri puterea judecătorească în județele protopopești și puterea legislativă în sinoade; document, că au avut odată existență și viață națională: fie ca și încercările ungurilor cele de astăzi, să se frîngă în credința românilor către naționalitatea lor și în bărbăția lor!

XXI. Către finitul secolului al 17-lea calamitățile românilor întrec toată măsura, poporul se strîmbase de jugul cel greu, nobilimea română încă n-avea mai nici un folos de privilegiul nobilității, că aristocrații cei mari o despoaie de proprietate cu puterea, o asupresc și o batjocoresc, și nobilii români, neștiind ungurește și neavînd apărători aleși din mijlocul lor, nici la dietă, nici la comitate, scaune și magistrate, nici la curtea principilor pe nimenea, nicăieri nu se pot apăra. Românilor nu le era iertat a umbla la școală, fii nîd servi și legați de pămînt; abia se puteau răscumpăra unii, pentru ca să se facă preoți, dar și ca preoți încă n-aveau nici o prerogativă, care să-i scutească de anatema *Aprobatelor*. Iertarea decimelor de la principi Bethlen și alți, de-i și ușura puțin, dar nu-i putea apăra de batjocurile marilor ungurești; în Aiud nu era iertat nici unui preot românesc a intra să boteze și să îngroape; se zice, că doi preoți români mintînd porcii domnilor la cîmp, fură întîmpinați de arhiepiscopul Teofil; acși preoți văzînd că e arhiepiscopul, căzură în genunchi și lăcrîmînd strigară: „Sfinția Ta, ajută-ne, că sîntem de perit!” Dar cum putea să le ajute, cînd principii refor-

„ștergerea
șerbitutei
cea de astăzi”

Sub
Influența
unitariană
și calvină ...

„O, tirânii
neauzite!
periți din
istorie!”

mași îl făceau și pe arhiepiscopul românilor să boteze cățai în loc de prunci, și dacă nu voia, îl băteau cu toiege și cu vină de bou, cum au făcut cu arhiepiscopul Sava. O, timpuri barbare ! O, tiranii neauzite ! Periți din istorie, stingeți-vă din memoria oamenilor, ca să nu mai creadă cei viitori că ar putea degenera familia omenească la atari sălbăticiii !

Ci să vedem anumit cum se desfășoară din aceste catastrofe un raport nou între români și unguri.

Supt
domnirea
casei de
Austria ...

XXII. Când se luptau românii cu calamitățile aceste, ungurii catolici ardeleni încă scăpătaseră foarte tare și scăzuseră cu numărul sub domnirea principilor reformați, nu puteau scoate nimica la cale nici în diete, nici airea în favorul catolicilor. Deci ei se folosiră de împrejurarea cea favoritoare, în care se afla acum supt domnirea casei de Austria, și chemară pe români la uniune nouă, legându-le toate drepturile, privilegiile și bunătățile bisericii catolice, dacă vor părăsi catolicismul sau ortodoxia bisericii răsăritene și vor îmbrățișa catolicismul bisericii apusene. Așa românii, ca să scape de batjocurile cele multe, se plecară de acceptară această uniune cu ungurii, zic într-adins cu *ungurii*, nu cu *Roma*, pentru că credința catolică și ușurarea românilor nu era scopul ungurilor, ci aceste erau numai niște împrejurări favoritoare, de care ungurii se bucurau și se foloseau ca de împrejurarea domnirii austriace, ca să-i poată trage pe români în partea lor, că nici nu-i durea de sufletele românilor, nici nu le doria fericirea, ci îi durea numai de aceea, că ce poartă protopopii românilor pe umeri pe superintendentul calvinesc și nu pe episcopul de la Alba-Iulia, sau pe rectorul iesuiților din Cluj ; de aceea zisei, că uniunea aceasta au făcut-o ungurii singur pentru binele lor, nu în folosul românilor, și cu această declarațiune asigur pe toți custozii Sionului odată pentru totdeauna, ca să nu se teamă, că voi să mă ating de natura cea dogmatică a uniunii, când o cern numai din respect politic, ca un raport profan între unguri și români ; numai despre uniune în acest înțeles zic eu, că Strigoniul o a motivat în favorul bisericii ungurești și spre subjugarea și căderea celei române ; Strigoniul o a plantat în inima împăratului Leopold și a românilor ; Strigoniul o a dat prin iesuiți ; Strigoniul o a crescut ; Strigoniul o a și smuls după aceea tot prin iesuiți din inimile unei părți a românilor și poate că tot Strigoniul o va smulge și din inimile celeilalte părți, dacă nu se va lăsa de metropolitură, de protectorat, de primăție și supremație și de orice domnire și influență asupra bisericii românilor. Sub înalta protecțiune a acestui Strigoniu fabrica iesuiții diplome false ; scoteau rescripte de la curte și bule de la Roma pentru noua subjugare a bisericii române sub titlul de episcopat al Făgărașului ; numai simplitatea preoților români apără demnitatea metropoliei românilor, de n-a apus cu totul, că nu luară întru nimic atari bule și rescripte, ci continuară și după uniunea aceasta, ca și înainte de ea, a cînta în toate bisericile române tot pe arhiepiscopul lor, ca și mai nainte. Ce folos putea să aibă Roma, desbrăcînd de demnitatea arhiepiscopască pe arhiereul românilor, care acum își întăriseră legăturile cele naturale și cu legătura religioasă, dacă nu lucra Strigoniul unguresc la umilirea bisericii românești ? Eu cred că

Uniunea
religioasă,
o „subjugare
a bisericii
române“
pe plan
politic

asta nu o făcea nici curtea împărătească, nici Roma, dar Strigoniul manu-
ducea toate lucrurile uniunii la curte și la Roma, și fără influența și voia
lui nu se făcea nimic în lucrurile bisericii române, *cum nu se face nici astăzi*.

XXIII. Să zicem însă, *fiindcă românul ține minte facerea de bine și nedreptatea — beneficii et injuriae memor esse solet*, — să zicem, cum că din
fîntîna uniunii au curs niște mijloace materiale pentru români, cu care
nu puțin s-au ajutat, fiind cu totul despuiați de averile bisericesti sub
principii calvinești; să zicem că din uniune a ieșit privilegiul preoților români
de a nu sta la judecată, încît pentru persoanele lor, fără numai înaintea
sinoadelor bisericii române; să zicem, că uniunea a născut și școalele Bla-
jului, din care au răsărit o mulțime de lumini între români; să zicem că
uniunea a dat ocaziune unor români, de ne-au adus memoria începutului
și a singelui nostru din Roma și au sămănat de nou virtuțile străbune în
pămîntul Daciei; să zicem în urmă, că uniunea i-a inviat pe români din leși-
nare, uniunea i-a deșteptat din somn și le-a insuflat spirit de viață, ca să lu-
cre la îndreptarea sorții noastre de la Inocențiu pînă în ziua de astăzi; să nu
uităm însă a pune în cumpănă și vulnerile înfipite națiunii noastre prin uniu-
ne, dacă voim a ne cunoaște raporturile noastre cu Ungurii și în acest respect.

XXIV. Îndată la începutul uniunii vedem în sinoadele noastre pe patrele
rector al iesuiților presidind în locul superintendentului reformat; și pe
alt iesuit îl vedem neîncetat în coastele episcopului nostru priveghindu-l ca
pe un făcător de rele. Acum spuneți-mi, ce diferență este între superinten-
dentul de Tofeo și între iesuitul Barányi; care din amindoi a fost mai bun
pentru români? Îndată după unire, episcopul catolic din Alba-Iulia încalecă
peste arhiepiscopul nostru și și-l face vicar, îl înfruntă, îl dojenește, îl vizită
pînă ce îl scoate abia bula papei din 1721, *ab omni admonitione, correptione,
visitatione* celui episcop din Alba-Iulia; iar arhiepiscopul din Strigoniu îl
desbracă de demnitatea arhiepiscopescă și și-l face sufragane; și biserica
noastră o bagă în jug nou unguresc. Cu servitutea aceasta nouă se introduce
în clerul român un servilism nou, împreunat cu o îngimfare mizerabilă, mai
ales în referință către cei neuniți, care n-aveau privilegiul uniților. Acest
spirit necurat locuiește în minăstirea din Blaj, sub călugări; face avocat
de iesuiți. și pe un Petru Aron; dă lucru deajuns episcopului Inocențiu și
inimoișilor protopopi de atunci; murind călugării rămîne ereditate capitu-
lului succesor în funcțiunile călugărilor; și de aici se strecoară la cler; epis-
copii, capitulul, protopopi și vicari lucrau pe întrecute, spre cea mai profundă
durere a clerului și a toată națiunea, ca să nu mai scape biserica română
niciodată de sub această subditelă rușinoasă; fii nefericiți! cine vă va apăra,
dacă părinții voștri dau mina cu străinii în contra voastră? Ce ar zice epis-
copul Inocențiu, cînd ar vedea, că acum n-are iesuitismul numai un avocat
în biserica lui cea aservită și sfîșiată de iesuiți? Ce a păcătuit biserica
noastră? — întrebăm și noi cu episcopul Inocențiu —, dacă cumva n-a păcă-
tuit unindu-se, de se pedepsește cu infamia de desertoriu? Cu uniunea
deodată a intrat o ură între români care a ținut mai bine de 80 de ani.
Iertați-mă, fraților! să trec cu vederea furiile iadului, care i-au sfîșiat pe

Din fîntîna
Uniunii —
binele și răul

Servitutea
după 1721 ...

români în aceste timpuri nefericite, nu postulareți ca să descriu, cum se certau fiii cu părinții; cum se băteau frații cu frați fără să știe pentru ce; cum se afuriseau preoții noștri unii pe alții; cum lucrau marii ungurești și mai ales episcopii lor înaintea Curții, ca să-i facă uniți cu puterea pe români; cum întărta pe episcopii uniți și pe călugări, ca să facă proseliți din români; și aceștia nu vedeau că sînt numai unelte, cu care se folosea invidia ungurească, ca să tulbure pacea între frați. Cine ar putea spune suferințele românilor sub acele tulburări? Cei neuniți n-aveau nici preoți, nici episcop, pînă ce căzură sub jug sirbesc; nu-i apăra nici o lege în țară, și pe deputații ce-i trimiteau la curtea împărătească dușmanii lor făceau de-i puneau la prinsoare. Atit erau de mari relele, care le suferea națiunea română în urma uniunii, încît încă pe la anul 1735, așadar numai peste 35 de ani după făcuta uniune, se plinge amar protopopul unit Nicoară Beianul către episcopul Inocențiu cu aceste cuvinte: „*Tare mă tem că nu vom avea alt folos din unirea aceasta, ce o am făcut; ci vom rămînea numai cu ura dintre frați și cu muștrarea cugetului*“. Nu mult după aceasta, alt protopop predica în biserica aceasta, că „*i-au înșelat pe români cu unirea*“; însă acum era tîrziu, pentru că ura acum era rădăcinată între frați, și dușmanii românilor, care n u dorm niciodată, priveghiau ca să nu se stingă vreodată din mijlocul lor acest foc infernal.

Dacă și-ar fi
concentrat
românii
toate
puterile...

XXV. Au nu meritau preoții românilor, pentru serviciile lor către stat, pămînturile și salariile acele, care le-au căpătat numai sub titlul uniunii? Apoi spuneți-mi, cu cît e mai invidentă starea preoților uniți luîndu-i peste tot, decît a celor neuniți, care trăiesc din agrii lor, pentru care fac zile la domni? Cine nu știe că episcopii noștri de la uniune încoace numai cu numele au fost episcopi, iară într-adevăr au fost notari sătești, care fac instanțe pentru cite o porțiune canonică, fără să simță clerul vreo îndreptare adevărată a stării sale; că deși sînt constrînși domnii pămîntestii a-oare să le arunce popilor noștri cite un pămînt pe o coastă rea, și aceasta încă numai pentru ca să mai astupe gura episcopului, însă pe de altă parte se pun de măsură teritoriul satului și fac ce fac de iau locurile cele mai bune de la preoții românilor, și atunci iară dau de lucru notariului-episcop, ca să scrie la curte, la guvern, unde tot aceia judecă, care și răpesc și care decretează în diete, ca domnii pămîntestii să iee toate pădurile de la comunitățile române desdaunare pentru porțiunile canonice. Dar apoi au nu puteau merge românii la învățătură la Roma și ca neuniți, acolo unde merg sineni și japoni, Iudei și protestanți, mahomedani și păgîni; au nu-și puteau ridica școale și ca neuniți, cum își ridicară domnii *peste români niște sirbi venetici* tot sub Împăratul Leopold, dacă își concentrău toate puterile preoții, nobilii și cetățenii și tot poporul român, și dacă lucrau cu un cuget și cu o inimă la toate împrejurările pentru libertatea și fericirea românilor; au nu făcea totdeauna mai mare întipărire în inimile ungurilor o ginte conjurată pentru apărarea drepturilor sale, decît o națiune sfîșiată în partide neunite?

XXVI. Cine va putea zice, că uniunea a muțat inima ungurilor, ca să voiască binele națiunii noastre și să-i dea îndărăpt drepturile răpite? Să

ne uităm, rogu-vă, la episcopul Inocențiu Micu, cum ruga toate puterile cerești și pămîntești pentru români ; dar cînd cerea ca să se receapă și națiunea română, ca cele trei națiuni, staturile și ordinele li răspundeau, că se va răsturna casa țării pe ei, dacă-i vor lăsa și pe români să intre într-însa. Cînd se ruga, ca să facă loc și episcopului unit între consilierii guvernului, pentru ca să aibă și românii măcar un apărător, cel guvern catolic arăta la curtea împărătească, că episcopul românilor „*nici e jurist, nici statist*”, și din astă cauză nu poate fi consilier ! De națiunea noastră zicea, că n-are așezămînt și căpătîi în țară, nu dă dare, nu poartă greutate, e plecată la sediiuni și pentru aceea nu merită considerațiune. A trecut mai jumătate de secol, cînd își reînnoesc românii cererea pentru naționalitate la 1791 ; dar staturile și ordinele, afară de răspunsul lor cel ordinar, mai adaugă că românii nu sînt culți deajuns pentru drepturi politice ; să se cultiveze mai întîi clerul, apoi și poporul, și apoi vor vedea ; deci însărcinată pe un Antoniu Iosika, ca să facă plan pentru cultura românilor. Ce cugetați că s-a ales din această comedie ? La anul 1816, adică 25 de ani după dietă, a ieșit decret de curte, în urma aceluia plan, că unde vor fi doi preoți într-o comunitate, unul catolic, celălalt unit, acolo numai celui catolic să se dea porțiune canonică *ex nexu unionis* ! Aci vede fiecare, că uniunea nu i-a plecat pe unguri spre fericirea românilor, nici nu i-a oprit ca să nu le iee în bătaie de joc rugămintele lor cele mai drepte. Care preot se va putea cultiva, cînd nu are ce minca ; care națiune s-a cultivat, fiind subjugată ? De ce n-au învățat românii din relele suferite de la cele trei națiuni, ca să se ferească de uniunea cu calvinii și cu unitarii ; de ce nu i-au învățat sarcinile cele grele ale acestei uniuni, ca să nu pășească la uniune cu ungurii catolici ? Așa este, românii n-au învățat, ci s-au unit odată cu calvinii, arătînd că biserica română e mai rea decît a calvinilor ; de altădată cu unitarii, arătînd că e mai dejos decît a unitarilor ; și la urmă cu ungurii catolici, arătînd de nou că e mai dejos decît cea ungurească. Cine să prețuiască biserica română, dacă se rușinează românii de ea, cine să-i fi stimat pe români, dacă ei nici nu-și respectă biserica, nici pe sine ? Cine se poate plînge căci îl calcă în picioare, dacă se face verme ? Acum ce vom zice de toate uniunile acestea și de toate bunătățile lor, cînd vedem că toate acestea au fost numai niște lațuri, cu care ne-au prins ; furii cu care ne-au încăierat ; spaime, cu care ne-au înfricat ; șerpi, cu care ne-au întocsecat. Să jurăm, că nu ne vom lăsa ca să ne mai înșele ; să jurăm, că nu vor mai putea turbura pacea și bunăînțelegerea noastră nici iesuiții, nici călugării strbești, nici misionarii Strigoniului, nici agenții națiunilor străine, chiar și cînd s-ar îmbrăca în vestimente de preoți și episcopi românești ; să jurăm că nici diavolii iadului nu vor mai putea rumpe legăturile amoarei frățești, cu care e legată adunarea aceasta și printr-însa toată națiunea română.

XXVII. Să jurăm, fraților ! și ca frați de un singe să ieșim la luptă în contra aceluia dușman al naționalității noastre, ce vine către noi cu flamura de uniune nouă de la Țara Ungurească !

De la
Episcopul
Inocențiu
Micu

la
1791

și

1816

Să jurăm,
să jurăm !

Amenințarea
deznaționalizării,
mai ales
de 12 ani
încoace

XXVIII. Știți, că ungurii, mai ales de 12 ani încoace, și-au propus ca să topească într-una pe toate națiunile cele de sub coroana ungurească și să facă din toate numai o națiune tare și mare și un regim tare și mare unguresc. Acesta e un lucru foarte mare, bine să însemnăm, că e într-adevăr mai mare decât toate victoriile lui Atila și ale lui Arpád, pentru că aceștia au supus cu puterea niște popoare blinde și le-au ținut în ascultare tot cu puterea, pînă ce se stinseră ei; după perirea lor națiunile acestea au rămas cu datinele, cu limba și cu religiunea lor, căci acei cuceritori barbari aveau lipsă numai de brațele, iară nu de limba națiunilor subjugate, de averea, nu de religiunea și datinele lor naționale.

XXIX. De tot altmintelega cugetă ungurii din zilele noastre. Aceștia au aflat că Atila și Arpád, Ștefan și Matia Corvinul au făcut rău, de ce nu i-au ungurit pe toți locuitorii Panoniei și ai Daciei și de ce au lucrat ei după principiul „*regnum unius linguae imbecille est*”. Așadar ungurii de astăzi de oare-cîți ani încoace lucră la ungurirea șchiailor, românilor ș.a. cu o înșuflețire care ar produce fapte demne de mulțumita omenirii întregi, cînd ar pune atîta osteneală pentru ca să introducă libertatea cea adevărată nu numai la națiunea ungurească, ci la toate națiunile de a căror egalitate nu vor să știe nimica.

Dieta
Ungariei
din 1836

XXX. În ce chip se apucă un econom bun cu toți ficiorii și domesticii de cultura agrilor săi, împarte lucrul la toți, le dă mijloacele cele de lipsă și stă de ei, ca să se poată bucura la timpul său de un cules bun, de un secerat mănos; așa s-au apucat și ungurii cu toate puterile de lucrul lor, ca să-i facă unguri pe toți. Dieta Ungariei de la 1836 puse lege, ca să se ducă ungurește toate negoațele administrațiunii publice și să se bage limba ungurească în toate școalele din Ungaria; jurnalele ungurești din ambe patriile ungurești — așa numesc ei Țara Ungurească și Ardealul — lătesc de mult planul unguririi pretutindenea, învață pe toate națiunile, că nu e salutare într-alt nume, afară de cel unguresc. De este vreun român aci de față, care n-ar fi cetit gazeta de Pesta (*Pesti Hirlap*), pentru acela mai repețesc, că decînd încep a ieși această gazetă, redactorul ei Ludovic Kossuth strigă neîncetat cu versul tunetului către toți ungurii: „*Să prosperăm, să prosperăm, să ungurim pe toți croații, românii și scheii, că de nu perim!*” În ce chip se repede un torent din munte după fringere de nor, destrădăcinează arborii, ucide oameni și vite, spală sămănături și sate, duce și răstoarnă tot: așa se repezi acest bărbat în contra națiunilor [ne]ungurești și cu atîta furie amenință, că le va stinge și nu va suferi „*in secula seculorum*” ca să facă măcar învățături morale în limba națională prin seminarele lor, încît comitele Széchenyi, cel dintîi apostol al unguririi, e constrins a-i dumeri furia și a-i striga: „*Ne kényszerítsük tőlük, vassal, hanem vegyük be az alkotmány sántzai közzé, hogy ökis be vegyenek minket magokba, tudni illik, nyelvünkét*”, adică: „Să nu-i constrîngem cu foc și cu fer, ci să-i recepem în constituțiune, ca și ei să ne receapă pe noi, adică limba noastră”. Nicolae Wesselényi dă sfat ungurilor, ca „numai acei români să capete drepturi de cetățean, care se vor face unguri”, și-i pare rău că Ioan Bob, episcopul românilor, a

Kossuth

Széchenyi

Wesselényi

făcut toate fundațiunile sale în interes național. Așa cugetă și lucră toată nobilimea cea înaltă. Ce să zic de corifeii inteligenței ungarilor? Unul din cei mai renumiți învățați ungurești, scriind memoria despre apărarea pruncilor mici, arată că lățirea limbii ungurești peste toți locuitorii țării e mai înainte decât libertatea și fericirea țării: „*Faceți ca să vorbească ungurește toți locuitorii țării* — striga acest ungar învățat — *atunci eu nu voi cere de la voi ca grație libertatea și fericirea țării*”. Altul provoca mai an pe episcopii românilor deadreptul, ca să se apuce numai decât de traducerea cărților bisericești de pre limba română în cea ungurească, ca să se bage în biserica românilor. Cine să nu fie auzit, cum fierb și cum se frământă ungurii de oare câți ani, ca să facă școale apărătoare de prunci, în care să se ungurească mai întâi pruncii românilor, învățând limba ungurească de la 2 ani pînă la 7, apoi în vreo douăzeci de ani să se ungurească satele și comunitățile române pe calea aceasta? Care român nu știe că înainte cu șase ani se acceptă planul unguririi și de către dieta din Cluj, și se făcu proiect de lege, ca să se pună restimp de 10 ani națiunilor neungurești, ca să învețe ungurește, pentru că după aceea vor curge toate în limba ungurească. Să spună venerabilul consistor din Blaj, care se află de față în biserică, cită frică și cutremur i-au cuprins pe toți, cînd au înțeles de acest proiect al dietei, și cu ce insuflărire se apucară, ca să întoarcă răul acesta de la națiunea română!

Dieta din
Cluj, 1842

XXXI. Iată ce voesc ungurii și care e scopul lor! Pînă în 15 martie încă nu știau ce să facă, pentru că le erau legate minile și picioarele de cabinetul din Viena și nu puteau proceda contra croaților și a schiailor, cum doreau, nici nu puteau apuca toate mijloacele, care erau de lipsă la acest scop; acum au ministerul lor, acesta cunoaște mijloacele și pot zice că locul prim între mijloacele acestea îl ocupă *uniunea* — nu e de lipsă a mai adăuga că *uniunea Ardealului cu Țara Ungurească*, pentru că cuvîntul acesta se înțelege de la sine. De ai întreba pe vreun ungar ce este uniunea: s-ar mira de neștiința-ți, și dacă ai mai întreba: ți-ar mai răspunde, că uniunea e fericirea, e libertatea însăși, uniunea e cornucopia⁶, care cuprinde toate bunătățile pămîntești; cine are uniunea are toate; uniunea ne dă toate; pentru aceea de acest cuvînt misterios sint pline toate gazetele; uniunea e materia de conversațiune în toate cercurile societății; uniunea e scrisă pe toți păreții; flamura uniunii e plantată pe case, pe biserici și chiar și pe carele călătorilor.

Scopul uniunii
politice a
Ardealului
cu Țara
Ungurească

XXXII. Eu însă cu toate aceste nu sînt mulțumit cu uniunea, nici nu mă toposc de bucuria cea universală, ci vreau să cerc mai cu deamănuntul, ce este uniunea pentru unguri și ce este uniunea pentru români?

XXXIII. Ce se ține de întrebarea primă: *Ce este uniunea pentru unguri?* aceasta o poate cunoaște fiecare, fără să fie politic; știm toți, că ungurii vreau să facă țară ungurească din pămîntul Ardealului; vreau ca să nu mai fie două *patrii ungurești mici*, ci să se facă din amîndouă o *patrie ungurească mare*. Ungurii simt că proprietatea, care și-au arogat pînă acuma asupra pămîntului românilor, nu stă pe temei sigur; pentru că din dreptul războ-

Ce este
uniunea
pentru
unguri?

ului cuceritor nu se naște proprietate, ci numai posesiune, pînă se simte în putere națiunea subjugată ca să scuture jugul. Asta bine o știu ungurii; ei știu, că maurii nici în 700 de ani nu și-au cîștigat drept asupra Spaniei; pentru aceea vreau acum a-și cîștiga proprietatea, care în adevăr nu o au avut pînă acum; prin uniune vreau a-i pleca pe români, ca să-și dea din mîini proprietatea pîrintească, bunătatea cea adevărată pentru niște bunătăți pîrute și înșelătoare; încă pînă acum numai urmele tirăniei ungurești sînt tipărite pe pămîntul românilor, ca și pe fețele lor; dreptul lor nu e întabulat nicăiri; cu Verböczi, cu *Aprobatele* și cu diplomatele regilor ungurii nu pot proba proprietatea asupra pămîntului altor națiuni, fiindcă aceste, ca niște documente fabricate de unguri pe partea lor, n-au putere înaintea județului umanității; iară dacă i-ar putea pleca pe români la uniune, atunci învoirea românilor le-ar da document nou, cu care și-ar consolida posesiunea cel puțin încă pe oarecîte sute de ani, nu pentru totdeauna, fiindcă nici o generațiune n-are drept, ca să pună jug pe grumazii generațiunii viitoare.

„Ardealul e
proprietate
adevărată
a națiunii
române“

XXXIV. Cînd ar locui pe pămîntul Ardealului numai unguri și sași, și împreună cu aceștia, în loc de un milion și jumătate de români, ar locui pe atîți japoni, au altă limbă, atunci cu n-ași avea să zic nimic în contra unirii Ardealului cu Țara Ungurească; însă pămîntul acesta nu-l țin japoni, nici arabi; ci afară de o mină de sași și unguri mestecați printre români, Ardealul e proprietate adevărată a națiunii române, care o a cîștigat cu bună dreptate înainte cu vreo mie șapte sute de ani, și de atunci pînă astăzi o ține, o apără și o cultivează cu multă sudoare și osteneală. Deci eu zic, că nici un român nu poate fi cu nepăsare, cînd este întrebarea: al cui să fie pămîntul acesta, care pînă acum a fost al românilor: nu ne este tot una și nu ne poate fi tot atît, ori să fie al românilor, ori al ungurilor, și apoi românii iară să fie numai tolerați în pămîntul lor. Prin urmare, înțelesul cel adevărat al întrebării acesteia: *să fie uniune sau să nu fie?* este: *să ne dăm pămîntul nostru ungurilor, sau să nu-l dăm; să ne vindem țeara ungurilor, sau să nu o vindem; să fim și de aci înainte numai lipiturile altor națiuni, au să fim liberi?* Ce va răspunde adunarea la aceste întrebări; ce va răspunde tot poporul român, cînd va fi de față?

Ce va
răspunde
poporul

XXXV. Știu ce zic patronii uniunii, că adică uniunea nu numai că nu ia proprietatea de la nime, ci din contră voește să facă proprietari și pe accia cari pînă acum nu erau. La aceasta eu observ, că ungurii numai lor își dau proprietatea, care se fac că o dau românilor; pentru că în oara cînd se va proclama uniunea, ștergîndu-se servitutea, se vor șterge totodată și națiunile, afară de cea ungurească; numai aceasta va rămînea vie și proprietară înaintea legii, și proprietatea națiunilor omorite prin lege va servi ungurilor de spese pentru îngropăciunea acestor națiuni. De ar voi ungurii să dea îndărăt proprietatea la domnii cei adevărați, precum se laudă că o vor da, atunci ar recunoaște mai întîi existența națiunilor, care locuiesc împreună cu ei, căci aceste sînt domnii cei eminenți ai pămîntului, ca cele ce sînt nemuritoare, apoi individele oamenilor muritori; ci ungurii nu vreau să știe nimica de alte națiuni, afară de cea ungurească, prin urmare nici de

Națiunile —
„domnii cei
eminenți
ai pămîntului“

proprietatea altor națiuni, afară de a celei ungurești ; așadar, cînd se fac că dau proprietate individelor, atunci într-adevăr o iau de la națiuni și fac donațiune nouă națiunii ungurești, cu proprietatea românilor și altor națiuni.

XXXVI. Să considerăm drept aceea, că uniunea donează ungurilor o țară întreagă fără de nici o osteneală ; că Ardealul e patria aurului și a metalelor nobile, care vor curge toate în punga națiunii ungurești ; că sarea și toate bunătățile patriei noastre vor adăuga tezaurul ungurilor și paupertatea românilor ; iară ficiorii românilor vor forma legiuni, care se vor bate pentru gloria celor ce le-au șters numele cel glorios și i-au botezat pe nume barbar ; că patria noastră e cetate înconjurată de la natură cu muri cumpliti, fără de care ungurii de pe cîmpiile Panoniei sînt expuși la toate atacurile inimicilor, ca niște iepuri pe șes ; că tăindu-se Ardealul de către statul unguresc, acesta rămîne ca un om fără de picioare, ciung și desfigurat, de nu poate să se miște mai ales către Moldova și România, ca să le cuprindă ; că dacă nu se face uniunea cu Ungaria, se rupe legătura, care leagă pe ungurii din Ardeal cu cei din Panonia, și atunci ungurii din Ardeal firește că se vor stinge pe încet, fiind tăiată comunicațiunea lor cu creerii ungurismului din Panonia. Din contră, dacă se face uniunea, națiunea ungurească cea mică mai crește cu un milion și jumătate de români, și cu vreo două sute mii de sași, pe care li face unguri uniunea, îndată cum se va proclama ; să considerăm în urmă, că afară de emolumentele acestea, uniunea le dă ungurilor o putere nemărginită peste Ardeal, de a pune legi, de a comanda, de a administra țara numai în folosul națiunii ungurești, fiindcă după uniune legea nu va mai cunoaște alte națiuni ; să le considerăm aceste toate bine, și vom afla *ce este uniunea pentru unguri și pentru cei ce așteaptă ziua mai tare decît imperatorul oastei ziua de triumf !*

XXXVII. *Ce este uniunea pentru români ?* Dacă ne aducem aminte, ce au folosit românilor toate uniunile de pînă acum, politice și religioase, și vom considera, că și uniunea cea de acum numai spre binele ungurilor se urzește, putem prevedea, ce va fi uniunea pentru români. Cu toate acestea să o cercetăm ceva mai cu deamănuntul, ca să vedem și să ne convingem, că sub larva libertății și a frăției, cu care ni se înfățișează uniunea, ea nu acopere pentru noi libertate, nici frăție, ci numai servitute și o fiară sălbatică, care mănincă națiuni.

XXXVIII. Eu zic că *libertatea cea adevărată a oricărei națiuni nu poate fi decît națională*. Care om nu se va simți vătămat pînă la inimă, dacă îl vei opri să nu vorbească, pe unul pentru că l-a făcut natura mai tîrziu, pe altul mai repede la vorbă, pe altul pentru că l-a făcut natura mai lung, pe altul sas ; dacă îl vei opri să nu umble, pe unul pentru că are mers mai lin, pe altul căci pășește mai repede decît alți oameni ; au nu li se va turbura ferea, cînd își va auzi unul : „taci tîrziu!“, altul : „taci moară de vînt“, altul : „ține-ți gura, ungure, sasule“ etc. ; într-adevăr toți vor ferbe de minie, pentru că tot omul are voie să vorbească și să meargă cum i-a dat natura și cum poate ; și cînd i-ai atacat libertatea aceasta, i-ai vătămat totdeodată senti-

*Ce este
uniunea
pentru
români?*

*Libertatea
nu poate fi
decît națională*

mentul de onoare, adică : libertatea oricărui om e legată de persoana lui cu cea mai strînsă legătură, e proprietatea lui cea mai personală și poartă tipul persoanei fiecărui om, așa cît nimenea nu se mișcă, nu cugetă, nu vorbește, nu umblă ș.a., decît fiecare în formele sale. Acum să trecem de la persoana omului la persoana națiunii, care încă are personalitate. Dacă e drept că persoanele nu-și perd natura, cînd se leagă într-un corp național cu limbă și datine comune, și iată că tot aceeași vom fi constrînși a zice și de națiune, ce zicem de o persoană singură : că libertatea națiunii încă e legată strîns cu persoana ei, ca și a persoanelor firești, dacă nu mai strîns ; libertatea națiunii încă poartă tipul națiunii, cum poartă libertatea personală tipul persoanei omului ; națiunii încă i-a dat natura forme precum persoanelor firești ; cu persoana națiunii deodată se naște și libertatea ei, ca și a persoanelor singurate și cu persoana dimpreună se stînge ; tot ce ajută și împiedică persoana, ajută și împiedică libertatea națiunii ; tot ce lățește libertatea, aceea crește prețul și înalță demnitatea națiunii, cu cît își prețuiește mai mult persoana sa oarecare națiune, cu atît își prețuiește mai mult, cu atît își amă mai fierbinte și libertatea și cu atît are mai mare preț și respect înaintea ginților, face și pate lucruri mari pentru onoare, nu suferă nici un scăzămînt din libertatea sa, pentru că ea simte că fără de libertate nu e onoare pe pămînt, și viața națiunii fără onoare e mai amară decît moartea ; pentru libertate își pune averea și viața, libertatea e coarda inimii ei cea mai personală, proprietatea ei cea mai națională, inima ei, sufletul ei, ornamentul ei !

Cu națiunea
odată
se naște și
libertatea ei

Națiunile
și
condițiile
libertății lor

Națiunea
română
și
condițiile
libertății ei

XXXIX. Ce ar face ungurii, cînd le-ar cuvînta încă odată de pe tron împăratul Iosif în chipul următor : „Ungurilor ! acum este epoca libertății, eu am pus filosofia, ca să fie dătătoare de legi în împărăția mea, fiți liberi toți, vorbiți ce vreți, însă numai nemțește ; ridicați-vă școale și învățați, însă numai nemțește ; ridicați-vă teatre și tipografii, faceți și tipăriți ce vă place, însă numai nemțește ; lăpădați-vă portul național și limba voastră cea necultă, pentru că așa cere unitatea și salutea statului, ca să fie numai o limbă în școale și în teatre, în case și în piețe, în biserică și în județe”. Au n-ar ridica ungurii iarăși furci ca să spînzure portul nemțesc, cum au făcut după moartea împăratului Iosif ? Ce ar zice și cum s-ar purta germanii, cînd i-ar face alt Napoleon Bonaparte ca să-și lepede limba cea aspră și cînd le-ar impune limbă, legi, guvern și datine frincești, fire-ar acestea cît de liberale, chiar și pînă la gradul cel mai înalt republican ? Cum s-ar mulțami cu rusismul cabinetele, dietele și universitățile de la Pesta pînă la Berlin și Gotinga, cînd i-ar mai constrînge rusul pe unguri și germani la limba și la religiunea ortodoxă, apoi să-l îmbrace de o sută de ori mai liberalmente decît e îmbrăcat maghiarismul ? Acum închipuiți-vă, că vin niște deputați de la dieta ungurească în mijlocul acestei adunări și încep a cuvînta în chipul următor : „Românilor ! Astăzi e ziua libertății tuturor, pentru voi încă sînt puse scaune la masa libertății, veniți de ședeți și voi judecători de la comitate pînă la cancela-

ria de curte și luați parte la toate onorurile politice și militare, însă numai cei ce știți ungurește ca ungurii născuți; acum e ziua dreptății pentru toți, veniți toți cei asupriți și dăunați, de luați dreptate ieftină și repede, însă vedeți ca să vă fie scrise instanțele ungurește și să vă luați totdeauna câte un ungur lingă voi, ca să vorbească pentru voi la judecător, pentru că, știți că mama noastră cea dulce, patria comună, nu mai suferă în județe altă limbă, fără numai cea ungurească, nici să i se plîngă cineva, fără numai cu lacrimi ungurești; astăzi e ziua luminii, școalele țării sînt deschise și pentru voi, nu ca înainte de împăratul Iosif, învățați drept aceea toți și vă luminați, însă numai ungurește, pentru că așa cere unitatea statului!" Nu vă întreb, dacă s-ar afla români, care să accepte vreo diregătorie, în care văd că le caută să lucreze în contra națiunii sale, pentru că vînzătorii au fost la toată națiunea și vor fi; nu vă întreb, dacă vor merge românii, la judecători, cînd vor vedea dreptatea legată de limba ungurească, și la școalele ungurești, cînd va fi acoperită lumina cu limba ungurească; ci vă întreb: Au este aceea libertate, care leagă onorurile țării numai de o limbă în țara aceea unde sînt mai multe limbi; au dreptate e aceea, care o face statul numai celor ce știu ungurește; lumină adevărată e aceea, de la care oprește statul pe toți cei ce nu știu ungurește? Eu zic că aceasta nu e libertate, nici dreptate, ci este o calamitate mare pe acele popoare nefericite, care au căzut în astă groapă întunecoasă ce poartă nume de stat.

Limba
națională

XL. Ce folos va avea națiunea română de libertatea de tipar, care o promit ungurii, cînd tipografia cea liberă nu va umbla fără numai pe folosul ungurismului, și dacă va cuteza vreun român a apăra interesele națiunii sale, tiparul unguresc îl va nota înaintea lumii ca pe un criminal și județele îl vor certa? Ce-i vor folosi miniștrii cei responsabili ai națiunii ungurești, care nu vor suferi în sinul lor nici un element străin neasemănat? Ce-i vor folosi chiar și la aceea întîmplare, cînd ar fi români toți miniștrii din Buda-Pesta, dacă aceștia nu înfățișează națiunea română și interesele ei? Apoi dieta cea anuă au nu va fi aceea dieta țării și a națiunii ungurești, legiferă, persecutătoare și stingătoare de națiuni? Care român poate crede că dieta asta va purta grije pentru înflorirea românilor prin cultură națională, cînd ne-o spun în față că sub coroana ungurească nu pot fi mai multe națiuni?

Libertatea
tiparului

XLI. Egalitatea civilă? Aceasta atunci ar avea loc în stat, cînd ar apăra legile statului într-o formă pe toți cetățenii și le-ar face dreptate, fără ca să-i întrebe dacă sînt nobili sau plebei, miseri sau avuți, creștini sau păgîni, albi sau negri, barbari sau români și cînd le-ar deschide calea spre cîștigarea mijloacelor vieții și spre cultura tuturor într-o formă; însă lucrurile nu merg așa, ci din contră vedem că la județe își face dreptate sieși fiecare națiune, și afară de acestea își cearcă fiecare numai fericirea și cultura sa; și în specie ungurii și sașii, de cînd locuiesc împreună cu românii, numai într-aceea se adoperă, cum să le iee locurile și cum să-i țină în paupertate și în întuneric. Deci nu poate să zică nimenea că românului tot una îi e, dacă îl va judeca județ unguresc sau săsec, sau din contră un județ ales și așezat de români.

Egalitate
civilă

Știu că ungurului și sasului nu-i e tot atît, de cine să fie judecat ; pentru aceea și-au apărât ei totdeauna cu atîta furoare privilegiile chiar și asupra altora : pentru ce au cuprins ei toate diregătoriile lîngă împăratul, la guvern și la toate județele, și pentru ce vreau să le facă acum toate ungurești ? Doară ca să facă dreptate și ușurare românilor ? Nici-decum ; ci chiar din contră, ca să-și facă singuri dreptate loruși, și românului să nu-i rămînă nici un mijloc de apărare ; ei știu că dreptatea e cum o fac oamenii, și fiind oameni și judecătorii, judecînd fiecare după plecarea și patima sa, ca toți oamenii, de i-ai îngrădi cu o mie de legi, totuși : „*plus valet favor in iudice, quam mille leges in codice*” ; de unde urmează, că nici o națiune nu poate spera dreptate pentru sine și pentru fiii săi, cînd e supusă la județele altei națiuni, căci dreptatea nu depinde numai de la legi bune, ci și de la judecători buni și drepți ; și precum nu poate fi nimeni judecător drept în cauza sa, așa nu poate să fie nici o națiune judecătorească dreaptă peste alte națiuni. În deșert vorbesc de independența județelor, pentru că fiecare județ va judeca totdeauna după plăcerea și în folosul aceluia ce l-a așezat, temîndu-se ca să nu-l răstoarne ; în deșert ce zice că judecătorului se cade a fi mai presus de toate respectele de confesiune, de naționalitate, de naștere și altele asemenea ; în deșert, pentru că această lege morală nu garantează dreptate nici plebeului la județul aristocraților, nici Iudeului la județul creștinului, nici românului la județele ungurești și săsești ; aceștia vor face totdeauna plăcere și vor cerca folosul particular al castei, confesiunii și națiunii de care se țin. La județele aceste ungurești, firește că și limba încă va fi ungurească ; românul nu va putea duce nici un proces în limba lui ; mărturisirile românilor sau ale altora mărturisiri și documente asupra românilor aceștia nu le vor înțelege ; nu se vor putea înțelege nici cu advocații, nici cu judecătorii, nici aceștia cu românii ; și românii numai atunci vor ști cum le-au curs legea pe la județe, cînd vor vedea pe executori că le iau ereditatea și-i duc la furci.

XLII. Acum judecați, cum va putea fi românul egal cu ungurul înaintea legii în asemenea împrejurări, cînd românul numai cu gura ungurului va putea vorbi cu judecătorii și aceștia vor judeca toți după plăcerea ministrului dreptății ungurești, acestei dreptăți de cabinet, care îi ucide de 904 de ani pe români !

Egalitatea
religioasă

XLIII. De egalitate religioasă nici nu mai voi să vorbesc. Ce egalitate pot să aștepte românii în a. 1848, cînd încă în anul 1842 deputații ungurilor în Cluj stau de episcopii românilor, ca să traducă numai decît cărțile bisericești în limba ungurească ? Frăția asta nouă a ungurilor către miniștrii bisericii române va sta numai într-aceea, că-i vor mulțumi preunii, episcopi sau preoți mai de frunte, ca prin aceștia să-i tîmînde și să-i înșele pe toți cu vorbe bune și speranțe mincinoase. Văstu-ați numai înainte de oare-cîți ani biserica unită din Boian coperită cu tului de cucuruz și altarul îngropat în nea ; văstu-ați casa popii unit din Abuș, mai umilă decît o colibă de munte, desgrădită cu totul și fără de nici un edificiu de economic ?

Cine să creadă, că după unirea asta nouă politică vor fi mai bine provăzuți preoții, mai bine coperite bisericile și casele lor? Domeniul bisericii române din Oarda, poses în sute de ani, l-a pierdut biserica română la 1714, sub uniune, cu proces de o zi. Iată ce egalitate a produs uniunea religioasă! Dacă a produs o egalitate ca aceasta uniunea cea sacră, ce egalitate se poate aștepta de la uniunea cea profană, care se urzește acum!

XLIV. Se promite mai încolo ridicarea servitutei, unindu-se Ardealul cu Ungaria. Asta o cred. Ci eu cred că se va ridica și dacă nu se va uni, pentru că i-a venit timpul ca să cadă. O putere cumplită și nevăzută, care lucră în contra despotismului pretutindenea, lucră demult și la surparea acestei cetăți barbare și murii ei se vor răsturna amuși pe aceia care nu vor să o dărime din amoare către omenire. Vedem că ea s-a șters în Ungaria; și va cădea și în Ardeal; dar dacă se va face Ardealul țeară ungurească prin uniune, atunci libertatea românilor nu va costa⁷ doară nici un an, și iarăși va cădea în servitute; și pentru ce? pentru că în țeara ungurească și libertatea încă va fi ungurească, și aceasta va fi legată de condițiuni, care românul nu le va putea împlini sau nu le va împlini după așteptarea și plăcerea ungarilor; ungurii vor da libertate numai celor ce vor voi a se face unguri, pe aceștia îi vor ajuta la direcătorii politice, scolastice, bisericesti etc., le vor face venituri și îi vor lăuda în public; iar din contră pe care îi vor simți că nutresc sentimente naționale, îi vor depărta și îi vor certa. Care cunoaște firea românilor poate prevedea că nu se vor supune așa ușor la măsurile ungurești; ungurii îi vor lua cu răul, ca să-i ungurească prin școală, biserică și prin toate mijloacele cele mai egoistice, care îi pot veni în minte unui guvern teroristic și tirănos. Românii nu vor asculta, le vor sta în contră, și așa îi vor lipsi de libertate, cum i-au lipsit în secolii trecuți nu numai pe români, ci chiar și pe frații lor. Ce cugetați, dacă scrie Wesselényi înainte cu oarecâți ani, că numai acelora români să se dea drepturi de cetățeni, care se vor face unguri, au nu o va pune condițiunea asta ministerul și dieta ungurească acum după ce va avea putere nemărginită peste români? Ba o va pune fără îndoielă; și eu cred că și ștergerea servitutei cea de acum e numai o rimă în unghița a tot înghițătorului ungurism, cu care vreau să-i prindă pe români ca pe niște pești fără de pricepere.

XLV. Ce e drept, garda națională, care se apromite în punctele ungurești, e cetatea cea mai tare a libertății și onoarea fiecărei națiuni, așa cît fără de aceasta și fără reprezentatiune națională, poporul e numai o ciurdă de vite, o turmă de oi, pe care le mulge, le tunde și le ucide un tiran de păcurar, fără să se poată apăra de el; însă ce bucurie vor avea românii, cînd își vor vedea ficiorii înșirați în gardele naționale și în regimente, cînd aceste toate vor fi ungurești? Garda națională, paladiul libertății popoarelor celor culte, pentru românii încorporați cu Țeara Ungurească va fi numai instrument de asuprire, de stoarcere și de ucidere în mîna comandanților ungurești. Pe românii din un sat îi vor ridica asupra altui sat român, care nu va voi a se unguri; la urmă îi vor face să și jure, că vor apăra consti-

Ridicarea
servitutei

Gardă
națională . . .

Libertate
fără de
nați nălitate
nu se poate
înțelege

Cultura și
libertatea
națională

Cultura —
o cetate
a unității
naționale

tușiunea ungurească și vor custodi cu sanctitate legile ungurești, care sînt făcute și se vor mai face pentru stîngerea națiunii române.

XLVI. Însă la ce să memorăm mai multe libertăți ungurești : cînd nu numai în 12, dară nici într-o mie de puncte ca aceste nu vei afla nici măcar o libertate, precum nici într-o mie de trupuri moarte nu se află nici măcar o viață, pentru că a ieșit sufletul din toate ; așa scoate și uniunea sufletul din toate libertățile, omorînd naționalitatea ; pentru aceea, zisei, *că libertatea fiecărei națiuni nu poate fi decît națională, și că libertatea fără de naționalitate nu se poate înțelege nici la un popor de pe pămînt.*

XLVII. Dacă e nimicită libertatea poporului fără de naționalitate, e nimicită totdeauna și cultura și fericirea aceluia, fiindcă fără de libertate nu e cu putință cultura ; deci observațiunea asta singură ar ajunge ca să vedem unde ne duce uniunea, periclitînd naționalitatea ; ci, fiindcă cultura fiecărui popor astăzi e măsura fericirii și a siguranței lui doară mai mult decît a fost oarecînd, să cercetăm mai deaproape legătura culturii și a libertății naționale.

XLVIII. Poporul, care cunoaște că lumina științelor și a artelor mai mult nu poate fi proprietatea unor clase privilegiate, ci trebuie să se facă bun comun a toată națiunea, acela trebuie să facă din cultură negoț comun a toată națiunea. Să cercăm la popoarele luminate, care sînt mijloacele culturii ? și vom afla că acele sînt școalele și institutele *naționale* pentru științe și arte, iară mijlocul culturii politice în specie îl aflăm în universități ; universitățile nu sînt nicidecum mijloc arbitrar, ci sînt un mijloc necesar, dictat de aceeași îndegîntă⁸ firească a popoarelor chemate la viața politică, care i-au învățat pe oameni a semăna și a coace pîine ca să trăiască : numai de la universități se poate aștepta jurisprudență luminată, de la școale și institute naționale cultura națiunii ; însă chiar pentru că cultura e puterea cea mai tare pe pămînt și e o cetate nouă a unității naționale, națiunea întreagă trebuie să-și împreune puterile întru ridicarea acestor așezăminte și să facă negoț comun din cultură, de vrea să se bucure de fructele ei ca de un bun comun ; însă cum se va putea apuca națiunea de acest negoț comun fără de limba națională ? Să luăm de exemplu, că guvernul republicii franceze demandă învățătorilor de prin institutele țerii, ca să nu mai facă învățăturile în limba francească, ci în cea latină ; să zicem, că tot asemenea demandă și guvernul englesc, guvernele italice și germane : ce ar urma din această strămutare ? Nu zic că învățătorii acestor națiuni luminate n-ar fi în stare a face învățături și în limba latină, dar mă leg, că n-ar trece mult și universitățile acestor popoare n-ar fi mai luminoase decît liceul catolicilor din Cluj ; îndată ai vedea că nu le e îndemină nici învățătorilor, nici învățăceilor a cugeta în limba lui Cicerone ca în limbele lor, mintea s-ar osteni sub greutatea cea străină, știința din zi în zi tot mai mult s-ar întuneca, s-ar face mai grea de învățat și mai ușoară de uitat, toate regiunile ei, și cele mai luminoase, s-ar umplea de erori, cum era pe timpul despotismului limbii scolastice, și rătăcind odată mintea de la calea cea adevărată, ar trece cente de ani pînă și-ar veni în ori, ca să-și cunoască rătăcirea ;

religiunea s-ar îngropa în fanatism și filosofia n-ar fi în stare să ridice piatra de pe ușa mormintului; invențiunile și descoperirile în arte și în știință ar înceta îndată; industria și comerțul, care numai la lumina științei înfloresc și numai arta le poartă, mult s-ar împiedica și parte ar cădea cu totul; starea cea înfloritoare a omenirii de astăzi s-ar vesteji, sentimentul de libertate ar amorți și la națiunile libere, de n-ar mai rămânea cine să lucreze pentru desjugarea națiunilor aservite. Însă eu vă asigur, că națiunile aceste luminate niciodată nu vor lua limba străină pentru învățătură; ci vor demonstra totdeauna, cu consens universal, că natura pentru aceea i-a dat limbă fiecărei națiuni, ca să se folosească cu aceeași în toate negoțele vieții, precum i-a dat picioare omului ca să umble pe picioarele sale, urechi ca să auză cu urechile sale, ochi ca să vadă cu ochii săi; vai de omul pe care îl poartă altul, vai și de națiunea care nu umblă pe picioarele sale sau nu vede decit cu ochii altei națiuni: niciodată nu va pătrunde raza de cultură la creerii acestei națiuni, ci va rămânea pururea întunecată ca orbul și servă națiunilor răpitoare.

XLIX. Așa vor păți românii, dacă vor băga limba ungurească în școalele naționale; și cu atît vor merita mai mult desprețul lumii, fiindcă trăim în secolul luminilor, vedem descoperirile ginților luminate, ne spun toate acestea că cultura lor cea adevărată numai de atunci se începe, de cînd au început a învăța în limbele naționale. Anglii ne arată că cultura lor nu se poate înainta decît englește, a francilor francește, a italienilor italienește, a germanilor nemțește, și în urmă ungurii strigă de răsună toată lumea, că națiunea ungurească nu se poate cultiva decît ungurește; ce absurditate ar fi din partea românilor, cînd ar zice în contra consensului tuturor ginților: Așa este, că românul încă nu poate învăța, nici i se cade a se cultiva, fără numai ungurește. Dacă vor învăța tinerii românilor la școale ungurești, nu vor fi nici de un folos națiunii române, pentru că în școalele ungurilor se vor deprinde ca să-i învețe pe unguri, nu pe români. Știm cită împedecare a fost pînă acum pentru cultură limba latină, ca limba învățămîntului, și, afară de aceasta, pentru români lipsa școalelor naționale; cit asudau tinerii românilor și ne miram de unde vine, că au atît de puține cunoștințe; și pînă acum românii tot au mai învățat și în limba lor, cel puțin în Blaj; dar dacă se vor propune toate științele în limba străină, ce lumină poate să aștepte națiunea noastră de la atari școale? E lucru cunoscut, că preoții ungurilor reformați sînt mai buni oratori decît ai catolicilor și ai românilor, pentru că învață științele și arta retorică în limba națională din tinerețe: ciți oratori și poeți cu renume ar fi creat școalele Blajului, cînd ar fi învățat a perora tinerimea noastră nu numai *pro Milone* și *pro domo sua*, ci și pentru națiunea noastră, nu numai latinește contra răpirilor lui *Verres* și a conjuratului *Catilina*®, ci și românește asupra tirăniei sub care gem românii! Ci să nu vă îndoiti cituși de puțin, că dacă nu vor avea românii școale naționale, cu limba lor pentru toate ramurile cunoștinței omenești, nu vor avea în etern nici politici, nici juriști, nici advocați buni, nici oratori și poeți, care să răspundă numelui lor; literatura noastră încă nu va apuca nici

„Vai de națiunea
care nu umblă
pe picioarele
sale“

Cultura
și limba
națională,
în școale
naționale

odată peste mediocritate, ca și cunoștința limbilor clasice; și tot tezaurul cunoștințelor anticității și al lumii de astăzi numai cu ajutorul limbii naționale se poate câștiga. Cum va detuna deputatul națiunii în contra despotismului în adunări, dacă nu se va învăța din tinerețe a-l cunoaște și a-l urî; cum se va aprinde de amoearea libertății, când se va naște serv altei națiuni? Școalele ungurești vor smulge din piepturile tinerilor națiunii noastre și amoearea aceea care o plantase într-insele matrele române; și cu cit vor învăța mai mulți români la școale străine, cu atit va perde națiunea mai mulți fii; lăcomia onorurilor și folosul privat îi va trage către străini, ei vor ama numai limba ungurească, se vor încinta de frumuseșile acesteia și vor admira faptele națiunii ungurești, pentru că numai aceste le vor cunoaște toată viața și dorul lor va fi legat singur de națiunea care-i va amăgi cu frumusețea și cu bunătățile sale, de națiunea română nu-i va mai lega nimic, rupindu-se odată legătura cea dintii și cea din urmă a limbii naționale.

Românii
să se unească
între sine

L. Drept aceea, dacă-și vrea cultura oarecare națiune, să se unească, ce e drept, însă nu cu altă națiune, care vrea să-i iee naționalitatea dimpreună cu cultura care o are, ci să se unească mai întâi cu sine însăși, ca să se apuce de cultura națională cu puteri unite. Ce se ține de români, ar fi nebulie, dacă s-ar lăpăda de naționalitate și — și s-ar uni cu ungurii pentru cultură. Înțelepciunea spune că românul să se unească cu român, germanul cu german, schiau cu schiau, pentru înaintarea culturii. Așadar românii mai întâi să se unească între sine spre acest scop de la Nistru pin'la Em, și de la Em pin'la Tisa; apoi să se unească cu celelalte familii romane, pentru identitatea limbii și cumnăția cea firească a cugetelor și a sentimentelor. O însoțire ca aceasta poate să aibă loc, și fiind oarecare națiune împărțită sub mai multe guberne, fiindcă n-are fire și tendență politică, ci este destinată singur spre înaintarea culturii umanității, pe calea cea firească a naționalității oricărui popor. Așa îi vedem pe germani și italieni foarte uniți întru înaintarea științelor și artelor, cu toate că sint despicați în mai multe guberne; însă unitatea limbii îi leagă pe toți, fire-ar sub guvern de sultan au republican.

Însemnătatea
limbii naționale

LI. Iată ce însemnătate are limba națională la toate gințile: ea regulează mișcările vieții la toate, ca creerii mișcările trupului, le însuflețește și le înalță, dacă o stimă cum se cade; lipsa ei le duce la barbarie, dacă nu știu să se servească cu ea, numai în brațele ei crește arta și știința, numai cu aripile artei și ale științei zboară industria și negoșul, numai în aceste grădini înflorește fericirea națiunilor, deci care zice că națiunea română se poate cultiva și în școlile streinilor, acesta va ca să rămână oarbă și șerbă altor națiuni: „*hic niger est, hunc tu Romane caveto*“¹⁰.

Ce vor
„advocații
uniunii“?

LII. Acum să vedem cât adevăr cuprinde în sine acea teorie faimoasă a politicilor din Buda-Pesta, și a celor dimpreună cu ei advocați ai uniunii, care zic că, precum cere unitatea statului uniformitate de drept, așa cere neapărat și uniformitate de limbă pentru legi, pentru înlesnirea guvernării,

pentru știință, și cum că celelalte limbi nici din acea cauză nu se pot suferi, pentru că acele nu sînt culte deajuns.

LIII. Un guvern de fiare sălbatice ia numai zeciueala din inimile cele blinde, și apoi le lasă să cînte, să răgească, să sboare și să se guberne fiecare după firea speciei sale. Deci un guvern de oameni e mai sălbatic decît fiarele, dacă nu suferă limbile altor națiuni, și pe acestea a se guberna fiecare după natura și indigențele sale. Însă mintea cea sănătoasă nu poate aproba atare stat. Dacă e de lipsă ca să fie state pe pămînt, și dacă e statul tocmai o necesitate de la natură, atunci statul fără de îndoință numai pentru aceea e de lipsă, ca, fiind în stat, oamenii să se poată apăra mai ușor întrînsul, decît afară de stat; adică: statul e un așezămînt omenesc spre apărarea persoanei și a bunurilor omenirii. Cînd zic că e așezămînt omenesc, atunci voi să înțeleg că nici nu e așezămînt îngeresc mai presus de fire, nici nu trebuie să fie institut diavolesc, iad înghițitor de libertate și spaima ginților nepuțincioase; cînd zic spre apărarea *persoanei*, atunci înțeleg totdeauna și libertatea și onoarea, căci oamenii fără libertate și onoare mai mult sînt vite, care acum trag în jugul unui, acum într-al altui tiran, decît oameni; cînd zic spre apărarea *bunurilor*, atunci înțeleg nu numai mîncarea și băutura, îmbrăcămînta și locuința, ci, afară de libertate, înțeleg și limba, căci cine va zice că limba e numai un lucru de prisos pentru oameni și națiuni, și că ar fi mai bine de oameni cînd ar fi muți? cînd vorbesc de *omenire*, atunci înțeleg toate națiunile, căci cine va zice că națiunile nu sînt părțile omenirii? în urmă, cînd zic *națiune*, atunci înțeleg persoana unui popor întreg, care e legat între sine cu aceeași limbă și datini, căci cine va zice că natura i-ar fi desbrăcat pe oameni de demnitatea de persoană, cînd i-a unit într-un corp național cu legăturile frăției acestei minunate?

LIV. Dacă odată e persoană fiecare om, atunci nu poate să fie un om mai persoană decît altul, prin urmare nu poate să zică către alți oameni: „*Eu sînt statul, voea mea e lege pentru toți*”. Dacă e persoană oricare națiune, atunci o națiune nu poate fi mai persoană decît alta, prin urmare nu poate să zică către celelalte națiuni din același stat: „*Numai eu sînt statul, numai limba mea poate fi limbă diplomatică*, iar ale voastre trebuie să se smulgă ca neghina din grîu; eu singură voi pune direcțori fără să întreb pe turmele neungurești ce păcurari să le pun, nu mă voi uita dacă vă veți putea înțelege cu ei sau ba, dacă veți avea încredere în ei sau ba, pentru că eu am voe și putere să așez pretutindenea oameni credincioși planurilor mele; și voi n-aveți să mă întrebați, de ce fac așa, ci voi sînteți datori numai să ascultați și să dați dare și ostași”. Omul ce umblă să ucidă pe altul și-a pierdut dreptul de a fi suferit în societatea omenească; așa și-a pierdut dreptul de a fi suferită între națiunile de pe pămînt și națiunea care lucră spre stîngerea altora după atari maxime; o națiune cuminte recunoaște drepturi și obligațiuni împrumutate și nu provoacă pe altele, ca să se apere de ea ca de o fiară sălbatică. Bine a dispus natura, ca libertatea omului să nu fie restrînsă, decît pînă cînd este aceasta sub guvernul cel firesc al părinților săi, care nu-i cade greu nimănui, tocmai pentru că este firesc; iar dacă iese

„Omenire”
și
„națiune”

Despre
egalitatea
națiunilor

și

„libertatea
lor de a se
dezvolta
fiecare
după firea
sa...”

de sub guvernul părintesc, natura nu va ca să fie un om serv altui om, ci va să fie liber în toată viața, ea vrea, ca mai mulți oameni liberi să facă comunități, sate și state libere, și aceste să se gubezneze de guverne așezate cu votul tuturor liberilor, după legi puse de universitatea tuturor liberilor, nu cu mandate.

LV. Cu această egalitate a națiunilor e legată strins libertatea lor de a se dezvolta fiecare după firea sa în toate părțile vieții statului. De aci urmează că pe lângă toată unitatea statului nu este de lipsă nici uniformitate de drept, cu atât mai puțin uniformitate de limbă. Ce e drept, se zice, că dacă n-ar fi atâtea drepturi într-un stat, cum sînt de ex. în Austria : drept austriac, unguresc, săsesc, afară de cele bisericesti, al căror număr e și mai însemnat ; ci dacă ar fi numai un drept în tot ținutul statului, prin aceasta ar crește amoearea cetățenilor către patria comună ; din contră, varietatea drepturilor particulare micșorează amoearea către aceeași și flăcesce¹¹ statul. La aceasta au observat de mult politiciii cei mai mari, că sănătatea statului, ca și a altui corp organic depinde de la proporțiunea părților și a întregului, în care se face dreptate fiecărei părți. Un cetățean, o cetate, o provincie poate să-și uite de statul de care se ține, asta e o întimplare de toate zilele, dar contranaturală ; însă amoeare adevărată numai către un stat ca acela pot să aibă cetățenii, în care toți iau parte la toate negoatele statului. Este o părere falsă, dacă crede cineva, că dobîndește statul, dar nimicește formele individuale ; cînd ar putea crea cineva în toată urbea, în tot satul un sentiment, încît să se țină mărșoricare că e membru al statului : prin aceasta întregul statului ar dobîndi putere nouă ; așa dobîndește și prin drepturile particulare, cînd aceste sînt puse de voia cea universală a popoarelor diferite ; din contră, impunîndu-le un drept, care nu răspunde firii lor, înceată a lua parte la lucrurile statului, se înstrăinează de către el și-l părăsesc (*Savigny*)¹².

Împotriva
„despotismului
limbistic”

LVI. Deci dacă unitatea statului nici atât nu cere, ca să fie același drept în tot ținutul statului, cu atât mai puțin cere ca să fie numai o limbă acolo unde sînt mai multe. Unde e locuit statul numai de o națiune, ar fi nu numai asuprire pe toată națiunea, ci și absurditate mare a adopta o limbă moartă sau străină pentru legi și guvernare, cum era pînă acum limba latină ; asemenea asuprire și absurditate face națiunea, care cearcă a-și impune limba pe cerbiciea altor națiuni într-un stat ca Ungaria, care nu stă numai din unguri, ci din milioane de schiai, români și germani. În specie legislațiunea statului poliglot tocmai nu cere unitate de limbă, din contră, chiar și despotul cel mai tirănos încă e constrins a-și publica mandatele în limbile tuturor, ca să le poată urma ; cu cît mai virtos trebuie să recunoască libertatea limbilor un stat liber, de la care se cere mai mult și în căutarea aceasta, decît de la un despot ; acesta pune legi singur, după plăcerea lui ; voia lui este lege pentru toți ; iară în stat liber nu poate să fie lege aceea ce voește numai un om sau o națiune, ci trebuie să fie lege ceea ce voește și dorește tot poporul, toate națiunile ; putea-va însă națiunea să-și descopere voia și dorințele, fiind oprită să ne vorbească în

limba sa, fiind încuiată gura reprezentanților săi cu lăcatul altei limbi? Fiecare națiune are interesele sale; asupra acestora trebuie să se sfătuiască în adunările comunităților, în adunări mai mari naționale și în adunarea comună a mai multor națiuni; însă ce discuțiune poate să se facă unde nu e libertate de vorbit în limba care o știe națiunea; poate-se combina cu scopul legislațiunii liberale această condamnare la tăcere a unei națiuni întregi? Nici nepracticabilitatea aceea n-are loc, la care provoacă unii zicînd că nu e cu putință să se vorbească în mai multe limbi într-o adunare. De ce să nu se poată face în Ardeal și în Ungaria aceea ce se poate aiera? În adunările Elveției se vorbește în trei limbi: franceză, italiană și nemțească; în ale Belgiului iartă legea să vorbească în limba belgică și franceză; în Sardinia italiană și franceză. Și iată, că ungurii nici sînt mai liberi, nici mai fericiți decît aceste popoare luminate, ba sînt foarte departe de ele cu toate cele.

LVII. Dacă și-ar propune cineva să se facă o carte de legi precisă și frumoasă ca Corpul Jurului Roman, atunci putem zice cu *Savigny*, că nici germanii n-au limbă pentru acest scop măreț, cu atît mai puțin ungurii; însă cînd vine vorba că și acele națiuni au lipsă de guvernare în oarecare formă, care n-au limbă cultă ca latina, atunci nu e mai mare absurditate pe lume, decît apologia despotismului limbistic, că limba cutărei națiuni n-ar fi matură pentru legi și pentru guvernarea poporului; dacă ar trebui să aștepte cineva cu punerea legilor și cu guvernarea pînă ce se va cultiva deplin oarecare limbă, atunci poate tot sta cu nebunul pe termure, așteptînd pînă va decurge rîul ca să treacă, că rîul și cultura limbii vor curge în etern și niciodată nu se vor fini. Dacă nu sînt chemați încă nici germanii la carte de legi, cu atît mai puțin sînt mai chemați ungurii decît românii; să ne uităm la limba legilor din *Aprobatele* și din *Compiletele* ungurilor; ce va să zisă, *sectájdán lévök, oldh natio, patidálttnak, recepta religio; exequáltassék, articulusinkat in toto et per omnia cassdljuk, annihildljuk, tolládljuk, ha impingáldnának convincáltassanak toties quoties exequáldjk ez articulus poendt, a causansoknak causájdokbol emergálando poendkbol ráta portiojok a' Decretum tartása szerént*" etc.; apoi: „*causádkban procedádni, contri-budlni a civilis fundosokrol*" etc.; încă și: „*az oldh Vladica, oldh popák, czinteremejeket, beszerikájdokat, articulus a' lipitorokrol*" ș.a., ce cultură de limbă va afla cineva în acest gallimatias, de care sînt pline *Aprobatele* și *Compiletele* oriunde le deschizi? Se pot ungurii gloriá cu acest amestec de la turnul Vavilonului, ca cu o Minervă născută deadreptul din capul lui Joe, ca să caute cu despreț la limbile altor națiuni mai culte decît a lor? Ce să facă dară germanii, ungurii, românii, schiaii, neavînd nici unii limbă matură pentru legi, accepta-vor latina cea moartă au altă limbă străină? Aceasta însă n-ar fi înaintare, ci regres și asuprire; mintea cea sănătoasă le îndeamnă pe toate, ca să se apuce de jurisprudență oricare cu limba sa; națiunile să se suferă una pe alta pentru binele comun al tuturor, ca să se guberne fiecare pe sine însăși, și atunci își va afla oricare cuvinte pentru dorințe, și politiciii încă vor avea limbă cultă deajuns pentru carte de legi.

Limba
din
Approbatas
&
Compiletas

Pentru ce
îi impune
de o tismul
limba sa...?

Însă despotismul nu-și impune limba sa pentru ca doară n-ar fi culte celelalte limbi pentru scopul public; căci de aci ar urma ca să facă chiar din contră, adică ca să le dea ocaziune de a se cultiva; ci el vrea ca națiunile să-și uite cu încetul și de numele libertății, ca apoi la urmă să se stingă dintr-insele și sentimentul de libertate; pentru aceasta oprește națiunea despotică pe celelalte, ca să nu-și ridice școale naționale, zicînd că: științele înalte nu se pot propune decît în limba ei, căci ea nu vrea ca să se lumineze și altele, ci vrea să rămîn oarbe și surde la toate măsurile egoismului ei; pentru aceea oprește adunările și le leagă de limba sa, ca alte națiuni să nu se poată consulta despre cele ce le-ar fi de folos; pentru aceea pune legile numai în limba sa, ca celelalte națiuni să nu le înțeleagă și să fie constrînse totdeauna a întreba pe străini ce vor; pentru aceea pune diregători străini ca să nu se poată înțelege cu ei alte națiuni, ci să fie constrînse a alerga într-al zecilea sat, pînă vor da de cineva care să le înțeleagă vorbele și să le traducă hîrțiile; nu-i ajunge că dă dare și-i face leafă diregătorului, pentru ca să răspundă și el deplin numelui și datoriei sale, ci afară de aceasta trebuie să cumpere și traducerea hîrțiilor, care ar fi obligat să le facă diregătorul însuși în limba aceluia, pe care îl ating; într-adevăr atare guvern cu măsurile acestea nu dorește nimic mai puțin, decît a ușura pe popor; el își cearcă comoditatea sa, nu binele poporului, și aceea o îmbracă în vestmintul binelui public, care nu i se șede, zicînd că înlesnirea guvernării cere unitate de limbă, necutezînd a sta înainte cu comoditatea asupritoriului.

„Diregătorii
sînt pentru
popor,
nu poporul
pentru
diregători”

LVIII. Au nu s-ar cuveni mai bine scopului societății, păcii și fericirii națiunilor conlocuitoare, ca unde vor fi numai unguri, acolo și diregătorii să fie numai unguri; unde vor fi numai români, acolo diregătorii încă să fie numai români; unde vor fi mestecați, acolo diregătorii încă să fie mestecați, pentru ca să răspundă lipselor poporului, fiindcă, după mintea sănătoasă, diregătorii sînt pentru popor, nu poporul pentru diregători. Ce va zice poporul dacă îl va întreba cineva, care dreptate îi este mai efîtină: ceea ce se face într-ascuns cu scrisorile de sute de coale, care nu le vîd nici odată părțile litigătoare și se tragă zeci și sute de ani; sau care se finește mult în două-trei zile, vorbind părțile în limbile lor, în vederea și auzul tuturor. Și care guvernare este mai ușoară: cu diregători și cu limbă străină, sau cu limba sa și cu diregători aleși de popor din sinul său? De ce să nu poată fi mai multe limbi în administrațiune de aci înainte, cînd știm că pîna acum au fost în uz mai multe limbi la dicasteriile acestei țări, și nefericirea țării n-a venit de la mulțimea limbilor, ci de la mulțimea privilegiilor. Iară ce se ține de limba română, aceasta e limbă oficioasă de cente de ani la toate scaunele de judecată ale protopopilor și la consistoarele românilor din Ardeal (*Acî adauge Barițiu*: „și limbă politică în Principatele române”); pentru ce să nu fie dar matură pentru legi și guvernare, cînd sînt tipăriți într-însa codici de legi și mulțime de alte cărți?

LIX. Tăcem alte argumente mai mult curioase decît serioase ale unguirilor, precum sînt de exemplu: că unitatea limbii o ar cere și unitatea coroanei ungurești, și datoria de a se conserva pe sine, și altele asemenea;

le tăcem, deoarece coroana cea adevărată a țării, ce se zice acum Ungaria, nu sînt cercurile de metal cele de la papa Silvestru, care încă se văd a fi date dimpreună cu simbolul : *Regnum unius linguae imbecille est*, așadar nu spre stingerea altor națiuni; ci națiunile care locuiesc pe pămîntul Daciei și al Panoniei : aceste sînt coroana cea adevărată a țării, și ale acestor coroane sînt drepturile acele mari, de care nimănui nu-i este iertat a se atinge. Cu datoria ungarilor, de a se conserva pe sine, ca să nu peară pentru puținătatea lor, nu este legat dreptul de a-i înghiți pe români și pe schiai; cine poartă culpa, dacă a ajuns naia¹³ ungurească între Scila și Caribde; ce ursită rea îi împinge, ca să ridice asupra-și toate vînturile, cînd ar trebui să le aline; să minie pe toți zeii, cînd ar trebui să-i îmblînzească; ce politică e despre partea lor, de se pun cu atîtea puteri în contra națiunilor, cu care ar trebui să lege cele mai tari legăminte, ca să-și apere ființa comună de dușmani comuni?

LX. Din toate aceste urmează, că unitatea limbii în statul poliglot nu o cere nici unitatea statului, nici unitatea legislațiunii, nici înlesnirea, iefinătatea și repeziunea guvernării, nici starea culturii altor limbi; ci o cere, precum am zis, numai comoditatea despotismului și cugetul lui cel nelegiuit, de a răpi libertatea națiunilor, ca să domnească preste ele.

LXI. Deci națiunea ungurească nu poate să pretindă privilegiu preste alte națiuni nici în respectul limbii, ci trebuie să se mulțumească și ea cu egalitatea și cu dreptatea. Numai pînă unde ține dreptatea e umanitate; dincolo de dreptate locuiesc fiare sălbatice. N-are națiunea ungurească nici un scop necesar, nici o indigență adevărată, care să nule aibă în aceeași măsură și celelalte națiuni. Pofta domnirii peste celelalte nu e indigență adevărată, ci numai paroxism de friguri, care lăsînd-o odată, va peri și cel apetit spurcu de a înghiți pe alte națiuni. Dacă au lipsă ungurii să vorbească ungurește în adunările lor — și care tiran ar fi atît de nebun ca să-i facă a vorbi în limba care nu o cunosc, — au și românii tot aceeași lipsă; cum încap dar aci limba diplomatică? Dacă nu-și pot închipui ungurii, cum să-i guberne oarecine cu diregători străini și cu limba străină, care nu o înțeleg; românii încă nu văd, pentru ce să fie lipsa ungarilor mai înțefitoare decît a românilor, și în căutarea asta; deci dacă e și aci tot aceeași lipsă și tot același drept egal, unde este temeiul privilegiului limbii lor? Dacă-i constrînge natura pe unguri cu necesitatea cea mai imperioasă, ca să învețe în limba lor toate de la alfa pînă la omega, tot aceea natură îi face și pe români, și tot cu asemenea necesitate și tot pentru asemenea scop, ca să învețe românește. O natură le-a născut pe toate națiunile, o amoare le-a vărsat în inimă spre limba lor, un sentiment de onoare bate în inimile tuturor, și un scop le-a prefapt tuturor și acest scop nu se poate ajunge, dacă va domni una peste alta, ci numai domnind drept egal peste toate. Unde are aci loc privilegiul oricărei limbi pînă cînd va sta numele de drept și de libertate pe pămînt? sau doară ungurul are privilegiul și spre a-și ama limba mai ferbinte decît românul pe a sa, și ca să fie mai superb cu originea sa cea schitică, decît românul cu cea ita-

Coroana
cea
adevărată
a țării...

„Numai
pînă unde
ține dreptatea
e umanitate“

Naționalitatea,
„ea
este
mama
noastră”
de 17 secole

lică ? Pînă cînd nu se va stînge sentimentul de amoare și de onoare din piepturile tuturor românilor — nici decum !

LXII. Așa este, fără de naționalitate nu e libertate, nici lumină nicăiri, ci pretutindeni numai catene, întuneric și amorțire ; ce este apa pentru pești, aerul pentru sburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceea e naționalitatea pentru oricare popor ; într-însa ne-am născut, ea este mama noastră, de sîntem bărbați, ea ne-a crescut ; de sîntem liberi, într-însa ne mișcăm ; de sîntem vii, într-însa viem ; de sîntem supărați, ne alină durerea cu cîntecele naționale ; prin ea vorbim și astăzi cu părinții noștri, care au trăit înainte de mii de ani ; prin ea ne vor cunoaște strănepoții și posteritatea peste mii de ani ; naționalitatea e îndemnul cel mai potent spre lucrare pentru fericirea genului omenesc ; pe care nu-l trage inima a lucra nici pentru a națiunii sale glorie și fericire, acela nu e decît un egoist pentru umanitate, de care e păcat că l-a decorat natura cu formă de om ; naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul salutei noastre venitoare ; numai libertatea aceasta n-a răpit-o pînă acum nici un barbar de la români, după ce le-au luat toate ; de 17 cente de ani se luptă genul român în depărtata Dacie cu toate turmele barbarilor, și ancora aceasta a ținut naia româna în contra tuturor valurilor, de nu s-a cufundat în abisul peririi cu barbarii dimpreună. Și iată că uniunea cu Ungaria acum va să frîngă și să smulgă această ancoră de mîntuire, va să strice acest organ al vieții românești, va să răpească de la români și libertatea cea mai de pe urmă. *Asta e uniunea pentru români !* Pentru unguri e viață, moarte pentru români ; pentru unguri libertate nemărginită, pentru români servitute eternă. Unindu-se națiunea română cu Ungaria, nu va avea nici școale, nici direcțori naționali, care să poarte grije de școale și de interesele naționale, nici chiar biserică națională ; toate aceste se vor boteza a doua oară pe nume unguresc, toate se vor înbrăca în vestmint unguresc ; din oara în care se va declara națiunea pentru uniune, se va învoi la perirea sa însăși ; ea va începe îndată a se stînge și a peri ca un arbore fulgerat ; atunci nici om, nici Dumnezeu nu-l mai poate scăpa pe român de perire națională ; pentru că învoindu-se la sentința morții sale, va arăta că preoții români erau trecuți de mai nainte la idolii gînte străine, patricii lor erau cumpărați, poporul vindut și toată națiunea era moartă mai dinainte, și ungurii acum îi fac numai îngropăciunea cea de batjocură.

Uniunea
pentru
români
înseamnă :

LXIII. Și într-adevăr, cine ne-ar putea scăpa de perire, cînd Dumnezeu astăzi nu mai învie morți ; doară se încrede cineva în cultura de astăzi a românilor, că se va înfrunta cu toate atentatele ungurești ; ci rău s-ar înșela românii, cînd și-ar cerca scăparea într-astă cetate fără de muri și părăsită de custozi. Sau nu pentru aceea vreau ungurii să facă țeară ungurească și din Ardeal, ca apoi să poată prefăce toate institutele de cultură ale Ardealului în institute ungurești ? Ce va fi de literatura noastră, cînd vor fi îndreptate în contra ei toate tunurile ungurismului, ca să o sufle în vînt „*ut corpora lente augescunt, cito extinguuntur, sic ingenia studiaque oppresse-*

ris facilius quam revocaveris" (Tacitus, *Agric. C. III*) ? Sau doară să așteptăm pînă își vor uita și limba toți românii, ca atunci să vadă și orbii și să zică : „Acum vedem și noi, că zău uniunea asta a fost periculoasă pentru români !”. Dar ce va folosi atunci strănepoților degenerați, că vor cunoaște rătăcirea părinților lor celor fricoși și ticăloși, ce le va folosi, cînd acum ii va fi răpit cu sine torentele ungurismului, de nu se vor mai putea întoarce înapoi ; în deșert se va mira posteritatea, cum de n-am cunoscut noi, că fiecare națiune numai atîta onoare și valoare are înaintea statului, cîtă onoare și valoare are limba ei ; în deșert se va mira cum de n-am văzut noi în secolul luminilor și al naționalității ce este naționalitatea ; cum n-am prevăzut perirea gînteii noastre, cînd ungurii ni-o spuneau cu zeci de ani mai înainte, că vor să-i stingă pe români. Așa posteritatea română se va mira de nesimțirea noastră și ne va blăstăma în morminte, căci am ascultat cu nepăsare sentința de moarte a gînteii noastre, căci n-am recurs chiar și la cele mai din urmă mijloace pentru apărarea numelui român, căci nu ne-am ridicat toți pentru unul și unul pentru toți, ca să depărtăm de la strănepoți această infamie nemeritată ; au nu era lucru mai strălucit și mai măreț înaintea oamenilor și a dumnezeilor ca să ne oștim pentru nemurire și mai bine să descindem toți în morminte la părinții noștri încoronați cu glorie, decît să lăsăm o infamie sempiternă ereditate nefericiților noștri strănepoți ; ce limbă poate să spună amarul, care-l suferă numai în trei zile omul condamnat la moarte, dar apoi amarul unei națiuni cine îl va spune, pe care o ar vinde fiii săi cei înțelepți ? Ce condei poate să descrie durerile celui îngropat de viu ; iată, el se deșteaptă în mormînt, își mușcă buzele și-și roade mîinile de desperațiune, că nu-i lucește nici o rază de scăpare în fundul mormîntului ; ci durerea celui nefericit e scurtă ; iară durerea unei națiuni ce merge spre perire va trece împreună cu istoria din secol în secol și de la generațiune la generațiune, cînd nu se va mai auzi nici o vorbă română între Olt, Mureș și Tisa, cînd sunetele cele dulci ale limbii noastre se vor fi schimbat demult în sunete barbarice amorțite, cînd nu se vor mai gloriă strănepoții celor de astăzi, cum că sînt viță de sub cerul cel blînd al Italiei, cînd le va fi rușine de memoria Scevolicilor, Brușilor, Scipionilor și vor jura poate că se trag deadreptul din turmele lui Atila ; atunci sapa și aratul barbarului va scoate din pămînt cite o peatră romană, ca să mărturisească, cum că petritele au mai multă simțire de venerațiune către memoria națiunii celei dintîi, care a figurat odată în lume, decît milioanele de legionari, pe care ne-au așezat aci Traian, ca să custodim nemoartă gloria numelui roman ; și noi în loc să o mărim, o am micșorat, o am întunecat, o am vindut, și împreună cu națiunea o am îngropat în anul 1848 !

Pentru
apărarea
numelui
de român

LXIV. Deci să considerăm bine, dacă nu voim a lăsa atita jele după noi, să considerăm, cum au petrecut părinții și străbunii noștri sub domnirea ungurească ; cum n-au vrut ungurii a respecta drepturile românilor nicio-dată ; cum s-au adoperat din contră totdeauna a-i turbura între sine cu

Deci să
considerăm
bine :

Ce să
facă
românii :

tot genul de uniuni înșelătoare, cu tot genul de promisiuni mincinoase ; și în urmă, cum că libertățile uniunii ungurești pentru români nu sînt libertăți adevărate, ci numai amăgiri, cu care îndulcesc veninul uniunii, ca să-l facă plăcut la beut ; atunci urmează de sine, *ce să facă românii în aceste împrejurări*. Mie mi se vede a fi de lipsă ca :

„să se
unească cu
națiunile care
recunosc
libertatea
națiunilor și o
respectează
în faptă”

LXV. (I.) Ce se ține de întrebarea uniunii : Adunarea să răspundă sărbătorește, după data marilor noștri străbuni, cum că : *Senatus et Populus Daco-Romanus, beneficii et injuriae memor esse solet. Coeterum Ungaris, quoniam non poenitet, delicti gratiam non facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerint*”, adică : „*Senatul și poporul daco-român țin minte facerea de bine și nedreptatea. Pe unguri, fiindcă nu le pare rău (de relele ce i-au făcut, ci încă vreau a-i face un rău și mai mare, nu-i iartă) : uniune și amicitie va lega cu ei, cînd o vor merita*”. Așa, numai cînd o vor merita, atunci să lege uniune și amicitie românii cu ungurii, adică cînd vor recunoaște libertatea națiunii noastre, cum pretind ei de la români și de la alte națiuni, ca să le recunoască libertatea lor. Numai după ce va fi constituită și organizată și națiunea română pe temeiul libertății egale, atunci să facă federațiune cu ungurii pentru apărarea comună, cum face o națiune liberă cu altă națiune liberă. Fără condițiunea libertății egale, românii să nu păsească cu ungurii la nici un gen de uniune, ci să se unească cu națiunile care recunosc libertatea națiunilor și o respectează în faptă. Orice chemare la uniune afară de condițiunea libertății naționale e chemare de servitute, la care toată națiunea liberă va răspunde cu despreț, va protesta sărbătorește în contra ei și se va apăra. Așa se cade să facă și românii.

Adunarea
să proclame
libertatea și
independența
națiunii române

LXVI. Acest lucru mi s-a părut cel mai greu, ca românii înainte de toate să-și facă rațiunile cu uniunea aceasta și să se declare, că-i cunosc pericolul și nu-l vor. Dacă s-ar declara românii pentru uniune, ar fi constrinși a merge orbește încătr-o i-ar duce ungurii, de sine n-ar putea lucra nimica pentru binele națiunii române.

LXVII. (II.) Fiindcă națiunea, adunîndu-se din toate părțile la această sărbătoare a libertății, arată că nu mai va a fi supusă altor națiuni, mi se vede a fi de lipsă, ca conștiința și voia aceasta a națiunii, adunarea să o îmbrace în vestmintul cel mai sărbătorește, adică *să proclame libertatea și independența națiunii române*.

Națiunea
română
v este
drept egal
pentru toate
națiunile
conlocuitoare

LXVIII. Aceasta așa o înțeleg : că națiunea română scutură jugul constituțiunii ungurești, care deoparte îi nimicea naționalitatea, de alta călca în picioare libertatea poporului ; națiunea română, proclamîndu-se, declară sărbătorește : că de aci înainte nu se va cunoaște obligată decît prin legile care se vor pune în dieta țării, unde va fi reprezentată și ca după dreptate și cuviință, și se va ținea datorare cu ascultare numai direcțiilor alese din sinul său ; națiunea română dă de știre națiunilor conlocuitoare, că vîind a se constitui și organiza pe temeiul național, n-are cuget dușman în contra altor națiuni, și cunoaște același drept pentru toate, voește a-l respecta cu sinceritate, cerînd respect împrumutat după dreptate ; prin urmare, națiunea română nici voește a domni preste alte națiuni, nici nu

va suferi a fi supusă altora, ci voește drept egal pentru toate : „*Jus semper quaesitum est aequabile, alioquin non esset jus*” (Cicero)¹⁴. Mai încolo :

LXIX. (III.) Fiindcă națiunea, ajungînd la conștiința libertății, de aci înainte nu se mai poate purta ca servitoarea altor națiuni ; ci va a se ținea și a se purta ca o națiune liberă ; mi se vede a fi de lipsă, ca obligațiunea aceasta și cu jurămînt încă să o întărească, adică : *Adunarea să depună jurămînt în numele a toată națiunea, că niciodată nu se va lăpăda de naționalitate-și ; ci o va apăra în etern cu puteri unite în contra tuturor dușmanilor și pericolelor, și cu puteri unite va lucra pentru viața, onoarea, cultura și fericirea ei în toți timpii viitori.*

Adunarea
să jure
„în numele
a toată
națiunea”

LXX. Jurămîntul acesta nu este decît simbolul uniunii, cu care i-a legat matrea natură pe toți fiii națiunii noastre atunci cînd li-a dat aceeași limbă, arătîndu-le, că precum sînt uniți cu limba așa se cade să fie uniți și cu inima la toate lucrurile, care sînt spre luminarea, libertatea și binele națiunii. Precum am arătat, națiunile conlocuitoare tot cu uniunile i-au stricat pe români, odată cu uniuni politice, apoi cu uniuni religioase, și românii au făcut, totdeauna acea eroare mare, că nu s-au unit între sine, ci, spre scăderea națiunii noastre, cu străinii ; aceasta nu trebuie să mai fie, precum nici aceea, că desfăcîndu-se adunarea, să se desfacă și această uniune frățească, care o serbăm astăzi cu atîta pompă și cu atîtea augurii ferici, pentru că libertatea nu se poate revindeca numai într-o adunare ; și revindecîndu-se, trebuie apărută și conservată în toate timpurile, așa-dară și unirea încă trebuie să înflorească totdeauna între români, ca mijlocul cel dintîi al revendicării și conservării libertății naționale, a cărui lipsă nu o poate plini nici un mijloc altul fără de uniune ; de aci se cunoaște necesitatea, ca adunarea să se lege sărbătorește, cu jurămînt în numele a toată națiunea, că precum e unită astăzi la un scop în această adunare, așa va rămînea unită în sempitern : va apăra existența și libertatea și va lucra pentru cultura și fericirea națiunii întregi cu puteri unite ; uniunea întărită într-acest chip va forma o putere națională, care va cîștiga respect națiunii române și înaintea acelor, care pînă acum n-au recunoscut nici o obligațiune către români (Aci strigară mai mulți din adunare : *Dar să ne unim, să nu mai fie uniți și neuniți între români*).

Chemare
la unire
frățească,
națională

LXXI. Fraților ! Să nu cugete cineva, că aș înțelege uniune dogmatică, confesională, religioasă, prin uniunea de care vorbesc. Scopul meu nu e a chema pe români la uniune confesională, ci la uniune națională, cu care au fost uniți între sine românii și atunci cînd nu erau pe pămînt formele religiunilor celor de astăzi, și vor fi și cînd nu vor mai fi aceste. La această uniune îi chem eu pe români cu toată seriozitatea, pentru că sînt convins din profundul inimii, că națiunea română nu s-a adunat aci ca să se facă unită sau neunită, ci ca să se facă liberă înainte de toate, apoi cultă și fericită ; libertatea însă nu e legată, nici se cade a fi legată de o religie sau de alta, ci trebuie să fie comună tuturor religiunilor : cel ce leagă libertatea de religie, n-are idee nici de libertate, nici de religie și merită compătimire, ca un fanatic rătăcit, sau despreț, ca un om răută-

Românii
să întărească
legătura unirii
naționale

cios. Deci eu zic, să nu încercăm nici o uniune religioasă, ca să nu turburăm uniunea aceasta frățască națională, care se află acum între români, fără de care nu se poate scoate la cale nici un lucru necesar spre restaurarea și înflorirea națiunii noastre; nu se poate turbura buna înțelegere a românilor cu nimic mai ușor, decât cu proselitismul religios, care i-a sfișiat pe români pînă la episcopul Ioan Bob; numai de cînd a încetat acest proselitism sub ultimii doi episcopi uniți, de atunci au pace românii și numai de atunci înfloresc între ei această frăție îngerească, care o vedem personificată în adunarea prezentă. Ce se ține de Unire și Neunire, acesta, ca un lucru al conștiinței, trebuie lăsat pe sufletul fiecărui român, fiecărei comunități, să vadă și să-și aleagă cu voe liberă dacă-i cere fericirea, cultura și pacea dinlăuntru, ca să fie unit sau neunit; ori-ce proselitism despre partea altora în acest obiect este crimă în contra păcii naționale. Cine poate asigura, că s-ar putea face o uniune ca aceasta religioasă într-o parte sau alta? Și cunoscînd misterul lucrurilor religioase despre o parte, iar despre alta fanatismul și măiestria celor ce își pescuiesc folosul în turbure la asemenea împrejurări, cine poate asigura că va sta mine și dacă s-ar face astăzi? Au nu se poate scula astăzi un Sofroniu, mine un Atanasie, ca să predice unul în contra uniunii cu pălăria în bită, celălalt pentru uniune cu icoana sinodului de la Florența în rudele¹⁶ praporilor neunite? Și atunci ce va fi de pacea, cauza și fericirea națională? Așadar românii să nu încerce nici o uniune religioasă, ci să întărească legătura uniunii naționale, jurîndu-și credința că nici o împrejurare nu-i va abate de la cauza națională. Dacă vor rămînea românii în această uniune națională, atunci vor ridica cu puteri unite fonduri naționale, școli pentru comunități, gimnasilor, academii, universități, institute de arte, societăți de economie, de știință, și prin acestea își vor cîștiga respect și valoare în lume; îndată ce se vor apuca de aceste condițiuni necesare ale vieții naționale, vor vedea că problema națiunii nu se desleagă certîndu-se pe pămînt asupra unor lucruri, care nici în cer nu sînt definite, ci cum că la acelea se cer toate puterile națiunii, de ar mai fi încă împărțită în de două ori două confesiuni, pe care însă uniunea națională nu le supără; din contră, uniunea religioasă se luptă în contra tuturor confesiunilor și surupă și uniunea națională.

„Românii
să nu-și
mai
înceadă
cauza
episcopilor
singuri”

LXXII. Din această uniune sărbătorească și obligare către cauza națională urmează ca românii să nu-și mai încreadă cauza episcopilor singuri. De 150 de ani, de cînd cunoaștem mai deamănuntul întîmplările românilor, cauza națiunii române o au purtat numai episcopii singuri; și iată că națiunea pînă acum n-a făcut încă nici un pas înainte: ea trage și astăzi tot în jugul constituțiunii ungurești, în care trăgea la 1744, cînd dede pentru prima dată Inocențiu petițiunea pentru naționalitate. Ce este cauza? Pe Inocențiu l-au încurcat în proces, de a fost constrins a lua lumea în cap. Lui Aron i-au dat a înțelege că să nu iese din sfera sa cea preoțască la lucruri politice. Pe Rednic și pe Gregoriu Maior i-au abătut de la politică la predicarea uniunii. Pe Ioan Bob îl fac de se lapădă de cauza națională, care o așternuse însuși în numele națiunii la dieta din 1791;

această rugămintă a românilor din 1791 e cunoscută publicului, fiindcă o a tipărit încă atunci Eder sasul cu note, însă proiectul dietei de atunci, așternut Majestății, la rugămintea românilor, nu e cunoscut pînă acum ; în acest proiect de lege, zice dieta, că episcopul I. Bob a așternut două petițiuni, una pentru toată națiunea română, alta pentru clerul unit. (Ce ? doară clerul unit nu este parte a națiunii române, ca să fie necesară petițiune separată pentru el ?) ; dieta se apucă în preambulul proiectului a demonstra că românii de astăzi nu sînt strănepoții românilor vechi, afară de cei din Hunedoara, iară în proiect zice : că petițiunea aceasta nu cuprinde dorințele națiunii române, ci „*est foetus tantum quorundam inquietorum ingeniorum, id quod ipse Illustrissimus Dominus Episcopus Fogarasiensis Ioannes Babb in medio Statuum constitutus confessus est*”, adică : cum că petițiunea națiunii ar fi numai „născocitura unor capete neastîmpărate” — așa au făcut inimizii românilor totdeauna și așa fac și în ziua de astăzi, că reduc dorințele și indigențele tuturor la unii puțini, ca să-i pedepsească pe aceștia și să-i asuprească pe toți, — cine ar fi crezut că episcopul Bob va compromite cauza, viața și onoarea unei națiuni întregi cu o declarațiune ca aceasta ! Însă aceasta așa fu ; și e învățătură de ajuns, ca națiunea să nu-și lase cauza și viața nici pe sufletul unui om singur, fire-ar și episcop, nici pe inima acelora, pe care îi pun în diregătorii străinii și îi plătesc anume, pentru ca să le spună românilor că ei nu pot purta diregătorii în stat ca români, că națiunea română nu se poate recepe, ca să fie alături cu celelalte națiuni, că în aceste împrejurări nici vorbă nu poate fi de naționalitate română, nici de guvernare în limba română, că institutele și școalele nu pot fi decît ungurești, și că românii nici lipsă nu au de institute și școale naționale, nici împrejurările nu iartă, ca să lucre și românii pentru existența, cultura și fericirea lor, și altele asemenea ; pe aceștia bine să-i cunoască românii și să se ferească de ei ca de niște dușmani ai culturii omenești, care o împedecă în partea națiunii române, cînd îi opresc pe români de la cultura națională numai pentru folosul lor cel privat ; un om înțelept, fie episcop sau secular, nici înbiat nu va lua singur asupra-și cauza națională, cu atît mai puțin se va duce la Viena fără plenipotență de la națiune, cum s-a dus I. Bob cu sirbul Adamovici : ci, ca spiritul nevăzut, va învăța pe națiune cum să urmeze exemplul altor națiuni luminate și fericite, folosindu-se de toate mijloacele de însoțiri, adunări politice și bisericești, ridicînd fonduri și institute naționale, de care se servesc și alte națiuni pentru fericirea lor. Cum va merge economia casei, cînd va zice părintele către fiii și domestici săi : „Voi ședeți, fiilor, și dormiți, că le voi face eu toate” ; cum va merge economia statului care va asculta de tabernariul ce le zice : „Oameni buni ! nu mai arați, nu mai semănați, nu mai lucrați nimic, veniți la mine în tabernă de beți, jucați și țineți sărbătoare, că le voi face eu toate lucrurile voastre”. Așa va merge toată economia politică a națiunii noastre, dacă se va lăsa națiunea numai pe episcopi și pe cei ce sînt puși ca să mință înaintea lumii și pe la guverne, că națiunea română n-are lipsele, care le au toate națiunile, și că ei nu-i folosește aceea ce folosește la toată lumea.

Răspunsul
Dietei la
Petiția din 1791

Încă o dată
o privire
peste
trecut :

„Libertatea
oricărui
popor
e bunul
lui cel mai
înalt“

„Țineți cu
poporul toți,
ca să nu
rătăciți“

Nu vă
abateți
de la cauza
națională !

LXXIII. Care fiind așa, fraților, dați să mai aruncăm încă o dată o căutătură preste zilele națiunii noastre, de când jelește sub domnirea ungurească ; dați să reculegem cu mintea încă o dată, deși este lucru trist și dureros, cum i-au asuprit și cum i-au batjocorit ungurii pe români cu legile, care sînt destinate de la natură spre apărarea oamenilor ; cum s-au unit cu toate gintele asupra lor ; cum i-au privilegiat asupra națiunii noastre și pe sași, și pe sirbi, și pe toți, ca să-și poată vărsa veninul asupra românilor și acolo unde nu le ajung dinții cei răutăcioși ; cum i-au oprit de la școale, ca să rămînă orbi ; de la diregătorii, ca să n-aibă apărători ; pe care nu i-au putut strica cu uniuni politice, i-au încilcit cu uniuni religio-nare ; și acum, cînd se anunță libertatea la toată lumea, ei ne anunță stin-gere de tot. Așa, fraților, închipuiți-vă încă o dată, că această mie de ani a tirăniei ungurești e numai o zi în viața cea dureroasă a națiunii noastre ; închipuiți-vă că dimineața ne-au băgat în jug, toată ziua ne-au minat, și acum cînd veni seara ca să reposăm, numai pentru aceea ne iau jugul de pe cerbici, ca să ne omoare. Care națiune de pe pămînt nu s-ar ridica de la mic pînă la mare, cîndu-și vede numărate zilele vieții ? Libertatea oricărui popor e bunul lui cel mai înalt ; și naționalitatea e libertatea lui cea din urmă. Ce preț mai are viața lui, după ce și-a pierdut tot, care îl face demn ca să mai fie pe pămînt ? În mîna acestei adunări e pusă viața și moartea, soarta prezentă și viitoriul nu al unui om, ci al unei națiuni în-tregi. Ce va răspunde adunarea înaintea națiunii, a lumii și a posterității, cînd ar subscrie sentința de moarte asupra națiunii sale ? Deci, fraților, nu vă uitați la pretensiunile ungurilor cele nedrepte, nici la acei puțini înșelați și înșelători dintre noi, care, în speranța lefilor ce așteaptă în împărăția ungurească, țin cu ungurii și zic că apără onoarea și salutea națiunii noas-tre ; considerați că aceștia sînt datori a lătra pentru osul ce li-l aruncă străinii, ca să latre pe frații lor și să muște pe națiunea și mama lor în-săși ; feriiți-vă de ei, căci nu sînt români. Căutați la această mulțime de români, care strigă în numele a toată națiunea : Să nu ne ducem la masa libertății ungurești, căci bucatele ei toate sînt învenimate ; să nu ne vindem țara și limba, căci perzîndu-se odată, nu se mai poate cîștiga ; uniți-vă cu poporul toți, preoți, nobili, cetățeni, ostași, învățați, și vă consultați cu un cuget asupra mijloacelor reînvierii naționale, pentru că toți sînteți fii ai aceleiași mame și cauza este comună ; țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străinii așa de ușor în partea lor, cum îi trag pe unii din celelalte clase, care urlă împreună cu lupii și sfîșie pe popor dimpreună cu aceștia ; nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei : cugetați, că alte popoare s-au luptat cente de ani pentru libertate. Însă cînd vi se va părea lupta cu neputință, cînd se vor ridica greutăți asupra voastră ca valurile mării turbate asupra unei năi, cînd va deslega principele întunerecului pe toți necurații și-i va trimite, ca să rupă legăturile frăției voastre și să vă abată de la cauza și amoarea ginte noastre la idolii străini, aduceți-vă amînte atunci cu cîtă însuflețire și bărbăție s-au luptat străbunii noștri din Dacia pentru existența

și onoarea națiunii noastre, precum ni-a lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte: „*Coloniae Legionisque Romanae inter barbaros obrutae, Romanam tandem linguam redolere videntur, et ne omnino eam deserant, ita reluctantur, ut non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur. Quis enim assiduas Sarmatarum inundationes et Gothorum, item Hunorum, Vandalorum et Gepidarum eruptiones, Germanorum excursus et Longobardorum, si bene suppularit, non vehementer admiretur servata adhuc inter Dacos et Getas Romanae linguae vestigia*”, adică „Coloniile și legiunile romane, copleșite de barbari, țin încă limba romană; și ca să nu o peardă cu totul, atît se luptă de tare, încît se pare că nu s-au bătut atît pentru ținerea vieții, cît pentru incolumitatea limbii. Căci computînd bine desele inundațiuni ale sarmaților și ale goților, apoi erupțiunile hunilor, vandailor și ale gepizilor, incursiunile germanilor și ale longobarzilor, cine nu se va mira foarte, că încă s-au ținut urmele limbii romane între daci și geți”. Așa, fraților, aduceți-vă aminte atunci, că vă strigă din mormînt străbunii noștri: Fiilor, noi încă am fost nu o dată în împrejurări grele, cum sînteți voi astăzi, noi încă am fost încunjurați de neamici în pămîntul nostru, cum sînteți voi astăzi, și de multe ori am suferit doară și mai mari rele decît voi; fost-am cu goții, dar nu ne-am făcut goți; fost-am cu hunii, dară nu ne-am hunit; fost-am cu avarii, și nu ne-am avarit; fost-am cu bulgarii și nu ne-am bulgărit; cu rușii, și nu ne-am rusit; cu ungurii, și nu ne-am ungurit; cu sașii, și nu ne-am nemțit. Așa este, fiilor, nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit, ci ne-am luptat ca români pentru pămîntul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s-a născut; nu vă nemțiți, nu vă rușiți, nu vă unguriți nici voi, rămîneți credincioși numelui și limbii voastre, apărați-vă ca frații cu puteri unite, în pace și în resbel; vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și romanitatea noastră: luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor voștri, pînă ce se va restaura Capitoliul și va trimite la voi senatul și poporul roman pe Traian cu legiunile preste Dunăre, ca să vă încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră! *Dixi et salvavi animam meam*.

„Pentru
pămîntul
și numele
nostru”

■ *Raporturile romanilor cu ungurii și principiile libertății naționale desfășurate de Simeon Bărnufiu la 14/2 mai 1848 în sîința preliminară a Adunării naționale în biserica Catedrale din Blasiu*, edițiunea II, Viena, cu literele lui C. Gerold și fiu, 1852, 59 p. Publicat și în A. Papiu-Illarian, *Istoria Romanilor din Dacia Supersore*, tomul II, Viena, cu literele lui C. Gerold și fiu, 1852, p. 307—363. T. V. Păcăjian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana Ungariei* (citată în continuare *Cartea de aur*), vol. I, ed. a II-a, Sibiu, 1904, p. 275—323 (fragmentar); N. Popea, *Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andreiș baron de Șaguna sau luptele naționale politice ale românilor. 1846—1873* (citată în continuare, *Memorialul lui Șaguna*), I, Sibiu, 1889, p. 83—130.

Reproducere după ediția cu ortografie modernă: Simeon Bărnufiu. *Românii și ungurii. Discurs rostit în catedrala Blajului la 2/14 mai 1848. Cu introducere și comentariu de G. Bogdan Duică*, Cluj, 1924, p. 9—47:

■ * Noha az oláh natio ez hazában sem a statusok közzé nem számláltatott, sem vallások nem a recepta religiok között való; mindazáltal propter regni emolumentum, miglen patáltattnak,

az oláh egyházi rendek ehez tartásák magokat etc. A.C., I.8.1: [S. Bărnufiu] ** Noha az oláh nemzet propter bonum publicum admittátatott ez hazában, mindazáltal nem vevén eszében állapotjának alacsony voltát. A.C., I. 9. 1. [S. Bărnufiu] *** Az oláh vagy Görögök sectáján lévők, kik pro tempore szenvedtettnék, usque beneplacitum Principum et regnicolarum. A.C., I.3.1: A minthogy az oláh nationak vallása is nem a négy recepta religiók között való. A.C., III₃ 53.1. [S. Bărnufiu];

■ 1. Clopotul. 2. Aprilie. 3. Adunările generale ale nobilimii din comitate. 4. În veci. 5. „Popii români să nu mai afurisească”. 6. Cornul abundenței. 7. Trăi. 8. Nevoie, lipsă. 9. Discursuri ale lui Cicero. 10. „Acesta este negru, păzește-te de el, romane!” 11. Latinism: *flaccesco*, se vestește, își pierde puterea. 12. Fr. K₂ Savigny, jurist german (1779–1861); 13. Nava. 14. Totdeauna se urmărește o justiție echitabilă, altfel n-ar mai fi justiție. 15. Băf, prăjină.

„JUR CA ROMÂN”

114

FORMA JURĂMÎNTULUI PUS DE ADUNAREA GENERALĂ A NAȚIEI ROMÂNE ÎN CÎMPUL LIBERTĂȚII LA BLAJ ÎN 3 MAI 1848

Eu N.N. jur în numele tatălui și al fiului și al sf. duh Dumnezeuului celui viu cum că voi fi pururea credincios împăratului Austriei și marelui principe al Ardealului Ferdinand I și augustei case austriace, amicilor maiestății și ai patriei voi fi amic și inamicilor inamic, cum că ca român voi susține totdeauna națiunea noastră română pe calea dreaptă și legiuită și o voi apăra cu toate puterile în contra oricărui atac și asupriri; nu voi lucra niciodată în contra drepturilor și a intereselor națiunii române ci voi ține și voi apăra legea și limba noastră română, precum și libertatea, egalitatea și frățietatea; pe aceste principie voi respecta toate națiunile ardeleni, poftind egală respectare de la dinsele; nu voi încerca să asupresc pe nimenea, dar nici nu voi suferi să ne asuprească nimenea; voi conlucra după putință la desființarea iobăgiei, la emanciparea industriei și a comerciului, la păzirea dreptății, la înaintarea binelui umanității, al națiunii române și al patriei noastre. — Așa să-mi ajute Dumnezeu și să-mi dea mîntuirea sufletului meu. Amin!

■ B.A.R., ms. rom. 1060 f. 179 (foaie volantă); „Foaie pentru minte”, XI, 1848, nr. 20, 17 mai p. 155;

NAȚIUNEA ROMÂNĂ, RĂZIMATĂ PE
PRINCIPIUL LIBERTĂȚII, EGALITĂȚII ȘI
FRATERNITĂȚII

115

PUNTURILE NAȚIUNII ROMÂNE TRANSILVANE VOTATE ÎN ADUNANȚA
NAȚIONALĂ DE LA BLAJ ÎN 15–17 MAI C.N.¹ 1848

Independență
națională
484

1. Națiunea română, răzimată pe principiul libertății, egalității și fraternității, pretinde independința sa națională în respectul politic ca să

figureze în numele său ca națiune română, să-și aibă reprezentanții săi la dieta țării în proporțiune cu numărul său, să-și aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporțiune, să se servească cu limba sa în toate trebile ce se ating de dinsa, atît în legislațiune, cit și în administrațiune. Ea pretinde pe tot anul o adunare națională generală. La acestea s-au adăos că de aci înainte în lucrările legale ale celorlalte națiuni transilvane și în limbile lor români să se numească *români*, iar nu *oláh*, *walach* și *bloch*.

2. Națiunea română pretinde ca biserica română, fără distingiune de confesiune, să fie și să rămînă liberă, independență de la oricare altă biserică, egală în drepturi și foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. Ea cere restabilirea mitropoliei române și a sinodului general anual după vechiul drept, în care sinod să fie deputați bisericești și mirenești. În același sinod să se aleagă și episcopii români, liber, prin majoritatea voturilor fără candidație.

Biserică
independentă

(La aducerea-aminte despre vechiul drept al românilor de a avea mitropolie și sinod general anual s-a proclamat de popor mitropolia română transilvană cu aplaus unanim. Dacă episcopii celorlalte națiuni și confesiuni vor avea pe venitoriu scaun în dietă ca reprezentanți ai bisericii lor și dacă capitulurile lor vor fi reprezentate, națiunea română cere aceleași drepturi pentru episcopii și capitulurile lor).

Restabilirea
mitropoliei
române ...

3. Națiunea română, ajungînd la conștiința drepturilor individuale, cere fără întîrziere desființarea de iobăgie fără nici o despăgubire din partea țăranilor iobagi atît în comitate, cit și în districte, scaune și granița militară. Ea cere tot deodată și desființarea dijmelor ca a unui mijloc de contribuire împedecătoriu economiei.

Desființarea
iobăgiei

4. Națiunea română poștește libertatea industrială și comercială cu ridicarea țeherurilor² și a privilegiurilor și a tuturor pedecelor și stavilelor cu țările convecine de care se ține desființarea vămilor la graniță.

Libertatea
industrială
și comercială

5. Națiunea română poștește ca dajdea ce s-a pus de la un timp încoace asupra vitelor — care din pricina strimtorii hotarelor gremiale³ se țin și se pasc în țările vecine cu mari cheltuieli și nespūsă greutate și însuși cu pericolul vieței —, ca o vederată pedecă a industriei și a comerțului activ, să se șteargă cu totul, și tractatele care s-au încheiat între înalta Casă austriacă, Poarta otomană și Principatele Române pentru economia vitelor să se păzească cu toată scumpătatea.

.. Să se păzească
tractatele
privind
economia
vitelor . . .

6. Națiunea română cere desființarea dijmii, adică a zeciuiei (*Zehendt*) metalelor create în patria aceasta, care zeciuială e o adevărată pedecă pentru lucrarea minelor. La toți proprietarii de fodine⁴ să li se dea același drept în privința măsurii hotarului fodinei.

Desființarea
dijmii asupra
metalelor

7. Națiunea română cere libertatea de a vorbi, de a scrie, și a tipări fără nici o censură, prin urmare pretinde libertatea tiparului pentru orice publicare de cărți, de jurnale și de altele, fără sarcina cea grea a cauțiunii, care să nu se ceară nici de la jurnaliști, nici de la tipografi.

Desființarea
cenzurii

Libertate personală, libertatea adunărilor	8. Națiunea română cere asigurarea libertății personale; nimineia să nu se poată prinde supt vreun pretest politic. Cu acestea dinpreună cere libertatea adunărilor ca oamenii să nu cadă la nici un prepus dacă se adună numai ca să vorbască și să se înțeleagă în pace.
Tribunale de jurați	9. Națiunea română cere tribunale de jurați (<i>Jurye</i>) cu publicitate, în care procesele să se facă verbale.
Gardă națională	10. Națiunea română cere înarmarea poporului sau gardă națională spre apărarea țării în lăuntru și din afară. Miliția română să-și aibă ofițerii săi români*.
Comisiuni mixte	11. Națiunea română cere denumirea unei comisiuni mixte compusă din români și alte națiuni transilvane pentru cercetarea cauzelor de mezuine ale moșiilor și pădurilor, de ocuparea pământului comun și a sesiunilor ⁵ colonicale și altele cîte se țin de categoria aceasta.
Dotarea clerului	12. Națiunea română cere dotarea clerului român întreg din casa statului, întocma cu clerurile celorlalte națiuni.
Școli române	13. Națiunea română cere înființarea școalelor române pe la toate satele și orașele, a gimnasiilor române, a institutelor militare și tehnice și a seminarelor preoțești, precum și a unei universități române dotate din casa statului în proporțiunea poporului contribuent, în dreptul deplin de a-și alege directori și profesori și de a-și sistemisa învățăturele după un plan școlastic și cu libertate de a învăța (<i>docere</i>).
Desființarea privilegiilor	14. Națiunea română pretinde purtarea comună a sarcinilor publice după starea și averea fiecăruia și ștergerea privilegiilor.
Constituție nouă	15. Națiunea română pofteste ca să se facă o Constituțiune nouă pentru Transilvania prin o adunare constituentă din națiunile țării, care Constituțiune să se întemeieze pe principiile dreptății, libertății, egalității și fraternității, să se lucreze codici nouă de legi civile, criminale, comerciale ș.c.l. tot după acelea principii.
În cauza uniunii, națiunea română protestează cu solemnitate	16. Națiunea română cere ca conlocuitoarele națiuni nicidecum să nu ia la desbatere cauza uniunii Transilvaniei cu Ungaria, pînă cînd națiunea română nu va fi națiune constituită și organizată cu vot deliberativ și decisiv, reprezentată în Camera legislativă; iar din contră, dacă dieta Transilvaniei ar voi totuși a se slobozi la pertractarea aceleiași uniuni de noi fără noi, atunci națiunea română protestează cu solenitate.

■ „Foaie pentru minte“, XI, 1848, nr. 20, 17 mai, p: 153—155; T₂ V: Păcățian, *Cartea de aur*, vol. I, p: 330—332; *Memorialul lui Șaguna*, p: 59—62;

■ 1. Calendar nou: 2. Corporațiilor, 3. Comunale, obștești, 4. Mine. * La acest punct se vorbiră multe în favoarea granițarilor români. [*G. Barțicu*]; 5. Parcelelor țărănești;

BLAJUL ÎȘI AVU
„A SALE TREI ZILE”

116

T: CIPARIU; ADUNAREA NAȚIONALE. BLASIU 15, 16, 17 MAIU

Blasiul încă avu a sale *trei* zile, zile de bucurie, de sărbătoare, de înfrățire și împăcarea tuturor inemelor. Nu zilele Parisului, Berlinului, Vienei, ci zile pline de entusiasm pentru națiunea sa, căroră rare pagine a istoriei se află asemenea, așa glorioase, măcar că nu ar fi lipsit elementele de împerechiare dacă sînta cauza a libertății națiunei române nu ar fi stins toate patemile arzătoare.

Convocații încă de vineri seara, 10 mai, începură a sosi. Sîmbătă în 11, curea de toate părțile partea inteligente și poporul. Prea. S. Sa d. Andrei Șaguna, eps. gr. n. u., sosi tot atunci într-un cortegiu de vreo 20 căruțe, între aclamațiunile preușimei și poporului adunat. O deputațiune din partea Capitulu¹ îi eși înainte și bine oră sosirea în această mică locuință [localitate]. Prea S. Sa descălecă în reședința episcopescă, în castelul vechi refnoit. Ziua era ploioasă.

Duminecă dimineața după S. liturgie se ținu în o conferință de la 10 ore pînă la 3 după-amiază. D. Bărnuțiu, poftit de adunare, de pre un sugest² cuvîntînd, arătă după istorie mult apăsata soarte a românilor și drepturile ce i se cuvin poporului român din Transilvania așa numeros. Cuvîntarea-i fu acceptată cu cea mai înflăcărată însuflețire.

Tot atunci după-amiază de la 5 ore se adunară earăși la conferință în catedrală, unde obiectul principal fu cauza confratelui Mikes, și altor prinși sub pretest politic, statorindu-se a se concepe o petițiune către în. R. Guberniu pentru eliberarea lui. Afară din biserică tinerii oratori învâța poporul ascultătoriu cu sete cuvintele pline de însuflețire și mîngîiere. Ziua era din cele mai frumoase, limpede, senină. Seara piața fu luminat și poporul se răspîndi pre la cortele⁴ întru toată liniștea.

LUNI, 3/15 mai, ziua aceasta de mii de oameni însetați de libertate ca ziua răscumpărării așteptată și de mulți temută, răsări. Ea fu togma ca și cea de duminică strălucitoare în frumoseță.

Spre cîștigarea timpului, d-zeiasca liturghie se ținu la 6 ore demineăța, cînd deodată se cîntă imnul: *Împărate ceresc*, spre chiamarea ajutoriului dumnezeiesc, pontificînd Prea S. Sa episcopul I. Lemeny cu 12 asistenți. Aceasta ceremonie religioasă se ținu și în zilele următoare, marți și miercuri, tot pre acel timp, însă cu mai mică solenitate.

La 8 ore, dîndu-se semn cu clopotul cel mare al catedralei, preușimea cu partea civilă-militară se adună dinaintea catedralei, unde pre estradă era puse în ordine scaunele și mesele. Dd. episcopi ocupară scaunele de presedinte subț flamura austriacă și națiunală. Poporul, la cuvîntul unui june, d. Iancu^l, într-o minută se despărți în cete și udițe. Atîta era de ascultă-

Zile
pline de
entuziasmEpiscopul
Șaguna

S. Bărnuțiu

Tinerii oratori

Avram Iancu

toriu acest numeros popor, ce acum crescuse la 30 de mii de oameni și din minut în minut creștea.

Numaidecît sosiră și dd. comisari, consiliariul gubernial *Szabó Lud.*, B.[aronul] *Bánfi Nic.*, Com. supr. al Albei de Jos, în prezența cărora se leseră⁵ atît decretule guberniale pentru ținerea și deschiderea acestei *Adunări Națiunale*, cit și punctele instrucțiunei pentru lucrările Adunării prochiamate de Prea S. Sa d. *Șaguna*, adecă : a) ca consultarea Adunării să fie liberă, b) ca cuvîntările să porceadă din credința cătră monarh și respect cătră mai-mari, insufîind poporului acea speme⁶ cum că națiunea română-și va dobîndi cit mai curînd de la prea în. tron tot ce dorește pre principiile dreptăței, libertăței, ecualităței și frățietăței.

Piațul Blasiului, deși este prea vast, de mulțimea acurătorilor⁷ deveni prea strîmt. Era teama că pre lîngă toată îngrijirea starea celor de față de căldura zilei și desimea poporului va să fie nesuferită. Deci se con-cluse ca Adunarea după returnarea dd-lor comisari să se strămute pre cîmp-la larg și așa toată mulțimea plecă în pratul din sus, numit *ritul*⁸ grecilor.

Formîndu-se aci Adunarea în același ord frumos, ce mai ales din partea poporului s-a ținut cu cea mai esemplară scumpătate, actul mai întîi al Adunării fu alegerea a doi vice-presidenți : dd. *Simeon Bărnăușiu* și *Georgiu Barișiu*, și a zece secretari : dd. *T. Cipariu*, *I. Popasu*, *A. Treb. Laureanu*, *Dem. Boeriu*, *Iac. Bologa*, *P. Dunca*, *G. Angelu*, *I. Bobu*, *P. Maniu*, și *I. Bran-Pop de Lemeny*.

Prea S. Sa d. *Șaguna* propuse a se chema față la această adunare d. generariu de *Schurter* spre a fi mărturie unui act solemn, cu care națiunea română înainte de toate se află deoate ca credincioasă supusă cătră M. Sa împăratul nostru și principe, și augusta Casa habsburgică-lotaringică. Venirea d-lui generariu în mijlocul națiunei române fu un triumf, ear sentimentele și espresionile de loialitate omagiale trăsute de foc din inemele tuturor. Ochii nu puteau reține lacremele, ce ca torente inunda fațele a toată Adunarea. D. *Șaguna* espresse în cuvinte de foc neclătita pentru etern credință a poporului român cătră M. Sa și binefăcătoarea Casa austriacă, căreia singure avem a mulțami tot ce avem ori cit de puțin, rugînd pe d. generariu ca aceste omagiale sentimente să binevoiască a le subșterne prea bunului monarh. D. generariu asecură Adunarea și națiunea română de întreaga bunăvoința M. Sale cătră poporul român, apromișînd că aceasta descoperire solene și fierbinte de nemișcata credință a poporului român cu cea mai mare bucurie o va arăta înaintea M. Sale.

D. generariu, ca și toată Adunarea, era mișcat de sentimentele de amoare manifestate cu atîta sărbătoare. D. generariu se întoarse cu același triumf cu care venise în mijlocul nostru. Actul bisericesc, cu imnul poporului cîntat de toată adunarea, compleni această solenitate, înfrumusețată cu salvele miliției, ce era stațiunată de cealaltă parte a Blasiului cătră apus, pe cîmpul numit *ritul satului*. Semnalele se făceau din loc și din turnurile catedralei cu flamure fluturătoare.

Președinții
și
cei zece
secretari

Un cuvînt pentru miliție. Cîtă fu miliția la Blasiu ? Două tunuri, dragoni, infanteriști de a lui Bianchi și Siskovich⁹ cu secui, staționați parte în Blasiu, parte în satele vecine, în sumă ca la 700 de inși. — Ce făcu ea aici ? Ea neîndoit era trimisă spre ținerea păcii publice. Ci de asta n-a fost nici cea mai mică trebuință. Miliția nici că s-a arătat în piață, decît cînd trecea un zug¹⁰ din Mănărade demineța și seara pre aici. Ea era adunată pre ritul satului, esercindu-se, și nu fu întrebuințată decît să dea salve la solenitatea atinsă și la toastele de subț prînz. Cei ce au fost față nu-și vor uita ir viața lor de purtarea cuvenențioasă a poporului adunat în Blasiu, de entusiasmul cu carele acuprindea pre generariu și toată miliția oricînd se arăta în public. Încredințarea, amoea, entusiasmul, *vivatele* din partea acestui popor către *ostașii împăratului* ar fi fost în stare a desarma și inemele cele mai de fiară. Miliția recunoscă numaidecît că ființa ei de față nu poate fi decît de paradă. Credere-ar cineva că militarii secui au jucat de bucurie între popor ? Măcar că după amenințările din gazetele clusiane, prea lesne s-ar fi putut crede că miliția secuiană mai plecată ar fi a-și rădeca minile decît picioarele.

Departîndu-se d. generariu, se începură numaidecît lucrările ședinței I, în 3/15 mai, subt presiudiul ordinariu al dd-lor episcopi I. Lemeny și A. Șaguna.

Mai ir tii d. Sim. Bărnuțiu de pre tribună, într-un cuvînt desfășurător, proiectă între aplausele universale următoarele puncturi, ce fură acceptate cu unarimitate :

I. Cîmpul a esta pre carele se ține lătia *Adunare Națională Românească* din Transilvauia, întru eterna aducere amînte a acestui act glorios, se va numi *Cîmpul Libertății* pentru totdeauna.

II. Națiunea română se dechiară că va să rămînă de pururea statoriu-credincioasă înălțatului împărat Austriei, rege Ungariei și mare principe Transilvaniei. și augustei Case austriace.

III. Națiunea română se dechiară și se prochiama de națiune de sine stătăt are, și de parte întregitoare a Transilvaniei pre temeiul libertății egale.

IV. Națiunea română depune jurămîntul credinței către împăratul, patria și națiunea română.

S-a numit, s-a dechiarat și a jurat :

[Urmează *textul jurămîntului*. Vezi în acest volum, doc. 114]

Acest jurămînt l-a depus întreaga Adunare generală a românilor cu toată solenitatea subț flamura împărăției austriace : negru-galben și cea română națională : albastru, roșu și alb.

În urmă, legundu-se [*citindu-se*] și aprobîndu-se conceptul rugămîntului către În. R. Guverniiu pentru eliberarea confratelui Fr. Mikes, se încredință secretariatului a-l puriza¹¹ și a se suscrie de dd. presidenți și doi secretari, ear apoi a se așterne înaintea comisarilor de față spre a se trimite prin ștafetă pre lingă recomandarea acestei petițiuni din partea acelorași dd. comisari. Care toate se efeptuară în conferința de după-amiază, ținută de la 5 ore tot în biserica catedrală.

Militarii secui
au jucat
de bucurie
între popor

Lucrările
Adunării ...

Jurămîntul

Pentru
eliberarea
lui Micaș

Cu acestea şedinţa se încheiă, ear convocaţii, sosind înapoi, se respiră la locurile de prînz după biletele respective. În Curtea episcopescă masa era aşternută pentru 200 persoane, pentru toate trei zilele adunării. În seminarium pentru 60, în mănăstire pentru 50. Asemenea şi la un tractiriu¹² condus pentru 150 persoane; ci în seminarium şi în mănăstire numărul oaspeţilor fu cu mult mai mare de cum s-a fost proiectat. Toastele din toate locurile cine le-ar putea număra? La masa episcopescă mai ales fură pentru M. Sa şi augusta Casă domnitoare, pentru În. R. Guberniu, d. Generariu-comando, dd. comisarii, dd. presidenţi, mai încolo pentru Papa Piu IX, începătoriul libertăţii europene, pentru naţiunea şi tinerimea română etc. Salvele miliţiei răspundeau la aceste însuflite toaste.

Poporul
nu vrea
uniunea

MARȚI, 4/16 mai, sub presidium ordinar, se începu *şedinţa a doua* în Cîmpul Libertăţii la 8 ore demineaţa, unde mai întii d. episcop I. Lemeny descoperi cum că, trecînd prin popor, auzi de toate părţile strigîndu-se că nu vor uniunea cu Ungaria, din care cauză, după mai multe desbateri, se enunţă cum că întrebarea despre uniune se lasă la o parte, pînă cînd naţiunea română va fi recunoscută de naţiune liberă, constituită, organizată şi cu vot decisiv în dieta ţării.

După aceea se lese, corese şi aprobă protocolul şedinţei întii.

Apoi începură proiectele şi desbaterile din partea a mai multor oratori, pîn-ce d. Laurian de pre tribună concentră doririle şi poftetele a toată Adunarea naţională în 16 puncturi, care în şedinţa următoare se revăzură şi adăuseră cu unele schimbări stilarii, ear nu esenţiale. Noi le vom împărţişi separat.

Deputaţiunile
şi
Comisia
permanentă

În urmă se propuseră şi aleseră două deputaţiuni, care să ducă punctele satorite şi cuprinzînd în petiţiuni la Prea În. tron şi la dieta Transilvaniei din 17/29 mai a.c. Asemenea şi o Comisiune permanentă să statori cu locuinţa în Sabiiu, cu carea deputaţiunile vor ţinea strînsă relaţiune.

Numărul deputaţilor la Viena se defipse să fie cel puţin de 30 persoane. Ductoriu e denumit Prea S. Sa d. episcop Şaguna, ear de v.-ductoriu d. Basi-liu Nopcea. Înscrişi se află însă, afară de aceştia, 45 de persoane.

Ear numărul deputaţilor la Clusiu se defipse cel puţin 100. Ductoriu se denumi Prea S. Sa d. episcop I. Lemeny. Înscrişi se află chiar 100.

Comisiunea permanentă va sta cel puţin din 12 persoane, presidente fiind d. episcop A. Şaguna, iar v.-presidente d. Sim. Bărnuţiu.

Deputaţilor li s-a dat instrucţiune, de la care nu le e iertat a se depărta cît de puţin.

În urmă ploaia începu a se vărsa cu repezime înfricoşată şi adunarea se sparse bucurîndu-se, că în urmă s-a şi botezat cu apa botezului libertăţii.

Prînzul, toaste ca şi luni. Conferinţa de după-amiazăzi se desfăcu fără de a se începe desbateri.

MIERCURI, 5/17 mai, din cauza preparării protocolului şi a petiţiunilor, *şedinţa a treia* nu se potu începe pînă la 10 ore demineaţa, cînd numaidecît se purcase la verificarea şi îndreptarea întreg protocolului, adăugîndu-se şi

schimbându-se la punctele pretinse cele ce se păreau mai cu cuvenență, precum din însăși punctele se va cunoaște.

După autenticarea protocolului, d. episcop Șaguna enunță punctele stabilite a fi conclusele Adunării Naționale și îndemnă pre popor, ca și în ziua mai dinainte, a aștepta întărirea concluserilor de la Prea În. tron și dieta țarei. Într-același sens grăi și Prea S. Sa d. episcop Lemeny.

Poporul se dechiară mulțămît și așteptătoriu. numai să se ținple cit mai curînd.

D. Rațiu proiectă a se rădica un monument demn de națiunea românească întru eterna memorie [a] acestor zile glorioase. Fu achiamat.

În urmă dd. comisari fură invitați a veni în mijlocul Adunării la închiderea ei, unde, cerîndu-se intrevenirea și recomandarea d-lor sale la efeptuarea doririlor și poftelor națiunei, Adunarea se încheiă între urări și vivate pentu strălucita Casa austriacă, prea înalții dregători civili și militari și înșii dd. comisari.

D. protopresviter M. Fule apoi intonă imnul bisericesc de mulțămîtă : „Mărire întru cei de sus“ și cel poporan : „Doamne ține pre împăratul“, între salve de artilerie. Ceriul începu a picura, vărsînd lacreme de bucurie.

Adunarea după acestea se desfăcu între trasul tuturor clopotelor la unu după-amiazăzi.

Poporul încă începu a se împrăștia plecînd către ale sale, după ce încă în ziua dinainte li se împărți un cercurariu de la Prea S. Sa d. ep. A. Șaguna, îndemnătoriu cătră ascultare, și o adeverință de buna poporului purtare de cătră amîndoi episcopii, ambe tipărite.

La 5 ore după-amiazăzi nu se mai afla nimenia din poporul adunat în Blasiu.

Dd. comisari încă plecară după-amiazăzi înapoi. Miliția plecă vineri 7/19 mai.

La 6 ore după-amiazăzi se ținură conferințe la capii deputațiunilor pentru plecare. La u na din acestea se și deschise o listă de ajutorință pentru cei mai săraci. În sc urt se adunară 210 fl. c. m. D. protopresviter I. Moga conferi 50 fl. c. m., d. Bas. Nopcea 30 fl. Banii se străpuseră¹³ vineri în mina v.-presidentului comisiei permanente.

Oaspeții începură a se împrăștia.

Vreo trei insoțiri de călușari săltară saltul națiunal *căluțul*.

Seara formîndu-se un tip de gardă națiunală ca din 100 feciori tineri români, subt conducerea oratoriului d. Bologa, manifestă mai multor bărbați învăsçuți cu încredințarea publică semțemintele de amoare din par-tea junimei. Anumitu curtenî și d-lui generariu de față, defilînd înaintea-i cu toată serioșitatea militară, d. generariu avu bunătatea a-și descoperi deplina mulțămîta. În urmă, adunîndu-se înaintea catedralei, junimea se îmbărbătă între sine și jură că vor fi gata a muri pentru națiunea română.

Via națiunea și junimea română !

Un monument
întru eternă
memorie

Junimea
gata a muri
pentru
națiunea română !

Români,
și sași,
și unguri

Adunarea Națională românească stete dintr-o mulțime de oameni din popor, nu numai români, ci și sași și unguri.

Avem date sigure cum că unii din cei de altă limbă fură prinși și duși la închisoare, căci a venit la noi. Au nu vom fi și noi suferiți când am vrea a fi spectatori la adunările națiunilor celorlalte?

Poporul român — toată adunarea — s-a purtat cu o cuvenință ce te răpește la mirare. Nici măcar un cuvânt violatoriu, necum faptă, n-a eșit din gura acestui popor atît de numeros.

Numărul
participanților

Numărul adunaților nu-l știm calcula cu scumpătate. Cei ce-l zic mai puțin pun 15 mii, cei ce mai mult 95 mii. Atîta știm că piața Blasiului poate cuprinde mai mult de 30 000. Și luni mai ales au fost mai mulți decît i-ar fi putut cuprinde pre toți. Noi punem numai 40—50 de mii.

Poporul era ascultătoriu preste toată cugetarea. La un cuvînt al unui tînăr oratoriu, într-un minut se formau udițe printr-insul. Și liniile formate nimene nu le tulbura.

Trăiască
poporul
și
junimea română!

Ascultați popoarele Transilvaniei, luați exemplu de la acest popor desprețuit și vă învățați de la dînsul ce este ascultarea, pacea, ordul bun și respectarea persoanelor și a proprietății.

Mulțumită vouă, tinerilor recunoscuți, ce ați învățat poporul la acestea.

Via poporul și junimea română!

■ „Organu națiunele“, I, 1848, nr. 1 din 12 mai, p. 1—4.

■ 1. Mai exact capitlului. 2. Tribună. 3. Florian Micaș. 4. Gazdele unde erau încarțiruiți; 5. Se citiră. 6. Speranță. 7. Celor veniți. 8. Lunca. 9. Numele a două regimente din armata austriacă. 10. Coloană, detașament. 11. A-l transcrie pe curat. 12. Han, ospătărie. 12. Se transpuseră, transmiseră.

Din zilele Adunării Naționale

HAI SĂ DĂM MÎNĂ CU MÎNĂ...

V. ALECSANDRI, HORA ARDEALULUI

117

Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română,
Să-nvirtim hora frăției
Pe pămîntul României !

Au sosit ziua dreptății !
Ziua sfîntă-a libertății !
Bradu-n munte înverzește,
România-ntinerește.

Ardelean, copil de munte !
Ian ridică-acum cea frunte
Și te-nsuflă de mîndrie
Că-mi ești fiu de Românie !

Ardeleni ! lumea ne vede !
Muna dragă-n noi se-ncrede
Căci de-acum românii-n lume
A fi vrednic de-al său nume !

Ura, frați, în fericire !
Ura, frați, într-o unire,
Să-nvirtim hora frăției
Pe pămîntul României.

■ Din „Foaie pentru minte“, XI, 1848, nr. 24, 14 iunie, p. 192, semnată *Un român*.

„IDENTIFICÎNDU-NE SOARTA NOASTRĂ
CU A LOR...”

G. SION, SUVENIRE CONTIMPORANE

118

Cu toate amenințările, persecuțiunile și împiedecările ce se făceau din
partea ungarilor și a guvernului pentru ziua destinată a adunării,
românii curgeau ca torente din toate părțile. Peste riurile cele mai mari

Spre
„idealul
mîntuirii“

pe unde ungurii rădicaseră înadins podurile, românii treceau prin ape pînă în piept sau înnot, numai și numai ca să meargă și să ajungă la locul ce se făcuse un ideal de mîntuire pentru dinșii. În ziua de 3 mai, poporul adunat ajungea la cifra de o sută de mii.

Această
mare mulțime
de popor

Văzînd cineva această mare mulțime de popor adunată pentru afaceri publice, își putea face cea mai esactă idee despre comițiile și forurile vechi Rome. Pe un cîmp deschis în marginea din sus a Blajului, se improviza o tribună înaltă; jos, împrejurul acestei tribune, se puseră cîteva mese și scaune destinate pentru episcopi, pentru secretari și pentru persoanele cele mai alese. Acolo poporul, după comandamentul junilor juriști, făcu un mare cerc, încît să rămînă locul liber de circulat la mijloc. Apoi se făcură linii deschise și largi pînă la biserică, pentru ca de acolo și pînă la tribună să fie calea liberă. Afară din cercul central se improvizară încă vreo 4—5 tribune mai mici, destinate pentru tribunii populari, destinați ca să transmită poporului ce se afla depărtat de centru deciziunile conferințelor.

Virtutea
romană
reînviată

Semnalul deschiderii adunării se dete prin tragerea clopotului cel mare. Atunci episcopii, urmați de cler, de profesori și de intelighinți, se sculară și plecară către locul preparat. Înainte mergea flamura cea mare națională, pe care sta înscricțiunea aurie : *Virtutea romană reînviată*, flamura improvizată, precum arătai mai sus, la Sibiu.

Această flamură era tricoloră : reprezinta prin vînt, alb și roșu culorile îmbrăcămîntei poporului. Ungurii nerozi ziceau că este flamura rusească ! Afară de această flamură se mai improvizară și altele mai mici, cu diferite înscricțiuni, cari arătau dorințele națiunii; pe una se vedea scris : „*Libertatea și independința națională*“, pe alta se citea : „*Credință neînfrîntă către națiune și tron*“, pe alta „*Nici o uniune cu țara ungurească*“.

Cu ocaziunea acestei adunări veniseră mai mulți unguri nobili de prin provincie învecinate, parte cu scop de a studia lucrurile, parte atrași de curiozitate. Mulți din aceștia erau de origine români : strămoșii lor își renegaseră limba, națiunea și religiunea pentru diferite interese politice. Aceștia, de astă dată, văzînd mărirea și religiozitatea acestei impozante adunări, simțiră inimele lor entuziasmate pentru onoarea numelui de român și începură a îmbrățișa pe conducătorii poporului, numindu-i frații lor, roșînd de rătăcirile lor trecute.

XXV — Lucrările Adunării

Bărnuf —
idolul
poporului

Adunarea, deschisă sub președenția ambilor episcopi, proclamă de vicepreședinți pe Sim. Bărnuf și G. Bariț; mai proclamă și zece secretari, între cari mi-aduc aminte de canonicul Cipariu, Laurianu, protopop Popasu și Dim. Boeru. Episcopul Șaguna făcu o rugăciune către Dumnezeu ca să lumineze mintea națiunii și să o îndrepteze spre dragoste către patrie și spre credință către împăratul. După aceasta, Bărnuf, idolul poporului, înaintă către tribună. În acel moment, o tăcere religioasă se făcu în popor; cea de pe urmă suflare părea că amuțise. Poporul părea că așteaptă să

auză vorbind oracolul său. Vocea cea jumătate stinsă a oratorului atunci luă un timbru îngeresc, ce răzbătea pînă în fundul inimelor. El făcu cinci propuneri însemnate :

1. Ca adunarea să se proclame de adunare generală a națiunii.
2. Cîmpul pe care se ține adunarea să se numească Cîmpul Libertății.
3. Națiunea să se declare credincioasă împăratului.
4. Națiunea să se proclame națiune de-sine-stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei.
5. Națiunea să depună jurămint de credință către împăratul, către patrie și către națiunea română.

Aceste propuneri, repercutate și transmise poporului prin vocea tribunilor, se adoptară cu aclamațiuni și cu aplause. Atunci Bărnuz ceti formula jurămintului, care, după ce se adoptă, se recită de către popor cu o solemnitate religioasă.

Cu aceste s-a încheiat ședința din 3/15 mai.

XXVI

Secretarii se consultară între sine cum să termine mai curînd lucrările, pentru ca să poată libera poporul a se duce pe acasă. Lucrarea cea mai esențială fu petițiunea către împărat, în care să se arate dorințele națiunii. Laurian se însărcină și o făcu. A doua zi, redeschizîndu-se adunarea, el se sui pe tribună și ceti proiectul petițiunii. Aceasta cuprindea 16 puncte memorabile :

Cele 16
puncte
memorabile :

1. Cererea unei diete reprezentative, la care românii să fie chemați a trimite deputați în proporțiunea numărului lor. Românii să aibă dregătorii lor naționali în toate ramurile. Limba română să serve ca oficială în fața cu românii.
2. Independența bisericii române fără distincțiune de confesiune. Restabilirea mitropoliei române și a unui sinod general anual.
3. Desființarea iobăgiei (clăcei) și a zecimelor, fără despăgubire.
4. Libertatea industrială și comercială.
5. Desființarea dării asupra vitelor.
6. Desființarea zeciuiei metalelor ce se exploatează în cuprinsul țării.
7. Libertatea de a vorbi, a scrie și a tipări.
8. Libertatea individuală și dreptul adunărilor.
9. Tribunale de jurați cu publicitate în care apărările să se facă verbale.
10. Garda națională. Miliția română să aibă ofițeri români.
11. Regularea miezuinelor (hotărnicilor) prin comisiuni mixte.
12. Dotarea clerului român din casa statului, ca celelalte cleruri.
13. Întinderea instrucțiunii publice prin școli primare satești, gimnazii, institute militare și tehnice, seminarii, universități și altele.
14. Egalitate de dări și ștergerea privilegiilor.
15. O constituțiune nouă făcută printr-o adunare constituantă a tuturor națiunilor țării, pe bazele libertății, egalității și frățietății; codici nouă de legi civile, penale, comerciale.

16. Cauza uniunii cu Ungaria să nu se tolere a desbata până cînd românii nu vor lua parte în Camera legislativă ca națiune constitutivă; altfel de s-ar urma, românii protestează cu solemnitate.

Poporul priimi proiectul de petițiune cu strigări unanime de entuziasm. Laurian, Bărnăuț, Bariț fură purtați în triumf și aclamați ca capi și conducători ai națiunii. Entuziasmul general era la culme. Însuși cerul părea impresionat de fericirea generală, căci în momentele acele începu a ploua și picăturile de ploaie poporul la asemenea cu lacrimi de bucurie.

XXVII

A treia zi se ținu încă o conferință. Astă dată însă nu se făcu decît verificarea protocolului ședinței a II-a și defigerea deputațiunii ce lua misiunea a duce petițiunea la împăratul. După aceasta, adunarea declarîndu-se terminată, poporul începu a se duce pe la vetrele sale, plin de iluziuni și de speranțe într-un viitor mai fericit. Dar vai! cît de amar se arătă viitorul acela, atît de dulce visat atunci!

„Identificîndu-ne
soarta
noastră
cu a lor“

După plecarea poporului mai rămaseră în Blaj pînă pe a doua zi cei mai mulți din protopopi, tinerii juriști și studenți și puținii moldoveni și munteni emigrați, cari printr-o întîmplare accidentală avuserăm fericirea a lua parte la o zi așa de mare pentru națiunea noastră. Cu inimile noastre tinere și înflăcărare de idealuri frumoase, împărtaşeam toate emoțiunile fraților ardeleni și cu sufletele noastre de români îmbrățișam aspirațiunile și credințele lor, identificîndu-ne soarta noastră cu a lor. O, dulce zi și frumoasă! Tu vei fi cea mai prețioasă din suvenirile mele!

La sunetul unei muzice de lăutari ce se rătăciseră pe aici, o ceată de vreo treizeci de părechi tinere esecută jocul *călușerilor*, acel joc care a perpetuat pînă astăzi în poporul nostru legenda răpirei sabinencelor de către strămoșii noștri romani. Seara se făcure serenade pe la cei mai mulți din bărbații iubiți ai poporului. De onoare a aceasta ne împărtaşirăm și noi moldovenii.

A doua zi ne căpuiam de trăsuri și plecarăm ca să ne întoarcem la Brașov.

■ G. Sion, *Din anul 1848, în Suvenire contemporane*, ed. P. V. Haneș, București, Ed. Minerva, 1915, p. 245–249.

„UN POPOR ÎNTREG...“

119

ALECU RUSO, DESPRE ADUNAREA DE LA BLAJ

Într-un ținut a Ardealului se ivi la 1848 o zi frumoasă pe un cîmp întins, unde patruzeci mii de români stau să asculte, sub aripele unui steag în trei culori, cuvîntul *inteligenței ardeleni*. Moldoveni și munteni, pribegi ai tulburărilor din țări, privea cu bătaie de inimă adunarea, oștită grămadă

cite grămadă, după satele și ținuturile de unde veniseră oamenii : un popor întreg de același port și aceeași limbă ca și a poporului nostru sta măreț în lumina soarelui și printre sucmane se vedeau amestecate multe surtuce ; aceste surtuce acoperia piepturile tineretului de frunte eșit din Blaj și din școalele Ardealului, tineret cu mare curaj și mare iubire de neamul românesc ! Multă mirare însufla pribejilor spectacolul frăției curate între surtuce și sucmane, frăție nu numai de singe, dar frăție în trai și în obiceiuri și în toate relațiile. Societatea în Principate, ca toate societățile vechi, este întemeiată pe nepotriviri, pe interese ce se prigonesc și pe ierarhii. Ardelenii, tolerați numai pe pământul ce-l ocupa până la 1848 și privind cu duioșie de peste munți la *țări*, adică la Moldova și Valahia, alcătuia numai o familie, și o familie patriarhală. Noi, moldovenii, treptați de întâmplările istoriei, mazili, neamuri, bresle, gloate, boieri și feciori de boieri, vițe prăpădite în întunericul descălecării, nu putem forma o familie patriarhală ca aceea ardelenă de la 1848. Pribejii dar, înfățișătorii luptei în Principate, a egalității drepturilor, iar nu a oamenilor, urmară cu ochii plini de mirare uimitoare frăția aceasta, și mai că, într-un minut de înfocare, ar fi dorit să nu se fi născut feciori de boieri.

Privind de
peste munți,
la *țări*...

■ Al. Russo, *Scrieri*. Cu o prefață de G. Bogdan-Duică, București, 1910, p. 118—119; Al. Russo, *Scrieri. Cugeldări, amintiri, Cîntarea României etc.*, ediția Petre V. Haneș, București, Colecția „Prietenii Istoriei literare”, f.a., p. 65—66.

„SIMȚĂMÎNT FRĂȚESC FAȚĂ DE ACEST POPOR”

120

ȘTEFAN LUDWIG ROTH, ROMÂNII

În titlul acestui articol, care în continuare se va ocupa de întreaga adunare a poporului de la Blaj, m-am servit de expresia *români*. Acest lucru îl fac dintr-un simțămînt frățesc față de acest popor mult promițător al patriei noastre și ca urmare a unui deziderat și hotărîre publică unanimă a acestei mărețe adunări populare. Ei au declarat că termenii olah, vlah, bloch și valah le socotesc drept o ocară și o rușine, și au cerut în schimb ca de acum înainte și pentru totdeauna să nu fie numiți altfel decît *români*, căci numai această denumire arată cu adevărat și pe bună dreptate originea, graiul și istoria lor. Așadar, dacă nu avem intenția să-i irităm și să-i jignim, atunci fiecare confrate va face cu plăcere pe voie celuiilalt. Dacă fiecare individ are dreptul să arate celorlalți cum dorește să fie numit, de ce n-ar avea acest drept un popor întreg? Marea mulțime care s-a adunat acolo avea, ce-i drept, mai mult dorința să afle în sfîrșit eliberarea de robotă, dar fiecărui om care a umblat cit de cit într-o școală i-a încolțit îndată și nădejdea ca naționalitatea proclamată să fie trainică ; pînă la urmă, ideea de naționa-

Acești
măreață
adunare
populară

Crezul
naționalității

litate era atât de adânc înrădăcinată în inimile tuturor, încât ea nu va mai putea fi vreodată stirpită. Mulțimea îmbrățișă acest crez al naționalității atât de călduros, strângându-l la inima ei entuziastă, ca și stegarul rănit pe câmpul de luptă, care, simțind apropierea morții, se înfășoară în drapel : dacă cu viața nu-l mai poate apăra, cel puțin să-l acopere cu trupul atunci când va cădea. Acest sentiment puternic de a trăi și a muri pentru naționalitatea lor l-au exteriorizat și l-au consfințit cu numele de român ; și unde este puterea care să le poată lua această naționalitate, unde se află dreptul care ar putea să le-o conteste ? ...

Textul german

ST. LUD. ROTH, ROMANEN

In der Überschrift dieses Aufsatzes der in der Fortsetzung die ganze Volksversammlung in Blasendorf besprechen soll, habe ich mich des Ausdruckes Romanen bedient. Es geschieht dieses meinerseits aus brüderlicher Gesinnung gegen das vielversprechende Volk unseres Vaterlandes und — in Folge eines allgemeinen, an den Tag gelegten Wunsches und Beschlusses, eben dieser grossartigen Volksversammlung. Sie erklärten, dass sie die Ausdrücke Olah, Vlach, Bloch und Walach für Schimpf und Schande ansähen, und verlangten dafür, von jetzt an und für alle Zeiten, dass sie nicht anders als Romanen genannt werden wollten und sollten, da diese Benennung allein sie wahr und gerecht nach Abkunft, Sprache und Geschichte bezeichne. Will man sie also nicht reizen und beleidigen, so wird jeder Landesbruder diesem Landesbruder hierinnen gerne willfahren. Hat doch jeder einzelne das Recht, sich dem andern anzugeben wie er genannt sein wolle, warum sollte es nicht ein ganzes Volk haben ? Der grosse Haufen, der hieher geströmt war, hatte zwar mehr nur das Verlangen, die endliche Freigebung von den Robotten zu vernehmen — aber in jedem, der auch nur wenig in einer Schule gewesen, entzündete sich schnell auch der Wunsch, es sollte die ausgerufene Nationalität dauernd sein, und beim Schluss war der Gedanke der Nationalität so fest in allen Herzen gewurzelt, dass diese Idee nimmermehr aus ihren Herzen wird ausgerottet werden können. Das Gefühl der Nationalität drückte die Menge sich fest an ihr begeistertes Herz, wie jener verwundete Fähnrich die Fahne auf dem Schlachtfeld, der, die Todesnähe spürend, in die Fahne sich wickelte und niederstürzend dieselbe mit dem Leichnam bedeckte, die er mit dem Leben nicht mehr verteidigen konnte. Diesem entschlossenen Gefühle, für ihre Nationalität zu leben und zu sterben, haben sie nun einen Ausdruck gegeben und mit dem Namen Roman getauft, und wo ist die Macht, die diese Nationalität ihnen nehmen, wo ist das Recht, das sie ihnen streitig machen könnte ? ...

■ „Transilvania“, 1848, nr. 48, 16 iunie; reproducere după Carol Göllner, *Stephan Ludwig Roth...*, p. 113–114.

„DESPRE
ACEASTĂ VESTITĂ ADUNARE...”

121

JAKAB ELEK, UN MARTOR OCULAR

Eu am sosit pe cîmpul Blajului chiar în ziua adunării, venind de la Sibiu ; posedam deci informații veridice cu privire la înțelegerea cu sașii încheiată cu o zi înainte. Cîmpul pe care s-a ținut adunarea a fost denumit, în ultima zi, în cadrul unei însuflețite manifestații și într-o atmosferă de bucurie izvorită din cultul naționalității — *Cîmpul Libertății*.

Măreș era spectacolul ce se desfășura în fața noastră. O masă de vreo douăzeci de mii de oameni, îmbrăcați sărăcăcios, cu înfățișare chinuită, un biet popor de iobagi ! Fețele lor, fețe cunoscute de țărani, arse de soare, cu diverse nuanțe și expresii, dar de același tip ; ici și colo cite o statură voinică, frumoasă, cite un corp ca bradul, purtînd o cămașă otova sau de pinză fină și albă, lungă pînă la genunchi, fără guler și fără basma, brodată cu arnici sau cu mătase de culoare roșie sau albastră, încinsă la mijloc cu o simplă curea sau cu un chimir frumos brodat. Partea inferioară a corpului era îmbrăcată în cioareci de croieli diferite, cu fel de fel de podoabe de snururi. De umerii lor atîrna cite o traistă de pinză sau de piele tivită cu curele roșii și negre, doldora de piine, de slănină, de brinză, de mălai și ceapă — ale celor bogați și de turte cu unt, de lipie și de friptură rece. În cap purtau căciuli albe sau negre de oaie, unii pălării cu margini late, de sub care atîrna părul lung, uns și pieptănat, sau stufos și zbîrlit ; în picioare opirci cu nojițe, bocanci cu șireturi sau cisme de o croială caracteristică ; în mîini un bețigaș sau o bită cu măciulie în cap. Acesta era aspectul majorității. Cei din părțile sibiene și de la munte se deosebeau ca figură și statură de ceilalți : oacheși, înalți, chipeși, bine făcuți, cu înfățișare energetică, ei au un port încîntător de pitoresc — în unele regiuni, portul acesta constituie un moment de tranziție spre costumele boieresc, aristocratic al românilor. În atitudinea lor e conștiința de sine, pe ici pe colo dirzenie provocatoare, o urmă de mai bunăstare și de cultură.

Aceasta era masa ce se vedea acolo, pe Cîmpul Libertății, în natură, pe pajiștea verde, după cum le era pe plac și le venea mai la îndemînă oamenilor. Și mulțimea aceasta nu se aduna nici în preajma locului de consfătuire după vreo rinduială oarecare, ci pilcurile și cetele de oameni mai mult sau mai puțin numeroase își alegeau libere locul unde să se așeze, după pofa inimii, lăsînd între ele mari intervale libere, pe unde să se poată circula. Se puteau vedea nenumărate aglomerații sau grupuri stînd în picioare sau șezînd jos, umblind de colo pînă colo sau tolănite în iarbă, treze sau moțîind, pîcînd din lulele și proptindu-se în bite, mîncînd și bînd, tăcînd sau discutînd. Într-un cuvînt, poporul ce se adunase aici acoperise întînsa cîmpie în grupuri de cite doi, trei, zece, o sută, ba chiar o mie de oameni.

„Măreș era
spe ta olul
ce se desfășura
în fața
n astră”

Clerul

Clerul de jos nu-l prea puteai deosebi de popor ; în schimb, prin bărbile lor îngrijite, prin părul pieptănat, prin sutanele curățate, prin brturile roșii și pălăriile cu șnururi și ciucuri roscate, clerul de sus — protopopii, vice-protopopii, vicarii, asesorii consistoriali — se distingea la prima vedere. Cei dinții stăteau de obicei alături de credincioșii lor : dascălii, cîntăreții de strană, epitropii și fruntașii satelor, cei din urmă în mijlocul unor cercuri mici de învățători și profesori.

Studențimea
Blajului

Prin înfățișare, îmbrăcăminte, ținută mai îndrăzneată, precum și prin felul înflăcărat de a vorbi, din mase se desprindea studențimea Blajului, care circula fără odihnă, încît unul sau mai mulți puteau fi văzuți mai toată vremea în toate grupurile, discutînd, explicînd oamenilor, însoțindu-și vorbirea cu gesturi vioaie.

Din întreaga masă se distingeau așa-numiții honoratiores, reprezentanții laici ai inteligenței: proprietari de mine mai înstăriți, arendași, vechili, canceliști, funcționari, avocați, medici, ziariști, a căror îmbrăcăminte, vorbă, înfățișare exterioară și ținută de domn lăsausă se vadă în ei fără nici o îndoială omul cult. Aceștia, precum și clerul înalt amintit mai sus reprezentau pe sfătuitoarii adunării. Erau acolo Ioan Lemeni, episcopul greco-catolic de Făgăraș, și Andrei Șaguna, episcopul neunit, doi oameni în care guvernul vedea pe conducătorii adunării și care s-au înfățișat la adunare de o dată cu comisarul regal gubernial Szabó Lajos și comitele județului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós.

De față la
adunare ...

Proprietari maghiari și alți curioși să fi fost ca la o sută. Eu și încă vreo trei patru am fost de față în tot cursul adunării, iar peste noapte am fost găzduit de o familie binevoitoare. Misiunea mea era de a consemna evenimentele. N-am lipsit deci de la locurile publice și de la adunări, pînă la căderea nopții ; în discuțiile cu oamenii, acolo unde nu pricepeam ceva, mă lămuram cu ajutorul prietenilor mei din comitatul Alba de Jos, buni cunosători ai limbii române.

Descrierea amănunțită a adunării, a întimplărilor din timpul zilei și al nopții ar lungi prea mult aceste însemnări ; de altfel despre acestea găsim relatări ample în presa vremii din Transilvania și Ungaria. Mă voi limita deci a reține unele aspecte mai caracteristice și mai generale, care n-au fost încă relatate, dar care sînt reale și a căror cunoaștere înlesnește să ne formăm o imagine mai fidelă despre această vestită adunare. Pățaniile și impresiile mele din prima zi au fost favorabile și dătătoare de nădejdi.

Prima zi

Această masă imensă de oameni, care se ridicase spre prînz la 25—30 000, părea o mare liniștită, pe a cărei suprafață nu se zărea nici cel mai mic val, în ale cărei adîncimi nu se putea bănuși nici cel mai mic semn de agitație. Armata, nu multă la număr, a stat toată ziua la locul indicat, cu armele așezate piramidă, în deplină liniște ; aproape nici nu se putea observa că aici e atîta popor întrunit, pentru prima oară în viața lui cu scop de consfătuire politică. Într-adevăr, atît de numeros, un popor cu o astfel de cultură politică și o consfătuire politică ! O asemenea idee n-a putut fi concepută decît în aceste vremuri tulburi și într-o minte cu scopuri neclare ... Dar

aceasta era deja fapt împlinit . . . Ziua aceasta a fost cu totul revelatorie : [poporul] tăcea și asculta, observa și închidea în sine cele auzite ; fiecare își împărtășea confidențial părerile cu vecinul său. Am cutreierat cu tovarășii mei tot cimpul, ca să-i văd și să-i cunosc pe cei din diferite regiuni, să aud observațiile lor despre lucruri și despre noi ; să studiez comportamentul și starea lor de spirit. Am stat de vorbă cu mulți cunoscuți ; și toți au fost amicali, au răspuns la întrebările noastre, am discutat despre unele și altele. Am vorbit cu Alexandru Pop ¹, pe care-l cunoșteam de când era cancelist la Tabla regească ; cu Petru Man, cu care am lucrat în aceeași slujbă, și cu mulți alții. N-am observat răceală sau vreo schimbare în sentimentele poporului. Ba, parcă erau prea liniștiți — dacă nu se prefăceau. Manifestau respect față de guvernământ și comisarul gubernial. Cei doi episcopi, precum și membrii capitolului și clerul mai cu vază se bucurau de o stimă generală, oriunde apăreau, oricine vorbea despre ei. Alegerea președinților, constituirea adunării și consfăturile din prima zi s-au desfășurat în liniște.

De vorbă cu
participanții

Seara însă, Blajul și Cimpia Libertății au apărut în altă perspectivă. S-a organizat iluminare, s-au improvizat transparente înfățișând Daco-România, au apărut, în mod ostentativ, în favoarea imperiului și împotriva Ungariei, un mare număr de steaguri, galben-negre austriece, albastru-albe sirbești, alb-purpurii săsești ; numai ungurești nu erau. Birturile, circiumile și popasurile s-au umplut ; a început să se dea de băut frunțașilor poporului de rind ; întii s-au ținut nrări, apoi au avut loc cuvântări publice în aer liber ; pe măsură ce înaintam în noapte, creștea și animația în jurul hanurilor și a circiumilor, și chiar și a caselor particulare unde au fost găzduiți agitatorii mai cunoscuți. Sub transparentele și drapelele luminate, câțiva oratori populari s-au pornit să țină cuvântări, la început insufleteitoare, apoi provocatoare, în cele din urmă de-a dreptul răzvrătitoare ; poporul adunat în mare număr îi asculta cu nesaț. În sfârșit amețala vinului și a iluziilor, pasiunea ce și-au alimentat-o reciproc, vorbitorii și auditorii, a trezit și porniri răuvoitoare ; s-au făcut auzite expresii pline de suspiciune și defăimare, instigând uneori la revoltă față de împotriva națiunii maghiare și a guvernului său, a proprietății și a uniunii.

Harta
Daco-României

Textul maghiar

Én a gyűlés napján érkeztem Nagy-Szebenből a balázsfalvi rétre, azelőtti este az ottani száz megállapodásokról hiteles értesüléssel bírva. E rétet a gyűlés utolsó napján nagy díszmenettel, a nemzeti cultus örömnny ilatkozatai közt, *Szabadság-mezejének* (Campu Libertate) nevezték el.

Nagyszerű volt a látvány mi ott a néző elé tárult. Húszezernyi szegényesen öltözött, sanyargatott külsejű, sok gyámoltalannal vegyes jobbágy-féle nép, egy tömegben ! Arczuk az ismeretes földművesi, naptól

barnult, különbféle színkifejezésű, de mind egy típusú arcz, itt-ott jó nővésű, szép szálas termet és test, melyet hosszú, térdig érő, gallér nélküli, kereken vágott s kék és veres fejtővel vagy selyemmel kivarrott durva vagy szép fejez ing fed, többnyire nyakkendő nélkül s egyszerűen szíj-bőrrel vagy selyemmel szépen varrátt gyűszű (szíjj-őv) szorít derékhoz, a test alsó részét különbféle szabású és zsinorozású fehér harisnya (nadrág), a vállon lecsüngő vászon vagy piros és fekete szíjj-zsinorral díszített bőrtarisnya, kenyérral és szalonnával meg tūróval, málével és hagymával, vagyonosoknál vajas-és molnár-pogácsával és sült pecsenyével megrakva, fejkőn fekete vagy fehér báránybőr-kucsma vagy nagy karimájú fekete kalap hosszan lenyúló, kikent és fésült vagy bozontosan szétterülő hajzattal, lábukon több-kevesebb szíjj-tekerékű bocskor, fűző cipő és sajátságos szabású csizma, kezükben pálca vagy matyukás bot. A nagyobb számnak ez hű képe. A szeben-vidéki és havasi nép alakja és termete a többi közül kiválik: magas az, szép barna, jól alkotott, kinézésük erőteljes, viseletők festőileg szép, némely tájé átmenetelt képez az urias oláh aristocraticus viseletbe, maguktartásában őnézet, itt-ott kihívó dacz, nagyobb jólét s több műveltség nyoma látszik.

Ez volt a nyers tömeg künn a szabadság-mezőn, nem körszékekben vagy circus-padon, sem sátor alatt, fa-színben vagy a végre rögtönzött épületben, de a természet zöld pázsitján, a mint kedvők s kényelmi vágyuk, hozta, nem is a tanácskozási hely közelében valamely szabályszerűséggel elrendezve, hanem a különböző tömegek és csoportok, többen vagy kevesebben, szabadon választottak helyet és módot ahová és miképpen telepedjenek, közben-közben érintkezésre nagy ütközőket s nyílásokat hagyva. Lehetett látni számtalan tömböt és csoportot állva vagy ülve, járókelő és heverő, éber vagy gunnyasztó állapotban, pipázva és botra támaszkodva, evés vagy ivás közt, hallgatva vagy beszélgetve, szóval az itt összegyűlt nép kettős-hármas, tíz ? vagy százankénti sőt ezres tömegekben is borította el a nagy kiterjedésű síkságot.

Az alsóbb papság a néptől kevéssé volt megismerhető; de a felsőbbet, az al- és főspereseket, vikáriusokat, káptalan ülnököket, jól nevelt szakáluk, fésült haj, csinos reverenda, vörös őv s vörös és hosszan lecsüngő bojtos zsinorú kalapjuk első tekintetre megkülönböztette. Amazok rendesen híveik: az iskolatanítók, kántorok, egyháziak és a falu előkelői mellett ezek külön kis körökben a tanítókkal és tanárokkal együtt voltak.

A tömegek közt feltűnt arcza, öltönye, bátrabb magaviselete, s heves beszédei által a folyvást járó-kelő balázsfalvi tanuló ifjúság, melyből minden csoportnál egy vagy több minden időtájban volt látható, azzal beszélgettek, nekik magyaráztak, élénk kézmozgással kísérve előadásait.

Kiváltak az egész tömeg közül az úgynevezett honoratiorok, az intelligencia világi képviselői: nagyobb bányabirtokosok, haszonbérlok, udvari tisztok, írnokok, tisztviselők beszéde, külső megjelenése és urias magatartása a cultus embert már eleve mutatta. Ezek voltak és az elébb említett felsőbb papság a gyűlés tanácsképes eleme. Ott voltak Lemény János fogarasi gör.

katholikus és Ságuna Endre gör. nem egyesült püspök, mint a kormány által előre föltételezett vezetői a gyűlésnek, kik Szabó Lajos kir. kormányzói biztossal és báró Bánffy Miklós alsó-fejérvármegyei főispánnal egyszerre jelentek meg a gyűlésen.

Magyar birtokos és más érdeklődés száz lehetett. Én harmadnegyed magammal voltam a gyűlések egész folyama alatt, az éjet egy jó érzelmű családnál töltve. Küldetésem a történek följegyzése volt. Napestig a nyilvános helyeken és gyűléseken voltam; az egyénekekkel és beszédek tartalmával, a hol valamit jól nem értettem, oláhul tökéletesen tudó alsó-fejérvármegyei barátim ismertettek meg. .

A gyűlés részleteinek, a nép és éj cselekedeteinek leírása hosszúra terjesztené e füzetet, le vannak azok irva az akkori erdélyi és magyarországi lapokban. Csak néhány jellemzőbb és általánosabb mozzanatot emelek tehát ki, a miket közölve nem láttam, de a mik megtörtének és ismerésük hív képet segít alkotnunk a nevezetes gyűlésről.

Első napi tapasztalataim s benyomásaim kedvezők s reményre jogsítók voltak. Ugy tűnt fel ezen délfelé 20—30 ezerre felgyarapodott néptömeg, mint egy csöndes tenger, melynek egészen sima tükörén egy hullámocská sem látszik, mélyében a legkisebb háborgás előjele sem gyanítható. A nem nagy számú katonaság kijelölt helyén volt egész nap gúlába rakott fegyverrel, teljes csöndben, szinte nem is lehetett észrevenni, hogy itt oly roppant nép van együtt — életében először politikai tanácskozás végett. Igen ekkora, ily politikai műveltségű nép és politikai tanácskozás! Ilyen eszme csak ez izgatott időben s céljaival tisztában nem levő elmében fogamzhatott... De hát ez már ténnyé vált... E napnak egészen intuitív jellege volt: hallgatott és figyelt, észlelt és magába zárta, legfeljebb szomszédjával bizalmasan közölte reflexióit mindenki. Bejártam társaimmal az egész tért, hogy lássam és ismerjem meg a különböző vidékieket, halljam észrevételeiket a dolgokról és rólunk, tanulmányozzam maguk tartását és a hangulatot. Megszólítottuk sok ismerőinket, szivesek voltak, kérdéseinkre feleltek, egyről-másról szót váltottunk. Szólottam Papp Sándorral¹, kit mint kir. táblai írnokot ismertem, Mánn Péterrel, kivel egy hivatalnál szolgáltam s másokkal is. Hidegséget vagy a nép érzületében változást nem vehettünk észre. Még tán igen csöndesek — ha nem tettetők — voltak. A kormányzék és kormánybiztos iránt tisztelet nyilvánult. A két főpap, kátalantagok, az előkelőbb papság szintén általános tiszteletben részesültek, bármerre mentek, bárki beszélt róluk. Az elnökök kijelölése a gyűlés constituálása s az első napi tanácskozások mind higgadtan folytak.

Őtve azonban más perspektívában látszik Balázsfalva és a szabadságmező. Kivilágítás rendeztetett, Daco-Romaniát ábrázoló transparentek voltak rögtönözve, az összbírodalom mellett s Magyarország ellen tüntetőleg osztrák sárga-fekete, szerb kék-fehér, szász fehér-vörös zászlók nagy száma tűnt fel, csak magyar nem volt; a vendéglő és korcsmahelyek s tanyák megteltek, itatni kezdték a köznép előkelőit, előbb csak felköszöntések, majd künn nyilvános beszédek voltak; a mint az éjbe messzibb

bementünk, mind nagyobb élénkség lett a fogadók és korcsmák körül, sőt magánházaknál is, hol az ismeretesb utasok szállásoltak. A transparenterek és kivilágított lobogók alatt egyes népszónokok előbb lelkesítő, azután izgató, utoljára valóságos lázasztó beszédek kezdettek tartani, a nép nagy számmal gyűlt össze s mohón hallgatta, végre a bor és álom-idő mámore, a szónokok és hallgatók egymásban kölcsönösen felköltött szenvedélye, felköltötte a gonosz indulatokat is, a magyar nemzet és kormánya, a birtokosság és Unió ellen gyanúsító és gyalázó, olykor nyilvános engedetlenségre buzdító kifejezések tétettek.

■ Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez visszaemlékezések 1848–1849-re* (Contribuții la istoria luptei noastre pentru libertate, amintiri din 1848–1849). Budapesta, 1880, p. 119–123. Text parțial confruntat și cu V. Chereșeșiu, *Adunarea națională de la Blaj*, p. 438 și 452 (traducere de I. Chinezu).

■ 1: Al. Papiu-Ilarian.

„AȘA CEVA N-A PREA VĂZUT VREODATĂ EUROPA”...

122

MÉSZÁROS KÁROLY. CRONICAR AL EVENIMENTELOR, IMPUTERNICIT DE GUVERN¹

A gitația a luat o asemenea amploare din toate direcțiile, încît valahii au hotărît și au stabilit o adunare populară generală pentru ziua de 15 mai la Blaj, în vederea formulării cererilor lor. A fost o mulțime enormă de valahi și sași, care s-au adunat aici. Lăsînd la o parte popii și avocații valahi, numai dintre laici s-au strîns peste 12 000 de oameni călări.

Cît privește aspectul exterior al acestei mărețe adunări populare, așa ceva n-a prea văzut vreodată Europa. O masă populară semibarbară și fanatică, cu trăsăturile accentuate, caracteristice, ușor de recunoscut ale coloniștilor romani, oferea spectatorului, în tumultul sălbatic, tălăzuitor al patimilor politice, un tablou extraordinar de interesant și de captivant. Din blocurile agitate de furtună se desprindeau ici pîlcuri de oameni cu fața oacheșă, cu ochii scînteietori, îmbrăcați în cioareci groși, cu căciuli mițoase în cap: dincolo, cățărați pe butoaie, la vite înalte și pe mese, popi, avocați și profesori sași, uscățivi în gherourile lor nemțești lungi pînă la glezne, se detașau gesticulînd din masa fremătătoare. „Trăiască libertatea! Trăiască Daco-România!” se auzea din toate părțile. Iar adunarea, pentru a întări aceste strigări, și-a formulat în douăsprezece puncte doleanțele pe care le-a trimis de îndată împăratului Ferdinand al V-lea la Innsbruck, cu o deputație condusă de episcopul Șaguna și de contele Nopcea, comitele județului Hunedoara.

Un tablou
captivant

„Trăiască
Daco-România”

Textul maghiar

Az izgatás minden oldalról annyira ment, hogy az oláhok május 15-re általános népgyűlést határoznának s tüzenének ki Balázsfalvára, kívánalmaik pontozása végett. Tömerdek volt az a népség, mely itt az oláhok s szászok részéről összegyűlekezék. Mert leszámítva az oláh popákat és ügyvédek, csak a világiak közül több mint 12 000-nyi lovas ember csoportosult össze. — Tekintve ezen nagyszzerű népgyűlés külső jellemét, illeté alig ha látott Európa valaha. Egy félig barbár és rajongó néptömeg, fölismerhető éles vonású jellegzetével a római ős telepéseknek, vad, hullámzó zajában a politikai szenvedélynek rendkívül érdekes és megragadó képet tüntetett föl a néző előtt. Itt gatyás, vastag kucsmájú, elbarnult arcú, villogó szemű s mezítlábas népcsoportok, amott hordó székeken, magas padokon s asztalokon szónokló dühös papok és ügyvédek, majd bokáig érő német gyerokban taglejtegző sovány szász tanárok gombolyultak ki a viharzó tömegből. „Éljen a szabadság! Éljen Dáko-Románia!” — hangozék minden oldalról. S a gyűlés, hogy ezen jelszavakat érvényesítse, tizenkét pontba formulázta kívánalmait, melyeket V. Ferdinánd császárhoz Innsbruckba Șaguna püspök s gróf Nopcsa Hunyadmegyei főispán vezérlete mellett egy külön deputációval azonnal meg is küldött.

■ Mészáros Károly, mint a nemzeti kormány által megbízott történetjegyző¹, *A magyar szabadságharc előjárdéka 1848-dik évben* (Prologul luptei maghiare pentru libertate din anul 1848), Ungvar 1862, p. 25; traducerea confruntată cu V. Cheresteșiu, *Adunarea națională de la Blaj*, p. 439 (traducător I. Chinezu).

■ 1. „Cronicar al evenimentelor împuternicit de guvernul național” (așa se intitulează în foaia de titlu a broșurii sale).

DEȘTEAPTĂ-TE ROMÂNE...¹

123

ANDREI MUREȘANU, UN RĂSUNET

Deșteaptă-te române, din somnul cel de moarte
În care te-adînciră barbarii de tirani !
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani !

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mîni mai curge un sînge de roman
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian !

Înalță-ți lata frunte și caută-n giur de tine
Cum stau ca brazi în munte voinici sute de mii !
Un glas ei mai așteaptă și sar ca lupi în stîne,
Bătrîni, bărbați, juni, tineri, din munți și din cîmpii !

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
La nația română l-ai voștri strănepoți !
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte !”, strigă toți.

Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate
Și oarba neunire la Milcov și Carpați !
Dar noi, pătrunși la suflet de sfînta libertate,
Jurăm că vom da mina să fim pururea frați !

O mamă văduvită de la Mihai cel Mare
Pretinde de la fii-și azi mină de-ajutor
Și blastă-mă cu lacrimi în ochi pe orișicare
În astfel de pericol sî face vinzător !

De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă
Oricare s-ar retrage din gloriosul loc
Cînd patria sau mama, cu inima duioasă,
Va cere ca să trecem prin sabie și foc !

N-ajunse iataganul barbarei semilune,
A cărui plăgi fatale și azi le mai simțim ;
Acum se viră cnuta în vetrele străbune,
Dar martor ne e Domnul că vii nu o primim !

N-ajunse despotismul cu-ntreaga lui orbie,
Al cărui jug din veacuri ca vitele-l purtăm ;
Acum se-ncearcă cruzii, în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm !

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată
Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri !
Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată
Prin intrigă și silă, viclene uneltiri !

Preoți, cu crucea-n frunte ! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei prea sfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost pămînt !

■ Publicată în „Foaie pentru minte“, XI, 1848, 21 iunie, nr. 25. Semnat : a. m ... u

■ 1. Compus „după ce trecuserăm preste adunările naționale și românii se văzură înșelați de către Dieta“ din 17/29 mai (G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, II, Sibiu, 1890, p. 800, și III, 1891, p. 245).

PROGRAMUL REVOLUȚIONARILOR MOLDOVENI REDACTAT LA BRAȘOV

124

PRINȚIPIILE NOASTRE PENTRU REFORMAREA PATRIEI !

1. Desființarea boierescului și a orice alte dări a lăcuiitorilor săteni către proprietari.
2. Ridicarea beilicurilor, a lucrului șoselelor și a tuturor împovărilor fără plată către stăpînire.
3. Împroprietărirea lăcuiitorilor săteni fără nici un fel de răscumpărare din partea lor.
4. Nimicirea tuturor privilegiilor și, prin urmare, deopotrivă purtare a sarcinilor statului de către tot poporul îndeobște, precum și de o potrivă împărtășire a lui la toate driturile politice și țivile.

5. Întemeierea instituțiilor țării pe toate principiile de libertate, de egalitate și de frățietate, dezvoltate în toată întinderea lor.

6. Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatârnat românesc.

12/14 Maiu 1848

Brașău

Teodor Sion, Costachi Negri, L. Roset,
Frații Vasili și Ion Alecsandri,
George Cantacuzin, M. Costache, A. Rusu, Grigori
Balș, Zaharia Moldovanu, P. Cazimir, Ioan T. Curius,
Georgie Sion, N. Ionescu

■ Bibl. Universității Cluj-Napoca. Colecții speciale. Publicat la 10 mai 1859 în „Tribuna română” din Iași; Bogdan-Duică, *Viața și opera înființului jărdnisl român, Ion Ionescu de la Brad*, Craiova, 1922, p. 121; Idem, *Eftimie Murgu*, București, 1937, p. 170; Gb. Ungureanu, *Familia Sion. Studii și documente*, Iași, 1936, facsimil, p. 86; etc.

MaI—Iunie în Banat și Părțile ungurene (Partium)

ADUNAREA ROMÂNILOR ȚINUTĂ LA PESTA

125

PETIȚIA NEAMULUI ROMÂNESC DIN UNGARIA ȘI BANAT

Domnilor miniștri !

Nația română și după mărturisirea istoriei e una dintră cele mai vechi nații în Ungaria. De la început, după făcuta legătură, dînd mina cu ungurii a apărut patria și pentru bunul aceleia lucrînd cu nemișcată statornicie nu numai singele și averea și-a jertfit, ba încă împotriva musulmanilor și a altor barbari dimpreună cu neamul unguresc a fost zid apărător patriei acesteia, și prin aceasta a toată Europa, care urmă după lumina civilizației.

Nația aceasta asuprită de valurile veacurilor multe a răbdut, fiind amurțită de patimile strîmbătății și ale nerecunoștinței.

Zioa de pofte a neamurilor, întemeiată pe vecinica dreptate, s-a ivit ; și anul 1848 urmînd îmboldirei geniului patriei acesteia în binecuvîntarea libertății pe toți cetățenii patriei fără osebite de religie asemenea împărtășindu-i, de simțul acesta al libertății să bucură și nația română, și timpul acesta după lipsiri de multe veacuri cu piept înflăcărat salutîndu-l :

Noi, în numele nației române din Ungaria, ca trimișii aceleia, declarăm coronatului împărat din Ungaria și pînă aci neprecurmat arătată credință, însuflețitori luptători pentru dreptate, mulțumire, către frații noștri unguri dragoste, ear către întiul neatîrnătoriu ministerium unguresc simpatie și încrezămînt, mărturisind cum că ne ținem de cea mai sfîntă datorie, cu patriotică jertfire a ne lupta pentru mărirea coroanei ungurești și pentru întregimea împărăției.

Deci dară cînd principiile aceste le așternem și hotărît după chemarea noastră, în numele nației, cu cuvinte ferbinți înaintea ministeriului petrecut de dragostea nației, totdeodată sîntem datori a mărturisi, cum că umblarea noastră nu să întemeiază pe acea ticăloșie omenească, care în orele mărimei însătoșată fiind de cercarea grației însuși de sine să supune, ci potrivit cu originea noastră romană, în timpul lipsei arătăm ungurilor cum că noi sîntem adevărați prieteni.

„Arătăm
ungurilor
cum că noi
sîntem adevărați
prieteni“

Atîta e ce în numele nației, după lipsă și în faptă arătînd, cu cuvinte descoperim. Și acum :

Ce să atingă de soarta noastră ne apropiem cu cumpătatele noastre dorințe către ministeriul național.

Avem și noi dureri urmate din răutățile timpurilor. Avem și legiuite poftă, a cărora lecuire și împlinire, potrivit timpurilor, a o lua în socotință cu atîta mai puțin o putem trece cu vederea, cu cît mai tare sîntem încredințați despre aceea, cum că prin țintita lucrare și astfel de încercare se va nimici, care fiind povățuită de o mină nevăzută a stării ce a urmat din răutățile timpurilor, ar putea fi și spre primejdia țării noastre.

Durerile cari le pomenirăm să atingă de soarta intereselor noastre naționale, și să nască de acolo că slavismul încă înainte de cîteva sute de ani lipsindu-ne de literile noastre cele românești și virînd în toate cărțile noastre cele bisericești și școlasticești slovele lui Kiril, a voit nația noastră a o despărți de către Europa civilizată, pentru aceea ca așa prin o silă morală să o poată trage în cursa slavismului ; și fiindcă originalul caracter al nației noastre nu s-a putut strămuta, a întrebuițat și starea noastră cea izolată, fără de-a fi fost noi întrebați, acel soi al slavilor, care în anul 1690 a venit în pămîntul unguresc, a tras și pe nația românească cea de o lege cu sine sub aripile așa numitului *Declaratorium Illiricum*, de la care timp hierarchia (preoțimea) sirbească a monopolizat toate trebile bisericești și școlastice, cu cea mai mare stricare a nației noastre. Libertatea, egalitatea și frățietatea nu suferă ca într-o patrie să domnească un popor asupra altuia ; și fiindcă firea, caracterul și deosebirea în limbă, cu un cuvînt, datorința politică a nației românești, poartă ca să se nimicească amestecarea la oaltă, la care ținteste panslavismul, pentru aceea :

Din datorința care avem către bunul nației noastre, mărturisim că avem nestrămutată voință a ne despărți de către sirbi în toate trebile bisericești și școlastice. Și după ce din împrejurările mai de curînd ivite apriat să vede, cum că sirbii prin lucrarea lor voesc a surpa întregimea crăimei ungurești, și după ce și metropolitul sirbesc, care să află sub constituția ungurească, s-a făcut părtaș lucrării acesteia, noi pe dînsul ca pe unul care s-a îndepărtat de la calea legii nu-l putem cunoaște mai mult de cap bisericesc al concetățenilor și al neamului nostru.

Așadară, poftim :

1. Ocîrmuire bisericească cu totul neatîrnată de la mitropolitul Carlovițului, care și pînă atunci, pînă ce legiuitul nostru sinod în privința aceasta va hotărî, să ocîrmuiască provisoric, sub nume de *vicar-mitropolit*, luînd lingă sine doi bărbați adevărați români, unul din ceata preoțească, iară altul dintre mireni.

2. Să se trimită sub președinția unui comisar ministerial o comisie aleasă din români și sirbi la număr deopotrivă, care cercînd starea fundațiilor bisericești și școlastice, precum și starea și diplomele mănăstirilor, iară mai virtos că cine au fost fondatorii aceloră, să poată sfîrși mijlocirea despărțirii, ca să poată căpăta fieștecă parte, partea sa.

Interesele
naștră
naționale :

Cererile noastre :
religioase,

culturale

3. Să avem sinod dechilin și ocîrmuire bisericească și școlastică neatîrnată, ai căreia mădulari să fie aleși numai dintre fiii nației noastre.

și

După credința ce o avem cătră frații noștri unguri, și cu care credință, precum tare credem, și din partea lor vom fi întîmpinați, poftele noastre cele politice în următoarele puncturi le cuprindem :

politice

a) Concedătenii români limba ungurească o cunosc de diplomatică, însă și ei așteaptă aceea, ca întrebuițarea limbei sale naționale neîmpedecată să se lase în biserici, la învățătura fiilor săi și pretutindea și în toate trebile nației noastre, cele din lăuntru ;

b) Să se arădice lîngă ministrul cultului o secție (clasă) deosebită, care să ocîrmuiască trebile românilor, cele bisericești și școlastice și în care să se așeze numai români adevărați de legea răsăritului în care poporul are încrezămînt ;

c) Să se întoarcă mai mare băgare de seamă de aci înainte asupra fiilor nației românești, cari pînă acum nu fără durere să priveau a fi trecuți cu vederea ;

d) La regimentele militarești mai cu seamă să se așeze (aplicheze) ofițeri de români.

Care poftede drepte și eșite din suflet adevărat grăbind a le așterne înaltului ministerium, care e încungiurat de credință și dragoste, noi în numele nostru și în numele nației, care pe noi aicea ne-a trimis, cu cucernicie pofind și dorind fericirea patriei noastre, din toată inima și din tot sufletul strigăm : Să trăească țara, să trăească craiul, să trăească libertatea, egalitatea și frățietatea !

Datu-s-a în Pesta, din ședința românilor adunați de prin comitaturile ce mai jos se vor însemna, în 21 mai 1848.

Emanuil Gozdu, *președinte* ;

Reprezentanții din comitatul Aradului : George Țapoș (protopresbiter), Pavel Boțco (preot în Chișineu-Criș), Ioan Arcoși și Pavel Petrilă ;

din comitatul Bihorului : Ioan Dragoș, George Fonnai și Nicolae Jiga ;

din comitatul Bichișului : David Nicoară, Moise Suciu și Ioan Szabo ;

din comitatul Timișului și Torontalului : Ioan Missici, Petru Cermenă, Gheorghe Muntean, Blasiu Brancovan, Simeon Popovici, Athanasiu Rațiu, Ioan Petrovici, Ștefan Ilici, Nicolae Iorgovan, Nicolae Țăran, Vicențiu Bogdan, Ladislau Bogdan și Julian Ianculescu ;

din orașul Pesta : George Stupa, Teodor Serb, Ioan Auran, Sigismund Pap, Ioan Putici, Petru Farchici și Frita Șaguna ;

din comitatul Carașului : Blasiu Fogarași, Grigore Radulovici, George Fogarași, Ignatie Vuia (protopresbiter în Vărădia), Auxențiu Bojinca, Teodor Fogarași, Mihai Velia [N. Tincu-Velia] (învățător de teologie), Ioan Marcu (protopresbiterul Lugojului) și Macsim Pascu.

■ După T. V. Păcățianu, *Cartea de aur*, vol. I, ed. a II-a, p. 344 – 347 ; S. Dragomir *Studii și documente*, vol. II, p. 21 – 23 (text maghiar). Față de textul original din toaia volantă – B.A.R., ms. rom. 1061, f. 257 – transcrierea lui T.V.P. prezintă ușoare modernizări lingvistice și ortografice. Pe cele de limbă le-am restituit.

PROCLAMAȚIA LUI EFTIMIE MURGU DUPĂ ELIBERAREA DIN ÎNCHISOARE

Fraților concetățeni români!

Duhul
slobozenieiLegile
votate
la Pojon ...„Acum
sintem toți
slobozi,
deopotrivă...”Armarea
poporului

Duhul veacului de acum răscolitu-s-au în Europa asupra tiranilor, asupra cîrmuirilor, ce ținînd întru întuneric pre cetățeni, îi avea ca și robi și cugeta a-i ave robi pentru totdeauna. Acest duh, care este duhul slobozeniei (libertății) și care pentru aceea țentia a rumpe și a scutura lanțele robiei ce de atîta vreme apăsase pre omenire, au pătruns și pînă în părțile țarei ungurești. Adunarea boierilor Ungariei din Pojon, după pilda altor neamuri, în preajma binelui tuturor, uitînd binele său în parte, dat-au mina cu poporu și, într-un cuget cu acesta lucrînd bărbătește, izbutiră a îndupleca pre Împăratu să cunoască drepturile omenirei în această țară, să cunoască și să întăriască libertatea și ecualitatea tuturor în țară, adecă să fie toți slobozi și dcopotrivă înaintea legii.

Din aceste legi ce s-au încheiat în această adunare a boierilor țarei veți cunoaște, fraților români ai noștri concetățeni, că acel pămînt, pentru care veacuri luptîndu-ne ne-am vărsat singele și pre care, în Țara Unguriască, o clasă de oameni ce se numiau nemeși îl socotiau ca o avere a lor, acum este vecinică și netăgăduită moșie a voastră; veți vedea că toate acele sarcine ce apăsau pre lăcuiitori, precum robotele, dijele și dajdiile, au încetat pentru totdeauna; veți înțelege că nemeșu nu este mai mult decît oricare lăcuior, că acum sintem toți slobozi, deopotrivă, toți avem același drept. Din aceste legi vă veți încredința că, ca cetățeni slobozi și deopotrivă, de acum înainte veți lua parte la toate legiurile ce se fac în țară. Iată, legea vă cunoaște dreptu de a vă alege înșii, după a voastră chibzuire, bărbați care să stea față în locu vostru în adunarea țerii, prin care totdeauna veți putea spune greotățile ce vă apasă și aduce vindecare relelor. Legea vă dă slobodă voie de a vorbi, a scri și a da în stampă gîndurile voastre fără a mai avea acele piedici din partea cîrmuirii ce pînă acuma nu ne ierta în public a grăi adevăru și dreptu, de cumva era împotriva foloaselor acelor tirani ce ne țineau întru orbie. Legea dar vă dă prin aceasta prileju spre a vă lumina duhu și a vă îmbunătăți inima; legea, cu o vorbă, vă îndămină toate mijloacele prin care să puteți fi fericiți.

Decît pentru păstrarea acestor drepturi, legea îngăduind a se arma însuși poporu, folosul nostru cere ca, de voim a rămînea oameni slobozi, toți cu toți să apucăm arma, ca pentru, la o timpulare, înșii să ne putem apăra drepturile noastre. Armata, așadar, sau garda națională să o socotiți ca o chezășie acestor drepturi, a slobozeniei noastre cetățenești.

Veți înțelege de aci că stîrnitorii și isbînditorii acestor schimbări atît de mîntuitoare lăcuiitorilor acestii țeri sînt ungurii. Poporu împreună cu

adunarea boierilor din Pojun, cu bărbăție luptându-se, au isbutit a îm-
burda acel guvern tirănesc ce în folosul numai a unora ținția a avea robii pre
frații săi concetățeni. Deci știind că nici împăratul, nici miniștrii lui, cari
pururea s-au împotrivit la desrobirea noastră, ci poporul unguresc,
cu nobilii cei luminați sînt urzitorii acestii lumi nouă atît de fericitoare,
să cuvine să le fim mulțămitori. Pentru aceasta dar, în duhu dragostei
frățești, dînd mîna cu ungurii, toți cu toții să privighiem și să chezeșuim
pentru păstrarea acestui așăzămînt, pentru neatîrnarea acestei țeri și a
ministeriei ei, ce se află așezată spre obșteșcu bine al tuturor cetățenilor.

Dînd mîna
cu ungurii...

Evtimie Murgu

■ După B.A.R., ms. rom. 1058, f. 49. Foaie volantă, tipărită în Buda, în tipografia
crăiască a Universității maghiare. Publicată de S. Dragomir, *Studii și documente*, II, p.
17-19; *Texte privind dezvoltarea gândirii social-politice în România*, I, București, 1954, p.
285; Eftimie Murgu, *Scrieri*, 1969, p. 442-444.

BANATUL ÎN FRĂMÎNTARE...

127

DIN CARAȘ, DIN LUGOJ SE SCRIE LA 15 IUNIE [CĂTRE „PESTI HÍRLAP”]

Murgu a sosit în zilele acestea din Pesta, și a fost primit de către români
cu nespusă însuflețire. El i-a influențat în așa măsură, încît aceștia
sînt gata să țină cu ungurii, să intre în gărzi naționale și să se rupă de tot
de sirbi. Această situație este favorabilă pentru noi.

Dimpotrivă, o gazetă din Brașov agită într-una pentru o viitoare unire
a românilor de aici cu cei din Ardeal, Moldova și Țara Românească. Ea
promite protectoratul rus, englez și francez. Acum se află aici doi agitatori
refugiați din Moldova. Ei au ținut conferințe aici în mai multe rînduri.
Sînt tutelați și de mai mulți localnici.

Propagandă
pentru unirea
tuturor
românilor

Cum se aude circula și o cerere, pentru a obține semnături, de a vorbi
românește în ședințele delegaților, și această limbă se fie diplomatică.

Alegerea deputaților a pus pe mulți în mișcare. Cutreieră, ca apostolii,
satele de-a rîndul, recomandîndu-se. În cercul Făgetului, Vodjaner a chel-
tuit 20 000 florini adunînd voturi. Nu există nici un leac pentru aceasta ?
Cu alt prilej vom face cunoscut numele celui zeos patriot, care a fost
numit ca membru al comitetului ce strîngea voturile pe altarul patriei, iar
mai tîrziu și-a depus mandatul, aducînd prejudicii cauzei. În ședința dele-
gaților ținută în ziua de 14 curent a avut loc o frumoasă scenă : Episco-
pul gr. ort. din Timișoara¹ se plînge că din cauza unei circulare l-a numit
cineva instigator, într-o ședință din aprilie. El însă a dat circulara, din
Pozsony [Pressburg], cu știrea ministerului, cere deci să i se dea o satis-

facție notificată în proces verbal. Apoi a fost citit raportul unui pretor împreună cu copia circularei aceluiași episcop. În aceasta el aducea la cunoștința preoților români că a sosit timpul să redacteze matriculele în limba română, iar pe cele maghiare să le dea la o parte. În zadar, cu acest lucru episcopul nu poate să-i facă pe români să țină cu sîrbii. Circulara a fost înaintată ministerului.

Textul maghiar

KRASSÓBÓL, LUGOSRÓL JUN. 15-KEN IRJÁK:

Murgu e napokban érkezett le Pestről s az oláhság által kimondhatatlan lelkesedéssel fogadtatott. — Már annyira vitte őket, hogy készek a magyarokkal tartani, nemzetörségbe állani, és a ráczoktól teljesen elszakadni. Ez részünkre kedvező körülmény.

Ellenben egy brassói lap még folyvást izgat az idevaló oláhság Erdély-, Moldva- és Oláhországgal leendő egyéolvasztására. Protectoroknak az orosz, angol és francziát ígéri. Itt most két moldvai lázító szökevény is tartózkodik. Több ízben tartanak konferenciákat. Több idevalók által gyámolítottatnak is.

Mint hallik, egy petitió is kereng aláírás végett, hogy oláhuul szólhassanak a bizottmányi ülésekben, és e nyelv diplomatai legyen.

A követválasztás sokakat mozgásba hozott. Apostolok módjára járvák a falukat rendre, magokat ajánlani. Vodjaner pedig a facsadi kerületben 20 ezer pengőt szánt korteskedésre; nincs-e ez ellen örvosság? Máskor azon buzgó hazafinak nevét is tudatjuk, ki a haza oltárára gyűjtő választmány tagjává kineveztetett, s később lemondott, az ügy nagy hátramaradásával. Szép jelenet adta magát elő e hó 14-én tartott bizottmányi ülésben. A temesvári g.n.e. püspök panaszkodik, hogy őt egy áprilisi gyűlésen valaki bujtogatónak nevezte egy körleveleért. Ő pedig azt Pozsonyból a minisztérium tudtával bocsátotta ki, kéri tehát magát jegyzőkönyvileg a gúnytól megtisztíttatni. Ezután egy szolgabíró jelentése felolvastatik, ugyanazon püspök úr körlevelének másával. Ebben az oláh lelkészeknek azt hirdeti, hogy itt az ideje anyakönyveiket oláh nyelven vezetni, a magyarokat pedig félretenni. — Hiában, azzal még reá nem bírja püspök úr az oláhokat a ráczokkal tartani. A körlevél a minisztériumnak fölterjesztetett.

■ „Pesti Hírlap”, nr. 88 din 22 iunie 1848, p. 577.

■ 1. Pantelimon Jivcović.

MURGU ÎNTRE BĂNĂȚENI

128

ȘTEFAN PURIS, TEOLOG ÎN VIRSEȚ, CĂTRE PREOTUL NICOLAE MANU, LA SIBIU

Preareverende domnule părinte !
Domnule singulariu collendisime !

Te rog ai bunătațe, iartă-mă că te-ngreun cu aceasta-mi epistolă cuprinzătoare de cele ce pe aici se-ntîmplă.

Este o săptămînă de cînd d. Murgu au venit la Logoș. Pompa și sîntemintele cu care l-au întîmpinat românimea noastră prin toate satele, cum am înțeles, de la Temișoara-ncoace, dar mai ales logoșenii, aci nu se poate descrie, ci sper că se va descrie prin aceia cari au luat parte la toate, în Gazetta. Atîta numai zic, după spusa altora, că de cînd e Banatul, un român, da nici singur împăratul nu au căpătat atîta onoare din partea poporului, cîtă d. M[urgu]. Domnia sa îndată au și început a îmbla din sat în sat și prin orașele com[itatului] Crașovei tot cu acea pompă din partea poporului, ca un principe. Poporul va a-l rădica de metropolită și pînă acum l-au și prochiamat. Congresul nu se va ține, ci în 15 iunie se vorbește a se ține la Logoș adunanța națională conformă celei din Blaș, în care atît cele besericești, cît și cele politice, de cumva tristește-mprejurări ce atît din partea fricoșilor unguri, cît și, dar mai ales, din partea neînfrînaților sîrbi, cari cearcă a ocupa Banatul, necăjesc pe românii noștri bănățeni. Zic, în acea adunanță națională de la Logoș se vor lua la desbatere lucruri serioase. Bine ar fi foarte dacă ar potea vreo cîțiva bărbați inteligenți d-acolo a ne cerceta spre a se consulta mai de-aproape despre comuna noastră soarte, din toate părțile atît de amelițată.

Pașurile domniilor voastre sînt gigantice, ne-au implut pe toți de o nespusă bucurie. Foaia nr. 22, răspuns la prochiamațiunea românilor unguriani, au făcut mare impresiune și au născut alte simțeminte și idei în cetitorii ei. Tot răul ce ne-napoiază și ne poate aduce mare stricăciune, ba și totală periciune, e neconțelegerea românilor noștri din toate provinciile Daciei la un loc, pentru viitoriul întregii națiuni române din toată Dacia.

Poporul român din tot Banatul nemica vrea a ști de unguri, din care cauză pe la mai multe sate n-au voit a se scrie la votisare pentru alegerea deputaților, iar cîți s-au scris, numai după multe vorbe deșteptătoare s-au scris. Dar miliția grănițară — apere Dumnezeu — neci că va a auzi de ministeriul unguresc.

În zilele d-acuma o nespusă frică conturbă pe toți locuitorii, mai ales din părțile mestecate cu sîrbi, dar și pe la Logoș și-n toate părțile, pentru serbienii fugiți din țara lor, carii încearcă cu serbii lor din Banat, pe cum se spune, împoteriți de la curtea austriacă, a trage pe popor în partea curții și a nimici pe unguri.

Murgu
primit
în triumf

O „adunanță”
conformă celei
din Blaș

„Pentru
viitoriul
întregii națiuni
române
din
toată Dacia”

Frămîntări
în tot
Banatul

Așa, acea adunătură de oameni au și plecat în zilele acestea mai de curînd de la Panciova la Beserica Albă pînă miliție, arătînd pe totunde înscris poterea dată unuia comandant îmbrăcat serbienesște, de la împăratul Ferdinand, în urma căreia nepotînd și necutezînd nime a li se contraria, iau casele de bani împ[ărătești] și toată muniția, dînd qvittă¹ pentru toate. String din toate satele feciori pentru purtarea armelor, cerîndu-i cu sîla de la comunități. Tot feciorul are doi duozeceri la zi. Mîncă, beau pe unde îmblă. Beserica Albă s-au predat, Vîrșefu cu vreo mie-două de gardiști și vreo 4—5 sute soldați regulați îi așteaptă. Pe toți care au simpatizat și simpatiză cu ungurii de pe totunde mai înainte avînd scris, cearcă a-i prinde, îi leagă și-i trămit la Carloviț. Ba se spune, că pe unii vor a-i și spînzura.

Așa noi vro cîțiva români mai însemnați cunoscuți în public de neamici ai sîrbilor trebuim a o lua pe picior din Vîrșef, cît mai curînd. D. Vellia s-au și dus încă aseară. Școala s-au închis încă demult cu cuvînt că noi cursul al treile să depunem esamen în 15 iulie a.c. Eu însă voi trebui pînă la alte-nprejurări și fără de testimoniu a lăsa Vîrșeful. Poruț s-a căsătorit cu fata unui avut român, econom din Zorlențul Mare, numai pe-acea unică fată avînd-o numitul econom. Albinenii, pe cum am înțeles, îmbii sînt la Logoš, unde voi și eu ear a merge.

Cu toate încercările sîrbilor anevoie cred să poată eși la doritul lor scop domnealor, pentru că românii noștri pe cum cătră unguri chiar așa și cătră sirbi au foarte mare antipatie, toată neghiobia și răutatea provenibile asupra-ne va fi izvorîtoare din iepurimea, ne-nțelegerea și mîgăria diplomaților noștri banato-ungureni, cari pe Murgu vorbitorul de drepturile Banatului și a românilor îl nomină nebun și altele.

Al domniilor voastre.

Vîrșef în 23/11 iuniu 848.

Ștefan Puris, absolut theolog²

[Pe plic, de altă mînă:] Aperta 15 s.v. iunie 1848.

[Adresa:] Admodum Reverendo Domino *Nicolao Manu*, parrocho romano Cibiniensi, Domino mihi gratiosis, singulariterque collendissimo

Cibinii

■ Biblioteca Universitară Cluj-Napoca, fondul Rêdei, cutia 77. O traducere contemporană în lb. maghiară, la Magyar Országos Levéltár, Budapest, K. Papp M. gyűjt.

■ 1. Chitanjă; 2. Șt.: Puris, sau Puriș, mai tîrziu, preot în Căpîlnaș;

„SĂ SE RECUNOASCĂ PRIN LEGE
NAȚIONALITATEA ROMÂNĂ“

129

DECLARAȚIA ȘI PUNCTELE VOTATE LA ADUNAREA DE LA TIMIȘOARA

Nr. 90

Românii ortodocși din Ungaria, adunați la Timișoara în ziua de 25 iunie 1848, prezintă Dietei această petiție :

Își însușesc întru totul petiția trimisă ministerului de către consfătuirea română ținută la Pesta în 21 mai a.c. aci alăturată¹, adăugind din partea lor următoarele trei puncte :

a) Să se recunoască prin lege naționalitatea română a românilor din patrie :

b) Românii să fie întrebuințați în toate funcțiile în raport cu numărul populației lor ;

c) În afară de congresul general și ordinar să se țină în fiecare eparhie cel puțin o adunare pentru rezolvarea chestiunilor bisericești și școlare, la care să poată lua parte toți credincioșii eparhiei și în care să se aleagă liber, fără candidare, funcționarii bisericești și școlari.

Dată în Timișoara, la 25 iunie 1848.

Cociuba Mihai, ca președinte

Textul maghiar

90-ik szám

A Temesvárott 1848-ik évi június 25-ikén egybegyűlt magyarországi g.n.e. vallású románok a hongyülés élébe ezen kérelmüket terjesztik elő :

A pesti román-tanácskozmánynak f.e. májushó 21-ről a ministeriumhoz beadott, ide./alá mellékelt kérelmet¹ mindenekben magokévá teszik, részükről a következő három ponton adván hozzá :

a) A honban lakó románok román nemzetiségük törvény által ismeressék meg.

b) A románok közül népességük arányához képest alkalmaztassanak minden hivatalokra.

c) Az általános s rendes congressuson felül egyházi s iskolai ügyekre nézve minden püspöki megyében legalább egy püspök megyei gyűlés tartassék, mellyben azon püspök-megyei minden egyén részt vehessen, s melly-

Petiția
de la Pesta
și următoarele
trei puncte :

ben az egyházi s iskolai tisztviselők kijelölés nélkül a gyűlekezet által szabadon választassanak.

Kelt Temesvárott junius hó 25-ikén 1848.

K u t s u b a M i h á l mint elnök

■ După textul maghiar, B.A.R., ms. rom. 1060, f. 153–154v. (f. volantă), publicat și de S. Dragomir, *Studii și documente*, II, p. 19–20.

■ 1. În anexă se dă petiția redactată la adunarea de la Pesta, reproducă în volumul de față, doc. anterior.

A PĂSTRA FRĂȚIETATEA, PATRIA ȘI NAȚIONALITATEA ROMÂNĂ

130

RESULTATUL ADUNĂREI NAȚIONALE ROM[ÂNE] DIN LOGOSIU

Adunarea poporului românesc se ținu, precum se vede mai în jos, în ziua și orele acolo însemnate, și a decretat :

1) Înarmarea poporului după putință în restimp de 6 zile ca defensive, iar după ce se va arma de cătră stat, atunci să păsească ofensive.

2) Armele ocupate de oficialii statului să se întoarcă poporului.

3) S-a denumit, via petitionis — pre calea cererei — de suprem căpitan al Banatului, Eutimiu Murgu.

4) Depunerea episcopilor banatici actuali ce earăși via petitionis se va subșterne ministeriului; pîn-atunci însă mandatele lor nu se vor [re]cunoaște.

5) Naționalitate sensu lato (adeca și în respectul românilor).

6) Limba română în toate dicasteriale banatice, atit și în miliție; și toată comanda să fie în limba română, afară de corespondențe ce se vor ține cu ministeriul în limba magiară.

7) Pre scurt toate puncturile ce s-au propus croașilor răsculători le pretend românii de la unguri ca amicii lor. Poporul a și depus jurământul spre a păstra frățietatea, patria și naționalitatea română.

8) Vicar metropolitan român s-a denumit un protopop, iar vicar episcopesc pentru Verșeț alt protopop.

Aceste se încheiară în adunarea poporului circiter de 12 000 de oameni subt presidenția lui Eutimiu Murgu, ce s-a ținut în Logoș în 27/15 jun. c.n. înainte de amiezi de la 8 pînă la 12 oare, afară în cîmpul liber sub dealul viilor, care s-a numit *Cîmpul libertății*, în a căroră memorie se va rădeca un monument.

Murgu,
căpitan al
Banatului...

Românii
cer toate
puncturile
ce s-au propus
croaiilor

Murgu e ablegat la Dieta ungurească de trei ținuturi : Logoș, Oravița și Facet. Ioanescu Ștefan, notariul Logoșului, pentru ținutul Bocșei, Vlad pentru ținutul Zorlențiului, A. Bosinca, jurist, pentru ținutul Sasca.

Treizeci de deputați sunt trimiși la ministeriu cu petițiunile din partea poporului ce se adunase.

Se făcu mari mișcări pre aici pentru de a împreuna drumul de fier pre la Arad cu cel de la Pesta.

A. G.

■ „Organu național“, I, 1848, nr. IX, 7 iuliu, p. 42;

Iunie în Țara Românească

Înainte de Islaz

„SĂ ȘTIE LUMEA TOATĂ”

131

[G. BARIȚIU], ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI MOLDAVIA

Correspondințele din aceste țări vin anevoie foarte, pentru că oamenii se tem a le mai pune la poștă. Noi mai primirăm și acum una de la București, cu dată 27 Mai v., carea între alte multe cuprinde și următoarele :

Venirea
generalului
Diuhamel

„Rezultatul venirii Generalului muscălesc Diuhamel este că s-au învoit cu Domnii Principatelor, ca îndată să deschidă ambele Obștești Adunări, tot cu aceiași foști deputați.

Proiectele
Adunării :

Proiectele Adunării ar fi : 1. Să se ceară cu subscripturi luate de la țară 20 mii oștiri de la muscali, spre asigurarea liniștei publice. 2. Se lucră cu tot adinsul ca ambele Principate să se răscumpere de supt suzeranitatea Turcului cu 20 milioane (lei?), pentru care sffrșit au și venit Comisariul turcesc Talaat Efendi la București, care milioane le dă Rusia împrumut supt ipoteca moșiilor monastirești și a ocnelor. 3. Rusia mai împrumută Principatelor încă 20 milioane pentru deschiderea unui Banc Național. 4. Se face catagrafie generală pentru toate produsele țării; se oprește exportația, pentru că Rusia are în cuget a băga în Principate 160 mii oștiri și a face un depou central de oaste, de unde apoi va putea străpurta trupe cu înlesnire, ori unde fi va plăcea. Nu socotiți că Diuhamel este venit numai pentru Moldovo-România, ci el are corespondință chiar și cu sirbii noștri din Banat și cu slavonii. Ținta lor este întinderea panslavismului pînă la Marea Adriatică ș.c.l.

Cholera se întinde din București mai în toată țara; unii dau cu socoteală că ar fi lipicioasă”.

Ce să reflectăm la toate acestea? Noi, carii ne răzimăm pe caracterul corespondentului nostru ca pe o stîncă, sintem convinși că cu cele de sus voi a ne informa numai ca de adevăruri; de aici însă nici de cum nu urmează că acele proiecte s-ar putea aduce vreodată la îndeplinire. Cuvintele ne sînt: La punctul 1: că atît Principii cît și obșteștile Adunări, tocma de ar și voi, nu vor cuteza nici o dată a vota în numele țării ceva, prin care nu numai ar perde toate simpatiile națiunii întregi, ci ar și produce neapărat o revoluțiune generală, o sculare a națiunii întregi, care astăzi se simte ajunsă la maturitate de a-și putea ea însăși apăra patria fără nici o întervenire străină. Mai deunăzi „Wiener Zeitung“ dechiară că călcarea celor dintii trupe moldavo-române ar fi privite din partea Austriei ca un manifest de război¹. Noi la aceasta adaogem și descoperim cu toată sinceritatea, ca să știe lumea toată, că la orice încercare de ocupație a Principatelor Române din partea oricui, nu numai regimentele granițare române, ci și toată națiunea română de dincoace va alergera peste munți spre a se înfrunta cu moartea ori unde ar întîlni-o. Regimentul româno-banatic (ștab Caransebeș), regimentul român-transilvan I (ștab Orlat) și al II-lea (ștab Năsăud), locuitoare pe marginile țărilor, care toate, fără smintirea economiei pot scoate cu înlesnire 25 mii ostași deprinși, așteaptă cu sete minutele în care să fie chemate a da nouă testimonyuri de romana lor bravură, comprobată de atîtea ori pînă la a. 1815 în cele mai grele războaie europene. Asemenea regimentele de linie Rukavina, Duca Carol Ferdinand, husarii împărătești, în partea cea mai mare a lor stătătoare din români, credincioase Monarhului și patriei, însă și națiunii, nicăiri nu s-ar oști cu foc mai mare ca tocma spre scăparea Principatelor. Aceea o retăcem cu totul, că din ocuparea acestor țări s-ar isca îndată război european general. Însă noi nu sperăm la ajutor străin: voim independență perfectă și o vom avea. Se vor mulți pandurii și ostășimea regulată, așa cum vrea și Principele Bibescu, se va forma garda națională și tot ajutorul străin se va face de prisos. La p. 2.: Poarta să-și tragă sama foarte bine, să nu prea întindă tîrgul, că ce știi, mai la urmă își va ținea norocire să poată recunoaște suveranitatea Principatelor gratis. Aci însă noi ne încredem lui Șkib Efendi, de cumva el reajunse la cîrmă, sau neghiobiei urmașilor lui, de cumva se vor arăta prea lacomi. Orișicum, moldavo-românii n-au trebuință de împrumutare, pentru ca să se răscumpere. Ei se vor dechiara singuri de independenți, vor deschide izvoarele patriei și vor plăti de-a dreptul fără nici o întervenire. La p. 3: Bancul Național își va afla ipoteca și moneda tot în patrie și pe la particulari; să nu ne amețim întru nimic. La p. 4: Ascultați: Protectoratul rusesc a devenit imposibil în Principate; pe slavii meridionali încă să nu-i ținem așa de simpli, ca să-și pună cerbicia singuri supt cîntă, cînd ei răsufliă cerescul aer de libertate.

Deci, deși cumva d. Diuhamel va fi venit la d-voastră cu astfel de planuri curioase, provocați-l să raporteze Suveranului său despre imposi-

„Națiunea
întreagă.
ajunsă la
maturitate“,
răspunde ...

„la orice
încercare de
ocupație a
Principatelor ...
toată națiunea
română de
dincoace
va alergera
peste munți ...“

„Independință
Moldavo-
Română,
Dunăre liberă,
sau moarte!“

bilitatea împlinirii dorințelor nutrite ; sau mai bine să nu mai peardă timpul în deșert, ci să se întoarcă la urma sa, pentru ca să nu mai dea oamenilor prilej de clevetă, că ar fi luat de la Principele Moldaviei 40 mii galbeni („Allgemeine Zeitung“ din Mai), nici patrioților îmbolditură spre manifestarea antipatiei. Să spună la Petersburg curat că toți Stanislaii, Vladimirii, Anele și cite alte cruci în briliante, nu vor mai fi în stare a câștiga prodători de patrie și de națiune ; să lucre și d-lui cu sinceritate creștină, cum lucrase Kisseff, cînd văzuse că nu se poate almintrea ; să nu creadă la complimentele Curților și ale unor boieri, căci acele toate sînt fățărute, role jucate spre a scăpa de năpaste, să iea seama că un milion de baionete nu mai are ce face în contra voinței generale a unei națiuni întregi, Ascultă, domnule Diuhamel : „Independință Moldavo-Română, Dunăre liberă, sau moarte!“ este deviza tuturor românilor.

În acest minut (3 iunie v.) aflăm că subscripțiunile, de care fu vorba mai sus, ajunseră numai la număr de 30 între boierii de II-a clasă, iar dintre boierii mari nici 10 inși nu se află, carii ar fi aplecați a primi măsuri prodătore ; dintre neguțatori se subscrisea numai șapte inși, iar al 8-lea trase cruce peste listă și o lepădă ! Să trăiască neguțatorii ! — Acum străinii făcură alt plan : a revolta pe țărani asupra boierilor, pentru ca așa supt pricină de potolirea rebeliei, să se dea prilej a călca țările Românești. Noi credem virtos, că nici cu aceasta nu vor reeși la nimic. Mai repețim străinilor : Lăsați în pace pe români !

■ „Gazeta de Transilvania“, nr. 45 din 3 iunie 1848, p. 187—188 ; *Anul 1848*, I, p. 480—482.

■ 1. Cf. în acest volum, doc. nr. 109.

„ÎN FOLOSUL TUTULOR ȘI SPRE A NIMĂNUI STRICARE“

132

MOLDAVO-ROMÂNIA. BUCUREȘTI 5 IUNIE v.

Diuhamel își mai capătă ajutor în persoana unuia din secretarii ministrului Nesselrode. Aflăm din izvoare sigure că dumnealui este foarte năcăjit pe ministrul de poliție Iancu Manu, pentru ce nu stringe frinele poliției mai muscălește. Satirele cite circulează îl năcăjiră mult. Se dă cu socoteală că d. Diuhamel, dacă i-ar sta prin puțință, ar curăți țara de toți cîți cutează a scrie românește cu litere latine. Esilarea unora încă se ceru, însă fără nici un rezultat, pentru că îl apucă colera pe dinainte, cum și nespusa căldură apăsătoare, care amîndouă unite făcură mai mult decît toată minia lui Diuhamel ; fiindcă dinaintea acelora fug spre munți și la apele minerale atît românii cît și chirilienii.

Să lăsăm gluma la o parte. Noi încă sîntem din aceia, carii astă dată condamnăm satirele, însă nu pentru că ne-am teme de ele, ci pentru că timpul lor a trecut, și acum sosi altul, al manifestațiilor categorice. — Noi ne mirăm și pînă acum, pentru ce patrioții moldavo-români, bătrîni și tineri, nu se învîră între sine a descoperi într-un ton bărbătesc și totodată sincer tot ce le zace pe inimă în privința Rusiei, pentru că să se aleagă odată la vreo parte, și să se lămuriască toate raporturile către protectorat. Mulți sînt de părere că d. Diuhamel ar trebui să auză unele ca acestea :

„Acum sosi 333
timpul
manifestațiilor
categorice” :

1. Noi mulțămim Rusiei, pentru cît ne-au ajutat a scăpa de asuprelile altora ; 2) Noi ne simțim destoinici a ne stăpîni prea iubită noastră patrie Moldavo-România și a nutri aici numai naționalitatea noastră curat română, cu nici un element străin mai mult prihănită, și fără a cere ajutor străin ; prin urmare nu voim a ne supune niciodată Rusiei politicește, nicidecum nu voim a schimba un domn cu altul, ci poftim și pretindem a rămînea neatîrnători cu totul ; însă 3) noi sîntem hotărîți tare și virtos a rămînea și neutrali, adică a nu cumpăni pe viitor nici la o parte, spre nici un interes al vreunei Puteri, ori vecine ori depărtate, ci pretindem a ni se lăsa nouă Dunărea și linia Mării Negre cea de cătră noi, supt a noastră pază și stăpînire, în folosul tuturilor și spre a nimănui stricare sau primejduire, din care pricină 4) cerem de la împăratul Rusiei ca cu puterea ce are să mijlocească a ni se reîntrupa Besarabia, carea s-au luat de la noi cu călcarea dreptului neamurilor ; pentru că Turcia nu era volnică a da ceea ce nu era al ei și nici Rusia nu avea dreptate a cuprinde o provincie ce Turcia nu o putea da ; căci după ce Rusia se învîră, la 1829, cu Turcia, ca să ni se dea îndărăpt cetățile și ținuturile din stînga Dunării, cuprinse de turci prin silă, cu călcarea vechilor tractate, să rămînea consecventă, să ne dea îndărăpt și Besarabia*, carea tot pe acea cale o răpise Poarta și o dăduse cum nu se cădea, — aceasta cerem cu atît mai virtos, cu cît noi, dacă nu luăm parte formală națională din corăbieria pe Marea-Neagră, nici odată nu putem fi tari și sănătoși, cînd din contră Rusiei nici nu i se cunoaște că au lăsat acea provincioară, punînd iarăși hotar, între noi și Rusia, Nistrul ; 5) împăratul Rusiei să nu sufere a ni se pune pedici la mijloc, dacă noi ne vom încerca a uni România cu Moldavia, cel mai pușin într-o confederație mai strînsă carea, deși nu mare în sine, să o numim confederația Danubiană ; 6) Împăratul să arate cătră noi și o altă generositate, să ne dea din cale acum îndată general-consulatul, ca „censor” al purtării domnilor noștri care, precum zecimile de ani au adevărit, nici odată nu ne-a fost de vreun folos, nici a fost în stare a abate răul de la patria noastră, iar pe viitor ne poate fi numai spre stricare, oprind și smintind roatele mașinei guberniale, pe care ar trebui să le controleze constituția și opinia publică, iar nu un consul singur, un om coruptibil ca toți oamenii.

■ „Gazeta de Transilvania”, nr. 47 din 10 iunie 1848, p. 195—196 ; *Anul 1848*, I, p. 482—484.

■ * Austria, carea nu e străină a vedea renașterea Poloniei, n-ar fi străină a slobozi și Bucovina. [G. Barișiu]

PENTRU ÎNLĂȚURAREA TEMERILOR
PUTERII SUZERANE

I.

R. G. COLQUHOUN CĂTRE LORD PALMERSTON, MINISTRUL DE EXTERNE
BRITANIC

Nr. 17

Excelență,

București, 20 iunie 1848

Comisarul turc este foarte activ de la sosirea sa aici. Secretarul său este
tînărul domn Mussurus, fratele ministrului Turciei în Grecia.

Talaat,
comisarul
ture, la
București

Talaat Efendi a avut repetate întrevăderi cu toate partidele de aici. El a
primit foarte binevoitor pe membrii partidei liberale, și după ce s-a întreți-
nut îndelung cu ei, aflînd punctele lor de vedere, le-a comunicat că
Poarta fusese cu totul indusă în eroare de rapoartele trimise la Constanti-
nopol de domnitor, care îi prezentase ca fiind pătrunși de idei republi-
cane și doritori să se lepede de loialitatea către Poartă și să se unească
cu vecinii lor din Transilvania. Comisarul a cerut acestor tineri să-i prezinte
dorințele lor, făgăduindu-le că le va transmite Porții, descriind și adevărata
stare a lucrurilor de aici.

În consecință ei au redactat un Memoriu care mi-a fost comunicat
confidențial și pe care am onoarea să-l includ aici:

.....

Textul englez

Nr. 17

My Lord,

Bucharest, June 20th 1848

The Turkish Commissioner has been very active since his arrival here.
He is attended as Secretary by the young Mr Mussurus, brother of the
Turkish Minister in Greece.

Talaat Effendi has had repeated interviews with all the parties here.
He has received particularly well the Liberal party, and after conversing
a great deal with them and learning their views, he told them that the
Porte had been completely misled by the reports sent to Constantinople
by the Hospodar, who exhibited these young men as imbued with Repu-
blican ideas, and eager to throw off their allegiance to the Porte, and
unite with their neighbors in Transylvania. The Commissioner requested
these young men to lay before him their wishes, and he promised to
forward them to the Porte, and to represent the actual position of matters
here.

They accordingly drew up a Memorandum, which was communicated
to me confidentially and which I have now the honor to enclose :

.....

II.

MEMORIU REMIS COMISARULUI SUBLIMEI PORȚI, TALAAT EFENDI, ÎN NUMELE PARTIDEI LIBERALE A ȚĂRII ROMÂNEȘTI

[5/17 iunie]¹

Partida liberală a Țării Românești socotește că e inutil să pledeze pe lângă Sublima Poartă cauza reformelor impuse de spiritul secolului.

Guvernul Sublimei Porți s-a arătat el însuși prea animat de spiritul progresului, ca să poată fi bănuț de intenția de a împiedeca îmbunătățirea instituțiilor Principatului.

O asemenea intenție, dacă există cumva, n-ar fi de altfel nici justă, nici conformă cu interesele Sublimei Porți. Ea ar fi nedreaptă, deoarece ar fi contrară spiritului capitulațiilor, care recunosc Principatului dreptul la autonomie, capitulații ratificate mai târziu prin tratatele încheiate între Sublima Poartă și Rusia, și de curînd de tot și prin cel de la Adrianopol.

Ea ar fi contrară adevăratelor interese ale Sublimei Porți, căci Sublima Poartă n-are nimic de cîștigat dacă Principatul este prost administrat, în schimb are totul de pierdut dacă își instrăinează simpatia diferitelor clase ale națiunii. Influența nefericită pe care Rusia o exercită astăzi în Principat n-are altă origine decît prea numeroasele piedici puse odinioară în calea prosperității interne a țării, piedici care i-au silit pe patrioții români să se arunce în brațele Rusiei.

Sublima Poartă, în interesele sale bine stabilite, trebuie așadar să dozească triumful Partidei liberale în Țara Românească și să aplaude desființarea unui Regulament care este opera Rusiei și care n-a fost votat de Adunarea națională a țării decît sub presiunea a o sută de mii de baionete rusești, sub președinția consulului rus Mințaky, și sub amenințarea iminentă cu exilul în Rusia, amenințare care i-a și lovit pe cîțiva membri ai Adunării.

Acest Regulament n-ar putea să-i convină Sublimei Porți, deoarece e contrar spiritului tratatelor și dă Rusiei dreptul de a se amesteca în treburile interne ale statului, cum o dovedesc mai multe articole din acest Regulament, dintre care e de ajuns să le cităm pe următoarele :

„Directorul-șef al carantinelor va fi ales de Domnitor, însă împreună cu Consulul Rusiei”. (Directorul actual este un general rus).

„Nici un impozit nou nu va putea fi perceput și nici o lege nouă votată fără asentimentul Curților Suzerană și Protectoare”.

Aceste dispoziții ridică Rusia la rangul de putere protectoare și chiar suverană a Principatului, în timp ce tratatele nu-i recnosc alt drept sau alt nume decît cel de garantă a drepturilor moldo-valahilor față de Sublima Poartă, care este singura recunoscută legal ca putere protectoare și suzerană.

Spiritul
capitulațiilor,

interesele
Porții

și

desființarea
Regula-
mentului
Organic ...

Poarta,
„singura
recunoscută
ca putere
protectoare
și suzerană”

Rusia n-are deci nimic de garantat acolo unde nu există nici o încălcare de tratate din partea Sublimei Porți; așa o vor tratatele și așa o înțeleg patrioții români.

Patrioții români, lepădându-se de o veche greșeală, renunță la politica părinților lor și nu se mai gîndesc astăzi decît să se alătore sincer Sublimei Porți. Ei recunosc cît de crunt au fost înșelați părinții lor de către Rusia, care nu s-a gîndit niciodată să facă din această țară altceva decît o provincie în plus a imperiului său, după cum o dovedește încorporarea Basarabiei, parte integrantă a teritoriului moldovenesc, încorporare nedreaptă și care a înșelat buna credință a Sublimei Porți prin trădarea dragomanului Dimitrie Moruzi.

Patrioții români, pătrunși de dreptatea cauzei lor, sînt hotărîți să le refuze rușilor drepturile pe care și le-au luat în afara conținutului tratatelor și pe care nu le exercită în țară decît în virtutea unui Regulament ilegal, de care țara dorește fierbinte să se elibereze.

Cum ar refuza Sublima Poartă sprijinul ei partidei patrioților români, cînd ea este singura partidă care susține interesele Sublimei Porți în Principat?

O singură prejudecată ar putea poate să rețină Sublima Poartă în acordarea sprijinului moral pe care îl așteptăm de la ea în această împrejurare; este imputarea calomnioasă făcută de Partida filorusă Partidei naționale că vrea să se desprindă complet de Imperiul otoman.

Dar acesta nu poate fi scopul patrioților români, deoarece chiar ei caută o protecție amicală din partea Sublimei Porți și țin, astăzi mai mult ca oricînd, să se pună sub egida integrității Imperiului otoman.

„O protecție
amicală
din partea
Sublimei
Porți“

Așadar, să binevoiască Sublima Poartă să fie protectoarea sinceră a drepturilor românilor, potrivit conținutului tratatelor, să declare că nu vrea în nici un fel să se amestece în treburile interne ale țării, și nici să-i permită vreunei puteri să se amestece în ele, și atunci ea va găsi în protejații săi o națiune fidelă și devotată.

Pentru a evita, de altfel, orice posibilitate de calomnie, românii cred că e de datoria lor să comunice Sublimei Porți punctele principale pe care trebuie să se bazeze reforma pe care ei proiectează să o facă în Constituția lor, în scopul de a pune Sublima Poartă în situația de a judeca ea însăși dacă măcar vreunul din aceste puncte ar aduce prejudicii drepturilor sau privilegiilor sale.

Actuala Constituție a Țării Românești constă în Regulamentul organic impus de Rusia, și care-i rezervă acestei puteri dreptul de a se amesteca în actele cele mai esențiale ale Guvernului român și ale Adunării naționale.

Regulamentul
organic
„denaturează
vechile instituții
naționale“
526

Acest Regulament, amalgam de dispoziții eterogene și contradictorii, lasă, datorită sensului ambiguu al dispozițiilor sale, cîmp liber tuturor abuzurilor; dar ceea ce-l face și mai odios este faptul că denaturează vechile instituții naționale în detrimentul profund al imensei majorități a locuitorilor țării, că face să apese întreaga povară a impozitului asupra claselor

celor mai sărace ale societății, că restrânge puterea politică la cercul unei aristocrații privilegiate, acolo unde n-au existat niciodată decât funcții publice, conferind titluri ne-ereditare, în sfârșit, că a dat o dovadă evidentă, printr-o tristă experiență de șaptesprezece ani, că nu poate duce decât la război între diferitele clase ale societății și la ruina completă a țării.

Românii doresc deci să schimbe această Constituție, și ei cer, înainte de toate, o reprezentare mai echitabilă a diverselor clase ale societății în Adunarea națională, în scopul ca aceasta să fie o expresie mai justă a dorințelor și nevoilor țării.

Românii doresc, de asemenea, libertatea presei, libertate pe care Regulamentul însuși n-a suprimat-o de fel și de care ei au fost privați printr-un ucaz rusesc.

Românii cer instituirea unei gărzi naționale, în scopul de a putea scădea efectivul trupelor de linie, a căror menținere este costisitoare pentru țară și răpește fără rost mai multe mii de brațe agriculturii, principalul izvor de prosperitate al țării.

Românii vor ca impozitul să apese asupra tuturor claselor societății. Ei vor, de asemenea, să proclame desființarea robiei și să procedeze la eliberarea completă a țăranului prin plata unei despăgubiri juste din partea statului.

Ei vor, de asemenea, să asigure principiul răspunderii miniștrilor, astfel încât Camera să îi poată acuza și face responsabili pentru toate abuzurile și prevaricațiunile pe care le-ar putea săvârși în sectorul lor de administrație.

Ei mai vor desființarea tuturor titlurilor de noblețe, titluri care sînt contrare spiritului vechii lor Constituții și care creează o clasă privilegiată, exercitînd singură drepturi politice și depinzînd în întregime de numirea de către domnitor.

Ei doresc, în afară de acestea, scăderea listei civile a domnitorului: căci această listă, proporțional cu slabele resurse ale țării, este superioară celei a celor mai mari suverani din Europa.

Acestea sînt principalele dispoziții ale noii Constituții, cu care patrioții români vor să-și înzestreze țara.

Aceste dispoziții, departe de a fi ostile drepturilor și prerogativelor Sublimei Porți, sînt în întregime conforme cu interesele sale, cît se poate de bine stabilite. Ele trebuie să asigure prosperitatea internă a țării și să stringă și mai mult legăturile care o țin de Imperiul otoman, excluzînd orice influență străină din actele guvernului și ale Adunării naționale.

Mîntuirea Țării Românești și Moldovei stă în integritatea Imperiului otoman, așa după cum siguranța Imperiului otoman stă în prosperitatea, simpatia și forța acestor Principate.

Prin situația lor geografică, prin omogenitatea populației lor și a tendințelor sale de a se uni într-un același stat, aceste două Principate formează un bulevard al Imperiului otoman și cea mai naturală barieră a sa împotriva încălcărilor rapide ale panslavismului.

O nouă
Constituție
română
și
principalele
ei puncte:

Prosperitatea,
simpatia și
forța acestor
Principate...
..unite într-un
același stat"

Cum ar neglija Sublima Poartă să ne întindă mina și să împiedice ca o influență străină să pună opreliști dezvoltării acestor bune sentimente ale țării în favoarea Sublimei Porți și devotamentului sincer a mai mult de patru milioane de oameni față de cauza integrității Imperiului otoman?

Textul francez

[Juin 5/17]¹

Le parti libéral de la Valachie croit inutile de plaider près de la Sublime Porte la cause des réformes exigées par l'esprit du siècle.

Le gouvernement de la Sublime Porte s'est montré lui-même trop animé de l'esprit de progrès, pour qu'on puisse lui supposer l'intention d'entraver l'amélioration des institutions de la Principauté.

Une telle intention, si elle pouvait exister, ne serait d'ailleurs ni juste, ni conforme aux intérêts de la Sublime Porte. Elle serait injuste, car elle serait contraire à l'esprit des capitulations, qui reconnaissent à la Principauté le droit d'autonomie, capitulations ratifiées plus tard par les traités conclus entre la Sublime Porte et la Russie, et tout dernièrement encore par celui d'Andrinople.

Elle serait contraire aux intérêts véritables de la Sublime Porte, car la Sublime Porte n'a rien à gagner à ce que la Principauté soit mal administrée, et elle a tout à perdre à s'aliéner la sympathie des diverses classes de la nation. L'influence malheureuse que la Russie exerce aujourd'hui dans la Principauté n'a pas d'autre origine que les trop nombreuses entraves portées autrefois à la prospérité intérieure du pays, entraves qui forçaient les bons Valaques à se jeter dans les bras de la Russie.

La Sublime Porte, dans ses intérêts bien entendus, doit donc souhaiter le triomphe du parti libéral en Valachie et applaudir à la destruction d'un règlement, qui est l'œuvre de la Russie et qui n'a été voté par l'Assemblée nationale du pays que sous la pression de cent mille baïonnettes russes, sous la présidence du Consul russe Mintziaky, et sous la menace imminente d'un exil en Russie, menace qui avait déjà frappé quelques membres de l'Assemblée.

Ce règlement ne saurait convenir à la Sublime Porte, car il est contraire à l'esprit des traités, et il donne à la Russie la faculté de s'immiscer dans les affaires intérieures de l'Etat, comme le prouvent plusieurs articles de ce règlement, dont il suffit de citer les suivants :

„Le Directeur en chef des quarantaines sera élu par le Prince, toutefois conjointement avec le Consul de Russie“. (Le Directeur actuel est un général russe).

„Aucun impôt nouveau ne pourra être prélevé, ni aucune loi nouvelle votée sans l'assentiment des Cours Suzeraine et Protectrice“.

Ces dispositions érigent la Russie en puissance protectrice et même souveraine de la Principauté, tandis que les traités ne lui reconnaissent

d'autre droit ou d'autre nom que celui de garante des droits des Moldo-Valaques, vis-à-vis de la Sublime Porte, qui seule est reconnue légalement comme puissance protectrice et suzeraine.

La Russie n'a donc rien à garantir là où il n'y a point de violation de traités de la part de la Sublime Porte ; ainsi le veulent les traités et ainsi l'entendent les bons Valaques.

Les bons Valaques, revenus d'une ancienne erreur, renoncent à la politique de leurs pères, ils ne songent aujourd'hui qu'à se rallier sincèrement à la Sublime Porte. Ils reconnaissent combien leurs pères ont été cruellement dupés par la Russie, qui n'a jamais songé à faire de ce pays autre chose qu'une province de plus pour son empire, comme le prouve l'incorporation de la Bessarabie, partie intégrante du territoire moldave, incorporation injuste et surprise à la bonne foi de la Sublime Porte par la trahison du Drogman Démètre Mourouzi.

Les bons Valaques, pénétrés de la justesse de leur cause, sont résolus à dénier aux Russes les droits qu'ils se sont arrogés en dehors de la teneur des traités et qu'ils n'exercent dans le pays qu'en vertu d'un règlement illégal, dont le pays désire fortement s'affranchir.

Comment la Sublime Porte refuserait-elle son appui au parti des bons Valaques, quand c'est le seul parti qui soutienne les intérêts de la Sublime Porte dans la Principauté ?

Une seule prévention pourrait, peut-être, retenir la Sublime Porte dans l'appui moral que nous attendons d'elle en cette circonstance ; c'est l'imputation calomnieuse faite par le parti russe au parti national de vouloir se détacher entièrement de l'Empire ottoman.

Mais tel ne peut être le but des bons Valaques, car ils recherchent eux-mêmes une protection amicale de la part de la Sublime Porte et ils tiennent aujourd'hui plus que jamais à se placer sous l'égide de l'intégrité de l'Empire ottoman.

Que la Sublime Porte veuille donc être protectrice sincère des droits des Valaques, selon la teneur des traités, qu'elle déclare ne vouloir en aucune manière s'immiscer dans les affaires intérieures du pays, ni permettre qu'aucune puissance s'en mêle, et elle trouvera en ses protégés une nation fidèle et dévouée.

Pour éviter, de reste, toute prise à la calomnie, les Valaques croient devoir communiquer à la Sublime Porte les points principaux sur lesquels doit porter la réforme qu'ils projettent de faire dans leur constitution, afin de mettre la Sublime Porte à même de juger par elle-même, si un seul de ces points, porte atteinte à ses droits ou à ses prérogatives.

La constitution actuelle de la Valachie consiste dans le Règlement organique imposé par la Russie, et réservant à cette puissance la faculté de s'immiscer dans les actes les plus essentiels du Gouvernement valaque et de l'Assemblée nationale.

Ce Règlement, amalgame de dispositions hétérogènes et contradictoires, laisse, dans le sens ambigu de ses dispositions, un champ libre à toute sorte

d'abus ; mais ce qui le rend encore plus odieux c'est de voir dénaturer les anciennes institutions nationales au grand détriment de l'immense majorité des habitants du pays, d'avoir fait peser tout le fardeau de l'impôt sur les classes les plus pauvres de la société, d'avoir restreint le pouvoir politique dans le cercle d'une aristocratie privilégiée, là où il n'avait jamais existé que des fonctions publiques conférant des titres non héréditaires, d'avoir enfin par une triste expérience de dix-sept années donné la preuve évidente qu'il ne saurait conduire qu'à la guerre entre les diverses classes de la société et à la ruine complète du pays.

Les Valaques désirent donc changer cette constitution, et ils demandent, avant tout, une représentation plus équitable des diverses classes de la société dans l'Assemblée nationale, afin que celle-ci soit une expression plus juste des vœux et des besoins du pays.

Les Valaques désirent aussi la liberté de la presse, liberté que le Règlement lui-même n'avait point supprimée et dont ils n'ont été privés que par un ukase russe.

Les Valaques demandent l'institution de la garde nationale, afin de pouvoir diminuer l'effectif des troupes de ligne, dont le maintien est dispendieux pour le pays et ravit inutilement plusieurs milliers de bras à l'agriculture, source principale de la prospérité du pays.

Les Valaques veulent faire peser l'impôt sur toutes les classes de la société. Ils veulent également proclamer l'abolition de l'esclavage et opérer l'affranchissement complet du paysan moyennant une juste indemnisation de la part de l'Etat.

Ils veulent aussi assurer le principe de la responsabilité des ministres, afin que la Chambre puisse les accuser et les rendre responsables de tous les abus et de toutes les prévarications qu'ils pourraient commettre dans le cercle de leur administration.

Ils veulent de plus l'abolition de tous les titres de noblesse, titres qui sont contraires à l'esprit de leur ancienne constitution et créent une classe privilégiée exerçant seule des droits politiques et dépendant entièrement de la nomination du Prince.

Ils désirent en outre diminuer la liste civile du Prince ; car cette liste proportionnellement aux faibles ressources du pays est supérieure à celle des plus grands souverains de l'Europe.

Telles sont les principales dispositions de la nouvelle constitution, dont les bons Valaques veulent doter leur pays.

Ces dispositions, loin d'être hostiles aux droits et aux prérogatives de la Sublime Porte, sont en tout point conformes à ses intérêts les mieux entendus. Elles doivent assurer la prospérité intérieure du pays et resserrer les liens qui l'attachent à l'Empire ottoman, en excluant toute influence étrangère des actes du gouvernement et de l'Assemblée nationale.

Le salut de la Valachie et de la Moldavie se trouve dans l'intégrité de l'Empire ottoman comme la sûreté de l'Empire ottoman se trouve dans la prospérité, la sympathie et la force de ces Principautés.

Par leur situation géographique, par l'homogénéité de leur population et ses tendances à se grouper en un même Etat, ces deux Principautés forment le boulevard de l'Empire ottoman et sa barrière la plus naturelle contre les empiètements rapides du panslavisme.

Comment la Sublime Porte négligerait-elle de nous tendre la main et d'empêcher qu'une influence étrangère entrave le développement de cette bonne disposition du pays en faveur de la Sublime Porte et du dévouement sincère de plus de quatre millions d'hommes à la cause de l'intégrité de l'Empire ottoman ?

■ I. P.R.O. F.O. 78/742, f. 78–79; Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 19; (fragment); II. O copie a Memorului figurează ca anexă la raportul lui R. G. Colquhoun (P.R.O. F.O. 78/742, f. 83–89; Arh. St. Buc., *loc.cit.*). O alta e reproducă în *Anul 1848*, I, p. 438–442;

■ I. Datarea s-a făcut după copia comunicată de către R. G. Colquhoun Ministerului de Externe britanic.

„CAUZA NAȚIONALĂ VA TRIUMFA“

134

MOLDAVO-ROMÂNIA

În aceste țări lucrurile stau așa, cît din mai multe puncturi se așteaptă spargerea revoluției. Se formară trei partide : două naționale, care caută libertatea cu cuget curat, însă pe căi diverse ; a treia egoistică carea caută numai tronul. Cele două credem că se vor învoi prin mijlocirea unui congres național. Despre a treia sintem avizați din 8/20 iunie, București, așa :

„Diuhamel țesu un complot sau ajută a se țese prin influința și prin spionii săi. Acest complot este contra domnului ; capul lui este C.C.¹, care aspiră la tron și se crede sigur de dînsul. Sîntem încredințați că el are oameni armați în mai multe părți, cum și pe mai mulți boieri mari în partea sa. Diuhamel era să plece de aci, cum zicea, căci ar fi descoperit un complot în contra persoanei sale ; în adevăr însă, pentru ca să nu fie față la spargerea de aici și pentru ca în Iași să cerce numai pro forma împăcare, iar apoi să înduplece pe domn a-și da dimisia“².

Așa ! voi vreți numai din lac în puț ? Acesta e patriotismul aristocrației ? Fiți prea siguri că cauza națională va triumfa precum niciodată. Avem și boieri patrioți mari. Domnului Bibescu îi recomandăm curagiu mai mare. În altele M. Sa este român bun, de tron știm că nu-i pasă nimic ; însă pentru ce nu se pune în fruntea nației ? ! — În România mică se începură turburări.

Mai nou ! În 9/21 iun. seara la 8¹/₂, ceasuri, trei procleți³ pușcară în domnul țării pe șoseaoa Kiselef, însă nu-l nemeriră. Revoluția se sugrumă.

Generalul
Diuhamel la
București

Domnitorul
Gh; Bibescu,

atentat
contra lui

■ „Gazeta de Transilvania”, nr. 48 din 14 iunie 1848, p. 200.

■ 1. Constantin Cantacuzino, caimacam după căderea guvernului provizoriu, sept. 1848. 2. Informația provine de la Florian Aaron. Un prim indiciu îl oferă scrisoarea de la 10-22 iunie: „Eri am priimit pachetul ce mi-ai adresat... Dartu, priimit-ai scrisoarea ce fi-am trimis cu ocazie?” — Ultimele rînduri din articol utilizează o știre de ultimă oră dată de Fl. Aaron în scrisoarea amintită. (Cf. George Bariț și contemporanii săi, I, p. 65–66). 3. Nelegiușji.

„ÎN BUCUREȘTI SUNT TOATE GATA...
ÎNCEPEM”

135

I. ELIADE, DE LA ISLAZ, CĂTRE GH. MAGHERU, LA CARACAL

Iubitul meu domn,

Trebuințele și interesele naționale grăbiră lucrurile peste voințele noastre. De nu se începea acum, toată cauza era pierdută. Așa îți vestesc că aseară picai în Islaz și în numele Domnului începem. Tot într-acea vreme se începe de altă parte la R. Vilcii și de alta la Ploiești. În București sunt toate gata. Sunt peste 3 000 cunoscuți ce așteaptă semnalul nostru. Om s-a trimis în Constantinopole, altul la Paris și la alte cabinete. Proclamația cunoscută s-a tipărit, pe temele ei se face scularea. Eu, de nu m-aș fi tras din București, eram arestat. Prin urmare să nu mă defaimi că m-am grăbit. Isbinda e sigură; în București nu e om, nu e boier să nu primească principele reformei. Însuși turcul comiser¹, ce este în București, nu le-a aflat nici copilărești, nici păgubitoare Porții. Vodă or primește, or nu; de va primi, cauza e câștigată, de unde nu, cade, perde domnia, și fericirea românilor nu se poate perde pentru interesele unui om.

„Isbinda
e sigură”

Așa, bunul meu amic, după cuvîntul ce mi-ai dat, adună îndată dorobanții și alți armași. Noi pornim d-aci spre Craiova, vino și d-ta a ne întîlni în drum, unde să formăm guvernul provizoriu. De Comitetul din București s-a hotărît ca noi, cite-patru, să facem guvernul și în numele nostru să se dea proclamația, adică M[aiorul] Tel, dumneata și Goleșcul², ce e tot aci în Islaz, și eu. Să nu mai stai în cumpănă că isbinda este a nației.

După
cuvîntul dat...

1848, iunie 8

Islaz, din tabăra națională

A revedere

al domniei tale frate și serv, I. Elia d

■ Originalul în colecția dr. Alice Magheru; publicat de Cornelia Bodea, *Între Memorialistică și document*, în „Manuscriptum”, III, 1972, nr. 2.

■ 1, Talaat Efendi; 2, Ștefan Goleșcu.

Poporul își proclamă dreptul său suveran

9/21 Iunie LA ISLAZ

136

PROCLAMAȚIA ȘI PROGRAMUL REVOLUȚIONAR

În numele popoului român

„Dumnezeu e Domnul și s-a arătat
nouă; bine este cuvântat cel ce vine
întru numele Domnului.”

Respect către proprietate. Respect către persoane

Fraților români,

Timpul mîntuirii noastre a venit; poporul român se deșteaptă la glasul
trîmbelei îngerului mîntuirii și își cunoaște dreptul său de suveran.
Pace vouă, pentru că vi se vestește libertate vouă!

Poporul român se scoală, se armează, și nu spre a se lupta o clasă asupra
alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relații din afară, ci ca să ție în
friș și în respect pe voritorii de rău ai fericirii publice. Strigarea românilor
e strigare de pace, strigare de înfrățire. La această mare faptă a mîntuirii,
tot românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot românul
este un atom al întregii suveranități a popoului: sătean, meserian,
neguțător, preot, soldat, student, boier, domn, e fiu al patriei și, după
sfînta noastră credință, e și mai mult, e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același
nume de român. Acesta ne înfrățeste și face să înceteze toate interesele,
să se stingă toate urile. Pace dar vouă! Libertate vouă!

Scularea aceasta e pentru binele, pentru fericirea tuturor stărilor soșietății,
fără paguba vreuneia, fără paguba însăși a nici unei persoane. Nu se cuvine
a perde cei mai mulți pentru cei mai puțini, căci este nedrept; nu se cuvine
iară a perde cei mai puțini pentru cei mai mulți, căci este silnic.

Poporul român, încît către cele din afară nu supără pe nimeni, respectă
toate puterile și cere a respecta și ele drepturile stipulate prin tractaturile
lui Mircea și Vlad V, recunoscute de toate tractatele încheiate apoi între
î. Poartă și Rusia, și protestă asupra oricărei fapte ce s-a făcut în protiva
acestor tractate. Poporul român voiește cu o voință tare a-și păstra neatir-
narea administrației sale, neatîrnarea legiuirii sale, dreptul său suveran în
cele din năuntru și rămîne în aceleași legături, și mai strînse prin luminile
veacului, cu î. Poartă. Această voință e legală, e pe credința tractatelor și
nu e în paguba nimului.

Strigare
de pace,
strigare
de înfrățire

Neatîrnarea
administrației
și „dreptul său
suveran în cele
din năuntru”

Lepădarea Regulamentului Organic	Popolul român leapădă un Regulament care este în protiva drepturilor sale legislative și în protiva tractatelor ce-i recunosc autonomia. Această lepădare este însuși în folosul Înaltei Porți, ce va fi arbitrară dimpreună cu Franța, Germania și Englitera, căroră românii le reclamă judecată și ajutor la orice asuprire ce li s-ar face.
Responsabilitatea miniștrilor și funcționarilor	Popolul român decretă și hotărăște responsabilitatea miniștrilor și cu un cuvânt a tuturilor funcționarilor publici; și fiindcă neresponsabilitatea nu este drept al nimului nici de moștenire, nici de învoire, prin urmare nimeni nu perde nimic și hotărîrea popoului e sfîntă.
Egalitate în drepturi	Popolul român voiește o patrie tare, unită în dragoste, compusă de frați, iar nu de vrăjmași, prin urmare decretă, după vechile sale datine, aceleași drepturi civile și politice pentru tot românul. Cine nu voiește aceasta e vrăjmaș al fericirii publice, e un alt Cain ucigător de frate în sînul mamei noastre patrii.
Contribuție generală după venit	Popolul român va să dea dreptate și dreptatea e a lui Dumnezeu. Dreptatea nu suferă a purta numai săracii sarcinile țării și bogații să fie scutiți. Prin urmare decretă contribuție generală după venitul fiecăruia. Aceasta înavuște patria, și o patrie avută e în folosul tuturilor și, prin urmare, în paguba nimului. Aceasta cheamă pe toți la aceleași drepturi și datorii într-o patrie dreaptă, înfloritoare și care cu tot dreptul nu va mai putea suferi control străin.
Alegere largă, liberă, dreaptă	Popolul român dă înapoi la toate stările dreptul cel vechi de a avea reprezentanți în Generala Adunare, decretă de azi înainte alegerea largă, liberă, dreaptă, unde tot românul are dreptul de a fi chemat și unde numai capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să-i dea dreptul de a fi ales. Aceasta pe cei buni, pe cei dreپți nu-i păgubește întru nimic, și românii au fost totdeauna buni. O știu străinii și o știe proverbul cel vechiu : „Bună țeară, rea tocmeală“. Această decretare nu e în paguba nimului, va să schimbe numai tocmeala.
Tipar liber, adunări libere	Popolul român decretă tipar liber, cuvîntare liberă, adunări libere, spre a vorbi, a scrie cele de folos, spre a arăta adevărul. Adevărul, ideile, cunoștințele vin de la Dumnezeu în folosul general al oamenilor, ca soarele, ca aerul, ca apa, și, prin urmare, sunt proprietate universală; și dacă se cuvine a fi respectată însăși proprietatea particulară, cu atîta mai virtos este sacră și neatinsă proprietatea universală. A îneca adevărul, a stinge luminile, a împedeca foloasele prin împedecarea tiparului este o vînzare către patrie, o apostasie către Dumnezeu. Libertatea tiparului nu poate păgubi pe nimeni decît pe fiii întunerecului.
Gvardie națională	Popolul român voiește pace, voiește tărie, voiește garanția averilor sale materiale, morale și politice; decretă dar gvardie națională, în care tot românul se naște al ei soldat, tot românul e un gvardian al fericirii publice, un garant al libertăților publice. Aceasta nu păgubește pe nimeni decît pe conspiratorii asupra drepturilor patriei.

Popolul român cheamă toate stările la fericire, recunoaște faptele de bine ale comerțului, știe că sufletul lui este creditul, care niciodată n-a vrut să i-l îlesnească sistemul trecut. Decretă dar o bancă națională, însă cu fonduri naționale.

Bancă națională
cu fonduri
naționale

Popolul român, în generozitatea și evlavie sa, se închină locurilor sfinte și va trimite de acum înainte la Sfântul Mormânt și la alte așezăminte religioase untdelemn, tămie, făclii și însuși bani spre ținerea de școale, de preoți, spre lauda lui Dumnezeu ; și tot spre adevărata laudă a celui ce s-a răstignit spre desrobirea celor săraci decretă ca prisosul veniturilor minăstirești să fie al țării, spre desrobirea și ajutorul celor săraci, și reclamă moșiile minăstirilor închinatelor la scoate de sub orice mîncătorie. Popolul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și ia de la farisei ceea ce nu este al fariseilor, ca să dea săracului, care e fratele Domnului. Aceasta nu e în paguba românilor, ci spre mintuirea lor și lauda sfințelor locuri.

Secularizarea
averilor
minăstirești

Popolul român împarte dreptatea deopotrivă la toți și dreptatea o dă pentru toți, și mai virtuos pentru cei săraci. Săracii, sătenii, plugarii, hrănitorii orașelor, fiii patriei cei adevărați ce au fost defăimați atât îndelung cu numele glorios de român, ce au purtat toate greutățile țării, prin munca lor de atâtea veacuri au lucrat moșiile și le-au îmbunătățit, au hrănit pe strămoșii proprietarilor, pe moșii lor, pe părinții lor, pe acești proprietari înșiși și au drept înaintea generozității proprietarilor, înaintea dreptății patriei, își cer o părticică de pământ îndestulă pentru hrana familiei și vitelor sale, părticică răscumpărată de atâtea veacuri cu sudorile lor. Ei o cer și patria le-o dă, și patria iară, ca o mamă bună și dreaptă, va despăgubi pe fiecare proprietar de mica părticică ce o va da săracului ce nu are pământul său, după strigarea dreptății, după glasul Evangheliei, după inima cea frumoasă a românilor, în care au aflat parte străinii în totdeauna, necum frații lor, hrănitorii lor, țaria lor cea adevărată. Claca dar și aceea infamă iobăgie se desființează, lucrarea la lucrul drumurilor se desființează, săteanul fără pământ se face proprietar și țarie neînvingătoare celor mai avuți în folosul tuturilor și în paguba nimului ; vistieria va despăgubi pe toți.

Desființarea
clăcii
și
improprietărire
prin
despăgubire

Popolul român, după vechile sale drepturi, voiește ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestui popor, să fie tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine patriei, bărbat întreg și, ca să-l poată afla la alegere astfel, decretă, după vechile sale drepturi, a-l căuta în toate stările societății, în toată nația, iar nu într-un număr mărginit de oameni. Domnia nu e drept de moștenire a nici unei familii, domnia este a patriei. Ea o dă celui ce va socoti de cuviință dintre fiii săi. O asemenea alegere strânge și mai mult legăturile noastre cu Î. Poartă, pentru că per puținele persoane ce se pot influența în paguba Î. Porți și a popoului român.

Domn ales
pe cinci ani
din toate stările
societății

Puterea suverană purcede de la Dumnezeu și în toată țara se află undeva. În Țeara română este în poporul român, ce are dreptul de a numi pe capul cel mai înalt al patriei. Prin urmare, poporul, avînd dreptul suveran, poate revesti cu dînsul pe oricine va socoti de cuviință și pe cîți ani

i se va părea că-i este mai de folos. Așadar, decretă ca domnia să se dea celui ales numai pe cinci ani, spre a se tăia rivalitățile și urile îndelungate și spre a pune o emulație între cetățeni a fi buni, întregi și folositori patriei ca să tragă încrederea publică.

Desființarea
titlurilor

Popolul român leapădă de la sine orice titlu ce i s-a introdus prin corupție de la străini în protiva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetățeni și după domnie remine iară cetățean, fiu al patriei. Domnul nici nu a fost, nici nu este prinț; domn e tot cetățeanul, domn e și capul țării. Asta e titlul cunoscut de toți românii. Vorba de prinț e cunoscută numai de cei ce știu din limbile Europei. Vorbele de preainălțat, prealuminaț sint niște traducții din limbajul fanarioților, iubitori de titluri.

și

La multe trebuințe ce are patria acum pentru despăgubire și atitea cheltuieli spre înaintarea patriei, popoul român nu mai poate da domnului o listă civilă atât de mare și mai virtosă, și fără aceasta, vede că este de neapărată nevoie ca domnul să dea esemplu mai întâi de simplitate și de vieață cumpătată.

rangurilor

Vorbele nobil, nobilitate sunt necunoscute între popoul român. Fapta asemenea e și mai necunoscută; căci nimic n-a fost de moștenire în țeara aceasta, nici rang, nici titluri, decit proprietatea și numele familiei. Popoul român decretă dar desființarea tuturilor rangurilor titulare ce nu au funcții și al căror nume nu aduc aminte decit niște timpuri de barbarie și de servilitate.

„Învățatură
pentru toți
egală,
progresivă,
integrală...”

Popolul, protestind asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune o taxă la învățătură, de la care săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară, protestind asupra relei cugetări de a degrada și a ucide naționalitatea prin scoaterea limbii naționale din școli, decretă o învățătură pentru toți egală, progresivă, integrală pe cit va fi cu putință, după facultățile fiecăruia și fără nici o plată; decretă în București o școală politehnică, cite o universitate în București și Craiova și cite un liceu, cum și pensionate pentru amindouă sexele, cite un liceu, asemenea și un pensionat în fiecare județ, cite o școală normală în fiecare plasă și cite o școală începătoare bine întocmită în fiecare sat; decretă științele, ca și pînă acum, în limba patriei și cultura și înflorirea acestei limbi după natura și după originea ei, cu literale sale, atât în cărțile profane, cit și în cele sacre, cum și introducerea literelor în toate cancelariile.

Despre acest capitol al învățăturii, guvernul va fi dator, sub a sa răspundere, a pune cea mai activă stăruință spre a se înființa așezămintele de educație publică și, precum nu se poate lăsa nici un creștin a se naște și a muri nebotezat, asemenea nici un fiu de cetățean din cîți se află în vîrstă de doisprezece ani și cîți se vor naște de acum înainte să nu rămîie nelmpărtășit de învățătură, căci pe dînsa se întemeiază viitorul țării și punerea în lucrare, cum și garanția cea adevărată a așezămintelor patriei.

Eliberarea
robilor țigani
536

Popolul român leapădă de pe sine neomenia și rușinea de a ține robi și declară libertatea țiganilor celor particulari. Cei ce au suferit pînă acum

rușinea păcatului de a avea robi sunt iertați de poporul român, iar patria, ca o mamă bună, din vistieria sa va despăgubi pe oricine va reclama că a avut pagubă din această faptă creștinească.

Poporul, decretînd odată drepturile civile și politice ce le-a avut totdeauna tot cetățeanul, declară că tot românul e liber, tot românul e nobil, tot românul e un domn. Prin urmare, de azi înainte desființează orice pedeapsă cu bătaia și rumpe în obrazul gizilor orice biciu și orice vargă ce degradă demnitatea cetățeanului. Bătaia dar se aridică de la orice dregătorie, și cu atita mai virtos din rîndurile soldaților.

Poporul român, deși nu cunoaște ființa pedepsei cu moarte, însă pentru că adesea prin judecătoriile criminale judecătorii de sistema cea veche au cutezat a da afară niște sentințe de moarte fără să fi putut a se pune în lucrare, poporul decretă desființarea cu totul a pedepsei cu moartea, atit în lucrare, cit și în sentințe.

Poporul român, văzînd intreruperile sale de relații cu Î. Poartă mai virtos de la 1828 încoa, văzînd că reprezentantul său la Constantinopole e un străin, reclamă a-și avea relațiile de-a dreptul cu Î. Poartă și reprezentant al său la Constantinopole însuși dintre români.

Desființarea
pedepsei
cu bătaia

și
a celei cu
moartea

Reprezentant
diplomatic
român la
Constantinopol

Articolele
programului
constituțional :

Pe scurt, poporul român, recapitulînd, decretă :

1. Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V, și neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sale.

2. Egalitatea drepturilor politice.

3. Contribuție generală.

4. Adunanță generală compusă de reprezentanți ai tuturilor stărilor soțietății.

5. Domn responsabil, ales pe cinci ani, și căutat în toate stările soțietății.

6. Împuținarea listei civile ; ardicarea de orice mijloc de corumpere.

7. Responsabilitatea miniștrilor și a tuturilor funcționarilor în funcția ce ocupă.

8. Libertatea absolută a tiparului.

9. Orice recompensă să vie de la patrie prin reprezentanții săi, iar nu de la domn.

10. Dreptul fiecărui județ de a-și alege dregătorii săi, drept care purcede din dreptul popoului întreg de a-și alege domnul.

11. Gvardie națională.

12. Emancipația minăstirilor închinete.

13. Emancipația clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire.

14. Desrobirea țiganilor prin despăgubire.

15. Reprezentant al țării la Constantinopole dintre români.

16. Instrucție egală și întreață pentru tot românul de amîndouă sexele.

17. Desființarea rangurilor titulare ce nu au funcții.

18. Desființarea pedepsei degradătoare cu bătaia.

19. Desființarea atit în faptă, cit și în vorbă a pedepsei cu moartea.

20. Așezăminte penitențiare, unde să se spele cei criminali de păcatele lor și să iasă îmbunătățiți.

21. Emancipația israeliților și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință.

22. Convocarea îndată a unei Adunanțe generale extraordinare constituante, alese spre a reprezenta toate interesele sau meseriile nației, care va fi datoare a face Constituția țării pe temeiul acestor 21 articole, decretate de poporul român.

Spiritul
epohei ...

și

aceste
decretări

Această Adunanță va lăsa în moștenire viitorimii Constituția aceasta și va fi datoare încă a o încheia printr-o legiuire, prin care neapărat la fiecare 15 ani, din dreptul său, să-și aleagă popoul deputați extraordinari, cari, venind în Adunanță extraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epohei. Cu aceasta se împedică d-acum înainte vrednica de plins nevoie de a se cere reforme cu mina armată și vor fi feriți copiii și strănepoții noștri de necesitatea în care s-a aflat astăzi poporul român.

Aceste decretări vin din glasul general al țării, sunt drepturi vechi ale ei, sunt după legi, sunt după tractate. Î. Poartă, atît în generozitatea, cît și în interesul său, le primește. Rolul Rusiei este de a ne asigura drepturile cînd ar fi călcate din afară și n-ai virtos cînd voim a ne reintregi într-insele. Cînd ea ni se va împotrivi, va dovedi lumii întregi că a avut gînd rău asupra noastră și asupra Turciei. Arhipăstorul țării le va binecuvînta dacă este păstor după legea lui Christos : va subscrie decretul acesta în capul tuturilor de va voi să ne mai păstorească și de va fi pătruns de duhul Evangheliei. Domnul țării nu poate sta contră, pentru că este alesul ei și nu poate împedea această faptă fără a-și trage numele de trădător al țării și rebel către Î. Poartă.

Boierii.

Boierii n-au nici un cuvînt a nu primi, pentru că nu perd nimic și mai virtos că prin învoirea lor vor da lumii o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă totdeauna pe cei mai mari ai țării. Strămoșii noștri ne-au asigurat cu sîngele lor o patrie. Misiunea boierilor este a statornici dreptatea cerului, dreptatea Evangheliei într-însa : misiunea lor de astăzi are și mai mare preț înaintea lui Dumnezeu.

neguțători,
meseriași,
săteni,

Neguțătorii, meseriașii, sătenii binecuvîntă decretale acestea, le reclamă, le cer : deși n-au avut pînă acum glas, le-au cerut cu ochii, cu minile, cu toate mișcărilor fără a scoate o vorbă, după cum cere mutul ars de sete apa, după cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

soldați.

Frați români, soldați, cari sunteți fiii și frații noștri, priveghiați a ține bună orînduială, pentru că datoria voastră aceasta este. Nu ascultați însă cînd voitorii noștri și ai voștri de rău vă vor porunci a da în frații voștri și a vă întina minile în cei ce se scoală pentru binele vostru și al părinților voștri. Punerile la cale, legiuirile cele nouă ale popoului român vă înalță la treapta de om, desființează vergele de pe spatele voastre cu cari erați socotiți în starea vitelor, vă înalță la treapta de a putea și voi a vă face ofițeri cînd veți merita și ușurează, dau drepturi părinților și fraților voștri. Cînd veți lăsa pușca din mină, de azi înainte vă așteaptă o patrie, iar nu

claca și biciul dorobanșului. Cei ce vă vor da porunci a face foc asupra fraților voștri însemnați-i, că aceia nu sunt români, sau, de vor fi, sunt vinduți și vă vînd și pe voi, ca să mergeți a umple șanțurile cu trupurile voastre, bătîndu-vă în protiva voitorilor de bine ai omenirii !

Ofițeri români ! Camarazii voștri din Europa v-au dat exemplul. Europa luminată e cu ochii deschiși asupra voastră. Ați încins săbiile spre a ține buna orînduială și a vă lupta asupra vrăjmașilor patriei. Țineți buna orînduială, și voi pricepeți mai bine decît soldații voștri și cunoașteți pe adevărații vrăjmași ai patriei. Scoateți săbiile, faceți-le să lucescă înaintea soarelui dreptății și al libertății patriei. Eată, calea cea mai glorioasă în analele patriei vi se deschide vouă. Fericiți-vă că v-ați aflat în capul camarazilor voștri în această zi mare ce a venit de la Dumnezeu și care, intrînd în eternitate, se va înfățișa iar înaintea lui Dumnezeu cu misiunea sa implinită și cu fruntea încoronată de numele voastre ca de niște stele de mîntuire popoului român. Iar dacă capii voștri vă vor comanda asupra fraților voștri, n-aveți să ascultați decît glasul popoului suveran : frîngeți-vă săbiile înaintea oricărei comande vărsătoare de sînge. Niște asemenea comandanți vor fi însuflați de duhul lui Satan. Și el asemenea a fost un căpitan în cetele cerești și îngerii păcii și ai dragostei smulseră aripele. Smulgeți și voi asemenea spaletele din umerii oricărui căpitan trădător ce va comanda să se verse cea mai mică picătură de sînge.

Cuvioși egumeni, protopopi, preoți, voi împliniți locul apostolilor, și astăzi se proclamă niște legi pe temeiul Evangheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a ieși cu crucea în mină și a pecetlui cu dinșa tunurile și țevile purtătoare de moarte. Hristos a înviat și s-a doborît moartea și robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este Anticrist tot omul ce face moarte asupra fratelui său, tot omul ce mai voiește robia, tot omul ce n-are milă de sărac, de văduvă și de orfan. Luați vestmintele voastre, armați-vă cu crucea și cîntați psalmul 108 în protiva oricărui vînzător al patriei.

Boieri, voi ați fost generoși cu străinii, i-ați primit, i-ați hrănit, i-ați avut, i-ați chemat a se împărtăși de drepturile voastre și nu veți fi voitori de rău pămîntenilor, fraților voștri, nu veți face rușine patriei în străinătate, nu veți suferi a se pune o pată pe numele vostru, nu veți lăsa un blestem peste copiii voștri, nu-i veți osîndi a se rușina de numele ce le veți lăsa în moștenire. Dați din frumosul vostru suflet fericirea fraților voștri fără paguba voastră, căci Dumnezeu vă va da însutit și așezămintele cele nouă și drepte peste curînd vor înzeci veniturile voastre. Cu toții întindeți mîna a închea toate clasele soțietății într-un singur corp, pe care să-l putem numi fără rușine n a ț i e.

Cetățeni în general, preoți, boieri, ostași, neguțători, meseriași de orice treaptă, de orice nație, de orice religie ce vă aflați în capitală și prin orașe, greci, sîrbi, bulgari, germani, israeliți, armați-vă spre a ține buna orînduială și a ajuta la fapta cea mare. Patria este a noastră și a voastră. Vouă vă place a șede într-însa și ea vă primește. Sistemul cea veche nu v-a

ofițeri
români !

ascultați
„glasul
popoului
suveran...”

Egumeni ...
preoți !

Boieri !

Cetățeni ...
de orice nație
sau religie,
„aceleași
drepturi vom
avea cu toții”

Binecuvîntați
săteni !

chemat și pe voi la masa de obște. De azi înainte o masă avem cu toții, un ospăț de frăție ni se întinde, aceleași drepturi vom avea cu toții.

Și voi, o binecuvîntați săteni, frați ai lui Hristos, munca voastră, pînea și vinul se prefac în trupul și în sîngele Domnului : voi sunteți fiii cerului, fiii păcii și ai tăriei ; voi sunteți hrănitorii noștri ; voi ați plîns și vă veți bucura ; voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori ; pe voi v-a fericit Mîntuitorul lumii, Fericiți sunteți și în lumea aceasta și în cealaltă ! Stați dar la locul vostru, că ziua a venit ; cătați-vă de cîmpurile voastre ce vi le dăruiește astăzi patria, care ride înaintea voastră și vă cheamă la fericire. Iar pentru că duhul răului, Satana, poate să mai ațîțe oarecari vrăjmași ce vă pizmuiesc mîntuirea și fericirea, trimiteți din fiecare sat cîte un preot cuvios și cîte trei inși imputerniciți a vă cere dreptatea ce vi se cuvine. Dreptatea v-o dă toată lumea cu mini pline și cu lacrimile în ochi. Iar preoții vor ceta blestemele sfîntului Vasile spre a goni duhul răului din țeară.

„Măria-ta,
domnule
ales
al țării !”

Măria-ta, domnule ales al țării !

Plînge poporul român cu durere că te pomenește în urma tuturilor și este la măria-ta să te pui în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiul ei cel mai scump ; guvernarea ți-a fost problematică : te-ai arătat în ochii patriei și ai lumii ca fiul risipitor din Evanghelie. Vino înapoi și va pune patria înel în dreapta ta și va înjunghia vițelul cel gras. Noi nu-ți cerem cuvînt, pentru că ești fratele nostru, ești român. Cuvîntul îl vei da înaintea conștiinței mării-tale, înaintea lui Dumnezeu. Nu știm dacă cîte ai făcut le-ai făcut de bunăvoie ori silit. Acum e timpul să arăți lumii că ai fost și ești român ; acum e timpul să faci să se spele cele trecute și să nu lași fiilor un nume vestejit. Patria te reclamă de fiu, ea își rumpe vestmintele, își bate peptul și aleargă și într-o parte și într-alta, cerind să nu piară nici unul din fiii săi, să nu se verse nici o picătură de sînge de român. Patria uită tot : fii dar al ei, după cum ea voiește să te aibă în cap la această mare faptă. Fă o pagină frumoasă istoriei române. Nu-ți face copii a se rușina în sinul Franței de tatăl lor ; nu lăsa țeara fără cap în asemenea împregiurări, în prada intrigii ce ar putea aduce anarhie, căci atunci vai nouă și de trei ori vai mării-tale !

„... s-au dus
timpii silei și
ai dreptului
celui
mai tare...”

Frați români ! Nu vă temeți de nici o putere nepravilnică de din afară, căci s-au dus timpii silei și ai dreptului celui mai tare. Țineți numai buna orîndueală în întru. Întrarmați-vă în gvardie națională spre asigurarea drepturilor voastre și spre a forma cruciata înfrățirii claselor în întru, cum și a face parte în cruciata înfrățirii națiilor în afară. Adunați-vă cu toții sub steagurile patriei. Cele trei colori naționale vă sînt curcubeul speranțelor. Crucea ce e de-asupra lor va aduce aminte Rusiei că e creștină. Crucea se va pune pe hotarul nostru și rusul nu va călca în țeara noastră, fără să calce mai întîiu crucea la care se închină. De nu se va sfîi de semnul acesta, vom trimite înainte-i, nu arme ce nu le avem, ci preoții noștri, bătrînii noștri, mumele noastre, pruncii noștri, cari, însoțiți de îngerul Domnului, ce păzesc pe cei ce se scoală în numele lui, vor țipa și se va auzi pînă la marginile pămîntului, că românii nu le-au luat nimic, că ei nu-i vor în țeara lor. Vor pune preoții Evanghelia, pe care se întemeiază legile noastre, o

vor pune în calea lor ca să calce pe dînsa și să vie să robască un popor ce totdeauna i-a fost voitor de bine, făcător de bine în războaiele lui. Rusia pînă acum s-a zis că este chezașă a drepturilor noastre. Noi în strigarea noastră nu cerem decît drepturile noastre și protestăm nui dinainte la Î. Poartă, la Franța, Germania și Englitera asupra oricărei invasii în pămîntul nostru ce ne va pismui fericirea și ne va cutropi independința noastră din intru.

Apoi popoul român declară astăzi în fața lui Dumnezeu și a oamenilor că, dacă proclamația sa se vede pretutindeni insuflată de spiritul păcii, dacă ei nu vorbesc într-un ton amenințător și se țin pe drumul legilor și al tractatelor, aceasta învederează caracterul lor cel pravilnic și sufletul lor ce deopotrivă adoară libertatea și a lor, și a altor nații ce voind a se reintregi în drepturile lor știe a respecta pe ale altor nații. Aceasta îi face a vorbi astfel, iar nu frica; căci sint o nație mai mult de 8 milioane suflete și, la orice invazie din afară ce le va amenința libertățile, fiecare va ști a-și apăra vetrele, și străinul, în cele după urmă, la orice nenorocire, va putea cutropi numai pămîntul dacă va dormi Dumnezeu, iar nu și oamenii. Nici un român nu va mui trăi după moartea independinței patriei sale.

Frați români ! Respectați proprietatea și persoanele, adunați-vă cit de mulți, armați-vă cu toți, însă imitați pe frații voștri transilvani. Vedeți cum se adunară atîtea miriade fără să se facă cea mai mică larmă, cea mai mică neorînduială. N-aveți nici o temere decît temerea de Dumnezeu, și atunci vouă cu adevărat vi se va cuveni a striga fără rușine : „Că cu noi este Dumnezeu !”

Cu noi este Dumnezeu, fraților ! În numele lui sculați-vă și îngerul răzbunării dumnezeiești va stinge pe tot vrăjmașul și va doborî și cal și călăreț, carele și armele lui vor fi risipite ca pulberea și planurile lui împrăștiate ca fumul.

La arme, români ! la armele mîntuirii !

■ B₂A.R.; F. vol. 106 B₂: Un exemplar cu semnăturile membrilor Guvernului provizoriu, la Muzeul de istorie a Municipiului București (Inv. nr. 23.058). Punctele Proclamației imprimare pe mătase galbenă se află la Arh. St. Buc. Publicată în *Anul 1848*, I, p. 490–501, și alte ediții;

„Sub
steagurile
patriei,”
împotriva
oricărei
cotropiri...

O nație
mai mult
de opt
milioane ...

Imitați pe
frații voștri
transilvani

GUVERNUL PROCLAMAT LA ISLAZ CĂTRE DOMNITORUL GHEORGHE BIBESCU

ADRESA NR. 1

Dreptate, Frăție. În numele poporului român. Guvernul provizoriu

9/21 iunie

Măria Ta,

Mîșcarea care a zguduit Franța și Germania s-a simțit în toată Europa și n-a întîrziat să neliniștească și pe România.

137

„O mișcare
națională
de apărare
și de principii”

Poporul român, deznădăjdut de lungile sale suferințe, locuitorii Capitalei, neliniștiți de sosirea Comisarului rus, totdeauna premergător de turburări, cum și de complotul străin urzit în întunec pentru ca să turbure liniștea publică în beția patimilor, s-au văzut nevoiți să ia parte la o mișcare națională de apărare și de principii. Întreprinderea a fost improvizată și spontană, căci Înălțimea Ta nu mai erai în stare să insuflă încredere, nici să opui intrigilor străine forța și energia necesară.

Subsemnații, temindu-ne ca mișcarea să nu degenereze în anarhie, văzând că opiniunea publică se strângea în jurul lor, s-au hotărât să se pună în fruntea unei mișcări de regenerare, al căreia țel este menținerea ordinii și proclamarea voinței poporului. Prin proclamațiunea aci alăturată, ea cheamă pe tot românul să ia parte la marea operă a regenerării; ea nu Te înlătură nici pe Înălțimea Ta.

Considerând că miinile slăbite ale Măriei Tale nu mai sînt în stare să țină frînele guvernului, și că glasul Măriei Tale nu mai are influență asupra armatei, subsemnații, pentru a-și îndeplini misiunea, s-au văzut în neapărata nevoie de a lua, prin interim, o sarcină grea și s-au constituit în guvern provizoriu.

Dorința
națională
și
Constituția

În numele poporului român, ei au cîntea să comunice Înălțimii Tale dorința națională și Constituțiunea, care este întemeiată pe vechile noastre legi și obiceiuri; ei invită pe Înălțimea Ta să asculte glasul patriei și să se pună în fruntea acestei mari fapte.

Prin consimțămîntul Înălțimii Tale, prin semnătura Înălțimii Tale pusă pe Constituțiune, poporul va fi asigurat, încrederea în Înălțimea Ta restabilă și prin urmare puterile Măriei Tale vor fi reinnoite.

Subsemnații așteaptă numai răspunsul Măriei Tale și, îndată ce vor primi o veste atît de fericită și de dorită, îndată ce vor fi încredințați prin probe îndestulătoare de sinceritatea inimii Înălțimii Tale, vor și înceta să guverneze și se vor socoti fericiti să primească poruncile Înălțimii Tale.

Membrii Guvernului provizoriu :

Preotul Șapcă, Ioan Eliade, Christian Tell,
Ștefan Golescu, Nicolae Pleșoianu

Islaz, din Cîmpul Regenerării.

■ Reproducere din *Anul 1848*, I, p. 501—502, după textul francez dat de I. Heliade, în *Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie*, 1851, p. 80.

FL. AARON, DE LA BUCUREȘTI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

București 12 iunie 848

Frate Bariț,

Zioa de eri, 11 iunie 1848, este o zi de la care începe o epohă nouă în analele Țării Românești. Deviza populilor civilizați : libertate, egalitate, frățietate este și deviza românilor de aici. Constituția, această zicere fermecătoare, această faptă fericitoare, s-a proclamat și la noi. Administrația națională din lăuntru a țării, dupe cum o coprind tractatele, nu va mai fi o vorbă goală. Noi sintem emancipați și ne vom bucura de aici înainte de toate drepturile de care sintem vrednici. Înaltei Porți îi vom rămânea credincioși, îi vom plăti tributul. Rusia ne va protegia cind turcii ne vor supăra și cind noi nu vom fi în stare de a ne apăra ; dar în administrația din lăuntru a țării nu vom suferi ca să se amestice nimini. Constituția proclamată eri va fi un adevăr și noi vom ști a muri pentru dinsa. Să trăiască românii !

După nenorocitul rezultat ce avu revoluțiunea care era să izbucnească miercuri dimineața, poliția a fost neobosită zioa și noaptea spre a prinde pe toți complicii. Dar urzeala acestii mișcări patriotice era mai încurcată decît să se poată descoperi. Cind poliția credea că, puind mina pe mai mulți capi ai revoluțiunei, a înăbușit izbucnirea ei, a uitat că nu e numai Bucureștii care cere reforme, îmbunătățiri, emancipație de sub tutoratul cel tiranic ce-l eserța puterea protectriță. Spiritele în general era toate înflăcărate și, de la o margine a țării pînă la cealaltă, toți simțea trebuința de o prefacere mare în toate, o îmbunătățire radicală în tot corpul soțial. În toată întinderea țării circulau proclamații tipărite ce coprindeau puncturile nouăi Constituții. Va să zică, toată țara era revoluționată. Așadar era deșartă bucuria poliției că și-a jucat rola cum se cade în București, înghiesuind casarmele, încăperile poliției și ale comisiilor cu prinși revoluționari ; era deșartă energica stăruință a comisarului Diuhamel ca să nu scape nici unul dintre complici.

Joi seara se priimi știre sigură că în mai multe puncturi ale țării s-au mișcat populus și că se pregătește a veni la București spre a cere dreptate ! Această știre infricoșă pe guvernul, dar ceea ce i-a paralizat toate puterile de a mai lucra împotriva revoluțiunei a fost altă vestire ce tot atunci a priinit, că du peste Olt patru capi, cu mai multe mii, pășesc bărbătește către capitala țării. De la acești capi priimi prințul o proclamație că, dacă va subscrie puncturile nouăi Constituții ce o cere populus, să șează în tron și să hotărască a se pune în fruntea românilor, iar dacă nu, să se tragă la o parte. Într-o clipă se adună Sfatul ministrilor, la care s-a aflat față și comisarul Diuhamel. Ministrii își perduseră cumpătul ; Diuhamel stăruia ca să se ceară ajutor de trupe rusești. Prințul, în alternativa de a sta singur cu

O epohă nouă
în analele
Țării Românești

„toată țara
era revolu-
ționată ...“

Proclamația
guvernului
de la Islaz

vreo câțiva sateliți ai săi în contra generalii mișcări a țării sau de a cere ajutor de trupe rusești, a declarat că e gata mai bine a-și da demisiunea și a se trage din tron. Cu toate acestea, se mai luă oarecare măsuri și se espediiră mai mulți curieri cu ordonanțe în deosebite direcții spre a potoli fierberea spiritelor și spre a opri mișcarea. Speranța însă cea mai mare a prințului și a ministrilor era în miliția ce se afla în garnizonă, cu care socotea a opri revoluțiunea. Speranță deșartă !

Vineri,
11 iunie ...
la București

Eri, vineri dimineața, la 11, pe când capitala se afla într-o neodihnă neastîmpărată, pe când se pregăteau izbucniri de nouă mișcări revoluționare, prințul vru să cerce credința garnizonei pe care se întemeia. Se duse mai întâi la casarma cavaleriei și, după ce se adresă către ofițeri ca în împrejurările de față, când țara este amenințată de rebeli, să păzească credința către guvern, aceștia îi răspunseră că ei sînt gata a-și vărsa singele în contra vrăjmașilor patriei, dar sînge român, sînge patriotic nu vor vărsa niciodată.

La cazarma
de infanterie ...
sub stindardul
tricolor

Manifestația însă cea mai evidentă de spiritul general de care este însuflețit tot românul din Țara Românească i-o dete prințului ofițerimea de la casarma de infanterie. Aici nu numai i se declară în terminii cei mai lămuriti că ei nu se vor bate cu frații lor, ci, arătîndu-i-se totdeodată dorința generală de îmbunătățiri radicale, numaidecît se scoase un stindart național tricolor, declarînd că sub steagul acesta sînt jurați a muri pentru patrie, nație. Într-aceste împrejurări, prințul își însemnă numaidecît calea pe care trebuie să apuce, luă stindartul în mînă și jură că se va pune în fruntea românilor și va apăra drepturile lor pînă la cea mai după urmă picătură de sînge. Aceste vorbe ale prințului au sancționat revoluțiunea țării. Strigările : „Să trăiască prințul ! Să trăiască românii !” au făcut să răsunе atmosfera. Proclamațiile tipărite cu puntele nouă Constituții ce o cerea populus se împrăștiu pe toate ulițele fără frică. Poliția și-a isprăvit misiunea sa. În locul fricei ce a perit a urmat bucuria cea mai sgomotoasă. Oameni de toate clasele, de amîndouă secsele, uitînd cu totul holera ce domnește, se îmbulzeau pe ulițele capitalei cu fruntea cea mai senină. Comisarul Diuhamel plecă numaidecît la Rusia. Dar, cu înaintarea timpului, către seară creștea tot mai mult sgomotul de strigări vesele. Deodată se auzi în toată capitala că trupe de țărani din mai multe părți, cu stindarte naționale, sosesc în capitală. Atunci populus Bucureștilor, nemaiputînd cumpăta bucuria, aleargă în trăsuri, pe jos, la barierele orașului. Întîmpinarea orașanilor cu țărani a fost ceva sublim în felul său. Se îmbrățișară, se sărutară ; țărani, fără arme, fără nimic, cu merindea numai în traistă, cu punturile nouă Constituții în mîini, intrară în capitală sub stindartele lor, strigînd : „Dreptate !” și orașanii, unindu-și glasurile cu dinșii, repetau : „Dreptate !”

„Țăranii
cu orașanii
înfrății”

Astfel țărani cu orașanii înfrății, între răsunete de glasuri detunătoare, înaintară pe ulițele capitalei către palatul prințului. Mulțimea populus adunat aci era nenumărată. Prințul priimi pe țărani cu cea mai mare blîndeță și bunătate și le făgădui împlinirea cererilor lor. Dar populus bucureștean, care creștea pe fiecare minut, încît se părea că s-a golit tot orașul și

s-a strîns la palat, nu s-a mulțumit numai cu atît. Tinerimea, ca pretutindenea, da ton la toate mișcările, la toate dorințele gloatelor. Mii de strigări se repetau una după alta, cerînd ca prințul să subscrie puntele Constituției. Aceasta se făcu numaidecît. (Vezi hîrtia verde). După aceasta se îndesiră alte glasuri : „Jos cu guvernul vechi !”, „Ministri noi !” Lista de miniștri se dete și prințul o priimi cu toată bunavoința. Ministrul din Lăuntru fu proclamat Nicolae Golescu, care de la Palat și pînă la Departamentul său fu dus pe umerii popoului, al Finanței G. Magherul, al Justiției Ștefan Golescu ; al Cultului și al Instrucției, I. Eliade ; secretar de stat, N. Bălcescu ; cap al Miliției, Odobescu ; cap al Poliției capitalei, C. A. Roseti.

După ce prințul priimi și subscrie toate cererile ce i se făcură, popoul adunat se împrăștie pe toate ulițele. Muzica militară cînta marseleza română, popoul striga : „Să trăiască Constituția !” Cocardele naționale se împărțeau pe la toți și stindartele tricolore filfăia în toate părțile. De seara și pînă dimineața, Bucureștii întregis-a aflat în cea mai mare mișcare : gloate de oameni pe jos se plimbară neconținut în deosebite direcții ; trăsuri cu stindarte umblară pe toate ulițele. La toate bisericile se trăgeau clopotele și toată atmosfera era îngomotată de neprecurmatele strigări. Nicăiri nu s-a făcut cea mai mică neorînduială, cel mai mic esces.

Astfel se fini zioa de eri, zi memorabilă pentru totdeauna pentru români. Constituțiile în toate țările și la toate națiile se dobîndiră cu sînge ; românii n-au să plîngă nici măcar o picătură. Ei arătară Europei civilizate că știu ce vor, știu cum să o ceară și era siguri că o vor dobîndi. Să trăiască prințul Bibescu, care știu să prețuiască dorințele românilor ! Acei români care dobîndiră ce doriră vor ști a-și apăra bunul lor cel scump : libertate, egalitate, frățietate !

Isprăvesc, pentru că, nedormind toată noaptea, sînt ostenit prăpădit. Caz din picioare, mi s-a amețit capul, mi se închid ochii. Dacă te folosesc ceva aceste, întrebuințează-le.

Nu-ți mai scriu ca să-ți trimit acum foile fără frică.

[F. I. Aar on¹]

■ După B. A. R., ms., rom. 992, f. 217—218. Publicată în *Anul 1848*, t. I, p. 540—544 ; *George Bariț și contemporanii săi*, vol. I, p. 66—69.

■ 1. Numele e adăugat de G. Barițiu.

Tinerimea

Cocarde
și stindarde
tricolore

139

N. BĂLCESCU NUMIT SECRETAR AL STATULUI

Domnului Nicu Bălcescu,

După voința poporului, Constituția s-a priinit și Măria Sa Prea Înălțatului nostru Domn a binevoit a orîndui pe dumnia-ța secretar al statu-

545

lui, de aceea se vestește dumnii-tale ca îndată să intri în funcție, trebuința cerind ca zăbavă să nu mijlocească.

Nr. 2951, iunie 11

Șeful Departamentului din Lăuntru, N. Goleșcu

■ Anul 1848, I, p. 512

140

D. BRĂȚIANU NUMIT AGENT DIPLOMATIC PE LÎNGĂ GUVERNELE AUSTRIEI ȘI UNGARIEI¹

Domnule ministru,

Regulamentul organic ce a guvernat pînă acum principatul Valahiei nefiind avantajos decît pentru o clasă de locuitori privilegiată și foarte puțin numeroasă și fiind dezavantajos pentru marea majoritate a națiunii, a trebuit să-i fie aduse modificări radicale conform dreptului pe care-l are țara de a-și da legi. Or, cum prin noua Constituție, pe care poporul român și-a dat-o în mod spontan și fără ca aceasta să fi prilejuit nici cea mai mică nenorocire, el s-a încorporat în marea familie europeană, ale cărei strădănii eroice caută să asigure drepturile tuturor; dat fiind că, pe de altă parte, prin acest act el a fraternizat cu toate popoarele care au pășit pe calea mîntuirii, am onoarea, domnule ministru, să acreditez pe lîngă guvernul Dumneavoastră pe domnul Dimitrie Brătianu, în calitate de agent al acestui principat, convins că veți binevoi să luați în considerație că el va reprezenta în fața Excelenței-voastre interesele patriei sale.

Binevoiți să primiți, domnule ministru ...

Textul francez

Monsieur le Ministre,

La loi organique qui a régi jusqu'ici la Principauté de Valachie n'étant qu'à l'avantage d'une classe d'habitants privilégiée et fort peu nombreuse, et au détriment de la grande majorité de la nation, des modifications radicales ont dû y être apportées le droit que possède le pays de se donner des lois. Or, comme par la nouvelle constitution que le peuple Valaque s'est donnée spontanément et sans qu'on ait à déplorer le moindre malheur, il s'est incorporé à la grande famille européenne, dont les efforts héroïques tendent à assurer les droits de tous; vu d'ailleurs que par cet acte, il a fraternisé avec tous les peuples, qui se sont placés sur la voie du salut j'ai l'honneur, Monsieur le Ministre, d'accréditer auprès de Votre Gouver-

nement, Monsieur Démètre Bratiano, en qualité d'Agent de cette Prinic-
paut  , convaincu que je suis que Vous voudrez bien prendre en considéra-
tion les représentations qu'il sera dans le cas de faire à Votre Excellence,
concernant les intérêts de sa patrie.

Veuillez, Monsieur le Ministre, agréer . . .

■ *Anul 1848*, 1, p. 515 (Dup   un concept à limba francez  ),

■ 1. *Precizare cronologic  *: Înainte de această numire, D. Brătianu fusese r  nduit administrator
sau c  rmuitor al jud. Arge  ; e rechemat la 14/26 iunie, pentru a prelua misiunea de mai su
(Cf. *Anul 1848*, II, p. 559).

ROMÂNIA A RUPT LAN  URILE ROBIEI

141

C. A   ROSETTI, TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ!

Frați români din toate clasele ! Iată aurora libertăţii, iată zioa fericită,
zioa de mult dorită, zioa a  teptat   cu at  ta înfocare, zioa în care v-a  i
arătat vrednici de strămoșii voștri, vrednici de numele de român ! Da,
România iubită, care de at  tea veacuri gemea sub robie, a rupt lan  urile
ru  inoase   i a arătat lumii întregi că în vinele copiilor ei curge încă singe
de român. Bucura  i-vă, frați : nici o picătură de singe n-a curs   i am dob  n-
dit cerescul dar al libertăţii curat   i nepătat, ca un sf  nt dar dumnezeesc.
Trăiască România ! Trăiască domnul    rii, care la acest prilej a dat dovadă
că este adevărat român   i că-  i iube  te patria mai presus dec  t toate.
Trăiască Sfin  ia-sa mitropolitul, egumenii   i preoții, trăiască tot clerul
român, care au binecuv  ntat stindardul libertăţii   i au purtat sf  nta cruce,
semnul m  ntuirii, înainte a poporului ; trăiască bravii noștri of   eri, trăiască
armia întreagă, care au declarat toți într-o glăsuire că sînt fra  i cu tot
românul   i că nici unul nu va da într-un român, într-un frate al său, ci că
toți sînt gata a-  i vărsa cea după urmă picătură de singe pentru patria lor !
Trăiască tinerii voinici care s-au purtat cu at  ta mărinimie, cu at  ta   n  elep-
ciune, care au dat dovadă că patriotismul nu este un cuv  nt de   rt, că
inimile lor sînt inimi de români ! Trăiască apostolii libertăţii, care au fost
arunca  i în temni  e, de unde i-a  i scăpat voi ! Trăiască, de trei ori trăiască
domnii Golești, Cre  ule  ti, Ion Ghica, maior Voinescu II, frații Brătieni,
Bălcești, Eliad, maior Tell, Pleșoianu   i toți c   i au contribuit la dob  ndirea
libertăţii ; numele lor nu le mai spui, căci vor trăi vecinic în inimile români-
lor, vor străluci în analele patriei. Trăiască, cu un cuv  nt, toată na  ia ro-
m  n   ! Tot orașul înoată în bucurie   i veselie, clopotele sună, muzica ost  -
  easc  , preumblându-se cu stindardele țării prin toate ulițele, c  nt   mar  ul
național, urmată   i precedată de o nenumărată mulțime din toate clasele ;

11 iunie,
zi de
ob  steasc  
fericire

Vecinică
laudă nației
române...

Organizarea
guardiei
naționale

pe toate locurile se vedea grupele cele mai frumoase : boeri, preoți, soldați, neguțători, meseriași, toți se îmbrățișau unul pe altul, toți strigau, râdeau, plingeau de bucurie ; nu era om în tot Bucureștii care să nu fi luat parte la obșteasca fericire. Și toate acestea se făceau cu cea mai mare liniște, cu cea mai bună înțelegere, nici cea mai mică turburare, nici cea mai mică înstrăinare nu s-a făcut ; proprietatea era sfântă tutulor, toți au arătat că sînt români. Vecinică laudă nației române, care și-a săvîrșit revoluția cu atita moderație și într-o unire și frăție nepilduită în istoria popoarelor.

Acum, frați români, cu aceeași înțelepciune, cu același patriotism care ați arătat ieri, la 11 iunie, trebuie să ne purtăm și de acum înainte ; nu e destul că am dobîndit libertatea, trebuie să ne arătăm și vrednici de dînsa, trebuie să știm a păstra cerscul dar. Ceea ce dar trebuie făcut mai nainte este organizația unei guardii naționale, spre păstrarea liniștei și a bunei orînduiei. Tot românul își va vărsa cu bucurie cea mai după urmă picătură de singe pentru patria sa și nici o putere omenească nu ne va putea răpi cerscul dar ce am dobîndit. Trăiască România ! Trăiască libertatea !

■ „Pruncu român”, I, 1848, nr 1, 12 iunie, p. 1 ; *Anul 1848*, I, p. 546–547.

„UNIȚI-VĂ CU NOI, FRAȚI DE DINCOLO DE MILCOV...”

142

C. A. ROSETTI, CĂTRE FRAȚII NOȘTRI DIN MOLDOVA

Munteanul
și moldoveanul
sînt o singură
nație

Frați români din Moldova ! Ceasul libertății a sunat pentru tot românul. Astăzi, la 11 iunie, era ziua fericită în care libertatea a intrat triumfînd în capitala noastră. Numai bucurie și frăție este între toți locuitorii ; ulițele Bucureștilor răsună de strigări de veselie, stindardul libertății filiiie mîreț, clopotele sună și glasul lor de aramă împrăștie noutatea regenerației neamului român prin toată cetatea care astăzi își merită numele său, adevărat oraș de bucurie ! Și dobîndirea acestui dar cersc n-a costat nici o picătură de singe ; toți românii s-au ardicat ca un singur om, toți s-au cunoscut de frați, de fii ai aceleași mume. Domnul țării, Gheorghe D. Bibescu, s-a unit cu noi și armia a fraternizat cu poporul ; clerul ne-a binecuvîntat și a mers înainte cu sfînta cruce, semnul mîntuirii. Uniți-vă cu noi, frați de dincolo de Milcov ; peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înfocare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sînt toți români, sînt frați, o singură nație ; uniți-vă cu noi, goniți pe tiranul al cărui nume va rămînea o pată vecinică în istoria țării, înălțați stindardul libertății și dobîndiți-vă sfîntele drepturi. Să ne dăm mîna ca niște frați și să ne ajutăm unii pe alții. Uniți, vom fi tari ; uniți, vom sta în protiva oricărui vrăjmaș al

libertății noastre. Voi, frați, ați făcut începutul; dacă, din nenorocire, n-ați putut isbuti, nu e vina voastră; căci voi nu aveți un domn ca al nostru care își iubește patria, voă vă rămîne gloria că ați început, noă gloria că am sfințit. Vă dăm sărutarea de frate. Trăiască libertatea! Trăiască România!

■ „Pruncul român”, I, 1848, nr. 1, 12 iunie, p. 1-2; *Anul 1848*, I, p. 547-548;

O CONSTITUȚIE LEGATĂ DE INTERESELE INTERNE ALE ȚĂRII...

143

CIRCULARA MINISTRULUI DE EXTERNE, N. BĂLCESCU, CĂTRE CONSULII
PUTERILOR STRĂINE

Domnule agent și consul general

București¹

În urma dreptului de administrare internă independentă dobîndit de Principatul Valahiei și care atrage după sine în mod explicit pe cel de a-și da legi, o nouă Constituție fiind proclamată chiar astăzi prin voința unanimă a locuitorilor, exprimată printr-o manifestație pe cit de calmă, pe atît de plină de demnitate, mă grăbesc să vă informez, domnule agent și consul general, că această Constituție, legată în întregime de interesele interne ale țării, a primit sancționarea din partea șefului statului și că eu am avut chiar acum onoarea de a fi chemat să conduc în interimat Departamentul relațiilor externe. Zelul pe care-l voi depune neîndoios pentru a întreține cu dumneavoastră raporturi de bună înțelegere și pentru a rezolva treburile cu toată promptitudinea pe care o reclamă ele mă fac să nădăjduiesc că voi afla și din partea dumneavoastră aceeași bunăvoință.

Voi avea onoarea să vă comunic curînd bazele acestei Constituții care va guverna de acum înainte Valahia.

În așteptare, profit de acest prilej pentru a vă ruga, domnule agent și consul general, să primiți asigurarea înaltei mele considerații.

N. Bălcescu, Ministru al Afacerilor externe

Textul francez

Monsieur l'Agent et Consul général,

Bucharest¹

Par suite de droit d'administration intérieure indépendante dévolu à la Principauté de Valachie et qui emporte explicitement celui de se donner des lois, une nouvelle Constitution venant d'être proclamée aujour-

d'hui même par le vœu unanime des habitants, exprimé par une manifestation tout aussi calme que pleine de dignité, je m'empresse de vous informer, Monsieur l'Agent et Consul général, que cette Constitution, qui se rattache entièrement aux intérêts intérieurs du pays, a reçu la sanction du Chef de l'Etat, et que je viens d'avoir l'honneur d'être appelé à diriger par intérim le Département des Relations extérieures. Le zèle que je ne manquerai pas de mettre à entretenir avec vous des rapports de bonne intelligence et à expédier les affaires avec toute la promptitude requise me donne tout lieu d'espérer que je rencontrerai de votre part la même bonne volonté.

J'aurai l'honneur de vous communiquer bientôt les bases de cette Constitution qui régira désormais la Valachie.

En attendant, je profite de cette occasion pour vous prier, Monsieur l'Agent et Consul général, d'agréer l'assurance de ma haute considération.

N. Bălcescu, Ministre des Affaires étrangères

■ *Anul 1848*, I, p. 556—557; reprodușă și în N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondență*, Ediția G. Zane, București, Editura Academiei, 1964, p. 88.

■ 1. *Precizare cronologică*: În *Anul 1848* și în N. Bălcescu, *Opere*, IV, citate mai sus, circulara e datată 13 iunie! Circulara însă anunță proclamarea Constituției și sancționarea ei de către domnitor, care au avut loc *chiar astăzi*; la fel, și numirea lui N. Bălcescu la Externe, care s-a petrecut *chiar acum*; la 11 iunie, deci, și nu 13.

ABDICAREA LUI GHEORGHE BIBESCU

144

No. 1

Priimit la 13 iunie¹

Noi Gheorghe Dimitrie Bibescu, cu mila lui Dumnezeu, Domn Stăpînitor a toată Țara Rumânească

Către Sfatul Ministrilor

Fiindcă simț că puterile-mi nu sînt potrivite cu cererile celor de astăzi împrejurări, și spre a nu mă bate vreodată cugetul că am primejduit soarta țării fiind cîrma oblăduiei mai mult decît puțința mă erta, o încredințez în mîinile Dumneavoastră, și intru iarăși în viața privată, cu acea mulțumire ce aduce o conștiință curată.

Gheorghe Dimitrie Bibescu

București, 13 iunie 1848

■ *Anul 1848*, I, p. 556 (și facsimil):

■ 1. Apostila — data și n-rul de ordine dae actului — este autograf N. Bălcescu.

Constituirea guvernului provizoriu. Primele măsuri

„ASTĂZI LA 14 IUNIE...”

145

PUBLICAȚIA GUVERNULUI DESPRE CONSTITUIREA SA

Fostul domn Gheorghe Bibescu, deși a consfințit sfintele drepturi ce românii recuștigară, simțindu-se însă acum slab de boală și nemaiputând ține cîrma în mîină, astăzi la 14 iunie, la un ceas din noapte, și-a dat demisia, lepădîndu-se de toată puterea sa.

Patria aflîndu-se acum în împrejurări grele, se numără Guvern vremelnicesc mai jos însemnații români, cari sînt oameni ce s-au jertfit pentru patrie și jură ca și astăzi să moară pentru dînsa.

Guvernul vremelnicesc: President Preasfinția-Sa părintele *Mitropolitul, Ioan Eliad, Ștef. Golescu, Tell, Magheru, Scurtu.*

Secretarii guvernului vremelnicesc: *C. A. Rossetti, N. Bălcescu, A. G. Golescu, I. C. Brătianu.*

Ministeriul vremelnicesc: Ministru din lăuntru *Nicolae Golescu*, Ministrul dreptății *I. Cămpineanu*, Ministrul trebilor din afară *Ioan Voinescu II*, Ministrul finanței *C. N. Filipescu*, Obștescul controlor *Gheorghe Nișescu*, Ministrul de război *Ioan Odobescu*, Ministrul instrucției publice *Ioan Eliad*; Comandant al Gvardiei naționale *Scarlat Crețulescu*, Presidentul Sfatului orășenesc *Const. Crețulescu*, Șeful poliției *Mărgărit Moșoiu*.

■ B.A.R.. Foie volantă 110 (fără titlu); „Pruncul român”, I, 1848, nr. 2, 17 iunie; *Anul 1848*, t. I, p. 564.

146

DECRET PENTRU STEAGUL NAȚIONAL ȘI DEVIZA ROMÂNĂ

În numele popolului român. Dreptate și Frăție !

Guvernul vremelnic decretă :

Steagul național va avea trei colori : albastru, galben și roșu. Deviza Română, care va fi scrisă atît pe steaguri, cît și pe monumentele și decretale publice, se va compune de aceste două cuvinte : *Dreptate, Frăție*.

551

Dreptatea, această stea strălucitoare care luminează omnia și o povățuește în calca binelui, voește ca oamenii să fie mai înții slobozi și deopotrivă, și frăția, acest sentiment străbun românesc, leagă inimile pentru obștescul folos.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *N. Bălcescu*, *A. G. Golescu*, *C. A. Roset*, *I. C. Brătianu*

No. 1, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 1–2; *Anul 1848*, I, p. 567;

147

DESFIIINȚAREA RANGURILOR

În numele popoului român. Dreptate, Frăție !

Guvernul vremelnic decretă :

Potrivit voinței popoului, toate rangurile civile se desființează pentru totdeauna. Nimeni de acum înainte nu va mai putea a-și lua vreun rang în nici un act public. Singura deosebire ce va exista între români va fi aceea a virtuților și a slujbelor către patrie.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *I. C. Brătianu*, *Bălcescu*, *A. G. Golescu*, *C. A. Roset*

No. 2, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 1, 19 iunie; *Anul 1848*, t. I, p. 567.

148

DESFIIINȚAREA CENZUREI

În numele popoului român. Dreptate, Frăție !

Guvernul provizoriu decretă :

Potrivit voinței popoului, censura este desființată pentru totdeauna. Orice român are dreptul de a vorbi, a scri și a tipări slobod asupra tuturilor lucrurilor ; se înțelege însă că întrebuintarea acestei libertăți nu implică abuzul ce ar putea face unii, defăimind viața privată a locuitori-

lor sau invitînd popoul la nesupunere către legi și guvern, abuzuri ce vor fi pedepsite de tribunalele competente.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *I. C. Brătianu*, *Bălcescu*, *C. A. Rosetti*, *A. G. Golescu*

No. 3, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 2; *Anul 1848*, t. I, p. 568.

149

ÎNFIINȚAREA GĂRZII NAȚIONALE

În numele popoului român. Dreptate, Frăție !

Guvernul provizoriu decretă :

Fiindcă nația română, prin revoluția de la 11, a manifestat dorința de a avea o gardie națională și guvernul vremelnicesc găsind că o astfel de instituție este de neapărată trebuință de a se întocmi numai îndată, decretă formarea acestei gardii în toată țara, cu a căria organizație se însărcinează ministrul din năuntru și totdeodată numește de comandant al Gardiei din capitală pe colonelul Scarlat Crețulescu.

Neofit, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurtu*, *I. C. Brătianu*, *N. Bălcescu*, *C. A. Rosetti*, *A. G. Golescu*

No. 4, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 2; *Anul 1848*, t. I, p. 568;

150

DESFIINȚAREA PEDEPSEI CU BĂTAIA ȘI A PEDEPSEI CU MOARTEA

În numele popoului român. Dreptate, Frăție !

Guvernul provizoriu decretă :

Pedeapsa degradătoare cu bătaia se desființează pentru totdeauna în Țara Românească, atît în partea civilă, cît și în cea militară. Pînă la reformarea Codicei criminale, această pedeapsă se va reîmplini cu o închisoare de la una pînă la cinci zile.

Pedeapsa cu moarte, care de atîția ani nu s-a simțit nevoie a se întrebuința în Țara Românească, se desființează asemenea pentru totdeauna.

Neofit, mitropolit Ungro-Vlahiei, G. Scurtu, I. C. Brătianu, N. Bălcescu, C. A. Rosetti, A. G. Golescu

No. 7, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 2; *Anul 1848*, I, p. 569.

151

DISPOZIȚII PENTRU FORMAREA UNITĂȚILOR DE PANDURI

Către administratorii jos însemnatelor județe

De neapărată trebuință fiind ca să se formeze un număr de panduri deprinși la arme, bine înarmați, vrednici și călări, se scrie d-tale ca să pui îndată în lucrare formarea unor asemenea oameni de bunăvoie, despre cari se pot găsi într-acel județ îndestui cu plată de simbrie, și treptat să raportezi sub-iscălitului numărul și numele lor și felul tocmeii ce vei săvârși cu dînșii spre a se lua instrucții de urmare.

[Ministru de interne] N. G o l e s c u

Doljnr. 3 111	Vilceanr. 3 114
Gorjnr. 3 112	Romanaținr. 3 115
Mehedinținr. 3 113		

■ *Anul 1848*, I, p. 560.

152

PROIECT PENTRU ÎNTOCMIREA GĂRZII NAȚIONALE

Onorabilului Guvern provisoriu. Șeful Gardei naționale

Raport

Se supune la întărirea Guvernului alăturatul proiect pentru întocmirea Gardii naționale ce după trebuință urmează a se aduce la îndeplinire dacă îl veți găsi de cuviință.

Colonel, E. Crețulescu¹

No. 26.

Până cînd Garda națională se va înforma pe un bas mai solid, urmează ca acum, ca să poată ține liniștea și buna orîndueală în Capitală, cei înscriși într-însa se expun la următoarele reguli ce trebuie a se împlini de d-lor cu o mare scumpătate pînă la organizația ei.

1. Tot cetățeanul trebuie să se înscrie la Gardia națională, începînd primirea d-lor de la vîrsta de 18 ani și pînă la 50.

2. Din suma înscrisă pe la comisii a gardiștilor, se va lua cîte un număr pentru deprinderea la exersisul învățaturii tactice ostășești și vor veni dimineața la cancelaria Gardii naționale la ceasul ce li se va hotărî, din care număr se va popri o parte cu un șef al dumnealor, rezervă la palat, spre a întîmpina trebuința pentru paza liniștei.

3. Restul ce va rămînea pe la comisii va fi pentru ținerea patrulelor pe la comisiile respective și cari li se vor comunica datoriile ce au a împlini la orînduirile de către ofițerul din oștire ce se află la comisie.

4. La această gardă trebuie o organizație a 12 toboșari, 6 stindardari, 4 scriitori pentru lucrarea cancelariei și trebuincioasele ei cu remontul lor, 3 călăreți pentru șeful gardei, cari vor fi ori soldați din cavalerie, ori dorobanți pentru trimiterea cu porunci.

5. Un șef de stat major, care va fi luat ori din numărul ostașilor, sau din cei politicești, pentru ajutorul șefului gardei; un ofițer care va fi adiutant pentru lucrarea datoriilor cancelariei, un ofițer pentru învățatura tacticei, 5 ofițeri cari se vor restatornici pe la fiecare comisie pentru împărțirea și orînduirea lor, atît la slujbe, cit și la învățatura ce trebuie a li se da.

6. Ofițerii aleși din Garda națională li se vor da cîte un dorobanț de la comisie ca să se slujească cu ei pentru feluri de trebuințe.

E. Crețulescu

■ *Anul 1848, I, p. 621—622;*

■ 1, *De fapt Scarlat Crețulescu* (Vezi doc. 145, p. 551 și doc. 159, p. 562);

DISCURSUL ROSTIT DE I. VOINESCU II

Fraților !

Astăzi,
15 iunie 1848

Să jurăm
că vom apăra
Constituția
și țara

N oi astăzi nu sintem adunați la această solemnitate spre a celebra vreun sfânt sau pentru vreo altă sărbătoare obicinuită, ci pentru sfințirea acestor steaguri naționale, care se înalță pentru asigurarea drepturilor celor mai scumpe, celor mai sfinte ale unei nații ; pentru sfințirea, zic, a steagurilor celor mai potrivite cu mintuitoarele învățături ale Evangheliei. Pentru căci dacă aceste mărețe steaguri au proclamat egalitatea, oare Evanghelia nu a proclamat și ea tot aceea, zicînd : „cel ce voește să fie mai mare să fie tutulor serv”. Dacă steagurile acestea au proclamat libertatea, zdrobirea fiarelor, izbăvirea de sclavie și de tiranie, apoi și mintuitorul nostru Iisus Hristos nu a venit între oameni decît ca să proclame acestea și cu singele său să întărească frăția, dreptatea și sfînta libertate și egalitate. Fraților, veniți să jurăm că vom împlini cîte ne sînt astăzi făgăduite și că le vom păzi și vom apăra Constituția și țara cu sacrificiul vieții noastre. Mai-nainte însă de a începe săvîrșirea jurămîntului, dați-mi voce, fraților, în numele Guvernului ce ați proclamat eri cu atîtea strigări de bucurie a vă aduce aminte că, pentru ca guvernul ce ați ales să fie tare, să poată lucra la fapta regenerației începută cu atîta norocire, trebuie ca el să se bucure de o întreagă confiență.

În zilele aceste se va decreta chemarea Obșteștii Adunanțe Constituante și cit de curînd vor începe și alegerile. Pînă atunci Guvernul așteaptă o întreagă slobozenie de lucrare, și, îndată ce se va deschide adunarea, el își va da socoteala de întrebuițarea ce a făcut cu puterea ce i-ați încredințat. Și atunci, de își va fi împlinit misia după dorința popoului, nu cere nici o recunoștință, căci nu a făcut decît să-și îplinească o datorie. Iar de nu va fi răspuns la misia sa, singura facere de bine ce cere de la popol este de a porunci darea lor sub judecată ca trădători ai patriei, ce în vremi atît de grele, atît de periculoase nu au depus toate ostenecele, toate privegherile pentru împlinirea datoriilor lor.

Încă o dată veniți să sărutăm steagurile și prin această sărutare să întărim frăția ce trebuie să stăpînească între tot românul.

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 2, 23 iunie, p. 1 ; *Anul 1848*, I, p. 590—591.

„CREDINCIOȘ VOINȚEI NAȚIEI ROMÂNE”

154

JURĂMÎNT

Jur în numele unui Dumnezeu și pe această sfântă cruce că voi fi credincios voinței nației române, apărind-o din toate puterile-mi în potrirea oricăruia atac și asuprire; jur că nu voi lucra niciodată în contra intereselor nației și că voi ținea și apăra acele douăzeci și una de puncturi decretate de popor, conlucrind după putință-mi și jertfind viața mea chiar pentru dinsele și pentru nație.

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 2, 23 iunie, p. 5; *Anul 1848*, I, p. 591–592.

SPRE NEȘTEARSĂ ADUCERE
A MÎNTE

155

SCHIMBAREA DENUMIRII CÎMPULUI FILARETULUI

În numele popoului român. Dreptate, Frăție!

Gubernul provizoriu, dorind a se păstra neștearsă aducerea-aminte a solenității serbate în 15 iunie în Cîmpul Filaretului, solenitate în care toate clasele societății se înfrățiră și jurară credință voinței popoului, Hotărăște:

Art. 1. Cîmpul Filaretului de aci înainte va purta numirea de **Cîmpul Libertății**.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *I. C. Brătianu*, *N. Bălcescu*, *C. A. Rosetti*, *A. G. Golescu*

No. 17, Anul 1848, iunie 17

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 1, 19 iunie; *Anul 1848*, I, p. 617;

PROCLAMAȚIE CĂTRE SĂTENI

În numele popoului român. Dreptate, Frăție !
Guvernul provizoriu

Fraților săteni,

„Ca să se
poată culege
rodurile
lucrului
cimpului
de estimp ...”

Pînă
vor trece
acele trei
luni ...”

Dumnezeu s-a milostivit; după atitea certări ne alină durerile și prin schimbarea ce s-a făcut ni se dăde fericirea. De acum înainte nu veți mai fi tiriți de dorobanți, bătuți și căzniți și luindu-vă din ograda voastră ca să vă ducă la belicuri și la drumuri, căci cele șase zile de lucru vi s-au ertat, claca și iobăgia asemenea vi s-au ertat și peste trei luni veți fi cu toții moșneni pe un petec de pământ. // Însă precum oamenii cei buni s-au gîndit la voi, asemenea și voi să vă gîndiți la paguba cea mare ce ar fi pe țară cînd v-ați îndărătnici a lăsa bucatele proprietarilor și arendașilor nestrinse. Prin urmare, dați ajutor cu toți, faceți încă trei luni înlesnirile ce făceați cu claca, și pe cite zile veți lucra să vi se plătească 2 lei pe zi. Iar la întimplare de a nu putea arendașii a vă plăti îndată, primiți cărțului, să vi se plătească după ce neguțătorii vor putea a-și vinde bucatele// Această întîrziere de trei luni nu are altă pricină decît chiar interesul vostru, cit și al proprietarilor, ca să se poată culege rodurile lucrului cimpului de estimp.

Fraților, vrăjmașii voștri nu erau și nu sint boierii, ci pravilele cele rele și greșelile domnilor; însă ascultați bine și înțelegeți bine: o să se facă o Adunare Obștească, unde o să se cheme mai mulți dintre săteni ca să arate stăpînirii toate păsurile voastre și atunci la toate se va face îndreptare. Ascultați, fraților săteni, și înțelegeți bine. Românul a fost totdeauna cu frica lui Dumnezeu și nu a voit paguba nimului. Așadar, fiindcă zice sfînta Evanghelică că „ce ție nu-ți place altuia nu face”, pentru aceea, precum voi nu voiți să vi se facă pagubă, tot asemenea nu iartă Dumnezeu să faceți voi pagube proprietarilor și arendașilor. Mai dați ajutor dar pînă vor trece acele trei luni, cînd, sfîrșindu-se lucrul cimpului, și stăpînirea chibzuind mijloacele cum să se despăgubească stăpînii moșiilor de drepturile proprietărești, să puteți rămîne stăpîni pe pămînturile voastre, ce vi se vor da fără să mai aveți a plăti nimic. Pînă atunci numai, vă poftim a mai împlini datoriile proprietărești pe plată. Frați români! Cîrmuirea de acum, în al căruia cap este Preasfinția-sa părintele mitropolit, n-are altă dorință decît numai și numai fericirea voastră. Ea vă jură că veți fi fericiți de veți avea puțină răbdare și veți păzi buna rînduială și veți avea încredere și ascultare către dînsa.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *Ioan Eliad*, *Generalul Tell*, *G. Magheru*, *Ștefan Goleescu*, *G. Scurtu*
Secretari: *I. C. Brătianu*, *N. Bălcescu*, *A. G. Goleescu*, *C. A. Roset*

București, No. 15, Anul 1848, iunie 16

■ *Anul 1848*, I, p. 615–616 (după o Foaie volantă din colecția D.A. Sturdza)¹.

■ 1. *Proclamația către sâteni* a fost răspîndită în mai multe redactări. La B.A.R. se află trei exemplare ușor diferind între ele. (Cf. Foi volante 111). Două din ele nu poartă numele lui N. Bălcescu între *secrețari*. Toate trei însă se deosebesc de cea reprodusă aici prin *a b s c n ț a* pasajului delimitat de noi prin//.

PENTRU RIDICAREA STINDARDULUI LIBERTĂȚII...

157

GHEORGHE MAGHERU NUMIT CĂPITAN GENERAL AL TRUPELOR NEREGULATE
DE DOROBANȚI ȘI PANDURI

În numele popoului român. Dreptate, Frăție !

Guvernul provizoriu,

Recunoscînd marele serviciu ce a săvîrșit d. G. Magherul în cauza sacră,
rînduîndu-se cu cei dinții liberatori ai patriei la ardînd stîndardului
libertății, considerînd creditul și virtuțile sale militare, Guvernul provizoriu
îl numește căpitan general al tuturor trupelor neregulate de dorobanți și
panduri din România și inspector general al tuturor gvardiilor naționale.

Membrii guvernului provizoriu: *Hr. Tell, I. Eliad,*
Șt. Golescu, G. Scuti

No. 39, București, 1848, iunie 18

■ „Monitorul român”, I, 1848, nr. 2, 23 iunie, p. 5; *Anul 1848*, I, p. 651.

„NAȚIA NOASTRĂ ÎN RAPORTURI CU SUBLIMA POARTĂ”

158

ION CATINĂ, OPINIE PUBLICĂ

Cetățeni !

Ceea ce venim să împărtășim printr-acest articol nu este decît o mică
privire asupra poziției noastre diplomatice esteriore, sau rolul de as-
tăzi al nației noastre în raporturi cu Sublima Poartă. Sînt oare aceste
raporturi care au ridicat pe România la independință, sau nu ? Puțin ne
pasă cit pentru ceea ce privește diplomația esteriură. România care tot-

Legile noastre
din vremea lui
Mircea și Mihai

Vechile
tractate
cu Înalta
Poartă

Dorința
noastră —
independența

de-auna stăte barieră creștinătății în Orient, fu multă vreme părăsită de Europa întreagă, pe care ea odinioară apăra cu prețul singelui ei frontierele tuturilor națiilor care astăzi se numesc civilizate. Sublima Poartă nu are pentru înțea oară a face prin tractaturi și legături tributare din parte-ne cu noi, și noi nu acum pentru înțea oară recunoaștem tractaturile Sublimei Porți de pace, d-alianță și de protecție.

Dar fiindcă fața politicei noastre interioare se schimbă și în locu-i reînviem iarăși, în numele Patriei și a lui Dumnezeu, legile noastre din vremea lui Mircea și Mihai, Sublima Poartă recunoaște tot acele tractaturi ce încheă cu străbunii noștri odinioară ; adică ea își aduce aminte încă de cînd România avea dreptul de a nu se amesteca nimeni în viața noastră politică, dreptul d-a deschide și a închea război, independința legilor, independința administrației, dreptul d-a avea reprezentanții noștri ori și unde ; pe urma căror drepturi România aduce omagele ei Sublimei Porți, declarîndu-se liberă, și, cu dreptul cu care noi am înviat legile strămoșești, tot cu dreptul acela reînviem și tractatele noastre strămoșești în relațiile noastre de amicie cu Înalta Poartă ; și nu numai atît, dar încă suntem siguri că astăzi să vie vrăjmașul să ne calce pămîntul (cu toate că nu credem să avem vr-un vrăjmaș), va fi împins și nimicit de către trupele otomane ale iubitei noastre Curți suzerane. Dovadă de iubirea și simpatia ce avu Turcia de nația noastră, este că ea niciodată nu s-a amestecat cu ispitele protectoratului în trebile noastre și că de la căderea fanariotismului și pînă la căderea Regulamentului organic, adică de la revoluția de la anul 1821 și pînă la revoluția de la 11 Iunie, ea nu ne-a fost decît un azil de care, fiind din norocirea noastră atașați de dînsa, nu am putut să ne deslipim pămîntul și drepturile noastre.

Fiindcă poziția în care ne aflăm noi și nația nu ne lasă să desvălim în largul ei această sfîntă protecție, ne mărginim numai a exprima încă o dată sentimentele noastre cele tinere către Sublima Poartă și a arăta dorința noastră.

Această dorință, fiind dorința tuturor națiilor ce scapă de sub jugul despotismului și al tiraniei, este lesne de ghicit, noi numai o simțim în peptu-ne și stăpînim inima noastră să o tacă. Dacă un osîndit la ocnă de multă vreme ar eși odată afară și s-ar afla în fața soarelui, el n-ar putea deocamdată decît să răsufle, și pînă și-ar deprinde ochii cu lumina, n-ar putea zioa albă vedea decît ca prin sită, cu toate că românul a cunoscut și cunoaște vrăjmașii săi.

Cît pentru ceea ce privește opinia noastră, drepturile unui popor la independință se ridic într-o treaptă atît de înaltă încît nimeni nu poate să le ajungă, să le atingă. — Un popor moare, dar pe cît trăește nu atîrnă decît de dînsul însuși și, pînă la cea mai din urmă răsufare, măduarele lui tot se simt mișcînd și speranța tot nu-l părăsește că el odată va trăi.

România însă trăește ! Trăiască libertatea ! Trăiască România !

39. George Barițiu

„Lui G. Barițz,
Fratzii Moldoveni recunoscători”

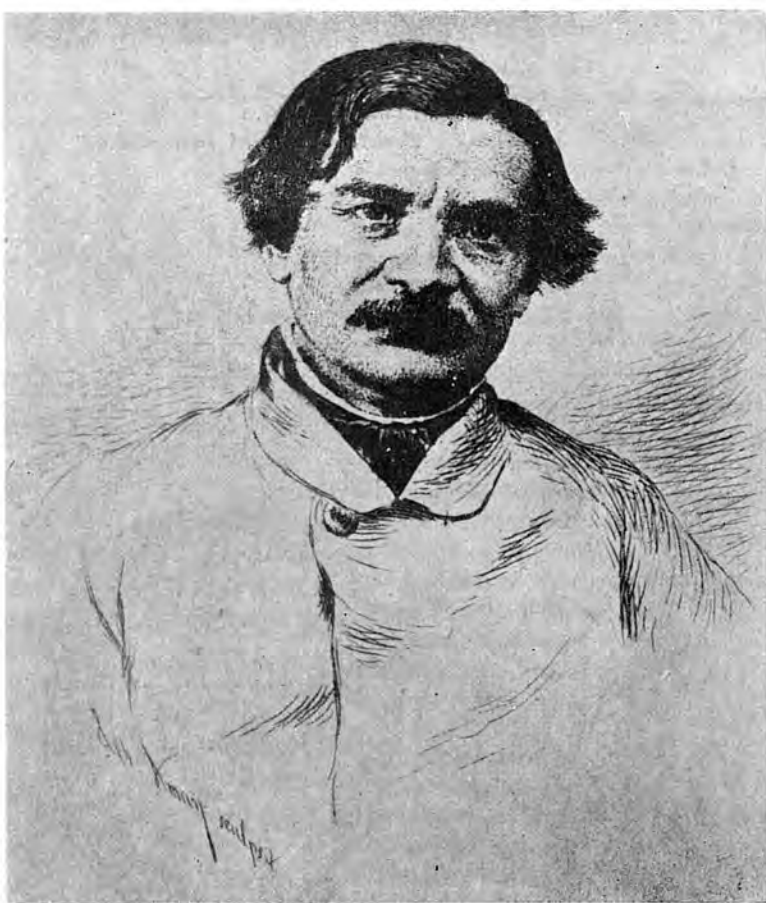
40. Reconstituirea sigiliului

41

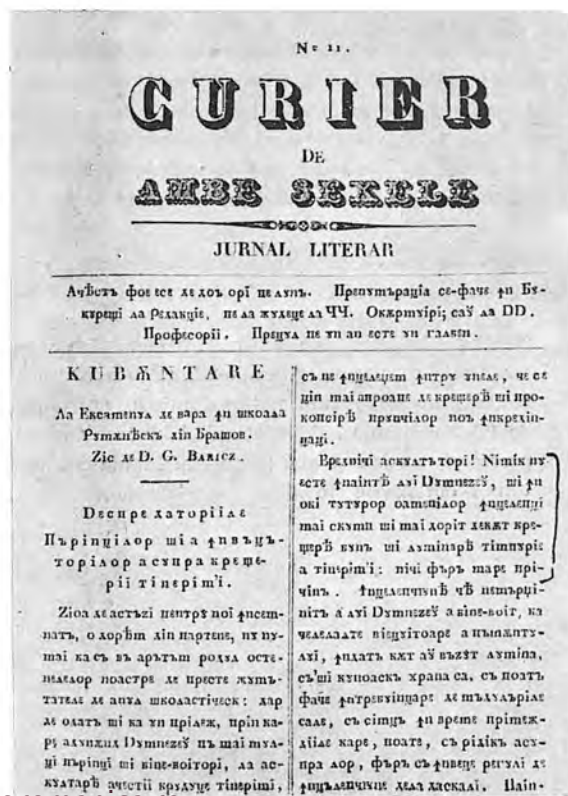
Sigiliul inelului de aur „trimes Redactorului (G. Barițiu), împreună cu o adresă de recunoștință pentru ostenele sale naționale de 6 ani, subscrisă de 23 boieri mari, deputați ai Adunării Generale, și profesori, medici și alți literați ai Moldaviei, cu data din 1 octomvrie 1843”

(N. Istrati)

42. Eliade Rădulescu

1944

www.dacoromanica.ro

Peduncle.

46

47

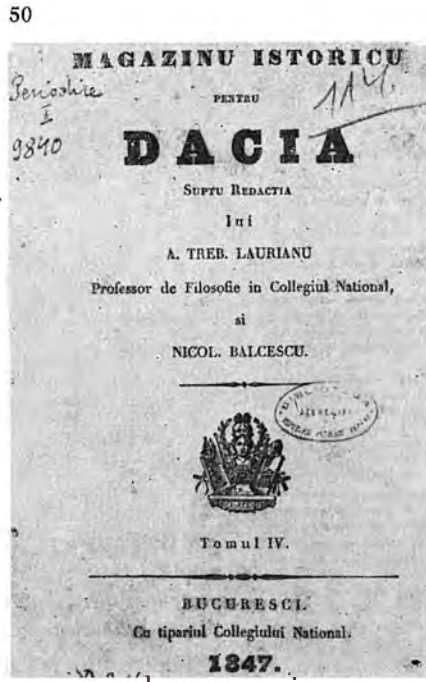

48

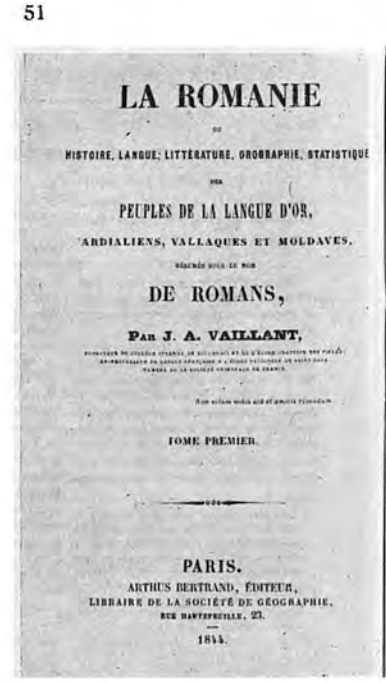
Valahia, Moldo-Valahia, Dacia întregă, România toată ...
in publicații dinainte de revoluție

49

50

51

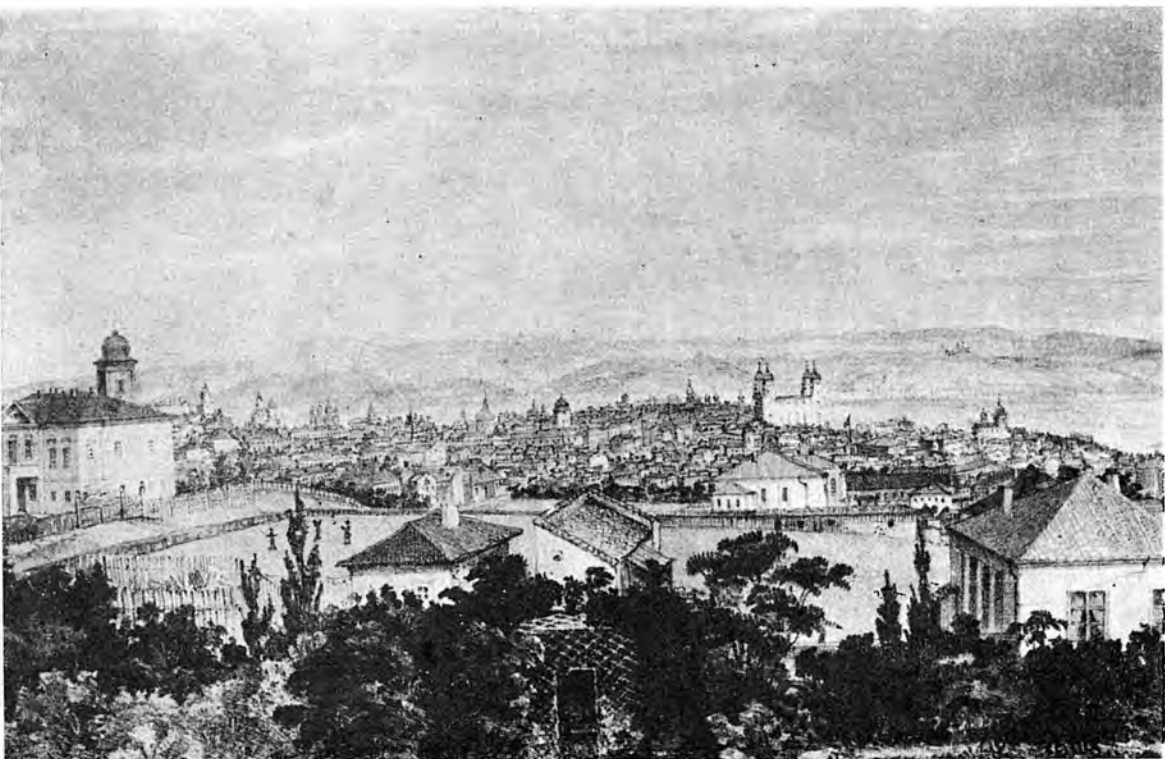

52. O stradă din capitala țării

53. Bucureștii în 1838

Die Ansicht von Bukarest.
Hauptstadt in der Walachei.
N° II.

54

Iașii și Strada mare — văzute de J. Rey

55

Une piața Timișoara — Dessin de Lancelot

Români din Timișoara. — Dessin de Lancelot.

56. Timișoara și românii din Timișoara

57. Baia de Aramă — văzute de francezul A. D. Lancelot

Baia-de-Arama. — Dessin de Lancelot.

www.dacoromanica.ro

„...din toate produsele poetice din acea epocă acelea care s-au întins mai tare la mulțime au fost mai ales:

Cunoscutul apel *Cătră Români...* de Vasile Alecsandri în Februarie st. v. 1848, publicat în „Foaie pentru minte” Nr. 21 din 24 Mai, tradus apoi liber în limba germană și tipărit în foi volante...”

(G. Barițiu, 1890)

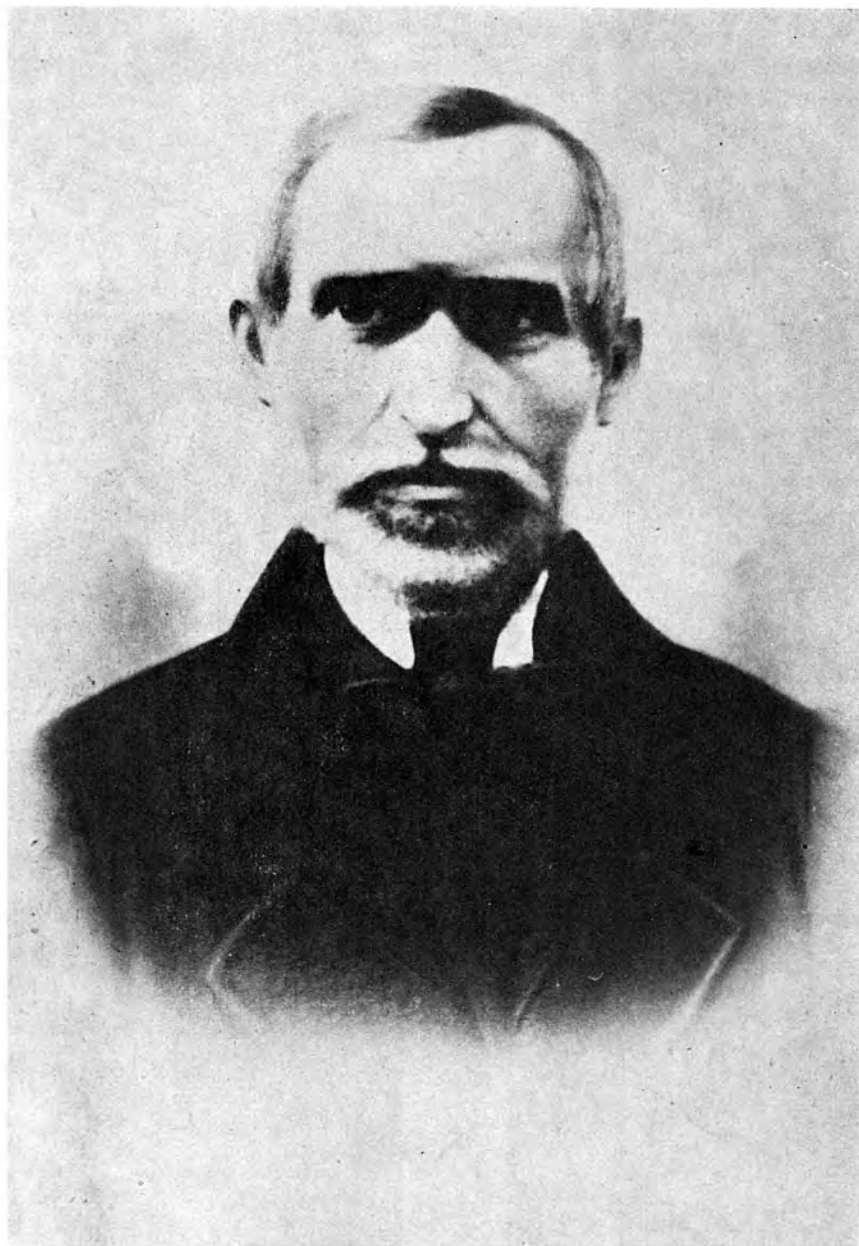
Doi poeți ai deșteptării și unirii naționale

61

Mureșanu ... „în timpul evenimentelor de la 1848 făcu încă o poezie, *Deșteaptă-te Române*, care poate întrece în clasicitate chiar *Marsilieza franceză*”

(G. Sion, *Suvenire contemporane*)

62. Simeon Bărnuțiu

„La cuvintele de *patrie*, *națiune*, *românism*, el se entusiasma ca un poet; figura lui lua un aer de om inspirat, de profet; vorba lui, un accent simpatic și dureros; căutătura sa asvîrlea scînteii de curaj și de terorism”

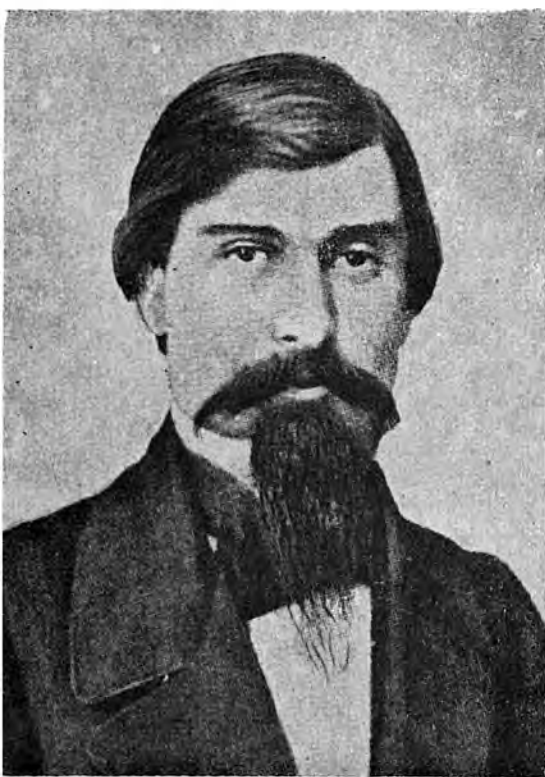
(G. Sion, *Suvenire contemporane*)

63. Costache Negri

65. Costache Negruzzi

64. Alecu Russo

66. Nicolae Bălcescu, primul ministru de Externe al revoluției, la București

67. Timotei Cipariu

68. A. Treb. Laurian

69. Al. Papiu Ilarian

70. St. Ludwig Roth

71. Aron Pumnul

75. Moldova sub domnia neagră a lui Mihail Sturdza...

DORINȚILE

PARTIDEI NATIONALE

1^{II}

MOLDOVA.

АВГУСТ 1848.

76. M. Kogălniceanu, *Dorințele Partidei Naționale*. Programul din august

Cronica primelor zile revoluționare

159

ION GHICA, NOTE SCRISE DUPĂ RELATAREA LUI D. BOLINTINEANU¹

După revoluția de la 1848 [la Paris], Bălcescu și Golescu a făcut o adunare la Iancu Alecsandri, unde a fost Bolintineanu, Curie, Mălinescu, Mavrodin. Acolo s-a discutat și s-a hotărât ca fiecare să meargă în țeară și să oprească anarhia și să pue în lucrare ideile cele bune. Brătienii a refuzat să vie, zicînd că nu vroesc să se amestice cu moderații, fiindcă ceilalți n-a voit să meargă cu steagu la guvernul provizoriu.

S-a făcut o adunare la bibliotecă și s-a propus să se dea din fondurile Societății studenților bani pentru voeaju pînă-n țeară. Propunerea a făcut-o Constandinescu. Ceilalți au zis că fondurile sunt sacre și numai prin garanția casierului, rămîind acesta ca debitoru societății. Vîrnăv a priimit. Au plecat : Constandinescu, Ionescu, Brătienii, Cornescu, Mălinescu, Chinesu, Cosadini, Leca, Bolintineanu, Bălcescu, Golescu, cu bani de la casier. Perez, Lăpăti. Curie. Aman, Ionescu, cu bani de la Negri.

În martie,
la Paris ...

Bălcescu și Golescu au plecat înainte, ceilalți peste o săptămînă.

Negri voea să se împartă moșiile cu țărani, cu despăgubire, să nu se mai plătească datoriile. Tinerii din Paris era turcofilii, atît rumânii, cit și moldovenii, nădăjduind oficeri și bani pentru bătaie împotriva muscalilor.

La Galați, pe Negri nu l-a lăsat să intre în Moldova.

În iară :

După știrea luată de la Caracaș la Giurgiu, Bolintineanu s-a dus la București cu Rusu și I. Alecsandri, dînd lui Negri rendez-vous în Bucovina. Lui Bolintineanu n-a voit I. Mano să-i dea pasaport pentru Bucovina, poftindu-l să meargă la țară, ca să nu-l trimită la mănăstire.

La 13 iunie² s-a făcuse arestațiile, închizînd și pe școlarii de la Radu-Vodă.

Cînd a ajuns Bolintineanu, după chemarea Piscupescului, a văzut droști cu steaguri mergînd la palat. Să citeau proclamațiile. Ajungînd la palat, au găsit pe Zane, bătîndu-se cu dorobanții în capu tipografilor.

Ajungînd la palat, era Cost. Filipescu, Iancu Florescu și Banof, care mincaseră la vodă. Vodă a eșit în balcon și a cerut o deputație. S-a trimis Al. Golescu-Negru, I. Brătianu, N. Golescu, Gavala și N. Magheru, fără a fi deputat, cu Constituția. Poporu a vrut să spargă ușile scării ca să fie față la convorbire ; a intervenit cîțiva tineri, între care și Bolintineanu, ca să oprească poporul a intra cu de-a sila. Era acolo Andronescu, Teulescu, Lapati ș.c.l. Banof a amenințat că aduce oștire. Bolintineanu i-a trîntit șapca din cap. Poporu cerea pe Villara, care se credea închis supt scară. Cînd Bibescu cerea deputații, poporul a rădicat un țaran în sus, zicînd Bibescului : „ Țăsta este deputatul, răspunde-i ”.

561

Fiind Banof în curte, a sosit un escadron de cavalerie, comandat de Mavrocordat. Poporul a somat pe Banof să poruncească cavaleriei să easă. Acesta a poruncit cavaleriei să se tragă. Aceasta s-a dus la Casarmie și N. Goleșcu s-a dat jos cu Constituția iscălită de vodă. Poporul, de mulțumire, l-a rădicat în sus și l-a strivit, încît i-a venit leșin. S-a refugit în obaht, unde a fost silit să se îmbrace cu hainele călugărești ale lui Simon, și astfel a eșit necunoscut de s-a dus acasă.

Odată cu priimirea Constituției, Bibescu a numit pe :

N. Goleșcu, ministru din năuntru ; Odobescu, spadar ; Magheru, vistier ; N. Bălcescu, postelnic ; Eliad, logofăt bisericesc ; Nițescu, controlor ; Ștefan Goleșcu, ministru al Dreptății ; Ruset, agă.

Ministeru cel nou a schimbat ocîrmuitorii :

Negulici, la Prahova ; Sc. Filipescu, la Focșani ; Ion Filipescu, la Focșani ; Isvoranu, la Tîrgoviște ; Gorjanu, . . . ; Cerchez, la . . . ; Aaron, la Ilfov ; Filișanu, la Craiova ; Văleanu, la Olt.

Comisari în București : Andronescu, la Roșu ; Catina, la Negru.

Chiar în seara de 13 iunie s-a întocmit o gardie națională ca să păzească pe Domn. Unii însă îl păzea ca³ Bibescu, ear alții ca să nu fugă.

La 14 s-a numit Sc. Crezulescu șef al gardiei naționale.

Bibescu ședea închis în palat, nu priimea pe nimeni, nu da nici un ofis. Ziua de 14 iunie și de 15 să petrecu fără nici un incident.

La 16 [1] Bolintineanu se duce la postelnicie unde se afla miniștri adunați și le spune că vodă este gata să plece și că gardia națională nu voește să-l lase. Voinescu și N. Goleșcu răspund că mai bine să-l lase să se ducă. Bolintineanu să duce la curte și zice gardiei naționale să-l lase. Bibescu să pune în trăsură cu C. Bălăceanu și trece. Un oficier din gardia națională apucă pe o slugă cu un pachet ; sup manta era portofeliu. Îl ia și nu voește să i-l dea. Bolintineanu îi zice să nu-l dea. Dar vine Ruset, îl cere și îl dă slugii, zicîndu-i „du-te”. Bibescu pleacă, Ruset îl întovărășește pînă la bariera Podului Mogoșoaii.

După plecarea Bibescului, ministeru a lucrat două zile, pînă ce au venit Tel, Eliad, Ștefan Goleșcu, Boliac, popa Șapcă.

A doua zi după plecarea Bibescului s-a adunat boerii la mitropolit ca să numească un guvern, dar i-a încunjurat poporul și i-a luat și s-au dus cu toți în Cîmpul Libertății, unde au proclamat guvernul provisoriu. Guvernul : Eliad, Tel, Ștefan Goleșcu, Magheru, Scurtu. Secretari : Ruset, N. Bălcescu, Romanescu, D. Brătianu.

La 16 au sosit guvernul provisoriu de la Craiova ; s-au dus la palat. Ministeru se numise în Cîmpul Libertății.

N. Goleșcu, m. din năuntru ; Eliad, bisericesci ; Tel, șeful armiei ; Odobescu, spadar ; C. Filipescu, vistier ; Voinescu, postelnic ; Nițescu, controlor ; Cămpineanu, m. dreptății ; Teologu, șef al gardiei naționale.

La 17 și 18 nimic. La 18 a trimis o măsură în pricina proprietății tipărită la Carcalechi, potrivită cu Constituția și pe care au tras[-o] îndărăt a doua zi de dimineață.

La 18 mare agitație și s-a făcut la 19 dimineața adunare la Casino unde s-a hotărât să se facă un club de proprietari. Acolo a vorbit I. Brătianu și i-a chemat la Momolo, unde s-a dus îndată. I. Brătianu închiriasse sala lui Momolo. Acolo era piste 600 oameni. A vorbit Brătianu în favorul Constituției, dar nu l-au lăsat; pe Catina l-au dat proprietarii cu pumnii. Magheru a venit armat, dar, observându-i-se că nu poate intra armat, s-a retras.

La Boliac, la 19, era vreo 20 tineri, unde a venit Andronic și a dat veste că Odobescu și Solomon au arestat guvernul în numele proprietarilor. Acolo s-a tractat dacă trebuie guvernul apărut sau lăsat; s-au armat acei 20; au spart o prăvălie de arme la biserica Crezulescului; s-au dus la palat, care era păzit de soldați gata a face foc. S-au răspândit prin oraș, chemând poporul. Vreo 7 sau 8 mii de oameni armați au mers la palat. Teologu, C. Bălcescu și Ruset de la fereastră striga, rugându-se să nu tragă în soldați și au trimis și pe Racotă. Bolintineanu a silit pe birjar să intre în curte, urmat de popor. Odobescu din capu scării a strigat soldaților să se tragă. Soldații erau 4 sau 5 sute. Suindu-se sus în palat, Odobescu era la masă cu guvernul, discutând. Numai pe Tel îl arestase și-l trimisese la casarmă, dar, întâlnindu-l pe uliță, poporul l-a adus înapoi. Magheru era arestuit într-o odaie, păzit de dorobanți. A. Goleșcu-Negru a cerut atunci sabia lui Odobescu. Odobescu n-a vrut s-o dea și a cerut să fie în guvern. Atunci i s-a zis că i se primește propunerea, dar să poruncească soldaților de la obaht să dea armele și lui Solomon să se tragă.

Solomon se făcuse că pleacă la casarmă, dar se ascunsese cu soldații în ulița care duce la C. Ruset. Cei care erau în palat, baricadându-se, au început a trage în soldații lui Solomon. Soldații au omorât 13 inși din popor. Solomon s-a tras atunci și s-a închis în casarmă. Atunci a trimis guvernul d-a adus pe Câmpineanu. Odobescu s-a angajat să scrie lui Solomon să dea casarma, tunurile și lui să i se dea un pasaport să se ducă peste graniță. Solomon s-a supus. După aceea guvernul a dat miliția lui Tel și a arestuit pe Odobescu și pe Solomon.

La palat venise în favorul guvernului pompierii și un escadron de cavalerie, N. Bălcescu cu Mitropolitu mergând la casarmă de au luat tunurile de l[e-]a adus la palat împreună cu vreo câțiva unteri-ofițeri.

Eliad a rugat pe Bolintineanu să-l ducă până la Apolonie să doarmă acolo. Apolonie nu era acasă și s-a dus în Lipscani și a trimis la Dumbovici care scosese un pasaport pentru Eliad ca să treacă în Transilvania. Negăsind pe Dumbovici, au întâlnit pe Melic, care împreună cu Bolintineanu au stăruit să nu plece Eliad și l-au dus la Melic, unde a dormit. Când a auzit că s-a luat tunurile, a făcut cuvânt răposăților.

„Pruncu“ a eșit la 14, cu C. Ruset, fără program.

„Populu suveran“, la 19, cu Bolintineanu, acesta avu program: dezvoltarea programei revoluționare și privigherea împotriva anarhiei.

Ruset și D. Brătianu dăduseră d-misia de secretari. La 19, în minutu bătăii, au venit la guvern să-și ia locul.

La 20 pace, liniște, pînă la 29, afară de procesu lui Odobescu, lui Solomon și lui Lăcusteanu. La 26 s-a numit Moșoi agă.

La 20, Boliac s-a numit vornic de politic.

■ B.A.R., Arhiva I. Ghica, V, Acte, Autograf I. Ghica, f. 329–333. Confruntat u *Documente literare inedite, Ion Ghica*, Ediția D. Păcurariu, București, 1959, p. 38–41.

■ 1. Pentru identificare vezi C. Bodea, *Lufta românilor*, p. 107. 2. De fapt 9–14 iunie. 3. Sic!

13 ȘI 14 IUNIE

CONSULUL GENERAL BRITANIC, R. G. COLQUHOUN, CĂTRE LORDUL PALMERSTON

160

Nr. 21

București, 27 iunie [st.n.] 1848

Excelență,

Cu ultima poștă v-am relatat despre evenimentele care s-au petrecut aici de curind.

Dimineața de 25 a trecut foarte liniștită. Organizarea Gărzii naționale a avut loc și publicul era în așteptare înfrigurată a sosirii forțelor din Oltenia și de la Ploiești. Între boieri și negustori era un sentiment de neliniște pricinuit de teama ca nu cumva țărani, sosind în masă, să fie ispitiți să jefuiască, și proteste în acest sens au fost adresate ministrului de interne ad interim, în timp ce un mesaj a fost expediat conducătorilor, cerindu-li-se să explice țăranilor că lucrurile petrecindu-se aici cu deplin succes, prezența lor nu mai era necesară și că vor fi plătiți și rugați să se întoarcă în județele lor unde fi aștepta lucrul cîmpului. Conducătorilor li s-a dat ordin să revină neîntîrziat în București.

În dimineața de 25, dl. Kotzebue, consulul rus, a trimis domnitorului alăturatul act de protest¹, care a fost transmis membrilor guvernului. După care, dl. Kotzebue a părăsit orașul, îndreptîndu-se spre Moldova. La Focșani, la frontieră, a fost oprit de către prefectul (județului), dar, la protestele sale, i s-a dat voie să-și urmeze drumul. Despărțindu-se de prefect, i-a spus: „Adio, la revedere peste 24 de ore”.

Trebuie să spun că într-o întrevvedere pe care am avut-o cu dl. Kotzebue, acesta a spus, de față fiind și locțiitorul consulului francez: „Orice s-ar întîmpla, datoria noastră este de a rămîne în București, și de a face tot ce ne stă în putință pentru menținerea ordinii.” Colegii săi sînt foarte mirați de plecarea sa fără să-i fi prevenit de intenție.

Tot în ziua de 25, domnitorul a stat în casă, și n-a voit să primească pe nimeni, sub pretextul stării sănătății. Își dăduse demisia, dar capii

În așteptarea
„forțelor
din Oltenia
și de la
Ploiești”

Consulul
rus,
Kotzebue ...

mișcării au reușit să-l convingă să și-o retragă. Totuși, în timpul nopții, și se pare că după o întrevedere cu consulul rus, el și-a repetat intenția de a abdica și a cerut să i se dea un pașaport sub nume fictiv, care i-a fost dat; și la ora 2 în dimineața de 26 a părăsit Capitala, însoțit de d. Rosetti, șeful provizoriu al poliției. S-a îndreptat spre frontiera transilvană, pe drumul pe care plecase și principesa, mai devreme. — Sper să vă pot procura o copie de pe actul de abdicare, înainte de plecarea poștei.

Abdicarea
domnitorului ...

Între timp, am primit de la ministrul secretar de stat ad interim circulara pe care o anexez în copie sub lit. B.²

Prin abdicarea domnului lucrurile s-au complicat și nu au lipsit agenți secreți care să depună toate eforturile ca să răspindească îndoială și disensiune în popor, cu privire la intențiile celor de la conducerea treburilor.

La ora 12, în ziua de 26, boierii au fost convocați la reședința mitropolitului și de îndată ce s-au adunat și după ce Înalt Prea Sfinția sa a binecuvîntat culorile naționale și acțiunea, s-a anunțat abdicarea domnitorului și nevoia de a institui un *Guvern provizoriu* pînă vor putea sosi ordine de la Constantinopol. Rezultatul a fost numirea persoanelor ale căror nume Excelența Voastră le va găsi adăugate mai jos. Boierii toți au depus jurământul pe Constituție și este foarte adevărat că totul s-a desfășurat în modul cel mai liniștit.

Constituirea
Guvernului
provizoriu

Îndată ce au părăsit pe mitropolit, o deputație compusă din d. George Filipescu, baș-boier, d. Voinescu și d. Rosetti a venit la mine. Și după ce mi-au relatat cele întimplate, d. Voinescu a spus că ei au fost trimiși să mă vadă în speranța că vor auzi de la mine dorința de a asista la ceremonia religioasă solemnă care trebuia să aibă loc în Catedrală. Le-am răspuns că ei erau convinși cit de încăpătoare interesat am fost întotdeauna de tot ceea ce privea bunul mers al țării; că părerile mele cu privire la poziția lor față de curtea suzerană erau de asemenea bine cunoscute; că ceea ce se întîmplase în ultima vreme a fost atît de neașteptat, încît am cerut instrucții de la Constantinopol, și că, fără alte comentarii sau orice altă opinie de a mea, eu trebuie să aștept instrucții cu privire la linia de conduită pe care să o urmez.

R.G.
Colquhoun
față de noul
guvern

Bineînțeles, m-am abținut de a asista azi dimineață la ceremonie.

Am primit, tot în cursul dimineții, anunțul de numire a Guvernului provizoriu, comunicat prin nota aici alăturată (lit. C)³.

Compoziția guvernului este foarte amestecată și a fost făcută în mod evident cu scopul de a calma spiritele în popor, care și-a inchipuit că numai *oamenii* s-au schimbat, dar că va continua același sistem de guvernămînt. — Adaug în fugă cîteva caracterizări despre persoanele numite:

Compoziția
guvernului:

Ion Eliade. O persoană activă. Unul din primii promotori ai mișcării revoluționare. Fără origine (nobilă).

Ștefan Golescu. Unanim iubit. El a îndeplinit mai multe slujbe, deopotrivă sub Prințul Ghica, ca și sub Bibescu. Om cu avere. Face parte din familiile de prim rang de aici.

Maiorul Tell. Conducător al mișcării în Oltenia. Comandant de regiment la Islaz, unde a izbucnit revoluția.

Magheru. Unul din vechii panduri din Oltenia. S-a distins în toate luptele cu turcii în 1828.

Scurtu. Un negustor de lipscănic, cu avere considerabilă. Stabilat aici de 20 de ani. Supus britanic.

Secretari :

C. A. Rosetti. Vezi menționarea precedentă a acestui nume.⁴

N. Bălcescu. De curind sosit de la Paris. Autor al unei istorii a Daciei.

A. G. Golescu. Inginer constructor.

I. C. Brătianu. A făcut parte înainte din artileria țării, dar a demisionat. Ultimii doi ani la Paris. Foarte respectat.

Miniștri :

N. Golescu. Frate cu Ștefan. În cazul unei noi alegeri de domn, acest om are mari șanse de succes. Se bucură de o înaltă reputație.

I. Câmpineanu. Cunoscut.

I. Voinescu II. Un talentat scriitor. De mare prestigiu printre compatrioții săi.

C. N. Filipescu. O persoană nesigură. Cu inclinații spre intrigă.

I. Odobescu. A deținut postul de comandant secund al miliției în ultimii cinci ani. Un ostaș vechi în serviciul Rusiei. Unul din cei cinci coloneli lăsați aici de către plenipotențiarul rus, în 1834. Român de naștere.

Aga Poliției. *Mărgărit Moșanu.* Negustor. Supus austriac.

Cînd am expediat ultima mea scrisoare, nu am avut timpul să parcurg cu atenție proclamația din care v-am trimis extrase. Este acolo un paragraf de mare importanță pentru mine ca să atrag atenția Excelenței Voastre asupra lui. Îl anexez aici în traducere sub lit. D.⁵

Chiar acum am auzit că ceremonie de la Catedrală a luat sfîrșit. Orașul este în perfectă ordine.

Anexez de asemenea o traducere a actului de abdicare a prințului Bibescu (lit. E).⁶

Am onoarea etc.

Robert G. Colquhoun

Textul englez

Nr. 21.

Bucharest 27th June 1848

My Lord,

By last post I communicated to Your Lordship the events which have recently taken place here.

The morning of 25th passed off very quietly. The organization of the National Guard proceeded, and the public were waiting with anxiety the

arrival of the forces from Little Wallachia and Ploiești; there was a feeling of alarm expressed among the boiars and merchants, lest those peasants arriving in masses might be tempted to plunder, and representations on the subject were made to the interim Home minister, whereupon a message was sent off to the leaders, requiring them to explain to the peasantry that matters having succeeded so fully here, their presence was unnecessary, and they were to be paid and begged to return to their districts, where the pressing duties of agriculture called them. The leaders were ordered to repair in all haste to Bucharest.

On the morning of the 25th Mr Kotzebue, the Russian Consul, sent to the Prince the annexed act of protest¹, which was transmitted to the members of the Government. Mr Kotzebue subsequently left the town for Moldavia. At Focșani, the frontier, he was arrested by the Prefect, but on his representation, was allowed to proceed. He on taking leave of the Prefect said: "Adieu, au revoir en vingt quatre heures".

I must mention that in an interview I had with Mr Kotzebue in presence of the French Acting Agent, he said: "Arrive ce qui pourra, notre devoir est de rester à Bucarest et de faire tout notre possible pour le maintien du bon ordre". And his colleagues are not a little astonished at his departure without advising them of his intention.

During the 25th the Prince remained at home, and refused to see anyone on the plea of ill-health; he had given in his abdication but the heads of Affairs succeeded in inducing him to withdraw the Act. During the night however, and probably after a Conference with the Russian Consul, he repeated his intention of resigning and applied for a passport under a feigned name, which was granted him, and at 2 a.m. of the 26th he left the City, accompanied by the Acting Aga Mr Rosetti. He left for the Transylvanian frontier, whither the Princess has already preceeded him. — I hope to be able to furnish Your Lordship before Post goes out with copy of the act of abdication.

In the meantime I had received from the Interim Secretary of State the circular of which annexed is copy Lit.B².

By the abdication of the Hospodar matters had now become very complicated and there were not wanting secret agents who were endeavoring to spread doubt and dissension among the people, as to the intentions of those at the head of affairs.

At 12 o'clock of the 26th the Boiars were summoned to the Metropolitan Archbishop's Residence, and as soon as they were assembled, His Eminence having blessed the National Colours and the Enterprise, the announcement was made of the abdication of the Prince; and the necessity urged for instituting a *Provisional Government* till orders could arrive from Constantinople. The result was the nomination of persons whose names Your Lordship will find later annexed. The whole of the Boiars took the oath to the Constitution, and it is but pure justice to say that everything passed off most quietly.

Immediately on leaving the Metropolitan, a deputation consisting of Mr George Philipesco, Bash (Senior) Boiar, Mr Voinesko and Mr Rosetti called on me. After relating circumstances as they had taken place, Mr Voinesko said, they had been deputed to wait on me to express the hope that I would be present this morning at a solemn religious ceremony which was to take place at the Cathedral. I replied that they were fully aware how deep an interest I had ever felt in everything that concerned the welfare of the Province; that my opinions as to their position with regard to the Sovereign Court, were also well known; that what had taken place recently had been of a nature so unexpected, that I had applied for instructions from Constantinople, and that without further comment or expression of any opinion of my own, I must await instructions as to the line of conduct I have to pursue.

I of course abstained from being present this morning at the ceremony.

I received this morning advice of the nomination of the Provisional Government communicated to me by the note annexed Lit.C³.

The composition of the Government is very mixed, and has been made evidently with a view to calm the minds of the people, who had imagined that *men* had only been changed, but that the same system of Government would be carried on. I add a few hasty remarks on the individuals.

Jean Eliade. An active person. One of the original promoters of the revolutionary movement. Of no family.

Etienne Golesko. Universally beloved. He has filled several offices under both Prince Ghyka and Bibesco. With credit. Of the first families here.

Major Tell. Leader of the movement in Little Wallachia. He commanded the Regiment at Islaz where the movement broke out.

Maghiro. One of the old Pandours of Little Wallachia. He distinguished himself in all the engagements with the Turks in 1828.

Skuto. A Leipsican merchant of high credit, established here upwards of 20 years. A British subject.

Secretaries :

C. A. Rosetti. See preceeding mention of his name⁴.

N. Balcesco. Recently arrived from Paris. Author of a history of Dacia.

A. G. Golesko. Civil engineer.

I. C. Bratiano. Formerly in the Wallachian Artillery, but has passed the last two years in Paris. Very highly esteemed.

Ministers :

N. Golesko. Brother of Etienne. In the event of a new election for Hospodar this person has great chance of success. He enjoys a high reputation.

J. Campiniano. Already known.

J. Voinesko II. A clever writer. In high repute among his countrymen.

C. N. Philipesco. An unsafe person. Of an intriguing disposition.

I. Odobesko. He held the office of Acting Commander of the Militia during the last five years. An old soldier in the Russian service. One of five colonels left here by the Russian Plenipotentiary in 1834. Wallachian by birth.

Aga of Police. Margaritu Moyshano. Merchant. An Austrian subject.

When I sent off my last letter, I had not time to peruse carefully the Proclamation from which I forwarded extracts. There is a paragraph of sufficient importance for me to call Your Lordship particular attention to it, and I herewith annex it in translation. Lit.D⁵.

I have just learnt that the ceremony has been concluded at the Cathedral. The town enjoys most perfect order.

Annexed is copy in translation of Prince Bibesco's Act of Abdication. Lit.E⁶.

I have the honor to be etc.

Robert G. Colquhoun

■ P.R.O., F.O. 78/742, f. 107–112, anexe f. 113–118; Arh. St. Buc., Microfilme Anglia, rola 19.

■ 1. Vezi *Anul 1848*, I, p. 544. 2. *Anul 1848*, I, p. 556–557; in acest volum, doc. 143. Circulara semnată de N. Bălcescu, către Consulul Britanic, p. artă nr. 1047. 3. Textul notei circulare ss. de Voinescu II, e publicat în *Anul 1848*, I, p. 565. 4. Vezi și in acest volum, supra, doc. 89. 5. Vezi pasajul semnalat din *Proclamația de la Islaz*, supra, doc. 136, p. 541 („Sub steagurile patriei ...”). 6. Supra, doc. 144.

PROTESTUL NAȚIUNII ROMÂNE ÎN FAȚA
OPINIEI PUBLICE DIN ÎNTREAGA LUME

UNIUNEA TRANSILVANIEI CU UNGARIA PROCLAMATĂ SAMAVOLNIC¹

Ziua de 29 Mai 1848, zi importantă pentru Transilvania, a intrat deja în istorie. Este necesar ca această zi și monstruoziitatea ei să fie cunoscute de toate națiunile sub adevăratul și golul lor aspect.

Această zi, care ar fi trebuit să sărbătorească împăcarea, înțelegerea și sărutul frățesc, dovedește încă o dată lumii cum sînt batjocoriți fiii lui Traian de către conlocuitorii Transilvaniei. În clipă cînd, două treimi din locuitori, adică jigniți, uitînd toate nedreptățile și ocările pe care le i le-au adus cealaltă treime de populație — au voit să arate lumii că ei sînt măriți nu numai în a răbda, ci și în a ierta; că românii înțeleg principiul fundamental al umanității — fraternitatea — și sînt dispuși să admită că ultragiile suferite trebuie atribuite numai neînțelegerii blestemelor timpuri trecute; în acea clipă, zic, românilor — acestor cetățeni rău tratați, care se îndeletnicesc cu pricepere cu agricultura, creșterea vitelor și mineritul, deci cu principalele surse de bună stare ale acestei țări, — li s-a răpește cel mai sfînt dintre drepturi, naționalitatea. Acolo unde românul, fiind în majoritate, avea dreptul să se pronunțe hotărît, el s-a rugat; el n-a vrut să nesocotească sfînțenia drepturilor omului, libertatea și egalitatea, ci a vrut să se sfătuiască frățește cu concetățenii săi despre cele bune și rele din țara sa.

Auțiți acum, voi națiuni de orice limbă ați fi, și uimiți-vă cum au fost violate drepturile omului!

La 15 Mai, sub albastrul bolții cerești, în vîzul lumii, ridicînd mîna spre cer, românul a jurat că va respecta cu sfînțenie năstirbită cel mai sfînt lucru ce poate da omul omului: dragostea de aproapele său — cheazășia libertății, egalității și frățietății — și, ca zid de apărare a acestor comori, fidelitatea față de principele lor Ferdinand și familia sa.

Flacăra s-a înălțat puternic în pîptul românului și întocmai ca aurul care țîșnește pîr din dozourea flăcărilor și se solidifică curățat de zgară nu mai puțin au fuzionat fiii lui Traian într-un singur tot, într-o națiune de nedespîrțit, și ridicînd capul românul s-a proclamat cu gravitate și demni-

17/29 Mai
1848 —
zi care
ar fi trebuit
să sărbătorească
frăția între
naționalități

3 15 Mai
la Blaj ...
și cererile
națiunii
române ...

tate o națiune indivizibilă. În această calitate, națiunea întreagă a pretins ca națiunile conlocuitoare din Transilvania să o recunoască drept soră a lor și să se sfătuiască împreună pentru a lua hotărâri, ca parte integrantă, la toate problemele ca urmau să fie dezbătute în Dieta de la 29 mai. Dacă însă celalalte trei națiuni ar lua hotărâri fără participarea națiunii române, ea va protesta solemn în contra valabilității acestora.

Acest deziderat, redactat în formă de petiție, a urmat să fie prezentat în Dietă de către o deputație a națiunii române. Rapoartele din Transilvania nu spun nimic dacă această problemă s-ar fi dezbătut în Dietă; este posibil că Stările nu au considerat vrednică de a fi luată în seamă cererea înaintată de un milion și jumătate de oameni; în orice caz uniunea Transilvaniei, proclamată împotriva oricărui drept al omului, este lipsită de valabilitate, iar tribunalele întregii lumi trebuie să recunoască îndreptățirea protestului român. Că unii români prezenți la Dietă au votat uniunea, ba chiar au binecuvîntat-o și pe ea și pe sprijinitorii ei, aceasta nu poate constitui o linie călăuzitoare pentru voința întregii națiuni române căci nurai teama sau alte îndemnuri necurate i-au făcut pe aceștia să se abată de la datoric, misiunea lor mărginindu-se numai la predarea solemnă a dezideratului legitim al națiunii române, al acelui deziderat care trebuia să dubleze pulsațiile inimii națiunilor surori pentru libertate, dreptate și egalitate.

Această dorință n-a fost îndeplinită: uniunea a fost proclamată fără asentimentul națiunii române și actul proclamării a fost trimis prin ștafetă Majestății sale la Innsbruck pentru sancționare. Dar la Innsbruck așteaptă o deputație română rezolvarea, din partea principelui nostru, a unei petiții la fel formulată, în care petiție românii speră cu credință nestrămutată că tata Ferdinand, care ocrotește pe toți copiii săi cu aceeași dragoste, nu va accepta, ba chiar nu va tolera ca în epoca acțiunilor libere, legale, să se dea o lovitură de grație într-un mod barbar și revoltător drepturilor naționale ale neamului românesc. Voi însă, frați din Ungaria, frați de toate naționalitățile, credeți voi oare că fiii Corvinilor — care în timpul grelelor lupte au stat ca stavile neclintite, înfruntînd cu tărie de stîncă atacurile valurilor barbare, — că fiii Corvinilor, de a căror vitejie s-au izbit în acele vremuri, cînd bunurile și sîngele vostru, soțiile și copiii voștri, ba chiar și gîndurile voastre erau în pri mejdie de a fi încătușate, de a căror vitejie și rezistență, repet, s-au lovit barbarii, credeți voi oare că acești bărbați, a căror voință e tare ca diamantul și curată ca aurul, vor aduce sînge cald fără ca voința lor să fi fost ascultată? Nu vă amăgiți; puteți întoarce busola cum voiți, magnetul popoarelor — naționalitatea — își păstrează în veci direcția. Gîndiți-vă cît este de înălțător, cît este de frumos și măreț să-ți faci prieteni din 14 sute de mii de oameni, ca lărbăți liberi; în schimb cît ar fi de potrivnic umanității, care vă înobilează pe voi, să-i încătușați pe acești bărbați. Lepădați-vă de acest gînd, înlăturați-l, el vă necinstește, necinstește libertatea, necinstește umanitatea. Spuneți confracților mei din

Declararea
uniunii
împotriva
oricărui
drept al
omului ...

Lovitura
dată
națiunii
române

Magnetul
popoarelor —
naționalitatea

Dacia, că voi voiți să vă uniți cu ei numai atunci când voința lor liberă și sfântă consimte acest lucru.

8 iunie 848

Textul german

DIE GEWALTSAAM AUSGESPROCHENE UNION SIEBENBÜRGENS MIT UNGARN¹

Der für Siebenbürgen wichtige Tag, der 29. Mai 1848 gehört schon der Geschichte an. Es ist nothwendig, dass dieser Tag und dessen Missgeburth zur Anschauung für alle Nationen in seiner wahren, nackten Gestalt dastehe.

Dieser Tag, der das Aussöhnungsfest, den Handschlag, den Bruderkuss zur Feier haben sollte, erschien, um der Welt noch einmal zu zeigen, wie die Söhne Trajans von den Mitbewohnern Transsilvaniens verhöhnt werden. In dem Augenblicke, wo zwei Drittheile der schwergekränkten Einwohner, alles ihnen von dem andern Drittheile zugefügte Unrecht und Schmach vergessend der Welt zeigen wollten, dass sie nicht allein im Dulden, sondern auch im Verzeihen gross seien; dass die Romanen das Hauptprinzip der Humanität, Brüderlichkeit verstehen, und sie gerne es zugeben, dass die erlittene Schmach rein dem Unverstande der vergangenen, fluchwürdigen Zeiten zuzuschreiben sei; in dem Augenblicke sage ich, wird den Romanen, diesen schlecht behandelten Bürgern, die den Ackerbau, Viehzucht und Bergbau, somit die Hauptquellen des Wohlseins in diesem Lande mit vieler Einsicht betrieben, das heiligste der Rechte — die Nationalität vorenthalten. Der Romane bat dort, wo er als Mehrzahl sich entschieden aussprechen durfte; er wollte nicht die Heiligkeit der Menschenrechte — die Freiheit und Gleichheit, verletzen, wollte über das Wohl und Weh' seines Landes mit seinen Mitbürgern brüderlich sich besprechen. —

Hört nun Nationen, welcher Zunge ihr auch seid, und staunet über die verletzten Menschenrechte!

Am, 15. Mai unter blauem Himmelgezelte, im Angesichte der Welt, die Hand zu Gott erhebend beschwor der Romane das Heiligste, was Mensch dem Menschen geben kann — die Liebe zu seinem Mitmenschen — auf welcher Grundlage er die Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit, und als Schutzwehr dieser Kleinodien — die Treue zu seinem Fürsten Ferdinand und dessen Familie unverletzbar heilig zu halten gelobte.

Hoch loderte die Flamme in der Romanen-Brust, gleich wie das Gold im Brennpunkte der Flamme sich jeder Schlacke entledigend, als reiner Kern dasteht, nicht minder standen Trajans Söhne verschmolzen in einem Kern, in eine unzertrennbare Nation und sein Haupt emporhebend mit Ernst und Würde proklamirte sich der Romane zu einer untheilbaren Nation; als solche forderte nun die ganze Nation die Mitnationen Siebenbürgens auf, sie als ihre Schwester anzuerkennen und die Berathungen über alle Gegenstände bei dem am 29. Mai abzuhaltenden Landtage im Einverständnisse mit ihr als völligen Theil zu pflegen; — sollten jedoch die

3 Nationen ohne der romanischen Nation Beschlüsse fassen, legte sie die feierlichste Einsprache gegen deren Gültigkeit. — Diese Aufforderung in der Form eines Gesuches sollte eine Deputation aus der romanischen Nation den Landständen überbringen. Ob die Verhandlung dieses Gegenstandes beim Landtage geschah — schwiegen die Berichte aus Siebenbürgen, möglich : dass die Landstände das Gesuch von anderthalb Million Menschen keiner Verhandlung würdig hielten, in jedem Falle ist die gegen alle Menschenrechte ausgesprochene Union Siebenbürgens ungültig — und somit der gemachten Einsprache der romanischen Nation vor dem Tribunale der ganzen Welt das Recht zuerkannt werden muss, dass einige beim Landtage anwesende Romanen der Union die Hand reichten, ja dieselbe und deren Fürsprecher segneten, kann dem gesammten Romanischen Nationalwillen keine Richtung geben, und nur Furcht oder andere unlautere Gefühle mögen dieselben pflichtvergessen gemacht haben, — ihre Sendung war einzig und allein die feierliche Uebergabe des rechtlichen Wunsches der romanischen Nation, jenes Wunsches, der den Pulsschlag der Schwesternationen für Recht, Freiheit und Gleichheit verdoppeln sollte !!

Dieser Wunsch wurde nicht erfüllt, die Union wurde ohne Einfluss der romanischen Nation ausgesprochen, und mit Eilboten zur Sanktion an Seine Majestät nach Innsbruck abgesendet. — Doch in Innsbruck harret eine romanische Deputation auf die Erledigung gleichförmiger Bitte von unserm Fürsten, von wo die Romanen mit treuer Zuversicht hoffen, dass Vater Ferdinand, der seine Kinder, mit gleicher Liebe schirmt, es nicht zugeben, ja nicht dulden wird, dass in den Zeiten des rechtlich freien Wirken, dem Völkerrechte der romanischen Nation auf eine empörend barbarische Weise der Todesstoss versetzt werde. Ihr aber Brüder des Ungarlandes, Brüder aller Nationalitäten, glaubet ihr ? dass die Söhne der Corvinen, die in den Zeiten der schweren Kämpfe als unzerstörbare Dämme wider die Anläufe der barbarischen Wogen felsenfest standen, an deren Muth in jenen Zeiten, wo man Euer Gut und Blut, Euer Weib und Kinder, ja Eure Gedanken fesseln wollte, an deren Muth und Ausdauer, sage ich, die Barbaren abprallten, glaubt Ihr, dass die Männer, deren Wille fest wie Diamant und rein wie Gold ist, ohne ihn gehört zu haben, euch warmes Blut zuführen werden ? Täuscht Euch nicht, Ihr möget den Compass drehen, wie Ihr wollt, der Völker-Magnet — die Nationalität, behält ewig seine Richtung. — Gedenket, wie erhaben, wie schön und gross es sei, 14 hunderttausend Menschen als freie Männer sich anzufreunden, dagegen in welch' einem Widerspruch mit der Humanität, die Euch so edel macht, es stände diese Männer Euch anzuketten. — Fort mit dem Gedanken, stosst ihn weg, er schändet Euch, er schändet die Freiheit, er schändet die Humanität. Saget meinen Mitbrüdern aus Dazien, Ihr wollet Euch mit Ihnen nur dann verbinden als dies ihr freier, ihr heiliger Wille es zusagt.

■ Textul german : B.A.R. ms. rom. 970, f. 91—93v. (copie mssă) după „Wiener Zeitung“, 10 iunie 1848; reprodus și de G. Barițiu în *Părți alese din istoria Transilvaniei*, II, Sibiu, 1890, p. 755—757 sub titlul: *Ziarul oficial al monarhiei „Wiener Zeitung“ din 10 iunie 1848 descrie modul violent cu care s-a votat și proclamat uniunea Transilvaniei cu Ungaria.*

■ 1. Acest protest a fost reprodus, în traducere maghiară, în „Közlöny“ Magyarors. hivatalos lap (Pesta, nr. 7, 15 iunie 1848) — cu următoarea precizare, la început : „Un delegat al deputației romane din Ardeal, Moldovan, publică, în foaia oficială din Viena o provocare, ce este un demn adaos al adunării de la Blaj. Cuprinsul întregii provocări este următorul. Textul maghiar: „Egy erdélyi oláh küldöttségi követ, Moldovan, a bécsi hivatalos lapban felszólítást közöl, mely a balázsfalvi gyűlésnek múltó melléklete. A felszólítás egész terjedelmében következő“.

Autorul indicat mai sus este Dimitrie Moldovan, secretarul deputației delegată de Adunarea de la Blaj a prezenta împăratului protestul națiunii române împotriva uniunii cu Ungaria.

„DIZOLVAREA“ COMITETULUI ROMÂN. . . VĂRSAREA DE SÎNGE DE LA MIHALȚ ȘI COȘLAR

162

G. BARIȚ, CAUZA MIHALȚULUI

Această
nenorocire . . .

Această cauză singeroasă are în ochii noștri însemnătate istorică, pentru că, deși numărul celor omorâți prin pușcăturele soldaților săcui fu numai de vreo 12 și al celor răniți vreo 9, totuși, întimplându-se această nenorocire puțin după congresul național de la Blaj și îndată de la începutul dietei deschise în 29 mai, luă un caracter atât de național pe cât putea să ia oricare eveniment mai grandios.

Cine
au trimis
pe soldații
săcui . . . ?

În zilele acestea vedem că se publică o dechierăciune dezvinovățitoare în privința soldaților săcui cari fuseseră la Coșlar și la Mihalț, subscrisă de toți patru comisarii cercetători, dată din Aiud 21 iunie a.c. ; prin aceeași să încearcă totdeodată refruntarea¹ plînsorii așternută de către Comitetul român la comanda generală ostășească și la guvernul transilvan. Publicul întreg și noi înșine citirăm acel extract de protocol cu toată luarea-aminte ; recunoscăm că unele puncte sau, mai bine, numai împregiurări atinse de comitet fuseră fals arătate, care însă nicidecum nu e vina comitetului, căci el le așternu așa cum le primi reportate îndată după spaima dintîi. Însă capul lucrului la cauza aceasta se cuprinde în întrebarea : cine au trimis pe soldații săcui la Coșlar și la Mihalț ?

Aceasta ne-o dezleagă în termeni cu totul categorici consistoriul neunit din Sibiu în circulariul său din Sibiu 6 iunie c.n. nr. 279, întru care, în urmarea știrea luată de la guvernul, zice către protopopi și preoți : „Trista întimplare din Mihalț și Coșlar au băgat frică și cutremur în tot sufletul de român ; deci spre demolirea celor înspăimîntați, noi, cei ce sîntem mai

bine înștiințați de curgerea lucrului, vă facem de știre că uciderile în zilele acestea la pomenitele sate nu s-au făcut nici din porunca, nici cu știrea în. cr. guvernii sau a altei oarecări dregătorii, ci numai din oarecare neînțelegere, pentru care s-au și rînduit de la în. cr. guvernii o investigație strînsă, după care cei vinovați negreșit vor fi supuși la dreaptă pedeapsă.”

Așadar, guvernii nicidecum nu demăndase eșirea în esecufie a săcuilor la Coșlar și Mihalt. De aci încolo se știe că în patria noastră după legi n-are nimini dreptul a scoate în puterea sa esecufii ostășești și încă tocma de 240 armați.

Încît pentru Comitetul român iată dechiărăciunea d-lui S. Bărn u ț dată Comisiunii guberniale din Sibiu :

„Înțelegînd Comitetul așezat de națiunea română cum că s-ar fi rînduit comisari în cauza mihălțenilor și cum că esmișii⁸ comisari ar pofti ca v. presidente și un membru al comitetului să meargă la Mihalt, comitetul ca pus de națiunea română, la întimplare cînd n-ar fi desfăcut, s-ar afla îndatorat a se declara nemulțumit cu esmișii comisari din cauză că între comisari nu se află rînduiți și români (și încă dezinteresați, cu cari să fie mulțămii și sătenii din Mihalt și alți naționaliști români amenințați prin acea întimplare înfiorătoare), după cum cerea firea cauzei și după cum au cerut și comitetul, și așa această comisiune nu se poate socoti fără numai ca o comisiune a unei părți; a doua : Înălțatul reg. guvernii, dizolvînd comitetul, l-au înpedecat ca să nu poată lucra nimic; așadar, în speție, ca să nu se poată sfătui și răspunde mai încolo nimic nici în cauza mihălțenilor și încît adecă ar fi datori altmîntrelea a răspunde.

Lăudații comisariesmiși, stînd lîngă în[altul] decret gubernial dizolvătoriu de comitet, nu pot să stea față la Mihalt nici comitetul, care după decret nu există, și nici numiții doi membri ai comitetului, cari cu subscriserile lor nu pre sine, ci numai pre comitetul l-au reprezentat, și după decret încetînd comitetul cu toți membrii săi, nici aceia nu mai sînt îndatorați a răspunde pentru lucrările comitetului pînă nu vor fi de față toți membrii comitetului în a lor calitate, cari au conlucrat la acea arătare împreună cu mihălțenii și cu ceilalți care au făcut relațiune comitetului; împreună cu ceilalți români deputați ai națiunei române, cari în număr însemnător au așternut la în. General-comando-prezidiu rugămîntea în cauza mihălțenilor.

Această dechiărăciune o face comitetul combinînd pofta comisarilor cu în. decret dizolvătoriu de comitet, și ca reprezentanți ai națiunii române, se simt îndatorați a protesta în contra orice judecăți asupra mihălțenilor sau a altora în asemenea cauze naționale, declarînd sărbătorește înaintea a toată țara cum că, precum nu poate fi legiuită comisiunea cercătoare fără de comisari români dezinteresați, așa nici judecata legiuită nu se poate face fără de conjudecători români în această cauză a mihălțenilor și a altora asemenea.

Simion Bărn u ț

Protestul
în numele
Comitetului
român

Gubernii
a dizolvat
Comitetul
român ...

Judecata
nu poate
fi legiuită
fără de
conjudecători
români !

Scrisoarea
lui
S. Bărnăuțu

O scrisoare a d-lui Bărnăuț, alăturată lingă dechiârăciunea de sus, mai poate informa pe doritorii de a cunoaște adevărul în cauza aceasta și despre următoarele :

În loc de
o comisiune
mixtă ...

„Doi oameni de la Mihălț veniră simbată în 6 iunie și se plinseră numai despre cele întâmplate joi în 4, cînd satul protestă asupra intrării soldaților, cerîndu-și 15 zile (cum recunoaște și protocolul comisiunii guberniale). În următoarea zi dimineață veni arhivariul Gerendi, profesorul Kerekes și Niculae Murășanu ca trimiși să repoarte la Comitet despre căderea mihălțenilor și să ceară asigurare pentru acel ținut. Noi toți ciți eram de față atunci nu numai am auzit cu întristare acel caz înfiorător, ci am și dat crezămînt referitor că acel caz s-a întîmplat în adevăr : pentru aceea, precum știți, au și făcut comitetul rugămintă către În. General-comando-prezidiu ca să revoace pe săcui și să se trimită alți militari unde va fi lipsă de escuțiune ; să se facă știre Maiestății Sale despre această întîmplare și să se apere nățiunea de asemenea năpăstuiți ; s-a dat rugămintă și către În. guberniu ca să trimită cercetare mistă, în care să fie și români, la care comitetul își și presemnase pe d-nii Man și Dunca concepști. Acum vedem că la Mihălț s-au trimis tot felul de comisari, numai români nu.

„domnii
numesc
răsculători pe
români ...”

După ce am scris numita dechiârăciune, am căpătat gazetele, unde galeria dietei amenință moarte membrilor comitetului. Aceasta o combina-răm cu știrile omogene căpătate de la Cluj în epistole, cu întîmplarea celor doi neguțători nevinovați de la Peșta semnați la nr. 57 al lui „Sieb. Botte” (cum și cu pușcătura asupra deputatului Schmidt de la Sibiu cînd trecea pe la Bălgrad), și băgînd de samă la înverșunarea ungarilor asupra noastră, nu ne-am putut rezolvi a merge la Mihălț, căci comisiunea nu ne poate da nici o garanție pentru securitatea personală. Domnii numesc răsculători pe români numai pentru că își apără libertatea cu cuvîntul. Șcl. șcl.”*

Nevoia de
a ne face
cunoscuți

*R e d. : Am împărtăși scrisoarea întregă dacă n-am fi amerințați și noi pe tot minutul ; peste aceasta credeți, domnilor și fraților, că apărările noastre, încă pe atît de bine scrise în cărți și jurnale române și adresate altor națiuni, ajută nimic, din acea prea simplă pricină căci străinii *nu citesc românește*, precum și de ai noștri prea puțini citesc în limbele lor. Dacă voim a ne înțelege cu compatrioții noștri de alte nații și cu străinii, se cere nesmintit ca să scriem apologii în limbele lor, cum și ei în a noastră. Așa făcură ungurii în certele lor cu nemții, așa nemții cu franțozii. Moldavo-românii, pînă nu începură a tipări lucruri naționale franțoește, era cu totul necunoscuți. În „Vas. Ujság” din 2 iulie se ivi o apărare a românilor ; cîți o citiră, toți își dereseră opiniile. „Kolosv. Hir.”, din 9 iulie, încă ar trebui refruntat.

■ „Foaie pentru minte”, XI, 1848, nr. 27, 5 iulie, p. 212—214.

■ 1. Respîngerea. 2. Trimisii.

„SLUJBELE DOMNEȘTI, TAXILE, DEJMELE
ȘI ALTE DANII URBARIALE
S-AU ÎNCETAT...” DE LA 7/19 IUNIE

163

PREÎNȘTIINȚARE

7237
U. 243 1848

Prin hotărîrea Obșteștii Adunări (Dietii) din a 6-a zi a lunii curgătoare, slujbele domnești, taxile, dejmele și alte danii urbariale s-au încetat, și termenul a încetării acestia s-au pus Duminica Sfintii Treime (duminica întâie după rusalii), adică a 19-a zi a lunii lui iunie a anului curgătoriu. Acest articol de lege, spre întărire trimițându-se, s-au așternut înaintea Preaînfruntatului nostru domn și crai, și după ce Înălția Sa o asemene lege în privința Țerii Ungurești nu de mult au întărit, nice o îndoială iese cum că ceva asemenea va împlini credincioșilor sei supuși din Transilvania; așadară cea mai sfântă și neîncunjurată a fieștecăruia fostului până acuma iobaj și jeler ardelenesc, iară acuma slobodului cetățan, deregătorie este ca prețuind și cu mulțemită cunoscînd aceeași frumoasă jertfă care, după pilda Țerii Ungurești, și domni pămîntești din Ardeal, din simțire curat patriotică și către foștii sei iobaji frățască dragoste, a aduce n-au întîrziat; cu atîta mai gata a fi, spre împlinirea tuturor datoriiilor sale, în privința stăpînirii, a patrii și a fieștecăruia cetățan, lăcuiitori deosebi, mai cu samă ferindu-se de aceeași smintită¹ părere, cum că acuma după ce au cîștigat acest mare dar, ar avea drept mai mult și doară și aceia ce iese a altuia a pofti, cu puterea a cuprinde, și a-și însuși; tucma așa sfîntă și nevătămată rămîne și de aci înainte proprietatea domnilor pămîntești în privința curților², a locurilor de curte, pămînturilor, a pădurilor și a altor legiuite folosuri, precum neîndoită este proprietatea moșiilor și pămînturilor a fostului până acuma iobaj, iar acuma slobodului cetățan. Toți aceia cari împotriva bunului altuia s-ar scula, locuri sau pășuni de obște ar cuprinde, și cari ar îndrăzni la ceva asemenea pe alții a-i povățui, sau și însuși în nescări lucrări ca aceste parte a lua, cari s-ar împotrivi ocîrmuirii sau tistiilor³, după asprimea legii îndată și neapărat se vor pedepsi. Datoria și neapărata voință a crăiescului guberniu este, orice de astfel de înderevnice⁴ și împotrivoare fapte, vie acele ori din ce parte, cu străjnicie a le înfrîna, și todeodată celor păgubiți, din partea păgubitorilor deplină și întreagă des[pă]gubire a mijloci.

577

S-au dat din şedinţa chesaro-crăiescului Gubernium în [a] 7-a zi a lunii lui iunie a anului 1848 în Cluj ținută.

Gróf Teleki József m.k., guvernator

Biro József m.k., secretariu

■ B.A.R., F. vol. în ms. rom. 1058, f. 48 (scris cu ortografia maghiară),

■ 1. Greșită. 2. Castele, curți nobiliare. 3. Autorități. 4. Îndărănice.

AVRAM IANCU ȘI COMITETUL NAȚIONAL DIN SIBIU. MOȚII ȘI PĂDURILE LOR

164

CONSILIERUL ȘI ADMINISTRATORUL DOMENIILOR ZLATNA, NEMEGYEI,
CĂTRE VICE-PREȘEDINTELE TEZAUARIATULUI

Prea stimate Dămnule Conte, vice-președinte al Tezaurariatului !

Ca urmare la respectuosul meu raport nr. 61 din 16 ale lunii trecute și conform înaltei dispoziții nr. 817 din 13 ale lunii trecute, înapoiat din vizita făcută pe domeniile de mijloc și de sus, raportez fără întârziere următoarele :

La Cimpeni am avut ocazia să mă conving că, pe domeniul de acolo — cu o suprafață de peste 20 mii pătrate — spiritele supușilor (Unterthanen)¹ sînt foarte iritate și că aceiași supuși sînt într-atît de devotați unui tinăr de douăzeci și doi de ani, nesocotit și fără experiență, altfel însă îndrăzneț, numit Avram Iancu — fost practicant la Tezaurariat și fiu al judeului domenal din Vidra de Sus, Alexandru Iancu — încît îndemnul lui este urmat fără șovăire ; și astfel se vede că nu este fără temei groaza ca de moarte a oficialităților regale de acolo și a pretorului Bisztray, și chiar a mai multora dintre supușii bine înstăriți.

Mi-am dat seama curînd că tocmai prin acest tinăr puteam face asupra supușilor impresia dorită. Am apelat deci la el înaintea tuturor și numai lui îi datorez faptul că mulțimea de 2—300 de supuși — care la chemarea mea s-au strîns din toate satele domeniului de sus — m-a ascultat cu respect și i a făgăduit cel puțin să țină seama de îndemnurile mele de a înceta de-sele delictes silvice — comise, ce-i drept, nu de sate întregi și cu forța, ci în grupuri, și de care pădurarii nu numai că nu îndrăznesc să se apere, dar nici nu îndrăznesc să denunțe pe făptuitori, amenințați fiind cu moartea ; să presteze slujbele ce datorează domeniului și să aștepte în liniște momentul pînă cînd se va decide despre soarta lor viitoare, conform ordinului înaltului împărat, care le-a fost anume adus la cunoștință ; căci în caz contrar, soldații secui ar trebui să fie trimiși acolo, iar ei împreună cu conducătorii lor ar trebui să fie supuși pedepsei cuvenite. Urmările vor arăta dacă-și vor ține sau nu promisiunea. Totuși eu nu mă aștept la un rezultat bun.

Pe Iancu,
poporul
îl urmează
fără șovăire

Conducătorul amintirilor iobagi a stat timp de trei zile, aproape fără întrerupere, alături de mine. Rezultatul conversației mele cu dînsul e urîntătorul : proprietatea acestor păduri regale el a promis-o supușilor, care ar fi spus că nu au nevoie de libertate, ci de păduriile crăiești, și i-a cîștigat pentru sine în chipul acesta. El însuși mi-a declarat sincer și de-a dreptul, că nici 8 regimente nu ar fi în stare să țină rînduială între supuși de pe domeniul de sus, cum o ține el singur. Are în Cîmpeni cîțiva oameni care-l ajută, are legături cu preotul Balint din Roșia Montană—care și el a agitat spiritele valahilor din împrejurimea Abrudului și a băgat groază în locuitorii de acolo. Fără să vrea, singur a mărturisit că nu acționează din inițiativă proprie cu poporul său — cum numește dînsul pe supuși de pe domeniul de sus — ci după instrucțiunile unui comitet care își are sediul în Sibiu. S-a trădat de asemenea că nici lui, nici comitetului din Sibiu nu-i convine uniunea și că, dacă nu aș fi venit la Cîmpeni, el s-ar fi aflat deja în drum spre Sibiu pentru a cere alte instrucțiuni. Cînd m-am întors de la Cîmpeni, l-am întîlnit de fapt pe drum, însoțit de trei valahi înarmați. A caracterizat pe un anume Bărnăușu drept un om eminent, cum și pe concipistul Dunca și pe raționistul Nemeș ca indivizi remarcabili ai națiunii sale. Cu privire la programul propriu-zis al comitetului valah din Sibiu, nici chiar Iancu nu știe nimic, sau poate că în această privință a fost mai puțin imprudent decît obișnuia să fie.

Dacă Domnia Voastră ar binevoi să-și îndrepte atenția spre descoperirea membrilor comitetului valah din Sibiu și a planurilor acestuia, și dacă ar obține de la Excelența Sa Guvernatorul îndepărtarea preotului Balint și a tînărului Avram Iancu din această regiune, acest lucru ar avea poate efectul dorit, întrucît altfel, chiar dacă nu s-ar produce o răzvrătire generală, totuși ar putea lesne avea loc una parțială a țărănilor valahi, induși în eroare, de pe domeniul Zlatnei.

S-a încercat și pe domeniul Baia de Criș ațîțarea supușilor. Aici, în Zlatna și pe domeniul de jos care-i aparține, cu excepția urii față de maghiari pe care valahii o arată ici și colo, totul pare încă în liniște, fapt pe care eu îl atribui constituirii miliției cetățenești, după cum am menționat în raportul meu nr. 55 din 11 ale lunii trecute.

În această miliție cetățenească s-au înscris 289 de oameni și ea s-a instruit de atunci foarte sîrguincios, dar, deoarece numai o foarte mică parte este echipată cu arme proprii, dizolvarea ei este apropiată. Dar securitatea locuitorilor din Zlatna și, mai ales, a averii fîscului în a cărui casă de bani se află adesea peste 200 000 florini, impune ca o necesitate urgentă menținerea acestei miliții; și deoarece Excelența Sa Guvernatorul a binevoit să intervină pentru noi, pe lîngă Excelența Sa Generalul Comandant, pentru a ni se livra puștile necesare și echipament, ceea ce m-a determinat să organizez constituirea acestei miliții; și, în sfîrșit, cum situația s-a schimbat radical în ultimul timp, permițînd înlăturarea obstacolelor care împiedicau predarea armelor și a echipamentului din cetatea de la Alba-Iulia, îndrăznesc să rog pe Domnia Voastră *cu urgență*, să binevoiască

Moșii cer
pădurile lor

Iancu și
Comitetul
din Sibiu
nu prime-c
uniunea

Nemegyei
propune
îndepărtarea
lui Iancu
și Balint

a lua măsurile necesare pentru a ni se livra, la Alba-Iulia, 200 puști de tip mai ușor, cu baionete și teci împreună cu cartușiere și curele negre, iar pentru fiecare pușcă cite 60 gloanțe de luptă, precum și o tobă. Iau asupra mea răspunderea pentru restituirea cînd va fi timpul a acestor rechizite, precum și a restului de cartușe, pe care numai în caz de nevoie le voi distribui; iar cele ce nu vor fi restituite și nu vor fi fost consumate mă oblig prin aceasta să le plătesc din avutul meu propriu.

Nu-mi mai rămîne decît să aștept efectul sfaturilor pe care le-am dat în domeniul de sus și dacă acesta va fi defavorabil, la prima agresiune fățișă a supușilor de acolo, voi face demersurile necesare pentru aducerea unei companii de soldați secui, deoarece orice altă șovăire ar putea fi priemiduoasă.

Cu cea mai profundă stimă,
al domniei voastre prea supus servitor,
J o h a n n v. N e m e g y e i, m. p.
administrator regal și consilier montanistic
Zlatna, 4 iunie 1848

Textul german

HOCHGEBORNER HERR GRAF
HOCHGEBIETHENDER HERR THESAURARIATS V, PRAESIDENT!

Von meiner Visitation in der mittleren und oberen Herrschaft zurückgekehrt säume ich nicht, im Nachhange meiner unterthänigen Vorstellung vom 16ten v.M. Zahl 61 und in gehorsamer Befolgung der hohen Weisung Eurer Hochgeboren vom 13ten v.M. Zahl 817 folgendes einzuberichten.

In Topanfalva habe ich Gelegenheit gehabt mich zu überzeugen, dass die Gemüther der Unterthanen¹ in der dortigen über 20 quadrat Meilen ausgedehnten Herrschaft ungemein aufgereizt und dieselben Unterthanen einem 22jährigen unbesonnenen und unerfahrenen übrigens aber kühnem jungen Manne, namens Jánk Avrám, gewesenem Thesaurariats Practicanten, Sohne des ober Vidráer dominal Richters Jánk Alexandru als ihrem Anführer in einem so hohen Grade ergeben sein, dass sie seinem Winke unbedingt folgen, und somit die Todesangst der dortigen k. Beamten, des processual Stuhlsrichters Bisztrai und mehrer der wohlhabenderen Unterthanen selbst, nicht ohne Grund sei.

Es ist mir bald klar geworden, dass ich jenen Eindruck, den ich auf die Gemüther der Unterthanen machen wollte, mir durch diesen jungen Mann selbst machen könne; ich habe mich daher vor allen anderen an ihn gewendet, und ich kann nur ihm allein zuschreiben, dass die, zu Folge meiner Aufforderung aus allen Dörfern der oberen Herrschaft zusammen gekommene Menge von 2—300 Unterthanen meine Ermahnungen von den häufigen Waldexcessen, die sie zwar nicht dorfwaise gerade gewalttätig aber

doch mehr auf einmal, machen, und welche die Waldhüter nicht nur abzuwehren, sondern die Thäter auch anzuzeigen aus dem Grunde nicht wagen, weil sie mit dem Tode bedroht worden, — abzustehen, die schuldigen Dienste der Herrschaft zu leisten, und den Zeitpunkt bis über ihr künftiges Schicksal entschieden werden wird, nach dem ausdrücklichen ihnen publicirten Befehle allerhöchst Seiner Majestät ruhig abzuwarten, widrigens sekler Soldaten zu ihnen disponirt, und sie samt Anführern der verdienten Strafe unterzogen werden müssten — anständig ausgehört und zu beherzigen wenigstens versprochen haben. Der Erfolg wird zeigen ob sie ihre Zusage halten werden oder nicht? Ich hoffe indessen nichts Gutes.

Der Anführer der gedachten Herrschafts Unterthanen war während 3 Tage fast unausgesetzt an meiner Seite; das Resultat meiner Conversation mit ihm ist folgendes. Er hat den Unterthanen, die sich geäußert haben sollen, dass sie der Freiheit nicht, sondern der k. Waldungen bedürfen, den Besitz dieser Waldungen zugesichert und hiedurch sie sich unterthänig gemacht; er selbst sagte mir offen und gerade, dass 8 Regimenter nicht im Stande seien die Unterthanen der oberen Herrschaft so in der Ordnung zu erhalten als er allein; er hat in Topanfalva einige Gehilfen, stehet in Verbindung mit dem Verespataker Geistlichen Balint, welcher die Gemüther der Wallachen um Abrudbánya herum gleichfalls aufgereizt und die Abrudbányáer ins Schrecken versetzt hat; er hat unwillkürlich selbst eingestanden, dass er nicht nach der eigenen Ansicht, sondern nach der Weisung eines Ausschusses, welcher seinen Sitz in Hermannstadt hat, mit seinem Volke, wie er die oberen Herrschafts-Unterthanen nannte, handle; er hat sich auch verrathen dass ihm und dem Ausschusse in Hermannstadt mit der Union nicht gedient sei, und dass er, falls ich in Topanfalva nicht eingetroffen wäre, schon auf der Reise nach Hermannstadt wäre um weitere Weisungen von dort einzuholen, wohin ich ihn gelegentlich meiner Rückreise von Topanfalva, auch auf den Weg in der Begleitung dreier bewaffneten Wallachen antraf. Er hat einen gewissen Barnutz für ein ausgezeichnetes Individuum dann für vorzügliche Individuen seiner Nation den Concipisten Dunka und den Rationisten Nemes bezeichnet. Was der eigentliche Plan des Hermannstädter wallachischen Ausschusses sei, weiss vielleicht auch Jánk selbst nicht, oder war er in dieser Beziehung weniger unvorsichtig, als sonst.

Es wäre vielleicht vom erwünschten Erfolge, wenn Euer Hochgeboren geruhen wollten Ihre Aufmerksamkeit auf die Auffindung der Glieder des Hermannstädter wallachischen Ausschusses und der Pläne desselben zu richten und bei Seiner Excellenz dem Landes Gouverneur die Entfernung des Verespataker Geistlichen Balint und des jungen Mannes Jánk Avrám aus der hiesigen Gegend zu erwirken, indem sonst, wann auch kein allgemeiner doch ein theilweiser Aufstand der irre geleiteten wallachischen Bauern in den Zalathnáer Herrschaften allerdings leicht erfolgen könnte.

Auch in der Offenbányáer Herrschaft ist die Aufwieglung der Unterthanen versucht worden, hier in Zalathna und der dazu gehörigen unteren

Herrschaft scheint, ausser dem Hasse welchen die Wallachen gegen die Ungarn hie und da lassen, noch alles ruhig zu sein, welchen Umstand ich dem in meinem Berichte vom 11ten v.M. Zahl 55 erwähnten Zusammentreten der Bürgermiliz allhier zuschreibe.

Zu dieser Bürgermiliz haben sich 289 Individuen gemeldet, sie hat sich seither auf fleissigste geübt, ist aber bereits ihrer Auflösung aus dem Grunde nahe, weil nur ein sehr kleiner Theil derselben mit eigenen Waffen versehen ist. Da nun das Fortbestehen derselben die Sicherheit der Inwohner Zalathnas, noch mehr aber des oft auch über 200.000 Fl.C.M. betragenden Aerarial Vermögens bei der hierortigen k. Administrations-Cassa für dringend nothwendig macht; nachdem ferner Seine Excellenz der Landes Gouverneur bei Seiner Excellenz dem Commandirenden Generalen wegen Ausfolgung der nöthigen Gewehre und Zugehör für uns sich zu verwenden bereits geruhet haben, und ich nur auf diese Aufforderung gestützt das Zusammentreten dieser Bürgermiliz veranlasst habe; nachdem endlich die Verhältnisse sich in der letzteren Zeit wesentlich geändert, und hiedurch die bisherigen der Ausfolgung der Gewehre und Zugehör aus der Karlsburger Festung im Wege gestandenen Hindernisse behoben sein dürften; so unterfange ich mich Euer Hochgeboren *dringend* zu bitten, gnädigst veranlassen zu wollen, dass mir in Karlsburg 200 Gewehre leichter Gattung mit Bajonetten und Scheiden, sammt Patrontaschen und schwarzen Riemen, dann zu einem jeden Gewehr 60 scharfe Patronen, nebst einer Trommel ausgefolgt werden; für die seinerzeitige Rückstellung dieser Requisiten und so auch des Restes der Patronen, welche ich nur im Nothfalle austheilen würde, und wenn sie sonst nicht ausgefolgt werden sollten in so weit sie verbraucht werden aus Eigenem zu bezahlen mich hiemit verpflichte — will ich verantwortliche bleiben.

Uebrigens werde ich den Erfolg meiner Ermahnungen in der oberen Herrschaft abwarten, wenn aber dieser ungünstig sein wird, bei der ersten offenen Gewalthätigkeit der dortigen Unterthanen wegen dahie Beordnung einer Compagnie Seckler Soldaten die nöthigen Schritte sogleich machen, indem dann eine jede weitere Zögerung Gefahr bringend sein könnte.

Euerer Hochgeboren mit der tiefsten

Ehrfurcht unterthänigster Diener,

J o h a n v. N e m e g y e i m. p. k. Administrator u. Bergrath

Zalathna den 4ten Juni 1848

■ Arh. St. Cluj, Tezaurariatul minier 1848, acte prezidiale nr. 828. Text parțial citat în S. Dragomir, *Avram Iancu*, București, Edit. științifică, 1965, p. 49–51,

■ 1. Citește peste tot *iobagi*.

GUVERNUL MAGHIAR SĂ
ELABOREZE O LEGE DE RECUNOAȘTERE
A NAȚIONALITĂȚII ROMÂNILOR.

165

I.

MINISTRUL DE EXTERNE MAGHIAR, ESZTERHÁZY PÁL, CĂTRE
PRIMUL MINISTRU BATHYÁNY

Innsbruck, 23 iunie 1848

Vă trimit recursul prezentat astăzi Majestății Sale de către episcopul gr.-neunit din Transilvania, Șaguna, și însoțitorii săi (sub ./.)¹, împreună cu preamiloștiva rezoluție a Majestății Sale imperiale și regale (sub ./.)², cu observația că această rezoluție, pentru o mai largă liniștire a românilor, atinge în mod amănunțit dorințele cuprinse în recursul prezentat; iar Majestatea Sa binevoiește a dori încredința că guvernul să prezinte Dietei viitoare un proiect de lege, menit a liniști pe români, cu privire la naționalitatea lor și școlile lor naționale. Se pare că preamila rezoluție, care se va da publicității de îndată, a exercitat o influență bună asupra petiționarilor și a stărnit simpatii pentru onoratul guvern.

Eu, care de două zile mă simt rău, nu am putut fi prezent la audiență, dar am dat dispoziții ca preamiloștiva rezoluție orală să se comunice și în scris petiționarilor.

Textul maghiar

Innsbruck, Junius 23-kán, 1848

„Șaguna gö.őj nem egyesült erdélyi püspök és kísérei által Ő Felségének mai napon beadott folyamodványt ./.. alatt¹ és Ő cs. k. a. Felségének arra adott legkegyesebb válaszát ./.. alatt² azon észrevétellel küldöm át, hogy ezen válasz, a románok bővebb megnyugtatóására, az átadott folyamodványban foglalt kívánságait részletesen érintette, Ő Felség pedig különösen kívánni méltóztatik, hogy nemzetiségük és nemzeti iskoláikra nézve a minisztérium által egy a románok megnyugtató törvényjavaslat a jövő országgyűlés elébe terjesztessék; ugy látszik, hogy a legmagasabb válasz, mely azonnal közhírré tesszük, a folyamodókra jó hatást gyakorlott, és a tisztelt minisztérium iránt rokonszenvet gerjesztett. Én, ki egy két nap óta rosszul érzem magamat, az a tiltakozásnál jelen nem lehettem, de rendeltet tettem, hogy a legkegyesebb szóbeli válasz írásban is közöltessék a folyamodókkal.

II.

PREAÎNALTA REZOLUȚIE ORALĂ LA A DOUA PETIȚIE A DELEGAȚIEI ROMÂNE
CONDUSĂ DE EPISCOPUL ȘAGUNA

(23 iunie 1848)

„Naționalitatea
voastră va fi
asigurată...”

Cu deosebită plăcere primesc asigurarea despre neclintita credință a supușilor mei români din Ardealul împreunat acum cu Ungaria ; și în legătură cu rezoluția mea din 11 Iunie vă împărtășesc că la propunerea ministerului meu unguresc, naționalitatea voastră va fi asigurată prin o lege specială, și de ridicarea școalelor naționale încă se va purta de grije. Coordonarea bisericii greco-neunite cu celelalte biserici din țeară, așa cum cereți, precum și acoperirea trebuințelor voastre bisericești și școlare din budgetul statului, e acordată prin art. de lege 20 ; împărțirea egală a impozitelor, prin art. de lege 8 ; ștergerea iobăgiei și a zecuielii, prin art. de lege 9 ; libertatea de presă și judecătoriile cu jurați, prin art. de lege 18 ; înarmarea poporală, prin art. de lege 22 — al dietei maghiare din urmă. Ministerul meu maghiar va purta de grije ca plinsorile voastre locale să fie examinate și rezolvate ; ca supușii mei români să fie aplicați în toate ramurile administrației publice, în raport cu numărul și facultățile lor, tot așa cum și eu aștept de la voi să fiți supuși coroanei mele ungare, și să evitați tot ce poate provoca neînțelegere, pentru că numai buna înțelegere cu concetățenii voștri vă poate asigura plăcerile libertății acordate din partea mea.

Rămin cu bunăvoință și grație regală, al vostru binevoitor **F e r d i n a n d**

Versiune germană

ALLERHÖCHSTER MÜNDLICHER BESCHEID AUF DIE PETITION
DER ROMANISCHEN DEPUTATION UNTER ANFÜHRUNG DES BISCHOFES
SCHAGUNA

den. 23. Juni, 1848

Mit besonderem Wohlgefallen empfangen Ich die Versicherung der unerschütterlichen Treue Meiner romanischen Untertanen in dem mit Ungarn schon vereinigten Siebenbürgen und eröffne Euch im Nachklange Meines am 11. Juni erteilten Bescheides, dass Euere Nationalität auf den Vorschlag Meines ungarischen Ministeriums durch ein besonderes Gesetz gesichert und für die Errichtung von Nationalschulen gesorgt werden soll. Die von Euch gebetene Gleichstellung der griechisch nicht unirten Kirche mit den übrigen Landkirchen, sowie die Deckung Euerer kirchlichen und Schulbedürfnisse auf Staatskosten sind durch den 20-ten Gesetzartikel, die gemeinsame Besteuerung durch den 8-ten, die Aufhebung der Roboten und des Zehends durch den 9-ten, die Pressfreiheit und Geschworenengerichte durch den 18-ten, die Volksbewaffnung durch den 22-ten Gesetzartikel des letz-

ten ungarischen Reichstages bewilligt. Mein ungarisches Ministerium wird Sorge tragen damit Euere örtlichen Klagen untersucht und erledigt. Meine romanischen Untertanen bei allen Zweigen der öffentlichen Administration im Verhältniss zu ihrer Zahl und Fähigkeit angestellt werden : so wie Ich hingegen von Euch erwarte, dass ihr Meiner ungarischen Krone treu ergeben, alles vermeiden werdet, was Uneinigkeit erregt, denn nur Eintracht mit Eueren Mitbürgern kann Euch den Genuss der von Mir verliehenen Freiheiten sichern, — der Ich Euch mit Meiner königlichen Huld und Gnade gewogen bleibe.

Ferdinand

■ I. Textul maghiar la Budapesta, Országos Levéltár, Arhiva Kossuth, Nr. 409/1848; reproducere după S. Dragomir, *Studii și documente*, III, p. 8.

II. Textul român, reproduc după T. V. Păcășian, *Cartea de aur*, I, ediția a doua, p. 370–371. — Textul german la Budapesta, Országos Levéltár, Arhiva Kossuth, Ad. Nr. 409/1848; reproducere după S. Dragomir, *Studii și documente*, III, p. 13, și *Memorialul lui Șaguna* p. 138–139.

■ 1. Recursul, cu data de 16 iunie 1848, e reproduc în S. Dragomir, *op. cit.*, p. 10–12. 2. Textul rezoluției este cel inclus aici sub II.

„OAMENII-S AȚÎȚAȚI ASUPRA FĂCĂTORILOR DE NEDREPTATE...“

166

AVRAM IANCU, DE LA CÎMPENI, CĂTRE S. BĂRNUȚIU, LA SIBIU

Frate Bărnățiu !

Sosind de la Sibiu aflai suflute numai neodihnite, prin veștile sosite de la Mihail și prin tunderea părului și baterea românilor la Turda de militari săcui făcute, și prin purtarea săcuilor la tirgu Aiudului, și prin țiparea bucatelor de pe calu unui român de aici, eară de săcui făcute în drumu Gilăului : și apoi lăudăturile lor că vin pe noi : ba încă mai astă primăvară cîndu-și făceau lănci turzenii s-or fost lăudat și turzenii că acelea în piepturile noastre vreau să le înfige, da noi de asta am ris. La toate acestea, amenințarea administratorului din Zlagna¹ că va aduce cătane pe noi, de n-om face slujbile și de vom prăda pădurile, foarte mult o ajutat, fiindcă tudumanu² acesta, el prin solgăbirău tocma atunce-l făcuse cînd oamenii defeliu nu să simțiau vinovați. Apoi mie administratoru așa-m zicea : „hogy íra nem fogadnak szót bizon ki hozatom a székelly katonákat, asztán tudja, hogy azok milyen vadak szoktak lenni“. Eu e-am zis : „akkor ezek is elvadulnak“³.

În neodihna aceea, ziceau să-și facă arme ; apoi unii ziceau ca să ne apărăm ; alții : ce te vei apăra tu aice⁴, dacă om lăsa să înpuține la români

Starea de
spirit
pe domeniul
Zlatnei

de la țară⁵, apoi zicau cei dintii : de-a bună samă că așa. Muerile, unile vrea să meargă mai cătră pădure, altele cugetau de bolfi, adecă de a svirli cu pietri.

„Noi cu
armele
minții vrem
să arătăm
dreptu nostru...”

La toate acestea actu meu o fost următoriu : Înțelegându-mă mai cu mulți cîmpenari, am scris abruzenilor, că noi cu tăt dominiumu ne ținem deregătorie să ne armăm, și noi cu armele minții vrem să arătăm dreptu nostru, da nu cu bîta, și că ei pentru apărarea lor să nu aducă cătane, că lezne ar putea face tulburare. La Administrator i-am scris că pentru păduri nu-i de lipsă să aducă cătane, fără să vie o Comisiune să cerce pădurile că va vedea că nu-s prădate ; că să mă crezi, frate, că și mie și și oamenilor aceea li voia ca să nu să prădeze, fără să cunoască fieștecine că-s a noastră, că avem drept firesc, drept pozitiv, și drept istoric, că-s a noastre.

Întrunirea
de la tirgul
din Cîmpeni

După toate acestea și a trica zi după sosirea mea din Sibiiu fu tirg de țară în Cîmpeni și vedeam că oameni-s așîțați asupra făcătorilor de nedreptate ; eu, ca să nu să întîmple oareceva, ce lezne ar fi putut avea influință în toată țara, le-am dat o direpciune într-acest chip : am strins mai mulți oameni din satele noastre în locul acela unde să face tirgu cel pe săptămînă, înaintea vecinătății curții șpanului, și am chiebat prin oameni pe domnu solgăbirău și pe d. șpan. Și după ce o venit, le-am zis oamenilor așa : „să știți, oameni buni, că la toate veștile acestea groaznice nu trăbue să faceți alta decît să vă armați, adecă să vă faceți lănci și să vă îndreptați coasele, însă asupra nimărui să nu vă lăudați, nici să nu vă sculați ; și voia aceasta a noastră, d. solgăbirău și d. șpan să o scrie la Gheneral Comando și la Gubărnator”. La toate acestea, d. solgăbirău și șpanu o zis : „Bine, armați-vă, numai asupra nimărui să nu vă sculați. ‘ Despre vorbele mele le-am dat și scrisoare, poftindu-mă.

Anunțarea
ștergerii
iobăgiei
... 7/19 iunie

La Dumineca ștergerii iobăgiei, o venit konziliariu Kozma și secretarin Memeti și administratoru din Zlagna, Nemeghie, și ni-o spus că-i ștearsă iobăgia, adecă pămînturile-s a noastre. Oamenii o zis : „ce ștergere de iobăgie-i aceea, dacă pădurile nu ni s-or dat inderăpt ?” Apoi ni-o mai zis domnii aceea, că ei mai cu samă o venit să caute după buităgătă⁶, și pe care-l va chiea la Abrud să vie înaintea lor. Ei o poftit că Comisiunea să vie în fața locului, la Cîmpeni, da atuncea n-o vrut, după ce ș-o început lucru. M-o înștiințat și pe mine fibirău să mearg la dins în Cîmpeni, să ascult o rînduială de-a Comisiunii. Eu, fiind începutu cărții cu *Kedves*⁷ și sfîrșitu cu *sziveskedjék meg jelenni*⁸, am mers pină la un loc, da la el n-am mers, fiindcă la doază mișcări a românilor — singur pentru apărarea lor — le-o fost dat alt înțeles, și pe unii cîmpenari fi cam slăbise în credință. Scopu lor spre a-l putea înființa, o chiebat biracle și mai mulți oameni, și le-o poruncit să mă prindă, și am auzit că i-o și jurat. Însă mai înainte, înțelegînd voia domnilor, le-am scris că înaintea Comisiunii nu mearg, „pricina cea mai mare-i că aveți la spate-ți-vă cătane și vreau să-mi apăr viata” (fiindcă ungurii era așîțați asupra mea, de mergeam la ei, cu turbarea lor lezne mă

Încercarea
de prindere
a lui Iancu

va putea lovi în cap). „Fără, să știți, domnilor, că de-ți căuta lucru după conștiință, asupra mea n-a eși nimic rău, că pașii mei o țintat a face pace în țară și a apăra năjiunea mea; așadară nu mă tem, nu mi-i frică, fără, să știți că mă duc la ungurii din țara ungurească, că de nu va eși adevăru la lumină să mijlocesc altă Comisiune“. Da Comisiunea aceasta din Abrud, cum o cetit cartea, o început a trimite la pandori⁹ și la birae pe munți și pe la căsile părinților și a altor vecini, ca să mă prinză. Adecă tocma așa o făcut ca cind ași fi fost hoț și ghilcoș¹⁰.

De aci fieștecine o putea vedea cit o însuflețit spiritul libertății pe Comisiunea care o fost aici; apoi dacă să va uita că Comisiunea o stat dintr-on conziliar și secretariu de guvern, va putea judeca că în ce grad stă spiritul libertății și mai la alți mulți, mici și mari.

Descrierea mișcărilor românilor de la munți. — Luni după ștergerea iobăgiei mă duceam cu șpanu la casa tată-meu; numai odată ce auzim strigind de pe dealuri că vin cătanile prin satu Albac. Oamenii cu cea mai mare grabă odată să strînsură la un loc, fieștecare sat într-al său sat. Eu mă întorsăi la Cimpeni și, căpătînd domni cu oameni de-a-mpreună armați, aci înțelegîndu-ne laolaltă, am trimis străji pe toate dealurile.

Mărți ne vine, cam după aneazăzi, un sol și ne spune să stăm gata că vin cătanile piste munte. Eu atunci las să scrie cărți în numele meu, ca să se strîngă satele toate la un loc. Mărți de cătră sară odată începu tăt satu Cimpenilor a striga că sosesc cătanile pe ei; eu atunci le spusăi să nu să îngrijască nimic, că în noaptea aceia sosăsc cu toate satele pentru apărarea lor. În făcutu zilei, am și sosit la Gura riurilor, cu oarecîteva mii de romîni și cu mai multe române, tăți armați. Românele, frate, dacă vedea că oarecareva român nu zîmbește, zicea cătră dînsu: „măi omule, tu nu ești deplin bărbat spre ajutoriu nostru“. Frate, o fost curgînd din rîure depărtare oameni; iusă, văzînd că nu-i lipsă, i-am trimis cu mulțuită frățască îndărăpt; și ai mei de la Gura riurilor eară e-am slobozit acasă. Da îndărăpt nici unu nu mergea așa voios, pe cum venise.

Am auzit că românii s-ar fi mișcat de lingă Murăș; altmintealea muntele o clătit tăt odată pînă la marginile celea firești, sau pînă la șăsurî. Pricina că cine i-o făcut să se miște, nu știu; unii zic că ungurii ar fi trimis pe un om să bată dupa¹¹ pe munte, ca să vadă că românii temu-să? Acuma dară o văzut. Alți zic, că pe satu Mărișel o fost să aducă domnii cătane, și de aci s-ur fi vestit că vin și la noi; amîndoaă pot fi drepte, că oamenii lor le cam era în minte că vin cătane pe ei. Acuma de aci poți vedea că mișcările o fost singur pentru apărarea noastră, și spiritul libertății domnilor de unguri o sosit acum acolo de o luat bani prin cătanile împăratului de la noi. Frate, judecă care-s buităgătăi, noi, sau domnii cei de unguri, și scrie-m ce ai face în niște întimplări ca acestea? și cu puțință-i să ne mai

„Pașii mei
o țintat
a face pace
în țară
și a apăra
năjiunea mea“

Mișcările
din munți ...
7/19—9/21
iunie

Episodul
de la Gura
riurilor ...

Mișcările
au fost pentru
apărarea
noastră

Un nou
Blajl...

stringem la Blaj? și voi ce faceți? că eu nu mă las de Drept. Mai încolo
ascultă. . .

Credincios

Avram Iancu, proclamat¹²

[Adresa:]

Onoratului domn Simion Bărnuțiu cu reverință.

La Sibiu

■ După originalul autograf la Bibl. Universitară Cluj-Napoca, Manuscrise-sertar, dos. 412/13 Utilizat de S. Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1965, p. 56–58. Publicat de Liviu Major, *Avram Iancu, Scrisori*, Edit. Dacia, Cluj, 1972, p. 65–72.

■ 1. Vezi doc. anterior, nr. 164. 2. Înștiințare. 3. „Că dacă nu se supun, voi aduce într-adevăr soldații secul, și apoi d-ta știi cât de sălbatici obișnuiesc ei să fie”... „În acest caz, ei ei (moșii) vor deveni sălbatici”. 4. Adică în munți. 5. Din cimpie. 6. Instigatori. 7. „Dragă”. 8. „Binevoiți a vă prezenta”. 9. Pîndari. 10. Uclgași. 11. Duba, toba. 12. Avocat.

„PURUREA PATRIOTI CREDINCIOȘI, ÎNSĂ PURUREA NUMAI ROMÂNII”

167

G. BARIȚIU, TRANSILVANIA. CLUJ.

„Uniunea...”,
și „Rezoluția
imperială”

Articolul de lege al uniunii Transilvaniei cu Ungaria, întărit de Mai. Sa regele, sosi aici în 18 iunie [c.n.]. Bucuria ce produse același în această capitală își vor închipui-o numai aceia, cari cunosc nemărginita însemnătate ce i se dă de către cele două națiuni de un singe, din care stă poporimea capitalei în partea ei cea mai mare. Rescriptul regiu întărit de uniune are datul din Insbruk 10 iunie 1848. Un alt rescript din aceeași zi privește a se trimite și de la Transilvania deputați la dieta din Peșta (în număr de 73); iar celelalte orinduiuri în privința aceasta se încred palatinului.

Iată și Prea-nalta rezoluție, dată de M. Sa împăratul și regele la reprezentanța deputaților Adunării române naționale din Blaj¹:

„Fiindcă rugămintea compusă de supușii mei de nație română în adunarea de la Blaj li se făcu de prisos prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria primită de atunci încoace în dieta Transilvaniei și de mine prin articolul al 7-lea de la dieta ungurească din urmă mai înainte sancționată, mă bucur că pe deputații carii se află față li poci asigura, cum că atinsul articol, care fără privire la naționalitate, limbă și religie dă tuturor locuitorilor Transilvaniei aceeași libertate și aceleași drepturi, în partea cea mai mare împlini dorințele lor; deci prin urmare, venitoarea lor fericire atîrnă de la împlinirea acestei legi. Întru altele, Eu, arătatele simțăminte de credință neclătită le primesc cu plăcere și vă asigur pe dumneavoastră de regeasca mea grație și favoare. 7 iunie 1848”.²

Această Prea-naltă rezoluție o primirăm aici la Brașov, atît de la cei patru deputați cari, rămînînd ceilalți la Viena, merseseră (din 27 Mai?) la Innsbruck și cari de acolo, nainte de a lor pornire, scriseră acasă (deși cam tirziu), cît și mai prin toate jurnalele maghiare și germane din Buda Peșta.

Oricine voește a pricepe bine Prea-nalta rezoluție, aci decopiată, are să ia a mină atît cele 16 puncturi ale petiției de la Blaj, cît și toți articuli de lege eșii de la trecuta dietă a Ungariei, cari din 19 iunie sînt și ai Transilvaniei, apoi articuli dietei din Cluj, cîți eșiră și mai es numai de la 30 Mai încoace, să le alăturăm pe toate acestea cu luare aminte și fără patimă și ne vom încredința : 1. că legile nouă ungare și transilvane nimiciră pe toate legile asupritoare atît de români cît și de alte popoară, încît acela nu era aristocrate ori privilegiate ; 2. că prin aceleași legi sînt asigurate toate puncturile petiției noastre, afară de o naționalitate luată în cel mai strîns înțeles al cuvîntului, și aceasta neodihnește pe cei mai mulți.

Noi rugăm pe toți ca în privința aceasta să ia aminte deocamdată numai la următoarele însemnări pentru ca să nu cadă nici la o desperație : 1. să socotim că o națiune nu se poate renaște și înflori deodată într-o zi și o noapte ; ci se cere timp mai mult ; 2. că împăratul în Constituția dată monarhiei sale prin patentele din 15 martie și 16 mai 1848, *garantiză, adică asigură cînt și lămurit ființa și înflorirea tuturor naționalităților din monarhie*. Dacă se garantează toate naționalitățile, urmează neapărat că naționalitatea română, carea în Transilvania și Ungaria numără la trei milioane suflete, va fi asigurată neapărat. — În ce va sta acea siguranță ? Vom vedea cît mai curînd la dieta din Viena și la cealaltă din Peșta. — „Însă nu vor vrea maghiarii ?” Ba vor vrea, fără nici o îndoială ; pentru că ei singuri văd cum că singele, cît se varsă în zilele noastre colo la Dunăre și colo la Praga, este numai în interesul naționalităților, fără nici un alt interes în parte, și că, pe acolo, pînă cînd nu se vor asigura naționalitățile, nu poate fi vorba de pace.

Deci noi rugăm pe toți ca să ne silim a pricepe lucrurile foarte lămurit, să ne folosim înțelepțește de toate cele cîștigate pînă acum (între care dreptul de alegere este cel mai scump și cel mai însemnat) și să credem că soarta și venitorul nostru este atît de înbinat cu al altor națiuni, încît nici una nu mai poate cîștiga ceva ce nu ni s-ar da și noă, și nici noi nu putem cîștiga ceea ce nu se dă nici altora. E de crezut că și pe venitoriu se vor afla destui carii vor cerca a ne vătăma sau a și desființa naționalitatea, însă voința lor se va frînge totdeauna în contravoința noastră. Noi vom fi pururea patrioți credincioși, însă pururea numai români.

nu asigură
respectarea
naționalităților...

Pînă cînd
nu se vor
asigura
naționalitățile,
nu poate
fi pace...

■ „Ga zeta de Transilvania”, 14 iunie, 1848, nr. 48, p. 198—199.

■ 1. Vezi în volumul II, doc. 221 (Scrisoarea lui A. T. Laurian către N. Bălcescu, Sibiu, 20 iunie/2 iulie 1849). 2. 26 mai st.v./7 iunie st.n.

G. BARIȚIU, FRAȚILOR ROMÂNI TRANSILVANI!

Punctul 16
al petiției
de la Blaj

Să ne înțelegem în privința uniunii. Punctul 16 al petițiunii noastre cuprinde lămurit că noi nu vrem a vorbi despre uniune pînă nu vom fi națiune constitutivă independentă, iar de s-ar încheia de noi, fără noi, protestăm.

Însă noi ce făcurăm? Mult mai înainte de a vedea rezoluțiunea împăratului, citiva din noi la No. 22 al „Foaiei”¹ se declarară dreptul în *contra uniunii*. Se sculară alții la No. 23² și se declarară dreptul *pentru* uniune. Ce urmă de aci? Împerechere și desbinare la noi, ca și la sasi. — Acuma zac pe pulpitul Redacției alte 4 certe, două *contra*, două *pentru* uniune, însă toate anonime, subscrise numai în numele mai multora. Mai adaogă și prochiemăciunea dnului Eft. Murgu, tipărită în Buda, provocătoare la uniune peste așteptarea tuturor contraunioniștilor; alta a dlui I. Dragoș, zăcătoare în pulpitul nostru. Mai socotiți la acestea a doa petițiune subșternută Mai. Sale din nou de către deputații noștri trimiși la Viena, în urmarea eșitei rezoluții, cu carea, fiind că nu ni se garantiza naționalitatea, nicidecum nu putea fi îndestulată.

Protestul
rămîne
bun
protest ...

Vă rog, fraților, învățați pe redacție care este datorința ei în aceste împrejurări; să publice dispute, toate anonime, să preocupe cursul cauzei, să turbure, să desbine? Facă cine va vrea, noi nu. Tipariul e liber, tipografii destule, nerăbdătorii tipăriască la pamflete și broșure ca sasii. Noi tot ce vom primi în această materie așa importantă și fatală, va trebui să fie subscris; vom aștepta însă și a doa rezoluțiune. Într-aceea luați sama, că protestul rămîne bun protest, și cei cari au subscris la provocarea comisiunii din Sibiu, pentru sau *contra* uniunii, nu l-au slăbit întru nimic. Fraților, vă rog pe tot ce aveți sfînt și pe numele națiunii, să nu ne iuțim în politică, să nu alunecăm la personalități, să ne purtăm cu tărie, însă cu singe rece; să nu ne amăgim nici de iuțeala ungurilor, căci aceea și lor le strică și pînă acum nespun de mult. Toți cari se iuțesc, dau semn că n-ar avea cauză dreaptă.

Apoi, priviți acum și spre Dunăre în jos.

■ „Gazeta de Transilvania”, 21 iunie, 1848, nr. 50, p. 205.

■ 1, *Răspuns la prochiemăciunea românilor din Ungaria* [în „Foaie pentru minte”, luni, 31 Mai 1848, nr. 22, p. 174—176, ss. Mai mulți români, cari au fost de față la adunarea din Cîmpia Libertății. 2. *Cum stau românii din Ardeal și ce au de a face ca să-și fericească nația*, în „Foaie pentru minte”, luni, 7 iunie 1848, nr. 23, p. 181—183, ss. Mai mulți români;

„UNA GRĂITĂ ȘI ALTA ÎMPLINITĂ...”

169

ROMÂNII DIN SCAUNUL SIGHIȘOAREI SE PLÎNG EPISCOPULUI ȘAGUNA,
CA PREȘEDINTE AL DEPUTAȚIEI TRIMISĂ LA ÎMPĂRATUL ...

<Sighișoara 1/13 iulie 1848>

Preașfințite Doamne Episcopae !

Între grija și nădejde să afla nația noastră română din Transilvania cu reformele anului acestuia.

Grija era, că noi, ca iubitori de pace și de liniște după religiunea noastră, doream ca totdeauna cu de-aproapele nostru într-aceasta să fim, totdeauna ni s-a arătat neplăcerile ce trebuie să suferim după plînsurile noastre din protivnicii, cari neavînd simțămîntul religiunii creștine, ca de demult Israelitenii, credeau în iubirea de sine și în ura altuia, ba încă își ținea de virtute subjugarea străinilor în care din ticălcasa soartă pătîmîră națiunea română transilvăneană mai multe sute de ani, fără de a-i fi iertat batăr a se plînge, necum de a se socoti națiune moștenitoare.

Mulțămirea noastră au fost nemărginită cu libera adunare națională [de la Blaj] măcar și aceea prin multe poticneli, că din urmările aceleia hrăneam o nădejde de nîngăiere pe viitor, în care ne-am întărit din rezultatu amîndurora Deputăciunilor pre care răzîma întreaga Nație. Osebit ne-au bucurat prea îndurata rezoluție regească a Maiestății Sale Împăratului și Regelui Ferdinand din 11 iunie trecut din Insbruck dată, care garantează nădejdea noastră a nu fi deșartă. Pe lîngă toate, grija nu era ștearsă din inimile celor simțitori din pricina urii conațiunilor transilvane, măcar că de comun era cunoscute pretinderile drepte pe temeiul libertății Evangheliei, ce sînt principiiurile adevăratei uniuni de comun, pentru că vedem adevărate amenințări neplăcute, purcezătoare din ura egoistică a acestora. Singură încredințarea în stăpînire ne odihnea, dar, oh vai ! că și cu acesta ne aflăm înșelați.

De vreme ce cu prilejul alegerii de deputați la Dieta întrunită din Pesta vedem din partida guvernului transilvan asupra Nației Române una grăită și alta împlinită. Că de să și numește națiunea română „receptă”, reprezentată și în privința alegerii de deputați fără osebite de celelalte nații, dar din faptă se vede stăvilită de a putea ajunge cumva la dorințele ei, cînd după articolul de lege alegătoare, afară de nobili și realiști, numai aceia pot fi alegători ca cetățeni, care sînt proprietarii de moșii dăjduite, peste 8 florini argint afară de darea capului. Aceasta fu chiar stavila care pe națiunea română o ține îndărăpt, cînd celorlalte le e deschisă calea de a înainta. Aceasta s-a văzut în fapt și la alegerea de doi deputați din partea Sighișorii care s-au tîmplat în ziua de 24 iunie a.c., la care prochemarea preoților Domalilor și a vreo cîțiva din Mureni, numiți după tabela contribuției, fu numai din cealaltă zi, adică din 23 a lunei curgătoare. La acela,

Între
nădejdea
după Blaj ...
și rezoluția
din
Innsbruck ...

și ...
realitatea
înșelătoare ...

Alegerile
de
deputați

în zadar ne opintirăm noi cîțiva ce eram de față a aștepta pe unul din cei doi să fie român, că dintr-o mie șapte sute familii de români din Sc[aunul] Sighișorii abia cu preoți și dascălii să făcură 22, ceilalți după zisul articol n-au avut loc, pe cînd sașii, la 600 de cetățeni au votizat.

Prin unele ca acestea dară nu cunoaștem milă și dreptate pîrintească de la staturi după așteptarea noastră, ci politică vinătorie după interese particulare și, prin urmare, nici că putem aștepta altceva, decît că cu toate altele așa vom fi tratați și în viitor. Că pe calca aceasta, numai nobilimea [și] meseriașii, iar din țărani numai cei bogați au drept de cetățeni ai statului, iar sărăcimea populară, cea apăsată pînă aici, deși poartă greutățile publice cu îndoită sudori din săcătuitele puteri, partea cea mai mare rumâni, căroră le-au fost închise toate izvoarele nutremintului vieții, și acum pe prințipurile uniunii egale sînt stăviliți a rămînea tot în ce au fost; ba încă, împotriva nădejzii, și mai rău; că pe cum vedem, jalbele noastre întocmite în Blaj nu ne cîștigă altceva de dorit pînă acum nouă celor din pămîntul regesc, decît abuzuri din partea națiunii maiorente. În zadar, ca pînă aci cei din Sighișoara lăcuiitori români lucrăm pămînturile sașilor celor de prisos în parte și le ducem roada acasă de-a gata, în zadar, că purtăm toate greutățile publice cu cea mai mare supunere, pînă și în privința armelor și a gardei naționale săsești din anul acesta înființată; ne-am umilit tot în zadar, că de la reprezentațiile de cetățeni sîntem scoși afară dintre conlocuitori, dacă nu avem moșie sau meșteșug, la care n-am putut închepea. Sătenii români din tot Scaunul Sighișorii așîderea.

Aceasta peste așteptare ne desperează la un viitor mult mai ticălos ca pînă aici. Năzuim, drept aceea, la pîrinteasca milă a Preaasfințit Măriei Tale, umiliți rugîndu-ne să binevoiți, ca președinte al Deputațiunii, în băgare de seamă jalba noastră să o primești și să te milostivești a o mijloci printr-un literat de-ai noștri dureros pentru națiune la Prea înaltul lor atîrnător, unde noi nemijlocit nu putem ajunge, ca adică:

1. După punctu 1-ii a Petițiunii din Blaj să ni se ordoneze loc celor din Sc. Sighișorii români a avea un deputat român la Dieta din Țară, căruia [să] putem încredința pretinderile noastre și alegerea aceluia să fie de poporul român pe calca libertății după număr populariu, iar nu după articolul de lege prevăzută secătuitoriu românimii.

2-lea. Necultivarea Națiunii române e lipsa școalelor și a învățătorilor literați, ne rugăm potrivit cu punctumu al 13 al Petițiunii zise, de aceasta să nu fim uitați.

3-lea. Slăbirea numerosului popor de 7 514 suflete din Sc[aunul] Sighișorii și sărăcia în care învață e lipsa de pămînt al său propriu, dovada e de față: scoaterea afară din alegătorii de deputați a celor ce n-au nici moșii, nici meșteșug, de care partidă sînt mai toți românii că nici la moșii, nici la meșteșuguri n-am putut închepea ca români; lipsa aceasta ne pare că nu destul s-au fost descoperit din parte-ne la Blaj, repețim punctul 11, rugîndu-ne să ni se dea și nouă parte după dreptul egal din toate foloasele de

Sărăcimea
populară
... rămîne
„tot în ce
au fost” —
ba încă
și mai
rău ...

Românii
din Sighișoara
și din tot
Scaunul
Sighișoarei,
cer:

deputați
ales de
poporul
român,

școli
românești,

drepturi egale
cetățenești,

care conlocuitoarea nație săsească se bucură ; ca apoi așa să putem fi asemenea cetățeni harnici la toate.

4-lea. Pre lingă pretinderea a toate 16 puncturile Petițiunii române, osebit cerem și cu solemnitate protestăm, repetind punctul 1-iu in privința naționalității, limbii și religia, ca acestea să ne rămână la ori ce timpulare nevătămate.

Adăogăm că cu cîștigarea drepturilor cerute, pe lingă limba noastră proprie, voim și poftim a învăța și celelalte compatriotice neapărat.

Fiind incredințați părinteștii îndurări, sintem necurmat fierbinte rugători către Dumnezeu, ai Preaosfințit Mărici Tale și ai celor dinpreună ostenitori Patroni Naționali,

umiliți șerbi,

Zaharie Boiu paroh neunit al Sighișorii și adm. al protopopiatului, Vasile Leicu paroh Sighișoarei, Ilie Brînduș paroh la Saes, Gligor Șoncriu, Ioan Dobre paroh la Hendorf și Țelinele, Ilie Buzcea gociman, Zaharie Moldovan foatăr, Gh. Vătășan paroh Archita, Gh. Filip gociman, Constantin Mușunoiu gociman in Beia, Ioan Tătar paroh Laslii, Pătru Dop gociman, Zaharie Tătar dascăl in Laslea, Ion Ticușan paroh in Daia, Nic. Mintoiiul gociman in Daia, Sofronie Brînduș paroh in Trapold, Ilie Ciurdea gociman, Nic. Vătășan paroh Bundorf, Ioan Viscrean gociman, Ion Dicei gociman in Nadeș, Ioan Boiu paroh n.u. in Saschiz, Bucur Costea gociman, Ion Pașcu dascăl n.u. din Sighișoara, Pantelimon Seleușan, Pavel Hofner fost gociman, Gh. Chelemen fost gociman, Ștefan Moldovan foatăr, Gligor Titei fost gociman, Iacob Toma fost gociman, Solomon Drăgoi foatăr, Petru Ciungan fost gociman, Ion Sasu foatăr, Gligor Ferezan foatăr — toți din Sighișoara.

Ion Brînduș paroh la Daneș, Daniil Ghiaja, Constantin Tilicea, Simion Regman gociman, Constantin Bendorfcan, Simion Florea dascăl in Daneș, Ion Crișan, Nicolae Moldovan paroh la N. Seleuș, Ion Iosif gociman, Toader Urdea gociman la Țeline.

■ Arhiva Mitropoliei ortodoxe din Sibiu, Anul 1848, nr. 8. După T. Bodogae, *După întoarcerea de pe „Cîmpia Libertății”*. Documente inedite din vara anului 1848, in *Studii et Acta Musei N. Bălcescu*, 1970—1971, p. 440—443.

respectarea
programului
de la Blaj

PETRU SUCIU, DE LA SIBIU, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Sibii 3 iuliu 1848

Domnul meu !

Deputația
română la
Innsbruck
și
răspunsul
împăratului ...

Toce mai eri cctii scrisoarea popii din Reșinari trimisă din Insbruch către comunitatea Reșinariului ; între altele era tradus și răspunsul pe care scrie numitul părinte că l-a căpătat de la imperatoriul pre a doua suplică ; acela sună așa :

Românii se vor numi *români* în toate limbele ; ni se va garantiza națiunalityatca prin o lege deoscbită ; ni s-a dat voe a forma gardă națiunală ; românii se vor primi în toate ramurile de deregătorii publice după numărul poporului și după vrednicie, și altele, cari s-au dat și prin Dictă.

Eu cuget că n-ar strica dacă s-ar publica și prin Gazeta d-talc, pînă ce vom primi tot răspunsul Majestatei Sale. Dară mi-ar plăcea dacă s-ar adauge și aceea că pe lîngă toate acclca protestațiunea noastră stă. Nu știu cauza pentru ce nu publicați d-voastră articli ce vi să trimit. Vedeți cum ne batjocoresc ungurii ! Toce mai cu vă trimisescem ceva de publicat, cînd journaliștii magiari numia *bujtogató*¹ pe toți românii ce au ceva capacitate, însă pînă acuși nu avui onoare a vedea publicat nimic din ceea ce vă trimisescem. Barnuțiu asăminec știu că a trimis un răspuns în cauza mihălțenilor ; dară văzui că nici acela n-a văzut lumina, cu toate că era prea interesant. Ascminec și alții mi s-au plîns că nu li s-au tipărit articlii trimiși către Redacțiunea d-talc.

À propos — nici refutațiunea articolului intitulat : *Cum stau românii din Ardeal*, nu s-a tipărit.

Pentru toate acestea tinerii noștri sunt prea întristați și pre drept, căci toți ne calumniază, ne batjocoresc înaintea lumii și noi nu ne scusăm, sau nu ne putem, dacă n-avem vre-un organ public, prin care să arătăm lumii minciunile și calumniile inamicilor noștri.

Uniune ...
prin
constrîngere

Voi să știți și aceea că — precum s-aude — magiarii jurară pe români, în mai multe locuri, cu sila, că se vor uni cu Ungaria ; în mai multe locuri chiar și prin secui i-a constrîns la jurămint. Asemenea cu sila-i duc în capitalele comitatelor ca să alcagă deputați pentru Dicta Pestei și apoi magiarii le propun iarăși dintre ai lor pe care vor ci. În districtul Făgărașului s-a întîmplat ceva frumos : Boer Antal, dacă a văzut că nu poate reuși ca să se alcagă de deputat iarăși — fiindcă toți românii voia pe un cancelist Mate — zisă că și el e român, și așa prin închinațiunea aceasta făcu rencatul de s-a alcs iarăși ; aceasta o știu din gura unui martur imediat.

În urmă îți rog bunătatea ca să trimiți scrisoarea aci închisă, prin carul cel repede ² sau prin vre o altă ocasiune ce-ți sunt cunoscute la București, ca să nu se prindă la vamă.

Al d-tale sincer, Petru Sauciu ³ m.p.
profesor

Gazeta să mi se trimită incoace.

[Adresa :]

Domnului Domnului Georgie Baritz
Redactoru Gazetii de Transilvania,
la Brașov

■ B.A.R., ms. rom. 1004, f. 221-222.

■ 1. Instigatori. 2. Diligența poștală. 3. Petru Suciu, fost theolog în Blajiu, apoi profesor la semeniul episc. Buzului, după aceea profesor la Iași [Notă G. Barițiu, f. 220 v.].

POZIȚIA NAȚIUNII SĂSEȘTI...

171

MEMORIUL NAȚIUNII SĂSEȘTI DIN TRANSILVANIA CU PRIVIRE LA CONDIȚIILE UNIRII EI CU REGATUL UNGARIEI (SPRE A FI ÎNĂINTAT DIETEI UNGARE)

La ultima întrunire a dietei din Transilvania, deputații sași, în condițiile unor influențe restrictive și ascultând mai curînd de glasul propriilor lor păreri și sentimente decît de instrucțiunile primite, au întins mina unei uniri mai strînse între Transilvania și Ungaria, înainte ca esența și forma unei atari uniri să-i fie expuse clar și concret națiunii săsești. Dar atît prin hotărîrile dietelor din 1842 și 1847 și a proiectelor de lege din 1848, cit și pe baza principiilor naturale cu privire la libertatea națiunilor de sine stătătoare, națiunea săsească era îndreptățită să se aștepte la unele dezbateri preliminare, cu atît mai mult cu cit nu a primit niciodată în mod oficial legislația Ungariei și nici nu a fost nicicînd obligată să se familiarizeze cu situația și cu reformele din Ungaria în genere. La aceasta mai putem adăuga că primul articol de lege transilvănean din 1791 cuprinde asigurarea că forma de guvernămînt și de stat în vigoare, precum și actele de unire ale celor trei națiuni au valoare de lege fundamentală a țării, iar articolul de lege nr. 13 al aceleiași diete din 1791 garantează în mod expres națiunii săsești starea de națiune diplomatică. Iar legile fundamentale ale țării, precum și drepturile garantate solemn nu pot fi modificate sau abolite decît prin

Deputații
sași
nu au
ascultat de
instrucțiunile
primite...

Simțul
de dreptate
al populației
săsești,
lezat ...
ar putea fi
împăcat,
dacă :

consfătuiri îndelungi, ample, și nu dintr-o dată, nu printr-o singură adunare a dicteii, aproape fără dezbateri.

Simțul de dreptate al populației săsești, lezat de răsturnarea amintită, înclinat deci mai mult spre o reprobare a celor întâmplate decât spre încredere în uniune, ar putea fi împăcat și cîștigat pentru o continuare a tratativelor doar în condițiile în care :

1) părțile componente ale uniunii s-ar bucura deja în Ungaria de concesii naționale, dovedindu-se astfel că principiul naționalităților diferite nu este incompatibil cu o uniune cu Ungaria ;

2) deputaților sași în dietă li s-ar garanta de către Adunările naționale ale ungarilor din Transilvania și ale secuilor existența naționalității săsești ;

3) nutrim speranța că și guvernul va ocroti națiunea săsească și o va lua în considerare în cadrul dezbaterilor din Reichstag, cu atât mai mult cu cît majestatea sa împăratul a stabilit deschis, în Actul Constituțional din 25 aprilie 1848, inviolabilitatea tuturor naționalităților și instituțiilor municipale ca principiu general al guvernului, iar la 11 iunie a.c. le-a declarat, cu propriile sale cuvinte de principie, deputaților sași la Innsbruck : Majestatea sa „fi va ocroti și de acum încolo, ca și pînă acum, pe credincioșii noștri sași în drepturile și libertățile lor“ ;

4) opinii publice, precum și stări de fapt confirmă, că regatul Ungariei, mărginindu-se cu Germania, nu poate avea un viitor decât în unire cu Germania ; așadar el n-ar trebui să fie potrivnic continuității elementului german și instituțiilor germane ;

5) menținerea națiunii săsești și a constituției ei liberale nu va prejudicia în nici un chip progresul spiritual și material al Ungariei.

Fără aceste
așteptări
împlinite ...

Dacă aceste așteptări ale națiunii săsești nu-și vor găsi împlinirea, atunci aceasta, ca națiune independentă, care a ascultat chemarea regilor unguri doar asigurându-i-se continuitatea existenței ei naționale și care, după cum stau mărturie istoria și nenumăratele documente existente cu privire la această chestiune, și-a păstrat intactă existența națională de-a lungul a șapte secole, atât sub domnia regilor unguri în timpul unirii mai vechi cu Ungaria, cît și în timpul principilor naționali, și apoi, ultima dată sub domnia Casei imperiale de Austria ; care tot doar pornind de la aceste premise a acceptat Diploma leopoldină, acordul de stat reînnoit ; care a crescut de 700 de ani în spiritul acestor simțăminte — și a reușit să-și apere existența în ciuda tuturor furtunilor vremii — nu-și poate sacrifica în nici un chip bunul suprem, cel mai de preț, de dragul unor reforme problematice.

națiunea
săsească
trebuie să lupte
pentru
independența sa

Ea trebuie să facă totul pentru menținerea ei, sau, atunci cînd nu ar mai putea spera într-un rezultat fericit, să adere de nevoie la acel partid care respectă principiul menținerii naționalităților. Dacă de la bun început este pusă într-o situație potrivnică unei adevărate uniuni, atunci ea, chiar în cazul unei executări silite a fuziunii, nu va fi nicicînd un membru fericit al coroanei Ungariei și nu va fi nicicînd un sprijin al unor strădanii comune. Dacă însă, așa cum speră cu încredere națiunea săsească, ea se va putea

menține chiar în condițiile unei uniuni mai strânse cu Ungaria, atunci, firește, trebuie să i se asigure, prin lege și irevocabil, tot ceea ce condiționează în mod esențial permanența și progresul ei. Națiunea sâsească are dreptul să ceară aceasta, pentru că :

1. actul uniunii trebuie tratat ca un *act liber*, și nu ca o subjugare, căci o subjugare ar trebui să fie urmarea unei dovedite crime față de stat sau a unui război.

2. deoarece Ungaria are nevoie, pentru consolidarea ei, de o simpatie generală și deoarece ea a simțit deja urmările nefaste ale subjugării naționale, se vede nevoită să-și modifice, în teritoriile intrate în unire, sistemul de până acum al fuziunii; așadar, ea nu va putea recurge în intențiile ei cu privire la naționalitatea sâsească la un principiu contrar.

3. pentru că, tocmai în avantajul comun, națiunea sâsească nu-și poate sacrifica constituția ei în vigoare, instituțiile ei culturale și umanitare, de dragul unor experimente legislative, de dragul unui provizorat, și tot atât de puțin poate accepta să se vadă condamnată — până când celelalte popoare ale Ungariei vor ajunge la aceeași maturitate și activitate — la inerție sau chiar la regres. — Drepturi menite să contribuie substanțial la permanența și progresul, în spiritul vremii, al națiunii sâsești, se consideră a fi :

I. Menținerea nemodificată a teritoriului sâsesc și a legăturii sale politice în forma sa actuală, constind din nouă scaune și două districte, plus părțile aferente din punct de vedere juridic sau administrativ.

II. Universitatea națiunii sâsești să fie condusă și în viitor, ca temei a uniunii naționale sâsești, de comitele națiunii sâsești ales pe viață de către ea însăși.

Sfera de acțiune a acesteia este :

- a) Justiția — ca curte de apel
- b) Administrarea avutului național
- c) Elaborarea de statute cu privire la situațiile interne.

III. Garantarea administrației comunale libere și a dreptului de a-i alege liber pe funcționarii cercuali și comunali.

IV. Folosirea limbii germane în cadrul tuturor dezbaterilor și corespondențelor oficiale, atât în interior, cât și în afară. Legile țării să le fie comunicate scaunelor sâsești în limba germană, în formă autentică.

V. Poziție liberă și independentă pentru bisericile și școlile tuturor credincioșilor ; administrare liberă a averilor lor ; constituție sinodală și jurisdicție ecleziastică credincioșilor de confesiune augsburgiană [luterană] ; eligibilitatea liberă a clericilor ; dreptul organizării libere și supravegherii învățământului ; libertatea de a preda și a învăța ; folosirea neîngrădită a limbii materne în biserici și școli și subordonarea tuturor celor aparținând unciă și aceleiași confesiuni religioase conducerii și controlului propriilor lor autorități — atât superioare cât și inferioare — bisericești și școlare ; controlul superior asupra bisericilor și școlilor tuturor credincioșilor de confesiune augsburgiană din Transilvania revenindu-i nemijlocit regelui.

Drepturi
menite să
contribuie la
permanența
și progresul ei

VI. Menținerea legilor municipale săsești (statute), cu păstiarca autonomiei și, pe baza acesteia, reforme care se vor impune, potrivit timpului, atât în diferitele sfere ale vieții naționale în genere, cât și, în special, cu privire la reglementarea relațiilor în cadrul meseriilor și breslelor și a organizării și folosirii gărzii cetățenești naționale.

VII. Pentru dijma care urmează a fi luată clerului săsesc, acesta, de comun acord cu întreaga națiune [săsească], pretinde o despăgubire corespunzătoare, asemănător propunerii de despăgubire a privilegiilor feudale abolite, deoarece dijmele clerului săsesc — după procedența Dietei Ungariei — au fost pur și simplu desființate de către stările Transilvaniei prin art. de lege IV și VI din 1848; pentru că, potrivit oricăror principii de drept imaginabile, nici o clasă, mai ales obligată contractual (așa cum este cazul, conform documentelor, cu dijmașii clericilor sași) nu poate fi favorizată în dauna unei alte părți, care este parte de contract potrivit dreptului.

VIII. Națiunea săsească cere, după procedeul urmat în problema răscumpărării prerogativelor desființate ale nobilimii, ca tezaurul de stat să preia despăgubirea pentru zeciuiala clericilor sași, procedind în așa fel, încât din aceasta să se calculeze, pe baza valorii medii pe nouă ani a tuturor veniturilor nete săsești din dijma, o valoare anuală a dijmei care să fie recunoscută și să se perpetueze ca rentă anuală dintr-un capital în bani, ca o datorie nominală permanentă a statului.

IX. Națiunea săsească se consideră îndreptățită să mai revendice ca, contribuțiile percepute de la sași și vărsate în casele perceputorale publice ale sașilor să fie destinate, printre celelalte venituri ale statului, anume ca acel fond din care să se plătească de preferință episcopiei de confesiune augsburgiană dijma în natură, transformată în rentă, a clerului sas, căci este foarte cuviincios și logic ca acele venituri ale statului care sînt vărsate acestuia de către națiunea săsească, să fie folosite mai întîi pentru acoperirea obligațiilor de stat stipulate pentru națiune; dintre care face parte fără îndoială, în principal plata rentelor clericale în cadrul națiunii săsești.

X. În sfîrșit, națiunea săsească mai pretinde ca — așa cum veniturile din dijma ale clericilor sași, întemeiate pe cele mai trainice, mai intangibile contracte cu dijmașii lor, erau mai presus de orice prejudiciere arbitrară din partea acestora, — și pe viitor să fie acordate cele mai solide garanții și ipotecile corespunzătoare pentru veniturile pe care le vor avea în mod legal de încasat, la fel ca și pentru despăgubirile stipulate pentru nobilime; și asta pentru că o diminuare a veniturilor clericilor, venituri de care depind în mai mare sau mai mică măsură toate instituțiile de învățămînt și bisericile ale națiunii săsești, ar atrage după sine însăși decăderea națiunii săsești.

Aceste garanții națiunea săsească le consideră a fi în afară de posesiunile și veniturile de stat ipotecate în general de dieta din Transilvania pentru bonificația dijmei, în mod special întregul impozit perceput pe pămîntul săsesc, astfel încît clerul să aibă nemijlocit parte de asigurarea unei despăgubiri din fondul de impozit al sașilor.

XI. Cu privire la dijma acordată comunelor săsești în folos obștesc, se va proceda după aceleași principii ca în cazul dijmei clericilor.

Relațiile și raporturile pe care va trebui să le stabilească națiunea săsească, garantându-i-se propria constituție municipală, naționalitatea și autonomia, cu regatul Ungariei, cu administrarea generală a acestuia și cu celelalte naționalități, vor fi următoarele :

„Relațiile și
raporturile“
cu regatul
Ungariei
și cu celelalte
naționalități :

a) *Cu privire la legislația generală a țării.* Legile generale, impuse oricărui cetățean, vor fi obligatorii și pentru națiunea săsească ; emiterea acelor legi însă care privesc doar relațiile ei specifice, interne, va fi rezervată națiunii săsești, ca aparținând municipiului.

b) *Cu privire la reprezentarea ei în Dietă.* În genere națiunea săsească se va supune legilor generale ale țării, cerind doar ca :

1) comitele națiunii să beneficieze de loc și vot pe tabelul magnaților ;
2) districtele săsești să nu fie niciodată amestecate cu alte districte electorale ;

3) dacă se va introduce reprezentarea în dietă potrivit numărului populației, nici unul din cercurile săsești să nu trimită mai puțin de un deputat în dietă ;

4) ca, potrivit actualei împărțiri în cercuri, reședințele (orașe, țiguri) să nu fie separate nicicând de celelalte localități aparținând cercului.

c) *Cu privire la participarea la impozite, la sarcinile țării și la avantajele corespunzătoare.* Impozitele generale și sarcinile publice rezultând din obligațiile ei egale corespunzător principiului egalității, națiunea săsească le va plăti în proporția care îi revine, își rezervă însă dreptul ca perceperea și administrarea impozitelor, precum și repartizarea sarcinilor să cadă în seama funcționarilor ei proprii ; în același raport ea trebuie să beneficieze și de avantajele rezultând din impozite și sarcini și să aibă partea ei egală din veniturile țării.

Reglementarea, perceperea și folosirea dărilor cercuale și locale, națiunea le va stabili în mod autonom ; ea revendică de asemenea recompensarea pentru cota ei parte, care i-a fost reținută, a așa-numitului fond de 13 creștări pentru toate cercurile săsești, corespunzător unui calcul care trebuie făcut în acest sens.

d) *Cu privire la sarcinile militare.* Potrivit principiului egalei îndreptățiri, națiunea săsească nu se va sustrage de la participarea, în proporție corespunzătoare, la obligațiile militare generale.

e) *Cu privire la Centrul suprem în administrația politică și în jurisdicție.* Centru suprem este regele constituțional, cu ministerul său responsabil. În cadrul ministerului să se formeze însă o secție proprie, compusă dintr-un număr suficient de sași, pentru afacerile săsești. Între universitatea națiunii și rege să nu se afle o autoritate intermediară.

Fără aceste condiții, singurele care asigură permanența națiunii săsești, națiunea săsească nu poate să accepte o uniune mai strânsă a Transilvaniei cu regatul Ungariei.

Sibiu, 3 iulie 1848

Universitatea națiunii săsești din Transilvania

Franz Salmen m.p., comitele națiunii săsești

Carl Sigerus m.p., notar substitut

Textul german

DENKSCHRIFT DER SÄCHSISCHEN NATION IN SIEBENBÜRGEN ÜBER DIE
BEDINGUNGEN IHRER VEREINIGUNG MIT DEM KÖNIGREICHE UNGARN (ZUM
VORTRAGE AN DEN UNGARISCHEN REICHSTAG)

Im letzten Siebenbürger Landtage haben die sächsischen Abgeordneten unter beengenden Einflüssen mehr ihren Privatansichten und Gefühlen, als den ertheilten Instructionen vertrauend, zu einer engeren Verbindung Siebenbürgens mit Ungarn die Hand geboten, bevor noch das Wesen und die Form dieser Verbindung der sächsischen Nation anschaulich dargethan worden war. Die sächsische Nation war aber sowohl nach den Beschlüssen des 1842 und 1847ter Landtages und den 1848ter k. Vorlagen, als auch nach den natürlichen Grundsätzen der Freiheit selbständiger Nationen, eine Vorverhandlung um so mehr zu erwarten berechtigt, als sie weder jemals die Ungarländer Gesetze offiziell erhalten hatte, noch überhaupt sich mit den Ungarländer Zuständen und Reformen bekannt zu machen, verpflichtet war. Hiezu kommt, dass der erste siebenbürger Gesetzartikel von 1791 die Versicherung enthält, dass die bestehende Regierungs- und Staatsform, so wie die Unionsakte der drei Nationen als Grundgesetz des Landes gelte, und der dreizehnte siebenbürgische Gesetzartikel von 1791 der sächsischen Nation ausdrücklich den diplomatischen Stand verbürgt. Grundgesetze des Landes aber und feierlich verbürgte Gerechtsame können nur nach längerer, reiflicher Berathung, und nicht mit einem Schlage, nicht in einer einzigen, fast debattenlosen Landtagssitzung verändert und aufgehoben werden.

Das Rechtsgefühl der sächsischen Bevölkerung, durch die angedeutete Ueberstürzung verletzt, und mehr zu Missbilligung des Geschehenen, als zu einem Vertrauen in die Union gestimmt, könnte nur dadurch beruhigt und zur Fortsetzung der weiteren Unterhandlung gewonnen werden, dass :

1. In Ungarn die verbundenen Theile sich nationaler Zugeständnisse bereits erfreuen, und somit das Princip absonderlicher Nationalitäten mit einem Verbande Ungarns nicht unverträglich sei ;

2. dass den sächsischen Landtags-Abgeordneten in den siebenbürgisch-ungarischen und Szekler Nationalversammlungen der Bestand der sächsischen Nationalität zugesichert werden ;

3. dass zu erwarten steht, es werde auch die Regierung um so gewisser die sächsische Nation beschützen und bei den Reichstagsverhandlungen berücksichtigen, als Seine Majestät, der Kaiser, die Unverletzlichkeit aller Nationalitäten und Municipal-Einrichtungen, als allgemeinen Grundsatz der Regierung, in der Constitutions-Urkunde vom 25. April 1848 offen ausgesprochen, und am 11. Juni l. J. den sächsischen Deputirten in Innsbruck mit seinem Fürstenworte erklärt haben, dass Allerhöchst Dieselben: „Ihre treuen Sachsen wie bisher, auch fernerhin in ihren Rechten und Freiheiten beschützen werden.“ Dass ferner,

4. öffentliche Stimmen und Thatsachen bezeugen, dass Königreich Ungarn, an Deutschland sich anlehnend, nur in der Verbindung mit Deutschland eine Zukunft haben könne; somit der Fortdauer des deutschen Elementes und deutscher Institutionen nicht abhold sein dürfe. Dass endlich,

5. die Emporhaltung der sächsischen Nation und ihrer freisinnigen Verfassung dem geistigen und materiellen Fortschritt Ungarns durchaus keinen Eintrag thut.

Werden diese Hoffnungen der sächsischen Nation nicht erfüllt, so kann sie als eine selbständige Nation, welche nur unter der Gewissheit einer fortdauernden National-Existenz dem Rufe ungarischer Könige folgte, und diese unabhängige National-Existenz, Zeuge der Geschichte und der vielen hierüber vorhandenen Urkunden, durch sieben Jahrhunderte, sowohl unter den ungarischen Königen, während der früheren Vereinigung mit Ungarn, als auch unter den Nationalfürsten, und letztlich unter der Regierung des österreichischen Kaiserhauses, unverletzt bewahrte; auch nur in dieser Voraussetzung im Leopoldinischen Diplome, dem erneuerten Staatsgrundvertrage beipflichtete, welche in diesem Gefühle seit 700 Jahren erzo-gen ist, und unter allen Stürmen der Zeit die Existenz zu behaupten wusste, unmöglich das höchste und gewisse Gut zum Opfer problematischer Reformen bringen.

Sie muss entweder Alles in ihre Erhaltung setzen, oder wenn sie keine Hoffnung zu einem glücklichen Erfolge hätte, nothgedrungen an diejenige Parthei sich anschliessen, welche dem Principe der Emporhaltung der Nationalitäten huldigt. Sie wird — vornhinein in eine der wahren Union feindliche Stellung versetzt — selbst bei einer gewaltsam durchgeführten Verschmelzung, niemals ein glückliches Glied der ungarischen Krone, und nie eine Stütze gemeinsamer Bestrebungen werden. Soll aber, wie die sächsische Nation zuversichtlich hofft, dieselbe auch im engeren Verbande mit Ungarn fortbestehen, so muss ihr folgerecht Alles dasjenige gesetzlich und unabänderlich zugesichert werden, was ihren Bestand und Fortschritt wesentlich bedingt. Die sächsische Nation hat ein Recht, dieses zu verlangen, weil :

1. Der Unionsvertrag als ein freier Akt, und nicht als eine Unterjochung behandelt werden muss, denn einer Unterjochung muss ein erwiesenes Staatsvergehen oder ein Krieg vorausgehen.

2. Weil Ungarn zu seiner Erstarkung der allgemeinen Sympathie bedarf, und bereits die unseligen Folgen der Nationalunterdrückung gewährend, in den verbundenen Theilen zu einer Aenderung des bisherigen Verschmelzungs-Systems sich genöthiget sieht; somit auch in Absicht auf die sächsische Nation kein entgegengesetztes Princip aufstellen kann.

3. Weil die sächsische Nation, gerade des gemeinsamen Vortheils wegen, ihre geregelte Verfassung, ihre Bildungs- und Humanitäts-Anstalten keinen legislatorischen Experimenten, keinem Provisorium Preis geben, und eben so wenig — bis die übrigen Volksklassen Ungarns zu derselben Reife und Thätigkeit gelangen — sich zum Stillstande oder gar zum Rückschritte verurtheilen lassen kann: — Zu den, den Fortbestand und den zeitgemässen Fortschritt der sächsischen Nation wesentlich bedingenden Gerechtsamen rechnet sie:

I. Unveränderte Aufrechterhaltung des sächsischen Territorial-gebietes und dessen politischen Zusammenhanges in seiner jetzigen Gestalt, bestehend aus neun Stühlen und zwei Distrikten, sammt den, entweder in judicialer oder administrativer Hinsicht, dazu gehörigen Theilen.

II. Die sächsische Nations-Universität hat auch in Zukunft als Grundlage des sächsischen Nationalverbandes unter dem auf Lebenszeit selbst gewählten sächsischen Nationsgrafen zu stehen.

Der Wirkungskreis derselben ist:

- a) Die Justitz als Appelations-Gericht
- b) Die Verwaltung des National-Vermögens
- c) Entwerfung von Statuten in Absicht auf die inneren Verhältnisse.

III. Die freie Communal-Verwaltung und das Recht der freien Wahl der Kreis- und Communal-Beamten wird garantirt.

IV. In allen amtlichen Verhandlungen und Correspondenzen im Innern sowohl, als nach Aussen soll die deutsche Sprache sein. Die Landesgesetze sollen den sächsischen Kreisen in deutscher Sprache autenthisch mitgetheilt werden.

V. Unabhängige freie Stellung der Kirchen und Schulen aller Glaubensgenossen; freie Verwaltung ihres Vermögens; die Synodal-Verfassung und geistliche Gerichtsbarkeit der A. C. Verwandten; freie Wahl der Geistlichen; das Recht der freien Einrichtung und Beaufsichtigung des öffentlichen Unterrichts; Lehr- und Lernfreiheit; der ungeschmälerte Gebrauch der Muttersprache in Kirchen und Schulen, und die Unterstellung aller, zu einem und demselben Glaubensbekenntnisse Gehörigen unter die Leitung und Aufsicht ihrer eigenen, höheren sowohl als niederen Kirchen- und Schulbehörden; wobei das höchste Aufsichtsrecht über die Kirchen und Schulen der A. C. Verwandten in Siebenbürgen unmittelbar dem Könige zukommt.

VI. Beibehaltung der sächsischen Municipal-Gesetze (Statuten) mit Vorbehalt der Autonomie und der vermöge derselben vorzunehmenden, zeitgemässen Reformen in den verschiedenen Beziehungen des National-

Lebens im Allgemeinen sowohl, als auch insbesondere in Bezug der Regelung der Gewerbs- und Zunftverhältnisse, und der Einrichtung und Verwendung der National-Bürgerwehr.

VII. Die sächsische Geistlichkeit nimmt in Verbindung mit der gesammten Nation, — da die Zehenten der sächsischen Geistlichkeit nach dem Vorgange auf dem Ungarländer Reichstag, auch durch die siebenbürgischen Landesstände durch Art. IV. und VI. 1848 schlechtweg als aufgehoben erklärt werden, — eben auch nach Analogie des Ablösungsvorschlags abgeschaffter adeliger Privilegialrechte, eine angemessene Entschädigung für die der sächsischen Geistlichkeit wegzunehmenden Zehenten in Anspruch; weil nach allen denkbaren Rechtsprincipien nicht die eine zumal vertragsmässig verpflichtete Volksklasse (wie diese urkundlich bei den Zehentgebern der sächsischen Geistlichkeit der Fall ist) auf Kosten der andern, rechtskräftig kontrahirenden Partei begünstigt werden darf.

VIII. Die sächsische Nation verlangt, dass wieder nach dem Vorgange in der Ablösungsangelegenheit bezüglich der abgeschafften Adelsprärogative der Staatsschatz die Entschädigung für die sächsischen geistlichen Zehenten in der Weise übernehme, dass von demselben der nach einer neunjährigen Durchschnittsberechnung der gesammten sächsischen reinen Zehenteinkünfte zu ermittelnde, jährliche Zehentbetrag, als jährliche Rente einer Kapital-Summe, als eine immerwährende nominelle Staatschuld anerkannt und fortbestehen soll.

IX. Die sächsische Nation glaubt sich berechtigt, weiter zu verlangen, dass die von den Sachsen erhobene, und in die öffentlichen sächsischen Perceptorats-Kassen eingeflossene Contribution, unter den anderweitigen Staatseinkünften, namentlich als derjenige Fond bestimmt werde, woraus die in Rentenbezüge verwandelten, bisherigen Naturalzehenteinkünfte der sächsischen Geistlichkeit präferenter an die Superintendentur A. C. auszuzahlen sind, weil es ganz billig und folgerichtig ist, dass die aus der Mitte der sächsischen Nation fliessenden Staatseinkünfte zunächst zur Erfüllung der für die Nation stipulirten Staatsobliegenheiten verwendet werden, wozu hauptsächlich die Bezahlung der geistlichen Renten, inmitten der sächsischen Nation, ohne Zweifel gehört.

X. Die sächsische Nation fordert endlich — in sofern die bisherigen Zehenteinkünfte der sächsischen Geistlichkeit durch die festesten, unantastbaren Verträge mit ihren Zehentpflichtigen über alle willkürliche Beeinträchtigung, Seitens dieser, gestellt waren, — dass auch für die Zukunft für ihre zu beziehenden gesetzlichen Einkünfte, so wie für die stipulirten Adelsentschädigungen, — die stärksten Garantien und respective Hypotheken aufgestellt werden mögen; indem vom Verfall der geistlichen Einkünfte, woran alle Bildungs- und kirchlichen Anstalten der sächsischen Nation mehr oder weniger geknüpft sind, der Verfall der sächsischen Nation selbst, ganz und gar abhängig ist.

Diese Garantien findet die sächsische Nation, ausser den vom siebenbürgischen Landtag im Allgemeinen für die Bonification der Zehenten ver-

pfändeten Kameralgütern und Proventen, vorzugsweise in der gesammten, vom Sachsenboden eingehenden Steuer, so dass die Geistlichkeit den unmittelbaren Regress an den Steuerfond der Sachsen habe.

XI. Bezüglich der an sächsische Kommunen zu gemeinnützigen Zwecken verliehenen Zehenten, sollen dieselben Grundsätze festgehalten werden, wie bei den geistlichen Zehenten.

Die Verhältnisse und Beziehungen, in welchen die sächsische Nation mit garantirter eigener Municipal-Verfassung, Nationalität und Autonomie zum Königreich Ungarn, zu dessen allgemeiner Verwaltung und zu den Mitnationen zu stehen hat, stellen sich im Folgenden dar :

a) *rücksichtlich der allgemeinen Landesgesetzgebung.* Allgemeine jeden Staatsbürger verbindende Gesetze werden auch die sächsische Nation verpflichtet; während die Entwerfung der, bloss ihre eigenthümlichen, inneren Verhältnisse betreffenden Gesetze der sächsischen Nation, als zum Municipium gehörig, vorbehalten ist;

b) *rücksichtlich ihrer Vertretung im Reichstag.* Im ganzen wird sich die sächsische Nation dem allgemeinen Landesgesetze fügen, und verlangt nur, dass :

1. der Nationsgraf Sitz und Stimme in der Magnatentafel erhalte,
2. dass die sächsischen Kreise nie mit andern Wahlkreisen vermischt werden.

3. dass, wenn die landtägliche Representation nach der Volkszahl eingeleitet werden sollte, keiner der sächsischen Kreise weniger als einen Deputirten zum Reichstag sende.

4. dass nach der dermalen bestehenden Eintheilung der Kreise, der Vorort (Städte, Märkte) von den übrigen zum Kreise gehörigen Ortschaften nicht getrennt werde;

c) *rücksichtlich der Betheiligung an der Steuer, den Landeslasten und den entsprechenden Vortheilen.* Allgemeine, nach der aus dem Grundsatz der Gleichberechtigung fliessenden gleichmässigen Verpflichtungen hervorgehende Steuern und öffentliche Lasten, wird die sächsische Nation in dem sie treffenden Verhältnisse tragen, nur behält sie sich die Eintreibung und Administrirung der Steuer, so wie die Vertheilung der Lasten durch ihre eigenen Beamten vor; in gleichem Verhältnisse hat sie auch die, aus diesen Steuern und Lasten entspringenden Vortheile, so wie den gleichmässigen Antheil an den Landeseinkünften anzusprechen.

Die Regulirung, Einhebung und Verwendung der Domestikal- und Lokal-Abgaben und Lasten wird die Nation selbständig bestimmen; auch fordert sie die Vergütung des der Nation seit 1762 vorenthaltenen Antheils des sogenannten 13 Kreuzer-Fonds für die einzelnen sächsischen Kreise, nach den diesfalls zu entwerfenden Berechnungen.

d) *Rücksichtlich der Wehrpflicht.* Nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung wird auch die sächsische Nation sich der verhältnismässigen Theilnahme an der allgemeinen Wehrpflicht nicht entziehen.

e) *Rücksichtlich des höchsten Centrums in der politischen Verwaltung und Justizpflege.* Das höchste Centrum ist der constitutionelle König mit seinem verantwortlichen Ministerium. Im Ministerium ist jedoch für die sächsischen Angelegenheiten eine eigene Sektion aus einer hinlänglichen Anzahl von Sachsen zu bilden. Zwischen der Nations-Universität und dem König hat keine Mittelstelle zu bestehen.

Ohne diese Bedingungen, deren Erfüllung allein die Fortdauer der sächsischen Nation gewährleistet, kann die sächsische Nation in eine engere Verbindung Siebenbürgens mit dem Königreiche Ungarn nicht eingehen.

Hermannstadt, den 3. Juli 1848

Die Universität der sächsischen Nation in Siebenbürgen

Franz Salmen m.p., Graf der sächsischen Nation

Carl Sigerus m.p., subst. Notar

■ B.A.R., ms. rom₂ 970, f. 104–105v₂ (Foaie volantă).

AUTORIZAȚIA DE ÎNARMARE
INSURECȚIONALĂ DATĂ ROMÂNILOR
DIN CARAȘ, REVOCATĂ

172

PROCESUL-VERBAL AL ȘEDINȚEI COMISIEI COMITATULUI CARAȘ, ȚINUTĂ
LA 17 IULIE 1848 SUB PREZIDENȚIA LUI JAKABFFY KRISTOF

La sesizarea
comisarului
regal
S. Vukovics

1109. Sava Vukovics, comisarul regal, în scrisoarea lui din 15 iulie a.c., declară că hotărîrea comitatensă, care dispune ridicarea în masă împotriva răsculaților din părțile de sud, nu e conformă cu obligația comitatului nostru față de dispozițiile ministeriale, și în afară de aceasta este mai mult primejdioasă decît folositoare pentru menținerea ordinii publice.

Baronul Bruckenthal e numit comandant al grănicerilor; un altul nu mai e necesar.

Ca atare, comitatul este somat să-și modifice fără întârziere hotărîrea în cauză și să ia măsuri pentru prezentarea celor 3 000 de grăniceri.

Comisia
administrativă
își retrage
hotărîrea
precedentă

1109. Comisia administrativă, — fiind chemată să facă tot ce îi stă în putință și să depună toate eforturile pentru creșterea bunăstării comitatului; să ferească și să apere, conform obligațiilor sale, interesele tuturor claselor și păturilor; să îndepărteze orice eventuală primejdie, neplăcere, care ar putea surveni, împărtășind argumentele convingătoare înșirate în scrisoarea comisarului regal — în baza ei și a somației făcute, își retrage hotărîrea nr. 1108 a.c. care dispune ridicarea în masă a poporului și, prin prezenta, o declară anulată și revocată sub toate aspectele ei; fapt despre care se vor înștiința toți prin-pretorii și pretorii, precum și Nicolae Bojincă¹.

Totodată, prim-pretorul Gheorghe Atanasievici este însărcinat să încaseze de îndată de la Nicolae Bojincă cei 100 forinți care i-au fost dați din casieria statului, ca acoperire a cheltuielilor sale — sau restul existent din această sumă — să-i depună la casieria statului și să raporteze despre rezultat. Despre aceasta, va fi anunțat și casierul principal, Andrei Ivanovici.

Textul maghiar

1848. ÉVI JÜLIUS 17. KRASSÓ MEGYE RÉSZÉRŐL JAKABFFY
KRISTÓF ELNÖKLETE ALATT TARTOTT BIZOTTMÁNYI ÜLÉS
ALKALMÁVAL.

1109. Vukovits Sabbas kir[ályi] biztos f[olyó] é[v.] júl. 15-én kelt levelében kinyilatkoztatja, hogy a déli vidéken lázongók ellenében tömeges fölkelést elrendelő megyei végzés nem egyez meg azon kötelességgel, melyet

a megyének ministeri rendeletek irányában megtartania kell, és azon kívül a közrend fenntartására inkább veszélyes mint hasznos.

A határőrség vezetésével Bárány Brukenthal van kinevezve, más vezérre szükség nincs.

Felhasználja ezért a megyét, hogy érdekelt határozatát azonnal változtassa meg és a 3000 határőr kiállításáról gondoskodjék.

1109. A közigazgatási bizottmány a megye jóllétét kiteltethetőleg és teljes erejéből gyarapítani és minden osztályú és ágú érdekeit kötelességeihez képest óvni és védeni minden netalán bekövetkező veszélyt, kellemetlenséget elhárítani hivatva lévén a kir. biztosi levél folyamatában elősorolt győző indokokat osztván, annak alapján és felszólítás következtében a nép tömeges fölkelés elrendelő folyó évi 1108. sz. alatti határozatától egészen el áll, azt minden részletében megsemmisítettnek, megszüntettnék és visszahúzottnak ezennel kinyilatkoztatja a miről is minden fő és alsz[olga]bírák, úgy szinte Bozsinka Miklós értesítetik.

Egyszersmind Athanaszjevits György fő sz[olga]bírónak meghagyatik, hogy Bozsinka Miklóssal az ő részére költség fedezésül a honi pénztárból kiismert 100 frt. a mennyiben azt el nem költötte illetőleg az ezen summából fennmaradott összevetet haladéktalanul beszédje, a honi pénztárba beszálítsa és az eredményről jelentsen ; amiről Ivanovits Andr[ás] főpénztárnok is értesítetik.

■ Filiala Arh. St. judejul Timiș, fondul prefecturii jud. Severin, dos. 3/1848, f. 70.

■ 1. Hotărîrea 1108 fusese luată în p[er]in[te]n[te] de la 11 iunie st. n., drept urmare a petiției înaintate în acest scop de Nicolae Bojincă, Vasile Nicolaevici. Vasile Albini și A. Mihut.

PENTRU AUTONOMIA
ȚĂRII BUCOVINEI,
PENTRU PĂSTRAREA NAȚIONALITĂȚII
ROMÂNILOR

173

MEMORIUL DIN IUNIE CU CERERILE ROMÂNILOR BUCOVINENI

Maiestatea Voastră !

Prin drepturile civile și politice acordate de curind tutnror părților monarhiei austriece și garantate prin actul constituțional, Maiestatea Voastră ați făcut din milioane de cetățeni ai Austriei oameni liberi și fericiți, transformând sentimentul de teamă — care cuprindea pe fiecare austriac credincios față de evenimentele produse la începutul acestui an în Europa — într-un sentiment de încredere și de o mulțumire generală, adinc simțită.

Și noi bucovinenii împărtășim acest sentiment, și noi ne simțim îndemnați să exprimăm acum — cind numărul drepturilor acordate nouă prin actul constituțional a fost mult mărit — din nou Maiestății Voastre, din adincul inimii noastre, mulțumirea pe care am exprimat-o și cu ocazia publicării patentei Maiestății Voastre din 15 martie a.c. în care s-a comunicat acordarea libertății presei, a gărzilor naționale și promisiunea unei constituții.

Cele înfăptuite pînă acum, mărinimia cu care Maiestatea Voastră a venit să preîntîmpine cele mai multe dorințe și rugăminți depuse de diferite popoare ale Austriei la tronul Maiestății Voastre, ne inspiră nouă, semnatărilor respectuoși, încrederea deplină că, Maiestatea Voastră nu va lăsa neîndeplinite rugămințile izvorite din situația deosebită și condițiile politice speciale ale unei țări care, deși mică, apare totuși ca reprezentantă a unei naționalități deosebite, a celei române, a unei țări ai cărei locuitori, avînd parte de binefacerile libertății și fiind deci între milioane de frați consingeni singurii fericiți, sint priviți de ei cu nostalgie; în aceasta — ei sint un imbold puternic de a păși înaintea lor pe drumul dezvoltării. Aceste considerente, cit și situația politică de pînă acum și deosebita așezare geografică a țării noastre, ne îndeamnă să aducem următoarele dorințe și rugăminți

Situația
deosebită
și condițiile
politice
speciale
ale țării

deosebite — a căror îndeplinire este de cea mai mare importanță pentru binele și fericirea țării — în fața prea-înaltului tron al Maiestății Voastre, încredințându-le bunăvoinței părintești ce cuprinde cu aceeași dragoste toate părțile mării patrii :

1. Deja prearegretatul strămoș al Maiestății Voastre, Maiestatea Sa Leopold al II-lea, cu peste jumătate de secol înainte, a apreciat situația deosebită a Bucovinei și a ordonat printr-o patentă din 19 septembrie 1790 : „ca Bucovina, sub acest nume, să fie privită și tratată întotdeauna ca o provincie de sine stătătoare, cu o dietă specială.“ — Întreaga Bucovină are convingerea fermă că ea va putea înainta pe calea dezvoltării și va atinge acea treaptă a bunăstării și fericirii, care este posibilă, datorită importantelor resurse ale țării, dacă acest cuvânt împă âtesc va deveni pe de-a-ntregul realitate.

De aceea rugăm înainte de toate : Maiestatea Voastră să binevoiască, potrivit asigurării din prealalta patentă anuntită, să convoace cit mai curînd o dietă provincială specială pentru Bucovina, care să se adune anual la Cernăuți, cu o reprezentare egală a tuturor stărilor, fără deosebire de religie și anume : clerul, moșierimea, intelectualitatea, burghezia și țără-nimea. De asemenea rugăm :

2. pentru păstrarea naționalității, să se înființeze școli primare și o catedră de limbă și literatură română, să fie angajați oameni care cunosc perfect limba țării, ținîndu-se cont de pămînteni, cu obligația tuturor instituțiilor provinciei să primească cereri în limba română și să le soluționeze în această limbă ;

3. o Administrare provincială proprie, atît administrativă, cit și po-litică și judiciară.

4. Frumoasa noastră patrie suferă, în ciuda resurselor sale bogate, de o lipsă a capitalului necesar, ceea ce paralizează orice avînt și face imposibilă orice întreprindere mai mare ; cauza este tabula țării, care generează nesiguranță proprietății, și creditele publice scăzute. De aceea rugăm ridicarea creditului prin înființarea unei instituții bucovinene de credit pentru moșierii dominical-urbani și rurali și ca o condiție a acesteia, să se asigure proprietatea prin reglementarea tabulei țării¹ și introducerea cărților fun-duare² la țară. Mai departe rugăm și dorim :

5. Reglementarea situației țăranilor, ținîndu-se cont de cerințele țării, pe care le va discuta dieta ce se va constitui pentru Bucovina și va înainta proiectul de lege pentru prealalta sancționare ; fixarea anului 1821 ca moment de referință pentru identificarea moșiilor rurale și dominicale, pe baza înscrierii în cadastru și cu menținerea valabilității tuturor deciziilor pronunțate de atunci în chestiunile litigioase.

6. Egalitatea tuturor confesiunilor religioase, atît pe tărîm religios cit și politic și desființarea tuturor îngrădirilor și greutăților provenite din cauza acestor deosebiri dintre religii.

7. Schimbarea în spiritul timpului a regulamentului de poliție sani-tară din anul 1836 — privind supărătorul cordon sanitar și carantina —

Bucovina —
provincie
de sine-
stătătoare,
cu o dietă
specială

Limba română.
în școli
și instituții

Administrare
provincială
proprie

Institut de
credit ;
introducerea
cadastrului la
țară

Reglementarea
situației
țăranilor

Egalitate
religioasă

Reorganizarea poliției sanitare ș. a.	pentru ușurarea comerțului și a circulației cu Moldova; apoi, să nu mai fie tratată și pedepsită, drept criminală, trecerea graniței în prima și a doua perioadă; scutirea moșiilor și comunelor de pe graniță de construirea și menținerea cerdacurilor, cât și de obligațiile în legătură cu acestea.
Desființarea -controlului vamal	8. Desființarea tuturor controalelor vamale în regiunile de graniță și în interiorul țării, cât și schimbarea felului supărător de supraveghiere privind impozitul pe consumație.
Scăderea impozitului pe sare	9. Micșorarea impozitului pe sare, foarte apăsător pentru clasele mai sărace și care îngreunează creșterea vitelor.
Sinod național...	10. Alegerea episcopului greco-neunit de un sinod național, constituit din reprezentanți ai clerului, ai aristocrației și stărilor burgheze și țărănești greco-neunit.
Reglementarea treburilor bisericești și a Fondului religionar	11. Reglementarea treburilor bisericii greco-neunit în spiritul vremii. 12. Administrarea și folosirea Fondului religionar greco-neunit bucovinean de către un comitet, ales din toate stările sociale ale cultului greco-neunit, sub controlul dietei provinciale.
Multiplele legături sociale și comerciale cu Moldova -și Valahia	În speranța aprobării preamiloștive a arzătoarelor noastre dorințe generale, ne simțim îndemnați să îndreptăm atenția Maiestății Voastre asupra multiplelor legături sociale și comerciale care există între Bucovina și țările vecine și înrudite cu noi, Moldova și Valahia, și care au o influență puternică asupra industriei și comerțului întregii monarhii austriece. Cu profund respect ai Maiestății Voastre supuși credincioși, Cernăuți, iunie 1848

Textul german

Euere Majestät!

Durch die in der jüngsten Zeit allen Theilen der österreichischen Monarchie gewährten und durch die Verfassungsurkunde garantierten bürgerlichen und politischen Rechte haben Euere Majestät die Millionen der Staatsbürger Oesterreichs zu freien, glücklichen Menschen gemacht, und das Gefühl ängstlicher Bangigkeit, welches angesichts der Ereignisse, die mit Beginn dieses Jahres über Europa hereinbrachen, die Brust eines jeden getreuen Oesterreichers erfüllen mußte, in ein Gefühl freudiger Zuversicht und eines allgemeinen, innigsten Dankes verwandelt.³

Auch wir Bukowinaer theilen dieses Gefühl, auch wir fühlen uns gedrängt, unseren innigsten Dank, den wir schon beim Bekanntwerden der in Eurer Majestät Patente vom 15. März 1. J. ausgesprochenen Verleihung der Pressfreiheit, Bewilligung einer Nationalgarde und Verheißung einer Constitution ausgedrückt haben, gegenwärtig, wo der Kreis der uns garantierten Rechte durch die Verfassungsurkunde so bedeutend erweitert wurde, Eurer Majestät aus dem tiefsten Grunde unseres Herzens hiermit wiederholt auszusprechen.

Was bis nun geschehen, die Hochherzigkeit, womit Euere Majestät den meisten der Wünsche und Bitten entgegengekommen sind, welche von den verschiedenen Volksstämmen Oesterreichs an Euer Majestät Throne niedergelegt wurden, flößt uns ehrfurchtsvoll Gefertigten das innige Vertrauen ein, dass Euere Majestät auch die durch dessen eigenthümliche Stellung und besondere politische Verhältnisse hervorgerufenen Bitten eines Landes nicht unerfüllt lassen werden, welches, wenn auch klein, doch als Repräsentant einer besonderen, der romanischen Nationalität erscheint, eines Landes, dessen Bewohner an den Segnungen der Freiheit theilnehmen und unter Millionen stammverwandter Brüder allein glücklich, daher von ihnen mit schnsüchtigen Blicken betrachtet, in der Theilnahme dieser ihrer Mitbrüder einen mächtigen Sporn erblicken, auf der Bahn der Entwicklung ihnen voranzugehen.

Diese Rücksichten sowie die bisherigen politischen Verhältnisse und die eigenthümliche geographische Lage unseres Landes veranlassen uns, nachstehende besondere Wünsche und Bitten, deren Erfüllung für das Wohl und Glück desselben von dem höchsten Belange ist, vor den Allerhöchsten Thron Euerer Majestät zu bringen und Ihrer landesväterlichen Huld, die alle Theile des großen Vaterlandes mit gleicher Liebe umfasst, zu vertrauen.

1. Schon Euerer Majestät höchstseliger Aln, weiland Seine Majestät Leopold II. hat vor mehr als einem halben Jahrhundert die eigenthümliche Stellung der Bukowina seiner besonderen Aufmerksamkeit gewürdigt, und mittels Patentes vom 19. September 1790 angeordnet, „dass die Bukowina unter diesem Namen stets als eine für sich bestehende Provinz mit besonderen Landständen angesehen und behandelt werden solle“. — Die ganze Bukowina hegt die innigste Ueberzeugung, dass sie nur dann auf der Bahn der Entwicklung rüstig fortschreiten und jene Stufe der Wohlfahrt und des Glückes erreichen kann, welche die bedeutenden Hilfsquellen des Landes möglich machen, wenn dieses kaiserliche Wort zur vollen Wahrheit wird.

Wir bitten daher vor allem : Euere Majestät geruhe, der in dem bezogenen Allerhöchsten Patente enthaltenen Zusage gemäß, sobald als möglich einen besonderen, alljährlich zusammentretenden Provinziallandtag mit gleich starker Vertretung aller Stände, ohne Unterschied der Religion, und zwar : der Geistlichkeit, der Gutsbesitzer, der Intelligenz, des Bürger- und Bauernstandes, für die Bukowina nach Czernowitz einzuberufen. Ebenso bitten wir

2. um Wahrung der Nationalität durch Errichtung von Volksschulen und einer Lehrkanzel der romanischen Sprache und Literatur, Anstellung der Landessprache vollkommen kundiger Individuen mit Berücksichtigung der Eingeborenen, Verpflichtung aller Provinzialbehörden, Eingaben auch in romanischer Sprache anzunehmen und in derselben Sprache zu erledigen ;

3. um eigene Provinzialverwaltung in administrativer, politischer und judicieller Beziehung.

4. Unser schönes Vaterland leidet, trotz seiner reichen Hilfsquellen, an einem jeden materiellen Aufschwung lähmenden, jede größere Unternehmung unmöglich machenden Mangel an dem nöthigen Capital, dessen Ursache nur in dem durch die bisherige Einrichtung der Landtafel und die hieraus folgende Unsicherheit des Besitzes gesunkenen öffentlichen Credite liegt. Wir bitten daher um Hebung des Credites durch Errichtung einer Bukowinaer Creditanstalt für Dominicalstädtische und Rusticalgrundbesitzer und als nothwendige Bedingung dazu um Sicherung des Besitzes durch Regulierung der Landtafel und Einführung von Grundbüchern auf dem Lande. Unsere ferneren Bitten und Wünsche sind :

5. Regelung der bauerlichen Verhältnisse mit Berücksichtigung der Erfordernisse des Landes, welche der für die Bukowina sich zu constituierende Landtag berathen und den Gesetzentwurf zur Allerhöchsten Sanction überreichen wird, und Festsetzung des Jahres 1821 als Normalzeitpunkt zur Bestimmung des Rustical- oder Dominicalgrundbesitzes auf Grundlage der Catastralaufnahme mit Aufrechthaltung aller seit jenem Zeitpunkte in Streitsachen erflossenen Entscheidungen.

6. Gleichstellung aller Religionsbekenntnisse in religiöser und politischer Beziehung mit Aufhebung aller aus dem Religionsunterschiede hervorgegangenen Beschränkungen und Lasten.

7. Zeitgemäße Aenderung der Pestpolizeiordnung vom Jahre 1836 zur Erleichterung des den Handel und Verkehr mit der Moldau höchst drückenden Sanitätscordons und der Contumazanstalten dann Aufhebung der criminellen Behandlung und Strafe beim Grenzübertritte während der ersten und zweiten Periode; Befreiung der Grenzdominien und Gemeinden vom Aufbau und Erhaltung der Czardaquen wie auch von allen diesfälligen Lasten.

8. Aufhebung aller Gefälls- und zollämtlichen Controle im Grenzbezirke und im Inneren des Landes, wie auch Aenderung der lästigen Ueberwachungsart aus Anlass der Verzehrungssteuer.

9. Herabsetzung der die ärmere Classe drückenden und die Viehzucht hemmenden Salzpreise.

10. Wahl des griechisch-nichttunierten Bischofs durch eine Nationalsynode, bestehend aus den Repräsentanten des griechisch-nichttunierten Clerus, des Adels, Bürger- und Bauernstandes.

11. Zeitgemäße Regulierung des griechisch-nichttunierten Kirchenwesens.

12. Verwaltung und Verwendung des Bukowinaer griechisch-nichttunierten Religionsfondes durch ein aus allen Ständen des griechisch-nichttunierten Cultus gewähltes Comité unter Controle des Provinziallandtages.

In Anhoffung der Allergnädigsten Willfährung dieser unserer allgemein tief gefühlten Wünsche finden wir uns gedungen die Aufmerksamkeit

Eurer Majestät auf die vielfachen socialen und commerziellen Beziehungen zu lenken, welche zwischen der Bukowina und den angrenzenden, unstammverwandten Ländern Moldau und Wallachei bestehen und auf die Industrie und den Handelsverkehr der gesammten österreichischen Monarchie mächtigen Einfluss üben.

In tiefster Ehrfurcht Euer Majestät treu gehorsamste
C z e r n o w i t z, im Juni 1848.

■ După *Materialien zur Sprachenfrage in Österreich*, Hrsg von Dr. Alfred Fischel, Brunn, 1902, p. 318 – 321; o enumerare succintă a punctelor din cerere, la I. G. Sbiera, *O pagină din istoria Bucovinei din 1848 – 1850, dimpreună cu niște Notițe despre familia Hurmuzaki*, Cernăuț, 1899, p. 9 – 10.

■ 1. Tablele țării (lat. *tabulae terrarum*), instituția cărților ipotecare. 2. Cartea funduară (fonciară) sau cadastru; evidența averii imobile, a drepturilor și a datoriei referitoare la aceasta.

ÎN TREBILE OCOLULUI...

I.

DEPUTATUL MIRON CIUPERCOVICI CĂTRE FRUNTAȘII OCOLULUI
CÎMPULUNGULUI MOLDOVENESC

Vicana, în 2 iulie 1848 c.n.

De bun neam născuților domnule părinte Georgie Ciupercovici,
domnul profesurul Teutul, domnul părintele Dașchevici,
domnul Ioan și Iacob Cocinschii, badea Andrii Burduhos,
vornicul Cîmpulungului, și la toți vechilii
Ocolului Cîmpulungului Moldovinesc

Iată că vă înștiințezi pedumnavoastră cum că noi, cu mila pre puternicului Dumnezău, la 28 iunie 1848 c.n. am vinit la Vieana sănătoși, care sănătate poftim la toți și dumilorvoastre. Întru altele vă înștiințezi că Maestatea-sa împăratul nostru Ferdinand să află în Tirol la Insbruc, dară în locul împăratului au vinit Erzherzog Johann ca să fie la Raichstag, și tocma în zioa sosirei noastre în Vieana au sosit și înălțimea-sa Erzherzog Johann în Vicana, aceasta cu o parădie foarte mare, de carele Raichstag au fost la 6 iulie 1848 hotărit ca să fie, dară acuma tocma anume nu putem ști, fiindcă Croația cu Țara Ungurească au ceva nepace, au mărș Prințul acolo să puie trebile la cale, și apoi, dacă va întoarce de acolo, va fi începerca Raichstagului (a Detei). Este nădejde și să aude precum că și împăratul va vini la Raichstag, dară aristocrații fac multe împedecări de poate nu va vini. La Italia și pre aiurea, precum și la Bohemia la Prag, este mai în toate zilele vărsare de sînge mare, și aicea este mare frică cum că va intra rusul, și nu să știi ce va fi, că vienenii sint toți înarmați groaznic, ei fac toate slujbele în loc de cătanile împăratului peste tot locul, pre-

În așteptarea
deschiderii
Parlamentului liberal...

174

cum însuși și la rezidenția împărătească în Burg și pe aiurea, și acu cînd au vînit prințul au eșit toți înarmați în fel ca acela nespun de frumos, pedestrime și călăreți, careși cu steagurile sale, peste 60 000 mulțimea norodului, di la acești înarmați înainte, adecă afară de gardele naționale, era nesocotit de mulți cumu-i pădurea; deci acu șidem aice și așteptăm că doară să va începe Raichstag, noi am vorobit cu vînenii, am mîrs la dîșii unde era deputații lor, și toți cii mai de frunte laolaltă de ține sfat la 1-tăi iulie a. an, s-au bucurat că am mîrs la dîșii și am ținut și noi sfat cu dîșii cu o cuprindere aducerei aminte o mulțămire despre partea norodului din Bucovina pentru ostineala lor care au avut de ne-au scos pozvolenia¹ tuturor de a ne pute vorbi și căuta și dreptățile noastre, cuprînzînd și stările noastre la această adunare care s-au întîmplat nouă; deci ei sînt și să fîgăduesc însuși ca nește frați a noștri, că numai de să ar deschide odată Raichstag-Deta, apoi toate să vor primi acolo și cererile noastre și să va lucra toate și spre binele nostru ca însuși și pentru dîșii; așadară să aveți știință că este ce mai bună nădejde să să îndreptează și să să prefacă spre binele obștesc toate trebile și pentru noi pentru toți.

Cum să va începe Deta noi vom scrie domniilor-voastre toate, ca să știți cum să alcătuesc trebile țării.

În trebile
Ocolului ...

Dară din toate tare te rog bade vornice Andrii Burduhos, fiind[că] noi avem de lucru mult afară de trebile Așezămîntului țării noi, ocolul Cîmpulungului Moldovinesc, ca să te sfătuești cu toți deputații Cîmpulungului să fie cam siguripsit pentru vro 400 fr.C.M-e ca să putem într-o aduce de istov² hotărîre tuturor proțășurilor noastre, de o întîmplare că de nu va vini Maestatea Sa împăratul la Vieana, ar ămîne treaba ca să mergem și noi tocma acolo la Tirol, cum au făcut acuma deputații Ardealului, adecă un vlădică și cu dumnnalui domnul Dimitrie Moldovan di la Deva, ca s-au dus tocma la Insbruc în Tirol la împăratul și ș-au și scos toate cererile lor bune, cum au poftit așa le-au întărit.

„Noi vrem
acea
slobozănie ...
cum eram
cînd ne-au
luat la
împărăție
Austrii,
în care stare
ne-au găsit
atunci ...”

Și întocma noi, măcară să nu avem a merge la Tirol, ce să șidem numai aicea la Vieana, tot negreșit ne trebuie acești bani, că cum zic noi avem a ne scoate toate orînduealile ținutului ocolului Cîmpulungului Moldovinesc. să fie toate slobode a noastre, cum au fost în vremile vechi în vremea împăraților Leopold al II și Iosif împărat, și este tare multă lucrare la aceasta; deci dacă nu vom scoate treaba aceasta acu la un capăt, apoi în veci la întunec și prăpădite ar rămîne toate dreptățile noastre; dară acu este vremea cîdă căpitenie a o întrebuița cu toată sîrguința că vom dobîndi-o cu ajutorul lui Dumnezeu. Vînenii ș-ar pune viața pentru noi; cu toată inima stau spre a ne face sloboză ca mai înainte vreme, și mai ales noi vrem aceea slobozănie să o avem în vremea viitoare de acum înainte, cum eram cînd ne-au luat la împărăție Austrii, în care stare ne-au găsit atunci, așa să și rămînem sloboză.

Să aveți știre că deputații di la Dorna, și celelalte sate a lor încă au scris ca să le mai facă bani de trebile acestea. Dumnavoastră veți avea acu încă știință că petiția care s-au făcut la Homor s-au prăfăcut; punctu-

... rile toate acelea au rămas numai mai cu înfrunusătare ca să se dei la tipar, de carele în scurtă vreme, după ce vom scoate-o di la tipar vom trimite și dumnilor-voastre ca să vedeți și să știți ce rugăm de la împăratul, ... 3

Miron Ciupercovici, deputat.

■ Teodor Bălan, *Frații George și Alexandru Hurmuzachi, Ziarul „Bucovina”, Cernăuți, 1924, p. 65–67.*

■ 1. Permisioane. 2. Într-adevăr. 3. Urmează dispoziții și amănunte de interes casnic privat.

II.

MEMORIUL ADRESAT PARLAMENTULUI LIBERAL DE LA VIENA

Onorat Parlament !

În calitate de deputat în Parlamentul austriac țin de sfânta mea datorie să-mi ridic glasul pentru patria mea, ocolul Cimpulungului Moldovenesc din Bucovina, și să fiu în fața reprezentanților împărăției austriece interpretul fidel al dreptelor plingeri ale conaționalilor mei îndreptate împotriva asupririlor brutale ce le îndură din partea organelor politice și administrative.

Plingere
împotriva
autorităților
politice
și administrative
habsburgice

Comunele mai sus amintitului ocol, anume Cimpulung, Sadova, Fundul Moldovei, Ciocănești, Iacobeni, Vatra Dornei, Căndreni, Poiana Stampei, Șarul Dornei, Valea Putnei și Pojorîta, au rămas după anul 1777, când Bucovina a fost cedată Austriei de către Turcia, în starea de comune răzășești sau de țărani liberi, după cum fuseseră și pe timpul domnilor moldoveni, bucurându-se de proprietatea pământurilor lor, a pădurilor, a fânețelor și pășunilor, ca și de folosința dreptului morilor, a circumăritului, a pescuitului și a vinatului și de scutirea de vamă în interiorul ocolului pentru produsele proprii.

Dacă orice neam posedă un drept natural asupra pământului din care a răsărit, atunci acesta este dreptul neamului nostru care, împins pe piscurile munților de la graniță de-abia vede lucind soarele în văile sale și arareori o-văzul cocindu-se. De aceea el este redus exclusiv la creșterea vitelor, pentru care are nevoie de un teren mai vast, și la vinătoarea indispensabilă împotriva multelor animale sălbatice.

Strămoșii noștri și noi înșine am stăpinit pământurile noastre și am exercitat nestingheriți toate drepturile ce decurg din această proprietate. Aceste drepturi au fost recunoscute chiar și de autorități și de-abia în anul 1836 și-au permis funcționarii învecinatului domeniu cameral din Cimpulung încălcări ilegale în proprietatea noastră, încălcări care de la sosirea mandatarului cameral, Strohmayr, încoace, au degenerat în cele mai crin-cene asupriți.

Întii am fost socotiți drept supușii domeniului Cimpulung, ceea ce n-am fost niciodată, iar domeniul drept stăpîn. Ni s-au confiscat pădurile <ni s-au alungat turmele și tăietorii de lemne, s-au devastat pădurile noastre>¹ pentru domeniul menționat și în folosul funcționarilor lui. Ni s-au confiscat puștile, din care pricină turmele noastre, nefiind apărate, sînt sfîșiate de animalele sălbatice. Ni s-au luat drepturile noastre, arendindu-se dreptul de vînat, morăritul și crișmăritul, funcționarilor domeniului.

Fiindcă țărani liberi ai ocolului Cimpulung aparțin categoriei celor mai săraci oameni și nu pot renunța la pășune și la lemnul din pădurile lor, funcționarii camerali din Cimpulung s-au folosit de faptul acesta ca să ne prădeze cu duritate în mod sistematic sub pretextul că se devastează pădurile, și să transporte avutul nostru de tot felul cu carele la Cimpulung.

Ar însemna să abuzez de răbdarea Onoratului Parlament dacă aș enumera toate fărădelegile care ni s-au făcut. Totuși, nu pot trece cu vederea amintirea chinuitoare a întregii rușini, ce dezonorează omenirea, care ni s-a făcut de către acei zbiri care au procedat împotriva multora dintre noi, aruncîndu-ne în închisori, silindu-ne la munci și maltratîndu-ne într-un mod revoltător, fără să facă deosebire de vîrstă sau de sex. Aceasta de fiecare dată și mai cu seamă atunci cînd voiam să avem drepturi și să le afirmăm. Aceste toate împotriva noastră care, avînd toate motivele să dorim revenirea jugului turcesc, ne-am dovedit totuși ca cei mai credincioși supuși ai Austriei, în speranța unui viitor mai bun. Stînd astfel lucrurile, am înaintat Maiestății-Sale plingeri în anii 1842 și 1843 și în sfîrșit în zina de 25 iulie 1844. Mai cu seamă în ultima am descris starea nemaipomenită în care ne aflăm, insistînd asupra drepturilor noastre și asupra multiplelor noastre greutăți. De aceea îmi permit a înainta Onoratului Parlament o copie (A) a acestei din urmă plingeri, ca să se poată convinge de lucrurile de necrezut întîmplate în cursul absolutismului din trecut al Austriei.

Această plingere, în care am cerut o comisie imparțială pentru constatarea acestei asupriri, am solicitat apărarea persoanei și avutului nostru împotriva altor maltratări și încălcări, am cerut de asemenea suspendarea și pedepsirea lui Strohmayr pentru abuz de putere, înșelăciuni, furtul pecetii comunei noastre și al documentelor noastre și pentru brutalitățile comise în văzul tuturor, n-a avut nici un rezultat însemnat. Dimpotrivă, administrația camerală din Cimpulung și funcționarii ei au continuat să ne brutalizeze și să ne maltrateze. Aceste noi maltratări le-am adus la cunoștința Maiestății-Sale la 10 februarie 1845.

În fine, la 7 ianuarie 1845, am primit un răspuns provizoriu de la Prefectura cezaro-crăiască din Cernăuți, în care ni se promite anchetarea cîtorva puncte; cu anchetarea restului de chestiuni și cu acțiunea oficială a fost însărcinat același birou cameral împotriva căruia erau îndreptate tocmai acuzele noastre.

Pornind de la ideea fixă, de care s-a legat Prefectura, că anume noi sîntem de la sine înțeles supușii domeniului din Cimpulung, ni s-a poruncit să ne înfățișăm la acest domeniu — adică în fața judecătorului și a acu-

„În speranța
unui viitor
mai bun ...“

„Asupririle
pe care le
îndurăm ...“

zăturii în același timp — și să răspundem cum se cuvine. Acest procedeu sfidează prea mult principiile de drept și de dreptate ca noi să nu fi implorat, la 30 martie, din nou ocrotirea Majestății-Sale, rugându-ne ca să se instituie o comisie imparțială sub președinția cinstului prefect de Lemberg, Mühlbacher, care cunoaște situația noastră. Aceasta să constate asupririle cele îndurăm și mai cu seamă faptul că nu sîntem supuși domeniului, ci țărani liberi, și să ceară să ni se restituie imediat avutul nostru, confiscat pe nedrept.

Cu un nou ordin al Prefecturii, din 19 noiembrie 1845, am fost înștiințați că asupra tuturor plîngerilor noastre ancheta parte și-a început, parte și-a încheiat lucrările, și — ceea ce n-am știut — că deciziile în aceste probleme au fost comunicate; în sfîrșit Prefectura ne-a respins atît plîngerca noastră îndreptată împotriva pretențiilor abuzive ale jurisdicției domeniului din Cîmpulung, cît și pretențiile noastre asupra dreptului crîșmăritului și al propinației².

În apelul ce l-am înaintat am cerut guvernului din Lemberg să acorde comunității libere a ocolului Cîmpulungului Moldovenesc exercițiul jurisdicției dominicale, precum și folosirea crîșmăritului și a propinației, sau cel puțin să-i rămînă deschisă calea justiției în amîndouă privințele.

Dar cu toate că acest apel a fost înaintat în luna octombrie 1846, pînă acum nu s-a întreprins nimic. Am rămas astfel tot despuiți de pămînturile noastre și de avutul nostru, și împiedicați pe nedrept în folosirea celor mai productive resurse de trai și sîntem lăsați pe seama bunului plac al opresorilor noștri, pentru care nu există nici lege, nici constituție, fiindcă Dumnezeu e sus și Parlamentul departe de noi.

M-am simțit obligat să aduc la cunoștința Ministerului de Interne această situație ilegală și nedreaptă din patria mea și sper cu toată încrederea că voi primi de la el îndreptare și satisfacție. Dar nenorocirea noastră e atît de nemărginită, iar batjocorirea dreptului și a umanității pe care o îndură de atîția ani sârmana mea țară nu-și găsește pereche în vastele provincii ale Austriei, ba chiar în toată lumea civilizată, încît Onoratul Parlament se va vedea îndemnat desigur a interveni în acest caz, acordînd riguroasă dreptate.

Drept aceea cu onoare rog Onoratul Parlament să binevoiască să cerceteze — dacă nu printr-o comisie specială — multiplele nedreptăți care ni s-au făcut și să le pedepsească cu asprime; de asemenea să ceară înaintarea tuturor actelor și a dispoziției ministerului și să insiste asupra unei rezolvări grabnice a problemelor noastre în conformitate cu dreptul pe care se bazează ele și cu demnitatea unui stat constituțional și liber. Îndeosebi trebuie să cer insistent ca să se dispună retrocedarea imediată a proprietăților noastre particulare și comunale, a atenanțelor, drepturilor și averilor noastre mobile, și anularea jurisdicției și așa necompetentă a domeniului

Nenorocirea
noastră e
atît de
nemărginită...

Să se revină la
administrarea
autonomă

cameral şi a supunerii noastre faţă de puterea acestuia ; să se revină la
administrarea autonomă a Cîmpulungului, aşa cum a fost sub stăpînirea
turcească.

Viena, 20 septembrie 1848

Miron Ciupercovici, deputat în parlamentul austriac ;
Ilie Niculiţă, delegat ;
Vasile Ştirbul, delegat

Textul german

Hoher Reichstag !

In meiner Eigenschaft als Deputirter zum österreichischen Reichstage halte ich es für meine heilige Pflicht, für mein Heimatland, den Bezirk Moldauisch-Kimpolung in der Bucovina, die Stimme zu erheben, und vor den Vertretern des österreichischen Kaiserreiches der gerechten Klagen meiner Stammesgenossen gegen die brutalen Unterdrückungen der politischen Verwaltungsbeamten ein getreuer Dolmetsch zu seyn.

Die Gemeinden des genannten Okols (Bezirk) Kimpolung, Sadowa, Fundul Moldowi, Czokanesti, Iakobeny, Dorna Watra, Kandreny, Poiana Stampi, Schara Dorna, Vale Putna und Poschorita blieben, als die ottomanische Pfore die Bucovina im Jahre 1777 an Österreich abtrat, als welche sie schon von den früheren moldauischen Fürsten behandelt wurden, sogenannte Reseschen- oder Freisaszen-Gemeinden und im Besitze ihrer eigenthümlichen Gründe, Waldungen, Wiesen und Weiden, so wie im Genusse des Mühl- und Schank-, des Fisch- und Jagdrechtes, dann der Mauthfreyheit für die eigenen Produkte innerhalb der Grenzen unseres Bezirkes.

Wenn irgent ein Volksstamm schon ein natürliches Recht auf den Boden, dem er entsprungen, besitzt, so ist es der unserige, welcher, in die höchsten Gränz-Gebirge verwiesen, in seinen Thälern kaum der Sonne ansichtig wird und selten den Hafer reifen sieht, daher lediglich auf die Viehzucht und die Jagd, ihm unentbehrlich gegen die vielen reizenden Thiere, beschränkt ist und dazu eines weiteren Gebiethes bedarf.

Es wurden auch unser Grundbesitz und die freie Ausübung aller sich darauf beziehenden Rechte von unseren Vorältern und von uns selbst ungestört ausgeübt, ja selbst von den Behörden anerkannt und erst seit dem Jahre 1836 erlaubten sich die Beamten der benachbarten Cameral-Herrschaft Kimpolung widerrechtlich Eingriffe in unser Eigenthum, die seit der Ankunft des Cameral-Mandatars Strohmayer in die härtesten Bedrückungen ausarteten.

Man fing an, uns, was wir nie waren, als Unterthanen der Herrschaft Kimpolung und diese als Obereigenthümerin anzusehen ; man nahm uns

unsere Wälder¹ für die genannte Herrschaft und den eigenen Vortheil der Beamten; man beraubte uns unserer Gewehre, infolge dessen unsere Herden unbeschützt von den wilden Bestien zerfleischt werden; man entzog uns unsere Rechte, indem man die Jagdbarkeit, das Mühl- und Schankrecht für die Herrschaftsbeamten verpachtete.

Da die Freysassen des Kimpolunger Okols zu den ärmsten Menschenklassen gehören und die Weide und das Holz ihrer Wälder nicht entbehren können, so gab dieses den Kimpolungern Cameral-Beamten die Gelegenheit mit systematischer Härte aus dem Titel von Waldschäden uns auszulpündern und unsere Habe aller Art in Wägen nach Kimpolung zu überführen.

Es hiesze die Geduld des hohen Reichstages ermüden, wollte ich alles Unrecht aufzählen, was an uns verübt worden; allein nicht verschweigen kann ich die qualvolle Erinnerung an alle die Menschheit entwürdigende Schmach, mit welcher jene Büttel gegen so viele von uns ohne Rücksicht aufs Alter und Geschlecht bei jedem Anlasse und ganz besonders dann, wenn auch sie Rechte haben und behaupten wollten, mit Kerker, öffentlicher Arbeit und mit den empörendsten Misshandlungen verfahren, gegen uns, die alle Ursachen hatten, das türkische Joch zurückzuwünschen und uns dennoch in der Hoffnung auf eine bessere Zukunft als die treuesten Unterthanen Österreichs erwiesen.

Als solche haben wir in den Jahren 1842 und 1843 und endlich unterm 25. July 1844 Allerhöchsten Orts Beschwerden überreicht und besonders in der letzteren unsere eigenthümlichen Verhältnisse geschildert, unsere Rechte, und unsere vielfachen Beschwerden umständlich nachgewiesen, daher ich auch mir erlaube, von derselben einen Abdruck dem hohen Reichstage in A/ zu überreichen, damit Hochderselbe sich von dem Unglaublichen so unter dem früheren Absolutismus Österreichs ereignen konnte, überzeugen möge.

Diese Beschwerde, worin wir um die Erhebung dieser Bedrückung eine unpartheische Kommission, um Schutz unserer Person und unseres Eigenthums gegen weitere Misshandlungen und Eingriffe, um die Amtssuspension und Abstraffung Strohmayers wegen Miszbrauch der Amtsgewalt, Betrügereien, Unterschlagung unseres Gemeindesiegels und (unserer) Urkunden, dann wegen öffentlicher Gewaltthätigkeit gebeten hatten, hatten keinen wesentlichen Erfolg; im Gegentheile erlaubten sich die Kimpolunger Cameral-Verwaltung und ihre Beamten neue Gewaltthaten und Misshandlungen, die wir Seiner Majestät unterm 10. Februar 1845 zur Kenntniss brachten.

Endlich unterm 7. Jänner 1845 erhielten wir eine Vorbescheidung des k.k. Kreisamtes zu Czernowitz, mittels welcher uns über einige Punkte die Untersuchung versprochen, über andere dieselbe und die obrigkeitliche Amtshandlung demselben Cameral-Wirtschaftsamte, gegen welche ja eben die Beschwerdepunkte gerichtet waren, aufgetragen wurde.

Von dem unveränderlichen Gedanken ausgehend, in welchen sich das Kreisamt einmal festgerannt hatte, nämlich dasz wir ohne weiteres Un-

terthanen des Kimpolunger Wirtschaftsamtcs seien, ward uns aufgetragen vor demselben — dem Richter und Geklagten in einer Person — zu erscheinen und geziemend Rede und Antwort zu geben. Es musz dieser Vorgang zu sehr allen Begriffen von Recht und Billigkeit Hohn sprechen, als dasz wir nicht abermals unterm 30. März 1845 Seine Majestät um den aller höchsten Schutz hätten anfehlen sollen, indem wir baten, dasz eine unpartheiische Kommission unter der Leitung des rechtschaffenen und mit unseren Verhältnissen vertrauten Lemberger Kreishauptmann Mühlbacher unsere Bedrückungen und vorzüglich den Umstand, dasz wir keine Unterthanen sondern Freisassen sind, erhebe, und dasz uns unsere widerrechtlich gepfändete Habe sogleich erfolgt werde [=ausgefógt werde].

Ein neuerlicher Erlassz des Kreisamtcs vom 19. November 1845 belehrte uns, dasz über die einzelnen Beschwerden Untersuchungen theils eingeleitet, theils abgefóhrt und, was wir nicht wussten, die Entscheidungen hierüber hinausgegeben worden seien, endlich wies uns das Kreisamt mit unserer Beschwerde gegen die ungebührliche Anmaszung der Gerichtsbarkeit von Seiten des Cameral-Wirtschaftsamtcs, so wie mit unseren Ansprüchen auf das Schank- und Propinationsrecht ab.

In dem dagegen ergriffenen Rekurse baten wir das Lemberger Gubernium, der freien Gemeinde des Moldauisch-Kimpolunger Okols das Recht der Dominikal Jurisdiktion, dann das Schank- und Propinationsrecht zuzuerkennen oder ihr wenigstens in beider Beziehung den Rechtsweg vorzubehalten.

Allein ungeachtet dieser Rekurs bereits im Oktober 1846 gebracht wurde, ist doch bis zur Stunde nichts veranlaszt worden : Noch immer sind wir unseres Grundbesitzes, unserer Wälder, unserer Rechte, unserer Habseligkeiten beraubt und in 'der Ausübung unserer ergiebigsten Nahrungsweise widerrechtlich beschränkt, noch immer der Willkür unserer Bedrücker, für die es wie kein Gesetz so keine Konstitution gibt, preisgegeben, denn Gott ist hoch und der Reichstag fern von uns . . .

Ich fand mich nun zwar verpflichtet, diesen gesetz- und rechtlosen Zustand in meinem Heimatslande dem Ministerium des Innern zur Kenntnis zu bringen und hoffe zuversichtlich von daher Abhilfe und Genugtuung ; allein unser Elend ist so maszlos und die Verhöhnung alles Rechtes und aller Menschlichkeit, unter der mein armes Land schon so viele Jahre schmachtet, steht so enizig da in Österreichs weiten Ländern, ja in der ganzen Zivilisation der Welt, dasz sich der hohe Reichstag gewisz berufen finden dürfte, in diesem Falle, selbst strenge Gerechtigkeit ühend, einzugreifen.

Demnach erlaube ich mir die Bitte zu stellen :

Der hohe Reichstag geruhe, wenn nicht durch eine eigene Kommission, die uns zugefügten vielfachen Unbilden zu untersuchen und strenge zu ahnden, auch sich die sämtlichen Akten und die Verfügung des Ministeriums vorlegen zu lassen und auf eine schleunige sogestaltige Erledigung unserer Angelegenheiten hinzuwirken, wie sie das ihnen zugrunde liegende

Recht und die Würde eines freien konstitutionellen Staates erheischt, namentlich aber musz ich dringend um die Verfügung bitten, dasz uns unser Privat- und Gemeindecigenthum, unsere Anliegenschaften, Rechte und Fahrnisse sogleich zurückgestellt, so wie jeder der ohnehin nicht kompetenten Unterthänigkeit und Jurisdiktion gegen die Cameralherrschaft Kimpolung enthoben und Kimpolung wieder ganz und allein für sich unabhängig wie unter der türkischen Regierung verwaltet werde.

Wien, den 20. September 1848

Miron Cziperkowitz, Reichstagsabgeordneter.

Ilie Nikolitza, Gemeindepütirter.

Basilius Styrbul, Gemeindepütirter.

■ Textul german la Teodor Bălan, *Din istoricul Cîmpulungului Moldovenesc*, București, 1960, p. 322—330. Traducerea noastră prezintă deosebiri față de traducerea lui T.B.

■ 1. Acest text figurează în traducerea lui T. Bălan; reiese că a fost omis din neabăgare de seamă la culegerea textului german, în ediția din 1960. De aceea i-am păstrat traducerea între paranteze. 2. Drept de desfacere a băuturilor pe moșie.

Iunie — august
„Împreună
lucrare pentru binele obștesc“

Activitatea
revoluționarilor moldoveni

„UNIRE ȘI BĂRBĂȚIE“

175

APELUL REVOLUȚIONARILOR AFLAȚI ÎN BUCOVINA CĂTRE LOCUTORII
MOLDOVEI ¹

Fraților !

Dumnezeu au auzit plingerile Moldovei și au ridicat palma sa răzbună-
toare asupra dușmanului nenorocitei noastre patrii ! Acum tronul lui
Mihail Sturza se clatină ca o frunză bătută de furtună și în curînd acel
tron, cuibul nelegiuirilor ce au năvălit pe biata țeară în vreme de 14 ani,
acel tron sprijinit cu arma corumperii și cu topuzul² tiraniei se va preface
în pulbere ! Nădejde bună dar, fraților ! Nădejde și unire, căci atunci numai
Dumnezeu va împlini dorințele noastre cînd va domni între *toți locuitorii*
Moldovei frățiea care dă putere popoarelor asuprite și *curățenia cugetului*,
care duce pe calea faptei bune și a izbindei !

Nădejde
și unire

Voi, boerilor

Voi, boerilor, care aveți parte de toate bunătățile, gîndiți la sfînta dato-
rie ce vă leagă cîtră patria voastră, care v-a inzestrat cu averi și cu cinstiri.
Gîndiți la soarta nenorocită a poporului și vă grăbiți a-i da mina de aju-
tor, pentru ca să dovediți atît lui, cît și Europei, care vă privește, că
sînteți îndemnați de dorul binelui obștesc, ear nu de interesuri particulare !
Gîndiți că acum a răsărit în lume falnicul soare al libertății și că mare crimă
ați făptui dacă ați închide ochii voștri la razele-i mintuitoare astăzi, cînd
toate națiile se deștept la lumina lui. Nu vă lăsați dar a fi înșălați prin
cuvinte de împăcare cu Mihail Sturza, cu acel vrăjmaș încoronat ce nu
ține la domnie decît ca la un izvor de îmbogățiri nelegiuite, căci însăși acele
propuneri de împăcare dovedesc slăbirea lui și puterea voastră !

Voi, locuitorilor
săteni,

Voi, locuitorilor săteni, pentru care se pregătește un viitor frumos și
fericit, nu vă înspăimîntați de îngrozirile ce cearcă a vă mai face *ticdloșii*

622

vînduși Ocîrmuirei. Nu dați ascultare minciunelor nerușinate ce împrăștie vodă prin țeară pentru ca să vă sparie, să vă întunece ochii și să ațîțe în voi patimi rele și dușmănești. Aveți toată nădejdea în Dumnezeu, care vă ocrotește și care în curînd vă va scăpa de toate nevoele voastre, și de sin-teți creștini, de sin-teți oameni cu durere, dați mîna cu acei ce au pătimît pentru binele vostru și care earăși pentru binele vostru sint gata a se jertfi !

Voi toți, fraților din Moldova, în care ȕurge singe de român, ȕintiți mințele voastre la viitorul patriei, la soarta copiilor și a strănepoților voștri, care atîrnă acum de voi, și împreunați cu toȕii glasurile într-un singur glas ca să ziceți cu bărbăție : „Nu ne împăcăm cu Mihail Sturza, dușmanul românilor !

„Nu ne împăcăm cu un domn care ne-au prădat țeara și au adus-o în ticăloșie !”

„Nu ne împăcăm cu un domn care au călcat legile cele mai sfinte a Mol-dovei în interesul său !”

„Nu ne împăcăm cu un domn care au schingiuit ca un tigru pe copiii și pe fraȕii noștri pentru că ei au cerut îmbunătățirea și rădicarea patriei noastre !”

„Nu ne împăcăm cu un domn care au prefăcut în călăi pe însuși fiii săi pentru osînda noastră !”

„Nu ne împăcăm cu un domn care au poroncit uciderea între fraȕi de același singe, de același nume și de aceeași lege !”

„Nu ne împăcăm cu un domn fără iubire de patric, fără respect de ome-nire și fără frică de Dumnzeu !”

„Să cadă dar răul Moldovei, Mihail Sturza, pata neamului său !”

„Să cadă reimpins din toate părțile de hula lumii întregi și să fugă din țeara noastră, alungat de blestemul poporului ce au nenorocit într-un șir necurmat de 14 amari de ani !”.

Dar ! să cadă, căci ceasul sfintei dreptăți au sunat, căci Dumnezeu in-suși au hotărît osînda lui Mihail Sturza, pentru ca el să slujească de pildă tiranilor ! Să cadă fiara încoronată, care suge singele cel mai bun al țării, și să-și pearză pentru totdeauna tronul ce au necinstit prin faptele sale, patria ce au împins-o fără milă în prăpastie și averea nenumărată ce au adunat prin nenumărate nedreptăți, și care singură îl mai ține încă lipit de pămîntul nostru !

Amar deci de acei orbiți trădători, care vinzîndu-și cugetul, ar cuteza să-i de ajutor în preajma Moldovei întregi, care strigă în protiva lui ! Amar de acei ce s-ar face mîrșavele instrumente ale celor de pe urmă a lui nelegiuiri și s-ar îndupleca a unelti, sub numele lor, cumpărări mincinoase de moșii domnești ! . . .

Trăsnetul cerului și brațul puternic a naȕiei sint gata a cădea pe dinșii ca pe niște șerpi otrăvitori, căci acele averi răpite de vodă sint ale țării și ale țării trebuie să rămîie !

Fraților, încă o dată vă strigăm : *unire și bărbăție* ! Accste simȕiri să vîeze necontentit în inimile voastre, pentru ca, sprijiniți unii pe alȕii, să

Voi toți, fraților,
ziceți :

„Nu ne
împăcăm
cu Mihail
Sturza ...”

„Avem dreptul
de a face
îmbunătățiri
în țeara noastră,
căci
sîntem stăpîni
pe pămîntul
nostru!”

fim un milion și jumătate de glasuri carele să putem zice hotărît acelor ce
ar căta să ne pearză : „Noi sîntem români și ca români avem drepturile
noastre, pe care le vom apăra și le vom sprijini !”

„Avem dreptul de a face îmbunătățiri în țeara noastră, căci sîntem
stăpîni pe pămîntul nostru !”

„Avem dreptul de a ne uni în protiva unei Ocîrmuiri mirșave și asupri-
toare și a scăpa patria noastră din ghiarele ei !”

„Cauza noastră este sfîntă ! Cugetul nostru este curat ! Dumnezeu este
cu noi !”

(Iscăliți :)

Costachi Negri, Alecu Cuza, Vasili Alecsandri,
Iancu Alecsandri, Petrachi Cazimir,
Costachi Cazimir, Vasili Cantacuzin,
Gheorghe Cantacuzin, Toader Sion,
Iorgu Sion, Lascăr Roseti, Iorgu Radu,
Zaharia Moldovanu, Manolachi Costachi,
Alecu Rusu, Ioan Curius, Neculai Ionescu,
Grigorie Balș¹

■ B.A.R., F. vol. 408/1848, Publicată în *Anul 1848*, I, p. 457—459.

■ 1. F. vol. 408 bis/1848, care reprezintă o altă versiune, ușor diferită de cea reprodusă de noi,
nu are indicații semnatarilor; în schimb poartă data : „Iuni 1848”;

176

CĂTRĂ ROMÂNII DIN MOLDOVA

Pînă cînd tot în robie, pînă cînd să mai trăim ?
Printr-un vinzător de oameni, legi și drit să prăpădim ?
Pînă cînd din trîndăvie n-om cata să ne trezim ?
Pînă cînd a țării drituri n-om putea să le păzim ?
Pînă cînd în pradă țara și pe frați îi vom lăsa ?
Pînă cînd cel făr-de-lege după plac ne v-apăsa ?
Pînă cînd păstra-vom pata numelui cel românesc ?
Pînă cînd vom pleca gîtul giugului cel tirănesc ?
Pînă cînd tot de răbdare cu răbdare să vorbim,
Și spre-a noastră grea rușine unui hoț să ne robim ?
Fraților ! s-au șters rușinea și simțirea dintre noi ! ?
Lumea strigă într-o gură că trăim ca niște boi.
Fraților ! simțiți că hoții, hoții ! ni-au încălicat !
Și supt hoți a geme astăzi nu-i rușine și păcat ?
Fraților ! vă vine ceasul, întru care s-arătați,
Că sînteți români de sînge, că sînteți și voi bărbați !

Ca strămoșii în unire, hai și noi să ne sculăm !
 Și din mîrșava robie pe tot neamul să-l scăpăm !
 Ca strămoșii în vechime într-un gînd să ne unim,
 Și așa pe hoțul țării ca pe-un hoț să-l biruim.

■ B.A.R., F. vol. XXX/195. Pe verso e tipărită poezia: *Bărbăția și Unire*;

„A NE ÎNȚĂLEGE CU TOȚII
 ÎN PĂȘIRILE TREBUINCIOASĂ . . .“

177

COMITETUL DIN CERNĂUȚI CĂTRE COMITETUL DIN IAȘI, CHEMARE

No. 1

Fiindcă, însfirșit, ni s-au făcut și noă împărtășire de cătră binegînditorii patrioți moldoveni din Iași despre a lor lucrări pentru folosul bietii năcăjite țări și ne-au dat prin aceasta dovadă că vor a-și uni mișcările cu ale noastre, asămînea fiindcă noi sîntem pătrunși, precum și pururia am fost de trebuința, acum mai mult decît în oricare altă vreme, de o înțelegire între toți și de o frățască unire, a căria lipsă după faptele trecute au adus Moldova în ce de pe urmă stare de ticăloșie, apoi noi gios iscăliții ce facim parte din patimașii tuturor urgiilor cunoscute, deși am fost oarecum depărtați de oricare lucrare ce s-au făcut în țară și, prin urmare, ni-am văzut siliți prin asămînea lepădare a hotărî și noi sînguri ceea ce ni-au însuflat dureria și inima noastră pentru maica țară, totuși am priimit cu ce mai adînc simțită bucurie această apropiere și ajutor a fraților noștri din țară în priviră obștescului bine; — și, însuflați de asămînea simțiri, precum și în numele multelor chinuri și primejdii prin care am trecut, facem frățască chemare cătră șasă din numărul acelor moldoveni ce în țară au apucat cauza nenorocitei patrie cu inimă de adevărați și vrednici bărbați români spre a veni aici cătră noi în zăce zile a ne înțelega cu toții în pășirile trebuincioasă și potrivite, unde, împreună fiind, cu agiutorul sfintei dreptăți în nedezbinare și adevărată frăție, să ne alcătuim întru deopotrivă mișcare de patriotism și datoare jărtve, ca să putem agiunge cu îndoită tărie la sfîrșitul ce astăzi tot românul trebuie să dorească, adecă scăparea maicii țări din atîta gre și robită nevoie.

Nu vom păși spre nici o lucrare fără ei și cu nerăbdare vom aștepta termenul ce nu noi, dară grabnicile pasuri ale vremii îl aduc.

Rugăm ca aceasta a noastră chemare să fie privită de cătră frații noștri din Moldova cu cuvenita ei vrednicie, unde nu iarăși din o nenorocită deosebire și dezbinare să nască răul mai mult pentru biata țară și unde iarăși nu ca iubitorii de patrie bărbați ce sînt acum în Moldova, cu nesocotire aruncîndu-ne cerirea de împreună lucrare pentru binele obștesc, să ne

Împreună fiind
 „întru
 deopotrivă
 mișcare de
 patriotism“

aducă acolo unde a ne da cuvenit prilej de a lucra și noi în parte-ne, precum ne-a năstăvi¹ providența, cătră care de pe urmă urmare sîntem cu toții într-un singur glas nestrămutat hotărîți.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/1 (autograf C. Negri). Publicat de Teodor Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina. 1848*, Sibiu, 1944, p. 54–55.

■ 1. Îndemna, inspira;

STĂRI ȘI FAPTE ÎN MOLDOVA... VENIREA COMISARULUI PORȚII

178

COMITETUL DIN IASI CĂTRE CEL DIN CERNĂUȚI

Nr. 3

Fraților,

1848 Iuni 15 Iași

De la Talaat
Efendi,
comisarul
otoman ... :

Lucrările ce am mai făcut aice în urma celor încunoștiințate prin adresa cu nr. 2 sînt următoarele :

După voia ce am luat de la Talaat Efendi, eri la 14 a următoarei, am strîns toată boierea la Ecs. Sa, avînd în frunte pe Preașfințitul mitropolit cu arhieriei eparhioți și titulari, am fost bine priimiți, arătîndu-ni destulă dragoste și bunătate. Ni-au făcut cunoscută poronca ce are, care fiind slobozită după raportul trimis de aice, că adică am fi avînd duh de revoluție, îl însărcinează ca să lucrezi împreună cu Gheneral Duhamel spre potolirea revoluției.

Dar noi i-am dat destule încredințări că nici decum asămineț cugetare nici am avut, nici are nimine, decît numai oborîrea domnitoriului carile iaste numai singur pricina nemulțămirii țării. Din pricinile cuprinsă în memoarul ce i-am dat¹ alăturat cu jaloba, de care v-am înștiințat și pe care au priimit-o cu mulțămire și au făgăduit că cu raport din partea sa le va trimite Înaltei Porți cu arătare dorințelor noastre, încredințîndu-ni îndestul că vom fi sprijiniți în dreptile noastre cereri.

După care urmiază ca noi să rămînem liniștiți, așteptînd rezultatul după poronca ce-i va veni de la Poartă.

Știri
din Țara
Românească

De la Valahiea am luat știință după ștabela venită eri noapte că la 11 Iuni au intrat în București Iancul Bibescu în capul a 15 000 panduri olteni care, unindu-să și cu meliția, au iscălit Vodă constituția propusă. Au schimbat Ministeriul cu ministre noi și cu aceste Vodă au rămas domn avînd piste tot oștiri de 30 000. Gheneral comandant rusăsc, cu toată suita lui, au fugit în Focșanii Moldovei, unde așteaptă oaste rusăscă, care să și

zice că ar fi trecut pe la Leova cinci polcuri cavalerie ruscă din oastea adunată în dreptul Leovii.

Aceste, fraților, împărțându-li dumv., vă facem cunoscut că den toate împregiurările trebui a fi liniștiți, așteptînd dezlegarea Înaltei Porți către Talaat Efendi, ca să-i dăm cu desăvîrșire dovadă despre cel adevăratul răport a domnitoriului.

Ceea ce iaste mai de înăsămnat că, în voroavile ce am avut cu Talaat Efendi, i-am propus ca să trimitem o deputație din parte noastră la Sultan. Ni-au răspuns că aciasta iaste o măsură din aceli mai nimerite fiind acolo mîntuire noastră la părintele nostru, și așa noi acum ne îndeletnicim întru aceasta și fără prelungire vom și porni bărbați dintre noi cari să vor socoti destoinici pentru o asemine misie și pentru aceasta trebuie a ne purta înță-lepțăște ca să agiungem la țelul dorit. Iar mai pre larg de toate veți lua cu lămurire știință de la Dulcescu, carile înadîns vine la dvoastră spre aceste.

Despre
o deputație
moldoveană
la Sultan ...

N. C a n t a l o g., G r i g o r i G h i c a h a t m a n

G r. C u z a, S i o n s păt a r, ... (?)

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/8; confruntat cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 66–67.

■ 1. Vezi în *Anul 1848*, I, p. 525–539 (Memoriul remis comisarului Sublimei Porți, Talaat Efendi, de către mitropolitul Moldovei, Meletie, și boerii țării).

„ÎN RĂZBOI DECLARAT CU TIRANUL...”

179

ANASTASIE PANU, DE LA HUȘI, CĂTRE LASCĂR ROSETTI ȘI GH. SION, LA CERNĂUȚI

iulie 4, 1848 Huși

Amice scumpe și mult dorite!

Cum ț-o i scrie ace bucurie mare sămțită în sufletul meu la primiria, la cecetiria scrisoaria-ți. O! Lascarachi! ar trebui să să vediască ochilor, aceia ce adînc simte omul în lăuntrul, ar trebui să vadă amicul aceli sentimente, să le pipăe, cari să nasc în uspinuri și nu pot a să rosti decît prin o doreri vărsată în oftări! Nu știem unde sînteți. Eu rătăcind, proscris, am putut eși la lumină după ci generalul Diuhamel au poroncit contenirea ares-tuirilor. Au contenit atunce persecuțiile în ivală. Am scris d. Alecsandri o scrisoare, alăturîndu-i și un articol numit „Fălcu”¹. Oari l-au primit? încă de la *mai* l-am trimis.

Persecuțiile
au contenit : : :
în aparență

Vai, tristă e Moldova din ziua ace fatală de cînd prin durerile voastre aț-vrut să o răscumpăraț de la păcat. *Ce gîndesc oamenii la noi să facă?*

Nimică!!! Căci ci oameni mai sînt în țară ca să poată face. Huet, sgomot, vorbe multe în cabinet. Și afară, jalbe la Talaat Efendi, cele mai multe pentru banii ce le-ar fi luat Mihalachi Sturza. *Iată totul!* Locuitorii, indifeerenți, ca purure, la soarta noastră transportează în liniște armia rusască în Eși și la Birlad.

Aștept ...
ciasul acel
solanel...
al pătîmirii

O! gre esti soarta me, dorințele mele să să-ntovărășască cu voi, și nu știu, nu pot să fac nimică. Cunoști, scumpule Lăscărachi, senceritate me, arată-m te giur chipurile ca să pot face și eu ceva. Ah! la 29 mart eu am rămas de o parte! Am dat hîrtie în terminele celi mai energice la Talaat Efendi pentru arestuiria me în cazarmie, am scris că țara au îngenunchet supt sarcina abuzurilor, am arătat arbitrarietățile, nelegiuirile cu care ti-au disființat dintru ce mai legală *alegire* și cum s-au poroncit alegiria unăi alte persoane, instrument orb a voinților guvernamentale. În cîntă mulți că asămine hîrtie mă va pune supt baioneti; aștept dar ciasul acel solanel în carile voi zice și eu, am pătimit ca voi! Mă apasă mult nelucrare! O! Cum fug de mine, cum mă ocolesc oamini domnești! Eu le strig ca și Grațian goluasul² disgrasiat de împăratul Romăi, că una din singularitățile vieții mele esti a fi în război diclarat cu tiranul și a trăi încă.

Pentru
binele și
soarta Moldovei

Te îmbrățoșăz, iubite, cu lacrimi și suspinuri. O! dei ceriul să te vadă în patrie cu soarta ce ți să coveine! Ți-ai scris numile amice în paginile nemuririi! Proscris iera și rătăce și acii bărbați ai Jirondei, dar cit e de glorios numile lor astăzi! Ei nu avea cu sine un genie ce moare căinînd geniul său! dar voi îl aveți, fraților; Alecsandri, ce de mult își scrisă numile pentru posteritate acolo, e cu geniul și elocvența sa! Cu voi esti și tînărul nostru Berangc[r], Siniaș³ cel original! Ca Roma, maica noastră încinsă pe pericole, Moldova vă privește pe muntele Apenin rătrași de a lucra în binele și soarta ei.

Adio, iubite! Am scris poate mult! Capul mi să învîrtește. Adevărat frate pînă la moarte

A n. P a n u

Amice Sionaș!

Oare cînt(i) tu vrodată pe Elenusa ta că purure rezisă în versurile ce faceți, cu mai mare sentiment decît acela pe care simte inima me cetînd scrisorile a doi scumpi amici cari ș-au mai adus aminte de mine! Arta țe mare, și florile Olimpului le presuri cu îmbelșugare, și din aceia numai eu nu pot a te ajunge în rostirea sentimentului cari deopotrivă mă împătîmește.

Vă scriu rapide, căci omul ce duce scrisorile stă călare înaintea-mi și le ceri neîncetat.

N-am primit nimică prin ispravnicul Lăscărache. El esti mai vil⁴ decît fratele său și mai tărîtoriu decît Alecu comardineriul cătră Mihalachi Sturza, și cum mi-ar fi dat mie vreo scrisoare? Articolul „Fălcu”⁵ trimis lui Alecsandri arată faptele lui Lăscărachi Mihalachi.

Frate, te rog, spuneți-m ce trebui să fac, eu nebunesc șazind așa în nelucrare.

Îmbrățișări tuturor acelora ce cunosc.

Adevărat amic

P a n u

[Adresa] Monsieur Monsieur Lascar Rosetti, docteur en Droit etc.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/37.

■ 1. Vezi Supra, doc. 98, V. Alecsandri, *În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu*, punctele 3, 22 și 32 despre silnica îndepărtare a lui L. Rosetti, deputat de Fălciu, din Obșteasca Adunare. 2. Din Galiia. 3. Sionaș (?), Gh. Sion. 4. Josnic (franc.). 5. Vezi nota 1.

UNIREA MOLDOVEI
CU ȚARA ROMÂNEASCĂ – UNICUL SCOP
CE TREBUE SĂ-L URMĂRIM ACUM

180

C. HURMUZACHI, DE LA DUMBRĂVENI, CĂTRE LASCĂR ROSETTI, LA CERNĂUȚI

Iubite Lascăr,

Dumbrăveni, 15/27 iulie 1848

Din șase părți diferite, din șase izvoare demne de crezare aflu că rușii au primit ordin să părăsească Principatele, că cei din Bîrlad au și plecat, iar cei din Iași se retrag astăzi, că Melech¹, care i-a adus în țară, a hotărît să-i întovărășească, temindu-se de mînia Semilunei, iar Duhamel pleacă la băi etc.

Știri
optimiste ...

Constituția munteană ar fi fost aprobată de către Soliman pașa care a sosit la Galați, și a primit foarte bine o delegație munteană; s-ar fi adus obiecții numai față de înființarea gărzii naționale și emanciparea țăranilor. În afară de pașa Soliman, a sosit la Galați și Rifaat pașa, comandantul celor 3 000 de turci intrați în Moldova, care stau cantonați încă lângă Galați, și Emin Efendi, primul dragoman al Porții. Acolo se găsește și Talaat Efendi, care este așteptat să se întoarcă astăzi la Iași.

Se vorbește că Melech merge în Basarabia. Acum ori niciodată a sosit timpul să facem ceva, să obținem ceva important. După părerea mea, unicul scop ce trebuie să-l urmărim acum este unirea Moldovei cu Țara Românească sub aceleași instituțiuni și în aceleași condițiuni, ceea ce s-ar putea realiza ușor. *Săpientii puca*². Vino îndată la Tișăuți. Trebuie să stăm de vorbă. Negri, Vasile Alecsandri, Petrache Cazimir, Cuza și frații mei să vină cu

În scopul unirii—
întîlnire secretă
la Tișăuți ...

tine. Dacă fratele meu George lipsește, să vină cel puțin Alecu. Am să vă comunic lucruri importante, foarte importante și urgente. Am primit chiar însărcinare să vorbesc cu voi. Veniți deci neîntârziat și anunțați-mi sosirea voastră printr-un mesager.

Eu rămân la Dumbrăveni, ca să vă aștept sosirea la graniță. Cei cițiva boieri, care au mai rămas la Iași, au trimis turcilor la Galați scrisori de felicitare și au scuzat numărul redus de semnături din cauza arestului la domiciliu, ordonat de Melech, îndată după plecarea lui Talaat.

Lascar Bogdan a plecat la Galați cu această scrisoare, vinerea trecută.

Rămii sănătos și vino cel târziu luni dimineața. Atunci voi avea mai multe vești, pe care le voi primi duminică seara.

Adio, vechiul și credinciosul tău prieten

Constantin

Textul german

Dumbrăveni den 15./27. Juli 1848

Lieber Lascar,

Von sechs verschiedenen Seiten, aus sechs glaubwürdigen Quellen erfahre ich, dass die Russen Befehl erhalten, die Fürstenthümer zu räumen, dass die von Berlad bereits abgezogen sind, dass die von Jassi heute abziehen, dass der Melech¹, der sie ins Land gebracht, beschlossen hat sie zu begleiten, da er den Zorn des Halbmondes fürchtet, dass Duhamel eine Badereise unternimmt etc.

Die walachische Constitution soll von Suliman Pascha, der in Galatz angekommen und eine walach[ische] Deputation sehr gut aufgenommen hat, genehmigt worden seyn, blos, die Errichtung der Nat-Garde und die Emanzipation der Bauern soll beanstandet worden seyn. Ausser Soliman Pascha kamen in Galatz auch Rifaat Pascha, der Commandant der in die Moldau eingerückten 3.000 Türken, die noch immer bei Galatz kampiren und Emin Eff[endi] der erste Pforten-Dragoman. Dort befindet sich auch Talaat Effendi den man heute in Jassi zurück erwartet.

Es heisst allgemein, dass der Melech nach Bessarabien geht. Jetzt oder nie ist es Zeit etwas zu thun, und Grosses zu erlangen. Nach meiner Meinung wäre die Vereinigung der Moldau mit der Walachei unter den nämlichen Institutionen und Bedingungen, das Einzige was man jetzt erstreben sollte und nicht schwer erlangen könnte. Sapienti pauca². Komm gleich nach Techoutz. Wir müssen sprechen. Negri, Basil Alex[andri], Petraki Cazimir & Kuza und meine Brüder sollen mitkommen. Wenn mein Bruder George nicht da ist, so soll wenigstens mein Bruder Aleco kommen.

Ich habe Euch Wichtiges mitzutheilen, sehr Wichtiges, Dringendes.

Ich bin sogar beauftragt, mit Euch zu sprechen. Kommt also unverzüglich

und zeigt mir sogleich euere Ankunft durch einen Bothen an. Ich bleibe in Dumbrăveni, um euere Ankunft an der Grenze zu erwarten. Die paar Bojaren die in Jassi noch geblieben, haben Beglückwünschungsbriefe an die Türken nach Galatz geschickt und die geringe Anzahl der Unterschriften durch die von Melech, gleich nach Talaats Abreise verfügten Hausarresten entschuldigt. Lascar Bogdan ist mit diesem Papier nach Galatz gereist am vorigen Freitag. Leb wohl und komm längstens Montag früh, dan werde ich schon neuere Nachrichten haben, die ich Sonntag Abends bekommen muss.

Adieu Dein alter treuer Freund

C o n s t a n t i n

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/23. Originalul german confruntat cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 94–95.

■ 1. Mihail Sturdza. 2. *Celui care știe* [și sînt suficiente] *pușine*.

„UNIREA CU ORICE PREȚ“

181

DIM. CANTACUZINO, DE LA BAIA, CĂTRE LASCĂR ROSETTI, LA CERNĂUȚI

Baia 16 iulie 1848

Dragă Lascăr,

Potrivit promisiunilor mele vă trimit primele rînduri de aici. La granița moldoveană am fost primit cu sărutări de mîini și nici decum cu arme. În citeva zile sper să vă îmbrățișez pe toți în Iași. Am găsit mai multe scrisori de la Iași, ultima de la 14 iulie, cu următoarele știri :

1. Rușii, care sînt așezați în tabără în și lîngă Bîrlad și Tecuci, s-au retras la Leova. Tabăra de la Iași trebuia să fie ridicată ieri, și trupele să se retragă la Sculeni.

2. Motivul acestei neașteptate schimbări a politicii rusești a fost provocată de protestele, care se pare că ar fi fost făcute la Constantinopol pe lîngă Poartă de către ambasadorii Franței, al Angliei și al curților germane unite ale Germaniei.

3. Drept urmare a acestei categorice declarații din partea Puterilor și a Deputației muntene pe lîngă turci, un pașă a fost trimis la București și Poarta a emis o notă lui Duhamel, în care cere retragerea trupelor ruse și își asumă restabilirea ordinii în Principate.

Cele mai
noi știri...

4. Mihalache, la cererea turcilor, va fi păzit de către ruși, atîta vreme, pînă ce cei 2000 de oameni de trupe turcești vor ajunge în Iași. Cu toate acestea, corespondentul meu îmi scrie că Prințul e pregătit de fugă. Unde, nu se știe, eu cred că spre Rusia, ca să nu poată fi urmărit cu pietre.

5. Știrile despre multele arestări sînt minciuni. Aslan, Vasile Sturdza și încă mulți alții au fost în Grozești la fabrica mea de sticlă, unde nu a venit nici un rus. De asemenea nu sînt trupe nici la Bălțățești; doar cazaci la Neamț și Văratice, să prindă pe niște boieri care însă s-au ascuns în munți.

6. Pașa turc a fost primit sărbătorește de către o deputație munteană la Giurgiu. A acceptat toate punctele, afară de formarea Gărzii Naționale.

Acestea sînt cele mai noi știri, pe care le dețin din cele mai bune surse. Mîine mă duc la Bălțățești și de acolo la Grozești, să mă întîlnesc cu verii mei, cu Nicu Ghika la Comănești, și cu alți boieri. Acum nu ne mai rămîne de făcut decît să trimitem o deputație la București, la Pașă, ca să cerem

Pentru
grabnica
unire cu
Valahia

grabnica unire cu Valahia. Acest lucru ar trebui să-l faceți și voi, refugiații, printr-o cerere semnată de toți, în care să cereți intrarea voastră în patrie. Și noi vom cere, ca prim punct, amnistia pentru toți refugiații politici și deținuții de la mănăstiri. Împotriva unirii vor fi toți bătrînii, care vor să devie domni. În ceea ce mă privește, eu găsesc numai în unire asigurat viitorul țărilor noastre. Ca Rusia să nu-și mențină influența ei la noi, chiar prin turci, noi trebuie să reușim să obținem unirea cu orice preț, și înainte de orice să organizăm o forță armată de cel puțin 25 000 de oameni, așa încît să avem o putere de apărare a granițelor de cel puțin 90 000 de oameni, care să realizeze mai mult decît o gardă națională formată din evrei și străini împreună. Nu pregetați să trimiteți de grabă (cele stabilite) la București, eu voi face tot ce-mi va sta în putință, ca în cel puțin opt zile deputația noastră să pornească într-ocolo. Rezultatul îl voi comunica prin Hurmuzachi.

Unirea cu orice
preț

Trăiască
Daco-
România!

Trăiască Daco-România! Să se unească în curînd Bucovina, Basarabia și Transilvania cu noi.

Dacă împrejurările politice mă vor duce de la Bălțățești la Iași, voi scrie de acolo amănunțit.

Salută pe toți, la curîndă revedere în țara liberă.
Scriș în grabă.

Al tău, D i m i t r i

[Pe verso :] Dsale Domnului Lascăr Rosetti
la Cernăuți, în casa lui Al. Hurmuzachi, urgent.

Textul german

Lieber Lascar,

Meinem Versprechen gemäss richte ich die ersten Zeilen von hier an Euch.

Auf der moldauischen Gränze wurde ich mit Handkuss und nicht mit Waffen empfangen. In einigen Tagen werd' ich hoffentlich Euch Alle in Jassy umarmen.

Ich fand mehrere Briefe aus Jassy, der letzte vom 14ten July mit folgenden Nachrichten :

1. Die Russen, welche in und bei Byrlad und Tikutsch gelagert waren, sind bereits nach Leowa zurückmarschirt. Das Lager von Jassy sollte gestern gehoben werden und die Truppen sich nach Sculeny zurückziehen.

2. Der Grund dieser plötzlichen Veränderung der russischen Politik wurde hervorgerufen durch die Proteste, welche die Gesandten von Frankreich, England und den vereinigten deutschen Höfen Deutschlands in Constantinopel, der Pforte, gemacht haben sollen.

3. In Folge dieser kategorischen Erklärung der Mächte und der Deputation der Wallachen bei den Türken, ist ein Pascha nach Bukarest geschickt worden und die Pforte hat dem Dühamel eine Note erlassen, in welcher sie den Rückzug der russischen Truppen verlangt und die Aufrechterhaltung der Ordnung in den Fürstenthümern selber übernimmt.

4. Der Micl.alaky wird ebenfalls auf Verlangen der Türken solange von den Russen bewacht, bis die auf dem Marsche befindlichen 2000 Mann türkischen Truppen in Jassy anlangen. Jedoch schreibt mir mein Correspondent, dass sich der Fürst zur Flucht vorbereitet, wohin weiss man nicht, ich glaube nach Russland, um nicht gesteinigt zu werden.

5. Die Nachrichten über die vielen Arrestationen sind Lügen. Der Aslan, Basil Sturdza und noch mehrere Andre waren in Grosecshy auf meiner Glasfabrik, wohin kein Russe gekommen ist. Auch sind keine Truppen in Balsateschty, es sind nur Kosaken nach Niamtz und Waratiko, um einige Boyaren zu fangen, die sich jedoch in den Gebirgen versteckt haben.

6. Der türkische Pascha ist auf das feierlichste von einer Deputation Wallachen in Giurg[e]jowa empfangen worden. Er hat alle Punkte genehmigt bis auf die Bildung der Nationalgarde.

Diese sind die neuesten Nachrichten, die ich aus der besten Quelle erhalten habe. Morgen fahre ich nach Balsateschty und von dort nach Grosecshy, um mich mit den Vettern, dem Nico Gyka in Kumaneschty und anderen Bojaren zu begegnen. Uns bleibt jetzt nichts anders übrig als wie eine Deputation nach Bukarest an den Pascha abzusenden, um die schleunige Vereinigung mit der Wallachei zu verlangen.

Dieses solltet auch Ihr Flüchtlinge sogleich thuen mit einer Bitte von Allen unterschrieben, wo ihr den Eintritt in Euer Vaterland verlangt. Auch wir werden als ersten Punkt die Amnestie für alle politischen Flüchtlinge und Gefangene in den Klöstern verlangen. Gegen die Vereinigung werden alle

Alten sein, die Fürsten wollen werden. Ich für meinen Theil finde nur in der Vereinigung eine gesicherte Zukunft für unsre Länder. Da Russland nicht unterlassen wird, durch die Türken selbst seinen Einfluss bei uns zu behaupten, müssen wir die Vereinigung um jeden Preis durchsetzen und vor Allem eine Streitmacht von wenigstens 25.000 Mann Truppen organisiren, sowie eine Gränzschutzwache von mindestens 90.000 Mann, die mehr ausrichten werden, als eine Nationalgarde aus Juden und Fremden zusammengesetzt. Versäumt ja nicht sogleich nach Bukarest zu schicken, ich werde Alles aufbiethen, damit längstens in acht Tagen unsre Deputirten dahin abgehen. Die Resultate werde ich dem Hurmusaky mittheilen.

Hoch lebe Dako-Romanien! Möge recht bald die Bukowina, Bessarabien und Siebenbürgen sich uns anschliessen.

Wenn mich die politischen Verhältnisse von Balsateschty nach Jassy führen, werde ich dort recht ausführlich schreiben.

Grüsse Alle, auf baldiges Wiedersehen im freien Vaterlande. Flüchtig.

Dein Dimitri

Baia den 16./28. July

[Pe verso] Sr. Wohlgeboren dem Herrn Lascar von Rosetti
in Czernowitz, im Hause A. Hurmusaky, dringend.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/24. Textul german publicat în T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 96–98.

„LĂCUITORII ÎNCĂ AU SIMȚIT
CE POATE SĂ FIE BUN
PENTRU DÎNȘII...”

182

GH. DULCESCU, DE LA IAȘI, CĂTRE COMITETUL DIN CERNĂUȚI

Iași, în 17 iulie

Domnul meu !

„Soțietatea”
revoluționară
moldoveană,

Soțietatea de care v-am făcut cunoscut prin scrisoarea trecută că ar fi, secesistă în adevăr, compusă din mai mulți bărbați de merite, carii s-au pus în relații pînă acum și cu unile din ținuturi. Propaganda este începută afară de Capitală și prin mai multe politii. În miliție încă au vreo cîțiva ofițeri. Această soțietate are pregătită o proclamație către popor, precum și un proiect de constituție în conformitate cu a Valahiei.

După înțelegirea ce am avut cu unii din mădulari, propunându-le a intra în relație și cu d-voastră, mi-au arătat în privirea aciasta ce mai vie dorință și totodată m-au invitat chiar să vă fac cunoscut o asămenea pentru ca să putem lucra într-o unire. Așadar, ea așteaptă întru aciasta răspunsul d-voastră cit mai neîntârziat, nefiind timp de pierdut, și totodată voește a ști oficial de cele ce ați lucrat pînă acum, după care și ea vă va împărtăși pe ale sale.

Precum v-am mai arătat și mai denainte, Soțietatea aciasta fiind alcătuită parte din oameni ce să numesc în limba aristocrată din popor și fără de stare; prin urmare mijloacele de a putea realiza și sprijini lucrurile lor le lipsăsc mai de tot. Acum de-abia au început a face oarecare adunări bănești, dar și aceste foarte mici.

Eu din parte-mi vă fac cunoscut că după împuternicirea ce am luat de acolo n-am putut să fac nimic altă decît să agonisăsc făgăduințe de pe la unii și alții către carii m-am adresat. În acei ce avem nădejde nu i-am ntilnit pînă acum, fiind duși în toate părțile de frica colerei și numai aice am început a face ceva, care însă li foarte puțin. Aș dori dar să știu dacă împrumutul proiectat s-au adus în ființă sau nu.

Pentru rușii de la Birlad sînt mai multe scrisori aice și oameni ce le sprijinesc, că ei au trecut în Basarabia, încît să nădăjduiește că în curînd vom scăpa și de acei aflători în Capitală. Vodă s-au declarat că trece cu dinșii și încă de pe acum s-au început negocieri cu N. Rosnovanul, care este meni a-i fi următoriu!

Vestea că Constituția Valahiei s-au cunoscut de Poartă au produs în poporul de aice ce mai vie mulțămire, încît desigur îl vom ave în parte la cea dintîi încercare de a o proclama și la noi, asămenea și prin ținuturi. Lăcuiitorii încă au simțit și, spre dovadă că cunosc ceea ce poate să fie bun pentru dinșii, sînt cîteva conspirații asupra proprietarilor cu scop chiar de a-i ucide. Una din aceste și ce mai însămnată (fiindcă era într-însa cincisate) au fost cit pe ce să izbutiască la moșia Urecanii a fraților Catargiești. Însuși unul din d-lor mi-au istorisit-o. Și cu toate aceste partea ce mai mare din proprietari nu vor să înțeliagă nevoia ce urmiază pentru chiar interesul lor a le da de voe acum ceea ce odată vor fi bucuroși a țeda, cînd, din nenorocire, va fi tîrziu.

Al d-tale cu toată cîntea, D[u l c e s c u]

alcătuită
din „oameni
din popor“

Constituția
Valahiei
a o proclama
și la noi

„Conspirații
asupra
proprie-
tarilor ...“

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMXX/26; confruntată cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 99–100.

„CONSTITUȚIA VALAHIEI... ȘI
REUNIREA CELOR DOUĂ PRINCIPATE“

183

PETRE MAVROGHENI, DE LA IAȘI, CĂTRE COSTACHE NEGRI, LA CERNĂUȚI

Dragul meu Negri !

Iași, 19 iulie

Întilnirea mea cu d-l Dulcescu mi-a creat obligația de a-ți adresa prezenta pentru a te informa, în câțeva cuvinte, asupra tristei stări de lucruri de la noi. Treburile sînt mai grave ca oricînd și atît de încîlcite, încît este imposibil să le descurci. O parte din armată, cantonată la Birlad, a părăsit țara noastră pentru a trece din nou în Basarabia, fără ca noi să știm precis dacă restul va urma același drum. În ciuda zvonurilor acreditate care au circulat zilele trecute și potrivit cărora rușii primiseră ordinul de a evacua țara, tabăra de aici nu mișcă și noi vedem că ei iau chiar măsuri ce lasă să se prevadă o ocupație îndelungată. Pe de altă parte, se dau asigurări că rușii nu așteaptă decît venirea turcilor pentru a pleca. Totodată ni se dau asigurări că cei care au părăsit Birladul vor veni înapoi și că noi forțe, reprezentînd 60 000 de oameni, îi vor urma. Din toate aceste zvonuri rezultă că este imposibil să se știe adevărul.

„Dorința
unanimă
a partidei
noastre“

Noi, cei de aici, ne ocupăm cu crearea unui fond care să ne dea mijloacele de a acționa. Toată lumea e împrăștiată, dar sperăm să-i putem aduna aici în cîteva zile. Pentru moment, la Iași nu e decît Alekaki Mavrocordat, Chrisoverghi și cu mine. Vă anunț că dorința unanimă a partidei noastre este de a reuși să aibă pentru Moldova aceeași constituție care-i va fi aprobată Valahiei, așa cum și-au proclamat-o muntenii, și în același timp, reunirea celor două Principate sub aceeași cîrmuire. Acesta este singurul sens în care sîntem hotărîți să lucrăm prin toate mijloacele posibile. Nici o altă diversiune nu va putea să ne abată de pe acest drum. Fă cunoscut ceea ce-ți scriu tuturor fraților noștri de acolo, iar eu nu voi pierde nici un prilej de acum înainte pentru a-ți aduce la cunoștință cu regularitate toate demersurile și toate progresele pe care le vom obține. Dacă nu mi-ai retras încrederea voastră, pune-mă alături de voi în ceea ce credeți că e oportun, pentru ca să începem să acționăm odată în unire și înțelegere. Fără aceasta, nu vom duce niciodată nimic pînă la capăt.

Cu totul al dumatile, P. M a v r o g h e n i

Scuză-mi zîmăleala.

Se pretinde că Taalat Efendi sosește cit mai curînd.

Textul francez

Iassi, Juillet 19

Mon cher Négri,

Ma rencontre avec Mr. Doultchesko m'a engagé de Vous adresser ma présente pour Vous mettre au fait en quelques mots, de notre triste état de choses. Les affaires sont plus graves que jamais et d'une complication impossible à débrouiller. Une partie de l'armée campée à Berlad a quitté notre pays pour repasser en Bessarabie, sans que nous sachions positivement si le reste suivra la même marche. Malgré les bruits accrédités qui ont courru les jours passés, que les Russes avaient reçu l'ordre d'évacuer le pays, le camp d'ici ne bouge pas et nous les voyons même prendre des dispositions qui donnent à prévoir une longue occupation. D'une autre part on assure que les Russes n'attendent que la venue des Turcs pour nous quitter. On assure en même temps que ceux qui ont quitté Berlad vont rétrograder et que de nouvelles forces de 60 000 hommes les suivront. De tous ces bruits il résulte que la vérité est impossible à connaître.

Nous autres ici, nous nous occupons à former une caisse qui nous donne les moyens d'agir. Tout le monde est dispersé, mais nous espérons pouvoir les réunir ici dans peu de jours. Pour le moment il n'y a à Iassi que Alekaki Mavrocordato, Chrisoverghi et moi. Je vous annonce que le vœu unanime de notre parti est de parvenir à avoir pour la Moldavie la même constitution qui sera dévalée à la Valachie telle que les Valaques l'ont proclamée, et en même temps la réunion des deux Principautés sous un même gouvernement. C'est dans ce seul sens que nous sommes décidés à travailler, par tous les moyens possibles. Aucune autre diversion ne saurait nous en faire dévier. Faites connaître ce que je vous écris à tous nos frères de là-bas et je ne manquerai pas désormais de vous faire savoir régulièrement toutes les démarches et tous les progrès que nous obtiendrons. Si Votre confiance ne m'est pas retirée, mettez-moi aussi de Votre côté au fait de ce que vous croirez opportun, pour que nous commencions une fois à agir avec unité et concert. Sans cela nous n'aurons jamais rien fini.

Tout à vous, P. Maurojeni

Excusez mon griffonage.

On prétend que Taalate Effendi arrive incessamment.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/30; textul francez, la T. Bălan, parțial descifrat, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 105–106.

„PENTRU VIITORUL FERICIT
A ROMÂNIEI ÎNTREGI“

184

COMITETUL DIN CERNĂUȚI CĂTRE COMITETUL DIN IAȘI

Nr. 9.

Cernăuți 18 iulie¹ 1848

Fraților !

Deși prin poșta trecută nu am priimit nici o scrisoare de la Moldova, multe vești mari au ajuns la auzul nostru și ne-au pătruns în adâncul inimei.

Purtarea d-voastră înaintea conșarilor, plină de energie și vrednică de toată lauda, și unirea care vă leagă pe toți și la care au venit de s-au închinat însuși apărătorii cei mai zeloși a cirmuirii de astăzi ; acea unire nepilduită pînă acum în țările noastre, ne-au înșuflat cea mai mare bucurie și cea mai deplină nădejde pentru îmbunătățirea soartei Moldovei și mai cu samă pentru viitorul fericit a României întregi !

„Telul dorit
de toți“

Curaj dar, fraților, căci acum am ajuns într-o epohă unde putem face pasuri de uriaș spre a înainta către țelul dorit de toți, cliți avem singe de român în inimile noastre. Curaj ! căci acum au venit vremea în care o simplă răsturnare de domn este o chestie ușoară și neînsemnată. — Valahia s-au rădăcat cu bărbăție și au proclamat neatirnarea ei ! (Această veste au sosit pe aice). Totodată rușii au călcat hotarele Moldovei, în vreme tocmai cînd doi comisari de pace se află în țara noastră !...

Ce facem noi ?

Trebue oare să privim cu nepăsare disprețuirea drepturilor noastre prin acel pas a Rosiei și să rămînem într-o ticăloasă nemișcare, cînd frații noștri au început lupta libertății României... Sau trebue să simțim că ne este de sfîntă datorie să protestăm în numele drepturilor noastre întemeiate pe tractaturi, împotriva călcării hotarelor noastre și să ne înțălegem cu frații noștri de piste Milcov pentru ca să conlucrăm cu dinșii la același țel ?... Aceasta este chestia ce răsare acum pe orizontul nostru și pe care noi moldovenii sintem datori a o lua în privire cu bărbăție, pentru că Evropa ne privește și ne judecă !

Românii
din Banat și
Transilvania
vor veni
în ajutor

Mișcarea Valahiei spre dobîndirea neatirnării naționale ; ajutorul ce a priimit ea de piste Carpați, și călcarea hotarelor Moldovei de către o putere ce s-au îndatorit prin tractate a respecta ; aceste trei acte însemnate au să hotărască pentru totdeauna soarta provinciilor dunărene legată de chestia Orientului. Totodată, declararea românilor din Banat și din Transilvania de a veni în ajutorul Moldovei și a Valahiei cînd le-ar călca vreun

dușman este o dovadă de duhul ce însuflă astăzi pe toți românii... Ce ne rămâne dar de făcut noastră moldovenilor?

Să închidem ochii la lumina ce răsare în preajma noastră pentru ca să ne arate drumul libertății? Și să ne tragem cu mișcăie sub cuvânt că sintem iabi?... Nu, fraților! căci dacă nu avem putere singuri, putem dobîndi putere prin înțelegerea noastră cu toți românii. Nu, fraților! să nu ne dăm în lături de marea mișcare a Valahiei; căci de va izbîndi ea, va izbîndi și Moldova; căci de va pica Valahia va pica și Moldova. Soartele acestor două provincii sînt atît de legate împreună, încît ele vor avea totdeauna același viitor.

Moldova
și Valahia
vor avea
totdeauna
același viitor

De datorie și de interesul nostru este dar să întindem minele la frații noștri de piste Milcov, ca frați de același sînge și de aceeași soartă. Și dar să nu întîrziem mai mult a ne înțelegere lămurit cu ei și a protesta formal la consulatele franțeze, austriane și prusiane din Iași, precum și la Poartă, în contra călcării arbitrar a hotarelor noastre.

Totodată, pentru de a ne pregăti sprijini puternici în Evropa, să grăbim a trimite deputați cu protesturi energice și cu cereri de ajutor la Dieta de Francfort, la Ministerul Viennei, la stăpînirea Prusiei și la Camera din Paris.

Pentru
a ne pregăti
sprijinul
Europei ...!

Să facem o chemare resunătoare puterilor streine care au făgăduit protecție popoarelor ce vor căta a recîștiga neatîrnarea lor; și care au declarat că vor privi cel întîi pas a Rosiei pe pămîntul nostru ca un caz de resboi.

Și dacă, precum în Valahia, ar intra și s-ar opri în Moldova o armie dușmană, fiindcă din nenorocire nu avem nici o putere pregătită spre improvizare, noi socotim că atunci, dacă Preosfinția-sa mitropolitul cu vîlădicii s-ar pune în fruntea boerilor adunați acum în Iași și, părăsind capitalia, s-ar retrage cu toții la munte, acest act de bărbăție ar fi deocamdată o foarte însemnată protestatie împotriva călcării țării noastre, o protestație energică, care nu numai că ar răsuna în toată Evropa, dar ar și deștepta simpatia ei pentru cauza neatîrnării noastre.

Acea retragere a boierimei la munte s-ar face totodată și un centru a tuturor bărbăților cu inimă din Moldova; un centru de scăpare cătră care ar alerga toți lăcuiitorii înspăimîntați de venirea dușmanilor; un centru care, întemeindu-se atît pe puterea adunată din țară, cît și mai vîrtos pe puterile din Transilvania și din Banat, ar fi în stare să facă manifestații mult mai serioase și mai mîntuitoare în înțelegere cu Valahia.

Noi sintem convinși că, de vom da semne de vieață în ochii Evropii, puterile liberale ne vor da ajutor și ne vor scăpa de peire; ear de vom sta în nemișcare în vremea de astăzi, ele ne vor părăsi ca un popor nevrednic de naționalitate. — De la noi, de la curajul, de la patriotismul nostru atîrnă acum independența României. Să nu ne spăriem dar de intrarea rușilor dacă, urmînd pildăi Valahiei, sintem hotărîți a rădica glasul și brațul, căci, dacă prin energia noastră și, mai cu seamă, dacă prin intervenția Europei armia rusească va fi silită a se retrage din țările noastre, apoi

Nu un popor,
ci o nație
puternică

sintem scăpați pentru totdeauna de un protectorat primejdios și rămînem
în lume, nu un popor, ci o nație puternică și de sine stătătoare !

Gheorghe Cantacuzene, Curius, Basile Canta, Costachi Negri, Teodor Sion, A. I. Cousa, Zaharachi Moldovano, P. Cazimir, Iorgu Radu, V. Ghica, C. Cazimir, Grigori Balș, V. Alecsandri, G. Sion, I. Alecsandri

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/11 (autograf V. Alecsandri). Confruntată cu Teodor Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 81–83.

■ 1. Data originală a apelului e 78 iuni 1848. Dar numărul de ordine, al 9-lea, al seriei de corespondențe emise de Comitetul din Cernăuți, ca și comparația cu alte scrisori, confirmă data de 18 iulie (st. v). Vezi, de exemplu, doc. 186.

„DREPTATE, FRĂȚIE“. TRICOLOR

185

IORDACHE MĂLINESCU, VOINȚĂ DE PRE URMĂ !

Gios iscălitul banul Iordachi Mălinescu, simțindu-mă amenințat de o
năprasnică moarte, înse în întreagă și nevătănată minte aflindu-mă,
am socotit cu bună voință și a soției mele, Ecaterina născută Moldovanu,
de la care am și patru fii legiuți, anume : Vasile, Ioan, Alicesandru și Maria,
ca după moartea me să se urmezi așa :

A. Precum am trăit creștin și patriot, urmînd în toată viața me mora-
lului evanghelic, iubind simplitatea, adevărul, dreptatea și nația me, ase-
menea doresc să-mi fie și sfîrșitul. De aceea la înmormîntarea me să va
chiema numai un preot, un diacon și un cîntăreț. Acestia au să fie români
curați și toată comăndarea o vor faci în limba românească, spuindu-li-să
anumit, că dacă ar scăpa din gură numai un „*Kirie eleison*“ sau un „*Gos-
podi pomilui*“, atuncia din un galbăn blanc ce las a se da preotului, din opt
sorocoveți ai diaconului și din șesă sorocoveți ai cîntărețului, fiecăruea
numai cite pe giurățate din soma hotărîită li să va da. Secriul, adică lăcașul
cel de pre urmă în care voi fi pus, nu va fi îmbrăcat sau înfrumusețat cu
nescai stofe ; el va fi numai zugrăvit cu cele trei coloare naționale, și anume :
scîndurile de prinpregiur albastri, capacul roșu și marginile pe la închieturi
galbine ; iar deasupra pe capac vor fi scrise aceste doaă cuvinte sfinte,
„Dreptate, Frăție“. Cu toată înmormîntarea me (afară de suma însemnată
mai sus pentru șerbitorii bisericești) nu se va cheltui mai mult decît cinci
galbini, cu pomeniri cu tot, o dată pentru totdeauna.

Albastru,
galbin,
roșu, cele
trei coloare
naționale

B. Deși, în cursul vieții mele am fost sîrguitoriu, econom și nu desfrînat, înse pe deoparte înșelat de oameni, iar pe de alta prigonit fiind pururea de soartă, nu numai că n-am putut aduna averi, dar pe lingă un petecel de moșie ce am avut strămoșească, am pierdut și zestrea soției mele. Care zestre să cuprindea din 5 000 fiorini în bancnote; 100 # prețul unei butci, cai și hamuri; 600 # un legat de clironomie¹ de la răposatul Panaite de Bontaș, moșul soției mele și 300 # ce e-am priimit mai pre urmă rînduri de la dînsa, parte din deosăbiți bani ce-i avea, iar parte din alt legat de la răposata maică-sa. Alcătuiind piste tot acești bani : cinci mii fiorini austriaci în bancnote, după cursul din anul 1817, și una mie galbini blanc. Deci după asemenea împregiurări, toată puțina me avere ce s-ar mai găsi va rămîne după moartea me în deplina și nestrămutata despoziție a soției mele, fără să fie silită ea de cătră cineva a da macar socoteală cuiva cîndva. Dar nici să se socotească că prin asemenea dispozare ași vroi să minînc dreptul cuiva — ferească-mă Dumnezeu ! Căci eu pînă astăzi nimăruia nici cu un ban nu sint dator. Pentru aceea nici comisia epitropiciasă, nici giudecă-toria sau altă instanție, întru nemică nu se va amesteca la masa casii mele, prin urmare nici sfatul familiei, ce ar fi să se adune după legile țării, nu se va chieama *ecsofizio* de către nimenea.

C. Biblioteca adunată prin cheltueala și sîrguința me, ce să cuprindi din cărți tipărite, din manuscripte și altile de asemenea, precum să va vedea dintr-un catalog iscălit de mine, o las fiului nostru Vasile, dator fiind el a plăti celorlalți frați cite cincizeci galbini blanc, adică una sută galbini la amîndoi. Căroră le las drept aducerea aminte și cite un inel de aur sepat cu marca me (un arbure într-un scut) și anume : unul bătut fiului nostru Ioan, iar altul cu matostat fiului nostru Alecsandru. Asemenea și fiicii noastre Maria (afară de cele ce-i dau prin deosebită foare de zestre iscălită de mine) îi las spre aducerea aminte un ceasornic țilindru de aur, cu lanț și alisidă² de asemenea metal, ce l-am priimit în dar de la înălțimea Sa Prințul Gheorghe Bibescu, fostul Domn al Țării Românești.

D. Aceasta fiind cea de pre urmă și nestrămutată a me voință în privirea puținei mele averi lăsată în despoziția soției, fiilor și a fiicii mele, le dau binecuvîntarea mea, îndemnîndu-i, ca precum pînă acum s-au iubit, asemenea și de acum înainte să se iubască și să se agiute unul cu altul, mergînd deapururea pe calea omeniei și a virtuții, spre a nu împrăștia singura adivărată moștenire acă a unui nume bun, pe care eu (deși am trăit într-o epocă foarte grea) mai mult decît orice altă avere m-am sîrguit a le lăsa. — Iar pe nobilii boeri spat. Mihalachi Cantacuzin Pașcanu, vornicu Toderiță Balșe, hatmanu Alecu Roset Roznovanu, Nicu Ghica Comăneanu, Vasilică Ghica, frații Răducanu și Lascăr Roset, spat. Grigori Cuza, Costache Negrea, frații Nicu și Lascăr Catargii și Doctorul Emanoil Costin³, cari de multe ori ne-au arătat prietenie și bună voință, îi rog : ca pe soția me împreună cu nevrăsnicii mei fii și fiică să binevoiască a-i lua supt deosebita Dumilor-Sale protecție. Nu mă îndoesc că și prea scumpul nostru iubit fiu Vasile, ori de

Biblioteca
lui
Mălinescu

unde s-ar afla, nu va conțeni măcar prin cuvîntul său a proteja și a sfătui pe maica, frații și sărmana sora sa.

Și spre credință și întocmai urmare, s-au scris și s-au iscălit acest testament cu însuși mina mea.

În satul Gugeștii, 1848, iuli 20

Mălinescu

■ B.A.R., Arhiva T. G. Kirileanu, VIII Varia 5,

■ 1. Moștenire. 2. Lanț de metal prețios, ca ornament (grec.). 3. D-rul Emanoil Costin, 1807—1871. Din familia cronicarilor. A trecut din Bucovina în 1839. Deputat în Divanul ad-hoc.

PENTRU „CONSOLIDAREA TRACTATELOR STRĂMOȘILOR CU POARTA“

186

MEMORIUL REVOLUȚIONARILOR MOLDOVENI AFLAȚI LA CERNĂUȚI ADRESAT
LUI SULEIMAN PAȘA

Nr. 11

Ecselență,

Cernovitz, 1848, iulie 30

Noi, emigrați din Moldova în urmarea cruzimelor Domnului Mihai Sturza, venim cu toată încrederea înaintea puternicei Voastre intervenții și facem apel la dreptatea voastră.

M. Sturdza,
„trădător
patriei sale...“

În numele patriei noastre noi acuzăm pe Mihai Sturza de trădător patriei sale, de trădător și chiar Înaltei Porți.

Această hiară încoronată, mai grozavă de cît toate nenorocirile care au venit asupra Moldovei sub domnirea lui, acest domn dușman declarat a supușilor săi, în curs de 14 ani, fără temere de osîndă a făcut faptele cele mai criminale. El a desprețuit legile divine și umane; el a călcat în picioare drepturile sfinte a omenirii și împotriva însărcinărilor (indatori-rei) sale de cătră În. Poartă, el a necunoscut sfințenia datoriei ce trebuia să îplinească suindu-se pe tron.

Cu toate aceste, Domnul Sturza, nemulțămît de a fi trădător numai patriei sale, mișcat de setea neîmpăcată a aurului și temîndu-se de pedeapsa ce putea să tragă din partea prea În. Sultan, s-au silit prin toate mijloacele să desfacă legăturile ce leagă pe Moldova cătră Imperiul Otoman, și pentru ca să ajungă la scopul acesta cu țal de a-și asigura avuțiile dobîndite prin răpire el nu s-au sfiit a se face instrumentul activ a o mulțime de lucrări ascunse și contrarii intereselor Înaltei Porți.

În vederea unor asemenea fapte și în dorința de a pune un capăt influenței pernicioase și corupătoare a guvernului, moldovenii, avînd

În capul lor pe boierii și pe mitropolitu, au făcut o manifestație legală în cele din urmă zile a lunii lui martie, manifestație către care acest domn a răspuns prin liste de proscricții¹, prin porunci arbitrării de întemnițare și de exilii și prin mirșave clevetiri împotriva celor mai mulți din supușii săi.

În urma acestor nouă dovezi de ură, de trădare și de tiranie a lui Mihai Sturza, moldovenii au făcut o nouă manifestație către Ecșelenția Sa Talaat Efendi, trimisă aice a Înaltei Porți, manifestație impozantă pe care domnul earăși a cercat a o trata ca rebelie și pe care a voit să o sugrume prin toate chipurile, chiar cu perderea patriei sale; și spre acest sfârșit ca un trădător au mijlocit ocupația arbitrară a Moldovei de o armată rusască, pentru ca să adaogă un spori de grozăvie și de ticăloșie pe lângă lovirea holerei, stricăciunea lăcustelor, foametea și toate calamitățile ce deprădează astăzi țara asta nenorocită.

M. Sturdza
au mijlocit
ocupația ...

Ecșelenția Voastră !

Moldova este pătrunsă de simțirile cele mai cordiale pentru Imperiul Otoman. Moldovenii, care prin poziția lor sint și vor fi pururea amici credincioși a Î. Porți, astăzi mai mult decit totdeauna voesc a consolida tractatele strămoșilor lor cu Ea. Dar înainte de toate ei au nevoie de sprijinul suzeranului lor pentru ca să scape de asuprirea unui domn dușman naționalității lor.

Moldova și
tractatele
strămoșilor
cu Înalta
Poartă

Deci către ajutorul Î. Porți alergăm pentru a ne scăpa d-un tiran recunoscut ca trădător patriei sale, precum și Turchiei.

Prin un asemenea act Prea Înaltul Marc Sultan va adăoga la gloria sa aceea că au făcut dreptate unui popor prin înalta sa protecție, și prin legături sacre de recunoștință va avea patru milioane de români care vor cunoaște totdeauna de datorie a-și dovedi supunerea lor în toată încrederea.

Noi sfîrșim rugînd pre Ecșelenția Voastră de a primi binecuvîntările ce facem pentru domnirea glorioasă a înaltului mare Pađișah și a considera pe subînsemnării² ca pe cei mai supuși și mai credincioși servitori a Ecșelenției Voastre.

Versiunea franceză

Nr. 11.

Excellence,

Nous, émigrés de Moldavie par suite des cruautés du Prince Michel Stourdza, venons en toute confiance au devant de votre puissante intervention et faisons appel à votre justice.

Au nom de notre patrie nous accusons Michel Stourdza d'avoir été traître à son pays et traître à la Turquie.

Pendant 14 ans, ce fléau couronné, plus terrible que tous les autres fléaux qui ont dévasté la Moldavie sous son règne, ce prince ennemi déclaré de ses sujets a commis impunément les actes les plus criminels. Il a méprisé les lois divines et humaines ; il a foulé aux pieds les droits sacrés de l'humanité ; et malgré son engagement solennel vis-à-vis de la Sublime Porte, il a méconnu la sainteté des devoirs qu'il était appelé à remplir en montant sur le trône.

Non content cependant d'avoir été ainsi traître à sa patrie, le Prince, mû par la soif inextinguible de l'or et craignant la justice inévitable de Sa Hautesse le Grand Sultan, a tâché par tous les moyens de dissoudre les liens qui attachent la Moldavie à l'Empire Othoman ; et pour arriver à ce but, dans la seule intention de garantir des richesses acquises par la spoliation, il n'a pas hésité à se rendre l'instrument actif d'une foule de machinations sourdes et contraires aux intérêts de la Sublime Porte.

C'est en présence de pareils actes et afin de mettre un terme à l'influence pernicieuse et corruptrice du gouvernement que les Moldaves, ayant à leur tête les boyards et le Métropolitain, ont fait une manifestation légale dans les derniers jours du mois de Mars, manifestation à laquelle le Prince a répondu par des listes de proscriptions, par des ordres arbitraires d'emprisonnement et d'exil et par d'infâmes calomnies contre la plupart de ses sujets.

C'est à la suite de ces nouvelles preuves de haine, de trahison et de tyrannie de Michel Stourdza que les Moldaves ont fait une nouvelle manifestation auprès de Son Excellence Taalat Effendi ; manifestation imposante que le Prince a de nouveau essayé de traiter de rébellion et qu'il a voulu étouffer à tout prix, au détriment même de sa patrie ; et à cet effet il a trahissement motivé l'occupation arbitraire de la Moldavie par un corps d'armée russe, afin d'ajouter un surcroît de terreur et de misère au fléau du choléra, aux ravages des sauterelles, à la famine et à toutes les calamités qui dévastent en ce moment notre malheureux pays.

Excellence !

La Moldavie est pénétrée des sentiments les plus cordiaux pour l'Empire Othoman. Les Moldaves, qui par leur position sont et seront toujours les fidèles amis de la Sublime Porte, veulent consolider aujourd'hui plus que jamais les traités de leur ancêtres avec Elle. Mais avant tout, ils ont besoin de l'appui de leur Suzerain pour échapper au système oppressif d'un Prince ennemi de leur Nationalité.

C'est donc à la Sublime Porte que nous faisons appel pour nous sauver d'un tyran reconnu traître à son pays et traître à la Turquie.

En faisant un pareil acte, Sa Hautesse le Grand Sultan ajoutera à sa gloire celle d'avoir rendu justice à un peuple de sa haute protection, et s'attachera par les liens sacrés de la reconnaissance quatre millions de Romains qui se feront toujours un devoir de prouver leur fidélité en toute circonstance.

Nous finissons en priant Votre Excellence d'agréer les vœux que nous faisons pour le règne glorieux de sa Hautesse le Grand Padischah et de considérer les soussignés comme les très humbles et très dévoués serviteurs de Votre Excellence.

Basile Ghika, Prince Alexandre Morouzi,
G. Radoul, C. Negri, C. V. Alexandri, I. Alexandri,
A. Russo, P. Casimir, C. Casimir, B. N. Cantacuzène,
N. Ionesco, Théodore Sion, Zaharia Moldovan,
Em. Kostaky-Iepouran, G. Sion, A. I. Cousa,
I. A. Cantacuzène, L. A. Rosetti, N. Pisosky.

■ Arh. St. Buc. Achiziții noi MMX/28 (text paralel român și francez); confruntat cu T. Bălan, *Actiunile refugiaților moldoveni*, p. 100–103.

■ 1. În versiunea românească: subscripții (!). 2. Transcrierea originală a textelor, român și francez, e paralelă; semnáturele însă, fiind adaptate versiunii oficiale franceze, le-am trecut la sfârșitul acestora.

ȘI ÎN MOLDOVA SE AȘTEAPTĂ O RĂSCOALĂ GENERALĂ

187

DIM. GOLESCU, DE LA BRĂILA, CĂTRE ION GHICA, LA CONSTANTINOPOL

Brăila, 7/19 august 1848

Dragul meu Ghica,

Căpitanii Sabattier și Dessain¹, împreună cu d-l Jules Colsar, mi-au cinminat scrisoarea ta; m-am conformat întru totul celor ce-mi recomandai în ea. Primii doi au plecat ieri spre București cu trăsura ta. Le-am dat o scrisoare de recomandare pentru Ștefan Golescu. Îți mulțumesc că mi-ai dat prilejul să-i cunosc. Chiar acum am rupt în bucățele o scrisoare lungă pe care ți-o adresasem referitoare la treburile noastre. Delegația care sosește cu acest vapor te va face să înțelegi motivul.

Mi se scrie de la Galați că în curind trebuie să izbucnească și în Moldova o răsccoală generală; dar, după toate aparențele, această răsccoală ar avea ca unic scop înlăturarea domnitorului, împotriva căruia au și început să se împartă pamflete violente.² Frumoasa voastră idee despre unirea celor două Principate, din păcate, nu prinde rădăcini decît în capul a foarte puțini moldoveni. Mi-am aruncat deunăzi ochii pe o hartă tipărită la Viena acum mai bine de douăzeci de ani, care nu cuprindea altceva decît țările de neam românesc: Valahia, Basarabia, Moldova, Bucovina, Transilvania și Banatul. Știi că, împreună, ar alcătui un mic negat frumușel, perfect rotund, cu granițe pe care natura însăși pare a le fi indicat? Marea

O hartă
tipărită
la Viena

Principiul
naționalităților
și
dezrobirea
popoarelor

Neagră, Dunărea, Tisa ar alcătui o frumoasă cingătoare de logodnică, un meterez trainic împotriva vitregiilor din afară. Centrul acestui regat ne-ar da Iașul sau Romanul drept capitală, ceea ce ar reprezenta un fel de far pentru națiunile slave care ne înconjoară și care și-ar răspîndi razele printre ele. Nu știu de ce mă gîndesc că această idee, care anul trecut ar fi fost curată utopie, mi se pare astăzi atît de realizabilă, încît s-ar putea pune aproape rîmășag că acest lucru se va întîmpla. Dar cînd? Iată singurul punct de incertitudine ce mi-a mai rămas.

Revoluția franceză din 1848 a proclamat dezrobirea popoarelor, ba, mai mult, principiul naționalităților. Fiecare națiune are drept la propria sa existență politică, și toți oamenii care vorbesc aceeași limbă trebuie considerați ca neformînd decît o singură națiune. Acesta este semnul distinctiv dat de Dumnezeu ca să-i separe pe unii de alții pe glob; granițele care țin de natura terenului vin abia în al doilea rînd. Dacă principiul naționalităților trebuie să triumfe, așa cum totul ne îndeamnă s-o nădăjduim, românii vor fi un popor de opt milioane de oameni. Dar, mai înainte ca acest principiu să se poată transforma în fapt în întreaga Europă, se vor da lupte cumpănite. Este una din ultimele încercări prin care va trebui să treacă societatea noastră bolnavă. Frăția dintre popoare nu va putea veni decît după aceea, pentru a împlini opera civilizației.

Te rog să-mi scrii cu fiecare cursă a vaporului și să-mi confirmi primirea scrisorilor mele. La fel voi proceda și eu cu ale tale.

Primește expresia distinselor mele sentimente

Dimitrie Golescu

Textul francez

Mon cher Ghica,

Les Capitaines Sabattier et Dessain¹ avec Mr. Jules Colsar m'ont remis votre lettre. Je me suis conformé en tout à ce que vous m'y prescriviez. Les deux premiers sont partis hier pour Bucarest, dans votre voiture. Je leur ai donné une lettre de recommandation pour Et. Golesco. Je vous remercie de m'avoir procuré leur connaissance. Je viens de déchirer une longue lettre que je vous adressais relativement à nos affaires. La députation qui arrive avec ce bateau vous en fera sentir la raison.

On m'écrit de Galatz que dans peu il doit éclater en Moldavie aussi un soulèvement général; mais, selon toutes les apparences, ce soulèvement aurait pour unique but la destitution du Prince, contre lequel on commence déjà à y distribuer des violentes diatribes². Votre belle idée de la réunion des deux Principautés ne prend, malheureusement, racine que dans très peu de têtes moldaves. Je jetais l'autre jour les yeux sur une carte imprimée à Vienne, il y a plus de vingt ans, qui ne contenait que les pays de race roumaine, la Valachie, la Bessarabie, la Moldavie, la Bucovine, le

Transylvanie et le Banat. Savez-vous que cela formerait un joli petit royaume, tout rond, avec des frontières que la nature semble avoir indiquées? La Mer Noire, le Danube, le Teiss lui formerait une jolie ceinture de fiancée, un beau rempart contre les outrages de l'étranger. Le centre de ce royaume nous donnerait Iassy ou Romano pour capitale qui serait comme un phare pour les nations slaves, qui nous entourent, et qui répandrait ses rayons de lumière parmi elles. Je ne sais pourquoi je pense que cette idée, qui eut été une pure utopie l'année passée, me paraît aujourd'hui si réalisable, qu'on pourrait presque parier que la chose aura lieu, mais quand? Voilà le seul point d'incertitude qui me reste encore. La révolution française de 48 a proclamé l'affranchissement des peuples, mais encore plus le principe des nationalités. Chaque nation a un droit à sa propre existence politique, et tous les hommes qui parlent une même langue doivent être considérés comme ne formant qu'une seule nation. C'est là le signe distinctif que Dieu leur a donné pour les séparer les uns des autres sur ce globe; les frontières qui tiennent à la nature du terrain ne viennent qu'en second lieu. Si le principe des nationalités doit triompher, comme tout le fait espérer, les Roumains seront un peuple de huit millions. Mais il y aura des luttes terribles, avant que ce principe puisse se transformer en fait dans toute l'Europe. C'est une des dernières épreuves que notre société malade doit essayer. La fraternisation des peuples ne viendra qu'après pour accomplir l'œuvre de la civilisation.

Je vous prie de m'écrire par chaque bateau et d'accuser la réception de mes lettres. J'en ferai de même à l'égard des vôtres.

Agréez l'expression de mes sentiments les plus distingués.

D é m è t r e G o l e s c o .

■ Publicată în: Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848. Nouă scrisori către V. Alexandri*, București, 1889 (1890), p. 21; *Idem*. Ediția O. Boitoș, Craiova, 1940, I, p. 31–33; *Anul 1848*, III, p. 278–279; G. Fotino, *Boiersi Golești*, vol. II (1834–1839), București, 1939, p. 179–180.

■ 1. Aghiotanții generației lui Aupick veniți să ridice planuri și să se documenteze asupra mijloacelor militare ale Țării Românești. 2. Cf. astfel de pamflete la B.A.R., Arhiva Pencovici, ms. 4075, f. 162 (*Cresul moldovenilor*); o variantă a aceluiași, Arhiva D. A. Sturdza („Simbolul” *politicii a moldovenilor din luna maiu 1848*).

„PENTRU LIBERTATEA ȘI PUTEREA
DE MAI ÎNAINTE...”

188

M. KOGĂLNICEANU, DORINȚELE PARTIDEI NAȚIONALE ÎN MOLDOVA

A tit Curților Turciei și Rusiei, cit și Europei întregi sînt acum deplin cunoscute întîmplările din luna lui Mart trecut. O petiție în 35 puncturi întemeeate pe prințiipiile Organicescului Reglement, iscălită de mai multe

sute de persoane din toate clasele sociale ale Moldovii, fu tratată de către Domnul Mihail Sturza ca o rebelie manifestă, și zugrăvită înaintea puterilor ca o crimă în contra driturilor lor. Crudele și nelegiuitele pedepse, săvârșite fără nici o judecată asupra multora din iscălitorii acestei nevinovate petiții, au revoltat toate inimile; ele sînt prea cunoscute spre a avea trebuință de a se înșira din nou.

Curțile de Constantinopol și de San-Petersburg, voind a cerceta starea lucrurilor din principate și reformele de care au neapărată trebuință, au rînduit la fața locului ca comisari împărătești pe E.E.L.L. Talat-Efendi și Diuhamel.

De la 1 april și pînă acum, sfîrșitul lui avgust, în toate tristele împrejurări ce au încongiurat țeara, moldovenii au răbdad cu cea mai mare resig-nație (căci nu putem zice curaj), toate biciurile ce le-au venit și de la Dumnezeu și de la oameni. Cruda cîrmuire a Domnului, rădicarea tuturor garanțiilor legii, răpirea libertății și a averilor, lăcustele, holera, intrarea oștilor străine și alte asemenea nenorociri care pre altă nație ar fi adus-o într-o desăvîrșită desuădejde și anarhie, toate acestea le-am suferit cu durere, însă cu răbdare, și țara fără guvern urmează încă a se guverna singură și de la sine; căci nu putem nimeni guvern pre acela ce-și mărginește atribuțiile sale numai întru a închide. a pedepsi, a jăcui în dreapta și în stînga, fără cuvînt, fără vină, fără dreptate. — Scrupuloși de a ne ține pe drumul legal, noi ne-am împins moderația pînă la o vinovată moliciune numai și numai ca să nu dăm Domnului noue ocazii de pîri și de calomnii. Și cu toate aceste, moalea și moderata noastră purtare, tot au fost tratată de *purtare scandaloadă*.

Cînd mai toți moldovenii, bîntuiți de biciul holerei, era răsbindiți pe toată fața țării, cînd mai fiește care familie era înbrăcată cu doliu pentru pierderea unui părinte, unei soții, unui frate, unui fiu, urgicia domnească îi ajunse pînă în asilurile lor. Mulți era încă cu lacrimile pe obraz, mai mulți încă în patul durerilor sau de-abia convalescenți, cînd se văzură loviți de liste de proscipții, ca în timpurile lui Marius și a lui Silla. Unii sînt subț pază opriți pe la moșiile lor, alții urnăriți din loc în loc ca niște făcători de rele, spre a fi închiși prin monastiri, sau aruncați peste hotar, toate aceste fără cea mai mică cercetare, fără cea mai mică judecată, în contra art. 358 și 433 din Organicescul Reglement. Terorismul dar astăzi domnește în Moldova, și moldovenii sînt osîndiți a vedea la anul 1848 aceea ce niciodată, și în timpurile cele mai barbare, strămoșii lor n-au cugetat macar. O țară întreagă este lăsată în libera și ne îngrădita urgie a unui domn îmbătat de pofta răsbunării, aprins de setea de a desființa tot ce mai este barbat de cînte și de bine, tot ce mai are curaj de a protesta în contra *raului*. Toate armele, toate mijloacele îi sînt bune, numai să poată ajunge la scop. Spaima, pedepsele, lovirea libertății și a intereselor materiale, pîri minci-noase, și chiar calomniea, chiar pamfletul, aceste sînt ticăloasele invenții, ticăloasele instrumente cu care astăzi pretinde a-și urma guvernul. Spre aceasta, Măria Sa deșteaptă patimile cele rele, însuflă neîncrederea, ațîță

„Tristele
împrejurări
ce au
încongiurat
țeara”, de la
1 april ...

Holera
și urgia
domnească ...

pisma și zavistia, întartă stările sociale una asupra altiea, aprinde făcliea discordiei și a războiului civil, clevețind pe acei ce nu-i poate găsi vinovați, imputându-le plecări retrograde, planuri reacționare, făcându-i *aristocrați*, și declarându-se el, prin urmare, *liberal*. Clerul cu Mitropolitul în cap, și care cu vicia și-au plătit curajul arhipăstoresc, boerii cei mai însemnați, bătrâni și tineri, toți bărbații vrednici, amployați, profesori, avocați, literați, clasa neguțitoarească, toți acești, cari constituiează adevărata Moldovă, înaintea ochilor Măriei Sale, a agenților și a pamfletarilor săi, sînt aristocrați. Un asemenea nume în dreptul său înțeles, ei îl primesc cu bucurie, căci *aristocrație* nu înseamnă altă decît *guvernul celor buni*, și acesta nu poate să fie guvernul Măriei Sale Domnului Mihail Sturza V.V.

Acești aristocrați, adică *Partida Națională*, clevețiți și prigonifiți, opriți pe la moșii, fugăriți de către sbirii domnești, văzîndu-și țara ocupată cu armii străine, și prin urmare în neputință materială de a se întruni în pace, de a se pune chiar în relație cu acei trimiși de către Curți spre a cerceta nevoințele țării, se văd dar siliți a arăta prin lumina tiparului care sînt planurile lor, care sînt reformele ce le socot mai neapărate pentru țară.

Prin aceasta, noi nădăjduim că vom împlini un îndoit scop. Întîi, vom închide gura clevețitorilor ce ne învinovătesc cu plecări care sînt a lor, adică retrograde; și al doilea, vom arăta îmbelor Curți și Europei, starea opiniei publice în Moldova, de vreme ce pînă acum comisarii împărătești au suferit ca Domnul să ție departe de dinșii pe ori cine ar fi îndrăznit să le vorbească, altfel decît în struna domnească.

Cînd la 28 Mart, obștia adunată în Iași din toate ținuturile Moldovii, au cerut numai acele 35 puncturi întemeiate pe Reglement, ea prin aceasta n-au arătat că n-ar avea trebuință și de alte reforme mai radicale. Însă tînguindu-se numai pentru ilegalități, ea vroia a fi reașczată în legalitate, ca atunci legal să-și poată da și alte mai mari îmbunătățiri. Timpul acestora au venit.

Astăzi nu se mai atinge numai de îndreptarea abuzurilor și de isgonirea săvîrșitorului lor. Căderea acestuia îi ca și împlinită. Însă o chestie mult mai mare se ivește: *regenerația Moldovii* ingenunchiată sub Mihail Sturza V.V., înzestrarea ei cu instituții analoghe cu epoha noastră. În ființa a îmbelor Curți ce vroesc a cunoaște spiritul Principatelor, în ființa Europii care simpatiscă cu noi, moldovenii ar fi vinovați înaintea lui Dumnezeu, a popoarelor și a lor însuși, dacă nu și-ar declara față, fără sfială, și în adevăr: care sînt dorințele și nevoințele lor, care sînt instituțiile ce le socot neapărate pentru fericirea lor, și fără care nu poate să fie în țară nici pace, nici propășire.

Prin o asemenea *solanelă declarație*, făcută cu vrednicie și cu unanimitate, moldovenii nu sînt rebeli, nu se pun în luptă cu niminc. Ei sînt prea slabi spre a lovi driturile altora; dar cer ca și driturile lor să fie respectate, dacă este ca *dreptatea*, ear nu *puterea* să presideze la soarta lor.

Partida
Națională,
prigonită,
își arată
în scris
programul:

Petiția din
28 Mart —
un punct
de plecare
pentru alte
îmbunătățiri
privind
*regenerația
Moldovii*

Cel mai sfânt
dintre
drituri —
neatîrnarea
noastră
din lăuntru,

prevăzută
în vechile
capitulații
cu Poarta

și

recunoscută
în tratatele
cu Rusia

în 1711

Înainte dar de toate, moldovenii protestă despre nestrămutata lor hotărâre de a nu lovi driturile cuiva; însă vroesc asemenea ca și alții să nu le jicnească dreptățile ce le au înființate și închizăsluite de sute de ani, precare strămoșii nostri pururea și cu crude jărtve au știut a le păstra, și pe care și noi voim a le lăsa întregi strănepoților nostri. Cel mai sfânt din aceste drituri este *neatîrnarea noastră din lăuntru*, și prin urmare autonomia. Această neatîrnare au fost înflă condiție a următorului tractat din 1512, prin care Moldova în domnia lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, au cunoscut suzerenitatea Turciei și anume:

1. Poarta cunoaște pe Moldova de pământ slobod și nesupus.

2. Legea creștinească care se ține în Moldova nu va fi nici odinioară călcată sau turburată, ci încă norodul va avea slobode bisericile sale, ca și înainte.

3. Poarta se îndatorește de a apăra pe Moldova de toți cei ce ar putea să o calce, păzindu-o în starea întru care au fost mai înainte, fără a i se face vre nelegiuire, sau să sufere ca să i se facă vre-odinioară cea mai mică desbinare sau despărțire.

4. Moldova va fi stăpinită și cîrmuită după pravilele și canoanele sale, fără să se amestice Poarta cît de puțin.

5. Domnii vor fi aleși de norod și întăriți de la Poartă, ca să stăpînească în cît vor trăi.

6. Domnii vor fi cîrmuitori a tot pămîntul Moldovei, și vor putea să aibă întru stăpînirea lor ostași cu plată de la sine, pînă la 20 000 pămînteni sau oameni străini.

7. Moldovenii vor putea ținea și cumpăra o casă la Țarigrad pentru șederea capichihaelilor lor, unde vor putea face și o biserică.

8. Turcii nu vor putea cumpăra pămînturi în Moldova, ori a ave case sau a se așeza, nici a ave sau a face geamii nici într-un chip.

9. Domnul, împreună cu tot norodul, pentru semn de supunere, va ave purtare de grijă a trimite pe tot anul prin doi boieri a Moldovei la Poartă 4000 bani roșii, 40 șoimi și 40 epe fătătoare. Aceste toate cu nume de „peșcheș“, adecă dar.

10. În vreme de oștire, Domnul Moldaviei, asemenea după cum i s-ar porunci de la Poartă, va fi agiutor cu oștile sale la slujba împărătească.

Acești tractat s-au mai întărit și la 1530 de către Soliman cel Mare; și toate hatișerifurile și firmanurile Porței în urmă slobozite s-au întemeiat pe acesteși capitulații; aceste asemenea s-au cunoscut și pe toate tractatele închiete între Turcia și Rosiea, care declarîndu-se ocrotitoarea driturilor noastre s-au îndatorit prin urmare a ne apăra și cel mai sfînt al nostru drit, ce este *neatîrnarea noastră din lăuntru*.

În adevăr, lăsînd a vorbi de tractatul încheet între Petru cel mare și Dimitrie Cantimir, în 13 april 1711¹ (adecă cu două sute de ani în urma capitulației Moldovei către Poarta otomană, și care dovedește că Moldova au fost privită de Curtea Petersburgului ca stat suveran deși tributar, ear nu ca provincie cum o declară acum depeșa din 19 Iulie 1848, căci atunce

n-ar fi putut încheia tractat cu o provincie), prin care tractat reformatorul Rosiei cunoștea Domnului Moldovei titlul de *autocrator*, și țării o deplină neatîrnare. Rosiea, prin tractatul de la Kainargi din 1774, cunoaște preștăpînitorii Moldovei și Valahiei de suverani² și, prin urmare, și țările de staturi suverane.

la 1774

Pe acest tractat în care pentru întiași dată prințipul mijlociei Rosiei în favorul prințipatelor este stipulat (însă numai în cît aceasta se poate erta de către considerația prietenească și luările aminte ce puterile au unele pentru altele)³ sînt întemeiate și toate ccelealte tractate încheiate între Rosiea și Turciea pentru principate.

Tractatul de Iași din 29 Dechemvrie 1791, prin art. 4, nu cuprinde în adevăr altă nimică decît întărirea condițiilor cuprinse prin tractatul de Kainargi și prin convenția esplicativă din 10 mart 1779.

la 1791

Tractatul de București din 16 mai 1812, prin art. 5, întărind tractatele și convențiile de mai înainte, nu le face altă modificare de cît că puterea *protectriidă*, adică *epitropul* își însușește și unește către staturile sale, jumătate din țara *protegată* din averea *orfanului*, adică toată Moldova din a stînga Prutului⁴, în contra principiilor a orice drit public și privat.

Tratatul
de la 1812

Actul separat a *convenției de Akerman* încheiat în privința prințipatelor cuprinde anume aceste cuvinte despre dritul românilor de a-și da legiurile ce li s-ar cuveni : „Turburările întîmplate în anii din urmă în Moldova și Valahiea, aducînd cea mai grea vătămare rînduelei în diversele ramuri ale administrației din lăuntru, Domnii, cu respectivele lor Divanuri, vor fi datori a se ocupa fără cca mai mică întîrziere de măsurile trebuitoare spre a îmbunătăți starea prințipatelor încredințate lor ; și aceste măsuri vor fi obiectul unui regulament general pentru fiecare provincie, care îndată se va și pune în lucrare“. Tot acest act cunoaște vechiul drit al românilor de a-și alege Domnul cu *primirea generală a lăcuitorilor*.

Convenția
de la
Akerman

Proclamația Feldmarșalului Vîngenștain, adresată în 8 mai 1828 în numele M.S.Î. Neculai către lăcuitorii Țării Românești și Moldovei, făgăduiește prințipatelor o eczistință legală și statornică după vechile drituri.

Art. 5 din *tractatul de Andrianopol* din 1829, care au realizat făgăduințele Feldmarșalului și au răsplătit în parte jertvile făcute Rusiei de către români de la Petru cel mare încoace, cuprinde : „Prințipatele se vor bucura de o slobodă lucrare a credinței lor, de o desăvîrșită siguranție, de o *administrație națională neatîrnată*, și de o întreagă slobozenie de comerț“.

Tratatul
de la
Adrianopol

Hatișeriful, publicat la întronarea Domnilor celor dintii numiți după tractatul de Andrianopol, cuprinde asemenea : „Domnii vor întocmi slobod toate pricinile din lăuntru ale prințipatelor lor, sfătuindu-se cu ale lor Divanuri, fără de a se putea aduce vătămare drepturilor ce s-au închizeșluit acestor țări, prin deosebitele tractate și hatișerifuri, și nu vor fi supărați întru cea din lăuntru a lor ocîrmuire, prin nici o poroncă împotrivitoare acestor drituri“. Acestași hatișerif mai adaogea : „Aceste două prințipate vor avea *drepturile cei de sineși legiuiiri ș.c.l.*“.

„În puterea
dar acestui
drit ...
Reglementul
Organic
nu poate
să facă
fericirea
țării,”

El
lovește legile
progresului
nației

Reglementul
ne-au tăiat
toată
relația
cu trecutul

În puterea dar acestui drit de *neatîrnare din lăuntru, de autonomie* întemeiat pe titlul Moldaviei de stat suveran, pe o întrebuintare de veacuri și pe toate tractatele, Partida Națională cu întreagă și plină convicție arată că *Reglementul Organic* nu poate nici într-un chip să facă fericirea țării, și ca puternică dovadă despre aceasta este ispita de *șapte-spre-zece nenorociți ani*.

În adevăr, lăsînd a zice că acest reglement prin mai multe a sale dispoziții este contrariu spiritului tuturor tractatelor și lovește și driturile Turciei și a Moldovei, dar apoi are două metehne de căpitanie care anulează celelalte ale sale hotărîri menite spre a fericii țara. Aceste metehne sînt :

1. Prin dispoziția sa închietoare ce zice că : „pe viitorime ori ce schimbare domnul ar voi să facă în *Reglementul Organic* nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare, decît după înadinsă împuternicire a Înaltei Porți, cu împreună unire a Curței Rusiei”. *Reglementul* rădică de o dată Moldovii toate driturile ce le păstrasă de la capitularea sa, și care i s-au fost închezășluit de toate tractatele vechi și noue, și ce este mai rău și mai nenorocit că o lovește cu *imobilitate* în contra legelor progresului și a perfectibilității pentru care toate popoarele sînt făcute. Cînd o nație nu înaintează, ea dă înapoi, și aceasta în veacul nostru este mai adevărat de cît ori și cînd. *Reglementul* însă silindu-ne că pentru cea mai mică prefacere, chiar în cea mai neînsemnată lege de poliție să cerem înadins împuternicirea a Î. Porți cu împreună unire a Curței Rusiei, ne osîndește a *fi staționari* ; și starea pe loc, imobilitatea, este moartea unei nații. Este cunoscut cîtă opoziție au întîmpinat această adăogire la articolii *Reglementului* din partea Obșteștei Adunări a Țării Românești ; și răspunsul ei din 21 iulie 1837, la nota din 17 iulie acelaș an a General-Consulului Rusiei, este cea mai manifestă protestație în contra desbrăcării nației de dritul ei de autonomie. Obșteasca Adunare a Țării Românești n-au cunoscut dar niciodată această fatală adăogire ; și redacția jurnalului prin care Adunarea Obștească a Moldovei au primit-o dovedește că aceasta s-au făcut după prea *Înaltă încuviințare (en vertu d'une sanction suprême)*, ear nu din *libera sa voință*.

2. A doua meteahnă capitală a *Reglementului* este că, acesta, în loc de a *regula*, (precum însuși numele său arată misia ce trebuie să aibă), după spiritul timpului, vechile instituții a Moldovei, au dărmat și au desființat toate legiuirile țării ; ne-au tăiat toată relația cu trecutul, fără a ne întemeia prezentul. O lege fundamentală a țării trebuie însă să fie o plîntă indigenă, expresia năravurilor și nevoițelor nației. Aceasta însă nu este *Reglementul* ; el este redigat în timpul ocupației armiiilor rosienesti, după instrucții străine, supt prezidenția Consilierului de taină rosienesc Mințachi, de cătră doi boieri numiți de Prezidentul plenipotent a principatelor, și numai de cătră alți doi boieri numiți de Divanul țării, adică de vro cîteva persoane, ear nu de *adevărata Adunare națională a țării*. Aceste toate se dovedesc prin chiar jurnalul-prefață ce este pus înaintea *Reglementului* Moldovii, din 29 iulie 1829, și iscălit de prezidentul comitetului Mințachi.

visternicii Iordachi Catargiu și Costachi Cantacuzino, vornicii Costachi Conachi și Mihalachi Sturza, și secretarul și redactor Aga Gheorghii Asachi. Sfârșitul acestui jurnal, prin chiar cuvintele sale, arată modul și mijloacele cu care s-au făcut acest Reglement :

„Noi, mădulări a Comitetului pentru secția Moldovii, am deschis seanțele noastre la București în 29 iulie 1829, supt prezența domnului de Minișchi, înzăstrat cu *instrucții* privitoare către aceste îmbunătățiri, și ne vom ocupa cu toate părțile ce trebuie să compună acest reglement ; și făcând din fiește care câte un cap de o parte, îl vom supune, îndată ce va fi pregătit și redigat, *cercetării* Ecselenței Sale Domnului Preșident plenipotent, pînă cînd toată lucrarea reformii pentru Moldova va fi cu totul sfîrșită“.

Reglementul dar, nefiind nici de cum espresia voinței moldovenilor, nerespunzînd la nevoințele țării, nefîntemeiat pe acele legiuri vechi, care, cu toate greutățile timpurilor și a împregiurărilor din afară, sute de ani ne-au păștrat naționalitatea, nici au putut nici poate să facă fericirea țării noastre. De aceea dar, vroom a ne întoarce la acele instituții a căroră origină este din pămîntul nostru, care în timp de cinci vracuri le-am avut și pre care vroom numai a le adapta după luminele și trebuințele epohăi. Pentru că ele au oareșicare asemănare cu constituțiile altor popoare, să nu socoată cineva că sînt imitații și împrumutări, un plagiat a propagandii democratice și socialiste, cum ar vrea Nota cabinetului rusesc din 19 Iulie să le numească ; să nu se ee după forme, și după termine. Instituțiile ce le vroom sînt curat a țării noastre în cea mai mare parte, și aceasta o dovedesc istoria și acturile publice a românilor.

Aceste instituții, pe care Partida Națională le socoate ca neaparate și singurele mintuitoare pentru țeară, sînt următoarele :

1. *Neatîrnarea administrativă și legislativă în toate cele din lăuntru, fără amestec a ori ce puteri străine.*

Considerațiile de mai sus au dovedit pe ce drituri se întemeiază acest principiu fundamental.

2. *Egalitatea drepturilor civile și politice.*

Prin aceasta moldovenii s-ar întoarce la un vechi și mintuitor princip. În vechia Moldovă, toți era deopotrivă ; căci însuși *vecinătatea* era numai un abuz introdus din țări străine, precum o declară formal actul Obșteștii Adunări din 6 april 1749, cuprins și în Reglementul Organic art. 435. În Principate nici una din stările sociale nu era privilegiată ; toți românii putea ajunge la *boerie*, adecă la *funcții publice*, căci una și alta însemna tot una. Acestași princip, deși îmbrobodit cu multe abuzuri și eccepții în practică, ecsistă încă și astăzi în teorie ; a decreta dar aceleși drepturi civile și politice pentru ori ce român (cu oareșcare restricții legale) ar fi a împedeca ura între deosebitele clase a societății și, prin urmare, ruina desăvîrșită a țării.

3. *Adunarea Obștească compusă de reprezentanții tutulor stărilor societății.*

De aceea dar,
vroom a ne
întoarce
la acele
instituții
a căror
origină este
din pămîntul
nostru ...

Aceste
instituții
sînt :

Aşa era vechile Adunări a românilor ; şi iscăliturile puse supt vestitul act a desrobirei vecinilor din 1749, pomenit mai sus, dovedeşte destul dritul ce avea toate stările, adecă toate interesele ţării de a fi reprezentate în Adunare. Prin urmare, Adunarea Obştească de astăzi (chiar nefiind înrîurită de guvern), neînfăşosînd de cît interesele unei stări, adecă a *boierilor*, trebuie modificată într-astfel, ca să fie reprezentate în ea cele de căpite-nie interese a ţării, adecă, *proprietatea, comerţul, slujbele făcute statului, capacitatea şi agricultura.*

4. *Domnul ales din toate stările societăţii după vechiul obicei.*

Aceasta earăşi nu este o inovaţie ; istoria dovedeşte că fieşte care român putea fi chemat la Domnie. Petru Rareş, în minutul alegerii sale' era păscar. Constantin Cantimir era deabia sărdar ; şi unul şi altul au fost mari şi buni Domni. Acest drit pentru întiaşi dată s-au restrîns în clasa boierilor celor mari şi pînă la rangul de vornic, *de cătră vornicul Mihail Sturza*, unul din redactorii reglementului din 1832.

5. *Lista civilă proporţionată cu veniturile şi mijloacele ţării.*

Astăzi Măria Sa Mihail Sturza V.V. primeşte de la ţeară 1 600 000 lei, cînd venitul ţării se suie deabia la 10 000 000 lei ; prin urmare trage în folosul său a şesoa parte din veniturile publice ; şi aşa 250 000 de moldoveni trăesc şi muncesc pentru a ţinea pre un singur om. Pe lîngă această însemnată sumă, Domnul au ştiut a-şi mai trage şi venitul ecsportaţiei grînelor, care se suie la soma de 600 000 lei ; încît această listă civilă, făcînd proporţia micelor venituri a ţării, este cu mult mai mare decît lista civilă acelor mai mari suverani a Europii.

6. *Responsabilitatea ministrilor şi a tuturilor funcţionarilor în funcţiile ce ocupă.*

Acesta este un princip prea feritor şi atît în interesul ţării, cît şi a Domnului însuşi. El este cunoscut şi de Reglementul de astăzi, art. 137, Anecsa Q, XVIII, şi 282. Ministrii trebuie să fie răspunzători înaintea Obşteştii Adunări potrivit vechiului obicei. (Vezi „Magazinul Daciei“, Tom. 1, pag. 126).

7. *Libertatea tiparului.*

Tiparul în orice timp au fost liber în Moldova ; şi pînă acum nici într-o legislaţie vechie sau nouă, nu se află vreo lege care să-l oprească sau să-l mărginească macar. Dinpotrivă, la întrebarea făcută de Prezidentul plenipotent la 1830, în timpul ocupaţiei rosienesti, ce legi sînt în Moldova pentru tipar, este declaraţia *Divanului împlinitor* adecă a *autorităţii cei mai înalte a guvernului*, că, în ţeara Moldovii, tiparul n-au avut niciodată altă censură decît *religia şi moralul public.*

8. *Răsplătirile naţionale date de cătră naţie prin Adunarea Obştească, ear nu prin Domn.*

În ţerile româneşti unde decoraţii nu sînt, şi rangurile se oboară, singurele respătiri sînt băneşti ; ca cheltuieli dar, ele nu pot fi făcute decît de cătră Adunarea Obştească, după chiar Reglementul de astăzi, art. 54 şi 117 şi Anexa E.X.

9. *Reprezentanții țării, în tot timpul mandatului lor, să nu primească funcții, cinstiri sau răsplătiți de la guvern.*

Servilismul Adunărilor Obștești de la 1832 și pînă acum, compuse în cea mai mare parte de deputați funcționari, carii în mandatul lor privesc numai un mijloc de a dobîndi înaintire în funcții, ranguri mai înalte, răsplătiți bănești, nișamuri, cere neapărat această reformă feritoare de corupție.

10. *Publicitatea șanșelor Adunării Obștești și a tribunalelor.*

Princip recunoscut și de către Reglement, art. 327, pe lângă vechiul obicei a țării care s-au păstrat și pînă astăzi, deși într-un chip imperfect.

11. *Dritul inițiativ și de petiție pentru Adunare.*

Dritul inițiativ este cunoscut de Reglement, art. 57. Dritul petiției este ertat de către obiceiul vechi, și nu este oprit prin nici o lege nouă.

12. *Reprezentantul țării la Constantinopol ales de către Adunare dintre români.*

Reprezentantul țării de astăzi este străin în contra chiar a Reglementului, art. 403. El trebuie să fie ales de către Adunare pentru ca să reprezenteze la Înalta Poartă interesele țării, ear nu interesele Domnului, precum se întîmplă cu agentul de astăzi, d. Vogoridi, socrul Măriei Sale Mihail Sturza V.V., și care de 14 ani înaintea Curții Suzerane nu numai au ascuns, dar încă au prigunit interesele Moldovii.

13. *Închizășluirea libertății individuale și a domiciliului.*

Aceste drituri sînt închizășluite de hrisovul lui Ioan Sturza, 1 april 1828 și de Reglement, art. 358 și 433, însă numai boierilor; dar și pentru acești sînt numai pe hîrtie. Domnul, cu sau fără sfatul administrativ, în contra tuturor drepturilor vechi și nou, supt cuvînt de măsuri de ordin public, închide, surgunește, depositează peste hotar, fără cea mai mică judecată, dovedind și prin aceasta că o lege publicată dar nepăzită este o lege moartă. Libertatea individuală și domiciliul trebuesc dar închizășluite pentru toți românii fără deosebire.

14. *Instrucție egală și gratuită pentru toți românii.*

Acest princip este cunoscut prin hrisoavele lui Grigorie Ghica V.V., prin Reglement Anexa F. LXVI și LXVII și prin dispozițiile Departamentului din lăuntru, în ministeria răposat. Logofăt Lupu Balș. Principiul însă trebuie dezvoltat și pus în lucrare. Fieștecare oraș, tîrg și sat trebuie să aibă școala sa, ca fieștecare român să poată primi instrucția la care îl chiamă facultățile sale.

15. *Întemeierea unei garde urbane și rurale.*

Această gardă, întîi puterea țării, deși în urmă degenerată, au existat pînă la introducerea Reglementului; spre a împușina numărul slujitorilor carii sînt un izvor de abuzuri și de împilări pentru lăcuiitorii săteni, și mai ales spre a avea o garanție temeinică pentru averile materiale și morale, și pentru păzirea țării și a fericirii publice, gardia este neapărată.

16. *Întemeierea juriului pentru pricini politice, criminale și de tipar.*

Această instituție, provcniind din pruncia societății, păstrată și impru-mutată de toate popoarele care o privesc ca cca mai mare garanție pentru siguranța și libertatea cetățenilor, au avut-o și românii moștenire de la vechii germani, și au păstrat-o pînă la introducerea Reglementului în procesurile civile. Chiar și supt Domnul Ioan Sandu Sturza V.V., fieștecare împricinat ce era a se înfățișa înaintea Divanului domnesc, avea dreptate pe lingă mădularile Divanului să-și aleagă și alți cîți boieri vroia, carii împreună cu ceilalți îl judeca.

În cele criminale juriul era obștește adoptat de români ; și există chiar un tractat închiat între Ștefăniță Vodă, nepotul lui Ștefan cel Mare, și între Sigismond, riga Poloniei, pentru întrebuițarea juriului în procesurile supușilor mixti. La pricinile de hotărîturi, juriul alcătuit de *purgari*, adecă concetățeni, era asemenea întrebuițat. Astăzi dar cînd chiar acele nații care nu cunoștea încă juriu îl adoptă ca închizășluirea cea mai sigură și mai priincioasă, pentru ce numai românii nu s-ar întoarce la o instituție strămoșească, atît de prețioasă !

17. *Desființarea pedepsii de moarte și a bățăilor trupești.*

Epoha în care viețuim face de prisos orice comentariu întru aceasta.

18. *Întemeierea unui ordin de avocați spre libera apărare atît în cele civile, cît și în cele criminale.*

Așezămîntul pentru vechili din 1839 au pus temelia ordinului avocaților în procesurile civile. Trebuie însă ca și în cele criminale să li se dea dritul apărării care este primită atît de legile împărătești ce au încă putere în țară, cît și de art. 346 din Reglement. O organizație dar mai teneiunică este trebuincioasă.

19. *Întemeierea ministeriului public.*

Așezarea avocaților cere neapărat și a procurorilor, carii și există în Țara Românească.

20. *Reforma tribunalelor și inamovibilitatea judecătorilor.*

O mare parte a îngenunchiarei țării se poate atribui tribunalelor. Rău organizate, rău compuse, supt înrîurirea directă a Domnului, în loc de a fi organul și ecspresia dreptății, ele nu sînt decît instrumentul strîmbătății și a venalității și nu înfățișează nici o garanție împricinaților. Reforma lor, și mai ales inamovibilitatea judecătorilor cerută și de art. 285 a Reglementului, sînt dar de toată nevoia.

21. *Neamestecarea Domnitorului în ramul judecătoresc și aducerea în împlinire a sentențelor fără întărîrea sa.*

Domnul, prin însuși ființa sa de Dómnitor, trebuie să se ție departe de luptele judecătorești a particularilor ; căci, prin amestecarea sa în ele, nu face decît a-și comprometa influința suverană. El nu trebuie prin urmare decît a privighia la marșa Iustitiei, iar nu și la darea ei ; căci altmîntre dreptatea n-ar fi decît un instrument guvernamental în mîinile Domnitorului, precum au și fost în mîinile Măriei Sale Mihail Sturza V. V. Cîte hotăriri date de cătră Divanul domnesc în conglăsuire de șapte mădulari, și

care după art. 363 a Reglementului rămân pentru veci sfinte, șed de la începutul domniei sale neîntărite și neaduse în împlinire, și cîte altele asemenea s-au sfărmat, și nelegiuit s-au trimis în noua cercetare a tribunalelor !

22. Desființarea a orice tribunale și comisii excepționale.

Aceste chiar după Reglementul de astăzi nu sînt tolerate : însă, în contra acestuia, guvernul de față în mai multe rînduri s-au slujit de ele.

23. Libertatea culturilor.

Moldova au avut pururea de fală de a cunoaște libera întrebuițare a tuturor culturilor. Religiiile prigonite în alte țări au găsit pururea în țeara noastră un azil sigur : și pămîntul românesc este singurul carele nu s-au udat cu sînge vărsat în resboaie religioase.

24. Rădicarea morală și socială a clerului ortodocs.

Formarea clerului și aducerea sa într-o stare îmbunătățită și însuflețitoare de respect este una din cele mai mari și sfinte îngrijiri a fieștecărui guvern, pătruns de datoriile sale către popor. La români guvernul de 14 ani n-au făcut nimic pentru cler, care cu toate veniturile cele mari, și cu toate mijloacele și legele ce sînt de față, și anume art. 415 din Reglement, s-au lăsat în înșositoarea condiție în care se afla și mai înainte. Clerul de jos mai ales este atît de părăsit, încît este de mirat cum poporul au mai păstrat încă vr-un simțiment religios.

25. Organizarea clerului catolic pentru românii de această religie.

Peste 50 000 români sînt catolici. Pînă acum guvernul nu s-au ocupat nici de cum cu educația, atît morală cît și religioasă a lor. Clerul lor este străin, și nu se sprijinește de către stat. Este dar neapărată trebuință ca și acești fii ai patriei să tragă parte din folosurile publice.

Clerul lor trebuie dar organizat și ținut, ca toate celelalte cleruri cunoscute, cu cheltuiala statului. Vechii Domni o cunoștea aceasta prea bine, și singurul venit ce biserica catolică are în Moldova îi vine încă din vechile dănuiri domnești.

26. Drepturi politice pentru orice compatrioți de orice credință creștină.

Astăzi numai ortodocsii cred a avea drepturi politice, dritul de a stăpîni moșii etc. Istoria și actele publice ne dovedesc însă că, în timpurile dinainte, și catolicii se folosia de asemenea drituri. Și încă astăzi dintre moldovenii catolici sînt carii unii au ajuns la întrebuițarea driturilor politice, și alții stăpînesc moșii încă din vechile dănuiri. Sînt mai multe sate răzășești lăcuite de catolici, Drepturile politice, și aceasta o cere epoha, trebuie dar date la toți românii de lege catolică, protestantă, ariană etc.

27. Emancipația graduală a israeliților moldoveni.

Marele număr de israeliți străini veniți în Moldova, ignoranța adincă în care această starc se află, cerc ca guvernul să se ocupe neadormit cu această chestie importantă pentru țară : trebuie ca prin măsuri umane și progresive să se opereze cît mai în grabă fuzia israeliților, și prefacerea lor într-o stare de cetățenie folositori a statului.

28. *Înturnarea către stat a averilor mănăstirilor închinat la locuri străine.*

Toate averile dănuite de către evlavioșii noștri Domni, Locurilor de jos, sint condiționate. Ținere de sobor, de școli, de spitaturi, de case de nebuni, de mese pentru săraci, aceste sint principalele condiții, din care însă nici una nu s-au ținut de către părinții greci. O singură monastire închinată nu mai ține sobor; mai multe sint prefăcute în case de arendatori și ocupate de mirenii, bunăoară monastirile Buhalnița și Aron Vodă. Celelalte condiții sint tot așa de puțin păzite. Călcarea acestora se dovedește prin actele dănuitorilor ivite în parte în proșesurile orașului Botoșeni cu mănăstirea Sf. Neculai din Păpăuți, a școalelor publice cu monastirea Trii-Ierarhilor etc. Întrebuințarea însemnatelor venituri a acestor monastiri este un scandal public. Ele dar trebuie trase numaidecît spre folosul statului, ca prin ele să se poată ușura sarcinile publice. Ear Locurilor de jos, spre pomenirea dănuitorilor, se va trimite pe tot anul făclii, tămii, untdelemn, și însuși bani; căci ar fi un pacat național de a lăsa așa averi publice în minile unor călugări străini, pururea rebeli la legile țării ce-i îngrășă de atite veacuri, și carii de la 1832 și pînă astăzi se împotrivesc încă de a răspunde statului mica dare hotărîtă prin art. 79, IV a Reglementului.

29. *Dritul fieștecărui ținut, oraș și comună de a-și controla administrațiile prin sfaturile ținutale, municipale și comunale.*

„Privighierea asupra a tot ceea ce se atinge de fericirea unui oraș, nu poate fi mai bine încredințată decît acelor care cîștigă mîi cu deosebire folosurile din el”, zice chiar Reglementul, anexa N. Cu toate aceste ocîrmuirea intereselor comunale, de și dată prin aceasă Reglement sfaturilor comunale, au rămas pururea în mina administrației centrale, care și cu aceste venituri au făcut aceea ce au făcut cu toate veniturile țării, încît au omorît cu totul viața municipală în Moldova. Trebuie, dar, dat fieștecărui ținut, oraș, comună, dritul ca prin respectivele sale sfaturi, să-și controleze interesele locale, fără amestecarea puterii centrale. Aceste sfaturi ar învîca din nou viața municipală și interesul pentru lucrul public, și prin urmare, înaintînd bună starea comunelor, orașelor și ținuturilor ar face și bună starea țării întregi. Trebuie dar priimit de princip că tot ce se poate face *pe loc* să se facă de către puterile locale.

30. *Desființarea a orice dări asupra exportăției produselor naționale.*

În vreme cînd în alte țări guvernele se silesc de a înlesni chiar prîn premii exportarea produselor naționale, guvernul Moldovii chiar în contra legiurilor înființate s-au silit a-i pune stavile. Așa în contra art. 65 a Reglementului, și cu toate protestațiile Adunării Obștești, au păstrat *poșlina* asupra grînelor, pentru că ea este lăsată în libera dispoziție a Măriei Sale Mihail Sturza V. V. și-i formează o a doua listă civilă. — Spre dezvoltarea dar a agriculturii și a negoțului vitelor care sint cele de căpitenii izvoare a bogăției noastre naționale, trebuie desființate orice dări asupra exportăției grînelor, vitelor și fabricatelor naționale.

31. *Reforma codicilor civilă, comercială și criminală, și a procedurii lor.*

Reforma codicilor deși cerută și de art. 426 din Reglement (și cu anume rostire ca aceasta să se facă de o comisie mixtă, numită de guvernele Țărilor principate, spre a da ămîndurilor țărilor o singură și aceeași legislație civilă și penală), deabia au început în anii trecuți, însă în chipul strîmt și viclean care caracterizează sistemul și toate îmbunătățirile guvernului de astăzi. Deabia partea întâi a codicei civilă este pregătită, însă trebuie curățită de adăugirile și schimbările făcute de Măria Sa Domnul Mihail Sturza.

Cea mai năpărată însă reformă este aceea a codicei criminale, care face rușine epocii și Moldovii. Procedura civilă și criminală trebuie asemenea radical prefăcută: căci colecția ofisurilor și deslegărilor judecătorești, publicată de Măria Sa Domnul Sturza, fără mai înainte încuviințare a Obșteștii Adunări în contra art. 56 din Reglement, este numai un nomol de strîmbătăți și de interese particulare aduse la teorii de legiuiri generale.

32. *Întemeierea legilor de poliție și a așezămintelor penitențiare potrivite cu veacul.*

Stărea de față a poliției întemeiată numai pe vroința și interesul funcționarilor însărcinați cu acest ram delicat a administrației, și mai ales jalnica și neomeneasca tratare a nenorociților închiși, lipsiți de orice căutare și lăsați în cruda dispoziție a temnicerilor cer neapărat reforma sistemului de astăzi.

33. *O lege energetică pentru săcarea corupției răspîndită în țară de către guvernul de astăzi.*

Abuzurile care au adus țara în ticăloasă stare în care se află astăzi, explică trebuința unei asemenea legi.

34. *Înlesnirile comerțului și libertății muncii prin: 1. promulgarea legilor de credit spre a asigura plățirea datoriilor fără excepție de persoane. 2. întemeierea unei bănci naționale și de escontă, și a caselor de păstrare. 3. așezarea de școli profesionale. 4. deschiderea canalurilor și drumurilor de comunicație. 5. reguirea tarifulurilor și 6. mai ales desființarea a orice beilicuri, cărături și havalele, precum la drumuri publice etc., toată munca publică trebuind a fi făcută cu bani.*

Toate aceste îmbunătățiri practice n-au trebuință de un mai departe comentariu.

În privirea acestor mintuitoare instituții propuse de Partida Națională, nu în folosul său în parte, ci în folosul nației întregi, intitulății aristocrați de la sine și cu bucurie se leapădă de privileghiurile ce le au, sau prin moștenire, sau prin legile înființate și se primesc:

I. *A se obosi ori ce ranguri și privileghiuri personale sau de naștere.*

În țările românești nimic n-au fost moștenitor, afară decît proprietatea și numele familiei. Ca în toate staturile Orientului, *noblețea* este necunoscută; căci *boieria* nu însemnează decît funcție publică, la care fieștecare român poate ajunge după chiar legile de astăzi. Boieria deabia în timpurile nouă au luat mersul unei *noblețe* nepotrivită și contrară cu toate instituțiile țării. Boieria însă chiar astăzi nu se poate cîștiga decît prin slujbă

Instituții
proapse
în folosul
nației întregi:

cătră Stat și nu dă alt drit decît acel a elecției și a elegibilității, precum și a scutirii de *bir*, care asemenea este numai un privilegiu personal. Boieria este dar personală, pentru că ficiorul de boier ce nu are rang nu se poate alege deputat, și fiii săi sînt birnici. Dritul de elecție și de eligibilitate păs-trindu-se și încă și întinzindu-se, ear scutirea de bir ne mai putîndu-se păstra pentru nimeni, la ce ar mai trebui rangurile de *Logofăt Mare*, *Vornic Mare*, *Spatar* și *Satrar*, niște titluri săci, care de mult nu mai reprezentează funcțiile la care era lipite. Ele, dar, astăzi trebuiesc oborîte ca niște rămășiți a timpurilor feudale, și care odată, trecînd granița, sînt necunoscute întregii Evropi, și prin urmare nu procură titularilor nici macar deșarta glorie ce prin tractiruri aduc încă cuvintele de ducă, conte și baron. Logofeții cei mari, Vornicii, Agii, Banii, Pitarii și alți asemenea boieri de astăzi, pot fi, și vor fi și fără aceste titluri, în capul nației prin cultura, bogăția și iubirea lor cătră patrie. Multă vreme dar, vor avea încă spre a nu se teme de concu-rențe; singurul lucru ce le rămîne să facă este să păstreze prin *merit* aceea ce pînă acum au avut numai prin *privilegiu*. Rangurile dar, adăogim încă, ca niște jucării date numai deșărtăciunii, trebuiesc desființate; căci a păstra o nobleță, o aristocrație acolo unde există, se înțelege; dar a o crea, la anul 1848, acolo unde n-au fost niciodată, ar fi o prea mare nebunie, și de arc românii vor ști a rămînea străini.

II. *A face parte la îndatoririle, sarcinile și dările statului, prin urmare a se supune la o contribuție generală, fieștecare în proporția facultăților și a averii sale.*

În vechea Moldovă, toți moldovenii lua de o potrivă parte la însărcinările statului; toți plătea birul singelui, toți contribuia la dările publice, Logofătul cel mare, cit și cel de pe urmă sătean, fieștecare după mijloacele sale. O singură excepție era făcută în favorul funcționarilor mari a statului *pe cîta vreme era în funcții lucrative*, de la Vel-Logofăt pînă la Vel-Stolnic, pentru că această scutire le era singura leafă. Deabia Domnul fanariot Constantin N. Mavrocordat, vroidnd a trage în partida sa pre boieri, adecă funcționari, pentru ca mai lesne să poată împila poporul, oborî acest princip de dreptate, și introduse clase privilegiate, adecă scutite de bir. Pentru întiași, dată prin hrisovul său din mart 1737, se hotărî ca „*boierii de la Vel-Logofăt pînă la Treti-Logofăt, atît duminia-lor cît și fii dumilor-sale, na n mai cînd vor fi întru dregătorii, ce și lipsiți fiind, de dajde mazilcască ce da pre au să fie slobози și ertați*”. însă și aceasta, cu condiție „*pentru că de supt legăturile dăjdiei slobozindu-se și odihnindu-se, mai cu serbinte sirgucală să se afle către slujbele și poroncile stăpînești*”.

Această excepție odată făcută, toate clasele înstărite au mijlocit a se folosi de ea: și astăzi toate greutățile și dările statului, în contra a orice dreptăți, razimă numai pe acel mai sărac, pe acel ce n-are a lui de cît trupul său, adecă pe lăcuitorul sătean; numai acesta plătește pe Domn care nu știe de dînsul, pre administrator care-l fură, pre judecător la care nici o dată nu cere dreptate, pre slujitor care-l ține supt bici, pre militar care

În Moldova,
clasele
privilegiate
au fost
introduse
numai
în 1737...

n-are ce să-i apere, căci țaranul n-are nimic a lui supt soare, nici măcar bordeiul unde își odihnește oboselele mădulari.

Atît dreptatea, cît și epoha în care viețuim, nu mai puțin, și chiar interesul bine înțeles a patriei, cer dar neapărat că să ne întoarcem la vechiul și mîntuitorul princip a contribuției generale; pentru că numai din libera și deopotrivă desvoltare a tîntului puterilor statului, și întrebuintarea lor spre folosul general, atîrnă fericirea țării.

Obștească și adevărat patriotism însă poate să fie numai acolo, unde patria își tratează fiii cu deopotrivă dreptate și dragoste, supunîndu-i la aceleași îndatoriri și drituri.

III. *A jărtfi în folosul statului banii despăgubirii scutnicilor, păstrîndu-se ca pensie numai acci pîntru nevoieși, văduve și orfanii.*

De-ndată ce rangurile și privilegiurile se desființează, de la sine cade și această despăgubire pentru un privilegiu trecut; și-apoi acest cordei a budgetului, împărțit la mai multe sute, dă beneficianșilor un venit prea puțin însemnat, cînd întregul țării ar putea să aducă țării un folos mult mai mare.

IV. *A se desființa robia de pe pămîntul românesc cu despăgubirea numai acelor care ar cere-o.*

Un stat constituțional cu robi ar fi o monstruositate. Desrobirea țiganilor statului și a monastirilor rostită de Obșteasca Adunare în anii trecuți trage de la sine și desrobirea țiganilor particulari; căci un princip nu poate să fie primit de bun pentru unii, și aruncat de rău pentru alții. În seanța din 5 august 1746, Obșteasca Adunare a Țării Românești zicea: „că ca nu cunoaște mai greu și mai mare păcat decît a avea pre frații noștri cei întru Hristos, supt jugul robiei noastre, de vreme ce Sf. Evanghelie ne zice: Iubește pre aproapele tău ca însuși pre tine.

Ca următorii dar acestii poronci nu trebuie să robim pre frații noștri. Căci robia n-au fost de nici un folos, ci încă un obicei de mare pagubă sufletelor noastre, rămasă fiind de la strămoși ca un blăstăm asupra capetelor noastre“. Aceea ce dar cu mai mult de o sută de ani o zicea strămoșii noștri, nu vom zice-o și noi astăzi, în veacul luminilor, și am mai putea oare răbda pata de a avea robi noi, carii vroim a fi o nație liberă?

V. *A se oborî boierescul și a se face proprietari pre toți gospodarii săteni, dîndu-se însă o dreaptă despăgubire vechilor stăpîni a pămîntului. Această despăgubire și modul ei se vor hotărî de către cea întâi Obștească Adunare aleasă după noul chip arătat la art. 3 a reformelor de mai sus.*

Puterea și fericirea unui stat se află în puterea și în fericirea mulțimei, adică a nației. O nație însă care numără numai trii mii de oameni, înzestrați cu drituri și averi, singurii adevărați cetățeni, nu merită acest nume. Moldova însă n-are mai mulți cetățeni; căci toți ceilalți carii peste acești trii mii de privilegiați și pînă la un milion și jumătate formează populația țării sînt numai niște lăcuitori desbrăcați de toate driturile, de toată bună-starea materială și intelectuală, și supuși numai dărilor și greutateților țării. Lăcviitorii săteni sînt mai ales în cea mai ticăloasă stare, nefiind decît niște instru-

Starea
lăcuiitorilor
săteni,

„nădejdea
și puterea
patriei”,
trebuiește
radical
îmbunătățită

mențe de muncă în minile guvernului, a proprietarilor și a posesorilor de moșii, în practică lipiți încă pământului, pre care de sute de ani îl lucrează în folosul altora, și prin urmare întorși la vechia *vecinătate*.

În toate reformele bune sau rele cite s-au făcut pînă acum pentru țară în timpurile mai nouă, nimic nu s-au statornicit pentru această numcroasă și nenorocită clasă, nădejdea și puterea patriei; ba încă Reglementul, în loc de a-i îmbunătăți, i-au asprit și mai mult ticăloasa soartă. *Omenirea*, *dreptatea*, *interesul țării și chiar interesul proprietarilor de moșii* cer dar neapărat îmbunătățirea radicală a acestei stări, prin desființarea boierescului și prefacerea țăranilor în mici proprietari, dîndu-li-se pămînturile pre care le-au inrodit cu sudorile lor. *Omenirea*, pentru că nu este omnesc ca omul să exploateze pre om, ca cei mulți să fie instrumentele de muncă a celor puțini și că un popor întreg să-și jărtfească vieața în folosul unora, în contra principelor Evangheliei și a adevăratei libertăți. *Dreptatea*, pentru că desființînd boierescul și întemeind proprietatea între lăcuitorii săteni ar fi a îndrepta crudelc strîmbătăți a veacurilor trecute. Este istoricește dovedit că, în timpurile din început, mai fieștecare român era proprietar, și că numai sila și puterea celor mari au desbrăcat pre o mare parte din săteni de pămînturile și de chiar libertatca lor⁶. Și chiar în zilele de astăzi, cite moșii răzășești s-au desființat prin silă și strîmbătate? *Interesul țării*, pentru că proprietatea este cel mai puternic instrument de civilizație, și dacă vroom serios să ne civilizăm țara, trebuie să avem mulți proprietari. Numai o țară ce are mulți proprietari este tare; căci numai acolo unde este răspîndit *iubirea pămîntului*, este răspîndit și *iubirea patriei*. Astăzi însă, pentru ce țăranul și-ar iubi și și-ar apăra o patrie unde el n-are nici un drept, ci numai îndatoriri și sarcini? *Interesul particular a proprietarilor*, pentru că pragmatic se poate dovedi că desființarea boierescului nu numai n-ar înpuțina, dar încă în curînd ar spori prețul pămîntului, prin înmulțirea populației și libertatea muncii; și că, prin urmare, o falce le-ar da un venit mai mare decît astăzi le aduce doă fâlci; pentru că este știut că munca liberă îi mai roditoare, decît munca silită, adică boierescul, și pentru că însfirșit proprietarii s-ar vedea scutiți și de multe îndatoriri ce au cătră muncitori, spre pildă de a-i hrăni în vreme de foame, de a le plăti birul în timp de lipsă etc. În tot felul dar, boierescul trebuie desființat, ca rămășiță a robiei, ca contrar veacului, cu însărcinător și pentru acel ce-l face, și pentru acel ce se folosește de el, și însfirșit ca înlesnitor asupririlor și arbitrarului, și prin urmare, exertînd o înrîurire ră asupra caracterului, vredniciei și moralității lăcuitorilor săteni, puterea cea mai mare a unui stat. Boierescul este desființat în Transilvania, Bucovina și Țara Românească; cum dar decît prin silă s-ar mai putea ținea în muncă pre românul din Moldova, cînd el vede pre frate-său din învecinatele țări liber și bucurîndu-se de toate driturile cetățenești? Sila însă n-ar face decît a înrodi sămînța de ură ce începe a se răspîndi asupra *ștăpînilor* de moșii. De datorita dar și de interesul acestora este ca să depărteze primejdia, ca nu din eccesul numai a răului să eașă binele; iar întimplările din Galiția să le slujească de o cumpălită și mintuitoare pildă. Astăzi mai

toată Evropa au oborît muncă silită numită robotă, clacă, boieresc, sau cu orice altă numire. Chiar în Turcia, și anume în Bosnia, avgustul nostru suzeran au desființat-o. Cum dar numai Moldova ar putea să se împotrivească acestii reforme adevărat europeană, tocmai Moldova, pentru care din pricina învecinării cu Bucovina și Transilvania, desființarea boierescului și apropierea țărănilor este o chestie de siguranță publică, de pace, de viață, înșfîrșit, și care prin urmare trebuie hotărîtă cit mai în grabă? Căci nimcne din acei ce vroiesc binele țării, nu ignorează că timpul face neconținut mai grele de hotărît chestiile ce sînt deapănurea prchungite pe altă dată. *Pacifica* dar hotărîre a chestiei, *apropriației țărănilor astăzi* încă ușoară, într-un an va fi mai grea, și în doi, va fi cu neputință. Ea astăzi atîrnă încă de la noi; să luăm dar sama ca în curînd să nu se hotărască fără de noi, și cu vărsare de pîraie de sînge!

Pe lîngă toate aceste radicale instituții, singurele care ne pot regenera patria, apoi Partida Națională mai propune una ca cununa tuturor, ca cheia bolței fără care s-ar prăbuși tot edificiul național; aceasta este *Unirea Moldovii cu Țara Românească*, pe temeiul punturilor de mai sus, și care se vor putea modifica de către Adunarea Obștească Constituantă a Țării unite; o *Unire* dorită de veacuri de toți românii cei mai însemnați, a amînduror principatelor; o *Unire* pre care după spiritul timpurilor, cu armele în mînă au vroit să o săvîrșescă Ștefan cel Mare și Mihail Viteazul, carele și ajunse a se intitula: *Cu mila lui Dumnezeu Domn Țării Românești, a Moldovii și a Ardealului*. Pregiudețele veacului și intrigile străinilor pînă acum au stavilat această *Unire*. Astăzi însă împregiurările ne sînt mai favorabile ca să putem realiza aceea ce strămoșilor noastre-au fost cu putință numai de a dori. Pregiudețe și antipatii naționale nu mai sînt de mult între noi. Chiar străinii n-ar putea cu drept a ne fi contrari, fiind că această unire n-ar jicni driturile nimărui. Turcia este acum deplin convinsă că deosebindu-se de timpurile trecute și de părinții lor, românii de astăzi au viea dorință și este de interesul lor, de a fi strîns uniți cu imperia Otomană, și că singura lor mîntuire este de a se ținea supt egida integrității Turciei, închizăsluită de marele puteri a Europei. *Unirea* principatelor întărindu-le pre aceste, ar întări însă și legăturile care le lipesc cătră puterea suzerană; și earăși numai legăturile cu această din urmă pot să facă pre români puternici prin neatîrnarea Turciei care închizăsluiește pre a noastră. Căci Turcia prin dritul suzeranității sale este îndatorită a ne apăra și libertatea noastră.

Cît pentru Rusia, chiar în imputările și amerințările ce face românilor prin depeșa sa din 19 iulie trecut, ea tot se întemeiază pe vechile tractaturi; prin aceasta însă, ea nu numai că nu slăbește, dar încă întărește driturile românilor, căci tocma pe tractate și acestii se întemeiază spre a reclama *autonomia lor* și dritul de a-și uni țările. În zadar depeșa ministerială zice că principatele *nu pot să-și prefacă regimul administrativ, fără încuviințarea Țărilor Curți, de vreme ce au îndatoriri pozitive atît cătră puterea suzerană,*

Pe lîngă
toate aceste ...
„Unirea
Moldovei
cu Țara
Românească”
este
„cheia bolței
fără care
s-ar prăbuși tot
edifiul
național”

Depeșa
Nesselrode
din 19/31
iulie

tratatul
de la
Adrianopol

cît și cătră puterea protectriță: căci articolul 5 a tratatului de Adrianopol, pe care Rusia însuși își întemeiază reclamațiile, prin chiar cuvintele sale, cunoaște românilor vechile capitulații și, prin urmare, și cea întâi condiție a acestora, adică dritul autonomiei.

„Fiind că principatele Moldova și Țeara Românească, zice acest articol a tratatului, în urma unei capitulații s-au pus supț suzeranitatea Înaltei Porți, și fiind că *Rosia* au chizăsluit fericirea lor, s-au hotărît ca ele să ție toate privilegiile și slobozenile ce li s-au fost invoit sau *prin capitulațiile lor*, sau prin tractaturile închiate lutre aceste două imperii, sau prin hatîșerifurile slobozite în deosăbite vremi etc.”

și

articolul 425,
din
Regulament ...

În zadar, asemenea, această depeșă face românilor o crimă din dorința lor de a-și împreuna țările, zicînd că *Rosia nu poate eria de a vedea în locul imbelor principate* ivirea unui nou stat etc. La aceasta va răspunde carăși *Rosia*, adică chiar Reglementul făcut de ea și pre care ea astăzi vroește prin baionete a-l impune românilor. În adevăr, acest Reglement, făcut după instrucțiile sale, supț prezidenția unui ampioiat al său, redigat de oameni aleși de ea, singur invită pre români de a se uni, rostind lămurit că nouăle instituții nu li s-au dat decit spre a pregăti și a aduce în împlinire această unire. „Începutul, religia, zice Reglementul Moldovei, Art. 425, Cap. IX, obiceiurile și asemănarea limbii lăcuitoilor acestor două principaturi, precum și trebuințele a imbelor părți, cuprind din însuși descălecarea lor elementurile *nedespărțilei* Uniri care s-au impededat și s-au întirziat de întimplătoarele impregiurări. Mîntuitoarele folosuri a rodului ce s-ar naște din intrunirea acestor două nații sînt netăgăduite. *Elementurile întrunirei moldo-românilor se află așezate prin acest Reglement, prin asemănatele temeuri ale administrației acestor două Țeri*”. Așa dar, chiar cînd românii n-ar fi gîndit la folosurile ce le-ar veni prin unirea principatelor, acest articol ar fi fost îndestul spre a-i lumina despre adevăratele lor interesuri. Tot acest articol este cel mai bun răspuns, cea mai mare desvinovățire ce ei pot face la imputările depeșei din 19 iulie. Ei dar lasă ministeriului împărătesc a Țosiei de a explica contradicția manifestă ce este între acest articol a Reglementului din 1830, opera sa, care singură ne sfătuește *Unirea principatelor*, și între depeșa sa din 1848, care din această unire ne face o crimă.

Aceste sînt singurele mîntuitoare instituții care pot introduce în principate liniștea, pacea și bunăstarea materială și intelectuală, și, prin urmare, a le aduce *acea fericire pre care Rosia au închizăsluit-o românilor în fașa Evropei*.

Despre Turcia,
ca putere
suzerană,
și
Principatele
române ...

Turcia, prin mai multe dovezi, ne-au arătat că nu ne este contrară: în adevăr, ea simțește că este atît interesul său cît și al nostru, ca România să fie tare și neatinată în cele dinlăuntru și aceasta au declarat-o prin mai multe acte publice. Eată ce zice unul din cele mai luminate organe a sale, „Jurnalul din Constantinopol”, din 26 iunie trecut: „În Valahia și Moldavia, Curțele suzerană și protectriță au trimes fieștecare un comisar extraordinar, spre a se incredința acolo de starea lucrurilor și a liniști duhurile, precum și

a întări, dacă ar fi trebuință, driturile ce ele au din tractaturi". Noi nu socotim că ar rezulta din misia reprezentanților Țărilor Curți ceva care să fie în opoziție cu interesele principatelor și duhul convențiilor. *Ep. la noastră are de cel înlii caracter triumful dritului asupra țării*, și se deosebește prin aceasta însuși de timpurile de mai înainte. Este statornic că înaintea unei buni dreptăți, dritul celui mai slab are tot aceeași putere ca și dritul celui mai tare. Dar aici nici nu este locul de a pomeni acest adevăr : nimene, negreșit, nu-l tăgăduiește. Turcia, care se arată liberală acolo unde suveranitatea sa este plină și întreagă, n-are, după cum știm, cea mai mică dorință, lucrind ca Curtea suzerană, adecă cu un mai mic grad de putere, de a se depărta de la fireasca sa dreptate. În Turcia și în principaturi este această convicție intimă și foarte mntuitoare, că adecă dacă păstrarea legăturilor ce sînt între Turcia și principaturi este trebuincioasă acestora din urmă, neatîrnarea lor nu este mai puțin trebuitoare celei dintii : și din această convicție isvoresc neapărat relații nu numai de prietenie, dar încă de dreptate, care sfătuiesc de a întări necutenit, și nu de a slăbi tot ce ține la existența staturilor tributare și la securitatea puterii suzerane. A încheia din această dreptă apreație, că Turcia nu poate, nici nu trebuie să se impotrivescă la îmbunătățirile ce principatele judecă folositor de a introduce în legile lor, este un lucru ușor și logic. Turcia nu are drit, și încă mai puțin interes de a se împotrivi la aceste, și cind ea au învățat atita și invată în toate zilele a estima cît prețuește neatîrnarea staturilor, negreșit că nu ca tocma ar putea avea ideea de a, o jigni cit de puțin. — Nu este asemine de socotit, urmează acelaș jurnal, că aceea ce Curtea suzerană nu va face, se va face de către Curtea protecției. Driturile acestia sînt mărginite, ca și driturile celeilalte, prin deosebitele tractate ce formează temelia Constituției de acum a Principatelor. Caracterul ei, chiar, arată natura misiiei sale. Dacă vre-o putere oricare ar vroi să strîmtoare sau să împuținze neatîrnarea lor, sau să exerceze asupra lor o apăsare care ar fi primejdioasă intereselor lor, după cererea ce i s-ar face de ele sau de una din ele, ar avea loc întrebuintarea protecției sale. Ce noi zicem de Curtea protecției, vom zice-o încă mai bine de Curtea suzerană, căria codica națiilor dă o superioritate de drit, și prin urmare o datorie de obligație mai mare. Acția Țărilor Curți privește mai mult *primejdiile din afară ce ar putea să amenințe principatele, decît direcția din lăuntru a treburilor lor*. Aceasta se dovedește lămurit din actul anexat la articolul 5 din tractatul de Andrianopol iscălit la 1829 și în care este zis, pentru ceea ce privește Moldo-Valahia : „Că Domnii vor ocirmui slobod pentru tot ce se atinge de trebile din lăuntru a țării, și că ei nu vor fi opriți în ocirmuire prin nici o poruncă împotrivoare driturilor lor“.

Această stipulație este potrivită cu dritul gintelor. Eată ce zice intru aceasta Vatel : „Un stat slab care pentru siguranța sa se punc sub protecția unui mai puternic, și se îndatorcește, spre recunoștință, la mai multe îndatoriri în echivalentul acestii protecții, fără însă a se desbrăca de guver-

Ce scrie
„Journal de
Constantinople“ :

Deosebitele
tractate
ce formează
temelia
Constituției
de acum a
Principatelor

și

dreptul
gintelor

mul și de suveranitatea sa, prin aceasta nu conținește de a figura între suverani, ce nu cunosc altă lege decât dritul gintelor“.

Aceste drept considerații întemeiate pe adevărata stare a lucrurilor, pe duhul tratatelor și pe dritul gintelor, arată îndestul care sînt driturile, datoriile și rolul Rosiei către principatele românești.

Fapte
„trase din
nepărtinitoarea
istorie“ :

Nu este însă de prisos de a adăogi și următoarele facturi, trase din nepărtinitoarea istorie :

Cea dintîi
alianță cu
Rusia

Au fost o vreme cînd Valahia și Moldova, deși de sute de ani puse de bunăvoie supz suzeranitatea Înalții Porți, păstra încă mai toate libertățile ce li fuseseră asigurate prin tratatele lui Mircea și a lui Bogdan. Amîndoa țările avea deplină neatîmăre, ocîrmuiri și Domni naționali, hotarele, instituțiile și religia sfînt respectate, și în sfîrșit toate driturile și însușirile a doă staturi suverane destul de puternice, pentru ca alianța lor să fie căutată de cei mai mari monarhi a Europii. Împăratul Germaniei și Țarul Rosiei rivaliza spre a dobîndi prieteșugul și cooperația acestor principate, ocîrmuite de Domnii Constantin Brancovanu și Dimitrie Cantimir. Aceste era la anul 1711, cînd Petru cel Mare se hotări de a pune în lucrare *planurile sale de cucerire asupra Turciei*. Spre aceasta el propusă și făcu trataturi cu Valahia și Moldavia, și războiul fu declarat Înalții Porți. Moldova, fericită și bine organizată după mărturisirea a însuși reformatorului Rosiei⁶, se jărtfi pentru coreligionarii săi. Pacea însă cea de la Prut fu totuși închiată. Sute de familii din cele mai întii a țării, cu Domnul Cantimir, jărtfe a rivnei lor, își părăsiră patria ; și îmbele principaturi fură lăsate de către Petru cel Mare nenorocitei lor soarte. Atunce Turcia, spre a le pedepsi de plecarea lor către o imperie străină, le dedu (mai ales pre Moldova), în prada tătarilor, le călcă în picioare vechile trataturi, le încunginură hotarele cu cetății turcești zidite pe pămînt românesc, cu bani și cu muncă românească, tăiă pe Domnul Brancovanu cu toată familia sa (căci Cantimir era fugit) și puțin lipsi ca principatele să se prefacă în pašalicuri. Umbre de Domni fură păstrați, însă și aceștii numiți numai dintre grecii Fanarului ; căci, de la 1711 domni pămînteni nu se mai suiră pe robitele tronuri a Moldovii și Valahiei. Așa aceste nenorocite țări, cu perderea celor mai mari și sfînte drituri, plătiră cea întii alianță a lor cu Rosia ortodoxă !

„Jărtfile
făcute
de către
români“ !

în războaiele
de la 1736
la 1740,

O mai bună răsplătire românilor nu avură pentru celelalte a lor îndelungate și dureroase jărtfe către Rosia, în războaiele ce aceasta au mai avut cu Turcia, într-un timp de aproape de un veac. — În a doua campanie, de la 1736 pînă la 1740, cînd Feldmarșalul *Miunih* intră în Moldavia, țara cu Mitropolitul în cap li eși înainte, primi armia rosiană ca o armie de frați, o hrăni ani întregi, o spori cu trupe românești și-i dădu însfîrșit ajutor și ospitalitate. Cînd însă se închiă pace, Mitropolitul Anton și cu alte sute de familii fură de nou siliți a-și părăsi turma și țeara. Ear Moldova fu earăși lăsată pradă răsbunării Turciei, fără nici o apărare din partea Rosiei, căci Miunih în retragerea sa, spre răsplătire, se mărgini a da Iașii în jaful oștenilor sei, amerință orașul cu foc, dacă nu i s-ar da o noă somă de bani, luă spre aceasta pre caimacamii țării în fere pîră la Hotin și, cînd trecu Nistrul, „au trimis, zic

istoricii contimpurani, de au robii mulți oameni din ținuturile Hotinul și Cernăuții și-i împărția ca pe dobitoace; unii lua bărbații, alții femeile, alții copiii, și-i vindea unii la alții fără leac de milă, mai rău de cit tătarilor⁷.

În a *treia campanie* de la 1769 pînă la 1774, românii au dat Rusiei aceleși dovezi de credință, și de ajutor, prin arme, oameni, proviant; ei au împreună-lucrat atît de mult cu oștile împărătești în contra Turciei, încît Înalta Poartă, spre pedeapsă, prin o fetvă a marelui Muftiu au dat Moldova și Valahia în prada oștilor sale, dîndu-le voie să jăfuiască, să ardă, să taie fără îngrădire. — Imperatrița Ecaterina, prin manifestul său din 16 dechembrie 1769, cetit de șese ori prin bisericele românești, făgăduise statornic că va apăra în veci principatele *despre Turci*. Pacea de la Kainargik s-au făcut însă; suveranii Moldovii și Valahiei s-au întors Turciei, ca răsplătire pentru pustiirea țărilor și pentru păraele de sînge românesc vărsat pentru Rusia; și o a *triea oară* mii de moldoveni, comprometați, își părăsiră patria lăsată răsbunării Turcici, și din nou desbrăcată (cu toată protecția Rusiei, și numai din pricina Rusiei) de puținele drituri ce-i mai rămăseră neajicnite; și ce cîstc mai mult, cu toate cererile Mitropolitului și a Obșcștii Adunări pentru integritatea Moldovii, și cu toată protestația a Domnului Ghica V. V., carcle pe urmă spre pedeapsă fu și omorit, Rusia smulsă Bucovina și o dădu ca dar aliatei sale, Austriei.

de la 1769
la 1774,

Rusia au întreprins asupra Turciei a *patra campanie*, acca de la 1787 pînă la 1791. În vreme cînd cci mai însemnați boieri a Moldovii și Valahiei, jărțfe a simpatici lor pentru Curtea de S.-Petersburg era unii desbrăcați de averile lor și alții prin poronca Sultanului inchiși în insulele Arhipelagului, în mănăstirile Bulgariei și a Atosului, în Albania și în temnițele Constantinopolului⁸, amîndoa țerile suferia toate greutățile unui război cumplit, fiind teatrul a singeroaselor lupte dintre austro-ruși și turci. Pacea de Iași se inchiă, fără însă să aducă patriei noastre vre-o fericită prefacere. Biata țără, pustie și prcfăcută în cînușă, fu întoarsă Turcici cu oareșcare închizășluiri, care niciodată nu s-au păzit; căci atit Moldova cit și Valahia, tocma pentru rîvna lor pentru Rusia, au urmat a se trata de cătră Înalta Poartă ca niște țări haine pururea gata, precum din nenorocire au și fost, de a se uni cu Imperia coreligionară, în contra Suzeranului lor.

de la 1787
la 1791,

O a *cince campanie* se deschise asupra Turciei, acca de la 1806 pînă la 1812. Cine ignorează, căci faptele sînt mai contimpurane, toate nenorocirile, toate greutățile, toată pustiirea ce principatele, și mai ales Moldavia, au pătimit în acest crunt război care n-au ținut mai puțin decît șese ani. Ușurarea însă și răsplătirea, la închierea păcii de București, fu luarea a jumătate de Moldova de cătră acca putere protectriță, pentru care românii s-au fost jărțfit în atîtea rînduri. Besarabia se intrupă cu Rusia, și puțin era ca proprietarii moldoveni să se vadă lipsiți de chiar moșiile ce le rămăseseră din a stînga Prutului. Au trebuit bunătatea personală a Împăratului Alexandru, pentru ca să le lase această mingiere pentru înjumătățirea patriei. Încorporația însă a Besarabiei este cel mai bun răspuns la depeșa din 19 iulie, care zice că: „*Trecutul răspunde pentru vremea de față. Mai*

de la 1806
la 1812

mult decât o dată în timpuri de mai înainte, noi (Rosia) am ocupat totul sau o parte a principatelor, și credincioși parolii ca daserăm despre aceasta mai înainte, noi le-am desertat de îndată ce s-au împlinit condițiile ce am fost pus pentru retragerea noastră”.

„Folosurile
protecției”,
„în faptă
nu să
păzită...”

Aceasta este numai scurta descriere a jărtfilor făcute Rosiei de către români, de la Petru cel Mare și pînă la epoha cea de pe urmă campaniei asupra Turciei din 1828. A tăgădui aceste jărtfe, ar fi a tăgădui însuși istoria. Însă spre a nu fi învinovați de ră credință, trebuie să arătăm și *folosurile protecției*, de cînd aceasta s-au asigurat principatelor. În adevăr, prin tratatele de Kainargi, Iași, București și Akerman, Rosia dobîndind dritul *de a apăra aceste țări despre asuprirea* Turciei (căci aceasta numai este prințul și datoriea protecției) ea, în mai multe rînduri, au reclamat ca Poarta să puie oareșcare îngrădire sistemului său de a sārăci cu totul Moldova și Valahia, — am văzut din ce pricină. Așa Marele Vizir, după cererea cabinetelor de S. Petersburg și de Viena ⁹ au slobozit la 1783 un sened care oboria mai multe abuzuri; la 1802 Sultanul au mai dat un hatîșerif împărătesc care cunoștea epitaetica Domnilor, desființarea birurilor nelegiuite, necalcarea hotarelor, și mijlocirea consulilor rusești, la întîmplare cînd Poarta sau Domnii ar călca dreptățile principatelor. Convenția de Akerman au mai sporit încă aceste privilegiiuri. După aceste s-ar crede că principatele cîștigă mult prin asemenea închizășluri, și că dacă ele nu redobîndiră vechile lor drituri, dar macar bună-starea din lăuntru a lor înflori. Pentru ce însă simpla expunere a faptelor dovedește cu totul din protivă? Moldova în vremea protecției au perdut Bucovina și Besarabia. Valahia, cu toată protecția, fu neconținut călcată de pașii înărginași. Domnii, deși prin tractaturi asigurați că nu vor putea fi destronați fără vină dovedită și fără știrea ministrului rusc, totuși fură schimbați pe an și pe lună, ca niște simpli funcționari turcești. Cît pentru starea din lăuntru a principatelor, cu toată privighierea *consulilor-censori a Rosiei*, abuzurile ajunseseră la sistemă și ticăloșia nu mai avu margini. Cu toate stipulațiile dobîndite de Cabinetul de San Petersburg în favorul românilor, birurile se împlinia de opt ori mai mult decît era legiuite: Adunările Obștești era numai niște nume deșerte; podvozele domnești, zaherele pentru Constantinopol, havalele și beilicurile de salahori pentru cetățile turcești, cherestele pentru admiralitate, toate aceste în opoziție cu hatîșeriful din 1802 își urma neîngrăditul lor drum. Veniturile publice era lăsate în libera dispoziție a Domnilor, fără nici un control, toate posturile publice se vindea zioa mare; eforiile scoalelor, a caselor bine-făcătoare și a spitalurilor se prefăcuseră în izvoare de chivernisală, și cîte alte asemenea abuzuri, care aduseră mai ales pre lăcutorul sătean la nevoia de a-și părăsi bordeiul spre a se face hoț sau a bejeni în Turcia. Neoînduiala și ticăloșia era în toate ¹⁰. Eată starea principatelor supt auspiciile protecției rosienesti de la 1774 și pînă la 1828, căci toată isprava stăruințelor ei se mārghini numai în niște deșerte stipulații pe hîrtie care în faptă nu se păzită niciodată.

În asemenea împregiurări nenorocite se deschisă a șesă campanie asupra Turciei, acea de la 1828, și care pentru Moldavia și Valahia, prin ocupația militară, se prelungi pînă la 1834. Suferințele românilor și jărtfiele făcute de ei Rosiei în aceasta de pe urmă campanie, au întrecut pre toate cele din veacul trecut. Este cu neputință de a da macar o slabă idee despre ticăloasa stare a principatelor în anii 1828 și 1829. Întreaga sărăcie a lăcuitoilor și totala pustiere a țerii, aceste fură rezultatul greutăților de a ținea o armie de mai mult de 200 000 soldați, și a biciului ciumei și a holerii, aduse de către oștiri — una de la Sud și alta de la Nord. Răul era atît de mare, încît însuși generalul Kiselef, numit prezident plenipotent a Moldo-Valahiei, nu-l putu tăgădui în cuvîntul ce făcu boierilor Țării Românești în 14 noemvrie 1829. Au trebuit îndelungați ani, nespusă feconditate și nenumăratele izvoare a acestor provincii, pentru ca ele să-și poată vindeca ranele și a se întoarce la starea lor de mai înainte.

Cu toate aceste, românii luă ră parte vie la război și sîngele lor, mai ales în Valahia mică, cursă în toate luptele dintre ruși și turci : căci toți aveam încă încredere în făgăduințele Rosiei, și cu bucurie ne jărtfiam țeara, viața și averea, așteptîndu-ne răsplătirea la închierea păcii. Această pace mult dorită se și făcu la Andrianopol în 2 septemvrie 1829. Rosia astă dată se arătă dreaptă și umană. Prin poronca M. S. Împăratului Neculai, plenipotenții săi, în condițiile păcii, fură cu o deosebită luare-aminte pentru driturile principatelor. Prin art. 5 a tractatului și prin un act osăbit, Rosia și Turcia cunoscură și întăriră principatelor *Capitulafiiile* prin care aceste s-au fost pus supt suzeranitatea Înaltii Porții, toate *privileghiile* și *slobozeniile* ce li s-au fost învoit atît prin capitulații cît și prin tractatele închiate între îmbele imperii sau prin deosăbite hatișerifuri, și prin urmare o depiină siguranție, o administrație națională neatîrnată, libertatea comerțului, alegerea Domnilor pe vicață și cu primirea generală a lăcuitoilor, nevătămarea pămîntului Moldovii și Valahiei de către oștirile turcești, înturnarea către aceste țeri a cetăților și a locurilor de pe malul stînga a Dunării ocupate de către turci, învoire ca guvernele românești, *ca unele ce au toate driturile unei neatîrnate din lăuntru administrații*, să așeze un cordon de sănătate și carantini despre Turcia, și să aibă oști regulate, a căroră număr să se hotărească de către Domni cu respectivele lor Adunări, după temeiul vechilor pilde, desființarea a tuturor dărilor în natură către Poartă, precum : zaharele, cherețele, salahori și alte havalele, în locul acestora hotărîrea unui simplu bir (după principiul vechilor capitulații) și în sfîrșit dritul de navigație cu steagul și pasaporturi naționale ¹¹. Și după toate aceste, *Rosia închizăștăia fericirea prințipatelor* : și M.S. Împăratul Neculai, prin vestitul său Manifest din 19 septembrie 1829, arătînd Evropii bine-facerile nouci păci, făcea și românilor ca o dreaptă răsplătire a jărtfelor lor de un veac, această persoană și solanelă declarație : „Îngrijirea noastră s-au întîns asemenea asupra soartei noroadelor de o religie cu noi, supuse stăpînirii Otomane. Vechile privileghiuri ale principatelor Moldovii și Valahiei au luat formală întărire și fericirea lor s-au statornicit prin nouă f lo urî”.

Campania
de la 1828

Prin pacea
de la
Adrianopol,
Rusia
și Turcia
recunoscură
și întăriră
Capitulafiiile

Cu bucurie ne oprim ochii asupra acestii epoci care se părea a răsplăti îndelungatele acte de rivnă și credință a părinților noștri către Rusia. La inchierea păcii, la asemenea avguste făgăduințe, entuziasmul și recunoștința noastră era fără margini, și după numele lui Dumnezeu, numele împăratului Neculai era cel mai adorat între români !

Amintirea
contelui
Kiselef

Reforma abuzurilor veacului trecut, vindecarea rălelor războiului săvârșit, organizarea și prin urmare regenerația principatelor fură încredințate Contelui Kiselef, care și-au lăsat o neștearsă aducere aminte în inimile românilor. La apelul făcut de acest nobil bărbat, toți alergară spre a contribui la renașterea patriei. Toți jărfiră interesul particular, privilegiurile și driturile moștenite. Răii se făcură buni ; și în binefăcătoarele sale planuri, președintele plenipotent nu întâlni pretutindene, de la stările cele mai înalte pînă la cele mai înjosite, decît abnegație și rivnă. Societatea dar în curînd se reorganiză. Românii nu fură ingrați ; ei încă astăzi fac un apel la suvenirile generalului Kiselef ; aducă-și inima sa aminte de vule păreri de rău care i-au întovărășit purcederea din principate la anul 1834. Recunoștința către monarhul Rosiei era atunce asemenea generală în țară, căci toți românii aveau încredere în viitorul patriei lor, a căria fericire se închizășluisă atît de solanel.

Pentru ce însă această măgulitoare încredere se perdu în curînd, pentru ce toate nădejtile de fericire se nimiciră, pentru ce toate închizășluirile tractatului de Adrianopol nu izbutiră decît la asuprire, la abuzuri, la corupție și la o obștească nenorocire ? Pentru ce, înșfîrșit, binecuvîntările s-au schimbat în blăstămuri, și românii carii la 1830 era atît de recunoscători protecției, astăzi o resping ca o cumplită nenorocire ce atîrnă pe țara lor ? Vina nu este a românilor, ci a acelora carii dintr-o mintuitoare *apărare* au făcut o nesuferită *apăsare* !

„Driturile
asigurate
se călcară”

Bunele cugetări ce prezidară la redacția articolului al 5-lea a tractatului de Adrianopol în curînd se retraseră, și driturile asigurate românilor prin acelaș articol se călcară de către aceeași putere care le închizășluisă. Reglementul Organic, care prin actul separat a tractatului se impunea Turciei ca expresia *dorinșilor celor mai de frunte lăcuitori a principatelor*, se redigă după instrucții străine, de funcționari ruși, sau de oameni aleși de guvernul rusesc, și revizia sa de către Adunările Obștești se făcu sub auspitiile baionetelor. În curînd ca capăt unei asemenea libere Constituții se punea fatala adăogire ¹² *ca pe viitorime orice schimbare Domnul ar voi să facă în Reglementul Organic nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare decît după înadînsă împunternicire a Înalții Porți cu împreună unire a Curței Rosiei*, articol care anulează deodată toată autonomia recunoscută principatelor, nu mai tîrziu decît prin tractatul de Adrianopol, și care (însușind și Rosiei deopotrivă drituri cu Turcia) jicnește și driturile de suzeranitate a Înalții Porți, cînd aceasta nu s-au îndatorit a cunoaște aceste instituții, decît cu condiția lămurită adecă : *numai în atîta încît pomenitele regulamenturi nu vor face vreo atingere dritului suzeranității Înalții Porți*.

„Reglementul
Organic
— redigat
după dorinși
străine”

Însă acești Reglement, bun rău cum era, trebuia respectat și de unii și de alții. Tractatele de Akerman și Adrianopol hotărăsc ca Domnii să se aleagă de către țară și Capul I al Reglementului prescrie chipul alegerii. Rosia însă ea cea întâi călcă aceste legiuri și prin un nou tractat (din 29 Ghenarie 1834 încheiat la Sanct-Petersburg) stipulează că : *Domnii Moldovii și Valahiei se vor numi de către Curți numai pentru astă dată și ca un caz cu totul particular*. Așadar Rosia singură dă cea întâi pildă a nepăzirei Reglementului : și noii Domni numiți de Imbele puteri, *ear nu de nație*, urmează în curînd unei asemenea pilde !

Ca moldovenii, noi nu vom vorbi decît de rolul Protecției în Moldova de la intrarea în domnie a M. S. Mihail Sturza. Cînd la iulie 1834 ocupația militară a Rosiei conținea în principate, era de nădăjduit, și conform și cu tractatele, că și guvernul Rosiei va conținea, spre a face loc *administrației naționale neatîrnate*. — Schimbarea însă au fost numai în nume : ocîrmuirea rosiană tot urmă și urmează și astăzi, cu deosebire că, în loc de un Kiselef, avem pre Domnul Mihail Sturza. Turcia, căreia ca suzerenă codica națiilor îi dă un drit mai mult, prin tractaturi este îngrădită de a se amesteca în cele din lăuntru ale principatelor ; și credincioasă legăturilor sale, ea de la 1834 respectează neatîrnarea administrației noastre. Rosia, a căria singur drit este de a ne apăra, cînd Poarta ar vrea să se amesteca în această ocîrmuire, și căreia nici un tractat nu-i dă putere de a înrîuri și a povățui trebile noastre din lăuntru, prin consulii săi este adevărata ocîrmuitoare a principatelor. În adevăr, de la 1834 și pînă astăzi, ce măsură obștească se adoptează în țară, ce lege se propune Obșteștii Adunări, se întărește și se pune în lucrare, înainte de a se primi învoirea ministeriului rosienesc, ce funcționari macar se orînduesc fără primirea consulilor-censori ?

Și-apoi ni se zice că avem administrație neatîrnată, adunare legiuitoare, instituții naționale ! Consulii sînt totul : ei prescriu și privighiază marșa lucrărilor, căci Turcia suzerană n-are macar dritul dat puterilor străine, de a avea în principate un agent care să observe starea lucrurilor. — Dar dacă această influență extra legală a Rosiei în ocîrmuirea noastră din lăuntru, ar avea macar de țal de a privighia la păzirea legilor, la isgonirea abuzurilor, la oprirea a tot ce poate jicni acea fericire făgăduită noastră. Aceasta însă nici n-au fost, nici nu este : ea n-au slujit decît a apăra pre domnul Sturza și abuzurile sale. Cine nu cunoaște astăzi pre Măria Sa, acest zaraf învălit în haine domnești, o lipitoare care au supt toată avuția țării, un stîrv care au corupt tot ce au avut nenorocire de a-l apropia, și chiar pre fiii săi, un șerpe care cu balele sale au otrăvit pre moldovenii cei mai vrednici, un crocodil a căruia lacrimi mincinoase vroesc a înșela pre Dumnezeu, după ce nu mai pot înșela pre oameni, o ființă a căruia inimă, dacă mai are, nu bate decît la sunetul aurului, nesimțitor la ori ce ocară publică, surd la plîngerile compatrioților săi, orb la nenorocirea țării sale pre care au sărăcit-o și au vîndut-o ! Pre un asemenea mirșav, spionul său de la 1828, Rosia l-au pus Domn moldovenilor. Pre acesta, consulii săi de 14 ani au îndatorire de a-l apăra în contra glasului unui popor întreg, căci țara încă

„Bun, rău
cum era”.
acest
Reglement
n-a fost
respectat ...

La 1834,
schimbarea
fu numai
cu numele

Consulii
sînt ...
totul

Cine este
Măria Sa
domnul
Mihail
Sturza ...

pină acum n-au găsit în Rosia apărare și îndurare. Au fost uniți, din consuli, carii ca creștini și ca oameni drepecți, au rădicat câteodată glasul în favorul românilor. Ministeriul din San-Petersburg ori i-au rechiemat, ori le-au impus tăcere. Din această împregiurare, cine au mai putut găsi dreptate și apărare la reprezentantul puterii protecțită? Curajosul deputat isgonit nelegiuit din Adunare, boierul surgunit sau închis fără judecată, proprietarul desbrăcat de moșie sa de către însuși Domnul, locuitorii săteni goliți pină la pele de oamenii domnești și lați sub biciurile lor, găsit-au câteodată punere la cale la consulat, căruia în zădar îi arată că cutare tractat este jicnit, că cutare articol din Reglement este călcat? Jăluirile și protestațiile lor slujia numai a înmulți delile cântăleriilor rusești și singurul răspuns ce li se da era că consulul nu putea pentru un particular să deconsidereze autoritatea Domnească, și că Moldovalahia avea un guvern neatârnat! Ajutat de asemenea cuvinte, și mai mult de tăcerea agentului Rosiei, Domnul au călcat toate instituțiile țării și din popor au ajuns a face o gloată bună numai de a-i umplea lăzile cu bani, de a-i zidi palaturi, de a-i face grădini, de a-i lărgi și a-i lucra moșiile, o turmă de oi însfirșit bună de tuns pin la singe, și căria supt aspre pedepsi îi este oprit macar de-a plînge, de a se jălui și de a-și arăta pătîmirile și ranele!

Ocîrmuirea
lui
de 14 ani

Ocîrmuirea de 14 ani a acestui vampir, care în analurile țării n-are deopotrivă, n-au avut alt făl decît de a-și întemeia puterea și avuția pe corupția și sărăciea obștească. Ca să ajungă la un asemenea sfîrșit criminal, el pre cliros ori l-au compus de creaturile sale, ori l-au defăimat, sau l-au lăsat în întunerec și neștiință, pentru ca să-i omoare duhovniceasca înfrîurire. Pre barbații cei mai vrednici și cu mai reputație de virtute s-au silit a-i cumpăra și pre acei ce nu i-au putut dobîndi i-au prigonit în interese, i-au clevetit, le-au găsit vini închipuite și i-au închis, lăsîndu-i să viseze la dreptate și la libertate prin mănăstiri, lăcașurile lui Dumnezeu prefăcute de dînsul în închisoari a tiraniei. Tinerimei i-au pus în spate toate calomniile, înfășoșîndu-o ca imorală, ca netrebnică, ca insufletită de simtimente primejdioase, și s-au silit de a o ținea departe de ori ce trebuia statului, spre a nu-i da macar prilej de a arăta ce vrea și ce poate. Tiparul și orice organ a opiniei publice l-au ținut înădușit ca nu cumva adevărul să easă la iveală. Poporul l-au îndobitocit, netolerînd facerea scoalelor, desființînd pre acele întemeiate, sau isgonind din ele orice doctrini naționale și luminătoare. Posturile statului le-au încredințat numai la acei cari nu urma altei legi decît poroncilor sale, ticăloase mașini, robi a literii, creaturi înjosite și gata la toate mîrșăviile; și așa au așezat o clasă de *biurocrați*, necunoscuți încă în țară și a căroră soartă este în minile sale, căci în tot minutul poate să-i trimată la ocnă sau la spînzurătoare, și din acești ticăloși, împodobiți cu ranguri și cu decorații, au alcătuit Adunarea Obștească, ce este menită a reprezenta țara! Spioneria au organizat-o pe o treaptă înaltă, ca parte importantă a administrației statului, și au introdus-o pin și în sinul familiilor, spre a putea afla toate tainile, spre a se folosi de toate slăbăciunile, și a ațîța în toate cla-

sele intriga, ura și corupția. Ei bine, pre-un asemenea om, carele pentru veci au necinstit protecția, Rosia ni l-au dat de ocîrmuitor, și cu toate strigătele poporului, cu toate dovezile a nelegiuirilor sale cunoscute de toată Europa, de mai mult de 14 ani îl ține Domn. Și să nu zică Rosia că ea nu știe despre aceste ticăloșii : Adunările Obștești s-au ales cu știrea consulilor, boerii s-au închis și s-au surgunit supt ochii lor, răzășii s-au desbrăcat de moșiile lor, țăranii s-au încărcat cu beilicuri oprite de Reglement, casele publice s-au prădat de Măria Sa, toate aceste s-au făcut în ființa agenților Rosiei, toate aceste li s-au arătat cu degetul. Patrusprezece ani Moldova s-au jăluit, au răbdat și au așteptat în zădar zioa dreptății. Căntălerile consulaturilor de Iași și de București, a ambasadei de la Constantinopol, a ministerului de la San-Petersburg sînt pline de petițiile, memuarele, și protestațiile moldovenilor, și la toate acestea li s-au răspuns cu cea mai indiferentă tăcere, tăcere de care Domnul s-au folosit, căci îi era o încurajare ca să urmeze în drumul tras. Protecția Rosiei dar în toată această îndelungată vreme au fost dată persoanei lui Mihail Sturza și abuzurilor sale, că nu țării, ear nu legelor !

Însă cînd după 14 ani de dureri, de răbdare, de lacrimi, Moldova, cu atîta mai mult își simți nenorocita soartă, cu cît mai mult văzu pre celelalte popoare a Europei, pre chiar frații din Bucovina, reformîndu-și instituțiile și dîndu-și altele potrivite cu veacul și cu nevoițele lor, cînd, zic, și Moldova își ridică glasul, atunce M. Sturza se folosi de prilej, spre a arăta că pe lingă toate celelalte vițiuri avea și acel de a fi crud. Pacinica manifestație din 28 Mart avu loc. Nu se cerea decît stricta păzire a Reglementului, cît de defectuos și de antinațional este, și prin urmare o Adunare Obștească legiuit aleasă, ca prin aceasta să se poată desființa fără sgomot și struncinare abuzurile sub care geme țeara, și a se opera tot odată și reformele ce sînt neapărate pentru fericirea ei. Sturza se folosi de nota contelui de Nesselrode din 15 Mart cătră d. de Cotebue prin care se arată Domnilor Moldovalahiei vroința M. S. Împăratului Neculai, că ei să oprească cu energie orice mișcare revoluționară din principate; și ajutat de o asemenea împărătească vroință, el dintr-o manifestație făcută numai în contra abuzurilor sale, închipui o revoluție de principii, și ca un tigru neîmpăcat își răzbună strașnic asupra dușmanilor săi politici. Sturza bătu, legă, închisă pre acei ce cerea numai păzirea unei legi solenal jurată de el la întronarea sa, și în ființa General-Consulului Rosiei, triisprezece tineri ca revoltați fură deportați peste Dunăre, nejudecați ca cînd în Moldova n-ar fi fost legi, tribunaluri și închisori; ear depeșa ministrului rusesc fu împrăștiată în public ca mîngiere pentru acei bătuți, surguniți și deportați.

Veni generalul Duhamel, comisarul M. S. Împăratului Neculai, trimis spre a sprijini *ordinul legal*. Acest ordin s-au sprijinit într-acest fel că, pentru că am îndrăsnit numai a ne jălui comisarului Suzeranului țerii despre ticăloșiile Domnului, un nou număr din cei mai însemnați boieri s-au văzut arestați pe la moșii, ca pricinuitori de scandal; și Mihail Sturza, întărit de ajutorul moral ce-i trimesese M. S. Împăratul Neculai, și-au îndoit asprimile

„Cînd după
14 ani
de răbdare ...
și Moldova
își ridică
glasul
la 28 martie..

Sturza
„și răzbună
strașnic
asupra
dușmanilor săi
politici“

Sub
ocupația
militară
a țării

și abuzurile ! Și pentru că frații noștri din Țara Românească, expuși la acele nenorociri, jărtfe a aceluiași rău, nu le mai putură răbda, și se sculară în contra pricinii lui, o armie rusească au intrat în *Moldova* ; și pe lângă toate biciurile de care am fost loviți, lăcustele, seceta, epizotia, holera, criza comerțială, cruda ocîrmuire a domnului, noi acei mai răbdători simtem osîndiți unui nou biciu, celui de a avea o ocupație militară, și de a pregăti hrană pentru acei ce pregătesc fere pentru frații noștri . . . și pentru noi ! De trii luni de zile de cînd această armie se află în țară, ce legalitate și ce respect cătră persoane și cătră proprietate s-au păzit ? Fără mai înainte declarație, țara s-au pus în stare de război. Proprietățile s-au făcut prada oștirilor și a creaturilor domnești însărcinate cu îndestularea lor ; hambarele s-au spart, sămănăturile încă necoapte s-au luat de pe cimpuri în putere, și sărăciea obștească s-au făcut izvor de bogăție pentru cîțiva ticăloși ! Persoanele n-au fost mai bine respectate ; boierii, unii închiși sau puși în fere, alții siliți de a-și părăsi casele, prefăcute în cazarmii sau spitaluri, și de a fugi peste hotar. Lăcuitorii săteni cu sila smulși de la cîmpeștele lor îndeletniciri și luați la beilicuri și podvozi pentru slujba armiei rusienești ! Nici arhiercii, nici clerul, carii ar fi trebuit să fie respectați de cătră reprezentantul și armia Împăratului ortodocs n-au scăpat terorismului obștesc. Mitropolitul . . . *Moldova* știe ce sfîrșit au avut. Un alt arhieru este silit să-și părăsească patria. Preoții se închid pe la cazarmii. Vlădica de Roman se răpește din episcopia sa și, nejudecat, închis în mănăstirea Soveja (unde poate acum își sfîrșește zilele) în contra articolului 413 din acel Reglement, pre care Rosia cu armele vroește a-l păstra, articol care lămurit rostește că : la întîmplare de politicească greșală, care sînt aceste : cînd vor întărta răsvrătire cu tulburarea norodului, și cînd se vor împotrivi la poroncile domnului, acele legiuite și cunoscute de Obșteasca Adunare, pe temeiul pravelilor și a Reglementului, la o așa întîmplare comitetul cercetătorilor numitelor invinovățiri, se va alcătui de doisprezece arhierii din ambele principaturi și de doisprezece boieri din acei mai cu ipolipsis aleși de cătră Obșteasca Adunare. Și raportul Comitetului de cercetare mai sus zisă de cunoscută vinovăție se va închieia pe mulțimea glasurilor, se va întări de cătră Domnul și se va trimite la patriarhul spre catarisire etc. Nici una din aceste închizășluri nu s-au păzit, nici pentru episcopul de Roman, nici pentru alte fețe duhovnicești asemenea pedepsite. Și așa biserica ortodocsă a lui Hristos, în arhieriei și preoții cei mai vrednici de cinste, este batjocorită de cătră un Domn fără cuget, sprijinit de comisari și armia Împăratului ortodocs !

Și cînd moldovenii văzîndu-și jărtfile de un veac așa de rău răsplătite, adecă : că protecția Rosiei de la 1774, și pînă la 1828, au fost numai nominală, iar de la 1834, și pînă acum au slujit numai abuzurilor lui Mihail Sturza, au început a cerceta isvorul răului, și suîndu-se de la efect la cauză, cu durere și adîncă durere s-au încredințat că toată pricina nenorocirii țării și a lor este protecția Rosiei, falsată în principul și în aplicația sa ; atunce spre cumplită pedeapsă, pentru o asemenea întristătoare descoperire, făcută de o nație batjocorită în toate driturile, în toate legile, în toate sim-

patiile sale, contele de Neselrode au împărțit Europii depeșa sa din 19 iulie trecut, care deosebindu-se de toate manifesturile, proclamațiile și făgăduințele făcute românilor de Rosia, într-un period de mai mult de una sută ani, adună asupra capului nostru ocară, învinovătirile cele mai ridicole, un nomenclol de aserții și de pretenții unele mai nedrepte decât altele, și ne contestă chiar aceea ce Rosia nu ne-au dat și prin urmare, cu drept, nu ne poate lua, adică : existența noastră politică, driturile ce le păstrăm de la capitulațiile strămoșilor noștri către Poarta Otomană — drituri toate înființate cînd Rosia încă nu cunoștea macar hotarele noastre — da încă să ne proteje, — și însfîrșit chiar naționalitatea noastră, chiar numele nostru de români !

Însă, ce trebuie să ne mîngîie, este că depeșa contelui de Neselrode strica mai mult Rosiei decât nouă românilor ; ea îi oboară pentru veci influința ce pînă acum au exercitat în Orient numai prin simpatiile ce au știut a-și păstra între popoarele creștine supuse Porții Otomane, simpatii care în mare parte au fost pricina biruințelor ei asupra Turciei. Las că cu o rană nevindecată ea jicnește pentru totdeauna inima românilor, dar apoi își înstrăinează și pre toate celelalte popoare coreligionare. O, voi, frații noștri în dureri și în nădejde, voi bulgarilor, voi rumeliștilor, voi toți acei carii ca noi cu pustiirea țărilor voastre, și cu sîngele, averea și truda voastră, în toate campaniile trecute, ați fost împreună cu noi pedestalul pre care Rosia și-au întemeiat colosala putere, cu care ea astăzi se slujește spre a ne impila, ascultați ce mîngîiere pentru cele trecute, ce speranță pentru cele viitoare vă dă Rosia : „Dacă românii, zice acest act, în numele unei *închipuie* naționalități, a căria origină se perde în întunericul timpurilor, se vor despărți de Turcia (o despărțire la care românii nici nu gîndesc) atunce în puterea acelei și princip, supt înfrurirea aceiași dorințe, în curînd și Bulgaria, Rumelia și toate neamurile de limbă deosăbită din care Imperia Otomană se compune, vor pretinde asemenea a se emancipa“ etc. etc. Așa dar chiar cînd Turcia astăzi ar vroi și ar socoti că este de folosul și interesul său însuși ca să vă deie și voă ca și nouă niște instituții mai liberale, o organizație mai națională, potrivită marilor și dreptelor principuri a epoei noastre, Rosia ortodocsă, aceea care se zice protectora noastră ca și a voastră, cu armele în mînă va opri pre Turciea să fie dreaptă, generoasă, liberală cu voi și cu noi, zicînd că aceasta ar jicni driturile sale, interesele sale, *cîntea sa*, și că siguranțea sa cere ca noi să fim în veci nenorociți. Voi dar, carii mai credeți încă în ajutorul Rosiei, pilduiți-vă de la protecția ce ea ne dă nouă românilor și apoi mai nădujduiți dacă puteți. Vedeți cîte imputări, cîte învinovățiri, cîte aserții, unele mai neadevărate decât altele, adună această depeșă asupra capului nostru. Am vroit, ni se zice, noi moldovenii, să ucidem pre Domnul Mihail Sturza, ca cînd ar fi între noi o ființă destul de ticăloasă, care să vree să-și pingărească mînele într-un sînge așa de spurcat, sau ca și cînd un popor întreg poate să fie răspunzător pentru fapta unui desperat. Ne impută că avem emiseri în Besarabia și că vroim să revoltăm această

Nota din
19/31 iulie

Ecoul ei
între
popoarele
creștine
supuse
Porții

Ce se spune
în Notă :

Se contestă
o naționalitate
de opt
milioane
de români ...
dovedită
de optsprezece
veacuri
de istorie ...

provincie în contra Rosiei, noi acei carii ~~pre noi singuri nu ne putem apăra,~~
noi acei carii pentru chiar interese de avere și de familie ~~nu putem străbate~~
în acea țeară ermetic închisă și în care — ~~chiamăm~~ ~~mărturia~~ guvernatorului de acolo și a consulaturilor rosienesti — ~~defiăm~~ ~~pre oricine să ne dove-~~
dească că au găsit macar umbra unui propagandist românesc. Ne plăsește înaintea Evropii că vroom „*a constitua sub numele de regatul Daco-roman un nou stat despărțit și neatârnat, la formația căruia chiamăm pre frații noștri din Bucovina, din Transilvania și din Besarabia*“, ca cînd Moldova și Țara Românească, ce nu-și pot apăra chiar pămîntul lor însuși, chiar puținele dreptăți ce le-au rămas încă necălcate, ar fi în stare și ar putea să facă nebulnia de a se pune deodată în război cu Austria, cu Ungaria și cu Rosia, și toate aceste spre a reconstitua vechia Dacie ! O învinovățire atît de ridicolă, care n-ar merita să vie de la un guvern, ce poroncește la șese-zeci de milioane de oameni, și are peste un milion de baionete ! Și după toate aceste imputări, unele mai de ris de cit altele, apoi depeșă ne contestă și chiar aceea ce Rosia nu ne-au dat, și nici ne poate prin urmare lua, ne contestă driturile care le avem de la strămoșii noștri, ne contestă naționalitatea care o avem de la Dumnezeu, o naționalitate de opt milioane de români, ~~pre care o avem de~~ optsprezece veacuri, și care au resistat tuturor viforelor ce au trecut peste țările noastre într-această lungime de timp. Noi n-avem drit să ne numim români și nici nu trebuie să cerem că să ni se respecte naționalitatea, acei cari, în veacul de mijloc, supt guvernele și domnii noștri, am fost valul creștinătății în contra islamismului, noi, a cărora pămînt este un pămînt de moașteni, pentru că fieștecare parmac din el este adăpat cu singele mucenicilor morți pentru lege și patrie, noi, care în vreme de patru veacuri am dat lumii pildele cele mai strălucite de curaj și de patriotism, carii am fost avangardiea creștinătății și cu singele nostru am contribuat la păstrarea civilizației europene. Astăzi, în epoha învierii celor mai slabe naționalități, noi n-avem drit să proclamăm naționalitatea noastră de români cu care ne-au cunoscut veacurile trecute. Noi n-am fost nimic, noi n-avem istorie, noi n-avem țeară, noi n-avem drituri ; căci tot ce sîntem și cea mai mare parte a folosurilor asigurate patriei noastre le sîntem datori protecției bine voitoare a Rosiei ; ca cînd înaintea cei întii venituri a rușilor în țările noastre înaintea tractatului de la Kainargi și acelor următoare, noi n-am fi avut capitulațiile noastre, noi n-am fi avut drituri respectate de Turcia, noi n-am fi avut Domni mult mai naționali decît acei de astăzi, guverne mult mai neatîrnate decît acele de acum, — libere numai cu numele — ca cînd religia noastră ar fi fost prigonită, ca cînd moșiile noastre nu le-ar fi stăpînit strămoșii noștri, și legile noastre nu s-ar fi făcut în pămîntul nostru. Toate aceste dovedite prin istorie, toate aceste de o cunoștință obștească n-au fost, și Rosia singură ne-au dat tot ! Ea au isgonit pașii din țările noastre, ea au risipit geamiile înălțate în locul bisericilor noastre, ea ne-au dat dritul să ne stăpînim moșiile pînă atunce în minele turcilor, ca în Serbia și Grecia, ea au isgonit Alcoranul din legislația noastră ; ea ne-au dat în sfîrșit o patrie și un guvern național, și de aceea Rosia ne

declarează astăzi că : *Moldova și Valahia sînt numai niște curate și simple provincii care au de împlinit atît cătră puterea suzerană cît și cătră puterea protectriță îndatoriri positive, de la care ele nu pot a se sustrage fără mai înainte învoire a îmbelor Curți. Și după toate aceste, Rosia ne declară că noi nu avem macar drit de a năzui la acea Evropă, pentru a căria religie și civilisație strămoșii nostri au vărsat atite păraie de singe, la acea Evropă care în mai multe rînduri ne-au cunoscut existența ca staturi și dritul de țări autonome. Chestiile Libanului și a Egiptului s-au putut hotări de cătră puterile Evropii; numai pentru noi, popor creștin și asuprit, Evropa nu poate să interneze nici în numele omenirii, nici în puterea dreptăților sale și a noastre; și aceasta pentru că tractatele închiate între Înalta Poartă și Rosia n-au nimică comun cu transacțiile pe temeiul cărora este întemeiat dritul public a Evropii, că driturile Rosiei sînt întemeiate în Orient pe tracturi care în Occident nu există și că după aceste tractaturi numai Turcia și Rosia au dritul de a regula condiția îmbelor provincii a Moldovii și a Valahiei !*

Și pentru că asemenea învinovățiri, departe de tot adevărul, pentru că asemenea teorii contrare cu ori ce drit a gintelor, cu tractatele noastre cu Poarta Otomană, cu chiar tractatele ce Rosia are închiate cu Turcia, pentru că asemenea pretenții, de autoritate exclusivă asupra soartei noastre — pretenții contrare dritului omnipotent a Evropii, — nu ne plac, pentru că avem de datorie națională de a le respinge, pentru că ar fi a ne osîndi singuri la o sinucidere politică, dacă dinaintea Evropii n-am protesta în contra lor, Rosia prin depeșa sa încheie a ne face ingrați, pe noi românii carii cu înșesita pustiere a țărilor noastre, cu singele nostru, cu sărăciea familiilor noastre, cu primejduirea țerii și a driturilor noastre, cu perderea Bucovinei și a Besarabiei, am slujit Rosiei și am ajutat-o în toate campaniile sale ca să-și sporească pămîntul, puterea și influința ! Noi, carii Rosiei nu sîntem datori decît cu o slabă și mică restituție a driturilor ce am perdut din pricina credinței noastre cătră dînsa, noi îi sîntem ingrați și uităm că *Rosiei sîntem datori cu binefacerile poziției de astăzi. Aceasta poate să fie, însă lăsăm lumii să judece, dacă se poate zice că poziția noastră de astăzi ne înfățișează ceva binefaceri !*

Dacă dar românii sînt ingrați cătră Rosia, apoi ce este ea cătră noi, ea care spre răsplătirea îndelungatelor noastre dovezi de credință și crudelor noastre jărtfe nu ne-au dat decît o protecție ce în veacul trecut au ost o iluzie, și în veacul acesta un jug nesuferit ? Recunoștința este un simțiment ce nu se poroncește, ce nu se poate cere cu sila de la un individ, și cu cît mai puțin încă de la o nație. Recunoștință dar nu vom pute avea niciodată pentru acea putere care cu numele de ocrotitoare ne ține în lanțuri; care sub brațul său de fer ne apasă într-atita încît ne înădușă, care ne apără numai abuzurile, care ne contestă chiar driturile ce nu le avem de la dînsa, și pre care ea numai ni le-au închizășluit, care în Valahia ame-rință să întrebuișteze armele în contra tinerei libertăți, ear în Moldova,

subt împărăteștele sale vulturi, umbrește o feară atit de spurcată ca Mihail Sturza !

Poporul
român ...
pururea
au plătit
înzăcit
binele
ce i s-au
făcut

Poporul român nu este ingrât ; el pururea au plătit înzăcit binele ce i s-au făcut, istoria o dovedește. Recunoștința poporul român poate dar simți, însă numai pentru acea nație care și-ar întrebuința influința și armele spre apărarea neatirnării, libértății și driturilor sale, pentru ca subt scutul acestora să poată ajunge la acea bună stare și la acea desvoltare materială și intelectuală la care este și el chiebat. Numai pentru o asemenea nație dreaptă și *adevărat protectoare* poate dar poporul român să aibă recunoștința. Dacă dar Rosia dorește să merite și să dobîndească din partea românilor acest simtiment, conținească apăsătoarea și machiavelica politică, ce de la 1832 mai ales păzește cătră noi ; și nu mai facă din tractatele sale o punte pe care trage principatele de suzerenitatea nominală a Sultanului, supt adevărata suzerenitate a Țarului. Într-această stare de lucruri, care este dovedită prin 16 ani de practică, prin arbitrară amestecare a generalilor și a consulilor rusești în toate trebile din lăuntru a principatelor, prin punerea trimișilor turcești într-o poziție cu totul secundară și nebăgată în seamă, românii au toată dreptatea a se lepăda de o protecție a căria Rosia este, cea dintii care i-au denaturat principul ; căci dacă ar urma de a suferi mai mult o asemenea protecție, ei n-ar face decît de a schimba un jug mai ușor în contra altuia mult mai greu. Politicește, cum au zis foarte bine redactorul „Gazetei de Transilvania”, am sta dar cu o asemenea ocrotire mult mai rău, decît am fost cu o sută de ani mai înainte, și cu atita mai mult că Turciea aceea pre care părinții noștri pururea a jărtfit-o Rosiei, se arată astăzi cu mult mai dreaptă și mai mărinoasă decît această de pe urmă putere, căria am făcut atite și atite îndelungate și singeroase slujbe ; și că dacă mai avem a ne mai teme de un despotism, negreșit că nu este de acel care ne-ar veni de la Constantinopol !

Natura
protecției
Rusiei

Principul protectoratului rusesc este numai de a apăra Principatele în contra periculelor ce le-ar veni din partea Turciei ; este numai de a îndatori pre această din urmă putere să păzească driturile românilor. *Oficial* așa singură Rosia și-au cunoscut natura protecției. În adevăr, cînd prin tractatul de Kainargik, Rosia și-au mijlocit dritul de a interveni prin ministrii săi în favorul Principatelor la Înalta Poartă, n-au fost aceasta numai spre a stavila apăsarea Turciei ? — Cînd prin tractatul de Akerman, Rosia au cerut ca domnii să fie păstrați o eptaetie și să poată liber ocîrmiu cele dinlăuntru a țărilor lor, n-au fost earăși spre a depărta abuzurile Turciei și amestecarea ei în administrația principatelor ? Cînd prin tractatele de Adrianopol și de Petersburg au îndatorit pre Poartă să recunoască Reglementul făcut în timpul guvernului rosienesc, n-au fost aceasta earăși numai ca să mijlocească în numele Principatelor de la Turcia întărirea acestor legi fundamentale, zugrăvite ca expresia vroințelor și lucrărilor celor mai întii lăcuitori a țărilor românești, și prin urmare întemeiate pe driturile de autonomie a acestora și închizășluite de Rosia. Acesta este tot rolul protecto-

ratului; căci nicăiri în aceste tractate nu i se vede prefăcut principul și aplicația, nicăire nu se rostește că el are să se schimbe în suverenitate, nicăire nu se hotărăște că aceea ce nu este ertat Turciei suzerane — adecă de a se amesteca în trebile din lăuntru a Principatelor, și de a călca prin urmărirea capitulațiile lor — este ertat Rosiei numai, garanta acestora. Ei bine, ce pînă acum cabinetul de San-Petersburg au făcut numai *oficial*, numai pe *hîrtie*, facă-o astăzi și în faptă, fie adevărat *protector*. Românii au dovedit îndestul de vederat că ei nu pot fi fericiți cu Reglementul și că simțesc trebuința de a-și da alte instituții mai naționale, mai drepte, mai potrivite cu seculul și cu nevoile lor materiale și intelectuale. La întîmplare cînd Turcia s-ar refuza — în contra capitulațiilor — să recunoască românii lor dritul de a-și da aceste instituții, Rosia împlînescă-și datoria de ocrotitoare, puie la mijloc puternica sa mijlocire, și silească pre Curtea Suzerană să respecte driturile de autonomie a românilor. Ear nu cînd Poarta nu cere mai bine decît ca Principatele să fie libere, puternice și ferice, — căci aceasta este și *interesul* său — Rosia cu puterea baionetelor sale să o oprească de a fi dreaptă și liberală și, ca culme a nedreptății, apoi să declare înaintea Europii, că este pentru dînsa *chestie de drituri*, *chestie de cînst*, *chestie de interese politice*, ca românii să fie desbrăcați de driturile, de autonomia, de naționalitatea, de chiar existența lor, și că ei în veci să fie nenorociți! Ș-apoi mai pretinde încă și recunoștință!

„Românii
nu pot fi
fericiți cu
Reglementul“

Rosia au închizăsluit fericirea Principatelor, zice rostit tractatul de Adrianopol. Fericirea unui popor este însă numai în bunăstarea sa materială, morală și intelectuală. Aceasta ne lipsește de tot; spre a o dobîndi avem trebuință de o bună legislație și de o bună administrație. Cum dar le vom putea avea, dacă nu ne va fi ertat să ne dăm instituțiile ce ni le pot pregăti? Reformele însă ce atît Valahia cît și Moldavia doresc, și de care mai înainte am dat o scurtă privire, sînt curat pămîntești, pentru că au origina lor în pămîntul nostru, și mîntuitoare pentru că sînt drepte pentru toți. Ele asemenea nu jicnesc pre nimene, nici în cele din afară, nici în cele din lăuntru. În cele din afară, românii chiar să vree, n-ar putea să fie apăsători. În cele din lăuntru, prin aceste instituții, ei nu pretind nici de cum de a înjosi clasele cele înalte, — precum oareșicare dușmani a binelui ar vroi să înșele opinia publică — ci numai de a rădica clasele cele apăsate. Nimene prin aceste îmbunătățiri nu se poate afla jicnit, decît acei cari în interesul statului privesc numai interesul lor, decît acei cari exploatează nenorocirea și sărăciea poporului, spre fericirea și îmbogățirea lor în parte. Noule îmbunătățiri, o mai adăogim încă odată, n-au alt țâl decît de a pune dreptatea în locul privilegiului, dragostea în locul urei între deosăbitele clase, și obșteasca mulțămire și fericire în locul obșteștii întristări și nenorociri, ce domnește astăzi de la o margine a principatelor la cea-laltă.

„Fericirea
unui popor
este ...
numai
în bunăstarea
sa materială,
morală
și
intelectuală“

Înalta Poartă au cunoscut atît de bine neapărata nevoie a îmbunătățirii stărei politice, materiale și intelectuale a românilor, încît de mult și înainte

„Journal de
Constantinople“
despre
legitimitatea
aspirațiilor
românilor
„de a vedea
lărgită sfera
libertății
și neafirmării
lor“

chiar ca aceștii să-și fi exprimat dorințele lor ca și-au rostit bunele sale plecări și via dorință ce are de a vedea lărgită sfera libertății și a neafirmării lor, într-un chip potrivit cu epoca noastră și cu însuși interesul Turciei. „Nu ar fi vrednic de epoha în care viețuim — urmează a zice același „Journal de Constantinople“ pre care l-am citat mai sus — și conform cu tendința liberală ce să manifestează pretutindene într-un chip așa de vederat, ca libertatea individuală să fie mai bine închinată; ca starea țăranilor să fie îmbunătățită atât către proprietari cât și către guvern, începând cu oborirea boierescului; ca să se hotărască reforma școlilor spre a se primi în ele poporul ce zace în neștiință; ca să se ocupe cu educația morală a clerului; ca miniștrii să aibă o libertate de acție mai mare, spre a întemeia responsabilitatea lor; ca censura să fie oborită; ca debațiile judiciare să fie publice; ca să se introducă îmbunătățiri în proceduri și în sistemul penal; ca corupția slujbașilor să fie de nu nimicnică, ce ar fi greu, dar macar restrânsă pe cât cu putință; ca să se așeze o Bancă Națională în interesul comerțului și a industriei, etc.? Cine ar pute să găsească jicnit cu aceste măsuri și cu multe altele ce este de prisos de a le arata? Negreșit că nu generalitatea moldovenilor! Ele din potrivă ar fi pentru dinșii un izvor de bunăstare, de vrednicie și mai ales de orânduială, căci *cu cât egalitatea și dreptatea se statornicesc între toate clasele unui stat, cu atât se sporesc și elementele mulțămirei și siguranței generale*. Popoarele în Moldo-România sînt însărate, mai mult decît în orice altă epohă, de vrednicie, de libertate și de bunăstare, și în vîile lor dorinți către o mai bună soartă, ce sînt încurajate de către isprăvile marilor mișcări a Europei, pre care le simțesc prin un fel de electricitate a căroră conductori sînt pretutindene, deși nevăzuți. Lucrînd așa, Principatele n-ar face decît a întrebuița driturile ce le au din constituțiile ce li s-au dat pentru graduala lor dezvoltare, și a se conforma la spiritul tractatelor speciale a Curților suzerană și protectriță, *care n-au și nu pot avea intenții împotriva fericirii Principatelor*. Ele nu vreau decît aceea ce vroesc guvernele rezonabile: Unirea în libertate, orînduiala în propășire. Această îndoită condiție să se împlinească în reformele ce sînt de făcut, și nimene va avea a se teme că ar găsi din partea Curților un refuz de ajutor, și încă mai puțin acturi care ar fi de natură de a împedeca marșa pacinică și legală a acestor țări“.

O ispită de trii luni în Valahia, și de șase luni mai ales în Moldavia — cu toată urecioasa și ticăloasa ocîrmuire a Domnului Sturza, care pre ori ce alt popor l-ar fi adus la actele cele mai desperate, — au dovedit îndesul că românii înțeleg foarte bine poziția lor, și că simțesc că ei nu pot ajunge la redobîndirea driturilor lor, decît prin mijloacele cele mai pacinice, și prin o strînsă împreună înțelegere cu Turcia. Românii nu doresc nimică mai mult decît acele ce vedem cuprinse în rîndurile de mai sus. A reîntemeia relațiile lor cu Poarta Otomană în spiritul capitulațiilor lor, recunoscute și de Rosia, a depărta din ocîrmuirea din lăuntru orice influință

străină, prinjeidioasă și ilegală, potrivit autonomiei lor asigurată prin aceleși capitulații, a-și da toate îmbunătățirile materiale și intelectuale, de care simțesc că țeara lor are neapărată nevoie, a uni amindouă Principatele, spre a scăpa de *îndoitele* și însărcinătoarele cheltuieli a ținerii a doi Domni, a două ministere, a două administrații și a două staburi a oștirea și totodată a scăpa poate prin aceasta și de două izvoare de corupție — o uniune care este dictată atât de vederat prin aceeași origine, limbă, obiceiuri și interese, încât ea este incuviințată de însuși acel Reglement, pre care Rosia cu armele în mână îl sprijinește — câtă dorințele, câtă cererile românilor.

A le refuza aceste reforme, a-i sili să se ție de starea lucrurilor de astăzi, de înstituițiile nedrepte și eterogene care-i împilcăză este a vroi a-i aduce într-un noian de nenorociri și a-i arunca într-o prăpastie de discordii civile, de revoluții și de anarhie; căci, istoria lumii au dovedit prin mai multe lecții cimplite la ce mijloace de desnădăjduire popoarele alcargă, spre a-și arăta și a-și îndestula nevoițele, cind li se pune pedică de a dobîndi pe o cale liniștită și pacinică.

Dacă dar Rosia în adevăr și fără fățarie vroește fericirea Principatelor, nu mai oprească cu brațul său de fer nobila hotărîre a Turciei de a fidreaptă și generoasă, și nu mai calce driturile românilor, ea, care ar trebui să fie cea dintii să le sprijinească. Bunul Împărat Ferdinand al Austriei au închizăsluit fraților nostri români, bucovineni și transilvăneni, naționalitatea lor, autonomia provincială, și toate driturile constituționale, merite de a înălța la rang de nație și de oameni liberi. Cum dar, noi moldovenii și muntenii putem să fim mulțămîți de soarta noastră, noi acei ingenunchiați supt toate abuzurile și asupririle dinlăuntru și din afară? Cum putem să fim recunoscători Rosiei, ea care ne contestă autonomia, ce au fost cea întii condiție a capitulațiilor noastre cu Înalta Poartă, ea care își atribuă dritul de a ne impune legi, și de a hotărî toate cele dinlăuntru ale noastre, și după toate aceste ne contestă chiar istoria, ca cu aceasta să peară și aducerea aminte a jărtfilor ce i-am făcut, ne contestă chiar naționalitatea, a *căria bază istorică n-au existat niciodată, o naționalitate închipuită a căria origină se perde în întunerecul timpurilor* — așa zice depeșa contelui Neselrode — și așa, șapte milioane de români, cu un trecut de optsprezece veacuri, cu o istorie atât de strălucită, și care arată lumii luptele îndelungate ce au ținut și păraele de singe ce au vărsat pentru creștinătate și civilizație, cu niște bărbați ca Mirce, ca Huniud, ca Ștefan, ca Mihai și cu atite alte nume mari ce au contribuat la chiar luminarea Rosiei, și așa, acești șapte milioane de oameni ce vorbesc aceeași limbă, ce au aceeași origine, aceeași istorie, aceleși obiceiuri, nu sînt nație, nici trebuie să reclame respect pentru *naționalitatea românească*, astăzi cînd vedem cele mai slabe, mai neînsemnate și mai adormite naționalități deșteptîndu-se din letargie la căldura veacului al nousprezecele, ca niște flori ce din mijlocul omătului se deschid la razele soarelui de primăvară.

Relații
cu Poarta
în spiritul
celor arătate
mai sus:

Dacă Rusia
în adevăr
vroește
fericirea
Principatelor.

Nu așa au fost însă tonul manifesturilor trecute, nu așa au fost cuprinsul făgăduințelor ce de cătră monarhii Rosiei, Ecaterina II, Pavel, Alexandru și însuși Maiestatea Sa Împăratul Neculai I s-au dat românilor, atunce cînd aceștii se provoca să se scoale în contra Înaltei Porți, în contra *Agarinenilor și păgînilor* și să jărtfească țara, viața și averea lor, spre a *ajuta la sporul armelor pravoslavnice*¹³; și oare cu pierderea Bucovinei și a Besarabiei, cu primejduirea țărilor noastre de a fi prefăcute în pașalicuri, cu comprometera driturilor noastre, cu pîraele de sînge vărsate în campaniile turcești, cu *înșesita* pustiere a pămîntului nostru, toate aceste întîmplate numai din pricina credinței și a jărfirei părinților noștri pentru Rosia, oare în numele sfintei dreptăți, în numele lui Dumnezeu și a aceiași legi care ne este comună cu Rosia, nu sîntem îndrituiți să cerem de la Maiestatea Sa Împăratul Neculai realizarea atîtor solenale făgăduințe, date de atîta auguști monarhi, și împlinirea acei fericiri închizășluite noastră prin tractatul de Adrianopol, și prin chiar împărăteasca parolă, cuprinsă în vestiitul manifest din septembrie 1829? Sau trebuie să ne îndoim de o parolă atît de înaltă? Noi știm însă că autoeratorii Rosiei pururea au ținut să păstreze încrederea popoarelor în înaltul lor cuvînt, ca la expresia a orice dreptăți și a orice legi în Imperia lor; românii cu fală își aduc încă aminte de parola dată asemenea unui moldovan de cel mai mare monarh a Rosiei, lui Dimitrie Cantimir de către Petru cel Mare, carele la îndemnarea ce i se făcea de a fi necredincios făgăduinții făcute unui domn ce și-au vindut țeara pentru dînsul, și de a-l da în mîile turcilor, au răspuns aceste nemuritoare cuvinte, vrednice de a figura în litere de aur în Cabinetele tuturor suveranilor: „*Voiu da mai bine tot pămîntul ce se întinde pînă la Kursk, că îmi va rămînea încă nădejdea de a-l redobîndi; dar pierderea parolei mele n-aș mai pute-o îndrepta. Nici nu pot să gîndesc de a o călca și de a da pre un princip pe ce și-au părăsit Domnia pentru dragostea mea. Noi n-avem al nostru decît cîntea; a lipsi cîntei, ar fi a conteni de a fi Împărat!*”

Cu durere am cetit depeșa Cabinetului rosienesc din 19 iulie, care, ca grozava inscripție ce Dante pune pe porțile iadului, ne zice: *Lasciate ogni speranza o voi ch'entrate aqui*.

Cu adîncă durere am fost siliți să respingem învinovățirile sale, și să-i refuțăm nedreptele aserții. Însă noi românii sîntem pe calea cîntei și a dreptății; o sfîntă lege ne îndatorește ca să nu lăsăm să se înrădăcineze în opinia publică niște false imputări, niște pretenții de drituri fatale conservăției noastre de nație liberă și numelui nostru istoric. Noi nu ne temem de adevăr, și de aceea curat și tare ne arătăm durerele și apăsarea la care cu disprețul dritului gintelor sîntem osîndiți de cătră o putere străină, căria n-am făcut decît bine. Depeșa din 19 iulie așază niște principuri, desvălește niște teorii de drituri cu totul deosăbite de limbagiul ce Rosia au ținut pînă acum în trecutele sale manifesturi și tractaturi. Și o armie au intrat în principate spre a pune în practică nouele drituri a Protectoratului. Într-o asemenea tristă împregiurare, românii s-ar fi sinucis politicește dacă n-ar fi rădicat glasul lor a protesta în contra nepilduitului abuz de

putere, supt care naționalitatea și existența lor ca Stat, se amerință de a se cotrupi: Rosia puternică prin milionul său de baionete s-au adresat guvernelor și publicului Evropii. Românii tari numai de bunul lor drit au îndoită datorie de a se îndrepta către acest mare tribunal a lumii, și de a reclama dreapta sa hotărîre între tările și între drit, între asupritor și asupriți. Românii au adevărul și dreptatea în partea lor, unul și altă dovedite prin chiar mărturisirele Rosiei cuprinse în toate manifesturile, proclamațiile și făgăduințele sale date părinților lor într-un veac și jumătate. Dumnezeu și oamenii să judece faptele noastre, și apoi să ne osîndească dacă ne socoate de crimă îndrăznirea că ne apărăm driturile naționale! Noi însă înaintea Europii întregi protestăm în contra a orice asupriri ce s-ar face patriei noastre din partea Rosiei și fără frică declarăm că noi nu cunoaștem Rosiei dritul de a hotări despre soarta noastră. Prin răbdarea și tăcerea noastră noi nu putem să lăsăm în întunec dreptățile țării noastre, și de nu am isprăvi altă ceva, dar macar istoriei să vroim să păstrăm gloria naționalității noastre!

În tot cazul, bun sau rău, să nu ne desșădăjduim însă: să avem credință în viitorul nostru! O nație asupra căria au trecut huni, goți, avari, vandali și alte atite săminții străine, o nație care optsprezece veacuri, cu toate atacurile timpului, cu toate năvălirile barbarilor au resistat și s-au ținut pînă astăzi: o nație de șapte milioane de români, nu este cu puțință ca să fie osîndită de către provedință să peară tocma' astăzi, în secolul naționalităților. Numai să avem vrednicie, statornicie și unire. Să nu ne descurajăm mai ales de relele timpuri, de nourii trecători ce se pot ivi pe orizontul țărilor noastre. Pentru popoare, ca și pentru individue, suferințele nu sînt totdeauna perdute: ades ele sînt menite de a le întări energia, de a le spori rivna, de a le forma caracterul. Prin urmare, prin bărbăția noastră în nenorocire, să ne arătăm vrednici de fericirea și de libertatea ce Tatăl Cel de Sus de la întemeierea lumii au pregătit tuturor popoarelor, și care prin urmare, curînd sau tîrziu: trebuie să vie și românilor. Să gîndim că acest nume strălucit ce l-am moștenit de la stăpînitorii lumii ne impune mari datorii, și prin urmare, ori cum să ne fie cartea norocului, să trăim și să murim români, aducîndu-ne aminte de marea îndatorire și de frumoasa făgăduință, ce de pe patul său de moarte ne-au lăsat Ștefan cel Mare: „*Dacă dușmanul vostru v-ar prescrie condiții rușinătoare, atunci mai bine muriți prin sabia lui decît să fiți privityorii împilării și ticăloșiei țării voastre! Dumnezeuul părinților vostri însă se va îndura de lacrimile slugelor sale și va scula dintre voi pre cineva, carele va așeza iarăși pre urmașii voștri în libertatea și puterea de mai înainte!*”

„Vroim
să păstrăm
gloria
naționalității
noastre”!

Marea
îndatorire
și făgăduință
ce ne-au lăsat
Ștefan
cel Mare

■ *Dorințele Partidei Naționale în Moldova* [Cernăuți, Tip. Rudolf Eckhardt], avgust 1848, 104 p., reeditată în *Anul 1848*, IV, p. 89–137. Pentru alte editări integrale sau fragmentare, cf. Al. Zub, *op. cit.*, p. 38, nr. 243.

■ Toate notele aparțin lui M. Kogălniceanu [C. B.]

· 1. Țara Moldovii cu Nistrul să-i fie hotarul și Bugeagul: și cu toate cetățile tot a Moldovii să fie. — Bir țara să nu dee. — Titlul Domniei să fie: Seninatul Domn al țării Moldovii. Samo-

derjei, adică singur stăpînitor, și Colegator, adică prietin, fără Moschicești. — Extract din tratatul de pace din 13 April 1711. — Vezi *Cronica* lui Ioan Neculce, p. 341, și *Fragments tirés des chroniques Moldaves et Valaques*, p. 46.

2. De a învoi suveranilor îmbelor principate a Moldovii și a Valahiei de a avea fiecăre pentru sine lingă Înalta Poartă agenți (chargés d'affaires) creștini de legea grecească, carii le vor căuta trebile, și acești agenți se vor îngriji de interesele ziselor principate, și vor fi tratați cu priință de către Înalta Poartă, care îi va privi însuși, cu toată a lor puțință importanție, ca oameni bucurîndu-se de dritul ghintelor, și prin urmare fcriji de orice asuprire. — Art. XVI.9 din tratatul de Kainargi. Este o reproducție a art. 7 din tratatul Moldovii din 1512; căci moldovenii au avut pururea capichihaele sau agenți la Constantinopol.

3. Înalta Poartă se primește încă că după împregiurările în care se vor afla îmbele mai sus zise principate, Miniștrii Curții imperiale a Rosiei să poată vorbi în favorul lor; și Înalta Poartă se făgăduiește de a lua în privire aceste reprezentații, potrivit considerației prietenești și luărilor aminte ce puterile au unele pentru altele. N. 10 a aceluiaș art. și tratat. — Acest punct prin convenția explicativă a tratatului de Kainargi, încheiat în 10 Mart 1779, mărginește anume dritul Rusiei de a mijloci pentru principate: „Curtea imperială a Rosiei, din partea sa, făgăduiește de a nu întrebuița dritul de mijlocire, ce este păstrat Ministrului său în tratatul de pace, în favorul îmbelor Principate, decât numai pentru păstrarea neajenită a condițiilor specificate în acest articol”. Adică libertatea religiei, întoarcerea a către proprietari a moșiilor din raelele Brăilei, Hotinului și Bender, respectarea clerului, regularea birului, pătirea vechelor hătărîf, și dritul românilor de a avea agenți la Constantinopol.

4. M. S. Împăratul tutulor Rosiilor lasă și întoarce Înalții Porți partea Moldovii din a dreapta Prutului. — Și Înalta Poartă va face ca birul viitor a Moldovii să fie proporționat cu întinderea de față a țării. — Tratatul de București, art. 5.

5. Vezi anaforoa Obșteștii Adunări a Moldaviei din 1817, pentru felul proprietății în țară în vechime. Și „Magazinul Daciei”, t. 2, p. 229.

6. *Cronica* lui Ioan Neculce, p. 348.

7. Engel, *Geschichte der Moldau*, p. 300, și cererile Feld-Mareșalului Miunih, în Neculce, p. 450 etc.

8. Fotino, *Istoria Daciei*, t. 2, p. 360 și t. 3, p. 376.

9. *Tableau de la Valachie et de la Moldavie* par Wilkinson, traduit par M. de la Roquette, p. 355. — Depeșa conțelui de Nesselrode din 19 iulie samănă a vfoi să depărteze mijlocirea a orice puteri Europene în chestia principatelor românești. Lăsînd a vorbi că tuscinci Marele puteri care au garantat integritatea Imperiei Otomane prin însuși tratatul de Londra, au dritul și datorirea de a apăra Moldova și Valahia, ca Staturi a Înalții Porți; dar apoi și trecutul ne dovedește că Franția, Anglia, și mai ales Austria au intervenit ades în favorul românilor lingă Curtea suzerană. Împăratul Austriei cunoaște Moldova și Valahia ca principaturi autonome, căci ca mare princip a Transilvaniei are tractaturi încheiate de dreptul cu Domnii acestor țeri și anume: din 1638 și 1685. Aceste tractaturi sînt și astăzi în putere, fiind întărite prin fermanul Porții din 1786, și pacea de la Șistova din 4 avgust 1791. În puterea tractatelor din 1638 și 1685, neguțitorii și mai ales păstorii transilvaneni au deosăbite folosuri în principate; tot în puterea acestora Austria este îndrituită de a avea stărostii prin deosebitele scaune a ținuturilor s.a. (Engel, *Geschichte der Wallachei*. 2. Theil, p. 53). La 1788 Moldova au cerut formal apărarea Austriei. — La 1821, principatele s-au deșertat de armile otomane după cererea Anglici. Asemene și mai la toate tractatele dintre Rosia și Poarta Otomană, precum și la hotărîrea intereselor principatelor Austria și Anglia, mai ales, au făcut parte importantă. Prin urmare, *ecsisțința politică* a Valahiei și a Moldaviei este cunoscută și de alte puteri, ear nu numai de Rosia.

10. Acest trist tablou nu poate fi învinovățit de exagerație, din potrivă el este slăbit din altul mult mai grozav, și care este făcut de un partizan entuziast a Rosiei în scrierea: *La principauté de Valachie sous le hospodar Bibesco* par B. A. ***; ancien agent diplomatique dans le Levant (?) Bruxelles, 1847, p. 14 et 15.

11. Aceste închezășluri sînt scoase din cuvînt în cuvînt din art. 5 a tratatului de Andriianopol, și *actul separat* adăogit către el în privirea principatelor.

12. Generalul Kiselef, în ediția *Reglementului Valahiei* din 1832, nu îndrăzni a cuprinde acest fel de adaos, cum îl numește vestita anafora a Obșteștii Adunări a Țării Românești din 21 iulie 1837. (Vezi, în „Foaia pentru minte etc.”, anul 1848, nr. 29). Acest adaos s-au impus Adunării deabia la 1837 prin un ferman a Sultanului, după cererea Ministrului rusesc. Vezi mai sus citata scriere: *La Valachie sous le prince Bibesco* p. 45. Autorul acestei broșuri care supt numele de B. A. *** ascunde pre unul din cei ce au făcut parte mare la redacția Reglementului, singur mărturisește chipul cum această Constituție se compunea *liber de cei mai de frunte lăcuiitori a Țerii: Cămfăleria diplomatică a generalului Kiselef*, zicând p. 30, *prefăcea articol după articol lucrările Comitetelor*. În Moldova, Reglmentul în ediția românească, până acum încă din porunca Rosiei nu are tipărite capul I despre alegerea Domnului și cap. VII pentru organizația miliției. Ediția franceză a Reglmentului începută a se publica în Iași s-au oprit de către general-consulul Dașkof. Tipărirea au fost să i se urmeze în Lipsca; și acolo iarăși s-au oprit după cererile Ministrului rusesc de la Dresda; și de abia au putut a se isprăvi la New-York. Așa acest Reglment care astăzi ni se impune cu sila baionetelor, singur Rosia i-au refuzat cea întâi condiție a valabilității a orice legi, adică publicitatea.

13. Vezi manifesturile împăraților și generalilor rusești adresate românilor la deschiderea a fiețecărui război în contra Turciei.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Vorsatz(1): Harta politică a Europei [în 1848] — *Politische Charte von Europa*. Wien, bei Franz Werner. Litografie. (B.A.R., Msse).

1. Țăran valah — *Wallachian Peasant*. Litografie după un desen de George Hering, din albumul său *Sketches on the Danube in Hungary and Transylvania*. London. Thomas McLean and Mr. G. Hering. 1838. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

2. Mihai Viteazul. Gravură în aramă de Aegidius Sadeler, executată la Praga, 1601. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

3. Inochentie Micu. Reproducere din colecția *Ţămeni celebri ai neamului nostru*. București. Cartea Românească, 1938. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

4. Pagină din protocolul de scripte al lui Inochentie Micu. Reproducere după D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*. București, 1967.

5. 6. 7. Horea, Cloșca, Crișan. Tablouri în ulei de Johann Martin Stock, consilier artistic al baronului Samuel Bruckenthal. Reproducere după O. Beu, *Răscoala lui Horia în arta epocii*. București, 1935, pl. 12, 34, 47.

8. *Martiriul lui Horea și Cloșca*. 1785. Gravură în aramă de Johann Martin Will din Augsburg. În colecția *Porträtssammlung*. Viena. Reproducere după O. Beu, *op. cit.*, pl. 87.

9. Samuil Micu. Gh. Șincai. *Elementa Linguae Daco-Romanæ sive Valachicæ*. Viena, 1780. Pagina de titlu.

10. Samuil Micu. *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor pre scurt*. Buda, 1806. Foaia de titlu.

11. P. Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*. Buda, 1812. Pagina de titlu.

12. D. Fotino, *Istoria vechii Dacii, acum Transilvania, Valahia și Moldavia*. Ediție în limba greacă. Viena, 1818. tom. I, pagina de titlu.

13. Poezii Văcărești. Litografie, după Anton Chladek, de G. Wonneberg. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

14. (D. Țichindeal). *Arătare despre starca acestor noao introduse scolasticești instituturi ale nației românești, sîrbești și grecești*. Buda, 1813. Foaia de titlu.

15. 16. „Biblioteca românească”... întâia oară tipărită pentru nația românească, prin Zaharie Carcalechi, 1821. (Cu dedicația către Gheorghe Opran).

17. Gheorghe Lazăr. Litografie anonimă. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

18. Petrache Poenaru. Litografie, după un desen de C. Lecca, executată în atel. litografic Jos. Stoufs. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

19. Tudor Vladimirescu. Litografie de Fidelius Walch (1830—1915). Editor Maior D. Papazoglu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

20. *Emblema sigilară pentru inel „1821”*. Desen după originalul matricei. Reproducere după Nestor Vornicescu. Mitropolitul Olteniei, *Descătușarea 1821*. Craiova, 1981.

21. Tîrg în Transilvanîă, 1819. Litografie în culori executată la Viena de Joseph Lanzedelly (1774—1832), după Franz Neuhauser (1763—1836) din Sibiu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

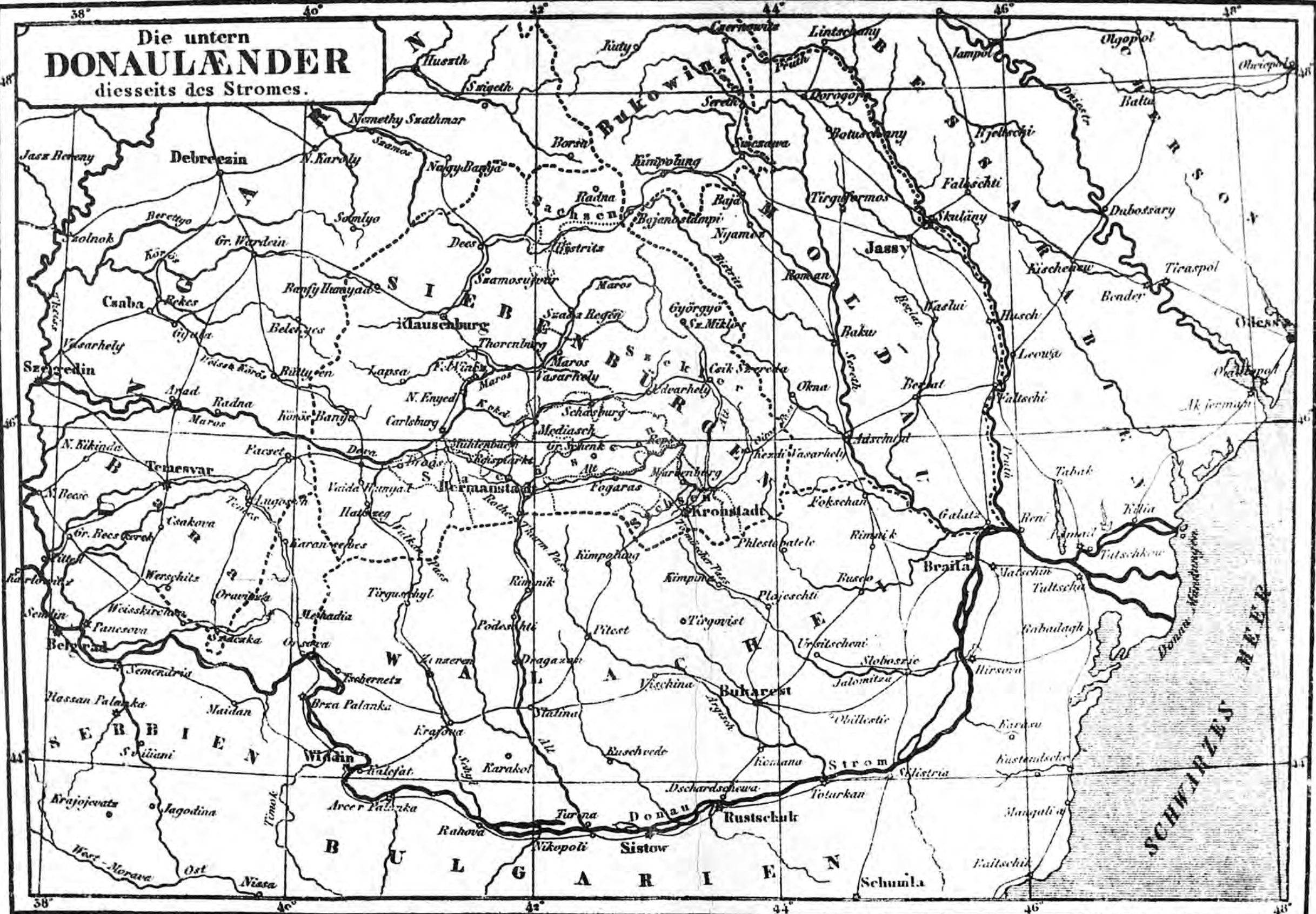
22. „Un bilci din Țara Rumână” — *Ein Jahrmarkt in der Wallachei* (după 1840). Litografie în culori. Editor Carl Lanzedelly (1806—1865), Viena. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

23. Vedere a portului Brăila. Litografie după desen de Ludwig Ermyny. Din albumul lui Adolph Kunike, *Zwei hundert vier und sechzig Donau-Ansichten nach dem Laufe des Donaustromes von seinem Ursprung bis zu seinem Ausflusse in das Schwarze Meer...* Wien, 1826. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

-
24. Vedere a portului Galați. Litografie după desen de Ludwig Erminy. Din albumul lui A. Kunike, *op. cit.*
25. Trecerea Buzăului, de A. Raffet. Litografie în culori din albumul *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff. Dessiné d'après nature et lithographié par Raffet.* Ț Paris, Gihaut Frères, 1848, pl. 19. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
26. București. Hanul lui Manuc. Gravură în lemn după A.D. Lancelot, *De Paris à Bucharest, 1860. Texte et dessins inédits*, în „Le Tour du Monde”, 1868.
27. „Fama Lipschii pentru Dația”, Leipzig, 1827, nr. 7. . . .
28. „Calendariu românesc”, 1829, lucrat de Stefanu P. Niagoe, Buda.
29. „Albina românească”. Gazetă politico-literală. Iași, nr. 38 din 28 noemvrie 1829.
30. „Curierul rumânesc”, București, nr. 39 din august 1829.
31. „Bibliotecă românească” , . . . pentru neamul românesc, 1834. Partea I.
32. P. Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*. Ediția din 1834, tipărită cu cheltuiala moldoveanului Iordache Mălinescu.
33. D. Bojincă, *Vestițele fapte și perirea lui Mihai Viteazul*, în „Biblioteca românească”, 1834.
34. Omorirea lui Mihai. Litografie după tabloul în ulei de C. Lecca; tablou anunțat în „Biblioteca românească” din 1834. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
35. Colonelul Ioan Câmpineanu.
36. Eftimie Murgu.
37. „Ah, d'am putea-ne dobîndi...”. Versuri de Iancu Văcărescu caligrafiate de bănățeanul Ștefan Niagoi în manualul său de *Românească teoretico-practică formoscriere*, București, 1837, mai 25. Facsimil.
38. „România”. Exemplar de probă al primei gazete cotidiene românești. Redactori Florian Aaron și G. Hill, 1837.
39. George Barițiu. Fotografie. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
- 40, 41. „Lui G. Baritz, frațzū moldoveni recunoscători”. Emblema și legenda inelului de aur trimis de moldoveni Redactorului de la Brașov, octombrie 1843. (Reproducere în pozitiv; reconstituire). (B.A.R., Msse).
42. I. Eliade Rădulescu. Gravură în aqua forte de Th. Aman (semnat jos stînga). (B.A.R., Cabinetul de stampe).
43. „Curier de ambe sexele”, redactor I. Eliade. Nr. 11, 1836, cuprinzînd cuvîntarea lui G. Barițiu, *Despre datoriile părinților și a învățătorilor asupra creșterii tinerimii*.
44. Mihail Kogălniceanu. Litografie executată în atelierul lui E. Sieger, Viena. (B. A. R., Cabinetul de stampe).
45. „Foaie pentru mințe, inimă și literatură”, Brașov, Redactor G. Barițiu. Nr. 11 din 13 martie 1844 cuprinzînd *Cuvîntul pentru deschiderea cursului de Istorie națională în Academia Mihăileană*. Rostit în 24 nov. 1843 de M. Kogălniceanu.
46. Michel Bouquet, *Album valaque*, Paris, 1843. Pagina de titlu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
47. Dr. Joh. Ferd. Neigebaur, *Beschreibung der Moldau und Walachei*, Leipzig, 1848.
48. *Album Moldo-Valaque ou Guide politique et pittoresque à travers les Principautés du Danube*, Paris, Aux Bureaux de l'Illustration, 1848.
49. „Dacia litterară” sub redacția lui M. Kogălniceanu, Iași, 1840.
50. „Magazinu istoricu pentru Dacia” suptu redacția lui A. Treb. Laurianu și N. Bălcescu, București, Tom. IV, 1847.
-

51. J.A. Vaillant, *La Romanie. Histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardaliens, Valaques, et Moldaves résumés sous le nom de Romans*, Paris, 1844.
52. O stradă în București. Gravură în lemn după Ch. Doussault. Din *Album Moldo-Valaque*, 1848, Paris.
53. București în 1838. Vedere generală. Litografie de Peter J.N. Geiger (1805–1880), Viena. Din albumul A. Ziegler, *Vaterländischen Immortellen*, 1838–1840. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
54. Iași. Vedere generală de pe Copou. Litografie după J. Rey, 1845. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
55. Strada mare din Iași. Litografie după J. Rey, 1845. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
56. Timișoara. Piață. Gravură în lemn după un desen de D.A. Lancelot, *op. cit.* (B.A.R., Cabinetul de stampe).
57. Baia de Aramă. Gravură în lemn după D.A. Lancelot, *op. cit.* (B.A.R., Cabinetul de stampe).
58. „Gazeta de Transilvania”. nr. 39 din 13/25 mai 1848.
59. Adunarea națională română de la Blaj. Acuarelă de I. Petcu.
60. Vasile Alecsandri. Litografie executată în atel. lui E. Sieger, Viena. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
61. Andrei Mureșanu. Reprodere din colecția *Oameni celebri*. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
62. Simeon Bărnuțiu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
63. Costache Negri. Gravură în lemn de Edmond Morin, după o fotografie de I. Heck, Iași. Din „Le Monde Illustré”, Paris, 1859, nr. 100.
64. Alecu Russo. Reprodere din A. Russo, *Scrieri*, Ediția P.V. Haneș, București, 1908.
65. Costache Negruzzi. Litografie executată în atel. lui E. Sieger, Viena. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
66. Nicolae Bălcescu.
67. Timotei Cipariu. Reprodere din colecția *Oameni celebri*. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
68. A. Treb. Laurian. Litografie de Josephine Bieltz, executată în atelierul lui M. B. Baer. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
69. Al. Papiu Ilarian. Gravură în lemn. Reprodere din „Revista nouă”, I, 1888, p. 10.
70. St. Ludwig Roth.
71. Aron Pumnul. Litografie de Th. Mayerhofer. Din „Revista nouă”, II, 1889, p. 283.
72. România rupindu-și lanțurile. Litografie executată de Leray după tabloul lui C.D. Rosenthal. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
73. „Constituția”. Acuarelă de Costache Petrescu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
74. Actul de abdicare al domnitorului Gh. Bibescu, 13 iunie 1848. Apostila „priimită la 13 iunie” (dreapta sus) este autograf N. Bălcescu. Facsimil după *Anul 1848 în Principatele române*, I, București, 1902, p. 556.
75. Litografie anonimă de epocă satirizând domnia lui Mihail Sturdza al Moldovei. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
76. (M. Kogălniceanu), *Dorințele Partidei Naționale în Moldova*. August 1848. Foaia de titlu. l'orsatz(2): Țările de la Dunărea de Jos din dincoace fluviului—*Die unteren Donauländer diessseits des Stromes*. Gravură în lemn. Reprodere după „Illustrierte Zeitung”. Leipzig, 4 august 1849, nr. 318.

Die untern DONAULÄNDER diesseits des Stromes.

Stich von L. Schönbach

Deutsche Maßstab: 1:5 auf den Grad.

0 5 10 15 20

(Anst. v. C. P. in Leipzig)